

2023

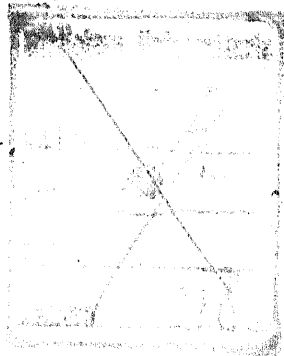
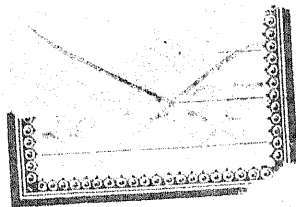
libros prestados.

Roberto — el preceptor
excmo de los señores — marab el mozo

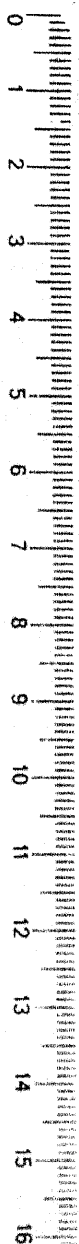
25 de oct. de 10

don J^o de la casa
don J^o de la casa

J^o pagua de 15 de 5ta

BIBLIOTECA HOSPITAL REAL GRANADA	
Sala:	A
Estante:	4
Numero:	404

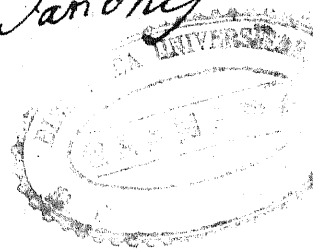
R. 3807

ALEXANDRI
AB ALEXAN-
DRO, IVRISPERITI
NEAPOLITANI, GENIA-
lium dierum libri sex, varia ac recon-
dita eruditione referti:

*Accuratius & maiore fide quam antehas
vsquam impressi, cum duplici indicib.*

Momui P. P. Petro fr. Pedro.

Sanchez

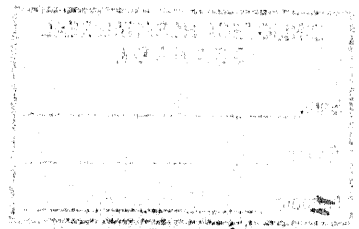

P A R I S I I S,

Apud Gulielmum Iulianum, sub signo Ami-
citiæ, prope Collegium Cameracense.

1 5 6 5.

Alhierdo Gians

i 17809991

IVRIS VTRIVSQUE PRV-
DENTISSIMO, SENATVS PA-
risiensis primo Præsidi D. Pe-
tro Lyseto, Ioannes Fer-
rerijs Pedemonta-
nus s. d. p.

QVOD vos in isto honoris ac di-
gnitatis fastigio positi, tanquam
iuris quidam Coriphei ac ver-
tices, provinciæ præstatis, ut eã
prævis moribus extirpatis, quã
optimis legibus formetis, Præsides
idem maxime, atque æquissime:
id nos pro mediocritate nostrã
in re literaria iam multos annos, si non ut dignum est,
præstamus, sedulo conamur certè, nempe ut ex optimis
quibusque autoribus, dum ad præla reuocantur in mille
exemplaria transfundendi, mœdis repurgatis, illos ad ger-
manæ ac nativæ lectionis integritatẽ reformemus: quod
ut ne pluribus documētis probare nitamur, quæ apud nõ
paucos Bibliopolas testatissima sunt, paucis ab hinc mœ-
sibus cũ Alexandri ab Alexandro iurisperiti Neapoli-
tani cõmentarij, quos Geniales dies inscripsit (ab eo puto,
quod genialibus diebus, quib⁹ à feriis feriæ sunt, ea quæ
in his tractat, maximè cõsulant) redimprimendi esset,
ego ab Ioanne Roigny, viro in excudendis optimis autori-
bus per diligentem, rogatus ut recognoscere, multa in his pu-
denda errata, facile pro nostra indefessa librorũ lectione

sustuli, magnam, ut opinor, ab his gratiam initurus, qui id ocy quod subinde inter molesta negocia contingit, non ociose transigere solēt. Quam ego gratiam hi tibi omnem acceptam referāt velim, amplissime vir, parū quidem illā fortasse, sed quā nouo aliquo ingenio mei factu prope diem auctiore facere Deo bene iuuāte confido, ut apud te nuper ultrō me facturū recepi. Nam qua me benignitate ac facilitate (ut es homini humanissimus) cū adolescentulo meis admisti, dū querelam nostram ad te de hisce calamitatibus quib⁹ maxime premimur, supplices deferremus, puto nihil esse in nobis debere, quod non tibi post hac in perpetuū debeamus. Nā quum tot pragmaticorum iam ad fastidiū vsque exerciti cautionibus, nusquam sine inuenerimus, tu vnus tādem, ut iuris & æqui idē peritissimus & seruātissimus, viā nobis pro tua bonitate aperuisti, qua semel ius nostrū obtinere possim⁹, nepe ut tu, si causa nostra merita semel à prudente aliquo & optimi iuris gnaro planē sis edoctus, et causa nostra apud amplissimum ordinem istū vertatur, æquissimam sententiā pro iure & æquo pronuncies. Id quod si fit, in tuto nauigamus. Nec enim nos hic aliud, q̄ iure ac moribus iudicari postulamus: tantum, ne aperta calumnia, vel extortis nescio quibus fauoribus, ne dicā vi & rapina spoliemur. Pupillorum ac viduarū causas Deus iudicibus semper voluit esse cōmendatissimas. Iam verō quorum pupillorum causam tuemur? Adolēscētorum certē nobilissimorum, quāq̄ non alio in patriam hāc sunt animo, & florentissimum Gallie regnum, quā eorum auūculus, nempe ut pro eo animā profundere non dubitent. Ac merētur (ni prorsus fallor) multis quidē nominibus, ut si aliunde eis prospectum non esset, vel publicē, vel certē regia munificētia alerentur. Sic enim Franciæ

amorem, non secus ac maiores ipsorū vnde genus traxere, induerūt, ut ab omnibus bonis & hic & alibi in rebus suis æquissimis merito iuuari promereantur. Sed quid diutius hic immoror? Ignosce quæso, vir amplissime, iustissimo dolori meo, & quā personam sustinēā, expende, nepe pupillorum horū non iam pædagogū tantum, sed auūculi et penē parētis dixerim. Nec enim eos aut proderere aut deserere certū est, erga quos multis iā annis paternū quendam affectū indui. Præterquam q̄ etiam si nulla tali necessitudine mihi cōiuncti essent, debebam tamen ego eis hic non deesse, cui res et causa hæc omnis est notissima. Nō enim minus in culpa est, maiorū virorū iudicio, qui insontes iniuste opprimi patitur, cū tueri possit, q̄ qui iniuriā ultrō affert. Quāquā non ego minus hic periclitor, q̄ mei, ut qui non modo fortunam meam penē omnes in horū tuitionem impenderim, sed etiā ære alieno grauissimo eorum causa me obstrixerim. Sed hæc iam missa facio, in tua æquitate iudex æquissime totus acquiescēs. Ad Alexādrum redeo, quē tibi eo chariorem fore spero, quod similis professionis homo ad te tantquam hospes, iurisperitus ad iurisperitissimū, adde et seruantissimū, venit: qui te colloquiis suis tā variis tamq̄, eruditus domi à seriis feriātū vel serio oblectare possit. Animi enim quā corporis oblectamenta potiora semper existunt, & ea maxime semper audire iuuat, quæ & rara sunt, & auditu incūdiſsima, quibus totus hic noster scatur, ut nulla pagina sit nō admirationis plena. Accipe igitur Præses amplissime, hoc quicquid est munusculi nostri, qua soles fronte cætera, dū nouas tibi strinas ex hortulo nostri ingenij concinnamus, & cause nostre, quod æquum & bonum patietur, fauorem tuum accommoda. Vale, pupillorum dulcē decus & præsidium.

QVÆ DE AVTORIS VITA
ex hisce commentariis colligere licuit.

DE Alexandro hoc, nihil à recētioribus *Βιογράφοις* scriptum cōperitur: cū tamen eorū tempore vixerit, quorum vitæ à diuersis conscriptæ sunt, nimirum Fran. Philelpi, Geor. Trapezūtij, Ioan. Platinae, Iouiani Pontani, Theodori Gazæ, Nico. Perotti, Do. Calderini, Hermolai Barbari, Pauli Cortesij, Raphaëlis Volaterrani, quos partim Romæ prælegentes audiuit, partim officio sibi diuinxit, partim etiam quæstionibus propositis (vt fieri solet inter doctos) exercuit. Philelphum iuuenis senem obseruauit, illumq; Romæ M. T. Ciceronis Thusculanas quæstiones summo artificio prælegentem audiuit. Nicolaum Perottum & Do. Calderinum scribit sua ætate Martialis apophoreta magna æmulatione Romæ in scholis eodem tempore prælegisse. Professione fuit iurisconsultus, in qua eò vsque progressus est, vt & in agro Neapolitano, & Romæ causas sæpe defenderit: vbi & ædes ostentis vmbrarūque illusionibus infames se aliquando incoluisse scribit, ac in agro Vaticano prædiolum habuisse. Tandem vbi in iudiciis gratia & corruptionibus omnia transigi videret, patronisque contra vim potentiorum nihil amplius præsidij esse: relicto foro, & causarum actionibus, in minoribus studiis ætatem cōsumpsit: satius esse ducens, vt ipse de se inquit, modico ciuili que cultu contentum viuere, quàm bona animi turpi quæstu pessimo exemplo fœdare.

AD ILLVSTREM AN-
DREAM AQUÆVIAM, DVCEM
Adriæ, virum eloquentiss. Alexan-
dri ab Alexandro, iurisperiti
Neapolitani, in suos Ge-
niales dies præfatio.

GENIALES meos, & seneris studiis lucubratiūculas, succisuis temporibus excogitatas, an dicarē tibi Dux inelyte, diu ancipite cogitatione & dubia mente in vtranque partem distractus sum. Cū enim ætate nostra te ingenio & facundia propè singulari videamus, quid dignum eruditione tua, aut satis exploratum probatūque, homo ego tu-multuarius, in litibus & foro versatus, apud te asferre possem, hestitabam: Nunquid ex agro ieiuno & exili, poma Alcinoō (vt aiunt) aut Floræ ferta dare tentarem, vt quod Phormioni Hannibal, id tu mihi aliquādo obiectares? Rursus commentatiunculas meas, qualescunque forēt, cuius patrocinio tutò committerem potius quàm tuo, habebam neminē. Solus tu mihi occurrebas, cu-

ius ingenij præstantē vim, & dicendi facundiam noscitabam: cuiusque, præter familiæ genus inclytum, præterque auitam gloriam, fortunæq; & animi dotes, etiam acre iudicium examulsi de studiis bonarum artium & omni antiquitate, sæpenumero factum audieramus. Accipias ergo opusculum & iocos meos, quibus quando à foro & negociis ociū & quies erat, quādoque ab incurfu calamitatum, & sæuientis fortunæ procellis respirare potuimus, cum amicis interdum ludere solebamus: quibusque mores & exēpla omnis vetustatis, veterūmq; illa institutio auorū, tā circa honores & magistratus, senatūque cōsul-ta, rēmque bellicam & militarē, quām circa quæ sacra, cæremonias, cultūque deorū: quantūmq; à nostra religione, qua rectē imbuti sumus, quæque nobis sanctissima & prouidētissima constituta est, illa discrepent, liquidò tibi innotescere possit: opus sanè operosum: non quò iudicium censuramque tuam, quæ pensiculata nimis & acris est, quam nos subire formidamus experiar: sed quò patrociniū mihi aduersus cauillantes, siqui fortasse sunt, paratum inueniam. Siquidem hæc aliquibus non probari, & fortasse non nimis docta aut exulta visum iri, haud dubito. Id tamen qualecunque sit, tu boni æquique consules. Nam & si tuo graui & firmo iudicio dignū opus non sit, rudibus saltē ad capiendum maioris operis incrementum, & quandam vetustatis imaginem, vitandūque inquirendi laborem, cum omnia ex pluribus studiis collecta, complecti memoria non sit, fortasse proderit. Legentes

tantū quæso meminerint, homini in foro versato, & tumultuariis iudiciis ferè pessundato, qui nec curis, nec negotio vacat, animo etiam tam variis actionibus occupato & impedito, quæ maximè à quiete doctrinam auocāt: vt quid dignum auribus, diligentēque exploratum, aut satis grauiter pensitatum, in mediū adferre possit, non facilè dari. Adde quò antiquitatis omnis ratio cognitioque, & si quod est vetustatis exemplar apud autores, multiuagos, Græcos & Latinos, quos vndique conquisitos, quoad facere potui, euoluimus, sparsim & intereisè detrusa, nec in promptu exposita sunt. Adde causarū & negociorum, priuatarum publicarūque rerum sollicitam curam, quæ sapientis quoque animum in diuersum trahit. Sed qualecunque hoc munusculum futurum sit, id à te peto, vt meum erga te sincerum animum, fidēque, & sedulum in omni fortuna obsequium, saltē testari videatur: quod ita acceptum iri à te, etiam atque etiam postulo.

Vale.

*LIBRI PRIMI GENIALIVM
DIERVM CAPITA.*

Caput 1.

Ocus ex Tranquillo de testa-
mento Cæsaris in natali Iou-
viani Pötani inuicem discuf-
sus Pagina 1

Caput 2.

Qui reges vel principes apud
varias gètes cognomèta ex suo
nomine posteris reliquerint 3

Caput 3.

Quæ potestas, quantumque ius
aduersus reliquos magistratus tribunis plebis Romæ
fuerit 5

Caput 4.

Quid verbum, sino cum negandi aduerbio apud iurecon-
sultos designet, & quam vim habeat in edictis 7

Caput 5.

Ex quot militib⁹ decuria, cæturia, manipulus, vexillū, tur-
ma, cohors & legio, à Romanis scribi cōsueuerint 7

Caput 6.

Ex quibus causis dictator apud Ro. olim, & quare fieri
consuevit 9

Caput 7.

Locus ex Terentij Phormione elucidatus, & vetus sena-
tusconsultum à Græcis ad Romanos deductum 10

Caput 8.

Spero te amatum fore, vel amandum fore, veterum au-
toritatibus Latinè dici licere, contra opinionem quo-
rundam grammaticorum 11

Caput 9.

Pleraque veterum Romanorum cognomenta, quibus
de causis indita & denominata fuerint 12

Caput 10.

Quare partus ancillæ, cuius fructus legatus fuit, in fru-
ctu nō sit, cum reliquorū animalium contrā fuerit 15

Caput 11.

Miracula de somniis apud nōnullos cognita & comper-

ta, & quæ ipse expertus fuit	16
Caput 12.	
Quæ forma castrorum, qualisque disciplina olim fuit, & quot portæ in Romanis castris esse consueuere	17
Caput 13.	
Quot cognominibus Fortuna dea apud Romanos cogno- minata, & quibus templis donata fuerit	19
Caput 14.	
Quoties opima spolia, cæsis hostium ducibus, Romæ re- lata fuerint, & quoties Iani tēplum clausum sit	21 b.
Caput 15.	
Verbum liberorum & parentū in edictis prætorum quos comprehendat, & an ad omnes in infinitum extenda- tur	23 b.
Caput 16.	
Quæ & quot curiæ Romæ fuerint, & verbū Curia sine adiëctione nominis, quam curiam designauit	23
Caput 17.	
Quæ fuerint Romanarum tribuum nomina, & vnde di- cæ denominatæque sint, & quæ apud externos cele- brentur	24
Caput 18.	
Historia de Scipione Asiatico, & morte Æmyliani Sci- pionis, quæ incerto autore fuit	27 b.
Caput 19.	
Quanta & quàm varia iurisconsultorum opinio fuit de supellectili, & quæ supellectilis nomine comprehen- dantur	28 b.
Caput 20.	
In qua ætate milites à Romanis legi consueuere, & quæ fuerit disciplina militaris, quòdve iusuradum	29 b.
Caput 21.	
Dissensio inter duos ludi professores, super verbo inue- nio & reperio, contra obseruationes grammatici cu- iuspiam	33 b.
Caput 22.	
Ex quibus victoriis olim C O S S. deinde sequuti du- ces triumphare consueuerint	34 b.
Caput 23.	
Disceptatio Frãcisçi Philelphi cum grammatico, an Ci-	

- cero aliquando ludum aperuerit 37 b.
 Caput 24.
 In quo gradu cognationis apud plerasque gentes matrimonia licuerint, & quam diuersi mores in contrahendis nuptiis fuerint 38 b.
 Caput 25.
 Quid sit artemon apud iureconsultos : & quod dicatur plumbum in ripa positum, de quo ambigitur apud multos 41 b.
 Caput 26.
 Quod esset collegium fratrum Arualium Romæ institutum, quive Salij sacerdotes, & quot societatum genera fuerint 42 a.
 Caput 27.
 Quot lictores apparitorésque habebat dictator, quot COSS. aut prætores, quæstorésque, quive secures habebant 44 a.
 Caput 28.
 Quod regium diadema tam apud Romanos, quam apud exterarum nationes gentésque fuerit, & quæ insignia 46 b.
 Caput 29.
 Quæ fuerint auspicia quæ è pullis emisissis è cauea captarentur, & quæ secundos euentus, quæque infortunia afferrent 48 b.
 Caput 30.
 Pythagoras, Parmenides & Zeno philosophi, tum Ennius & Neuius, Pacuuius, Accius poëtæ, unde originem duxere 49 b.

LIBRI SECVNDI GENIALIVM
 dierum Capita.

- Caput 1.
 Locus ex Propertio ab Accio Syncero Neapolitano in conuiuio familiari commodè emendatus 51 a.
 Caput 2.
 Qui quætores Romæ, quotque fuerint, qualisque potestas & munus erat, aut iurisdicatio 53 a.
 Caput 3.

- Quid responderit super controuerso iure testamenti, in quo fundus seu ædes filia legatæ fuerant 56 a.
 Caput 4.
 Quæ deorum ædes extra urbis pomerium sitæ fuerint, & ex his quæ in urbem postea receptæ 56 b.
 Caput 5.
 Quæ solennes cæremoniæ more Romano in sponsalibus olim & nuptiis esse consueuere, & quæ apud exteros 57 b.
 Caput 6.
 Immane exemplum Tullia supra corpus patris ambulantis, & filij Eucratidis idem facinus admittentis 61 b.
 Caput 7.
 Tria errata interpretis epistolarum familiarium Ciceronis commodè explanantur 62 a.
 Caput 8.
 Quot Romæ pontifices, quodve officium, & quæ fuerint insignia, quibusque legibus maximus pontifex astrictus erat, & quid apud exteros 63 a.
 Caput 9.
 Mira exempla à compluribus experta de umbrarum figuris, & falsis imaginibus, & quæ ipse didicit atque expertus fuit 67 a.
 Caput 10.
 Quæ sint pedamenta apud iureconsultos, cuiusve generis, & quid buprestis, & pityocampa 68 a.
 Caput 11.
 Qui Romani duces ex oppidis & prouinciis vi subactis cognomenta desumpserunt, & de Scipionum familia, & quid apud exteros 66 a.
 Caput 12.
 Quid sit triplex forum, de quo in Martiale sit mentio, quæve fora olim Romæ fuerint, quæque apud exteros præcipua 71 a.
 Caput 13.
 Quæ multæ militares maiores, & quæ minores militibus, & ob quæ delicta inferri solebant 72 b.
 Caput 14.
 Quæ solennia in Herculis sacro ad aram maximam seruebantur, & quæ apud exteros, quæque aræ Herculis Ro-

- mæ fuerint 75 b.
 Caput 15.
 Quo tempore primùm prætores creati cœpêre, & quod
 ius, quæve illorum potestas fuerit 77 b.
 Caput 16.
 Locus ex Ciceronis oratione pro Milone, quando deli-
 cta non consummata, ac si perfecta fuissent, puniri
 debeant 80 a.
 Caput 17.
 Quòd Theophrastus sensit quibusdam viperarum mor-
 sibus tibicines mederi, probatum experimentum
 80 b.
 Caput 18.
 Qui vici, viæ, vel cliui præcipui Romæ fuerint, & vnde
 nomina originis sumpserint 82 a.
 Caput 19.
 In quibus membris in homine insit religio quædã, pro-
 pter quam illa sanctè coli debeant & obseruari 83 b.
 Caput 20.
 Quibus finibus, quâque mensura, iter, actus, aut via cõ-
 stent, & quid pes, cubitus, palmus, iugum, dipletrum,
 stadiûmve sit 88 b.
 Caput 21.
 Miraculum de homine, qui plus in mari quàm in terris
 degebat, maximâq; æquora velocissimè tranabat 90 a.
 Caput 22.
 In quibus deorû sacrificiis victimas aut hostias antiquo
 more cedere non licebat 91 b.
 Caput 23.
 Nunquid quod lege Falcidia cautum est de quarta bo-
 norum hæredi debita, possit volûtate testatoris com-
 minui vel tolli 94 a.
 Caput 24.
 Loci ex Iuuenale parùm ab interpretibus diligenter ha-
 biti, contra nonnullorû opinionem explanatur 94 b.
 Caput 25.
 Variæ apud diuersas gentes puerorum institutiones, &
 infantibus Romanis quæ documenta fuerint 96 a.
 Caput 26.
 An inter auguria sternutamenta sint, & offensiones pe-

- dum, & quæ illorum prædictio fuerit 102 a.
 Caput 27.
 Quæ potestas proconsulis foret, quive erant proconsu-
 les, & an idem iuris quod consules haberent 102 b.
 Caput 28.
 Licere vti accusatio casu nonnunquam in verbis loca-
 lib. contra regulas grammaticorum 105 a.
 Caput 29.
 Equester ordo quâdo primùm cœptus fuit, quæq; ipsius
 ordinis potestas & officiû atque insignia fuerint 105.
 Caput 30.
 Quid sit charta opisthographa apud iureconsultos, de
 qua Vlpianus mentionem fecit, & quot chartarum ge-
 nera fuerint, & quid cisiarius apud eundem Vlpianum
 108
 Caput 31.
 Solere magnos successus ex infima fortuna, & futuras ca-
 lamitates plerunque signis præmonstrari 110 a.
 Caput 32.
 Par exemplû Tarquinij Superbi & Thra-sybuli Milesio-
 rum tyrânij, ac Sexti Tarquinij & Zopyri Assyrij 111 a.

TERTII LIBRI GENIALIVM

dierum Capita.

- Caput 1.
 Quid dicatur, idem apud philosophos, & quid, idem
 à iureconsultis, discussum cum Hermolao in cõ-
 uiuiu familiari 112 b.
 Caput 2.
 Gentium diuersarum mores in condendis humanis que
 corporibus defunctorum, & qui Romanorum vsus
 fuerit 114 b.
 Caput 3.
 Consularia comitia per quos fiebant, quæve potestas cõ-
 sulis, quantumque ius & quæ dignitas foret 116 b.
 Caput 4.
 Quæ sint sigillaria, verbum sæpius repetitum apud Scæ-
 uolum iureconsultum, tertio de legatis 120 b.
 Caput 5.
 Quæ delictorum pœnæ maiorum criminum apud diuer-

I N D E X

- fas gentes more, & legibus fuerint constitutæ, & quæ minorum 121 a.
- Caput 6.
- Locus ex Ciceronis oratione pro Milone explanatur, & quæ regis, quæq; atria Romæ fuerint 121.
- Caput 7.
- Quo apparatu, quibusque cæremoniis apud veteres defuncta corpora igni tradebantur, qualisq; pompa exequiarum foret 123.
- Caput 8.
- Miraculum Tritonum & Nereidum, quæ variis in locis tempestate nostra comperta fuere 133 b.
- Caput 9.
- Qui xystici, quive thymelici apud iureconsultos dicti sint, quodve officium, & quid nomina designarint. Item qui intelligantur per aquæ aspersores in sacris certaminibus apud iureconsultos. & quid pancratiastes & pancratium 134 b.
- Caput 10.
- Locus ex Iuvenale de trulla quid designet, ex autoritate iurisconsulti. & aliorum testimonio explanatur 136 a.
- Caput 11.
- Exempla frugalitatis priscorum, & quàm parco victu contenti fuerint, & quando luxus urbem inuasit 137 a.
- Caput 12.
- Quæ sint puræ & lectæ hostiæ in deorum sacrificiis, & quæ victimæ quibus diis dicatæ fuerint 140 a.
- Caput 13.
- Quæ origo censorum, quæve potestas, & ex quàm parvis initiis in quantum magnitudinis deuenit 144 a.
- Caput 14.
- Quid sit apud iureconsultos cænaculariâ exercere, quid catadromus, quid cloaca, spheristerium, & quid hypo causta 147 a.
- Caput 15.
- Solere futuras calamitates multò ante signis præmonstrari, & miraculum quo vastitas regni Neapolitani prædicta fuit 148 a.
- Caput 16.
- Qui duumiri, triumiri, quinqueviri, septemviri, decemviri

C A P I T V M.

- uiri, quindecimviri, & centumviri fuerint 149 b.
- Caput 17.
- Quoties contra ambitum illorum qui appetunt magistratus, pluribus legibus à Romanis obuiam itum sit 153 a.
- Caput 18.
- Idus cuiusq; mensis apud veteres Romanorum maximè festas & feriatas fuisse, & quid apud exteros 154 b.
- Caput 19.
- Defensio Vlpiani definitis instratum quid esset, & quid differt pulsare à verberare, contra grammaticum illum falso accusantem 156 a.
- Caput 20.
- Quibus legibus Romano civi data immunitas fuerit, ne vapularerit: & quæ iura competant dominis in seruis, & patronis in liberos. Item in exilium mittendi ratio apud diuersos 157 b.
- Caput 21.
- Qui ludi apud Romanos frequentes fuerint, qui apud exteros, quæve sint nuces ocellatæ apud Tranquillum, 161 a.
- Caput 22.
- Quæ vota olim solennia fuere apud Romanos, & quæ apud exteros, quæve vota contempere, & quomodo soliti sint 163 a.
- Caput 23.
- Consueuisse Romanos illorum bona quos maximis criminibus damnarant, publicare, & quæ porticus Romæ insignes fuerint 166 b.
- Caput 24.
- Quàm multiplex annus apud diuersas gentes fuerit, & qui annus Romanis, quodve principium anni sit 167 b.
- Caput 25.
- Qui topiarii apud iureconsultos dicti sint, & legato fun do instructo an veniant topiarii, & quæ seruorum species apud eosdem 170 a.
- Caput 26.
- Trium summorum virorum somnia pares exitus habuisse, quæve somnia qualia viderant, vera fuisse experti sunt 170 b.
- Caput 27.

bb

Qui rex sacrificulus olim apud Romanos foret, quòdve illi nomen, & quæ sacra obiret 172 a.

Caput 28.

Thufci vnde duxerint originem, quæve duodecim vrbes fuerint quarum consilio bella gerebantur 173.

QUARTI LIBRI GENIALIVM
dierum Capita.

Caput 1.

Locus ex Martiale cum Ioâne Veneto discussus dum caloris incommoda sub ymbra fraxini propulsa-
rent 174 a.

Caput 2.

Quæ apud Romanos fuerint militaria signa, quæ apud exteros, quòve pacto educi consueverint, & quid tel-
fera, quid vexillum sit 177 a.

Caput 3.

Quæ fuerint Romanis comitia centuriata, quæ curiata,
quæ tributa, & quæ calata 181 a.

Caput 4.

Quando primùm aeditas cœperit, & quot fuerint ædi-
les, & qui curules, & qui plebeij 185 b.

Caput 5.

Iudicium ignavi iudicis super controuerso iure perpe-
ram iudicantis, haustum aquæ per fundum alienum
non deberi 187 b.

Caput 6.

Quanta seueritate à Romanis contra licetiam magistra-
tum, & quoties occursum sit 188 b.

Caput 7.

Qui ordo in disponendis aciebus, & quæ norma militiæ
apud Romanos olim seruari solita fuerit, & quæ apud
exteros 190 b.

Caput 8.

An sapienti vxor ducenda sit, & quæ ad propagandam
sobolem indulta commoda à Romanis fuerint 194 b.

Caput 9.

Ingens miraculum rerum quæ in Germania & Britânia

tam ex vitibus quàm fluctu maris proueniunt 198 b.

Caput 10.

Locus ex Iuuenale declaratur, & quotuplex apud vete-
res libertatis genus fuerit, qualiterque ciuitas amitte-
batur vel dabatur 200 a.

Caput 11.

Qui fuerit modus consulendi senatus, & vbi haberi, &
quo pacto suffragia ferri solerent, & quid apud exte-
ros 205 b.

Caput 12.

Quæ origo sacrorum Lupercalium sit, & quomodo ce-
lebrari, quândoque coli solerent, & quàm variæ deo-
rum effigies fuerint 211 b.

Caput 13.

Quæ vitia ex loci natura, aut cæli climate, quibusdam
gentibus ita innata sint, vt illa habeant propria & per-
petua 213 b.

Caput 14.

An sit idem deprecari quod recusare, cõtra quorundam
grammaticorum opinionem 215 b.

Caput 15.

Triplex quæsitum super nonnullis verbis iurisconsulto-
rum subobscuris, quis sit illorum significatus, quæve
pecuniæ olim fuerint 216 b.

Caput 16.

Quæ portæ vrhis Romæ præcipuæ fuerint, & vnde no-
mina sumpserint, & ex quibus causis cognomenta
219 a.

Caput 17.

Quo ritu, quibusque cæremoniis hostia apud prisca
diis immolabatur, & quomodo fiebant sacra, & quid
apud exteros 221 a.

Caput 18.

Quæ militibus operam in bello nauatibus militaria do-
na ab imperatoribus olim dari solita fuerint 227 a.

Caput 19.

Delusiones dæmonum malorum à multis expertas fuisse,
qui diuersis imaginibus homines delufere 231.

Caput 20.

Quando dies tam apud Romanos quàm exteras gentes
bb ij

INDEX

- incipiat, & qui dies atri, quive fausti sint 231 b.
 Caput 21.
 Locus Martialis in distichis elucidatus, in quo plerique
 interpretes grammatici lapsi sunt 235 b.
 Caput 22.
 Exempla legis Iuliae & Papiae, quibus quae lege Iulia in-
 dulta erant, lege Papia fuere prohibita 236 b.
 Caput 23.
 Quod ius quaeve potestas dictatoris Romae & exteris fue-
 rit, & à quibus dici & quato tempore debuerit 238 a.
 Caput 24.
 Quid mina, quid drachma, quid asis, denarius, sestertium
 & talentum apud gentes diuersas valuerit 241 a.
 Caput 25.
 Quae theatra Romae fuerint, & qui circi, quorumque ex-
 tent vestigia, & quae penitus conciderint 243 b.
 Caput 26.
 Qui fuerit medius unguis, & infamis digitus, quibusque
 digitis quae fuerint qualitates & nomina 245 a.

QUINTI LIBRI GENIALIVM
 dierum Capita.

Caput 1.

Locus ex Martiale, apud Gabrielem Altitium in cõ-
 uiuiuo familiari inuicem discussus 247 a.

Caput 2.

Quot plebis tribuni à primordio vrbs fuerint, quaeve
 potestas, & qui consulari potestate, & qui tribuni atri-
 rij 249 a.

Caput 3.

Quonam modo per faciales inirentur foedera, aut bella
 indicerentur, & quid ab exteris seruatum sit 251 b.

Caput 4.

Pleraque veterum pronomina vnde deducta fuerint, & de-
 nominata, & de Nonis Caprotinis quae tradantur,
 255 a.

Caput 5.

Quid sit apud iureconsultos heliocaminus, quid zeta, &
 vnde deductum nomen & denominatum 256 b.

CAPITVM.

Caput 6.

Quando primum interregnum ceptum fuerit, & quibus
 de causis interreges Romae creari consueuerint ibid.

Caput 7.

Sacrificium Latinarum quomodo in Albano fiebat, & quae
 erant feriae, quive populi ad sacrum conuenirent 258 a.

Caput 8.

Qui ludi Olympici, qui Pythij, qui Isthmij, & qui Nemei
 olim apud Graecos, & qui Circenses Romae fue-
 rint 259 b.

Caput 9.

Mira exempla quae in montibus & lapidibus hodie vi-
 suntur, vnde originem & causas duxerint 264 a.

Caput 10.

Quam varium & multiplex iusurandum apud diuersas
 gentes fuerit, & per quos deos iurare consueuerint,
 266 a.

Caput 11.

Quid sit exedra, quid menianum, de quibus apud iurecõ-
 sultos mentio frequens, & quid emamma 268 b.

Caput 12.

Quot virgines vestales, quaeve illarum disciplina & in-
 stitutio fuerit, quaeve afficiatur poena incesti damnata
 269 a.

Caput 13.

Ex quibus veteres captare auspicia solerent, & auspicio-
 rum quae prospera, quaeve piacularia sint 272 a.

Caput 14.

Quid senserit Hieronymus Porcarius de iniquo iudice,
 quibusque modis litigantes frustretur & deludat
 276 a.

Caput 15.

Quae in sermonibus quotidianis vulgata prouerbia apud
 Romanos in usu fuerint, & quae apud exteros frequen-
 tia 277 b.

Caput 16.

Qui primus legem theatralem Romae tulerit, & quot le-
 ges plebem ab optimatibus postea distinxerint 280 a.

Caput 17.

Quid apud Scæuolam iureconsultum sit hieroglyphus,
 quid sit calix diatretus 283 a.

Caput 18.

In quo discretus ordo plebeius à patricio fuerit, & in
 bb ij

quo patricius à senatorio, quòdve discrimen in vestibus apud diuersas gentes 283 b.

Caput 19.

Qui numerus augurum, quæve potestas aut ius quòdam fuerit, & quomodo auguria captarentur 292 a.

Caput 20.

Qui essent equi funales in Tranquillo, contra nonnullorum interpretationem probabilis opinio 294 b.

Caput 21. & 22.

Qui fuerit apud veteres cœnandi vsus, quæve hora prædij & cœnæ, quòtque singulis lectis cœnitabant, & quid apud externos 295 a.

Caput 23.

Quæ ipse dictu admirabilia de umbrarum figuris noctibus ferè singulis Romæ expertus fuit 301 a.

Caput 24.

Qui cultus domorum quondam fuerit, & quare maiorum imagines in postibus, & arma in atris & vestibulis haberent, & quid de exteris 302 b.

Caput 25.

In extis inspiciendis quæ prospera, quæve dira sint, & quæ boni, quæve mali prænuincia 306 b.

Caput 26.

Consualia, equitia: & ludi Apollinares quando à Romanis fierent, quòve modo Diti sacra fiant, & quo tempore 308 b.

Caput 27.

Quæ sacra expiationis causa à Romanis seruabantur, & quibus ex causis fierent, quæve apud externos 310 b.

Caput 28.

Quæ affinitas cum Sex. Tarquinio Superbi filio, & quæ Collatino cum Bruto, & Lucretiæ cum utroque fuerit 314 b.

SEXTI LIBRI GENIALIVM

dierum Capita.

Caput 1.

Locus ex tertio Ciceronis de Officiis, quid venditor emptori præstare teneatur, cum Sigismundo in sub urbano discussus 316 a.

Caput 2.

Quæ maxima fuerint oracula, quæve templa celebria apud plerasque gentes in magna religione & cultu 318 a.

Caput 3.

Qui fuerint legati consulum vel prætorum, quæve iurisdictionis aut illorum potestas sit 322 b.

Caput 4.

Qui magni dij, qui còmones, aut indigetes dicti, quæve deorum cognomenta, & Iunonis Romæ templa fuerint 324 b.

Caput 5.

Ex quibus oppidis quibùsque regionibus aut terrarum oris, ingenio clari & præcipua doctrina viri plures euasere 328 a.

Caput 6.

Quæ apparatus, & qua pompa, quæcò que omnium studio olim Romani triumphos agerent, quis ordo seruari, & quæ in triumpho ferri consueverant 329 a.

Caput 7.

Responsum Raphaëli Volaterrano, quare legum & causarum studio intermisso, in his mitioribus studiis oblecteremur 334 b.

Caput 8.

Quæ sit Bona dea, & quæ à veteribus illi sacra fierent, quidve Rubigalia, Floralia & Vinalia forent 335 b.

Caput 9.

Tantum & Quantum còparatio nonnūquam coniūgi, ædemq; pro domo sæpe apud auctores inueniri 337 b.

Caput 10.

Quæ lege duodecim tabularum utiliter & commodè, quæve parum consultè, & nimis seuerè scripta videbatur 338 b.

Caput 11.

Sacrum septimontium in quibus locis vrbis fieret, quæve septemcolles vrbis sint, quæve in illis præcipuæ dignationis loca forent 344 a.

Caput 12.

Qui flamines primi Romæ fuerint, quòdve flaminis officium, quibùsque essent cæremoniis addicti 347 a.

Caput 13.

In quot cohortes, manipulos, cæturias, decuriisque phalanx diuidatur, & quæ illius descriptio fuerit 349 b.

Caput 14.

b b liij

INDEX CAPITVM.

- Res sacræ, religioſæ & ſanctæ quæ cõſerentur apud ve-
teres quibûſq; ſacrum aut ſanctum facere licuit 351 a.
Caput 15.
- Locus Ciceronis ex Catone maiore de lege Voconia,
quæ eſſet, & quæ Furta & Falcidia, explanatur 355 a.
Caput 16.
- Quid reſponderim Hieronymo Maſſaino, cur in eodem
torem ſtatu ſemper, cum ad honores admitterentur a-
lii 356 a. Caput 17.
- Quibus ex cauſis ouare ducibus licebat, & in quibus o-
uatio differt à triumpho 356 b.
Caput 18.
- Qui erant tribuni militum in Romanis caſtris, quæ ve
potestas & officium foret, aut iuriſdictio 357 b.
Caput 19.
- Qui ludii ſcenici, qui Megalenſes, qui Taurij, Compita-
litij, Iuuenales & Honorarij fuerint 359 a.
Caput 20.
- Qui eſſet vrbiſ præfectus, quodve officium, quarumque
rerum cognitione animaduerſionemq; haberet 365 b.
Caput 21.
- Miraculũ de homine qui extruſus è carcere, ruruſq; in
eum intruſus, inferna ſe loca adiuſſe enarrauit 367 b.
Caput 22.
- Quot militum ordine, cuiuſve generis milites in Roma-
na militia olim militare conſueuerant, & qui apud exte-
ros 369 a. Caput 23.
- Quid ſit lex, quid plebiſciturũ, ſenatuſve conſultũ, quid
prætorum ediſta, vel reſponſa prouentum 376 a.
Caput 24.
- Qui primi de plebe ad dictaturam, cõſulatum, & prætu-
ram, aliõſque magiſtratus euecti fuerint: & de ephoris
quæ tradantur 379 a.
Caput 25.
- Quas acies, quõſve exercitũ, qui duces parua manu pro-
ſtigariunt, quæve ſumma Xerxiſ exercitus epotarit
381 b. Caput 26.
- Quid variæ gentes de diis ſenſerint, & quàm impia &
deſteſtaſda ſacrã apud exteras gentes fuerint 382 a.
F I N I S.

INDEX RERVM AC VO-
CVM, NON QV IDEM OMNI VM,
ſed ſcitu maximè dignarum, in ſex Ge-
neralium dierum Alexandri ab Alexandro
libros, operoſiſſimè per Bart. Laurentem
congeſtus, ſideliſſimèque iuxta ſeriem al-
phabeti digeſtus.

MEMINERIT LECTOR LITERA

a, numeris adieſta, priorem ſolũ paginam,
b, poſterioſem indicari.

Bros inſula quæ 30 a.	abracatæ conus in bello cuiuſmodi 32 b.
abdonina à quit ^o & cur epulis inter- diſta 138 b.	abretano Ioui quid immo- lare ſit 141 b.
abiectis armis plauſum fa- cere quid 176 b.	abrogari quæ leges pote- rant 37 b.
Abij & Caluij Scytis qui qualẽſque habiti 214 b. 221 b.	abrogatio legũ quãdo aut quomodo fieret 354 b.
abluendi cadaueris & vn- gendi & veſtiendi moſ o- lim quiſ 128 a.	abſcindere aurem amicitie cauſa, vbi frequens 42 a.
abluendorũ infantium moſ olim quiſ 99 a.	abſciſſi, Romæ olim qui, & quomodo habiti 256 a.
abolla quorũ veſtes 286 b.	abſentes ædilitatem qui na- cti 186 b.
aboriginum rex quidam, vbinam Romæ cæſus & ſepultus 345 b.	abſentibus quãdo trium- phus decerneretur 329 b.
abraam à quo ethnico im- peratore inter Lares cul- tus 352 a.	abſentium ratio vbi nulla 185 a.
	abſinthio marino qui ma- ximè vtantur in ſacris 223 a.
	abſolutionis notula ſeu li- tera apud Romanos quæ

I N D E X

124 a.
 absque mola falsa & igne
 nullum fieri sacrū 225 a.
 absq; philosopho vbi nul-
 lam fiat sacrum 225 b.
 abstinere vino quibus sit
 maxima multa 124 a.
 abydeni molles 214 b.
 abydus quorū regia 127 b.
 academia Athenis quid
 135 a.
 acadinus fons quid miri
 præstare solitus 267 b.
 acæna quid 74 b.
 acarnaces vt paruulos suos
 instituant 97 b. vt annum
 metiantur 168 a.
 acca Larentia quæ 42 a.
 accæ Larentiæ cur instituta
 sacra 42 a.
 accendendi ignis in sacrificio
 mores qui 225 b.
 accensas faces gestare, quibus
 in ludis familiare 365 a.
 accensi qui 8 a. 373 a.
 accensus quis, & quod eius
 officium 44 b.
 accessus ad inferos proximus,
 vbi olim creditus 130 b.
 accij Sinceri laus 51 a.
 accipitris efficitio Ægyptiis
 quid 87 a.
 accipitrē necasse, Ægyptiis
 quantum nefas 124 a.
 accipitres qualia adferre
 omnia putentur 127 b.
 accius poëta tragicus, quādo
 & vnde natus 50 b.
 accubandi in cōuiuio mos
 297 a.
 accusatori horę ad dicendū
 præscriptæ quot 209 a.
 accusatori subscriptores
 aut suggestores in dicen-
 do adesse 125 b.
 acerra quid 128 a.
 acetabulum quot sit drach-
 marum 90 a.
 achæi quot & quales sum-
 mum magistratū gerentes
 habere soleant 117 b.
 achæorum de imperatore
 suo institutum quod 4 a.
 achaicus cōuentus ex quot
 cōstitit ciuitatib; 173 b.
 achaicus quis, qua de re
 cognominatus 69 a.
 achates annul; quis 246 b.
 acherites vnde dictus
 70 b.
 acherusius specus quis
 130 b.
 achillas cuius occisor 5 b.
 achilles apud quos vel no-
 minari vetitus 77 a.
 achilles quantis donis ab
 Agamemnone donatus
 229 a.
 achillis a sylam vbi 159 b.
 achillis mentionem facere
 vbi capitale sit 335 b.
 achillis præceptores qui
 100 a.
 achillis templum nō intra-
 ri ab aibus 76 b.
 achillis super morte Pa-
 trocli quātus luctus 11 b.
 128 b.

A L P H A B E T I C V S.

achillem qui vt deum co-
 lant 326 a.
 aciei collapsæ ac dissipatæ
 instaurandæ ratio 193 b.
 aciei disponendæ modi seu
 formæ quales ac quot
 190 b.
 aciem catenis qui colligēt
 193 b.
 aciem ex occasione oblata
 prudēs dux dirigit 190 b.
 acierum vulgaris apud Ro-
 manos ordo quis 190 b.
 acierum instruedarum alia
 atque alia ratio 182 b. &
 dein.
 acilij de Antiocho trium-
 phus quis 335 b.
 acinacem qui & quomodo
 pro deo colant 382 b.
 acinaces quorum proprij
 370 a.
 acino vne passę quis poëta
 aliquando itrangulatus
 329 a.
 acor quis quorum deus
 383 a.
 acradina Syracusis quid
 345 a.
 aeræ Veneris templū qui-
 bus adire vetitum 321 b.
 acrocorinthus quid 345 a.
 acrocorinthū qui haberet,
 quid habere dictus ibid.
 acron dux à quo victus
 21 b.
 acronis error 126 a.
 actuarij quomodo oratio-
 nes quantūuis præcipita-
 tas excipere soliti 109 b.
 actus propriè quid sit
 88 b.
 actus quadratus 89 b.
 actus quadrati duo, quid
 88 b.
 actus in comœdiis ac tra-
 gœdiis quot tantum ser-
 uare soliti 359 b.
 actus lapidibus cur forum
 à Catone stratum 72 a.
 ad aurifodinas & lapidici-
 nas condemnati 122 b.
 Adad siue Adadus quorum
 deus 326 a.
 adagia à ciuitatū moribus
 sumpta 205 a.
 adagiorum aliquot paucis
 explicatorum catalogus
 277. & 278
 adagium sceleratum inter
 patronos causarum, quod
 277 b.
 adamas ppolitus in medio
 marmore vbi repertus
 265 b.
 addicti, quales serui dice-
 rentur 255 b.
 adespota qui dicti 159 a.
 adiatrix quo in trispho,
 & quanto Augusti luctu
 occisus 332 a.
 adiciales cœnæ quæ 151 b.
 adipales cœnæ quæ 347 b.
 adlecti patres qui 205 b.
 administrationibus quæ re-
 gio partita 104 b.
 ad myrum canere 97 b.
 ad rogum deferri solita
 131 b.
 ad pollinctum emere, ada-

I N D E X.

gium 132 a.
 adoleſcentæ Maia qui im-
 molent 99 a.
 adoleſcentes vbi in ſacris
 flagellarentur 226 a.
 adoneus quis, quibus ſit
 deus 327 b.
 adonia Athenis ſacrâ quæ
 264 b.
 adonis q̄ dea vocata 327 a.
 adoptiones irritæ quæ 64 a.
 adoptiuū filij quorum fer-
 rent nomina 255 b.
 adorari reges vbi & quo-
 modo ſolent 85 a.
 adorationem qui imperato-
 res aut exegerint, aut
 reſperint 95 a.
 adorea quid 227 a.
 ad palum exerceri 31 b.
 ad præpoſitionis viſ 105 a.
 ἀδελφούς πόλεμος qd̄ 278 b.
 acrauus quorū deus 326 a.
 adriaticum mare vnde ſic
 dictum 173 a.
 adſcriptij qui 170 b.
 adſciti in imperium 170 b.
 adſcriptij milites qui
 372 a.
 ad triarios rē rediſſe quid
 279 b.
 aduenē ſeu peregrini quā-
 inuiſi quibuſdā 203 a. b.
 aduenas qui pro hoſtiis ma-
 ctare ſoleāt 369 b. 203 b.
 adulta Iuno quibus propi-
 tia præcipuē habita 60 b.
 adultus Iupiter quibus po-
 tiſſimum inuocari ſoli-
 tus ibidem.
 adulter vtroq; oculo pri-
 uatus 176 b.
 adultera vbi pro ſupplicio
 oſib⁹ exponi ſolita 176 a.
 adulteram vbi viro liceat
 punire, non vxori adulte-
 rum 176 b.
 adulterium periurio gra-
 uius 176 b.
 adulteria qua potiffimum
 lege coercita 175 b. &
 deinceps.
 adulteria vbi vel impunita
 vel ignota 176 a.
 adulteria vt viadicent ma-
 gi 176 b.
 adulterij apud diuerſos quā
 diuerſa pœna 175 b. & deſ
 adulterij ſuſpectū quomo-
 do Hebræi experiri aut
 punire ſoleant 176 b.
 adulterinæ Lyſimachi lite-
 ræ quomodo à Pyrrho
 deprehenſæ 84 b.
 adulteri deprehenſi ignib⁹
 combuſti 176 b.
 adulteri quā- grauiſſe à
 Cæſare Tiberio puniti
 176 a.
 adulterorum Athenis pœ-
 na quæ ibidem.
 adulteris opportuna ſacræ
 quæ 336 a.
 adunci naſi indicium 85 b.
 Aeacus cur Iouis filius ha-
 bitus 77 b.
 æxa quo ſigno militari vſa
 æclon quid 297 a.
 ædes deorum Romæ qua-
 les 56 b.

ALPHABETICVS.

ædes Herculis Romæ quā-
 varia 76 b.
 ædes Iunonis Romæ quot
 327 b.
 ædes ſacras dicare quorum
 fuerit 150 a.
 ædes quomodo & ſingula-
 riter & pluraliter vſurpe-
 tur 338 b.
 ædes ſacras de cælo tangi,
 quid auſpicij ſit 272 b.
 ædes ſiue ſacella in Capito-
 lino colle quot 344 a.
 ædium ſacrarum cura pe-
 nes quos eſſe ſoleat 145 a.
 ædificia in publicum porre-
 cta demoliri quorum ſue-
 rit ibidem.
 ædificiorum apud diuerſos
 ratio quā diuerſa 305 a.
 ædiles an fuerint ſacroſan-
 cti 187.
 ædiles in Theſſalia qui qua-
 ſiſſe fuerint 186 b.
 ædiles plebis 185 b.
 ædiles primum creati, qui,
 quales & quot fuerint
 185 b.
 ædiles quibus potiffimum
 incumbere ſolerēt 366 a.
 ædiliū mun⁹ quod 186 a.
 ædiliū potestas nimia co-
 ercita 185 a.
 ædilibus animaduertenda
 quæ 185 b.
 ædilitas quādo cœpta ibi. b.
 ædilitas quibus interdicta
 186 b.
 ædilitatis honor quātus ib.
 ædilitatis reſuſam paſſus,
 ac poſtea imperium ade-
 ptus quis 186 b.
 ædilitatem cum alio magi-
 ſtratu iūgi licuiſſe 186 b.
 ægira vrbs vbi 173 b.
 ægriſia vaticinia quæ tan-
 tum ſanguine pote edā-
 tur 322 b.
 ægiſthus quā- mirè fabu-
 lerur enutritus 110 b.
 ἀγρονομία Luno 141 b.
 ægyptus in quot præſectu-
 ras ſeu regiones partita
 104 b.
 ægyptus quando primū &
 à quo in prouinciam re-
 daſta 5 b.
 ægyptus quid præ cæteris
 regionibus proprium ha-
 buerit 106 b.
 ægyptij cuiuſmodi in bel-
 liſ vſu ſignis 177 b.
 ægyptij vxoribus ſubſunt
 196 a.
 ægyptij & Athenienſes
 quomodo ſcœn⁹ inhibue-
 rint 11 a.
 ægyptij quomodo ſacer-
 dotes eligere ſoliti 66 b.
 ægyptij quorum anima-
 lium figuris affectus
 hominum indicarint
 87 a.
 ægyptiorum annus 168 a.
 ægyptiorum cum ſororib⁹
 inceſtus. 38 b.
 ægyptiorum dea 326 a.
 ægyptiorum regum cogno-
 mina 5 a.
 ægyptiorum lactus in mor-

I N D E X

te regis 128 b.
 ægyptiorum vota in mor-
 bis puerorum 164 b.
 ægyptiorum ridiculus in sa-
 crificiis mos 226 a.
 ægyptiorum sacerdotum
 sanctitudo quanta 221 b.
 ægyptiorum sacra Romæ
 vetita 88 a.
 ægyptiorum iudices 152 b.
 ægyptiorum lex de vino
 regibus dando 137 b.
 ægyptiorum regum cuitus
 47 b.
 ægyptiorum sacra 92 a. &
 141 b.
 ægyptiorum literæ, duorum
 sunt generum 109 a.
 ægyptus à capra educatus
 110 b.
 ægyptiis principes deorum
 qui 324 b.
 ælij Cati consulis abstinẽ-
 tia quanta 139 a.
 æliorum quanta aliquando
 Romæ modestia & fru-
 galitas ibidem.
 æmylia tribus vnde dicta
 26 b.
 æmyliani Scipionis res ge-
 ite quantæ 28 a.
 æmyliorum origo & ety-
 mologia quæ 14 b.
 æneas quod militare signũ
 vlexerit in Latium 277 a.
 æneæ regia quæ 127 b.
 æneus taurus, quorum fue-
 rit olim militare signum
 177 b.
 ænobardi vnde dicti 13 a.
 æolius canendi modus quæ
 lis 178 a.
 æquanimitas, cuius aliquã-
 do tessera 179 b.
 æquimelium quid 167 a.
 æquinoctiales horæ quæ
 224 b.
 ær purus aut crassus vbi
 214 a.
 ærem, rerũ omnium prin-
 cipiũ quis asserat 264 a.
 ære graui qui ad quid vte-
 rentur 235 b.
 ærarium à Cæsare expolia-
 tum, quod fuerit diues 55 b.
 ærarium militare 55 b.
 ærarium Romæ in cuius dei
 ædo fuerit & cur 55 a.
 ærariũ sancti vbi & quod
 ibidem b.
 ærarij cura à quibus ad quos
 translata 55 a.
 æraria diuersorum popu-
 lorum vbi quondam fue-
 rint 55 b.
 æraria extra urbem quibus
 in oppidis Romani ha-
 buerint 55 a.
 ære diruti qui 73 b.
 ære fuso, non signato, qui in
 cõmerciis vtatur 217 b.
 ære graui quomodo vterẽ-
 tur Romani in emptio-
 nibus 218 a.
 ærei nummi in Latio inuẽ-
 tor quis ibidem.
 æris quantus in Macedonia
 prouentus 204 b.
 æs graue 218 a.
 æschines orator cuius 328 b.

A L P H A B E T I C V S.

æschylus quo in certamine,
 à quo, quanto cum mæ-
 rore victus 364 a.
 æsculapius pro deo cultus
 325 b.
 æsculapio quid imoletur
 141 b.
 æsculapij phanum extra vr-
 bem quare 57 b.
 æsculapio quæ tantum ani-
 malia offerantur 141 b.
 æsopi patina quanti consti-
 terit 218 a.
 æstatem aureã vouere quid
 sit 163 b.
 æstate quomodo prandere
 solerent 158 b.
 æstius annulus quis 146 b.
 æs vbi seminetur & crescat
 vt frumentum 199 a.
 ætas admittendorum in se-
 natum quæ 21 b.
 ætas consulum aut aliorũ
 magistratum quæ tantũ
 fuerit 120 a.
 ætas fungendi magistratus,
 apud diuersos alia atque
 alia 190 a.
 ætas militiæ adscribendo-
 rum olim quæ 30 a.
 ætas muneris publici præ-
 stituta quæ 189 a.
 æthiopia fortuitus occur-
 sus quid quibus præsigna-
 rit 276 a.
 æthiopes quid seu quatum
 Dario tributi penderent
 204 a.
 æthiopes quomodo & quã
 diuersè à reliquis nationi-
 bus scribere soliti 109 a.
 æthiopes quomodo puer-
 rorum indolem experiãtur
 97 b.
 æthiopes quo pacto mori
 ac sepeliri soleant 15 b.
 æthiopum amictus milita-
 ris, cuius sit coloris 31 a.
 æthiopes noxios vt puniãt
 123 b.
 æthiopes promiscuo concu-
 bitu miscentur 41 a.
 æthiopum quorundam ce-
 leritas 90 b.
 ætne incendio quis se, vt
 deus haberetur, iniecerit
 326 b.
 ætne filium se quidam mẽ-
 titus 71 a.
 ætoli natura quales 214 b.
 ætolorum concilium qua-
 le 259 a.
 ætolorum in prælio mos
 quis 360 b.
 affectus mouere in iudicio
 Athenis prohibitum erat
 123 a.
 affinitas Sex. Tarquinij &
 Collatini quanta 315 a.
 affixos sudibus homines,
 qui quomodo diis immo-
 larent 369 b.
 agra quid 179 a.
 ἀγρότης τρύχης ædes olim ce-
 leberrima vbi 21 b.
 agamemnonis præceptor
 quis 100 a.
 agartis quorum numẽ 326 a.
 agathoclis in epulis mode-
 ratio quanta 298 b.

I N D E X

agema ala quæ 8 b.
 ager Romanus ubi termina-
 retur 10 a.
 ageronalia festa quæ 336 b.
 agefilaus obefum militem
 notauit 75 a.
 agefilaus quam Lycurgi le-
 gem abrogarit 125 b.
 agefilaus qua de re accufe-
 tur 194 a.
 agefilaus rex quàm pueri-
 liter cuius filio ludere
 solitus 161 b.
 agefilai apothegmata 11
 b. 326 b.
 agefilai pia sententia & laus
 221 b. 64 a.
 ἀγροῦς quos Persæ vocent
 46 a.
 agerum in Quirinali colle
 nomina quæ 346 b.
 agis rex quò aliquando cõ-
 fugerit. 160 a.
 agis in Hilotas quid decre-
 uerit 158 b.
 agidis regis ornatus milita-
 ris 31 a.
 agidis regis quatum in for-
 neratores odium 1 b.
 agillina, cuius olim regio-
 nis vrbs, & quo deinceps
 nomine dicta 163 b.
 aglaia quæ 248 b.
 agmina Germanorum in
 præliis qualia 350 a.
 agna cui deæ sacra 141 b.
 agon, qualis aut quo-
 rum in sacrificiis vox
 225 a.
 agon quid 337 a.
 agonales dies qui ibidem.
 agonalia quid ibidem.
 agonés porta Romæ quæ
 346 b.
 agones in sacris qui 225 a.
 agonius collis Romæ qui
 346 b.
 aguranomi Græcis qui
 286 b.
 agradianæ portæ ubi 221 a.
 agrarij triumviri qui 151 a.
 agricolarum dij qui 325 a.
 agricolarum vota 165 b.
 agricultura quàm fuerit o-
 lim honesta 138 b.
 agrigentini quales Platoni
 305 a.
 agrigentini quàm stude-
 ant seu insaniant equis
 353 a.
 agri male culti ac arati pœ-
 na olim quæ 138 b.
 agrippæ vnde dicti 15 b.
 agrippæ Herodoti quæ auis
 regnum portederit 274
 a. b.
 agrippæ, Scythis qui quan-
 titique putentur 204 a.
 agrippina qualem in sena-
 tu aliquando locum ad-
 epta 210 a.
 agrippinæ quot lictores tri-
 buti 4 b.
 agrorum lustrandorum ra-
 tio quæ 31 a.
 agrorum metiendorum
 alia atque alia ratio
 74 b.
 agyi dij qui 314 b.
 agyleus quis deus, & cur di-
 ctus

ALPHABETICVS.

ctus ibidem tur 369 b.
 aiacis asylum ubi 159 b.
 aiæ quid, quòd cum He-
 ctore pugnaſſet, adeptus
 229 a.
 aiæ dei ara ubi 83 b.
 αἰγιονόχαι Græcis qui 238 a.
 αἰγιόχοι quæ dea cogno-
 minata 14 b.
 αἰγιόχοι vicisse, quid 278 b.
 alabandæ quàm ridicule
 simulacra fingant 213 b.
 alabandus quorum deus
 326 b.
 alæ diis appictæ 213 b.
 alalcomenij quam apud se-
 deam natam iactitent
 326 b.
 alano habitu quis impera-
 torum primus vsus 188 b.
 alarij qui 360 a.
 alarum diuersa apud Græ-
 cos nomina 8 b.
 alaudam quis quam legio-
 nem nuncuparit ibidem.
 alba creta quorum pedes
 illinerentur 12 b.
 alba vestis quibus gentibus
 sit vestis lugubris 128 a.
 alba in veste quæ ludos spe-
 ctarent 164 b.
 albanorum in sepeliendo
 consuetudo quàm rudi-
 cula 115 a.
 albanorum reges quo co-
 gnomine appellati 4 a.
 albi quid præ se ferat 86 a.
 albis lapillis qui quid no-
 tent 233 b.
 albis scutis qui vteren-
 tur 369 b.
 albis vestibus ubi tantum
 mulieres, nigris tantum
 viri vtantur 291 b.
 albo gallo quis semper sa-
 criticare soleret rex 141 b.
 album pontificis & aliorum
 63 b.
 album prætoris 78 b.
 albunea dea quæ 325 b.
 albus color cui tempori di-
 catus 263 a.
 alcibiades quò in bellis na-
 ualibus vsus signo 179 b.
 alcibiadis in clypeo insi-
 gne quale 369 b.
 alcibiadi exitium suum quo-
 modo præsignatum 233 a.
 alcæus poëta cuius, & quid
 primus inuenerit 328 b.
 alces à quo quibus in ludis
 publicis exhibitæ 362 b.
 alcon con cuius discipulus
 50 a.
 alcmon riuulus ubi 220 a.
 alca quibus & quando ve-
 titata 162 b.
 alea qui principes quàm
 maximè delecti 161 b.
 alexander Epitrota quale ha-
 buerit aliquando Dodo-
 næ vaticinium 319 a.
 alexander Indum nauigans,
 qualibus nauium signis
 vsus 179 a.
 alexander Macedo per quos
 contextis vestibus vsus
 198 a.
 alexander orthia musica ad
 furorem accensus 178 a.
 cc

alexāder quid exercitij o-
ciofis militibus impofue-
rit 32 a.
alexander quos potiffimū
militiæ adfcriberet 30 b.
alexāder quoto Februarij
die & natus & mortuus
eft 233 a.
alexander Seuerus quā
multa introduxerit noua
ueftigalia 204 b.
alexander Seuerus qua fe
oblectare folit⁹ re 161 b.
alexandri apophthegma
17 a.
alexandri in defertores fe-
ueritas 71 a.
alexādri contra Darium vi-
ctoria inaudita 381 a.
alexandri dies natalis quis
155 b.
alexandri imaginem in an-
nulis qui olim tulerint
87 b.
alexandri in annulo signū
quod, & quale ibidem.
alexandri præceptor quis
100 a.
alexandri tabernaculum
quomodo ornari folitum
18 b.
alexādri ueftitus militaris
quā fuerit in signis 31 a.
alexandri Seueri laus 11 b.
alexandri Seueri modestia
feu Superbia in trium-
pho 333 a.
alexādri Seueri oblectatio
per ocij fingulare quod-
dam inuentum 161 b.

alexandria quot & quas ha-
buerit regias 127 b.
alexādriæ & alibi qui triū-
pharint, nō Romæ, quan-
quam Romani 329 b.
alexandriæ magnificentia
quomodo ex auihus præ-
dicta 274 b.
alexandriam fafcis Ro-
mani cur nō ingrederen-
tur 46 b.
alexādriæ naues quo pro-
prio vtatur in figni 179 a.
alexandrini natura quales
214 a.
alexandrinorum vetus in-
conferibendis militibus
mos 30 b.
alexandro alexādrion quid
Romæ aliquādo monftri
apparuerit 68 a.
alexandro quæ aues interi-
tum præfigarint 274 a.
alexandro quid coacta Py-
thia refponderit 318 b.
alexicanos quis de⁹ cogno-
minatus 315 a. 77 a.
327 a.
alia atque alia fuiſſe legio-
nariōrū, prætorianōrū, au-
xiliarium vnus & eiuſdē
exercitus figna 177 a.
alica quibus ignota 296 a.
alienam fegetem pellicere,
quæ lex quomodo vetuo-
rit 329 b.
alieni æris cognitio penes
quos eſſe ſoleat 145 a.
alieni æris folutio quomo-
do & q̄ rigidē exigi ſo-

lita 343 a.
alieno milite an & quomo-
do Romani vfi 9 a.
alienū canem edes intraſſe
quid portendat 275 b.
alitta quæ quibus ſic voce
tur dea 327 a.
allium iurando teſtari qui
ſoleant 266 a.
allobroges cui Romano co-
gnomen dederint 68 b.
allobroges in cuius fuerint
clientela 303 b.
alloquationis templū vbi
83 b. 148 b.
alogij reus apud Græcos
quis 196 a.
alopecia tribus 27 a.
alphenus cuius diſcipulus,
& eius de ſupelleſtili ſen-
tentia 29 a.
alphenus ex tonſore quan-
tus euafert iuriſconſul-
tus 378 a.
altaria terreſtriū & infero-
rum quā diuerſē fierēt
222 b.
altenius mons vbi, & quid
ibi miri fiat 82 a.
altitudo certa domorū vbi
à quo, & cur præſcripta
305 b.
aluēſ luſorium ē gemmis
præcioſiſſimis quis triū-
pho intulerit 331 a.
amalthæa cuius Sybillæ no-
men 149 b.
amanuenſes qui 170 b.
amanus quorū deus 326 a.
amare cui inteſtino addi-
catur 308 a.
amaricinum quid 278 a.
amafis quomodo ab vno-
quoque vitæ rationē ex-
igi iuſſerit 145 a.
amafis Perſæ in Barcæos
quanta perfidia 268 a.
amafis regis cuiuſmodi
in ocio oblectamenta
161 b.
amaſi quale à militibus im-
poſitum diadema 48 a.
amaſtris arx quæ 345 a.
amata quæ virgo, ſuo no-
mine tacito, vocari ſole-
ret 270 a.
amatorius vultus quo culo-
re inſinuetur 86 a.
amatum non fuiſſe, vbi &
quibus dedecus ſit 96 b.
amazone quis in annulo
pro ſigno vſus 87 b.
ambaruale ſacrum vbi, &
cur & quādo fieret 141 a.
312 b. 181 a.
ambitio Athenis quid in-
tulerit
ambitio quāta Romanos a-
liquādo inuaſerit ibidē.
ambitioſi quā ſoleant po-
pulo aſſentari 154 a.
ambitus quā ſ variis legi-
bus retuſus 153 a.
ambitus ſeu area tēpli ali-
cuius, quibus cęremoniis
conſecretur 354 b.
ambronū in præliis aggre-
diendū mos 191 a.
ambroſia qui in ſacris or-
nentur 223 a.

I N D E X

amburbialis víctima quæ
312 a.
ambustus, cuius Romani co-
gnomen, & vnde 14 b.
ametridis (alij Amestridis)
reginæ quàm sceleratum
& impium votum 166 a.
amici defunctorum se in-
rogum inticentes 131 a.
amicorum parandorū quā-
ta iura fuerit Persis 98 b.
amicos Romani quos nomi-
narent 239 a.
amicus Gabinus quis 22 b.
amicus mortuorū, laneos
an lineos esse oporteret
128 a.
amicus regū aliquot, qua-
lis 286 b.
ammon à quibus maximè
cultus 383 b.
ammonis effigies qualis
321 a.
ammonij oraculum vbi &
quàm olim celebre 311 a.
ammoniorum oraculorum
petendorum ceremoniæ
quæ 320 b. & deinceps.
ammones in Gnido qui
206 a.
amnestia & lex quæ 343 a.
amœbæum carmen vbi po-
sitissimū cani solitū 60 b.
& 61 a.
amor erga vxorem insignis
22 a.
amori & Amicitia qui qua-
de causa ante prælium
sacrificent 191 b.
amori siue amouendi à sa-

cris, qui 355 a.
amphiarus quis, & quibus
post mortem honoribus
cultus 320 b.
amphiarai templum & ora-
culū quanti olim putatū
ibidem.
amphictyonici conuentus
populi qui & quot 259 a.
amphictyonum conuentus
qualis aut vnde ibidem.
amphictyonum conuentus
ex quibus conficeretur aut
constaret 173 b.
amphycipellū quid 136 b.
amphimafchalos quorum
tunica 290 a.
amphippi qui 372 a.
amphitheatra olim Ro-
mæ qualis ac quanta
244 a. b.
amphitheatrales togæ
285 b.
amphora vini vna quis ali-
quando abbitus damna-
tus 153 a.
amphorarū diuersitas quæ
89 b.
ampliationis tabella quæ
124 a.
amygdalæ quibus quotidia-
nus cibus & panis vice
sint 138 a.
anacharis in Athenienses
disterium 208 b.
anachis deolus quis 325 a.
anacreontis quæ mira mors
329 a.
ἀναγνώσει qui disti 111 b.
ἀνακαλυψήσια quæ 60 b.

ALPHABETICVS.

analecta quid 236 a.
anandatus quorum deus
326 a.
anastasion quis apud Athe-
nas mensis 169 b.
anatis dea quæ 269 a.
anaximadri opinio de diis
quæ 383 a.
anaximenes quid primus
excogitarit 235 a.
anaxyrides quid 288 b.
ancaria quæ seu quorū dea
327 a.
ancilla serpētē enixa, quid
portenderit 111 a.
ancillarum vestes quales
287 b.
anci martij regia vbi, &
quid ibi Cicero aliquan-
do passus 127 a.
ancon quid loci Carthagi-
ne olim esset 122 a.
ancora cuius olim regis in
annulo insigne 87 b.
ancora pro caduceo qui v-
si 254 a.
ancora imago in femore
quibus natiua fuerit 87 b.
ancyllia vnde ferri solita
43 b.
ancyllium mouendorum &
condendorum cōsuetu-
do quæ 44 a.
andramitis Lydorū rex
quid primus fecerit 97 a.
andria Cretensibus quid
297 a.
andrimachidarū in locan-
dis nuptui filiabus quæ
40 b.

andronitis, quæ domorum
pars fuerit 304 b.
andronodorus quorum le-
gissator 339 a.
anemotis Pallas quæ, & cu-
ius rei dominium habeat
164 a.
anetis dea 40 a.
anetistos quæ dea, à quibus
sic appellata 327 a.
anguri 46 a.
angerona qualis dea, &
quomodo effingi solita
246 a.
angiportus patricius 82 b.
anguillæ effigies quid no-
tet 87 a.
anguillarum tergoze qui
olim castigarētur 100 a.
anguillas coronatas qui
diis offerre soliti 142 a.
anguium in Syria mira-
bilis quædam natura
82 a.
animaduersio dominorum
in seruos qualis 158 a.
animaduersio in malos tu-
tores aut filios cōtumaces
ad quem pertineret
367 a.
animaduersio in peccatē
quare fiat 121 a.
animaduersionum ordo in
milites 75 a.
animaduertere in reos aut
facinorosos quorum fue-
rit 150 b.
animalia ab Ægyptiis im-
molari solita quæ 141 b.
animalia alia atq; alia di-
cc 117

uerſis diis ſeu deabus ſa-
 cra que 141 b.
 animalia hoſtiis apta 140 a
 animalium figuris qui olim
 pro literis uſi 109 a.
 animalium pellibus qui pro
 veſtibus uſi 289 a.
 animas mortales eſſe qui
 philoſophi opinati 383 a.
 antientis tribus quando cæ-
 teris tribus addita 26 b.
 antio uetus & nouus, quales
 Romæ fluuioli 346 a.
 anna Perenna qualis nym-
 pha 154 b.
 annales maximi qui 65 a.
 annaria lex que 189 b.
 annarus rex quæ fuerit lu-
 xurioſus 298 b.
 annularis ſeu medicus 246 b
 annulus nuptialis cui digi-
 to inferi ſolitus 87 a.
 annulus pronubus 58 b.
 annulus ſponſæ quis dictus,
 & qualis fuerit 58 b.
 annulo donari à rege apud
 Perſas, quid 43 a. & 88 a.
 annulo terreo ubi promiſ-
 cuit utantur omnes 88 a.
 annulo quis digitus cur po-
 tiſſimum ornatur 87 a.
 annuli aurci quando è di-
 gitis olim deponendi fue-
 rint 87 a.
 annuli ſignatorij 87 b.
 annulorum ſpecies 246 b.
 annulorum aureorum ius
 an aliquando promiſcuum
 Romæ fuerit 106 b.
 annulorum aureorum pro-
 miſcuis uſus quâdo cœ-
 perit 87 a.
 annulorum ius quibus ini-
 tio Romæ conſeſſum
 106 a.
 annulorum quæ in caſtris
 differentia 358 a.
 annulorum ſculpturæ va-
 riarum 87 b.
 annulis qualia diuerſi in-
 ſculpta ſeu infixæ habue-
 rint ſigna 87 b.
 annulos aureos quibus
 militibus geſtare cœceſ-
 ſum 107 b.
 annulos quos & qui initio
 geſtarent Romani 87 a.
 annus à diuerſis gentibus
 quomodo metiri aut di-
 ſtingui ſoleat 167 b.
 annus cui dicatus 168 a.
 annus magnus quis ibidē.
 anni ſymbolum Ægyptiis
 quale ibidem.
 annum uerum, qui tandem
 repererint 168 a.
 anni & tempora ut à tribu-
 niſp. numerentur, non à
 conſulibus, aliquando
 motum fuiſſe 210 a.
 anni quot ſub tribunis ſine
 conſulibus acti 251 b.
 annorum aliquot diuerſo-
 rum catalogus. 168 a. b.
 annorum numerus unde Athē-
 nis, unde Lacedæmo-
 ne fieri ſolitus 153.
 annona duplex quibus da-
 ri ſolita 228 b.
 annonæ cura penes quos

ALPHABETICVS.
 magistratus Romæ fue-
 rit 186 a.
 antigonus præfectus quid cu-
 raret 367 a.
 an omnis Cæſarum volun-
 tas, lex habēda ſit 378 b.
 anonymi pueri ubi ſint
 99 a.
 an partus ancillæ in qua
 uſus fructus legatus eſt,
 in fructu ſit habēdus 15 b.
 an ſapientis uxor ducenda
 194 b.
 anſer cui proprie dicatus
 142 b.
 anſerem mortuum quis phi-
 loſophus quàm luxerit
 353 a.
 anſeres ſacri ubi quondam
 Romæ alerentur 344 a.
 anſeribus qui uel utantur
 in ſacris, uel non 141 b.
 antæus unde genitus 77 b.
 antæi regia olim ubi fuerit
 127 a.
 antenodora cuius deæ ædes
 337 a.
 anteriorem capillum qui &
 cur abradant 290 a.
 anteſignani qui dicti 369 a.
 anteſignanis cedētibus quō
 acies mutaretur 192 b.
 antefterion quis quibus ſit
 menſis 169 b.
 antheſis tribus quando cæ-
 teris addita, & eius præ-
 rogatiua 26 b.
 antica regio auguribus quæ
 291 a.
 antichir quid 245 b.
 αντιδωρα 248 b.
 antidota cōtravenerē 221 b
 antigonus rex quomodo
 Romæ occiſus 126 a.
 antigoni de Pyrrho eſlogium
 28 b.
 antigoni regis inſolētia &
 diadema 48 a.
 antigoni regis præceptor
 quis 100 a.
 antimachus poëta quis ac
 cuius 328 b.
 antiochia quorum regia
 127 b.
 antiochius cadus quanti ca-
 pax ſit 89 b.
 antiochus quo nomine alā
 militum præcipuam (ſi
 recte ſcriptum) nomina-
 rit 9 a. 374 a.
 antiochi apophthegma
 378 b.
 antiochi in exercitu ornan-
 do luxus quantus 107 b.
 antiochi ſepulchrum 72 b.
 antiochi Soteris teſſera que
 179 b.
 antiochi ſuperbia inaudita
 71 a.
 antiteria quid 337 a.
 antiſthenes quàm paruo cō-
 tentus uixerit 139 b.
 antiſtius quam de nihilo re-
 pudiarit uxorem 196 b.
 antonini Caracallæ exerci-
 tium 32 a.
 antonini Cæſaris teſſera
 qualis 180 b.
 antonini cognomine qui
 imperatores uſi 3 b.
 cc iiij

I N D E X

antonini Philoſophi laus,
innocentia & integritas
quanta 78 b. 364 b.
eiufdem lex 211 a.
antonini Pij laus 11 b.
antonius vbi aliquâdo præ-
ter morem de Parthis tri-
umpharit 329 b.
antonius qua ludi ſpecie,
quo omine, à quo victus
162 b.
antonius orator cur ex mul-
tis orationibus ſuis nul-
lam ediderit 378 b.
antonij in Aſtiaco prælio
ſignū nauale quod 179 b.
antonij in triumpho quan-
ta oſtentatio 332 b.
antonij teſſera qualis
179 b.
antonio quæ volucres ſuam
preſignarint cladē 274 a.
antoniorum familia vnde
orta 12 b.
antoniani ſodales 43 a.
anus vbi & quo autore lu-
ſtentur vulgo cum viris
24 b.
anymphi qui dicti 221 b.
anyti ambitio quāta 154 a.
Aoiſis quale flumen 174 a.
apaturia athenis quid 365 a.
appelles quo habitu fortunā
depinxerit 20 b.
apenæ quid 262 b.
aperto capite eſſe an teſto,
vtrum ſalubrius 84 a.
aperto capite ſemper incu-
dere, quā ſalubre 32 a.
apes cuius aliquâdo infan-
tis ori infederint 274 b.
apes quem olim infantem
melle aluerint 110 a.
apes quid præſignare augu-
ribus dicantur 274 b.
apheſter Guidiis quid
206 a.
aphetæ qui dicti 159 a.
aphetor quid 66 a.
Aphri paſtores quomodo
voucant 165 b.
aphrica cui cognomen de-
derit 69 b.
aphricanus minor quis
70 a.
aphri diſcincti 33 a.
aphri natura quales 214 a.
aphri paſtoritij quomodo
& quæ vota facere ſoliti
165 b.
aphricus vicus 82 b.
aphrodiſium iuramentum
quale 268 a.
aphrodite quæ dea voce-
tur 327 a.
aphrorū deus quis 326 a.
aphrorum veſtes militares
cuius eſſent coloris 30 b.
apis aut Serapis quid 321 a.
apis quibus maxime cultus
383 a.
apidis oracula qualis, &
quibus modis redderen-
tur 321 a.
apidi ex qua tantū aqua po-
tus exhiberetur 349 a.
apium herba qualis 62 b.
apiū quibus in ſacris adhi-
beri ſolitum 310 b.
apij coronæ quales 261 b.

A L P H A B E T I C V S.

apio in quibus ludis victor
coronaretur ibidem
apio op^o eſſe, vbi olim pro-
uerbialiter diceretur 62
apobato quid ludi ſit 162 b.
apocinus quid 101 b.
apolecti Aetolis qui 209 b.
apolectum cōcilium Aeto-
li quid vocent 206 a.
apodectæ Athenis quid
148 b.
apolides qui 170 b.
apollo culiciari^o 21 a. Ery-
thibius ibidem.
apollo & Liber apud quos
eiſdem & ſacris & hono-
ribus colerentur 327 a.
apollo & Minerua quibus
gentibus patrij dij ſunt
326 b.
apollo quorum aliquando
fuerit teſſera 179 b.
apollo vbi natus & alitus
319 b.
apollinis Smynthei ſimula-
chrum 212 b.
apollinis cognomina quā
eſſent diuerſa 327 b.
apollinis ſimulachra in di-
uerſis templis quā di-
uerſa 319 a.
apollinis ſtatua Neapoli e-
recta 51 b.
apollinis templa Romæ vbi
& quā multa 57 a.
apollini quā varie apud
Græcos litari ſolitum
140 b.
apollinares ludi cur, quādo
& à quo inſtituti 309 a.

apollonius Tyaneus quid à
diis petere ſolitus 224 b.
apollonius Tyaneus Spar-
tanis balnea interdixit
235 b.
apollonio Tyaneo vnde &
quā precioſus annulus
88 a.
apollonium quis impera-
tor cū Chriſto quomodo
coluerit 352 a.
apophthegmata aliquot in
ſignia 19 a.
28 b. 30 a. 101 b.
apoſiſis quid 101 b.
apoſtaſum quid 159 a.
apoſtrophæ dea quæ 327 a.
apotheoſis quid 325 b.
326 a.
apotheoſeos cæremonia
ſeu rationes olim quæ
325 b.
apparadæ expeditionis tem-
pus præſinitū olim quod
180 a.
apparitiones ſpirituum no-
cturnas, non eſſe omnino
nugas 301 b.
apparitores qui, & ex qua
potiſſimum natione ſie-
rent 44 b.
appellationes à quo, ad
quem, quomodo vel li-
cita vel illicitæ fuerint
367 a.
appellationes omnes ad
quem magiſtrum per-
tinerent ibidem.
appendices conuiuij quæ
101 b.

appetitio dea vni olim cul-
 ta 21 a.
 appia via quanta & quàm
 celebris 145 b.
 appius Claudius solij cen-
 suram egit 146 a.
 appius Claudius quàm cō-
 fidens in iudicium vene-
 rit, tamen reus 125 a.
 appij Claudij animadu-
 sio in loco cedentes 73 a.
 appius cur Cæcus seu cæca-
 tus 75 b.
 appius Pulcher qua fortu-
 na iudicium populi ali-
 quando euaserit 184 b.
 appij vnde dicti 14 a.
 appij Cæci qualis censura
 146 a.
 appuli qui & vbi sint 50 b.
 aprilis cui deæ sacer 169 b.
 aprilis Idus cui & quam-
 obrem festæ 154 b.
 apri milliarij qui 163 a.
 apros integros vna mensa
 qui apponerent 296 b.
 apuli cui vento sacrificare
 soliti 164 a.
 aqua à quibus adorata
 382 b.
 aqua mellita quibus diis
 aut deabus liberetur 143 a.
 aqua mercurij Romæ vbi
 & quàm celebris 220 a.
 aqua & igni interdicere
 122 b.
 aqua omnia constare, cu-
 ius philosophi opinio
 114 b.
 aquæ aspersione quid olim
 inter gentiles fieri puta-
 tum 221 b.
 aquæ ductus quid sit 88 b.
 aquæ ductuum cura penes
 quos olim esset 145 a.
 aquæ ductus Romæ qui &
 quot 95 a.
 aquæ & ignis quis olim in
 expiando vsus 314 a.
 aquæ manaria quid 29 b.
 aquæ principum rerum o-
 mnium qui attribuant
 264 a.
 aquam in certaminibus qui
 quibus aspergere soliti
 135 b.
 aquarum in periuros mira-
 cula ac vindictæ quæ
 267 a. b.
 aquarum in sacris vsus ac
 religio quanta 223 b.
 aquas, quibus hostiæ asper-
 gerentur, humi posuisse
 piaculum ibidem.
 aquila aurea cui antelata
 48 a.
 aquila in summo sceptri
 48 b.
 aquila religione culta
 177 a.
 aquila quando & quale o-
 men ferat 273 a.
 aquilæ augurium qui im-
 pediatur 294 a.
 aquilæ militaris signi apud
 Romanos color quis
 177 a.
 aquilæ seu fulminis nomi-
 na vnde quibusdam data
 70 b.

aquilæ signum quàm nobi-
 le apud Romanos, & vn-
 de illis allatum 177 a.
 aquilam qui tanquam nu-
 men adorarint 383 a.
 aquilæ centum quibus in
 sacris, & pro quibus of-
 ferrentur 164 a.
 aquilij iurisperiti laus, &
 domus eius Romæ vbi
 346 b. in fi. & dein.
 aquilij cur sic appellati
 13 a.
 aquilina fistula quæ 222 b.
 aræ duodecim fano dicata
 23 a.
 ara ex solis dextris anima-
 lium cornib⁹ constructa
 quæ 320.
 ara ex solis sacrificiorum
 cineribus conflata quæ
 ibidem.
 ara maxima Herculis quæ
 & vbi 75 b.
 ara deorum apud quos pro
 asyris essent 159 b.
 aræ Herculis variæ 76 a.
 aræ miserorum quomodo
 ornentur 309 b.
 aræ inferorum raro accessse
 309 a.
 ararum diuersitas quanta
 222 b.
 aras deorum tangere, quid
 266 a.
 arabia ad quid ab Alexandro
 Magno destinata 127 b.
 arabicæ reip. diuisio quæ
 284 a.
 arabum abominandus qui-
 dam mos 412 a.
 arabum deus quis 326 a.
 arabum in ædificando lu-
 xus quantus 305 b.
 arabum pontifices qui or-
 nentur 66 b.
 arabum vxores 412 a.
 arabum pœna in adulteros
 176 b.
 arabum sepultura quàm sit
 in onesta 115 b.
 araneæ letiferi morsus vbi
 81 a.
 ara Paphiæ Veneris quid
 miri habeat 322 a.
 arare à triumpho statim quis
 non erubuerit 139 a.
 aratri vel condendis vel e-
 uertendis vrbibus vsus
 quis 354 b.
 aratus quàm græde aliquã-
 do votū fecerit, sed inhu-
 manū, & quomodo per-
 soluerit 165.
 aratus quoties fuerit impe-
 rator 4 a.
 arati satellites quot 371 a.
 arbores charitus faciendis ap-
 positæ quæ 108 b.
 arbores diuersæ, diis diuer-
 sis sacratæ quæ 222 b.
 arbores insauitæ quæ 223 a.
 arbores lanigeræ 199 b.
 arbores maximas qui pro
 diis venerati 382 b.
 arbitria principum quãdo
 fuerint leges 378 b.
 arbutulæ in Phasi contra
 adulteriū medicina quæ
 176 b.

INDEX

arbuta 68 b.
 arcades annum qui terminent 197 b.
 arcadum pueri ut instituerentur 97 a.
 arcano concilio quæ gætes vsæ 209 b.
 arcarij qui 170 b.
 arcera quid 109 b.
 arceri à sacrís qui soleant 222 a.
 arcus aliquot insignes, seu oppida instar arcu 345 a.
 archagatho medico quid Romæ primo datû 202 a.
 archelai regis sup Euriptide luctus quantus 128 b.
 archemoro qui ludi qua de causa instituti 261 b.
 archi Theffalis qui 238 a.
 archias (forfità Archyrtas) Tarentinus qui se oblectare solitus 161 b.
 archidamus quàm leui de causa quàm grauitè multatus 379 a.
 archierofynes quis 66 b.
 archigetes quis à quib⁹ cognominatus deus 327 a.
 Archilochus poëta cur à Lacedæmoniis eiectus 73 a.
 archinus Thebanis quid 238 a.
 archita (alibi Archyrtas) quomodo & à quibus aliquando captus 328 a.
 archyrtas cuius discipulus, & vbi natus 50 a.
 archontes Athenis qui & quot 153 a.
 archontum diuersa nomina quæ ibid.
 arcirma quid 109 b.
 arcium aliquot insignium catalogus 345 a.
 ardali ara vbi & qualis 320 b.
 ardeolæ quid volatu portendant 273 a.
 arca Romæ ante Telluris ædem cuius aliquândo fuerit domus 166 b.
 areopagitæ à quo constituti 206 a.
 areopagitæ quomodo sententias ferre soliti 123 a.
 areopagus quid & vbi, ac quantus eius honor ibid. a. & b.
 areopagus quomodo & cur tam incultè tegetetur 344 b.
 areta cuius filia, & quàm docta, & quid miri fecerit 329 a.
 aretium quæ, cuius regionis vrbs 173 b.
 argentum deliquatum vbi & quomodo è terra foediatur 199 b.
 argentum & aurum quibus aliquando maximè inuisum ac vile 218 a.
 argentum nationibus deuctis tributi nomine impositum, non aurû 243 a.
 argëtum vbi primo signatum 218 a.
 argenti celati pondo quot

ALPHABETICVS.

semel in triumpho allata 331 a.
 argenti libras quot, diuitibus transgredi non liceret 138 b.
 argento & auro qui theatra ornauerint 281 b.
 argentatis rhedis vti quibus olim indultû 210 a.
 argenteam fuisse aquilam militarem Romanorum, & cur 177 a.
 argentei nûmi vsus quâdo primum Romæ inualuerit 218 a.
 argeos quæ simulachra veteres appellarint 271 a.
 arges quis cur dictus 70 b.
 argilla quibus auspiciis cõdita, & vnde sic vocata 275 b.
 argiletum 82 b.
 arginipasa quæ quib⁹ olim fuerit dea 327 a.
 argiui natura quales 214 a.
 argiui quàm Philippo aliquando adulati 184 b.
 argiuorum moneta qualis 218 b.
 argiuorû post funus quàm sumptuosa magnificentia 132 b.
 argorum factiones quot 218 b.
 argyroaspidæ (aut argyraspidæ) qui dicti 369 b.
 aricie forum quid aliquando passum 72 b.
 arietis capite qui pro galea in bellis vsû 32 b.
 arietis exta quomodo in sacrificiis coquantur 208 a.
 arietis insolito colore auspicium quale 277 b.
 arietem agris hostium immittere, Græcis quid 254 a.
 arietes vbi sint sacrosancti 212 a.
 arii qui & quomodo pugnent 375 b.
 arimaspi qualibus vtantur fistulis 222 b.
 arion equus quibus in ludis quàm mirè victor euaserit 262 a.
 aristander quid quomodo Alexandro Magno diuinari 273 a.
 aristarum summarum de cussione quid quidâ tyrannus innuerit 111 b.
 aristides qua potissimû re gloriari solitus 139 a.
 aristides cur in exilium actus 157 b.
 aristidis sapientia in vitanda contentione 192 b.
 aristidis vestit⁹ quis 289 a.
 aristide iustior, prouerb. 279 b.
 aristippus Socraticus quâdo floruerit 329 a.
 aristo quis ac cuius 328 b.
 aristobulus vnde quis dictus 70 b.
 aristocratia quid 259 a.
 aristodemus tyrannus quo actu oppressus 112 a.

I N D E X

aristodemi in optimatam
filios edictū quod 74 a.
aristogitonis nomē cor ser-
uis indi prohibitū 171 a.
aristogitonis quā sanctū
fuerit Athenis nomen
160 a.
aristomenes quot centena-
rios hominum vno sacrifi-
cio mactarit 383 b.
aristomenis cor quale
307 a.
aristophanis in poetico cer-
tamine iudicis, iudicium
quā mirum 364 a.
aristophontes quā saepe
causam dixerit, semper
absolutus 125 a.
aristotelis pro Nicarone cu-
iusmodi votum 164 b.
aristotelis vestitus qualis
289 a.
arithmetica vbi vulgō
pueri docerentur 101 a.
arma, militum mēbra 18 b.
armatis legionibus in orbē
ingredi fas nō erat 181 a.
arma quæ quibus vel con-
cessa, vel vetita 369 b.
armata dea quæ 367 a.
armata concilia Gallis, &
quomodo fierent 254 a.
armatos in concilium ve-
nire, quibus peculiare
208 b.
armenia in quot guberna-
tiones diuisa 214 b.
armensis seu narinēses tri-
bus 26 a.
armillæ quibus solis darē-

tur 228 a.
armilultrum 313 a. 345 b.
armorum amissorum poena
71 b.
armorū apud diuersos di-
uersitas quanta 369 b.
armorum cōcussu & crepi-
tu qd significetur 180 a.
armorū seu ornatuū mili-
tarium quāta diuersis va-
rietas 375 a.
armorum quāta esset mili-
tibus observatio 18 a. b.
arnatiō Achæis quid 206 a.
arniensis tribus quando in
urbem recepta 26 a.
arnophagon cuiusmodi a-
pud Athenas iudicium
152 b.
arnophoron quale quan-
tūmve Athenis cōcilium
206 a.
aromata Syracusis qui
160 b.
arpides, calcei cales 288 b.
arripere vnde dictum 42 a.
arrogationes in quibus co-
mittiis fieri solitæ 184 a.
arroso murium quid por-
tēdat 275 b.
ars ludicra quando adhuc
Romæ probro fuerit
115 b.
arsaces quis fuerit 4 b.
arsacis cognomen qui re-
ges vsurparint ibid.
artabē diuersitas quæ 89 b.
artaxata quorum regia
127 b.
artaxerxes cur Macrochir

A L P H A B E T I C V S.

vulgō cognominatus
246 a.
artaxerxes (rectius legēdū
Astyages) quo cōtra Cy-
rum colore vestium vsus
30 b.
artaxerxis cum filiabus suis
incestus matrimonialis
38 b. in fi.
artaxerxis in delinquentes
militis poena quæ 74 a.
artaxerxis pro salute vxo-
ris votum 165 a.
artemisia regina q̄ Xerxi
honorata 210 b.
artemisiæ trophæum 36 b.
artemon quid sit 41 b.
artes patriciorū ac plebe-
iorum quā distinctæ
263 b.
artes sordidæ quæ, & qui-
bus permissæ ibid.
arterij seruus qua de causa
quomodo dignè multā-
tus 159 a.
artemis quæ quibus dea
327 b.
artibus diuersis quā variē
diuersi afficiantur 215 a.
artificio incubere, quibus
sordidum 284 a.
artini ī Epidaurō q̄ 206 a.
artes liberales quæ voca-
rentur apud græcos olim
97 a.
artium magistri quanto in
honore olim 100 b.
artium liberalium docto-
res à quo ciuitate dona-
ti 201 b.

artolaganus quid 295 b.
artoptesius panis ibid.
aruales fratres qui, quot, &
vnde dicti 42 a.
aruiquæ cur quidam nomina-
ti 13 b.
arulā sup arā in sacris qui
quomodo faciant 222 b.
arundine qui rex cum pue-
ris equitate solitus 161 b.
arundinetum 68 b.
arūdinum fructu quæ gens
vulgō victitet 138 a.
aruspex quomodo cęsę ho-
stis viscera rimaretur
225 b.
arx Capitolio adhærēs, quæ
quantave fuerit 344 b.
arymphaei quāto quibus in
precio fuerint 214 b.
asarota quid 235 a.
asclepiades medicus cuius,
ac quantus 328 b.
ascoliasmus quid 101 a.
asculanorū dea quæ 327 a.
asiani molles 214 b.
asianorum in comportan-
dis preciosissimis quibus
que in militiam mos
180 a.
asiaticarum gētium fortifi-
sima olim quæ 174 a.
asiaticorum aliquot excel-
lentium ingeniorum ca-
talogus 328 b.
asiaticus quis Scipionum
cognominatus 69 b.
asarchē Trallianis q̄ 238 a.
asina vnde quidam cognom-
minatus 15 a.

I N D E X

afinalis tribus quæ 27 a.
 afinus ad tibiam seu lyrâ,
 quid 278 a.
 afinus atque afinarius qui-
 bus nominibus, quam cui
 victoriam prædiuinant
 276 a.
 afinus cui deo propriè im-
 molari solitus 145 a.
 afinus leonē occidens, qua-
 le Alexandro Magno o-
 men 275 b.
 afini & regis vocabula quo
 in ludo mereri solita
 192 b.
 afini nomine vocari, quan-
 tum Ægyptiis probum
 245 b.
 afini vellera quærere, quid
 278 a.
 afinij Pollionis bibliotheca
 temperantia 300 b.
 109 a.
 afinum quæ gens cui deo
 offerat 142 a.
 afini quando feriarentur
 308 b.
 afini quibus qua de causa
 inquisi 178 b.
 afini vbi nulli, vbi multi
 245 b.
 afisia quæ quibus dea 327 b.
 afius cauendi modus, qua-
 lis 178 a.
 asparagi spinas in sacrificiis
 cremare, quibus ne-
 fas 226 a.
 asparago vbi sponsæ coro-
 nentur 58 b.
 aspendiorum nummi qua-
 les 218 b.
 asper cur dictus Trebo-
 nius 14 b.
 asphalus quid 161 a.
 as quid sit 2 a.
 assari quæ oporteret, in sa-
 cris, quæ elixari 226 b.
 assentatio candidatorum
 quanta 181 b.
 asses librarij & triuncia-
 les 242 a.
 asses quot singulis cœnis
 impedèdi præfixi 138 b.
 asses sponsæ iam cum viro
 congressæ, quot ferendi
 60 a.
 asses vnciales & semiun-
 ciales 242 a.
 asiduus quis dictus 342 b.
 asis moneta qualis 242 a.
 assueti prædæ & rapinæ, in-
 ter milites qui haberentur
 372 b.
 assurgere cui quid 84 a.
 assyrii quando potissimum
 se lauent 235 b.
 assyriorum reges qui ali-
 quando vocati 4 b.
 Assyriorum regum tiara
 47 b.
 assyriorum regum thesauri
 vbi recodi consueuerint
 55 b.
ætrædis qui Persis dicti
 46 a.
 astarte dea quorum 326 a.
 astrorum natura quæ 215 a.
 astragali Græcis quæ 161 a.
 astragalizontes qui ibidem
 astrologorum aliquod insi-
 gnium

ALPHABETICVS

gnium catalogus 90 a.
 astusne an violentia in ho-
 ste magis laudetur 37 a.
 astutiæ singularis tyranno-
 rû aliquot exèpla 111 b.
 & dein.
 astyagis somnium quale,
 & quos exitus sortitum
 171 a.
 astymphalissorû deus quis
 326 a.
 astynomi Athenis qui
 152 b.
 asyla aliquot seruis vbi
 159 b.
 asyla apud Spartam ibid.
 asylum bestiarû omnium
 vbi 212 b.
 asylorum aliquot recensio
 159 b.
 asylorum immunitas per
 quem seu quos sublata
 160 a.
 atabulo qui sacrificarint
 164 a.
 ataulphi Gothorum regis
 superbia 3 b.
 atellanarû actores quo pri-
 uilegio donati 26 a.
 atheas rex quàm fuerit e-
 quorum studiosus 260 a.
 athenais pphetissa 149 b.
 athenæ cui vèro sacra face-
 re consueuerint 164 a.
 athenæ eadè mne nunc quæ
 olim, an aliæ & aliæ di-
 cendæ 114 a.
 athenæ in quot olim fa-
 ctiones diuisa 180 a.
 athenæ in quot ordines di-
 stinctæ 284 a.
 Athenarum aër purus
 214 a.
 athenis quoto cuiusq; mē-
 sis die cui deo sacrificer-
 tur 140 b.
 athenienses quæ ægrè quen-
 quam externum ciuitate
 donarent 203 a.
 athenienses quomodo &
 quàm piè mortuos sepe-
 lire soliti 116 a.
 athenienses germanas suas
 vxores dacebāt 38 b. vr-
 banas 39 b.
 atheniensis moneta qualis
 218 b.
 atheniensium in bene me-
 ritos condemnationes
 257 b. dona quæ 229 b.
 atheniensium in cōsultan-
 do infelicitas propè fata-
 lis 208 b.
 atheniensium in faciendis
 votis cæremoniæ 164 b.
 atheniensium lex de sepul-
 tura 116 a.
 atheniensium in Isthmiis pri-
 uilegium quod 261 b.
 atheniensium in literas ho-
 stis deprensas modestia
 85 a.
 atheniensium in elocandis
 filiabus mos 40 a. 60 b.
 atheniensium magistratus
 quis esse solitus 117 b.
 atheniensium magistratus
 quibus ministris seu iusi-
 gnibus incedere soleret
 46 a.

I N D E X

atheniensium natura qua-
lis 215 a.
atheniensium odium in Me-
garenses 33 b. 203 b.
atheniensium militare signum
quale 177 b.
atheniensium regum cogno-
menta quæ 4 b.
atheniensium senatus quan-
tus 205 b.
atheniensium summus ma-
gistratus quis 153 a.
atheniensium thesaurus ubi
recondi solitus 55 b.
atheniensium templum ex-
tra mœnia 57 b.
atheniensium vota 164 b.
atheniensium tribuum no-
mina 27 a.
atheniensibus qui leges scri-
ptas tradiderint 339 a.
athenio quis quatumvis fue-
rit 180 a.
athenionem vocare quid præ-
se ferat 180 a.
athletæ qui dicti 383 a.
athletæ quid 245 a.
athletæ victi, quo pacem
modo peti ostendant
194 a.
athletarum paria locique quo-
modo per sortes dispo-
nentur 260 b.
athletarum quam variae spe-
cies 136 b.
athletarum statuarum quo ha-
bitu seu statu fieri sole-
rent 213 b.
athosis, cuius vnus & vxor
& filia fuerit 39 b.
atinium plebiscitum quid
tribunis plebis permitte-
ret 6 b.
atlantum mos in dâdis no-
minibus quis 99 a.
atomos quis rerum princi-
pia statuerit 264 b.
atrebates & Bellouaci vt
concilium aduocarent
211 a.
atri dies qui 61 a.
atris vestibus ubi tantum vi-
ri vtatur, albis tantum mu-
lieres 291 b.
atrium ab Asinio Pollione
structum, quod 127 a.
atria quæ pars domus es-
sent 304 b.
atria quid, & quam varia
127 a.
atria quomodo ornari &
inaugurari solita 304 b.
atriarum qui 170 b.
atropheæ Fortunæ ædes
20 a.
attalida tribus quæ 27 b.
attalus quidnam germano
Eumeni fecerit 41 a.
attalus quid primus insti-
tuerit 198 a.
attali regia ubi 127 b.
attali regis oblectamentum
in ocio 161 b.
atteius quibus diris M. Craf-
sum deuoverit 165 b.
attica siticulosa 89 a.
atticum talentum quot ar-
genti libras valeret 242 b.
atrilis, qua de causa velut
parricida in mare deic-

A L P H A B E T I C V S.

ctus 149 b.
auari natura qualis 247 b.
auctylum mos præliandi
quis 275 a.
auenti amni quis collis Ro-
mæ suum debeat nomen
345 b.
auentinus cur diu intra vr-
bem non admissus ibid.
auentini etymologia ibid.
auentini templa quæ ibid.
auentino monti quis nomen
dederit ibidem
auentinum qui primi inco-
luerint ibidem
aerno propria victima
quæ 141 b.
aerrucus deus quis 21 a.
aues admirabiles 199 a.
aues cui infanti alimentum
aliquando præstiterint
110 a.
aues quatuor supra tribu-
nal ubi & cur pendeant
123 a.
auidij Cæsi animaduersio
durissima in desertores
73 a.
augili (aliâs Augile & Au-
gylis) qui, & quomodo iu-
rare soliti 266 b.
augilarum dii qui 310 a.
augurale insigne quod
293 a.
augurandi cæremoniæ quæ
ibidem
augurandi ex arce mos au-
gurum qualis 272 a.
augurandi ius quis, licet
augur, non haberet 292 b.
auguratum semel vni datum,
numquam eidem viuo adi-
mi potuisse ibidem
augurem qui semper adesse
voluerint senatui 208 a.
augures quantæ fuerint o-
lim estimationis 292 b.
auguri tangere vetitum quid
294 a.
auguria ex auibus captan-
di peritissimæ nationes
quæ 273 a.
auguria quam olim à Ro-
manis curata 102 b.
augurij ex arce petendi ra-
tio quæ 293 a.
auguris mentietis pœna &
infortunium 49 b.
augurum munus quod
65 b. 292 b.
augurum numerus initio ac
deinceps quantus 292 a.
augustale in castris taber-
naculum, quomodo &
ubi fieri solitum 18 b.
augustales ludi qui 365 a.
augustales sacerdotes qui
142 a.
augustarum nomen quæ mu-
lieres sortitæ 3 a.
augustus Cæsar per quos
confectis vestibus usus
198 a.
augustus Cæsar quod nimis
suis incuti iusserit 218 b.
augustus quam infirmo fue-
rit indice 246 a.
augustus quanti senatores
fecerit 207 a.
augustus quo ludi genere ma-
dd ij

I N D E X

ximè vsus 162 b.
 augustus quos vt præceptor docuerit 100 a.
 augustus quoties fuerit imperator 4 a.
 augustus quoties Ianu clauerit 22 b.
 augusti idibus quid fieret 155 b.
 augusti in annulo signum quod 87 b.
 augusti in corpore quales essent notæ ibid.
 augusti in desertores stationum pœna quæ 18 b.
 augusti in Pollionem petulantia seu mordacitas 60 b.
 augusti nomen quo die Octauius adeptus 154 b.
 augusti porticus 167 a.
 augusti præceptor quis 100 a.
 augusti scelus 197 a.
 augustiani qui 374 a.
 augusto qui dies maximè fuerint suspecti 233 b.
 augusto quid à militibus aliquando obiectum 229 a.
 auium diuersarum auguria quæ 273 a. b.
 auium & pisciù millia quot vna cœna cui apposita 298 a.
 auium laniatio (actiua) quibus honesta sepultura 115 a.
 auium omnis generis circūuolatus, quid Gordio portenderit 276 b.
 auium præpetu felices quæ 273 a.
 auium apud augures quæ siue quot species ibidem
 aula locus in Parthenio quis 212 b.
 aulctes qui rex cur dictus 5 b.
 auletes cur Ptolemæorum quidam cognominatus 5 b.
 aura captadi auspicij qualis debeat esse 294 a.
 aura seu tempestas nuptiis aduersa quæ 57 b.
 auratis cornibus quæ victimæ procedant 143 a.
 aurea catena qui, cur, quæ deum vixerint 326 b.
 aurei nummi Romæ quando primum signati 218 a.
 aureis columnis vites alicubi sustentari 305 b.
 aurelia porta quæ 220 b.
 aureliani Cæsaris quàm seueram in rapacitatem militarem disciplina 358 b.
 aureliani exercitium 32 a.
 aureliani in triũpho insolentia qualis 332 b.
 aureliorum origo & etymologia 14 a.
 aurem dexteram minimo scabere furoris signum 246 b.
 aureorum vasorum pondus quot in triũpho vno aliquando lata 331 a.
 aureos annulos gestadi ius quibus datum 107 b.

A L P H A B E T I C V S.

aureum sceptrũ cui sacerdoti ferre liceret 349 a.
 aureus gallus læcæ affixus, cuius insigne 178 b.
 aureusne an ferreus olim esset annulus nuptialis 87 a.
 aureus quot drachmis constet 243 a.
 aurichalcũ apud quos preciosius auro 217 b.
 auricularum iudicia 86 a.
 auricularis digitus quis 246 b.
 aurifera fluëta. quæ 174 a.
 aurifodinis danati quæ 122 b.
 auri gestandi vsus quando inualuerit 107 b.
 auri vsus quis militibus interdixerit, quisve indulerit ibidem
 auris ima cui dicata 87 a.
 aurium indicia quæ 86 a.
 auro quando signari ceptum 87 b.
 aurora lacerti qui 85 b.
 aurora quid solitum litari 143 a.
 aurũ in auribus ferre, quid 86 a. & 291 b.
 aurũ vbi proueniat seu nascatur in vitibus 198 b.
 aurum quis primò vestibus intexere docuerit 198 a.
 aurum Tholosanũ habere quid 279 b.
 auspex quis 58 a.
 auspiciandorũ comitorum mos quis 184 b.
 auspiciatũ semper & sacrificatum oportuisse antè quàm fieret senatusconsultum 207 b. & dein.
 auspicij è pullis capiendi ritus 49 b.
 auspicij tempora certa quæ 294 a.
 auspicij tristes signa in sacrificiis quæ 143 a.
 auspicia dira quãdo sint feliciora bonis 143 b.
 auspicia ex animalibus diuersis diuersa 49 b.
 auspicia ex signis militaribus quæ, & quomodo capi soleant 177 a. b.
 auspicia in conuiujs sinistra quæ 300 b.
 auspicia quæ quibus cedat 194 a.
 auspicia qui magistratus non haberent 103 b.
 auspiciorum aliquot annotatione 272 a.
 auspiciorũ genera quot & quæ ibid.
 auspiciis optimis quæ gerantur 194 a.
 auspiciis qui præfesset 65 b.
 autochthones qui dicantur 290 b.
 autographum quid 108 b.
 auxiliosos qua cautione sibi adsciscerent Romani 9 a.
 azauenici cognomen quis vsurparit 60 b.
Babylon cuius regia 127 b.
 babylon quantum singulis d d iij

diebus aliquādo tributi daret 204 b.
 babylonis portæ aliquot quibus nominibus dictæ 221 a.
 babylonicarum mulierum temulētia, impudētia, lasciuia, impudicitia quāta 300 b.
 babylonij quā vafre à Zopyro circumuenti 111 b.
 babyloniorum incestus infandus 38 b.
 babyloniorum scriptura 109 a. Tribunali 123 a.
 babyloniis quātæ curæ sint scepra 48 b.
 baccho quid sacrificaretur 142 a.
 bacchanalia Ægyptiaca turpitudinis quantæ 363 b.
 bacchanalia per totā Italiā quando interdicta 363 a.
 bacchanalia quo aliquādo mense fierent, & quanta eorū licētia 285 b. 263 b.
 bacchaliū ministræ quæ, ministrive qui 363 a.
 baccharum apud Heleos mores & orationes ibid.
 baccharum in quibus festis vsus 363 a.
 bacchi cognomina varia quæ 327 b.
 bacchi apud babylonem festa qualia 363 b.
 bacchylides poëta cuius 328 b.
 bactrianorum legislator quis 339 a.
 bactriani qui & quām horridi 62 a.
 bactrianismus quid 101 b.
 bagoe nympha quam descriperit artem 149 b.
 bagoij qui reges dicti 5 a.
 balbura cuius conuentus oppidum 173 b.
 balbutiei insignia quædam exempla & iucūda 351 b.
 baleares cui Romano cognomentū dederint 69 a.
 baleares quām oderint aurum & argentum 217 b.
 baleares quomodo infantes educunt 97 b.
 baleares quomodo præliantur 375 a.
 balearium in elocādis virginibus mos 40 b.
 balneandi horꝝ hyeme aut æstate quæ 235 a.
 balnea Agrippæ quot ibi.
 balnea Cumana quām sint celebria 67 a.
 balnea patriciorum & plebeiorum distincta vbi 235 b.
 balnea quando tantum parerent 235 a.
 balnea virorū ac mulierū etiā inter ethnicos quosdam distincta 135 a.
 balneis qui imperatores plus satis dediti fuerint ibidem
 balsamū quis in triumpho primus ostenderit 331 a.
 balteos argenteos quibus olim ferre liceret 107 b.

bambinsa Tigrani quid fuerit 56 a.
 bambycatij quām excrentur aurū & alia metalla 217 b.
 barathrum quid loci Romæ fuerit 122 a.
 barbæ radendæ mos quando primum Romæ introductus 290 a.
 barbam apud aliquem ponere, Longobardis quid 43 a.
 barbam primā qui quibus consecrent 284 b.
 barbam tondere aut alere, quibus sit luctus iudiciū 125 a.
 barbarorum vestes quales 284 b.
 barbata quibꝰ cognomina ta dea 327 a.
 barbata Venus vbi 213 a.
 barchæi vbi, & quāta illorum in defunctos crudelitas 115 a.
 bachina factio 180 b.
 barritus quid 191 b.
 Βασιλεύς quis magistratꝰ Athenis dictus 153 a.
 basilicæ aliquot Romanæ quæ 71 b.
 basilicę domorum quæ, & quem in vsum fierent 305 a.
 bassianꝰ imperator cur calla dictus 291 a.
 bassani impera. exercitium quod 32 a.
 basterna quid 209 b.
 bataui regem recens electum qui honorare soliti 48 a.
 batauis quo i honore equester ordo fuerit 106 a. i. si.
 batauorum satellitio quis imperator maximè filius & vsus 371 b.
 batrachium forum vbi 72 a.
 baucalium quod vasis genus 136 b.
 beatus apud Scythas quis 98 b.
 bebius quanta clade à Lyguribus cæsus 381 b.
 bebos quis quibus in ludis dederit 362 b.
 belgarum in cōsultationibus silentiū & mos quis 208 b.
 belgarum vestitus quis 289 a.
 belides, cuius vrbs portæ 221 a.
 belidū imagines vbi 167 a.
 bellariorum aliquot apud veteres descriptio 295 b.
 bellicrepa saltatio quæ 361 a.
 bellisarius an Romæ triumphant 329 b.
 bellona quæ 327 b.
 bellonæ ædes cur in urbem diu non admissa 56 b.
 bellonæ in ædem quando senatus euocaretur 329 a.
 bellonæ pro templo quid consul initio belli facere consueverit 22 b.
 dd iij

bellonæ quàm ridiculè & immaniter sacrificari solitum 141 b.
 bellouaci vt concilium aduocarent 211 a.
 bellum iustum quòd 253 b.
 bellū sine lachrymis, quid 278 b.
 bellum illaturis, non propulsaturis, dies atros obseruari 232 b.
 belli euentu incerto quid vouerent Romani 163 a.
 belli sumendi initiū ex cuius dei dabatur æde 22 b.
 belli iudictio quā olim fieri solita 44 a. 253 b.
 belli omen vnde quidam auspicarentur 191 a.
 bello victi, odiendi non sunt 203 b.
 benefactor vnde quis aliquādo cognominat⁹ 71 a.
 beneficiarij qui 273 b.
 beneficiariorum satellitio quis maximè vsus 371 b.
 beneficium accipiens, quo debeat esse animo 248 a.
 beneficium à quibus tanquam deus veneratum 383 a.
 beneficij memoriam quis habere debeat 248 b.
 bene meritis de repub. nemo indonatus 229 a.
 bene precādi aut deuouendi in sacris mores olim qui 312 a.
 bene sperantis Fortunæ ædes 20 a.
 bene valere, cuius aliquando fuerit cessera 179 b.
 berecynthia dea quæ 325 b. 327 b.
 berecynthiæ seu magnæ matris ædes vbi 345 a.
 berenice quid Hierosolymis pro voto exoluendo fecerit 165 a.
 berofus quid primus inuenisse dicatur 109 a.
 berofso quid honoris apud Athenas exhibitum 50 b.
 bes quid 2 a.
 bestia pauperiem seu damnum faciens, cui & quomodo mulctanda 340 a.
 bestiarum cum hominibus publicè in pugna commissæ 361 b.
 bestiarum pellibus vestiti, in Libya quid signet 291 b.
 bestiarum simulacra, quibus Romani pro signis vterentur quæ 177 a.
 bestiarij 122 b.
 bestiis obici quorum pœna 122 b.
 betulæ virgis qui fasces cõstarent 46 b.
 bibacitas quorundã quantita 299 a.
 bibendi ratio apud diuersos olim quæ ibidem. 137 b.
 bibien⁹ quomodo adulerum deprentum punice-

rit 176 a.
 bibliotheca Attali, qualiū fuerit chartarum 108 b.
 bibliotheca Philadelphi quàm fuerit insignis 5 a. 108 b.
 bibliotheca Pollionis 109 a.
 bibliotheca Pisisrati 109 a.
 bibliotheca Ptolomæi quādo & à quo combusta 109 a.
 biblos quid olim veteres nuncuparint ibidem.
 bibractæ Heduis quid 345 a.
 bibulus COS, cuius ex quo filius 315 b.
 bicarium quod vasis genus 136 b.
 bicus quid vasis sit ibidem.
 bidental quid 272 b.
 biduum & duas noctes qui aliquando putando continuarint 299 a.
 bifrons Ianus quorū monetæ incussus 218 a.
 bifrons quis deus effectus 22 b.
 bifronti acie qui pugnent 192 a.
 bigamia quibus olim innuisa 222 a.
 bigæ quorum nummorum nota 242 a.
 bigati nummi qui 218 a. & 242 a.
 bilis quibus potissimū in sacrificio dimoueda 327 b.
 bimæ pecudes quàm sint sacrificiis aptæ 141 a.
 bina corda quibus sint aũbus 307 b.
 bini & bini summū magistratū geretes apud quos olim essent 117 b.
 bini reges apud quos olim simul crearentur 117 b. & 238 b.
 bionis in lugentes disteriū festiuum 128 b.
 bipennibus qui maximè vantantur pugnādo 375 b.
 bis in bello errare non est venia dignum 75 b.
 bis nuptæ aut nupti, sacerdotio etiam ethnico inhabiles 222 a.
 bithyni Iouem quī vocent 92 a.
 bithynia quàm excellentia protulerit ingenia 323 b.
 bithynorum regum cognomentum 4 b.
 bithynorū tribunal è conspectu solis 123 a.
 bitumen in lustrando adhiberi quomodo soleret 314 a.
 blemmyarū immanitas in sacrificiis quæ 383 b.
 blutium cui⁹ regia 127 b.
 boarium forum Romæ cuius dei ædem habuerit 71 b.
 bobutinenses quomodo fuerint ciues Romani 202 a.
 bocor⁹ quorum legillator 339 a.
 boedromion quis quibus sit mensis 166 b.

bæotici scyphiquales 136 b
 bæotij natura quales 214 b
 bæotiorum conuentus v-
 bi 257 a.
 bæotiorum in contrahen-
 dis nuptiis mos 58 b.
 bogus rex à quo Romæ oc-
 cifus 126 a.
 boiorum præcipua tribus
 quæ 27 a.
 boiorum vestitus militaris
 quo fuerit olim colore
 31 a.
 bombix coa vt fiat 199 b.
 bombicum mira natiuitas,
 vita, operatio, & mors
 199 b.
 bona dånatorum quem in
 vsam cõuerti solita 166 b
 bona dea, quæ 327 b. 338 b.
 bona dea quo alio nomine
 dicta 142 b.
 bonæ deæ sacra qualia 336 a
 bonæ deæ templũ quo fue-
 rit in colle 345 b.
 bona fortuna, cuius aliqua
 do in clypeo insignæ
 269 b.
 bonæ fortunæ ædes 20 a.
 bona Porſenæ venalia pro-
 clamari in auctiõib⁹ ser-
 uorum, quid 152 b.
 boni viri officia quæ 318 a.
 bononia qualis fuerit colo-
 nia 202 b.
 bononienses in quorum ef-
 ſent Romæ clientela
 303 b.
 bonus euētus deus quomo-
 do effingi solitus 213 a.

bonus maritus, quàm præ-
 ſtet magna in rep. viro
 196 a.
 boreas à quibus qua de cau-
 ſa voto honorat⁹ 164 a.
 bos à quibus pro deo cul-
 tus 29 b.
 bos cuius lege cur immola-
 ri prohibitus 141 a.
 bos fuluus cui propria vi-
 ctima 142 b.
 bos iugalis an ad sacrificia
 vtilis fuerit 141 a.
 hos quot centuſibus Ro-
 mæ ſemper æſtimatus
 122 a. 218 a. 242 a.
 bouis imaginem qui num-
 mis olim incuſſerit 218 b.
 bouem ex frumento fictum
 qui cui aliquando obtu-
 lerint 143 b.
 bouem ſeruare qui dice-
 rentur olim 157 b.
 boues ad ſacra vnde peti-
 potiſſimum, & quomodo
 farciri ſoleant 140 b.
 boues præferoces vbi ſpon-
 te à muliere ſe offerri ſi-
 nant 143 a.
 boum aures & cornua qui-
 bus in bello pro conis
 ſint 32 b.
 boum cornibus vina libare
 in fœderibus pangendis
 quid 253 a.
 bouũ cornua cur quo in tẽ-
 plo ſuſpẽdi ſolita 345 b.
 boum crudis coriis quomo-
 do quibuſdam militiæ
 vſi 32 b.

brachia quorũ veſtis 288 b
 brachia cui deæ ſacra 85 a.
 in fine
 brachia & manus inermes
 tendere, militiæ quid præ-
 ſe ferat 193 b.
 brachmanes qualibus vtan-
 tur chartis 109 a.
 brachmanes (aut Brachma-
 næ) quanto ſint Indis in
 præcio 214 b.
 brachmanum in defunctis
 ſepeliendos impietas quã
 ta 115 a.
 barchmanum in puerorum
 indole experienda mos
 quis 97 b.
 brachmanum impudens im-
 pudicitia in virgines pau-
 peres 40 a.
 brachmanib⁹ quot paſſim
 licuerit habere vxores
 39 b.
 branchidarum tẽplũ quod
 319 b.
 branchus quis & quàm A-
 pollini dilectus ibidem
 braſſica à quo cunctis ole-
 ribus prælata 296 b.
 braſſica quorum præcipu⁹
 ſibus 296 b. in fine
 braſſicam qui cur primò
 apponere ſoliti 296 b.
 braſyde ſententia quẽdam
 inſignis 194 a.
 breuiloqũtia Laconũ 84 b.
 britania an vlla habuerint
 olim concilia 259 b.
 britani olim cuiuſmodi v-
 terentur ædibus 305 b.

britanni quibus animalib⁹
 in epulis vel ſacrificiis
 abſtineant 141 b.
 britannorum impietas & li-
 bido impudens in ſacris
 quæ 384 a.
 britannorum mos quidam
 abominandus circa vxor-
 es 41 a.
 britannorum quam ridicu-
 lus veſtitus 289 a.
 britannorum veſtitus mili-
 taris quo fuerit colore
 31 a.
 britomartis quæ dea cog-
 nominata 143 a.
 britomartus à quo victus-
 21 b. 221 a.
 brixiana Cremonæ oppidi
 porta 221 a.
 bronchi vnde dicti 13 b.
 brutus primus conſul, quis
 qualiſve fuerit 315 a.
 brucus quàm fuerit Super-
 bo propinquus ſanguine
 licet depulſor ibidem
 bruti alicui⁹ animalis lo-
 quutio quomodo expia-
 retur 314 a.
 bruti cum Lucretia affini-
 tas quæ 315 a.
 bruti de vſufructu ancillæ,
 ſententia quæ 15 b.
 bruti nauis quo ſigno ab a-
 liis iternoſceretur 179 a.
 bruti in Ægypto vrbs qua-
 lis 319 b.
 brutiati templi & oraculi
 quanta fama ibidem
 bruti natura quales 214 a.

I N D E X

brutiarij 44 b.
 brutiarij quales olim habi-
 ti 373 a.
 brutorum familiæ propriū
 quid 315 b.
 bubonis auspicia qualia
 274 a.
 bubone aut lupo templum
 intranti, quid fieri sole-
 ret 312 a.
 bubulcorum familia vnde
 sic vocata 13 a.
 buccina quomodo in præ-
 torianis, & quomodo in
 consularibus, castris vte-
 rentur 178 a.
 buccinatores quādo in bel-
 lis canere soliti ibidem
 bucephalo exequias quis
 aliquando curarit 353 a.
 bulla cur in pectore hēreat
 86 a.
 bulla patriciorum quid ef-
 fet rei 284 a.
 bulla quid, & qui quando
 illa donarentur 95 b.
 bullę definitio quæ 278 b.
 bullam esse quid ibidem.
 bullam in pectore qui ge-
 starent 284 a.
 bulenticū in theatris quid
 281 a.
 bupalus cuiusmodi fecerit
 Fortunę simulacrū 20 b.
 bupeciorum (si recte scri-
 ptum) familia vnde sic
 dicta 13 a.
 buphonus quis 66 a.
 buprestis quid 69 a.
 burri cur quidā dicti 13 a.
 busiris quas Thebas condi-
 derit 320 b.
 busiritæ cur non vtantur
 tubis 178 b.
 busti alieni non violandi
 leges quæ 353 b.
 buteo quid, & eius auguriū
 quale 13 b. 273 b.
 buteonis cognomen vnde
 quidam Romæ nactus
 13 b.
 buxentinis cur ciuitas Ro-
 aliquando negata 202 a.
 buzigia familia quæ 66 a.
 Byblus, cuius aliquādo fue-
 rit regia 127 b.
 byzantijs à Turcis expugnā-
 di prodigia quæ 148 b.
 byzena temeritas quid
 279 a.
 byzenus quis fuerit ibidē
 byrsa Carthagini quid
 344 b.
 byssus vbi & quomodo pro-
 ueniat 199 b.
 byssum induere nobiles so-
 li poterant Indis 291 b.
 Aballatio quid, &
 quibus imprecari so-
 lita 165 b.
 cābita, cuius cōuentus vrbs
 173 b.
 cacogamia iudicia quæ
 165 a.
 cacotechnos vnde quis di-
 ctus 71 a.
 cadauer patris vbi scēnera-
 tores à filiis olim exige-
 rent 11 a.
 cadaueri inhumato quo mo-

A L P H A B E T I C V S.

re iusta exhiberētur 309 b.
 cadauera quomodo & cur
 quidam conuiujs infer-
 rent 297 a.
 cadauera quomodo primū
 Romę humarētur 114 b.
 cadauera quot diebꝰ prius-
 quam sepelirentur, asser-
 uari solita 128 a.
 cadaueribus humanis quæ
 gentes vescantur 115 a.
 cadmæa arx Thebanorum
 345 a.
 cadmæa victoria quid
 278 b.
 cadmus quas Thebas con-
 diderit 320 b.
 cadmus quid primus inue-
 nerit 109 a.
 cadmi asyllum vbi 159 b.
 caduca auspicia quæ 273 a.
 caducei diuersarum natio-
 num quales 264 a. b.
 caduceum effigie anguium
 circumdatū deferre, quid
 254 a. b.
 cadus quid 89 b. 136 b.
 codifcus quid 136 b.
 cæci cur quidam Romę co-
 gnominati 13 a.
 cæcilij vnde dicti 14 b.
 cæcinnæ mira quædam ars
 46 a.
 cæcitate quæ aqua periuros
 afficiat 267 b.
 cælibatus cur & vbi olim
 multatus 145 a.
 cælij montis templa & do-
 mus 345 b.
 cælimontana via 83 b.
 Cæli climate ingenia homi-
 num variari 214 a.
 cælum & Solem qui maxi-
 me coluerint 382 b.
 cælum & Terra Varroni
 quid 324 b.
 cære, cuius regionis vrbs,
 & quo alio nomine dicta
 173 b.
 cæremoniæ denariæ & tri-
 cenariæ quales 163 a.
 cæremoniæ inaugurandi re-
 gno quæ 47 b.
 cæremonię in maxima Her-
 culis ara quæ 76 a.
 cæremoniæ nuptiarū 58 a.
 cæricæ horæ quæ 234 b.
 cæsar dictator quibus in
 triumpho diceris impe-
 titus 333 b.
 cæsar quid significet, &
 quæ familia cur sic dicta
 15 a.
 cæsar acerrimus castigator
 seditiosorum 73 a.
 cæsar quibus nominibus
 præcipuas legiones appel-
 larit 8 b.
 cæsar ad Mundam Hispa-
 niæ necessitas quanta
 19 a.
 cæsarum dictatoris superbia
 86 b.
 cæsarum mensibus à se nomi-
 na imposuerunt 169 b.
 cæsarum dictatoris superbia
 86 b.
 cæsarum contra Pompeium
 tellera quæ 179 b.
 cæsarum epulum triūphale,

INDEX

quantum 334 a.
 cęsaris in triumpho ostentatio que 332 b.
 cęsaris nomen quis imperator recusarit 3 b.
 cęsares ex prouinciis à se subactis cognominati 70 a.
 cęsares adorari se qui uoluerint 85 a.
 cęsares aliquot inter deos relati 325 b.
 cęsares an diadematis vsi sint, & qui 48 a.
 cęsares ex prouinciis subactis cognominati qui 70 a.
 cęsares in populum pecunias sparserunt 95 b.
 cęsares qui quoties quotidie balnearerentur 235 a.
 cęsares non vsi satellibus, qui 371 b.
 cęsarũ quis aliquando scabellum regis Persarum factus 382 a.
 cęsiones vnde cognominati 15 a.
 cęsorum in bellis filij quid olim adipiscerentur 229 a.
 caia, quomodo vnica litera scribi soleret 255 b.
 caia & Caius, quibus olim peculiaria nomina ibidem.
 caius Gracchus à quo occisus 28 a.
 caius, Tarentinis quid 255 b.
 caij & Caię nomine cur sponfus & sponsa omnis in sponsalibus nominaretur 58 a.
 calabra curia vbi 24 b.
 calabria cui vento maximè sit obnoxia 157 b.
 calabri qui 50 b. eorum hospitalitas 204 a.
 calę quid 372 b.
 calamaria fistula qui vtantur 222 b.
 calamis qui in praliis vsi 376 a.
 calamitates quomodo cęlitus pręmonstrari solitę 148 a.
 calamitosi quomodo apud Scythas opem implorerent, seu scędus incantent 253 b.
 calamitosi quomodo quid uouere aut deuouere soliti 165 b.
 calamica quid 288 a.
 calasfrics (aliàs calasfrij) apud Aegyptios qui 30 a. 374 a.
 calasfrium institutores qui 30 b. in prin.
 calasfrium stipendia quę 374 b.
 calata comitia, quę quomodo fierent, quid tractarent 183 b. 184 a.
 calcaria currenti addere, quid 278 b.
 calceamenta tantum candida quos ferre oporteret 66 a.
 calceus pręposterè indutus

ALPHABETICVS.

Augusto quid portenderit 275 b. in fia.
 calcei diuersarum gentium quales 287 b.
 calceorũ species quàm uarię ibidem
 calceis senatorum lunam adscripsisse, quid notaret 284 a.
 calculũ ediscere soliti qui 101 a.
 calculus nigris qui dies notentur 223 b.
 calculus sententiam qui ferrent 208 a.
 calda abluere, castitati prodesse 364 b.
 calda quomodo olim lauaretur 235 a.
 calderini cũ Perotto similitas quanta ibidem b.
 calendę singulę cui sacre 156 a. 327 a.
 calędaria sacra quę 258 b.
 calendaris quę dea à quibus cognominata 327 a.
 calendis singulis quid regebis Spartę dari solitũ 156 a.
 calicibus duobus potare, Scythis quid 229 b.
 calicum diis propinandorũ ordo quis 297 b.
 calida lauare, quibus à quo vetitum seu dissuasum 235 b.
 calicę militares quibus muniri solitę 32 a.
 caligati qui 373 a.
 caligatos quos semper esse oportuerit 33 a.
 caligis nondum inuentis, quomodo crura tegi solita 47 a.
 caligula Cęsar Batauis ad quid vsus 371 b.
 caligula quam licentię feruis contra dominos permiserit 159 b.
 caligula qualis & ante imperium, & in imperio fuerit 160 b.
 caligula quas aues sibi vt deo mactari iusserit 142 a.
 caligulę auaritia 204 b.
 caligulę cauillus 24 a.
 caligulę infania 71 a.
 caligulę insolentia & despectio in iuriconsultos quanta 378 b.
 caligulę iuramentum maximum quod 267 a.
 caligulę quę aliquando referta 179 b.
 calistephanos quid 260 b.
 calistię semine qui vice panis vtantur 138 a.
 callaici quàm efferri & impia gens 383 a.
 callecti qui & vbi sint 69 b.
 callectus quis vnde cognominatus ibidem
 callicratidis in Iones distertium festium 160 b.
 callicyrij Cretib⁹ qui ibi. callimachus cuius, ac quid scripserit primus, & quo tempore 328 b.
 callimachi impietas quę 383 a.

callineos vnde quis dictus 70 b.
 callipyges quæ dea vocata 327 a.
 calliyri Syracusanis qui 190 b.
 calonum quis vsus, & quæ etymologia 372 b.
 cacotechnos quis inter Græcos cognominatus 71 a.
 calpa quid 262 b.
 calphurnia lex 153 b.
 calphurnij vnde orti 12 b. 14 b.
 calphurnius fornix 83 b.
 calua Fortuna quæ 20 a b.
 calua quæ dea cognominata 327 a.
 calug vbi vulgo & mulieres sint, non solum viri 90 b.
 caluam celare auro, & ex ea bibere, quibus religio sum 383 b.
 caluitio natura qui laborēt 296 b.
 caluū vellere, quid 278 b.
 cambyfis ærarium vbi 55 b.
 cābyfis horrida in corruptum iudicem pœra quæ 123 a.
 cambyfis cum sororib⁹ suis inceſtus 38 b.
 cambyfis somnium quale 171 b.
 cambyfi quale ex Brutiaco oracula datum responsum 319 b.
 camertes quot, quis, quare ciuitate donarit 201 b.
 camelaria quid 147 b.
 camelarij qui ibidem.
 camelas qui in præliis vsurpent, non camelos 376 a.
 camelis qui, militiæ vtātur 375 b.
 camelos qui, cui seu quibus immolare soliti 141 a.
 camera, barbarum nauigiū 179 a.
 camillo quid 60 b.
 camilli dictatura quàm fuerit longa 10 a.
 camilli triūphi quot 36 b.
 camilli qui dicti 223 b.
 cammæ callidum vindicandi mariti sui facinus 58 a.
 campani natura quales 214 a.
 campanis Romanas vxores ducere aliquando pro munere concessum 61 a.
 eampanorū ala, quot equitum fuerit, & quanti precij 9 a.
 cāpus Martialis vbi 346 a.
 campus Martius vnde dictus, & cuius olim fuerit 166 b.
 campus Rediculi quis & vbi 57 a.
 cāpus sceleratus quis 61 b.
 canarium augurium quod 142 b.
 caudaces quæ reginæ nominatæ 5 a.
 candelabrū tot lychnorū, quot dies anni, vbi & vnde fixum 21 a.
 candida Alexandri fasciæ Lysimacho

Lysimacho fortuito imposita, quid veri portenderit 47 a.
 candida in toga qui ludos spectare soliti 354 b.
 candidati cur sine toga ad comitia venire iussi 153 b.
 cādidatorū coërcitio 154 b.
 candidatorum mos 181 a. 182 b.
 candidatorū supplicatio ac humilitas quanta 182 b.
 cādys quorum regum diademata 47 b.
 canendi studium olim apud Romanos quantum 101 b.
 canendi tibia modus quàm diuersus apud diuersos 18 178 a.
 canere ad tibiā, quomodo olim habitum 97 a.
 canere ad myrtum 97 b.
 canem diuersæ gentes quibus immolarent 142 b.
 canem Romani cui immolent 212 a.
 canes, cuius templum non ingredi dicerentur 76 a.
 canes quàm variè à diuersis immolarentur 142 b.
 canes quem in vsu & quā impium apud Hyrcanos nutrentur 115 a.
 canes quibus in templis tantam æditui fuerint 6 b.
 canes vbi dominorū rogis semetipsos iniecerūt 131 a.
 canes mortuos qui quasi homines luxerint ac sepepeliuerint 353 a.
 canibus obicere cadauera humana, vbi olim peculiare 115 a.
 canibus in triumpho quis imperator vectus 332 b.
 canib⁹ quis pro satellitibus aliquando vsus 371 b.
 canibus regis cibum dare tributū nomine, qui olim coacti 204 b.
 caniculæ sidus quo animalū placari solitum 142 b.
 canis cui deæ immolaretur 336 a. in fin.
 canis cui infanti aliquando vbera præbuerit 110 a.
 canis, cuius aliquando fuerit militare signum 177 b.
 canis è sacris eiecti ratio 76 a.
 canis in talorum ludo quid 161.
 canis prægnas itinerati obuia, quid portēdat 275 b.
 canis vbi aliquando loquutus 148 a.
 canis quibus gētibus vt rex aut deus præsit 321 b.
 canum multitudo vbi per aërem ferri visa 148 b.
 canum pellibus qui dij curormentur 142.
 canopica cuius vrbs porta 221 a.
 cantabrorum mira quædam amicitie lex 42 b.
 cātabrorum mos in puerperis vxorum suorū 98 b.
 cantabri vxoribus dotes dant 197 a.

canterius in fossa, quid
278 a.
catherius quid 68 b. 278 a.
catica nuptialia apud Græcos qualia 59 b.
cātilenæ aliquot nuptiales apud Græcos 60 b. & 61 a.
cantu & choris qui præstet
caparonia vestalis quomodo & cur seipsam occiderit 271 b.
capenæ portæ quàm multiplices aquarum decursus 219 b.
caper nauigij nomen in libra 179 a.
capi, galli castrati 68 b.
capillata arbor quæ 271 a.
capilli tondendi aut non tondendi mos quàm diuersus diuersis 291 a.
capillis operiri cadauera, cuius olim fuerit indicium 128 b.
capillorum luxus quantus 291 a.
capillum compositum quæ Palladi mitterent 284 a.
capillum pectere & barbâ Spartani quando potissimum soliti 179 b.
capillum defectû qui quibus qua de causa uouerent 164 b.
capillus vestaliû quomodo aut vbi asseruaret 271 a.
capistro quis apud Macedones cingi solet 33 a.
capita bubula vic⁹ qs 83 a.
capita hostiarum præcisâ,

suum labere sanguinem quid 308 a.
capita hostium qui foribus seu postibus affigere cõsuerint 304 a.
capita legis Iuliæ permulta 175 b.
capita quibus in sacrificio velanda 222 a.
capita scutis subdere, Romanis quid signet 193 b.
capitalia duumiri qui 150 b.
capitalia militum crimina 72 b.
capite aperto esse, salubre 84 a.
capite aperto seu operto quib⁹ sacrificetur 94 a.
capite reuelato assurgere 84 a.
capite censi qui 373 a.
capite censis quis imperator maximè vsus ibidem b.
capite minuti, an ad hereditatē admitteretur 342 a.
capite nudo qui prælicentur 375 b.
capite raso quos semper esse oporteat sacerdotes 66 b.
capite velato an non velato sacrificantem esse necesse sit 336 b.
capitis iudicium quomodo Romæ ferretur 125 a.
capitis sanctitas & principatus 84 a.
capitolia extra Romam plura 344 b.

capitolini ludi qui 365 a.
capitolin⁹ clius vbi 82 b.
capitolinus collis quis antea & vnde dictus 344 a.
capitolio quæ seruarentur ibidem
capitolium à quibus quoties restitutum ibidem b.
capitones vnde appellati 13 a.
capnomates qui disti 225 b.
cappadoces libertatē à Romanis deprecati 104 b.
cappadoces natura quales 214 a.
cappadocia in quot præturas seu satrapeas partita 104 b.
capparim iurare solit⁹ quis 26 a.
capra quem infantē aliquando lactasse dicatur 110 b.
capra quibus diis dicata 141 b.
capra vbi sacrificiis inepta ibidem
capra vbi sponte ad sacrificiū pdeat è syluis 212 b.
capræ aspectus quid portēdat 275 b.
capræ quib⁹ diis apte sacrificentur 142 a.
caprâ qui adorarint 383 a.
caprarij vbi in summo sint honore 212 a.
caprariorum familia quare sic appellata 13 a.
capricornû qui nummis incusserint 218 b.
caprifici lac quibus in sacris vsui fuerit 256 a.
capriliorum familia vnde nomen adepta 13 a.
caprini oculi quale de se præbeant indicium 85 b.
caprinis pellibus quorû arcus ornari cõsuerint 32 a.
caprotinæ Nonæ quæ, & quid in his Romæ fieri consuetum 256 a.
caprotinæ quid 232 a.
capræ quid Iugurtha recõditum habuerit 56 a.
caprarij qui 170 b.
capti quomodo in triumpho ueherentur aut ferrentur 331 b.
captis vrbib⁹ quid Romanæ facere consuerint 152 b.
captiui à quib⁹ iter quos lenissimè habiti 204 b.
captiui equi quomodo in triumphis ducebantur 331 a.
captiuorum ex cruciatu lōgo, quomodo augurari solent 313 b.
captiuorum sanguine qui litarent 384 a.
captiuos qui in sacris manent 383 b.
captiui quot cum imperatore iugulato sepelirentur 361 b.
captiui duodecim ad sepulchrum imperatoris iugulati tumulabantur 361 b.
capua quo auspicio condita 273 b.

I N D E X

caput distincta fora quæ
72 b.
capus quid 68 b.
caput extorum quod
306 b.
caput hostiæ qui abscinden-
do excrentur & abiiciât
225 b.
caput in sacris vesare
94 a.
caput quanta hominis pars
84 a.
caput reuelare cui quid
84 a.
caput victimæ fluctu maris
abferber, quid 308 a.
capitis velandi ritum Ae-
neas prim^o inuenit 94 a.
capitis lauandi obseruatio
155 b.
caracalla imperator quàm
tyrannicè Papinianū oc-
ciderit 378 b.
caracallæ cognomen vnde
291 b.
caracallæ imper. exercita-
tio assidua quæ 32 a.
caracallæ incestus quis 39 a.
caramanges Persis qui
117 b.
carano quæ bestiæ quam se-
licitatem portenderint
275 b.
caras quid Caribus primus
tradiderit 273 b.
carum mos in militibus se-
peliendis 116 a.
carbasus cuius proprium
indumentum 345 a.
carbilius Romæ primus lu-
di magister 100 a.
carbo quidam in adulterio
deprehensus castratus
176 a.
carbone candente qui cur
barbam suam adurere so-
liti 290 a.
carbone incenso quæ sibi
fœmina mortem consci-
uerit 315 b.
carbone mortuo sacrificare,
quid præ se ferat 225 b.
carbone notari solitū quid
124 a.
carcerum diuersa apud di-
uersas gentes cognomi-
na 121 b. & dein.
cardaces qui, & quàm fura-
ces 340 b.
cardamo qui vt pane vtan-
tur 138 b.
cardia vrbs quo auspicio
condita 307 a.
cares qualibus in bello co-
nis vsi 32 b.
cares quo fructuum genere
potissimū abundant
138 a.
cares quot mensum statuât
annum 168 a.
caribus milites quomodo
sepeliuntur 116 a.
caricis solis quis visitarit
138 b.
carinæ viæ vnde dicitur
83 a.
carinia vrbs vbi seu quæ
137 b.
carmasoli quod olim oppi-
dum dictum ibidem

ALPHABETICVS.

carmanæ virgines quo mo-
do nubant 40 b.
carmen infamiæ proponere,
quàm fuerit olim periculofum
343 b.
carmenta nympha cuius
mater 219 b.
carmenta quid prima in-
uenisse feratur 109 a.
carmen quæ sacrificent
220 b.
carmenalia quæ, & quan-
do fierent 337 a.
carmenalis porta quo alio
nomine dicta 219 a.
carmenalis phanum, & Car-
menalis porta vbi 55 b.
carmena in triumphantes
iaci consuetudo, qualia
333 b.
carminis ipsius à Grecis in
supplicatio vsitati, ipsissi-
ma verba quæ 310 b. & 311 a.
carnæ deæ quomodo sacrifi-
carentur 93 a.
carnæ deæ sacellum vbi, &
cui ipsa rei præsit 346 a.
carnes victimales quàm va-
riè coquerentur 226 a.
carnibus abstinentes qui
221 a.
carnibus olim abstinuiffe
subinde & ethnicos ibi-
dem
carnibus ouillis, non suil-
lis, qui sacerdotes vesce-
rentur 349 a.
carnibus tantum, non pane,
quæ natio vesca solita
138 a.
carnibus vesca quomodo &
quâdo Romani consue-
rint 296 a.
carnius mensis quis 169 b.
224 a.
carnius quis deus dictus
327 a. & 233 a.
carolus Gallus quomodo
vastarit regnum Neapo-
litantum 149 a.
charodas quas in quos pœ-
nas statuerit 165 b.
charondæ legibus qui vte-
rentur 378 a.
carpentum quid 109 b.
carpicus quis imperator co-
gnominari noluerit
70 b.
curruca quid 109 b.
carrucis non nisi mille quis
proficisci solitus 110 a.
carr^o seu carri quid 109 b.
carthagine cur Græcum
idioma doceri vetitum
109 b.
carthagenensibus quàm o-
diosi sint peregrini
203 b.
carthagenensium in dando
militibus annulos, mos
88
carthagenensium in luctu
mos 128 b.
carthagenensium seueritas
in magistratus malos,
quanta 190 a.
carthagenensium summus
magistratus quis dictus
117 b.
carthagenensium lætitiæ
ec iij

rebus feliciter gestis 46 b.
 carthagenensium sepeliendi mos 114 b.
 carthaginis dea præcipua quæ 326 b.
 carthago in quot factiones diuisa 180 b.
 carthago quando primùm Romanis tributaria facta 22 a.
 carthago quomodo mortuos sepelire consuevit 114 b.
 cartheia insula quæ habuerit excellentia ingenia 328 b.
 cartibulum quid 295 b.
 caruilius consul cui fortunæ ædem dedicarit 20 b.
 caruilius Ruga quid primus Romæ tentarit 196 b.
 casa Romuli vbi & qualis, quove fuerit tecto 344 b.
 casaluades quid 229 b.
 casaluium Athenis quid ibidem.
 cascum recentem tangere cui illicitum 349 a.
 casiacæ qualis vestis 287 a.
 casorides & casoritæ quid 220 b.
 caspij quàm sint impij in senes, & quomodo eos concifiant 115 b.
 casij & Bruti occisorum Cæsaris affinitas quæ 315 a.
 casij de regno affectato dånati domus, quid post modum facta 166 b.
 casis Alexandri Magni quofuisset ornatu 32 b.
 casius iuriconsultus quis 378 a.
 castimonia ethnicorum sacerdotum 22 b.
 castitati qualis ablutio conducatur 364 b.
 castniensi Veneri quid immolari soleret 141 b.
 castor viris ad iurandum prohibitus 267 b.
 castori & Polluci quæ dies sacra 155 a.
 castori & Polluci qui vota facere soliti 165 b.
 castoris & Pollucis ædes vbi 71 b.
 castorium melas quale 178 b.
 castra mouèdi signum, quocantu fieri solitum 178 a.
 castrari adulteri vbi soleant 176 a.
 castrenses ludi qui 365 a.
 castrenses corona qualis 228 a.
 castris locandis quid præcipuè sit cauendum 17 b.
 castrorum militarium apud Romanos forma quæ 17 b.
 castrorum mutatio crebra, laudi an vitio danda 17 b.
 catadromus quid sit 47 b.

cataldus quorum episcopus & patronus, & quid prodigij non ita pridem exhibuerit 148 b.
 catalogi qui dicti 29 b.
 cataphratti qui 371 b.
 cataphrattorum arma quæ & quot ibidem
 cateiæ quibus propriæ, & quid 370 a.
 catenæ cur diis quibusdam iniectæ 326 b.
 catheorũ virgines quæ lege aut more nuptui dentur 40 b.
 cati qui dicti 14 a.
 Cato Censorius quoties accusatus & absolutus 125 a.
 cato quàm fuerit assiduus in senatu 207 b.
 cato quibus ludis maxime deditus fuerit 161 b.
 cato quibus quàm maxime hostis 153 b.
 cato quomodo humari voluerit 114 b.
 cato quomodo se oblectare solitus 161 b.
 cato quos laterones habuerit 371 a.
 cato senex quomodo in ciuitatem venerit 202 a.
 cato Vticensis quid contumeliæ Pompeio intulerit 125 b.
 cato vxorem suam aliquãdiu alteri mutuatam 41 a.
 catone constantiorem esse, quid 279 b.
 catones quo habitu incesserint 284 b.
 catonis cautio aduersus defectiones continuas Hispanorum 74 a.
 catonis lex pro dorso ciuis Rom. 157 a.
 catonis in scribas infideles seueritas 53 b.
 catonis in seruos asperitas quanta 159 a.
 catonis Cæsarij qualis censura 99 a. innocentia 125 a. & 145 b.
 catonis de coercendo scenore laus 11 b.
 catonis de militibus nimio conductis disterium seu cauillus 375 a.
 catonis de Scipione elogiũ 28 a.
 catonis de sua vxore infigne testimonium 99 b.
 catonis effigiem qui tyrannus in triumpho duxerit 371 b.
 catonis in eundo pedibus dexteritas ac laboriositas quæ 240 a.
 catonis in docendo filio suo studium quantum 100 a.
 catonis in educandis infantibus diligentia quæ 99 b.
 catonis in effeminatos Romanos scemma 195 b.
 catorum capillus qualis 290 b.
 catorum in ferendis annulis mos quis 88 a.
 c e iij

catularia porta quæ, aut
 vnde sic dicta 220 a.
 catuli porticus 167 b.
 catuli recens editi, quibus
 cenis adhiberetur 142 b.
 catulorū & perdicum pu-
 gna quis imperator oble-
 ctare se solitus 161 b.
 catulus lactēs cui pro qua-
 re lactari solitus 142 b.
 catum quid sonet 14 a.
 caua ædium & peristylia
 303 b.
 caucasij quam Herculem
 venerentur 77 a.
 caucius quis, & cur sic co-
 gnominatus 69 b.
 caudex cur Appius dictus
 14 a.
 caudis equinis qui super
 galeas militiæ vti 32 b.
 cauneas ficus venales cla-
 mans, quale M. Crasso o-
 men tulerit 276 a.
 caunorum vestitus milita-
 ris, cuius esset coloris
 30 b.
 causaria missio quæ 374 a.
 causarij qui 373 b.
 causas qui multoties dixe-
 rint, & euaserint 125 a.
 caustiani quos deplorēt, &
 quibus congaudeant
 96 a.
 caustidici quomodo inter se
 conspirātes, clientes inui-
 cem emungant 276 b.
 caustidicis munera dari ve-
 rita 343 b.
 cautio in Pontifice eligen-
 do seu admittendo quæ
 64 b.
 cautiones aliquot militares,
 32 a.
 Ceas seu Ceades quid car-
 ceris fuerit 122 a.
 cecropia Athenis quid
 345 a.
 cecropia Minerua quæ
 327 a.
 cecropidæ qui 4 b.
 cecropis cognomine qui
 reges vti 4 b.
 cecrops quorū primus rex
 27 a.
 cedendi vltro ac rursus in-
 standi arte qui vterentur
 193 a.
 cedendo seu fugam simu-
 lando qui maximè pu-
 gnent 375 b.
 cedentis aut pugnam de-
 trectantis confessio quid
 præ se ferat 193 b.
 cedri succus quàm efficax
 in cōseruandis mortuis,
 & quàm noxius viuenti-
 bus 114 b.
 celeres à Romulo qui dicti
 370 b.
 celeris cognomen vnde
 13 a.
 celes quid 262 b.
 celibaris quid 58 b.
 celoſta quid 229 b.
 celtæ qui Herculem co-
 gnominarint 77 a.
 celtiberi quàm cunco va-
 leant 192 a.
 celtiberi q̄ ridiculè deum

suam ignotum colerent
 385 a.
 celtiberarum puerperarū
 mos 98 b.
 celtiberi quomodo desse-
 rent defunctos 129 a.
 ceneſtellæ cognomen vnde
 13 b.
 cenientes qui, & quid con-
 tra Romulū egerint 21 b.
 cenſio haſtaria 74 b.
 cenſor quis filium suum
 reum capitis egerit & oc-
 ciderit 146 a.
 cenſorem bis eundem fieri
 non licuisse 146 b.
 cenſores apud diuerſas gē-
 tes qui qualēſve fuerint
 145 b.
 cenſores à tribunis plebis
 in vincula coniecti qui
 146 b.
 cenſores in quos magistra-
 tus ius haberent, in quos
 non 144 b.
 cenſores primi omnium cre-
 ati qui 144 a.
 cenſorum altero mortuo, au-
 licuerit in eius locū ſuſ-
 ficere alium 146 a.
 cenſorum munus quod
 144 a. 145 b. & dein.
 cenſorum origo, poteſtas,
 dignitas, officium 144 a.
 & deinceps
 cenſorum authoritas apud
 Athenienſes 144 b.
 cenſorum poteſtas à quo
 primū imminuta 145 a.
 cenſura quanti olim apud
 Siculos habita 144 b.
 cenſura quot annorū primo,
 quot dein fuerit 144 a.
 cenſuram adipiſci qui ſo-
 leant 144 a.
 cenſuram quis aliquando
 vnus ac ſolus præter mo-
 rem geſſerit 146 a.
 cenſura clari qui 145 b.
 cenſus quis quomodo dice-
 retur 255 b.
 cenſus ſenatorius quantus
 211 a.
 centaurus nauiſ inſigna
 179 a.
 centenariæ cœnæ quæ
 163 a.
 cētēſima rerum venalium
 quomodo à Tiberio rela-
 xata 204 b.
 centum aureorum dotem
 Maſſilienſibus excedere
 nō permittebatur 197 a.
 cētum boues, cētum oues,
 centum ſues quo in ſacro
 ſimul offerrentur 164 a.
 centumuirales cauſæ quo-
 rum ſoleant exercitium
 eſſe 152 a.
 centumuiralia iudicia qua-
 lia 152 a.
 centumuir Carthagine ſo-
 liti eſſe qui 152 b.
 centūuiri Romæ qui, quot,
 & quomodo creati 152 a.
 centuria Pitāmites & La-
 conica Antonino quid
 374 a.
 centuria quo cōſtet 350 b.
 centuriæ ſimplicis quadru-

I N D E X

plares decuriæ quot
 ibidem
 centuriæ quot legionem iu-
 stam efficiant 9 a.
 céturias, peditum esse, non
 equitum 7 b.
 centuriata comitia quæ, &
 quomodo indicerentur
 181 a.
 centuriata diuitum suffra-
 gia 183 b.
 centuriatis comitiis qui
 præssent 183 b.
 centurio cui absque medio
 subfit 9 a.
 centurio ordinarius quis
 350 b.
 centurio primus quibus
 aliis nominibus dictus
 8 a.
 centurioni duplex dari,
 quod pediti simplex da-
 retur 334 a.
 centurionibus quis quoti-
 die, & præsertim manè,
 salutandus 359 a.
 cepas qui pro diis habue-
 rint 266 a.
 cepus à quibus pro deo cul-
 tus 383 a.
 cera defunctos qui & cur
 oblinant 115 a.
 ceram qui tributi nomine
 darent 159 b.
 ceræ discolors in suffra-
 giis 182 b.
 ceramicus Athenis quid
 229 b.
 ceramon quid carceris in
 Cypro fuerit 122 a.
 ceraunia cuius regionis
 vrbs 173 b.
 cerberus vnde, & cuius ope
 ab inferis eductus 77 a.
 & vbi 130 b.
 cercetibus grauisima olim
 pœna quæ 124 b.
 cercopithecū pro deo qui
 colant 383 b.
 cercuria quid 179 a.
 ceræ tabellæ quotuplices
 olim & quales 108 b.
 cereales ædiles qui 186 a.
 cereales ludi qui, & cui di-
 cati 364 b.
 cerearum imaginum olim
 apud Romanos in ma-
 gnatum domibus ratio
 quæ 303 b.
 cercas dapes quis aliquan-
 dō exhibuerit 295 b.
 cereos mittēdi in Saturna-
 libus mos vnde 93 a.
 ceroris apud Athenas sacra
 quæ 335 a.
 cereris & Alexandri & ef-
 figiebus quis pro insigni
 militiæ vsus 177 b.
 cereris quàm diuersa sacra
 322 a.
 cereris sacra quàm olim
 Græcis & Romanis sancta
 364 b.
 cereri quid offerre fas aut
 nefas 199 b.
 cereri quomodo olim lita-
 tum 94 b.
 cereri sacrum cur obscœ-
 nis dictis fieri solitum
 336 b.

A L P H A B E T I C V S .

ceres quomodo effingi con-
 fuerit 213 a.
 certaminis ineundi indicia
 qui solita fieri 178 b.
 certaminum diuersorum apud
 Græcos olim cele-
 britas quanta 262 a.
 certatores scenici quo ha-
 bitu in scenas prodirent
 359 b. & deinceps
 cerua à lupis fugata, libera
 euadens, quale faceret o-
 men 275 a.
 cerua cui deæ sacra 141 b.
 cerua quem aliquando in-
 fantem aluerit 110 b.
 ceruleus color quibusdam
 inuisus 290 b.
 ceruleus seu venetus co-
 lor cui tempori dicatus
 263 a.
 ceruis in triumpho quis ve-
 ctus 332 b.
 cerycium quid 254 b.
 cesiarum in tristando cum
 natis, & gaudento cum
 mortuis, mos 96 b.
 cespius quis mōs quare di-
 ctus 346 a.
 cestici ludi vnde & vbi in-
 stituti 365 a.
 cethegorum familiæ pro-
 prium quid 13 a.
 ceteriri promontorium
 55 b.
 cetra quid 369 a.
 cetrati qui ibidem
 choalemus vnde quis di-
 ctus 70 b.
 chabriz documentum ex-
 cipiendo impetui com-
 modum, quod 213 b.
 chalciacon Spartæ quid
 160 a.
 chalcidici pulli qui 49 a.
 chalcidenses quæ aliquan-
 do in Italia occuparint
 loca 52 a.
 chaldaicus annus quantus
 168 a.
 chalcus 242 a.
 chaldæi Babyloniorum
 214 a.
 chamæpus quis dictus
 59 b.
 chaos qui statuerit
 264 b.
 charnes 117 b.
 charnius Ifidis sacerdos
 66 a.
 charonda quorum legisla-
 tor 332 a.
 charondas quas in quos
 pœnas statuerit 134 a.
 charondæ legibus qui vte-
 rentur 245 b.
 charonia & Sacra cuius vr-
 bis portæ 221 a.
 chartæ ex quarum arborum
 corticibus olim fie-
 ri solitæ 108 b.
 chartarum diuersa genera
 quot ibidem
 chatramonitæ 104 b.
 cheloni quales seu quorū
 nummi 218 b.
 chelidoniæ mulierum
 mos 59 a.
 cheromacha factio 180 b.
 chizæ ministræ bacchanaliū

363 a.
 chij in quot factiones diui
 si 180 b.
 chij quomodo à seruis mer
 cenariis oppressi 375 a.
 chiliarchus Persis quid
 238 a.
 chilonæ vnde sic vocati
 13 a.
 chiorum libertas olim quæ
 204 a.
 chiorum mœnia nobilissi-
 mi lapidis à Cicerone de
 pecta 25 a.
 chiorū moneta quæ 218 b.
 chiorum natura 214 a.
 chirotæ tunicæ quæ
 284 b.
 chirographum quid 108 b.
 chironomia quod saltandi
 genus 361 a.
 chius in ludo talorū, quid
 161 a.
 chlamyde Alexandri magni
 quis in triumpho Romæ
 vsus 333 a.
 chlamys quale vestimentū
 279 b.
 chlæuæ, cuiusmodi vestes,
 & quorum victorum præ-
 mia 13 b. in fine. 262 a.
 276. 287 a.
 chœ quis Ægyptiis sit mē-
 sis 169 b.
 cholargea curia vbi 25 a.
 chœnix quota modij pars
 89 b.
 chœreata qui dicti 27 a.
 chong quis Athenis cogno-
 minatus 70 b.
 choragiū thymelicū quid
 135 a.
 chori & tibicinis quæ quādō
 ve in scenicis vsus 360 a.
 chori, quale ludorum gen^o
 quibus fuerit 365 a.
 chorios quæ Minerua dicta
 327 b.
 chreocopia lex quæ 11 a.
 chrestus inter Græcos quis
 cognominatus 71 a.
 chriæ Græcis quid 100 a.
 christo quantum debeant
 mortales 380 b.
 christum cum Orpheo &
 Apollonio quis impera-
 tor ethnicus inter Lares
 suos coluerit 352 a.
 chronius quis Athenis men-
 sis 169 b.
 chrysaorei Iouis templum
 Caribus quid 259 a.
 chryssippi cum incestuosis
 consensus 38 b.
 chrysius quid 242 b.
 chrysoaspidae qui dicti
 369 b.
 chrysostomos quis olim di-
 ctus 71 a.
 chydorus fluuius quis, & à
 quibus epotus 382 a.
 chus 89 b.
 ciaxares quid primus ege-
 rit 104 b.
 cibaria anserum in Capi-
 tolio à quibus curari soli-
 ta 146 b.
 cibi vulgares diuersarum
 nationum qui 138 a.
 cibus puerorum apud Per-

fas quis 98 a.
 cibus spongi & sponse a-
 pud diuersos quis 60 a.
 cicadas quæ cur capillis suis
 innectant 290 b.
 ciceriæ effigies quomodo
 in triūphis ferretur 332 b.
 cicero an aliquādo aperuit
 literarium ludum 37 b.
 cicero quando & vnde im-
 perator dictus 4 a.
 cicero quomodo ciuitatem
 adeptus 202 a.
 cicerones vnde sic dicti 12 b.
 ciceronis facetum dictum
 25 a.
 ciceronis domus quid post
 exilium domini facta
 167 a. 345 b.
 ciceronis loci aliquot de-
 clarati 15 b. 62 a. b. 80
 a. 126 b. 127 a. 135 b.
 316 b. 355 a.
 ciceronis lex de ambitu
 154 a.
 ciceronis præceptor quis
 100 a.
 ciceroni in exilium profe-
 cturo quàm sit vulgo cō-
 miseratum 125 a.
 ciceronis quæ aues ærinas
 suas prædiuinarit 274 a.
 ciceroni quid ex publico
 pro adempta domo reddi-
 tum 345 b.
 ciceroni quid honoris Ro-
 mæ vltra omnes contige-
 rit 311 b.
 ciceroni quid præ omnib⁹
 cōsulibus negatū 240 b.
 ciconia cuiusmodi auspiciū
 adferre solita 373 b.
 ciconia in sceptro, quorum
 regum insigne, & quid
 significarit 48 b.
 ciconiam in Thessalia occi-
 disse, quātum scel⁹ 124 a.
 cicuriorum nomen vnde
 14 b.
 cicura aut venenū, vbi pu-
 blica sit poena 123 a.
 cicuta sorbitione qui ca-
 strentur 221 b.
 cidaris quorum regum dia-
 dema 47 b.
 cidaris ac thiaræ affinitas
 48 a.
 cilices natura quales 214 a.
 cilicū regis diadema quale
 47 b.
 cimbrī mortuos quomodo
 lugeant 129 a.
 cimbrī quid pro ornatu ga-
 lex vsurparint 32 b.
 cimbrī quo cantu seu pul-
 su militiæ vsi 177 b.
 cimbrī quomodo turmas
 in acie colligarēt catenis
 193 a.
 cimbrorum quāta in sacrifi-
 ciis impietas 383 a.
 cimbrorum militare signū
 quod 177 b.
 cimbrorum natura & vires
 quales 204 b.
 cimiliarchium quod 55 b.
 cimō quàm ridicula de cau-
 sa Themistocli prælatum
 101 b.
 cimonis erga patrē defun-

I N D E X

Cū pietas quæ 116 a. 353 a
 cincinnat^o triumphalis vir
 quàm studiosus agricul-
 turæ 138 b.
 cincinnati cognomen 15 a.
 cinctus quam legē tulerit
 153 a.
 cineres ex qua ara nullis
 omnino ventis diffentur
 322 a.
 cineres quorum in urbem
 referre, & in foro conde-
 re liceret 116 a. & 352 a.
 cineres quoto à crematio-
 ne die, & qui colligere
 soliti 132 a.
 cineres eius qui triūphat-
 set à rogo in urbem ferri
 & condi licuisse 116 a.
 cingulum hominis cui deo
 sacrum 58 a.
 cingulum militare quibus
 apud Macedones vetitum
 33 a.
 cinna seruos ad pileum vo-
 cans 160 a.
 cinxia cuius deæ cognomē
 327 a.
 cinxia Iuno à quibus cole-
 retur 327 b.
 cipra quæ dea à quibus co-
 gnominata 327 a.
 circe quo post apotheosin
 nomine appellata 324 b.
 circenses ludi cui deo sa-
 cri 359 a.
 circenses, quales & vnde
 dicti 262 b.
 circensium genera quot
 263 b.
 circensium ritus qui 263.
 circi ex aquilarum genere
 auspiciū quale 274 a.
 circio vento cur Augustus
 votum fecerit & sacrum
 164 a.
 circorū aliquot descriptio
 ac magnitudo quæ 244 b.
 circūcisio quibus gentibus
 familiaris 97 a.
 circus avis qualis 273 b.
 circus maximus à quo pri-
 mū designatus 280 b.
 cirrū in capitis vertice qui
 solum nutriant 290 b.
 cirtha quorum regū regia
 127 a.
 cisarius quid 109 b.
 cisium quid ibidem
 cisitiæ cuius urbis portæ
 221 a.
 cistophori quorum nummi
 218 b.
 cithara qui militiæ vtātur
 178 b.
 citharædorū certamen pu-
 blicū vbi & quale 262 a.
 citharædis à conuiuio quis
 imper. se oblectare soli-
 tus 300 a.
 ciue Ro. artes indignæ quæ
 201 b.
 ciuica corona vnde fiat,
 quantiq; fuerit olim ho-
 noris 227 b.
 ciuile ius penes quos solos
 olim fuerit 65 a.
 ciuis Romanus quo tantū
 modo ad mortem damna-
 ri solitus 124 b.

ALPHABETICVS.

ciuis Romani priuilegia
 quæ, & à quo sublata
 157 a. & dein. 201 b.
 ciuium Romanorum ima-
 gines quis prim^o in triū-
 pho duxerit 330 b.
 ciuium aliquod Romano-
 rum turbulentorum ex-
 empla 167 a.
 ciuitas quàm liberaliter si-
 ne discrimine dari sole-
 ret 202 b.
 ciuitas sine suffragio quib^o
 data, ac postea cum suf-
 fragio 201 b.
 ciuitatē, id est, ius ciuis Ro-
 mani, an & quomodo
 quis amitteret 200 b.
 ciuitatem quàm parçē Ro-
 mani initio darent 201 a.
 ciuitatē q. suā externis nō
 cōmunicarint 203 a. b.
 ciuitate donati, an & suf-
 fragiorum ius habuerint
 202 a. b.
 ciuitate Achaici (lege cū
 attentione, deesse videtur
 vnus oppidi nomen) con-
 uētus quæ & quot 173 b.
 ciuitatū aliquot exterarū
 ac veterū portæ quibus
 nominibus dictæ 221 a.
 ciuitatū duarū an vnus &
 idē possit esse ciuis 200
 b. in fine.
 clades & victoriæ aliquot
 incredibiles quæ 380 b.
 claudestina conciliabula
 cur & inter ethnicos ve-
 tita 185 b.
 clamor dissonus aut æqua-
 lis in primo congressu,
 quid præsignet 191 a.
 clamorib^o aut sibilis i thea-
 tro q. exploderetur 365 b.
 clarigatio quid 254 a.
 clarij Apollinis vates quæ
 329 b.
 clarium, cuius fori nomen
 72 a.
 clara quid nominis sit
 160 b.
 classium lustradarum mo-
 quis 313 b.
 claua caput hominis in sa-
 crificio qui feriant, & post-
 ea cruci affigant 384 a.
 claudia tribus vnde dicta
 26 a.
 claudia Vestalis quomodo
 patri suo triumphū sta-
 bilierit 270 b.
 claudia aquæ quæ 346 a.
 claudius Cæsar quem mē-
 sem ex suo vocarit nomi-
 ne 169 b.
 claudij somnium 171 a.
 claudius Centimanus cu-
 ius literę inuētor dicatur
 14 a.
 claudius quo maximè ludo
 vti solitus 161 b.
 claudij Cæsaris tessera quæ
 179 b.
 claudij de Boiis trophæum
 36 b.
 claudij imperatoris in sec-
 neratores edictum 11 b.
 claudiorū familia vnde Ro-
 mam venerit 14 a.

claves portarum castrensiū
in cuius essent custodia
358 b.
clauī à dictatoribus pangi
soliti, qui fuerint, & eorū
origo 9 b.
clauī figendi causā ibidē.
clazomenæ cuius regionis
quale oppidum 173 b.
cleander quam præfecturā,
quomodo, sub quo gesse-
rit 367 a.
cleantes quibus vsus fuerit
chartis 109 a.
clearch^o quā mīre seu di-
uinitus humatus 353 a.
clearchi quātus fast^o 48 a.
cleombrotus ad quod asy-
lum confugerit 160 a.
cleomenes cur amico &
quam leui de causā sub-
ratus fuerit 140 a.
cleonis opinio de legibus
quæ 354 b.
cleopatra & Antonius quā
to sibi affectu deuincti
fuerint 42 b.
cleopatra quomodo in tri-
umpho ducta 331 b.
clepsydris quot hora finire
tur 234 b.
clibarij Persis qui 372 a.
climatibus variari hominū
ingenia ac mores 214 a.
clisthenes quomodo diui-
serit tri bus Athenienses
27 a.
clitellas boui abmouere
quid 278 b.
clitella inuersa quid olim

Romanis signarit 255 b.
cliui Romæ præcipui quī
& quot 82 a.
cliui vrbs qui 82 a.
cliuia auspicia quæ 273 a.
cloacæ quid sint, & quā
multæ Romæ fuerint
147 b.
clodi^o cur à patrib^o ad ple-
bem transierit 380.
clodij in censores sanctio
quæ 145 b.
clodij vnde originem ha-
buerint 14 a.
clœliæ statua vbi, & qualis
83 b.
clœlij vnde Romam trans-
lati 255 a.
cluaciæ Veneris templū
vbi 83 b.
cluētiorū origo quæ 14 a.
cluere quid 83 b.
clustum cuius regionis cui
tas, & quo alio nomine
dicta 173 b.
clypeis qui vterētur 369 b.
clypeorum insignia seu pi-
cturæ quæ quibus olim
fuerint ibidem
clypeus Mineruæ, vitellia-
na patina 298 a.
cn. flauij scribæ Appij faci-
nus audax 185 b.
cneus vnde deductū 255 a.
cnci Cornelij quā specio-
sus triumphus 333 b.
coci olim iidem, qui & pa-
stores 138 a.
coclitis cognomen vnde
13 a.

cœli-

cœlibatus mulctar^o 145 a.
195 a.
cœmeteria vbi & quomodo
olim fieri solita 116 b.
cœptio nuptialis quomo-
do fieret 58 a.
cœna exequialis 132 b.
cœnæ platonicae 138 b.
cœnæ centenariæ 163 a.
cœnaculariā exercere quid
147 a.
cœnaculum quid sit 147 a.
293 a.
cœnæ ferales 143 b.
cœnandi loca hyeme & æ-
state quā diuersa 295 b.
cœnandi tēpus olim quod
299 a.
cœnis panes tantū adhibe-
re soliti qui 296 a.
cœtus occulti etiam inter
ethnicos vetiti 185 b.
cogeonus Getis quid 241 a.
cogi ad comitia qui nequi-
rent 185 a.
cogitata peccata an & quo
modo punienda 80 b.
cognati adulterorum quo-
modo & à quo puniri so-
liti 176 a.
cognomēta aliena sumere,
quibus quando licuerit
181 b.
cognomina aliquot Roma-
norum quibus de causis,
quibusdā indita 12 b.
& 70 b.
cognomina ex oppidis aut
regionibus deuictis, qui-
bus Romæ obuenerint
70 a. b.
cognomina ex piscib^o 15 b.
cognomina Herculis quā
multa ac diuersa 76 a. b.
cohors miliaria quæ 8 a. &
350 a.
cohors Polypyo, Callisthe-
ni, Ephoro, Gorgiae ex
quot constet 351 a.
cohors sacra apud Athenas
quæ, & qualibus consta-
ret ibidem
cohortis Pelignæ qualia te-
la 370 b.
cohortes circa latera quī
quomodo habere suēt
371 a.
cohortes legionis iustæ
quot sint 9 a.
cohortes scutatæ seu cetra-
tæ quæ 369 a.
cohortes vrbanae quo à le-
gionariis & prætorianis
internoscerentur 371 b.
cohortium differentia
8 a. b.
cohortiū miliaria & quin-
gentaria quanta varia-
tio 354 b. & deinceps
coi q̄ impie senes è medio
sustollere soliti 115 a.
coire in tēplis publicè in
sacrificiis soliti qui 384 a.
coitiones occultas facere
non licere 185 b.
coit^o indiseret^o apud quos
olim nationes licit^o 41 a.
colabrisimus quid 101 b.
colan quidā vrinator quā-
tus 91 a.

ff

I N D E X

colchi quot pueros & virgines tributi nomine perderent 204 a.
 collas in talorū ludo quid 161 b.
 collatina porta cur sic dicta 220 a.
 collatini cum Superbo cognatio quæ 315 a.
 collega consulis quomodo fieri solebat 117 b.
 collegium augurum totum non aliquis aut duo iudicaret 293 a.
 collegium sacerdotale Romæ primum quod 42 a.
 collem marionū qui cur maxime quasi deum coluerint 382 b.
 colles Parnasi qui & quot 318 b.
 colles Romæ quot 219 b.
 collina porta Romæ quo alio nomine dicta 220 a.
 collina tribus 25 b.
 colloniæ à municipiis quo modo differant 202 a.
 coloniarum genera quàm diuersa ibidem
 colonides viæ 83 b.
 colophon cuius regionis vrbs 174 a.
 colophone quomodo oracula edantur 322 b.
 colorare barbam aut capillum, imbellè 290 b.
 color deo gratus, quis 223 a.
 color vestium militarium apud diuersos quàm diuersus 30 b. & deinde
 colores scutorū seu clypeorum quàm fuerint alij atque alij 369 b.
 colorum hominis physionomia iuxta Platonē 86 a.
 colubros ab equis depasci, Crcæso quid 275 b.
 columba cui⁹ auspicij quomodo sit. 274 a.
 colūba cui deæ sacra 141 b.
 columba vbi aliquando vaticinata 319 a.
 columbam qui pro dea venerati 382 b.
 colūbas tabellariorū vice fuisse 46 b.
 columellæ vnde quidam nuncupati 13 b.
 columna lactaria 71 b.
 columnæ in defuncti memoriam erigi solitæ vbi 132 b.
 comæ cura apud quos 290 a.
 comæ detonsio & barbæ, luctus indicia 128 a. in igne iniectio 131 a.
 comitia quorum auctoritate indicebantur 185 a.
 comam alere aut tondere apud quos quid indicet 128 b.
 comam alere qui milites soliti 178 a.
 comū qui nutrent 290 a.
 comas in altū protetas quomodo sceminæ gererent 288 b.
 comati Galli cur dicti 90 b.

A L P H A B E T I C V S.

comatos quis imperator maxime oderit 291 a.
 comedi ex victimis aut comburi quid apud quos licebat 226 a. b.
 comere capita Spartanis militibus quid 179 a.
 cometis visis, quid fieri solitum 311 a.
 comi in Gallia quid aliquando monstri horribilis visum & auditum 148 b.
 comica scena quomodo in theatris fieret 280 b.
 comitia Cæsar cū populo quomodo partiti⁹ sit 183 a.
 comitia ceteriata 181 a. qui his præessent 182 a.
 comitia illegitima 185 a.
 comitiis primis repudiati, secundis admissi 183 a.
 comitiis diuersa decernētib⁹ quid fieret 183 a.
 comitiis qui excluderentur 185 a.
 comitia consularia quomodo & per quos fieri solita 116 b.
 comitia illegitima q̄ 185 a.
 comitia per quos diuersis de causis indici solita ib. & deinceps.
 comitia quàm facillè perturbarentur 182 b.
 comitia intra urbem non habebantur 181 a.
 comitia quibus diebus fieri non licuerit 184 b.
 comitia vt dissoluerentur 184.
 comitia quocunquē fulmine impediri 272 b.
 comitorum auspicandorū mos 184 b.
 comitiales dies qui 232 a.
 comitiati tribuni qui 184 b. 337 b.
 comitij locus vbi, & eius etymologia 83 a.
 comitiis calatis quot tantū tribus interesse solerent 183 a. b.
 comitiis consularibus quos interesse decebat 183 a.
 comitorum genera quot 181 a.
 comitorum princeps quis 181 b.
 commetaculum virga qualis 222 a. b.
 commentarienses qui dicti 372 a. in fi.
 commercium sine pecunia quomodo fiat 217 b.
 commissum ante matrimonij solennitatem adultarium an, si postea matrimonium fiat, diluatur 175 a. 176 b.
 commodi superbia quanta 70 b.
 comodo Cæsari quomodo sit assentatum in mutandis mensium nominibus 169 b.
 communitio peccatis quare fiat 121 a.
 commorientium sodalitas apud Ægyptios 42 b.
 ff ij

communes dij qui 324 b.
 cōmunitas vxorum quā
 execrabilis, & qui tamen
 philofophi eam introdu-
 xerint. 176 b.
 comcediæ in quibus ludis
 exhiberi folitæ 359 b.
 comcediarum genera quot
 ibidem
 comcedorū in figne quod
 ibidem
 compedes Græciæ quæ &
 quot 345 a.
 cōperēdini dies qui 232 a.
 cōpitalitij ludi quib⁹ diis
 cur & quando instituti
 360 b.
 compluuiatæ vites 68 b.
 compluuium ibidem
 comus quis 101 a.
 concava saxa qui habitent
 305 b.
 concubitus diuerforum in-
 ſtrumentorum quid nota
 re ſoleat 178 a.
 cōceptiuæ feræ quæ 258 a
 cōchæ in montibus vnde
 265 a.
 conchylia in marmoribus
 vbi inueniantur ibidem
 concilium populi 184 a.
 concilia aliquot diuerſarū
 nationum quot conſtite-
 rint perſonis 206 a.
 conciliatrices 197 b.
 conciliorum in diuerſis re-
 gionibus loca olim quæ
 259 a b.
 cōcinnare quid 216 b.
 cōcinnator litium quid ib.

concio quomodo à cōſule,
 quomodo à tribuno plebis
 aduocari ſolita 181 a.
 concionis aduocadæ ſignū
 quo cātū fieri ſolitū 178 a
 concionem è libello legere
 licuiſſe 209 a.
 concionū habēdarū varius
 apud varios mos 208 b.
 conclamari vaſa 18 b.
 cōclamatio in favore 112 a.
 cōclamari ad arma, quid
 ſignificaret 180 a.
 concordia & Saturni tem-
 pla vbi 82 b.
 concumbere in epulationi-
 bus qui pro more habue-
 rint 297 b.
 cōcubinarum apud Perſas
 honos quantus ibidem
 concubinas in cōiuiua quæ
 adducant, vxores non itē
 300 b.
 cōcubit⁹ promiſcuus 41 a.
 concuſſu & crepitu armo-
 rum quid iudicari ſolitum
 180 a.
 condiendorū defunctorum
 mos 114 b.
 conditio pacis aut ſcederis
 cum hoſte armato quib⁹
 verita 252 b.
 confarratio 59 b.
 cōfarrationis ſcædus quā
 fuerit ſanctum 5.
 cōfarrationis iure matrimo-
 nia inire ſoliti qui 65 a.
 confefſio facturi rem diui-
 nā, qualis inter ethnicos
 fuerit. 221 b.

confefſio vel maximi ſcele-
 ris, apud quos veniā me-
 reretur 124 a.
 cōſictus aggrediūdi aut
 mos aut cæremonia quæ
 190 b.
 cōſcederationes quib⁹ mo-
 ribus apud diuerſos fie-
 rent 212 b. & dein.
 cōgiaria diuerſa quomodo
 & à quibus data 303 a. b.
 congiarium quid 303 a.
 congiij quot amphoram fa-
 ciant 39 b.
 coni à Cyro vſi quales 32 b.
 conidus centurio quā
 rum habuerit caſſidis or-
 natum ibidem
 coniecturæ aliquot certæ
 ex ſomniis quæ 16 b.
 coniuges nūdas ad templa
 ducere ſoliti qui 384 a.
 coniugij commoda 194 b.
 coniugij incundi rationes
 diuerſæ apud diuerſos
 39 a. b.
 coniugium inter diuerſas
 nationes, an & quomodo
 ratum olim fuerit 38 b.
 & dein.
 conopios Epidauriis qui
 206 a.
 conopides Hercules 77 a.
 conſciſcere ſibi mortem,
 qui laudi, qui probro du-
 xerint 315 b.
 conſcripti patres qui 205 b.
 conſecrandi cæremonia
 quæ 351 a.
 conſecrare quid iniuſſu po-
 puli illicitum ibidem
 conſecratio alicuius rei,
 quibus verbis, ritib⁹ aut
 cautelis fieret ibid.
 conſecrationis verba quā
 oportuerit articulatè ex-
 pſitari 35 b.
 conſecrationi alicui inter-
 eſſe qui verarentur 355 a.
 conſi ara qualis, & vbi 309 a.
 conſilij ſedes vbi 86 a.
 conſilio prauo pugnantis,
 etiam ſi feliciter, poena
 190 a.
 conſilium ſanctius 209 b.
 conſtantia exempla mira
 50 a.
 conſtantinus Maximus quā
 to & ab ethnicis & à chri-
 ſtianis honore affectus
 316 a. b.
 conſualia qui fuerint ludi
 308 b.
 conſualium ludi quales
 ibidem
 cōſuetudine mala delecta-
 ri, qui pro peſſima re im-
 precari ſoleant 165 b.
 conſuetudo ſepeliendi vul-
 gatiffima olim quæ 11 b.
 conſul cui immediatè ſub-
 ſit 9 a.
 conſul & cenſor poterant
 & pontifices eſſe 64 a.
 cōſul qua cautione ſeu pe-
 riculo adiri ſolitus 45 a.
 conſul ſeu dictatorē creas
 117 a.
 conſulares prouinciæ quæ
 104 a.

I N D E X

consulatus cum plebe quādo communicatus 379 b.
 consulatus ad plebem deuolutio 117 a.
 cōsulat⁹ insignia olim que 118 a.
 consulatus quomodo dari solitus 117 a.
 consulatum quis prius quāam ciuitatem adeptus 237 b.
 consulis officium quod ac potestas 118 b.
 consulis potestas, ius, dignitas, honos, maiestas quæ 45 a. 117 a. b. & deī. 118 b.
 consuli ante finitum honorem, consulatū abrogari licuisse 5 a.
 consuli ius necis intra pomeria non dabatur 45 a.
 consules sine magistratu alio præcedente creati 117 a.
 consulem à tribuno plebis in carcerē duci potuisse 249 b.
 consulem vnum legitimè creatum aliquando alterius nominandi ius habuisse 117 b.
 consules de plebe quando creati 251 b.
 consules extra urbem & securibus vsos cū fascibus 45 a.
 consules quot simul creati soliti 117 b.
 consules vbi, quomodo & quando vota emittere soliti 165 a.
 cōsulū alter plebeius quando primum admissus 185 b.
 cōsulū vota post initum magistratum, in Capitolio 169 a.
 consules quomodo sententiam rogabantur 209 a.
 consulum vter alteri præferretur, aut vter fasces prius reciperet 118 a.
 consulibus quomodo imperia aliquādo vltra annum prorogarentur 120 a.
 consulibus in caput ciuis Romani an & quomodo ius fuerit 118 b.
 consulibus statim à creatio ne quid agendum 118 b.
 consulandi inter pocularem qui habeant 297 b.
 confusus quis seu cuius rei deus 308 b.
 consuuius pater quis 23 a.
 conopios Hercules vbi 77 a.
 conops quid significet 21 a.
 contubernium quid sit, & ex quot constet. 8 a.
 cōtumelia à quibus vt dea culta 21 a.
 cōuentus clandestini vetiti 185 b.
 conuentus Hispaniæ olim qui & quot 104 b.

A L P H A B E T I C V S.

conuentuum aliquot in diuersis nationibus loca quæ 258 b.
 cōuentuum aliquot publicorum & celebrium descriptio 173 b.
 conuertens fortuna quæ olim dicta 20 b.
 conuertentis fortunæ ædes ibidem
 cōiucia apud diuersos quibus verbis fiant 245 a.
 cōiucia instar iocorū quomodo in triumphantes iacerentur 333 b.
 conuitij pœna quæ 341 b.
 conuiuia serius veniens, quomodo plecti soleret 301 a.
 conuiuæ paucissimi & plurimi in eadē mensa, quot 296 a.
 conuiuandi ceremoniæ seu mores gentibus diuersis olim quales 295 b.
 conuiuando qui de magnis rebus agere soleant 253 a.
 conuiuiarum vnus mensæ numerus apud diuersos quis 296 a.
 conuiuia à quo cibo auspiciari solita 138 b.
 conuiuia quorūdam quādam longa 298 a.
 conuiuia cur post funus fieri solita 132 b.
 coorum mos in sacrificiis 76 b.
 copaidem coronatam quid diis offerre soliti 142 a.
 copiæ magnæ à paruis delata quæ 380 b.
 copides denæ 297 a.
 coponius quāam leui de causa ambitus damnatus 137 a. 153 a.
 corallio qui galeas & scuta in bello ornent 32 b.
 corallium qui vates proprie ferre soliti 66 a.
 corbana quid 56 a.
 corbes, onerariarum nauium insignia 179 b.
 corbulonis in cohortem hosti cedentem pœna 74 a.
 corculorum cognomen quibus datum 14 a.
 corculum vnde Scipio dictus 14 b.
 corcyriō quid 179 a.
 cordile, aliàs Crocodile quid 28 b.
 cordis auspicia qualia 307 a.
 cordis parui aut grandis omina quæ ibidem
 cordi quæ potissimum vires insint 308 a.
 cordus cur quis cognominatus 15 a.
 corcebi sepulchrum 72 b.

I N D E X

coriannos quid 246 b.
 cor in extis deesse, quid
 307 a.
 corinna quàm fuerit infi-
 gnis poetria, & quoties
 Pindarum publicè vice-
 rit 364 a.
 corinthei quot meretrices in
 quo templo prostare so-
 lerent 384 a.
 corinthiaca moneta qualis
 218 b.
 corinthiorum sepultura
 116 b.
 corinthiorum tribus quot
 27 b.
 corinthus quàm sit nobili-
 tata meretricatu 279 b.
 coriis boum qui pro num-
 mis vsi 218 a.
 coriis piscium aut serpen-
 tum qui pro vestibus vsi
 289 a.
 corio duro qui in præliis
 munirentur 272 a.
 coriolani nomē vnde 62 b.
 & 69 a.
 cornelia Gracchorum ma-
 ter quàm à viro amata
 28 a.
 cornelia tribus vnde
 26 b.
 cornelius Gallus quorum
 primus fuerit præses
 5 b.
 cornelius Sylla primus cre-
 matus Romæ 114 b.
 cornelius Sylla legum Ro-
 manarum euerfor 157 b.
 cornicines quando militiæ
 canere soliti 178 a.
 cornicularij qui 372 b.
 cornicis augurium quo a-
 lio augurio impediatur
 294 a.
 cornicis sepulchrum circa
 Myridis paludem quale
 353 b.
 cornicum natura 58 a.
 cornix à sinistra, cuius omi-
 nis 274 a.
 cornix nuncij vice cui regi
 fuerit 46 b.
 cornix quàm olim felix nu-
 ptias contracturis auspi-
 cium 57 b.
 cornu dextrum qui præfe-
 rant sinistro, & contrà
 192 b.
 cornu dextrum in quo dif-
 ferat à sinistro 192 b.
 cornua & tubæ simul canē-
 tes, quid innuere soleant
 178 a.
 cornua in prælio quæ
 350 a.
 cornuta Venus vbi 141 b.
 cornuum catus quid innue-
 re solitus 178 a.
 coræbus quid primus in
 Olympia assequutus
 260 a.
 coræbi sepulchrum vbi, &
 quàm illustre 72 b.
 corollæ coniuales à qui-
 bus primùm inuentæ
 296 b.
 corona ciuitas quo auspi-
 cio condita, & vnde dicta
 275 b.

A L P H A B E T I C V S.

corona quæ matronæ dona-
 ri solitæ 197 b.
 coronæ à Caligula excogi-
 tata, quales 228 a.
 coronæ à Vespasiano tem-
 plis dicatæ, quales
 223 a.
 coronæ spofarum ex qui-
 bus herbis fieri solitæ
 58 b.
 coronam triumphâtis quis
 quomodo in curru trium-
 phali teneret 333 a.
 coronæ triumphâtium quo-
 modo vel in curru, vel
 quò post triūphum fer-
 rentur ibidem
 coronæ triumphâtium vn-
 de fieri soleant ibidem
 coronarum militibus dari
 solitarum species quot
 227 b.
 coronariū aurum cui quo-
 modo daretur, & à quo
 tandem sublatum 334 a.
 coronatæ quæ victimæ pro-
 cedere soleant 143 a.
 coronatas oves ante se a-
 gere qui solerent 357 b.
 coronatos epulari quibus
 familiare 296 b.
 coronatos incedere vbi &
 quando & quibus vulgò
 licitum 46 b.
 corporum defunctorum cu-
 ra varia apud antiquos
 114 b.
 corpora defuncta quo ritu
 olim cremarentur 127 b.
 & dein,

corpora quo condebantur
 119 a.
 corpus pro re an & quo-
 modo addici debeat
 343 a.
 corfi quàm sint crudeles
 214 b.
 corticib⁹ arborum qui pro
 vestimentis vsi 288 b.
 coruini nomen vnde
 13 b.
 corumcanus qui in ciuita-
 tem venèrit 202 a.
 corumcani vnde in ciuita-
 tem vocari 203 a.
 coruus, qualis supplicij
 locus apud Thessalos
 121 b.
 coruus quid portendat
 274 a.
 coruo Romani quomodo
 exequias fecerint 35 b.
 coruum pullos suos deuo-
 rare, & in nidū reliquias
 ferre, quid 274 a.
 corycæum esse quid 279 b.
 corynephori cuius tyranni
 satellites 371 a.
 corynephori qui à quibus
 appellati 160 b.
 corytus quæ cuius regio-
 nis vrbs 173 b.
 cosconius vicus 83 a.
 cosmi Cretensibus quid
 117 b. 238 a.
 cossi quid sint, & cur qui-
 dam sic cognominati
 13 a.
 cossi vinolentia quæ
 366 b.

I N D E X

cottarū nomen vnde 14 b.
 coturnus quid sit 278 a.
 cotrasibifis quid 136 a.
 cotula quot vncias continet 89 b.
 coturnicum & gallinaceorum certamine qui luderent soliti 162 b.
 cotyle quid vasis sit 136 b.
 cotylam quot vnciarū faciāt 89 b.
 couinum quid 109 b.
 crassus ad Particum bellū proficiscēs, quomodo ab Atteio execratus 165 b.
 crassus diues qua ex re popularem gratiam aucupatus 365 a.
 crassus orator quā egregiē semel in iudicio cōfusus 378 b.
 crassi domus Romæ vbi 346 b.
 crassi ambitio & arrogantia inuidiosa 3 b. eiusdem refalutatio quā officiosa 94 a.
 crasso quid auspicij fuerit, castra bis fulmine ici 272 b.
 cratere regio quibus daretur apud Scythas bibere vinum 229 b.
 crateri militare insigne quale 177 b.
 craterum ordo in epulis quis 298 b.
 crates Diogenis sectator arbor iurgiorū inter propinquos 197 b.
 cratetis paupertas quanta 139 b.
 crathis fluuij potus quales faciat capillos 291 a.
 creandorum regum ratio diuersis nationib⁹ quā varia 238 b. & dein.
 creatio pontificum à collegio ad populum per quem & quando translata 64 b.
 creditores quā olim sœuissent in debitores 343 a.
 creditam præstituta die nō soluentis, quā crudele apud Indos supplicium ibidem.
 cremandi cadauera Romæ mos vnde & cur introductus 114 b.
 cremandi corporis mortui ritus ac cæremoniæ quæ 130 a. b.
 cremare corpora cur quibusdam fuerit nefas 382 b.
 cremari ī funere soliti qui & qui non soliti 130 b.
 creophagorum in circumcidendis mulieribus mos 97 a.
 crepi quare dicti luperci 212 a.
 crepidæ quales calcei 287 b.
 creta notari, quid 124 a.
 cretenses inter auxilia Romanorum mercede sæpe militasse 32 a.

A L P H A B E T I C V S.

cretenses aliquando aquilā gestasse 177 a.
 cretensium imprecationes 165 b.
 cretensium cantus in bello 178 b.
 cretensium mos in coniungendis matrimoniis iuuenum 195 a.
 cretensium in bello vsus quis 31 b.
 cretensium natura qualis 214 a.
 cretensium pueri quid primum discere soliti 100 b.
 cretes nescire pelag⁹, quid 279 a.
 creticus Romæ quis & vnde cognominatus 162 b. 69 a.
 cretum dea præcipua quæ 326 b.
 cretū præfecti quot 206 a.
 criminis rei quomodo fiebant 79 a.
 crimina ante ius scriptum quō punirentur 339 a.
 criminū minorū militariū punitio cuiusmodi 73 b.
 crimem nodo substringere, Sueuis quid sit 291 b.
 crinium mutandorum astutia 291 a.
 crinum in luctu detonden-
 dorum mos quis, & apud quos 128 b.
 crinibus humum verrere, quid 86 b.
 critologus quis olim dice-
 retur 140 b.
 crobylon quid 48 b.
 crocodili à quib⁹ vt numina culti 49 b. 92 a. 383 a.
 crocodili effigies quid Aegyptiis præ se ferat 87 a.
 crocotō vestis genus 40 a. 28 b.
 crœsi, regia vbi 127 b.
 crœso quid portenti, antequā à Cyro caperetur, oblatum 110 b. 148 b.
 crassus quid vasis sit 136 b.
 croto quorum philosophorum parens 50 b.
 crotone sabubri⁹ esse, quid 279 b.
 crotoniatē quā miseranda clade à quibus ad inter necionem cæsi 380 a.
 crotoniatē quid aliquando contra Locrenses vouerint 165 a.
 crotonitarum quā cōfusus esset conciliū 206 a.
 cruci qui magistratus Carthagine affigerentur 190 a.
 crucifigi in sacrificiis capes vbi solerent 142 b.
 cruenti & incruenti victorum quā diuersa præmia 37 a.
 cruorem mutuam lingere qui qua in re soliti 252 b.
 crupellarij Gallis q. 372 b.
 cruri utriusque armillam æneam quæ scæmine innectant 288 b.
 cruribus taurorum qui cui deo sacrificent 340 b.

I N D E X

crustumenorum deus quis
327 a.
crustuminia tribus à quo
nuncupata 26 a.
crustuminiū vrbs vbi ibid.
crystallo inclusa solis ima-
gine, quis pro signo mi-
litiæ vsus 179 b.
cubitorem differentia
88 b.
cubitus quot palmis seu
digitis constet 88 b.
cuculli aut cucullus quo-
rum vestis 277 b. 285 a.
& 288 b.
cucurbitæ exarefactæ quid
vsus præstent 136 b.
cucurbitæ lanigeræ vbi
199 b.
cuique Iunonæ & Genium
qui cur dederint 325 a.
cuiusmodi aliquando mô-
strum in Epiro captum
134 b.
culeus quot amphorarum
fit 89 b.
culiciarius Apollo vbi ali-
quando cultus 21 a.
culmo quæ templa cur te-
gerentur 344 b.
culter sacrificij qualis
225 b.
culturarij in sacris qui
225 a.
cultro eodē vbi & diis im-
moletur, & de noxiis sup-
plicium sumatur 225 b.
cultus deorum quæta olim
impietate cōmissi 183 b.
& dein.

cululli (aliàs cululi) quid
271 a.
cumæ quàm vafre Aristo-
demi tyrannide liberatæ
112 a.
cumanorū stoliditas quan-
ta 214 b.
cumæi quomodo adulteras
puniant 176 a.
cunctator cur quidam di-
ctus 14 b.
cuneis in aciebus vsi qui
192 a.
cuneus Romanorū qui so-
litus fieri 193 b.
cupedinis forum 71 b.
cupezia calcei tibicinum
288 a.
cupido cum sagittis, cuius
olim insigne 369 b.
cupido quorum præcipuus
deus 326 b.
cupressus arbor feralis
133 a.
cupressus cui sacra 222 b.
curatores viarum Athenis
quanti precij fuerint
145 b.
curatores vrbi quot præ-
fuerint 367 a.
cur author huius operis
relictis causis forensibus
quæti se dederit 334 b.
curetis quæ dea 327 a.
curia per se, quid sibi ve-
lit 24 b.
curiæ Athenarū quàm mul-
tiplices 25 a.
curiæ in decurias diuisæ
25 a.

A L P H A B E T I C V S.

curiæ olim Romæ quot
24 a.
curiæ & curiones Romæ
25 a.
curiæ veteres vbi ibid.
curiarum genera duo
24 b.
curias lustrandi ratio 313 b.
curiata comitia quæ, &
quomodo indicerentur
183 a.
curiatae leges vnde latae
376 a.
curiis singulis quot præpo-
siti flamines 347 a.
curiarij vnde Romam vo-
cati 255 a.
curiones quarum curiarum
præpositi appellati 25 a.
curiones vnde vocati 14 a.
& 25 a.
curionis theatrum quale
244 a.
curiositas Ægyptiorum in
dinoscendis hostiis puris
quanta 141 a.
curius Dentatus quàm vili
& paruo victitarit 139 a.
currus nuptialis 59 a.
currules magistratus duos
eodem anno habere non
licebat 189 b.
curtum ex aduerso niten-
tem quis vno digito re-
pulerit 246 a.
curru quis primum trium-
pharic 332 b.
curruum diuersæ aliquot
species seu vocabula quæ
109 b.

curribus quæ gētes in præ-
liis vtantur 375 b.
curfandi circum altaria in
sacrificiis cęremonię quę
226 b.
cursores aliquot insignes
90 b.
cursoris nomen vnde Pa-
pyrio obuenerit 14 b.
cursores alatis pennis
46 a.
cursu qui valeant potissi-
mum 90 b.
custodes legū Tiberio qui
237 a.
custodes seu laterones
quot qui principes olim
habuerint 371 a.
custodię quomodo in triū-
phis traderentur ad ne-
candum 332 a.
cutes hostium qui quomo-
do tractare consueti
304 a.
cutibus hostium pro vestis
seu tegmine qui vsi 31 a.
289 a.
cyathi L. Crassi oratoris
preciosi 136 a.
cyathis arx quæ 345 a.
cyathus quid seu quantum
89 b.
cybele quo alio nomine di-
cta 325 b.
cybelen qui nummis incuf-
serint 218 b.
cybeles cognomina diuer-
sa quæ 327 a.
cybeli porca sola immola-
ri consuevit 141 b.

INDEX

cybelis sacerdotum orna-
 tus præsertim apud Sue-
 uos 66 a. b.
 cybium aut cymbium qua-
 le poculi genus 136 b.
 cyborium quid ibidem
 267 b.
 cyclius modulus qualis &
 quorum 178 a.
 cyclopes vnde geniti 77 b.
 cyclopes apud Romanos
 quis secundum quosdam
 cognominatus 13 a.
 cygnus qualium nantis au-
 spiciorum sit 274 a.
 cydonum laus 32 a.
 cylibantum quid 29 b.
 & 295 a.
 cyllaraium quid 72 a.
 cymbalis qui militiæ vtan-
 tur 178 b.
 cymbium vasis genus
 136 b.
 cynosarges 57 b. 77 a.
 74 b.
 cynosarges Athenis quid
 135 a.
 cynosurci qui dicti 27 b.
 cypellum quid vasis sit
 136 b.
 cyphela quid vasis sit ibid.
 cypriarum virginum impu-
 dicitia 40 a.
 cypriorū dea præcipua quæ
 326 b.
 cypriorū principis præro-
 gatiua Athenis quæ 27 a.
 cypris quæ dea cognomi-
 nata 327 a.
 cyprius vicus quis, & cur
 ac vnde dictus 61 b. 82 b.
 cyrenensium mos in sacri-
 ficiis Saturni 93 a.
 cyrenorum lex de locustis
 124 a.
 cyrus qualem hymnū qui-
 bus diis milites suos in
 ipso prælij aditu canere
 iuberet 191 b.
 cyrus quanta strage à To-
 myri regina occisus 380 b.
 cyrus quo contra Artaxer-
 xem (lege, si vis, Astya-
 gem) colore in bello vsus
 31 a.
 cyrus quomodo expositus
 & educatus 110 a.
 cyrus quo militiæ vsus fi-
 gno 177 b.
 cyrus quomodo sepeliri vo-
 luerit 352 b.
 cyrus quos & quomodo ta-
 bellarios suos disponderet
 46 a.
 cyri calamitas quo porten-
 to præmonstrata 148 a.
 cyri consilium de optimo
 milite deligendo 30 b.
 cyri disciplina militaris
 31 b. 74 a. & 191 a. b.
 192 a.
 cyri exercitium militare
 18 a.
 cyri imperium quos habue-
 rit fines 312 a.
 cyri in castris tabernaculū
 quomodo fieri solitum
 18 b.
 cyri quale de Dario som-

ALPHABETICVS.

nium, & quos euētus for-
 titum 171 a.
 cyri tessera aliquando qua-
 lis 179 b.
 cyro exitium per quas aues
 præsignatum 274 a.
 cyrippus vnde quis dictus
 70 b.
 cyrnæorum mos in edu-
 candis infantibus quis
 98 b.
 cythera Laconia insula
 quo onere premeretur
 204 a.
 cytheron mons vbi 318 b.
 cyziceni cuiusmodi bouem
 Palladi aliquando obtu-
 lerint 143 b.
 cyzicenorum dea quæ
 326 b.
 Dacisiani Claudio qui
 374 a.
 dacorum in male pugnan-
 tes animaduersio qualis
 74 a.
 dactylorum quid 136 b.
 δαδύχιον Græcis quid
 66 b.
 daduchus quid 66 a.
 dæmones Platoni quid
 325 a.
 dæmonum variæ apparitio-
 nes 230 a.
 δαήμωντις quid 246 b.
 dama quorum apud Syros
 nomen 160 b.
 damiatrix & Damia quid
 336 b.
 damium sacrū quod ibid.
 damnandi apud Romanos
 quàm varij modi 122 a. b.
 damnatorum bona publi-
 cari solere 166 b.
 damnationis nota seu li-
 teræ quæ 124 a.
 damnatorum corpora qui
 bestiis obiciant, non se-
 peliant 353 a.
 damnatorū consanguinei,
 licet insones, vbi cum
 damnatis ipsis plecteren-
 tur 123 a.
 damnatorum poena in de-
 cimū semper diem di-
 lata 126 a.
 damnatus voti quis 165 a.
 darici stateres quorū num-
 mi 218 b.
 darius quali in castris mili-
 taribus signo vsus 179 a.
 darius quanta clade ab A-
 lexandro victus 381 a.
 darij primi felicitas ac so-
 lertia 171 a. b.
 darij & Alexandri diade-
 mata
 dario quo augurio regnum
 Persarum prædiuinatum
 171 b.
 daunij cur semper candi-
 do vestitu abstineant
 292 a.
 dauus & Geta quorum A-
 thenis nomina 162 b.
 deæ à quibus potissimum
 iurando testarentur
 268 a.
 deæ nullam effigiem ha-
 bentes quæ 269 b.

deambulare à cœna quis
potissimū solitus 300 a.
debitorum quā crudeliter
ex qua lege tractarentur
343 a.
decaduchus quid 152 b.
decas quid carceris Spartæ
fuerit 122 a.
decedere cui de via, quid
84 a.
decem vt figurentur 92 b.
deditorum seruitiū leuius
erat seruitium apud Ro-
manos quam captorum
160 b.
december cui dea sacer
169 b.
decembres idus cui rei sa-
cræ 155 b.
decem cohortes legionem
iustam efficere 8 b.
decem iugi curru quis ali-
quando aurigarit, ac vi-
stor fuerit 262 b.
decemmatrus 93 b. 155 a.
decempeda 74 b.
decemviri Atheniensium qui
152 b.
decemviri quā diuersi di-
uersis temporibus creati
149 b. 151 b. 333 b.
decemviris creatis, quot
annis Roma consulibus
caruerit 250 b.
decennali exilio aut quin-
decennali qui plesteren-
tur 157 b.
decolædas quid 246 b.
decima fructuum Herculi
vouebatur 165 a.
decima prædæ quomodo
voueri soleat & exolui
165 a.
decimæ seminum ex agris,
quibus olim darentur
204 b.
decimani Probo qui
374 a.
decimi prænomen vnde
355 a.
decimum quenque immo-
landum vouere, quibus
olim peculiare 166 a.
decius Brutus cuius filius
ob adulteram matrem ha-
bitus 315 a.
decoctoribus certa in the-
atris loca præstituta
282 a.
decori in scenis observatio
quanta 359 b.
decretum pōtificum ratum
quod 66 a.
decumana statio quæ 18 a.
decuriæ iudicum vnde eli-
gi solitæ, & quā variis
nominibus appellatæ
106 a.
decuriæ phalangis quadru-
plaris quot 350 a.
decuriæ quibus nominibus
appellatæ 25 b.
decurias equitum esse, non
peditum 7 b.
decurias quot cœtura con-
tineat 350 a.
decurio quis 25 a. 282 b.
decurionatus quanti habi-
tus ibidem
dedicare tēplum aramve,
qui-

quibus illicitum 352 b.
deditionis indicia apud di-
uersos quā diuersa 193 b.
dedititij qui dicti 205 a.
defuncti caput inaurare, &
illi hostias mactare qui
soliti 310 a.
defuncti corpus aut vnam
tāgere, venerationis erat
84 a.
defunctis post funus erigi
quæ soleant 132 b.
defunctorum corpora vt
conderentur olim 114 b.
vt comburerentur 123 b.
cum defunctis cremari
solita 131 a.
defunctorum corpora quo-
modo oppignerari soli-
ta 343 a.
defunctorū manes qui de-
os tantum putarint 310 a.
defunctos in fictilibus qui
condant 266 b.
defunctus quis, quomodo
triumpharit 332 a.
dei cognomen qui tyranni
aliquādo sibi arrogarint
71 a.
deiecti de gradu ante fini-
tum honorem suum, qui
& cur 179 b.
deiecti de ponte, qui dicti
185 a.
deificandi aliquē apud Ro-
manos consuetudo quæ
325 b.
deicere de ponte, quid
299 b.
deiotari thesaurus vbi re-
condi soletur 55 b.
delatores à quibusdā quā
digne tractati 237 a.
delatoribus quæ præmia
constituta ibidem
delectu habendo qui primi
nominari soleant 146 b.
deli quomodo & cur neque
moriatur quisquam, ne-
que nascatur 320 a.
deliaca oracula quanto re-
liquis omaibus apertio-
ra 320 a.
deliacæ sortes quanti olim
haberentur 319 b.
deliaci templi reuerentia
quanta ibidem
delicta non consummata,
quomodo punienda
88 a. b.
deos quā sanctè ab A-
theniensibus olim habita-
320 a.
delos quo alio nomine di-
cta 319 b.
delphica sibylla quibus cœ-
poribus vixerit 149 b.
delphica vasa quæ dicuntur
29 a.
delphici oraculi laus
318 b.
delphici templi situs seu
locus qualis ibidem
delphin cuius olim in cly-
peo insigne 369 b.
delphini sub signo nati
quales 90 a.
delphinus hominem vehēs,
quorum nummis olim in-
cullus 218 b.

delphis quorū thesauri cre-
diti 55 b.
delphos vrbs quæ & vbi
318 b.
delubra olim celebria quæ
321 b.
deluētī^o quorū de^o 327 a.
delus ad quid à Græcis
semper vsa 55 b.
demadis in Draconis leges
quale apophthegma 124 b.
demaratus Coriintho eie-
ctus, Romæ quid 238 b.
demarchus Neapoli quid
238 a.
demetria cuius deæ festa
262 a.
demetrius quorum regia
127 b.
demetrii curiositas in vi-
dendis sacris visu illicitis,
quanta 155 b.
demetrii erga patris flagitia
pudor, quid patri profuerit
86 a.
demetrii libido quanta
39 b.
demetrii Poliorcætis in oc-
cio studium seu oblecta-
mentum quod 161 b.
demetrii tessera quæ 179 b.
demetrio quid honoris de-
creuerint Athenienses
169 b.
demiurgus quid 117 b.
238 a.
demiurgi Achæis qui &
quot 206 a.
demochares vnde dictus
70 b.

democrates Tarētinis quid
238 a.
democratia quid 239 a.
democriti ad imbres exci-
tandos documētū 119 b.
demosthenes ad quā aliquā-
do asylū cōfugerit 160 a.
demosthenes cur arges à ser-
pēte cognominat^o 70 b.
demosthenes quā fuerit
blesus 351 b.
demosthenis in clypeo cuius-
modi insignæ 369 b.
demosthenis vestitus qualis
289 a.
demyli filius quomodo &
quoties olympia vicerit
260 a.
denarius nummus 89 b.
denarius numerus quomodo
per dextrā insinuetur
92 b.
denariorum genera quā
diuersa 241 b.
denicales feriæ quæ 132 a.
dens in sternutando cui ex-
cussus 102 a.
dentati cuiusdam laus 1 b.
dētati cur quidā disti 14 a.
dentes equi vno digito ex-
cutere solitus quis 246 a.
dentes nascēdo qui habuisse
ferantur 14 a.
deorum aræ suarum arborum
frondibus ornandæ,
non alienarum 224 b.
deorum cuique suæ victi-
mæ & sacra 140 b.
deorū dearūve nomina,
cognomina, potestates,

differentiæ quæ 324 325
deorum extra urbem tem-
pla quæ 56 b.
deorum imaginibus naues
insignitæ 179 a.
deorum mater rhea 325 a.
deorū iuxta Varronē mil-
lia quot 324 b.
deorum nomina, in quorū
singulari tutela vrbs es-
set, cur palam facere non
liceret 326 b.
deorū omniū simulacra Ro-
mæ vbi fuerint 344 b.
deorum quæ habita in epu-
lis ratio 297 b.
deorum ridiculæ imagines
vbi 92 a.
deorū simulacris cur vin-
cula adnexa 212 b.
& 326 b.
deorū species Platoni quot
325 a.
depesta quid 136 b.
de ponte deiicere 279 b.
deponiani senes qui, & cur
sic disti 185 a.
depositum abiurantis pœ-
na 343 a.
de præpositionis natura
216 a.
deprecari quid sit 215 b.
& deinceps
deprensū extra ordinem à
Scipione quomodo casti-
gati 32 b.
derbices quā seueri vel
crudeles potius fontibus
plectendis 124 a.
derbicum in parentes pie-

tas summa quæ & ea quæ
impia 115 a.
decreta, quā monstrōsa
dea 213 a.
deserentis aciem, & milita-
re nolentis, vbi eadem ra-
tio 146 a.
desertores quā seuerē à
diuersis imperatorib^o pu-
niti 73 a.
deseruisse signum militare,
quantum scelus 177 b.
desides aut segnes vbi &
quomodo multari sole-
rent 144 b.
designatores in funebribus
ludis qui dicerentur
361 a.
despectissimi inter milites
qui 372 b.
desultoriis equis duobus
qui in præliis vtantur
375 a.
deucalion & Pyrrha cessan-
te diluio quod oraculū
consultuerint 319 a.
de via decedere 84 a.
deum vrbs nominare, ne-
fas 92 b.
deunx quid
deurari à crocodilo, qui-
bus magni muneris loco
habitum 383 a.
deuoti à principe diis, qui
tractarentur 166 a.
deuotio quæ dicta 66 a.
deuouēdi ratio quæ & per-
solutio 166 a.
deutoruga qualis vultus
287 a.

I N D E X

dextans quid 2 a.
 dexteriore bigæ equū qui
 cui mactare soliti 142 a.
 dextra capitis pars quibus
 comata fit, non sinistra
 290 b.
 dextra & sinistra regiones
 auguribus quæ 293 a. b.
 dextra vtrinque data vbi
 nuptiæ iniri solitæ 58 b.
 dextræ autoritas 86 b.
 dextræ religio 86 b.
 dextræ digitis expansis ef-
 figies quid præ se ferat
 87 a.
 dextræ effigies apud Lin-
 gones quid innotat 87 a.
 dextræ signum ferre, Syris
 quid 254 a.
 ad dextrâ seu ad sinistram
 locari 86 b.
 dextras captiuorū qui quo-
 modo diis immolent
 383 b.
 dextras dextris in scæderi-
 bus iungere, qui quomo-
 do soliti 253 b.
 dextro pede nudo, non si-
 nistro, qui prælientur
 375 a.
 dextrum an sinistrū in au-
 spiciis felicius 272 a.
 dextrum cornu sinistro qui
 longè prætulerint 192 b.
 diachrei, Athenis 180 a.
 diadema Alexandri magni
 quod 47 a.
 diadema regium, cuiusmo-
 di aut quale quid olim
 fuerit 47 a.
 diadema quorum insignæ
 64 b.
 diademata diuersorum re-
 gum qualia 47 b.
 diadematus, quis Romæ
 qua de causa cognomina-
 tus 47 a.
 dialia cuius festa 143 b.
 262 a.
 dialis flamen vnde dictus
 347 a.
 dialis flaminis munera quæ
 348 b.
 diamantes quæ tribus dicta
 27 b.
 diâpares cuius oppidi por-
 ta 221 a.
 dianæ ædes Romæ viris
 cur inaccessa 167 b.
 dianæ Ephesiæ flamen qua-
 lis, quòve nomine fuerit
 349 a.
 dianæ nomen à quibus Mi-
 neruæ derur 327 b.
 dianæ Persicæ quid offerri
 solitum 142 a.
 dianæ Persicæ phanū quàm
 olim religiosum putaretur
 321 b.
 dianæ quod animal dicatū
 142 a.
 dianæ sacra dies quæ 155 b.
 dianæ sacra nupturæ apud
 Athenas obibant 40 a.
 diarectum quid 283 a.
 diaretus calix quis ibidem
 diaulus 89 a. 162 a.
 dibapha purpura quæ
 286 a.
 dicædæ aræ seu statuæ mo-

A L P H A B E T I C V S.

res Græcis qui 351 a.
 dicenti in senatu, quàm diu
 dicere continuo licuerit
 209 a.
 dicere ius ad assem, quid
 279 a.
 dichalca 242 b.
 dicondyli digiti qui 245 b.
 dictator è plebe prim⁹ quis
 239 a. 370 b.
 dictator quantè apud quos
 fuerit potestatis 239 b.
 dictator quibus de causis
 crearetur 9 a.
 dictator quomodo dicere-
 tur, à quibus, quo loco
 & tempore 10 a. 116 b.
 239 b.
 dictatoris etymologia quæ
 239 b.
 dictatoris instar qui qua-
 lèsvè fuerint apud exte-
 ros 238 a.
 dictatoris quæ quantave in
 omnes etiam cōsules po-
 testas 239 b.
 dictatori an & quatenus è
 quo vehi liceret 240 a.
 dictatori multam irrogare
 quis potuerit 249 b.
 dictatori quot lectores cum
 fascibus & securibus ad-
 esse soliti 45 a.
 dictatorem à consule, vbi-
 quinque esset dici con-
 suesse 9 b.
 dictatorem à populo, & è
 plebe dictum aliquando
 fuisse 239 b.
 dictatore creato, quorū ma-
 gistratū potestas cesset
 5 b.
 dictatores duo quando &
 qui simul fuerint 10 a.
 dictaturæ vnde Româ tra-
 ducta 238 a.
 dictaturis Cæsaris & Syllæ
 quales 239 b.
 dictaturæ tempus præstitu-
 tum quod 240 a.
 dictaturam quot mensibus
 tantum gerere licitum
 10 a.
 dictoria in Iulium trium-
 phantem iacta, quàm scæ-
 da 333 b.
 dicto veniā postulare quan-
 do veteres solerēt 280 a.
 dictynna quæ quibus dea
 327 a.
 didonis soror quomodo à
 Romanis pro dea coli so-
 lita 154 b.
 didymus cur testiculis su-
 spensus 176 b.
 dies olim siue brevis, siue
 longa, quot semper esset
 horarum 234 b. & dein-
 diei initia apud diuersos
 quàm diuersa 231 b.
 diei partes olim quæ &
 quot 234 b.
 diem dicere quid, & quo-
 modo seu à quibus id sic-
 ret 125 a.
 dies atri 61 a.
 dies fausti & infausti qui
 231 b.
 dies manibus sacri 232 b.
 dies matrimonio cōtrahan-

INDEX

do liciti seu illiciti qui
61 a.
dies quibus Senatū haberi
non liceret, qui 211 a.
dies quot annū faciāt Per-
fis 168 a.
dies Sigillariorū qui 121 a.
dierum aliquot differentiae
231 b. & dein.
dierum observatio à quib⁹
impunè contempta 34 a.
diebus atris & infaustis nec
sacra facere licuisse ibid.
diebus singulis quis ali-
quādo novis annulis usus
88 a.
dies eisdem eadem de cau-
sa huc lætos illi tristes
esse 232 b. & 233 a.
dies eisdem diversorū an-
norum eisdem & faustos
& infaustos fuisse 234 a.
dies octo culturæ agrorum
veteres impēdebat, no-
nū vrbanis rebus 138 b.
diffarratio 59 b.
diffrendæ sententiæ notu-
la iudicib⁹ Romanis quæ
124 a.
differentiæ inter voces ali-
quot significativas
156 b. 177 a.
differentia vestitus patricij
& senatorij 286 a.
difficultas quorūdam prin-
cipum in salutādo aut re
salutando quanta 84 b.
diffidij ara Romæ vbi
346 b.
digamia quib⁹ olim vetita
348 b.
digitus medius cur dicatur
infamis 345 a.
digito medio annulos qui
dent, qui non dent 246 a.
digitam attollere, quid
246 b.
digiti minimo proximi of-
ficiū quod 87 a.
digiti cui deo sacri 85 a.
digitorū pedis nomina quæ
245 b.
digitorū quinque suū esse
cuique nomen 246 a.
digitorum singulorū græca
nomina quæ ibidem b.
digitis qui maximè value-
runt 246 a.
digitis micare qualis ludus
162 b.
digladiari à conviviis qui
soliti 300 a.
digladiatorum sęua pugna
cur Romæ admitteretur
361 a.
dignus qui cū in tenebris
micetur quid 279 a.
dij à salis nominari soliti
qui 43 b.
dij Germanorum qui
383 a.
dij nocentes cur honorati
21 a.
dij nuptiarū præfules 60 a.
dij qui quibus in iurando
testari vetiti 267 b. &
dein.
dij Romæ coli permisi
186 a.
dij Roma eiecti qui 88 a.

ALPHABETICVS.

dij variarum gentiū quàm
varij 382 b.
diis duob. vnam cellam nō
dicari 351 a.
diis singulis sua fuisse sa-
cra 221 a.
dimachæ qui 372 a.
dindymenum oraculum
quale 319 b.
dindymena dea quæ 325 b.
diobolus 242 a.
diocletianus quomodo de⁹
factus 326 a.
diodori sententia optima
quàm agrè prævaluerit
in senatu 115 b.
diocetes quid 238 a.
diogenes Cynicus quomo-
do serum fugitium ca-
stigarit 158 b.
diogenes Cynicus vbi &
cur in faciem sepultus
116 b. 352 b.
diogenes quantulo conten-
tus vixerit 139 b.
diogenis in victores olym-
picos disterium quod
279 a.
diogenis vestit⁹ quis 279 a.
diomedeæ necessitas, quid
278 a.
diomedearum auium natu-
ra qualis 6 b.
diomedes quorū de⁹ 326 a.
dion quem tyrannum pro-
fligarit 233 b.
dioniani milites quales
384 a.
dionysia Athenis quid 365 a.
dionysiaci in Bisaltia tépli
miraculum quod 322 b.
dionysarchus quid 238 a.
dionys⁹ à quo pulsus 33 b.
dionysius dialecticus, cuius
228 b.
dionysius ex quo magistra-
tu ad tyrannidem vene-
rit 79 b.
dionysius qua cavillatione
sibi monarchiā diuinarit
208 b.
dionysius quàm vafre Sy-
racusarum tyrannidem
adeptus 112 a.
dionysius quorum Romæ
nomen 160 b.
dionysius tyrānus quas mu-
lieres vno tempore simul
duxerit 39 b.
dionysius tyrannus quibus
se ludis oblectare solitus
171 b.
dionysij bibacitas quanta
299 a.
dionysij de iuramentorum
fide qualis sententia 268 a.
dionysij effigies 213 a.
dionysij tyrāni cadelabrū
quot lychnorum 23 a.
dionysij tyranni satellites
quales 371 b.
dionysij tyrāni schola vbi
& q̄s eius præceptor 38 a.
diorigijs Achæis quid
238 a.
dioſcuris quàm frugale præ-
dium exhiberetur 138 b.
diphilum quid 72 a.
diplèthrum quid 89 a.
diplō cui⁹ vrbis porta 221 a
g g iiij

dipondius quantum appen-
 deret 242 a.
 dipylus cuius vrbis porca
 221 a.
 discincti tessera 179 b.
 dirinoxeni qui dicti 203 b.
 discerpti homines vbi, &
 quibus mactarētur 383 b.
 discincti, quomodo olim
 habiti 33 a.
 disciplina militaris 29 b.
 disciplina puerorum apud
 diuersos olim quæ 96 a.
 & dein.
 disciplinæ aliquot milita-
 res 19 a.
 discipulorum aliquot infi-
 gnium Papiniani catalo-
 gus 378 a.
 discrimē vestiam esse quis
 philosophus vetuerit
 288 a.
 discorum iactui quæ olim
 virgines studerēt 100 b.
 discus quid 162 a.
 dispensatores qui 170 b.
 disphedomena quàm hor-
 ribile supplicium 124 a.
 dissectio canis in sacrificio
 Bœotiis quid 142 b.
 dissidiis coniugatorum se-
 dandis magistratus pecu-
 liaris 197 b.
 dissidiū Marij & Syllæ quo
 augurio præsignatum
 274 a.
 dithyramb⁹ cuius dei hym-
 nus 226 b.
 diti quibus victimis sacri-
 ficetur 309 b.

diti quomodo votum fiat
 166 a. b.
 ditis & Proserpinæ ara vbi
 Romæ fuerit 309 a.
 diuersa anni principia quæ
 169 a.
 diuersorum ordinum in ex-
 ercitu cur alia atque alia
 signa 371 b.
 diuidēdi regiones nomina
 olim diuersa quæ 104 a. b.
 diuidere sententiam in se-
 natu quid 208 a.
 diuinationes ex cruciatu &
 laniatu hominum longo
 qui quomodo captarent
 383 b.
 diuites qua lege generosis
 prælati 281 b.
 diuitiæ maximæ olim habi-
 tæ quæ 139 a.
 diuitiarū deus quo habitu
 pingi soleat 213 a.
 diuitiarum ratio quanta
 281 b.
 diuortia qua cautela à
 quibus permittā 196 b.
 342 a.
 diuortij causæ olim quæ
 196 a.
 diuortij faciendi ipsissima
 verba quæ 196 b.
 dirarum imprecationes
 165 b.
 docti ciuitate donati 201 b.
 doctorum & illustrium, vi-
 rorum ludi 161 b.
 documenta militaria præ-
 cipua quæ 32 b.
 dodona vrbs quæ, & cuius

modi habuerit oracula
 319.
 dodonæi pontifices illotis
 semper pedibus 66 a.
 dodoneis prophetissa
 149 b.
 dodonæum oraculum seu
 templum quis diripuerit
 319 a. b.
 dodrans quid sit 2 a.
 dolichus 162 a.
 dolium nebulas humidas
 emittens, vbi 219 b.
 dolon quid sit 217 a.
 domandorum equorum ars
 cui ascribatur 308 b.
 domesticis laribus quid im-
 molari solitum 142 a. b.
 domi suæ qui mortuos suos
 sepelirent 116 a.
 domibus qui nullis vtatur
 305 a. b.
 domicilium plebis, Appio
 decæuiro quid loci fac-
 rit 122 a.
 dominorum in seruos po-
 testas 158 a.
 dominorum in seruos cru-
 delitas, quando & quo-
 modo coercita 158 b.
 domitius Anobarbus cu-
 iusmodi erexerit trophæa
 37 a.
 domitianus cui mens suam
 indiderit nomen 169 b.
 domitianus cuius deæ fili⁹
 dici voluerit 224 a.
 domitianus qua calumnia
 Pomposianū & Flauium
 Sabinū occiderit 160 b.

domitianus quo maximè lu-
 do delectatus 161 b.
 domitianus geminari ca-
 stra prohibuit 19 b.
 domitij Anobarbi quàm
 stulta superbia 329 b.
 domitij Neronis proteruia
 in ædilitate quanta
 146 b.
 domitiani in theatris in hi-
 antes profusio 95 b.
 domitiani licet tyrāni, piū
 quoddam statutum 351 b.
 domitiani os quale 86 a.
 domitiani vesana superbia
 71 b.
 domorum apud diuersos fi-
 gura seu structura quæ
 105 a. & dein.
 domus aliquot magnorum
 virorum publicatæ 166 b.
 domus aliquot magnorum
 virorum quàm fuerint hu-
 miles 305 b.
 domus Athenis quid carce-
 ris fuerit 122 a.
 domus in Palatino quæ
 345 a.
 domus aliquot Romæ spe-
 ctis quàm infames 67 a.
 b. & dein.
 domus tribunorum plebis
 cur semper pateret 6 b.
 dona olim amplissima quæ
 227 a. & dein.
 dona vxori dare, vbi & cur
 sponso vetitum 58 b.
 donabi sepulchrum 72 b.
 donatium quid 303 a.
 doricium tribus quib⁹ 3

I N D E X

Clisthene nominibus di-
cæ 27 a. b.
doriphoi serui 160 b.
dorius canendi modus qua-
lis 178 a.
dormientiū in stationibus
animaduerso olim quæ
18 b.
dormire in vtrâque aurem
quid 278 b.
dormituriensibus regibus
Siculis citharæ & auinum
catus adhibebatur: 70 b.
doryxeni qui dicti 204 a.
dos vxoria olim quanta
197 a.
doso quis cur dictus 70 b.
dotata cognomen quæ cur
nacta 197 a.
dotatæ ex publico illustriū
virorum filiarū ibidem
dotes dandi aut recipiendi
consuetudo diuersis gen-
tibus quæ 197 a.
dotis vxoriæ alienandæ an
& quomodo vir haberet
ius 197 a.
drachma quot obolis aut
scrupulis constet 89 b.
241 b.
drachma pars vnciæ quota
ibidem
drachmæ quot Isthmiaco,
quot Olympico victori
darentur 261 b.
drachmarum genera quàm
diuersa 241 b.
drachmas quot inquilini
Athenis tributi nomine
darent , quot inquilinæ
203 a.
draco palmes 68 b.
draco cuius olim in clypeo
signum 369 b.
draco curuus in se reflexus,
animi symbolum 168 a.
draco quinque iugerum à
quibus pro deo cultus
49 b. 382 b.
draconis effigie qui quem
deum colant 319 a.
draconē in extis apparuisse
quid 307 b.
dracon & Solō legislatores
339.
dracon quales ediderit le-
ges 124 b.
dracon quomodo & cur oc-
census 124 b.
draconis in furta lex quàm
seuera 340 b.
draconarij milites q 177 b.
draconeti narratio mira de
monstro marino 133 b.
druidæ natura quales 214 b
druidarū animaduerso gra-
uissima in fontes 124 b.
crudelitas quanta 363 a.
druidarum superstitio om-
nium penè superstitio sis-
sima 282 b
druidis initium anni quod
168 b.
druidis grauissimū suppli-
cium quod 124 b.
dauidis quæ sectæ in aliis
religionibus adæquetur
214 b.
drusillæ matri quid Tibe-
rius negarit 45 b.

A L P H A B E T I C V S .

drusorum cognomen vnde
13 b.
duces hostium mortui quo-
modo in triumphis ferrē-
tur 331 b.
duci in triūpho solita quæ
330 a.
ducibus summis quæ daren-
tur 22 a.
ducis prauo cōsilio pugnā-
tis pœna 190 b.
ducum Romanorum teme-
ritas & inscitia vt puni-
retur 190 a.
ducti ad inferos & reducti
mirum quoddam exem-
plum 368 a.
ductor ordinis primi, & du-
ctor popularium 8 a.
ductores ordinum quanti
ab Alexandro æstimati
359 a.
ductū in triūpho, aliquan-
to post etiam triūphasse
330 a.
ductus literarum à summo
ad imū, & à dextra in læ-
uam facere soliti qui
109 a.
ductū summorum locus 18 b.
duillij de puocatione lex
quæ 189 a.
dulopolis vbi & qualis 188
b. in sine a.
duobus equis merentes,
quo alio nomine dicti
372 a.
duo cum vno aliquando in
certaminibus commissi
264 a.
duodecim fasces consulum
quomodo per vices vnus
tantum consul haberet,
non simul vterq; 118 a.
duodecim horis quomodo
dies omnis diuideretur
234 b.
duodecim tabularū frag-
menta aliquot 339 b. &
342 a.
duodeuigesimani q 374 a.
dupla regi Spartano cur da-
rentur obsonia 297 a.
duplaris decuria quot con-
stet 350 b.
duplaris phalangis partes
ibidem
duplex puniendi peccati
causa 121 a.
duplicata exta quid portē-
dant 306 b.
duumviri quot & quàm va-
rij diuersis temporibus crea-
ti 148 b. & diu.
duumvirorum munus quod
150 a.
dux & rex inter Germanos
quomodo quis fieret
239 a.
dux prudēs quomodo acie
ex tempore dirigere de-
beat 190 b.
dyasar siue Dyasares quo-
rum deus 326 b.
dactynna quæ dea 324 b.
dyerota quid 179 a.
dymæ, cuius regionis seu
cōuentus ciuitas 173 b.
dymon quis deus 325 a.
dynastes Paphlagonibus

I N D E X

quid 238 a.
 dynos quid 136 b.
EAdémne Roma nunc
 quæ olim, an alia &
 alia dicenda 114 a.
 eantidis tribus prærogati-
 uum 27 a.
 ebum à quibus tributi
 nomine datum 243 a.
 ebum in triumpho quis
 primus ostenderit 331 b.
 ebrietas quædam mira ac
 noua barbararum gen-
 tium 137 b.
 ebrietas quo edulio discuti
 putetur 296 b.
 ebrij quàm olim exosi
 137 b.
 èbrius princeps quomodo
 Athenis plecti solitus
 137 b.
 ebuli sententia de poculo-
 rum ordine lepida 299 a.
 ebulium rex quàm nequi-
 ter celebs uiueret 40 b.
 ebutia lex in ambitiosos
 153 b.
 ecbatana duarum esse vr-
 bium nomen 319 b.
 ecbatana quorum regia
 127 b.
 è calo auguria quomodo
 sumantur 242 a.
 echus Elidenſibus quid
 167 b.
 ede ignis domine, cui deo
 in sacrificiis proloquere
 tur 225 b.
 edendi in conuiuio apud

Indos mos quis 297 b.
 edicta prætorum quam vim
 & quando haberent
 377 b.
 edictum ædilium ad merca-
 tores propriè spectans,
 quod 317 a.
 edusa 384 b.
 edusa à quibus sacrificetur
 99 a.
 effigies Iani quomodo fie-
 ri solita 23 a.
 effigies serpæ quot singu-
 lis annis in Tiberim de-
 iicerentur 271 a.
 effeminati natura populi
 effosfos tumulos qui ha-
 bitent 352 b.
 effrænatis equis qui maxi-
 mè pugnent 371 b.
 effundere vinum, aut vestes
 inquinare, quibus lætum
 sit omen 275 a.
 egeria 38 b.
 egeriæ quæ mulieres immo-
 lent 98 b.
 egnatiæ nymphæ ara quid
 miri præ cæteris habere
 fabuletur 226 a.
 egyleæ qui dicti 27 b.
 ἐκατόμυλλαι Thebæ quæ
 320 b.
 elea seu Ilea vrbs ubi 50 a.
 elegos quis primus scripse-
 rit 283 b.
 elegiæ Propertij quando
 repertæ, & quomodo de-
 prauatæ 52 b.
 elementa quatuor cum so-
 le & luna quales dij ha-

ALPHABETICVS

biti 324 b.
 elementorum commistio-
 nem qui olim statuerint
 294 b.
 elephantis in triumpho ve-
 ſti qui 332 b.
 elephantinis libris quæ de-
 creta mādarentur 208 b.
 elephantinos dentes qui tri-
 buti nomine darēt 243 a.
 elephantos in ludis à popu-
 lo honoratos fuisse 95 b.
 elephantos quis primus in
 triumpho duxerit 231 a.
 elephantorum pugnas qui
 quando ederent 36 b.
 elephantum quis cuius le-
 gionis vexillo inscripse-
 rit 177 b.
 eleus quis deus dictus 327 a.
 eleusa cuius regia 127 b.
 eleusina & Lenæa sacra
 quàm impia & ridicula
 75 b.
 elicio Ioui quid, cur, à quo
 dicatum 345 b.
 eligendorum ex certo ge-
 nere regum consuetudo
 olim quæ 338 b.
 eliani (imò forte æliani) so-
 dales quando inuenti
 43 a.
 elymos quid, & vnde fiat
 222 b.
 embamma quid 269 a.
 ἐμβαστήριον quid ibidem
 emere ad pollinctum, quid
 131 a. in fine
 emeritorum ætas 75 a.
 emissarius palmes 68 b.
 empedocles quàm infans-
 rit vt haberetur deus
 326 b.
 empedoclis vestitus quis
 288 a.
 emporitani natura quales
 214 b.
 emporitanorum regio ubi
 ibidem.
 emptiones ac venditiones
 quomodo sine pecunia
 fiant 217 b.
 emptorem quatenus deci-
 pere liceat 317 b.
 emptori quid venditor præ-
 stare teneatur 316 b.
 encomia canere in conui-
 uis, quibus peculiare
 297 a.
 encomion quid 36 a.
 encotyle quid 136 b. 162 b.
 endromis quorum vestis
 285 a. 288 b.
 ennius qua in vrbe natus
 50 b.
 ennius articulare mor-
 bum bibendo contraxit
 299 a.
 ennius quomodo sibyllas
 alicubi sit imitatus 150 a.
 enoplia salratio 361 a.
 enses qui pro cuius dei si-
 mulacro adorantur 382 b.
 enyaterius modulus qualis
 178 a.
 epaminundus cur Themis-
 tocli antelatus 101 b.
 epaminūdas quā fuerit stu-
 diosus paupertatis 138 a.
 epaminundas reus, & abſo-

I N D E X

lulus 190 a.
 epaninunde in dormiente
 vigite animaduersione se-
 uera 18 b.
 epanimochia preceptor quis
 38 a.
 ἑπάρω quid 43 b.
 ἑπάρω ἢ ἑπάρω quæ 60 a.
 epharmiotæ serui 160 b.
 ephobicum in theatris quid
 281 a.
 ephoborum Iodi qui 162 b.
 ephemerides quid 233 b.
 ephesæ Dianæ templum
 quanti olim habitum, &
 quàm privilegiatū, & qua
 nocte combustum 159 b.
 322. 313 a.
 ephesum Mafsiliensibus
 quid 345 a.
 ephesus, quale cuius regio-
 nis oppidum 174 a.
 ephesij quàm fuerit nequi-
 tiosi 289 b.
 ephialtes quàm pauper &
 abstinentes 139 b.
 ephialtis rogatio de testa-
 mentis quàm iniqua
 341 b.
 ephori quales apud Lace-
 demonios fuerint magi-
 stratus 379 a.
 ephori Spartani cui magi-
 stratu Romano assimi-
 lati 186 b.
 ephororū insolentia 379 a.
 ephororum in reges Spar-
 tanos calumniæ inaudite
 ibidem
 ephororum tribunal qui a-

liquando scedarint im-
 pune 214 a.
 ephoros quis sustulerit
 379 b.
 ephorus historicus, cuius
 328 b.
 ephoraris libertinæ in tor-
 mentis quanta patientia
 5 b.
 epharmus cur ab Hiero-
 ne multatus 99 b.
 epharmus cuius discipu-
 lus 50 a.
 epicnemidij Locri vbi
 329 a.
 epicureis singulorum men-
 sium festi dies qui
 156 a.
 epicurus quando natus, &
 quàm discipulis suis a-
 matus 156 a.
 epicurus, quibus cuius sit
 dei cognomen 327 a.
 epicurus vbi docere solit⁹
 167 b.
 epicuri imaginem quomo-
 do multi olim vsurpa-
 rint 87 b.
 epicuri summa laus à sum-
 ma frugalitate 138 a.
 epidauriorum inhospitali-
 tas 204 a.
 epidorpiæ quid 29 b.
 epinicion quid 36 b.
 epiodium quid 352 b.
 epiphanes quorū regis co-
 gnomen 5 a.
 epiportoma 32 b.
 epiredium quid 109 b.
 epirotarum cōiugia 38 b.

A L P H A B E T I C V S .

epirus quorum sit 319 a.
 epitaphium quid 352 b.
 epitalamius hymnus quis
 60 b.
 epitus poëta quid primus
 inter Latinos inceperit
 139 a.
 epizeli Atheniensis mon-
 strum & miraculum
 31 b.
 ἑπτάπυλαι Thebæ quæ
 320 b.
 epulandi mos diuersis quis
 295 a.
 epulari in templis licuisse
 226 b.
 epulis transactis quid apud
 diuersos fieri solitum
 300 a.
 epulones qui & vnde dicti
 151 b.
 epulum triumphale quale
 333 b.
 equa leporem enixa quan-
 do, & quid portenderit
 110 b.
 equa quem infantem alue-
 rit 110 b.
 equa prægnante quis ali-
 quando Olympia vice-
 rit 260 a.
 equabus hermaphroditis in
 triumpho quis vestus
 332 b.
 equabus qui cur in præliis
 vtantur, non equis
 375 b.
 equinæ iubæ pro cristis v-
 surpatæ 32 b.
 equas quæ gens solùm diis
 immolet 142 a.
 equas suas finibus suis edu-
 ctas Elei iniri faciant
 260 a.
 eques à censoribus quomo-
 do notari seu multari
 solitus 144 a.
 equester ordo Romæ quis,
 & quando cœptus, &
 quantus 106 a.
 equestris Fortunæ tēplum
 20 a.
 equestris ordinis diuisio
 quæ 10 b.
 equestribus statuis qui do-
 nati 229 b.
 equi aliquot à Cæsaribus
 honorificè tumulati
 353 a.
 equi cataphrattorum cuius
 modi laminis quasi plu-
 mis teherentur 372 a.
 equi figuram qui seruis inu-
 rant 288 b.
 equi olim celeritate nobi-
 les, qui & vbi 260 a.
 equi quando ferientur
 308 b.
 equini capitis pelle cū au-
 ribus & iubis qui militiæ
 pro galea vsi 32 a.
 equitandi studium Persis
 quantum 101 a.
 equitandi artem quis inue-
 nerit 309 b.
 equitatu quæ natio valeat,
 non peditatu 372 a.
 equitatu qui valeant 215 b.
 & 375 a.
 equites Augustani à quo

primùm instituti 104 b.
 equites in peditatum muta-
 biles quãdo liberet 372 a.
 equites antelati senatorib⁹
 106 a.
 equites degenerarūt 106 b.
 equites quando se pediti-
 bus in prælio misceant
 193 b.
 equiti triplex præmium ce-
 dere, vbi pediti simplex
 334 a.
 equitia (id est torneameta)
 vbi Romæ fierent 346 a.
 & 308 b.
 equitia cui & à quo institu-
 ta 308 b.
 equitibus cur in bellis duo
 fuerint equi 194 a.
 equitibus quid præter ar-
 ma comportadum 194 a.
 equitiorum familia vnde
 sic appellata 13 a.
 equitis Romani censum
 quantum esse oporteret
 107 a.
 equitum in bellis exercita-
 tio quo cãtu fieret 178 a.
 equitum ornatus in oua-
 tione 357 b.
 equitum quanta & Græcis
 & Romanis differentia
 372 a.
 equitum Ro. honor quãtus
 & dignatio 106 b.
 equis castratis qui maximè
 vtantur 278 a.
 equis triumphantium qui
 qualèsyve insiderent
 333 a.
 equo descendere honoris
 causa, quibus quos oportet
 45 b.
 equo vehi Persis, quid
 291 b.
 equorū cadauera qui quasi
 hominum sepeliuerint
 353 b.
 equorum dea quæ 156 b.
 equorum nutritio à quibus
 pro seuisima imprec-
 atione habita 165 b.
 equos & iumenta tondere,
 apud quos quid indicet
 128 b.
 equum qui cui deo immo-
 larent 142 a.
 equum qui nummis incus-
 serint 218 b.
 equum vèdere quis ex qua
 tribu quem mutuo coe-
 gerit 26 a.
 equus October dictus
 155 b.
 equus quibus diis sacer
 142 a.
 equus Tiberij quid mōstrari
 ostendere visus 31 a.
 erasistratus quis ac cuius
 328 b.
 erebinthius quis deus di-
 ctus 327 a.
 erebo quomodo immolari
 solitum 142 a.
 erechteum Neptuni delu-
 brum vbi, & quid habeat
 miri 322 a.
 eremodicium iudicij quod
 217 a.
 ἔρημος quid ibidem.
 organis

organis Aethiopum, regis
 singulare quoddam fa-
 cinus 66 b.
 erithera qui dicti 159 a.
 eroticus cuius deæ hymnus
 216 b.
 eruditio puerorum apud
 Persas qualis 98 a.
 erythiba quid 21 a.
 erythibius Apollo vbi cul-
 tus 21 a.
 erythraa sibylla 149 b.
 esculus cui sacra 222 b.
 elia sentia lex quid patro-
 no ademerit 158 b.
 effedonum superstitio quæ
 310 a.
 effedonum quàm abominã-
 dus in defunctorum cor-
 pora mos 115 a.
 effedum quid 105 b.
 effæi Hebræis qui 349 a.
 ereobutades qui 66 a.
 etherica ala quæ 8 b.
 ἐθέρα quid 366 b.
 ἐθέρα quid ibidem
 euagoras quàm ægrè, civi-
 tate Atheniensis donatus
 203 a.
 euclia ara 40 a.
 εὐκλείας vnde dictum
 121 b.
 eucnemus vnde quis dictus
 70 b.
 eucratis rex, quid, & quàm
 dura à filio passus 61 b.
 & dein.
 eudemus vnde quis dictus
 70 b.
 eudoxi annus quid 168 b.
 eudoxus quis quandò ve-
 fuerit 328 a.
 euelpidis Fortunæ templū
 20 a.
 eumeri Tegeatis impietas
 quæ 383 a.
 euergetes quotus Prole-
 mæorum 5 a.
 euergetes quid sonet, & vni
 de quis ita dictus 70 b.
 euianes cuiusmodi Baccho
 festa celebrent 363 b.
 eumeni satellites seu custo-
 des quot dati 371 a.
 eumenidibus quid & quo-
 modo litaretur 143 a.
 eumenidibus vbi sacrum
 fiat 309 a.
 eumenis regia vbi 127 b.
 eumenis signa militaria
 177 b.
 eumolpidas publicis con-
 ciliis aliquando præfuis-
 se 206 a.
 eumolpis cuius deæ flamen
 appellaretur 349 a.
 eundem honorem bis am-
 bire au & quomodo li-
 ceret 189 a.
 euni Syri ars & audacia mi-
 ra 71 a.
 eunoſti phanum quibus in-
 gredi veritum 321 b.
 eunuchas facere quis pri-
 mus instituerit 97 a.
 eunuchis qui rex cur pro
 satellitibus vteretur
 371 b.
 eunuchum esse cuius oportet
 deæ flaminè 349 a.
 hh

I N D E X

euocati milites qui 375 a.
 euocatio manū ubi potissimum fieri solita 310 b.
 euocationes deorum quomodo fierent 92 b.
 eupator, cuius Mithridatis cognomen 5 a.
 euphrosyne quæ 248 b.
 euribiadis superbia intempestiua 192 b.
 euripides in ludo talorum quid 161 b.
 euripides tragicus quomodo ab Archelao rege laetus sit 128 b.
 euripidis in sibi non sapientem sententia 279 b.
 europi regis oblectamentū in ocio quale 161 b.
 eustaton⁹ quale seu quorū Syracusis nomen 160 b.
 eutimus poëta quomodo viuus deificatus 326 b.
 eutimus poëta quoties Olympia vicerit 364 a.
 eutycheus quidam nomine suo quid Augustio omnis tulerit 276 a.
 exactio tributorū quo per irrisionem Athenis nomine dicta 122 a.
 exarchus Logobardis quid 238 a.
 excellētium aliquot ac doctorum virorum catalogus 328 a.
 exclusi comitiis Romæ qui 185 a.
 excubiæ in cuius deę sacris fierent 336 b.

excubiæ quo cantu militiæ indici soleant 178 a.
 excubiarū ante vallum ratio quæ 18 a.
 excubitores Alexāder quos semper haberet 371 a.
 excuneati qui dicti 281 a. in prin.
 execratio sæuissima Lacedæmonis quæ 165 b.
 exedra quid sit 268 b.
 exēpla aliquot crudelium iudiciorum siue quæstionum 335 a.
 exempla aliquot strictæ disciplinæ militaris 18 a.
 exempla parentum coram pueris olim quæ 99 b.
 exemplum singularis sæuitiæ Tarquinij & Trasubuli par 111 b.
 exequiarum pompa vt fieret 127 b.
 exequialis cœna quæ 132 b.
 exercitia diuersarū nationum quàm diuersa 215 a. b.
 exercitia iuuentutis Romæ quæ 162 a.
 exercitia militaria diuersa 31 b.
 exercitia puerilia Romæ quæ 192 a.
 exercitus an crebra mutatione castrorum exercendus 184 a.
 exercitus educendi indicia quomodo fierent 178 a.
 exercit⁹ in acie ubi & quā-

ALPHABETICVS.

do visus 148 b.
 exercitus amissi pœna aduersus ducem 190 a.
 exercitus lustradi mos quis 312 a.
 exercitus lustratio quomodo & quibus tantum animalibus fieret 141 b.
 exercitus magni ad interencionem cæsi qui 380 b. & dein.
 exercitus vnus castra diuersa à quo vetita 19 b.
 exertis dextris incedere, quid 194 a.
 exerto humero qui præliatur 375 a.
 exilio plectēdi genus quomultiplex 157 a.
 exilium qualis pœna ibid.
 exilio sæpe plectebantur prestantissimi ciues apud Athenienses ibidem
 exotica vnguenta ubi olim vendi prohibita 140 a. b.
 expeditionis apparandę tempus 180 a.
 expeditionibus apti, sed præliis inepti olim qui 32 a.
 expiandi mores quàm diuersi 310 b. & dein.
 expiandi seu purgandi species præcipuæ quæ & quot 311 a. b. 3 a.
 expositorum quorundam exempla miranda 110 b.
 expurgari quis quomodo diis sibi perpetuò iratis possit 314 a.

exquiliarum etymologia, & capita eius quot 346 a.
 exquiliarum templa & domus quæ ibidem.
 exquilias quis præcipue incoluerit & auxerit ibidē
 exquilina porta quæ aliàs dicta 219 b.
 exquilina tribus à quo reliquis addita 25 b.
 exquilina via 83 b.
 exta ab aquilis rapta, quàm sint augurio felici 307 b.
 exta cruda in manus obtulisse Spartanis quid 86 a.
 exta hominum qui quomodo in sacrificiis rimantur 383 b. & dein.
 exta muta ac regalia quæ 308 a.
 exta quomodo specialiter coquerentur ibidem
 exta solennia depasci à serpente, quid sit 275 b.
 exteri Romæ ad magistratū prouecti 365 b. 207 a.
 exteri in senatum admissi 207 a.
 externi in imperium adsciti 203 a.
 externi milites an & quomodo à Romanis militibus admissi 30 b.
 externorum militum quantitas apud quosdam existimatio 30 b.
 externos etiam Romę triumphasse 330 a.
 extis singulis suam inest vim 338 a.

extorum inspiciendorum
ratio olim quæ 306 b. &
dein.
extorum nomine quæ in-
testina contineantur
306 b.
extra ordinem de rep. dice-
re quibus liceret 208 a.
extremos pueri capillos qui
iaculatores lapide tange-
rent ex industria impune
371 b.
exul quâdo ciuitatem ami-
sisse censeretur 200 b.
in fine.
Εὐάρι quid Græci vocent
356 b.
Εὐμεταβολάτιρος καθόρου,
quid 278 a.
Faba alba aut nigra in
iudicio ferendo Græ-
cis quid 124 a.
fabam quibus nec ferere,
nec esse, nec aspicere li-
ceret 349 a.
fabas iacere aut assumere,
quib⁹ festis solitū 143 a.
fabis qui in suffragando v-
terentur 208 a.
fabia lex 153 b.
fabius fornix 83 b.
fabius vnde cognomen ma-
ximi adeptus 25 b.
fabius Nullus qua potissi-
mum re Maximi nomen
adeptus 25 b.
fabij Gurgitis quàm fuerit
inignis censura 145 b.
fabij vnde appellati 12 b.
fabricij abstinentia quanta
107 b.
fabulino qui sacrificent
99 a.
fabulinus deus quis 384 b.
faces nuptiales è qua tantū
arbore, & à quibus accen-
di tantum solitæ 60 b.
faciem carpere quæ lex qui
bus veter 339 b.
facies duas eadem ceruice
prominētes, qui nummis
olim incusserint 218 b.
factio omnis forēsis in quas
tribus à Fabio Rullo coa-
cta 25 b.
factiones aliquot diuersarū
nationū quales 180 a. b.
factiones Circensium quot
& quales 263 a.
factiones Græcorum potis-
simæ quæ 180 a.
fagi corticem quibusdam
religiosum esse 223 a.
fagus vbi aliquando varici-
nata 319 a.
fagatal vbi, & quid 83 a.
34 b.
falacer quis vel deus, vel
dei flamen dictus 347
falarica quorum propria
370 a.
falcidia lex quid vetaret
355 a.
falcidiæ legis sententia de
testatore seu legato, ex-
cutitur 94 a. b.
falcones cur quidam dicti
13 b.
falconis auguria qualia
273 b.

fasum testimonium dicen-
tis supplicium, quod 343 a.
fama dea vbi culta 21 a.
fame & siti vbi vulgo mori
senes cogantur 115 b.
familia libertatis vindex ac
patrona quæ 189 a.
familiaritatis intimæ apud
diuersos iudicia quæ
42 b.
familiarum aliquot, ex qui-
bus solis reges eligeren-
tur nomina quæ 2. 8 b.
famulorum in cōuiuuiis ce-
lebribus munera quæ
296 b.
fannia lex 138 b.
far ad sacrificia impurum
quod 140 b.
farina frumenti cuius vr-
bis mœnia designata
274 b.
farris hemina aut quarta-
rius, quātum & quorum
donum 228 a.
fari quo tempore vel liceat
vel non liceat 232 b.
fas ad quid ptineat 377 a.
falces dictatoris quot
240 a.
falces etiam vestalibus præ
ferri solitos 270 b.
falces & lictores cōsulum
quot 118 a.
falces lictorum ex qualib⁹
virgis fierent 46 b.
falces peruices modò apud
hunc, modò apud illum
COS. fuisse 118 a.
falces è lauro quando ma-
gistratui anteferrentur
46 a.
fascia candida, diadema re-
gium olim erat 47 a.
fasciarum vsus ante caligas
quis 47 a.
fascinationes quò olim re-
pelli putarentur 313 b.
fasciolæ curules quæ 287
fascium summisio 46 a.
fasianos quis imperator si-
bi tanquam deo mactari
edixerit 142 a.
fasti dies qui, & vnde dicā-
tur 232 a.
fastes crimina sus sponte,
vbi absolui solerēt 124 a.
fata omnia agi, qui philo-
sophari 383 b.
fatua dea quæ, & vnde dicta
336 b. 384 b.
fauciæ tribus incerta origo
& infelicitas 26 a.
faulani qui dicti 212 a.
faunalia quâdo agerentur
155 b.
fauni vxor quàm fuerit ca-
sta 336 a.
fauno quid immolaretur
142 a. 212 b.
faunus qualis deus 326 a.
faustidianæ puellæ 46 b.
fax nuptialis quâdo faceret
dirum omen 59 b.
febris phanum quotuplex
27 a.
febris phanum vbi 21 a.
82 b. 345 a.
februarius cui deo dicatus
169 a. 82 b. 345 a.
hh ij

I N D E X

februarius quibus infelix ac suspectus 233 a.
 februarij idib⁹ quid soleat fieri 154 b.
 februatæ Iunoni quando, quomodo & à quibus sacrum fiat 212 a.
 februo cur & quando potissimum litaretur 312 a.
 feciales quid ex Feretrij Iouis arde lumere soliti 22 a.
 feciales vnde primùm creati, & quot initio fuerint 231 b.
 fecialiū iuramentum 267 a.
 fecialiū munus quod 251 b.
 fecialium potestas quo termino circumscripta ibi.
 fel cui deo cur dicatum 307 b.
 fel nigri canis & genitale sub limine spōi cur 60 a.
 fel quibus animalibus qua in regione nullum 307 b.
 felis a quibus vt dij cultæ 383 a.
 felis aut aliq⁹ bestię prodiis cultæ, quàm magnificè ab Aegyptiis sepelientur 353 b.
 felicitas seu victoria, cuius aliquando fuerint tesserae 179 b.
 felicitatis portenta aliquot mira 110 a. infelicitatis ibid. & dein.
 felis morientis in Aegypto quantus luctus 128 b.
 fellis omina qualia 307 a.
 felli q̄ vis tribuatur 308 ar
 femora & suræ equitū cu. armis carerent 372 a.
 fenestræ portæ nomen vnde 220 b.
 ferales arbores 133 a.
 ferales cœnæ quæ 143 b.
 feralia cuiusmodi festa, aut vnde dicta 143 b.
 feralibus cœnis quid apponi solitum 310 b.
 ferarum tergore qui caput in præliis tegant 375 a.
 ferculorum cœnis solennibus inferendorum cæremonia quæ 296 b.
 ferculorū in epulis magnificis numerus seu multitudo quæ 298 a.
 ferentarij qui 372 b.
 ferentina porta vnde dicta 220 a.
 feretrij Iouis templū 21 b.
 feretrius Iupiter vnde cognominatus 22 a.
 feretrum cadaveris ferre soliti qui 129 b.
 ferix Idibus dicatæ, quæ 154 b.
 feriarū genera quot 258 a.
 ferina caro quibus quotidianus cibus 138 a.
 feronia quorū dea 200 b.
 ferreo calceo quis vsus 288 a.
 ferri in triumphis solita quæ 330 b. & dein.
 ferro qui ventrem tantum & ceruicē militiæ tegāt, cætera nudi 289 a.

A L P H A B E T I C V S.

ferreos annulos quib⁹ passim ferre permitteretur 107 b.
 ferula qui olim plecterentur 67 b.
 fescennini versus vnde & qui appellati 60 b.
 fasta magnæ licentiæ apud diuersos quæ 93 a. b.
 festi dies qui 232 a. in festorum aliquot catalog⁹ 336 b. & a.
 festos dies vt exigerēt pueri 138 a.
 festū Fortis Fortunæ quando celebraretur 20 a.
 festulæ quàm olim celebres fuerint auguratū 292 a.
 fibra quid 306 b.
 fibræ gallinaceorum quales 308 a.
 fibulas aureas quibus solium habere permillum 107 b.
 fictilia aut marmorea edulia quis aliquando exhibuerit 295 b.
 fictilia quàm diis grata 226 b.
 fictitiis victimis quādo vtiliceret 143 b.
 ficubus qui maximè victimarent 138 a.
 ficus optimæ cuiates 295 b.
 fidei dandæ in foederibus barbarici mores qui 252 b. & dein.
 fidei & Termini tēpla vbi 92 a.
 fidei sacrum quomodo fieret 92
 fidei seruandæ tenacissimi olim populi qui 268 a.
 fidei templum vbi 344 b.
 fidenæ, cuius olim regionis oppidum 173 b.
 fidenatis cognomine quis cur Romæ dictus 62 b. & 69 a.
 fides quibus vel nulla vel parua 268 a.
 fides quomodo cui datur 86 b.
 fidibus militiæ qui vsi 178 b.
 fidibus sonare quāto olim in precio 101 b.
 fidij Sabini dei templum vbi 346 b.
 fidius quis, seu quorū deus 267 a.
 fiduciaria tutela quæ 342 a.
 figura mēbri virilis à quibus Romæ qua religione culta 155 b.
 figuræ aliæ atque aliæ scēptis in sculptæ 48 b.
 figuræ castrorum aliæ atque aliæ 17 a.
 figuris animalium qui pro literis vterentur 109 a.
 flamines qui primùm, & vnde flamines dicti 347 a.
 filiabus coram castè se gerant parentes 99 b.
 filiabus Aristidis quid honoris publicè exhibitum 197 a.

filia regis sacrorum quid
 haberet privilegij 172 b.
 filie quibus in hereditatem
 succedant, non filij 341 b.
 filij immolandi impium vo-
 tum, frustratum 165 a.
 filia ad vestra sacerdotium
 cogenda aut non cogen-
 da, quae 269 b.
 filicidae poena quae 123 b.
 filij in patre execranda im-
 pietas 62 a.
 filij ingenui vbi seruilia pa-
 ti cogantur 98 a.
 filij parietes mortuos effe-
 re vbi solent 123 a.
 filiis patre vivo pecunia
 cur non credenda 10 b.
 filios patrem alere non ob-
 noxius, quis 340 a.
 filios proprios Phryges ve-
 dunt 98 a.
 filo qui sacerdotes quomo-
 do & quando uterentur
 347 b.
 filum puniceum qui ferre
 pro pileo soliti ibidem
 fimbriae pelliceae gestare
 quibus decorum 288 b.
 fines imperij Ro. olim qui
 311 b.
 firmatio matrimonij apud
 diuersos quomodo fiat
 40 a.
 fistularum species aliquot
 222 b.
 fistulis qui militiae vsi
 178 b.
 filios defunctos qui patres
 non luxerint 133 a.
 flagris qui vel in se, vel in
 alios inter sacrificandum
 leuiant 226 a.
 flamen Iouis seu Dialis a
 quo primum institutus,
 & quatae autoritatis fue-
 rit 334 a.
 flamen nocentibus quadiu
 sit asylum 319 b.
 flamines an senatus & mi-
 litiae muneribus vacarent
 348 a.
 flamen Vulcanalis cui dea
 quo die sacrum faceret
 336 b.
 flamines curiales qui 347 a.
 flamines in Caesari hono-
 rem instituti, qui & quam
 diuersi ibidem
 flamines qui & vnde crea-
 rentur ibidem
 flaminibus quibus & quan-
 diu prouinciae demanda-
 ta 348 b.
 flaminibus tactu, nomina-
 tu, auditu illicita quae
 ibidem
 flaminica quae, & eius mu-
 nus quod 318 a.
 flaminicae amictus ac ofi-
 cia quae 349 a.
 flamine diebus festis visu
 nefas quid esset 348 a.
 flamine cui omnino iurare
 interdictum 268 a.
 flamine neque sine vxore
 esse licitum, neque mortua
 vna aliam ducere 348 b.
 flaminij contra Gallos vo-
 tum 165 a.

flaminij de Gallistrophæu
 36 b.
 flaminij quam speciosus
 triumphus 320 b. 333 a.
 flaminio qui qua de causa
 priuati 334 b. 347 b.
 flaminiorum familiae pro-
 prium quid 347 b.
 flaminis etymologia quae
 347 b.
 flaminis prodèdi causa di-
 ctatorem aliquando crea-
 tum fuisse 10 a.
 flaminium nõ fuisse perpet-
 tuum, sed adimi ob de-
 meritum potuisse 347 a.
 flaminu inigne quale ibi.
 flaminu munus quod ibid.
 flammæ ex cuius equi ore
 egredi visæ 31 a.
 flammeum spõse cuius ef-
 fet coloris 59 a.
 flaua coma quibus acce-
 pta, quibus contempta
 290 b.
 flacci vnde dicti 13 b.
 flauus Sabinus quam fue-
 rit inuocenter ac fortui-
 to occisus
 flexumines qui 370 b.
 flora quae qualisve fuerit
 & meretrix & dea 337 a.
 flora quo alio nomine di-
 cta, & quomodo ei vino
 litetur 142 b.
 flora & Salutis templum
 vbi 346 b.
 floralia quae & vnde dicta,
 & cur ac quando fierent
 337 a.
 florètinus quid nomine su-
 pellectilis comprehendat
 28 b. & dein.
 florum in triumphis spar-
 sio quae 333 a.
 fluctibus quae natio paren-
 tes suos operiendo sepe-
 liat 115 b.
 fluctibus seu Neptuno quid
 nautæ obicere soliti
 308 a.
 flumentana porta quae
 220 b.
 fluminibus qui mortuos
 tanquam sepulchro inii-
 cerent 115 b.
 fluonia 384 b.
 fluoniae Iunoni a quibus
 immoletur 98 b.
 flusus pater quis 23 a.
 fluuij aliquot sacri 223 b.
 fluuij auriferi qui 174 a.
 fluuij a Xerxis exercitu e-
 poti qui & quot 382 a.
 fluuiatilis canis pelle quae
 natio pro galcis vsa 32 a.
 fluuiolorum seu riuloru
 vrbis Romae catalogus
 346 a.
 focaneus 68 b.
 focarij qui 170 b.
 focus olim quid 303 b.
 foecunditatis mira exem-
 plum 59 a.
 foederatæ in Hispania ciui-
 tates quot 203 a.
 foederatæ in Sicilia vrbes
 quae 202 b.
 foederati quibus donis or-
 narentur 239 b.

INDEX

foederis percutiendi mores
ac tempus 252 a.
foederum monumenta vbi
aut quomodo custodirentur
ibidem
foeditissima animalia qui p
diis coluerint 383 a.
foemina quibus gentibus
dominetur, nō vir 239 a.
foeminae comitiis nō inter-
erant 184 b.
foeminae quae à quibus ar-
cerentur ludis 260 b.
foeminae quot tantum ve-
stibus vterentur in Ægy-
pro, quot viri 291 b.
foeminae vbi honoratiores
quàm viri 256 a.
foeminarum apud Germa-
nos & Spartanos autorita-
tas quāta 210 b. itē apud
Celtas & Gallos ibidem
foeminarum de venustate
publicum certamen vbi
262 b.
foeminarū hereditates quo-
modo coercitae 355 b.
foeminarum intercurſu in-
festae acies apud Troglod-
ditas dirimuntur 210 b.
foeminarum ordo quomo-
do olim discretus 307 a.
foeminarum pugnas quis
noctu commiserit 361 b.
foeminarum Romanarum
nomina tantum quot
15 b.
foeminas etiam inter se in
Olympicis certasse 260 a.
foeminas non dare cogno-

menta familiis 256 a.
foeminas qui principes pu-
blicos cōciliis admiserint
210 b.
foeminis cur nomina citius
quàm maribus iuderen-
tur 102 a.
foeminis auri ornamenta,
quod equitibus anuli
107 a.
foeminis probroſis legata
& lecticas quis ademerit
355 b.
foeminine victimae vbi illi-
citae 143 b.
foeminini generis victimas
potiores esse quàm maf-
culini ibidem
foeneratorum aliquot libi-
dinosa crudelitas 11 a.
foenerator olim quāto gra-
uius alicubi quàm fur
damnatus ibidem
foeni manipulus quorum
olim signum 177 a.
foenū in cornu gerere, quid
279 a.
foenus quibus gentibus i-
gnotum, quibus exofum
11 a.
foenus quomodo paulatim
abrogatum 11 a.
foeta vulpes occurrēs, quid
portendat 275 b.
foetus animalium quoto à
partu die ad sacrificia pu-
ri haberentur 141 a.
foetus biceps aut mancus
in auspiciis quid 307 b.
foliis palmarum scribas o-

ALPHABETICVS.

olim vſos pro chartis
108 b.
folliculorum ludus 161 b.
follium ludus qualis &
quorum sit 162 a.
fons vno quotannis die vi-
ni ſaporem habens, vbi
322 b.
foſtanilis porta quae 220 b.
fontes obliuionis & me-
moriae vbi 321 a.
fontis cuiuſdam mira natu-
ra 319 b.
fontis oleo manantis mira-
culum 18 b.
fontium aliquot periuros
vliſcentium miracula
267 a. b.
fora aliquot apud exteros
quae cognominata 72 a.
forcaeus palmes 68 b.
fordicidia quo alio nomi-
ne diſta 142 a.
fordicidiis quales tātū n vi-
ctimae caederētur 307 b.
fore amandū aut amaturū,
an Latinè dicatur 12 a.
fores Iani quot 22 b.
fores virga liſtorū perein-
ti, quid indicaret 45 b.
forma domorum Romae
qualis 304 b. & dein.
formae certamen publicum
inter mulieres vbi 262 b.
formicae cui aliquando tri-
tici grana dormienti in-
geſſerint 110 b.
formicas ſanguinem victi-
mae auferre quid 308 a.
fornacalia cuiuſmodi vel fe-
ſta, vel ſacta 140 b. 337 a.
fornacarius quis 170 b.
fornicata via 83 b.
fornix Calphurnius & Fa-
bius vbi 83 b.
fororum Athenienſium co-
gnomina 72 b.
fororū Romae nomina quae
& quot 71 b.
fortuna maſcula 19 b.
fortis Fortunae aedes vbi
20 b.
fortuna mala quib⁹ de cau-
ſis olim culta 20.
fortunae cultores ſeu deſpe-
ctores, qui facti 21 a.
fortunae cultus apud exte-
ros 21 a.
fortunae deae quàm diuerſa
fuerint cognomina 20,
& templa ibidem
fortunae quàm varia ſimulacra
20
fortunae malae tēplum vbi
20 b. 346 b.
fortunae Primogeniae tem-
plum vbi 346 b.
fortunae ſimulacrum in cu-
biculo imperatoris 20 b.
fortunae templa Romae vbi
57 a.
fortunarū trium incerti no-
minis templum vbi 20 b.
forum Romanum vbi &
quod 71 b.
foſſarum pro caſtris lati-
tudo & altitudo quanta
19 a.
foveas qui quomodo habi-
tent 23 b.

I N D E X

framae & scutum, vbi adolefcentium ornatus 285 b.
 framae quibus propriae 370 a.
 fratres vbi praecedat filios in hereditate 341 b.
 fratris filiam ducere Romae licitum fuisse 39 a.
 fregellae vicus 82 b.
 fremitus equorum à quibus observaretur 275 b.
 frigida qui tantum lauent 235 a. 226 a.
 fritillus quid 161 a.
 frons cui deo sacra 85 b.
 fronti quorum nota inuri solita 158 a.
 fronticius (forte rectis Frontitius) unde quis cognominatus 15 b.
 frontis indicia quam diuersa 85 b.
 frontones cur quidam nuncupari 13 a.
 fructuum decima Herculi vouebatur 165 a.
 frugalitas Romae olim quae 138 a. 133 a.
 frugalitatis aliquot in regibus exempla 298 a. b.
 frugalitatis exempla inter Graecos olim quanta 139 a.
 frugem alienam noctu pavuisse, qua lege fuerit capitale 341 a.
 fruges euocari & aliò traduci quomodo solerent 339 b.
 fruges quomodo olim teri seu pusi solitae 138 a.

frugi cognomen quis unde adeptus 15 a.
 frugum primitiae cui offerrentur 142 b.
 frumenti prouiso quorum magistratum curae incumberet 18 a.
 fucato capillo quis imperator incedere solitus 290 a.
 fucatum capillum qui maxime oderint 291 a.
 fugato aut fugienti hosti quae gens ex natura non instet 193 a.
 fugientem exercitum qui potissimum insequerentur 193 a.
 fugientes temere ex praelio quomodo & à suis reprimerentur 193 b.
 fugitiui serui vbi aut quomodo seruitute eximerentur 159 b.
 fugalatis lacus vbi 346 b.
 fulcimenta vitium quotuplicia 68 a. b.
 fulgetras adorare quid 272 b.
 fulguritatum ars à quo descripta 149 b.
 fulgurum species diuersae ib.
 fulmina dira aut felicia quae 272 a.
 fulmine ictos non cremari in funere 133 b.
 fulmine icta quam sint religiosa 353 b.
 fulmine quorum sepulchra tacta 353 a.

A L P H A B E T I C V S.

fulminis auertendi ratio quis 129 a. b.
 Graecis quae 272 b.
 fulminum genera tria quae 12 a.
 furcam gestare soliti qui 158 a.
 furca qui quomodo plecterentur 123 a.
 furciferi qui & quomodo dicti 158 a.
 fur diurnus aut nocturnus quomodo tractari solitus 240 b.
 fures cui imperatori maxime inuisi 340 b.
 fures & sicarios qui quando inuicem committerent 361 a. in fine
 fures quam sint odiosi Scythis 340 b.
 fures vbi & cui furta offerant 220 b.
 furiarum templum 130 b.
 furia lege quid statutum 355 a.
 furij de Gallis triumphus qualis 333 b.
 furialis flamen à qua dea cognominatus 347 a.
 furiorum etymologia 14 a.
 furta militum quomodo aliquando punita 74 b.
 furta per lancem & licium, quae 340 b.
 furta quam seuerè XII tabulis punirentur 340 b.
 furta quibus vel licita vel impunita ibidem
 furto seu rapto qui viuans ibidem

fulminis auertendi ratio quis 129 a. b.
 Graecis quae 272 b.
 fulminum genera tria quae 12 a.
 furcam gestare soliti qui 158 a.
 furca qui quomodo plecterentur 123 a.
 furciferi qui & quomodo dicti 158 a.
 fur diurnus aut nocturnus quomodo tractari solitus 240 b.
 fures cui imperatori maxime inuisi 340 b.
 fures & sicarios qui quando inuicem committerent 361 a. in fine
 fures quam sint odiosi Scythis 340 b.
 fures vbi & cui furta offerant 220 b.
 furiarum templum 130 b.
 furia lege quid statutum 355 a.
 furij de Gallis triumphus qualis 333 b.
 furialis flamen à qua dea cognominatus 347 a.
 furiorum etymologia 14 a.
 furta militum quomodo aliquando punita 74 b.
 furta per lancem & licium, quae 340 b.
 furta quam seuerè XII tabulis punirentur 340 b.
 furta quibus vel licita vel impunita ibidem
 furto seu rapto qui viuans ibidem

fulminis auertendi ratio quis 129 a. b.
 Graecis quae 272 b.
 fulminum genera tria quae 12 a.
 furcam gestare soliti qui 158 a.
 furca qui quomodo plecterentur 123 a.
 furciferi qui & quomodo dicti 158 a.
 fur diurnus aut nocturnus quomodo tractari solitus 240 b.
 fures cui imperatori maxime inuisi 340 b.
 fures & sicarios qui quando inuicem committerent 361 a. in fine
 fures quam sint odiosi Scythis 340 b.
 fures vbi & cui furta offerant 220 b.
 furiarum templum 130 b.
 furia lege quid statutum 355 a.
 furij de Gallis triumphus qualis 333 b.
 furialis flamen à qua dea cognominatus 347 a.
 furiorum etymologia 14 a.
 furta militum quomodo aliquando punita 74 b.
 furta per lancem & licium, quae 340 b.
 furta quam seuerè XII tabulis punirentur 340 b.
 furta quibus vel licita vel impunita ibidem
 furto seu rapto qui viuans ibidem

I N D E X

furtū leuius quā scēnus,
quibus fuerit 11 a.
furtum vel minimum, vbi
capitale 124 b.
furum dea quæ 165 b.
fustibus inter se decernen-
tes puella vbi & cui dea
sacrificet 142 a.
fustibus qui per centurio-
nes castigarentur 358 a.
fufos in via torquere cur
quidam scēminis vetue-
riūt 158 a.
fufinus deus 40 a.
GAbij à tarquini, quā
neq̄ter oppressi 111 b
gabij Mithridatis regia
127 b.
gabini quā mirè aliquan-
do victoria hostium po-
titi 22 b.
gabinius quem Ptolemæū
in regnū reduxerit 5 b.
gabiufa porta quæ 220 a.
gabrielis Altij laus
247 a.
gabyrus quorum deus
326 a.
gades quibꝰ præ vulgo dea
bus, rēpla dicarint 21 a.
gaditani equites 107 b.
gaditanorum modorū &
saltationū species quā
variæ 361 a.
gagneo qui sacrificare so-
liti 164 a.
gatos vnde dictum 255 b.
galatæ natura quales 214 a
galatæ qualibus vtuntur
tubis 178 b.
galatæ quid pro ornatu ga-
learum vsurparint 32 b.
galatarum tubæ in præliis
ineundis 178 b.
galatarum in clypeis infi-
gnia quæ 369 b.
galatarum ridiculus in fu-
nere mos 131 b.
galbæ imperatoris in fortu-
nam fraus quomodo vin-
dicata 21 a.
Galbæ quomodo imperiū
prædiuinatum 307 a.
galbæ vnde quidam dicti
13 a.
galbula anis quæ ibid.
galea cui regi pro diadema
te imposta 48 a.
galearum insignia apud di-
uersos diuersa 32 a.
galenus Cæsar quæ aliquā
do fecerit vota 163 a.
galenus Cæsar quales num-
mos cuderit 218 b.
galeni in patrem captum
scōmma quod 382 a.
galeni vestitꝰ qualis 286 a.
galeria tribus quando in
urbem recepta 26 b.
galeriæ tribus prerogatiua
26 b.
galero albo quis flamen so-
lus vteretur 347.
galerꝰ cuius olim propriū
fuerit insigne 64 b.
gallia & Britannia in quot
olim prouincias diuisæ
104 b.
gallia in quot factiones di-
uisa 180 b.

A L P H A B E T I C V S.

gallia quā à circio vento
afflicta aliquando sit
164 a.
galli comati 290 b.
galli deūm matri quomo-
do secando membra sua
immolent 140 b.
galli qualibus militiæ ve-
stibus vsi 31 a.
galli natura quales 214 a.
galli quā honorēt scēmi-
nas 210 b.
galli quæ sumptuose orna-
runt galeas suas & scuta
32 b.
galli quid potissimum diis
vouere soleant 165.
galli quomodo homines in
sacris mactare & excru-
ciare soliti 383 b.
galli mutuam in funere pe-
cuniam cur darent 130 b.
galli vt prælia incāt 191 a.
gallicæ mulieres iudices
210 b.
gallina cui nationi in epu-
lis & sacris interdicta
141 b.
gallinacei pro conis apud
quos fuerint 32 b.
gallinacei quā habeant
nobiles fibras 308 a.
gallinaceorum & coturni-
cum pugna publica olim
vbi fieret 262 a.
gallinaceū aliquando Per-
sis vt regem præfuisse
321 b.
gallinaceus quibus diis sa-
cer 141 b.
gallarum cantus quid
mali præferre putetur
274 a.
gallis natura insitum quid
214 a.
gallogræci quā mirè præ-
lientur 375 a.
gallorum contra Romanos
votū quale, & econuerso
165 a.
gallorū factiones duæ præ-
cipuæ 180 b.
gallorum immanis in sepul-
tura magnatum mos quis
131 a.
gallorum in pingues odiū
atque lex 96 b.
gallorum in pugna arma
seu ornāmēta quæ 375 b.
gallorum in sacris impie-
tas quanta 383 b.
gallorum mos in dotibus
constituendis 197 a.
gallorum præposteri cantꝰ
quid prædiuinent 274 a.
gallorum plerique pro val-
lo castrēsi quid habuerint
19 a.
gallorum vestes quales
288 a.
gallus nocti & laribus sa-
cer 141 b.
gallos duos qui nummis in-
cutiant 218 b.
gallos omnium sæpissimè
victos fuisse & rebellasse
330 a.
gamelia Iuno à quibus co-
leretur 327 a.

I N D E X

gamphasantes, qui & quanto peregrinos odio prosequantur 203 b.
 ganges flumen à quibus ut deus cultus 325 b.
 gages quam clarum flumen 174 a.
 ganymedis lacus ubi 82 b.
 garamantes ferarum ritu in venerem ruunt 41 a.
 garamantici nomen quis recusavit 69 b.
 gardates Persis habitati qui 374 a.
 garus piscium non squamatorum ad quid utilis 221 b.
 gaster quod vasis genus 136 b.
 gasterium quid ibidem
 gaza cuius fuerit ararium 85 b.
 gaza Persicè quid sonet ib.
 gaze quid monstri aliquando visum 129 a. 134 a.
 gaz quid 255 b.
 geganiæ familiæ proprium quid 14 a.
 geganiij vnde Romam deducti 255 a.
 geganiij vnde vocati 14 b.
 gegos quid 255 b.
 gelonorum truculentia & ornatus militaris 31 a.
 gemea ala qua 9 a.
 geminum sel in extis, quid 307 a.
 geminus pater quis dictus 23 a.
 gemma annuli immensis præcij 87. b.
 gemmarum usus in annulis quis & vnde 87 b.
 gemmiferi fluuij qui 174 a.
 gemmis signare quando desitum 87 b.
 gemonix scalæ cuiusmodi pœnarum locus 122 a.
 genca (si recte scriptum) Antiocho cuiusmodi ala 384 a.
 genarum indicia qua 85 b.
 genas radere qua lex quibus vetet 326 b.
 geniales dij q. 325 b. 384 b.
 genialis lectus quomodo & cui ornari solitus 60 b.
 genitalibus membris sacrificatum ut diis olim fuisse 384 a.
 geniti ex serua aut illegitimo coniugio, A thenis quales 238 a.
 genius quis putatus, & an duo sint 325 a.
 gentius neque suus de sua iuno 325 a.
 gentes variæ quam variis vtantur militia & instrumentis & ornamentis 375 a.
 gentium diuersarum peritia diuersa 25 a.
 getium maiorum deæ qua 324 b.
 genu alterum alteri imponere in senatu, quam vitiosum 209 a.
 genutij in totam legionem animaduersio qua 74 a.
 genutij tribuni pl. lex si a genuum

A L P H A B E T I C V S

genum hominis religio que 235 a.
 86 a.
 geometria celebres qui 215 a.
 geometria ubi vulgo pueros doceretur 100 b.
 georgius Trapezutius quid miri aliquando viderit 134 a.
 germalia ubi 345 a.
 germanici de Germanis vitis trophæum 36 b.
 germanici nomen quibus mensibus inditum 169 b.
 germanico quid ab Apide prædiuinatum 321.
 germani ex cuiusmodi rebus auspicia sumant 275 a.
 germani furibus non infensi 340 b.
 germani pro vallo quid vsurpare soliti 19 a.
 germani pyras mortuorum quomodo extruere soliti 130 a.
 germani quam fuerit olim hospitaes 204 a.
 germani quibus ludis & quam carè ludere soleant 162 b.
 germani quod signum nummis incusserint 218 b.
 germani quo in honore sacerdotes habuerint 66 b.
 germani quo reges suos honore afficere sueti 48 a.
 germani quomodo adulteras punire soliti 176 a.
 germani quomodo lauent 235 a.
 germani quomodo in præliam ruant 191 a.
 germanis scænus olim ignotum fuisse 11 a.
 germanis non fuisse templum & quid pro templis fuerit 223 a.
 germanis satellitibus qui Cæsares vsi 371 b.
 germanorum acies ut instrueretur 192 a.
 germanorum nobilibus plures vxores licitæ 41 a.
 germanorum consultationes 208 b. & 209 a.
 germanorum dij qui 326 a.
 germanorum & Indorum sepulchra qualia 352 b.
 germanorum in bellis insignia cuiusmodi 177 b.
 germanorum in conflictu disciplina qualis 193 a.
 germanorum in daudis dotibus mos quis 197 a.
 germanorum in edificando mos quis 305 a.
 germanorum in educandis pueris mos 98 a. 99 b.
 germanorum in prælio aggreduendo mores qui 191 a.
 germanorum in sacrificiis truculentia quanta 383 b.
 germanorum in sententiis reiciendis aut recipiendis mos quis 208 b.
 germanorum in sponsalibus insignis mos 58 b.
 germanorum legati quid a

INDEX

liquado Romæ in theatro fecerint 282 a.
 germanorum ludus quàm obstinatus 162 b.
 germanorum matrimoniale ius quod 189 a.
 germanorum mos in infantibus recens natis 96 b.
 germanorū natura qualis 214 b.
 germanorum scuta qualia 197 a.
 germanorum militum scuta amittentium punitio 73 a.
 germanorum seruitus qualis 158 b.
 germanorū stipendia olim quæ 374 b.
 germanorum vestitus qualis 289 a.
 gerri qui, & quàm crudeles in funere regis esse soleant 131 a.
 gerusia curia quorū fuerit 24 b.
 gesta quib⁹ propria 370 a.
 gestata Gallis qui 374 b.
 gestamen triumphātis quale quid fuerit 332 b.
 gestis ad Sagrā certis, quid 278 a.
 gestuum chironomiæ quantā diuersitas 361 b.
 getæ Cæsaris mirus in apparatibus ferculis mos 298 a.
 getæ quàm crudeliter manes virorum expient 310 a. b.
 getulici vnde dicti 69 b.
 gilippi peculat⁹ quomodo proditus 218 b.
 ginginæ tibiarū quæ 178 b.
 gladiatores in quibus potissimū ludis exhiberentur 361 a. b.
 gladiatoria munera exhibere quorum fuerit ab initio 54 b.
 gladiatorius ludus quando exhiberi solitus, & quibus ei interesse vetitū 132 b.
 gladiatoria munus quis primus Romæ ediderit 361 b.
 gladiaturum quis aliquando prohibuerit, & quibus tantū exhibere permittum 362 a.
 gladio breviori quæ pugnentur 371 b.
 gladios & lances in sanguine hostiæ tingere quid 353 a.
 gladius Hispanus qualis 370 a.
 gladius quibus olim proprius ibidem
 glandem secundis mensis exhibere quibus fuerit magnum 295 b.
 glandium vsus quibus frumenti loco fuerit 138 a.
 glans ex aliena arbore in alienum fundum cadens, cuius sit 340 a.
 glastum quid sit 31 a.
 glaucopis dea quæ 327 b.
 glaucus quidam Demylifilius, quomodo Olympia

ALPHABETICVS.

vicerit 260 a.
 γαῖνας ἢς ἀθῆνας, quid 279 a.
 glires epulis cur interdicti & à quibus 139 b.
 gnidius senatus capitum quot 206 a.
 gnidurgis quid 179 a.
 gnosos cuius aliquando regia 127 b.
 gonatus quid dictus 70 b.
 gonatus vnde dictus 70 b.
 gordiani cuiusdam relatio de spectris 67 b.
 gordij qualē eligere soliti regem 233 b.
 gordium multæ aues circumvolantes quid portederint 110 b.
 gorgias Leotinus quàm salis in Olympiis irrisus 291 a.
 gorgonis mulieris Spartanae celebre apophthegma 196 a.
 gorpias mensis quis 169 b.
 gottyni qua afficiant adulteros poena 176 b.
 gracchi & Scipionis similitas ac familiaritas 28 a.
 gracchi in deiectos de gradu plebiscitum quod 189 b.
 gracchi lex p incolumitate cuius Rom. quæ 158 a.
 gracchorū alter vbi & quomodo occisus 83 b.
 graculo quid esse cum fidibus, quid 278 a.
 gradivus quis deus cognominatus 56 b.
 græca fides prouerb. 214 a.
 græca sacra Romæ quæ dicta 364 b.
 græcæ literæ vbi & cur olim disci vetitæ 109 b.
 græcarum literarum inventor quis 109 a.
 græci verecundiores cæteris nationibus erga cognatas 38 b.
 græcina capitis postulata, viri sui iudicio absoluta 197 b.
 græcis initium anni quod 169 b.
 græcorū aliquot abstinentia quanta 139 a.
 græcorum explicabili non xii copulatum mos 43 a.
 græcorum mos in nuptiis 58 a. & b. & 59 b.
 græcorum puerorum institutio 97 a.
 græcorum in condendis de functi antiquissima consuetudo quæ 116 a.
 græcorum in funere ducis aut regis mos quis 131 a.
 græcorū i obsidione Troie insignia quod 362 b.
 græcorū more bibere, quid 296 a.
 græcorū mos audito fausto nuncio 46 b.
 græcorum mos in vouendo quis 194 b.
 græcorum natura qualis 214 a.

I N D E X

græcorum pœna in sacrile
gos 123 a.
grandævi ætate ad comitio
rum suffragia non admit
tebantur 279 a.
græcostasis vsi Romæ olim
fuerit 24 b.
græcus sermo quàm Romæ
inuifus 211 a.
graminea corona cur & vn
de dari solita 227 b.
grammateus 66 a.
grammaticæ Syris quid
297 a.
grâmaticū cuius & quod
poculi genus 136 b.
γερμακοφορος qui 46 a.
γεραφῆ quid 108 b.
gratiæ quot, & quomodo
pingi solitæ 248 a. b.
gratiarum edes vbi ibidem
gratitudinē naturaliter ho
mini infitam esse 248 a.
gratuitum balneū quis Ro
mæ exhibuerit 135 a.
grauedines quomodo leua
ri putentur 246 a.
gregarij qui habiti 374 a.
gregario militi quid in ca
stris habere vetitum 33 a.
grex idem apud iurisperi
tos quis dicatur 113 b.
grues à recto flectere cur
su, nautis quid 273 b.
grues volantes à quibusta
bellariis superatæ 46 a.
grypi Persis qui 85 b.
gurges cur quidam dictus
14 b.
gutturium quid 29 b.
gyala quid 136 b.
gygius canendi modus qua
lis 178 a.
gylippi cultus militaris quæ
sordidus 31 a.
gymnasia Athenis celebra
rima quæ & quot 135 a.
gymnasia quàm olim à græ
cis culta 100 b.
gymnesiæ quàm impiè mor
tuos sepelire soliti 115 b.
gymnesiarum in elocandis
nuptui virginibus mos
40 b.
gymnasticæ disciplinæ
97 a.
gymnasium Herculis apud
Athenas, quid 77 a.
gymneta quale Argiuis no
men 160 b.
gymnico certamine qui po
tissimùm valeant 215 a.
gymnopodia Spartanis quæ
365 b.
gymnosophistarum mos in
funeribus defunctorū 96 a.
gymnosophistæ in Æthio
pia quales quantiq; pu
tentur 214 b.
gymnosophistæ quàm so
brii sint, & quibus solum
vescantur 221 b.
gymnosophistarū in conui
uiis cōsuetudo quæ 297 b.
gynæceū quæ domus pars
fuerit Græcis 304 b.
gynæccia dea quæ 142 b.
336 b.
gypso quæ gentes corpo
ra sua militiæ illiniat 31 a.

ALPHABETICVS.

HAbentibus patrem su
perstitem, qui magi
stratus interdicti 187 a.
habere equum Seianū quid
269 b.
habere pauca, & nullius
indigere cuius precatio
fuit 124 b.
habis rex quàm miserè &
mirabiliter educatus 110 b.
habitus corporis militum
29 b.
habitus sepeliendorum o
lim qualis 116 a.
hacantus quid primùm in
Olympiis introduxerit
260 b.
hadriani Cæsaris apoph
thegma de iureconsultis
378 a.
hadrianus quo vocabulo le
gionem summam impar
titerit 8 b.
heredes qui quomodo ste
rent 341 b. & dein.
hæreditates mulieribus quis
quo plebiscito ademerit
355 b.
hereditatū ius apud diuer
sos quàm diuersum 341 b.
hæreere aquis, quid 278 b.
halæ vnde quidā dicti 13 a.
halia qui apud Rhodum
ludi 262 a.
halicarnassus quorū regia
127 b.
hallucus quid 245 b.
halma quid 162 a. 361 b.
haloæ Athenis qui 365 a.
halteres quid 162 a.

hammonis imago qualis
213 a.
hammonis respōsum de sa
cris Græcorum in signe
166 b.
hannibal cur sæpe mutarit
capillos 291 a.
hannibalis ab vrbe reditus
cuius dein occasionē de
derit 57 a.
hannibalis cum Gallis iustū
scēdū quale fuerit 210 b.
hannibalis nomen seruis
indi cui fuerit capitale
016 b.
hannibalis superbia 64 b.
hannonis factio 180 b.
hānonis in elyceo in signe
369 b.
harmeniorum (forte Arme
niorū) virgines nupturæ,
quàm scēdē se gerat ante
nuptias 40 a.
harmodij nomen quàm sit
Athenis sanctum 160 b.
& 171 a.
harmostæ qui dicti 238 a.
harmostæ Spartanis quid
358 a.
harmosyni Spartanis qui
197 b.
harpagones quid 306 b.
harpastum quid 162 a.
harpocratem in gemis pro
signis aliquos vsurpassē
87 b.
harpocrates cuiusmodi deus
& vnde natus 88.
hasdrubal quo die perierit
20.

I N D E X

hasta cruenta quæ, & quando proponi solita 152 a.
 hasta publica quæ ibidem
 hasta salutis quæ ibidem
 haste in fines hostium pro-
 iectio, quid præ se ferre
 254 a.
 haste pure quæ 228 b.
 hastam dare vel adimere
 74 b.
 hastam mittere ad caduceum
 quid signet 254 a.
 hasta qui maximè prælien-
 tur 375 a.
 hastas inuicem permutare,
 Macronis quid 253 a.
 hastas qui pro diis colue-
 rint 382 b.
 hastati qui 370 a.
 hastati in qua aciei parte
 locandi 190 b.
 hastatos qui sequerentur
 191 b.
 hebes quales tali 85 b.
 hebetes quæ regio produ-
 cat 215.
 hebræi vbi publicas pecu-
 nias deponere soliti
 56 a.
 hebræis grauissima multa
 seu poena quæ 124 a.
 hebræis initium anni quod
 168 b.
 hebræorum pontificis orna-
 tus 66 b.
 hebrus quàm inelytum flu-
 men 174 a.
 hecate quæ dea 327.
 hecates sacra qualia 226 b.
 hecateus cuias fuerit
 328 b.
hecatombas vouere quâdo
 solitum, & quid sit, &
 quomodo fiat 164 a.
hectoris præceptor quis
 100 a.
hedera cui sacra 222 b.
hedera quibus inuisa
 223 a.
hedera qui in sacris omni-
 bus coronentur ibidem
hedera quis pro diademate
 vltus 48 a.
hedera tactus cui illicitus
 348 b.
hedui natura quales
 255 a.
hedui quid primi ex pere-
 grinis Romæ habuerint
 207 a.
heduorum in sententiis dî-
 cendis mores qui 208 b.
heduorum mos erga parua
 los suos 98 a.
heduorum summo magi-
 strati quid nō liceat 6 b.
heleorum tribus quot
 27 b.
helicon quibus sacer
 318 b.
heliotaminus quid 26 b.
heliogabalus cui imperato-
 ri fuerit deus 224 a.
heliogabalus quàm contē-
 pserit senatum 207 a.
heliogabalus quàm turpia
 festa sine sacra instituerit
 363 b.
heliogabalus quid ridiculi
 primus fecerit 210 b.

A L P H A B E T I C V S.

heliogabalus quomodo in-
 quinari prætorij præfe-
 cturam 241 a.
heliogabali in secundis mē-
 sis luxus quis 295 b.
heliogabali in triūpho pe-
 tulantia quanta 332 b.
heliogabali in theatris pro-
 fusio 95 b.
heliogabali profusus in an-
 nulis vltus 88 a.
heliopolis seu Thebæ Aeg-
 yptiæ à quo conditæ
 320 b.
heliopolitanæ Aegyptiis
 qui qualis que æstimen-
 tur 214 b.
heliotrapeza cuius carceris
 nomen 122 a.
hellenes quorum reges di-
 cti 4 b.
helota quale Lacedæmoniis
 nomen 160 b.
helotæ à Spartanis qui ha-
 biti 203 b.
helotæ quàm seruitute a-
 stricti 158 b.
helotæ qui 86 b.
hemina quota sextarij pars
 80 a.
hemina quot drachmis con-
 stet seu cyathis ibidem
hepar cuius rei sedes 308 a.
heptaphonos quæ porticus
 dicta 167 b.
hera quæ dea cognomina-
 ta 327 a.
hera quarum Romæ nomen
 160 b.
heraci qui dicti 27 b.
heracleotici scyphi 136 b.
heracleum quod poculi ge-
 nus 136 b.
heraclitus quem sepeliendi
 morem docuerit 114 b.
heraclitus quo se ludi ge-
 nere recreare soleret
 161 b.
herbam dare quid 279 a.
herbam do, quid signet
 194 a.
herbis quibusdam quos-
 dam emascuatos fuisse
 221 b.
hercitæ qui 170 b.
herules à quibus gentibus
 maximè dilectus & cul-
 tus 77 a.
herules basilicus in talis
 quid 161 b.
herules Conopius vbi cul-
 tus 21 a.
herules Gallicus quis
 213 a.
herules inuictus cuius ali-
 quâdo fuit tessera 179 b.
herules quàm diuersæ à
 diuersis cognominatus
 76 b.
herules quàm fuerit sce-
 cundus 59 a.
herules quibus gentibus
 inuisus 77 a.
herules quis quos ludos
 Pelopi instituerit 257 b.
 & dein.
herules quot putati
 77 b.
herulis cognomē qui vul-
 gō meruerint 77 b.

herculis imago, cuius mili-
 tare signum 179 b. 79 b.
 herculis sacerdos in Tyro
 366 b.
 herculis sacra infāda 76 b.
 herculis signum ante trium-
 phantem prelatum 331 a.
 herculis templum Romæ
 ybi 57 a.
 herculi decimam vouere,
 quàm olim faustum fue-
 rit 165 a.
 herculi & Cereri quotidie
 quibus rebus immoletur
 142 a.
 herculis in Co. quàm ine-
 pte sacrificetur 76 b.
 herculi quàm impie à di-
 persis nationibus olim
 immolatum ibidem
 herculi qui potissimū vota
 facere soleant 165 a.
 herea, cuius deæ festa
 262 a.
 hermea festa quæ 93 a. 262.
 herme Aegyptij quem vo-
 cent mensē 168 b.
 hermionensibus quid præ-
 ter morem vulgarem ve-
 situm sit 130 a.
 hermocrates quo auspicio
 urbem Cardiam condi-
 derit 307 a.
 hermodor⁹ cur Epheso ex-
 actus, & quid deinde Ro-
 mæ meritis 289 b. 339 b.
 hormogenis dissecti cor
 quale iuuentum 307 a.
 hermolai barbari la⁹ 112 b.
 hermothybies Aegyptiis
 qui 374 a.
 hermothybisi aut Hermo-
 thybiorum stipedia quæ
 ibidem
 hermunduri quomodo vo-
 uere aut deuouere quid
 soliti 164 b.
 hermus quas regiones allu-
 at, & cui flumini mixtus,
 in quod mare influat
 174 a.
 herodes quàm superbe cau-
 sam apud Hyrcanū reus
 dixerit 125 a.
 herodotus historicus cuius
 328 b.
 heroibus quæ animalia im-
 molentur 141 a.
 herophila cuius Sibyllæ
 nomen 149 b.
 heros cuius dei nomen
 325 a.
 herostrat⁹ qua nocte Ephe-
 sinæ Dianæ templū con-
 buisset 233 a.
 hesiodus cui poëta quo in
 certamine prælat⁹ 364 a.
 hesperum qui nummis in-
 cutiant 299 b.
 hesus quorum deus 383 b.
 heteromaschalos quorum
 tunica 290 a.
 heturriæ cōuentus vbinam
 olim & quando seu quo-
 ties cogi solitus 173 b.
 hetrusca disciplina quomo-
 do Romani filios suos in
 stituerent 292 a.
 hiatibus horretium anima-
 lium qui p. cristis in bel-

Io vñ 32 b.
 hiberorū diuisio olim quæ
 17 b.
 hiberorum & Albanorum
 galex cuiusmodi 32 b.
 hiberorum mirus quidam
 amicitie mos 42 b.
 hicereria quid 254 b.
 hicetus Argius quam in
 adulteros legem tulerit
 175 b.
 hierapolitani antri mira-
 culum 322 b.
 hieratica charta qualis
 108 b.
 hierax cur quis cognomi-
 natus 70 b.
 hiero ex quanta miseria ad
 quātam dignitatem per-
 uenerit 110 a.
 hierodi dascali qui 283 a.
 hieronis canes quid miri
 fecerint 131 a.
 hieronomi qui 283 b.
 hieronymi Malsiani laus
 356 a.
 hieronymi Porcarij laus
 275 a.
 hieronymi tyranni flagitia
 50 a.
 hierophantæ qui 283 b.
 hierophantæ quomodo ca-
 strarentur 221 b.
 hierophylaces qui 283 a.
 hierosiarachus quid 283 a.
 hilaria qui dies dictus
 234 a.
 hinnitus equorum qui in
 auguriis maximè obser-
 uent 275 a.
 hippagogi qui 372 a.
 hipparchi qui 75 a. 238 a.
 hipparchia ala quæ 8 b.
 hipparchus Bithynus quā
 fuerit excellēti ingenio
 vir 318 b.
 hipparchus quàm saeuus ty-
 rannus, & à quibus occi-
 sus 171 a.
 hippia quæ dea vocata 327 a.
 hippias cuius filius, & quā-
 tus tyrannus & quomo-
 do casus 171 a.
 hippicū quot stadia faciāt,
 & quid sit 89 a.
 hippia dens sternutādo ex-
 cussus quid portenderit
 102 a.
 hippie philosophi pauper-
 tas quanta 139 a.
 hippia somnium quale
 171 a.
 hippius quis deus cogno-
 minatus 308 b.
 hippoclidis desultatio
 101 b.
 hippodromia forū quæ 72 b.
 hippolyto quæ crinem con-
 secret 284 a.
 hippolytus quis 66 a.
 hipponæ deæ quibus pro
 animalibus vota fieri so-
 lita 165.
 hipponax poëta cuius
 328 b.
 hippopotamum quis Ro-
 mæ in quibus ludis de-
 derit 362 b.
 hippopotamus in imo sce-
 ptri quid significet 48 b.

hipposelino qui victores donari soleant 262 a.
 hippononon Iupiter vbi cultus 21 a.
 hippononon quis deus dicitur 77 a.
 hippotoxotæ qui 372 a. 376 a.
 hircinis cornibus qui pro cristis vsi 32 b.
 hirci cur pecudibus miscantur 260 a.
 hircum qui adorant 383 a.
 hircum qui cui offerat 141 b.
 hircus quorum poetarum & præmium & victima 364 a.
 hircus, nauigij nomē 179 a.
 hircus vbi ad sacra ineptus 141 b.
 hirciæ familiæ quales, & earum priuilegia quæ 322 a.
 hircini vnde dicti 275 a.
 hirūdines cuius omnis sint 274 a.
 hirūdines quibus nunciij vice fuerint 46 a.
 hirundinum & cornicum certamen publicum vbi 262 a.
 hispania in quot & quas prouincias diuisa 104 a.
 hispaniæ oppida Latio donata quot 203 a.
 hispaniæ vniuersæ ius Latij vnde tributum ibidem
 hispanorum in præliis agilitas quanta 375 b.
 hispanorum natiua proprietas qualis 214 a.
 hispidum cor quibus aliquando fuerit 307 a.
 historie antiquorum fabulose 110 a.
 histrionem quis præfectum prætorio creari 241 a.
 histrones à quo Roma pulsi 135 a.
 histrones quàm chari Augusto 26 b.
 histrones quo studio ab Augusto culti 135 b.
 histronum sedes in theatris quæ 280 b.
 histronum species diuersæ 135 a.
 histrius vicus vbi, & quid aliquando passus 83 a.
 hodidocos quid signet, & quid conuicij præ se ferat 245 b.
 hœdinæ chartæ dictæ olim bibli 109 a.
 hœdus cui deo offeratur 142 a.
 holographum quid 108 b.
 holoserica veste quis primus vsus 286 a.
 homerus à quo aliquando poeta victus 364 a.
 homerus, qualis nummi nomen 218 b.
 homeri locus de rerum commutatione excussus 219 a.
 homeri præceptor quis 100 a.
 homicida apud Memphitas quomodo tractaret 123 b.

homicidia inter Germanos qui luerentur olim 122 b.
 homicidij expiatio quæ 223 b.
 homicidij inter Romanos initio pœna quæ 122 a.
 homo maritus 133 b.
 hominem deuotum quomodo occidere licuerit impune 166 a.
 hominem occidens, modio leguminis vbi absenti solatus 124 a. b.
 hominem sacrum cur facilius occidere licuerit, quàm non sacrum 252 a.
 hominem saginare ad sacra, & inde mactare soliti qui 384 a.
 homines de rupibus aut speculis sacrificij causa qui præcipitariunt 384 a.
 homines immolare diis qui soliti 383 b. & dein.
 homines immolare quâdo Romæ vetitum 384 b.
 homines immolari & deuoturi quomodo soleant 166 a.
 homines qui quomodo vel dii vel demones fiant 325 a. b.
 homines seniores vbi mactentur & edentur vt boves 115 a.
 homines viuui in simulacro ingenti pro victimis exusti 383 b.
 homines viuui Romæ sacrificij causa desolati 384 b.
 hominis ciuilibus officia quæ 318 a.
 hominis plus in qua quàm humo degentis miraculum 91 a.
 homo cuiusmodi lancearum istu à Thracibus mactari solitus 384 a.
 homolocti quomodo scedant iungant 259 a.
 homoloide cuius oppidi portæ 221 a.
 homotini Persis qui 369 a.
 honesta missio quæ 373 b.
 honestas puerorum apud Persas quanta 95 a.
 honorarium ius quod 377 b.
 honorarij ludi qui 362 b.
 honores & dignitates quàm indignè quidam assequantur 365 a. b.
 honores summis viris in theatro quales exhibentur 365 a. b.
 honori quomodo sacrificentur 94 a.
 honoris & opis sacra vtificentur 94 a.
 honoris templum vbi 57 a.
 honorarij ludi qui 362 b.
 hoplites quod ludi genus 162 a.
 hora cuius deæ cognomen 325 a.
 hora quorundem dea, & qui vota illi facere soliti 165 b.
 horæ accusanti & reo præscriptæ quot 209 a.
 honore diei & vigiliarum quos 234 b.

I N D E X

horæ sponfalibus accõmo-
da quæ 58 a.
horæ templum vbi 23 b.
horarum discrimina quo-
modo in castris fieri aut
cani solita 178 a.
horarum genera quot
234 b.
horas non semper æquales
fuisse ibidem
horatius vnde Cocles di-
ctus 13 a.
hordæ quid 234 b.
hordales dies qui ibidem
hordeacea fistula qui in sa-
cris vtantur 222 b.
hordeũ pro frumento qui-
bus aliquando pona nò-
mine datum 73 a.
horicorũ (si rectè scriptũ)
deus quis 326 a.
hõrmius modulus qualis, &
quando à Græcis vti soli-
tus 178 a.
horologia olim qualia
234 b.
horologij cura penes quos
Romæ esse soleat 146 b.
horologij inuétor primus
quis 28 b.
horta ædes cur semper re-
clusa 327 a.
hortari quid ibidem
hortensij quare sic vocati
12 b.
hortum colere, cuius regis
delectamentum fuerit
161 b.
horus quis Ægyptiis deus
383 b.

hosij, hoster 66 a.
hospitales nationes quæ
204 a.
hospites quàm fuerint in-
uisi Spartanis & aliis
quibusdam 203 b.
hospiti quot tatum diebus
apud Indos conuersari
liceret ibidem
hospitibus quis equos pa-
uerit 278 a.
hospitij symbolum Lingo-
nibus quale 254 a.
hospitales aut amicitia re-
nunciandi mos olim quis
254 b.
hospitum insignium aut le-
gatorum peregrè veni-
entium tractatio cui ma-
gistratui commissa 54 a.
hostia qua cautela cædere-
tur 225 a.
hostia vetustiori aut innio-
ri quando litari solitum
143 b.
hostia cuique deo sua
222 b.
hostia diis ingrata, quales
ibidem
hostia maiores aut mino-
res quomodo ornarentur
223 b.
hostia solida quæ 141 a.
hostiarum genera quot
140 a.
hostilia curia vbi quõdam
Romæ fuerit 24 a.
hostilibus laribus cur a-
liquando immolatum
142 b.

ALPHABETICVS.

hostilium deuotio in bello
quid in se haberet 164 b.
hostibus in fugam versis
quid agendum 193 a.
hostiũ spolia in qua domus
parte seruarentur 304 a.
hostius parricida quomodo
plexus 122 b.
hulceratas aues auspiciis
inutiles esse 292 b.
hulceroso auguri quid ve-
titum ibidem
humana corpora vbi pro
vallo vsurpata 19 a.
humana victima quando o-
lim immolari solita &
desita 93 a.
humana victima qui cui sa-
crificet 76 b. 213 b. 214 b.
283.
humana vox quo ex simu-
lacro aliquando edita
20 a.
humandis corporibus ne-
cessaria, in quo templo
vendi soleant 310 a.
humani sanguinis poculo
qualia scædera iniri soli-
ta 252 b. & dein.
humano cruore qui cui li-
tent 383 b. & dein.
humano sanguine cui dei
simulacrũ ablui solitum
384 b.
humo tradere cadauera aut
cremare, capitale vbi sit
115 a.
hunnorũ scædus quoddam
mirabile 42 b.
hyacinthia Spartanis quid
365 a.
hyacinthino cono quis in
bello vsus 32 b.
hyacintho qui coronatur
in sacris 223 a.
hyænas quis quibus in lu-
dis exhibuerit 362 b.
haytarum tribus vbi fuerit
& à quo dicta 27 a.
hybernorum pueri vt edu-
centur 97 b.
hyberni quàm crudeli pie-
tate parentes mortuos
prosequantur 115 a.
hydropetæ mulieres vbi
137 a.
hyeme quomodo olim præ-
deri solitum 138 b.
hylea tribus quæ 27 b.
hymnorum species aliquot
226 b.
hypeparum pulchritudo
quanta 263 a.
hyperboles vltimus Athe-
nis ostracismum pertulit
158 a.
hyperborei qualibus vtan-
tur domibus 308 a.
hyperboreorum quàm de-
testandus in senio conse-
ctos mos 115 a.
hypæthræ quid 135 a.
hyingos cuius deæ hym-
nus 226 b.
hypocausta quid sint
148 a.
hypocles Cumæus quas co-
lonias deduxerit 52 b.
hyporchema quid 226 b.
hypothyra quid 306 a.

hyrcanorū quādam execran-
da in sepeliendis defun-
ctis consuetudo 115 a.
histeria quale festū 141 b.

Iacula Marij qualia
370 a.

iaculatores apud Indos
præstantissimi 372 b.

iaculis & romphæa qui po-
tissimum pugnent 375 a.

iaculum ab aquila è manu
satellitæ ablatum, quid
portenderet 273 a.

ialemos quid 129 a.

iani nomina diuersa 23 a.

iani quotuplex in foro sta-
tua ibidem

iani templa quot 22 b.

iani templum cur & pacis
& belli index fuerit
23 b.

iani templum quoties clau-
sum 22 a.

iani templum vbi & cuius-
modi fuerit 22 b.

ianua pōtificis quo insigni
dinosceretur 64 b.

ianuæ cur & à quo ferra di-
uidi iussæ 305 b.

ianuæ sponsi quomodo or-
nari solitæ 59 b.

ianualis porta quæ 220 a.

ianuarij idibus quid fieri
solitum 154 b.

ianuarium & Februarium
quis anno addiderit
168 b.

ianuarius cui deæ sacer
169 b.

ianus bifrons cuius nummi
signum 343 b.

ianus quomodo & initium
precationis & finis esse
soleat 224 a.

ianus quot aras Romæ ha-
buerit 23 a.

iapyges q & vbi sint 50 b.

iapygi vento qui vota fa-
ciant 164 a.

iasonis Mataffalani imme-
riti supplicium quod 335 a.

iaspos digitus 246 b.

iberorū (aliàs Hiberorum)
in sepeliendis defunctis
quādam crudelis ac mirus
mos 115 a.

iberorum in pingues lex
96 b.

ibes Ibetis quid 138 a.

ibes seu ibides à quibus
dij colerentur 382 a.

ibidis sepulchrum in Ægy-
pto quale 340 a. 353 b.

ibim occidisse in Ægy-
pto, quantum peccatum
124 a.

ibis vbi tanquam deus cul-
ta 92 a.

icades Epicureis qd 156 a.

ichneumones à quibus vt
dij culti 383 a.

icta seu tacta fulmine,
quanti haberentur 353 a.

ichthyomantes qui 275 a.

ichthyophagorū naturaque
50 b.

ichthyophagorum sepeliē-
di mortuos consuetudo
quæ 115 b.

idea dea quæ 375 a. 336 b.

idea Platoni quid 113 b.

idem diuersis legibus pro-
hiberi & iuberi 236 b.

idem propriæ quid dicen-
dum 113 a.

identitas rerum secundum
iuriscōsultos & physicos
quā diuersa 113 a. & dein.

idibus Martiis quid fieri
suetum, & quomodo eæ
aliquando vocari iussæ
154 b.

idomeneus ob impium vo-
tum è Creta pulsus 166 a.

idos Aristoteli quid 113 b.

idus Iulij quibus diis sacræ
155 a.

idus Martij quo alio nomi-
ne dictæ 232 b.

idus singulorum mensium
quādam & cui solennes sint
154 b. 156 a.

iecori quæ propriæ vis in-
sit 308 a.

iecur geminum quid notet
306 b.

ieiunio qui inter ethnicos
vacarent 221 b.

ieiunium quomodo Romæ
aliquando indiceretur
364 b.

iepus quid 283 a.

ignauiosem muliere dici,
quantum Persis conuiciū
245 b.

ignis nouus quotannis in
aris Vestalibus calen. Mar-
tiis accendebatur 169 a.

ignem deum qui præcipue

colant 325 a.

ignem manu excipere quid
86 a.

igni omnia constare, cuius
assertio 114 b.

igni qui rerum omnium
principium adscribant
264 a.

ignibus quis adulteros pu-
nire solitus 176 b.

ignis à quibus vt deorum
præcipuus venerat 382 b.

ignis & aqua cur sponso &
sponsæ in limine domus
tangenda 58 a.

ignis in tēplis assidui qua-
lis olim ratio 269 a.

ignis peruigil quibus olim
gētibus in sacris esset ibi.

ignis quod vel ex fumo vel
ex flamma omen præbe-
ret 225 b.

ignis sacer quas aliquando
scæminas præibat 3 b.

ignis sacer quibus olim
præferri solitus 48 a.

ignis sacrificij ex quibus li-
gnis fieri vetitus 225 b.

ignis vbi frequens damna-
torum pœna 124 b.

ignis Vestæ extinctus, quo-
modo resuscitari soleret
280 b. & dein.

ignitæ tunicæ supplicium
cuiusmodi 125 b.

ignito ferro quis quomo-
do in cœdere faciēdo vsus
252 b.

ignobiles quibusdam qui
284 a.

I N D E X

ignominie solutio quomodo fieret 75 a.
 ignominie nota qui afficerentur 76 a.
 ignominiosa missio qua 374 a.
 ignoti dei ara 141 a.
 ignotum deum qui colere soliti 363 a.
 ἡ παράσις Græcis quid 180 a.
 ἡ τριτύπη quid 254 b.
 ilicet, cuius in sacris vox 227 b.
 ilicet, quando & ubi potissimum dici solitum 132 a.
 ilienfes cur Herculi sacrificare vetuerint 76 a.
 ilienfes quomodo à Romanis honorati 202 b.
 ilion cuius regia 127 b.
 illaqueatum hostem occidendi qui que usum habeant 375 b.
 illegitimè nati, an civium numero habendi 203 a.
 illegitimæ nuptiæ quæ 61 a.
 illegitimus filius an patre alere teneatur 340 a.
 illyricarum puerperarum fortitudo 98 b.
 illyrici quam aliquando Epidauris inuisi 204 a.
 illyrici in quot prouinciis diuisi 109 b.
 ima cera 2 b.
 imaginè Christi & Abrahæ quis ethnicus inter lares habuerint 352 a.
 imagines deorum à quo vitæ 92 a.
 imagines deorum ubi nullæ 223 a.
 imagines deorum ridiculæ apud Ægyptios 92 a.
 imagines in circensibus deferri quomodo & quæ solerent 363 b.
 imagines in defuncti memoriam ferri solitæ quæ 132 b.
 imagines in funus productæ 304 a.
 imagines principum & iudicum quomodo effigendæ 123 a.
 imagines variorum deorum quomodo pingi solitæ 212 b. & dein.
 imaginum olim in domibus Roman. quanta cura 303 b. & dein.
 Ἰουλιανὸς Iupiter quis 219 b.
 Ἰουλιανὸς quis dictus 90 b.
 immolandi initium à quo animalium genere factum 141 a.
 immolans ubi nil de sacrificio gustaret 226 b.
 immolantes ubi victima solli vescerentur ibidem
 immolare, quota sacrificij pars 225 a.
 immunes à tributis inter Græcos olim qui 204 a.
 immusylus an ex aquilino genere sit 272 a.
 impares hostiæ quibus martari

ALPHABETICVS.

Arti solitæ 143 b.
 imperatiuæ feriæ quæ 3 b.
 258 a.
 imperator quis aliquando diceretur 371 a.
 imperatores cum plebe balneari soliti qui 235 a.
 imperatores oppressa rep. qui dicti 4 a.
 imperatores qui quibus mensibus sua indiderint nomina 169 b.
 imperatores etiam externi facti 203 a.
 imperatores senatum honore profecuti qui 207 a.
 imperatores vnde Cæsares & Augusti dicti 3 a.
 imperatoris officium quod 329 b.
 imperatorum aliquot frugalitas 298 a. & dein.
 imperatorum aliquot vestitus quis 235 b. & dein.
 imperatorum capita qui ornarentur 85 a.
 imperatorum & ducum alij atque alij ornatus in bello 31 a. corundem funus vt curaretur 129 b. 130 a.
 imperatorum imagines quædo nummis incudi cœptæ 218 b.
 imperatorum imagines pro qua re in bellis vti solitæ 177 b.
 imperatorum in theatris locus quis 280 b.
 imperatorum nomine qui libera Republica vocati

imperij Ro. fines olim qui 312 b.
 imperium stabile quod 111 b.
 imperiginosis tēpla ingredi ubi vetitum 222 a.
 impetratiua auspicia quæ 272 a.
 impetus excipientis pictura 213 b.
 impetus inferendi aut excipiendi cōsiliū seu ratio quæ 191 a.
 impransum manere apud quos quem oporteat 297 b.
 imprecatio pessima apud Getas quæ 165 b.
 imprecationes diræ quæ fieri solitæ modo 165 b.
 impressiones improbitæ quomodo fierent 193 a.
 impuberes pueros qui quædo cui mactarent 383 b.
 impudicitia dea cur & à quibus culta 21 a.
 inarculū veteres quam virgam dixerint 172 b.
 inarime quid à terræ motu passa 52 a.
 incendiaria quis quæ sit, & cuiusmodi augurium ferat 274 b.
 incēdiorum curam qui haberent 366 b.
 incensio mutandorum castroꝝ cur instituta 19 a.
 incētio machinarum vallium

I N D E X

quibus & vbi pro vallo fuerit 19 a.
incestum facere quis dicitur 176 a.
incestus cum matre ac filia vbi licitus 38 b.
incestus diuersę species quibus gentibus quotidianę 38 b.
incestus matris & filij apud quos olim laudatus 4 b.
incisas in æs, & in ære literas, an & quomodo indifferenter dicatur 105 b.
incruenta Ægyptiorum sacra 92 a.
incruenta quorum deorum sacra 91 b.
indefinita edendi tempora quibus 299 b.
index digitus quis 246 a.
indi natura quales 214 a.
indi vt sibi sponsas parent 40 b.
indorum regum pompa 48 a.
indi quot in tribus singulos populos diuideret 27 b.
indi quę sint abstemij 137 b.
indi vates 66 a.
indi vt pueros suos instaurant 97 b.
indi vt in bellum prodiret 177 b.
indigetes dij qui 325 b.
384 b.
indigetes Indorum q. 326 a.
indis grauissima in fontes pœna qualis 124 a.

indorum in funere alicuius consuetudo quę 96 a.
115 a. 132 a.
indorum in elocandis filiabus mos 40 a.
indorum regum cognomenta quę 4 b.
indorum regum sceptravnde fiant 47 b.
indorum res memoria non scriptę ab ipsis teneri 109 b.
indorum inhospitalitas 203.
indorum sapientes vt moriantur 115 b.
indorum vestitus quęm varius 298 a.
indusia vestis 284 b.
inebriandi absque potu modus quis, & qui hoc vterentur 137 b.
infames dies qui 61 a.
infamis digitus quis 245 a.
infans penę editus, in matris aluum reuersus vbi, & quid 111 a.
infantes apud quos non nisi lacte materno alantur 109 b.
infantes lacte alendi vbi deponi Romę soliti 71 b.
infantes nobilissimi a quibus Saturno immolarentur 383 b.
infantibus vbi vena capitis lana inuratur 97 b.
infelicitatis portenta aliquot miranda 110 b. & def.

A L P H A B E T I C V S.

inferi quando placentur 212 a.
inferis sacrificandi mores & tempora quę 309 b.
inferni ostia 130 b.
inferorum deorum arę quomodo aut vbi statueretur 309 a.
inferorum hostiæ quales 222 b. ad inferos descensus vbi pronus 130 a. b.
infinitati quis rerum omnium principium assignet 264 a.
insula sacerdotis, qualis 224 a.
ingenia diuersarum gentium qualia 214 a.
ingeniosos quale solū producat 215 a.
ingluuici summę exempla 300 b.
ingrati dedecus quantum 248 b.
ingrati vbi maximę odiosi 248 b.
inhospitalitas aliquot nationum 203 b.
inhumatum cadauer, quod putandum 309 b.
iniice iniice, Apris quid signet 180 a.
inici in pyrā corporis mortui solita quę 130 b.
inimici nõ omnino tollendi 180 b.
initium anni quoties olim variatum 169 a.
iniurato nemini militare licitum fuisse 358 a.
iniuges boues cui immolarentur 141 b.
in lente vnguentum quid 278 a.
ino quę post apotheosin dicta 315 a.
in, præpositionis energia 105 b.
infani cur quidam cognominati 14 b.
insanire per digitum, quid 246 a.
in sinum despuere, quid 280 a.
insepulti qui abiicerentur 353 a.
insigne Iouis cõtra titanam quod 177 a.
insignia alia atq; alia bene de rep. meritis concessa 210 a.
insignia nummorum apud Romanos olim quę 208 a.
insignia peculiaria diuersarum aliquot dignitatum 65 b.
insomnia diuersorum quos exitus sortita 171 b. & deinceps
insomnia ferę contrarios euentus sortiri 172 a.
insolentia magnatum quorundam singularis 84 b.
insontes cognati reorum iestatis etiam puniebantur 123 a.
instauracione ludorum quę

INDEX

ties & quàm ridiculè op^o interregnum quot dies du-
 esse putaretur 365 b. raret ibidem
 instrarum quid sit 156 a. interregum potestas ac mu-
 instrumèta castigandorum nus 257 b.
 puerorum olim quæ interrex à quibus & quan-
 100 a. do crearetur 257 a.
 instrumentorù aliquot do- inter sacrum & saxù, quid
 mesticorum catalogus 278 a.
 306 a. interula quale vestimètum
 insubres cuiusmodi militiæ 284 b.
 vñ signis 177 b. inuenio quid & quomodo
 insubres quo vestitù colore significet 34 a.
 militiæ vñ 31 a. inuectores literarum qui
 insula ab omni cede immu- 109 a.
 nis quæ 320 a. inuitæ ad Vestæ sacerdotiù
 insularij qui 170 b. quæ cogi potuerint
 insulas aliquando regna nũ- 269 b.
 cupari 52 b. inuitamèta ad liberos pro-
 intercaladì mos olim apud creandos in Perside & ali-
 diuersos quis 168 b. bi quanta 195 a. b.
 interceptor alienæ litis, inuiti ad senatù venire qui
 quis 216 b. vel cogentur, vel non
 intercessio quibus potif- cogentur 207 b.
 simam competeret 211 a.
 249 b. inuum quæ festa qui voca-
 intercisi dies qui 232 a. rint
 interdicerè igni & aqua 211 a.
 112 b. ioci in triumphis quomo-
 interdicatorum prætoris au- do iaci soleant 333 b.
 thoritas quanta 377 b. iocinoris caput desiderari
 inter os & offam multa ca- in extis, quid 306 b.
 dere, quid 278 a. iocus lepidus in Demetriù
 interpres tabularum X I I. libidinosum 39 b.
 primus quis, & quid na- iol cuius olim regia
 ctus 339 b. 127 b.
 interpretandi iuris ius aut iolai templum quàm miræ
 facultas, quorum esset sanctitatis habitum 77 a.
 377 b. iones quàm sint seruituti
 interreges qui, & quando dediti 160 b.
 primùm creati 257 a. iouis ferretrij templam
 21 b.
 iouis sacerdos in Neros

ALPHABETICVS.

66 b. irrissonis sedes vbi 85 b.
 iouis puluerij templum irus quos ex se fontes emit-
 92 a. rat 174
 iouis seruatoris ara 160 a. isauria cui cognomen de-
 iones quem primi luxum derit 69 b.
 adinuenerint 139 b. iidem isiaci sacerdotes quomodo
 molles 214 b. vestirentur 66 a.
 ionicus canèdi modus qua- ischias cuius nomen 66 a.
 lis 168 a. isdem iurare quibus solis
 ionum in psallendo & sal- inter Græcos permissum
 tando peritia 101 a. 266 a.
 ioues à Varrone quot nu- isdi quod animali sacrum
 merati 77 b. 141 b.
 ioui quibus potissimum a- isdi propria victima quæ
 nimalibus literetur 140 b. 142 b.
 iouiani Pontani laus, habi- isdis apud Sueuos figura
 tatio, patria 1 a. quæ 213 a.
 iouis inuocandi ritus isdis quãdo à Romanis ex-
 166 a. acta 88 a.
 iouis simulachrù apud Æ- isdis sacerdotù religio ac
 gyptios 212 a. caremoniæ quæ 349 a.
 iouis labradæi simulacrum isdis sacris inaugurando-
 213 a. rum caremoniæ 47 b.
 iouis filij qui dicti 77 b. isdis templa Romæ quot
 iouis filiù quis se sinxerit 337 a.
 48 a. isdis dea quæ 326 a. 327.
 Ἰλιος quid sonet 15 a. 336 a.
 iphicerenses equites qui isdis à quibus maximè cul-
 372 a. ta 383 a.
 iphiceratis disciplina 31 b. ismenias Thebanus quàm
 Ἰπποτροπὴ quid 165 b. vafre in adorando Persa-
 iracea cuius vrbis porta rum rege se gesserit 85 a.
 221 a. ismenias Thebanus quo-
 iracundi quo sint colore modo quosdam tibia sua
 86 a. sanarit 81 a.
 irasci, cui intestino tribua- ismenus quis deus dictus
 tur 308 a. 327 b.
 ire in sententiam aliorum, isocratis dictum de iustitia
 quos senatores oporteret difficulter acquirenda,
 207 a. quod 277 a.

I N D E X

isomerinæ horæ quæ 123 b.
 234 a.
 isthmij ludi quales 261 a.
 isthmiorum quanta olim
 celebritas & studium
 ibidem
 istri ac Nili aquas qui re-
 ges inter gazas suas re-
 conderent 224 a.
 itali natura quales 214 a.
 italici belli origo 201 b.
 ite, missa est vnde deductū
 videri possit 227 b.
 iter quid sit 88 b.
 iterduca cuius deæ cogno-
 men 327 a.
 ithome arx quæ 345 a.
 ithometi Ioui quot cente-
 narij hominum vno sa-
 crificio mactati 383 b.
 iuba quorum deus 326 a.
 iubæ in desertores pœna
 73 a.
 iubæ regia vbi 127 b.
 iubæ equinæ fuerint qui-
 bus pro ornatu galcæ
 32 b.
 iubennus (alij Vibennus)
 cui monti nomen dederit
 345 b.
 iucundi labores acti, ada-
 gium 280 a.
 iudæorum & Ægyptiorum
 sacra quâdo ex vrbe exa-
 cta 88 a. & 186 a.
 iudæorum pontifex quàm
 ab Alexandro honoratus
 66 b.
 iudicâdi ad mortem indi-
 cta causa Romæ vsus quis
 125 b.
 iudicandi noxios ad mor-
 tem cōsuetudo olim quæ
 125 b.
 iudicium de nocente quo
 pacto fiebat 126.
 iudicia mulierū inter quos
 admissa 210 b.
 iudicia in quot ordines di-
 uisa 95 b.
 iudicia olim Romæ quàm
 varia 251 a.
 iudicia quot modis eludan-
 tur 276 b.
 iudicis corrupti pœna
 123 b.
 iudicis mali mores
 276 b.
 iudicium de hauſtu aquæ
 ex alienis fundis legato
 discutitur 188 b.
 iudicium iuramentum ante
 sententiam definitiuam
 126 a.
 iudicum imagines quomo-
 do Thebani effingerent
 123 a.
 iudicum in iudiciis qualia
 olim fuerint iuramenta
 126 a.
 iuga Exquiliarum quæ &
 quot 346 a. b.
 iugæ Iunonis ara & rutela
 quæ 327 b.
 iugalis Iuno vnde dicta
 58 b.
 iugam cur Iunonē cogno-
 minarint 82 b.
 iugarius vicus vnde dictus
 ibidem

ALPHABETICVS.

iugera agri quod cuiq; o-
 lim Romæ fuerint 139 a.
 iugeri minima pars quæ
 89 a.
 iugerum quid 88 b.
 iuguladæ victimæ ars quæ
 225 a.
 iugulati hominis exhausto
 sanguine exta tangere,
 quid 253 b.
 iugum 68 b. 89 a.
 iuli seu Iulij vnde dicti 15 a
 iulix leges quàm varia
 175 b.
 iuliani Cæsaris religio quæ
 221 a.
 iuliani Saluius & Didius
 qui 364 a.
 iulij Cæsaris prodigalitas
 107 b.
 iulij Cæsaris somnia ali-
 quot qualia 171 b.
 iulij & Augusti curiæ 24 b.
 iulij idibus quid heret
 155 a.
 iulij vnde in ciuitatem ad-
 sciti 203.
 iulis insula quæ 328 b.
 iulius Cæsar cui pedē suum
 osculandum præbuerit
 86 b.
 iulius Cæsar quibus idibus
 occisus 154 b.
 iulius quo ornato solus ip-
 se in bellis vteretur 31 a.
 iulus cuius deæ hymnus
 226 b.
 iumenta gregariis militib;
 in castris vetita 33 a.
 iumentum aliorum quàm
 quò vtendum acceperit,
 ducens, an fur sit. 340 b.
 iumentum iunctum emite
 re stercus, auspiciū quale
 275 a.
 iuncoo amictu qui ornentur
 189 a.
 iunianus Maius quàm fue-
 rit insignis cōmiorum
 coniector 16 b.
 iunius mensis Mercurio sa-
 cer 169 b.
 iunij idus quibus festæ, &
 quo alio nomine dictæ
 155 a.
 iuniores an in senatu sen-
 tētiā rogarentur 208 a.
 iuno vnde iugalis dicta
 58 b.
 iuno quæ quibusdā dea pu-
 tetur 327 b.
 iuno quàm Romanis eulta
 327 a.
 iuno vbi nata, & præcipuè
 eulta 326 b.
 iuno veientana 66 a.
 iunoni quàm diuersè ac im-
 piè sacrificaretur 327 b.
 & dein.
 iunoni quod pecus sacrum
 141 b.
 iunonis quàm sint varia no-
 mina ac potestates 327 a.
 iunonis Regiæ & Miner-
 uæ templa Romæ vbi
 345 b.
 iunonis vlnæ quales
 85 b.
 iupiter inuentor 75 b.
 iupiter belli socius testor
 kk iij

I N D E X

militaris 179 b.
iupiter Latialis dici voluit
Caius princeps 71 a.
iupiter pappā Bithynis di-
ctus 92 a.
iupiter prodigialis 140 b.
iupiter militaris 164 a.
iupiter prædator 165 a.
iupiter xenius 204 a.
eiusdem forma ibidem
iuramenta diuersa apud di-
uersos 32 b.
iuramēta iudicum sanctifi-
sima olim quæ 126 a.
iuramenta magistratuum
qualia 189 b.
iuramenta quibus gentib⁹
nullius sint religionis
268 a.
iuramentis homines ita fru-
strari oportere, vt pueros
ralis, dionysij impia sen-
tentia 268 a.
iuramenti cognoscendi ius
penes quem magistratum
fuerit 144 a.
iuramento quis milites adi-
gere soleret 358 a.
iuramentorū apud veteres
formæ quàm variæ 266 a.
& dein.
iuramentum legitimum mi-
litare quādo cceptū 33 a.
iuramentum per depositam
pecuniam quomodo fiat
341 a.
iuramētum pontificis 65 b.
iurandi mos apud Siculos
quis 267 a.
iurandi per res seu creatu-
ras quàm olī diuersi mo-
di 266 a.
iurare cui flamini nefas
348 b.
iurare totius exercitus no-
mine quomodo veteres
solerent 33 b.
iurare quæ gens neque co-
gat quenquam neque co-
gatur 228 a.
iurariā militibus olim so-
lita 33 a.
ius ciuitatis latè propaga-
tum 103 a.
ius Latij quib⁹ datū 202 b.
ius quirītū cui primo datū
202 a.
iure scripto qui non vñ
339 a.
iuribus diuersis eadē & e-
dici & interdici 236 b.
iuriconsultorū aliquot in
signium catalogus 378 a.
iurisdīctio procōulis quæ
103 b.
iurisiurādi militaris forma
& ordo 33 a. b.
iurisiurādi cognitio ad cen-
sores pertinebat 145 a.
iurisiurādi modus ac verba
apud diuersos quàm di-
uersa 266 a.
iuris primaria diuisio quæ
377 a.
ius ad quid pertineat ibid.
iururandum à quibus &
quàm seuerè iudicari so-
litum 145 a.
iururandum consulis cum
magistratu defungere-

ALPHABETICVS.

tur 120 a.
ius necis consuli vbi & vbi
non esset 45 a.
iustitiæ effigies qualis 213 a.
iustitiam solam inter vota
petere soliti 224 b.
iuuēnis quis Græcorum co-
gnominatus 68 b.
iuuenales ludi qui & quo-
modo fierent 360 b.
iuuenalis satyrici loca di-
scutiuntur 291 b. 94 b.
95 a. 136 a. 200 a. 245 a.
iuuēna cui propria victi-
ma 142 a.
iuuēna quorum poetarum
victima 314 a.
iuuēculæ pari⁹ gemellorū,
omnis qualis 275 a.
iuuenes ante prandium vbi
& quomodo quid boni
fecerint, examinarentur
297 b.
iuuenes forma conspicui
apud Cretenes vt ad ma-
trimonium cogerentur
195 a.
iuuenes viuos defodere sa-
crificij ergō quibus pec-
culiare 384 a.
iuuentus Romana in quib⁹
se causis primūm exerce-
ret 152 a.
iuuentutis ædīcula vbi
344 b.
iuuenum dea quæ 165 b.
Καρογένια 204 a.
Κροάπηγος quid 245 b.
κρέτιον quid 254 b.
κινδαισιμός quid 162 b.
κένος quid 66 b.
κονητί vicisse, quid 278 b.
κόραξ qualis supplicij loc⁹
121 b.
κράτης δικωῶν Græcis quid
212 b.
κ seu θ per se posita quid
in iudiciis signaret 124 a.
κῆλοι quid 161 a.
κῆλοι quæ Græcis loca di-
cta 152 b.
κῆλικος Græcis quid 295 a.
λ pro e proferre solitus De-
mosthenes 351 b.
λ Lacedæmoniorum quon-
dam in signe in clypeis
368 b.
λ & ν quid in iudiciis signi-
ficarent 124 a.
L Abarum quid, & quo-
modo pro vexillo vsur-
patum 178 a.
labdalum quid 55 b.
labeones quare sic cogno-
minari 13 a.
labeonis de supellectile iu-
dicium 29 a.
laberio Mimo quid aliquā-
do in theatro acciderit
181 a.
laboremus, cuius aliquan-
do tessera 179 b.
laboriosi vota cui faciant
165 b.
labradēi Iouis sceptrū 48 b.
lac cui offerri solitū 141 b.
lacēnarū quanta ad scenas
procliuitas 361 b.
lacēnas solas viros parere,
& eis dominari 96 b. 169 a.

I N D E X

lacedæmoniorum luctus re
ge mortuo 128 b.
lacedæmoniorum militum
iuramentum 33 b.
lacedæmonij noctu fontes
plectebant 123 b. eorum
lex de reis 125 b.
lacedæmoniorum concio-
nes 208 b.
lacedæmoniorum luctus
quandiu duraret 133 a.
lacedæmoniorum calendæ
quàm celebres 156 a.
lacedæmoniorum confiden-
tia nimia cōtra Tegeatas
vt frustrata 193 b.
lacedæmoniorum & Athe-
niensium perniciēs vnde
203 b.
lacedæmoniorum senatus
206 a.
lacedæmonij ī quorū esēt
Romæ clientela 303 b.
lacedæmonij prælium ini-
turi 178 b.
lacedæmonij quomodo e-
ducent infantes seu pue-
ros 97 a.
lacedæmoniorū in clypeis
insigne quale 369 b.
lacedæmoniorum in appro-
bandis sententiis confu-
sio quæ 208 b.
lacedæmoniorū peritia mi-
litaris & ordo 9 a.
lacedæmoniorum trophæū
37 a.
lacerna quale & quorū ve-
stimentum 285 a. 289 b.
lacernæ albæ vsus quis &
quando esset. 291 a.
lacinia Iunonis templum
vbi 327 b.
laciniam adhæsisse, quid
275 b.
lacones quàm paucis Arta-
xerxi & Philippo respon-
derint 84 b.
laconicarum nutricū com-
mendatio 99 b.
lacones comati 179 a.
laconica centuria 374 a.
laconistæ qui dicti 70 b.
laconum & Messeniorum
conuentus vbi 259 a.
lactacem herbā ferre, Per-
sis quid 254 a.
lactaria colūna quæ & vbi
71 b.
lacte qui vt quotidiano ci-
bo vterentur 138 a.
lactis quibus in sacris vsus
143 a.
lactissima quale saltatio-
nis genus 361 a.
lactucas qui cur primum
apponant 297 a.
lactucini vnde dicti 12 b.
lacus seu calicis Palicorum
in Sicilia, mirum 267 a.
lacus stadiorum xxx. a cu-
ius vnus iumentis epo-
tus 382 a.
lacidi philosopho quàm
fuerit quidam anser cha-
rus 353 a.
ladæ cursoris miraculū 90 b.
læna qualis vestis 289 b.
293 a.
lænati (alibi Lænates) vnde

ALPHABETICVS.

quidam dicti 13 b.
læstrigones vnde 77 b.
lætari quibus in epulis, non
liceret 132 b.
læuum fulmen cur felicius
dextro 271 a.
lagus quorum rex 5 a.
lamachi paupertas quæ
139 a. b.
lamachi in bis peccantes di-
ctum 75 b.
lamétationes funebres quis
Athenis sustulerit 133 a.
lamia meretrix quem regē
propè dementarit 39 b.
lamiæ cur quidā dicti 14 b.
lamij vnde ortum habue-
rint ibidem
lamiscus quis, & quid miri
habuerit 246 a.
lamyrus cur quis cognomi-
natus 70 b.
lanceam habere genitiuis
notis, quibus olim fami-
liare 87 b.
lance quibus propria 37 o.
lancæ vestes quibus in sa-
cris inuisæ 223 b.
lanæumne an lineum oport-
uerit esse mortui vesti-
tum 128 a.
lanificium mulieribus olim
quod fuerit decorum 198 a.
lanigeræ arbores vbi 199 b.
lanistæ quos committerent
vel quomodo 361 a.
λαοῖς ἀποῖς quis quibus di-
ceret 227 b.
lapersæ quid 266 a.
lapidare delinquentes, vbi
cōsuetudo vulgaris 123 b.
lapidei pontes quādo pri-
mū Romæ structi 64 a.
lapides auriferi vbi 265 b.
lapideus populus vbi, &
quis sic dictus 213 b.
lapidibus qui passim dam-
natos occidunt 124 a.
lapidibus qui quos obruāt
122 b.
lapidicinis dānati qui ibi.
lapidum aliquot miracula
265 b.
lapidū diuersæ species vnde
quotidie pducuntur 264 b.
lapidū iaciendorū quæ certi
ac periti Indi 372 b.
lapis in Carysto quasi lana
intextus, quod miri præ cōmu-
nibus lapillis habeat 132 a.
lapis niger fabrefactus, cu-
ius dei figura 213 a.
lapparū cognomentum vn-
de 13 a.
laquearia cœnationū versa-
tilia, qualia Nero com-
mentus 296 b.
laqueis mulieres ex eqs pu-
gnātes non gladiis 375 b.
laralia cuiusmodi sacra
337 a.
lar deus, cuius aliquando
tessera 179 b.
larces Tolumnius quorum
rex, & à quo victus 21 b.
latentia quid 43 a.
larentiæ Accæ vnde sacra
instituta 42 a.
lares cuiusmodi numina
sunt, & quæ aliās dicti 325 a.

INDEX

lares in qua domorum parte custodirentur 302 b.
 lares quàm ridiculè ornarentur, & quid illis immolaretur 142 a.
 lares quomodo Platoni fierent 325 a.
 larium cultus vnde cœperit 116 a.
 largitorem bonorū & maiorum alium atq; alium esse qui tenerent 383 a.
 laribus quæ dicerentur arma 373 b.
 laribus quid ex cōiuiiis cedat 297 b.
 laribus quod animal dicitur 141 b.
 laribus quomodo olim sacrificatum 93 b.
 larium in larario cultus vnde 352 a. 338 b.
 larium numerus Aegyptiis quis 325 a.
 larissa arx 345 a.
 larua fora quæ 72 a.
 lasanum quid 136 a.
 laserpitij pondo quot C. Cæsar ex ærario rapuerit 55 b.
 lasthenis velocitas quanta 90 b.
 lata via 82 a.
 laterculis costilib⁹ qui pro chartis vsi 109 a.
 lateres aureos quot C. Cæsar ex ærario sustulerit 54 b.
 lateritias domus qui primi inuenerint 305 a. b.

latiar cuiusmodi sacrum 258
 latriculaus equitum qualis 107 a.
 latriculaus quorum peculiaris vestis 210 a.
 latij ius habere, quid præ se ferat 202 b.
 latinæ feriæ vbi, quomodo & à quibus agerentur 258 a. b.
 latinę literę vnde inuentæ 109 a.
 latinarum feriarū dies quot 28 b.
 latinè tantum in senatu loci qui licuisse 211 a.
 latinè vbi nullum edi oraculum liceret 318 b.
 latinis principes deorum qui 324 b.
 latino sermone vti, quibus pro munere impartitum 109 b.
 latinorum acies vt instrueretur 192
 latinorum cōcilia vbi olim haberi solita 258 b.
 latinorum deus quis 32 a.
 latio suffragij à quo solum daretur 202 a.
 latomia, quid carceris fuerit 121 b.
 latrocinia honesta vbi habeantur 214 b.
 latrocinii natura dediti qui ibidem
 latrones qui milites olim dicti 374 b.

ALPHABETICVS.

latruncolorum ludus quis 161 a.
 lauari mos Scythis quis 235 b.
 lauari in balneis horę præstitutæ quæ ac modus quis 235 a.
 lauria munera 54 a.
 laudatio funebris apud Græcos 131 b.
 laudationes reorum vnde seu quando sublatae 125 b.
 laudes deorum inter epulandum quomodo canerentur 216 b.
 laurna quorū dea 220 b.
 lauernæ qui vota facerent 156 b.
 lauernalis porta quę 220 b.
 lauicana porta quæ ibidem
 laureæ corona cur potissimum in triumphis vteretur 333 a.
 laurea quis ouando vsus 357 a. b.
 laureata iacula qui quādo ferrent 46 a.
 laureatæ literæ quę ibidē
 laureatam seu vittatam esse nauem, quid indicaret ibidem
 laureati fasces quando COS. prælati ibidem
 laurentius Valla taxatus 12 a. 34 a. 105 b. 156 a. b. 215 b. 338 a.
 laureola in mustaceis 278 b.
 lauretum quo in colle Romæ esset 345 b.
 lauri accensæ auspicia quę 314 a.
 lauri in sacris vsus quis ibidem
 lauro quibus in ludis quæ coronarentur 261 a.
 laurus qui sacra 222 b.
 lauitiæ & luxuriæ genera quàm varia 139 b.
 laxamathæ quàm mirū habeant præliandi modum 375 b.
 laxamatharū virgines quæ ratione nubant 40 b.
 leænæ in tormentis patientia quæ, & quis ei inde honor 50 a.
 lebetes ænei vbi sponte numerosum sonum edant 319 b.
 lebetes quot quo in festiua sua sponte repletur 322 b.
 lecastræ quid meretriculæ 229 b.
 leccæ cognomen vnde 13 b.
 lectæ hostiæ quæ 140 b.
 lecticæ vsus quibus vetitus 289 b.
 lecticarum muliebriū vsus & priuilegium ibidem.
 lectus genialis 60 b.
 lecti in cenaculis seu tricliniis quot 295 a.
 lecti in funere defuncti strati qui 129 b.
 lectisternia quando & quomodo fierent 311 a.

I N D E X

leda post deificationē quo
 vocabulo dicta 325 a.
 legata quomodo distribu-
 rentur 2 b.
 legatarij qui dicti 3 a.
 legati absque imperatore
 qui triumpharint 323 b.
 legati consulum qui & vn-
 de crearentur 322 b. &
 dein.
 legati cur aliquando in or-
 dinem redacti 324 a.
 legati externi quā̄m ciuili-
 ter olim ē publico tracta-
 rentur 54 a.
 legati in Africam priui-
 legium quod 324 b.
 legati legionum vbi crea-
 rentur ibidem.
 legati munus exteris qui-
 busdam quanti habitum
 ibidem.
 legati Persarum quomodo
 Athenis excepti 194 a.
 legati quot vni imperato-
 ri aliquando concessi
 324 a.
 legatio libera quā̄ ibidem
 legatis audiendis quis po-
 tissimum mensis destina-
 tus 211 a.
 legatis etiam lictores fuisse
 324 a.
 legato seorsim absque con-
 sule triumphum aliquā-
 do cōcessum fuisse 323 b.
 legatorum ius quale 251 b.
 legatorum officium & au-
 toritas quā̄ 323 a.
 legatos suscipiendi cōremo-
 niā Græcis quā̄ 252 a.
 legatum filio patrem fuisse
 323 b.
 legatus militiā cui absque
 medio subdit 9 a.
 legendi à conuiujs studio
 qui maxime tenerentur
 300 a.
 leges aliquot coniuales
 301 a.
 leges aliquot de primitiis
 non inuehēdis in urbem
 337 b.
 leges aliquot pro seruis cō-
 tra dominos 158 b.
 leges aliquot theatrales
 281 a.
 leges constituendarum ve-
 stalium quā̄ 269 b.
 leges contra luxum quā̄m
 diuersā 139 b.
 leges de publicandis pro-
 scriptorum bonis, quales
 & vnde latæ 166 b.
 leges diuersæ de danda aut
 adimenda aut negāda ci-
 uitate Ro. 201 a.
 leges in cōneratores 10 b.
 11 a.
 leges pro tergo aut capite
 cuius Romani quā̄ 157 b.
 leges quā̄ demum ratæ fie-
 rent 376 b.
 leges quā̄m multæ contra
 ambitum à diuersis latæ
 153 a.
 leges quomodo à iudicibus
 iniquis aut indoctis op-
 primantur 334 b. &
 dein.

ALPHABETICVS.

leges quomodo & vnde in-
 itio fierent 376 a. b.
 leges sanctas quā̄m deceat
 esse breues 354 a.
 leges scriptas q̄ primi pro-
 posuerint 339 a.
 leges sepulchrales quā̄ &
 quā̄m variæ 352 b.
 leges Spartanorum quales
 39 a.
 legibus malis constatērti,
 melius esse quā̄m bonis
 inconstanter 354 a.
 legio & phalanx an idem
 sint 349 b.
 legio ex quot cohortibus
 fiat 8 b.
 legio iusta 9 a.
 legio tota per quem securi
 percussa 74 a.
 legionarij à prætorianis &
 alijs quomodo interno-
 scerentur 371 b.
 legionarij qui 374 a.
 legionem non semper eius-
 dem numeri esse 8 b.
 legiones singulas suam a-
 quilā habuisse inter Ro-
 manos 177 a.
 legionibus singulis quot
 præessent tribuni milita-
 res 9 a.
 legionib⁹ victricibus quo-
 modo epulum exhibere-
 tur 334 a.
 legionis educendę signum
 cantu fieri solitum
 178 a.
 legionis etymologia 8 b.
 legionum diuersa nomina
 8 b.
 legis actio quid 340 a.
 legis XII. tabularum de-
 creta aliquot, qualia sint
 339 b. & dein.
 legislatores aliquot diuer-
 sorum qui 339 a.
 legis vim quā̄ dicta seu re-
 sponsa habeant 377 a.
 legitimæ nuptiæ quā̄
 61 a.
 legitimi milites qui 373 a.
 legulei inepti qui 120 b.
 legum bonarū occasio seu
 indicia quā̄ 354 a.
 λειτῆροι qui 46 a.
 leleges quā̄m nihili olim
 Trallib⁹ habitj, & quā̄m
 leui multa occisi
 124 a.
 lemnij cur Venerem non
 colant 77 a.
 lemniorum deus quis
 329 b.
 lemnisci quid 266 b.
 lemonia tribus à quo nun-
 cupata 29 a.
 lemuralia quot diebus quō
 ve mense fieri solita
 143 a.
 lemuralibus quid offerri &
 quibus solitum ibi-
 dem.
 lemures qui quomodo iux-
 ta Platonem fiant
 325 a.
 lemures quomodo è domi-
 bus eiici soliti 143 a.
 lemuria (forte Remuria.)
 quando agi solita 61 a.

I N D E X

lençum festum 76 b.
 lenitas feueritatem vincit
 125 a.
 lenæos Ionibus mēsis quis
 196 b.
 lenodes olim Romę quàm
 fuerint cōtempti 256 a.
 lenonibus aliquando præ-
 feçtura vr̄bis commissa
 366 b.
 lenoria oppidum 173 b.
 lentiginosū quàm olim in-
 uisi 222 a.
 létuli vnde sic vocati 12 b.
 leo cuidā dormienti sudo-
 rem detergens 116 b.
 leo enifer, cuius olim í an-
 nulo fuerit signum 87 b.
 leonem qui nummis incuf-
 serint 218 b.
 leonem qui pro deo cole-
 rent 382 b. in fi.
 leones cētum quo in sacro
 & pro quibus offerren-
 tur 164 a.
 leonibus in triumpho quis
 veçtus 332 b.
 leonis aspectus quid portē-
 dat 275 a.
 leontini quomodo à Phala-
 ride retenti 74 a.
 leonum pellibus qui pro
 conis vsi 32 a.
 leonum pugnans qui quādo
 exhiberent 362 b.
 lepidi vnde nūcupati 14 b.
 leporem & currum qui nū-
 mis incusserint 218 b.
 leporibus vbi insint iccora
 bina 306 b.

leporib⁹ effigies Aegyptiis
 quid 87 a.
 lepra, cuius regionis vr̄bs
 174 a.
 lepræi quomodo adulteros
 puniant 176 b.
 leptis quàm diues olim ef-
 fet 204 b.
 lepus ab equa editus ali-
 quando quid portende-
 rit 110 b.
 lepus cui genti in epulis
 aut sacrificiis interdict⁹
 141 b.
 lepus occurrens quid por-
 tendat 275 b.
 lesbiorum sceditas venerea
 quàm non dicenda 39 a.
 lethe fons vbi 321 a.
 lethes amnis vbi & qualis
 130 b.
 lethe Persis quid carceris
 esset 121 b.
 leucothea quo alio nomine
 dicta 325 a.
 leuistica pugna 192 a. in fi.
 leucus avis 263 a.
 leuiiores pœnæ Romanis
 quæ 126 b.
 lex Camilli de maritandis
 ordinibus 145 a.
 lex contra ambitum prima
 quæ 153 a.
 lex curiata 64 a.
 lex de mortuis in vr̄be non
 sepeliendis 116 a.
 lex funeralis 130 a.
 leges de cohibēda luxuria
 139 b.
 lex de maritandis ordini-
 bus

A L P H A B E T I C V S

bus 195 a.
 lex de regendis ciuitatibus
 201 b.
 lex Pupia 211 a.
 lex Græcorum in tyrannos
 80 b.
 lex in cælibes 195 a.
 lex in prætores 377 b.
 lex Iulia de adulteris quo-
 modo in quo casu intel-
 ligenda 175 a.
 lex Pompeia de quæstura
 54 b.
 lex quædam crudelis & il-
 lex in Co insula 115 a.
 lex quomodo vnus alicui-
 us ob gratiam aliquan-
 do ad tempus abrogare-
 tur 367 b.
 lex de vestibus militibus
 publicè dādis, vnde lata
 31 a.
 libandi in conuiujs mos
 quis 297
 libare, quota sacrificij pars
 225 a.
 libellus repudij olim quis
 196 b.
 liber quid, seu quæ corticis
 arborum pars 108 b.
 liberi lintei 166 b.
 libera seruo nubens, quo-
 modo olim habita sit
 237 b.
 liberæ in Hispania ciuita-
 tes quot 205 a.
 liberæ in Sicilia vr̄bes quæ
 202 b.
 liberalis causa Romæ vt
 expeditior esset quid pro-

speçtum 204 b.
 liberalitas quorūdam prin-
 cipum erga publicos ar-
 tium professores 100 b.
 liberalis hominis natura
 247 b.
 liberi qui parentes non a-
 lant, quomodo tractand⁹
 319 b.
 libero quid præcipuè im-
 molaretur 141 b.
 liberorum & parentum vo-
 cabulo qui comprehen-
 dantur 23 b.
 liberos quatuor aut plures
 habentis, priuilegium
 195 b.
 liberos habere qui dicātur
 24 a.
 liberos solum & libertinos
 militare cōsueffe 373 a. b.
 libertas Indorū & Tapro-
 banitarum quanta 158 a.
 libertas minima quæ 205 a.
 libertas minor seu media
 quæ 204 b.
 libertas quibus ciuitatibus
 seu gētibus vel data vel
 adempta 202 b.
 libertas seu licentia Satur-
 naliorum 93 a.
 libertate donati quomodo
 triumphantem sequi so-
 lerent 333 a.
 libertatem accipiens, quo-
 modo simul & prænomen
 reciperet 255 b.
 libertatem emebant serui à
 dominis, pecuniis furtia
 & rapinis partis 205 a.

I N D E X

libertatem in lusu deponere soliti qui 162 b.
 libertatem vbi quis furando amitteret 340 b.
 libertatis atrium vnde structum 127 a.
 libertatis porticus ex domo Ciceronis facta 345
 libertatis templum à quo & ex qua pecunia structum 345 b.
 libertatum diuersitas, & inter Græcos quâta 204 a.
 libertatum species tres 200 b.
 liberti in funere herili 129 b.
 liberti ingrati quomodo noua seruitute afficerentur 159 a.
 liberti leuiter peccantes, quomodo puniretur 159 a.
 libertinas ducere quibus vetitum 236 b.
 libertini pro ciuibus se gerentes, quid à Claudio passi 159 a.
 libertini quando ius suffragij habere cœperint 25 b.
 libertinus quis primus senatum inquinari, & quis purgari 207 a.
 libertorum annulo donatorum ius & conditio 80 a.
 libertorum bona ad quem quomodo pertinerent 341 b.
 libertorum dea 200 b.
 libertorum insigne 99 b.
 liberti inter senatores duos

medius ambulans colapho cæsus 207 a.
 libitina ædes quarum rerum emporium 310 a.
 libitineusis porta quæ 220 b.
 libo quàm nequiter à Tibero per fraudem circumuentus 159 a.
 libra Italica quot uncis seu denariis constet 90 a.
 libra quot chrysis constet 242 b.
 libralis assis quantum appenderet 242 a.
 libs, cuius oli regia 127 a.
 libycorū deus quis 326 a.
 libycus Hercules quis 77 b.
 libyſinus quis quibus deus 327 a.
 licetia magistratum quibus legibus, & quoties obuiatum 188 b.
 licere principi, quodcumque libuisset, Caracallæ dictum 39 a.
 lichanos quid 246 b.
 lichas quid sit 88 b.
 licinia & Ebutia lex 153 b.
 licinia & Muria leges, cuius belli occasio fuerint 201 b.
 licinij in Alabaudæ scōma 213 b.
 licinij q. & vnde dicti 13 a.
 licium igni nō obnoxium, ad quid olim præcipue vsurparum 132 a.
 lictores cum bacillis tantis

ALPHABETICVS.

quibus & vbi honoris causa permisi 45 b.
 lictores dictatoris quot 240 a.
 lictores in vrbe quibus tantum permisi 45 b.
 lictores prætoris quot 79 b.
 lictores quis primus habuerit 44 b.
 lictores vnde dicti 44 b.
 lictores vtrum singuli per se, an bini seu terni magistratum præcederent 45 a.
 licitorū munera quæ 44 b.
 licitorū 45 b.
 lienis (aliàs lyenis) locus & omina quæ 307 b.
 lienosi natura qui seu quales ibidem.
 lienosi qui populi natura sint 307 b.
 ligitæ quomodo oracula ederent 322 b.
 ligna aris imposita, cui nam vltro arserint 226 a.
 ligna delibrata seu decorata qui pro diis honorarint 382 b.
 ligna mali ominis quæ 225 b.
 ligna quibus in aquis lapidescant 265 b.
 ligna edulia 295 b.
 ligures puerperæ quàm fortes 98 b.
 ligures natura quales 215 a.
 ligurum quotplex diuisio ibidem
 limé offēdisse, quid 275 b.
 limi qui & vnde dicti 13 a.
 lindi quàm ridicule Hercules li sacrificent 75 b.
 lineas tantum vestes quæ natio gerat 291 b.
 lingonibus ciuitatem quis dederit 203 a.
 lingua qui milites multarentur 75 a.
 linguæ hostiarū quibus apud Græcos darentur 225 b.
 lingua mendacis vt punita 342 b.
 linguas tostas quibus cur in cœnæ sine apponere mos sit 295 b.
 linteaminibus qualibus in conuiuio quidam vterentur 298 a.
 linteata cohors Samnitibus quid 351 a.
 linteii libri 166 b. 108 b.
 linteis quid olim inscriberetur 108 b.
 linteorum thoracum quis olim vsus 372 a.
 linteum sarissæ oppositum, quid quibus militiæ indicaret 178 b.
 litare, quota sacrificij pars 225 a.
 literæ laureatæ 46 a.
 literæ chartæq. Phœnicum quales 109 a.
 literarum diuersarum inuētores diuersi qui ibidem
 literas aut epistolas qui peris mortuorum iniiceret 131 b.
 literati serui qui 289 b.

I N D E X

litteris instituedi ordo apud Romanos 100 a.
 litteris primū vsi qui 109 a.
 litteris qui cur inurarentur 158 a.
 litibus publicis per quos dies superfederetur 311 b.
 liturgi atheniensium 45 a.
 lituus augurum qualis 293 a.
 lituus cuspide incurua, qui bus sceptri vice fuerit 48 b.
 lituus quibus in bello peculiaris 178 a.
 lituus quorū peculiare insignium 64 b.
 liuij & Claudij censorum quanta similtas 26 a.
 liuius poeta quando floruerit 318 a.
 lixæ qui dicerentur 372 b.
 lixæ cum virgibus vbi magistratus præire soliti 46 a.
 lixæ equitibus interuagari prohibiti 32 b.
 loca augurandi certa fuisse, non fortuita 293 b.
 loca gētilitiorū sepulchrorum Romanorum 116 b.
 loca populi & patrū in spectaculis discreta 280 b.
 loca senatus vocandi quæ 207 b.
 locandi domos ratio alia atq; alia, & quæ 147 a, b.
 locari ad dextram, quid 86 b.
 locationis leges penes quos esse soleant 146 b.
 lochia Alexandria promotorium 127 b.
 loci in conuiliis ratio quæ 299 b.
 locrenses natura quales 214 b.
 locrenses quā impia & ridicula vota diis facere soliti 166 a.
 locrensis moneta qualis 218 b.
 locrensiū aduersus Crotoniatas votum quale 165 a.
 locrensiū mos in nuptiis 58 b.
 locri Epizephirij quanta clade Crotoniatas affligerint 380 b.
 locrorum insperata ad Sagram victoria quanta 278 a.
 locrorum nuptiæ vt fierent 40 a.
 locrorum multiplicitas ac differentia quæ 339 a.
 locus honoratior in mensa quis & cui dari soleret 299 b.
 locustæ quorum sint quotidianus cibus 138 a.
 locustarum in Cyrenaica quanta vis, & vllas eorū occidisse, quantum peccatum 124 a.
 longus vicus 82 b.
 longobardorū mos in barbæ primæ lanugine ponenda 43 a.
 loquutiones brutorū quo-

ALPHABETICVS.

modo expiarentur 314 a.
 lora in sinu qui cur gestarent 44 b.
 loricarū tegmina quā apud diuersos diuersa 32 a.
 lorum, quorū insigne 99 b.
 lotio antiquo qui balneis vrantur, non aqua 235 b.
 lotionib⁹ quot ac quā assiduis qui sacerdotes vrerentur 349 a.
 loto qui pro pane vrantur 138 a.
 lotometra qui panes conficiant ibidem
 lotophagorum sepultura quæ 115 b.
 lotus capillata quæ 271 a.
 lucani quomodo pueros educarent 97 a. eorum hospitalitas 204 a.
 lucensibus cuiusmodi fuerit ius ciuitatis 202 a.
 lucernas quis rex in ocio pro voluptate fabricaret 161 b.
 lucij Craffi magnanimitas 181 b.
 lucij Parthenopæi laus 213 b.
 lucij prænomē quæ familia cur semper vitaret 256 b.
 lucina quæ dea 327 a. 384 b.
 lucinæ Iunonis templum ac festus 346 b.
 lucinæ quod hominis membrum sacrum 85 b.
 lucipores qui 255 b.
 lucius vnde dictum 161 a.
 lucos & nemora Germanis fuisse pro templis 223 a.
 lucretiæ cū stupratore suo cognatio quanta 315 a.
 lucretius quo sub rege præfectus vrbs 366 a.
 luctuosos diis supplicare, non sacrificare debere 351 b.
 luctus apud Spartam publicus de rege mortuo quis 128 a.
 luctus indicia apud diuersas nationes quæ 128 a.
 luctus indicia in publica calamitate qualia 291 a.
 luctus publicus vt tolleretur 133 b.
 luctus publicus cur iustro cōdendo veritus 312 b.
 luctus publicus quib⁹ in sacrificiis omitteretur 351 b.
 luctus quibus non debetur 132 b. & 133 b.
 luctus tempore ornatus omnis abiiciebatur 133 a.
 luctus patrius vt minueretur 133 b.
 luctus summi indicia & exempla 131 a.
 luctus tempus quot olim dierum esset aut mēsum 132 b. & dein.
 lucullus quæ potissimū re adeo ditatus fuerit 165 a.
 lucullus qualem aliquando nauem Romam miserit 46 a.
 lucullus quo ornatu solus ipse in bello vsus 31 a.
 luculli laus ob scenus ex-
 II iij

INDEX

pulsum 11 a.
 lucumones, qui 173 a.
 lucus Herculis apud Athenas quā celebris, & à quō incensus 77 a.
 lucus Vestæ vbi 345 a.
 ludibriis verborum cui deo sacrificetur 76 b.
 ludicra sub conuiujs aut post exhiberi solitā quæ 300 a. b. 289.
 ludicrum quinquennale triplex quis instituerit 363 b.
 ludiones quomodo à populo honorati 95 b.
 Iudi ab ædilibus potissimū curari soliti qui 365 a.
 Iudi Apollinares vbi extra urbem fieri soleant 57 a.
 Iudi funebres vbi & quib⁹ soleant exhiberi 132 a. b.
 Iudi in Græcia quā varij 365 a.
 Iudi magni qui, & quando instituti 359 b.
 Iudi magister Romæ prim⁹ quis 100 a.
 Iudi per ædiles edendi, qui 187 a.
 Iudi quā leuib⁹ de causis pollui crederentur 365 b.
 ludorum aliquot publicorum inter Græcos ratio quæ 259 b. & dein.
 ludorum aliquot pueriliū apud Græcos, catalogus 162 b.
 ludorum differentia & cura Romanis olī quāta 359 a.
 ludorum lusoriorū species

variæ 161 a. & dein.
 ludorum tibiæ unde fierent 222 b.
 ludorum vouedorum consuetudo 163 a.
 ludos singulis dijs suos fuisse 359.
 ludouicus Matha quā præter æquum in carcere excruciat⁹ 335 a.
 ludus literarius Ciceronis 37 b. & dein.
 ludus saltatorius vbi publice olim fuerit 101 a.
 Iugduni quid imperatores Romani facerent 243 b.
 Iugdunū Gallis olim quid 259 a.
 Iugendi mos apud diuersos quā diuersus 127. 128. & dein.
 Iugendi tempora cur præstinata 351 b.
 Iugubrium vestium color quis 129 b.
 Iumē in nauī prætorij quid innuere soleret 179 b.
 luminaria quot & quomodo Scipio nauibus distribuerit ibidem.
 luminaria (rectius liminaria) domus auguralis semper patere oportuisse 294 a.
 lumine qui non utantur noctu 375 b.
 Iuna à quibus culta 382 b.
 Iunæ ædes quo fuerit in colle 345 b.
 Iunæ & soli quid Athenis

ALPHABETICVS.

libaretur 143 a.
 Iunæ noctilucæ templum vbi 345 a.
 Iunæ quod animal sacrum 141 b.
 Iunaris annus quis 168 a.
 Iunulæ quæ fibulæ dicerentur 28 a.
 Iunam in calceis adscribere quid notaret 284 a.
 Iunulas in pedibus qui ferrent 284 a.
 Iunæ sacrificatibus quid felicitatis obtingat 195 b.
 Iupa quoties infantes aliquando aluerit 110 a.
 Iupæ quid 229 b.
 Iupanarium aliquot cognomina ibidem.
 Iupercal vbi 345 b.
 Iupercalibus quid immolaretur 142 b.
 Iupercaliū origo, cæremoniæ, licentiæ quæ 211 b.
 Iupercorum impudētia, licentia, nequitia quanta 212 a.
 Iupiarium vrbs vbi sita 50 b.
 Iupī effugie qui quem colāt 319 a.
 Iupī rostrū in foribus villarum cur 60 a.
 Iupinum quis habuerit tertium pedis digitum 246 a.
 Iuporum omina qualia 275 a.
 Iupū auribus tenere, quid 278 a.

Iupum qui vt deum veneriti 383 a.
 Iup⁹ in fabula, quid 280 a.
 Iurconis lex in ambituosos 154 a.
 Iuscina in cuius infantis ore aliquando cecinerit 273 a.
 Iusciniæ augurium quale ibidem.
 Iustitania qualis prouincia, & eius conuentus quot 104 b.
 Iustitiani destinatos morti quomodo occidat 124 a.
 Iustitiani qualibus utantur in bello galeis 32 b.
 Iustitanorū in præliis arma & ornamenta quæ 375 a.
 Iustitanorum pœna in parricidas 122 b. 124 a.
 Iustitanos comam alere vt sceminas 290 b.
 Iustorium opus à quo imperatore descriptum 161 b.
 Iustradæ vrbs Romæ tempus & cæremoniæ quæ 312 a.
 Iustrandi res diuersas cæremoniæ olim quæ 312 a. b.
 Iustratio eorum qui fuerint interfuerat, quomodo fieri solita 132 a.
 Iustrationes quare aut quomodo fierent 312. 313.
 Iustricus dies quis 99 a.
 Iustris condendis quid præcari soliti 312 a.
 Iustrum quibus diebus fieri prohibitum 314 a.

I N D E X

luxuriæ cohibendæ leges 139 b.
 luxu qui præstent 215 a.
 luxus mensarû Romæ quis 295 a.
 luxus Persarum quantus 295 a.
 luxus quando primùm Romam inuasit, quando Græciam 139 b.
 luxus vestium apud Romanos 289 b.
 lyæus cuius dei nomen 327 a.
 lycabas quid 167 b.
 lycæum Athenis quid 135.
 lychni cognomē vnde quis habuerit 70 b.
 lychnus inextinctus in quibus olim templis seruaretur 269 a.
 lyciacus cōuentus ex quot olim constaret vrbibus 174 b.
 lyciæ sortes quæ 320 a.
 lycij comam quanti fecerint 290 a. b.
 lyciorum in luctu mos 128 b.
 lycium Peripateticorum 167 b.
 lycius deus quis dictus 327 a.
 lycopolitæ cur non vtatur tubis 178 b.
 lycurgi de sepeliendi more sententia 115 a.
 lycurgi lex de dotibus mulierum 197 a.
 lycurgi disciplina militaris 194 a.
 lycurgi diuisio militaris 8 a.
 lycurgi edictum quomodo in conciliis sententiæ dicerentur 208 b.
 lycurgi in seruos immanitas 158 b.
 lycurgi lex in cœlibes 195 a.
 lycurgi lex quædam à quo & cur abrogata 125 b.
 lycurgi quanta ambitio 154 a.
 lycurgi sacrificia qualia 92 a.
 lycurgi leges 339 a.
 lydiæ oppida clarissima quæ 174 a.
 lydi naturæ quales 214 b.
 lydi quid primi excogitasse dicerentur 218 a.
 lydi qui olim dicti, & vbi 174 a.
 lydi quos ludos qua de causa inuenerint 162 b.
 lydis quid à Cyro imperatorum 74 a.
 lydius canēdi modus qualis 178 a.
 lydius ornatus quis 74 a.
 lydorum in elocandis nuptum filiabus cōsuetudo 40 b.
 lyen quæ quibus sit dea 327 b.
 lyenis (alibi lienis) defectus quibus potissimū proficit 90 b.
 lymios quis sit deus 34 a.

A L P H A B E T I C V S.

lymiræ pisces ad quid præter morem accommodi 49 b.
 lymirorum in dinoscendis filiis ex promiscuo concubitu mos 41 a.
 lyra quanto olim in precio esset 101 b.
 lyrica musca quæ mulier dicta 364 a.
 lyricorum vatum victima quæ ibidem 338 a.
 lysandria templa 307 b.
 lysandri cor pilosum 307 b.
 lyrias cuius discipulus & cuius 50 a.
 lyrias Pythagoreus cuius aliquando præceptor 38 a.
 lysimachi canes quale quid aliquando fecerint 151 a.
 lysimacho quid cædida Alexandri fascia portenderit 47 a.
 lysus fluuius à quibus aliquando ebibitus 382 a.
 m. literæ omen in fortibus 208.
Macedonia cui Romano cognomen dederit 69 a.
 macedonia in quot olim prouincias diuisa 104 b.
 macedonicæ phalægis descriptio exquisita 350 a.
 macedonicæ phalægis vsus quis 350 a.
 macedonū coniugia 38 b.
 macedonum deus quis 326 a.
 macedonum regia vbi, & quæ ibidem 33 a.
 macedonum lex quædam militaris 37 a.
 macedonibus triumphum erigere vetitum 37 a.
 macedonum regum diadema 47 b.
 munera 107 b.
 macedonum pœna in malestatis reos & sacrilegos 123 a.
 macedonum dissentiendi mos 208 b.
 macella vnde dicta sint 166 b.
 macellus quidam cur supplicio affectus; & cui reū nomen dederit ibidem 326 a.
 machlyes qualia habeant occipitia 290 a.
 macra flumen 123 a.
 macrianorum familia quid proprium habuerit 87 b.
 macrobij Æthiopes quàm miro fonte ac quàm iucundè lauent 235 b.
 macrochus quis cur dictus 246 a.
 mactari vxorem ad sepulturam viri, vbi lex esset 131 a.
 mæandro fluuiio aliquando sacrificatum fuisse 382 b.
 mænades quæ 363 a.
 mænala fluuius (si rectè scriptum) à quibus aliquando epotus 382 a.

I N D E X

manali montes quorum a-
sylum 212 b.
mæones vbi & qui 174 a.
magi Indorum quàm rigi-
de ac religioſe viuant
221 b.
magi Perſis qui 117 b.
214 b.
magi quid nūcupandis vo-
tis addere ſoliti 164 b.
magia vbi, & quos olim
pueros doceretur 100 b.
magides quid 29 b.
magiſter equitū à quo no-
minari ſolitus 239 b.
magiſter populi olim quis
238 a.
magiſtri puerorū quales
eſſe debeāt 99 b. & dein.
magiſtratu fungendi ætas
4140 a.
magiſtratu in prouinciam
eunti, quid à ſociis exhi-
bitum oporteret 175 b.
magiſtratum eundem quo-
to demū anno eidem ge-
rere liceret 189 a.
magiſtratum vltra præſcri-
ptum tempus gerentes,
quomodo à diuerſis gen-
tibus diuerſè puniti
190 a.
magiſtratu fungentes de-
functi vt efferrentur
129 a.
magiſtratu fungentes apud
Athenienſes vino abſti-
nebant 190 a.
magiſtratus finito honore
vbi inſignia deponere ſo-
liti 71 b.
magiſtratus omnes cū ple-
be communicati 170 b.
magiſtratus Romani regi-
bus externis quomodo
prælati 45 b.
magiſtratus ſummi apud di-
uerſos nomina diuerſa
238 a.
magiſtratum apud diuer-
ſos diuerſa nomina quæ
117 b.
magiſtratum inter ſe mu-
tuus honor & ceſſio qua-
lis 46 a.
magiſtratuū Romanorum
ordo 79 a.
magiſtratuū violentia qui-
bus legibus & quoties
compreſſa 188 b.
magiſtri militiæ apud Per-
ſas 30 a.
magiſtri puerorum quales
eſſe debeant 96 a.
magiſtro augurum quid ſo-
li licuerit 293 b.
magnatum aliquot Rom.
frugalitas & modeltia
139 a.
magnetarches quid 218 a.
magni cognomē vnde Pō-
peio obuenerit 15 a.
magni dij qui, & cur ſic di-
cti 324 b.
magonis nomē ſeruis inde-
re quis veruerit 160 b.
magophonia quæ dies di-
cta 234 b.
magorum mira quædam
commenta ad impediend-

ALPHABETICVS.

dum adulterium 176 b.
magorum commentum in
nuptiis inuendis 60 a.
magorum ſepultura 115 a.
maia dea, quæ 336 b.
384 b. 350 a.
maia quo alio nomine di-
cta 99 a.
maia & Mercurio quid
quo menſe immoletur
155 a.
maiales qui 68 b.
maieſtatis reus quomodo
puniretur 175 b.
maij dies aliquot quibus
vel læti, vel tristes
232 b.
maij idibus quid fieri ſoli-
tum 154 b.
maiores & minores victi-
mæ 143 a.
maiores natu inter augu-
res, etiam conſulibus in-
corum collegio præferri
292 b.
maiorum gentium dij qui
324 b.
maius cui deo dicatus
169 b.
malacius quis qua de cau-
ſa dictus 286 a.
mala: Fortunæ: tēplum vbi
20 b.
malæ tractationis actio
vixori contra virum
195 b.
maleoli matricidæ poena
122 b.
maledica ſacra quorum
76 b.
malici qui nuncupati 13 b.
maleo qui victimas cędant
225 b.
malum conſilium cōſulto-
ri peſſimum 280 a.
malus nauis, an nauis pars
dicendus 41 b.
malus apud Ægyptios cro-
codili typo exprimitur
87 a.
mamerici vnde orti
14 b.
mamerco homini ditiffimo
cur negatus conſulatus
362 b.
mamercorum etymologia
ac origo 255 b.
mamularum cognomen
vnde 13 b.
mamurra domus vbi
346 a.
mamurrius faber quid ar-
tiſcioſè effinxerit
43 b.
mancipes qui ſunt 107 a.
mācipia ægra quomodo li-
bera fiant 159 a.
mācipia aut pueros ven-
dendi mos 339 b.
mācipia qua de cauſa qui-
bus ad eſſe ſacris non de-
cebat 76 a.
mācipia quomodo diuer-
ſis poenis & quibus affici
ſoleant 158 a.
manduci effigies quomodo
in triumphis ferretur
332 b.
manes ad cœnā vocari ſo-
liti 310 a.

I N D E X

manes quale in Phrygia no-
men 160 b.
manes quomodo expiētur
309 b.
manes seruis fugitiuis quā
leuiter, imò nihil à Dio-
gene plexus 158 b.
manium decorum auspicia
qualia 143 b.
manibus parentare quo tē-
pore & cur illicitū 309 b.
manibus qui cur non pa-
rentent 310 a.
manib⁹ seu Diti quomodo
vota fierent 165 b. in fi.
& dein.
manibus triumphātis quid
seu quæ tenerentur 333 a
manicam tunicam ferre,
Parthis quid 291 b.
manix deę quomodo sacri-
ficatum sit olim 91 a.
manius Papyrius primus
rex factorum 172 b.
manij vnde dicti 255 a.
manilij vnde orti 14 b.
manipulares qui 177 a.
374 a.
manipulis centurię quot
350 b.
manipuli legionis iustę
quot 9 a.
manipulus sceni quomodo
olim pro signo militari
ferri solitus 177 a.
manipul⁹ leuis ex quot mi-
litibus constet, & cur sic
dictus 7 b.
manipulus quot hominib⁹
constet 350 b.

manium in sacris qualia
sumi soleant auspicia
143 b.
manlij Capitolini domus
quid post dominum socii
sum facta 166 b. 344 b.
manlij rei ac damnati ne-
mo ex cognatis misertus
125 a.
manlius Imperiosus cur di-
ctator factus 9 b.
manlius qua de causa sena-
tu motus 99 b.
mannus cuius filius, quo-
rumve deus 326 a.
mantes qui semper adesse
senatui voluerint 208 a.
mantua cuius olim regio-
nis habuerit principatū
173 b.
manubię Æmylij quām o-
pimę 145 a.
manubię deorū cuius sint
coloris & cur Iouis tan-
tum rubrę 272 b.
manumissis plena libertas
quando data. 203.
manumissi in quas tribus
distributi. 52 b.
manumissio quomodo fie-
ri solita 200 a.
manumitti apud proconsu-
lem posse 104 a.
manus pectori admouenda
in voto 166 a.
manum occidentis seipsum
absensā à cadauere qui-
dam proiciebant 115 b.
manum labris admouere,
quid innuat. 224 a.

A L P H A B E T I C V S.

manibus arā tenere in pre-
cando qui cogerentur
225 b.
manum protendere, quid
246 b.
manus complicatis digitis
efficitio, quid signet 87 a
manus expedire atque effer-
re quid indicaret 180 a.
manus fidei sacra quæ 86 b
manus imperatori proten-
tari à militib⁹, quale quid
signet 180 a.
manus in cęlū tēdere quid
86 b.
manuum osculatio 86 b.
maracanda quorum regia
127 b.
marathonij primi diuinos
honores Herculi dedere
75 b.
marathon ciuitas vbi 380 b
marcelli imperatoris ani-
maduersio in milites su-
gaces 74 b.
marcelli theatrum quale,
& vnde structum 127 a.
244 a.
marcellorum familia vnde
orta 14 a.
m. Crassus diris execratus
165 b.
marcipores qui seu vnde
dicti 255 b.
marci prænomen cui fami-
lię interdictum 166 b.
marci prænomen quibus in-
uisum ac infame 256 a.
marcomanni quomodo re-
gem eligere soliti 138 b.

mardonio quid olim Troe-
zene prædiuinatū 320 b.
mare & nauas qui sacer-
dotes detestentur 349 a.
mares quibus sacris inter
esse non deceret 336 a.
mares Romani quot habue-
rint nomina 15 b.
marica cuius deę cognomē
325 a.
maricci cuiusdam insignis
facinus 71 a.
mariani muli qui 278 b.
marij cadauer à Sylla ef-
fosum, & in Anienū mis-
sum 114 b.
marij cuiusdam somnium
verum 17 a.
marij de Iugurtha ac Cim-
bris trophæa 36 b.
marij lex 153 b. 201 b.
marij satellites qui dicti
371 b.
marina aqua ad quid potif-
simum conducatur 314 a.
marina aqua qui cur vinū
diluant 296 b.
marinos homines non esse
fabulosos 133 b. & dein.
maritandorum ordinū lex
145 a. 195 a.
mariti erga vxorem officiū
& contra 195 b.
maritus vxoris priuilegio
tutus 289 b.
mariti mores, vxori legem
esse 195 b.
mariti vbi puerperarum in-
star decumbant, & quare
98 b.

I N D E X

maritis fuisse in vxores ali-
quod repudij ius, nullum
vxoribus in viros 196 a.
maritus ferus & malus Spar-
tae coercitus 195.
maritus vbi det vxori dotē,
nō ab ea recipiat 197 a.
marius quid plebi restitue-
rit 117 a.
marius quomodo ciuitatē
nactus 202 a.
marius quo solū signo mi-
litiae primus vsus 177 a.
marmaritimam herbam qui
curei admiscere soliti
164 b.
marmorea edulia 295 b.
marmorē conchae concretae
vbi visae 265 a.
marrhes rex quid miri ha-
buerit 46 b.
mars cuius dei vxorem stu-
pravit, mars quale nūmen
382 b.
marsorum pernicitas qualis
90 b.
marsya aliquando sacrifi-
catum fuisse 3 b.
marsya pellis vbi olim su-
spensa videri soleat 72 b.
martiales ludi qui 365 a.
martialis apertus, ac mini-
mē inuolutus 175 a.
martialis locus discussus
71 b. 274 b. 238 a. 235
b. 247 b.
marte quā diuersa anima-
lia diuersae gētes immo-
lent. 141 b.
marte quod animal dica-

rum 142 a.
martij idibus quid fieri so-
litum 154 b.
martii vnde (si recte scrip-
tū) dicti, & quib⁹ id pre-
nominis peculiare. 255 b.
martis aedes cur extra urbē
fuerit 56 b.
martis aedes vbi Romae
344 b.
martius cui dea sacrat⁹
169 b.
martius Coriolanus quid
primū Romae passus
125 a.
martius mensis quā variē
à diuersis olim habitus
168 b. 169 a. b.
mascula, progenies vbi in
hereditatē succedit, non
fœmina 343 b.
masculas picturis in quib⁹
sacris abscondi oportet
336 a.
masculini generis victima
vbi meliores quā fœmi-
nini, & vbi rursus contra
143 b.
masinissae satellites, canes
371 b.
massae cur quidam nuncu-
pati 14 b.
massae sylorum regiae vbi o-
lim fuerint, & quae 127 a.
massagetarū cui solū deo
sacrificent 142 a.
massagetarū quo vestium co-
lore militiae vsi 30 b.
massagetarum in senes im-
manitas quanta 115 a.

A L P H A B E T I C V S.

massiliensium in morte ali-
cuius consuetudo quae
129 a. 133 a.
massiliensium lex in seruos
malos 159 a.
massiliensium senatus quot
constiterit personis
206 a.
massiliensium seueritas ac
honestas 282 a.
masurius Sabinus quid de
Aruilibus referat 42 a.
mater Augusti praegnans
quā mirū habuerit som-
nium 171 b.
mater, cuiusmodi fluius
174 a.
mater deūm quae sit 327 a.
mater vbi natalibus filii ni-
hil conferat aut officiat
238 a.
matribus misceri somnian-
tes 171 a.
materia domorum initio a-
pud Romanos & alibi
quae 305 a.
materia & species iuriscōn-
sultis quid 114 a.
mathematicorum nobilissi-
mus quis 318 b.
matrem Romae quis primus
occiderit, & quomodo
plexus 122 b.
matres familiae in qua do-
mus parte agerent 304 b.
matri liberorum trium, quae
fuerint priuilegia 195 a.
matrib⁹ ipsis suos infantes
alendos esse 99 b.
matrimonia quoto cogna-
tionis gradu apud diuer-
sos licuerint 38 b.
matrimonii comoda quae &
quanta 194 b.
matrimonii in eūdi tempus a-
pud Persas, quod sit 61 b.
matris deūm effugies qualis
213 a.
matrona quae dicta dea 327 a.
matrona qualis (vahl turpi-
tudine) mēbro virili co-
ronam Romae quibus in
sacris publicē imponeret
363 b.
matronae cuiusdam somnia-
tricis mirum 17 a.
matronis in semitis viros
cedere de via oportuisse
177 a.
matronae quo beneficio fun-
ebrem laudationem ad-
ep:ae 196 a.
matrone (si diis placet) pu-
dicā quid Veneri in sinū
offerre soleant 155 b.
matronalia festa quae 169 b.
& 361 b.
matronarum auro quando
inops erarium subleuati
196 a.
matronis quib⁹ ludis inter-
esse prohibitum 232 b.
282 b.
matrum stirpem vbi sobo-
les sequatur, non patrum
256 a.
matuta cuius dea cogno-
men 325 a.
matuta, & mater deūm, ca-
dem dea 141 b.

I N D E X

matutæ Iunonis ara vbi
328 a.
matutæ facellū vbi Romæ
71 b.
matutina tonitrua qd præ-
ferant 272 b.
matutino tempore qui cur
immolent 224 a.
maurorum deus quis 326 a.
maurorū singulis quot per
missæ vxores 39 b.
maurorum vestes quales
289 a.
mausolo quid Lycij pro
non tondendo capillo da-
rent 290 b.
mausolo quos ludos quis
instituerit 363 b.
machyles quàm ridiculè
pillos vel alant vel ton-
deant 290 a.
maxima apud Romanos o-
lim multa quæ 122 a.
maximi cognomē quot Ro-
mæ habuerint 15 a.
maximini imperatoris exer-
citiū 32 a.
maximini insolentia 86 b.
maximus pontifex quis
65 a.
mazacenorum in legibus
dubiis interpretādis mos
quis 378 a.
mechiris quis quib⁹ sit mē-
sis 169 b.
meccenatis futilitas in re-
pudianda & reconciliāda
vxore 196 b.
meccenatis horti Romæ v-
bi 346 b.
meccenatis in annulo signū
87 b.
meccenatis tessera qualis
179 b.
meccenatis vestitus quis
286 a.
medi molles 214 b.
mediastini qui 170 b.
mediaticus Capuæ quid
214 a.
medici à quo ciuitate dona-
ti 201 b.
medicina celebres qui
215 a.
medic⁹ digitus quis 246 a.
medij dij qui 325 a.
medimnus quot modiis cō-
stet 89 b.
medio digito aliquid indi-
cantes, quib⁹ insanire pu-
tati 246 a.
meditrina quæ dea 327 b.
meditrinalia & dies Medi-
trinales qui ibidem
medix quid 238 a.
medorum Persarum reges
plures habebant vxores
41 a.
medorum regum diadema
quale 47 a.
medorum vestitus qualis
288 b.
megabyzus quis cuius deæ
flamen 66 a 349 a.
megalenses ludi qui, cui &
à quo dicati 360.
megalobyzus cuius nomen
68 a.
μεγαλοὶ θεοὶ qui 324 b.
megarēses quàm inuisi A-
thenis

A L P H A B E T I C V S.

thenis 33 b. 203 b.
megarenfes quo dicto à Pla-
tone inculati 305 a.
megarenfium curia quomo-
do à M. Antonio irrisa
25 a.
megarenfium mos in condi-
dis corporibus 116 a.
megarenfium tribus quot
27 b.
megasthenis in Italia colo-
niæ 51 b.
megistanes Persis quid
238 a.
megistanes quorum fuerit
summus magistratus
117 b.
megiliæ dos quanta 197 a.
mel cui offerri solitū 141 b
mel in conuiujs quando
exhiberetur 138 b. 295 b.
mel optimū cuiate 295 b.
melanthus qua de re quàm
appositè Gorgiam irrisit
291 a.
meletidis stupiditas in nu-
merando quanta 101 a.
melicerta quis deus, & qui-
bus alijs nominibus di-
ctus 261 a. 325 a.
melici pulli qui 49 a.
melij domus post necē do-
mini quomodo dicta
167 a.
μελιερατορ quid 117 a.
melissa cuius nomen 66 a.
melissæ nymphæ inuentum
quod, & cultus quantus
224 b.
melita via 83 a.
melitæ templum Athenis
quale 346 b.
melita quæ quibus sic ap-
pelleretur dea 327 a.
mellaria quid 336 a.
melle qui defunctos obli-
nant 115 a.
mellis repertor Cyrenensibus
quis sit 93 a.
melophori Persis qui
371 b.
membra hominis religiosa
quæ 84 a.
membri rupti pœna quæ
343 b.
membrū Liberi quàm tur-
piter olim per agros &
urbes vectaretur 363 b.
membrum virile quo men-
se, quo cultu, à matronis
Romæ venerari, & quò
deferri solitum 155 b.
membrum virile quo in fe-
sto per forū plastro ve-
heretur 363 b.
memmiorum origo quæ
14 a.
memnonis statua quàm mi-
ra 213 b.
memoria Othoni impera-
tori quanta fuerit 338 a.
memoriæ fons vbi 321 b.
memoriæ locus vbi 246 b.
memoriæ sedes vbi 86 b.
memoris signum apud Æ-
gyptios quale quid 87 a.
memphis Ægypti regibus
quid 345 a.
menander à quo poëta qua
re aliquando superatus
m m

364 a.
 mendacium qui maximè a-
 uersati 342 b.
 menelai præceptor quis
 100 a.
 menelaus ex qua apud La-
 cedæmonem tribu 27 b.
 menianum quid 68 b.
 meniditæ cuiusurbis portæ
 221 a.
 menis rex cur à Thebanis
 execratus 139 b.
 mēse apud Indos in cōui-
 uis quomodo assideatur
 297 b.
 mensa apud maiores inter-
 res sacras habebatur
 297 b.
 mensæ & cibus primi secu-
 li Romæ quales 295 a.
 mensalis Iuno ubi culta
 25 a.
 mensarij quinqueuiri qui
 151 a.
 mensarum in cœnaculis nu-
 merus quis, ac nomina
 quæ 295 a.
 mensarum species quàm di-
 uersæ 29 b.
 mensas vacuas tolli non li-
 cuisse 133 b.
 menses cui dicari 168 a.
 menses quibusdā gentibus
 suspecti 232 b.
 menses quot annum consti-
 ruant 168 a.
 menses singuli quorū Cæ-
 sarum nominibus dicti
 169 b.
 menses singulos sua habe-
 re numina 169 b.
 mensis argenteis quis pri-
 mus Romæ usus 295 b.
 mensis mille quis aliquan-
 do pransus 334 a.
 mensis secundis apud Græ-
 cos quid exhiberetur
 295 a.
 mensis singulis seu lectis
 quot cœnare soliti 296 a
 mensis vnis quot conuiuas
 Græcis adhibere satis
 296 a.
 mensiū dies quot apud In-
 dos 168 a.
 mensiū diuersorum diuer-
 sa apud diuersos nomina
 169 b.
 menstruatæ templa adire
 ubi vetitum 222 a.
 menstruum annum qui fe-
 cerint 167.
 mensurarum aliquot no-
 mina 79 b.
 mensurarū castigatio, quo-
 rū muneris fuerit 186 b.
 mentiendi quibus modus
 nullus 342 b.
 mentina tribus quando in-
 stituta 26 b.
 mentis ædícula ubi 344 b.
 mētula porrecta statuas qui
 quibus in festis publicè
 per vicos ferrent 363 b.
 mentum tangere & genua
 apud Græcos quid 86 a.
 mercari quomodo solitum
 pecunia non signata
 217 b.
 mercatores an ad magistra-

tum admittendi 190 a.
 mercatorum deus ac festus
 dies quis 154 b.
 mercatus frequens quoto
 semper die haberi solitus
 138 b.
 mercenario milite quomo-
 do aut quando Romanū
 vti 374 b.
 mercenariorum vilitas ibi.
 mercimonia apud diuersos
 quàm diuersè fiant 217 b
 & dein.
 mercis cōmendandę causa
 quæ dicuntur, an obliget
 317 b.
 mercurij cognomina quàm
 sint varia 327 b.
 mercurij quàm ridicula
 apud Græcos imago, ip-
 sis tamen gloriosa
 213 a.
 mercurio qui dies Athenis
 sacri 156 a.
 mercuriorū numerus quis
 327.
 mercurium non ex omni li-
 gno fieri, cuius sententia
 213 a.
 mercurius quibus potissi-
 mum præsit 154 b.
 mercurius trismegistus vn-
 de dictus 67 a.
 meretrices in cuius deæ fe-
 sto nudas per urbem cur-
 sitare, religiosum 337 a.
 meretrices quis qua de cau-
 sa prostituerit Athenis
 primus 176 a.
 meretrices quomodo ince-
 derent 287 a.
 meretrices quot assiduè in
 cuius deæ templo famula
 rentur & fornicarentur
 384 a.
 meretricibus quando pro-
 stare liceret 235 a.
 meretricum vocabula ali-
 quot diuersa 229 b.
 meridiana tonitrua quid
 indicent 272 b.
 meridiano tempore qui im-
 molent 224 a.
 meridiem versus qui orient
 224 a.
 meridies quomodo notari
 solitus 234 b.
 meris quale sit scutum
 369 a.
 meroensium sacerdotum
 quanta olim autoritas
 66 b.
 meroes reginæ cādaces cur
 vocentur 5 a.
 meroitæ regem delinquen-
 tem quomodo puniant
 123 b.
 meroitarum dij qui 326 a.
 meroitis quis qualisve im-
 peret 238 b.
 meros cuius phalangis alte-
 ra pars, & quot contineat
 350 a.
 mesa Varia à quo in senatū
 admissa 210 b.
 mesade Iudæorum regibus
 quid 346 a.
 mesapij qui & ubi sint 50 b.
 mesius mensis quis 169 b.
 mesos digitus quis 246 b.
 m m ij

I N D E X

messala vnde dictus 69 b.
 messalæ præfectura qualis
 366 b.
 messalina quomodo in triū
 pho vecta 333 b.
 messeniorum olim insigne
 in clypeis quod 369 b.
 mestris cuius & vxor fuerit
 & filia 39 a.
 metæ in circensibus quales
 263 a.
 metagegnion qs apud quos
 dicitur mensis 169 b.
 metallis dānare quid 122 b
 metandorum castrorum ra-
 tio quæ 17 b.
 metapontinæ Iunonis tem-
 pli columnæ virginæ
 322 a.
 metapontinorum votum
 163 b.
 metella Syllæ vxor quàm
 sūptuose funerata 352 b.
 metell^o cur diadematus di-
 ctus 47 a.
 metelli de Sertorio victo
 trophæum quale 36 b.
 metelli pontificis quantus
 labor in prolatione di-
 ctionis, opifera 351 b.
 metellorum aliquot in pa-
 trem suum pietas quanta
 341 b.
 metellus quas leges Cre-
 ribus ademerit, & quales
 dederit 339 a.
 metellus quidam quàm se-
 ui de causa vxorem occi-
 derit 137 a.
 metua porta quæ 220 b.

metia tribus vnde dicta
 26 a.
 meticulo sa somnia & curæ
 quomodo auertantur
 313 b.
 metij Suffetij quàm horri-
 da pœna 122 a.
 metius Pomposian^o qua ca-
 lumnia à quo occisus
 160 b.
 metreta quid dicatur 89 b.
 metretes quis vnde cogno-
 minatus 70 b.
 mezentij quāta in viuos im-
 manitas 124 b.
 micotrapezæ quid 29 b.
 micros digitus quis 246 b.
 mida quale Phrygibus no-
 men 160 b.
 midæ regis fortuna quāta
 110 a.
 midas in tesseris quid 161 b
 migrare ex veteribus domi-
 bus in nouas quo mense
 Romani solerent 234 b.
 milciades ex qua fuerit A-
 theniensium tribu 27 a.
 milciadis de herfis ingens
 victoria 229 a. & 380 b.
 miles cui immediate sublit
 9 a.
 miles obesus & præpinguis
 notatus 74 b.
 militi factiones quot
 180 b.
 miliet^o qualis Ionæ ciuitas
 319 b.
 milietus quot quantorum-
 que excellentiū ingenio-
 rum parens 329 b.

A L P H A B E T I C V S.

militaria stathmi quot 89 a.
 milichius quis quibus deus
 327 b.
 militares multæ 72 b.
 militare sacramentum in
 quot duraret annos
 373 b.
 militares notæ 73 b.
 militaris disciplinæ seueri-
 tas 74 a.
 militaria dona quàm varia
 227 a.
 militaria ornāmēta ad quid
 darentur 230 a.
 militaria signa quæ fuerint
 apud Romanos 177 a.
 militaria signa in qua aciei
 parte locati solita 192 b.
 militaria signa quomodo
 seu qualia ex se auspicia
 præbere solita 177 a.
 militaris quædam lex quo-
 modo inobedientes casti-
 gandi 338 a.
 militaris pœna, venæ solu-
 tio 75 a.
 militarium animaduersionum
 gradus 57 a.
 milites Iulij Cæsaris quàm
 splendidi 107 b.
 milite in duas partes disse-
 cto quis exercitum lustra-
 rit 313 b.
 militemus, cuius aliquando
 tessera 179 b.
 milites Alexandri cur bar-
 bam radere iussit 290 a.
 milites Spartani comati
 omnes 179 a.
 milites Leonidæ impexi
 179 a.
 milites olim quantum oneris
 præter arma secum
 ferre soliti 33 a.
 & 194 a.
 milites quoto ætatis anno
 conscribi soliti 29 b.
 milites quot tribuno, quot
 duci, quot legato anteire
 decreti 358 a.
 milites Romani initio quot
 annos suis expensis me-
 ruisse 374 a.
 milites Romani vbi pecu-
 niam suam tempore pug-
 næ deponerent
 180 b.
 militia exautorati, quales
 haberentur 375 b.
 & 374 a.
 militiæ apti, nec tamen mi-
 litare voleantes à quibus
 multarentur 145 b.
 & dein,
 militiæ idonei qui 29 b.
 militiæ ordo 9 a.
 militiæ Romanæ vetus
 quoddam constitutum
 32 b.
 militiæ vincula quæ & quot
 30 a.
 militibus in nauali bello
 quid præter solitum fa-
 ciendum 194 a.
 militibus præter modum
 audacibus vena solue-
 batur 75 a.
 militibus quis quotidie, ma-
 ne præsertim, quomodo
 salutandus 359 a.

I N D E X

militibus vbi vinum interdicitum 137 b.
 militum atas apud Persas 30 a.
 militum capitalia crimina 72 b.
 militum disciplina alia sub aliis ducibus 107 b.
 militū bello preceptorum sepeliendorū quanta cura fuerit Atheniensibus 116 a. Eorū laus funebris 131 a.
 militum nomina ignorare in castris cui dedecorosum 358 b.
 militum ordines ac species 191 b.
 militum ordines olim quot 369 a.
 militum vocabula diuersa 374 a.
 milium vbi potissimum abundet 138.
 mille paria gladiatorū quos in quibus ludis exhibuerit 362 b.
 mille passus 89 a.
 mille fester tuis vnum aureū computari 242 b.
 millia adolescentum quot à Traiano publicè erudita 100 b.
 millia centum & decem vbi à decem millibus censa 380 b.
 millia deorum quot 325 a.
 miliaria cohors quot constitet 50 a.
 miliaria cohors quot equites & pedites contineat 8 a.
 miliaria vasa quæ 163 a.
 miliaria cohortis partes quæ 350 b.
 millibus viginti ac duobus triclinio quis aliquanto epulatus 334 a.
 millies eandem vxorem duxisse quis quo conuicio dictus 196 b.
 miluina tibiæ quæ 178 b.
 miluus qualia omnia præmonstraret 273 b.
 mimallonum in quibus festis vsus 363 a.
 mini in luctu 129 a.
 minarum seu mnarum species ac valores diuersi 241 a.
 minas quibus leges tulerit 339 a.
 minerua quorū dea, & vnde oriunda 326 b.
 minerua quorū in clypeis insigne 365 b.
 mineruæ cognomina quàm sint diuersa 327 b.
 mineruæ effigie qui pro signo militari vsi 177 b.
 mineruæ quibus animalibus Athenienses annua solennia facere solerent 141 b.
 mineruæ oraculi qui 85 b.
 mineruæ quod animal facrum ibidem. & 142.

ALPHABETICVS.

mineruæ & Aesculapij sacra 92 a.
 mineruæ sacrum 93 b.
 mineruæ Trenalis imago 213 a.
 mineruæ templum Romæ vbi 82 b.
 mineruarum numerus quis 327 b.
 minima Romanis multa quæ 122 a.
 minimo prouocare, quid 246 b.
 minimus digitus cur sic dictus ibidem.
 minimus pontifex quis 65 a.
 minio arena circi strata 281 b.
 minio in triumphis illini solitus quis 332 b.
 minio qui corpora sua mitiæ inficiant 31 a.
 minio cur statuæ deorum illini solitæ 213 b.
 ministri flaminum qui aut quæ 346 a.
 minnermus poeta cuius 328 b.
 minois regia vbi 127 b.
 minorum gentium patres qui 207 b.
 minos cur filius Iouis putatus 77 b.
 minos quorum legislator 339 a.
 minuendi luctus legitimi causæ extraordinariæ quæ 133 b.
 minutia porta quæ 220 a.
 minutius pro deo cultus ibidem.
 minyæ quàm leui pœna Trallibus occidi potuerint 124 a.
 mira quædam de adulteriis 176 a.
 mira quædam de aquarum in periuros vindicta 297 a.
 mira quædam de lapidibus 265 a.
 mira quædam de motis congenitis 87 b.
 mira quædam de venatu Herculis 77 a.
 mira quædam de vrinatore 91 a.
 mirabilia aliquot 199 a. b.
 mirabilia quædam de regum diuersorum educatione prima 110. a. b.
 miracula aliquot ex somnis vere comperta 16 b. & dein.
 miracula vitium in Germania qualia 189 b.
 miraculorum orbis vnum Thebis ara Apolinis Spodij 320 a.
 miraculum fortitudinis in vno manus digito 246 a.
 mm. iij

miraculum hominis ex carcere in tartarum ducti & reducti quale 367 b.
 miri quiddam de caside ceturionis cuiusdam 32 b.
 miri quiddam de Alexandro Macedonum rege 31 a.
 miri quiddam de cornice 46 b.
 miri quiddam de oleastro 72 b.
 mirum quid de canum erga dominos amore 131 a.
 mirum quid de Cappadocibus 104 b.
 mirum quid de columbis 46 a.
 mirum quid de Galba 21 a.
 mirum quid de muscis 261 a.
 mirum quid de Numenio & Neoptolemo 37 b.
 36 a.
 mirum quid de Prusæ regis filio 14 b.
 myricæus quis cur sic cognominatus deus 326 b.
 miscellanei ludi qui 365 a.
 miscellos quos quis Lugduni publicè exhibuerit 363 b.
 miserabiliter criminofum viuere, quâ citò occidi, maioris disciplinæ esse 73 a.
 misericordiæ vbi ara statuta 21 a.
 missio quibus & quâdo daretur 374 a.
 missionè dare qui qua cautione poterant 358 b.

missionum genera quot 373 b.
 missus circensium quot 263 a.
 missum populum vt faceret apud Græcos sacerdos functus mysterio 227 a.
 mithras quis dictus 66 a.
 mithridates Armenus quâ perfidè à quo captus 253 b.
 mithridates Pompeij quoutus fuerit Mithridatum 5 a.
 mithridates quorum rex 4 b.
 mithridatis thesauri vbi adseruari consuerint 56 a.
 mithridatis vxores qui seipsas interfecerint 47 a.
 mitra aurea quorū regum insigne 48 a.
 mitra quibus sit & dei & deæ nomen 327 a.
 mittere legatos cum lana, quid 254 b.
 Mna quid, & quot siclis appenderet 241 b.
 mnemon vnde quis cognominatus 70 b.
 mnemonis regia vbi 127 b.
 mnemonium, alij Menonium, Sufis quid 345 a.
 mnemosynæ quomodo litteretur aut quid 143 a.
 mneus bos vbi cultus 49 b.
 mnotæ, in Creta qui vulgo nominati 160 b.
 modestini de supellectile existimatio 29 a.
 modi contrahendarum nu-

ptiarum olim quot 57 b.
 & dein.
 modiolus quæ vasis species 136 b.
 modiolus quota modij pars 89 b.
 modius quot chœnices contineat seu sestertia ibidè
 modus agrorū cuique præscriptus olim quis 139 a.
 mœchandi occasio in quibus potissimum sacris fuerit 336 a.
 mœchus à testamētis quis, licet tyrannus, bene excluderit 355 b.
 mœchus deprehensus impunè occidebatur 176 b.
 mœnia Romæ quot passuum milia comprehenderent 219 b.
 mœnia seu muri ciuitatis quomodo sint sancti 354 a.
 mœnium signandorum ratio seu cæremonia olim quæ 354 b.
 mœnia vrbium sancta esse 220 b.
 mola falsa & farre quæ in sacris aspergi solent 227 a.
 mola falsa quid & quomodo fieri solita 140 b.
 molarum vsus quandiu Romæ incognitus 138 a.
 mollior vitæ cultus à quo repertus putetur 139 b.
 molonem græcè declamasse in senatu Romano 221 a.

molossorum reges Pyrrhidæ dicti 5 a.
 monadibus quæ natio diuisa 104 b.
 moneta aurea à quo primò in Perside percussa 218 a.
 moneta Iuno quæ 327 b.
 moneta quâdiu Romæ nulla 343 a.
 moneta tempore Homeripœtæ qualis 217 b.
 moneta etymologia quæ 327 b.
 moneta Lunonis ædes vbi ibidem
 moneta officina 166 b.
 moneta percussa millia quot à Cæsare depeculata 55 b.
 monetaria Ro, imperatorū olim vbi 243 b.
 monetarum aliquot diuersis gentibus peculiarium descriptio 218 a, b.
 monilia ferrea quæ mulieres gestare collo soleant 288 b.
 monocampi digiti qui 245 b.
 monocodylus digitus quis ibidem
 monogamos quos esse oportuerit sacerdotes 348 b.
 mons à quibus pro deo habitus 382 b.
 monstra quomodo expiantur 312 a.
 monstri expiandi apud Athenas mos quis 314 b.

I N D E X

monstri marini Theodoro Gazæ visi descriptio 134 a.
 mōstris visis, quid fieri suetum 311 a.
 monstrosæ in bello visiones 31 a.
 monstrofi aut defectuofi partus quo modo olim ablegati 98 a.
 monstrofi vnde gigni putati 77 b.
 monumenta pauperum & seruatorum qualia 353 a.
 monyina regina vt se interfecerit 47 b.
 mores pessimi quid tādē pariant boni 354 a.
 mores vnde primum corrupti 139 b.
 morichus deus 327 b.
 morientis spiritū quis olim excipere solitus 127 b.
 morionem quis rex per ocium pro delectamento agere solebat 161 b.
 morionis in triumpho & alibi vsus quis 300 a. 332 b.
 morituros aut moriētes sedere vbi oporteat, nō iacere 28 a.
 mortalem deum vnum, & alterū immortalem qui colant 383 a.
 morte multare qua tātum ratione licuerit ciuem Romanum 125 a.
 morti deo qui templa dicauerint 21 b.
 morti destinati vbi absque morte plectantur 124 b.
 mortis autorem sibi neminem esse debere 315 b.
 mortis genus eligere vbi reis permiffum 123 b.
 mortis & absolutionis symbola per literas 124 a.
 mortis supplicium leuibus de causis quidam inferūt 124 a.
 mortis sententiā que litera notaret in iudicio 124 a.
 mortui in Aegypto qua oratione ante sepulchrum aut cōmendari aut vituperari soleant 131 b.
 mortui in Aegypto quō hu mari cōsueuerint 114 b.
 mortui noctu non interdium efferebantur 130 a.
 mortui vbi ambulare dicantur 307 b.
 mortuis inferias dandi seu parentandi tempora que 310 b.
 mortuo cui triumphus exhibitus 33 a.
 mortuos que gentes latitia prosequantur 96 a.
 morum degeneratio 133 b.
 morū p̄fectus quis 367 a.
 moschus Antimolus quam fuerit frugalis 138 b.
 mores & Hebrei adorantes occidentem spectabant 224 a.
 mossyncæci quomodo regē delinquentem multent 137 b.

ALPHABETICVS.

mothona vrbs que, & quid ibi Philippus Macedo 376 b.
 quorum olim in clypeis insigne 369 b.
 mugile qui Athenis plecterentur 176 a.
 mugitus boum inter immolandum quid p̄signet 143 a.
 mugonia porta que aliās dicta 219 a.
 mugonia vnde dicta 220 b.
 mulæ cum curru, quibus olim nūmis incussæ 218 b.
 mulæ partus incera naturæ quid aliquando portenderit 110 b.
 mulæ partus quid portendat 275 a.
 mulæ vbi vulgo pariant 307 b.
 multæ pecuniariæ certam apud Romanos fuisse summam 122 a.
 multarum differentia ibidem
 multarum militarium differentia que 72 b.
 muli & equi quot à quibus tributi nomine dati 243 a.
 muli vbi nulli educuntur 307 b.
 muliebres vestes cur quidā in lactu induant 128 b.
 muliebri veste vbi sp̄sum indui oporteat 58 b.
 muliebris fortunę phanum vbi & cur ædificatū 20 a.
 muliebris vestitus discrimē 287 a.
 muliebrum calceorum species aliquot 287 b.
 mulieres an apud ethnicos castra sequi solitæ 19 a.
 mulieres an & quando primum in senatum admiffæ 210 a. b.
 mulieres an & quomodo cū viris cenarent 266 a.
 mulieres cum feris publicè depugnasse 362 b.
 mulieres in charorum funere iniicere in pyram solitæ quid 130 b.
 mulieres in Thracia quam viris qua de causa odiosæ 77 a.
 mulieres nudas epulis introducere, quale 297 b.
 mulieres quædam Germanis vt deæ cultæ 210 b.
 mulieres quædo & cur primum in funere laude prosecutæ 132 a.
 mulieres quibus in sacris mutuo se conuitiis incesere sacrum 76 b.
 mulieres scorsum à viris quibus in sacris procederent 311 b.
 mulieres Spartanę quomodo incedant 53 a. eadem viris imperant 196 a.
 mulieres tonsis esse crinibus quid sibi velit 128 a. b.
 mulieres vbi circuncidantur 97 a.

I N D E X

mulieres vbi cū hircis coe-
ant 212 a.
mulieres vbi ex equis pug-
nent, viri pedibus
375 b.
mulieres vbi maioris auto-
ritatis quàm viri 195 b.
& dein, 210 b.
mulierum olim munus so-
larū, panes facere 138 a.
mulierum authoritas apud
Germanos in bello 191 a.
mulierum opus quod sit
198 b.
mulieribus augustis etiam
custodes siue satellites
fuisse 371 b.
mulieribus capita in sacri-
ficiis velanda esse 222 a.
mulieribus etiam lictores
habere permiffum 45 b.
mulieribus per quem deū
iurare interdictū 267 b.
mulieribus qui reges pro
custodibus vti 371 b.
mulieribus qui se abftineāt
in Ægypto 221 b.
mulieribus Ro. an præno-
men & nomē fuerit 15 b.
256 a.
mulieribus templa interdi-
cta quæ 321 b.
mulieris à monstro marino
stupratæ prodigium
134 b.
mulieris ebrium regem oc-
cidentis præmium apud
Indos 137 b.
mulierū cadavera fingula
denis virorū in rogis ad-

di solita 133 b.
mulierum in comitiis ratio
nulla 185 a.
mulierum in Hereis ludis
cursus ac certamen
262 b.
mulierum in incesso diffe-
rentia olim 291 b.
mulierū opus olim 198 a.
mulio quis in triūpho du-
ctus, post de Parthis triū-
phavit 330 a.
mullei quales calcei 287 b.
mulsi pocillum quāti olim
habitum 137 b.
multitudo quomodo olim
puniri solita per decima-
tionem 73 a.
mulus Marianus, quid
278 b.
mulus quorū sacrorum vi-
tima 380 b.
mumartius sub Tullo Ho-
stilio quam præfecturam
gesserit 366 a.
mundanus annus quis
168 b.
mundus phanum dei san-
ctissimum Diogeni 92 a.
mundus parere quādo pu-
tatus 232 a.
mundus vniuersus quomo-
do & vbi per tres Saturni
filios diuisus 322 b.
muneris publici etas 189 a.
muneris administrati ratio
quādo redderetur 189 b.
munera militibus dari so-
lita 227 a, b.
munera triumphantis qua-

A L P H A B E T I C V S.

lia, & quibus exhiberi
solita 334 a, b.
municipes qui qua de cau-
sa aliquando dicti 262 a.
municipi ius quibus dare-
tur ibidem
munychia Athenis quid
345 a.
munychionis (id est Ia-
nuarij) vnde nigesimo die
quid Athenis fieri solitū
155 a.
munychionis nomē cui de-
tur Athenis mensi 169 b.
murenarum cognominatio
vnde 15 b.
murenarum milia quot in
vna cœna apposta 334 a.
murali quis primus dona-
tus 228 b.
muralis corona quomodo
fiat 227 b.
murani cognomen quibus
regibus inditum 4 b.
murem qui nummis incu-
serint 218 b.
mures cādidi quid porten-
dant 275 b.
mures quomodo Ægyptiis
aliquando subsidium tu-
lerint 212 b.
muris ciuitatū edificia pri-
uata cur non admouenda
354 a.
muriū coriis qui se vestiāt
289 a.
murtia quæ dea vocata
345 b.
murtia vnde Venus dicta
245 a.

mus qui Bœoticè vocetur
21 a.
musca Sempronius adulte-
rum vt punierit 176 b.
musca cui aliquādo pro in-
signi fuerit 369 b.
muscalyrica, Corina 364 a.
muscæ cuius templum non
ingrediantur 76 b.
muscæ quo ex quibus locis
ad tempus cedere ac re-
uerti creditæ 261 a.
musca quarum festa 262 a.
muscum Alexandriæ regia
vna 127 b.
musica à quibus vituperata
101 b.
musica quibus inuisa, qui-
bus grata ibidem
musicæ honos olim quan-
tus 101 b.
musicæ studium apud vete-
res Græcos quātum 97 a.
mustelæ omen quale 275 b.
muta exta quæ 308 a.
mutabilior cothurno, quid
273 a.
mutatio castrorū quæ olim
indicari solita 18 b.
muti qui cuius in templo
qua de causa fierēt 77 a.
mutia quæ à quibus dies di-
cta 232 b.
mutialis agger Romæ vbi
346 b.
mutina qualis colonia
202 b.
mutinino quomodo sacri-
ficent mulieres 76 b.
mutationis porta quæ & vbi

I N D E X

220 a.
 mutuandi vxores ad tem-
 pus apud quos olim ius
 41 a.
 mutuum mulos scabere,
 quid 277 b.
 mutuum sanguinem vino
 mixtum qui quando bi-
 bere soliti 253 b.
 mybarum vestes militares
 cuius fuerint coloris
 31 a.
 myodes deus quis 261 a.
 mynnermus 328 b.
 myriarum imperator quis
 55 b.
 myrias Chryse filius vbi
 & cuiusmodi habuerit æ-
 raria ibidem
 myrica qui vtatur in sacris
 223 a.
 myrrham Sabæi cur nō of-
 ferant 225 a.
 myricæus Apollo 327 a.
 myrrhinis virginis qui va-
 ticinentur 275 a.
 myrtea corona cui daretur
 357 a.
 myrtæ Veneris ara quæ
 346 a.
 myrti duæ ante Romuli
 templum, quid portede-
 re solitæ 23 a.
 ad myrtum canere 97 b.
 myrtum cuius templo cur
 inferre nō licuerit 335 b.
 myrtum suffitionibus ad-
 hiberi solitam esse 314 a.
 myrtus cui sacra 222 b.
 mysiæ administratiōes

104 b.
 mysi quibus ceremoniis ve-
 nere quid soleant 164 b.
 myforū galeæ quo sint or-
 natu 32 b.
 mysteria Cereris qualia
 364 b.
 mysteriorū magnorum &
 paruorū solennis dies a-
 pud Athenienses 155 b.
 v & λ quid significarent in
 iudiciis 124 a.
N Abathgorū mos qui-
 dam circa vxores a-
 bominandus 41 a.
 eorundem mos erga fi-
 lios 98 a.
 nænia cuiusmodi sit cautio
 129 a.
 næniæ templum cur extra
 urbem fuerit 57 a.
 naiadū in quibus festis re-
 præsentatio 363 a.
 nanciscor quid significet
 34 b.
 nandi quantum Rom. olim
 studium 31 b.
 napatia cuius regia 127 b.
 napesinis quod fuerit ius
 ciuitatis 202 a.
 nares toti⁹ populi quis rex
 aliquando abscederit
 124 b.
 narniensem deus quis
 327 a.
 narualorum pōtifex quàm
 ridiculo sit ornatu 66 b.
 nasamones quo morituros
 modo statuere soliti
 115 b.

A L P H A B E T I C V S.

naſi iudicia quæ 85 b.
 naſi mutilatio quibus gen-
 tibus ſummi ſupplicij lo-
 co habita 124 b.
 naſica quàm oderit ſceni-
 cos 360 a.
 naſica quid à ruſticis tribu-
 bus paſſus 25 b.
 naſicæ cognomen vnde
 14 b.
 naſicæ cur quidam dicti
 13 b.
 naſicæ laus 69 b.
 naſones vnde quidam Ro-
 mæ cognominati 13 a.
 naſo plectuntur adulteri a-
 pud Ægyptios 176 a.
 naſuti & naſum habere qui
 dicantur 85 b.
 natales quorūdā dies quib⁹
 maximè felices 233 a.
 natalis vrbis Romæ dies
 quis 92 b.
 natalitia feſta quomodo
 ſeruarentur 92 b.
 natate qui olim diſcerent
 97 a.
 nati cum dentibus 14 a.
 nati ſub Delphino 90 a.
 nati ſub piſcibus 90 a.
 nationum aliquot ſingu-
 lares patroni Romę olim
 303 b.
 natorum ſub Delphino na-
 tura 90 b.
 natos recēns qui deplorent
 96 a.
 naturæ opera dictu admi-
 rabilia 199 a.
 naturæ diuerſis gentibus
 propriæ quæ 214 a.
 naturalis annus quid
 168 b.
 nauales duumviri qui
 150 b.
 nauales ludi quomodo ſe-
 rent 264 a.
 nauali certamine qui ſingu-
 lariter præſtent 215 a.
 naualis corona qualis
 228 a.
 naualis prælij ſigna ſeu in-
 dicia quo fieri ſoleant
 modo 179 a.
 naues luſtrandi ratio quæ
 313 b.
 naues ſingulæ quas ſeu
 quorū deorum imagines
 inſculptas gererēt 179 a.
 nauis Theſei quanto tem-
 pore Athenis conſeruata
 113 a.
 nauim inſulis ornare in cō-
 ſpectu quid 177 b.
 nauigiū miræ artis 179 a.
 nauæ quibus diis vota fa-
 cere potiſſimum ſoleant
 165 b.
 nauarum ſub Cyro ſtipen-
 dium quod 374 b.
 nauitorum cognomen vn-
 de 14 b.
 nauium inſignia & nomi-
 na priuata quæ 179 a.
 nauulum pro traiectu ad in-
 feros quantum fuerit
 130 a.
 neapoli cuiusmodi aliquā-
 do eſſe ſolere publicum
 certamen 364 a.

I N D E X

neapolitani in quorū fuerint clientela Romæ 303 b.
 neapolitani regni excidiū quomodo olim prædictū 148 b.
 necessitatis templum vbi 23 b.
 necis potestas penes quem solum Romæ fuerit 119 a.
 neecti ob scœnus quādo præhibitur 11 a.
 ne decima quidem Syracusanorum pars, quid indicaret 279 a.
 nefasti dies qui 232 a.
 negligentes in re quærenda, vbi & quomodo mulctari soleant 144 b.
 nemei ludi qui & quomodo instituti 261 b.
 nemeseos locus quis 87 a.
 nemeseos simulachrū quale 246 b.
 nemesis cuius deæ nomen 325 a.
 nemesis dea qualis 246.
 necori Aliarci quod olim in clypeis insigne 369 b.
 neodomadæ qui habiti 374 a.
 neomeniæ quæ sint 156 a.
 neoptolemi felices victoriæ 37 a.
 neoptolemi militare vexillum quale 177 b.
 neoptolemus cuius filius 5 a.
 nepotes vnde quidam cognominati 14 b.
 neptuno cur fel dicatur 307 b.
 neptuno ex quibus animalibus sacrum fiat 140 b.
 neptuno qui dies Athenis sacri 156 a.
 neptunus quorum olim insigne 369 b.
 neptunus quarumdam nauium insigne 179 a.
 nequā homines, probos à se abigant 289 b.
 nequicquā sapere quis dicatur 179 b.
 nereis vbi non ita multis abhinc annis visa 134 a.
 nero Cæsar quo habitu nūmis se incudi iusserit 218 b.
 nero gratiam popularem quo beneficio aucupatus 204 b.
 nero præcipuæ legioni quod nomen dederit 8 b.
 nero qualem militibus dederit aliquando testeram 179 b.
 nero quā deditus fuerit ludis 261 a.
 nero quem mensē iusserit vocari Neroneum 169 b.
 nero quid in libertos ingratos statuerit 159 a.
 nero quid significet, & qui hoc nomine vocati 14 a.
 nero quod sacrum seu templum cōscientia scelerū adire

ALPHABETICVS.

adire non ausus 364 b.
 nero quot vehiculis proficisci solitus 110 a.
 neroni mors quomodo præsignata 275 b.
 neroni quādo & quibus de causis supplicationes decerni solerent 311 b.
 neronis ædilitas qualis 146 b. & 186 a.
 neronis in iure dicūdo mos 378 b.
 neronis in populū spectaculis inhiantem liberalitas 95 b.
 neronis in triūpho iactantia quanta 332 b.
 neronis quoddam statutum 189 a.
 nerilia post deificationem quo vocabulo dicta 325 b.
 nerua quid in seruos dominorum delatores statuerit 159 a.
 neruarum cognomen vnde 15 b.
 nestorida quod poculi genus 136 b.
 nesyotis tribus quæ 27 a.
 neuia porta 220 b.
 neuus poëta quādo & vbi natus 50 b.
 neuri qui, & quid pro diis colant 382 b.
 nicanor vnde quis dictus 70 b.
 nicia in cōdendis mortuis cura 116 a.
 nicia nouum ad Syracusas stratagema 19 a.
 nicias quā m fuerit assiduos in senatu 207 b.
 nicolai Perotti laus simul & vituperatio 235 b. & dein.
 nicomedis cognomen quorum regum fuerit 4 b.
 nicontra asini nomen Augusto quid prædiuinariē 276 a.
 nidarion quid 48 b.
 nigri quid præ se ferant 86 a.
 nigrorum cognomen vnde 13 a.
 nigrum albo qui præferant 234 b.
 nihil esse cum amaracino sui, quid 278 a.
 nili aqua Ægyptiis quā sancta 224 a.
 niliacus puluis ad quid olim potissimum cōduceret 278 b.
 nimia ædificia Romæ quid Augustum timere fecerint 305 b.
 nimias appellationes quis inhibuerit 367 a.
 niues rubræ vbi 199 a.
 niuibus tepefactis qui vinum diluerent 296 b.
 nobiles qui haberentur 284 a.
 nobilitas in Perside qua re vulgò innotescat 261 b.
 nobilium ambitio in consularu adipiscendo 117 a.
 nobiliū à plebe inter bar-

baros quale discrimen
 ibidem
 nobilitum apud Germanos
 quantus respectus 209 a.
 nobilium filij quot vno sa-
 crificio vbi mactati
 283 b.
 nobilium puerorū insigne
 quod 99 b.
 nocte tantum cōiugia ini-
 ri solita 59 b.
 noctes qui diebus præferat
 231 b.
 nocti quod animal sacrum
 141 b.
 noctis definitio quæ 341 a.
 noctu an interdiu funera
 efferi soleant 130 a.
 noctu, non interdiu, vbi &
 cur iudicia darētur 123 b.
 noctu pugnare quib⁹ lege
 vetitum 375 b.
 noctu supplicium sumere
 de fontibus vbi iussūm,
 vbi vetitum 123 b.
 noctu tantum qui pugnent
 375 b.
 noctua quàm diversorum
 auspiciorum habeatur
 274 b.
 noctua quorum fuerit insi-
 gne 177 b.
 noctuam cum facie Miner-
 uæ qui nummis incusse-
 rint 218 b.
 noctuam qui seruis inurant
 289 b.
 noctuæ sub testis latentes
 quæ fuerint 218 b.
 noctuas mittere Athenas,
 quid 279 a.
 nocturna balnea quis con-
 cesserit 235 a.
 nocturna sacra sceminis li-
 cita quæ 336 a.
 nocturna sacra quorum sce-
 lerum occasionem dent
 336 a. 363 a.
 nocturnæ vigiliæ quomo-
 do à Paulo Æmylio or-
 dinatæ 18 a.
 nocturni coetus qua lege
 vetiti 341 a.
 nocturni triumviri qui
 151 a.
 nodum in sirpo querere,
 quid 279 a.
 nodus Herculanus cui cin-
 gulo innecti solitus 59 a.
 nolani quo iure fuerint ci-
 ues Romani 202 a.
 nomadam vxores commu-
 nes 176 a.
 nomen dei in quibus expia-
 tionibus subiceretur
 314 b.
 nomenclator quis 84 a.
 nomenclatore qui candida-
 ti vterentur 181 a.
 nomina donatorum ciuita-
 te, quomodo mutarētur
 201 b.
 nomina quibus mutari so-
 lita 107 a.
 nominibus quemque suis
 venerari, quàm olim so-
 lenne 84 a.
 nominis eorum qui in deos
 referrentur, mutandi ra-
 tio quæ 325 b.

nominum pueris indendo-
 rum varia apud diuerfos
 consuetudo 99 a.
 nomophylaces qui 283 a.
 nona Maij dies quibus ma-
 ximè inuisa 223 a.
 nonæ mēsum omnium qua-
 les 233 b.
 non esse cuiusuis adire Co-
 rinthum, quid 279 b.
 nonij annulus quàm præ-
 ciosus 87 b.
 nonij vnde dicti 255 a.
 norcia quorum dea 327 a.
 notæ genitiuæ 87 b.
 notæ notariorū apud Ro-
 manos olim quanto fue-
 rint in vsu 109 b.
 notæ seruis inuri solitæ
 quales 158 a. 289 b.
 notis quorum frons signa-
 retur 158 a.
 noua via 83 b.
 nouæ legis author, quàm sit
 detestabilis 354 a.
 nouæ nuptæ vestis 287 b.
 nouember cui deæ dicatus
 169 b.
 nouembres menses Deme-
 trio regi appellati 155 b.
 nouemviri Athenis qui
 153 a.
 nouendiale sacrum quod
 310 b.
 nouercam quis duxerit Ro-
 mæ 39 a.
 nouo antiquum abrogari
 342 b.
 nouocomenses à quo ciui-
 tate donati, & à quo rur-
 sum priuati 201 b.
 nouissimum sententiam di-
 cere, ignominiosum
 209 b.
 nouum vinum cui offeren-
 dum 142 b.
 nox in quot horas aut vigi-
 lias olim diuisa 234 b.
 nox media quomodo nota-
 retur 234 b.
 nubarū rex seu deus quàm
 ridiculus 321 b.
 nubentibus quæ dea præci-
 puè coleretur 327 b.
 nubere multis viris scæmi-
 nam olim vbi decuerit
 41 b.
 nubere semel tantum in vita,
 quibus concessum 348 b.
 nobiles virgines vbi in fo-
 rum productæ auctionen-
 tur 39 b.
 nuces oculatæ 162 b.
 nuces spargere 59 b.
 nucibus ludere soliti 162 a.
 nudas ad tēpla ducere mu-
 lieres qui soleant 384 a.
 nudati, maximè præliantes,
 qui 37 a.
 nudi qui quomodo pugnent
 375 b.
 nudis pedibus prodire, vbi
 olim vitiosum 288 a.
 nudis pedibus qui quāriq;
 viri semp inceserāt ibid.
 nudos certare in Olympi-
 cis qui primum docue-
 rint 260 b.
 nudū vidisse hominem ca-
 pitale Persis 98 b.

I N D E X

nudos parentes conspiciere
nefas putatum Romanis
101 a.
nullius indigere & pauca
habere quis precaretur
225 a.
nulla ubi deorum templa
92 a.
nullos esse deos qui olim
sint opinati 383 a.
numa cuiusmodi institue-
rit sacrificia 140 b.
numa quomodo annum di-
stinxit 168 b.
numa quot filios & quibus
nominibus habuerit
14 b.
numæ Pōpilij domus quo-
usque Romæ duravit
346 b.
numæ regia ubi olim Ro-
mæ fuerit, & quando pe-
rierit 126 b.
numę sacrificia qualia ferē
91 b.
numantia à quo deleta
28 a.
numantia cui cognomen de-
derit 70 a.
numatius Plancus cuius a-
liquando discipulus 13 b.
numenius quantis vno lo-
co, non vno tempore, vi-
ctoriis potitus 37 a.
numerandi studium olim
quale 101 a.
numerare gestu manus
23 a.
numeris quis principium
rerum cunctarum tribuat

264 b.
numerus apud diuersas gē-
tes quantulus tātum fue-
rit 101 a.
numerus militum Persis
quomodo iniri soleat
31 a. b.
numidæ natura quales
214 a.
numidarum singulis quot
essent vxores 39 b.
numidarum regum sceptrā
47 b.
numidarū tabernacula vn-
de fierent 18 b.
numidarum vestimēta mi-
litaria quo fuerint colore
30 b.
numidia cui Romano co-
gnomen dederit 69 a.
numina in sacris præcipua
quæ 224 a.
nummarij iudices 95 b.
nummi aurei & argentei in-
uentores qui 218 a.
nummi in suffragatores di-
stributi 184 b.
nummorum aliquot nomi-
na 89 b.
nummorum, aliquot vete-
rum propria nomina ac
signa quæ 218 a.
nūcium latum ferētes co-
ronati veniebant 46 b.
nundina dea quæ 99 b.
nundinæ quales aut quotū
feriæ 258 a.
nunding quoto die habere-
tur 138 b.
nundinis quomodo olim

ALPHABETICVS.

balnearetur 235 a.
nuptiæ vnde dictæ 58 b.
nuptiæ tribus modis con-
trahebantur 58 a.
nuptiæ legitimæ 61 a.
nuptialis annulus qualis,
& vtra manu ferretur
87 a.
nuptiarum aliæ atque aliæ
apud alios cæremoniæ
59 b. & 57 b.
nuptiarum inter ethnicos
cæremoniæ quæ 57 b.
& deinceps
nurtia quorum dea 327 a.
nutrices esse quæ debeant
paruulorum 99 b.
nutu & signis ubi oracula
reddi solita 321 a.
nyctegretum herba 164 b.
nyctileia sacra quæ 363 a.
nyctilopa quid 164 b.
nymphades cui⁹ vrbis por-
tæ 221 a.
nympharum in quibus lu-
dis representatio 363 a.
nymphides calcei quales
288 a.
nyssa in Parnasso cui dicata
318 b.
O. nauis prætoris bruti
insigne 179 a.
obediētis militaris memo-
rabile exemplum 33 a.
obeliscus quibus aliquan-
do nummis incussus
242 a.
obesus miles quomodo
multaretur 74 b.
obesi, pbrofi apud Gallos
& Iberos 96 b.
oblationes modicæ & piæ
Ioui gratiores 166 b.
oblationes infauitæ quæ
143 a.
oblatiua auspicia quæ
272 a.
oblōgi oculi iudiciū quod
85 b.
obnubere quid 58 b.
oboli Græcis qui 242 a.
oboli quot scilum faciant
ibidem
obolus quot contineat sili-
quas 89 b. & 242 a.
obolus vnde dictus 242 a.
obrutus ære alieno pœna &
infamia quæ 343 a.
obsequentes latrones qui
à quo imperatore dicti
373 b.
obsequentis Fortunæ tem-
plum ubi & vnde institu-
tum 20 a.
obseruanda initio anni quæ
169 a.
obseruationes aliquot seu
cautelæ in Circētib⁹ quæ
264 a.
obsidionali quis prim⁹ do-
natus 228 a.
obsidionalis corona quāti
olim habita 227 b.
obstigmia iudicia quæ
195 a.
obsonia ex auro quis fece-
rit 208 a.
obsonia sponsi quæ 60 a.
obstrophagus de⁹ quis 327 a.
obtestari per Solis iubar,
an ij

I N D E X

Bersis quid 86 a.
 obumbrare solem sagittis
 in præliando qui soleant
 376 a.
 occētus murium quid por-
 tendat 275 b.
 occidentem versus qui orēt
 224 a.
 occidētem versus qui mor-
 tuos in sepulchro statuāt
 116 a.
 occidere bouē quān olim
 capitale 141 a.
 occidionis templum cui a-
 dire vetitum 335 b.
 occiput quibus natura cri-
 nitum 290 a.
 ocellatæ nuce quæ 162 b.
 ochi regis auaritia quanta
 195 b.
 ochus quo cœnuitio ab Æ-
 gyptiis affectus 245 b.
 ociosi quomodo olim mul-
 tati 144 b.
 ocium quibus sit honestum
 284 a.
 ocrestes quān prodigiōsē
 Ser. Tullium genuisse di-
 catur 360 b.
 octacilij vnde dicti 255 a.
 octaua cuiusq; mensis dies,
 cui Athenis sacra 156 a.
 octauij matris somnium
 171 b.
 octauij trophæum 36 b.
 october cui dicatus 169 b.
 octobri mense quid Athe-
 nis fieri solitum 155 b.
 octobribus Idib⁹ quid mi-
 ri Romæ fieret ibidem

octogenarij à quo in mili-
 tiam coacti 30 b.
 oculi effigies Ægyptiis
 quid 87 a.
 oculis clausis qui pugnent
 375 b.
 oculis pictis qui incedant
 288 b.
 oculorū religio & indicia
 quæ 85 b.
 oculos & os moriētis clau-
 dere quis solitus 127 b.
 odoramenta in pyris de-
 functorum iniici solita
 130 b.
 odoratorum imbrium in
 theatris sparsio 95 b.
 odorum ac picturarum in
 scenis profusio quanta
 281 b.
 odorū in triumphis vel ac-
 censio, vel sparsio quæ
 333 a.
 oenoandrum cuius sit con-
 uentus oppidum 173 b.
 octoscyros quis de⁹ 327 a.
 offendo quid seu quomo-
 do signet 34 b.
 offensiones pedū quid por-
 tendant 102 b. & 275 b.
 offerre terram & aquam
 quid 194 a.
 officij aut muneris nomine
 salutare 84 a.
 ὄμιος Hercules quis 213 a.
 ogmyos quis quibus deus
 77 a.
 οἰνομέλις quid 137 a.
 olæ ara quanti olim cultus
 72 a.

ALPHABETICVS.

olea cui sacra 222 a.
 olea quæ turmæ coronaren-
 tur 357 b.
 olæ corona cuius rei præ-
 mium 262 b.
 olæ ramum offerre quid
 279 a.
 oleam aut laurum combu-
 rere, vulgo quid præ se
 ferret 314 a.
 oleastro qui coronarentur
 260 b.
 oleastrum arma peperisse
 72 b.
 olena Tigrani aliquando
 quid 56 a.
 oleum & oleam perdere,
 quid 277 b.
 oleū in lustrationibus quo
 modo adhiberetur 314 a.
 oleum in ore gestare, quid
 279 a.
 oleum in silice dissecto vbi
 repertum 265 b.
 oleum optimum cuiate
 295 b.
 olitorium forum 71 b.
 ollus læto datus est, quan-
 do & vbi proclamaretur
 128 a.
 olympia campus vbi sit
 259 b.
 olympias quid, & quot cō-
 stet annis 260 b.
 olympias regina fratri nu-
 pta 38 b.
 olympici ludi qui & vbi
 259 b. & dein.
 olympici victoris præmiū
 260 b.
 olympicorum ludorum va-
 rietas quæ ibidem
 olympij louis imago qua-
 lis 211 a.
 olympioncem esse, quanto
 olim fuerit honori 261 b.
 olympiorū imaginem qui
 Romā transtulerint 261 a.
 olympicum templum vbi
 321 b.
 olympus mons quān altus
 & quān multi hoc nomi-
 ne montes dicti 318 b.
 omarij Iouis templum Sy-
 baritis olim quid 259 a.
 omen belli vnde Germani
 sumere soleant 191 a.
 omina ex iecore quæ 306 b.
 omina ex pedum offensio-
 ne quæ 102 b.
 ominis boni indicia ex pul-
 lis 49 a.
 ominis mali signa ex pullis
 ibidem
 ominis obseruatio ex ster-
 nutatione 102 a.
 ominum ex volucris per-
 ritissimi qui 273 b.
 oneatæ qui dicti 27 a.
 onerariæ nauis lumina
 quot; 176 b.
 onochonus fluuius à qui-
 bus aliquando epotus
 382 a.
 onomadeus quis, & quān
 prudenter inimicos tulle-
 rit 180 b.
 ὄνος πρὸς ἀυλὸν quid 278 a.
 ὄνυς πόνον ζῆτιν quid 279 b.
 opalia festa quæ 336 b.
 nn iiiij

I N D E X

operimenta lineæ equo-
rum quàm apud Roma-
nos essent impenetrabi-
lia 372 a.
opertanea sacra quæ 42 a.
operto capite qui sacra fa-
cerent 85 a.
opheltes quis dictus 261 b.
ophétina tribus vnde dicta
26 a.
ophiusæ herbæ natura quæ
124 b.
opi quomodo sacrificetur
94 a.
opi vt voueatur 165 a.
opiferæ vox, cui quàm dif-
ficilis fuerit prolatu 351 b.
opigena quæ dea cur sic di-
cta 327 a.
opilius Macrinus quantis
adulterum pœnis affice-
re soleret 176 b.
opilius Macrinus quibus
honoribus sensim ad im-
perium venerit 367 a.
opima spolia quoties Ro-
mæ relata fuerint 21 b.
opima spolia quæ & vnde
dicta 22 a.
opiniones de principiis re-
rum quàm sint variæ
264 b.
opiniones gentium de diis
quàm diuersæ & ridicu-
læ & impiæ 382 b. & deï.
opiniones variæ de longitu-
dine anni 167 b.
& deïn.
opis deæ cognomina quæ
336 b.

opis ædes quot & vbi 337 a.
opis ædícula vbi 344 b.
opis simulachrum quale
336 b.
opis templum vbi 82 b.
opis quid 108 a.
opisthocomæ quid ibidem
108 a.
opisthographa charta quid
108 a.
opisthotonicus morbo quid
108 b.
opiter cur quis cognomina-
tus 15 a.
oppidulis etiam & viculis
singulis suos fuisse deos
327 a.
opprobrium victis, quid
280 a.
ops dea quæ & quomodo
illi votum fieret 165 b.
324 a.
optima mater cuius ali-
quando tessera 179 b.
optimates qui dicti 182 b.
optimatum in theatris loca
quæ 298 b.
optimi cognomine quis ali-
quando honestatus & ga-
uisus 71 a.
optimi quique viri quid
olim Athenis passi 157 b.
optimum militem instar e-
qui è longinquo petendū
quis rex censuerit 30 b.
optimus maximus quis di-
ctus 224 a.
optimus quis dicendus
318 a.
optimus vir quis aliquândo
Romæ habitus 69 b.

A L P H A B E T I C V S.

opuntij Locri vbi 339 b.
opuntiorū pontifices quot
& quàm diuersa curent
66 a.
ora maritima in saxa muta-
bilis, vbi & quæ 263 b.
oracal quis quibus sit deus
327 b.
oracula ex sōniis vbi olim
captarentur 320 b.
oraculi Delphici consulenti-
di & dandi ritus qui
318 b.
oraculorum omnium cla-
rissima olim habita quæ
ibidem
oraculorum per insomnia
ratio quæ 171 b.
oracula quid sit 16 b.
orandum à diis quid 224 b.
oratur vnde quidam dicti
15 b.
orationes fenebres 131 b.
orationes præmeditatas è
libellis recitare libuisse
209 a.
orationes non hominū esse
& patronorum, sed cau-
sarum & temporum
378 b.
orca & fritillus 161 a.
orchestra quorum in thea-
tris olim sedes 270 b.
orcini qui 170 b.
ordicalia festa quæ 142 a.
ordinem deferentis pœna
32 b.
ordines populi Romani
quot 283 b.
ordinis primi ductor, qui-
bus aliis nominib⁹ dictus
8 a.
ordinibus in prælio disso-
lutis quid agendū 193 a.
ordo ciborū in mensa quis
138 b.
ordo equester quanti olim
fuerit precij 109 b.
ordo ex quot militibus con-
stet 7 b.
ordo instituendi in literis
apud Romanos 100 a.
ordo magistratum in re
militari qualis 9 a.
ordo rogandi senatus quis
209 a.
orestes qua potissimum re-
à furore liberatus 314 a.
organum quid 41 b.
organa pneumatica quæ
306 a.
orgia quæ cuius festa 363 a.
orientē versus mortuos in
sepeliendo qui statuerent
116 a.
orientem versus qui orent
224 a.
originarij qui 170 b.
origines rerum iuxta diuer-
sos quæ 264 b.
oris læsi pœna quæ 343 b.
orius quis deus dictus
327 a.
ornamenta imperij vnde
sumpserint Romani 173 b.
ornat⁹ flaminis quis 348 a.
oronopoli qui 283 a.
orphei quot 77 b.
orpheū quis quomodo cū
Christo coluerit 352 a.

I N D E X

orpheus à quibus discept⁹
 77 a.
 orthie phalangis vsus quis
 349 b.
 orthius modulus qualis, &
 à quibus in bello vsurpa
 tus 178 a.
 ortygia cuius insulæ no-
 men 319 b.
 oscophoria Athenis quid
 155 a.
 os Platonium 130 b.
 oscines aues quomodo au-
 gurium facerent 273 a.
 osculandi quotidianus vsus
 quando & à quo sublat⁹
 137 a.
 osculari amicos inter se, v-
 bi & quomodo vsurpatū
 85 a.
 osculum mulieribus quàm
 & cur simulatè daretur
 137 a.
 osij qui dicti 66 a.
 osiridis effigies 213 a.
 osiridè qui iurando testen-
 tur 266 a.
 osiris à quibus maximè cul-
 tus 383 a.
 osiris Ægyptiis quis, & quo
 modo effingi solitus
 212 b.
 osiris quale gesserit isigne
 177 b.
 osiris quis quibus. sit deus
 327 a.
 ofiter quis dictus 66 a.
 ofsibus humanis qui, quo-
 modo in sacris vsi 383 a.
 ofsibus pisciū qui pro do-
 morum materia vteretur
 305 b.
 ostensionales qui dicti
 374 a.
 ostenta è cælo, quomodo
 expiarentur 311 a.
 ostia inferni quæ & vbi
 130 b.
 ostia vrbs quando & vbi
 condita 312 b.
 ostraca ad quid excogitata
 157 a.
 ostracismi finis in quo fa-
 ctus 158 a.
 ostracismos quid 157 b.
 ostrearius panis 295 b.
 ostreis marinis qui domos
 construerent 305 b.
 otho p̄cipua legioni quod
 dederit nomen 8 b.
 othonè quæ res sola ad im-
 perium prouexerit 358 b.
 othonis ridicula quædam
 lex 281 b.
 ὄπιθος quid 246 b.
 otriculanorū dea q̄ 327 a.
 oua & mel initio conuiuij
 dari solere 138 b. 295 b.
 ouandi causæ quæ 356 b.
 ouans quis primus vrbem
 inierit 357 a.
 ouantian equis obuia pro-
 cedere, seu comitari lice-
 ret 357 b.
 ouantis ornatus & sacra
 357 a.
 ouatio quibus cōcederetur
 35 b.
 ouationis etymologia &
 pompa 357 b.

ALPHABETICVS.

ouem aut pullū raperequis
 imperator vetuerit
 358 b.
 oues coronatas ante se age-
 re & post mactare qui so-
 leant 357 b.
 oues quomodo lustraretur
 313 a.
 ouicula vnde quidam co-
 gnominatus 14 b.
 ouidij locus quidam excuf-
 sus 34 a.
 ouilia quid loci Romæ sit
 83 b.
 ouili pecoris hostia quanti
 olim habita 140 b.
 ouiniorum cognomè vnde
 13 a.
 ouis cui immolaretur
 141 b.
 ouis quanti Romæ vulgo
 æstimaretur 122 a. 218 b.
 242 a.
 ouorum putaminibus qui
 domos faciant 305 b.
 ouum in quorum ludorum
 pompa numeraretur pri-
 mum 364 b.
 οὐλαὶ quid 8 a.
 ozolæ q̄ & vnde dicti 339 a.
 ozolæ quo monetæ signo
 vtantur 218 b.
PAcem petetes, quid of-
 ferre soleant 279 a.
 pacis signa seu indicia di-
 uersis diuersa 194 a.
 pactolus quale flumen
 174 a.
 pactorum faciendorum in-
 ter ethnicos rationes oli-
 quæ 251 b. & dein.
 pacuuius quando & vbi na-
 tus 50 b.
 padus quàm nobile flumen
 174 a.
 p̄a & profodia cuius olim
 dei hymni 226 b.
 padonomus quid 100 b.
 p̄conum mos in defunctos
 115 b.
 p̄onicus quis deus cogno-
 minatus 317 a.
 p̄eti cur quidam cognomi-
 nati 13 a.
 p̄atos habere oculos, laudi
 an vitio dandum 13 a.
 pagana quædam lex 198 a.
 paganalia festa quæ 258 a.
 & 344 a.
 palæmon quid dei sit, &
 quibus aliis nominibus
 dictus 261 a.
 palæmonis apud Corinthū
 specus qualis 267 b.
 palæstra qui se quàm ma-
 ximè exercere soliti 100
 b. & 162 b.
 palæstra qui valerent
 215 a.
 palæstras. qui nummis in-
 cunterent 218 b.
 palam cibum capere cur
 olim & quàm in vsu
 fuerit 138 b. &
 295 b.
 palamedes quem ludum re-
 pererit 161 a.
 palaria ludus 31 b.
 palatiar quid 344 a.

I N D E X

palatij præfectura quanti
habita 367 a.
palatina tribus vnde insti-
tuta 25 b.
palatini ludi qui 365 a.
palatinus mons vnde dictus
& quàm varia eius ety-
mologia 345 a.
palatualis flamen à qua dea
cognominatus 346 b.
pale quod ludi genus
162 a.
pales quorum dea 92 b.
pali vnde sacra fiant 313 a.
palibroti qui aliquando di-
cti 4 b.
palilia cuiusmodi sacra
337 a.
palalia quomodo seruentur
92 b.
palla quorum vestis 287 b.
palladium forum 71 b.
palladium quid, & à quibus
custodiri solitum 271 a.
pallantis filia ipsum inter-
emit 327 b.
pallantis Claudiorum li-
berti quanta superbia
84 b.
pallas quorū præcipua dea
326 b.
pallas anemotis 164 a.
palladis sacerdos 66 b.
pallium quibus peculiare
285 b.
pallor deus qualis 21 a.
palloris phana cui intra vr-
bes non essent 57 b.
palma vel palmus quot di-
gitis constet 88 b.,

palmae quibus victoribus
darentur 262 a.
palmata vestis quorum
286 b.
palmicum augurium quod
275 a.
palmulis qui tanquam pa-
ne passim victitent
138 a.
palmyrensiū regina im-
peratoris nomina conse-
cuta 4 a.
paludamentum quale Ro-
manis militibus publicè
daretur 30 b.
paludamentum qualis &
quorū vestis aut insigne
118 b. 289 b. 64 b.
paludibus qui sepelirentur
115 a.
palus quid 31 b.
palisci ara Siculis quid
169 a.
pamphœotica sacra quæ
259 a.
pamēnothus quis quibus
mensis 169 b.
pamphilorum tribus quæ
27 b.
pamphylj quem ventum
colerent 164 a.
pan Aegyptiis quantus
212 a.
pan quis & quorum deus
165 b.
panætolum quid 259 a.
panægura festa quæ 93 b.
panathenæi Athenis quid
260 b. 365 a.
panathenaica quotuplicia

A L P H A B E T I C V S.

fuerint 262 a.
panticratiaestes quid 135 b.
pancratium quid 136 b.
162 a.
pandana portavnde & quo
alio nomine dicta 55 b.
219 a.
pandemus cuius deæ co-
gnomen 327 a.
pandia cuius dei festa
262 a.
pandofia, regia æntriorum
regum 127 b.
pandofiam & Acherusium
quis oraculo vitare iuf-
sus 319 a.
panebiorum reges quomo-
do humarentur 115 b.
panegyres Athenis quid
259 a.
panis loco quàm variis re-
bus varij vtantur 138 a.
panem gladio diuisum, qui
bus olim gustare solen-
ne 58 a.
panenius Athenis mensis
quis 169 b.
pamēnothus mensis Aegy-
ptiis 169 b.
panes & paniceæ mensæ
qualibus canistris infer-
rentur 296 b.
penes facere quale aut qua-
rum aliquando opus
138 a.
panes sanguinis guttas ex
se emisisse quid aliquan-
do portenderit 111 a.
pani quod animal dictatum
141 b.

panionia sacra quæ 259 a.
panifici caput in diffillo sa-
xo quomodo inuentum
265 b.
panium cuius cognomen
72 a.
pannonia in quot & quas
prouincias diuisa
104 b.
panos statua qualis 212 a.
panem genera quàm varia
& Græcis & Romanis
296 a.
pāfæ vnde quàm dicti sunt
13 a.
panthei sacerdotes 66 b.
pantomimi à quibus Roma
iecti, & à quibus resti-
tuti 135 a.
papauerata vestis 286 b.
papaueris candidi semen
cum melle & lactuca quâ
do apponeretur 295 b.
papauerū decussione quid
quidam tyrannus innu-
erit 111 b.
papeus Scyticè quid 92 a.
paphia Venus quæ 327 b.
eius simulachrum 213 a.
paphlagonia in quot &
quales partes diuisa
104 b.
paphlagonum reges qui di-
cti 4 b.
papia lex à quo abrogata
237 b.
papiliones ex vermibus na-
sci, & ex semine papilio-
num vermes 199 b.
papiianus cuius discipu-

I N D E X

ius & quid suppelletilis nomine comprehendat 29 a.
 papinianus quis quantive fuerit 378 a.
 papinianus quam innocenter à quo imperatore occisus 378 a. in fin.
 pappas Bythinis Iupiter dictus 92 a.
 papyraceos calceos qui gerant 349 a.
 papyria tribus vnde dicta 26 a.
 papyriæ tribus cum Pollia tribu similtas quanta 26 b.
 papyrianū ius quod 376 a.
 papyri flore vbi coronentur dij 223 a.
 papyrii; sceneratoris nequitia inaudita 11 a.
 papyriorum etymologia 14 a.
 papyrius rex sacrificulus primus omnium factus 172 b.
 papyrus vbi nascatur, & quomodo temperetur ad inscribendum 108 b.
 par impar Romæ qui luderent 162 b.
 parabiston forum 72 a.
 paradromides 125 a.
 paralus filius quam à Pericles defletus 133 a.
 paramesos digitus quis 246 b.
 paranympus quis 58 a.
 parapatus quorum rex, & qui cognominatus 4 b.
 paraſanga quot ſtadiis cōſtet 89 a.
 paraſitosvt ſaginauerit Hellogabelus 295 b.
 paraſiadesvnde quis dictus 70 b.
 paratimos, quæ quorum pœna 176 a.
 pardalis pro foribus affixa, l Phrygibus quid 304 b.
 pardorum pelles quomodo in bellis vſæ 32 a.
 parentalia quomodo ſeruentur 143 a.
 parentandi mos quam diuerſus 309.310.
 parentes aut cognatos defunctos comedere, vbi ſumma pietas 115 a.
 parentum exempla coram filiis 99 b.
 parentum & liberorum appellatione qui contineantur 23 b.
 parētum manes qui primitiis cœnarum impartiat 297 b.
 parere quid ſignificet 34 a.
 pares victimæ quibus diis offerrentur 143 b.
 paria aliquot magiſtratuſi ſe inuicem reſpiciētium quæ 240 b.
 parianorū deus præcipuus quis 326 b.
 paris quomodo educatus 110 b.
 parituræ mulieres quò ex Delo cōmigrarent 320.

ALPHABETICVS.

parma qualis colonia 202 b.
 parma quid 369 a.
 parmenides quis ac cuias 50 a.
 parnaſſus mōs qualis 318 b.
 parochus 59 a.
 parœnius modulus qualis 178 a.
 parona quid 179 a.
 parrici quæſtores qui & quot 54 a.
 parricidæ quam horribiliter in Aegypto plecterentur 122 b.
 parricidij pœna quæ ibid.
 parric⁹ ſeu parricidius quæ ſtor quis 45 b.
 partes ſacrificij quæ & quot 225 a.
 parthenope cuius filia, & cui vrbi nomen dederit 51 b.
 parthenope quam miſerè patrum noſtrorum memoria afflictæ 148 b.
 parthi quam ſeuerè punirent adulterium 176 b.
 parthi qualibus in bello tympanis vſi 178 b.
 parthicorū regum abominandus quidam mos 4 b.
 parthorū ſepultura quam execranda 115 a.
 parthorum reges quid in votis emitendis adhibere ſoliti 194 b.
 partiū domus ordo ſeu diſpoſitio qualis 304 b. & dein.
 partium phalangis catalogus 350 a.
 partus recēs editi cura Romanis 99 a.
 partubus deformibus aut monſtroſis quid fieret 98 a. 312 a.
 parux Fortunæ ædes à quo dicata 19 b.
 paſcentes aues videre quid portenderet 274 b.
 paſithea quæ 248 b.
 paſſus propriè quid ſit 88 b.
 paſtophorum quid 66 a.
 paſtorum deus quis 165 b.
 patatiorum factio Athenis 180 a.
 patareum oraculum & templum quale 320 a.
 pater quando mundus dicatur 232 a.
 pater à filio execrabiliter ſublatus 62 a.
 pater patrat⁹ quis, & quod eius munus 254 a.
 pater, cuius regionis vrbs 173 b.
 patres initio quot in ſenatum lecti 205 b.
 patres conſcripti 205 b.
 patres plurimorum liberorū quam honorati olim 195 b.
 patres vbi filiolos ſuos ante quam ſeptennes ſint non videant 98 a.
 patri filium vouere ſeu deuouere quondam licuiſſe 165 a.

I N D E X

patris qui filium occidisset
 pœna 122 b.
 patrij dii qui 326 b. 384 b.
 patrios deos qui non habe-
 rent 326 b.
 patris quanta olim in filios
 potestas 329 b.
 patriciatus ordine donati
 qui 210 a.
 patricij ad plebem qui &
 quomodo & cur transie-
 rint 380 a.
 patricij qui dicti 205 b.
 283 b.
 patriciis quomodo ad ple-
 bem transire licuerit
 211 b.
 patricius vicus 82 b.
 patrocli cadaver quorum
 capillis & cur opertum
 128 b.
 patroni clientem destituē-
 tis pœna quæ 342 a.
 patronorum ius in clientes
 158 b. & dein.
 patrous deus quis dictus
 327 a.
 patutius pater quis 32 a.
 pauca habere & nullius in-
 digere, precatio Apol.
 Tyanei 225 b.
 paucitatem legum quis phi-
 losophus maxime proba-
 rit 354 a.
 pauli Aemylij filij quot,
 & quid ipsis acciderit
 70 a.
 pauli Aemylij institutum
 militare 18 a.
 pauli Aemylij manubiæ
 quàm opimæ 145 a.
 pauli Aemylij in vxorem
 suam repudiatam dicte-
 rium quod 196 b.
 pauli Aemylij vel magnifi-
 centia vel superbia 79 b.
 pauli basilica vbi, & quan-
 ti taxata 71 b.
 pauli de supellectile sen-
 tentia 29 a.
 pauli Aemylij lex 147 b.
 pauli Aemylij lux 153 b.
 paulus Aemylius quantum
 ex Macedonia auti Romæ
 intulerit 331 a.
 paulus Aemylius quo bene-
 ficio populū Romanum
 affecerit 145 a.
 paulus Cortesius 107 a.
 paunos quis inter Roma-
 nos sibi vt deo immolari
 iusserit 142 a.
 paunonis surrepti quas qui-
 dam pœnas dederit
 74 b.
 paupertas quando primū
 Romæ probro haberi
 cœpta 139 b.
 paupertatis deæ sacellum
 vbi 21 a.
 paupertatis laus 139 a.
 paupertatis phana cur ex-
 tra vrbes fuerint 57 b.
 pausanix insolentia 166 a.
 pausanix frugalitas quæ
 295 a.
 pausanias quàm mirè ali-
 quando de Lydis victoria
 potitus 22 b.
 pausanias quomodo morte
 multatus

ALPHABETICVS.

multatus 161 a.
 paucisape qui olim plecte-
 rentur 158 a.
 peceucij qui 50 b.
 pectus cui deo sacrū 85 a.
 pecudum sepultura quàm
 quib⁹ olim religiosa 353 a.
 peculium castrense 107 a.
 pecunia vnde dicta, & à
 quo primū facta 218 a.
 pecuniæ Atheniensis nomi-
 na aliquot ac signa ibi. b.
 pecuniæ quomodo in popu-
 lum à Cēsariibus sparſæ
 95 b.
 pecuniā ludere quibus tā-
 tum ludis licuerit 162 a.
 pecuniam suam pugnæ tē-
 pore vbi deponeret mi-
 lites 180 b.
 pecuniam mortuo in locu-
 lis qui adderent 115 a.
 pecuniosi qua lege nobili-
 bus prælati 281 b.
 pedalij qui 224 b.
 pedamen quid 68 a.
 pedatij senatores qui 106 a.
 207 b.
 pedatio quid 68 a.
 pedes cui deo sacri 85 b.
 pedes ire Persis quid 291 b.
 pedestri certamine qui po-
 tissimum valeant 215 a.
 pedestria auguria quæ
 275 a.
 pedibus incedere, aut equo
 vehi quantum interfit a-
 pud Persas 191 b.
 pedibus nudis esse & coma-
 tonsa sacrificantem oportet
 tuisse 223 a.
 peditibus quæ secum feren-
 da 194 a.
 peditatu qui valeant & e-
 quitatu 375 b.
 peditum in bello cātus seu
 instrumentum musicum
 quod 178 a.
 pedum offensio quid por-
 tenderet 102 a.
 pedum osculatio 86 b.
 pediorum factio Athenis
 180 a.
 pegasum qui nummis in-
 cuterent 218 b.
 pegmata quanta in trium-
 phis ferri soleant 330 b.
 pegmata, quid 306 a.
 peium Phrygiæ Deiotari
 quid 55 b.
 pelargus cur quis dictus
 78 b.
 pelasga quæ dea cognomi-
 nata 327 a.
 pelasgicum quæ pars Athe-
 narum dicta 349 a.
 pelatæ qui dicti 160 b.
 pelias quomodo educatus
 110 b.
 peligna cohors quæ 370 b.
 pellena cuius regionis vrbs
 173 b.
 pelles hœdinæ bibli quon-
 dam dictæ 109 a.
 pellex cuius deæ aram tan-
 gere vetabatur 200,
 328 a.
 pellibus diuersarum fera-
 rum qui maximè in præ-
 liis vtantur 375 a. b.

pellibus ferarum qui pro
 vestibus vtantur 289 a.
 pellices velut pignora cha-
 rissima qui in militiam
 secum ferant 180 b.
 pellicis quid in sacris veti-
 tum 214 b.
 pelopidas quàm pauper &
 abstinens fuerit 139 a.
 pelopidas quoties impera-
 torem gesserit 4 a.
 peloponensi factiones quæ
 180 b.
 peloria festa quæ 93 a.
 pelta è cælo cui in manus
 delapsa fabuletur 43 b.
 pelta quid 369 a.
 peltarum duodecim custo-
 des qui 43 b.
 peltati qui 369 a.
 peltastæ qui dicti ibidem.
 penates ab Aenea aduecti,
 quid fuerint & vbi cu-
 stodirentur 271 a.
 penates dij qui 324 b.
 penestæ qui vulgo Thessa-
 lis dicerentur 160 b.
 pennæ variis distinctæ col-
 oribus, quibus pro cri-
 stis fuerint 32 b.
 pensâ tractare vbi sit viro-
 rum opus, non mulierum
 198 a.
 pentapharmacum quis pri-
 mus excogitarit, & vnde
 constiterit 298 a.
 pentathli qui 162 a.
 pentathlon seu pentathlus
 quid 162 a. 262 b.
 penula quorû vestis 285 a.

penulæ quâdo sumerentur
 291 a.
 penulis quibus vti permis-
 sum 210 a.
 peplum Mineruæ quando
 fertur 260 b.
 peplum quo imperatores
 Græcorum donarentur,
 quale & quid 36 a.
 per discessionem quomodo
 sententia ferretur 208 a.
 per quàm diuersas res à di-
 uerfis iurari solitum
 266 a.
 perdicum & catulorum pu-
 gna 161 b.
 perdicibus alicubi esse cor-
 da bina 307 b.
 perdicû Bœoticarum præ-
 scripta in ære meta 212 b.
 perduellionis diem dicere
 quid 150 b.
 peregrinatio magnorum a-
 liquot virorum, qualis
 328 a. & dein.
 peregrini quàm odiosi qui-
 buldam 201 a. b.
 peregrinis nomina Roma-
 na quis interdixerit 201
 b. 203 b.
 peregrinos urbem Roma-
 nam vsurpantes quis Ye-
 curi percusserit 201 b.
 peremptalia fulgura quæ
 272 a.
 perenna vnde dictû 154 b.
 perennæ cur & quando fi-
 era fierent ibidem
 perfecta hostia quando di-
 ceretur 225 b.

perfidiæ qui populi maxi-
 mè dediti 268 a.
 perfricasse faciem qui di-
 cerentur 86 a.
 pergamenarum chartarum
 vsus & appellatio 108 b.
 pergami thesauros suos qs
 rex reconderet 57 b.
 pergamus cuius olim fue-
 rit regia 127 b.
 periander (si rectè scriptû)
 qua de causâ lapidatus
 55 a.
 periandri laus simul & ty-
 rannis quæ 111 b.
 pericles quid primus fece-
 rit 113 b.
 pericles è qua fuerit curia
 25 a.
 periclis cognomen Olim-
 pius 71 a.
 & contra suam ipsius le-
 gem conatus 203 a.
 & de filij morte luctus 133 a.
 & lex 203 a. & trophæa
 quot 36 b.
 periclis sententia de tro-
 phæis 37 a.
 peripatetici vbi philoso-
 pharentur 167 a.
 periuri quomodo oli quasi
 diuinitus deprehenderet-
 tur & punirentur 267 a.
 periurij pœna quæ 343 a.
 perniciosus ciuis quis
 227 b.
 perpenna consul externus,
 de quo Romæ triumphar-
 rit 330 a.
 perpenna quomodo prius
 consul quàm ciuis Romæ
 fuerit 217 b.
 perfricasse faciem qui di-
 cerentur 160 b.
 Perfricasse patris percussorem
 nothum purabant 122 b.
 perfricasse quomodo vrbes in cu-
 rias diuiserint 27 b.
 perfricasse quorum regia
 127 b.
 perfricasse pueri qui doceret-
 tur 100 b.
 perfricasse in bellum profes-
 sionum mos 31 a.
 perfricasse regum mos 32 a.
 41 a. diadema 47 b.
 perfricasse mos erga paru-
 los suos 98 a.
 perfricasse serui vt tractaret-
 tur 158 a.
 perfricasse arma qualia 369
 b. & deus precipuus quis
 92 a. incestus cum sorori-
 bus quotidianus 38 b. &
 in sepeliendos mos 115 a.
 insignia militaria quæ
 177 b. milites quàm essent
 abstemij 137 b. natura qua
 lis 114 b. quanta apud Ma-
 rathonē strages 380 b. &
 vestitus quis 288 b. fora
 duplicia 72 b.
 perfricasse tribus 27 b.
 perfricasse captiuos quis impe-
 rator nummis incusserit
 218 b.
 perfricasse, ebrios de rebus ma-
 ximis consultare 208 b.
 perfricasse charissimum quid
 180 b.

persis nulla templa 92 a.
 pertinacis Cæsaris tessera
 quæ 179 b.
 pertinax Cæsar quàm mo-
 dicè cœnaret 298 a.
 peruigilia in quibus ludis
 fierent 364 b.
 perusia cuius regionis vrbs
 173 b.
 pes quot palmis seu digitis
 constet 88 b.
 pescennij seueritas in mili-
 tes 74 b.
 pescennij frugalitas quâta
 107 b.
 pesinuntia dea quæ 325 b.
 pestifera exta & fulgura
 272 b. 306 b.
 pestilêtia quomodo aliquâ-
 do Romæ sedata 9 b.
 pestilentia sedandæ causa
 dictatorem crearisoluti
 ibidem
 petalissimus quid quibus ef-
 fet 157 b.
 petaminarij qui sint 90 a.
 in fin.
 petauri ludus quis 162 a.
 petauristæ qui ibidem
 petere militiæ vt liceat de-
 functos sepelire, quid præ-
 se ferret 193 b.
 pelitiij lex in ambitum quæ
 153 a.
 petitiij cuiusdam quàm ve-
 rum de Pompeio somniũ
 171 b.
 petoritur quid 109 b.
 petreia effigies in trium-
 pho 332 b.
 petreij satellites qui 371 b.
 petreij simulachrum quis
 tyrânus in triumpho du-
 xerit 336 b. 331 b.
 phæace nses rei naualis pe-
 riti 198 a.
 phæcasiij qui dicti 66 a.
 phænis prophetissa 149 b.
 phaethon in quem fluium
 præcipitatus 291 b.
 phæus color qualis 129 b.
 phalægis descriptio ac par-
 tes 350 a.
 phalangitæ qui ibidem
 phalangum non eundem
 semper fuisse numerum
 350 b.
 phalanx ex quot constaret
 350 b.
 phalaridis in Zenonem ty-
 rannis quæ 48 b.
 phalaris animaduersio in
 Leontinos 74 a.
 phalerina tribus quâdo ve-
 teribus addita 26 a.
 phalicus quid 101 b.
 phana aliquot sanctissima
 olim quæ 321 b.
 phaneus cuius dei nomen
 327 a.
 phanionas quos Græci vo-
 cent 46 a.
 phara oppidum vbi 171 b.
 pharaones qui dicti 54.
 phaselitæ, qui sint 142 a.
 phasidis fluij arbores qua-
 le sudarêt vnguentũ 40 a.
 pherecydes quid primus in
 uenisse putetur 109 a.
 phiala quæ vasis species 136 b.

phiditia quæ quorum festa
 297 a.
 philadelphi laus & parrici-
 dia 5 a. b.
 philadelphus vnde quis di-
 ctus 70 b.
 philelphi contentio de lu-
 do literario Ciceronis
 37 b.
 philena quæ aliàs dicta
 325 b.
 philinus Epicureus quàm
 fuerit frugalis 138 a.
 philipæmenes quoties im-
 peratorem gesserit 4 a.
 philippeis icussa signa quæ
 218 b.
 philippi Macedonis equi-
 tatus fortissimus
 215 b.
 philippi Macedonis taber-
 naculum vbi & quomo-
 do fieret 18 b.
 philippo quæ dies quàm
 maximè fausta 233 a.
 philippus Cæsar quàm so-
 lennes ediderit ludos
 362 b.
 philippus vbi alterum ocu-
 lum sagitta perdiderit
 376 a.
 philetor Græcè quid
 86 b.
 philolaus cuius discipulus
 50 a.
 philolaus quorum legisla-
 tor 339 a.
 philomator quis rex dictus
 5 b.
 philomenes cui aliquando
 vati palmâ publicè præ-
 ripuerit 364 a.
 philomenes quorum reges
 dicti 4 b.
 philonides quàm insignis
 cursor 90 b.
 philopator quis rex dictus
 5 a.
 philosophus apud Galatas
 semper adhibebatur sa-
 cris 225 b.
 philosophi communitatem
 vxorum introductes,
 qui sint 176 b.
 philosophi deum nullum
 esse dicentes, qui
 383 a.
 philosophi Græcis quanto
 in precio fuerint
 214 b.
 philosophi quàm diuersa
 de rerum principiis sen-
 serint 264 a.
 philosophica vestis quæ
 286 b.
 philosophorum aliquot ve-
 stitus qualis 289 a.
 philyra quid 108 b.
 phiton quis rex cognomi-
 natus 5 a.
 phoca quale oppidum
 174 a.
 phocion quàm acerbos ha-
 buerit militiæ delectus
 30 b.
 phocionis ira, mors, sepul-
 tura, paupertas, magna-
 nimitas 203 b. 355 a. 4 a.
 oo ij

I N D E X

139 b. 181 b.
 phœbades vbi & quomodo
 responsa darent 318 b.
 phœbe cuius deæ nomen
 327 b.
 phœbo qui dies sacri
 156 a.
 phœbus cuius dei nomen
 327 a.
 phœnices qualibus olim &
 Ineris & chartis vsi
 109 a.
 phœnium virgines quàm
 impudicè dotem mere-
 rentur 40 a.
 phœnicopteros quis Rom.
 sibi vt deo mactari iusse-
 rit 142 a.
 phœnicum sacerdos quàm
 splèdidè incedere suetus
 64 a. 64 b.
 phœnicum regum habitus
 40 a.
 phorinus cuius occidendi
 autor 5 b.
 phrenas Græci quid vocent
 306 b.
 phrenetici quomodo vo-
 cum concentu respiscât
 181 a.
 phryges naturauales
 214 b.
 phryges quàm odiant fu-
 res 124 a.
 phrygum reges maximi
 47 b.
 phrygum mos in sepelien-
 dis sacerdotibus 115 b. in
 reliquis 116 a.
 phrygiæ deæ quomodo sa-
 crificaretur 141 b.
 phrygiata vestis vnde in-
 uenta 286 b.
 phrygiones qui dicti 198 a.
 phrygius canendi modus
 qualis 178 a.
 phthoriciæ Thebæ quæ
 320 b.
 phylactus quis magistratus
 126 a.
 physiognomia ex oculis
 85 b.
 phystos vnde quis cogno-
 minatus 70 b.
 phyrj qui 249 b.
 piacularare sacrum quomo-
 do à Lydis fieri solitum
 313 b.
 piacularis auspicium
 quod 274 a.
 piacularis porta vnde dicta
 220 a.
 picea arbor qualis 133 a.
 picentes quomodo propter
 scelus cum Hannibale
 multati 373 a.
 picini martij auspicium qua-
 le 274 a.
 picta scuta qui gestarent
 369 b.
 pictoris nomen Fabio vnde
 14 b.
 pictura celebres qui 215 a.
 picturæ certamen publicè
 vbi 262 a.
 picturas inuersas quis imp.
 quomodo venditaret,
 300 a.
 picum qui cui offerent
 142 a.

A L P H A B E T I C V S .

picumno à quibus sacrifi-
 cetur 99 a.
 picumnus 384 b.
 picus à sinistra, cuius augu-
 rij 274 a.
 pietas, cuius aliquando tes-
 sera militaris 179 a.
 pilæ ludus quis, & quorum
 fuerit 161 b.
 pilani qui 190 b. 370 a.
 pilarum differentia quæ
 161 b.
 pilarum & effigierum hu-
 manarum in compitis su-
 spensio vnde 93 b.
 pileati qui pugnent 375 a.
 pilentum quid 109 b.
 pileum capiti detractū, ac
 rursus impositū ab aqui-
 la, quid 273 a.
 pileum in hasta proponi,
 quid significaret 180 a.
 pilosa qui habuerint corda
 307 a.
 pilom quid, & quibus pro-
 prium 190 b. 370 a.
 pilumni qui & vnde dicti
 13 a.
 pilumno à quibus immo-
 laretur 99 a.
 pilumnus 384 b.
 pinarij vnde orti 14 b.
 & 75 a.
 pinciana porta quæ 220 a.
 pindar⁹ à qua poëtria quo-
 ties publicè victus 364 a.
 pindarus quomodo ab A-
 lexandro honoratus
 304 b.
 pindenissus vbi & quid sit
 62 a.
 pinea qui victores corona-
 rentur 261 b.
 pingi, qui ducant honori
 291 b.
 pingēdi ars quàm olim ce-
 lebris 97 b.
 pingues ad militiam inepti
 30 a.
 pinus cui sacra 222 b.
 pyra quibus frumenti loco
 sicut 138 a.
 pisani quod haberēt ius ci-
 uitatis 202 a.
 piscatorij ludi qui 365 a.
 pisces auspiciis vtilis qui
 49 a.
 pisces nō squamosi, quibus
 cœnis interdicti, & cur
 132 a.
 pisces quales qui cui (etiā
 si neget Hen. Agrippa)
 immolarent 242 a.
 pisces qui pro diis colant
 382 b.
 piscibus etiā tangendis qui
 abstinerent 349 a.
 piscibus qui augurentur
 275 a.
 piscibus qui vt pane victi-
 tent 138 a.
 pisciū sub signo nati, qua-
 les 90 b.
 piscius Iupiter 252 a.
 piscidē qua afficerēt adulte-
 ros ignominia 176 a.
 pistitrati staturū quoddam
 pium 229 a.
 pistitratus cuius esset curiæ
 25 a.

pistratus quàm astutè tyrannidè arripuerit 112 a.
 pisones vnde dicti 12 b.
 138 a.
 pisonis cuiusdam vinolentia 366 b.
 pistores quãdiu Romę nulli 138 a.
 pistores vnde dicti ibidem
 pistoris Iouis ara quæ 344 b.
 pistorium forū Romæ vbi 41 b.
 pistrino qui plecterentur 153 a.
 piraci qui dicti 27 b.
 pitamites ceteria Antonino quæ 374 a.
 pitaneta cohors 8 a.
 πιδνηκος γέρας οὐκ ἀλισηται, prouerb. 279 a.
 pithecusa insula quando & quâ facta 52 a. b.
 pitho quæ quibus vocetur dea 327 a.
 pithœgia quale festū 337 b.
 pittac^o temuleros qui mulctaret 137 b.
 pittaci cognomen quale 71 a.
 pituita quomodo sisti putaretur 97 b.
 pityocampa quid 69 a.
 πίτυς ibidem
 pius vnde quis cognominatus 13 b.
 placentarum aliquot genera 296 a.
 placentia qualis colonia 202 b.
 placentinorum quod ius ciuitatis 202 a.
 placita principum quando pro legibus haberi cœpta 379 b.
 plagiolos quid, & vnde fiat 222 b.
 planci vnde vocati 13 b.
 plancipedes qui in scenam prodirent 359 b.
 plataenses in parætationibus mancipia nō admittebant 76 a.
 plataensium principi vetita quæ 278 a.
 latinæ laus ac studium 134 b.
 plato quàm leuem delictis omnibus pœnâ statuerit 122 b.
 plato quãtus athleta 135 b.
 plato quorum legislator 339 a.
 plato quo tempore vixit 328 a.
 platonis de multa cōstitutū 122 b. bellaria 295 b. cœnæ 138 b. sententiæ de principiis rerū 364 a. magnitudo quomodo prænunciata 274 b. opinio de laribus & lemurb, 325 a. pia quædam sententiâ 315 b. ridèda opinio 176 b. eiusdem physiognomia ex coloribus 86 a.
 plaustrum quid 109 b.
 plauti & Ploti vnde dicti 13 b.

plautus vbi & quomodo sibyllas imitatus 150 a.
 plebe qui non comprehendantur 377 a.
 plebeij censores primi qui 379 b.
 plebeij ludi quales 364 a.
 plebeij magistratus quibus illiciti 379 b.
 plebeij qui dicti 283 b.
 plebeij Patriciorum patrocinio nitebantur 302 b.
 plebeius cōsul primus quis 12 a.
 plebeius quomodo à cenfore notaretur 144 b.
 plebiscita quæ seu quid 377 a.
 plebiscita diuersâ 189 b.
 plebiscita quos teneant 206 a.
 plebiscitorū & legum differentia 377 a.
 plebs quando cōsulatu exclusa 117 a. & quãdo rursus potita ibidem
 plebs quomodo per clientelas diuisa 303 b.
 plectendi fontes Spartanis mores qui 123 b.
 plethrum quid 89 a.
 plotij sceneratoris inhumanitas ac nequitia quãta 11 a.
 plũbeis libris quid inscriberetur 108 b.
 plumbo resolato qui necarentur 121 b.
 plumbum in ripa positum, quid 41 b.
 pluralitas vxorum quibus gētibus familiaris 39 a. b.
 plutarchi locus excutitur 47 a.
 pluti effigies 213 a.
 plutis factio 180 b.
 platonis propria victima quæ 142 b.
 plutoni quæ tonitrua tributa 272 b.
 plutonis templum vbi, & cuiusmodi 23 b. 309 a.
 platonium os quid, & vbi 130 b.
 pluuia lapidea quomodo expiaretur 310 b.
 pluuia excitandæ modus 219 b.
 pluuus Iupiter quis ibidē
 poculorum ordo quis 298 b.
 podisimus quis 101 a.
 pœcile Athenis quid 167 b.
 pœna à quibus vt deus culta 382 b.
 pœna fontis quoto post latam sententiam die sumi solita 126 a.
 pœnæ aliæ atq; aliæ in declinquentes statutæ 121 b.
 pœnæ duę terribilissimæ & inauditæ in fontes 124 a. b.
 pœnæ militares mitiores 73 b.
 pœni rubrâ vestem tabernaculo ducis protendunt 178 b.
 pœnorū mos in pituita pueris sistenda 97 b.

I N D E X

pœnorum deus quis 326 a.
 poëtarum certamen seu ludicrum quis instituerit 363 b. & dein.
 poëtarum victima quæ 364 b.
 poëtico in certamine præmiū victoris quale 262 a.
 polemarchus apud Ætolos vnde dictus 153 a.
 polemarchos Athenis qualis fuerit magistratus 153 a.
 poletem Epidaurij quæ vocent 204 a.
 poli Corinthiaci Pegalum nummis suis incudebant 218 b.
 politia optima quæ 219 a.
 pollex quid, & vnde dictus 245 b.
 pollia tribus quando cæteris addita 26 a.
 pollicem premere, iūgere, vertere, qd 245 b. 280 a.
 pollicibus inuicem artificum expressum sanguinem inuicem coniurantes lambere quid 253 a.
 pollinctores qui 130 b.
 pollinctura quid 132 b.
 ad pollinctū emere 132 a. in fine
 pollionis bibliotheca qualis 109 a.
 pollionis apophthegma 61 a.
 πολλοὶ κἀγαθοί, quid 222 a.
 polluere ludos quæ & quæ varia olim putarentur 365 b.
 pollus histrio quàm fuerit excellens 15 a.
 polluta loca fulminibus ferè tangi 272 b.
 pollux vtriq; sexui ad iurandum communis 268 a.
 polycrates vnde dictus 70 b.
 polycrati qs qua de causâ amicitie renūciarit 254 b.
 polyhistor vnde quis dicitur 70 b.
 pomærij proferedi qui solili ius haberent 354 b.
 pomærium sanctum quod 354 a.
 pomona dea quæ 346 b.
 pomonalis flamē quis ibi, pomorū de⁹ & dea qui ibi, pompa in funere olim quæ 129 b.
 pompa triumphalis quot a. liquando dies duraret 332 b.
 pompeius de regio diadmate taxatus 47 a.
 pompeij contra Cæsarem tessera qualis 179 b.
 pompeij curia cuius morte infamis 24 b.
 pompeij erga Possidoniū reuerentia & modestia quanta 45 b.
 pompeii frons & os quale 85 b.
 pompeii in triumpho superbia 332 a.
 pompeii lex in ambitiosos 153 b.

A L P H A B E T I C V S.

pompeii in annulo signum 87 b.
 pompeii modestia 3 b. 45 b.
 pompeii nomen cui legionis fuerit in clypeis insigne 369 b.
 pompeii theatrum quale 244 b.
 pompeii magni triumphus 35 b.
 pompeii trophea 37 a.
 pompeio clades quomodo prænotata 274 b.
 pompeio quid præ omnibus Romæ contigerit 35 b.
 pompeius Magnus à quo & per quos fraudulenter occisus 5 b.
 pompeius quàm leui de causa affectati regni suspectus 47 a.
 pompeius qua in re à Cæsare de imperitia taxatus 191 a.
 pompeius quī appellarit præcipuam legionem 8 b.
 pompeius quid contra legem à se latam fecerit 125 b.
 pompiliana curia 24 b.
 pōponii Attici domus vbi 346 b.
 pōponii de supellectile sententia 28 b.
 pomponiorum nomen vnde 14 b.
 pomponius Latus quid (si diis placet) aliquādo inuenit 116 b.
 pomptina tribus quando cœperit 26 b.
 ponderum aliquot nomina 89 b.
 pondo quid 243 a.
 pōs olim sacer habitus quis 64 a.
 pontia tribus vnde dicta 26 a.
 ponticorum regum nomina quæ 5 a.
 pontifex maximus quis 63 a. quib⁹ præerat 65 b.
 pontificis admittendi cautio 64 b.
 pōtificatus quibus cū magistratibus simul esse poterat 64 a.
 pōtifices an immunes fuerint à cōtributione pecuniaria 65 a.
 pontifices initio creati soliti qui 64 b.
 pontifices minores qui dicti 65 a.
 pontifici ad videndum illicita quæ 65 b.
 pontifici maximo iurare quomodo licuerit 268 a.
 pontificis insigne 64 b.
 pontificis maximi munus 63 b.
 pontificius honor quantus 64 a.
 pontificum numerus apud Romanos olim quantus 63 a.
 popæ in sacris qui 225 a.

I N D E X

popilij Lænatis forte factū
13 b. 14 a.
popyfma quid 272 b.
popularia sacra quæ 337 a.
populus comitiorum prin-
ceps 181 b.
populi concilium quod di-
ceretur 184 a.
populi autoritas apud La-
cedæmonios 206 b.
populi prærogatiua potif-
fima quæ 206 b.
populi purgâdi seu lustrâ-
di mos quis 313 b.
populo qui comprehendâ-
tur 377 a.
populorum in Albano cõ-
uenire folitorum catalo-
gus 259 b.
populus alter lapideus Ro-
mæ 213 b.
populus cui sacra 222 b.
populus Roma. in quot tur-
mas diuifus 181 a.
porca cui immolari folita
141 a.
porcalis tribus quæ 27 a.
porcia Catonis filia vt feip-
fam interemerit 315 b.
porcia lex & Sempronia
157 a.
porcij vnde in ciuitatem
allecti 203 a.
porciorū nomen vnde 13 a.
porcus quibus diis facer
142 a.
porcus ex omni fcrofarum
numero sacerdotibus de-
bebatur 65 b.
πόρφυρος qui. 342 a.

pornopien Apollo vbi cul-
tus 21 a.
porrici hostia quando dice-
retur 226 a.
porrum à quibus numen
habitum 366 a.
portæ castrorum quot esse
debeant 17 b.
portæ vrbis Romæ quot
219 a.
portæ vrbium cur sanctæ
non fint 354 b.
portarum apud exteros co-
gnomina aliquot propria
quæ 221 a.
portarum castrensium no-
mina quæ 17 b.
portarum Romæ multitu-
do ac nomina 219.
portenta miræ felicitatis
110 a. b. & infelicitatis
ibi, & dein.
porticus centenarię seu mi-
liariæ quæ 163 a.
porticus Ro. quàm varia
fuerint 167 a.
porticuū apud diuerfos no-
mina quæ ibidem
portis quot Roma initio
contenta 219 a.
portoria noua ftatuere qui-
bus potestas fuerit 145 a.
portuensis porta 220 b.
portumno deo qui ludi fie-
rent 261 a.
portumnus quis deus 325 a.
porus rex quale gesserit mi-
litæ signum 177 b.
poſideo quis fit menſi s
169 b.

ALPHABETICVS.

poſſidonius quanta à Pom-
peio reuerentia affectus
45 b.
poſtem teneri in dedican-
do, vbi neceſſarium & v-
bi non neceſſarium
351 b.
poſthumi qui & vnde dicti
15 a. 255 a.
poſtica regio auguribus
quæ 293 b.
poſtliminij ius 200 b.
poſtuerta dea 21 a. 384 b.
poſtuerta à quibus immo-
laretur 98 b.
poſtularia fulgura quæ
273 a.
potandi ratio in conuiujs
ſolemnibus quæ 296 b.
potina 384 b.
potinæ deæ qui ſacrificent
99 a.
potitij qui, & quæ ſacra cu-
rarint 75 b.
potitorum genus quis ex-
tinxerit ibidem
potniensis fontis in Bœotia
miraculum 322 b.
potores inſignes 299 a.
potus veterum quis eſſet
137 a.
præcentoria: tibiæ quæ
178 b.
præcidanea porca quæ 141
præcimitator quid 348 a.
præcincti quales olim habi-
ti 33 a.
præcipites, cuius ſatellites
dicti 371 b.
præcipui quibuſdâ dij qui
324 b.
præconum honos apud A-
thenienſes 206 a.
præconis error male renun-
ciantis morte mulctatus
182 b.
præco & accenſus vnde fie-
ri conſuerint 44 b.
præcones à quibus honori-
bus prohiberentur 359 a.
præcones in vendendis ca-
ptiujs quid proclamant
152 b.
præconis officium 44 b.
prædæ decima vt vouere-
tur 165 a.
prædator Iupiter 165 a.
prædicere in contractibus
vẽditorem quæ oporteat
quæ non 317 a.
præfatio in ſacris olim quæ
222 a.
præfecti & reges bini apud
Lacedæmonios 117 b.
præfecti ex quibus fierent
366 b.
præfecti in Olympijs quot
& quomodo 260 b.
præfecti vigilum cura quæ
150 b.
præfecti vrbis officia quæ
365 b.
præfectorum & Romæ &
alibi quæta diuerſitas ib.
& 366 b.
præfectura prætorij à quo
& quib⁹ traderetur 241 a
præfectura vrbis intermiſſa
quoties & reuocata 366 a.
præfecturę origo quæ ibi.

I N D E X

præfecturam vr̄bis qui sub
quibus regibus gesserint
ibidem
præfectus castrorum cui si-
ne medio subit 9 a.
præfectus Latinarum quis
366 b.
præfect⁹ vr̄bis ad quid crea-
retur 365 b.
præfectus vr̄bis sub
lo quis 366 a.
præfice quid olim in luctu
facerent 129 a. 130 b.
prægnans sus quàm sit sa-
crificiis apta 142 a.
prægnans sus quibus quo
die mactetur 336 b.
prægnantes victimæ quib⁹
tantum sacris mactari so-
litæ 307 b.
prægnantibus Romani qui-
bus deabus sacrificarent
98 b.
præliandi instrumentis seu
ornamentis quàm diuer-
sis diuersi vtantur 375 a.
& dein.
præmia victoribus in ludis
dari solita quæ 260 b.
& 261 a.
prænestini quod debuerint
ius ciuitatis Rom. 202 a.
prænomena quare instituta
255 a.
prænomena Romana vnde,
& quomodo scribi solita
ibidem
præpetesaves quomodo au-
spicium faciant 273 a.
præpotens quæ quibus dea
vocata 327 a.
præses Egypti primus quis
5 b.
præsidē, finito honore, qua
cautione ex prouincia
discedere oportuerit
189 b.
præsidiæles prouinciæ quæ
104 a.
præsidio decessisse, capita-
le semper fuit 73 a.
præsidium licentia in specta-
culis edendis quomodo
& à quo repressa 189 a.
præstanda in vendendis re-
bus quæ 321 a.
præstitites qui dij dicti
325 a.
præsul inter salios quis ap-
pellatus 42 b.
prætecta & bulla donabā-
tur pueri Romani 99 b.
prætecta quorum fuerit ve-
stitis 284 b.
prætextatus cui cognomen
datum 14 a.
prætores bini vbi imperi-
tarint 79 b.
prætores legatis non indi-
gentes qui 324 b.
prætores quando primùm
creati, & illorum vis, po-
testas, numerus, officium
77 b. 78 a.
prætoris in castris porta
quæ 17 b.
prætorix navi quot Scipio
lumina dederit 179 b.
prætoriales prouinciæ quæ
104 b.

ALPHABETICVS.

prætoriani milites qui
370 b.
prætorianorum autoritas &
vis quæ ibidem
prætoris in vr̄be lictores
quot 45 a.
prætoris manus etiam apud
exteros fuisse 79 b.
prætura Æmylij Pauli quæ
præter morem splendida
79 b.
prædédi in propatulo mos
cur introductus 295 b.
prændendi seu cœnandi ge-
stus varij 296. 297.
prændij tempus olim quod
299 a.
præstinus equus quàm reli-
giosè tumulatus 353 b.
præstinæ factioni in Circen-
sibus qui imperatores ma-
ximè dediti 263 b.
præcia militiæ olim maxi-
ma quæ 227 b.
præciosarum rerum in thea-
tris profusio 95 b.
prehendere & in carcerem
mittere, tribuni plebis
esse 6 a.
presbyterorum aliquot Ro-
mæ indigna supplicia
quæ 335 a.
priami regia quæ & vbi
127 b.
priapo quod animal immo-
letur 142 a.
priapum & Venerem quis
cui dederit pro tessera
179 b.
primani milites 374 a.
primas post consulem seu
imperatorem in castris
quis haberet 314 b.
primipilus quis diceretur
8 a.
primipilus quod ex vexillis
coustet 8 a.
primitiæ rerum Laribus
dabantur 42 b.
primogeniæ Fortunæ tem-
plum vbi 202 a.
princeps reip. optimus quis
192 b.
princeps senatus, quis aut
quomodo legi solitus
209 a.
principalis via in castris quæ
18 a.
principatum summorum
quàm diuersa apud diuer-
sos vocabula 238 a.
principes deorū secundum
alios & alios qui 324 b.
pricipes milites qui, & quæ
in acie locū teneat 191 b.
370 b.
principia rerum secundum
diuersos quæ 264 a.
principis imago apud The-
banos 123 a.
principiū anni olim quod
168 b. & dein.
principū aliquot insigniū
præceptores insignes qui
100 a.
prisciani de talæto paruo &
magno sententia 242 b.
pristis nanigij isigne 179 a.
priuata principū decreta
quomodo æstimāda 378 b.

priuata tēpla vetita 351 a, b
 priuatim consecratum, sacrum non esse ibidem
 priuilegia publica aut priuata senatorum 210 a.
 priuilegium eorum qui ius Latij haberent 220 b.
 priuilegiū filiarū aliquot magistratū Rōmę 151 b.
 pro, quid significet 306 a.
 probro notatus qui habetur 75 a.
 probus Cæsar vltim^o omnium imperatorū triumphauit 329 b.
 probus Cæsar quot ante imperium donis ornatus 228 b.
 prochyta quomodo insula facta 52 b.
 proconsul quis & quomodo crearetur 103 a.
 proconsul & propretor auspicia nō habebāt 103 b.
 proconsul sine pronuncia 103 b.
 proconsulare officium cui primo oblatum 103 a.
 proconsulares provincie olim quæ 104 a.
 proconsularis honor quando interciderit 104 b.
 proconsulatus insignia quæ 103 a. triūphus ibidē b.
 proconsulis fasces quot 103 b.
 proconsulis imperium non nisi extra Romā valuisse 103 a.
 proconsulis intra urbē imperiū quādo valeret 103 b.
 procolorum cognomen unde 15 a.
 prodesse cōtra venenū que putentur 297 a.
 prodic^o Cæus quā fuerit impius 383 a.
 prodigialis Iupiter qualis sacrificio placetur 140 b.
 prodigium ex fascibus laureatis 46 b.
 prodigia ex pontificum decreta enūciata sepius procurata 65 b.
 prodigiorum sepultura qualis 353 a.
 proditores quomodo sepelirentur ibidem
 prefecturis in bellum publicē solitum præstari 118 b.
 prefecturis in militiam Romanæ quid fieret 31 a.
 profesti dies qui 232 a.
 proficiscentium viam mos 93 b.
 professio infantium recentiorum apud Romanos 99 a.
 professoribus artium stipēdia constituta 100 a, b.
 prohibiti ex Olympicis ludis qui 260 b.
 proiecta ædificia que 268 b.
 proletarij qui 373 a.
 promachus potādo quid ab Alexandro meritis 299 a.
 promethea, cuiusmodi vel ludi vel festa 262 b.
 prometheus à quibus vincit

Cæus, & à quo solutus 77 a. 243 b.
 promiscua balnea vbi 235 b.
 Promontorium Pulchri Scipionis quale fuerit omen 276 a.
 prōptuarīa cella quid quibusdam loci fuerit 122 a.
 promulgidaria vasa 137 a.
 prona qui corpora sepeliāt 352 b.
 pronubus seu pronuba que 58 a.
 proœmio vti aut affectus mouere orator vbi vetit^o 123 a.
 proprietij locus discussus 52 b.
 propertius falso nauta putatus 52 b.
 prophetæ Iouis in Cretā, quā sobriè vixerint 221 b.
 prophetissę aliquot insignes apud veteres 149 b.
 propinatio in sacris quomodo fieret 225 a.
 proprætores qui 104 a.
 propria diuersis olim arma quæ 370 a.
 proprietæ Fortunæ templum 20 b.
 propudium vbi sit cōiucij vocabulum 245 b.
 propulsare iniuriam nullo non die licere 234 a.
 proquestores qui 104 a.
 prora & puppis quid 278 a.
 proram nauis qui nummis incusserint 233 b. 218 a.

profa dea 21 a. 384 b.
 profa à quibus olim immolaretur 98 b.
 profa orationis inuentor quis 109 a.
 proscribere qua ratione censoribus solis non liceret 145 a.
 proscriptorum bona qua lege publicata 167 a.
 profeleni qui fuerit 284 a.
 proserpinæ ppria victima quæ 142 b.
 profodion quid 226 b.
 prosperæ Fortunæ templū vbi & vnde dicatum 20 a.
 prestiturę quātū vectigalis Caligulæ darent 204 b.
 protagoras quorum legislator 339 a.
 proteruia quod sacrum 142 a.
 prothyrum quid 306 a.
 provincia prima omnium facta 202 b.
 provincie inter consules quomodo partiri soleant 118 a.
 provincie quā diu à præsidibus obtineri decretæ per Iul. cæsarem 189 b.
 provinciarū diuisio ac differentia olim quæ 104 b.
 prouocationes à quo tyranno inhibita 189 a.
 prouocationis inique multa quæ 189 b.
 prytaues qui 117 b.
 prytanium 25 a.

pfallendi & saltâdi studiū
 quibus probro obiectum
 101. b.
 psammetychus quo dispo-
 suit exercitum modo
 192 b.
 psaphon quorum & quàm
 ridiculus deus 326 a.
 psylli quomodo puerorum
 indolem experiantur
 98 a.
 ptera Babylonis quid
 345 a.
 πῆροπόπος quos Græci vo-
 cent
 ptisana quàm sit salubris
 295 b.
 proembarorū rex seu deus
 quàm ridiculus, nempe
 canis 321 b.
 ptolemæi bibliotheca quot
 voluminū fuerit 168 b.
 ptolemæi cū sororibus suis
 incestus 38 b.
 ptolemæi qui reges dicti
 5 a.
 ptolemæorum origo, suc-
 cessio & interitus 5 a.
 ptolemæorum vltimus quis
 & quem occiderit 5 b.
 ptolemæus Lagus seu Lagi
 filius, quis factus sit 5 a.
 publica loca locare quorū
 olim fuerit 145 a.
 publicæ feriæ quæ 308 b.
 publicani quanto olim in
 precio fuerint 107 a.
 publicani qui dicti 107 a.
 publiciæ tribus acceptatio
 26 b.
 publicola quàm auxerit (se-
 natum 205 b.
 publicola quid primus Ro-
 mæ fecerit 131 b.
 publicolæ lex de prouoca-
 tione quæ 189 a.
 publicolæ pro ciue prouo-
 cante lex 183 b.
 publicum hospitium, quid
 carceris à quibusdam di-
 ctum 122 a.
 publicus seu Publicius vi-
 cus vnde dictus 83 a.
 publipotes vnde dicti
 255 b.
 publius Mimographus quo
 in certamine victor fuerit
 363 b & dein.
 pudicitia patriciæ sacellū
 71 b.
 pudicitia status à qua solū
 tangi licita 82 a.
 pudicitiarum plebeia & pa-
 triciæ aræ vbi ibidem
 pudor & balneando apud
 Romanos olim quantus
 101 a.
 pudori deo ara statuta vbi
 21 a.
 pudoris sedes quæ 85 b.
 puella marina cui non ita
 multis ab hinc annis visā
 134 a.
 puellæ ad cuius dei aram
 flagellarentur ad necem
 383 b.
 puellæ quomodo olim do-
 cerentur 100 a.
 puellæ vbi & quomodo ra-
 dantur 290 a.

puellatoria tibiæ quæ
 178 b.
 pueri apud Persas quid di-
 scant 98 a.
 pueri grandiusculi apud
 quos olim educarentur
 99 b.
 pueri in quorum deorum
 templo ad necem flagel-
 larentur 383 a.
 pueri trimis minores non
 lugendi 132 b.
 pueri nouem annorum mi-
 raculū pernicitatis inau-
 dita 90 b.
 pueri puellæque in cœnis
 vbi seu quomodo sede-
 rent 296 a.
 pueri qui, & an, si morian-
 tur, lugendi 132 b.
 pueri in literarum studio
 negligentes vt plesteren-
 tur 100 a.
 pueriles aliquot ludi
 162 b.
 puerorum diuersæ apud di-
 uersos institutiones 96 a.
 & dein.
 puerorum officium olim
 quod 138 b.
 pueros in senatum venire
 solitos aliquando esse
 210 b.
 pueros militia quis ad scri-
 pserit 36
 pueros recens natos varij
 variè tractant 97 b.
 98 a.
 pueros quis deus vexare pu-
 tatus 99 a.
 pueros quinquies mille Tra-
 ianus publicè ali erudiri-
 que iussit 100 b.
 puerperæ vbi viris decum-
 bentibus ministrant
 98 b.
 puerperij & puerorum a-
 pud Græcos ratio quæ
 99 b.
 puerū qui cui deo mactent
 383 a.
 pugione breui qui maximè
 præliantur 375 a.
 pugnandi præcepta quis
 primū Romæ tradiderit
 30 a.
 pugnare extra ordinem in-
 iussu ducis quàm strictè
 inhibitam 33 a.
 pulchrorū familia quæ Ro-
 mæ fuerit 14 a.
 pulla veste, cōtuitis inter-
 esse cur illicitum 301 a.
 pullarij mentientis pœna
 49 b.
 pullarius quis 49 a.
 pullis vestibus interesse lu-
 dis illicitum 291 a.
 pullis vestibus quæ natio
 militia vsa 31 a.
 pullorum è cauea emissio-
 rum auspicia 49 a.
 pullorum Melicorum quā-
 tus olim honor ibidem
 pullum amiculū Pompeio
 quid portenderit 276 a.
 pullus vnde Fabius dictus
 14 b.
 pulmonis locus & munus,
 & omnia quæ 307 b.
 pp ij

I N D E X

puls vnde Romani olim vi-
 citarint, quomodo fieri
 solita 138 a.
 pullare quid significet
 156 b.
 pulte non pane, quàm diu
 Romani vixerint 295 a.
 puluere inspergi qui soliti
 278 b.
 puluerij Louis templū qua
 le 92 a.
 pulueris Putcolani natura
 265 b.
 puluina in lectisterniis
 deorum quid 311 a.
 punctis suffragandi mos
 quando & à quo introdu-
 ctus 182 a.
 punctos esse in facie, Thra-
 cibus quid sit 291 b.
 puniceas vestes militiæ ha-
 bere quibus nationibus
 proprium 30 b.
 puniceum paludamentum
 Atheniensium 179 a.
 puniendi aut occidendi fa-
 noros Romæ modi quã-
 diuersi 121 b.
 puniendorum delictorū ra-
 tio diuersa 80 b. 121 a.
 punitio multitudinis 73 a.
 pupæ à quibus cui deæ of-
 ferri solitæ 57 a.
 pupas Veneri quæ mitte-
 rent 284 a.
 pupilla tribus vnde dicta
 26 a.
 pupinia seu Pupina tribus
 vnde dicta ibidem
 pura an impura sint anima
 lia, quomodo exploretur
 140 a. b.
 puræ hostiæ quæ ibidem
 purpura Megalensis quæ
 360 a.
 purpuram induere quibus
 licitum 284 b.
 purpureum velum in nauī
 179 b.
 pustulis seu vomicis quæ
 aqua periueros lædat
 267 b.
 puteolani in quorum Rom.
 clientela 303 b.
 puteolani pulueris natura
 quàm mira 265 b.
 puteolanis quomodo ciui-
 tas adempta 202 a.
 puteorum aliquot miracu-
 la quæ 322 a.
 puticolæ quid loci Romæ
 & vbi fuerit 346 b.
 Pygme quod Iudi genus
 162 a.
 pyloros in Amphictyoni-
 bus quid 173 b.
 pylaicus conuentus quis
 259 a.
 pyra pro mortuo extruen-
 dæ ratio 130 b.
 pyra quibus frumenti loco
 fuerint 138 a.
 pyraica cuius vrbs porta
 221 a.
 Pyramides equis qui erigat
 353 a.
 pyranneum inuētum vnde
 116 a.
 pyrensiū tribus quot
 27 b.

ALPHABETICVS.

pyrophorus quis 254 b.
 pyrri apophthegma quod
 dam insigne 101 b.
 pyrri Epirotæ qua ex re
 gloria singularis 17 b.
 pyrri in annulo signum
 87 b.
 pyrri pollex dextri pedis
 quam habuerit virtutem
 245 b. & dein.
 pyrri regia vbi 127 b.
 pyrriica saltatio 361 a.
 pyrriidæ qui reges dicti
 5 a.
 pyrro exitium à quibus
 auibus præsignatū 274 a.
 pyrrius quam habuerit in
 re medicinam 142 a.
 pyrrius cuius filius 5 a.
 pyrrius quid præcari à diis
 solitus 224 b.
 pyrianaestia Athenis quid
 167 b.
 pythagoras quæ aliquando
 animalia immolarit 141 a.
 pythagoras quàm religio-
 sè aram Spodij honorarit
 320 a.
 pythagoras quo tempore
 floruerit 328 a.
 pythagoras vnde ortus, &
 eius peregrinatio 46 b.
 pythagoræ discipuli ali-
 quot præclari 48 b. eor-
 um silentium 100 b.
 pythagoræ sacrificia qua-
 lia 92 a.
 pythagoræ vestitus qualis
 289.
 pythagorci quomodo suos
 sepelirent 114 b.
 pytheum quid 319 a.
 pythia infasto die ab Ale-
 xandro vaticinari coacta,
 quid dixerit 318 b.
 pythia, vates, & festa ibid.
 pythij Bithyni diuitiæ in-
 credibiles, quantæ 381 a.
 pythij ludi qui 261 a.
 319 a.
 pythij Spartanis qui 319 a.
 pythion quæ vrbs cur dicta
 ibidem.

Q Vadi ex quorum dum
 taxat genere regē
 eligere soliti 318 b.
 quadrās quot contineat vn-
 cias 22.
 quadraginta & quinque an-
 nis maiores, emeriti
 75 a.
 quadrantā quot sextarios
 habeat 89 b.
 quadranti quod signum in-
 cussum 218 a.
 quadrata stola quorum ve-
 stis 288 a.
 quadratam initio Romam
 factam esse 219 a. 345 a.
 quadratas fuisse aras 222 b.
 quadrato agmine qui præ-
 lium incant 192 a.
 quadrigæ ex asinis quàm
 olim Romæ charæ
 263 a.
 quadrigæ quorum nummo-
 rum nota 242 a.
 quadrigas agere vbi sit pu-
 cellare studium 101 a.

I N D E X

quadrigati nummi 218 a.
& 242 a.
quadrigis Romæ distentus
quis 122 a.
quadringera sestertia quos
olim habere oportuerit
107 a.
quadringenti aliquando se-
natores ad ferrum exhibi-
biti 361 b.
quadringenti leones aliquã
do publicè exhibiti.
362 b.
quadrupedũ auspicia qua-
lia 275 a. b.
quadrupes avis vnus tan-
tum diei vbi in arbore na-
scatur 199 a
quadroplaris decuria quot
constet 350 b.
quadroplaris phalangis
partes quæ ac quot
ibidem
quadruplator quis 216 a.
quadroplatores qui & vn-
de dicti 236 b.
quæ ciuitates in Albano cõ-
uenire soleant 259 b.
quæ diis vouere solita
363 a.
quæ diuersis legibus & iu-
beantur & vetentur
236 b.
quæ fores intus, quæ foris
aperirentur 305 a.
quæ gentes neminem pro-
scelerib⁹ occidunt, & qua-
tamen fontes pœna affi-
ciant 124 a. b.
quæ gentes pueros recens
natos desleant 96 a.
quæ in triumphis licita aut
illicita ferre 36 a.
quæ oppida seu regiones
clarissima ingenia protule-
runt 328 b.
& dein.
quæ potissimum gentes Ro-
mæ gregatim vëdi solitè
161 a.
quæ quibus auspicia, si dif-
cordarent, præferrentur
294 a.
quæ quibus diis & deabus
animalia offerenda
140 a. b.
quæ vrbes dehiscere facil-
limè timeantur 306 a.
quæstiores qui 54 b.
quæstio de aræ & ædium
vfu legato non inutilis
16 a.
quæstiones aliquot iucun-
dæ de rerum identitate
113 b.
quæstiones proponere con-
uiuili quis imperator so-
litis 300 a.
quæstionum exercendarum
causa dictator creatus
9 b.
quæstor parricus quis 45
b. 54 a. b.
quæstiores initio quot, &
quoties sensum multipli-
cati 53 a.
quæstiores principis candi-
dati qui 55 a.
quæstiores quomodo & à
quibus eligerentur 33 b.

ALPHABETICVS.

quæstiores vrbanũ 53 b. eo-
rum munus 54 a.
quæstiores prætorum vica-
rij 79 a.
quæstoria in castris posta
quæ 17 b.
quæstorium munus an le-
gatorio muneri præstet
324 a.
quæstorum genera diuersa
53 a. b.
quæstorum officium 53 b.
quæstura Catoni quàm stu-
diosè gesta 53 b.
quæstura functi, quid potif-
simum facere soleant
152 b.
quæstura quàm fuerit diu-
turnus magistratus 55 a.
quæstura quando inuenta
53 a.
quæsturę Atheniensiu quã-
tus honor 55 a.
quæsturæ honor quantus
45 b.
quæsturam, aditum fuisse
ad reliquas dignitates
54 b.
quæstus Romæ interdictus
quis 283 b.
qualibus victimis dij maxi-
me placentur 166 b.
quàm diuersa populi ac se-
natus autoritas apud di-
uersos 206 b.
quàm diuersis effigiebus
Apollo olim cultus
319 a.
quàm diu militiæ adscri-
ptos militare oporteret
373 b. & dein.
quàm diu populus Ro. sine
legibus vixerit 338 b.
quàm impia & ridicula eth-
nicorum quorundam vo-
ta 165 b. 166 b.
quàm leui de causâ quidam
Romæ triũpharint 34 b.
35 a.
quàm solerter acies instru-
erentur 192 a. & dein.
quanta & turpitudine & im-
pudètia quibusdam olim
sacris inest 363 b.
quanti olim balnearetur
quisque 366 a.
quanto & tanto, Latine
quomodo vtenda sint
328 a.
quanto studio Romani au-
guria atque sacrificia cu-
rare soliti 102 b.
quantum seu quanti olim
scenerari licitum 11 a.
quarta Aprilis dies, Athe-
nis olim qualis 232 b.
quartadecima Iunij dies A-
theniensibus qualis ibi-
dem
quartadecimani qui
374 a.
quartani qui dicti 374 a.
quarum arborum folia Ve-
neri resistere putentur
221 b.
quater quotidie edètes, qui
olim habiti 300 b.
quaternio Pythagoreis
pp iiij

quid 266 b.
 quartumviri cur creati 151 a.
 quatuor anni partes quibus coloribus indicetur 263 a.
 quatuor modis iudicium omne subuerti 276 b.
 quatuor mensibus annum qui terminent 167 b.
 quatuor sibyllæ præcipuæ quæ 149 b.
 quatuor vsque tantum qui olim numerare soliti 101 a.
 quercus altissima, Iouis signum 213 a.
 quercus vbi responsa seu oracula dedisse ferantur 319 a.
 querculana porta quæ 220 a.
 querculanus quis collis Romæ dictus 346 a.
 quærno trüco qui victimas cædere assuerint 225 b.
 qui bene aut male contempserint pullorum auspicia 49 a.
 qui consulatum ante legitimum tempus adepti 120 a.
 qui dii è Roma exacti 88 a.
 qui imperatores Ianu clauerint 222 a. b.
 qui miram in tormentis patientiam exhibuerint 50 a. b.
 qui patres filios mortuos non luxerint 133 a.
 qui precario ab hostibus aliquid petissent 37 a.
 qui quæritique viri inter salios esse gloria duxerint 44 a.
 qui quo die nati, eodem & mortui sint 323 a.
 qui reges sinistrum sibi in acie cornu sumperint 192 b.
 qui sine vllis antea magistratibus administratis cõsules facti 117 a.
 qui soli iuitio consules fierent ibidem
 qui summi duces semper aperto capite inceserint 84 a.
 quibus aquis egri aliquando curari putarentur 223 b.
 quibuscum duntaxat fœdera inirent Romani 252 b.
 quibus & qua de causa triumphare permiffum 34 b. & 35 a.
 quibus ex publico domus structæ 345 b.
 quibus in sacris sedendo epularetur, quibus stando 76 a.
 quibus nationibus præter Romanos prætores fuerint 79 b.
 quibus patricij à plebeis distinguerentur 284 a.
 quibus pro rebus vota fieri solita 163 b.
 quibus rebus solis matrimonij dissolueretur 58 b.

quibus terrarum oris proximis olim ad infernaum putatus sit accessus 130 b.
 quibus tantum locis senatum conuocare licuerit 307 b.
 quibus tantum ludis pecuniam ludere licuerit 162 a.
 quibus veritum fuerit ad se sacris 222 a.
 quid & quantum coenare solerent olim Romæ 138 b.
 quid faciendis votis apud diuersos adhiberi solitum 164 b.
 quid pontificum olim præcipue interesset 63 a.
 quietis templum vbi 57 a. 220 a.
 quincunx 2 a.
 quindã vbi, & quid Macedonum regibus fuerit 55 b.
 quindecim dierum supplicatio cui aliquando decreta 311 b. cui quinquaginta ibidem
 quindecimviri apud exteros 152 b.
 quindecimviri quando & cur creati 149 b.
 quingentæ drachmæ cui viatori statuta 261 b.
 quingentaria cohors ex quot peditibus simul & equitibus constet 8 a.
 quingentaria quota milliarum pars 350 b.
 quingentariæ manipuli quot ibidem
 quinquagenaria cohors quanta fuerit 8 a.
 quinquagenarij à quibus olim non lugerentur 132 b.
 quinquaginta dierum supplicationes qui aliquando meriti 311 b.
 quinquatria vnde dicta 93 b.
 quinquatræ minuscule quæ 155 a.
 quinque millibus consiliariorum quæ gens vtatur 206 a.
 quinque tantum lapidibus quam insignis structum olim templum 318 b.
 quinquennale certamen Neapoli olim quale 364 a.
 quinquennale ludicrum quale 363 b.
 quinquennales ludi qui 262 b.
 quinquennales vt essent magistratus, quis aliquando instituerit 146 b.
 quinquennialis bos quam cui sit insignis victima 141 a.
 quinquertiones qui 162 a. & 262 b.
 quinquertium Latinis quid 262 b.
 quingueviri cur creati, & quam varij fuerint 151 a.
 quinguevirorum cis Tibe-

I N D E X

rim & vltra officium quod
151 b.
quinta natura seu essentia
à quibus introducta
264 b.
quintadecima Iulij qualis
233 a.
quintana statio quæ 18 b.
quinternionibus quæ regio
diuisa 104 b.
quinternionibus quot præ-
fectura apud ludos diui-
datur 366 b.
quinti prænomen vnde
255 a.
quintij vnde, & familia
eorum proprium quid
ibidem
quintilianij qui dicti 212 a.
quintilis cui deo sacer
169 b.
quintilius quas ob res dicta
tor factus 9 b.
quintus Cincinnatus cur
aliquando dictator factus
10 b.
quintus Tubero quam leui
de causa prætura deiecit
140 a.
quirinalia, cuiusmodi &
quorum festa 140 b.
quirinalis collis vnde di-
ctus 346 b.
quirinalis montis ædes ac
templa ibidem
quirinalis porta vnde dicta
219 b.
quirin⁹ post apotheosin di-
ctus Romulus 325 b.
quiritia Iuno quæ 25 a.

quiritium ius cui primum
externo datum 202 a.
quis populum Romanum
tributo dando liberarit
145 a.
quis regiones in provin-
cias distribuerit primus
104 b.
quo ornatu seu habitu mor-
tui olim sepelirentur
116 a.
quomodo Romani olim per
vices absque stipendio
militarent 374 a.
quorum piscium garus ven-
neri resistat 221 b.
quorum virorum filia ex
publico dotata 197 a.
quos magistratus simul aut
eodem anno gerere non
licuerit 189 b.
quot cuique genij 325 a.
quot dies agriculturæ, quot
rebus vrbanis olim im-
penderentur 138 b.
quota Februarij die qui
magni viri nati 233 a.
quotidiana etiam miranda
vilescunt 199 a. b.
quotidianus diuersarum gen-
tium cibus quis 138 a.
quoties & quando vnus tan-
tum consul Romæ crea-
tus 119 b.
quoto ætatis anno cuiquam
magistratus gerere licue-
rit 120 a.
quoto anno scemina, quo-
to mares puberes fiant
102 a.

A L P H A B E T I C V S.

quoto demum anno, qui
consul fuisset, iterum cõ-
sul esse poterat 189 a.
quoto die pueris nomina
inderentur 99 a.
quoto post consulatum an-
no, idem rursus cõsul fie-
ri lege poterat 118 a.

rastram aut vomerem fura-
ri, vbi capitale 124 a.
rata leges Romanis quæ
354 a.
rates quibus nummis incuf-
sæ 218 a.
ratio administrati muneris
quomodo reddi solita
189 b.
ratio vitæ quomodo ab v-
no quòque exigi solita
145 a.
re ad Sagram gesta certius,
quid 278 a.
receptitius seruus quis
170 b.
receptui canendi signum
quo instrumento fieri so-
litum 178 a.
recusare quid 216 a.
redemptor causarum quis
216 b.
redhibitioni in mercando
quando locus sit 317 b.
rediculi dei templum vbi,
& cur sic dictum 57 a.
reducis Fortunæ ædes
20 a.
referedi alicuius inter deos
cæremonia olim quæ
326 a.
regalia exta quæ 308 a.
reges Aegyptij quam tem-
perantes vini 137 b.
reges Spartanorum primi
in expeditionibus, & no-
uissimi in recessu 192 a.
reges Aegypti morientes
vt vulgo lugeri soleant
128 b.

R Litera, in quibus no-
minibus S, literam ex-
pulerit 14 a.
è quis quam non potuerit
proferre 351 b.
radiorum solatium differ-
tia quæ 234 b.
ramus oleæ sacre alba lana
coronatus qua in re adhi-
beri solitus 164 b.
rana, cuius in annulo fuerit
signum 87 b.
rana vbi non coaxent
307 b.
ranarum & talparum exta
qualia ferant omina
308 a.
randus quid 220 a.
randusculana porta quæ
ibidem
raphaëlis Volaterrani laus
334 b.
regalia exta quæ 308 a.
raphanis qui per obscena
plecti soleant 176 a.
rapis quis imperator vesci
solitus 139 a.
rarana cuius oppidi porta
221 a.
raso semper capite qui sint
349 a.

I N D E X

reges bini, vbi 117 b.
 reges è sacerdotibus vbi a-
 liquando eligi cõsuerint
 66 b.
 reges externi quomodo à
 magistratu Romano præ-
 irentur 45 b.
 reges quis curroi sui præ-
 ferocia iungere solitus
 333 a.
 reges quomodo & vbi pas-
 sim sepeliri soliti 116 a.
 reges vbi & qua causa oc-
 cludantur 115 a.
 regi Ægyptiorum mensura
 bibendi certa præscripta
 137 b.
 regi sacrorũ propriũ quid
 172 b.
 regem temulentum occi-
 dens mulier quid præmij
 ferret 137 b.
 regis olim quot seu quæ
 Romæ fuerint 126 b.
 regis apud exteras gentes
 127 a.
 regis Persarũ vbi potissi-
 mum esse solita 127 b.
 regis stirpis qui nõ sit vbi
 nemo dominari finitur
 239 a.
 regiarum aliquot apud di-
 uersas gentes assignatio
 127 a b.
 regibus appellatis à sena-
 tu quæ turba præsidij &
 honoris causa daretur
 371 a.
 regimen ciuitatis, tributo-
 rum exactio 122 a.

regiminum triũ optimum
 quod 219 a.
 regina quæ dea dicta
 327 a.
 regina Iuno quæ 327 b.
 regina sacrorũ quæ, & quæ
 eius priuilegium 172 b.
 reginæ vbi regis? ipsis ho-
 noratioribus 47 b.
 reginarum Ægyptiacarum
 amictus qualis 288 a.
 regionum ab auguribus in
 coelo notatarum nomina
 quæ 293 b.
 regionum diuersitas, inge-
 norum diuersitatem fa-
 cit 214 a.
 regis nomẽ qui sacerdotes
 habuerint 66 b.
 regis sacrorũ officium quod,
 & quis eã dignitatem pri-
 mus adeptus 172 b.
 regium nomen quibus olim
 maximè inuisum 48 a.
 239 a.
 regium nomen qui in Græcia
 primum adepti 239 a.
 reges delinquentes inedia
 multati 137 b.
 reges supplicio affecti
 126 a.
 rege Spartanorum defun-
 cto, cæremoniæ 128 a.
 rei voti & damnati 165 a.
 regni inauguratio quomo-
 do fieri solita 46 b.
 regum aliquotũ superbia
 aut modestia quanta
 84 a. b.
 regum capita quo insigni

A L P H A B E T I C V S.

ornarentur 85 a.
 regum diuersorum diade-
 mata seu insignia 47 b.
 regum eligendorum diuer-
 sis populis mores qui
 238 b.
 regũ pueri apud Ægyptios
 100 b.
 regum reges, & maximi re-
 ges qui habiti 47 b.
 regum sepeliendorum mos
 116 a.
 reorum fauor 125 b.
 rei non instar reorum in
 iudicium qui venerint
 125 a.
 rei, quorũ seu cuius solius
 iudicio Romæ olim dam-
 narentur 125 a.
 recip. hostilia molientiũ pœ-
 na olim quæ 123 a.
 relegare in insulas quid
 122 b.
 relegatio olim Romæ quã
 rara 160 b.
 religio aquilæ militaris a-
 pud Romanos quanta
 177 a.
 religionis prætextu ocium
 sectates & luxum, à Mas-
 filiensibus exacti 145 a.
 religio quãdã in membris
 hominis 83 b.
 religiosa vestis quæ ac qua-
 lis 223 b.
 religiosus quis quomodo
 fiat locus 352 a.
 reliquatores qui dicti 11 a.
 reliquæ fulminis quomo-
 do tractari solitæ 272 b.

remonium quis locus & vbi
 345 b.
 remuria quando agantur
 232 a.
 remus & Romulus vbi ali-
 ti 345 a.
 renes cui deæ sacri 85 a.
 reo, dicendi pro se horæ
 præstitutæ quot 209 a.
 reo non comparente capi-
 tis accersito, quid olim fie-
 ri solitum 126 a.
 reorum cognati vbi cum
 ipsis reis plectantur 123 a.
 reorum habitus seu sordes
 quales 125 a.
 reperio, quid significet
 34 a.
 reperire vnde compositum
 34 a.
 repetundarum lex à quo
 primum lata 14 b.
 repotia 60 a.
 repudiũ causa quæ, & quã
 subinde leues 196 a.
 repudiũ à quibus quã
 vel punitum, vel agrè la-
 tum ibidem
 repudiũ cum vxore quis
 Romæ prius fecerit
 196 b.
 repulsam ædilitatis passus,
 consulatum tamen ade-
 ptus 186 b.
 rerum oculis oblatarum au-
 spicia qualia 275 b.
 respiciens Fortuna vbi tem-
 plum habuerit 20 b.
 respondendi de iure facul-
 tas à quo dari solita 377 b.

I N D E X

& deinceps
 responsa exteris legatis Ro-
 mæ in senatu Latinè red-
 debantur 210 b.
 responsa prudentum sæpe
 pro legibus habita fuisse
 ibidem
 respõsio principum per li-
 bellos quomodo fieret,
 & à quo vitata 378 a.
 resurrectione mortuorum
 quis philosophus quasi
 per transennam aduer-
 terit 252 b.
 reticetia in veditioe quo-
 modo multanda 341 a.
 reus non compars in iu-
 dicio 126 a.
 reus non cõuictus nec pre-
 toris iudicio condemna-
 tus an puniri possit
 125 b.
 reus quod præ accusatore
 priuilegium habere so-
 leat 125 b.
 reus voti quis 165 a.
 rex sacrificulus seu sacro-
 rum quis & cur creatus
 172 a.
 rhadamanthus quid Assy-
 riis primus intulerit
 109 a.
 rhadamisti perfidia callida
 quæ 253 b.
 rhamensis Fortunæ téplum
 21 b.
 rhamnusia dea quæ 246 b.
 rhautumena porta quæ
 220 a.
 rhudiarum vrbs vbi sita, &
 cuius patria 50 b.
 rhea dea quæ, & quo alio
 nomine dicta 325 a. 327 a.
 rheda quid 109 b.
 rhenâ insula quæ 320 a.
 rheninis natura insitû quid
 214 a.
 rheninorum moneta qualis
 218 b.
 rhetorum stipendia 100 b.
 rhinoceros quib⁹ ludis ex-
 hibitus 362 b.
 rhodi statû quot 213 b.
 rhodiorum mos in nuptiis
 59 b.
 rhombi figuram qui in acie
 effingant 192 a.
 rhompheæ quorum sint ar-
 ma 370 a.
 rhoxanorum galeæ, thora-
 ces & scuta vnde fieri so-
 lita 30 b.
 rica quid 349 b.
 ricinus quorum vestis
 287 b.
 ridere quo potissimùm in-
 testino fiat 308 a.
 ridica quid 68 b.
 ridicula vxorum ad tempus
 mutuatio inuicem mari-
 torum 41 a.
 risus Sardonius quid
 279 b.
 riuu seu aquæ ductus Romæ
 quot 346 a.
 robigalia festa vnde & cur
 instituta 337 a.
 robigo quando sacrificetur
 337 a.
 robigus deus 21 a.

A L P H A B E T I C V S.

roboreæ frõdes quàm Dru-
 idis familiares 223 a.
 de robore & saxo q⁹ deii-
 ceretur 121 b. nisi roga-
 tus nemo dicere i publi-
 co cõfessu lege Lycurgi
 permittebatur 208 b.
 rogi lustratio quomodo fie-
 ret 313 b.
 rogis amicorû qui seiplos
 iniecerint 131 a.
 rogo funerali inferri solita
 quæ 130 b. 131 b.
 roma initio tribus tantum
 portis contenta 219 a.
 roma aliquot mēsis magis-
 tratus non habuit
 154 a.
 romanus pop. in tres tribus
 diuisus 25 a.
 romani in quot ordines di-
 uisi 283 b.
 romani ludi qui, & quibus
 aliis nominibus dicti
 359 a.
 romanorum cautio in ex-
 terno milite assumendo
 30 b.
 romanorum impietas, cru-
 delitas & stultitia in sa-
 crificiis quanta 384 b.
 & 378 a.
 romanorum insignissimæ
 victoriæ & clades 381 a.
 b. & deia.
 romanorum quot millia in
 triumpho vno semel pi-
 leata ducta 333 b.
 romanorû præcipuus deus
 quis 326 b.
 romanum ciuem in trium-
 phum ducere non licebat
 36 a.
 romanorum pudicitia 39 a.
 101 a. frugalitas 138 a.
 romani vxores suas inui-
 cem vsuarias dabant
 41 a.
 romani regis cultus 48 a.
 romanorum mos & care-
 moniæ post editû infan-
 tem 99 a. in prin-
 romani pueri quas literas
 primum docerent
 100 a.
 romani quomodo noxios
 plecterent 121 b. quomo-
 do funera curarent
 129 a.
 romanorum ciuium præro-
 gatiuum in supplicio ca-
 pitis 124 b. in si-
 romanula porta quæ
 220 a.
 romilia tribus ex quibus
 instituta 25 b.
 romphæa quorum telum
 370 a.
 romphi quid 68 b.
 romula porta quæ 220 a.
 romuli abstinentia à vino
 137 a.
 romuli ex vulturibus augu-
 rium quod 273 a.
 romuli lituus qualis
 293 b.
 romuli nomen cur nõ vsur-
 parint reges seu impera-
 tores Romani 4 b.
 romuli nutrix quæ 42 a.

I N D E X

romuli templum vbi, & an-
vnuquam apertum 23 a.
romulus sub quo rege præ-
fecturam Romæ gesserit
366 a.
romulus & Remus quo-
modo expositi & alti
110 a.
romulus post mortem quo
nomine dictus 325 a.
romulus quo die mortuus
256 a.
romulus quomodo annum
ordinarit 168 b.
rorarij milites 8 a. 369 a.
roscij histrionis excellētia
15 a.
roseus color cui tempori
dicatus 263 a.
rostra quid, & vbi, & vnde
sic appellata 24 a.
rostratæ nauī quot lumina
Scipio dederit 179 b.
rostratam coronam primus
quis acceperit 228 a.
rota vbi & olim frequens
noxiorum pœna 124 b.
roxani qui, & quomodo pu-
gnare soliti 375 b.
rubedo faciei Syllanę quid
præ se tulerit 86 a.
rubere genas quid ibidem
rubicundi quid præ se fe-
rant ibidem
rubigalibus quid solitum
offerri 142 b.
rubor aurium quid præ se
ferat 86 a.
rubra vestis apud Pœnos
tabernaculo dulcis præ-

tēsa, quid 178 b. & 179 a.
rubris scutis qui vterentur
369 a.
rudiariorū ætas quæ 29 b.
rudimenta tyronum 31 b.
ruffi vnde quidam dicti
13 a.
rufuli tribuni qui 357 b.
rugitu asinorum quomodo
equitatis Scytharum ali-
quando fugatus 245 b.
rullus vnde dictus 14 b.
ruminæ quid offeratur
142 b.
ruminæ sacris vinū infer-
re, quale sit 142 b.
ruminales hostię quæ 141 a.
rumon quis locus dictus
309 a.
ruffata scuta qui ferrent
369 b.
ruffatas vestes militiæ ge-
rere quibus gentibus pe-
culiare 30 b.
rustica vinalia quæ 337 b.
rusticæ tribus quid pecu-
liare habuerint 25 b.
rutilij vnde sibi nomen
hoc adepti 13 a.
rutilius cōsul quid primus
instituerit 30 a.
rutuli tribuni qui 357 b.

SAbates lacus cui tribui
nomen dederit 26 a.
sabatina tribus quando re-
liquis addita ibidem
sabatius Æthiops quomodo
fontes plectere solitus
124 b.

sabba

ALPHABETICVS.

sabba prophetissa 149 b.
sabina herba quam in de-
dicationibus necessaria
351 b.
sabinæ quando seu quibus
Iudis raptæ 308 b.
sabinarū raptarum nume-
rus ibidem
sabinarū priuilegium Ro-
mæ 198 a.
sabazius quis deus vocatus
327 b.
saca dies vnde dictus 232 b.
sacæ quomodo pro sponsa
certent 40 b. qualibus
galeis vtantur 32 b. &
375 a.
sacciperium quid sit 60 a.
saccularij qui 170 b.
sacea festa quæ 93 a.
sacerdos Herculis in Tyro
quàm honoratus 56 b.
sacerdotes in Meroë omnes
propter superstitionem
sublati 66 b.
sacerdotes è philosophis
vbi eligi cōsuerint 66 b.
sacerdotes in Phrygia quā
mire sepeliri soliti 115 b.
sacerdotij æstimatio quæ
65 a.
sacerdotij Saliorum digni-
tas 44 a.
sacerdotiis duobus eidem
simul præesse licuisse
294 a.
sacerdotio triplici qui vsi
65 b.
sacerdos Romæ cōfessionē
pœnitētis furis quomodo

prodere coactus 335 a.
sacerdotes esse nō poterant
bis nupti 348 b.
sacerdotum capilli quibus
tantum cultris tonderen-
tur 348 b.
sacerdotum castitas apud
ethnicos quanta 221 a. b.
sacerdotū apud Germanos
authoritas 66 b.
sacerdotum Iouis insolens
ac superbum imperium in
reges 66 b.
sacerdotum comitia pro-
pria quæ 184 a.
sacerdotum dignitas quan-
ta 66 b.
sacerdotū quorundā quàm
ridiculus sacrificandi mos
336 b.
sacra Apollinis 15 a.
sacra diis maximè grata
quæ 166 b.
sacra è cœnaculis despice-
re quomodo vetaretur
263 b.
sacra ex herbis 92 a.
sacra ex quibus in votis
conciipiendis 164 b.
sacra Iunonis quàm sint vs-
ria 328 a.
sacra sine sanguine, quorū
deorum sint 91 b.
sine vino 142 b.
sacra via vbi & vnde dicta
83 a.
sacramēto militari non ad-
scriptis, quid in bello ve-
titum 33 a.
sacrarū literarū scriptores

q q

I N D E X

apud Ægyptios qui 347 a.
 sacratæ leges quales 377 a.
 sacratus homo & res sacra-
 ta, quàm essent dissimili
 privilegio 352 a.
 sacres qui dicti 141 a.
 sacri homines alij apud a-
 lios 214 b.
 sacrificans, quo more cir-
 cumagat se in orbem
 222 a.
 sacrificium à Numa consti-
 tutum 140 b.
 sacrificia abominada & cru-
 delia olim quæ 383 b.
 sacrificia aliquot diuerso-
 rum diuersa 140 b. & dein.
 sacrificia capite apto 94 a.
 sacrificia triumphantis quæ
 311 b.
 sacrificio interdiceret, quã-
 ta Gallis pœna 124 b.
 sacrificul⁹ rex 172 a. 145 a.
 sacrificuli quidam vnde &
 cur eiecti 123 a.
 sacri legorum pœna quæ
 124 b.
 sacriportus vbi 345 a.
 sacris interesse aut præesse
 qui prohibiti 355 a.
 sacris qui præessent 65 b.
 sacrorum ethnicorum quan-
 ta olim turpitudine & im-
 pietas 382 b. & dein.
 sacrorum faciendorum mos
 quis 221 b.
 sacrorum Iſidis inaugura-
 tio 47 b.
 sacrosancti magistratus qui
 & qui non 39 b. 187 a.
 & 249 b.
 sacrosancti tribuni plebis
 quomodo 380 a.
 sacrosanctum quomodo quid
 fieret 354 a.
 sacrum à matronis tantum
 quod fieret 364 b.
 sacrum in priuatis ædibus
 fieri solitum quod 336 a.
 sacrum quid 351 a.
 sadraca cuius olim regia
 127 b.
 saga quales vestes 289 b.
 sagares quibus proprij
 370 a.
 sagaria quid 147 a.
 sagis vti in Libya, quid
 291 b.
 sagitta in vite 68 b.
 sagittadi exercitium, & pe-
 ritissimi qui 376 a.
 sagittariorum arma, vsus,
 peritia ac vtilitas quæ
 370 b. 372 b.
 sagittarius quorum num-
 mis incussus 218 b.
 sagittarum quantum qui-
 busdam nationibus stu-
 dium 376 a.
 sagittas in cistam mitti an-
 te regium tribunal, Per-
 sis quid 31 a.
 sagmina quales herbæ
 254 b.
 sagogidæ Dionysio quid
 237 a.
 sagum purpureum quorum
 amictus 287 a.
 sagum vel sagus quorum ve-
 stis 285 a.

A L P H A B E T I C V S.

saguntinorum ante sui de-
 lectionem portetum quod
 111 a.
 sais quæ quibus dea 327 b.
 saitari quomodo reges su-
 os sepelirent 115 b.
 sal omni sacro adhibeba-
 tur 140 b.
 salapia vbi sita 50 b.
 sale empta mæcipia qui ha-
 berent 161 a.
 salem cibis qui non adhi-
 berent 349 a.
 salem qui cur primo appo-
 nerent 297 a.
 salentini qui sint 50 b.
 salernitanis cur ciuitas ad-
 empta 202 a.
 saleres, quæ Minerua dicta
 327 b.
 saliaris sacerdotij dignitas
 & estimatio quata 44 a.
 salignis virgis qui diuina-
 rent 275 a.
 salij qui, quot, & vnde in-
 uenti 43 b.
 salinator quis cur cogno-
 minatus 14 a.
 saliorum curia vbi 24 b.
 saliorum insigne quod 43 b.
 eorum tripudia & carmi-
 na 43 b.
 saliorum sacra & festi dies
 44 a.
 salua ieiuna ad quid vtilis
 313 b.
 saluum haurire poculum,
 cuius esset pœna 300 b.
 saltandi in templis & circa
 aras mores qui 226 a.
 saltadi species variæ 101 a.
 saltare apud quos olim in
 precio maximo esset 101 a.
 saltatio à Suetonio Troiæ
 nomine dicta 261 a.
 saltationes qui olim dice-
 rent 101 a.
 salue & vale supremum vt
 conclamaretur 132 a.
 salustiani horti quales &
 vbi 346 b.
 salutadi cõsuetudines quæ
 84 a. 302 b.
 salutaris digit⁹ quis 246 a.
 salutaris porta quæ 220 a.
 salutem precari in sternu-
 tando 102 b.
 salutis ades cui aggeri no-
 men dederit 346 b.
 salutis ades vbi 220 a.
 sabico grauiora pati, quid
 280 a.
 sambulos vbi, & quid ille
 miri acciderit 77 a.
 samex (si rectè scriptum)
 nauis figurâ qui captiuus
 inurerent 289 b.
 samena quid 179 a.
 sani Polycratis regia
 127 b.
 samix Iunonis tēplum, mi-
 raculorum septem vnum
 esse 322 a.
 samnites legioni præcipuæ
 quod darent nomen 8 b.
 samnites quo ornatu seu
 colore militiæ vsi 31 a.
 32 b.
 samnites quot triūphorum
 occasionē dederit 330 a.
 q q ij

I N D E X

famnitum in elocandis nu- tur 308 a.
 ptum filiiabus mos 40 a.
 sanam esse oportuisse victi-
 mam 308 a.
 sanazarij Æthiopsis laus
 51 a.
 sancta loca quæ 354 a.
 sanctæ leges quæ ibid.
 sanctiones quomodo con-
 fecerunt 354 a.
 sanctior senatus quis &
 quibus esset 209 b.
 sanctitate antiquitate sen-
 sim augeri 353 b.
 sandaliarius Apollo & vic⁹
 vbi & vnde dictus 83 a.
 sandalium quid 83 a.
 sandonichem (fortè sardo-
 nychen) quis cur annulo
 inclusam gereret 87 b.
 sandox, quod malè iudica-
 rat, quomodo à Dario pu-
 nitus 123 b.
 sandracotti qui dicti 4 b.
 sandracotto quid miri ob-
 tigit 110 b.
 sanguine leges scriptæ
 124 b.
 sanguinem quibus aris in-
 ferre non licuerit 320 a.
 sanguinis victimarum te-
 nuis aut crassi omina quæ
 308 a.
 sanitatis simulachro quid
 quæ offerre solitæ 284 a.
 sanqualis an ex aquilarum
 genere sit 273 a.
 sanqualis porta quæ 220 b.
 sapere & timere cui potissi-
 mum intestino ascriban-

A L P H A B E T I C V S.

104 b.
 satrapæ in Cappadocia
 quid 238 a.
 saturio in atrio quomodo
 tubæ iustrentur 93 b.
 saturnalia quæ olim serua-
 rentur 93 a. & 138 b.
 saturni & Maniæ sacrum
 93 a.
 saturni ædes Romæ vbi
 55 b.
 saturni alæ ac oculi cur
 quatuor putati 213 b.
 saturni effigies 212 b.
 saturni tēpla cur nusquam
 in Ægypto intra vrbes
 essent 57 b.
 saturnia porta vnde dicta
 55 b. 219 a.
 saturno quomodo ante &
 post Herculem sacrifici-
 retur 93 a.
 saturnus & Ops qui quib⁹
 putati 324 b.
 saturnum bis in die fieri, ve-
 cordis esse 301 a.
 satyrica scena quomodo fi-
 eret 280 b.
 satyrorum in quibus festis
 fieret representatio
 363 a.
 sauomatæ sub vxorum im-
 perio erant 195 b.
 sauomatæ quid tatum diis
 patriis offerret 142 a. de
 saxo & robore qui deii-
 cerentur 121 b.
 scæa cuius vrbis porta
 221 a.
 scæum quid sonet 13 b.
 scæuola quo ludendi gene-
 re se oblectare solitus
 161 b.
 scæuolæ nomen vnde
 13 b.
 scælæ anulariæ vicus vbi
 83 a.
 scælæ Gemoniæ vbi & quid
 121 b. 122 a. 345 b.
 scamander à quibus epotus
 382 a.
 scaphium quid 136 a.
 scaptia tribus vnde dicta
 26 b.
 scaptia vrbs vbi ibid.
 scarabæos pro diis cultos
 esse 383 a.
 scauri theatrum quàm ca-
 pax 244 a.
 scaurorum cognomen vn-
 de 13 b.
 scelerata castra quæ dicta
 61 b.
 scelerata porta quæ 61 b.
 219 a.
 sceleratus campus vbi ibi.
 sceleratus vicus qui dictus
 ibidem
 scelere diuitias & honores
 potius quam virtute ad-
 pisci 256 a.
 scenarū in theatris diuersi-
 tas quæ 280 b.
 scenici ludī cui deo dicati
 359 a. b.
 scenici ludī quādo primum
 & cur facti ibidem
 scenici quales olim Romæ,
 quales in Græcia habiti
 135 b.

I N D E X

scenophori Græcis qui 372 a.
 scēpis cuius regia 127 b.
 scēpra diuersorum regum qualia fuerint 47 b. 48 a.
 scēpra quanti apud Babylonios habita 48 a.
 scēnus quot stadia contineat 90 a.
 scillis, quantus vrinator 90 b.
 scipio Æmylianus à quibus veneno sublatus 28 b.
 scipio quid sit, & vnde id cognominis quibusdā datum 15 a.
 scipio Nāfica repulsam à rusticis tribub⁹ tulit 25 b.
 scipio quo se oblectare solitus 161 b.
 scipio infamia notat⁹ 96 a.
 scipionis animaduersio in milites extra ordinem deprehensos 32 b.
 scipionis Æmyliani laus 28 a. 70 a.
 scipionis Asiatici accusatio & liberatio 27 b.
 scipionis de Mario vaticinium 28 b.
 scipionis imaginē quis tyrannus in triumpho duxerit 330 b. 331 b.
 scironi qui sacrificarent 164 a.
 scirophoria Athenis quid 365 a.
 scita suffragiorum qui & quot custodirent 182 a.

scolia quid 297 a.
 scombrorum regem vide re, omen quale 275 a.
 scommata in triumphantes torqueri solita 331 a.
 scorpiones lætiferi vbi 82 a.
 scorta ex castris vbi & vnde exacta 19 a.
 scortorum nomina varia 229 b.
 scotinus vnde quis dictus 70 b.
 scribæ olim Romæ qui 53 b.
 scribarum apud Macedones dignitas quanta 53 b.
 scribēdi seu literas docendi modus quā diuersus 109 a. reliqua vide scilicet in dict. literæ
 scribis non licuisse fieri adiles 189 a.
 scrofæ cognomen vnde 15 a.
 scrupulum quot pedes faciunt 89 a.
 scrupulus quot siliquas contineat 241 b.
 scurrarum vsus quis 300 a.
 scuta quibus darentur 369 a.
 scuti amissi pœna 33 b.
 scutis quantis & hastis Ægyptij præliarētur 375 b.
 scutis qui nullis in præliis vterētur, sed nudi pugnarent 370 a.
 scutorum diuersitas quanta 369 a. b.

A L P H A B E T I C V S.

scutula quot vncias contineat 89 b.
 scutula vestis quorum inventum 286 b.
 scūtū amittens, quā olim execrabilis inter Germanos 222 a.
 scutum amittentis pœna 75 a.
 scyphus quod vasis genus 136 b.
 scythæ quā mirè inebriētur 138 b.
 scythæ quā mirum caduceatorem Dario miserunt 137 b.
 scytharum domos stabiles nullas esse 305 a.
 scytharum horribilis in sepeliēdis cadaueribus mos 113 b.
 scytharū in aduenas odiū quod 203 b.
 scytharum mos in amicis parandis 98 b.
 scytharum præcipuus deus quis 315 a.
 scytharum virtutes & vitia communia quæ 214 b.
 scythis maximum iuramentum, quod 266 a.
 scythiffare quid 296 b.
 scythites quis quibus deus 327 b.
 scythotauri aduenis infensū 203 b.
 seculares ludi qui, & quot quoque anno fierent 309 b. 362 a.
 secularium ludorum autor cæremonia, celebritas & origo 309 b. 362 a.
 seculum Gallis quid 168 b.
 secundarum mēsarum initia quæ & apparatus 295 b.
 secundarius panis qualis 295 b.
 secures post exactos reges à facibus amotæ 44 b.
 securis Iouis 48 b.
 secures etiā prætori extravrbem antelatas esse 45 a.
 secures falcebus alligatæ qui sibi voluerint 121 b.
 secures in vrbe quibus tantum prælatæ 45 a.
 securis quibus regib⁹ loco scēpri fuerit 48 b.
 securim qui nummis incuterent 218 a.
 securium abiectio post reges exactos à quibus introducta 44 b.
 sedendo aliorum opinioni accedere quomodo licuerit 209 b.
 sedentes qui epularentur 297 a.
 sedes singulæ singulis conuiuis vbi fuerint 296 a.
 sedigiti qui nuncupati 13.
 seditionis signum 180 a.
 segorgij quomodo filias suas nuptui locarēt 40 b.
 seianus equus 276 b.
 sisachthia lex quæ, & quod ea vox sonet 11 a. 343 a.
 seplasia, cuius oppidi placita 221 a.

I N D E X

selecti dñj qui 325 a.
 selencus vini osor 137 b.
 seleuci in annulo signum
 quale 87 b.
 seleuco quid miri obrigit
 Pellæ 226 a.
 selui temeritas & calamitas
 71 a.
 semel militiæ adscriptum,
 an & quomodo delere
 permissum 30 a.
 semel tantum qui quotidie
 vescerentur 299 b.
 semestris puer vbi locutus
 148 a.
 semidei qui dicti 77 b.
 semimares aut mostrosi par
 tus quomodo tractaretur
 312 a.
 semiobolus 242 a.
 semiramidis contra viros
 pro vxoribus lex quæ
 195 b.
 semiramis quomodo expo
 sita & alita 110 a.
 semis quid 2 a.
 semiuncia ex quot siliquis
 constet 89 a.
 semodium quid faciat ib.
 semoni Sango quæ ædes di
 catæ 345 b.
 semonis Sâgi sacellum vbi
 346 b.
 sempronia lex & Porciâ
 157 a.
 sempronjæ in maritum in
 uidia & scelus 28 a.
 semuncia 89 a.
 semproni⁹ Musca quo mœ
 chum affecerit supplicio
 176 b.
 sempronius quàm dilexerit
 vxorem suam 28 a.
 sempronius quàm leui de
 causâ vxorem repudiari
 132 b. 196 b.
 senaculum, basilica in qua
 seniores asidebant
 71 b.
 senaculum (alibi senatulū)
 mulierum quis constitue
 rit 270 b. 218 b.
 senator à censore quomo
 do notaretur 144 a.
 senatores tyronū magistri
 à quo facti 30 a.
 senatores initio creati quot
 205 b.
 senatores pauperes quomo
 do à quibusdam impera
 toribus habiti 211 a.
 senator sexagenarius one
 re reip. exemptus 207 b.
 senatores pedarij 106 a.
 senatores electi non statim
 suffragabatur, sed in sen
 tentiam ibant 207 a.
 senatores mortui vt effe
 rentur 129 a.
 senatorius ordo per Appi
 um Claudrum inquinatus
 207 a.
 senatorius census 211 a.
 senatores qui & à quibus
 fierent 207 a.
 senatores quomodo & à qui
 bus domum ducerentur
 211.
 senatores quot Romæ simul
 aliquando ad ferrum ex

A L P H A B E T I C V S

hibiti 361 b.
 senatores sub Iulio & Au
 gusto Cæsaribus quot
 205 b.
 senatoris in theatro locus
 quis 280 b.
 senatoris ius 209 b.
 senatoris insignia quæ
 210 a.
 senatoris officium quod
 206 b.
 senatorum honos quantus
 ac despectus 207 a.
 senatum quibus diebus ha
 beri non licuerit 184 b.
 & 211 a.
 senatus à Bruto quantū &
 è quib⁹ amplius 106 a.
 senatus in prodigiis curan
 dis vbi & quomodo ha
 beretur 314 a.
 senatus autoritas quanta
 205 b.
 senatus cogendi aut con
 uocandi ius penes quos
 tantum fuerit 207 b.
 senatus diuersarum gentiū
 ex quot constarent per
 sonis 207 b. & deiq.
 senatus princeps qui lege
 retur 209 a.
 senatus quoties per menses
 singulos haberetur 211 b.
 senatusconsulta quomodo
 vel supprimi vel publi
 cari solita 209 b.
 210 b.
 senatusconsulti in scenera
 tores ipsa verba 10 b.
 senatusconsultum quid, &
 quomodo demum ratum
 fieret 377 a.
 senatusconsultum in candi
 datos 154 a.
 senatusconsultum quomo
 do fieret 208 a.
 senectæ deæ sacellum vbi
 21 a.
 senem saltare quid 278 b.
 senes à quibus apud Roma
 nos militiæ adscripti
 30 b.
 senes quàm misere tracten
 tur à quibusdam populis
 115 a.
 senes depontani 185 a.
 senes vbi vulgo præcipita
 rentur ex altissimis rupi
 bus in mare 115 a.
 senio in talis quid 161 a.
 seniorum apud Germanos
 respectus quis 209 a.
 senis decrepiti figura ad
 quid in triūphis ferretur
 332 a.
 senum miserabilis condi
 tio apud barbaros quos
 dam 115 a. b.
 senones hominum publicè
 cæsum quomodo sacrifici
 carent 384 a.
 senonibus urbem inuasuris
 quid miri Romæ factum
 148 b.
 senonū cōuentus q̄ esset a
 liquādo immanis 256 b.
 sententiæ in noxiis quomo
 do ferretur 126 a.
 sententiæ dicendæ ius non
 omnibus in senatu fuisse

207 a.
 sententiæ in orbem feren-
 dæ mos quis 277 a.
 sententiam rogandi aut fe-
 rendi apud diuersos mos
 quis 208 b. & dein.
 sepeliendi mos olim quis &
 q̄ diuersus 114 b. 352 a.
 sepelire viuos cū mortuis
 amicitia causa, quibus
 vulgare 42 b. 43 a.
 sepelire in vrbe aut domi-
 aut iuxta tēpla, vbi lici-
 tum vel vetitum 116 a.
 sepeliri in vrbibus, q̄ leges
 quando veterint 352 a.
 sepeliri quos non deceret
 353 a.
 sepeliri sine pompa qui e-
 thnici voluerint 129 a.
 septa quid loci esset 83 b.
 septem conuiuium, nouem
 cōiucium faciunt 296 a.
 september cui deo sacer
 169 b.
 september quibus initium
 anni 168 b.
 septemmatrus 93 b. 155 a.
 septemviri epulonum qui
 151 b.
 septima cuiusq; mēsis dies
 cui olim sacra 156 a.
 septimiana porta q̄ 210 b.
 septimij vnde dicti 255 a.
 septimij Cæsar quātū vno
 digito valuerit 246 b.
 septimontium sacrum seu
 festum quomodo & vbi
 fieret 344 a.
 septunx quid 2 a.

sepulchra aliquot insignia
 72 b.
 sepulchra hostium an reli-
 giosa habenda 353 a.
 sepulchra in parētādo quo
 modo ornarentur 310 b.
 sepulchra operosa quæ gē-
 tes cur aspernatæ 352 b.
 sepulchrales canesq; & vbi
 olim vulgo habitū 115 a.
 sepulchrales coronæ quæ
 261 a.
 sepulchri licet diruti san-
 ctitatem in ipso solo ma-
 nere 353 b.
 sepulchris fulmine tactis
 quid honoris haberetur
 353 a.
 sepulchris qui cibi quādo
 inferrentur 143 b.
 sepulchris singulis quot
 conderentur 352 b.
 sepulchrorum genera &
 differentia apud Aegy-
 ptios quot 352 b.
 sepulchrorū ratio quæ ibi.
 sepulchrorū vbi maior cu-
 ra quàm domorū 305 a.
 sepulchrū dirutū Hanni-
 bali quale omen 276 a.
 sepulchrum Romæ in fo-
 ro quis prim⁹ ademptus
 352 a.
 sepultura indigni Aegy-
 ptii qui 353 a.
 sepultura intra vrbem, vbi
 pro honore daretur 229 a.
 sepultura vbi extra, vbi in-
 tra vrbes fuerint: 6 a. b.
 sepultura apud Æthiopes

quàm fiant sumptuosæ
 352 b.
 sepulcrarum Græcis cura
 quæ 353 a.
 sepulcris necessaria vbi
 venderentur 310 a.
 serapidem Athenæ in cuius
 gratiam quàm sacrum ha-
 buerint 88 a.
 serapidi qui sacrificetur
 92 a.
 serapidis forma quæ 321 a.
 serapidis statua quàm mire
 ac fabre facta 213 a.
 serapis à quit⁹ cultus 383 a.
 serapis & Isis qui quibus
 habitū 324 b.
 serapis phana in Ægyptio
 cur non nisi extra vrbes
 fuerint 57 b.
 serapis quando Roma exa-
 ctus 88 a.
 serapis quomodo pingere-
 tur 213 a.
 sereno tonuisse, quid 273 b.
 seres quàm vitent exteros
 203 b.
 sergiæ tribus nomen vnde
 26 b.
 sergiorum origo quæ 14 a.
 serib⁹ vnde proueniat feri-
 cum 199 b.
 eorum mercimonia 203 b.
 serici panni vsus quādo pri-
 mum emerferit ibidem
 seriphij quomodo plectant
 fontes aut damnatos
 124 a.
 serò sapere Phryges, quid
 279 b.

serpens quando latrarit
 148 a.
 serpens ab ancilla editus,
 quid prodigij attulerit
 111 a.
 serpentē per impluuiū de-
 cidisse, omē quale 275 b.
 serpentis auguria aliquot
 ibidem
 serra quis esset in vrbe loc⁹
 309 a.
 ferram qui nummis incuf-
 serint 218 b.
 ferranæ familiae proprium
 quid 13 a.
 ferranæ fistulæ quales 222 b.
 ferrani vnde dicti 113 a.
 ferrati quorū nummi 218 b.
 fertorij in cohortem vnā
 qualis aliquādo animad-
 versio 74 a.
 seruare bouem Græcis qui
 dicerentur 157 b.
 serui adscripti qui 200 b.
 serui è quibus sacris eieci
 76 a. b.
 serui in Saturnalibus velut
 liberi agebant 93 a.
 serui capti ad regum impe-
 ratorūque statuas con-
 fugientes 159 b.
 serui frugi Iones, liberi ne
 quam 160 b.
 serui quomodo libertate
 donarentur 290 a. b.
 serui i cœnis dominorū vbi
 aut quō sederent 296 a.
 serui iniustē vincti, quo præ-
 ter solitum modo relaxa-
 rentur 158 b.

I N D E X

serui quàm rigidè à Lycuro puniti 158 b.
 serui quando primum militiæ adscripti 373 b.
 serui à quo ciuitate donati 201 a.
 serui Germanorum vt tractentur 158 b.
 seruis vilioribus barbam radere inhibitum 290 a.
 serui quomodo à dominis plecterentur 158 a.
 serui quomodo per furta liberi fierent 205 a.
 serui trans mare aduecti, quo signo venum proponerentur 152 b.
 serui vbi cum dominis mortuis concremarentur 131 a.
 seruij Tullij in quo delubro quale simulacrum 20 b.
 serui vbi nulli 158 a.
 serui vt in quæstionem deducantur ratio 159 b.
 serui Tullij natalis dies quis 155 b.
 seruij Tullij quàm prodigiôsa conceptio 360 b.
 seruilia apud diuersas gentes nomina quæ 160 b.
 seruilia cuius adultera, & cuius mater 315 a. b.
 seruilij lex 157 a.
 seruilij vnde Romam translati 255 a.
 seruiliorum superstitio inaudita 243 b.
 seruilij cur falso tribunus plebis putatus 6 b.
 seruis comam alere vbi veritum 290 a.
 seruis militibus quomodo Augustus vsus 373 b.
 seruis quæ vestes veritæ 289 b.
 seruis vnum tantum fuisse nomen 255 b.
 seruitus leuior deditis quàm captis 160 b.
 seruitus vbi durissima, vbi rursus nulla 158 a.
 seruius Tullius cui Fortunæ ædem dicarit 19 b.
 seruius Tullius quàm nefariè à filia sua tractatus 61 b.
 serum senatus quàm turbulentum 20 b.
 seruatorum apud diuersos nomina propria quæ 160 b.
 seruatorum dies festus quis 155 b.
 seruatorum nomina 160 b.
 seruis vbi comam nutrire nefas esset 289 b.
 seruatorum species quàm diuersæ 170 b.
 seruus cur triumphanti in curru assideret 333 a.
 sesamis arx vbi 345 a.
 sesostris petulantia quanta 333 a.
 sesostris trophæa 37 a.
 sesquipes quot cubitos faciat 88 b.
 sestertia modij quot 89 b.

A L P H A B E T I C V S.

festertiorum genera quàm diuersa 242 a.
 festertium Romanum 243 a.
 festertius quot drachmis aut assibus aut libris constat 242 b.
 festæ hostiarum quæ primū iniicerentur igni 225 a.
 feu, cuiusmodi sit dictio 56 a.
 feueri Cæsaris quæ erga Christum & Abraham religio 352 a.
 feueri imperatoris quanta laboris patientia 32 a. leuitas in criminosos 73 a.
 feueri Septimij tessera quæ 179 b.
 festæ fortunæ templum 20 a.
 sexagenarij an militiae adscribendi 30 a.
 sexagenarij senatoris privilegium Romæ quod 207 b.
 sexagenariis ducere vxores, vnde vetitum, vnde vo permissum 236 b.
 sexatrus 93 b. 155 a.
 sexcenta millia modiorum frumenti quotidie Xerxis exercitui vix sufficisse 381 a.
 sexcentorum hominum capita quis aliquando vouerit 165 a.
 sexcentos aliquando equites ad ferrum exhibitos fuisse 361 b.
 sexta Februarij qualis 233 a.
 sextans quid 2 a.
 sextarius 89 b. 90 a.
 sextarij Italici viciæ quot 89 b.
 sextarios quot congios haberet ibidem
 sextarius Arabicus quid ibidem
 sexti prænomen vnde 255 a.
 sextiseptis mons Romæ quis 346 a.
 sexticula quorum vestis 287 a.
 sextilis cui deo dicatus 169 b.
 sextricium quid dictum 122 a.
 sextula quot pedum sit 89 a.
 sexuiri quando creati 151 b.
 sexuum diuersorum balnea diuersa 235 a.
 seya Fortunæ templum si (aliàs Sy) baritanæ aquæ potus quales faciat capillos 291 a.
 sibiru erga Herculem cultus quis 77 a.
 sibylla quis aliquando cognominatus 15 b.
 sibyllæ arcana euulgare, quàm acriter olim vetitum 149 a.
 sibyllæ imaginé qui num-

I N D E X

mis suis incuderent
 218 b.
 sibyllini libri & Martiani
 ubi seruaerentur 166 b.
 sibyllæ libri quando com-
 busti 149 b.
 sibyllarum aliquot nomina
 & patria quæ ibidem
 sibyllarum nomen quot si-
 bi præcipue vendicent
 ibidem
 sibyllina carmina quis quâ
 studiosè cõquiri iusserit
 ibidem
 sicæ quibus peculiares
 370 a.
 sciliam quis à scenore li-
 berarit 11 b.
 sciliquus quot scrupulis
 conuict 89 a.
 scinij in Crassum scomma
 279 a.
 scinius Dentatus quot vl-
 tra omnes donis honesta-
 tus 228 b.
 scis duabus qui quomodo
 munitentur 370 a.
 scili sexaginta quot obolos
 pariant 241 b.
 sculæ mensæ quæ 301 a.
 sculi quando & quomodo
 Cereri ac Proserpinæ sa-
 cra facerent 365 a.
 sculorum deus quis
 326 a.
 sculorum natura quæ
 214 b.
 sculorum regum honos
 47 b.
 sculorum reges quibus cã-
 tibus ad somnum inuitã-
 tur 178 b.
 sculorum regum diadema
 47 b.
 sidera à quibus vt dij culta
 382 b. & dein.
 sigillaria quid 120 b.
 signi qui & ubi 101 a.
 signumundi Fulginatis laus
 316 a.
 signa aliquot quibus diuer-
 si reges in annulis vsi fue-
 re 87 b.
 signa militaria hostium de-
 uictorum quomodo in
 triumphis ferrentur 330
 b. & dein.
 signa militaria seu vexilla
 ubi in pace reconderen-
 tur 55 a.
 signa quot & quàm diuer-
 sa Romani militiæ vsur-
 parent 177 a.
 signa seu notæ ac figuræ a-
 liquot Aegyptiorũ qui-
 bus sensus & alia quædã
 effingunt 87 a.
 signis quàm diuersis diuer-
 sã nationes in bellis vsã
 177 a. b.
 signo aquilæ qui ante Ro-
 manos vsi 177 a.
 signorum ingens numerus
 Rhodi 213 b.
 signorum militarium ante
 prælium & in prælio lo-
 cus quis 177 b.
 signi in quibus festis re-
 præsentarentur
 363 a.

A L P H A B E T I C V S .

silentij deus quis
 88 a.
 silentij indicendi signum
 qui militiæ fieret
 178 a.
 silentium quantum haberi
 oporteret arcanorum se-
 natus 209 b.
 silentium, quorum esset o-
 lim rudimentum primũ
 100 b.
 silicernium quid 132 b.
 siliquæ quot drachmam fa-
 ciant 89. b.
 siliquæ quot obolum faciãt
 241 b.
 siones vnde dicti
 13 a.
 silus quid significet
 13 a.
 simi nasi indicium 85 b.
 simi qui & vnde dicti
 13 a.
 simia senex non facile capi-
 tur, quid 279 a.
 simia ubi pro dea culta
 92 a.
 simiæ in cuius deæ templo
 solennibus diebus salta-
 rent 174 a. b.
 simois à quibus aliquando
 epotus 382 a.
 simonides quis ac cuius
 328 b.
 simonidis felicitas quanta
 329 a.
 simonidis inuentum quod
 109 a.
 simplaris decuria quot cõ-
 stet 350 a.
 simplaris phalangis partes
 quæ ibidem
 simpulum aut simpunium
 225 a.
 simulacra apud ethnicos
 quàm varie fierent 212
 b. & 213 a.
 simulacrorũ auersores Per-
 sã 223 a.
 simulacris cur hastæ affin-
 gantur 382 a.
 simulacris deorum vincula
 annexa 212 b.
 simulacra quibus diis nulla
 269 b.
 sinciput expilare, quib⁹ ve-
 nustum videretur
 288 b.
 sinciput qui olim raderent,
 non occiput 200 a.
 sindi quomodo mortuos se-
 peliant 116 a.
 sindonibus qui quomodo
 pro chartis vsi 109 a.
 sindorum mos in sepulchris
 militum 116 a.
 sine patre quem esse, quo-
 modo duabus tantum li-
 teris innueretur
 255 a.
 sine puluere vincere, quid
 278 b.
 singultus quo putaretur le-
 uari 246 a.
 sinistra ex vulturibus omi-
 na qualia 273 b.
 sinistra adfidere, Cyro
 quid 86 b.

I N D E X

sinistram attigisse, quid
87 a.
sinistrâ capitis partem qui
rantum raderent, nô dex
tram 290 b.
sinistrum cornu in præliis
qui dextro præferret 192
a. in fi.
sino cum negatione, quid
significet 7 a.
sinoris quid 262 b.
sinorix quàm vafre ab ea
cuius virum occiderat,
vltus 58 a. b.
siphax quando & à quo vi-
ctus 20 a.
siphismus quid 101 a.
siphones quid 306 a.
sirpeæ effigies à quibus &
cur & quando in Tibrim
deicerentur 155 a.
sirpus pro sceptro à quo
vltus 48 a.
sischthia lex quæ 11 a.
343 a.
sistro qui in bellis vteren-
tur 178 a.
sistrum quid sit 316 b.
sisymbrio vbi sponsæ coro-
nentur 58 b.
siticines 129 a.
sitones vbi, & eorum domi-
nium quale 239 a.
situla quid 182 a.
situli qui disti 255 a.
σιμαλίσια seu σιμαλίσια
quid 245 a.
smerdis quid à fratre per-
pessus 171 b.
similacis hederæ contem-
ptus quis 223 a.
sobrius vicus 82 b.
sobrini filiam ducere an li-
citur sit 39 a.
sociani Galli, qui & Soldu-
ni 42 b.
societatis intimæ mira quæ
dam iura 42 a. b. &
dein.
socios Romani quos puta-
rent 239 a.
socratem iurare soliti qui
266 b.
socrates per quid iuraret
266 a.
socrates quàm abstinens ef-
set, & paruo contentus
139 b.
socrates quota Februarij
natus 233 a.
socrates quid precandum
docuerit 224 b.
socrates quo se oblectare
solitus ludo 161 b.
socrates vxorem suam a-
mico aliquandiu mutua-
tus 41 a.
socratis vestitus, & vxores
vno eodémque tempore
quot 278 a. 39 b. 289 a.
socrû genero nequaquam
apud Romanos copulari
licuisse 39 a.
sodales Titij 43 a.
sodalitates Idææ matris quâ
do inuentæ 43 a.
sodalitatum variarum in-
uentio ibidem
sogdianorum regia quæ
127 b.

sol à

A L P H A B E T I C V S

sol à quibus olim maximè
veneratus 382 b.
sol & luna qui habiti
325 a.
sol quomodo pingeretur
213 a.
sol quorum signum milita-
re 177 b.
solaria quomodo distingue-
rentur 234 b.
solaris annus quis 168 a.
solduni al. soldurij apud
Gallos qui 42 b.
soleæ purpuræ quarû cal-
cei 287 b.
soleæ quid ibidem
solennia sacra 310 b.
solennia vota 164 b.
soli quod animal sacrum
142 a.
solibus duobus visis, quid
solitum fieri 311 a.
solidus integer quis 241 b.
solis ac Spei templa vbi
82 b.
solis imago crystallo inclu-
sa super tabernaculum
Darij 179 a.
solis quàm sint diuersæ a-
pud diuersos effigies
213 a.
solis templum Persis quod
82 b.
solitaria quæ, & quomo-
do fierent 312 a.
solon à quibus in-exilium
actus 157 b.
solon cur parricidis pœnâ
nullam statuerit 123 a.
solon quomodo mensus sit
annum 168 a.
solonis institutum de viro
sponsam adituro 60 a. de
oratione funebri 131 a. de
lamentationibus tollendis
133 a. de repudiis 196 b.
solonis aduersus adulteria
remedium quale 176 a.
solonis aliquot leges 10 b.
41 a. 89 a. 141 a. 76 b. 197
a. 203 a.
solutioni quot dies præsti-
tuerentur 342 a.
somatophylaces Græcis
qui 371 b.
somnia plerunque vana,
quæ 172 a.
somnia quomodo & in qui-
bus templis ad diuinan-
dum captarentur 320 b.
somnia quomodo purgare-
tur 313 b.
somnia ad sepulchra qui
diuinare solerent 275 a.
somnia aliquot verorû
descriptio 16 b.
somnia ratio quæ
171 a.
somno vbi immolaretur
320 b.
somnia fugantia & concu-
liantia vina, quæ 321 a.
fontes in Aethiopia quàm
præter morem vulgarem
punirentur 123 b.
sophocles per quid iuraret
266 a.
sophocles quem poetam
quo in certamine vicerit
364 a.

ff

I N D E X

foricis occentus quem de-
ponere dictaturam coe-
gerit 275 b.
foricis occentus quid im-
pediret 294 a.
fororū incestus apud quas
gentes licitus 18 b.
fortes conuiuales Helioga-
bali quales 300 a.
fortes diuinariæ vbi & à
quo primū sitæ 21 b.
fortiendi de ordine dicen-
di per literas consuetu-
do 208 b.
fortiendi inter athletas de
collegâ & loco mos
260 b.
fortitio de loco inter duces
in militia, quando fieret
192 b.
fortitio tribunorum in iure
dicundo quomodo fieret
251 a.
fospitæ Iunonis ædes vbi
328 a.
folsidis versutia quæ, &
quomodo deprehensa ac
plexa 112 a.
foter vnde quis dictus
70 b.
spado in vite quid 62 b.
spartæ factiones quot &
quæ 180 b.
spartanæ tribus præcipuæ
quæ 27 b.
spartanæ mulieres solæ vi-
ros pariunt 196 a.
spartanarum virginum ex-
ercitium 100 b.
spartani extrâne urbem an
intra, coemeteria habu-
erint 116 a.
spartani reges mortui quo-
modo lugerentur
128 b.
spartanis peregrinitas in-
uisa 203 b.
spartanis singulis singulas
tantum licuisse habere
vxores 39 b.
spartanorū de classis præ-
fecto institutum quod
4 a.
spartanorum perfidia quæ-
ta 268 a.
spartanorum difficilem pu-
gnam initorum mos
179 a.
spartanorum factiones
180 b.
spartanorum quanta ad
Thermopylas victoria
381 a.
spartanorum regum pote-
stas quæ 238 b.
spartanorum vestes milita-
res cuius fuerint coloris
30 b.
spartanorum mos in infan-
tibus recens natis 96 a.
98 a. Rege mortuo
128 a.
sparus quibus proprius
370 a.
spathæ Galatorum quales
370 a.
species aliquot luxus
139 b.
species hominum aut ani-
malium diis tribui vetuit

A L P H A B E T I C V S.

lycurgus 92 a.
spectaculis & vestales, licet
religiosas, interfuisse
271 b.
spectaculis quàm dediti
Romani 280 b. & dein.
spectaculorū primitiæ quæ
& vnde inciperent
359 b.
spectare aut cælum aut ter-
ram quæ hostiæ deberēt
225 a.
spectri apparitio 67 a.
spectrorū exempla aliquot
230 a.
spei templa Romæ quot &
vbi 57 a.
speuticius quid 295 a.
sphæræ ludus quis 162 b.
sphæristerium quid sit
147 b.
sphæromachia quid 162 b.
sphinctæ quid 229 b.
sphinxis imago quibus fuc-
rit militare signum
177 b.
spicas ex segete carpere
quis militibus interdixe-
rit 358 b.
spicea corona alba quorū
insigne 42 a.
spiculis breuibus qui pu-
gnet 375 a.
spiræ vnde fiant 296 a.
spirituum illusiones non
esse omnino fabulosas
230 a.
spithama quid sit 88 b.
spithamæi quales construe-
rent domos 305 b.
splen quibus deficiat curso-
res insignes 90 b.
splene laborantibus quis
rex olim mederetur
141 a.
splenem pecoribus alicubi
esse, alicubi non esse
307 b.
spleni quæ vis tribuatur
308 a.
spodij Apollinis ara quàm
mira 330 a.
spolia opima à quibus re-
lata 21 b.
spolia quæ voueri solita &
exolui 165 a.
spoliis hostilibus quomo-
do vel tépla vel priuatæ
ædes ornarentur 304 a.
σπορσποροί qui dicti
252 a.
sponsa vbi veste virili vta-
tur 60 b.
sponsa vnde dicta 58 a.
sponsæ ad virū proficiscen-
tis cærimoniæ 59 a.
sponsus & noua nupta qui-
bus vestibus induerentur
58 b.
sponsi obsonia ad sponsam
ingressuri 60 a.
sponsæ apud Indos quanti
mercentur 197 a.
sponsalium etymologia
58 a.
sponsalium dirimendorum
formula 196 b.
sponsalibus accommodæ
horæ 58 a.
sponsam lugeri à viro, qui
rr ij

I N D E X

nefas arbitratus 133 a.
 sponſi caput qui Athenis ornaretur 59 b.
 ſponſi obſonia ad ſponſam ingreſſuri 60 a.
 ſponſiones à diis quibuſdam quales & cur exacte 326 b.
 ſponſus ac ſponſa omnis cur & quando non ſuis appellarentur nominibus 58 a.
 ſportula ſalutantium quæ 302 b.
 ſp. melij domus, Aequiniliū dicta 167 a.
 ſpurij qui dicantur 255 a.
 ſquamoſi tantum piſces quibus cœnis & cur inferrentur 132 a.
 ſtablinus quis deus 384 a.
 ſtadium quid 89 a. 162 a.
 ſtagnis qui mortuos ut ſepulchro immittant 115 b.
 ſtandōne an ſedendo ſententiæ dicerentur 209 a.
 ſtanneos nummos qui percufferint 218 a.
 ſtantes prandere coacti milites qui 19 a.
 ſtantes qui epulētur 297 a.
 ſtaſimon quid 226 b.
 ſtata ſacrificia quæ 210 b.
 ſtatano qui immolarent 99 a.
 ſtatanus quis deus 384 b.
 ſtatarij qui 372 a.
 ſtater quid ſeu quātū 89 b.
 ſtateris aurei & argentei valor 242 b.
 ſtathmus quot paraſangas contineat 89 a.
 ſtatij Romæ qui ferē dicti 160 b.
 ſtatio tribunorum in caſtris vbinam eſſe ſoleret 358 a.
 ſtationum caſtrenſium diuerſa nomina 18 a.
 ſtatiuæ feriæ 258 a.
 ſtatius poëta quibus in ludis aut vicerit, aut victus ſit 363 b.
 ſtatoris Iouis templum vbi 346 b.
 ſtatuaria celebres qui 215 a.
 ſtatuarum diuerſis in locis multitudo olim quanta 213 b.
 ſtatuta aliquot de veſtitu 289 b.
 ſtatuta Auguſti theatralia quæ 282 a.
 ſtatumen quid 68 b.
 ſtella marina vulpino ſanguine illita, ad quid magi uſi 60 a.
 ſtellaſtina tribus quando in urbem recepta 26 a.
 ſtephanophori Græcis qui 66 a. 349 a.
 ſtephophori qui 283 a.
 ſternutamenta quid augurij faciant 102 a.
 ſteſichorius in taxillis quid 161 a.
 ſteſichoro infanti quæ auis quale tulerit augurium 273 b.
 ſtichus quale ſeu quorum

ALPHABETICVS.

olim Romæ nomē 160 b.
 ſtigmata ſcæminis cur inurerentur à viris 77 a.
 ſtillicidiorum lex quæ 340 a.
 ſtipem cogere quibus per quos dies liceret 360 a.
 ſtipedia militum olim quæ ſeu quanta 374 b.
 ſtipendia militum Ro. ut ſequeſtrarentur 180 b.
 ſtipendia puerorum magiſtris publicè à quibus tributa 106 a.
 ſtipendiariæ in Hiſpania ciuitates quot 203 a.
 ſtipedium in dies ſingulos initio quantum, ac deinceps quàm & quoties variatum 374 b.
 ſtipedium quæ gentes non darent, ſed prædam tantū militibus concederent 374 b. & dein.
 ſtipendium quando primū Rom. militibus dari ceptum 374 b.
 ſtipes olim quales 242 a.
 ſtipis in populum ſpargendæ mos quis 95 b.
 ſtipite perforari à ſummo ad imum, vbi olim noxiarum poena 125 b.
 ſtipite qui hoſtias maſtarēt 225 b.
 ſtoa quid 167 b.
 ſtoici vbi philoſopharētur ibidem
 ſtola longa quarum veſtis 288 a.
 ſtolones qui dicti 12 b.
 ſtrabones vnde quidam cognominati 13 a.
 ſtragula quid ſit 156 a. b.
 ſtratageis quæ regio diuiſa 104 b.
 ſtratonis diſcipulus quis rex fuerit 5 a.
 ſtreniæ ſacellum vbi 83 b.
 ſtrictis veſtibus uti, Germanis quid ſignet 291 b.
 ſtrigioſiorem equum habentis multa 73 b.
 ſtrobilus quid 101 b.
 ſtrophium quid veſtis fuerit 287 b.
 ſtruppi quid 311 b.
 ſtruthiocameli pennis qui militiae uſi 31 a.
 ſtudia puerorum olim qualia 6 a. & dein.
 ſtudia quæ quibus poſt conuiuium peculiaria 300 b. & dein.
 ſtudium ſue infania quorundam erga equos, quantum 165 a. 353 a. b.
 ſtultivbi diiudicarent olim ſententias ſapientum 208 b.
 ſtuprator veſtaliū quomodo puniretur 271 b.
 ſtygia Proſerpina quæ 327 b.
 ſtygis in Arcadia qualis aqua 267 b.
 ſua, qualiacunque ſint, proferre honeſtius eſſe quàm aliena 364 a.

I N D E X

sua cuique deo ac deæ sacrificia & victimæ 140 b.
 suadela quibus potissimum præfferet 56 b.
 sualis tribus quæ 27 a.
 suauitatio vxoris coram filia, quem senatu mouerit 99 b.
 sub corona & de lapide empti, qui 152 b.
 sub hasta publica vendere, quid ibidem
 sub pileo vendendi mancipia ius quod ibidem
 sub tecto qui nunquam religionis ergo degerent 221 b.
 subcollari honoris causa soliti qui 48 a.
 subditi pontifici qui 65 b.
 subitaræ legiones quæ 180 a.
 sublicij pontis cura cui olim Romæ incumberet 64 a.
 subscriptores qui essent 125 b.
 subsellia equitibus & senatoribus in theatris discreta à plebe, quot 281 a.
 subselliorum in theatris ornatus qualis 281 b.
 substitutio pontificis qui fieret 65 a.
 subucula qualis vestis 284 b.
 subulcis omnibus vbi templa ingredi vetitum 222 a.
 suburra via 83 a.

suburrana tribus quâdo & à quo instituta 25 b.
 succedendi ius inter matrè & filiam quæ lex non admittat 343 b.
 successio regni apud Aethiopes quàm insolita 341 b.
 successus magnos ex magna calamitatè qui olim adepti 110 a.
 succuslanus ager cui vico nomen dederit 83 a.
 sudorem militarem quàm probarit Cyrus 31 b.
 sus cœderibus & sponsalibus adhibetur 142 a.
 sues quibus vel accepti vel inuisti 141 b.
 suetonij loc⁹ discussus 1 b. & deinde eiusdem laus 2 b.
 sueui quomodo capillum gerant 291 b.
 suillum pecus immolandi initium Romæ fuit 141 a.
 sufes vel suffes Carthaginensibus quis 117 b. & 238 a.
 suffecti tribuni qui 357 b.
 suffibulum qualis & quarum vestis 271 a.
 suffimine quo populus olim creditus purgari suffitio quid expiationis esset 132 a.
 suffocare victimam qui soliti 225 a.
 suffragandi ius quibus tan-

A L P H A B E T I C V S.

tum senatoribus esset 207 b.
 suffragandi rationes quàm diuersæ 182 a. b.
 suffragatoribus cur aliquâdo nummi decreti 184 b.
 suffragij latio à quo daretur 202 a.
 suffragia alia atque alia diuersis comitiis lata, quomodo ponderarentur 183 b.
 suffragia ferendi mos quis 208 a.
 suffragia in iudicio æqualia, pro reo facere 125 b.
 suffragia plebis vbi potissimum valuerint, & vbi contra diuitum 183 a. b.
 suffragia quomodo ferrentur 182 a.
 suffragij ius longè aliud fuisse atque ius ciuitatis 201 b.
 suffragiorum scita qui seruarent 182 a.
 suffragiis paribus reus absoluebatur 125 b.
 suis qui semper abstinent 141 b.
 suillorum familia vnde sic dicta 13 a.
 suillum pecus primum omnium sacrificiis adhibitum 141 a.
 sulfur cur lustrationib⁹ adhiberi solitum 312 b.
 sulfuris in sacris vsus quis 353 b.
 sulphitij seruus ob proditum dominum quomodo plexus 152 a.
 sulphitij tribunipl. lex quæ, & quomodo ab ipso violata 11 a.
 sulphitio flamen qua de causa sacerdotio priuatus 348 a.
 sulphitius quàm leui de causa vxorem repudiavit 196 b.
 sumanus quis, & quæ illi tonitrua tradita 272 b.
 summenium (rectius summenium) quid 229 b.
 sumptuariæ leges quando sint abrogatæ 140 a.
 supellex quid, & eius nomine quæ res contineantur 28 b.
 super ignem nudis pedibus ambulantes innoxie 322 a.
 superbo Tarquinio quid ominis vultures attulerint 273 a.
 supercilia cui deæ sacra 85 b.
 superciliorum indicia 85 b.
 superiorum ara quomodo fieret 222 b.
 superiorum hostiæ quales ibidem
 superstites quomodo vna litera notarentur & qua 124 a.
 superstitiones variæ & impiæ inter ethnicos olim quæ 382 b. & dein. vsque ad finem libri

I N D E X

superuacaneæ aures quæ
273 b.
supina cur quis corpora
humari voluerit 352 b.
supparo quæ naues pro in-
signi soleat vti 179 a. in fi.
supplicationes apud Græ-
cos quomodo fierent
311 b. & dein.
supplicationes ob futiles
causas decretæ cui & quæ
311 b.
supplicationes quâdo, cur,
& quomodo fieret 311 a.
supplicia noxiorum apud di-
uersos quàm diuersa
121 a. & dein.
supplicia posteriorum Ro-
manorum quàm crudelia
125 b.
supplicia vnde seu quare
dicta 122 a.
supplicio afficiendi in Æ-
gypto, quomodo paulò
antè mortem tractaretur
123 b.
supplicium de regibus sum-
ptum 122 a.
supplicum gestus apud di-
uersos quàm diuersi 86 a.
supremum Salus & Vale
quando olim diceretur
132 a.
surarum cognomè vnde 13 a.
suras cur Romani inermes
in præliis seruarèt 372 a.
susa quorum ærarium ac re-
gia 55 b. 127 b.
sutor vltra crepidas, quid
278 b.

sutrinis quod esset ius ci-
tatis 202 a.
sutrinorum dea quæ 327 a.
sybaris quorum olim regia
127 a.
sybaritanæ aquæ potus qua-
les faciat capillos 291 a.
sybaritarum in cõuiuiis il-
lecebræ quæ 300 a.
sycophanta, nomen quàm
probrosum 245 b.
syginiorum virgines quo-
modo nuptum locentur
40 b.
sylla qua aliquando vsus
tessera 179 b.
sylla quam legem à sela-
tam ipse infregerit
352 b.
sylla quibus & dederit pro
libito & ademerit ciuita-
tem Ro. 201 a. b.
sylla quid suæ felicitati de-
esse conquestus 344 b.
sylla quid Sulpitij seruo
fecerit 159 a.
syla quomodo dictaturam
arripuerit 239 b.
sylla quot crearit senato-
res 206 b.
syllabam etiam legis trãf-
gredi, vbi capitale 124 b.
syllæ de Archelao trophæi
quale 36 b.
syllæ in annulo signum quod
87 b.
syllæ quid primo Roma
factum 114 b.
syllæ serpens quid porten-
derit 275 b.

ALPHABETICVS.

syllarum appellatio vnde
15 a.
sylvæ in mari rubro
265 b.
sylvano quibus pro anima-
libus vota fierent, & quæ
165 b.
sylvano quid immolaretur
141 a.
sylvanus, quis & quàm no-
xius deus 96 a.
sylvij qui reges dicti 4 a.
synagia 350 b.
συναγωγὴ Ἰουδαίων qui dicti
42 b.
syndi quomodo mortuos
sepeliant 116 a.
syngrapha quid 108 b.
synthesibus qui quâdo vte-
rentur 291 a.
syracusanæ deliciæ quæ
301 a.
syracusani in quorum fue-
rint clientela 303 b.
syracusani natura quales
214 b.
syracusanis Hercules quàm
charus & cultus 77 a.
syri natura quales 214 a.
syri quàm impensè colue-
rint Fortunam 21 b.
syrorum regum cultus 47 b.
syriorum diademata 47 b.
syrma quorum vestis 287 b.
syrmea quid 262 a.
syrorum à quoto anno ma-
sculi, à quoto fœmine tri-
butum darent 204 b.
syrorum deus 316 a.
syssitia quid 297 a.

T, litera quem aliquan-
do numerum signifi-
carit 23 a.
T, litera quid tribunipleb.
vellent 6 b.
T seu A per se posita, quid
in sententiis ferendis si-
gnarint 123 a.
tabellæ in triumphis qua-
les præferrentur 330 b.
tabellaria lex quæ 182 a.
tabellarij publici à quo
qua de causa instituti
204 b.
tabellariorum nomina di-
uersa 46 a.
tabellarum cerearum vsus
olim quis esset 108 b.
tabellis sententiam qui fer-
rent 124 a.
tabernaculorum castrensi-
um materia olim quæ 18 b.
tabernacula sua milites ab-
ituri incendunt 19 b.
tabulæ publicæ in cuius dei
templo Romæ seruarien-
tur 55 a.
tabularum duodecim seue-
ritas in filios quâta 339 b.
tacita senatusconsulta quæ
209 b.
taciti Cæsaris edictum pro
dominis contra seruos
quod 159 b.
taciturnitas in sacris quàm
necessaria 222 a.
tacitus Cæsar cui mensi su-
um indiderit nomè 107 a.
ταπερος quid sit Græcis
109 a.

I N D E X

tænarij quem deum præci- modo vsurpentur 338 a.
 pud coluerint 326 b.
 tagus quàm celebre flumẽ 174 a.
 talchearum in elocãdis fi-
 liabus consuetudo 40 b.
 talenta non ex pecunia per-
 cussa 243 a.
 talentorum genera quàm
 diuersa 242 b.
 talentum Atticum quor
 constet sestertiis ibidem
 talentum quot aureis con-
 stet 243 a.
 tali aurei quorum ludus
 162 b.
 talio qua in re liceat 343 b.
 talionis lex quàm rigida
 342 b.
 talis quomodo ludi soli-
 tum 161 a.
 talparum fibræ quales
 308 a.
 tamphiliana cuius domus
 Romæ dicta 346 b.
 tanacra cui⁹ regionis vrbs
 319 b.
 tænarò Laconix inferni o-
 stia 130 b.
 tanaquilis lana, colus & fu-
 sum 198 a.
 tanaquilis quanta castitas
 58 a. 255 b.
 tanaquilis reginx solertia
 220 b.
 tangere flamines quæ veta-
 rentur 348 b.
 tantali aqua quàm sit Indis
 religiosa 253 a.
 tantum & quantum quo-
 modo vsurpentur 338 a.
 taprobanis nulli ferui
 138 a.
 tapyræ mutuare quando
 volunt vxores 41 a.
 tarantati qui 81 a.
 tarantula quid ibidem
 taras cuius filius & quo-
 rum nummis incussus
 218 a.
 tarentina moneta qualis
 ibidem
 tarentini molles 214 b.
 tarëtinorum præsul & sum-
 mus patrenus quis 148 b.
 tarentum quis locus in vr-
 be Roma fuerit, & vnde
 dictus 309 a.
 tarëtum quorum philoso-
 phorum mater 50 a.
 tarpeia rupes, cuiusmodi
 torture aut pœnæ locus
 121 b.
 tarpeius mons vnde dictus
 344 a.
 tarquinij Prisci sceptrum
 48 b.
 tarquinij, quæ cuius olim
 regionis ciuitas 173 b.
 tarquinij Superbi callidũ
 & tyrannicum factum
 111 b.
 tarquinio Prisco quod ex
 aquila augurium captum
 273 a.
 tarquinio superbo quid p-
 digii obuenerit antequã
 exularet 148 a.
 tarquiniorũ ager quid Ro-
 mæ postea factus 166 b.

A L P H A B E T I C V S.

tauri quos cum regibus vi-
 uos sepeliant 43 a.
 taurorum Scytharum mos
 43 a.
 tauri vnde quidam cogno-
 minati 13 a.
 taurij ludi qui, & cur sic
 vel dicti, vel instituti
 360 a.
 taurina caro quàm insalu-
 bris 360 b.
 taurina porta vnde dicta
 219 b.
 taurum qui cui immolent
 142 b.
 taurus cui dexæ sacer 141 a.
 taurus cui propriè dicatus
 142 b.
 taxila quorum regia
 127 b.
 taxiles qui reges vocati
 4 b.
 taxillorum ludus qualis
 161 a.
 taxilorum impudentia in
 virgines egentes nuptui
 tradendas 40 a.
 taxilorum in condendis ca-
 daueribus humanis quàm
 impius mos 115 a.
 tedæ ligni sudor quàm ef-
 ficax 114 b.
 tegeatum de Lacedæmo-
 niis quanta & quàm in-
 sperata victoria 193 b.
 tegeatum superbia quanta
 192 b.
 tegeatum Herculis fili⁹ ex-
 positus 110 b.
 telia Græcis quid 297 a.
 telluris inuocadæ mos quis
 166 a.
 telluris templum vbi 83 a.
 tellus à quibus coleretur
 382 b.
 temenitida cuius oppidi
 porta 221 a.
 temperantiæ summæ exem-
 pla 300 b.
 tempestati quid solitũ im-
 molari 142 a.
 templa auguribus dicata
 quæ 272 a. & 42 b. 293 a.
 templa clarissima olim quæ
 318 b. & dein.
 templa etiam in castris a-
 pud ethnicos fieri solita
 18 b.
 templa publica esse debere
 351 b.
 templa sine recto, quibus
 olim diis fierent 92 a.
 templa vbi nulla 223 a.
 templum ab vno eodem-
 que bis inuentu impossi-
 bile, cuius & vbi 322 a.
 templum iuxta tabernacu-
 lum ducis 18 b.
 tempora conuocandi sena-
 tus quæ 207 b.
 tépora Græci vnde nume-
 rent 260 b.
 tempora prandendi & coe-
 nandi olim quæ 299 a.
 tempora sacrificiis maximè
 idonea quæ 224 a.
 temporales horæ quæ
 234 a.
 tempus apparandæ expedi-
 tionis 180 a.

temulentos duplici pœna
castigandos censebat Pit
tacus siquid deliquissent
137 b.
teneatica cuius vrbs porta
221 a.
tenediæ mulieres quàm o-
lim pulchritudine nobi-
les 263 a.
tenediorum deus quis
326 b.
tenediorum in Achillem
odium quantum 77 a.
tenediorū in adulteros lex
quàm seuera 176 a.
tenes deus quis 326 a.
tenis templum quib⁹ adire
nefas 335 b.
tepocon quid Græci vocēt
109 a.
ter Olympia vincētis quā-
tus olim fuerit honor
261 b.
ter aduersus patronum pec-
cans libertus apud Mas-
silienses reuocabatur in
seruitutem, quarto pec-
cans liber abibat 159 a.
terfex in iactu taxillorum,
quanta victoria 161 b.
ter solum in vita lauare, v-
bi statutum 235 b.
terentij locus quidam elu-
cidatus 10 b.
terentina tribus incertæ o-
riginis 26 a.
terminalia festa quæ 92 a.
termini sacrū quale, & tem-
plum 91 b. & 92.
termini templū vbi 344 b.

terra velut matri corp⁹ ex
anime reddēdū esse 353 a
terrę motui quis deus præ-
sit, ignorari 314 b.
terrę motū Romæ nullum,
nisi mali alicuius præni-
cium fuisse ibidem
terræmotus quomodo ex-
piarentur ibidem
terræ quale votum vouerit
aliquando Artaxerxes
165 a.
terræ quomodo sacrificæ-
tur 92 b.
terræ simulacrum quale
213 a. b. 219 b.
tesca quorū locorū nomen
283 b.
tessera in militia 178 a.
tesserę alia atque alia signi-
ficatio 179 b. 180 a.
tesserę frumentariæ à quo
in populum sparsæ 95 b.
tesserę lusorię quales 161 a
tessera militaris quale quid
sit, & quàm diuersè dari
soleat 179 b.
tesseram in castris vnde alij
& alij peterent 358 a.
testiculis aliquādo suspen-
sus qua de causa quis
176 b.
testamēta quib⁹ custodiēda
tradi Romę solita 270 a.
testamentaria ex duodecim
tabulis lex quàm æqua
341 b.
testamentorū genera quot
184 a.
testamentum militare quo-

modo fieri solitum 184 a
testadi de bonis ratio apud
Germanos nulla 341 b.
testantium vetus mos 2 b.
testatorib⁹ qua lege nimis
permissum 343 b.
testatori quid quæ legēs
vel concedent vel negēt
355 b.
testatori Solonis lege quid
permissum 341 b.
testudines qui vt deos ho-
norarint 382 b.
testudinibus qui vulgo vi-
ctitent vt pane 138 a.
testudinum in laminas fe-
ctarū mensis quis primus
Romæ vsus 295 a.
testudinū putaminib⁹ quæ
sensim vestiri cœpta ibi.
testudinū testis qui domos
construant 305 b.
testudo quorum nummis in-
cussa 218 b.
tetracina quorum nummus
ibidem
tetracomus quid 101 a.
tetragonus lapis quorū de⁹
213 a.
tetrapolitani conuent⁹ op-
pida quæ 173 b.
tetrarchiis quæ regio diui-
sa 104 b.
tetricorū domus vbi 346 a.
tetricus à quo victus 36 a.
teucrici qualibus vtantur in
bello cristis 31 b.
titera quod symbolū esset
124 a.
thala & Capsa quid Iugur-

thæ fuerint 55 b. in sine
thalassio quid sit 59 b.
thalassius quis fuerit ibid.
thales astrologus quis cu-
iāsve fuerit 328 b.
thales quomodo annum di-
stinxerit 168 a.
thales quomodo mortuos
sepeliri iusserit 114 b.
thales vbi sepulchrum ha-
bere voluerit 72 b.
thalecis cauillatio seu ter-
giuersatio de non ducent
da vxore 194 b.
thargelion mensis qualis
233 a.
thasij quali vino libarent
143 a.
thasiorum vina quàm mirę
& diuersæ naturæ 321 a.
theatra quib⁹ rebus quàm
profusè ornarētur 281 b
theatrales ludiuales, & à
quibus ederentur 362 b.
theatralium origo 361 a.
theatris quæ arcerētur 282 a.
theatrorū quāta cura apud
Romanos & profusio
280 b. 282 a.
theatrorū Romę olim quā-
ta multitudo ac celebri-
tas 43 b. & dein.
thebani quo vterentur a-
liquando signo militari
177 b.
thebani natura quales
214 b.
thebani vt annum metiren-
tur 168 a.
thebanorum sinistrum cor-

I N D E X

nu 192 a. in fi. 163 a.
thebanorum aer crassus 214 a.
thebarum diuersitas quæ 320 b.
thebis Bœotiis dij patrij qui 326 b.
their Egyptiis quid 168 b.
themistocles à Spartanis quali corona donatus 228 a.
themistocles ex qua fuerit Atheniensium tribu 27 a.
themistocli quam leui de causa quidam prælati 101 b.
themistocli victoriâ de Xerxe quæ auis præsignarit 274 a.
themistoclis dexteritas in vitâda cõtentione 192 b.
themistoclis exilium 157 b.
themistoclis sepulchrũ vbi & quàm insigne 72 b.
themites quis deus 327 a.
thesmotheta 79 b.
thensã quale quid 109 b.
theodori cuiusdam inaudita constantia 50 a.
theodori Cyrenæi superstitionis & impietas quanta 383 a.
theodoricus Gothus quo maximè tẽpore placidus esse solebat 16 b.
theodorus Gaza quid aliquando monstri in Peloponeso viderit 134 a.
theodosius imperator qualia aliquãdo fecerit vota

A L P H A B E T I C V S.

thesmophora quid sonet 266 a.
thesmothetæ quales Athenis fuerint 153 a.
thespiensium ordines quot 284 a.
thespiensium præcipuus deus quis 326 b.
thesprosius ager vbi sit 51 b.
thessala fides quid 268 a.
thessali in quot factiones diuisi 180 b.
thessali qua potissimum re præsent 215 b.
thessalorum regum cognomen 4 b.
thetes qui dicti 160 b.
rhetidis pedes, argenti 85 b.
theutates quid deus 327 b.
theutones quibusmodi galais vtantur 32 b.
theutus quorum deus 326 a.
thyas cuius nomen 66 a.
thiatis quis quibus sit mensis 169 b.
timoleon Syracusanis quis 209 b.
thoraces equorum apud Romanos olim quales 372 a.
thorax regis Amasis linteus, quàm fuerit mirus ibidem
thracæ mulieres vt nubant 39 b. vt cum maritis tumulentur 131 a.
thracæ vt pueros instituât 97 a.
thracum numerus 101 a.
thracum luctus in funeribus nullus 133 b.
thracæ quomodo mortuos efferrent 129 a.
thracia in quot prouincias à Romanis partita 104 b.
thracum deus quis 326 a.
thracum in congaudendo mortuis & congemendo recens natis consuetudo quæ 56 a.
thracum in Orpheum amor quantus 77 a.
thracum militaris color quis 31 a.
thracæ multitudine vxorũ gaudent 41 a.
thracum sapientes quàm mirè mori & sepeliri soliti 115 b.
thrasymbuli Milesij vafrum ac tyrannicum consiliũ 111 b.
thucydides cuius fuerit progeniei 27 a.
thure & libis magis gaudet Iupiter quàm hecatobis 166 b.
thurij cui vento vota persoluerint 164 a.
thuriorum lex de matrimoniis 195 a.
thuriorum tribus quot 27 a.
thus qui tributis nomine da rent 243 a.
thusci vici appellatio vnde 82 a.

thufcorum ciuitates excel-
 lentiores quæ & quot
 173 b.
 thufcorum origo quæ, & e-
 tymologia 173 a.
 thufculanus quis de sua ip-
 fuis patria vrbe triūpha-
 rit 330 a.
 thya cuiusmodi festum
 322 a.
 thyas, bacchi sacerdos 66 a
 thybis, quis quibus fit mē-
 fis 169 b.
 thymele quid 135 a.
 thymelici qui ibidem
 thymocrefia Gallis quid
 371 b.
 thymuchi Maffilienfibus
 206 a.
 thymnos diis immolari
 142 a.
 thyofci Græcis qui 173 a.
 thyra quid 306 a.
 tiara quale regum diade-
 ma 47 b.
 tibareni qui & vbi 98 b.
 tiberij imperatoris lex de
 fcenore tollendo 11 a
 tiberij præceptor quis
 100 a.
 tiberij ftatuꝝ vbi pro afylo
 fuerint 160 a.
 tiberius quàm ne per fe iu-
 raretur, refifterit 367 a.
 tiberius Cæfar quàm ode-
 rit Græcifimum 211 a.
 tiberius Cæfar quàm refu-
 gerit mēfi alicui fuum
 indere nomen 169 b
 tiberius Gracchus quomo-
 do occifus 28 a.
 tiberiꝝ quàm gratos habue-
 rit delatores 237 a.
 tiberius quàm legi cauilla-
 tionem intulerit 159 b.
 tiberiꝝ quibꝰ afylius ius ab-
 rogatū refifterit 160 a. b
 tiberius quid contra luxū
 tentarit, & tamē omiferit
 140 a.
 tibia in quorū funere vfur-
 pari folita 129 a.
 tibia phrygia quàm variū
 edere folcat fonum 178 a
 tibiæ facrorum vnde fierēt
 222 b.
 tibiaram genera quàm di-
 uerfa, & qui illis militig
 vti folcant 178 a. b.
 tибicines militiaꝝ quādo ca-
 nerent 178 a.
 tибicines quomodo aliquā-
 do Roma expulfi, & eò re-
 ducti 154 b.
 tибicines quomodo viperarū
 morfibꝰ medeantur
 80 b. & dein.
 tибicinum feftus dies quis,
 & quàm ridiculè tranfigi
 folitus 154 b.
 tibiis in bello vfi qui 178 a
 tibiis quàm parcè, & quan-
 do tantū Indi vterētur ib.
 tibiis qui præftent 215 a.
 tibiis folis qui quando vte-
 rentur 257 b.
 tibilineus deus quis 326 a.
 tибure fuiſſe ærarium po-
 puli Romani, & cur 55 a.
 in fine.

tiburtes

tiburtes quo iure ciuitatē
 adepti 202 a.
 tigranes quomodo fuū dia-
 dema ante pedes Pōpeij
 proiecerit 47 a.
 tigranes quorū regum co-
 gnomentum 5 a.
 tigranes quot fuerint 5 a.
 tigranis inſolentia quanta
 333 a.
 tigribus in triumpho quis
 veftus 332 b.
 tigrides in triumpho quis
 tulerit 331 a.
 tiliæ frondibus qui ominē-
 tur 275 a.
 τιλια φιλανθοꝝ quid 277 b
 timere à ſomno, quid por-
 tendat 172 a
 timoleonis auctoritas apud
 Syracufanos 129 b.
 timoleontis dies natalis,
 quibus & feſta & fauſta
 233 a.
 timolus ſeu Tmolus quos
 & quales ex ſe fontes emit
 tat 174 a.
 timoniū Alexandriæ 127 b.
 timor deus quis 21 a.
 timoris ſacellum à quibus
 erectum 379 b.
 timoris templa cur extra
 vrbes fuerint 57 b.
 timothei tибicinis in docen-
 do mos quis 97 b.
 timotheus ex fortunato
 quàm infortunatus 21 a.
 timotheus quo cantu Ale-
 xandrum veluti fūrentem
 ad arma cōcitare ſolebat
 178 a.
 tinnitu auriū quid præſen-
 tiatur 87 a.
 tintinabula & tympana mi-
 litiaꝝ qui vſurpent 177 b.
 tyræum poëtam cur Spar-
 tani, alioqui inhospitales,
 ciuitate donarint 203 b.
 τῆς τῆς quid 222 a.
 titan quis dies cui dictus
 233 a.
 titan quis quibus fit deus
 327 a.
 titia aues quæ 43 a.
 titienſis tribus quo alio no-
 mine, & vnde dicta 25 b.
 titij ſodales vnde dicti 43 a
 titthenidia Perſis quid
 297 b.
 tituli vnde dicti 255 a.
 titus vnde dictum ibidem
 tityri in quibꝰ ludis repræ-
 ſentarentur 363 a.
 tityus vnde genitus 77 b.
 toga Gabina quæ fuerit
 22 b.
 toga qualis ſeu quorū fue-
 rit veſtis 285 a.
 toga quando ſumeretur ab
 adoleſcentibus ibidem
 togarum diuerſitas quanta
 ibidem & 286 b.
 togati ſerui Heliogabalo
 dicti ſenatores per contē-
 ptum 207 a.
 togis qui vterentur ſoli
 285 b.
 tolgus cuius regia 127 b.
 tomyris quāta ſtrage Cyꝝ
 & Perſas occiderit 380 b.

I N D E X

toparchiis quæ regio diuisa 104 b.
topiarij qui & vnde dicti 170 a.
tonâdo, quid ridiculi Thracæ facere solerēt 272 b.
tonderi, apud Indos maxima pœna 124 a.
tondendi capilli mos quando introductus 290 a.
tondendi in luctu mos quibus sit ibidem
tonderi vbi & mulieribus & viris peculiare 290 b.
tonitrua diurna cui deo attribuerentur 272 b.
tonitrua quæ quod portendant ibidem
tonitrus vim auertere quomodo Græci solerent ib.
tormenta inaudita noxiorū Romæ quando inoleuerint, & qualia 126 a.
tormentorū in morte destinati horribilia aliquot exempla ibidem
torquati cognomen vnde 13 b.
torquibus quibus Romanj, quibus exteri donarētur 228 a.
tortus aut vincus, an vnamquam civitatem adipisceretur 201 b.
tor, quis Ægyptiis sit mensis 169 b.
trabea quàm fuerit diuersa 286 b.
trabea quorū vestis 118 b. 286 b.
trabs in monte cum lapidibus concreta 265 a.
traduces quid 68 b.
tragelinus, cuius apud quos sit mensis nomen 169 b.
tragica scena, quomodo fieret 280 b.
tragœdi præmium quod 364 a.
tragœdiam primus quis derit 364 a.
tragœdorum certamen vbi ibidem
tragœdorum in signe quod 359 b.
traiani apophthegma 241 a.
traiani modestia, laus & prudentia 378 b.
traiani sublimitas ac magnificentia 100 b.
traianus ex Hispano imperator 203 a.
traianus qua in domo manibus Alexandri Magni parentarit 310 b.
traianus quas regiones in prouincias redegerit 104 b.
tralliani quàm leuem in homicidas quosdâ pœnam statuerint 124 a.
tralliesium sacerdotum honor quantus 66 b.
tranquilli locus 162 b. vide supra, Suetonij locus.
transfugæ quomodo tractarentur, aut in acie locarentur 193 b.

A L P H A B E T I C V S.

transfugarum pœna 73 b.
transitorium forum quod 71 b.
transuersionis mos 155 a.
trapezæ quæ Græcis loca dicta 152 b.
trapezæ quid 29 b.
tropezophoræ quid 29 b.
trapezuntius quid monstrum in mari viderit 134 a.
traspodicei qui dicti 27 b.
trausorum mos in condolendo natis, & conlætando mortuis 96 a.
trebatius quàm fuerit doctus & excellens vir 378 a.
trecentos ex ordine equestri iudices senatoribus quis adiecerit, quis rursus ademertit 250 b.
trecentos leones quis aliquando publicè exhibuerit 362 b.
trenalis Mineræ simulacrū quale 213 a.
tres liberos habentis, priuilegium 195 a.
tres viri inter sacerdotes ad sciti qui 151 b.
treuiri quali cantu seu vultu prælium ineant 181 b.

triarj qui 70 191 b. 256 a.
triarj quos sequantur, & quales fuerint 191 b.
triarjos ad rem redisse, quid significaret 279 b.
triasia cuius vrbs porta 221 a.
triatrus 93 b. 155 a.
triballi quomodo copias suas diuidere soleant 192 a.
tribubus singulis augures præfectos fuisse 292 a.
tribunal apud Bithynos vbi statui solitum 123 a.
tribunatu militari qui admitterentur 359 a.
tribunatus plebis quomodo tandem auctus, & à patribus appetitus 250 a.
tribuni ærarij munus seu ius quod 95 a.
tribuni ærarij qui 250 b.
tribuni comitiati 184 b.
tribuni consulari potestate quando creati, & quot 250 b.
tribuni militares quot aliquando simul fuerint ibidem
tribuni militum quam haberent potestatem, & vnde crearentur 357. 358. & dein.
tribuniplex aduersum quos nihil possent 251 a.
tribuniplex imperium extra urbem quousque valeret 6 a.
tribuniplex initio quot 249 a.
tribuniplex mulctati qui 250 a.
tribuniplex officium 95 a.

tribuni pl. quando primū
creati 5 b.
tribuni plebis quando sena-
tores effici cōperint 6 b.
tribuniplebis quomodo, si
delinquerent, castigaren-
tur 380 a.
tribuni qui dicti 8 a.
tribuni singularum legio-
num quot 357 b.
tribunitia potestas quā
grata Cæsaribus quibus-
dam fuerit 250 a.
tribunitia potestas quā
insolens, & quā à Sylla
comminuta 249 b.
tribunitiæ potestatis honor
quantus 380 a.
tribunoplebis an & quā
diu abesse velle liceret 6 a.
tribunoplebis intra curiam
frequenti senatui adesse
illicitum 6 b.
tribunoplebis quando & v-
bilitores concessi 45 a.
tribunorum militarium ge-
nera quot 357 b.
tribunorum militarium of-
ficia quæ 30 a. 357 b.
& dein.
tribunorum pl. an vlla fue-
rit contra dictatorem po-
testas 6 a.
tribunorum pl. & ædiliam
potestas in cōsules 146 b.
tribunorū plebis autoritas
quæ & quāta 5 b. & dein.
tribunorū pl. potestas ini-
tio quæ, & vltra quot pas-
sus extra urbē non esset

250 a.
tribunum pl. nemine patre
superfite esse posse 6 b.
tribunus maior ac minor
quis 350 b.
tribunus militaris cui im-
mediate subfit 6 a.
tribunus plebis delinquens
quomodo & à quibus cor-
rigeretur 249 b.
tribus Athenarum quot
27 a.
tribus Augusto peculiariter
addictæ quæ 26 a.
tribus Hiberorū quot 27 b.
tribus Indorū quot ibidem
tribus Latini populi xxxv.
25 b.
tribus mensibus qui annum
metiantur 167 b.
tribus quæ olim dictæ 8 a.
tribus quæque in quot cur-
rias diuisæ 25 b.
tribus Romanæ olim quot,
& quæ nomina earū 25 b.
tribus Thuriarum quot &
quæ 27 a.
tribus vrbane 25 b.
tributa comitia quæ 184 a.
tributum seu vicatum quæ
comitia fieri solita ibidē
tributo dando quis Romæ
liberavit 145 a.
tricennalia vota 163 a.
triceps Romæ quid 346 b.
trichalca 242 a.
triclinorū millia xxij vno
die quæ instructa habuerit
334 a.
tridentem qui nummis suis

incutiant 218 b.
triennales ludi qui 262 b.
triens à quibus pro deo cul-
tus 243 b.
triens in os sepeliendi cur-
olim ingeri solitus 130 a.
triens quid 2 a.
triētī quæ signa incussa 218 a.
trieris quid 168 b.
trigemina dea quæ 327 b.
trigemina porta vnde dicta
220 b.
trigilia porta quæ ibidem
triginta aliquādo dies con-
tinuos ludis tantum im-
pensis fuisse 362 b. in fi.
triginta annorum castitas
quibus virginibus præ-
scripta 270 a.
triginta dies ad olim militi
apparandum se expeditio-
ni præstiti 180 a.
triginta iudices Ægyptiis
quomodo creati soliti
152 b.
trigon quid loci sit 148 a.
trigonia porta vnde dicta
219 a.
trinūdino leges ferri, quid
376 b.
triobolus 242 a.
triorches cuiusmodi præbe-
at auspicia, & quid sit
273 b.
tripatina antiquorū 296 b.
triplex quid 15 b.
triphibi Iouis columna au-
rea qualis 321 b.
triplex apud Martialem fo-
rum quid velic 71 b.
triplex Iunoni sacrū vbi &
quō simul fiat 328 a.
tripodes quid 296 b.
tripudiis quomodo aut qua-
lia fiant auspicia 274 b.
tripudium auium 49 a.
trismegisti laus 67 a.
trismegistus quibus leges
tulit 339 a.
tritæa cuius regionis vrbs
173 b.
triticum optimum quod
295 b.
tritonis cuiusdam seu hoīs
marini apparitio 134 b.
triuertex Brutiis quid 345 a.
triūphalis porta quæ 220 b.
triumphalis statua quibus
daretur 229 a.
triumphaliū virorū pri-
uilegia 229 b.
triumphādi causæ exiles ab
rogatæ 35 a.
triumphandi causæ quibus
in locis tractari solitæ
329 a. b.
triūphādi leges 35 a. & deī.
triumphante: vtrū ire in
urbem pedibus, an vehi
consueuerint 36 a.
triumphanti ipsi proximē
præferri solitum quid
331 a.
triumphanti quis coronam
supra caput sustentaret
333 a.
triumphanti senatus quid
exhibere solitus 334 a.
triumphantis equis qui ve-
herentur 294 b.

I N D E X

triumphantis ornatus quis
332 b.
triumphantiū aliquot in-
solētiæ quæ 332 b. & dei.
triumphare de ciue Roma-
no quando primū & cui
permiffum 36 a.
triūphare præcōsules quo-
modo & an potuerint
103 b.
triumphi cæremoniæ ac pō-
pa quæ 330 a. b.
triūphi Græcorū qui 36 a.
triumphi prærogatiua quid
efficit 311 b.
triumphi Romæ quot acti
330 a.
triumphorū ab initio cau-
sæ quàm exiles 35 a.
triumphos aliquando à po-
pulo, nō senatu, decretos
fuisse 326 b.
triumphos qui recufarint
317 b. 336 a.
triūphū petenti quæ primū
factū necessaria 329 a.
triumphus quanti olim ha-
bitus fit 34 b.
triūphus quib⁹ etſi meritis
qua de re negatus 35 b.
triumuiri capitales qui, &
cur ac quādo creati 150 b.
triumuiri quomodo ius da-
re ſoliti 151 a.
triumuitorū diuerſitas quā-
ta 150 b.
troas in quot principatus
diuiſa 104 b.
troglitorū porta, vbi 221 a.
troglodytæ quàm ridiculè
mortuos ſepelire ſoliti
115 b.
troglodytæ quid vulgo bi-
bant 137 a.
troglodytarum abominan-
dus in elocādīs virginib⁹
mos 40 b.
troglodytarum pernicitas
quanta 98 b.
troiam quid ſaltationis Sæ-
tonius vocarit 361 a.
troianorum in clypeiſ inſi-
gne quod 369 b.
troianos aliquando aquilā
geſtaſſe pro inſigni
177 a.
tromentina tribus quando
in urbem recepta 26 a.
trophæa qui reges qua de
cauſa, etſi meriti, non po-
nant 37 a.
trophæa quibus ſtatueren-
tur, & quo loco 36 a.
trophæorū diuerſitas quan-
ta ibidem
trophæum Fabij ad Rhoda-
num quale ibidem
trophæum quid ibidem
trophonij antrum egreſſi,
quales ſemper eſſent
321 a.
trophonij templū ac oracu-
lum vbi & quale 320 b.
troſſuli qui dicti 370 b.
trulla quid fit 136 a. & dei.
tryphon, cuius regis cogno-
men 5 a.
tuba à quo qualis inuenta,
& quomodo primum ſic-
ri ſolita 178 a.

A L P H A B E T I C V S.

tuba in quorum funere ad-
hiberetur 129 a.
tuba quibus fieret peculia-
re in bello ſignum 178 a.
tubæ qua de cauſa quibus
gentibus inhibita 178 b.
tubæ ſacrorum vbi luſtra-
rentur 127 a.
tubarum cantus quid indi-
caret 178 a.
tubarum luſtratio qualis
313 b.
tubero quæ ſupellectilis ap-
pellatione comprehen-
dat 29 a.
tuberonum laus à frugali-
tate & modeſtia 139 a.
tubuluſtria quid 313 b.
tubuluſtrium quid 93 b.
tuditanorum cognomentū
vnde 13 b.
tudites quid ſint ibidem
tuifton quorum deus
326 a.
tullia in patrem flagitium
quantum 61 b.
tullianum quid loci fuerit
122 a.
tulli Hoſtilij turmæ 25 a.
tullij vnde Romam tranſla-
ti 255 a.
tulliolæ (credat qui vult)
corpus vbi inuentum
116 b.
tumultus indicium 180 a.
tumultuaria manus quæ
186 a.
tumultuarij milites qui
373 a.
tunicæ regum in funere cre-
mandorum quales
132 a.
tunica rubræ ſymbolum
militiæ quid portenderet
178 b.
tunicam ſine manicis geſta-
re, Parthis quid 291 b.
turcici belli portenta hor-
ribilia quæ 148 b.
turderani Hiſpanis qua ve-
neratione habiti 214 b.
turma quadrata 8 a.
turma quot equites conti-
neat 7 b.
turmæ immortalium apud
Perſas quid 371 b.
turmis quot populus Rom.
aliquando diſtinctus
181 a.
turpitudine nequiſſima in
quibus olim feſtis exerce-
retur 363 a. b.
turtur marina quorum ſit
militare ſignum
177 b.
tutanus quorum deus, &
qui vota illi faciant
165 b.
tutela ſiduciaria quæ dice-
retur 342 a.
tutelares dij vrbium nomi-
nandi non erant 92 b.
tutelares dij quomodo euo-
carentur 326 b.
tutelaris magiſtratus quis,
& vnde creatus 78 b.
tutor quis eſſe non poterat
eius pupulli cuius bona
ad ipſum poſt obitum il-
lius redundarent 342 a.
ſ i i j

tutores quomodo & ex qui
bus constituerentur
342 a.
tutulum, qualis sit ornatus
349 b.
tybarenorum quanta erga
hostes iustitia 254 b. in
fine.
tybius quid nominis sit
160 b.
tychis deus quis 325 a.
tympana Parthorum qua-
lia 178 b.
tympanis qui in sacris utā-
tur 222 b.
typhoni cuiusmodi boues
Aegyptij immolēt 141 a.
tyrannidis specimen quod-
dam insigne 367 b.
tyrannorum aliquot factus
inauditus 84 a. b.
tyrānorum aliquot callida
& tyrannica facta 112 a.
tyrānorum filij apud Græ-
cos qualiter tractarētur
80 b.
tyreos quis quibus sit deus
327 a.
tyriorum in consultationi-
bus mos 208 b.
tyriorum sacerdos quanto
in honore fuerit 66 b.
tyrones inter quos, & in
qua aciei parte locaren-
tur 190 b.
tyrones qui 370 b.
tyronum ætas quæ 29 b.
tyronum congressus pri-
mus 190 b.
tyronum institutio 31 b.

tyruncolorum custos ac
magister 30 a.
tyrrhenum mare vnde id
nominis adeptum 173 a.
tyrrhen⁹ cuius filius, & cui
regioni nomen dederit
ibidem
tyrtæus poëta cur à Lace-
dæmoniis ciuitate dona-
tus 203 b.
τῶν ἑυρέων quæ 20 b.
Vacatio militiæ & im-
munitas quibus dare-
tur 228 b.
vacca à quibus & vbi pro
dea coleretur 49 b.
382 b.
vacca cui Veneri immola-
retur 141 b.
vacca prægnans à quibus
instar puerperæ obserua-
retur 321 b.
vaccæi quàm persequantur
fures 124 a.
vacci prata 167 a.
vale supremum vt concla-
maretur 132 a.
valentia quæ seu quorum
dea 327 a.
valeria de prouocatiōe lex
quæ 189 a.
valerianus Cæsar quàm mi-
seranda seruitute affli-
ctatus 382 a. b.
valerianus qui appellaret
summa legionem 8 b.
valeriorū etymologia 141.
valgorum cognomen vnde
13 b.
valerius Soranus cur occi-

fus 92 b.
valetudinis remedia quo-
modo & vbi ex diuina-
tione captarentur 322 a.
valla notatus 156 a.
valla quātus grammaticus
vide, Laurentius valla
338 a.
valli crassitudo 19 a.
vallum castrense vnde, &
qui fieret 18 b. & dein.
vanni quis quibus in sacris
vltus 363 a.
vari vnde quidam dicti
13 b.
varro quo nomine appella-
rit præcipuam legionem
8 b.
varroni principes deorum
qui 324 b.
varroni quantus olim habi-
tus honos 109 a.
varronis de Bacchanalibus
illustre apophthegma
363 a.
vasa conclamari 18 b.
vasa, quibus vina copiuu-
inferrentur, quæ 298 b.
vasa in conuiuio ventri le-
uando idonea qui habere-
rent 297 a.
vasconum in præliis mos
quis 375 a.
vasorum cōclamatō, cuius
esset indicium 18 b.
vasorum vinariorum spe-
cies aliquot 136 b.
vatiarum cognomen vnde
13 b.
vaticana porta quæ 220 b.

vaticinādi mos inter sibyl-
las olim quis 150 a.
vaticinij sedes cui insit in-
testino 306 b.
vatinij vnde dicti 13 b.
vbij quo senatu prælium
inirent 181 b.
vectigal furari, quibus sum-
mè capitale 124 a.
vectigales inter Græcos o-
lim qui 204 a.
vectigalia noua instituendi
quibus ius esset 145 a.
vectigalia per quos consti-
tuerentur 187 a.
vectigalium nouorum ac
sordidorum inuectores
qui 204 b.
vecturam facere 147 b.
vehiculorum genera quàm
diuersa 109 b.
veientes qui 21 b.
veij, quale cuius regionis
oppidum 173 b.
veioiis templum 21 a.
veioiis quis deus putatus
212 b.
veioi quid immolaretur
142 a.
veioiis simulachrum ac tē-
plum 212 b.
velandi capitis ritum Ae-
neas prim⁹ inuenit 94 a.
velina tribus quæ & vnde
dicta 26 b.
velites qui & vnde dicti
370 b.
velum aut signum depone-
re in prælio nauali, quid
innuat 77 b.

I N D E X

vena è quo digito ad cor
pertingat 87 a.
vena quibus militibus sol-
ueretur 76 b.
venalem qui sanguinem ha-
bere dicti 132 b. &
361 b.
venationum ludi cui sacri
345 a.
venatu qui præstarent
215 a.
vendendi captiuos aut res
captas mos quis 152 b.
vendendi hominis mos ac
verba quæ 340 a.
venditor emptori prædica-
re quæ debeat, quæ non
debeat 316 b.
venefici in Perside quàm
horribiliter occideretur
124 b.
venenatas herbas plantare
cui regi pro delectamen-
to fuerit 162 a.
contra venenum quæ præ-
sumenda in mensa 297 a.
veneno sublato 28 b.
venerem in carminibus fa-
liariis nominari nefas
43 b.
venerem reprimentia quæ
221 b.
veneres quot 77 b.
venereum iusuradum qua-
le 268 a.
veneri in Attide quàm ne-
fariè sacrificaretur
76 b.
veneri quàm diuersè immo-
laretur 141 b.

veneri quid ridiculi, ea ta-
men dignum, Romanæ
matronæ offerrent
155 b.
veneri quod animal dicatur
141 b.
veneris cognomina quàm
sint multa 327 a.
veneris Erycinæ & Caluæ
ædicula & ara vbi
344 b.
veneris Hericiniæ (aliàs Ery-
cinæ) templum extra vr-
bem cur 56 b.
veneris effigies quàm variè
ac ridiculæ 213 a.
venetæ factioni in Circen-
sibus quis imperator ma-
ximè deditus 263 b.
venetorum deus quis
326 a.
venox quis cur appellatus
15 a.
venti à quibus vt dij culti
164 a.
ventidij Balsi fortuna ac
virtus quanta 330 a.
ventidij triumphus qualis
323 b.
ventis qui vota fecerint
164 a.
ventis vbi & quâdo, à qui-
bus & cur aræ extructæ
194 a.
ventrem leuare in conui-
uiis vbi minime dedecet
297 a.
venus genitrix, cuius ali-
quando fuerit tessera
179 b.

ALPHABETICVS.

venus in Lemno coli cur
sic dicta 57 a. 327 a.
vetita 77 a.
venus in talis quid 161 a.
venus vbi præcipuè culta
329 b.
venus cornuta 141 b.
venus verticordia 57 a.
ver sacrum quomodo vo-
ueatur, & quid in se cõ-
prehendat 163 b.
verba localia cum accusa-
tione quomodo construã-
tur 105 a.
verbenæ in sacris vsus quis
222 b. 313 b.
verbenarius 254 a.
verberare quid sit 156 b.
vergobretus Heduis quid
238 a.
vermiculi sericum nentes,
quàm mirè nascantur,
neant, ac intereant
199 b.
vernæ qui, & vnde dicti
163 b.
veronica Mithridatis vxor
vt seipsam interfecerit
47 a.
verpus digitus quis
246 a.
verrem qui cui mactarent
142 a.
verruca quid sit 146.
verrucosus quis cognomi-
natus ibidem
versura seu vorsura quan-
do vetita 11 a.
vertens annus 168 a.
verticorda quæ dea, & cur

vertina quando & cur epu-
lis interdita 134 b.
vertumnalia quæ & quan-
do agerentur 337 a.
vertumni ædes vbi
82 a.
veruex vbi & cur idibus
Ianuarij immolaretur
154 b.
vesparij examen quid por-
tendat 274 b.
vespasiani auaritia
204 b.
vespasiani dicacitas quanta
300 a.
vespasiani seueritas in mi-
lites qui se viuos capi per-
mitterent 74 a.
vespasiani in scenatores e-
dictum 11 b.
vespasianus quas regiones
in prouincias redegerit
104 b.
vespasianus quo maximè
tempore affabilis esset
161 b.
vesper, noctis an diei pars
234 b.
vespernæ quid 299 b.
vesta quid esse credita
269 b.
vestæ quomodo aut quid
libaretur 142 b.
vestæ templi quale, & qui
adiretur 269 b.
vestales de scelere conui-
ctæ, quomodo aut vbi oc-
ciderentur 271 b.

I N D E X

vestales incesti damnatae 302 b.
 quæ ibidem
 vestales initio quæ & quot 269 b.
 vestales vnde vel institutæ, vel Romam translatae 269 a.
 vestali etiam fascis præferri, & à consulibus de via cedi 270 b.
 vestalibus etiã lictores fuisse 45 b.
 vestalibus per quid tantum iurare licitum 271 a.
 vestalibus quoto religionis suæ anno licuerit nubere 270 b.
 vestalis ignis quotânis novus accedebatur Calend. Mart. 169 a.
 vestalis ignem Vestæ extingui sinetis pœna ibidem
 vestalium honos ac dignitas ibidem
 vestalium officium, curâ ac religio quæ 270 a.
 veste quàm vili Epaminondas vteretur 139 a.
 vestes etiam diis votæ 163 a.
 vestes è regionibus vbi non men habeant 287 a.
 vestes militares apud alios aliæ atque aliæ 30 b.
 & deinceps
 vestes sacrificatium quales 223 a.
 vestes senatoriæ quales 210 a.
 vestibula domorum quid

vestibulariis diis vbi sacrificaretur 314 b.
 vestibus qualibus Romani vsi 284 b.
 vestibus quot vti Solò permiserit 288 a.
 vestimenta regum diversorum qualia 287 a.
 vestimentorum aliquot nomina quæ ibidem
 vestitus auguris in augurio occupati, quis 293 b.
 vestitus Cæsarum aliquot, qualis 285 a.
 vestitus fœminis interdictus quis 287 a.
 vestitus virilis ac muliebris discrimen olim quod 291 b.
 vestium furta quis tyrannus non puniret 340 b.
 vestium induendarum exutendarumve religio quæ 155 b.
 vetulonia cui⁹ olim regionis ciuitas, & quid Romæ dederit 173 b.
 veturiæ tribus privilegium 26 b. 182 a.
 veturio à sceneratore quid intentatum 11 a.
 vetusta Ceres quæ 327 b.
 vexilla militaria diversarum gentium qualia 177 b.
 vexilla singula singulis turmis, manipulis, cohortibus fuisse ibidem
 vexillares cohortes ex qui-

A L P H A B E T I C V S.

bus legerentur 371 b.
 vexillum ex quot hominibus fiat 8 a.
 via propriè quid sit 88 b.
 viæ aliquot insignes lapidibus stratae extra Romam quæ 145 b.
 viæ sacrae apud Athenas & Mylasas 83 a.
 viæ vrbis Romæ quæ 82 b.
 viarum apud Indos purgatio, distinctio & cura quæ 145 b.
 viarum Romæ nomina, & celeberrimæ quæ 82 & 83
 viarum verrendarum cura ad quos magistratus spectavit 186 b.
 vias qui curarent 145 b.
 viatores cui deo vota nuncupent & supplicent 165 b.
 viatores regij qui 44 b.
 vicarij consulum qui 79 a.
 vicarij prætorum qui ibid.
 vicarius dictatoris quis ibidem
 vicarius seruus quis 170 b.
 vicennialia vota 163 a.
 vicissimarium aurum quod 55 b.
 vicorum Romæ cognomina quæ & vnde 82 a. b.
 victi quàm fuerint Athenis & Spartæ contempti 203 b.
 victima vna an duobus seu incertis diis offerenda 143 b.
 victimæ fictitiæ 143 b.
 victimæ fœminæ potiores 143 b.
 victimæ maiores quomodo offerrentur, & quomodo minores 143 a.
 victimæ tempestiuæ quæ 141 a.
 victimarij qui 225 a.
 victimarum carnes quàm diuersè à diuersis torrerentur 226 a.
 victoria incrueta à quibus maximè laudata 37 a.
 victoria tacita quæ 194 a.
 victoria, tessera militaris Cæsari 179 b.
 victoriæ ædes vbi 345 a.
 victoriæ & clades Romanorum maximæ quæ 381 b. & deinceps
 victoriam incruentam laudabat Lacedæmonij 37 a.
 victoriarum & cladiū maximarum catalogus 380 b.
 victoriati, quales nummi 218 a.
 victorino quid olim publice honoris habitum 109 a.
 victorum in Olympiis celebrium catalogus 260 a.
 victricis in Hereis præmiū quale 262 b.
 victum, quo in certamine laudem victoris scribere oporteret 363 b.
 victus hominum quàm diuersus 138 a.
 victus tenuis iucundissimus 138 a.

vicus Athenarū præcipuus
quis 83 a.
viduæ cuius matrimonium
non deuitandum 145 a.
viduæ intra quot à mariti
morte dies nubere veti-
tum 133 a.
viduæ quoto ad summum
mense post viri mortem
alij nubere licuerit 198 a.
vigefimaprima cuiusq; mē-
fis dies, qualis 232 b.
vigefimani qui & vnde di-
cti 374 a.
vigefimarum vestigal quis
fustulerit 204 b.
vigiliæ noctis quot 234 b.
vigiliæ quo cantu militiæ
indicerentur 178 a.
vigiliarum castrensiū vi-
ces qui fierent 18 a.
vigiliarū horæ quot 234 b.
vigilum præfecti officium
quod 366 b.
viginti duobus ferculis vna
in cœna quis aliquando
vltus 298 a.
vigintiuiratus, qualis fue-
rit magistratus 152 a.
viminalis collis Romæ vn-
de dictus 346 b.
viminalis porta Romæ quæ,
& quo alio nomine ap-
pellata 219 b. 346 b.
viminalis templa ac ædifi-
cia 346 b.
vimineos toros qui aureis
commutarint 295 a.
vina diis libanda, quæ
143 a.
vinalia quæ & quotuplicia
337 b.
vinclis suis quibus hostem
vincire vellēt, qui ipsi a-
quando vincti 193 b.
vinctis per quos dies vin-
cula adimerentur 311 b.
vinctum in sacris vbi nihil
esse deceret, vbi contrā
oporteret 223 b.
vincula fontium qui serua-
rent 251 a.
vinculis suis nexi Lacedæ-
monij 193 b.
vincula cur deorum simu-
lacris annexa 212 b.
vindelicis, quis quomodo
Romam ouans ingres-
sus 357 b.
vindenissa cuius nomen 8 b.
vindiciæ secundum liberta-
tem aut seruitutem quo-
modo darentur 340 a.
vindicta qualis virgula, &
vnde sic dicta 200 a.
vini abstinentia apud Per-
sas 98 b.
vino curas reprimebat Ca-
to non mergebat 298 b.
vini conuiuis exhibēdi ra-
tio quæ 298 b.
vini diluendi ratio Græcis
quæ olim fuerit 296 b.
vini puri aut diluti bibēdi
cæremoniæ quæ 297 b.
vini vsus mulieribus olim
Romæ interdictus 137 a.
vinibibæ mulieres quomo-
do aliquādo Romæ mul-
ctatæ 137 a.

vino abstinere, apud He-
bræos maxima mulcta
124 a.
vino cui deo sacrum fiat
141 b.
vino madentes Græci quo-
modo perungant 297 a.
vino madentes Persæ de re-
bus maximis decernunt
208 b.
vino non nisi certa subta-
xata mensura utebantur
reges Ægyptij 137 b.
vino maucipia qui merca-
rentur 161 a.
vino qui vel abstinēat, vel
parcissimè vtantur 221 a.
349 a.
vino quorū magistratibus
qua de causa abstinēdum
190 a.
vinum in quibus sacris lac-
vocetur 142 b. 336 a.
vinū optimū cuiate 295 b.
vinum quibus in sacrificiis
litari aut non litari soli-
tum 142 b.
violēticiæ phanum vbi 23 b.
vipera solo halitu lætales
aut min⁹ lætales vbi 82 a.
vipsanæ porticus 167 a.
vir bonus quis habendus
318 a.
vir quanto tempore vxori
lūgendus 197 b. in fi.
virga auguralis quæ 48 b.
virgæ fasciū qui magistra-
tibus præferēbantur, ex
qua fuerint arbore 46 b.
virgilij præceptor quis
100 a.
virginem viuā qui cui dea
mactarent 333 a.
virgines Spartane quomo-
do exercebantur 100 b.
virgines inuptæ apud Spar-
tanos facie suelata, nuptæ
velata prodibant 59 a.
virgines (hoc est, innuptæ)
vbi communes 176 a.
virgines in Ægypto cur cal-
ceis non vterentur 288 a.
virgines in Mineræ tem-
plo Athenis quales 269 a.
virgines ludum literarium
adibant 100 a.
virgines nudis pedibus in-
noxie super prunas am-
bulantes, quæ 322 a.
virgines pauperes qui impu-
dicæ apud Taxilos venum
prostituantur 40 a.
virgines prostituere, quibus
olim sanctū opus 166 b.
virginis Fortunæ templū 20 a.
virginum ac viduarum in
nuptiis aduendis diuersi-
tas quæ 61 a.
virginū certamen apud Na-
samones quale 262 b.
virginum fœditas apud na-
tiones quæ quāta 40 a.
virginum Spartanarum ex-
ercitia 100 b.
virginū vestes propriæ quæ
287 b.
virgis qualibus quæ nationes
sua auspiciādo vtantur 275 a.
virgis qui cæderētur 121 a.
& 205 a.

I N D E X

virgulta quibus in aquis lapidescant 265 b.
 viri excellentes quomodo dij fierent 325 a.
 viri in lectica vxoris priuilegium quale 289 b.
 viri quibus in regionibus subsint dominio vxorum 195 b.
 viri seorsū à sceminis quibus in sacris quomodo procederent 311 b.
 viri vbi infantū recens natorum curā habeant, non puerperæ 98 b.
 viriati Lusitani arrogantia & trophæa 37 a.
 viridianus quis seu quorū deus 327 a.
 viridomarus quorum dux, & à quo victus 21 b.
 viridis color cui tempore dicatus 263 a.
 virilia qui & qua re sibi amputarent 221 b.
 virilia adulteris vbi execantur 176 a.
 virilis Fortunæ templum à quibus frequentaretur 20 a.
 viriplacæ ædes vbi 345 a.
 viriplacæ sacello quid potissimum tractaretur 197 b.
 viris inaccessa sacra 336 a.
 viris per quem deum Romæ iurare vetitū 267 b.
 virium plus quàm ingenij qui habere dicti 214 b.
 virtutes gentium diuersarum naturales quæ 214 a.
 virtutis ædes vbi 220 a.
 viscata Fortunæ templum 20 a.
 visceratio quid 258 a.
 viscerationes post funus exhiberi solitæ quæ 132 a.
 visceribus quibusq; sua vis inest 308 a. in si.
 viscum qui pro deo colant 214 b.
 viscus in quercu, quibus olim quantū fuerit numen 382 b.
 visiones monstrosæ in bello 31 a.
 visiones aliquot diuersorū, quales habuerint successus 171 a.
 vitæ suæ rationem vbi reddere quisque compelleretur 144 b.
 vitellio pōtifici quid omnino acciderit 64 a.
 vitellio quàm mirū Viennæ obuenerit prodigium 111 a.
 vitellius præcipuæ legionis quod indiderit nomen 8 b.
 vitellius quanta aliquando cœna exceptus 298 a.
 vitellium fecusatam Cæsaris nomen resumit 3 b.
 vitem aut centurionis manum inter cædendum tenentis pœna quæ 358 a.
 vites aliquas in Germania aurum proferre 198 b.
 vites quibus præferretur à listo-

A L P H A B E T I C V S .

listoribus in castris 358 a.
 vitulus Romani milites cedebantur 205 a.
 vitia diuersarum regionum naturalia quæ 214 a. b.
 vitia quibusdam regibus cognomina dedere 70 b.
 vitibus hedera vbi præferatur 223 a.
 vitibus qui cederetur 32 b. 205 a. 358 a.
 vitigineis columnis quod templum sustentaretur 322 a.
 vitiligatores qui dicti 216 b.
 vitilium folia contra quid remedio sint 221 b.
 vitrea Fortuna 20 b.
 vitree Fortunæ simulacrum 20 b.
 vitros qui mortuos adferuerent 115 b.
 vitruuij Vacci ædibus quid factum 167 a.
 vitruuius cuius basilicæ architectus 69 a.
 vittæ quarum & quotuplices sint 287 b.
 vittati cognomen vnde 13 b.
 vittatus quis aliquando vulgo dictus 47 a.
 vitulæ quàm fuerint laudatæ in sacrificiis 140 b.
 vitulari quid 311 b.
 vitulina dea vbi coleretur 21 a.
 vitulus cæsus multos cruore inspergens, Flaminio quid ominatus 274 b.
 vitulus ex forda boue cæsus, quādo & pro quo offerretur 313 b.
 viuæ sepultæ vestales 271 b.
 viui diis ascripti qui 32 b.
 viui mortuos in funere cur sequantur 130 a.
 viuos defodere, vbi sit piū ac familiare 166 a.
 viuos mortuis colligando, quis cruciari solitus 124 b.
 vlios quis deus dictus 327 a.
 vlna quid 88 b.
 vlpia bibliotheca 209 b.
 vlpiani honor, & despectio 378 a.
 vlpium forum 71 b.
 vltimus triumphatium Cæsaris quis 329 b.
 vltro ardētia ligna aris imposita, scilicet 266 a.
 vlysses quæ animalia cui deo litare solitus 140 b.
 vlyssis in clypeo insigne quod 369 b.
 vmbilicus orbis Delphos. 318 b.
 vmbra culis vti quibus permissum 210 a.
 vmbra culum à fronte protensum quæ gestarent 288 b.
 vmbra tum apparitiones non esse omnino fabulosas 67 a. 148 b.
 vmbra rum diuisio quæ 234 b.
 vmbra s adducere ad cœ-

I N D E X

uſum, quid 301 a.
 umbricia cur quinquenna-
 li exilio mulſata 158 b.
 vna tantum veſte qui ute-
 rentur 288 a.
 vncia quot ſcrupulis con-
 ſtet 89 a.
 vnciæ aſſis quot 2 a.
 vnciæ pars quota, ſextula
 89 a.
 vnde uigefimani, qui 374 a.
 vnguentarij à quibus ali-
 quando abiecti 140 a.
 vniones in auribus ferre,
 quid, & quæ ſoleret 86 a.
 289 b.
 vnus dei eſſe hoſtiã vnam
 222 b.
 vnus imperium melius eſ-
 ſe, quàm vel paucorum,
 vel plurimorum 239 a.
 vnus tantum viri aut vxo-
 ris quam quẽmve oport-
 teret eſſe 348 a.
 vnunguli ſues vbi 307 a.
 vocatores principis qui
 302 a.
 voces ignominioſæ apud
 diuerſos quæ 245 b.
 voconia lex quæ, & quàm
 dura in mulieres 355 b.
 vocum temere auditarum
 omnia qualia 276 a.
 volaterræ, cuius regionis
 vrbs 173 b.
 volones qui dicti 373 a.
 volſcinia tribus origo qua-
 lis 26 a.
 volſnienſes virgines vt nu-
 berent 40 b.

volſnienſiſſi dea quæ 317 a.
 voltuna quorum olim dea
 173 b.
 volucres diuerſæ qualia fer-
 rent auſpicia 273 b.
 volucres quadrupedes
 199 a.
 voluntarios milites quos
 qui nuncuparint 373 b.
 voluptuſque ſacellũ vbi 211 b.
 voluptatis plus experieba-
 tur Epicurus in tenui vi-
 ctu 139 a.
 vomere in conuiuio vbi re-
 ceptum 297 a.
 vomerem furari vbi capita
 le 124 a.
 vopiſci q. & vnde dicti 15 a.
 voti damnat, & voti reus,
 differunt 165 b.
 vota ſolennia 164 b.
 vota extremorum caſuum
 166 b.
 vota Aegyptiorũ pro pue-
 ris ægrotis qualia 164 b.
 vota Græcorum 164 b.
 vota aliquot mutua ſeu re-
 ciprocã à quibus quo-
 modo facta 165 a.
 vota quã diuerſa per diuer-
 ſos fieri ſolita 163 a. & de
 voti faciendi aut exoluendi ra-
 tio ſeu modus quĩs 163 a.
 voti rei 165 a.
 votorum conceptio penes
 quos olĩ fuerit 64 b. 163 b.
 votorum concipiendorum
 cæremonia quæ 166 a.
 votorũ irreuocabilitas quæ
 163 b.

A L P H A B E T I C V S.

vouendi, regibus Perſarum
 & Ponti cæremonia quæ
 164 b.
 vox de Mauſolao audita 4.
 Neroni quid portenderit
 276 a.
 vox incerta Gallos aduen-
 tare dicentis, vbi olim au-
 dita 148 b.
 vrania quæ quibus habita
 dea 327 a.
 vrania quomodo Athenis
 ſacrificaretur 143 a.
 vranus quorũ deus 326 a.
 vrbana tribus 25 b.
 vrbs ſine magiſtratibus ob
 ſeditiones 154 a.
 vrbano prætori quot tatum
 dies vrbe abeſſe liceret
 79 b.
 vrbs deum nominare nefas
 92 b.
 vrbes Perſicæ quomodo di-
 uiderentur 27 b.
 vrbes quomodo in trium-
 pho ducerentur 330 b.
 vrbicus vicus 82 b. 83 a.
 vrbinales quod ius ciuita-
 tis adepti 202 a.
 vrbium luſtrandarũ quàm
 varia & impia cæremoni-
 a 313 a.
 vrbina diſtinctioſiſſi ſummi o-
 lim habiti, qui 235 b.
 vrbinatores aliquot inſignes
 90 b. & dein.
 vrna cuius dimidium fit
 89 b.
 vrna quot Italicam, &
 quot Atticam faciãt am-
 phoram 89 b.
 vrnarium quæ menſa dicta
 295 a.
 vrnarium quid 29 b.
 vrnarium quot amphoræ
 faciant 89 b.
 vrſa quem infantem aluiſſe
 feratur 110 b.
 vrſinis pellibus qui ſuper
 galeas aut loricas vſi
 32 a.
 vrſos ceterum quis aliquan-
 do publicè ad venandum
 dederit 362 b.
 vſura à quo Spartæ exter-
 minata 11 a.
 vſuram odibiliorem quàm
 furtum quibusdam gen-
 tibus fuiſſe 11 a.
 vſuſfructus legario quo-
 modo iuxta Manilium &
 Scæuolã intelligenda 15 b.
 vt cæcias nubes, qd 280 a.
 vtica quorum aliquando re-
 gia 127 a.
 vticensiũ ſenatus, capitum
 quot 206 a.
 vtraque manu qui iacula-
 rentur 376 a.
 vnam ex vineis legere quis
 militibus non cõceſſerit
 358 b.
 vulcani ædes cuius magi-
 ſtratus cõcilium eſſet 6 b.
 vulcani ædes cur diu in vr-
 bem non admiſſa 56 b.
 vulcani vxor quæ putata
 248 b.
 vulcano qd voueri, & quo-
 modo exolui ſoleat 164 b

I N D E X

vulcano quomodo sacrificaretur 142 a.
 vulcanus quorū prācipuus deus 326 b.
 vulcanus vbi educatus & prācipue cultus 77 a.
 vulgus vbi abstemium & reges ænopotæ 137 a.
 vulpem foetam obuiam habere, quod omen sit 275 b.
 vulpes stipulis alligatæ accensa flamma, quibus in ludis currere coactæ 309 a.
 vulpina pelle qui pro casti de vsi 32 b.
 vulpis effigies Ægyptiis quid indicet 87 a.
 vulpium pellibus qui se tegant 289 a.
 vulsinienses quid aliquando foeditatis in filiab⁹ suis passi 40 b.
 vulsinium cuius regionis vrbs 173 b.
 vultures cuiusmodi aliquando auguria præstiterint 273 b.
 vulturibus defunctos homines obicere, quibus gentibus familiare 115 a.
 vulturius in talorum ludo quid 161 b.
 vulturum alas in vestibulis habere, quid 304 b.
 vulua epulis quando & cur interdicta 139 b.
 vxor capitis & fame postu-

lata iudicio mariti abscoluta 197 b.
 vxoris erga maritum officium & contra 195 b.
 vxoris alienæ corruptor vbi puniretur in Attide 176 a.
 vxorem suam ad tēpus alii cui mutare, vbi olim licuerit 41
 vxorem pontificis quantū oporteret esse castitatis 65 b.
 vxores binas vnas ædes incolere Lycurgi lege vetitum 39 b.
 vxores alibi aliter maritos defunctos lūgent 118 b.
 vxores à viris deseri, quibus nefas putarit 133 a.
 vxores necatæ ob vinū potum 137 a.
 vxores plures quando primum vni permittæ apud Romanos 39 b.
 vxores plures habentes, aliis prælati 195 b.
 vxoris priuilegia & honores 195 b.
 vxores quæ & vbi marito mortuo commori solitæ 151 a.
 vxores vbi emantur 39 b.
 vxores vbi sint communes 176.
 vxori apud Germanos, viro mortuo, alteri nubere negatum 197 a.
 vxori quæ contra virum astitio detur 195 b.

ALPHABETICVS.

vxoris sororē, sed mortuæ, Romanis ducere licuisse 39 a.
 vxoris repudiatæ desiderio qui quantūque vir aliquando extraherit 196 b.
 vxori nullā fuisse repudiandi viri potestatem 196 a.
 vxores vbi cum maritis defunctis cremantur 131.
 vxoribus vim inferentes, qui olim habiti 195 b.
 vxorū delicta vbi aut quomodo iudicarentur 197 b.
 vxorum imperio vbi sub sint viri 195 b.

X Anthius historicus cuias 328 b.
 xenarchus à bibacitate metretes dictus 70 b.
 xenos Iupiter quis 204 a.
 xenophanis acre in Ægyptios scomma 226 a.
 xenophanis de rerum principis opinio quæ 264 b.
 xenophon quo vestitu vsus 289 a.
 xerxes quantum cladis ad Thermopylas à paucis admodum Spartanis acciperit 380 b.
 xerxi neminem statura aut forma præstitisse 238 b.
 xerxis qui natalis fuerit dies 333 a.
 xerxis abominanda lustrandi exercitus ratio 313 b.

xerxis impietas quanta 319 b.
 xerxis in Babylonios pœna quæ 74 a.
 xerxis visio quem exitum sortita 171 a.
 xystartchus quid 135 a.
 xystus quid ibidem
 xystici qui dicti ibidem
 ἑταιροὶσθαὶ quid sit 148 a.

Z In sortib⁹ qualis habitata litera 124 a.
 zama cuius olim regia 127 b.
 zamolxis quorū deus 326.
 384 a.
 zamolxis quorum legislator 339 a.
 ze, quem olim numerum significaret 23 a.
 zeuleucus Locrensis quomodo adulteros puniret 176 b.
 zeuleucus Locrensis quàm sit auerfatus vinum 137 b.
 zeuleucus quibus Locris quas scripserit leges 339 a.
 zelotypia Parthorū quantata 304 b.
 zeno cuius discipulus, & cuius 50.
 zeno quid in vestitu prohibuerit 288 a.
 zenobia à quo victa 36 a.
 zenobia qualibus in triumpho cathenis vincitavehatur 333 a.
 zenobia regina imperator et iij

I N D E X A L P H A B E T I C V S .

ris nomen adepta	4 a.	fecerint	339 a.
zenocrates quid bibendo		zoroastes quorum legiffa-	
meritus	299 a.	tor	339 a.
zenocrates quis ac cuias		zeta quid loci fit	256 b.
	328 b.	zeteta seu ζητης quid	
zenocrati quanta olim fi-			11 a.
des habita	268 b.	zeugma vbi, & quid Affy-	
zenodotium vrbs à quo		riis aliquando fuerit	
subacta	3 b.		56 a.
zenone cōstantiorem esse,		zonam sponsæ quis solue-	
quid	279 a.	re consuerit	59 a. 60 b.
zenones complures fuisse		zopyri & Tarquinij facin ⁹	
	50 a. b.	seu perfidia, par quæ	
zenonis constantia aduer-			111 b.
sus Phalarim	50 a. b.	zymitæ quid	296 a.
zenonis iuramentum quale		zonæ mensura in habitu	
	266 a.	obeforum puerorum aut	
zenonis ridicula quædam		mulierum apud Gallos	
opinio	176 b.	& Iberos	96 b.
zenonis vestitus quis			
	289 a.		
zephyrij Locri quid primi			

F I N I S .

Excudebat Mauricius Menier,
Anno millesimo quingente-
simo sexagesimo quinto,
Calend. Septemb.

ALEXANDRI AB ALE-
XANDRO IVRISPERITI NEA-
politani, Genialium die-
rum liber primus.

*Locus ex Tranquillo de testamento Cæsaris, in natali Iouiani
Pontani inuicem discussus. CAPVT I.*

CERSEBAT plerunque nos
in hortos amcenissimos, vbi æ-
diculas habebat Iouianus Pon-
tanus, in nostra Partenope vir
memoria quidem nostra, omni-
bus bonis artibus, atque omni
doctrina præditus: cui præter
ingenij mansuetudinem, quæ
plurima in homine fuit, mundi-
tia verborum, & compositus il-

*Iouianus
Pontanus.*

le sermo, ad omnem ingenuitatem plurimū accersionis
faciebant. Illoque conueniebamus complusculi, quibus
bonarum artium studia, eadēmq; disciplinæ, atque non
ab similibus discendi facultas erat. Detinebat demulcebāt-
que nos vir ille fandi dulcissimus, egregia quadam & il-
lustri oratione, sermonēque perquam lepido & venusto,
totos plerunque dies: tanta in eo comitas, tantūsq; le-
pos erat. Fortē autem, cum natalis sui diē annum De-
cembrio mense, vt solebat, cum amicis celebrare vult,
euenit vt & nos vnā cum reliquis mihi coniunctissimis,
primis ab eo tenebris acciti, apud eum conueniremus.
Quò cum venimus, benignē quidem & comiter accepti,
ad focum confedimus, festiuissimisque colloquiis no-

Etis particulam cum mira suauitate traduximus: cum interim Iouianum florenti quadam facundia, & sermone quam castissimo de literarum disciplinis differetem, animo serio & aure attenta exciperemus: quo sermone desito, cum iam mensas & cenam instrui iuberet, ceterisque nimis intempertium cenandi tempus esse videretur: Quin ergo, inquit, optimi iuuenes, dum cena apparetur, dumque obsonia esui matura fiunt, aliquid per hoc ocium legimus? Iussitque mox adferri sibi Suetonij Tranquilli Cæsarium vitas. Aderat inibi adolescens tunc quispiam lætæ indolis, atque à literarum cultu non abhorrentis: huic demãdat, vt diui Iulij vitam, donec maturum cenandi tempus foret, nec turbidè, nec ambigè legat. Accipit ille cupidus & libens, atque disertè admodum legere incipit: cum nos interea ea lectione demulsi, legentis verba, & compositam illam dicendi breuitatem, summa cum attentione captaremus: cumque ad calcem lectionis ventum foret, ancipiti sententia, & operata verborum significatione, de testamento Cæsaris, in hæc verba ipsum loquutum offendimus: Sed nouissimo testamento tres instituit hæredes, sororū nepotes, C. Octauium ex dodrante, L. Pinarium, & Q. Pedium ex quadrante, reliquos in ima cera, C. Octauium etiam in familiam nomēque adoptauit: plerōsque percussorū in tutoribus filij, si quis sibi nasceretur, nominauit, D. Brutum etiam in secundis hæredibus. Populo hortos circa Tiberim publicè, & viritim trecentos sestertios legauit. Quibus perlectis, puerū subsistere Iouianus iubet, & ad Dentatum cōuersus, iuuenem, qui, vt mihi videbatur, in cognoscendis rebus lectione multa exercitus erat: Quid tu, inquit, Dentate sentis de hoc quadrante, & dodrante, in quib⁹ hos hæredes scriptos autor hic memorat? Cūque ille hæreditatis quotam esse partem asseueraret, in qua illos institutos à Cæsare arbitraretur: Proba, inquit Iouianus, hæc & vera sententia est, sed inops, admodū & ieiuna: plus ego desidero. Et me intuitus, rogat, nūquid nostro iure ciuili (in quo multum operæ per id tempus impendere videbatur) aliquid de istiusmodi partib⁹ tradatur? Tum ego: Memini, inquam, traditū memoratūque apud nonnullos veteris disciplinæ autores, præcipue

apud nostros iureconsultos fuisse, omnem hæreditatem, quantacunque esset, si morientis supremo iudicio nõ esset diuisa, tum ab ipso iure in duodecim partes omne illud patrimonium parti: quas quidem partes omnes in vnum collatas, assem pleraque antiquitas dixit: singulas verò distinctim diuisas, vncias appellauit. Itaque si te hæredem in vncia instituerō, in duodecim partes diuiso pri⁹ toto asse, hoc est, omni patrimonio & fortunis meis: vnica tantum pars tibi institutionis iure debetur: cum verò te hæredem in assem effecero, solidam hæreditatem & integrum patrimonium, nullis diminutis partib⁹ transferri volo. Hæ autem duodecim vnciæ, quæ assis appellatione continentur, propria nomina à veteribus iureconsultis, singulæ nactę sunt: nam præter vnciam & assem ea pars, quæ sextans appellatur, duas totius assis partes, hoc est, duas vncias habet, quadrans verò tres. Cū ergo hic in quadrante hæredes institutos L. Pinarium & Q. Pedium videamus, quin ex duodecim vnciis integro Cæsaris patrimonio diuiso, tres tantum vnciæ, hoc est, quarta totius hæreditatis pars, his duobus debeat, in dubium non venit. Deinceps est triens, id est, tertia pars totius assis: quatuor enim hæc continet vncias, quincunx verò quinque. Semis autem dimidium illius habet, quod asse continetur, quæ quidem pars, sex vncias ex toto asse vëdicauit: quippe cū totus as in duodecim vncias diuidatur, quod dimidium illius est, sex vncias, id est, semissem efficiet. Septunx autem septem consequitur vncias, bes octo, dodrans verò nouem. Cū igitur in dodrante (vt Tranquillus hic refert) C. Octauium Cæsar testamento hæredē fecerit, ex duodecim vnciis, in quas Cæsaris hæreditas diuisa fuit, hic in dodrante institutus, nouem cōsequetur. Reliqui verò duo, L. scilicet Pinarium & Q. Pedium, quadrantē, id est, tres vncias ex integro asse, & quartam totius hæreditatis vendicabūt. Inter hos ergo & illum duodecim vnciæ, & tota Cæsaris hæreditas diuisa fuit. Dextās autem decē signat vncias, deunx verò vndecim. Quod à Iuuenale non inscitè, vt arbitror, dictū est: *Vnciam Proculeius habet, sed Gillo deunxem.* Totum enim assem diuisit, cum ex duodecim vnciis alteri vnciā, alteri vndecim vncias patrimonij tribuit. Est

*Hæreditas
omnis in
xij partes
diuisa.
As.*

*Sextans.
Quadrās.*

*Triens.
Quincunx.
Semis.
As.
Septunx.
Bes.
Dodrans.*

*Dextans.
Deunx.
Iuuenalis
locus, Sa-
ty. 1.*

quidem, inquit Iouianus, ita vt dicis, satisque de qua-
drante & dodrante, deq; vncia & asse, vt à iuris studio-
so explicatū accepimus: sed vnum illud etiā me angit, in
quo ancipitem cogitationem iam diu duxi, sapiūsq; in
hoc querendo fui. Nam cum tres hæredes institutos au-
tor hic dicat, plures postea nominauit, Caium scilicet
Octauium, Quintū Pedium, & Lucium Pinariū: demum
adiicit, reliquos in ima cera, hoc est, vltima testamenti
parte scriptos fuisse. Etenim si tot' as, inter eos quos mo-
dò nominasti, absumptus est: quid reliqui sit quod istis
debeatur, nō equidem video: totus enim as, vt modò di-
xisti, totam absumit hæreditatem, & dodrans cū nouem
signet vncias, quadrās verò tres, duodecim vncias & to-
tum efficiunt assem. Neque est præterea quod ex defun-
cti bonis amplius asse, hæredi scripto debeatur. Ergo aut
frustrabūtur peculio Cæsaris isti reliqui in ima cera ad-
recti, aut alia quædam hæreditas obuenienda est, vt istis
etiam satisfiat: quorum alterū si asseueras, profectò per-
peram & absurdè dixeris. Neque ego Tranquillum vel
sincerissimū scriptorem tam incōsideratè loquutum ar-
bitror, vt plusquā oporteat aliquid in scribēdo addide-
rit: siquidem tam circūcisus in explicandis adnotādisq;
rebus fuit, vt arguta breuitate pleraq; potius perstrinxit
se, quàm aliquid plus iusto addidisse videatur. Tum ego,
est, inquā, quod dubitetur. Neque abnuerim, quin locus
hic perobscurus forsan videatur plerisque: qui tamen,
probabili ratione reddita, clarus & expositus fiet. Tres
enim Cæsār testamēto suo hæredes fecit, ex toto videli-
cet asse. Siquidem dodrās & quadrans, duodecim vncias
& totū efficiunt assem. Et quod asse distributo, reliquos
in ima cera instituit, equidē denotat, non in noua quadā
hæreditate hos admittendos fore, sed postquā in vniuersum
bona sua inter hæredes partitus fuit: in ima cera il-
los qui in singulas partes iute legati admittendi fuerāt,
nominasse: quæ quidē legata, quanuis toto asse distribu-
to, non extra hæreditatē sunt, sed à scriptis hæredibus, at-
que ipso asse debentur. Etenim scriptus hæres, qui assem
assequitur pro quantitate bonorum in quibus institutus
est, legata quoque distribuet. Vetus enim est testantium
mos (quod ipsum apud iure consultos lege sancitur) vt

*Ima cera.**Tranquilli
laus.**Legata.**Vetus testū
tium mos.*

primo testamēti capite, hæredis fiat institutio, siue vnus,
siue plures sint, qui in vniuersum bona ex defuncti vo-
luntate capiant: sequenti capite & in ima cera, secundū
hæredes legata, & reliqua testatoris voluntas, & disposi-
tio ponatur: siue aliquos onere grauat, aut si quibus dari
ferique oportere, testator pro sua voluntate arbitratus
est: qui non hæredes, sed legatarij dicti. Siquidem non
bona in vniuersum, sed legata & res singulares capiunt.
Idq; ex integro asse, atq; ex toto patrimonio deducitur.
Et hoc Tranquillum nunc dicere arbitror. Nam cū pri-
mo capite testamenti Cæsār tres fecisset hæredes ex asse,
in ima cera, & vltimo capite reliqua posuisse, quæ ascri-
ptis hæredibus debentur, Caiūque Octauium in fami-
liam nomēque adoptasse, secundos hæredes & tutores
nominasse, populo hortos publicè, & viritum trecentos
sestertios legasse. Quibus verbis vltro citroque ad mul-
tam noctem habitis, animaduersum est, obsonia iam præ-
matura & præcocta esse. Mox in aliud tempus dilatis ser-
monibus, ad natalem Iouiani diem celebrandum, cuius
causa veneramus, ab ipso admoniti diuertimus.

Legatarij.

*Qui reges vel principes apud varias gentes cognomēta
ex suo nomine posteris reliquerunt.*

CAPVT II.

NON apud Romanos solū, sed apud externos quoq;
obseruatū accepimus, vt ab eo qui de sua republi-
ca bene meritus fuit, posterī duces cognomēta accipere
operæ precium ducerent. Nam de Romanis principibus
nemo ambigit, quin à diuo Iulio & Octauio reliqui im-
peratores, Cæsares & Augusti dicti cognominatique
sint. Credo equidē, quòd desiderio illorū post funera ten-
erētur, & tanquā in posteris eadem indoles futura vir-
tutis eniteret: ita eodem sibi nomine adoptato, ipsi quoq;
ad præclara facinora obeunda inuitarētur. Manūque
sequutis imperatoribus cognomen Cæsaris & Augusti:
Quod non ipsis modò, sed vxoribus, sororibus & filiabo
commune fuit. Siquidem Livia postquam nupsit Octa-
uio, Augustæ nomē tulit: & Agrippina postquā Claudio
coniugata fuit, Senatus quoque frequēti curia vxori so-

*Cæsares.
Augusti.**Augustæ
mulieres.*

*Ignis sacer
pracedebat*

Antonini.

Ataulphi.

*Impera-
tor.*

*Imperato-
res qui vo-
cati.*

rorique Traiani, cognomē Augustarum dedit: & Vitellius matri, & Faustinae vxori Antoninus: sic Iuliani vxor & filia, Augusta appellatae sunt: quibus hoc etiam honoris tributum est, vt illas quadoque sacer ignis preiret: quem mox sequuti Caesares, pro maiestate imperij, more Persarum regū & Indorum, sibi vendicarunt: tamen si Vitellius oblatum sibi Caesaris cognomen recusarit, Augusti verò distulerit: quod postea deploratis rebus, quum hostilibus armis premeretur, dimissum reuocauit, & Caesarem se dici voluit: donec post seriem annorum, haud longo interuallo, Romani principes Antonini cognomēta sumpserunt. Nāque à Pio Antonino, Antonius Philosophus, vir omni laude dignus: deinde Commodus, Caracalla, Geta, Heliogabalus, & alij ex Caesaribus fama illustres, Antonini nomen sibi adoptarunt: voluitque Seuerus Imperator, vt Romani imperatores, sicut Caesaris, sic in posterū Antonini nomen ferrent, hoc suae posteritati longe clarissimum fore arbitratus. Mox succedenti aeo, collapsa re militari, Ataulphus Gothorum rex, Roma debellata, eò vesaniae processit, vt quemadmodum Caesares, sic in posterum Romanos principes Ataulphos cognominari destinarit: à quo instituto, sicut à pluribus alijs, postea desitum est. Nomen verò imperatoris, praetoribus olim magnarū laudum titulus fuit: quippe hoc honore velut insigni munere, milites summos duces honestabāt: isque praecipuus honos habebatur semper. Postea nisi illos, quorum ductu & auspicio constatum fuisset bellum, & sub quibus decem hominum millia vno prelio cecidissent, aut saltem duo millia, quae postea consuetudo increbuit, vel denique mille occubissent, aut praecipua victoria potiti essent, nullos imperatoris nomine dignos putarunt. Propterea Marco Crasso, quod urbem Zenodotium trans Euphratem, in belli certamine & incruento Marte vicit, & ob id imperatoris nomen sibi arrogauit, magnae inuidiae fuit, quod non multo negotio tantum nomen vendicasset. Pompeius, quod in Aphrica Domitium superasset, quodque ex viginti millibus hostium, vix tria millia effugissent, toto conspirante exercitu, imperatoris nomine fuit honestatus: qui licet se imperatorem saluari permiserit, nunquam tamen

epistolis aut chirographis hoc nomen vsurpauit. Iulius Caesar, C. Caesaris pater, quod Syllanis temporibus, multa Samnitum & Lucanorum millia ad Eferniam interfecisset, ab exercitu imperator fuit appellatus. Mox diu Caesar, post pericula depulsa, praenomen imperatoris sibi arrogauit. Deinde Augustus Tiberium & Claudium Drusum priuignos hoc nomine nobilitauit. Bello quoque Germanico suis fugatisque hostibus, Tiberio Caesari & Tito, expugnatis Hierosolymis, miles victor imperatoris nomen dedit, & trophaeum posuit. Cicero quoque, quod Parthos ad Amanum profligasset, & Metellus quod Sertorium vicisset, imperatoris nomina tulere. Fertur tamē Curio ad Vticam, quod eius opera conductis comēatibus, omnium rerum copia abundaret exercitus, imperatoris sibi nomen asciuisse. Et Scipio bello ciuili inter Pompeium & Caesarem, vt pecuniam à prouincialibus cogeret, se imperatorem dixisse. Demum Caesares, ne in crimen inuidiamque inciderēt, imperatoris nomen tanquam titulum mitem & honestiorē, abrogato regis vocabulo, iterū & saepe desumpserunt. Quare Augustus semel & vicies fuit imperator dictus, & sequuti principes hoc cognomēto praesaepe nobilitati sunt. Quod etiam apud Graecos fuit vsurpatū: quippe Phocion vigesimum imperator dictus est: Aratus decimum & septimum imperatorem gessit, Pelopidas ter & decies, Philopœmenes octauum: quem apud Achæos intra annū bis gerere non licebat, sicut apud Spartanos bis eundem clasis praefectum fieri lege vetabatur. Sola mulier Zenobia Palmyrensis regina, quum orientis regnum tueretur, armata in virili veste exercitui praefuisse, & imperatoris nomen tulisse dicitur, cuius auspicijs pleraque egregie gesta in hostes fuere: sed nō solum Romanos, verum eos qui Albæ regnarunt, qui ante Romulum per annos trecentos fuere, idem obseruasse proditū est. Constat enim à Syllauo Ascanij filio, qui secundus ab Ascanio suscepit Albæ regnum, reliquos Albanorū reges per ordinem successione, Syllios cognominatos fuisse. Siquidem Aeneas Albanorum rex, & Latinus, & Capys, & Capenus, & Tiberinus, ac reliqui deinceps, quandiu regnum Albæ stetit, Sylluij cognomēta ab illo meruere.

*Caesares
tandē im-
peratoris
nomen se-
bi assum-
pserunt.*

*Achæorū
Et Sparta-
norū mos.
Zenobia.*

Sylluij.

Murani.

Sicut Latinis regibus à Murano, qui in Latio regnavit, Murani cognomen inditum ferūt. Quæ quidem res accipitem mihi animū sepe agit, cogitatioq; subit, cur non exemplo Albanorū & Latinorum, idem quod in imperatoribus, etiam in regibus veteres Romani fecerant, ut à conditore urbis Romulo, reliqui post illum reges, foelix faulsumq; nomen acciperent: cum præsertim ipse urbis conditor, bonis artibus partū firmatūq; regnū, inter omnia inimica infestāq; longè illud maius auctūque reliquerit. Sed hanc quæstiunculam relinquamus, quibus huiuscemodi indagare, ingenium abunde & negotium est. Parthos quoque idem observasse, ut regum cognomenta ferrent, multi prodidere. Etenim Arsaces Scythæ, vir fortis & strenuus, quum premente inopia, latrociniis obnoxiam iuventā ageret, coacta exulū manu, quos Parthos nuncupant, devicto Seleuco & Mādragora, in regem Parthorū assumptus, illud ita instituit, formavitque, ut diem victoriæ tanquam natalem libertatis, multis post tēpestatibus solennem celebrarint: qui postquam fato functus est, tanto honori ipsius memoria fuit, ut celebre ad posteros reges cognomen Arsaces ex suo nomine reliquerit. Nam & Parapatus, & Mithridates, & Pharnaces, & qui post illum regnarunt Parthorū reges, cognomen Arsaces sibi posterisq; illustri titulo propagatum adoptaverūt. Quorum posteros parum legitime regnare dixerunt, nisi ex matris incesto & filij cōcubitu editi forent. Quin etiam apud Indos hunc aliquando morem inolevisse accepimus. Nanque Indorū reges, alios Palibrotos, alios Sandracotos, nonnullos Taxiles, sequente nomine in quemcunque imperium transiret, ob eximiam in bello virtutem denominatos ferunt. Bithynos quoque ob prioris Nicomedis claritatem, qui militiæ & domi clarus fuit, Nicomedis cognomen regibus indidisse putant: sicut à Cecrope, qui Athenis regnavit primus, reges Atheniensium Cecropidas nuncupari. Hic enim omnē multitudinem in oppida duodecim digestū, partitus fuit, quam Theseus obuiam eundo periculis, ne hostium præda forent, velut vnus corporis alumnos, in vnam urbem postea sociavit & coegit. Et Paphlagonum Philomenes, Theſſalorū Hellenes ab Hellenæ, & Assy-

*Arsaces.**Parthi.**Incestus
Parthorū.**Palibroti.
Sandracoto.
Taxiles.**Nicomedes.
Cecropidas.**Philomenes.
Hellenes.*

riorum reges Tigranes dicti cognominatq; sunt. Cum enim Seleucidarum imperium ab Alexandro ad septuaginta supra ducentos annos prouectum fuerit, Tigranis cognomen à primo illo, qui Assyriis præfuit summæ iustitiæ temperamento, posterius desumpserit, ita ut per ea tempora quatuor supra decem Tigranes reges denominati ferantur. Quin etiam à Neoptolemo Achilles filio, qui Pyrrhus dictus est, reges Molossorū Pyrrhidæ, cum ea loca tenuissent & Ponti, Mithridatis nomina sumpserit. Is enim cum quo pop. Rom. multiplex bellum gessit, à primo Mithridate sextus adnumeratur, quem Eupatorum vocitarunt. Fuitq; literis proditum, reges Persarum, qui spadones in regnum asciti fuerit, Bagoios nuncupari. Et in Meroe, quod Cádaces præcipua mulier regnum tenuisset, reginas in posterum Candaces cognominari: eaque observatio cōstans & per diu mansit. Nec me præterit, Ægyptios quoq; reges tandem consuetudinem vsurpasse, ut in pleraque historia est. Siquidem cum antea Pharaones dicerentur, Ptolemæus Lagus gregarij militis filius, qui Ægyptum armis sibi vendicavit, post res cum Antigono compositas, cum quo multiplici bello & immodica simultate conflictatus est, Ægypti regnum quandiu vixit, moribus & disciplinis mirifice instruxit ornauitque. Is igitur iam grandis natu, morbo absumptus est, magno de se, ut de tam benemerito principe, desiderio relicto, cuius memoriam Alexandrini tanta charitate prosequuti fuere, ut Philadelpho qui post eum regnavit, & reliquis Ægypti regib; ab illius nomine, Ptolemæi cognomenta indiderint. Nam & Euergetes, qui Philadelpho successit, & Philopator, qui Tryphon & Epiphanes, & Philomator, & alter Euergetes Phiton appellatus, & Lagus, & Auletus Ægyptiorum reges, ab illo Ptolemæi dicti cognominatq; sunt. Hic enim Philadelphus Stratonis discipulus fuit, omni doctrinæ genere clarus, qui cum viribus attenuatis, infirma valetudine laboraret, miro discendi studio affectus, nobilem illam omnium sermonibus celebratam bibliothecam, cōquistis vndique exemplaribus, omniumque linguarum voluminibus construxit, pulcherrimum sanè regni opulentia monumentum, quæ ad primum Alexandrinum duravit

*Tigranes.**Pyrrhida.
Mithridates.**Bagoij.
Candaces.**Pharaones
Ptolemæi.**Ptolemæi.
Philadelphi
bibliotheca.*

Ptolem. bellum. Quem Philadelphum, Philomatorum & Philo-
Philoma- patorem ob neces parentibus & germanis fratribus il-
tor & Phi- latas, per antiphrasin & irrisione vocitarunt: sicut Euer-
lopatorum- geten, quod deorum simulachra à Cambyse dissecta resti-
de dicti. tuerat, quasi beneficium: & Auleten diffamatisimū, quod
Pto. Euer- super cetera flagitia & dedecora, choraulam & tibias ex-
getes. erceret. Hunc enim Auleten ob similitatem Ægyptij re-
Pto. Au- gno exegerat: qui Romam exul cum venisset, à senatu po-
letes. Pto. puloque Romano benignè exceptus, in Ægypti regnum
Auletes ab Aulo Gabinio reductus & restitutus fuit. Post quem
exul resti- Alexandrini Cleopatram & Ptolemæum puerum regno
um? ab A. præfecere: sed mota seditione, à factione alterius partis,
Gabinio. Cleopatra in Syria exulauit, atq; ex illo Ægypti regnū
Pto. puer. penes puerum stetit. Hic est enim Ptolemæus ille puer,
 qui Pompeium Magnum ex Pharsalo fugientem, minist-
 stro Achilla & Photino miseranda nece affecit: exindē-
 que Alexandrinorum res, urgente fato, in peius magis
 ac magis ruere visæ sunt: donec Augustus terra marique
 victor, Actiaco prælio superatis Alexandrinis, Antoniō-
 que & Cleopatra, quam matrimonio sibi deuinxerat, vi-
 ctis necatisque, Ægyptum omnem stipendio superimpo-
 sito provinciam effecit, quam primus Romanorum Cor-
 nelius Gallus præses administravit. Tunc primum sub
 præsidibus haberi cœpta est, atque ex illo finis regum
 Ægyptiorum fuit.

Que potestas, quantumque ius aduersus reliquos magi-
stratus, tribunis plebis Romæ fuerit.

CAPVT III.

Tribuni **T**ribunos plebis, quos plebe à patribus discedente,
plebis quã- & ad sacrum montem secedente, sacrosantos sibi
do creati plebs creauit, nec iuri dicundo, nec postulatis ciuiū no-
primū. scendis, sicut alios magistratus, sed vt auxilij latio aduer-
 sus consules esset, & illos qui insolēter in plebem insultarent,
 vtque præsidēs libertatis custodēsque; forent, creatos accepimus.
 Ideo nec in sella curruli sedere, nec purpuratos incedere,
 nec lictorem vt consules prætorēsque, sed viatorem habere
 illos satis constat. Causa autē hæc est, quod tribunus plebis,
 populi Romani magistratus non est, propterea cum consulum,
 prætorū & ædiliū,

Tribunus
plebis via-
torum ha-
bebat.

reliquorumque magistratum, creato dictatore, iurisdic-
 tio cesset & conuiueat, solos tribunos plebis in potestate
 esse liquet. Ex reliquis præterea magistratibus, cum
 multi vocationem & cognitionem habeant, apud tribunos
 tantum prehensionem esse absque vocatione, memoriæ
 datum est. Prehendere enim tribuno plebis licet, &
 in carcerem mittere, iure sacrosanctæ potestatis, etiam
 consulem, prætorem, censorēque, M. Drusi exēplo, qui
 tribunus plebis, Philippum consulem, quia concionan-
 tem interpellarat, præcipitem egit in carcerē, ita vt non
 modica vis sanguinis è naribus efflueret. Etiam ab iniu-
 ria quæ coram fieret, inhibere, multāque; indicere con-
 suli, dictatori que & reliquis magistratibus tribunus pro
 imperio poterat. Intercessionem quoque aduersus reli-
 quorum potentiam magistratum, apud tribunos plebis
 tantummodo sunt. Contra verò dictatoris imperium, à
 quo non est prouocatio, tribunis intercedendī facultas
 non est, quamuis plerique contra dictatoris iussum, tri-
 buni intercessionē valuisse contendunt. Q. Fabij exem-
 plo, qui cū magister equitum esset, & in eum, quod con-
 tra vetitum pugnasset, L. Papyrius dictator animadu-
 ctere vellet, M. Fabius pater, qui ter cōsul dictatōrque; fue-
 rat, tribunos plebis & populum appellauit, qui inter-
 cessione sua, etsi precariam præstitissent opem, reum ta-
 men supplicio eximere. Ego autem cū id aliter
 spectum non habeam, tribunitiam potestatem semper di-
 ctatoris imperio celsisse, ausim asseuerare: ab vno quo-
 que tribunorum ad reliquos tribunos prouocare licere,
 ipsōsque intercedere posse, non est controuersia. Ne-
 que enim leuis est vnus tribuni in prohibendo potestas.
 Siquidem vno aliquid fieri negante, nihil ceteri, etiam si
 plures numero sint, decernere valēt. Id tamen lege cau-
 tum erat, ne vltra mille passus ab vrbe ad tribunos
 prouocatio foret. Ideo siquid sublata intercessione tribu-
 norum, per populum agi vellent, extra urbem vltra mil-
 le passus comitiis indictis, & senatu euocato, decernebāt.
 Tuac enim sine imperio tribuno censebatur. Capitis e-
 tiam diem dicere dictatori vel consulibus, postquā abie-
 rit magistratu, & reliquis magistratibus dum in honore
 sunt, tribunorum potestatis est. Illud certè satis cōstat,

Tribuni
plebis po-
testas.

Tribuni in
prohibēdo
potestas.

neque tribuno plebis diem integrum ab vrbe abesse licere, ne auxilij latio cum opus fuerit, ciuibus desit si cut Heduis in more fuit, vt qui summum gerit imperium, finibus excedere non posset. Neque eum qui parentem superstitem habeat, tribunum plebis esse oportere. propterea Seruilus, qui tribunatum gesserat, falso tribunus esse creditus est: quod patrem quem obiisse mortem opinio inualuerat, viuere constabat. Quin & illud animaduertimus, tribunis quoties oportere visum fuit, habendi & dissoluendi senatus, nonnunquã, ne consularia comitia fiant, intercededi ius potestatemq; fuisse: Ipsis tamen cum frequens habetur senatus, intra limites curiã adesse non licebat: sed postis ante curiã fores subselliis: quæ ad populum pertinerent, senatus consulta excipere: quæ si probarêt, T litera subscribere solebant. Si autem minimè rata esse vellent, poterat senatus consultũ per intercessionem tribunitias impediri. Tãtisi aũo posteriore, tribunum frequeti curiã, de his quæ ad populum pertinerent, senatum sæpe consuluisse, istique subsellia habuisse, inter exempla inueniamus: donec Atinio plebiscito tribuni plebis senatores effici meruerent. Possent etiam plebem consulere, & rogationes ad populum ferre, ac super his leges promulgare, quæ plebiscita dicta sũt, tribunitiæ potestatis esse nemo dubitauit: quod quidẽ conciliũ in æde Vulcani frequetes habuere, ibiq; siqua turbulenta confusio esset, in qua consulto opus foret, plebeios aduocare, & concionẽ frequentissimo concilio habere assueuerat. In quo tẽplo canes pro ædituis esse, & sacrilegis tãtũ adlatrare, fama ferebat: sicut apud Ætã in Vulcani tẽplo canes lucum & templũ a seruare dicunt: & in Daunia, Achaicę, Mineruæ delubro atque in Creta Dictæ matris æde, canes enutriri traduntur: qui Græcis subblandiũtur, barbaros verò insectantur. In sinu quoque Adriatico Diomedæ aues Græcis mites, Barbaris verò insectæ sunt. Hoc etiam notatum est, tribuni plebis domũ cuius patere, forẽsq; illius per diẽ perque noctem reclusas esse oportere. Cuius rei causam quærentibus nobis, illud probabile visum, quod congressus faciles ad se præbere, & neminem aditu arcere debet. Nã soli tribuno, noctu pariter & die cuius opẽ imploranti

*Canes in tẽ
plis pro æ-
dituis.*

*Diomedæ
aues.*

præsto esse, & ius auxilij sui expedire, atque à cuiusque magistratus nimia potentia plebem tueri fas est.

Quid verbũ sino, cum negandi aduerbio apud iureconsultos designet, & quã vim habeat in edictis. CAP. IIII.

Arguebat quispiã negligentia colonũ suum, quem partiarium habebat, quod cum fundum suburbanũ in agro Neapolitano, vt vetus illius regionis mos est, colendum locauisset, in lege locationis ita scriptum fuit: Vt colonus fundum bene coleret, bene irrigaret, bene stercoraret, neque quẽpiam iniussu domini in fundum ingredi siceret. Cum postea dominus poma & fructus arborũ clam sublatos, & ex iis nihil ad iustã magnitudinẽ crescere, quin furto subtractum foret, reperisset: coloni negligentia incuriamque acerbẽ atque acriter apud iudices criminatus est, quantique sua interesset, tanti litem æstimari poscebat. Cumque colonus secundum locationis legẽ se neminẽ admisisset, aut in fundũ ingredi fuisse contenderet, cõtrã stabat fundi dominus, vehementiq; obiurgatione colonum incessabat, cum non modo non admittere quempiam, sed etiã euigilare atque attendere ne quis ingrederetur, debuisset. Quibus iurgiis ad multam diẽ protractis, tandem secundũ domini postulata iudices litem dedẽre, quãtũque domini interesset, tanti litem contra colonũ æstimarunt. Sed cũ post immodicas altercationes sedatæ res & compositæ viderẽtur, ambõque & colonus & dominus discessissent: percontatus ego sum iudices, quibus rationibus adducti, contra colonum litem æstimassent: nam pacto stetit videbatur, si neminem permisso suo in fundum ingredi suisset: atque ideo secundum pacti legem potius absolendus quã condemnandus fuit. Tum ex his vnus literis homo multis præditus, comprobata quæstione: Verbum, inquit, sino, in conuentione positum, si cũ negandi aduerbio ponatur, non solum hanc habet vim, vt quis contra facientẽ prohibere debeat: sed vt impense operam det, ne ob securdiam negligentiamque secus fiat: quod nisi factũ fuẽrit, culpa comissa est. Debuit ergo colonus iuxta cõuentionem deductam in chirographo, non solũ ingredi volentem prohibere: sed enixẽ dare operam, & fundũ ita custodire, ne quid ob securdiã furti damno domini patere-

*Sino cum
negatione.*

tur: quod quia moliter fecit atq; neglexit, iure multatus fuit. Et ne inquit, me hoc tantum assuerare putes, poterit apud te multum fidei fecisse. Alphenus iuris publici priuatique peritus, qui de hac quaestione, de qua tu modo quaeris, consultus, ira respondit: (tum ibi libellum mirandae vetustatis e sine depromit, corrosis iam & senio labentibus literis: In eo ita scriptum fuit) Redemptor sylvam ne cadito, neve findito, neve deurito: neve quem cadere, caedere, vrere finito. Respondit Alphenus, locator potius id videri voluisse, ut redemptor non solum quem casu vidisset sylvam cadere, prohiberet: sed ut curaret dare operam, ne quis eederet. Quod cum legissemus, tum plane animaduertimus grauitate simul & vere litem estimatam & iudicatam fuisse.

ff. loca l. in lege locatio vis.

Ex quot militibus decuria, centuria, ordo, manipulus, vexillum, turma, cohors & legio, a Romanis scribi consueverint.

CAPVT V.

IN antiquis annalibus illorum qui in re militari docti Romani moris & iuris fuere inter cetera scriptum inuenimus, militum ordines in acie instruenda, alios minores, nonnullos maiores descriptos fuisse: quod facilius cuius ordinis quisque miles, cuiusque manipuli esset, & sub quo duce militaret, dignosci animaduertique posset. Ideo imperatores singulas centurias ex centum peditibus, decurias vero ex decem equitibus scribere solita uere, ut hac militum descriptione distinctior acies & instructior fieret. Ordo autem, minor centuria, maiorque decuria, ex sexaginta militibus constat, cui praerat vexillarius, plerumque centurio, aut ordinis ductor. Manipulus leuis ex viginti militibus & turba scutorum fit, Persis ex vigintiquatuor, militesque manipulares appellati. Huic etiam centurio praerat, quem manipulem vocitarunt. Manipulos vero quindecim suis interuallis distinctos, in prima acie velut fortissimum robur plerumque imperatores locarunt. Leuisque manipulus dictus, quod hastis miles gestisque, non armis grauioribus munitur. Turma quasi terma, triginta equites, hoc est, tres decurias, & decuriones tres vetusto more recipit, quae honore praestat & ordine. Ex tribus enim centuriis, Ramnensibus, Titicis, & Luceri, (quas a prima origine ad belli pacisque

Centuria. Decuria.

Ordo.

Manipulus leuis.

Turma.

munia Romulus instituerat) triginta equites singulis committendis turmis scribere solitus fuit, ex quo ea lectio turmae constituta. Sed turma ex equitibus, centuria fit ex peditibus. Has quoque tribus veteres nuncuparunt, & qui his praesunt, tribuni vocati. Primpilus ex tribus vexillis constat, qui centurione habet, cui primipili nomen, qui ordine primus erat: siquidem centurio primus, & primipilus, ac primi ordinis ductor, idem fuit: post quem ductor popularium, in Romanis castris saepe meruit, & ordines duxit. Vexillum ex centum octoginta tribus hominibus fit. Horum primum triarios habet veteranos, & summam virtutis milites: secundum rorarios, fiduciae paulo minoris: tertium vero accensos, qui minimi roboris, vel in fronte locati, primos congressus excipiebant, vel in postrema acie reiciebantur. Cohors alia milliaria, ea mille quingentos, pedites vero centum triginta duos habet. Cuius generis cohortes, quod ex lecto milite constabant, ad subita belli, quod lapsam acie repararet, seruire soliti sunt. Aliae quingentariae, quas ex quingentis quinquaginta peditibus, equitibus vero sexaginta sex plerumque describere. Ex quibus nonnullae consulares, aliae praetoriae, aliae urbanae, multae legionariae, pleraeque auxiliares dictae. Cuius generis cohortes numero decem, iusta efficiunt legionem. Tamen cohortes quingentarias apud Latinos, Santes & Hernicos, & apud Camertes sexcentorum militum quandoque descriptas legimus, quas in centurias: centurias vero in contubernia, nonnunquam duces diuisere, ut decem militibus vno tabernaculo degentibus praesent vnus, qui contubernij caput foret, ipsaque cohabitatio contubernium dicta. Cyrus tamen contubernia pro numero centurionum diuisisse fertur, singulisque tabernaculis centum milites cohabitare iussisse, qui vno conuictu uiuerent, & sub eodem Centurione militarent. Lycurgus vero ad maximos conatus, turmam quadratam ex quinquaginta equitibus fecit, quam οὐλαμῆν vocitauit: qui etiam equites ac pedites in sex tribus diuisit, quarum quaelibet tribunum militum, & quatuor praefectos manipulares habuit, quinquagenarios octo, duces turmarum sedecim. Ex quibus tribus aliquando tres, nonnunquam sex turmae pro necessitate constituebantur. Inter ceteras fuit Sparta cohors Pitaneia praeci-

Centuria. Tribus. Tribuni. Primpilus.

Vexillum. Triarius. Rorarius. Accensi. Cohors milliaria.

Quingentaria cohors. Consulares. Praetoriae. Urbanae. Legionariae.

Auxiliares. Quadrage maria

Turma quadrata.

Pitaneia cohors.

Legio.

pui roboris, quæ ultimo discrimini, & ad extremos casus seruabatur. Et tamen ceteris, decuriæ, turmæ, cohortes, equitatus pro voluntate, proque arbitrio sepe auctæ & imminutæ, nonnunquam duplicatæ fuerint: idem tamen nominis, quamuis mutato militum numero, sortitæ fuere. Legio autem non vno semper eodemque ex numero fit: sed pro robore, proque militari multitudine, modo maior ampliorque, modo exilior esse consuevit: sæpiusque numero & genere variavit. Romulo primum regnante, legio ex peditum tribus millibus, equitibus vero trecentis fieri cœpta est: quam quod ex lectis militibus cōfecerat, legionem appellari maluit. Aucta mox ciuitate aduentu Sabinorum, & crescente imperio, sex millium peditum, equitum sexcentorum, legiones fieri cœptum Plutarchus autor est: cuius testimonio amplissimo moueretur, nisi quod à C. Mario primum, cum aduersus Cimbro moliretur arma, sex milium & ducentorum peditum, equitum vero trecentorum descriptas fuisse T. Liuius memorat. Scipio deinde cui Africano fuit cognomen, cum in Africâ traiceret, duas Cannensis exercitus legiones ita suppleuit, vt singulæ sex millia & ducentos pedites, trecentos haberent equites: sæpiusque in describendis legionibus variatum fuit, vt modo quatuor millium peditum, equitum vero trecentorum legiones fierent: modo quinque millia peditum, equites trecenti in singulas essent legiones. Quibus Romani duces ob varios euentus nomina indidere. Siquidem C. Cæsar Martiam & Alaudâ præcipuas nuncupauit, decimam maximo in honore habuit: reliquas vero à numero dixit. Nero ad quaspias portas ducturus, sex millium militum legionem fecit, quam phalangem magni Alexandri appellauit. Otho præcipue legioni, auxiliatricis nomē dedit: Vitellius, rapacis: Varro, vni vernaculæ: Pōpeius, gemellæ, quod ex duabus vnā effecerat: Hadrianus Mineruiam, alij primigeniam, nonnulli classicā, plerique Italicam, septimam, Galbianā, geminam, Viudemissam: alij Claudianam vocitarunt: Valerianus foelicē, Samnites linteatam. Græcis vero Hipparchia ala fertur præcipua, quæ ex quingentis duodecim cōstabat equitibus, & alia agmina Macedonibus Etherica. Apud Romanos Scriboniana & Singularium. Anthio-

*In legioni-
bus descri-
bendis va-
riatum.**Legionum
diuersa no-
mina.**Legionis
præcipua
varie ap-
pellationes.**Græcorum
ala.**in ægypto.
ἀγυμνα.*

chus

chus Gemeam, mille equitum alam vocitauit. Inter quas ala Campanorum, ex quingentis ferè equitibus multum antesse fertur. Illud planè constat, veteres Romanorum perrarò, & nisi cōtra maximos conatus, plus quatuor legionum exercitus scripsisse, atque in iusta legione ceteras sexaginta, manipulos triginta, cohortes decem ponere consueuisse. Quodque iure militari præter descriptos singulis legionibus milites, qui Romani vel Latini nominis erant, semper auxiliares ex sociis ciuitatibus finitimis, aut externis, peregrinæ iuuentutis sub disciplina & cultu Romano, & auctum voluntariis agmen iungi consueuerunt. In quo id seruatum est, ne vnquam amplior numerus auxiliatorum ex peregrinis copiis, quam ciuium foret: tamen à prima origine Romani semper suo milite, nullo externo adiuti militarint. Quodque singulis quatuor legionibus, tribuni militum seni ac deni præfecti ceteriones, decuriones & legati præesse consueuerunt. Est quoque illud animaduertere, lege militari sancitum, vt miles sub sit centurioni, centurio tribuno, tribunus præfecto castrorum, præfectus legato, legatus cōsilio pareat imperio. Consul autem, & magister equitum, sicut reliqui magistrat, dictatoris iussui & potestati subest. Claudius vero Cæsar militiam ita ordinauit, vt post cohortem, alam: post alam, tribunatum legionis daret: quam militarem institutionem à Lacedæmoniis fluxisse crediderim, à quibus reliqua Græcia armorum duces, velut rei militaris peritissimos, petebat: quibus in more fuit, per gradus maiores duces minoribus præfesse & ne turbatis imperiis confunderentur, munia distincta mandare multis. Nam cum rex apud eos summum gerat imperium, post regem fuere duces: proxima dignitate tribuni, post tribunos ceteriones: deinceps decani. Ita vt cum gerendarum rerum cura & procuratio multis incumberet, in exercitu vix quispiam mediocri prudentia vir, sine honore aut imperio foret.

*Ex quibus causis dictator apud Romanos olim,**& quare fieri consuevit.*

CAPVT VI.

Dictatorem, à quo prouocare non licebat, quemque summum Romæ imperium tenuisse certum est, non

*Gemea ala**Iusta legio.**Singulariū
legionū ca-
pitula.**Ordo magi-
stratū in
re militari.**Militia
ordo.**Lacedæmo-
norum du-
ces rei mili-
tari periti-
ssimi.**Dictatores
cur crearentur.*

modò laborante repub. & trepidis in rebus, cum aut de comuni libertate ageretur, metusque de summa rerum esset, quod vltimum erat consilium: sed ex variis eventis, diuersisque rerum causis creati solitum accepimus. Nam & clauis figendi, & senatus legendi, aut magistratus exercendi causa nonnunquam quaestionibus exercendis, plerumque comitiis habendis, sicut res tempusque postulant, etiam florente republica, & procul à belli tumulto, creatum fuisse liquet. Costat enim ciuitate morbo laborante, cum vis pestilentiae, & insanabilis pernicietis, tabesque ciuitatis ita per omnium capita peruagata esset, ut nec ope diuina, nec humanis consiliis leuari posset, quorundamque variis morbis corpora affecta caderent: ex seniorum memoria repetitum, pestilentiam quondam fixo à dictatore clauo decessisse. Ideo C. Genutio, & L. Aemilio Mamercio consulibus, & saepe alias, cum graui morbo ciuitatis affecta esset, senatus L. Manlium Imperiofum, dictatorem clauis figendi causa dici iussit, qui dictator dictus, clauum panxit, isque clauus dextro lateri aedis Iouis optimi maximi in Capitolio fixus fuit. Post quem cum Romae de veneficiis quaererent, & aliquot matronae damnatae forent, eaque res prodigij haberetur loco: ut mentes alienatae, sui compotes fierent, simili memoria ex annalibus repetita, clauis figendi causa dictator creatus. Cneus Quinctilius fuit, qui fixo item clauo, cum eo piaculo ciuium mentes sui compotes fecisset, discordesque animos conciliaffet, dictatura se abdicauit. Eos autem clauos fuisse aeneos, notasque numeri annorum quibus tunc tempora designabant, habuisse, idque à Vulturnis emanasse ferunt, quibus in vsu erat, clauos indices numeri annorum habere fixos in templo Nurciae Hetruscae deae. Comitiorum verò causa, si quando neuter consulum bello abesse poterat, vel morbo aut alia necessitate comitiis praesente nequirent, senatum absentibus consulibus dictatore, qui comitiis praesesset, dicere censuisse, saepe copertum est. Dicebat enim consul dictatorem comitiorum causa in castris, vel vbi terrarum erat, cum ipse à bello auocari commodo reipublicae non posset. Quaestionibus quoque exercendis creati dictatorem, argumento est, quod Sp. Melio imperium populi Romani affectate, cum nullius

Clauis figendi causa.

L. Manlius clauo fixo pestem sedauit.

Cn. Quinctilius clauo fixo mentes alienatas sui compotes fecit.

Comitiorum causa.

Quaestionum exercendarum causa.

imperio magistratus cogi posset senatus ut nefario ipsius conatus reprimere, utque clandestinas insidias à capite & ceruicibus dimoueret, dictatorem, creati exacta aetate Q. Cincinnatum voluit: qui re explorata, sumpto de reo supplicio, dictatura se abdicauit. Et cum occultas principum coniurationes consiliaque clandestina, Capuae fieri percubisset senatum quaestiones veri inquirendi causa decreuisse, dictatoremque quaestionibus exercendis dici censuisse multi, adnotarunt. Nec me praeterit, legendi quoque senatus, cum patres in demortuorum loco suffici, ordinemque senatorium suppleri opus foret, ut esset qui novos legeret senatores, qui que senatum sufficeret, plerumque dictatorem fuisse. Quo tempore illud euenit, ut duo simul dictatores, quod nunquam antea factum, crearentur, Marcus scilicet Iunius, qui castris dictator tunc praerat, & M. Fabius Buteo, qui ordinem senatorum, eo quod multi bello ceciderant, sufficeret legeretque. Quanquam & feriarum causa, cum terra prodigia nunciarentur: propterea que feriae indicendae forent, ut esset qui ferias indiceret, qui que ludis Romanis, aut quadrigis mittendis praesesset. Nonnunquam ut illorum contumacia cohiberet, qui functi honoribus, magistratu abire, vel senatus dicto parere nollent. Interdum, qui flamine proderet, dictatorem fuisse legimus: qui quidem magistratus non Romae tantum, sed & Albae, & Lanuuij, & in toto fere Latio summus erat. Id quoque non praetereundum, quod siue belli gerendi, siue cuiusvis numeris exequendi causa, dictator dictus foret, nisi virum consularem, qui que consulatum antea gessisset, & nocte silente, atque in agro Romano (is autem Italia terminabatur) dici licuisset: nec ultra sex menses ante Syllam, dictaturae munus quempiam exercuisse, praeter Furium Camillum, cui iam exacto semestri, cum consternata republica laborarent ancipiti metu ne tumultus urbani fierent, neque urbe relicta, Romani Veios migrarent, senatus in annum dictaturam inuito prorogauit: atque hic Camillus fuit, qui vindex maiestatis Romanae, dictatura quinquies, triumpho quater potitus est. Consulatum vero nunquam attigit, tamen lege veteri de dictatore creando primum lata, id sancitum fuerit, ut nisi consu-

Legendi senatus gratia.

Dictatores duo simul creati.

Ferias indicendi causa contumaciam cohibendi causa.

Prodendae flaminis gratia.

Dictator quis creabitur & tempore & loco & quadam.

Furium Camillum.

lares viri, quique consulatum antea gessissent, nulli dicitores haberentur aut fierent.

Locus ex Terentij Phormione elucidatus, & vetus senatusconsultum à Grecis ad Romanos deductum.

CAPVT VII.

Legebamus aliquando, dum pueri essemus, Terentij Phormionem, vbi adolefcens filius virginis amore perditus, meturus se proximum genere, puellam absente patre vxorem duxerat, lege coactus. Demum reuersus pater, seruum, cuius suafu nuptias confecerat, quod indotatam duxisset atq; ignobilem, iurgiis afficiebat, quif seui mercede inhonestas nuptias effugere, & filium ab ignominia redimere potuiffet. Hoc erat, si dotem virgini dediffet, vt dotem contenta alium puella virum quaereret, filium verò dimitteret: aut si pecunia deesset, mutuum sumeret vel scenore. Cui seruus in hæc verba respondit, Hui dixti pulchrè, siquidem, quisquã crederet, Te viuo. Quid sibi vellet, quod viuo patre neminem filio crediturum pecuniam seruus respondebat, non latis tunc acceperamus. Sed quum post aliquot dies, in eandem lectione, vt fit, incideremus, animadvertimus vetus olim senatusconsultum fuisse, quod primò à Solone veteri lege sancitum, inde ad nostros deductum fuisse arbitror, quo cautum fuit, Patre viuento, filio qui sub patris iure est, credi pecuniã non licere: & qui credidisset, petitionem non habere: ne filius familiã pro nexus alieno, vt creditum redderet, vel necè patri machinaretur, aut aliunde eam inhonestius quaereret. Sed cum ipsius senatusconsulti verba non haberemus, incidimus fortè ad id temporis, cum hæc dictaui, in pluscula legum commeteria, quæ ex naufragio crepta, nauta quispiã Romã adue-xerat: ea cum emendi studio inspiceremus, illud ipsum senatusconsultum, quod diu impensa opera quaesieramus, casu inuenimus. Verba verò ex eo senatusconsulto hæc sunt: Placere ne cui qui filio familiã mutuum pecuniam dediffet, etiam post mortem parentis, cuius in potestate fuiffet, actio petitiõque daretur: vt scirent, qui pessimo exemplo scenerent, nullius posse filio familiã bonamomen, inde expectata patris sui morte fieri, & infra. Cum enim sceneratores magna licentia pro arbitrio scenera-

Solonis lex

Senatusconsultum in sceneratores.

rent, cautum fuit primò duodecim tabulis de modo credendi, ne quis plus vnciario scenore sceneraret: mox tribunitia rogatione ad semuncias scenus redactum, & deinde ad semissem, postea ad trientem: demum L. Genutij tribunus plebis tulit ad populum, ne vilo modo scenerari liceret. Post aliquod verò tempus, Sulpitius Trib. plebis, vt credendi modum præfimeret, legem tulit, ne quis ordinis senatorij, vltra duo millia drachmarum æs alienum constaret: qui postea decedens, contra legem à se latam, trecentas myriadas æris alieni constasse inuentus est. Diuus deinde Cæsar etiam certum modum credendi præfinit. Tiberius verò vt scenus tolleretur omnino, disposito per mēsas millies sestertio, cauit vt singulis facultas creditū accipiēdi fieret in triennium sine vsuris, si debitor in duplum populo cauiffet. Postremò pluribus plebiscitis, non modò scenus, sed vetita versura fuit, cautumq; perpetuo senatusconsulto, ne filio familiã credere liceret. Causam ferunt fuisse, quod Cælius Plotius scenerator T. Veturiū nexum & additum, ob reliquam scenoris non redditi, stuprare voluit, & verberare affecit. Sicut de Papyrio traditor, qui Publium nexum ad libidinem pellicere conatus fuit: quæ causa traditur fuisse, vt nexi soluerentur, neve in posterum quicquam neceretur. In qua quidem re, adnotare succurrit, apud iureconsultos, Reliquatores dici, qui integrum æs alienum cum scenore nõ exoluiffent, sed partem æris alieni & scenoris deberent: fuitque Athenis magistratus cui Zeteta nomen, apud quem si quis integrum æs debitum non soluiffet, conueniri lege poterat. Indis verò & Germanis scenus ignotum fuit: & pleræque gentes odio illud in expiabili prosequuntur, adeo vt cum furem dupli, sceneratorum quadrupli damarent, feruntque Ægyptios & Athenienses, cum hæc contagio mali latius serperet, pluribus decretis cauisse, ne ob scenus corpora adiudicari vel adduci possent, neve super corporibus scenerari fas foret, nec citra debitoribus facultatem scuire, quæ lex Sisachthia & Chreocopia dicta: adeo vt Lycyrgo è tota Sparta scenus & vsuras exterminasse dicatur. cumque omnis Ægyptus esset obruta scenore, fuit lege sancitum, vt ita demum mutuum pecuniam accipere liceret, si ca-

Fœnus quo pacto paulatim abrogatum. Credebatur non vltra duo millia drachmarum.

Cæ. Plotius scenerator.

Reliquatores.

Συνηρη. Fœnus exosum.

Lex sisachthia & Chreocopia.

Agis.
 daver patris sceneratori daretur pignori, penes quem esset potestas paterni sepulchri debitoris oppignorati. Inter ceteros fertur Agis Atheniensium dux adeo sceno exosum habuisse, ut omnium sceneratorum tabulas igne supposito in fore concremarit, quo igne nullum clarius lumen vidisse Agesilaus dixit, Laudaturque Antonius Pius & Alexander Severus, quod Romae scenus trientarii constituerint, cum nonnullos scenoris causa agro paterno auitoque exutos coperissent: semissem vero induxerint, & abrogarint. Lucullus quoque adeo sceneratorum licentiam cohibuit, ut omnem Asiam scenore dimersam liberarit. Sicut Cato qui in scenore coercendo asperior & durior, ex tota Sicilia scenores exegit, illamque aere alieno obrutam, in pristinum decus restituit. Hoc quidem senatusconsultum iam longo abusu oblitteratum, diuus Claudius sceneratorum licentiam coercens, ne filii sumilia pecuniam scenori darent, seверо edicto seruari mandavit. Diuus deinde Vespasianus cum censuram ageret, saluti parentum & liberorum consulens, illud denuo ex longo intervallo reuocavit. Non ergo incite seruus ille respondebat, neminem fore, qui vivo patre, filio pecuniam crederet, cuius petitionem actionemque lege & senatusconsulto non haberet.

Spero te amaturum fore, vel amandum fore, veterum autoritatibus Latine dici licere, contra opinionem quorundam grammaticorum.

CAPVT VIII.

Commentatiunculas suas non inuenustas adolescens quispiam ingenio & lingua praestabili, dum posteritati & gloriae seruit, apud nonnullos eiusdem disciplinae viros lectitabat, non equidem, ut videbatur, laudis indisplicenda gratia, sed ut graui illorum iudicio subnixus, liberius consultiusque, si quod in eis delictum, si quod uide mendum esset, castigaret: eorumque explorata sententia, nonnulla in vulgo emittebat: multa vel tollebat a medio, vel corrigebat. Aderat inibi familiaris meus quispiam, honesti ordinis, Latine eloquentiae & veterum literarum non ignarus, qui cetera quidem minime visus aspernari, vno verbo se offensum dicebat, quod in posterum nihil in eum scripturum fore, ille dixerat, Minus Latine (inquit) dictum est,

scripturum fore, sed aptius conuenientiusque dicendum fuit, scripturum esse. Si quidem verbum fore, cum tempus quod futurum est designet, cum participio in rus, vel in dus; quod pariter futurum tempus designat, minime conuenire, perindeque haberi ac si dicas scripturum futurum esse: quae oratio, ut probe nosti, nihil habet gratiae vel dignitatis. Quoque minus dubites, inquit ille, hoc senserunt multi eruditi: quorum sententiam iudiciumque minime aspernaberis. Statimque ad nos attulit observationes grammatici hominis non incuriosi, in quibus ad hanc sententiam scriptum, definitumque inuenimus: Fore, cum vim participij habeat, cum nomine, non cum participio iungi oportere; ne duo simul participia confundantur. Itaque dicendum, spero te amaturum fore, vel amaturum esse: non autem amaturum fore, vel amandum fore: venturum esse, non venturum fore. Et ita dici scribi que oportere maxime contendebat. Quod cum legissemus tenuit nos admiratio istius doctoris, equidem disertis, & tamen inconsiderati, qui praecipiti ductus sententia, tam asseuerate contendere auderet, id quod longe secus a doctissimis sepe usurpatum memineramus. Siquidem T. Liuius facundissimus auctor, secundi Punici belli octauo, & acturum se, inquit, per populum aperte fore, si senatus aduersaretur. Et alibi, libenter facturos fore, ut ludi maximi fierent. Et rursus, eodem quoque mittendos fore legatos, dixit. Et ultimo de Macedonico, sub pellibus habedos milites fore. Q. Curtius, senescendum fore tantum terrarum vel sine imperio obeunti, Quibus stipulatur Plinius naturalis historiae secundo, Quid fore putandum est? inquit: & pluribus exemplis quibus omnis historia referta est, que trita & peruulgata in quaestione minime dubia referre non necesse habeo. Praeterque veterum autoritates, rationes adduci possent, quibus ita dici conuenire facile contederim, ex arbitratu eruditissimi viri. Cum enim substantium olim verbum fuerit suo, atque eius infinitiuum fore, fuisse, futurum esse, &c. eiuusdemque verbi nonnulla tempora retinuerimus, adeo ut forem antiquum, & essem recentius dicamus: quis prohibet etiam fore atque esse, simul custodiri, perindeque; amaturum fore dici, quod amaturum esse? Sed cum nos autoritatibus veterum inniti debeamus

*Fore.**Laurētius**Valla taxae
tus libr. 1.
ca. 28.**Fuo.*

quibus hæc comperta fuere, quæ pro ratione sunt, frustra in re confessa & explorata, rationem & adminicula non necessaria inquirimus. Si qui tamen sunt ita Latine linguæ curiosi, aut animo tam agresti & duro, quibus veterum autoritas non satis sit, poterunt ab his qui istiusmodi res cõquisitus indagant, quibusque ista consecrari curæ fuit, hæc atque his similia perscrutari.

Pleraque veterum Romanorum cognomenta, quibus de causis indita & denominata fuerint.

CAPVT IX.

Verum profecto est, id quod à multis traditur, veteres illos non infimæ plebis homines, quorum bona fortique opera populus Romanus vsus fuit, ex re rustica, in qua multum diuque versati fuerant, clari nominis cognomenta sumpsisse. Ex qua re coniectari licet, fortes illos atque acri ingenio viros, quicquid à reipublica muneribus ocij & laxamenti habebant, id plerunquæ in exercendis agris & colendis frugibus ponere consueuisse: neque sementes terræ iacere, neque vites amputare, aut agros stercoreare, vel irrigare, fastidio vnquam duxisse: quæ nunc probro ducimus, dedecorique & turpitudini damus. Eiusmodi fuisse Pisones, quod in pinsendo frumento longo vsu fuerant exerciti, vel à piso legumine: hi enim Calphurniorum prosapia à Numa originem duxisse feruntur. Cicerones & Lentuli, alteri ob ciceres, alteri ob lentes eximiè cultas, generosum familia nomen inuenere. Fabios quoque à satione fabarû sunt qui autemet denominatos: tamen ab Hercule prognatos, & ab fouea dictos nonnulli ferant. Sicut Antoniorum familia, quæ Romæ imperitauit, Antonem Herculis prognatû, autorem stirpis nuncupat. Lactucini, quod lactucas colerent, & Hortensij, quod hortorû studio tenebantur. Stolones quoque à pãpinatione & cura arborum, quod curarent ne frutices, quos stolones vocât, ad caudices arborû nascerentur, vobilia cognomenta inuenere. Ex qua familia Licinius ille stolo, primº de plebe cõsul, quia filiû emancipando, fraudem legi fecerat, qua vetabatur vltra quingeta agri iugera possidere, sua lege dâ-

Pisones.

*Cicerones.
Lentuli.
Fabij.*

*Antonij.
Lactucini.
F.ortensij.
Stolones.*

natus est. Pilumnos, quod pilum conterendo frumento idoneum cõmenti sunt, dictos accepimus. Et Serranos, quod agros sererent, vel quod serenti fuerat delatus honos. Cuius familiæ propriû erat, foeminas nullo tempore linea veste uti, sicut Cethegis distincto amictu & exerto brachio incidere: & Flaminiis, nisi sacrorû causa è sua domo ignem efferri. Suilli verò, Bubulci, Bupeccij, Caprarij, & Porcij, Quinij quoque, Caprilij, Equitij, & Tauri, à pecudibus & armentis cognomenta familiæ tulere: ex quibus claros illustréq; viros militiæ domique multos fuisse, fama vulgavit. Rursus ex corporis vitio, aut mèbri iactura magis quàm honestameto plures dicti cognominatq; sunt, quos recèlere & breui perstringere, de quibus meminisse potuimus, non pigebit. Strabones, Pati, & Cœci, ex oculorû vitio cognomenta inuenerunt: tamen pates habere oculos, laudi plerûq; datum sit: sunt enim ad lasciuia priores. Sicut Licinij & Limi, alteri quod paruis ocellis nasceretur: alteri, quod limis oculis intueretur. Horatio illi qui Thufcorû copias detinuit solus, quod alterû in bello amisit oculum, Coclitis nomè fuit: quauis quod esset vnoculus, Cyclopè, mox lapsa cõsuetudine, pro Cyclope Coclitem appellatû ferant. A simis verò natibus vel repandis, Silos & Simos: à superciliis, Silones: à laborû magnitudine, Chilones & Labeones: à naso, Nasones: ab auribº mobilibus, Flaccos: à capite Capitoñes, à fronte Frõtones, dictos accepimº: sicut à colore, Burros, Nigros, Ruffos, Aquilios & Rutilios. Dixere autè Silos, naribº sursum versus repadis: Silones verò, qui præminentis supercilio foret. Galbas quoq; à colore galbulæ aus credût denominari. Est enim passeris genus luteis pennis, tamen à galbeo indumeto aliqui dictos asseueret. Et Lappas, ab inculto capite: & Suras, à furarum peruoitate: & Halas, à scædo oris halitu: Cossosq; quod rugosi corporis forent: sunt enim vermes seu teredines, quos in verustis lignis, cû cariem contraxere, genitos inspicimº. Sicut Aenobarbos ab æris similimo capillo, multos dictos volunt. C. Mutius vir clarus genere factusque, cûm Porfennam gladio impeteret, quod scribã pro rege obtulcarat, à clade dextræ manus, quã sibi ad ignem deflagrauit, Scæpolæ nomen tulit. Inde cognomentû Scæpola

*Pilumpi.
Serrani.
Suilli, Bu-
bulci, Bu-
peccij, capra-
rij, Porcij,
Quinij, Ca-
prilij.
Equitij.
Tauri.
Ex corpo-
ris vitio.*

*Strabones.
Pati, Cœci
Licinij, Li-
mi.*

*Cocles, Silo
Simi, Silo-
nes, Chilo-
nes, Labeo-
nes, Naso-
nes, Flacc
Capitones,
Frõtones,
Burri, Nè-
gri, Ruffi,
Aquilij,
Rutilij, Si-
li, Galbe,
Lappa, Su-
re, Hala,
Coss, Aen-
obarbo.*

Scenole. multis Romæ factum est. Scennum enim Græcè læuum designavit. Plautus etiam & Plotos, quod supra modū pedibus planis essent. Plancis verò & Panfīs, à vola pedum pariter id nominis fuit: cuius familiæ numeratur Numarius Plancus, vir prætorius & cōsularis, qui sub disciplina Ciceronis evasit orator summus. Sic Valgi, Vari, Vatiæ, Vatinij & Scauri, quod varias haberēt furas, aut crura pedum intorta, vel quòd talis præminentioribus forent. In Scauris enim adnumeratur præcipuæ nobilitatis viri: quorū familiam in Scauro Mamerco, qui maiestatis reus causam dixit, extinctā fuisse volūt. Ex Metellis vni, quòd frontem vitta ligatus ambularet, Vittato: alteri, quod funebres ludos & viscerationem sine mora exolueudos curavit, Celeri nomen datū: tertius, quòd à Furio tribuno patris reditū exoravit, Pius cognominatus est. Falconum, quòd pollices pedū introrsus curvatos falconis instar haberent. Et Sedigiti quòd senis plerunq; digitis: & Tuditani, quòd malleo simili capite nascerentur, cognomen gētilitiæ stirpis inuenere. Tudites enim malleij, à tūdendo dicti sunt. Sic Malici & Brōci, alteri quòd magnis malis & buccis tumidiorebus essent: alteri, quòd ore sine labiis nascerentur. Capellas quoq; à capillorū hirsutie dictos volūt. Et Cenestellas, à caluitie: Columellas, à pcceritate: Aruinas, à pinguedine: Naficas, ab adūco naso: & Mammulas quasi papillosos, ab ipsa re denominatos ferūt. Leccæ quoq; inexhausta libido, & obscen⁹ amor, gentiliū nomen dedit. Quinetiā ex variis fortunæ casibus multos clara nomina sumpsisse inuenimus. Valerio tribuno militū, cū ad singulare certamen à Gallo provocatus descendisset, quod pugnatū in galea coruus infedisset, Coruini nomen factū. Et T. Malij, quòd prævalidū hostem cōminus trucidasset, induuissq; hosti torquē detraxisset, Torquati nomen assumpsit. Druso quoq; à duce Druso pugna singulari victo, clarū familię nomē datum. Rufus Buteones dicti, quod auctori familiæ, cū classi præfectus à portu solueret, Buteo avis felici omine insedit, quo augurio insignē de hoste victoriā tulit. Ea enim triorches, quod tres habeat testes, nuncupatur. Et Lenatus, quòd eo vestis genere utebatur, quæ χλαῖνας dicitur. Quorum M. Popilius Lenas princeps familiæ fuit, qui cōsul

& flamen, cū lenam indutus sacrum faceret, orto patris & plebis tumultu, vt erat amictus, in forū processit, magnificāq; oratione seditionem cōprepsit, & rixā sedauit. L. Salinatori, quòd in censura ex salaria annonæ nouum vestigal statuisset, sal cognomentū dedit. Ex Sabinis verò Claudios, ab autore Appio Claudio gētis principe, qui cū multitudine clientū Romam cōmigravit, deductos ferūt: ex qua familia multi insignes nobilitate & honoribus, cōtra furores tribunitios, pro patrib⁹ perpetui defensores extiterunt. Huius generis Appius Caudex cognomento fuit, quod primus classem extra Italiam duxerat, & nauali prælio pugnare docuerat. Dixere autē caudicem, lignorū aceruum cōpactum & cōglutinatum, vnde & codices. Ea autem Appiorū familia ab Apij corona, quam L. Appius in Achaia ludis Nemæis meruit, originem duxisse fertur, cui postea Neronis dixere nomen, quod Sabina lingua fortem designauit & strenuū: ex qua nonnulli patricij, alij plebeij: plebeia Marcellorū, patricia verò Pulchrorū fuit. Aurelios quoq; ex Sabinis, quòd publicè his Romæ locus datus foret, vbi Soli sacra facerent, à Sole nūcupatos ferunt, proq; Auselii Aurelij dicti, sicut Valesij, Fufij, & Papyrij quōdam, nunc Valerij, Farij, & Papyrij, R. primū litera inuēta. Is enim Claudius Centinianus, seu Centimanus fuit, qui librū in iure ciuili conscripsit, & primus R. literā Latinis dedit. Papyrius, à pedū pncitate, qua victor omnī suæ ætatis æqualium fuit, Curforis nomen accepit: alteri, ob loquendi tacendiq; in ætate prætextata prudentiā, Prætextatus. Præter hos Cati, qui & Corculi quòd vsu & sapientia præstarent: nam catū Sabini acutum dixerunt. Et Curiones à curis, quibus macilentiores erant, denominati sunt. Ex qua gente tres præcipui oratores, flumen totius senatus atque imperij fuere. Dentatos quoque, quòd solido osse vice dentium armarentur, dictos putat, quo modo Prusæ regis Bithyniæ filius fuisse fertur. Quanquam plerique aliter sentiāt, autorem scilicet gētis, cū primum in lucem editus fuit, dente nato prodidisse: sicut de M. Curio, & M. Carbone traditur. Rufus Clodij & Cluentij à Cloante, & Memmij à Mnesteo: à Sergesto autem Sergij, sicut à Naute Nautij, & Gega-

*Salinator.**Claudij.**Caudex.**Appij.**Nero.**Marcelli.**Pulchri.**Aurelij.**R. litera
inuentor.**Curfor.**Prætextatus.**Catus, &**Corculus.**Curiones.**Dentati.**Clodij.**Cluentij.*

Geganij. nij à Gia, Troianis ducibus, qui AENEAE comites post e-
uerfum Ilium, huc applicuere, illis progenitoribus glu-
riantur. fuitq; proprium Nautiorum familiae vt sacerdo-
tes Palladis herent, & sacra tractarent, q; principes fami-
liae palladium Romam attulisse ferebatur. Sic Manilius à
Manilia Telegoni filia, quae Tusculi genuit, & Cæcilius
à Cæculo Prænestis conditore. Et Lamios à Lamo, qui
Formis imperauit, & Calphurnios à Calpo Numæ regis
filio, oriundos ferunt. Quatuor enim Numa filios genuit,
qui omnes honestarum familiarum nomina dedere; Calphum,
ex quo Calphurnios; Pomponem, vnde Pöponios: à Pino
autem Pinarios, & ex Mamercio Mamercos fluxisse putant.
Calphurniorum familiam illustrasse dicitur L. Calphurnius
Piso Frugi, qui tribunus plebis, Reperundarum legem tulit
primus, & promulgauit. AEMYLIA gens, Mamercum
Pythagoreum autorem suae stirpis nuncupat: cui propter
eximiam humanitatem, quodque animo esset æquissimo,
cognomen AEMYLII inditum ferunt, sicut à lepore
Lepidi, & Cicurij mansueti appellati, Scipio Nasica,
à maioribus naribus, & ob morum temperantiam
Corculum. Contra verò Trebonius, quod esset ingenio
impotens, & moribus difficillimis, Asper dictus est.
Sic Cotæ ab ira, & oris toruitate, quod acres forent
& vehementes: & Insani, quod natura intractabiles: atq;
Massæ, quasi fures: & Lamia, quasi voraces, cognomina
inuenere. Fabius verò Maximus ex morum clemetia, &
quod nihil illo esset placidius, Ouicula: idem, q; Han-
nibalem mora fregit, Cunctatoris, & à verruca in labiis,
Verrucosi nomen accepit. Est enim verruca, præminens
caro seu tuberculum. Alter, quoniam sordidae intemperantiae
foret, & profusa largitione patrimonium prodigerat,
Gurgitis, sicut Nepotes, qui attritis facultatibus vino,
alea & scortis, patrimonium exhausere, appellati. Tertius,
quod salutis ædem pinxit, Pictoris. Alius Ambustus, cui
filia Licinio Stoloni nupsit. Ex qua familia, quod nulli
contigit, vno velut tenore tres principes senatus fuere,
Fabius scilicet Ambustus, Rutilianus, & Gurges,
præcellenti ingenio viri. Is autem Ambustus q; adole-
scens ictus fulmine desagravit, idemq; Pullus postea
Rullus nominatur. Fuit quoque Fabius cognomento

*Nautij.**Manlij.**Cæcij.**Lamij.**Calphur-
nij.**Pomponij.**Pinarij.**Mamercij.**Reperunda-
rum lex.**Æquidius.**AEMYLII.**Æquidius.**Lepidi.**Cicurij.**Nasica.**Corculum.**Cotæ.**Insani.**Massæ.**Lamia.**Onicula.**Cunctator.**Verruco-
sus.**Gurges.**Nepotes.**Pictor.**Ambustus.**Rutilia-
nus.*

Venox, qui censor cum Appio Claudio, ob inquisitionem
aque venas, Venocis nomen accepit. Et alter Rutilianus,
cui primum ob virtutem Maximi cognomen datum, qui
magister equitum à Papyrio dictatore penè securi per-
cussus est. Duos enim Maximos populus Romanus præ-
cipuè cognominauit, Valerium, qui plebè patribus con-
ciliauit, & hinc Rutilianum: post quem Pompeius, astipulante
Sylla, Magni nomen accepit. Nec me preterit, Cæ-
sones, quod cæso matris vtero in lucem prodissent, sicut
Cæsares, quod est Iuliorum familiae cognomentum, vel
quod cum cæsarie nasceretur, seu quod auus C. Cæsaris
elephantem occiderat, qui panica lingua cæsar dicitur,
nomina inuenisse: cuius familiae proprium dicunt fuisse,
vt sacra Apollinis curæ habeat, cuiq; ministri fiant. Iu-
los verò, à prima barbæ lanugine plerique dictos autu-
mant: ἰωλον enim Græci primam in mento dixere lanuginem,
& Agrippas, quod contra nascentium legem, pedibus
prius ex vtero emeris, nati essent, quasi agrè partos
nuncupari, quod omen infelicitatis fuit: sicut qui ex vtero
haud magno negotio & priori parte effusus foret,
foelix augurium affert. Et Vopiscos, cū ex gemellis vno
defuncto, alter superuiveret: & Proculos qui foris agente
patre: ac Posthumos, qui post patris obitu nati essent:
& Cordum, qui sero & postremus: atque Opiter, qui pa-
tre mortuo, auo viuo editi foret, dictos existimaret. Cor-
nelius qui Scipionum nomen propagauit, quod patrem
lumine orbium, pro baculo regeret, velut hastili nixum,
Scipio fuit appellatus. Et Cincinnatus, quod esset capillo
incompto: & Roscius, quod ex acie virtutis & cōsum-
matissimus foret. Cū enim Roscius Gallus histrio nul-
li secūsus, supra omnem memoriam ab solutissimè mi-
num ageret, sicut Pollus apud Græcos, si quem virtute
præcipuum & artibus præcellentem videbant, Roscium,
hoc est, miræ & pfectæ probitatis nuncupabant. Sic Pi-
so, quod in omni re commodus foret, vt ilis & fructuosus,
Frugi est cognominatus. Scrofæ verò & Aline vnde
sint cognometa, vulgo proditum est: siquidem alter cū
vades daret, alinam onustam auro in forum duxit: alter
supposita vxore puerpera, quæ depeculatus fuerat, scro-
fam se non habere mentitus fuit: seu quod Varro tradit,

*Venox.**Maximi.**Cæsones.**Cæsares.**Sacra Ap-
pollinis.**Iuli.**Agrippa.**Vopisci.**Proculi.**Posthumos.**Cordus.**Opiter.**Scipio.**Cincinnatus.**Roscius.**Pollus.**Piso.**Frugi.**Scrofæ,**Aline.*

qui primus gēti nomen propagavit, cum quæstor in Macedonia relictus foret in castris, hostesque impressionem faceret, palam vociferatus est, celeriter se illos, ut scrofa porcos, dissecturū, quod & fecit: unde nomen assequi meruit. Proditūque memoriæ est, Cornelium Rufum, quod ex præscripto librorum Sibyllinorum ludos fecerat, Sibyllam primo, mox annis intercedentibus, Syllam appellatum, posteris nomen propagasse. Et militē, quod fronte coronatus, militaria gessit facinora, Fronticij nomen dedisse. Sed iam longius euecti sumus, quam statueramus. Itaque ne longius legentes fatigemus, neve pluribus moremur studiosos, de his hæcenus dixisse satis sit. Hoc quoque non fuerit ab re meminisse, pleraque cognomēta Romanis ex piscibus fuisse indita. Nam Murænas & Oratas, vel quod piscium eius generis viuaria quam amplissima haberent magno scœnore, vel quod eo edulio præcipuo vescerentur, plerique dictos volunt. Tameſi Murenam à neruolo corpore, sicut Neruam à fortitudine multi denominari dicant. Fœminasque Romanas duo tantum nomina ferre, mares verò tria, sæpius quatuor, prænomen, cognomen, agnomen, & nomen, idque nobilitatem generis monstrare: quodque rarerent mulieres prænominibus utebantur, mares verò frequentissimè. Namque cognomen & agnomen mulieri non dabatur. Quod nobis, cum frequenti lectione id obseruarem, ita esse propemodum visum fuit.

Quare partus ancille cuius vsus fructus legatus fuit, in fructu non sit, cum reliquorum animalium contrà fuerit. C A P. X.

Inter contentiones forenses quondam summa dissentio fuit, an partus ancillæ in qua vsus fructus legatus est, in fructu sit habendus, ita ut in eo sicut in ancilla vsus fructus maneat. Vetus quæstio fuit inter consultissimos viros P. Scæuolam & M. Manilium, à quibus Brutus summæ autoritatis vir, qui inter iurisperitos multū longèque præstitit, & M. Cicero iure meritoque dissentit. Verba Ciceronis de finibus bonorum primo, si recensere ea quis vellet, ascripsi: An partus ancillæ sit in fructu habendus, differetur inter principes ciuitatis P. Scæuolam, & M. Manilium: ab hisque M. Brutus dissen-

tiet, quod & acutum genus est, & ad vsus ciuium non inutile, nosque ea, eorumque scripta, reliquaque eiusdem generis, & legimus libenter, & legemus: hæc quæ vitam continent omnem, negligentur? Hæcenus Cicero Manilius & Scæuola, in fructu ancillæ partum esse dixere; ea de causa, quod sicut in cæteris animantibus, quæ in manu mancipioque sunt, illorum foetus in fructu est. Siquidem pecudum legato vsu fructu, soboles ex pecudibus postea natis suffecta, perinde accedit legato, & in fructu habetur, ac si vnà cum pecore legata fuisset. Ita ancillæ legato vsu fructu, pari exemplo partum ancillæ in fructu esse voluere: pluresque iureconfulti in hanc sententiam concessere, à quibus tamen Brutus grauis auctor in primis, certioribus argumentis dissentire haud immerito visus fuit: cuius sententia postea obtinuit. Non enim sicut in sobole pecudis pecus enatum, nexu obligatur, & in fructu est, ita ancillæ partum in fructu esse, aut in ius ditionemque venire censuit. Quippe pecore legato, ipsum pecus & sobolem tanquam pari nexu obligatam accedere, & in fructu esse consentiunt. Sed in fructu hominis, homo, inquit, esse non potest, permagnique interesse an pecus ex pecore, vel homo ex serua nascantur. Cum enim ex serua natus, sui potens non sit, nec alieni iuris aut ditionis fiat, sed in seruitio & famularu domino ita addictus, ut sine domini iussu permissiue in ius alterius venire, aut mancipio, nexuue obligari non possit, ideo ancillæ partus in ius ministeriumque vsufructuarij non venit, sed velut mancipium domino addicitur. Quod in pecore enato secus dici conuenit. Siquidem pecus enatū, cum in manu & fructu sit vnà cum pecore legato tanquam adiectum perinde manet, ac si vnà legatum esset. Aptissimè commodissimèque; Brutus, magno ut fuit ingenio, ab homine pecus se iuxit: sed sicut hoc peracri iudicio nō ineptè ab altero discreuit, & diuersum arbitratus fuit: ita causam ego tā variæ decisionis, à veteribus iureconsultis libenter quæsierim, cur arge vsufructu legato, si in ea insula erecta foret, ea postea demolita, in eademmet area mihi vsufructu manere Paulus & Vlpianus censuerunt, non autē econtrā: namque ædium vsufructu legato, illis demolitis, licet altere sufficere sint,

Sylla.

* fronde

Frōticij.

* Frōditij.

Cognomi-
na ex pi-
scibus.

Muræna.

Orata.

Fœmina

duo, mares

autem tria

aut qua-

tuor nomi-

na habebant.

Ciceronis

locus.

in eis tamen mihi nullum manere vsum fructum, cōstans omnium opinio fuit. Et tamen si rationis huius diuidicandę non prompta animaduersio foret, constitit tamen grande discrimen subesse, quod demolitis ædibus, solum & area quę prius fuit, manet, in qua mihi vsus fructus incolumis & certus est: ædibus verò demolitis, quamuis alteris inibi suffectis, non easdem censerī conuenit. Ideo cūm alię, non eadem dicantur, vsum fructum propterea non deberi, iure meritoque putarunt.

Miracula de somniis apud nonnullos cognita & conperta, & quę ipse expertus fuit.

CAPVT XI.

Iunianus Maius conterraneus meus, vir bene literatus, in inquirendis adnotandisque verborum & sententiarum viribus, multi studij fuit: & præterquam quod in erudiendis iuenculorum animis, imbuendisque doctrina pueris, castigatissimę disciplinę, somniorum quoque omnis generis ita verus coniectōr fuit, vt ipsius responsa diuina ferē monita haberentur. Ad eum memini cū puer adhuc essem, & ad capiendum ingenij cultum frequens, apud eum ventitarem, quotidie somniantium turbam, hominēque celebri fama & multi nominis, de somniis consultum venisse. Declarabat desinebatque ille, non breuiter aut subobscurē, vt plerique, sed, expositē atque apertē ænigmata somniorū, siue boni, siue mali prænunciā: ita aptē, vt iudicium factum à veridico diceris. Multi quoque illius monitu, vitę interitum, nonnunquā animi ægritudines vitarunt. Sed quod illi interprete Iuniano assequerentur, animaduerti quosdam haudquaquam summe nobilitatis, sed homines tenuissimos, & fortis infimę, absque villo interprete assequutos, & somnio tantum præmonitos, imminētē cladē aut futurum exitium, & pleraque incommoda vitasse, verissimęque, qualia futura viderant, somnia extitisse: quod genus Gręci *ὄραμα*, hoc est, visionem dicunt. Nuper in Vesluuino meo familiaris meus quispiam fuit, homo alioqui exiguę fortis, obscurus & egens, sed tamen spectatę fidei, & exempli recti, qui ouium greges custodire solitus, cūm esset grauior annis, & valetudine nō bona, eam curam vnico

quem habebat, filio delegarat. Accidit, dum procul à stabulo ipse & filius sub paruulo lare noctu decubarēt, ouem quādam à lupo circumuentam, sibi in somniis obuersari, illiusque dentibus opprimi & lacerari visam: quo somnio expergestus senior, filium qui vnā decubabat, excitauit, vt que ad gregem properē accederet, acclamauit: nanque ouem, cuius etiam nomen referebat, à lupo circumuentam dilaniari dixit. Qui cūm illuc excitatus pergeret, eandem, quam pater prædixerat ouem, à lupo lacerari atque opprimi inuenit, verissimūque, & quale pater prædixerat, in somnium expertus fuit. Matronę insignis, multi & celebrati nominis, dum Neapoli degerem, referre mihi solita est, quancunquē in somniis imaginem vidisset, eandem sibi post era luce representari. Eaque magnę admirationi apud reliquas matronas fuit, quod sæpius quę sibi die euentura erant, somnio monita, futura prædiceret. Sed præ omnibus quę notauerim, res est memoria & admiratione digna, quam ego nuper expertus sum, & reprobaui. Iacebat in lectulo Marius alumnus & cliens meus, cuius ego ingenium & animi indolem sæpe demiratus sum. Is cūm per quietem matrem defunctā efferri, & funus apparari vidisset, grauissimos gemitus & lugubres querelas, quamuis somnio cōfusus, edebat: quem cūm excitari iussissem, & causam tam luctuosū gemitus requisissem, retulit matrem vitam functam, sibi per quietē visam efferri, & funerari. Obseruaui ego diem, & tempus quo species hæc obuersata fuerat, notauit. Haud multo post nuncius defunctę matris ad me venit: à quo cūm diem requisissem, cōuenit, ipso die quo mater per quietē efferri visā fuit, illam ē vitam excessisse. Quibus exemplis admonemur, vt esse præscita quiescentis animi, & diuinationes, humanęque mentis præfagiū, quasi vaticinium futurorum diuinitus mortalibus datum per somnia, credamus.

Quę forma castrorum, qualisque disciplina olim fuit, & quos porta in Romanis castris esse consueuerit.

CAPVT XII.

Quibus castrametandi sciētia, & idonea castris loca eligēdi, nota & perspicua cognitio fuit, cuius rei gloria Pyrrho Epirotę præcipua fuisse traditur, qui que

*Castrorum
alia atque
alia figu-
ra.*

*Quid præ-
cipue cauē-
dum in ca-
stris locan-
dis.*

*Portæ ca-
strorum.
Quare mul-
tiplices por-
tæ in ca-
stris Ro-
manis.*

*Diuersis
castrorum
portis, di-
uersa no-
mina tri-
buta.*

militaris disciplinæ præcepta diligenter exequuti sunt, hoc annotasse literis accepimus, vt pro loci qualitate vbi castra metanda forent, pròq; angustia & latitudine, aut militari multitudine, ita se duces castris capiendis in- finuent. Sed neq; eadem figura & habitu, neque eisdem in locis semp castrametari oportere, rectè arbitrati sunt: Siquidem modò quadrata, modò trigona, plerunq; rotunda, ex disciplina Lyeurgi, qui ita castrametari docuit, not nunquam lunata, & hemicycla castra habere: interdum planis & patentibus campis, nunc arduis & accliujs in locis, plerunq; dimissa valle, nunc in colle edito, & summo iugo castra communire: nonnunquam terræ situ difficili, & impedito saxis præruptissimis loco munito, vt siqua maior vis ingruat, milites in tuto sint: & sicut loci natura tempùsque patitur, castra & munitiones extendere: vt opportuna aquatio, ne siti & lassitudine conficiantur: vt lignorum, vt pabuli copia sit: ne còmeatu, nève re frumentaria prohibeantur, haud paruum munimentum esse putauere. Præcipue cauendum, ne collis aut iugum immineat, vnde prospectus castrorum, & subita incurfio fiat, nève sylua densa, aut latens fossa, vel sinus occulti iaceant, vnde latebræ hostium & insidiæ parari, aut tacito speculatu pericula oriri possint. Portæ quoq; castrorum, vt pro amplitudine pauciores potius, quàm plures construantur, esse cum facilius, tum etiam vtilius, idq; per commodum fuisse & salutare. Tamen in Romanis castris multiplices aliquando portas nonnulli exemplis adnotarint: quod ideo seruatum est, ne quid eruptionem subitam in hostes demoretur, vt que omnibus portis effusus equitatus, vno impetu in hostes diuersi irrumpant. Sed tamen vbi amplissima erunt castra, & quanuis late fusa, ibi quatuor ad summum portas constitui conuenire: minora verò & angusta, duabus contenta esse debere, omnes ferme consentiunt: Quarum sicut nomina distincta, ita dissimilia fuere munia. Prima enim prætoria, quæ & quæstoria dicta est: siquidem in Romanis castris, & prætorium ducis, & quæstorium fuit, prout prætor, aut quæstor castris & legionibus præerat: quæ vel orientem solem spectare, vel e conspectu hostium dirigi consuevit. Quod cò fit, vt si quando ad arma conclamatum fo-

ret, sine tumultu extra castra contrahi multitudo, & explicari ordines, signaque educi possint. Etenim vbi acie decertandum erat, illinc cohortes educi, & copiæ admo- ueri solebant. Vbi etiam militum statio composita, in- structaq; ad subitos conatus esse debebat, cui etiã Prin- cipali nomen datum. Altera à tergo castrorum Decuma- na, eo quòd ampla & patès: ex qua desertores, & facino- rosi, in quos iure militari animaduertendū erat, educun- tur, & pennis coercetur. Tertia principalis, ex qua prin- cipes & summi duces velut ex postico, si quando vsui fo- ret, opem suis laborantibus ferre, ordines tendere, & mi- lites educere consueverant. Via quoque quæ ad portã fere- bat, Principalis dicta est. Quarta post prætorium, Quin- tana dicitur: quippe per eam còmeatus in castra conue- ni, & rerum vtenfilium copia venalis exponi: inde etiam merces ad vsum militaris multitudinis, quæq; bello vsui forent, importari & exportari solita. Hoc quoque inter exempla relatum est: quod & Fabius Maximus, & pleri- que imperatores præcipiebant, exercitum itineribus, & locorum mutatione crebrò fatigari, potius quàm vno in loco in castris sedere, esse cum tutius, tū ad disciplinam militarem nobilius. Id quod Cyrum apud Xenophonem nouimus factitasse. Quanuis nonnulli, castrorū cre- bram mutationem præ se ferre turpem fugam, & exerci- tus alienationem, duxere. Fuitq; præcepto militari ob- seruatum, vt vigiliarum vices rubæ in castris per inter- ualla significent: & si quando hostes in còspectu sint, pro portis, castrorū singulæ stationes, & expeditæ cohortes, dispositis excubijs, instratis equis frenatisque, pro vallo excubēt, vt omnia militari custodia vigilijsq; tuta firmæ- que sint, ne paratis insidijs, & omni aditu præsepto, nu- data custodijs stationibùsque castra, hostes adoriatur, & nec opinates inuadāt, cædibùsque & rapinis pateat. Pau- lus verò Æmylius, vt attentius custodiæ contra somnum repugnarent, nocturnas vigilias sine armis fieri, & iner- mes milites vigilare iussit: quod multi postea duces exe- qui magno studio curauerūt. Tamen veteri exèplo, sta- tiones vigiliarq; diurna nocturnaq; munia ab armatis in castris fierēt: ita vt ferant militem, quia vallū nò accin- etus gladio, & aliū, quia pugione tantū accinctus federet,

*Castrorum
locus.*

*Statio
Principalis.
Decuma-
na statio.*

*Via prin-
cipalis.*

*Statio
Quintana.*

*Exercitus
crebrò ex-
ercendus.*

*Vigilia in
castris.*

*Arma mi-
ditū mem-
bra.*

*Animal-
versio in
dormientes
in statio-
nibus.*

*Alia disci-
plina.*

*Augustale
tabernacu-
lum.*

*Ducum
fionnorum
locus.*

*Taberna-
cula ex
quib⁹ apud
diuersas
gentes.*

*Templum
iuxta ta-
bernaculū
ducis.*

*Vasa con-
clamari.
Vallū ca-
strorum.*

capite iuisse. Arma enim veteres membra militum duxe-
re. Ferturq; Epaminundas, cum custodias stationesque
circuitur, vt disciplinam exēplis stabiliret, sopitum mili-
tem gladio transfixisse, asserens, quod qualem inuenerat,
talem reliquerat. Augustus quoq; manipulares milites
statione deserta, & centuriones morte multauit. Caius
verò Cæsar, vt ad subitos conatus disposita præsidia ha-
beret, duas sæpe legiones pro castris excubare iussit, vt
que in disponendis castris, tendentium ordines, & de-
scripta suis quæque partibus loca, ac iusta itinerum in-
terualla distincta sint: vtq; tribuni militum in principiis
iura dent, indēq; milites signū petant, ac in stationes &
vigilias eant: etiā vt in prætorio imperatoris tabernacu-
lum, quod Augustale dicitur, tendat, ibiq; pro tribunali
sedere, classicūq; apud eos cani, quotiesque dimican-
dum foret, pugna signū ab his tribuni petere debeant.
Cyrī verò tabernaculum apud Xenophōtem hyeme pa-
riter atque æstu orientem versus, aut in castrorū medio,
quod locus munitissimus foret, statui cōsuevit. Ea enim
regio summis ducibus dabatur. Alexandri Magni taber-
naculum statū circūcingebant: in quo traditur mirū,
cū ad Oxum amnem statueretur, fontem manētis olei
scaturisse. Philippus autē pro vallo castrorum nonnun-
quam in conspecto maximē tumulo tabernaculum fixit.
Duæ quidem ex corio & pellibus, modò ex saccis aut ci-
liciiis pilis contextis cōstruebantur. Numidæ ex calamo
& stramento, Nomades centonum instar tectoria intex-
bant, multi ex tabulis & cratibus: fuitque more nouitio
seruatum, vt in principiis castrorum, aut iuxta taberna-
culum ducis, templum vel ædiculam simili exēplo mi-
lites cōstruant, intra quam signa & aquilam veneraretur
& serua rent: vnde cū opus esset, extra castra educi pos-
sent. Illud quoque notatum, per exploratores centurio-
nesque, Romanos duces prius explorato & præuiso lo-
cum castris ante capere cōsueisse: quotiesq; motis castris
loca mutanda forent, militari more vasa prius cōclama-
ri, & colligi: vtq; itineri sarcinas aptent, admoneri, ne
quid ignari imprudentesque præpropere festinatione
prætermittant. Vallūque castrorum ex cespite agge-
sta humo, aut mole & aggere contra fluminum impo-

rus: nonnunquam ducta ingenti fossa, vel lapidum con-
gestis molibus: plerunq; arboribus obiectis, prout ma-
teria suppetebat, à tyronibus, præfecti castrorum iussu,
communiri. Quæ quidem fossa per sæpe fuit duodecim
pedum, & si detur occasio, latitudine quàm amplissima,
ne quis illam & munitiones transcendere. Vallum rarò
tantæ crassitudinis, quod nullo telo, nullòq; tormento
traici possit. Quæ quidem munimenta, si quando hostis
propinquus foret, firmis stationibus dispositis, vt arma-
ti inermes & operi intentos tuerentur, fieri solebāt. Ger-
mani tamen, & Gallorū pleraque gens, pro vallo dispo-
sitos habebant currus mutuo nexu. Romani in magno
discrimine, nouo munimenti genere, clitellas & cōiectas
sarcinas pro aggere opposuere. Cæsar ad Mundam, cū
materia deficeret, castrorum hostium factis aggeribus, &
humanorum corporum strue castra vallauit. Nicias ve-
rò dum ad Syracusas sederet, cū esset pro vallo pugnan-
dum, incendio machinarum, quibus castra vallauerat,
hostium vim propulsauit. Quodque in castris Romanis
postquam vallo fossaque communita sunt, equo insiden-
tem militem, nisi cum acie dimicandum foret, haud facile
perspectum esse: neque longius à tubæ auditu, nisi im-
peratoris aut tribuni iussu, militi extra munimenta abire
licuisse: qui contrā fecerat, in eum militaris animadu-
ersio erat. Idque ideo cautum, ne vagi milites solutiore
cura obambulantes, in hostili solo temerè progressi, cæ-
dibus essent & periculis obnoxij. Quodque mulieres in
castris interesse, aut cum militibus turpi consuetudine
versari nō decebat. Mulieres enim castra sequi apud ma-
iores magnæ turpitudinis erat, & seuerissimæ animadu-
ersionis. Quare Scipio Æmylianus maximus impera-
tor, & qui imperatorias artes callebat, bello Numantio
collapsam militiæ disciplinam, & dissolutum morem in
omne licentiæ genus, eiectis multis millibus scortorum,
restituisse fertur, ad opusque milites traduxisse, stantē-
que prandere coegisse, & cocti nihil vesci. Merellus in
Aphrica la sciuientem exercitum, & prauis moribus in-
stitutum, correpta castrorum disciplina, emēdauit. Ale-
xander quoque Macedo, depulsis pistioribus & cocis, ad
prandia, itinera nocturna: ad cœnam, cibi viniq; parcita-

*Fossa duo-
denim pe-
dum.*

*Valli cras-
situd.*

*Germa. &
Gallorum
vallum.*

*Vallū Ro-
manorum.*

*Vallum ex
humanis
corporib⁹.*

*Alia disci-
plina.*

*Alia disci-
plina.*

*Alexand.
apophtheg-
ma.*

tem se habere dixit. Quibus disciplinis imbuti milites, in fide & officio mansere, sepiſſimèq; fuisse perspectum, quod in quibus locis hostes castra metati fuerant, inibi Romani exercitus eadem castra operibus septa habere, tunc præcipuè, quum hostium vestigiis inhærendo, illos haud facile assequi poterat. Quod ne fieret salubri consilio prouisum fuit, vt abituri milites vetera tabernacula & munitiones incendant: nequando illa hostiũ receptus forent. Erat quoq; vetus constitutum, vt quoties duo simul consules prætorèsve contra hostes, duos consulares exercitus, multàsque legiones ducerent, quo facilius tanta multitudini præſent, diuisa castra, copias, & præſidia haberent, & munia belli partirentur, ne confusa imperia & decreta ambigua forent. Quod æuo succedente, à Domitiano vetitum fuit: is enim geminari legionum castra prohibuit, sub vnius imperio, & vni castris, satius regi milites arbitratus. Horum castrorum formam in locis compluribus etiam nunc extare, vallique & fossarũ altitudines, & egregias munitiones firmo munimento relictas, nos recentissima memoria vidisse, & singulas portas adnotasse, quæ species illius veteris instituti, magnũ nobis documentum fuit, libenter meminimus.

Quot cognominibus Fortuna dea apud Romanos cognominata, Et quibus templis donata fuerit.

CAPVT XIII.

INter numina pleraque quæ veteres habere, olim à Romanis Fortunam eximie cultam, scriptum in antiquitatibus & traditum est. Idque ex eo coniectari licet, quod plures illi ædes fuisse, ac diuersis nominibus deam denominari, vulgò proditum est. Primus enim Ancus Martius Fortunam virili cognomẽto dedicauit: vt verò plures certiorèsque, Seruius Tullius Paruæ Fortunæ ædem cõsecrauit primus. In qua æde signum sua prætexta ornatum dedicasse, & longo tempore mansisse incorruptũ, autores tradunt. Causam fuisse crediderim, quod tenuis ipse & parui cultus, vt tum res erant, quodque ex captiua notus, Fortunæ beneficio regnum assequutus foret, propterea templo illam sacrasse, proque dea coluisse, tanquam gratiam meriti ferret: quam quidem ita cu-

Abituri, tabernacula incendebant.

Domitianus geminari castra prohibuit.

Fortuna mascula. Parua fortuna.

mulatissimè retulit, vt non vna æde illam recepisse aut consecrasse satis fuerit: siquidem regnum assequutus, Fortis Fortunæ, Primigeniæ, & Masculæ, mox Prosperæ, & Virilis Fortunæ templa eundè erexisse fama vulgavit. Quod quidè Fortis Fortunæ templum, extra pomeriũ fuisse in hortis à diuo Cæsare populo legatis iuxta Tiberim, mox Tiberij tempore dicatum: Primigeniæ verò in colle Quirinali autores memorant: quam ædem Domitius prætor vrbanus postea dedicauit, licet altera Primigeniæ ædiculã Publius Sempronius consul secundo Punico bello vouisse, & voti reus dedicasse feratur. Extatq; veterum monumẽtis, eundem Seruiã Primigeniam & Obsequentem fortunam in Capitolio sacrasse, illamque præcipua religione coluisse. Prosperæ verò in foro boario fuit: Virilis autem Fortunæ templum extra urbẽ ad Tiberis ripã, in quod mulieres quæ dabantur nuptui, frequentes ventitabant, & corpore inuelato singula mēbra, ne quo morbo vitiõque affectæ forent, aut labe aliqua tenerentur, detegebant. Aucto postea imperio, cum de Veientibus Caruilius consul triumphasset, ærisque grauis trecenta nonaginta millia in ærarium detulisset, de reliquo quod ex manubiis & omni præda exactũ fuit. Fortis Fortunæ ædẽ, propè illam quæ à Seruio Tullio dicata fuerat, saciendam locasse, T. Lilius autor est. Cuius dies annua octauo Calẽdas Iulias celebrabatur: quo tempore Hasdrubal periit, & Mafsiniffa Siphacem bello vicit. Muliebris verò Fortunæ phanũ Latina via, I I I I. ab vrbe miliario, in quo loco Coriolanus matris præcibus siue imperio adactus, ab vrbe excidio temperauit, Romæ consecratum dedicatũque haud fermè quisquã est qui ignoret: cuius simulacrũ non semel humanã emisisse vocem ferunt. Fuisse quoque Viscatæ Fortunæ templum quod eius ilicebris multi capiuntur, denominatę: quinetiam Equestris, iuxta lapideum theatrum ad quod Q. Fuluius Flaccus ex Laciniæ Iunonis templo marmoreas tegulas detulit: quæ mox ob religionẽ eodẽ relatae fuere. Ac Bonæ, Reduci, Euelpidi, & Atroheæ, necnon Gonuertenti, Beneſperanti, Propriæ, Virgini, & Seyæ fortunæ tẽpla, non vno tempore constructa multi asseuerant. Tametsi equestris fortunæ ædẽ Romæ nullã fuisse

Fortuna diuersa cognomina.

Primigeniæ Fortunæ tẽplum.

Obsequentis Prosperæ Virilis.

Muliebris.

Viscatæ Equestris.

Seyæ.

aliqui contendunt, nisi apud Antium. Hanc ædem Fortunę Seyæ à Seruio Tullio antea erectam ex phengite lapide mirifico opere Nero princeps instaurauit, ita ut foribus operis diurna ibi lux videretur: in qua Seruij Tullij simulacrum tecto vultu toga superiniecta, diu mansisse dicitur, quasi ut lateret Fortunę dedecus, quod seruanatus imperitaret. Conuertens autem Fortuna, quod homines ludificauit, quodque per omnia humana agit, ac paruis momentis magnas facit mutationes, in eodẽque vestigio nunquam diu stat, dicta denominataque est, quę & Græcis τὴν ἑγερτος, quasi æstuans dicta. Legitur quoque Fortuna Calua, quam sub tecto nominare, religio non sinit: & Fortuna Respiciens, cuius ædes iuxta templũ Iouis Victoris erat. Et Fors Fortuna, quę ædem trans Tiberim habuit: & Fortuna Propria, cuius delubrum in Palatio est. & ad portam Collinam fuisse tres Fortunas, de quarum nominibus ambigitur: ædem quoque Fortunę intra portam Carmentalem, & malę Fortunę in exquilis, vbi sacellũ Larium fuit, sub idẽ tempus dedicatas inuenimus. Hanc, quę intra portam Carmentalem sita erat, quandoque incendio assumptã, triuiri rescindendis ædibus à solo collapsam refecerunt: illã verò quę in Exquilis, nõ ut opẽ ferret, sed ne obesset, sicut Febri phauũ, & pleraque numina Romani persanctẽ coluere. Eius verò simulacrum manu altera cum cornu copię, altera gubernaculum geminum versans effingebatur. Nonnulli habitu scæmineo furenti similem, cæcam & exoculatã super volubile saxum effinxere, quod nullo delectu opes ad malos & indignos conferat, quodque vaga, inconstans, & instabilis foret. Quare Apelles Fortunam sedentẽ effinxisse dicitur, eò quod nunquam staret: sed quos fouisset indulgenter, mox de gradu deiiceret. Aliqui sine pedibus illam exculsere, sed manus & pennas tantum adhibuere: ut si manus porrigeret, pennas cõprehendere nõ sineret Bupalus verò Fortunę simulacrũ fecisse dicitur, primus, polum habens in capite & altera manu cornu Amaltheę. Alij vitreã, quod puncto temporis frangitur, statuere Fortunam. Cuius simulacrũ ex auro fabricatũ velut sacratissimũ in cubiculo imperatoris poni, & post obitum in successoris tabernaculũ transferri Spartianus

Conuertens fortuna.

*Calua.
Respiciens.
Fors fortuna
propria.
Mala.*

*Fortune si
simulacra di
uersa.*

*Fortune si
simulacrũ in
cubiculo
imperato
ris.*

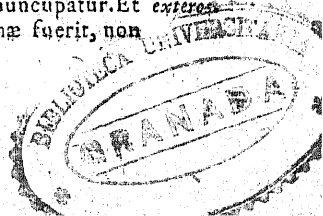
memorat. Fuitque obseruatum, illos qui Fortunam religiose colerent, magnis sæpe incrementis auctos: qui verò minimo cultu, aut despectui habuissent, pluribus incommodis fuisse debonestatos. Propterea Timotheus Cononius filius, quod fortunę successus sibi adscriberet, neque illi, ut par erat, gratiam ferret, licet magnus imperator, de gradu deiectus & infelici pugna victus, atque in exilium actus fuit. Galbæ quoque, qui Fortunã Tusculanã torque fraudarat, illumque Capitolinã Veneri dedicarat, in omnibus fortuna queri visa est, quod se promisso fraudasset, breui se quoque erepturã quod dederat, interminata est: quod mox fuit sua morte subsequutum. Sed quod de Mala Fortuna & Febri, idẽ de Postuerta & Prosa, quarum Romę duę arę fuere, ac de Væioue, Timore & Pallore, atque Auerrunco & Robigo diis, dictũ accepimus. Siquidem huiusmodi numina, ne quid obessent, neve aliquid afferret incommodi, Romani persanctẽ habuere, quos canes & oues placabant. Fuit enim Væiouis ædes inter Capitolium & arcem inter duos lucos. Febris verò phanũ triplex: vnũ in capite vici lógi, alterũ in palatio, tertium iuxta Mariana monumẽta, cuius adhuc extare vestigia plerique asserunt. Quę numina à Græcis originem duxisse crediderim: quippe Athenienses Contumeliæ & Impuditię aras sacrarunt, ut à contumeliis & probris auerteret. Lacedæmonij, Morti & Timori, atque aliis affectibus templa dicarunt. Misericordię quoque, Pudori, Famę & Appetitioni Athenis visuntur arę. Romani Vitulinã deam, quod lætitię præesset, magno cultu semper habuere. Eriam Paupertatis & senectę apud Gades sacella ostenduntur. Et Oetæi Herculem Conopium, ne prouinciam infestam culicibus redderet, venerati sunt. Nam culices Oetæi conopas vocant. Sicut de Apolline Culicario proditũ est, qui in Attica colebatur, quod infestos culices ex agris propulsaret & Hippothonus Iupiter apud Erythræos, & Erythibius Apollo apud Rhodios habentur maximi. Erythibiam epim Rhodij rubiginem dicunt. Bœotij quoque Apollini Pornopioni sacra facere dicuntur, ne muribus prouinciam redderet obnoxiam. Apud eos enim mus pornopios nuncupatur. Et tametsi Fortunę præcipuum nomen Romę fuerit, non

Fortuna cultores & despectatiores.

Diij nocentes.

*Væiouis templum.
Febris templum.*

*Vitulina dea.
Hercules Conopius.
Apollo culicarius.
Iupiter hippothonus.
Apollo erythibius & Pornopion Fortune cultus apud exteros.*

minus tamen apud alios culta celebrataque est. Nam Ferentano in oppido, & in Algido, atque Antij, Equestris Fortunæ templum, & alterum Præneste satis vetustum, & multa religione inclitum visebatur, ubi sub imagine duarum sororum colebatur, ex quo consulentibus certa edioracula putabant: ubi Sortes primum à Numerio Suffio sitas fuisse fama fert, sicut Lyciæ fons sortes antiquissimis characteribus, quibus futura prænoscentur, emittere traditur. In Eubœa quoque Rhamnisi urbs fuit, in qua Fortunæ templum habebatur maximum, & multis ceremoniis sacrum. Præ ceteris autem Syri fortuna impetius coluisse feruntur cuius simulacrum ad Orótem summo ingenio & arte, ut Pausanias ait, à Sicyonio Euthychide effectum erat: sicut Athenis in Prytanio simulacrum ἀγαθὸς τύχης supra omnium sæculorum memoriam insigne colebatur.

Quoties opima spolia casus hostium ducibus Romam relata fuerint, & quoties Iani templum clausum sit, aliæque scitu non indigna.

CAPVT XIII.

Opima spolia, quæ regibus ducibusque hostium cæsis Ioui Feretrio in Capitolium ferebantur, ter solum à Romanis ducibus qui fortem strenuamque operam reipublicæ nauarunt, delata fuisse comperimus. Prima Romulus urbis autor & parens de Acrone Ceninensium duce post raptas Sabinas detulisse fertur, quo tempore Iouis Feretrii templum dicauit. Fuere enim Ceninenses ex Sabinis, Latio propinqui, qui unâ cum Crustumini & Antennatibus ob raptarum contumeliâ contra Romanos primi sumpserunt arma. Iouis verò Feretrii templum fuit in vertice Capitolini montis, exiguum sanè & angustum, sed religione sanctum, & propter vetustatem longe primum. Neque Magno post interuallo Cornelius Cossus dux ea tempestate inclitus, secunda detulit spolia de Larte Tolumnio, rege Veientem, quem acie vicit, & manu confecit. Veientes enim gens Hetrusca fuit, cum quibus & Romanis multiplici bello, & prope assiduis cladibus, de imperio sæpe dimicatum est. Tertia Claudius Marcellus manu strenuus & bonus imperator, de Viridomaro Gallorum duce, seu Britomarto apud Clastidium victo, opima spolia reportauit. Cum Gallis

enim & Romanis ad internecionem, & sæpe Marte atrocissimo dissensum est, sed hi Insulares fuere, accolæ Alpium qui post Senones arma contra Romanos tunc & sæpe aliàs moliti sunt. Feretrius verò Iupiter, vel à ferendo, seu feriendo dictus, quasi ut ducem dux feriret, se propitio & iuuante effectum sit. Ex cuius æde si quando fœdus ferire aut pacem Feciales inire vellent, sicut ex Capitolina arcu verbenâ & gramen cum terra euulsam, italicum & lapidè silicem, quo fœdus percuterent, sumere mos erat. Opima verò, vel ab opibus, ut ait Varro, vel ab inuito opere, cum victoribus tantum laudis accesserit, nomina sumpserunt, seu quod fidei propius est, opima ampla dici, sicut opimam prædam, & opimum bouem dicimus. Hæc nisi duces, regesque, quorum auspicio res geruntur, fuisset corporibus dimicantes, hostium ducibus detraxerint, necemque & exitium intulerint, haudquaquam opima dici voluere. Fuere qui crederent Ioui Feretrio spolia opima, prima trecentis assibus: secunda Marti, octoginta: tertia Quirino, assibus centum, ex commentariis Numæ præmio constituto, fuisse consecrata. Sed admonuit me huius rei mentio, venitque in me mentem, id quod veterum monumentis extat, ter quoque templum Iani, pacatis undique populis, ocioque & pace compositis, quandiu Romana res stetit, clausum fuisse. Ex qua re coniectari licet, Romanos à gerendis bellis, & strepitu armorum, parum ocij & laxamenti habuisse: atque ideo militari vsu assiduo, manu promptos, fortesque bellatores euasisse. Semel à Numæ templum Iani clausum fuit, per id tempus quo Romæ regnavit, annis ferè IIII. & XL. quo tempore Ianum ad insum Argileti indicè belli pacisque consecrauit, cum populus Romanus tranquillam pacem ageret, & à belli tumultu homines ad deorum cultum curamque reuocarentur. Iterum post primum Punicum bellum, cum ad Ægades insulas navali prælio contra Carthaginenses felici victoria pugnatum est, ab urbe condita anno ferè quinquagesimo, isto cum Carthaginensibus fœdere à Lucratio, Marco Attilio & Tito Manlio consulibus. Quo tempore diutino bello fractis animis, vestigialis & stipendiaria populo Romano Carthago facta est, sed breui tempore: tertio im-

*Feretrius
Iupiter
vnde.*

*Opima spolia
vnde
dicta.*

*Iani templum
quoties
clausum.*

*Carthago
vestigialis
pop. Rom.*

perante Cæsare Augusto, post bellum Actiacum, Antonio & Cleopatra victis profligatisque, pace terra marique parta, cum tot dissonas gentes nationesque societate & fœdere iunxisset: & à ciuili dissensione, assiduâque claudibus populis respirasse, & quietis imaginem sumpsisse, visus foret. Qui tamen ter Ianum clausisse dicitur post Actiacam victoriam: primò, quo tempore Augustus fuit consalutatus: secundò, post Cantabricam: tertio, cum à cunctis orbis partibus res pace composuisset. Post quos Nero princeps, & deinde Titus Cæsar, euerfa Hierosolyma, & bellis confectis, Iani templum clausisse fertur. Quod quidem templum ad infimum Argileti, medium circa forû, contra Capitolium fuit, forma quadrata, haud multâ amplitudinis. Siquidem cum Iani simulachrum & aram tecto clausisset, nõ multum vltra spatij occupauit. Et sicut duplici facie & bifrons effingebatur, sic binis vtrinque foribus munitum erat, vt alteris orientem solem, alteris occidentem prospectaret. Ipsum deinde ad forum transitorium translatum memorant, captis que Faleris, quatuor portarum fuisse extructum, quòd Iani simulachrum cum frontibus quatuor, multò æuo vetustum, ibi erutum fuisse dicerent. Aliud quoque Iani templum ad forum alitorium conspicuum fuit: quod C. Duillius, qui triumphum naualem egit, primus extruxisse fertur. Ad hoc templum, bellum suscepturus cõsul, frequenti senatu, primorib⁹ patrum ac militibus comitatus, accedebat. Ipse incinctus ritu Gabino, soleni more fores templi recludebat. Is verò amictus erat toga super tergum sic reiecta, vt lacinia reuocata hominem cingeret. Qui habitus vestitusque ex eo sumpsit ortû, quod Gabini cû operarentur sacris, repentino hostium incurfu, vt erant incincti zonis, ab aris ad prælium profecti, insignem de hoste tulere victoriã. Quod compar fuit tum eo quod de Pausania autores produnt, qui cùm extra militum stationem sacrum faceret, Lydos repete incurrisse, & sacrificij apparatus distecisse: ipsumque & comites, vt erant inermes, Ioris profecutos Lydos fugasse: inde institutum mansisse, vt Lacedæmonij in ephesos flagris sequerent. Inde è columella, quæ pro Bellonæ templo sita erat, hastam cõsul iaciebat: sic que acerrima bella & maxima pro aris fo-

*Templa
Iani.*

*Templi Iani
bina for-
ses.*

*Belli susci-
piendi mi-
nium.*

*Toga Ga-
bina.*

*Belli indi-
cendi care-
mopia.*

etique, proque imperio indicebat. Eius verò simulacrum cum clauï effingebatur & virga: dextra, trecentenarij: sinistra, sexagenarij: quinquenarij numeri figuram, quot diebus annus terminabatur, manu significans: qui ppe veteres gestu manus modò dextræ, nunc sinistrae, & digitorum depressione, aut circumflexione, sæpe annos dinumerarunt. Siquidem digitus minimo proximus complicatus, senarium ostendit numerum: circulare digitos sinistra, modo decem, nunc triginta: palma porrecta, XL. superiore vero digito depresso, LX. significari tradunt: Centenarium verò numerum de sinistra trãsferri in dextram: & iisdem digitis quibus in læua, sed non eandem numerum designari. Aliusq; gestus alios numeros figuravit. Nonnulli Ianum ita effinxere, vt in dextra T, notã haberet CCC. in sinistra verò, ZE, LXV. denotarunt. Cui etiam duodecim aras (quot mensibus annus claudebatur) Romæ dicatas Varro significat: sicut in agro Larissæo iuxta Magnesiã, port⁹ Achiuorum duodecim habuisse aras: & iuxta Ilium Lecti ara xij. diis dicata ferebatur. Dionysius tyrannus iunior, vt notã dierum totius anni traderet, in Prytanæo Tarentino fixit candelabrum, in quo tot succendebatur lychni, quot anni dies erant. Persici quoque reges, trecentos sexaginta quinque iuuenes puniceis velatos amiculis, pro numero dierum totius anni qui lateri astarent, promptos & expeditos habuere. Ipse autè cùm solennia exhibentur, in præfatione sacrorû, variis nominatur nominibus. Nam & Geminus pater, Iunonius, Cõsuius, Quirinus, Patatius, & Flusus: pro multiplici potestate dicebatur. Cui⁹ in foro statua triplex fertur fuisse: ad vnã cõuenire creditores, ad alterã qui scenus redderent, ad tertiam qui locarent. Sed præter Iani tẽplum, quod pacatis vndique populis claudebatur, fuit Romuli templum in Quirinali, omni tempore clausum, quod patet non decebat: quasi arcanum haberi vellent: an humo tectus, an inter diuos relatus fuerit, tametsi Varro post Rostra Romuli sepulchrum fuisse dicat: quòd inter antiquissima vrbis monumenta adnumeratur. Ante cuius aedem, testatur Plinio, duæ myrti fuere, vna patricia, altera plebeia: quæ pro augmento vel damno senatorij ordinis vel plebeij, modò secunde redundabant,

*Iani simu-
lacrum.*

*Numerare
gestu ma-
nus.*

*Iani diuer-
sanomina.*

*Iani tri-
plex statua
in foro Ro-
mano. Ro-
muli tẽplũ
semper clau-
sum. Myr-
ti duæ ante
Romuli tẽ-
plum.*

Plutonis templum.
Necessitatis & Violentiae templum.
Hora templum.
Ianus cur & belli & pacis index.

nunc detrimento languebant. Apud Helcos Plutonis templum semel annis singulis aperitur, & quavis patens, nulli ingredi fas erat. Corinthi quoque Necessitatis & Violentiae phanum fuisse ferunt, à cuius limine arcentur omnes. Contrà verò, eadem Horae perpetuò apertam Romani voluere, illiusque aditum patere omnibus. Cur autem indicem belli pacisque Ianum potissimum ferant, variata memoria est. Sed tamen in diuersum autores trahant, illa nobis ratio potior & praestabilior visa, quòd cum sub praeside Iano temporum ratio vicisque habeatur, ideòque & bifrontem fingi, & tam anni principium, quam finem Iano dicari conuenerit. Sic temporum qualitas, siue bellum, siue pax futura esset, sub ipsius praesidio & tutela foret. Apertus, ut omnia hostilia esse, & cuncta bello ardere, velut contra hostes profecto deo: clausus verò, tranquilla pace vigere, & ab armorum strepitu procul esse designaret.

Verbum liberorum & parentum, in edictu praetorum quos comprehendat, & an ad omnes in infinitum extendatur.

CAPVT XV.

In edicto praetoris de in ius vocando, scriptum est: Praetor ait, parentem, patronum, liberos, parentisque patroni patronave, in ius sine permissu meo ne quis vocet. Querebatur apud iuris studiosos, qui tunc animo vacuo & soluto in foro conuenerant, cum praetor coerceat hoc edicto illos, qui se prius non adito, parentem aut patronum, parentisque, aut liberos patroni, in forum vel iudicium traxerint: num is qui auum paternum, qui supra parentem est, vel qui nepotes patroni, aut pronepotes, qui inferiores sunt, sine permissu praetoris in iudicium vocant, pariter in edictum committat, perindeque multandus & coercendus poena sit. Quod est dicere, num parentis nomine, aut liberorum, superiores supra patrem, aut inferiores ultra filios comprehendantur edicto. Anceps quaestio fuit inter veteres iurisperitos, & diu in utraque parte agitata, plerisque arbitrantibus in consularibus edictis, & tribunitiis rogationibus tanquam diuersa dici, liberos, nepotesque. Multis contra opinantibus, maximèque antiquorum opinionem probantibus, qui senserunt pa-

rentis nomen ad tritauum usque extendi: liberos verò, ad trinepotes: ultra hos, posteriores necupari: ex ascendentibus verò, maiores. Nos postea cum in legum controuersis versaremur, admodum eleganter in Calsij commentariis in hanc sententiam scriptum definitumque inuenimus: qui legem duodecim tabularum interpretatur, tam in senatusconsultis, quam praetorum edictis nomen parentis ad superiores, & liberorum ad inferiores ad utrumque sexum, & in infinitum extendit. Nec modo liberorum, sed natorum nomen ad idem produci: liberisque habere non eum dici solum, qui plures, sed qui unicum habeat filium. In cuius sententiam reliquorum iurisperitorum opiniones postea concessere. Caius tamen Caligula quum nullum rapinis modum faceret, posteros non ultra filios extendi, nequiter cauillatus est. Lampridius verò in Alexandri vita à vulgi sermone non diuersus, parentis nomen non superiores modo, sed cognatos affinesque comprehendit censuit. Ex quibus sine controverfia liquet id de quo verbis disceptabatur, pari multa afficiendum, qui auum paternum, qui supra parentem est, vel patroni nepotes, qui inferiores sunt, in forum vel iudicium traxerit, quam qui parentem, aut patronum, vel patroni filios, inconsulto praetore in iudicium vocauerit.

Liberos habere qui dicitur.

Quae & quot curiae Roma fuerint, & verbum curiae sine adiectione nominis, quam curiam designauit.

CAPVT XVI.

Deambulabam aliquando Romae cum Pomponio Lepto, viro literarum & locorum veterum exequentissimo. Cumque antiquitatis studio ruinas urbis & veterum monumenta, quicquid visendum esset & memorabile, scrutaremur: in ruinis templi Pacis, grandioribus literis extatibus, effractum ibi marmor legimus hac inscriptione: IN CVRIA HOSTILIA. Querebar à me Pomponius, ubinam curiam Hostiliam quodam fuisse crederem. Cumque me arbitrari apud Rostra Hostilia curiam fuisse, ibique Tullum Hostilium regem, curiam iuxta Rostra construxisse (autore Varrone) respondissem, Rostra autem in foro esse Romano: siquidem ex rostris nauium

*Curia duo-
rum generū.*

*Calabra
curia.*

*Curia per
se quid sibi
velit.
Græcosta-
si s.*

Antiatum suggestum in foro extractum legimus: in quibus clarorum virorum imagines, qui reipublicæ nauarunt operā, pro immortalī gloria sæpe statui & coli solebant. Fuisseque duorum generum curias, vnum, in quo sacerdotes res diuinas, sacra, & cæremonias, cultusque deorum curarent: alterum, vbi senatum de rebus publicis, & ad populum pertinētibus consulere. Quid tu, inquit Pōponius, cum simpliciter curiam nullā cognominis adiectione apud autores legimus nominari, de qua intelligi oportere censes? Statuam enim Porſennæ accepimus iuxta curiam fuisse: sed de qua intelligi deceat, non sane definitum est. Nam & Calabram curiā legimus iuxta Capitolium, quæ casæ Romuli fuit proxima, quæ sine calatione aperiri non licuisse scribit Varro. Et veteres curias, vbi pontifices de sacris sacerdotisque, & religione deorum, de quæ cæremoniis consulebant. Et Pompeij curiam, in qua senatus frequens est haberi solitus, ibique Iulius Cæsar idibus Martiis coniuratorum manibus oppressus interit. Et aliam cognomento Pompilianam, nouitia denominatione: & diuī Iulij, quæ Iulia dicta est: & Augusti curiam, quam in comitio ipsū cōsecrassē memorant: in quibus templa per augures, ne prophana essent loca, neve edita senatusconsulta irrita forent, inaugurata fuere. Et Gerusiam, quæ seniorum dicta, & Octauia, sicut Leucadiam ac Saliorum: siquidem Salij propriam habuere curiam. Atque omnes denique curias suis nominibus notatas definitasque videmus. Sed quia nullo nominis cognomento frequēter curiam apud autores legimus, de qua intelligi conueniat, equidem dubito. Tamē si me opinio non fallit, inquit Pomponius, meminī Afconium Pedianum dicere, Rostra ad comitium, propē iuncta curiæ fuisse: nulla propria denominatione exprimens curiam, licet aliō translata, & noua postmodum facta sit. Ex hoc arbitror, inquit, id quod necessario redundat, cum in rostris olim curia Hostilia fuerit, vt Varro & autores tradūt: cum simplici nomine curiam absque cognomento enunciari videmus, antequam aliō trāslata foret, de Hostilia, quam ibi legimus fuisse, intelligi oportere. Ad hanc curiā ad dextram supra comitiū Græcostasis erat, statio legatorum exterarum gentium & nationum.

Ad

Ad quam si iniuriam quæsti venirent, aut mandata haberent, accedentes præstolabatur, & subsistebant. Athenis multiplices fuere curiæ, inter quas Cholargea præcipuæ nominationis, quod inde Pericles oriūds foret: & Phylaidarum, ex qua Pisistratus: & alia magistratum curia, vbi iura dabant, quod Prytanion dictum est. Megarēses verò cum eorum curiam, in qua Timalci tumulus fuit, inter mira & memoranda ducerent, tãquam quid visendum & mirificum, propter maximas substructiones Marco Antonio ostendisse dicuntur. Mox sciscitantes quid de illa sentiret, arbitrari miris illam laudibus eius testimonio celebrari, futilem & nullius pensi iudicauit. Cui haud absimile est quod de Chiis proditur: qui cum ex Chio marmore versicoloribus maculis, vrbis muros tantam quid mirū Ciceroni ostentaret: magis mirū fuisse, si ex Tiburtino marmore illos construxissent, allegauit.

*Curia mul-
tiplices A-
thenis.
Prytanio.*

*Ciceronis
dictum.*

*Quæ fuerint Romanarum tribuum nomina, & vnde dictæ
denominatæque sint, & quæ apud externos celebrantur.*

CAPVT XVII.

TRibus Romanas, quas quinque & triginta fuisse constat, vnde dictæ, quæque singulis nominata fuerint, quia subobscura quæstio est, nec satis obuia, in Vesuino meo, dum ruri agerem, indagare visum fuit. Romulum vrbis conditorem, in tres tribus populum diuissē, Titientem à Titio, Ramnensem à Romulo, & Lucerem à Lucumone: singulisque illarum Tribunos præfecisse, & quamque tribum in decem curias partitum esse, illisque curiones præposuisse, ita vt triginta essent curiæ, Dionysius auctor est. Rursusque singulas curias in decurias, præfectos illarum decuriones dixisse, vt in sua quisque curia sacra facerent, suamque aram haberent: vbi Iuno Mensalis, quæ Quiritia dicta est, colebatur: feriisque obseruarent, ac ex raptarum nominibus decuriis nomina fuisse, multi assenerant. Tullius verò Hostilius in honoribus & magistratibus dandis fecisse dicitur turmas, sicut erant Athenis curiæ, quæ vice tribuum rogarentur. Aucta mox ciuitate, & latius propagato imperio, tribus simul constitutas, & numero auctas, vt postremo quinque & tri-

*Ro. popul⁹
in tres tri-
bus diuisus.
Curia.
Decuria.
Decurio-
nes. Iuno
Mensalis
& Quiritia.*

ginta fuerint. Ac ex locis quibus duxere originem, aut conditoribus, nomina tulisse autores tradunt: ita, ut post pugnam cum Latinis ad Regillum lacum, tunc primum trigintaunam tribus Romæ factas inueniamus. Ascitis deinde nouis ciuibus, ad quinque & triginta illas propagasse facile crediderim. Romilia ergo tribus, quæ & Quirinalis dicta, quod à Romulo instituta, ex his quos in ciuitatem ascierat ex agro quem de Veientibus ceperat, & ex Sabinis: & Tirienfis siue Titia, à Tito Tatio, dictæ nominatæque sunt. Procedente mox tempore, quum Tarquinius Priscus tres adicere tribus veteribus vellet, augurio detentus est, quo minus faceret. A Seruio Tullio post classes centuriâsque constitutas, Suburrana, Palatinam, Exquilinam, Collinam, quas vrbanas appellauit, & à parte cœptæ vrbis nominauit, additas fuisse memorant. In quas manumissos, si reipublicæ Romane participes esse uellent, ut vnâ cum ciuibus censerentur, distribuit. In has quatuor vrbanas, Quintus Fabius Rullus omnem forensẽ factionem postea excretam, censuræ coegit: quod ad eodẽ populo gratũ dicunt fuisse, ut ex hoc Maximi nomen assequi meruerit. Traditum tamen memoriæ est, temporibus Syllæ, libertinos ex factione Carbonis, & bello sociali Latinos populos in quinque & triginta tribus diuisos, ius suffragij habuisse. Lapsis inde temporibus, cum Cn. Mælius tribunus plebis, homo summa temeritate, perniciosissimas leges ferre uellet, ut libertinis in omnibus tribubus ascribi & suffragari liceret: ita à Cn. Domino prætorẽ truci oratione confractus fuit, ut sublata rogatione, turpissimè destiterit. Demum Clodius tribunus plebis, dum inensis animis patricios insectatur, ut libertini qui in tribus solum tribubus suffragia ferebant, in vrbanis quoque quæ ingenuorũ sunt, suffragari possent, legẽ tulit & promulgauit: quod aliquandiu mansit. Præterque has vrbanas reliquæ rusticæ dictæ, à quib⁹ transire ad vrbanas, Romano ciui fuit probro datum. Est tamen literis proditum, Scipionem Nasicam, licet moribus spectatissimum, à rusticis tribub⁹ editatis repulsam tulisse, quod cãdidatus dum obuius manus daret, & suffragia ambiret, rustico opere duratas manus illis obieceret. Ab Appio uerò Claudio, cum ex Sa-

Romilia tribus siue quirinalis.
Suburrana Palatina. Exquilina Collina. Vrbanæ tribus.
Fabius unde Maximi cognomen adept⁹.
In xxxv. tribus Latinus populus diuisus.
Libertini in vrbanis suffragabatur.
Tribus rustica.
Scipio Nasica repulsam à rusticis tribub⁹ editatis.

binis magna cliẽtum manu Romam commigraret, Claudiam tribum, & Lemoniam à pago Lemonio, qui extra Capenam uia Latina fuit, dictas memorant. Sic Pontia, Crustumina, & Scaptia ab oppidis quorum ciues in urbem asciti fuerant, dictæ nominatæque sunt. Ea enim vrbs Scaptia in agro Campano fuit, Crustuminiũ in Sabinis. Post uerò incẽsam à Gallis urbem, cum Camilli opera ciuitas restituta foret, quatuor ex nouis ciuibus, qui in ciuitatem asciti erãt, tribus additæ sunt, quas ex locis nominatas facile crediderim. Hæ fuere Stellatina, Sabatina, Tormentina: quas etiam vrbanas appellari audio: sed hæc Scaptia, & Sabatina, quæ & Fabiana dicta est, peculiare quondam diuo Augulto fuere: atque ideo cum in campum descenderent, ne quid à quocũq; desiderarent, pluribus ab eo munerib⁹ donatæ sunt. Armenfis, seu Narnienfis, ea tribus fuit, in qua cum Liuius censor nomen ferret, Claudius Nero, cum quo censurâ frequentem iurgis egit, quod non sincera fide secum rediisset in gratiam: eundem Liuiũ equum uendere iussit, reddens talionem: quippe Liuius citato nomine Claudij in Pollia tribu, ob ueterẽ similitudinem pri⁹ equũ uendere coegerat. Sabatinã uerò, à lacu Sabate nũcupatam uolunt. Papyria quoque, Pupinia & Pupilla, ex suis progenitoribus uocantur. Quauis Pupiniã ab agro Pupino dictã, est non immeritò existimatũ. Metiam à Metio oppido claro & peruetusto, cuius memoria inter mortua est, quidam dici opinati sunt. Hanc Metiam Marcus Liuius Salinator in censurã cum cæteras tribus ætarias fecisset, quod se ut nocentem cõdemnassent, & postea consulem censorẽque fecissent, solam multa exemit, & sine noxa reliquit. Phalerinam, & Ophentiam, Lucio Flacco & Lucio Plautio consulibus additas tribus accepim⁹. Sed Ophentina ab Ophente fluuio dicta est. Sic Volscina, Terentina, & Fautia: quarũ sicut loca originis ob uetustatem interciderunt, ita nomina originũ abolita, memoria obliterata sunt. Sed Fautiam plurib⁹ cladibus insignem, siquando in comitiis prima rogabatur, uelut tristi omine infamem & detestabilem, omnes abominãdam putasse, autores memorant. Constat enim hanc Fautiam tempore captæ vrbis, quo ad Alliam cõcedẽ pugnatũ est,

Tribus Claudia & Lemonia. Crustumina. Scaptia. Stellatina. Sabatina. Tormentina. Armenfis seu Narnienfis. Sabatina. Papyria. Pupilla. Metia. Phalerina. Ophentina. Volscina. Terentina. Fautia in comitiis primũ rogata existit opinem asserat.

d ij

& Caudinæ pacis, & ad Cremeram infelicis pugnæ, quæ pericula & terrores respublica perpessa est maximos, primam rogatam fuisse. Ideo siquâdo rogabatur prima trinitiam & calamitates; exitialeque omen adferre credita est. Neque ignoro Mentinâ, Polliam & Galeriam, haud longe post additas tribus, cæteris adnumerari: quas ex locis nomina sumpssisse, haud dubiè existumarim. Hæc enim Pollia tribus fuit, quæ cum Flauiam rogationem de pœna Thusculanis irroganda, quorum cõsilio defectio- nes à populo Romano siebant assidue, omnes tribus anti- quassent, sola verberandos necandosque, eorumque bo- na iure belli publicanda censuit: quod tam ægrè Papy- ria tribus tulit, vt neminem ex Pollia candidatum, Papy- ria quæ Thusculanis pronior erat, ad honores, euehi pati- fa fuerit. Quo autem tempore lex de ambitu à Caio Pe- tilio lata est, Pomptinam & publiciam, mox Anthesim & Velinam adiectas tribus fuisse constat. Hæc enim à Ve- lia edito vrbis loco, seu à Velino lacu, cuius incolæ in ci- uitatem asciti fuerant, denominata fertur: quanuis Veli- nam cum Exquilina in vrbem vno tempore ascitas Livius tradat. Sed Anthesis iuniorum plerunque fuit: cuius in- dandis nominibus fors prærogatiuæ plurimum valuit. Præter quas fuere Aniësis, Aemylia, Sergia & Cornelia, ex claris Corneliorum & Aemyliorum familiis ductæ, quorum autores nomina familiarum dando tribubus, ad posteros famâ nominis transmisere. Sed Aniensem Mar- co Fulvio Pato & Tito Manlio Torquato consulibus, tribum veteribus additam inuenimus. In Aemylia autè, vt Formiani & Fundani: in Cornelia, vt Arpinates nomi- na ferrent, quandoque rogatione promulgata cautum fuit. Præter quas erat prærogatiua iuniorum & seniorû, quibus Veturiæ & Galerix nomen. Nanque ex ipsis cen- turis, facto iterum delectu ex iunioribus & senioribus, præstantiores ætate & dignitate, in pprias centurias se- ligebant: quarum in ferendis suffragiis erat prærogati- ua, & primus honor. Hoc tamen dicere ausim, actores Atellanarû hoc priuilegio datos, ne tribu in qua ascri- pti erant, à censoribus amouerentur: sicut Augustus hi- striones immunes verberum fecit, & ne flagellis cederet- tur, edicto inhibuit. Quodq; ex quinque & triginta tri-

Mentina.
Pollia.
Galeria.

Pomptina.
Publicia.

Velina.
Anthesis.
Anienis.
Aemylia.
Sergia.
Cornelia.

Veturia.
Galeria.

Atellanarû
actorû pri-
uilegium.
Histrionû
priuilegiû.

bus in comitiis siquando rogarètur, quæ plures in eâ- dem sententiam irent, cæteris præualuisse: eamque tribû, cuius in ferendis suffragiis prærogatiuæ fauor inclina- uit, & quæ primo suffragabatur, cum ipsis auctoritatem omnes tribus faciliè sequantur, tantum roboris habuisse, vt pro quo candidato suffragiû tulerit, eum aut ipsis comitiis, aut in proximum annum ad honores prouerit. Illud quoque non est ab re dixisse, Athenis decem tribus, quarum suffragiis, pacis bellique temporibus respublica stetit, à regibus qui imperitarunt, nomina sumpssisse: singulasque tribus in decem genera distinctas fuisse. Ex quatuor enim tribubus, in quas olim ciuitas diuisa fuit, Clisthenes decem effecit. Nanq; à Cecrope, qui primus regnauit, tribus Cecropis dicta, sicut Egis altera, tertia Erichthiis: Pandionis, Athamantis, Antiochis, Leontis, (ex qua Themistocles fuit) Oenis, Eantis, Hippocoon- tis: quibus per subsequentes reges duæ additæ, Antig- nis & Demetriis, ab Antigouo & Demetrio: qui ex suis nominibus, decem veteribus illas adiecere. Hanc Eanti- dem ferunt, quum fortiter contra Mardonium & Persas pugnasset, illòsque turpi fugasset fuga, ab Atheniensibus hoc proprium tulisse, vt soli illius tribubus Spargiticis nymphis sacrum victoriæ faciant quotannis impensa pu- blica. Post quas fuere Alopecia, Athenonea, Pæganica, De- celenis, Specia, Acharnas, Agraleuta, Alimulos (ex qua Thucydides) & Laycias (vnde Malciades) mox illis prio- ribus adiectæ, ex quibus indices qui iura darent in foro, deligebantur. Eratque cõstitutum, vt nisi Cypriorû prin- ceptis, Atheniensium nemo sorte educeret. Thuriorum quoque vrbis in decem pariter tribus diuisa fuit, quas ex- gentibus quæ in ciuitatem ascitæ fuerant, denominarunt. Siquidem ex Arcadibus, tres Arcadicæ: reliquæ verò, Bœotia, Amphictyonida, Dorida, Lyda, Athenaida, Eu- boida, & Nesytis, nomina tulere. Ferturque idem Cli- sthenes tribus Doriensium, ne forent eadem Sicyoniis, quæ Argiis, diuersis nominibus notauisse. Nam præter tribum suam, cui Arche nomen erat, reliquas ludibrio habitas, ex brutis appellauit. Quippe Hyatas, id est, sua- les, aliquibus Oneatas, hoc est ainales, reliquis Chærea- ras, hoc est, porcales, nomina indidit: quibus mox aliud

Tribus de-
cem Athe-
nienfium.

Eantis
tribus præ-
rogatiuæ.

Tribus de-
cem Thu-
riorum.

Tribus duodecim Helei. dixere nomen, hoc est, Hyleas, Pamphylos, Diamentes, & Egyleas. Helei verò, cum XII. tribus forent, postea bello Arcadico parte agri amissa, in octo relapsi sunt: rursum restituto agro, eò venere, vt X. fierent. Traditum quoque est, Corinthios, postquã in vnam ciuitatem asciti fuere, in octo tribus distinctos fuisse, quarum nomina prodita non sunt. Er Pyrenses, inita cum Attalo societate, de noua tribu Attalida X. veteribus adiicienda cõuenisse, quòd postea subsequutum est. Spartæ verò Aegida & Pitana præcipuæ tribus fuere, ex qua Menelaus oriundus fuit. Sicut apud Boios tribus Sappinia, Persæ autem vrbes in quatuor sæpe curias diuisere: Vnam pueri tenebant, & qui erant ætate imbelli, ad primam vsque lanuginem: Alterâ Adolescentes primo flore ætatis, quibus ad militare munus fatis erat viriũ & roboris: Tertiã ætate matura viri: Quartâ senio affecti, qui nullo impliciti negotio, militiæ munerib⁹ vacabant, vitãque ocio exigebant. Hiberos quoque apud Albanos in quatuor genera diuisos comperimus: vnum ex optimatibus, ex quibus deliguntur reges, secundum ex sacerdotibus, tertium ex agricolis & militib⁹, quartum ex plebeis & popularibus. De Megarensibus verò traditum est, olim in quinque tribus omnem regionem diuisisse, vt distinctio ordinis fieret: ex quibus alij Heraci, nonnulli Piraci, alij Megarenses, plerique Traspodicei, vltimi Cynosurci dicti. Indi autem non per ætates & tempora, sicut Persæ, sed per munera & artes, singulos populos in septem tribus partiti fuere: in Philosophos, agricolos, pastores, artifices, milites, ephoros & consiliarios: qui licet essent pauci, & seuerissimis moribus astricti, tamen examusim facta regum penitabant, & certa lege examinabant.

Historia de Scipione Asiatico, & morte Aemyliani Scipionis, qua incerto autore fuit.

CAPVT XVIII.

Scipio Asiaticus peculatus accusatus.

SCIPIO cognomento Asiaticus, superioris Africani frater, post superatum Antiochum, & Asiambello victam, peculatus crimine accusatus à tribunis plebis quã-

doque fuit: cumq; in carcerẽ duceretur, Tiberius Gracchus tribunus plebis (qui antea, quòd de Repub. cum Africano dissentiret, in senus Corneliorum gẽti fuerat) incescit, eumq; ne in carcerem mitteretur, inhiuit: cuius rei beneficio, amicitia inter eos conciliata & affinitas. Si quidem solenni die quum Ioui epulum in Capitolio libaretur, Corneliam filiam maturã viro ei desponsatam dedit: quam ille tam cupidè dilexit, vt duobus anguib⁹ deprehensis in cubiculo, quum haruspices respõdissent, mare angue dimisso fore vt Cornelia mortẽ obiret: foemina autem, se occasurum: maluerit Titus Sèpronius marem potius extinguere, quã illa morte obita su peresse. Ex hac Cornelia Sempronius duodecim filios sustulit: qui omnes mortem obiere immaturam. Ipseque haud multò post, duobus consulatibus & triumphis pariter clarus, ac censuræ honore insignis, moritur, superstitibus Tiberio & Caio Gracchis, summis oratoribus, præcellenti ingenio, & suorum temporum eloquentissimis: ac Sempronia filia: quos ex Cornelia genuerat. Sed Tiberius cum legem agrariam turbulentissimam, inuisam patribus contra senatus decreta tulisset, nouãque alias haud minus perniciosas ferre cõtenderet, duce Scipione Nasica, concursu hominum interficitur. Caius verò Gracchus tribunus plebis, dum improbis concionibus Republicam vexat, actaque sua tueri vult, neque abrogari patitur, duce Opimio consule, serui manu cæsus occubuit. Sèpronia autem Scipionis Aemyliani (cuius summa dignitas, magnæque res gestæ fuere, qui ob Carthaginem & Numantiam funditus euerfas, minor Africanus, & Numantinus cognominatus est) coniugium sortita fuit: cum qua non modica simultate & penè disidio, quod eam ob morum prauitatem exosam haberet, aliquandiu viuit: venitque in suspicionem ipsius necis, quæ fuit autore incerto, nõ minimam causam præbuisse. Quanquam de Caio Graccho, & Fulvio Flacco eius familiari, pariter ambigi dubitarique videamus. Hic enim Scipio, licet maximus imperator, tantæ fuisse traditur abstinentiæ, vt annis quatuor & quinquaginta, quibus in humanis egit, nihil dicatur emisisse, nihil vendidisse, nihil ædificasse: atque in tanta re-

Amor erga vxorẽ.

Tiberij Gracchi mors.

Sempronia cum Scip. Aemyl. coniugium.

Scipionis Aemyl. abstinentia & frugalitas.

*Catonis de
Scipione
elogium.*

*Scipionis
apophthe-
gma.*

rum affluentia & opibus, quibus Carthaginem & Numantiam deleuit funditus, haud plus tribus & triginta argenti libris, auri verò duabus, reliquisse. Qui tribunos adhuc militum, dum stipendia faceret, magnum Catonis futuræ magnitudinis testimonium tulit. Siquidem interrogatus, qualis inter primores iuuenum videretur Scipio: hinc solum sapere, cæteros verò velut umbras ferri respondit. Quod compar fuit cum Antigoni dicto de Pyrrho: quem magnum futurum virum, si sineceret: & Scipionis de Mario, quem proximum post se imperatorem, professi fuerunt. Is quoque cum ab Appio Claudio competitore in censura cõuiciis iactaretur, quòd cipiũ nomina ignoraret: curæ sibi fuisse potius, me à quaquam ignoraretur, quàm multos nouisse respõdit. Illud planè constitit, post Æmyliani necem, homines de Sempronã vxore, quoque modo merita, nec minus de Cornelia focru, tanquã eum veneno interceperũt, propalam loqui solitauisse: idque non incertis autoribus probari. Hæc nos de Gracchis, propter harum rerum studiosos, quò facilius innotescerent, non omittenda putauimus.

Quanta et quam varia iuriconsultorum opinio fuerit de suppellectili, & qua suppellectilis nomine comprehendantur.

CAPVT XIX.

Suppellex.

*Pomponius
L. i. ff. de
supel. le-
gata.
Florentinus
l. 2.
eod. titu.*

Quid sit suppellex, quidve suppellectilis nomine comprehendatur, variè inter iuriconsultos diffusum est, pugnantiãque studia inter eos, opinionèsq; fuisse, aliis alias res suppellectilis appellatione designãtib; omnes autem ita definiere, vt domesticum patrisfamiliæ instrumentum rerum ad quotidianum vsum paratarum, suppellectilem esse dicant. Quæ autem res huiuscemodi sint quotidiani vsus, quas in suppellectili adnumerari cõueniat, sententiæ variarunt, magnaque inter eruditos, & perpetua dissensio fuit. Pomponius, vir, vt in illa quisquis etate, consultissimus, domesticum patrisfamiliæ instrumentum, quod neque auro, argentõve factõ, aut vestiti annumeretur, suppellectilem definiuit. Florètinus inter iurisperitos autoritate non minori, præter hæc, animalia excepit: itaque equi, boues, gallinæ, anseres, & cõ-

tera hoc genus, quæ pecorum numero habentur, quauis in quotidiano vsu forent, in suppellectili non haberi censuit. Paulus autè iuris æquè peritissimus, vasa ænea vulgaria, quæ proprio sunt loco sita, capsulæque vel armaria, quibus vestes librivæ continentur, & si quotidiani vsus causa parata, in suppellectili adnumerari negauit Alphenus, qui Seraij Sulpitij discipulus fuit, illa quæ ad artificij aliquod genus seorsum ptinerent, & nomen sui generis separatim haberent, in suppellectili non haberi dixit: itaq; pugillares & codices, tum fabrilia arma & militaria iuxta Alpheni sententiã, in suppellectili non sunt. Tubero negauit ea quæ in penu forent, præterea argentum, vestem, mundũ muliebrem, & alia ornamenta, instrumentum agri vel domus, suppellectilis appellatione contineri: reliqua verò quæ in quotidiano essent vsu, in suppellectili adnumerauit. Papinianus autè Scæuolæ discipulus, cui in aduocatione fisci successit, magnæ apud Seuerum autoritatis, mensas argenteas vel eburneas, argenteosq; lectos, & argentea candelabra, legata suppellectile deberi dixit: argentũ tamen escalæ vel potorium, in suppellectili esse Modestinus negauit: fuitq; sententiã La-beonis, quæ deliciarum magis, quàm vsus causa paratur, quæq; in eximio cultu foret, inter suppellectilia nõ censeret. Myrrhæa verò quæ vescèdi causa parata sunt, licet in deliciis forent, in suppellectili tamen adnumerari. Sed in hac quæstiuicula, quia vulgaris ferè & protrita est, nimium immorari, nullũ operæ precium fuerit. Illud certè dixisse haud piget, in suppellectili contineri mēsas, trapezophoras, delphica, subsellia, scanna, lectos etiam ex cultos gēmis & auro, culcitras, stragula, & toralia, quibus lecti rorivæ insternuntur, non autè vehicula: nã illa instrumenti viatorij esse Florianus ait. Præterea pelues, quauis argenteas, candelabra, & craterem etiã argenteum, myrrhina, crySTALLINA aut vitrea escaria, vel potoria, lucernam quoq; & trullam. Adde vasa ænea vulgaria, quæ proprio non essent loco affixa, & si quid paratũ foret quotidiani vsus causa, præter illa quæ modò excepta fuere. Ex quibus datur intelligi id, de quo dissensio erat, quid verbo suppellectilis dici cõprehendiquè oporteat. Sed quia de escario argento & Delphicis mētio est,

*Paulus l.
3. eo. titu.*

*Alphenus
l. suppellect.
eod. titu.*

*Tubero. l.
Labeo in
pa. eo. titu.*

*Papinia-
nus. l. Le-
gata. eodẽ
titu.*

*Modesti-
nus. l. cum
quidã eod.
Labeo. l.
qui vestit.
eod. et seq.
l. de rape-
tis. eod.*

*Delphica
vasa.* non omittendum, literis proditum esse, Delphica dici
vasa, quorum nulla mutata forma, varius & multiplex
vsus foret: nanque ita erant fabrefacta, vt duplici facie
diuersis vsibus inferuissent: siquidem Delphi vasa elabo-
ratae artis habuere, ita vt poculorum vicem praestarent,
& clypeorū loco vsui essent. Trapezophoras verò men-
*Trapezo-
phora.* sas fuisse ornatu magno, quae effictis imaginibus susti-
nebantur, quales hodie in vetustis marmoribus saepe vi-
suntur: quippe mensarum species apud veteres multifa-
rias legimus, scilicet trapezas, quas magidas Graeci vo-
cant, & tripodes, & micotrapezas, in quibus modica pa-
*Micotra-
pezæ.* rabatur cœna, & epidorpias vrnarium & cylibantum, &
alia mensarum genera, si cui illa prosequi libeat. Inter
escarium verò argentum etiam aquae manaria, id est, va-
sa abluendis manibus accommoda, quae Latini guttur-
nia vocant, Pomponius in auro & argento legato con-
tineri putauit.

*In qua aetate milites apud Romanos legi consuevere,
& quae fuerit disciplina militari,
quodve iusurandum.*

CAPVT XX.

*Tyronum
& Rudia-
riorū aetas.*

QVI de militari disciplina libros posteris relique-
re, eos haud ferè quenuquam minorem septem &
decem annis, aut sex & quadraginta maiorem,
militiae & tyrocinio adscribi voluisse constat, idque à
Seruio Tullio vetere censione cautum fuisse primū, quod
æuo subsequente à Caio Graccho lege sacra sancitum
fuit. Causa autem hæc est, quod citra eam ætatem aut
suprà, velut immaturos, aut præduros & effætos, militia
rudimentis minimè idoneos putarunt. Ideo vetus cõsti-
tutum erat, iuuenes, nisi post pubertatem, & primò flo-
re ætatis, dum per ætatem laborem militarem ferre pos-
sent, florentes viribus, & eos ex vrbana, sæpius agresti
iuuentute rusticis operibus duratos, militari sacramento
& muneri adigere, singulòsq; militiae per numerum in
iuniorum tabulis adscribere, qui Catalogi dicti: illòsq;
ex corporis habitudine, si apti militiae, si lato pectore, si
cervice erecta, si fortis & strenuus: quæ species, qualisq;
vigor, & quod robur virium foret, internoscere, vt illo-

*Catalogi.
Habitudo
corporis in
militiam*

rum forti fidelisque opera, Respublica vti possit. Nam
nimis pinguem, deformem aut mancum, desidem aut ve-
cordem, taquam minus vtilis, militiae non adscribebant:
quippe Cato Cenforius pinguem militem, velut Reipub-
licae incommodum, iure incestuit: cuius inter guttur &
inguen, cuncta sub ventris dominio forent. In qua semel
adscriptus, nisi propter demerita exautoratus foret, ipso
nolente, deleri nequibat. In quo id sedulo cauebatur, vt
primū militiae vinculum putarent, sacramento religio-
nem: secundum, singulorum amorem, velut inexplica-
bilem nexum, cum his qui vnà mererent: tertium, dese-
rendi nefas. Quibus ad militiae admisionem, primo anno
custos, sub quo disciplinam edicerent, & magister sub cu-
ius imperio tyronculi acueretur, publice dabatur, ne ex-
pertes operum militarium, arma tractarent. Diuus verò
Iulius equites Romanos, aut senatores armorum peritos,
sub quibus militiae nescij erudirentur, magistris dedit:
quorum præceptis imbuti, perstando & peruigilando, mi-
litare rudimentum deponerent, legesque pugnandi, &
prælij normam ac dictata internoscere. Primūsq; Pu-
blius Rutilius consul, collega Cnei Manlij, è ludo Cor-
nelij Scauri, doctoribus accersitis, plagas vitandi & in-
ferendi militibus præcepta dedit. Inde ne temerè & sine
arte pugnarent, vtque tyrones sub disciplina essent, &
militariibus imbuerentur præceptis, tribunis datum ne-
gocium fuit. Quos optimis disciplinis institutos, tãdem
militiae adscribebant. Apud Persas verò magistri rei mi-
litaris, grandiori ætate fuere, nec citra annum quinquage-
simum, sub quibus parata instructaque acie, parè primū
& modicè, mox exactissima cura militiam edisce-
bant: apud quos iuuetus à vigesimo ad L. annū militare
cogitur: vltra verò arma tractare vetitum. Siquidem lex
militaris etiam Romanis à quinquagesimo anno militem
non tangebatur. Apud alios inoleuit mos, vt post annum
quadagesimum militiae tyrocinio neminè adscriberent:
post quinquagesimū verò militare desineret, hisq; velut
perfunctis militia, missio daretur. Quod Scytharū legi-
bus cauebatur, ne hominem sexagenariū militiae admit-
terent. Aegyptiis in more fuit, vt Calasiries, qui præcipui

*adscriben-
dorum.*

*Militiae
vincula.*

*Tyroculo-
rum custos
& magi-
ster.*

*P. Rutilij
præcepta
pugnandi.
Tribunorū
munus.
Magistri
militiae ap-
ud Persas
grandæni.
Aetas ty-
ronum &
rudiariorū
apud di-
uersos.*

Calasiries.

*Senes in
militiam
adscripti.*

*Romani
externū mi-
litē in ca-
stris nō ad-
mittebant.*

*Alia atque
alia vestes
habitūque
in militiā
proficien-
tium.*

habentur milites, à nullo doctore, sed à patre solum mi-
litiae præceptis erudiretur. Phocion verò, & Athenien-
ses nimis bellicosos à belli furore delectu acerbo cohi-
beret, quod libentes & cupidi appetebat, lecta iuuetute,
etiam octogenarios, emeritis stipendiis, coegit dare nomi-
na Camillus cōtra Latinos & Volscos magna mole dimi-
caturus, seniores quibus aliquid viriū superesset, in sua
verba iuratos centuriavit. Romani quoque bello Hetrus-
co, & sæpe aliās, seniorum cohortes, post emerita stipen-
dia, quin etiam libertinorum ad militiā exciuerunt. Et Ma-
rius magnæ partis milites seniores, qui multa stipendia
meruissent, & capite census, sacramento asciiuit. Quod
Alexander Macedo fecisse dicitur, vt ducturus cōtra Da-
rium, veteranos, peritos belli, militiæ absciberet. Non
sic Conon, qui vt exercitum suppleret Atheniensium,
pueros immaturos annis, quibus vires non suppetebant,
& senes legit. Milites verò in castris, nisi Romanos ci-
ues, vel Latini nominis, leuium tamen armorum auxilia-
res externos, sacramento Romani adigere solitauerunt. Cō-
tra verò Cyri consilium fuit non modò ex ciuibus sup-
pleri milites, sed velut optimos equos è lōginquo quæri
oportere. Idè apud Alexandrinos vetusto more seruatum
est, vt nullos milites, nisi peregrinos militiæ admittant,
Proditūmq; memoriæ est, in fœdere quod cū Romanis &
Antiocho factū est, caueri, ne milites sub ditione populi
Romani cōducere, aut voluntarios habere liceret. Inter
auxilia tamen minor, in legionibus longè maior nume-
rus adscribi assuevit. Sed tamen legionariorum & arma
grauiora; & disciplina fuit seuerior: auxiliariorum verò
minor, nec tam exactæ diligentiae: quibus in præliū eun-
tibus, præter saga togasque & rectam tunicam, albū aut
rubrū paludamentū, quo socios ab hostibus internosce-
rent, publicè dabatur: Aphris verò, Caunis, Numidis,
Lacedæmoniis, & Messageris, in bellū profecturis, russi-
tas vel puniceas ferre vestes moris erat: vt eo argumēto
vulnera & sanguis effusus non innotescerent, confiden-
tiūque & sine pauore dimicarent: id quod apud Persas
in vŭ fuit. Nanque Artaxerxes ducturus cōtra Cyrum,
milites rubro sagulo ornauit, Cyr⁹ albo. Agesilaus que
que ita copia instruxit armis, vt omnia ærea punicea vi-

derentur. Traces pullass indudi tunicas, in acies prodeŭt:
cōtra Mybæ & Æthiopes cādido amictu, Samnites dif-
colori veste præliantur, nonnunquā candida. Boii & In-
subres auratis sagulis, Galli virgatis cum torque auro,
Britāni glasto infecti. Est enim fullonia herba, quæ atro
colore inficit, & hominē decolorem facit. Geloni hostiū
coloribus ornati, quò truculentiores visu & aspectu for-
midabiliori essent. Æthiopes dimidiatū corpus minio, di-
midiatum gypso solent illinire. Fertur Caius Cæsar, vt
in conflictu bellorum cunctis innotesceret, ad prima si-
gna nouo colore amictus, & diuerso armorum habitu in
signis prodūisse. Et Lucullus cum thorace squamoso, &
amictu purpureo præliari. Gylippus verò maximus im-
perator, sordida veste & semilacera, ac cultu neglecto
conspicuus erat. Agis quoq; Lacedæmoniorū dux à gre-
gario milite nihil differebat: sicut Agesilaus, qui cultu
corporis vili exultabat, exercitu autem ornato. Cōtra
Alexandrū Macedonē, insignem cū regio habitu, tum
Siculo amiculo, & lineo thorace, duplicata ac ferrea cas-
side, auro, & gemis arma honestabat. In quo illud tradi-
tur mirum, dū in India præliatur, concussis armis, visum
barbaris lumen infundere, & monstrum ante se agere.
Quod compar fuit cum Epizelo Atheniensi, qui (vt tradi-
dit Herodotus) in pugna Marathonia dū præliatur, vi-
sum monstrum, quod ante se conspiciebat, occidere ni-
sus, luminibus captus perpetuò mansit. Etiam Tiberij
equus in conflictu belli ore flammam interdum emittere
videbatur. Caius tamen Gracchus legem tulit ad popu-
lum de vestibus publicè militibus dandis, sine stipendio
rum diminutione. Inde institutum, vt singulis militibus
saga togaque in hybernis dentur: præualuitque mos, vt
in bellum profecturi Romani milites, singuli in tabulis
describantur: vt illorum qui prælio occiderant, nomina
reuerſis innotescerent: vtque in delectu conscribendo,
primus miles bono omine tanquam inde faustum felix-
que auspiciū futurum sit, conscribatur. Id enim boni
ominis esse, & prosperos euentus facere putabant. Apud
Persas inualuit mos, vt profecturi in bellum, in cistam
ante regis tribunal singuli singulas sagittas immitterēt,
mox reuerſi, quisque repeteret suam: vt ex remanenti-

Glaſtus.

*Imperato-
rū & ductō
aliq atque
aliq ornat⁹
in bello.*

*Visiones
monstrorū
in bello.*

*Lex de ve-
stibus pu-
blicè militū
bus dadas.*

*In bellum
profectur⁹.*

*Tyronū in
situtio.*

bus, illorū qui praelio cecidissent, numerum internoſce-
rent. Hi ergo in caſtris militiam edocti, hyeme pariter
atque eſtu diebus ſingulis mane & poſt meridiem, locum
tenere, ſigna ſequi, ordinem ſeruare, foſſam fodere, ſi-
gere vallū, militari gradu incedere, & alia militaria ſage
re quotidiano vſu ediſcebant. nā ducibus, centurionibꝫ
& tribunis, præcipuè curandum erat, in locis vbi ſtatua
habebant, cogeret tyrones milites, cūm primum merere
cœpiſſent ſtipendia, ne ſine cōſilio, ſine imperio in ho-
ſtes tenderent, per turmas hinc inde crebrò concurrere,
clamare, locum tenere, imperium ſeruare, iuſſa exequi,
ſeque in orbē colligere, cuneum facere & phalāgem, vt
ſequi ſigna, & pati tædium, æſtus ac vigilias aſſeſcerēt,
ne pulſi loco cederent & in acie quiſque agnoſceret or-
dines ſuos: ita vt vſu quotidiano nō minus, ipſi ſibi præ-
ſcribent quid. factu opus foret, nec hoc incitante vſlo,
nec imperante, quā ab alijs ediſcerēt. Quæ diſciplina
præcipua Iphicrati traditur, vt ſine ducis opera milites
ita inſtitueret, cōſiſtere in acie, vt peritiſſimè diſpoſiti vi-
derentur. Iactu quoque diſci, curſu, ſaltu, iaculatione, &
luſta inuicem contendere, mos erat. Nandi quoque poſt
ſolitas exercitationes iuuentutis Romanę ſummū ſtudiū
in militari rudimēto fuit, aliāque opera iuſta militaria,
quibus quaſi ſimulacris pugnæ, animos corporāque tan-
quā ad verum bellum acuebant. Ad palū quoque exerce-
ri, aut iaculis & ſagittis ferire, nonnunquā fundis & lapi-
dibus, diſciplinæ militaris erat. Fuit enim palus cubito-
rum trium, quem tyrones ſcuto & clauo velut hoſtē pe-
tere, in cūmque iſtus & plagas inferre ſolebant. In quo
id cauebatur imprimis, ne dum ad palum iſtus intendūt,
ipſi hoſtiū telis pateat: proinde oportebat animo eos &
corpore intentos eſſe non magis ad inferendos, quā ad
cauendos declinādōſque iſtus: cui ludo Palaria nomen.

*Palaria lu-
dꝫ Sagittā
di, exerci-
tiū Cyri, di-
ſciplina mi-
litaris.
Ageſilaus.*

Arcu quoque & ſagittis plerunqꝫ Cretenſibus & Cy-
niis exactiſſima cura milites inſtruebantur, ſicut apud
Græcos palæſtra. Cyri verò diſciplina fuit, vt milites
ſemper opus facerent, & nunquam exercita iuuentus,
niſi ſudore præuio cibum ſumerent. Qui etiam neqꝫ cœ-
nabat vnquam, niſi ſudaſſet prius, & militaria obuiſſet
munera: Ageſilaus quoque in gymnaſio, ne ocio ſene-

ſcerent milites, exercitationis & virtutis cuiuſqꝫ præmia
propoſuit, leuibꝫſque præliis experiūdo aſſuefecit. Qui
etiam Perſarum regum mos traditur, vt curſus & pugnæ
dona militibus proponant. Alexander verò Macedo, ne
ocio milites laſciuirent, certantibus virtutis præmia Chi-
liarchas dedit. Præ cæteris Aurelianus Cæſar nullū re-
liquit vacuū diē, quin ſe pilo, ſagittis cœ militariſque ar-
mis exercebat. Et Maximinus ſenior, quamuis grādis na-
tu, campeſtriū exercitationū ſupra modū labores ſubiit.
Antoninus quoque Baſſianus Caracalla, præterquam
quod ſecum militibus exercebat, iter ſemper onuſtus
armis pedes fecit. Id quod de Seuero ſcriptum accepi-
mus, vt hyeme ſæua & gelida, aperto capite per niues &
pruinās, per mōtes ſyluāſqꝫ curſitaret, in patientia labo-
ris, & victus abſtinētia, ſupra fidē aſſuetus. Quibus docu-
mentis redactō in diſciplinā milite, poſito rudimento, &
continuo vſu firmato, legiones cōſcribebant. Præterque
milites peregrinæ militiæ, inter auxilia Cretenſes ſæpe
militaſſe accepimus. Hi enim terreſtri naualiſque prælio,
ad inſidias, furta & rapinās populādō aſſueti, excuſſiones
maximas facere prōptiſſimi ſunt, in prælio verò ſegnes:
Cydones verò fortiſſimi, ſicut Homerus inquit, illo-
rūmque arcus caprinis pellibus ornari, plerique literis
adnotarunt. Idque à Iuuenale verſibus mundis ſignifica-
ri crediderim, dum inquit:

*Tu fruere ſcabie mali, quod in aggere rodit,
Qui tegitur parma & galea: metuēſque ſagelli,
Diſcit ab hirsuta iaculum torquere capella.*

*Iuuenalis
locus.*

Notat enim illa veteris diſciplinæ rudimenta, quibus ty-
ro miles in emittēdis iaculis apud ſauū cēturionē inſtrui
ſolebat. Quinetiā Romanæ militiæ fuit, leuis armaturæ
milites atqꝫ equites, loricas & galeas vſuſque pellibus te-
ctas, quò truculētioreſ viſu forent, in acie deferre: ſicut
Græcorū veteres, pelles fluuiatilis canis pro capitis teg-
mento vice galeæ detulere; equināſque iubas & caudas
in galeis, aut pēnas ſtruthiocameli: nonnunquā leonis pel-
lem pro conis apud Romanos fuiſſe conſtat, more Æthio-
pum, qui pelles equorum capitum cū ipſis auribus & iu-
bis deferētes, nonnunquā pardorū pellibus leonūmque
amicti, acies ſubeūt & præliātur. Thracibus in more fuit,

*Perſarū re-
gum mos.
Alexandrꝫ
Maced.
Aureliani
Maximini
Anto. Cæ-
racalla.
Seueri.*

*Cretenſes
milites ſæ-
pe inter au-
xilia Ro-
manorum.
Cydones.*

*Galearum
& loricarū
inſignia a-
pud diuer-
ſas gentes.*

è pelle vulpina cassides ferre, sicut Albanis & Hiberis cū ferinis galeis pugnare. Rhoxani nō modò galeis, sed thoracibus & scutis ex crudis boum coriis vti solebant. Apud Græcos autem, Homeri testimonio, equinā iuba pro cristis fuere. Pyrho & Philippo hircina cornua, Hæmoniis arietis caput, Achæis pēnæ variis distinctæ coloribus. Alij rubras cristas supra cassidē deferebant. Cimabri & Theutones horrentium hiatibus animalium contexere galeas. Abradata Perfarum duci conus hyacinthinus erat. Cyrus cassidibus æneis & conis albis militis ornauit. Cares gallos gallinaceos pro conis habet. Alexandri cassidē cristata iuba & pēnæ cādidissimæ circumcingebant. Nonnunquā in igne fuit Epiporropa. Galli nō modò scuta, sed corallio ornabāt galeas. Galatæ partim cornua, partim quadrupedū habuere effigies. Samnites cū pinnis muralibus digladiantur, in prælio verò cristatis galeis: sicut Lusitani, & Sacæ Scythica gēs, quibus neruatis cristatisq; galeis pugnare in vsu est Teucris, Mysi, & Thraces super æneas galeas bouis aures & cornua apponunt. Inter cæteros Couidus centurio, bello contra Mysos fertur miraculo fuisse, quod poculū supra cassidem, modò suscitans flammam, modò remittens deferebat. Erātque Romanæ militiæ vetus constitutum, ne miles sine comætu ab signis abeat, nēve præsidio decedat, nēve locum relinquat, aut è castris effugiat, ne discedat longius: sed explorato, & sub signis atque subsidiis positus, non modò in acies prodeat, sed lignatum & pabulatū vadat: omnia denique velut si coram hoste, cauta præuisq; sint. Vtq; milites die simul ac noctu, iuxta parati instructique ad nutum imperiūque præsto sint, qui contrā fecerat, aut ignominia notāque afficiebatur, aut seuera correptione capite luebat: tamen nonnulli delicta huiusmodi lenius vindicarint. Namque Æmilianus Scipio, licet grauissimus exactor disciplinæ, quē militem extra ordinem deprehenderat, fustuario plectebat, eūque vulgato ad rem militarem exemplo, si Romanus cuius esset, vitibus, si verò externus, fustibus cadebat. Est quoque lege militari sancitum, nē lixæ permixti cum equitibus vagentur: nēve frumentum publicè datum miles vendat: aut prædas pecorum vel mancipiorum

*Militiæ
Romana
vetus cōstitutum.*

*Scipionis
animaduersione
in milites
extra ordinem
deprehensos.*

piorum vino cōmutet: nēve gregarius miles in acie vel castris seruū aut iumentum habeat: neū quis, vbi tribunus militum fuisset, postea ordinum ductor esset: nec qui ordines duxisset, miles postea fieret. Vtq; manipulares, qui sub disciplina militanti, semper cincti calligantique sint, quæ quidē calligæ multiplicibus clauis munitæ erant: distinctos enim, velut ignauos & militiæ minime aptos putarunt: præcinctos vero, fortes & strenuos. Quare Macedonum lex erat militaris, vt qui miles hostē non occidisset non militari cingulo, sed capistro cingeretur: quod apud Carthagenenses seruatum legimus, vt distinctos, postremos homines ducerent: tamen si Aphroditū peculiaris feratur mos, fluxa tunica & distinctos incedere. Quinetiā vt in expeditionem ituri milites, arma & vallū, nec non vtrem, follē, scutū, gladium, tum si quid ad vsum velint, interdum plus dimidiati mēsis cibaria, absque seruorum aut iumentorū ministerio humeris ferāt, antiqui moris & exempli fuisse. Illud quoque animaduertimus, nemini in Romana militia extra ordinem, etiā in prouocatem, contra imperium, pugnare licuisse: idem Macedonibus, quibus iniussu ducis aut arma capere, aut in ordines ire vetabatur, quodque, nisi militari sacramento miles adscriptus foret, hostem gladio petere, aut militare minime fas erat: perindēq; in eum militaris animaduersionis fuit, qui hostē militiæ sacramento non adscriptus occideret, aut qui classico reuocatus, tardius parēret, quā qui ciuem aut socium iniuria occidisset. Ideo laudasse Cýrus dicitur militē, qui cū hostem interfectorus gladium eduxisset, classico receptui audito, ictus cohibuit, & hostem dimisit. Sed prius sua sponte decuriati equites, centuriati pedites, sacramenta mutuo præstabant. Paulo deinde Æmilio, & Terentio Varrone consulibus, tunc primum, quod nunquam antea factum, per tribunos militum à voluntario sacramento ad legitimum iusiurandum milites adacti fuere. Quod quidem imperator præstare tenebatur primus, suo mox ordine subsequēbantur legati, deinde tribuni, deinde centuriones, postea decuriones, mox præfecti castrorum, demum milites: quod singulis annis Calendis Ianuariis denudò præstabatur. Iurabant enim per deos solenne iusiurandum: postea in

Distinctio

*Macedonum
lex militaris.*

*Aphroditū
de scintilla.*

Sua quisq; onera ferabant.

Pugnare extra ordinem iniussu ducis non licebat.

Sacramento militari non adscriptis hostē ferire aut militare fas non erat.

Turamentum legitimum militare.

Turamentum militaris forma.

acta principum, se iussu consulum conuenturos, neque
 è castris, eorum iniussu, quæstis occasionibus abituros,
 nõ fugæ formidinisve causa extra ordinẽ recessuros, nisi
 reli sumendi, vel hostis ferendi, aut ciuis seruandi cau-
 sa. Neque in exercitu propève decẽ passuum millia, plu-
 ris argentei nummi furtum facturos, extrãque hastam,
 ligna, pabulum, vitrem, follem, siquid quod pluris esset,
 naçti fuissent, id omne ad consules delaturos, aut domi-
 nis reddituros. Nonnunquã alio sacramẽto milites ada-
 ctos comperimus, tunc cum ingens subeunda dimicatio
 foret, & in extremũ discrimen res venit, vt nisi victis, de-
 bellatis, suisque hostibus victores forent, se ad castra
 nunquam redituros iuraret. Tum illud notatũ est, quod
 si ab vniuerso exercitu iusiurandum consuli præstandũ
 esset satis fuisse, si centurio vel tribunus exercitus nomi-
 ne, conceptis verbis, sublimi voce iuraret, omnisque mul-
 tudo & singuli milites communi conspiratione & con-
 sensu in eadem verba silentio in se quisque iuret. Hoc
 que iusiurandum, ac si concepta verba singuli expressis-
 sent, perinde tenere, atque sanctum & Alibatum haberi.
 Apud Lacedæmonios verò milites hoc etiam iuramentũ
 præstare soliti sunt, eosdem cum imperatore amicos ini-
 micosque habituros, vtque bonorum malorumque firma
 consensio inter eos & scederatio esset. Neque omit-
 tendum quod de Atheniensibus memoriæ proditum est,
 qui cum propter quotidianas contentiones, & violatum
 ius gentium, in sensu Megarensibus & animo hostili es-
 sent: quoties milites solito militari sacramento adige-
 bant, hoc etiam iusiurandum illos subire coegisse, se in-
 tra militiæ tempus quotãnis quoquo modo possent, Me-
 garensium agros finesque infecto exercitu inuasuros, &
 peruastatis agris, nihil intactum relicturos, atque in eos
 omni clade belli grassaturos.

*Dissensio inter duos ludi professores, super verbo, inuenio
 & reperio, contra obseruationes grammatici cuiuspiam.*

CAPVT XXI.

AMbulabamus in littore dũ Neapoli essemus, æstiuo
 anni tempore, cum iam aduesperasset, ego & Iunius
 Antonius, & plerique studiosi paribus disciplinis dediti,
 qui illuc ociãdi causa aduenerat. Cũq; duos ludi lite-

rarij professores, super verbo reperio & inuenio, graui
 cõtentione inter se iurgantes disceptantesque videre-
 mus, libuit eorum disceptationi interesse. Atque ex his
 alter, cum inuenire diceret esse, impenso labore rem
 diu quæsitã assequi reperire verò, rem nõ quæsitã sed
 fortè oblatã, nauicisci, idq; Ouidij autoritate, qui in suo
 maiori carmine dum Inachum natã Io quærentem facit,
 post longos & irritos labores his verbis illã affatur, Tu
 non inuenta, reperta es. Quos ipse versus sic explicabat,
 vt diceret, te ego cum diu quæsierim, nõ inueni, sed casu
 oblatã comperi. Ouidiũ ergo die significatu verbi cõ-
 tra illum diiudicare asserbat, qui verbum reperio casus
 facit, non operã. Quòque minus dubites, inquit ille, ha-
 bes Latinã linguã doctorem non ignobilem, nec mora,
 commentiuenculas quasquam grammatici hominis non
 incuriosi, quas secũ adduxerat, è sinu togæ depromit, in
 quibus ita scriptũ erat: Excogitare cõsilij est, reperire ve-
 rò fortunã. Vnde Ouidiũ, Tu nõ inuenta, reperta es. Hæc
 cum ille & pleraque legisset, reclamabat alter doctorem
 istum nec verba nec mentem Ouidij intelligere quisse,
 labique errore manifesto. Siquidem reperire, est cum la-
 bore aliquid quæsitum assequi, deductum ex re & pario.
 parere enim est cum labore quærere: vnde pecunia par-
 ta, cum labore quæsitã dicitur: imò eundem Ouidiũ,
 quem in medium ille adduxerat, eodem versu significã-
 tius cõtra demonstrare: Tu non inuenta, sed reperta es,
 inquit, quasi, ego te non casu & fortuna nactus sum, sed
 studio & labore quæsitã reperi. Quod & alio versu eun-
 dem exploratiũ significare aibat, Exanimansque artus
 primò mox ossa requirens, Reperit ossa tamen. Præter-
 que hanc Ouidij autoritatem: idem apud autores pro-
 batissimos vsu cõtino obseruari. Q. Curtius: Quippe
 Euphrates, inquit, altũ limũ vehit, quo penitus egesto
 vix sufficiendo operi firmo reperiunt solum. Et idem:
 Quia duces asseruati profugerat, misit qui conquereret,
 nec reperti. Suetonius in Casare: Idque eo studiosius
 facerent, quòd aliquantum vasculorum operis anti qui
 scrutates, reperiebãt. Vides inquit ille, reperire esse ope-
 rã & consilij, non autem fortunã? Atque alter cum con-
 tra tenderet, & voce immodica obstreperet, eadẽ sapius

*Laurentius
 Vallam no-
 tat Elegan-
 tiarum sua-
 rum libro
 3. cap. 2.*

*Reperio
 vide.*

& quædã nugalia repetendo, cupidus ego istius doctõri-
mentem planè perspicere, accipio libellũ à manibus ma-
gistr̃i, atque in eo lego pleraque nimium audacis doctri-
næ & confidentis. Nanque eò processit, vt singulos fer-
mè veterum probatissimos, quorum vestigiis nobis inni-
ti opere præciũ est, à præscripta à se lege & dicendi nor-
ma disidentes, taxare nõ fuerit veritus. Præter quæ, in-
eo admiratus sum, offendo & nanciscor ferè idem esse
quod reperio, quod procul à vero esse apertè liquet. Et-
enim si reperire est aliquid impensò studio inuenire, vt
est modò ostensum: nemo ferè quisquã id in verbo nan-
ciscor & offendo inueniet. Siquidem verba hæc haud da-
biè sub casu & fortuna sunt. Præterea qui rem exquisi-
tius pensabit, inueniet nancisci id frequentius notare,
rem scilicet forte oblatam, data occasione assequi & ha-
bere. T. Lilius tertio ab vrbe condita: Pacuuius, inquit,
Calanus malis artibus nactus opes. Idem, castris ponen-
dis dispersos nactus. Cæsar idoneam tempestatem nactus
dixit, id est assequutus. Id quod Festo Pompeio autore
scientissimè probatur, qui verbo nanciscor, significatum
assequendi potius, quàm inueniendi, in suis commenta-
riis tribuit: & plerisque veterum autoritatibus, in quibus
si nancisci inuenire dixeris, profectò absurdè & imperi-
tè loqueris. Hæc & pleraque in eo cum legissem, cum me-
iam tæderet, librum restituo, atque illos inuicem alter-
cantes disceptantèsque relinquo.

*Ex quibus victoriis olim consules, & deinde sequenti
duces, triumphare consueverunt.*

C A P V T XXII.

Veteres Romanos olim non ex quibuscumque victoria
triumphare consueuisse, sed cum bellorum & victo-
riarum causæ eo munere dignè viderentur, triumphos & vid-
gisse accepimus. Causæ verò triumphorũ licet à prima o-
rigine exiles fuerint atque tenues, quippe quia exiguis vi-
ribus & parua manu re agebant: postea, aucto dilatòque
imperio, maiores certiorèque fuere, vt triumphum munus
quisquã aspiraret. Cũ Veietes olim Tarquiniensesq; pro
Tarquiniis cõtra Romanos mouissent arma, & velut æ-
quo Marte vtrinque pugnatũ foret, quod vno plus He-
truscõrum in acie cecidisset, nec hostiũ quisquam postea

*Offendo, et
nanciscor.*

*Causa triu-
phorum à
prima ori-
gine exilis.*

die in conspectu erat digna res triũpho visa fuit. Itaque
Valerius consul, quamuis collega morte sublato, de Ve-
ientibus Tarquiniensibusq; triũphũ egit. Et P. Valerius,
& T. Licinius consules cum infesto exercitu in agrum
Sabinum profecti, primò vastatione, mox prælio ita hosti-
um opes afflixissent, vt nihil inde rebellionis timeri
posset, triumphantes urbem iniere, Quinetiam ex dediti-
tis & nõ captis urbibus, aut hostibus usibus & auersis, stãte
dictatore, à consulibus sæpe triumphatum est. De Priuer-
no & Pometia, deque Sabinis & Samnitibus, etsi non vi
captis, sed in deditiõnem acceptis, triumphare licuit: pro-
pterque auersos & palatos hostes, Claudius Petilius cõ-
sul, dictatore Q. Seruilio Hala, de Tiburtibus & Gallis
triumphauit. Et Cornelius & Bebius consules, quòd Li-
gures Aquanos non expectãtes bellum, in deditiõnem ac-
ceperunt, & ad duodecim milia in alias terras traduxe-
runt, de Liguribus velut acie victis triumpharunt. Pro-
cedente mox tempore, cum propagato imperio, cum ho-
stibus validioribus, magnis vtrinque viribus bella age-
rentur, cautum fuit, nec cui triumphum, nisi quinque ho-
stiũ millia cecidisset, & iusta acie magnas copias fudisse,
decernere liceret. Cuius rei fidem apud questores, vt
quid laboris exhaustum, quid ve cædis, nosceret, amplif-
simo testimonio facere oportebat. Idq; non ab re visum.
Erat enim triumphus ingens honorum cumulus, quem
multi duxerunt maximum vitæ bonum, quo nisi magnis
conatibus deuictis perduellibus, victores bello duces ho-
nestabant. Vtque nisi pro aucto imperio, non pro recuper-
atis his quæ bello amissa erant, triumphus cuiquam
decerneretur. Quinetiam nisi suo ductu & auspicio, ac
in sua & non aliena provincia, eaque pacata, & nullo ma-
nente bello, imperatores hostes profligassent & vicissent,
triumphare nemini licuit. Ideo Liviõ & Nerone consu-
libus deuicto ad Metaurum Hasdrubale, Liviõ, qui in
sua provincia rem gesserat, de Hasdrubale & Pœnis ius-
tissimè triumphauit. Nero autem, qui potior victoriæ
causa fuit, quod in aliena provincia suppetias collegæ
dederat, ouans in urbem vectus est. Exque duobus con-
sulibus eandem provinciam sortitis, contraque eosdem
militantibus, vni triumphum decretum, quod hostes

*Triumphorũ
causa exi-
les abroga-
ta.*

*Triumphus
quibus ad-
mittatur*

fusus egerat, cuiusque ductu & auspicio parta victoria fuerat, alteri negatum legimus, L. Valerio Potito & M. Manlio consulibus, quod contra Æquos in Algido prosperè rem gefissent, Valerio triūphus, quod perseverantior in hoste persequendo, instando, vrgédoque fuerat; Manlio verò, ut oans urbem iniret, à senatu datum est. Fuitque animaduersum, quod tametsi victis, fufis, fugatisq; hostibus, res triūpho dignas imperatores gefissent: si tamen neque dictator, neq; consul aut prætor exercitui præfuisent, neque legitimū haberent magistratum, cuius ductu & imperio victi essent & profligati, triūphare nemini fas erat. Propterea L. Cornelio Lentulo, magnis rebus gestis, negatus triūphus fuit, quod proconsul Hispaniam prouinciam non consul obtinuisset. Tametsi Scipionem proconsulem, & cui sæpe prorogatum imperiū fuerat, de Hānibale & Pœnis: & Cn Māliū de Gallogræcis, Paulūmq; Æmilium de Ingaunis Liguribus, & Pompejum Magnū de Sertorio, proconsules egisse triūphos legamus. Perraro enim alicui triumphare permiffum fuit, qui sine legitimo magistratu, & sine iusto imperio rem gefisset: præter Pompeiū Magnū, qui tametsi in senatum perætatem admissus non fuisset, eques Romanus adhuc, id quod contigit nulli, deuicto in Aphrica Domitio, triumphauit: cui hoc ferunt præcipuum contigisse, quod è tribus orbis partibus speciosos egerit triūphos: sicut Camillo, qui tres triūphos vnà egit, triplici victoria oans. Sed nec eum qui magnis perpefsi cladibus, & nimitū cruenta victoria esset potitus, tanquā lugubri, & parui compendij, quod multis funeribus, nō multis commodis rempublicam affecisset. Propterea Valerio consuli, victori contra Gallos, ob cladem exercitus, negatus triūphus fuit: cum magis dolor ciuib⁹ amiffis, quā victoriū hostibus fufis præualuisset. Nec eū qui exercitus Romā non deportasset, nisi per domitā pacatāq; prouinciā successorī deditisset, more maiorū: Est tamē memoriæ proditū, nonnunquā stantibus consulibus prætorem qui in sua prouincia res gesserat, hostesq; fuderat, etiam sine consulibus triūphasse: duōsque consules de eisdem hostibus parta victoria triūphantes urbem inisse. Neq; negauerim, nō semel, sed pluries in eodem magistratu, &

*Pom. Ma.
eques ad-
huc trium-
phauit.
Camillos
tres trium-
phos vnā
egit.*

cōtra eosdem hostes, propter res feliciter gestas, magnis sæpe ducib⁹ triumphare permiffum, quōdque à principio urbis, non curru triūphali, nec equo vehi triumphantes, sed pedibus incedere assueuerant. Postea equo vecti, demum curru quadriugo triūpharunt. Tametsi Romulum de Acron: Ceninensium duce, curru quatuor equorum triūphasse Dionysius assueuerat. Ac ex duobus imperatoribus in magistratu positis, illi qui in supremo gradu est, soli triūphare permiffum. Ideo cōsul cum dictatore aut prætore non triūphat, ne minor potestas maiori æquata videatur, neve auspicia quæ maioris magistratus sunt, cum minoribus confundantur, licet dictatorem & magistrum equitum vnā triūphasse sæpe legamus. Illud denique ex analibus constat, Romanū ciuem, quanuis reipub perniciosum & infestū, si bello victus foret, in triumpho deferri non licuisse: quōdque si contra piratas, seruos aut fugitiuos, vel aliud gen⁹ hominū Romano nomine indignum, bellatū foret, tanquam belli causā erubescenda, quāuis parta victoria, aut hostib⁹ fufis, aduersisq; , nemini triūphare licere. Contra verò ciues bello victos, quia lugubris victoria est, ipsiq; dux minimè imperator censetur, licet bene gerendę rei occasione data, neq; ouare, neque triūphare, vel supplicationes cuiquam decernere, dū respub. iterit, vnquā permiffum fuit, nisi post aliquot ætates, cum Aurelianus Augustus de Tretico viro senatorio (quem in oriente vicerat) & Zenobia muliere triūphauit. Apud Græcos verò seruatum diu est, ut qui imperator hostem fugasset, trophæo donaretur: qui occidisset, aut funditus euertisset, triumpho, vel encomio & peplo. Fuisset autem peplū, velum in quo qui facinora gesserant fortia, singula egregiè gesta, atque acerrima prælia & maxima effingere, illudque pro immortalī memoria exponere palam, & templis dicare assueuerat, scriptores produunt: in quo deorū imagines, sæpè clarissimorum virorum gesta effingebant. Quare Athenienses Antigoni & Demetrii imagines cum Ioue & Pallade effinxerunt in peplo. Nonnulli peplum eximij cādoris vestem sine manicis, aureis distinctam clauis, fuisse autem: quam quinto quoque anno apud Hylem mulieres sex & decem Iunoni contexebant. Encomion verò carmen in victoris

*Triūphan-
te, initio
urbis pedi-
bus incede-
bant.*

*Ro. ciuē in
triumphū
ducere non
licebat.*

*Græcorum
triumphi.*

Peplum.

Encomion.

*Epinicion.
Trophæi.*

laudem editum ad immortalitatem, quo ipsius res gesta magnificæ, illustri præconio canebantur, quod epinicion vocant: trophæum verò monumentum dixere nunc marmorum, modò æneum, cum inscriptione & titulis ævo perpetuo duraturis. Nonnunquam, si materia non superpetebat, lapides in ingentem cumulum aggerendo, vel insignem arborem excisis ramis, ibique hostium spolia statuendo, in memoriam posteritatis, bonis & fortibus viris pro trophæis erigebant. Tametsi qui primi ex Græcis æneum aut lapideum statuere trophæum, non magnopere probati fuerint, quod regum tantum nomina illis inscriberent, nec militum operam aut fortitudinem, quibus victoria parta fuerat, annotarent. Fuitque moris in locis quibus cum hostibus decertassent & vicissent, aut aliqua insigni clade affecissent, ibi victores duces pro monumento laudis cum ampla inscriptione trophæum ponere, & fortium factorum posteris dare memoriam. Quare Pericles nouies pro patria victor, trophæum posuit: & aliud Agesilaus inter Antracem Nartheriumque erexit. Lacones, quod Persas parua manu vicissent, porticum Persicam de manubiis trophæi loco extruxere. Idem contigit Fabio Aemiliano, qui ad Rhodanum deuictis Gallis, ex candido lapide velut monumentum magnæ laudis trophæum tulit. Sylla contra Archelaum potitus victoria, fixit stemma, in quo Martem, Victoriam, & Venerem, & se venustum inscripsit. Marius verò de Iugurta & Cimbris duplici est trophæo donatus. Metellus autem deuicto Sertorio aureum sibi poni iussit. Quod & Flaminius de torquibus Gallorum aureum statuit, cum elogiis monumentorum cladis illatæ. Claudius quoque deuictis Boiis, ex torquibus Gallorum vnum magni ponderis in Capitolio donum posuit, index victoriæ & triumphi. Sicut Octavianus, qui ex auro rostratæ columnæ in foro trophæum fixit. Germanicus verò de victis nationibus inter Rhenum & Albim, congeriem marmorum, structis molibus, Tiberio sacravit. Proditumque memoriæ est, Artemisiam, deuicta Rhodo, trophæi loco duas statuisse imagines æneas, vnam Rhodiæ ciuitatis, alteram illi stigmata inurentem pro æterna memoria dedecoris, ignominique acceptæ. Mirumque prodi de Numento Antiochii

*Trophæa
quibus statuere
sunt,
quo loco.*

*Trophæa
diuersa va-
riarum gen-
tium, ex di-
uersis cau-
sis.*

duce, qui cum in Arabia, æstuante vadoso & reciproco mari, prælio nauali contra Persas victor fuisset: mox æstu reuerso, pedestri certamine ibidem victor, gemina trophæa Ioui & Neptuno posuit. Sicut de Neoptolemo Mithridatis duce traditur, circa Mæotim æstate nauali pugna, hyeme verò equestri, glacie concreto mari, iidem in locis victoriam tulisse. Conuenitque inter peritos rei militaris, quod tametsi duces foeliciter rem gessissent, & insigni victoria potiti essent, si tamen precario ab hoste aliquid petissent, nec trophæo donarentur, nec encomio. Viriatus autem Lusitanus hæc temeritatis laudem tulit, vt potius victoria contra Romanos, trabas & consulares fasces triumpho loco in montibus figeret. Sic Pompeius, deuictis Hispanis & Alpinis gentibus, trophæa in Pirenæis iugis, quæ in Hispaniam iter est, excitauit. Et Domitius Aenobarbus, ac Fabius Maximus contra Allobroges, turres, fixis hostilibus armis, crexere. Inter cæteros memoriæ proditur Sesostris Aegypti rex, si cum hostibus qui magno certamine dimicassent, & præfenti animo restitissent, rem gessisset: ibi trophæum cum coleis & virili membro erigere: si verò remisso & languido animo, per ignauiam segniter victi, aut nullo negotio pulsati essent, contra eos muliebri genitali constituto, tanquam in desides & ignauos, trophæum ponere cõsueuisset. Apud Lacedæmonios verò, contra. Nam qui dux fortiter dimicasset, & cruento Marte, magnæque hostium clade vicisset, trophæi loco galli diis immolabat: qui verò deditioe & pacto, nec nimium cruenta victoria potitus, belli mala vitasset, bouem: vt signarent, magis decere imperatorem (iuxta Periclis sententiam) consilio & astu, quàm gladio aut multo sanguine fuso, victoria potiri. Neque prætereundum, quod tametsi ponendi trophæa, rebus prospere gestis, apud Græcos frequens vsus foret: regibus tamen Macedonum fuisse vetitum, ne illa erigerent; quippe cum Caranus deuicto Cisseo rege, trophæum posuisset, noctu veniens leo, illud evertit & difecit: inde velut fœdi ostenti malique ominis, vetitum est, ne in posterum reges Macedonum quæstis victoriis trophæa ponerent.

*Qui precario ab hoste
b^o aliquid
petissent.*

*Sesostris
trophæum.*

*Lacedæmonij
victoriæ
incurtant
laudabāt.
Periclis sen-
tentia.*

*Macedoni-
bus trophæ-
um erigere
vetitum.*

*Disceptatio Francisci Philephi cum Grammatico, au
Cicero aliquando ludum aperuerit.*

Franciscus Philephus, ætatis suæ homo doctus & fortunatus, inter sui æui poetas famam carmine primum auspiciatus est: à principibusque qui eo tempore floruerunt, magnis honoribus & re familiari auctus & honestatus fuit. Cuius vitia ineuntis adolescentiæ, postquam deferbuere cupiditate, cū iam ætate matura senesceret, magnis postea virtutibus emandauit. Is cū æuo ingravescente celebris famæ haberetur, & optimatum rogatu accersitusque Romam aduentasset, experiri, credo, volēs quantū dicendo valeret, Tusculanas quæstiones Ciceronis publicè in scholis legere aggressus est. Ad eum quotidie concursum studioforum iuuenum, & clari nominis professorum frequens fiebat. Ipsèque inter legendum firma etiam tunc voce & latere, nouis & exquisitis eloquentiæ generibus præceptisque discipulos imbuebat, exploratoque iudicio singula dicendi genera, & philosophorum scita multo cū nitore & cultu pensabat & rimabatur. Eum ego adolescentulus senem inter cæteros coæuos meos colui & obseruaui: cūque ad eum nos quoque ventitaremus, memini ipsum inter legendum dicere, Ciceronem cū eiusmodi quæstiones scriberet, cōuentum suæ ætatis studioforum habuisse, ludumque literarium quasi aperuisse: & pleraque hoc genus satis scitè & eleganter, vt mos ingeniumque eius fuit, non sine multo ornatu in scholis recensere. Cūque perorasset, & à lectione, vt fit, discipuli apud eum se colligerent & fabularentur, ipsèque illa eadem sæpius repeteret: animaduerti quempiam grammaticum florentis facundiæ, cuius nomen libes prætereo, eius doctrinæ æmulum, qui ipsum perniciali odio prosequeretur, sæpèque apud studiosos illum in inuidiam criminèque vocabat, singulàque non modo dicta factaque, sed verba & nutus obseruabat, contradicere: quæque ille dixerat, vera esse pernegare, neque apud auctores inueniri, Ciceronem ludum aperuisse, aut scholas studioforum habuisse, asseuerare. Cūque Philephus, mitis vt erat & placidus, non rhetorū scholas, in

Ludus Ciceronis.

quas homines passim ventitaret, sed tamen aliquos præstatis ingenij viros, studiosos disciplinarum Ciceronem edocuisse, & quasi ludum aperuisse diceret, idque testimonio probari illius ad Petum epistola, qua se Dionysium superiorem imitari dicit, qui cum Syracusis expulsus, Athenas commigrasset, ludum inibi aperuit: se pariter habere discipulos asseuerauit. Hæc & pleraque cū ille diceret: contraque eum alter insectaretur, & iam non contentione, sed clamoribus & prope dimicatione rem agerent, nec res sibi videretur posse: exandescens Philephus, tanta indignatione exarsit, vt illum indoctissimum omnium indoctorum vocitaret. Tandem communi discipulorum amicorumque intercursum, destitit ira & ardore illo animorum, composita controuersia, & lis direpta est. Sed cū postea in ipsius Ciceronis multiplici lectione versaremur, inuenimus id ab eo aperti significari. Namque ad Volumniū Cassium scribens, Cassiū & Dolabellam suis auribus frui asseuerat. Ad Petū quoque, Veniunt qui me audiunt quasi doctū hominem, quia paulo sum quàm illi doctior. Et ad Papyriū Petum: Hirciū ego habeo, inquit, & Dolabellam, dicēdi discipulos, cœnandi magistros: puto te audisse illos apud me declamitare. Vatinium quoque ad Ciceronem de Catillo inquit: Defenditur à Q. Volusio tuo discipulo. Quod & M. Fabius de Cælio & Pensa testatur: qui omnes à primo ætatis gradu Ciceronem in disciplinis bonarum artium sectati fuere. Sed quod de Cicerone, idem nimirum de Socrate, Platone, & Aristotele, aliisque doctissimis viris, qui scientia præcelluere, accepimus, qui bonis disciplinis iuuenum animos imbuendo, aternā sibi gloriam peperere, suisque dissertationibus & documentis diuersarū opinionum sectas inuenire. Antè omnes Pythagoras Samius iuuenū emulatiū studia, scholamque sophistarū in Italia habuisse fertur: pluresque discipulos reliquisse magnæ & expertæ virtutis. Sic Thebanū Epaminundā Lysias Pythagoreus, Aristoteles Theophrastū, & Syracusanū Dionysium Plato erudiuit. Ferrarūque eximius aliquis ingenio & doctrina inuentus est vir, cuius non aliqua monumēta studiorū mandata literis, aut aliqui discipuli sapientiæ præceptis aucti & imbuti, velut hæreditaria munera posteritati relictū fuerūt.

In quo gradu cognationis apud plerasque gentes matrimonia licuerint, & quam diversi mores in contrahendis nuptiis fuerint.

CAPVT XXIIII.

INter omnis constare video, licuisse quōdam passim & nullo defectu aut modo, veteres coniugiis affinium cognatorumque copulari: quod tamen non æquē apud omnes seruatum est. Nam etsi apud nonnullas Indorum gentes, Arabas, Persas, Maurōsque, qui iuxta Bactrianos sunt, ac Magos & Babylonios, quorū hoc institutū fuit, cum quibus Chryssippus sentire visus est, filios matres ducere vxores, & cum parentibus stupro coire, atque ex eis sobolem gignere passim licuerit, idq; inter eos coniugium nullis fuerit legibus vetitum: tamen apud reliquas vbique gentes, tam immanē scelus, lege & moribus sub graui documento interdictum fuit: nefas scilicet existimantes, filios cum matribus turpi amore commiseri, ferarum ritū: quod dictū auditūque scēdum & pudēdum est. *Egyptij.* verō sororum amoribus coniugiisque implicari, & cum his passim matrimonia inire solitauere, Quippe Ptolemæus, vt sororis quam miro amore deperibat, cōiugium sortiretur, & suam libidinem expleret, passim id licere permisit. Itaque vt dirum facinus, & notam turpitudinis nefariæ, velamento matrimonij obnubilaret, omnibus id p̄mitti voluit. Id quod Persis quoque licuit. Nam Cābyfes duas sorores, cum desiderium ferre non posset, & Darius Satyram iisdem genitam parentibus connubio sibi deuinxere. Idem Epirotæ & Macedones: siquidem & Ptolemæus Ceraunicus Arsinoē duxit, & Olympias Pyrrhi filia, fratris coniugio posita fuit. Contra verō omnis ferē Græcia, qui inter priuatas necessitudines cum sororibus cōmisceri interdictum habuere: nefandūque putauere eodem parente genitos, inuicem incestis nuptiis detineri. Tametsi Atheniēsis germanas ducere vxores, crimini datum nō fuerit: quippe Cymon Elpenicen duxit, & ex illo traditum, impunē cum sororibus coniugari. Persis quoque legitimum fuit: neque pudendum visum est, non modō sororibus, sed & filiabus commiseri. Nanque Artaxerxes Athosim atq; Mēstrim filias iustæ vxoris loco habuit: & alij

impunē id factitarūt, quod Græci & pleraque gens improbum nefandūque existimarunt. Præ omnibus verō Lesbij scēdisimæ Veneris fuisse traduntur: apud quos nihil synceri erat aut incontaminati: adeo vt ne capiti quidem parcerent, & omni scēda libidine se inquinaret. Apud Romanos verō tam informia cōiugia, lege & moribus interdicta fuere: apud quos licet eum affinibus, cum quibus summa erat necessitudo, coniugalem inire copulam esset lege vetitum, ea de causa, vt nouos affines agnationibus familiarum, multasque propinquitates & clientelas mutuis affinitatibus sibi adsciscerent cognationis iure: tamen cum sobrinis, aut defunctæ vxoris sorore, vel mortui fratris vxore copulari non vetabatur. Cæcilius enim Metellus, vxore defuncti, illius sororem desponsam tulit. Et Brutus Porciam sobrinā, nulla prohibente lege, desponsauit. L quoque Crassus ex defuncti fratris vxore filios eduxit, & propagauit. Ex descendentibus verō ad neptes vsque coniugia Romani vetuerunt, id quod etiam plebiscito cautum fuit. Sed fratris filiā ducere vxorem, licet antea lege vetaretur, subsequētis inde tēporibus, passim id licere principes voluere, postquam Claudius Cæsar rem desuetā vsurpauit, vt Agrippinam, cuius amore deperibat, sibi vxorem desponsaret. Idem apud Græcos licuisse cōperimus. Nanque Alexandrides sororis filiam sponfam duxit: ex qua Dorycum, Leonidem, & Cleombrotum genuit: quod succedenti æuo à Nerua fuit seuera constitutione inhibutum. Proditus tamen memoriæ est Antoninus Caracalla, præter instituta maiorum, nouercam Iulian vxorem duxisse, nuptiasq; incesto primus polluisse, causatus, principi quodcumque liberet, impunē licere. Et licet socrus genero copulari nullis auspiciis posset, sobrini tamen filiam vxorē ducere nullæ leges vetuere. Scipio enim Nasica Africani maiorem filiam nullo prohibēte iure sibi desponsauit: quod alij frequentes factitarunt. Procedente mox tempore, Valentinianus Cæsar, vt soboles passim propagaretur, gentēque assatim redundarent, duas simul vxores ducere licere, duobusque impunē coniugiis commiseri lege sacrata sanciuit: quam legem Iulius Cæsar decreuisse dicitur, vt liberorum quærendorū causa, quot vel-

*Lesbij.**Romanis.**Fratris filiā ducere licet Romanis & Græcis.**Nouercam ducere.**Sobrini filiam ducere.*

*Vxores
quot quisque
voluit
ducebat.*

*Demetrii
libido.*

*Athenienses
urbanam
ducebant
uxorem.
Spartani.
Brachma.
Numida.
Mauri.
Persarum &
Assyriorum
reges.
Ritus di-
uersi in co-
trahendis
nuptiis.
Thracas.*

*Babylonii
& Assyr.*

let quisque uxores ducere, facultas foret. Id quod apud Siculos & Athenienses in usu fuisse quandoque inuenimus. Siquidem Dionysius vno simul tempore cum Doriade Locresis & Aristomacha Syracasana nuptias celebrauit. Et Demetrius Antigoni filius, atque Euripides poeta duobus simul coniugijs nihil veriti sunt copulari, Socratem quoque tradunt simul Xantippen & Myrtonem Aristidis neptem habuisse uxores. Ipse vero Demetrius tam inexhauste libidinis fuisse fertur, ut postpositis armis & omni apparatu belli contra Megarenses, Lamia prostituta amore accensus, inseruiret: ut haud immerito Lysimacho ostentanti vulnera quae cum leone mirae magnitudinis pugnans, passus fuerat: ipsius legati respondisse ferantur, quae alludentes, Demetrium quoque meretricis Lamiae in collo notas & vulnera dentibus inflata, exhibere potuisse. Proditum vero memoriae est: Athenienses, ut exhaustam iuuentutem belli cladibus repararent, decreto cauisse, ut urbanam cines ducerent, & ex altera liberos tollere non vetarentur. Apud Spartanos duas simul duxisse, crimini fuisse datum satis constat (licet aliqui contra vetitum pessimo id exemplo factitarint) Lycurgi lege, quam binas uxores vnas aedes incolere, atque in eadem domo habitare non permisit. Brachmanes, Numidae, & Mauri, pro modo facultatum uxores habent, itaque multis denas, plerisque vigenas habere permissum est. Reges quoque Persarum & Assyriorum, plures, quibus ciuitates pro redimiculis & muliebri mundo largiuntur, habent uxores. Sed sicut apud diuersas gentes, nationesque dispares gradus affinitatis cognationisque, quibuscum iungerentur, definiti fuerunt: ita mores obscenos & sordidos ritus, ac sceda quaedam solennia in contrahendis nuptiis, pleraeque gentes dispari obseruarunt modo. Quippe Thracas mulieres nupturae, non paratum arbitratu, sed praemijs nubunt. Virgines enim quae forma praecellebant, a viris precio exhibito, & certa subtaxata pecuniarum summa, emebantur. Contra vero deformes & minus decorae, precijs mercabantur viros quibus nubarent. Babylonii & Assyrii peculiare fuit, nobiles virgines ad forum in vnum cogere, circumstanteque virorum turba, per praconem singulas auctionari: ut quae com-

placita foret, precio exhibito, aut datis vadibus, sponsa duceretur. Apud Taxilos, Brachmonesque siqua propter inopiam virum nascisci non posset, in forum virgo producebatur: & classico euocata turba, pudibundisque ostensis & reuelatis, cui complacita erat, nuptui dabatur. Bœotijs & Locris nihil erat in sponsalibus firmum, nisi sponsus & sponsa in ara Eucliae virgini dicata, prius libarent: haud aliter, nisi more solenni antea libassent, matrimonium esse rati. Qui mos Romae quandoque inualuit: siquidem olim nuptura, in sinu Futini dei sedere cogebatur. At apud Indos, nisi nubentes vnguento quod ex arboribus Phasis fluminis distillat, delibuti forent: neque matrimonium, neque cognationis iura legitime contrahi putarunt. Sicut Atheniensibus nulla dabatur nuptui, nisi prius Dianae sacra obisset. Nam vestem induebat, cui crocoton dixere nomen: neque initiari poterat decennio maior, vel quinquennio minor. Samnitum institutio talis erat, non cuius homini nuptui locare filias, sed decem deligebantur quotannis virgines ex omni turba: quae totidem magnae indolis iuuenibus darentur, compare voluntate, ut si a suscepta vitae institutione, aut a bono honestoque decederent, per ignominiam illi virgo adimeretur, alterique locaretur. Proditum quoque memoriae est, Phoenices virgines in iustis & lupanari vulgo quaestum facere in phano Veneris in oppido Sica: ex quo quaestu meretricio dotes parare, & ita virum nascisci: de reliquo vero donum Veneri exhibere. Quod apud Cyprios usurpatum fuit. Nam virgines nupturae, ad littorae descendere, & cum hospitibus commiseri, vulgatoque corpore quaestum facere solebat, donec dotes, quibus virum nascisceretur, sibi compararent. Harmenijs lex est, ut virgines in phano vetustissimo & sanctissimo Aetidis deae prostituantur: vbi ipsius statua ex solido auro sita erat, quam Antonius expulit: quibus emeritis, cuiusvis praecipui hominis coniugium sortiri fas erat, nemine abnuente, aut tale coniugium detrectante. Indi vero maximum decus arbitrati sunt, siqua virgo eleganti munere, aut insigni dono price artis digna foret. Quibus in more fuit, ut parates nobiles filias in caetero praestantissimorum iuuenum producant:

*Taxili &
Brachma.*

*Bœotij &
Locri.*

*Eucliae
ara.*

*Romani.
Futinus.*

Indi.

*Phasis flum.
vici.*

Athenien.

*Crocoton.
Samnites.*

*Phoenices.
Sica.*

Cyprij.

*Harmenijs
Aetidis.*

Indi.

exque illis virum sibi deligat: qui fortitudine, cursu, pugna, aut specie corporis ceteris antestaret, nullaq; dote exhibita, quem sibi illa virum delegerat, sp̄s̄um abducebat: quippe cum non genere aut nobilitate, sed libet̄es cum viris insigni corporis forma iungantur, vt species manaret ad posteros. Quod & Catheorū dicit̄ propriū fuisse, vt sponsa sibi virum deligat: sed vt eo fœdere iungatur, vt viro defuncto, eadē pyra oppetere cogatur. Segoregiorum vetus erat mos, vt paratis instructisq; mēsis, inter epulas virgo iatroducatur: & cui ex cōiuiis aqua dederat, eum sibi virum delegisse videbatur. Sicut apud Talcheas Libycam gentem, vbi multi vnam expetunt: apud futurū socerum instructis epulis, coram sp̄sa scommata iactitant, fabellas & iocos: cuiq; arridet mulier, illum sibi delegisse censetur. Nonnūquam posita virgine, in victoris præmium decernebant. Indi luctatione & pugnis, victorq; præmium sp̄s̄am abducebat. Idem apud Sacas extimas Scythiæ gentes: nāq; hi solebāt pro sponsa cum rivali pugnis decernere, victūque velut deformatus ignominia, pudibundus & mœrens, in latebra degere, & alterius aspectum lucēmq; vitare. Circa Mæotim gens est, Laxamatas vocāt, apud quos virgo nisi qui hostem confecisset, nuptui dabatur nulli. Et ex Carmanis vxorē ducebat nemo, nisi qui hostis caput ad regem detulisset. Apud Syginnos Persicam gentem, mulier aurigandi perita, quemcunque vult virum ducere, ius habet. Trogloodytæ verò, scēmiaas viris desponsas, primis noctibus cognati affinesque producunt, illasque promiscuis adulteriis patere sinunt, postea perpetuæ pudicitig adscriptæ, seuerissimis pœnis, vel minima coniectatione, si deliquissent, coercebantur. Quem morem Gymnesiarum incolis, Balearibus, & Lydis inualuisse legimus. Tradunt quidam Andrimachidis in Aphrica populis, vsum multa secula viguisse, vt virgines nupturas regi in primis offerant, vt illarum pudicitiam ante solēnoia nuptiarum delibaret. Quod à Volsinientibus quandoque seruatum legimus, vt seruili pressi dominatu, ingenuas filias seruis delibadas darent. Ebulibus verò insulis rex imperare dicitur, qui sine spe coniugij, in quancunque cōmotus fuerit, vsuariam capit. Apud Æthiopes pleraq;

gens

gens solennes nuptias nō nouit, quia passim & indiscrēto, concubitu miscentur. Garamantes quoque nuptias non nouere, sed ferarum ritu passim in Venerem ruere licebat. Quod quidem à barbaris frequens vsurpatū est, qui turpi coitu se immiscētes, expertes tori genialis fuerē. Inter quos Lymirini populi traduntur, vulgato concubitu, cōnubia habere promiscua, filiosque editos post quinquennium in vnum coactos, suum quēque similem agnoscere, & pro filio educere. Neque omiserim quod traditum est, apud Persas Medosque, reges quam plures habere vxores, mulieres verò quā pluribus nubere: quæ autem paucioribus quinque viris nupsisset, agrestis habebatur & sordida. Thraces quoque honori ducūt multiplici cōiugio & numero vxorum gloriari: sicut Germani, qui licet singulis vxoribus contenti sint, nobiliores tamen plures habere vxores pro decore familiæ & maiestate putant. Apud Arabas, Nabathæos & Britannos in vsu fuit, vt conanguineis cognatisq; omnibus vna vxor sit, ad quam per vices quisque suo ordine admittitur: ingressurūq; ad eam, baculum pro foribus ponit: alterius verò congressum pro adulterio luit. Ac ne nimium multa complectar, néve vterius barbaros ritus morēque recensēam, de his hæcenus dixisse abūdē fuerit. Illud vtique verum est, quod à Græcis & Romanis pariter factitatum nouimus, vt vxorem quam quis duxisset, etiā sublatis liberis alij dare vsuariam, ex qua liberi gignantur, mox illam vdicare legibus & moribus permiffum fuisset. Sic Cato Martiam vxorem amico dedit, & Socrates Xantippem. Atque alij id sepe factitarūt: quem morē apud Lacedæmonios Lycurgi lege, Tapyrasque, & plerasque gentes inualuisse, documenta sunt: qua cauetur, vt ad senioris vxorem, iuuenis florenti ætate, tollendæ prolis causā admittatur: legibus verò Solonis sancitur, vt orbæ puellæ qui sunt genere proximi, nubant, vtque si maritus ad rationem veneream minus potēs foret, mariti propinquus illius vxorem nanciscatur. Quare Attalus Asiæ rex, cum falsus rumor inuassisset, Eumenem fratrem morte sublatum fuisse, protinus illius cōiugem vnā cum regno sibi vendicauit: deinde Eumene superstitē, vxorem illi simul & regnum restituit.

*Æthiopes.
Garamantes.*

*Lymirini.
Reges Persarum & Medorum.*

*Thraces.
Germani.*

*Arabes.
Nabathæi
Britanni.*

Græci & Romani vxorē aliis vsuariam dabant.

Soloni lex.

Quid sit artemon apud iureconsultos, & quod dicatur plumbum in ripa positum, de quo ambigitur apud multos.

CAPVT XXV.

L. Malū ff. de verbo. signifi.

MAlum, naus esse partem, licet pleræque naues sine malo sint: artemonem verò non esse naus partem, Labolenus ex autoritate Labeonis, in primis magni & docti viri, de verborum significatione notauit. Quæsiui ego à iurecòsulto maximo temporum nostrorum, claro in iudiciis & foro, quid esset artemon, qui quasi additamentū, non pars naus à iureconsulto censeretur: cumque ille ex opinione interpretis, artemonem gubernaculum, seu clauum naus diceret esse: rursus quæsiui ab eo rationem tam variæ decisionis, cur malus naus pars sit, cum pleræque naues sine malo sint: gubernaculum verò pars naus censei non debeat, cum extorto gubernaculo naus haud dubiè fluitaret, & incommoda fieret, arbitriumque moderandi deperiret. Quippe sicut gubernaculum, sic malus naui faciliè demit & addi, figique & refigi potest: plūsq; operæ & negocij gubernaculum naui, quàm malus præstet. Cùmque ille subdubitare aliquandiu visus, non faciliè obiecta dilueret: tandem dixit, à nostris interpretibus pleraque minus commodè & verè definiiri: ob quæ non solùm imperiti legum & rudes, sed & docti in dissonos sensus dilabuntur: multipliciq; affecti errore, veros significatus non planè percipiunt. Non enim gubernaculum naus artemon fuit, vt falsò illi opinati sunt, quippe gubernaculum non esse naus partem dicere, est improbiſsimæ insipientiæ, sed artemon trochleæ genus tractorium est, quod ἄρτεμονα Græci vocant, quo fune ductorio per orbiculos traiccto, & acto in gyrum, vt nostri moris est, facili ductu importantur onera vel exportantur: vulgòque, quantum coniectura assequimur, organum dicitur. Is autè artemon, naus pars non erat, cum non nauigationi, sed oneri inferendo machinæ commodè constructa fuerit. Iterum idem Labolenus plumbum quod pro tegulis tecto appositum foret, ædium partem esse, ex autoritate eiusdem Labeonis asseuerat. Quod verò in ripa tegendi causa locaretur, contrà esse dixit: quo fit, vt vendita domo vel legata,

Alciatus artemonem aliter definit. Vide eius cõment. in rir. de verbo. signifi. l. malum. Artemon quid verè significet.

plumbum quod esset in ripa, venditioni aut legato non accedat. Quid esset plumbum in ripa, sæpe à iuris professoribus quæsiui. Et tamen nonnulli inani opinione ferantur, ipsèque legum interpret alioqui faciliſsimus, ingenuè se id ignorare fateatur: animaduerti tandem plumbum quod esset † in ripa tegendi causa, illud dici conuenire, quod tecto destinatum, necdum appositū, aliquo in loco relictum, donec tecto apponeretur, cõmendatūve fuisset: esseque in ripa id commodè dici, quod parieti in hæres erectum, ita subsidet, ne humi iaceat penitus, vnde vulgò arripere dicunt. Id autem plūbi quod ita hæsit, & subsidet, in ripa esse dictū est. Fuit ergo opinio Labeonis, quod tamen tegulæ plumbeæ quæ in tecto sitæ erant, ædificij pars forent: illas tamen quæ sepositæ muro adhæserant, vt paulò post apponeretur, ædificij partem non esse, licet ad eum vsum destinatæ, vt pro tegulis tecto inseruirent. Itaque legata domo aut vendita, plumbum quod in ripa ita situm erat, venditioni aut legato non accedere, legitimè putarunt.

Quod esset collegium fratrum Arualium Romæ institutum, quære Salij sacerdotes, & quot societatum genera fuerunt.

CAPVT XXVI.

Primum sacerdotum Romæ collegium, fratrum Arualium fuisse multi asserunt. Hoc enim sacrum à principio originum Romulus instituit primus. Nam cum legibus armisque urbem muniuisset, ne religio in bene instituta ciuitate deesset, vndecim fratres Aruales constituit sacerdotes, seque duodecimum. Fratresque ideo appellauit, quasi mutua charitate & cœdere nexi forent. Refert tamen Masurius Sabinus, Accam † Larentiam Romuli nutricem, duodecim eduxisse filios, & cum vnum fato amisisset, in defuncti locum Romulum asciuisse: ipsūque & ceteros Aruales appellasse fratres, quod focij essent & ferè pares, agresti & pastoritia sodalitate coniuncti. Horum insigne fuit spicea corona alba, infula alligata, quam, dum operantur sacris, singulos gestare solenni more decebat: quo insigni ab Acca Larentia donati primum fuere: isque honor per-

† Hypæthrij legit Alciatus loco supra citato.

Primum collegium Romanū.

Fratres Aruales cur dicti. Romuli nutrix. † al. Larentiæ. Et ita deinceps.

Soldani.

*συνοδοθι-
σνοτης.*

*Hunnorū
feditus.*

Hiberū.

Cantabri.

*Sociani.
Soldani.*

Aethiop.

ennis illis perpetuo manfit, ita vt nullo successu vel eg-
su, tanta societas nisi vita finiretur: tantęque fuit ampli-
tudinis, vt etiam ab hostibus captos, & in extrema for-
tuna, aut exules, quanuis nullo postliminio redęptos, ho-
nor hic comitaretur. Apud Aquitanos verō Soldani di-
cti sunt, quorū societas erat, vt iisdem vitę cōmodis opi-
būsq; promiscuo vsu fruantur: siquid autē aduersi con-
tingeret, eisdem casus, eandēque fortunam, ac etiam
vitę interitū, vnā subire cogentur. Quod ab Aegyptiis
vsurpatū legimus, quibus amicitię genus & fodalitium
fuit, cui nomen συνοδοθισνοτης, quasi commorientium,
qua nulla sanctior firmiorq; fuit: quo genere Antonius
& Cleopatra, cui plus nimio se addixit, mutuo affectu
deuincti fuere, hac lege copulati, vt si fatale quippiam
aut diri casus alteri contigisset, alter tanquam pœnæ so-
cius, eundem fortunę exitum esset laturus, sociūq; & co-
mites essent fortunarum & calamitatum. Apud Hunnos
tale scēdos inexplicabili nexu contrahebatur, vt viginti
viri generosi spiritus, eisdem sacris initiati, vnā comites
essent consiliorum & voluntatum: eo vinculo, vt in cōi-
ctu frequenti & cōtubernio mancant, & ne punctū qui-
dem temporis vacuum relinquunt: prosperaq; & incom-
moda mutuis officiis ferāt ad supremum diem: morte au-
tem obita, superstites defunctū efferant, & comitētur.
Hiberorum verō mos fuit, vt amici in familiaria iura af-
fueri, principi se deuocent, vitę mortūq; vītores: qui-
que ita in cohorte amicorum deuoti erant, omnium con-
siliorum secretorūque participes fiant, & si quid ti-
mendū accidisset, omnes casus, & fortunę minas, atque
vnā mortē oppetere cogantur. Qui mos Cantabri fuis-
se traditur, vt pro amicis & scēderatis, sociali fide se im-
molare, atque interire non dubitaret, in signi testimonio
mutuę charitatis & perpetui amoris. Ex Socianis que-
que Gallorum gente, sexcenti ex primoribus, Soldani
vocati, vnā cum rege viuunt & commoriantur: metas pu-
tantes, superstitem principi suo esse. Apud alios verō in-
timi familiares, qui manus, mens, lingua, & oculus, atque
aures principis vocantur, in eodē cultu & cōiutu sunt,
rei nullius ignari, & amici principis, qui arcana consilia
& abditos sensus soli cognouerūt. Ab Aethiopibus ser-

uatum est, vt familiares in regis societate per omne ob-
sequium insinuati, vnā cum rege ad supremos annos vi-
uant consociati & scēderati, qui summum inter amicos
locum tenent, & si qua corporis parte rex mancus fieret,
eodem membro se deformat, eōq; morte sublato, spon-
te intereat. Tauris apud Scythas cum regibus precipuē
gratos, & qui magno in honorē fuissent, ex amicis sepe-
lire in vsu fuit, cui rex tanquam pignus amoris aurem ab-
scindere solebat. Apud Græcos vsurpatum est, vt cum
aliqui inexplicabili nexu copulatur, vno pallio inuicem
se operiant, & morte obita eodē tumulentur: quo signi-
ficabant, duo simul corpora concordibus animis & vna
mente teneri. Priscis autem Longobardis maximum fuit
amoris vinculum, apud aliquem ponere barbā. Is enim
intimo scēdere astrictus erat, apud quē lanuginem quis-
piam deposuisset, sicut apud Persas donari anulo à rege,
scēdos inexplicabile & summi amoris vinculum putaba-
tur. Huic ergo Larentię quę Flauia dicta est, mensē A-
prili solennes dies & sacra ab Anco instituta, Romani
assiduē celebrant: quę Larentalia dicta sunt, & decimo
calendas Ianuarias, qui dies Ioui feriatas erat. Cui Mar-
tis flamen, plerūque pontifices in Velabro, vbi Larentię
ara & statua erat, sacrum anniuersarium facere, ad eiu-
que sepulchrum Decembri mensē cōuenire frequentes,
& dare inferias solebant, quod populum Romanum de-
cedens heredem fecerat. Cuius rei causa, eius dies inter
fastos relatus fuit. Statāque die flamen Quirinalis illi
quotaanis sacrum facit. Huius postea exemplo inter Ro-
mulum & Tatium inita societate, retinendis Sabinorum
sacris, sodales Titij à T. Tatio, vel à titiis aibus, quas
obseruant augures, denominati sunt. Post quę, sodali-
tates, sacris Idęis magnę matris receptis, Romę sub idē
tempus inuentę, veluti publica munera habita sunt, sic-
ut sub Tiberio Augustales, qui numero quinque & vi-
ginti ex primoribus vrbis, sorte ducebantur; quos Tibe-
rius Iulię gēti sacrauit. Et Antonini temporibus Anto-
niniani sodales, mox Aeliani, & Aureliani, & demum
Fauftidianę puellę ad imaginem antiquitatis nuncupa-
tę, qui in principis comitatu inexplicabili scēdere vincti
erant, & post funera illi flamines & sacerdotes consecra-

Tauri.

Græci.

Longobar.

Persę.

*Larentia
sa.*

*Sodales
Titij, Ti-
tij aues.
Sodales
augustae-
les.*

*Sodales.
Anto-
niani.*

ti. Sed cum à Romulo hoc sacerdotium primum institutum ferant, quin reliqua sacra Numa summus religionum cultor obiverit, nulla cōtrouersia est. Nam & pontifices, flamines, salios, atq; augures ab ipso inuentos tradunt. Fuere enim salij Martis sacerdotes numero duodecim ex patriciis, liberi & ciues, & qui neutro parēte orbiati essent, à Numa seu Tullo Hostilio bello contra Fidenates (vt Liuius autor est) voti causa nuncupati, qui postea numerū saliorum duplicasse fertur, ita vt quatuor & viginti, belli pacisq; temporibus collegio cooptarentur: cuius sacri causa hæc & origo fertur: Cū enim regnante Numa, morbo & afflatu noxio ciuitas affecta esset, eaque lues nullis sacrificiis aut piaculis sedari videretur posse, peltam æneam è cælo, in qua Romanorū facta sita erant, in manus Numæ decidisse ferunt. In qua cum vt bis salutem sitam crederent, ne inuentu facilis, & ob id furto exposita esset, alias vndecim elaboratæ artis eadem facie mēsurāq; à Mamurrio fabro, ne dinosci posset, constructas dicunt fuisse: illasque in Martis sacrario asseruasse, illarūque custodes, salios vocasse: quorum princeps præsul, alter vates, alius magister, qui præsidebant, dicti. Illorūque insigne tunica erat punicea, & æneum in pectore tegmen, quod supra tunicam versicolore m inducebant: tum balthei, & æneæ galeæ: quibus ornatu Martio mense, cum tripudiis ad tibiam, solennique saltatu cœlestia ancyilia eiusmodi ferentes, culti ornati que prodibant: ipsique giadiolis illa percutientes, cum gressu & gradu composito, pulsu pedum ad sonum vocis modulato, per Capitolium & forum, p̄eque urbem incedebant. Inq; eo tripudio Mamurrium fabrū, qui tam exactè illa molitus esset, in nominis memoriam sempiternam, ac pennatas impennatāq; agnas pro spicis & arctis, & Luccium Iouem, Ianūq; deorum Deum, aliōsque deos, excepta Venere, quā in carminibus saliaribus nominare nefas erat, verbis subobscuris, Marti cōsecratis, quæ nec mutare licebat, ritu prisce religionis, in sine carminum referebant. Post aliquot verò ætates, imperatorum nomina suis carminibus salios adnotare constitutum fuit: vt illorum quoque memoriam sempiternæ gloriæ mandarēt. Quare Germanici nomē saliarum carmine,

Salij.

Pelta calix
delapsa.Insigne saliarum.
Tripudia saliarum & carmina.

Venere in carminibus saliaribus nominare nefas erat.

& mox aliorum principum, intercurſu temporum celebrata fuere, quæ tempore flaminica dialis vxor capillum pectere, antequam ancyilia conderentur, vetabatur: quorum sacra & festos dies cœuis sumptosis, & comestationibus cum cantu & symphonia opiparè celebrare soliti sunt: in quibus fuit coronas & alia conuiuuii oblectamenta adhibebant, Hicque dies religiosi & sacri mansere in posterū. Quod sacerdotium quanti fuerit, licet æstimare, quod nisi ex patriciis ad hunc honorem admittatur nemo: & nisi liber & ciuis, patrimus & matrimus foret. Quodque Appius Claudius triumphalis, Scipio Africanus, & L. Bibaculus inter salios esse, & hæc sacra atrestare, gloriæ duxere. & Titus Vespasianus, quod numero Saliorum fuisset cooptatus, gratias egit. Antonius quoque Philosophus, natus octo annos, ab Adriano Cæsare inter salios adnumerari, laudi duxit, velut magni splendoris munus ferret. Erātq; constitutum, vt qui consulum aut prætorum, aliūve magistratum gereret, ancyilia ferre, & inter salios esse cogi nequiret. Præter quæ, etiam apud Latinates, Salios Martis sacerdotes fuisse: & in sacris Herculis ad magnam aram, salios sacrorum ministros cum cantu psallere consuisse, comperimus. Et tametsi Martio mense ancyilia deprompta è Martis sacrario prodirent, siquando tamen gentibus nationibusque iustum piūque bellum per feciales indicabatur, ancyilia in eodem sacrario, aut in curia Saliorum commouere moris erat, quasi eo motu Martē è sua sede excitum, eoque propitio & volente, arma expediri, legiones conscribi, exercitus apparari, atque omnia hostilia esse designarent: qui dies religiosi & infans habitus sunt, quibus antequam conderentur, sponsalia inire, peregrè proficisci, aut pacis fœdera tractare, vel aliquid publicæ priuatæve rei incceptare, velut mali auspicii, tristisque maneret exitus, ominosum fuit.

Quot lictores apparitoresque habebat dictator, quod consules aut prætores, que stioresve, qui resecures habebant, & qui non.

CAPVT XXVII.

Quod Romuloparto regno cū sella curuli trabecāq; & reliquo ornatu se augustiorem fecisse, tum
f iiii

Saliorū sacra & festi dies sumptuosi.

Sacerdotij Saliorum dignitas.

Belli indicatio.

maximè duodecim lictoribus insignè fecerit, qui fasces securèsq; velut insignia maiestatis præferrent, à multis est memoriæ mandatum. Nonnulli Tullum Hostilium Romanum regem, primo purpuratum cum lictoribus & fascibus in publicum prodisse ferunt. Sed perpendimus non lictores modò cum fascibus, & securibus, sed apparitores quoque regè præire consueisse. Fuere enim apparitores, ministri regij, qui astabant lateri, & corporis stipatores erant: vt si quando opus esset, ad imperiū nutūmq; regis præsto forent. Præter quos fuere viatores in regio comitatu qui quoties senatus cogendus esset, ex agris Senatores aduocarent, contumacèsq; citare & arriperent. Quippe cum priscis temporibus proceres ciuitatis morarentur in agris, si quando consiliū publicū cogendum erat, à villis accerserentur in senatum: ex quo qui eos euocabant, viatores dicti: quique ex viatoribus ligandi cogendiq; ius habebant, lictores nominati sunt: quibus iussu regis delinquentes vincire, nudatòsq; virgis cedere, & si crimen exposceret, securi percutere, negotium erat. Ideo lora in sinu gestantes, regi apparebāt, quibūsq; mandatum erat, facinorosis & delinquentibus crura & manus ligabant, vt post verbèra nouissimo exemplo afficerent. Præter quos fuit accensus & præco, qui dicto cōsulis alteriū sive magistratus ad imperiū nutūmq; præsto essent, Accensus, vt ad concionē: præco, vt ad comitia quirites aduocaret. Quod munus vt esset expeditius, libertis dari consuevit, sicut ministrorum & apparitorum, Brutiaris, coactis seruilia exhibere, pro eo quòd bello Punico secundo post cladem Cannensem ad Hannibalem defecissent primi. Sed cum post exactos reges, eosq; creatis, omnia insignia quæ apud reges erant, populus consulibus cōcessa voluerit, Brutus & Valerius Publicola, qui assertores & vindices Romanæ maiestatis fuere, cum statuisent non formidolosum & ferū, sed mitem & plebi percharum efficere consularum, vtq; offensionem & inuidiam vitarent, in publicū prodeuntes eum eisdem quibus reges insigniis, secures à fascibus dimouerunt: & cum solis fascibus ad populū concionati sunt. Inde mansit in posterū, vt cum duodecim fascibus, totidem lictores sine securibus consuli prærent. Hæc

*Lictores.**Apparitores.**Viatores.**Lictorum munus.**Accensus. Præco.**Brutiaris. Secures ab ipse post exactos Reges.*

enim facere insignia summi honoris & imperij consularis. Illis ergo magistratibus secures cum fascibus in vrbe præferantur, qui sine prouocatione summum imperij tenebant, vt dictatori, & decemuiris, à quibus ad maius tribunal prouocatio non erat. Dictatori ergo pro honore summi imperij, quòd plus iuris & maiestatis haberet, quatuor & viginti lictores cū fascibus & securibus, viatorèsq; & apparitores, qui summonerent turbas, præstant: consulibus in vrbe duodecim lictores cū fascibus tantū, dēptis securibus: foris verò, vt in decreta sibi prouincia, aut quū castris & legionibus præessent, fasces cū securibus, vnāq; lictores apparitorèsq; præcedebant. Idq; id eo cautū, & provinciā perniciosis hominibus purgare, illorūmq; audaciæ & temeritati obuiam ire, flagitiāque & dedecora pœnis & damno multare valerent. In vrbe enim consuli cum securibus esse ius non erat: quippe suprema potestas, & ius de nece cuius consuli intra pomerium non datur. Obseruatūmq; fuit, vt inter consulem & proximum lictorem, nemini officij causa nisi consulis filio aditus esset. prætori verò in vrbe non duodecim vt consuli, sed sex tantummodo lictores, apparere solent: extra verò vrbe, aliquādo cū securibus apparuisse inuenimus. Paulo tamen Æmylio in prætura priuilegio honoris duodecim secures apparuisse ferunt, vt consulare maiestatem in prouincia præ se ferret. Tribuni autem plebis solum viatorem, apparitorēmq; à prima origine sine lictore habuere: qui etiā libertini erāt, quippe cū Tiberius Gracchus in tribunatu libertis apparitoribus primus vsus fuisse dicatur. Postea verò quā prouincias sortiri cœpere, & illis cū imperio præesse, etiā lictores habendi tribuno facultas data est. Quæstores verò, ædiles duūiri, & minores magistratus, qui prehensionē & vocationē non habebant, in vrbe nec lictore vtebātur, nec viatore: tametsi prætorē duodecim secures cum fascibus, & quæstorē, lictorē, & fasces quādoquē habuisse legamus: quod in prouinciis, quas sortiti prætores quæstorēsq; fuerant, nō autē intra pomeriū id licuisse apparet, Extra vrbe enim his vti fascibus & lictoribus interdū cum securibus, licebat, vt sceleris & perfidiæ pœnas à facinorosis expeterēt: in vrbe verò minimè,

*Secures cū fascibus præferbantur post exactos reges.**Cōsulibus quot lictores Vide de hac re infra. li. 2. cap. 27.**Ius necis intra pomeria cōsulibus non datur.**Prætori in vrbe quot lictores.**Tribuni plebis viator & apparitor.*

*Questor
parricus,
qui & Par
ricidius.
Lictores cū
fascibus in
vrbe habe
re quibus
permissum.*

*Lictores cū
bacillis.
Regib' ex
ternis præ
ses cū licto
ribus & fa
scibus præ
ibat.
Lictores cū
virgis lau
reatis.*

*Lictores fo
res virga
percutie
bant.
Lictorum
munus.*

nisi quæstores parrici forent, quibus pro imperio & maiestate cū crimina vindicarent, in vrbe lictores cum securibus sæpe prælati sunt. Marcus tamen Liuius Drusus dum quæstor Asiā obtineret, nullo lictore aut alio insigni honorū vti voluit, ne quid seipso insigni provincia haberet. His ergo quorū erat maius imperium, & maxima auspicia, quique cū ad eunt magistrat' Vestæ & penatibus rē diuinā faciunt, vt dictatori, consuli & prætori, passim lictores cum fascibus in vrbe habere licuit. Dictatori etiā cum securibus, cæteris verò qui minima auspicia habebant, lictore vti non licuit, nisi quæstori parrico, vt percensuimus. Fuitque vetus constitutū, vt perfecti prouinciarum & præsides, senatoribus ex clarioribus & inclytæ familiæ, peregrè agentibus, quo conspectior dignitas & honoratior foret, plerunque in prouincia lictores cum bacillis darent: vt que si reges externi aut fœderati in prouincias populi Romani venirent, magistratus Romanus aut præses illi cum lictoribus & fascibus præiret. Mario enim prætore Asiā obtinente, & in eam profectō Mithridate, semper cum fascibus Marius præcessit Mithridatem. Qui quidē lictores non his modō magistratibus, sed & vestalibus & sacerdotibus, mox Cæsaribus & summis imperatoribus cum virgis laureatis, & Augustis mulieribus pro muliebri fastigio præcessere. Quare Agrippinæ matri Neronis, perpetuo senatusconsulto lictores duo tributū fuisse, & flaminium claudiale, Cōtrā Tiberius Drusillē matri decerni lictorē minimè passus fuit, licet Augustus illam in familiam nomenque Augustæ testamento asciuisset. Illud quoque obseruatū est, vt cū lictores iussu consulū aliquē de domo euocarēt, fores ædium virga percuterent, quasi eo signo publicam adesse personam innotesceret. Si cui tamē ob claritatem dignitatēque deferebant, virga fores percuti vetabant. Cū enim Pōpeius Magnus Possidonij domum summi sapientiæ professoris esset ingressurus, fores virga percuti vetuit, & fasces summisit. Et siquādo dictatori, consuli aut prætori præirent, pro imperij maiestate obuiū quēq; semita cedere, denuotare caput, & obsequij honorūq; causa equo descendere iuberent, obuiamque turbā virga susisterēt, & summouerēt. Apud Atheniēses,

& omnem fere Græciam, vt discrimen personarū notaretur magistratus non lictores, sed lixas simul & virgas habuerūt vice lictorū, quos *ἀετῶρες* nuncupant. Fertur verò Germanicus, Athenienses socios & fœderatos, vno lictore velut præcipuo munere donasse. Neq; prætereundū, in occurſu maioris magistratus, minores summittere fasces cōsueuisse: vt signarent honori deferre, & imperio parere. Quare Valerius Publicola in suspicionem affectati regni adduct' dū cōcionatur, fasces populo summisit: scilicet populi quā cōsulis maiestatem & iura, potiora arbitratus. Lictorēsq; cū fascibus sæpe paludatos, cōsuli etiā paludato in prouinciā profecturo præire solere: quē quidē paludamenta tunc sumebant, cū in expeditionē aut decretā sibi prouinciā consul iturus esset. Paulo tamē Æmylio prætori in Hiberiā profecturo, albū paludamentū, ac lictores ministrōsque albatos cū medico comitatu tributos cōperimus. Sine autem lictoribus proficisci in prouinciā, aut consulibus profectis lictores in vrbe mansisse, religioni est & prodigij loco habitū. Fuit quoque receptus mos, vt quoties insigni victoria consul potiti essent, ob res prosperè gestas laureatis fascibus prælati incederent, literasque laureatas Romam mitti, aut nuncios cum iaculis laureatis aduenire, nauēmq; laureatā aut vittatā, felicitis victoriæ nunciū esse: ac læta & magna significare tunc, quū depulsis & dissipatis copiis hostes victi essēt & pfligati, animaduersū est. Victo enim Mithridate, & fugato duplici prælio, lauro ornatā nauē, & bellico apparatu instructā, vt in victoria mos erat, Lucullus Romam misisse dicitur. Ipsis verò nunciis tabellariis, Græci *ἡεροφῶρες* dixerunt nomen, quoniam erectas pinnulas gestarent, quod Ælius Verus fecisse dicitur, vt cursoribus alas pennatas imponeret, illōsq; ventorō nominibus appellaret: quādoque *φαινῶνες* & *ραυματοφῶρες*, Persæ *ἄρῆρες* & *ἀσῆδης*. Proditumque memoriæ est, columbas tabellariorum vice apud maiores sæpe fungi solitas: quippe Cæcinnā Volaterranus hirundines victoriæ nuncias habuit. Cyrus verò per interualla locorum tabellarios ita disposuit, vt fatigati recētes, & nocturni diurnis succederent: adeo vt volantes grues susperarēt. Quod & Xerxes fecisse dicitur, vt cursores inui-

*Atheniēses
lixas &
virgas loco
lictorum
habebant.
ἀετῶρες
Summissio
fascium.*

*Fasces lau
reati.
Literæ lau
reata.*

*Tabellario
rū diuersa
nomina.*

*Colūbarū
& hirundī
num ars.
Tabellarij.
Cyr per in
terualla lo
corum.*

Cornix laceras perferens.

cem succedentes haberet dispositos, quos neque imber, neque noxa à cursu dimoueret. Inter alios Marrhes Aegypti rex proditur cornem habuisse, cui cursoris vice literas perferendas dabat. Nec ab re fuerit meminisse, ex viridi lauro fascium Luculli, Pompeij fasces languentibus foliis lictores exornare, cōcessa mox victoriæ omen fecisse. Sicut Superbus Tarquinius, ne suum ducem Latini agnoscerent, néve discreta insignia haberent ex Latinis Romanisque fascibus, manipulos miscuit, singulósq; ex binis fecit. Ipse tamen Pompeius, licet se imperatorem fuerit appellari, nūquam tamen in fascibus insignia laureæ coronæ detulisse legitur: quo exemplo arguitur, imperatorem fascibus laureas apponi consueisse, quo iustum imperium & legitimus triumphus notaretur. Apud Græcos verò vetusto more receptum est, vt si quid faustè & feliciter nunciij afferrent, coronati aduentarent: ipsique ciues felici accepto nuncio, in communis signum letitiæ coronati incederent, ouantes gratantésque. Carthaginenses, rebus feliciter gestis, præcipuum letitiæ genus habent, victimas cedere, ludos celebrare, munera mittere. Quòdque fascibus, quos præferabant lictores, betullas virgas maximè commodas duxere. Itaque ex illarum virgis, tum propter candorem, tum propter tenuitatem publicos fasces, qui magistratibus præirent, effecerunt. Atque illud animaduersum est, quod tamen si ad reliquas prouincias præsidēs & magistratus cum lictore & fascibus irent: tamen Alexandriam consulares fasces accedere, aut urbem inire vetabatur: quòd diuinis carminibus & vaticiniò prædictum esset, tunc demum Aegyptum fore liberam, cum ad eam Romani fasces aduentarent: Tametsi Romani magistratus libera & fœderata oppida, velut sociali fide copulata, plerūque sine lictore aut fascibus adirent.

Græcorum mos audito fausto nuncio. Carthaginenses.

Betulle virgæ.

Alexandriæ fasces non ingrediebantur.

Quod regiū diadema tam apud Romanos, quàm apud exteras nationes gentésque fuerit, & quæ insignia.

CAPVT XXVIII.

Paulus Cornefius. Plutarchi.

Apud Paulum Cortesium virum doctū, & mihi per familiarem, legebatur Luculli vita ex Plutarcho: in qua expeditionis & prælia cōtra Mithridatem à Sylla

primū, mox à Lucullo suscepta, multa cum facundia verborum refert, cum quo multiplex, variū & inexpiabile bellum fuit: quòque modo fusus & profligatus, quū de consciscenda morte cogitaret, repentinæ incurfionis metu, ac subito malo perterritus, eunuchum è cubiculo ad fororem, & duas vxores, Monymam & Veronicam, vt in tanto discrimine, ne cūctarentur sibi vel honesta morte consulere, antè quàm victor hostis adueniret, misisse dicit: & dum alij alio letho absumerentur, illarum alteram animo consternatam, diademate detracto, quòd capite gestabat, & collo circumdato, suspendio vitam finire voluisse: alteram veneno mortem sibi consciauisse, & qualia in magnis discriminibus & summæ Fortunæ casibus euenire solent, in eandem sententiam multa cōmodissimè aptissimèque enarrat. Atque hæc cum legerentur, quidam vir curiosus & haud illiteratus, qui vnà aderat, quoniam modo potuisset quispiam diademate quòd capite gestaretur, suspendio vitam finire, demirabatur: quippe diadema regiū ex auro gemmísq; constare dicebat, neq; illo efficere potuisse quenquam, vt laqueo deperirer. Quæ cum dixisset, multique idem sentirent, dixi aliud fuisse sententiæ & opinionis meæ, diademate regiū tam Romanis quàm exteris gentibus, candidā fasciam esse respondi: quòd insigne à Libero patre inuentum Plinius notauit: ideo crimini datum Pōpeio fuisse quòd hulceris velandi causa, crus fascia circumcingeret, tanquā regiū sibi diadema vendicaret, nihilque referre, qua in parte gestaretur, illi obiectū esse: tametsi ferantur veteres, quòd caligis non vterentur, crura fasciis alligasse, femoraliaq; & tibialia habuisse. Et Lucius Metellus, quòd hulceris causa frōtem fascia circumdedisset, Virgati seu Diademati cognomen tulisse. Tigranes quòque Armenius candidam fasciam insigne regiū ante Pōpeij pedes abiectisse dicitur, velut dominationi cederet, & omni publico munere se abdicaret. Quin Alexander memoratur, cū desiliens equo, casu Lysimachū vulnerasset, mendendi vulneris causa, diadema sibi detraxisse, (nam candida fascia erat) illòq; Lysimachi vulnus alligasse. Quod omen illū futurū regem designauit, sicut euentus docuit. Idq; apud autores assiduis exemplis patere. Medis verò,

Locus in viciis Luculli.

Diadema quid. Pompeius taxatus.

Metellus taxatus.

Cidaris. Persis & Armeniis regibus, cidaris cum cœrulea fasciâ albo distincta, vel tiara, amictûsq; purpureus quadrangulari figura. Interdum candys, quod Persarû Lydorûmq; insigne regium erat, pro diademate fuit. Quos quidem reges antequam scepra inirét, sacris initiari oportebat: qui modus erat, vt vestem quam gestauit Cyrus, primùm induerent, mox terebinthum & caricas gustarent, poculûmq; lactis ebiberent: sicut initiatos sacris Isis, fores œdis aperire, arcanosque libros euoluere, aqua ablui; ad sacraria deduci, duodecimq; stolis primò mox ipsius depicta veste indui decebat. Quæ quidē tiara pileus erat, ex qua redimicula, quibus maxilla velâtur, defluebant, qua Phryges in solennibus utebantur sæpe. Quod quidem diadema, Armeniorû reges, nisi à Romanis, assumere non poterant. Nanq; experimento cognitû erat, barbaros malle Roma petere reges quàm habere. Persici reges obseruarût ex myrrha & labizo odorata, capiti insigne regium ferre, palâmq; picturâ & auro distinctam induere. Numidis regibus sceprû in sinistra, & candida in fronte vitta, insigne est regale habitû. Macedonum regum chlamys, chausia, & crepida, ad diadema. Assyriorû verò, tiara diademate obuoluta, & tunica purpurea, & partim alba, quam nisi rex induere nemo poterat. Sardis quoq; curru vehi, & rectâ ferre tiaram solis regibus dabatur. Apud Siculos purpurea vestis, argenteus baculus, & purpura gemmis extructa cû diademate. Phœnicibus, Syris, & Cilicibus, chlamys cum crepidibus, & candidâ diadema. Aegyptiis autem regibus, nûc leonis, nunc tauri, aut draconis efficti imaginem, aut ignem, arborēve effictâ supra caput ferre, principatus & regij dominatus insignia fuere. Tametsi regni cura & procuratio illis penes regias vxores fuerit, quibus plus quàm regi honoris, obsequiique tributum est. Nonnûquam diadema aspidiâ imagine distinctum, Aegyptiorum regû spectatissimum insigne fuit. Parthis duplex diadema amplissimû decus regium dicunt esse, quippe quorum reges magni, & regij reges habebantur: sicut Phrygum reges adeò processere, vt regum maximi nomina ferrent. Darij diadema fuit purpureum albo distinctum, quòd mox Alexander vsurpauit ferre. Syrij quoque stolam & sceprum pro regio

*Sacrorû is
dis inangu
ratio.
Tiara.*

*Persæ.
Numida.
Macedo-
nes.*

*Assyrij.
Sarda.
Siculi.
Phœnices.
Syri.
Cilices.
Aegyptij.
Reginarû
honos apud
Aegyptios.*

*Phrygû re
ges maxi-
mi Darij
& Alexan-
dri diade-
mata.
Syrij.*

diademate habuerunt. Apud prius verò seculum reges tenuisse hastas, quas scepra nuncupant, pro maiestate, proque diademate fuisse proditum est. Ferunt milites in exercitu Pharnacis, tumultuaria coacta manus, latiorem illi sirpum, dum ipsum in regem assumunt, pro diademate dedisse. Sicut Amasi, dum concionatur, pro regali ornamento galea data est. Batavi & Germani, regem quem delegero, attollere humeris, & scuto exceptum subcollare per vices pro regio fastigio obseruarunt. Romanis autem regibus diadema, trabea & purpureus amictus, nõ quadrangularis, sed semicircularis, insignia regij dominatus fuere. Sequutòsque postea Cæsares, diademate minime vsos cõperimus: imò omne decus regium, vt inuidiosum, deuittasse, quippe nomen regium a libi magnum. Romæ verò intolerabile fuit. Frequens enim apud eos laureæ capitis decorum, & distincta radiis corona, ac purpurea chlamys, insignia imperij fuere. tametsi post temporum interualla ex Cæsariibus Aurelianum Cæsarem, præter mores institutâque maiorum, diadema vsurpasset, eoque insigni primùm vsus fuisse legamus. Demum eò vesaniæ processum fuit, vt sequenti Cæsares, sacrum igne, qui tantum regibus Persarum mos erat, velut imaginem imperij sibi præferri sinerent, eòq; præcipuo insigni & singulari ornatu vterentur. Fertur Clearchus Heraclisium tyrannus, cum effluxè fluerent opes, eò processisse, vt successu cõtinue felicitatis, supra spem humanam insolens, se Iouis filium diceret: superq; cætera flagitia & dedecora, aureâ aquilam sibi præferri sineret: purpureâque vestem, aureâ coronam, & cothurnos excellenti cultu instar tragicorû regum, pro insigni haberet, hanc regalem existimans palmâ, velut eo ornatu; argumenta sui generis non ambigua fide demonstraret: & Antigonus, quo Liberû patrem referret, insolenti dominatu eò vanitatis excessisse, vt hederam capiti suo p diademate, pro scepro thyrsum gestaret. Indi verò reges, pro regio ornatu habent, vt cum foras pdeunt, aurea mitra pluribus gemis distincta, & sindone amicti, tympanisq; & tintinabulis præcedentib; conspicui fiant. Quòd autem de cidari diximus, non abnuerim illam ab tiara haud multum abesse, sed specie ferè pari, neq; inuicua fuisse. Præter q̄

*Sceprû sir-
pus latior
loco diade-
matis.
Batavi &
Germani
Romani re-
ges.*

*Regis no-
men Rom.
intolerabi-
le.*

*Ignis sac-
cer.*

*Clearchi
fastus.*

*Antigoni
insolentia.
Indi.*

*Cidaris &
tiara affi-
mitas.*

Crobylum.
Crodile.
Nidariön.

Ciconia et Hippopotamus in signis regum externorū.
Securis Iouis.

Labradei.
Litus.
Aquila in summo sceptri.
Indi.

Babylonij.
Figure alie atque alie in sceptris.

fuere capitis insignia Atheniensibus, quod crobylum vocant, Cypriis quod crodile, Persis Nidariön, Aegyptiis fasciolum non regium, sed clarorum virorum & principum. De regali autem sceptro illud memorie proditum est, externorum regum scepra in summo ciconiam, in imo hippopotamum habere effectum: quo argumento regem iustitie obsequi oportere, atque feritatem & indomitas libidines, ne ira desæuiat, emollire significabant; quod ciconia summæ pietatis, hippopotamus violentissimum animal foret. Lydiæ verò reges sceptri loco securim habuisse feruntur, sicut Labradeus Iupiter in Caria pro sceptro & fulmine securim ferebat. Romanis verò regibus, lituus cuspide incurua, qui etiam virga auguralis erat, sceptri loco est habitus. Tarquinio Prisco sceptrum fuit eburneum, in summo aquilæ figuram habens, & corona aurea, quam usque ad extremum tulit, Indis autem nisi ex ebeneo scepra sumere non licebat. Quorum reges cum iura dabant, aut externos legatos admittebant, tunc capillum pectere, atque ornari solebant eximie. Babylonij verò tanto studio scepra prosequuntur, ut extra domum sine sceptro prodire, aut conspici nefas ducerent: in quibus diuersas effectas species figurarum habebant, quippe mali, rosæ vel lilij, aut aquilæ, alteriusve auis in summo insignia ferebant. Hoc diadema apud externos hodie videmus in usu frequens, ut imaginem præ se ferant antiquitatis. nam candida fascia velut regio insigni caput obuoluti, regalem præ se ferunt maiestatem. Non ergo mirum, ubi in summa desperatione & diffidentia, Mitridatis vxor nihil prolatandum rata, cum mortem oppeteret, si arrepto diademate & insigni regio, quæ fascia erat, eodem collo alligato, vitam finire voluisset.

Quæ fuerint auspicia quæ è pullis emisissis è cauea captarentur, & quæ secundos euentus, quæve infortunia afferunt.

C A P V T XXIX.

INter auspicia quæ veteres maxima cura, cultusque obseruari, annotauere annales, non parua estimacionis fuisse pullos, quibus è cauea emisissis puls dabatur. Et tamen antiquo

antiquo augurum decreto, omnis auis tripudium facere posset, tamen inter eas præcipui fuere pulli Melici & Chalcidici, quibus tantum honoris tributum est, tantumque fabulosa vetustas religionis adscripsit, ut nisi his præmonentibus, comitia non haberent: nullos ad honores proueherent: nulli prouincias demandarent: non senatum consulerent: non bella vel paces irent: nihil denique domi forisque agerent, quod ab his non prædictum velut deorum monitu, magna cura pensitarent. Hæ enim quasi internunciæ Iouis & interpretes, futura præmonere dicebantur, quibus pullarius præerat: quotiesque de promouendo negotio, aut re exequenda pullos consultum ibat, imperato de more silentio, pultem illis ante caueam aut offam obiciebat: eratque tempus consulendi summo mane & primo diluculo. Quod si oblata esca, è cauea pulli non exirent, aut sero progressi escam non attingerent, retrove cederent, vel occiderent, aut non vescerentur, seu planctu alarum alimenta refugerent, aut euolarent penitus, omen magni terroris & sollicitudinis, tristissimisque euentus adnotabant. Tunc enim pullarius quasi monitu fatorum exitus animo præsumens, diem prælij, aut rei exequendæ tempus diffundebat. Quod nisi paritum fuisset, extremum exitium & perniciem plerumque atulere. Tiberio Gracco, quæ die in turba cæsus occubuit, pulli non addixere, sed emisissis è cauea, retro cessere, euentu tristissimo qui mox consequutus est. Et Claudius Pulcher moturus aduersus hostes, non pascentibus in auspiciando pullis, per contemptum religionis inito nauali prælio, terribili strage cum omni classe proffigatus, pœnas dedit insignes. Sunt tamen exempla, delusam religionem & contempta auspicia, felices euentus & successus plerumque habuisse fortunatos. Papyrius enim Cursor, cum à pullario admoneretur ne cum Samnitibus prælio decerneret, pullis non addicentibus, feliciter dimicauit. Et Flaminius consul moturus aduersus hostes, contemptis auspiciis fortiter pugnavit & vicit. Si autem pulli è cauea egressi, obiecta pultem aut offam volenti animo depastissent, ita ut illis vescantibus frustrum ab ore dediceret, & terram pauiret, quod tripudium faceret solistimum, rem haud dubie fortunari, & auspicia secunda esse, lætosque

Pulli Melici & Chalcidici.

Ritus auspicij capie di à pullis Signa maiori omnia.

Indicia boni omnia.

*Auspicia
ex piscib⁹.*

successus & spem mirificam præsignarunt. Sed quod de pullis apud Romanos proditum est, idem in Lycia in Apollinis fonte, & in Medorum lacu ad Neptuni aquas Lymiræ pisces facere tradunt: vbi à consulentibus euocati, ad aurum veniunt: qui si obiectas carnes diriperet & pascerentur, felicia portendere, & præfens auspiciam facere, imperiūmq; breui futurū interpretabantur. Contra si caudis abegissent, aut aspernati cibum refugissent, tunc luctus graues & dira ac pestifera augurati fuere. In Epiro quoque in templo Apollinis draco colebatur: & in Aegypto Apis bos in phano antiquissimo, & sanctissimo, intra septa magnæ religionis, in quibus coniectura diuinæ mentis, & prædictiones futurorū putabantur. Sicut in Memphi vacca, & in Heliopoli Mneus bos, atque in Arsinoe crocodilus. Hīsque porrectam escā accipientibus aut auersantibus, felicia auguria & exitus fortunati, nonnunquam magna infortunia & repentini incommodum prædici & præmōstrari. Fuitq; obseruatū in omni augurū responso, vt si pullarius, seu quouis augur qui auspicatur, cuique monita deorū prædicere, & de augurio respondere, ac portenta interpretari curæ fuit, tacitum ferret quod dii vulgari voluissent: haud aliter contraheretur nefas, quàm si occultæ diuulgaret, & abdita palam faceret. Si verò augurio fallaci mētiri ausus fuisset, sinistrūmq; pro dextro, vel quod pdigij foret, cōtra denunciaffet: non id illi qui de auspicio consulit, sed in ipsius pullarij vel auguris caput, qui tam improbè mētiri ausus esset, quicquid fuisset infortunij recisurum.

*Pythagoras, Parmenides & Zeno philosophi, tum
Ennius, Pacuuius, Accius & Næuius
poeta, vnde originem duxere.*

CAPVT XXX.

*Pythagoras
vbi.*

Quod de Pythagora Samio veteribus monumentis memoriæ & literis proditum est, his etiam Genialibus adicere non dubitavi. Siquidem hic Samo relicta, ex patrio & natali solo primò in Aegyptum, mox Babyloniam ad Persarum magos, contemplandōsq; siderum motus originemq; mūdi spectandam profectus est. Inde

Cretam Lacedæmonemque, ad cognoscendas Minois & Lycurgi inclytas ea tempestate leges, contendit: quibus instructus, tanquam ex mercatura bonarum artium Metapontum & Crotonem venit: vbi suis monitis præceptisque tantum processit, vt populum in vitia lapsū, ad frugales mores modestiamque reuocarit. Ibique Archytam primò & Epicharmum, mox Philolaum & Alcmeonem, deinde Zenonem, Parmenidem, ac Lygiam suæ disciplinæ sectatores habuit: qui eius monitis doctrinæque imbuti, diuina mente & cōsilio viri euasere, lumēque & ornamentum suæ reipublicæ fuere. Sed Archytas & Lyfias ex Tarento, Alcmeon & Philolaus Crotoniata, vbi quondam magna Græcia fuit: Parmenides verò & Zeno ex Elea Lucaniæ vrbe, quæ post Silarim iuxta finem Possidoniatem sita est, oriundi fuere. Eam plerique Eleam dixere, alij Iteam, quæ à Phoenicibus colonia deducta fertur. Hic enim ille Zeno fuit dialecticæ primus inuentor, cuius pleraque extant egregiè dicta factaque, qui Pythagoræ præceptis imbutus, cum Phalaridi tyranno homini suo & sanguinario, ob crudelem dominatum necem machinaretur, vt ciues ab impotenti seruitio tolleret, & arcano consilio detecto, captus ab eo in omnes cruciatus laceraretur acerbis quæstionibus, quod conficiis coniurationis non detegeret, nullis terroribus adduci potuit vt affines culpæ & conscios facinoris palam faceret: sed vultu interrito, & quadam sublimi constantia, ea præsentia animi fuit, vt singulos tyranno intimos familiares, quanquam infontes, cōiurationis capita esse diceret: quibus sublati, multitudinem seuientem magnifica oratione ita impulit, vt facto impetu lapidibus eum obruerint. Sed quod de Zenone, idem de Theodoro, qui in Hieronymum Hieronis filium, iuuenem omnibus flagitiis coinquinatum propter turpitudinem sortisq; vitæ coniurauerat, scriptum accepimus. Is enim quum tormentis per omnia exempla cruciaretur, quæ fortissimi cuiusque patientiam vincereut, ea fuit constantia animi, adeoq; fortis & magnus, vt omnes socios facinoris supprimeret: tyranni verò alumnos & familiares, velut sceleris ministros & eodem crimine pollutos, per carnifices & tortores ad supplicium tradi fecerit.

Parmenides & Zeno, Pythagora discipuli.

Zenonis constantia.

Theodori constantia.

Leana cō-
stantia. Leana quoque quāuis mulier, cūm per omnes cruciatus
vexaretur à tyrannis, nūquam adduci potuit, vt consilia
Harmodij & Aristogitonis tyrannicidarum detegeret.
Ob quod meritum simulachrum illi Athenienses erecere
leānam æneam, cui ob taciturnitatem linguam addi
vetuerunt: sicut Berofo astronomo, ob vera quæ prædi-
Berosus a-
gronomus. xerat vaticinia, in gymnasio statuam lingua aurata effin-
Epicharis
libertina. xere. Cui non abfimilis Epicharis libertina fertur, quam
in coniuratione Pisoniana, iussu Neronis per omnia fœ-
da exempla cruciatam, non verbera, non ignes, non tor-
quentium ira pervincere potuit, vt se cōsciam fateretur.
Fuit quoque alter Zeno philosophus insignis, & alij no-
minis eiusdem fama illustres. Sed quia Tarenti mentio
& Ileæ facta est, admoncor etiam Rhudiarum in Appulis
sitæ vrbs, quæ multi nominis & famæ non minoris habi-
Ennius. tæ sunt. Ex his enim Ennius poeta oriundus fuit: tamen si
ex Tarento ortum nonnulli credant. Ea enim vrbs à Ta-
Salentino. rento. haud multum distans, citra Brundisium in medi-
terraneo sita est, vbi Lupiæ & Salapia oppida fuerē. Sa-
lentini autem hi sunt, qui extimam oram Italiæ, & Cher-
sonesum circa Iapygiam incolūt, qui Messapij, Calabriaj,
Iapyges, Peceucij, & Appuli communi nomine appel-
Pacuvius. lantur. Fuit iisdem temporibus Pacuvius tragediarum
scriptor, Brundisij in agro Salentino Ennij sorore geni-
Accius.
Neuius. tus, & Accius tragicus libertinis parentibus, haud mul-
tum ætate distantes: simul & Neuius poeta, qui ex Cam-
paniā, vt frequens opinio est, originem sibi vendicauit.

LIBRI I. GENIALIUM
dierum finis.

50
ALEXANDRI AB ALE-
XANDRO IURISPERITI NEAPO-
litani, Genialium dierum
liber secundus.

Locus ex Propertio, ab Accio Syncero Neapolitano in
conuivio familiaris commode emendatus.

CAPVT I.

SATVRNALIBVS cūm ego &
familiares mei cōpluscūli sub
idem tempus Neapoli conue-
niremus, cūmque à forensibus
negociis feriatū causa aliquan-
do quies foret: ad Acciū Syn-
cerum, virum ingenij cultu &
facundia singulari, cūm quo
mihi peruetus consuetudo fuit
à puero, nonnunquam ventita-
bamus: cum eoque vel honestis deambulationibus, vel
sermonibus lepidissimis, id quod erat temporis, ad mul-
tam sæpe diem conferebamus, quotidianoque eius con-
gressu & assiduo comitatu perfruebamur. Accipiebāt-
que nos homo ille suauitate insigni plerūque nouo epi-
grammate, aut elegia, versibus mundis & graphicè fa-
ctis, multo cum nitore & cultu, nonnunquam festiuissimis
epulis, & latiore conuictu, cœnæque non vulgari.
nec protrita, sed aut veteris cucurbitæ ferculo cūm la-
tucæ thyrsō minutim cæso, & acino vuzæ passæ insper-
so: aut oleantibus pomis, anni frigore seruatis, & sicu sic-
ca sinuellana cum rosaceo ex petrino suo, quæ ipse ap-
pellabat petrinia. Velut fuit illa die, cūm mihi & pleris-
que doctis viris cœna exhibita, Samazario ex Aethiopia
bonæ frugis liberto, scitissimo adolescenti, quem liber-
tate & gentili cognomento donauerat, liberalibusque
disciplinis instruxerat, ita vt cuius ingenio non impar

Acciū
Syncerū.

videretur, demandavit vt Propertij elegias à se pluribus in locis castigatas, summissim lenitèrque cãtaret. Quòd cum ille cupidè faceret, versùsq; ad tibiã modulis dulcissimis scita & canora voce canere inceptaret, nòsque & proferentis verba, & concentum, numeròsque admodum suaues, summa cum voluptate captaremus: & iam millibus modulatis versibus, vèrum esset vbi Cynthiam Baiis demorantem, diu abfuisse conqueritur, his verbis

Ecquid te mediis cessantem Cynthia Baiis,

Quà iacet Herculeis semita littoribus:

Et modo Thesproti mirantem subdita regno

Proxima Misenis æquora nobilibus?

*Propertij
locus discus-
sus.*

Accius carminibus paulam fieri iussit, & ad me conuersus: Quid tu, inquit, qui orbis situm tam diu legendò perscrutaris, Misenum aut Baias cum Thesproti regno cò-mune habere vidisti? Nunquid in memoriã venit, Thesprotium agrum in Epiro iuxta Chaones & Acarnanes, aut (sicut Herodotus ait) Ambraciis & Lencadiis proximo lógè à Cumanò abesse? Quid enim isto in loco hic poeta senserit, qui regno Thesproti æquora Miseno proxima subdita esse dixit, cum tanto maris terrarumq; recessu discreta sint, non equidem intelligo. Neque enim Thesprotios in Cumanum venisse, aut in Italiam colonias deduxisse, vel armis nouas sedes conquisisse, vnquam, q̄ meminèrim, legi: nisi tu forte qui meliore memoria es, aliter sentis. Cumque me id arbitrari respòdissem, quòd plerique studiosi sensere, vt poeta loci confinio & quasi commercio ductus, cum ex Chalcide & Eubœa profecti, multum in ora maris possent, latèq; fines propagassent, illòsque Cumanum tenuisse, & illuc colonias deduxisse, autores tradant: siquidem Hypocles Cumæus, & Megasthenes Chalcidèsis, multo emèso mari, huc colonias deduxere, moniti oraculo, quippe cum nullà coloniam sine còsilio deorù Græci transmitterent: vel vt multi ferunt, duce Parthenope Eumeli filia, quæ solùm Neapolitanum delegit, columbæ augurium sequuta: in cuius rei monumentum, Apolloni statuam Neapolitani erexere, columba humero insidète, quã ipsa inspicere & adorare videbatur: Thesprotiumq; agrum, ab Eubœa haud multum distare certum sit, quasi ad hoc alludès poëta, subdita regno The-

*Apollinis
statua Nea-
poli erecta.*

sproti æquora Miseno proxima affirmarit: scilicet quia ex Chalcide Thesprotis proxima & Cumæis profecti, agrum Miseno finitimum, hoc est, ipsas Cumas tenuerunt, propterea ea loca subdita videri: solerèq; non ignobiles poëtas loca & recessus circūscribere, illaque non expositè & apertè, sed quasi per tegmenta & figuras obliquis orationibus denotare: idq; sensisse doctos viros, itaque versus interpretatos fuisse dixi. Nunquam, inquit Accius, quod ego scio, tam hispida & agresti aure Propertius fuit, vt cum Chalcidem aut Cumæos dicere contenderet, Thesprotium agrum quasi finitimum illorum loco nuncupari; quum præsertim nulla societas aut còmunio cum Thesprotiis agro Cumanò fuerit: còstètque, si omnes sinus, promontoria, littora, insulas, & vrbes maritimas, ac maria vasta, & terræ infusa ex omni antiquitate percensere velis, Thesprotios magno littorum flexu & multiplici sinu, lógè à Chalcide Eubœæ & Cumæis abesse, nec ita finitimos, vt forsã arbitraris. Neque ego huius poëtae præstantis ingenij vim, hos nitidissimos & mūdissimos versus optimè editos, tam abstracto & recondito significatu verborum conculcasse putarim. Etenim si Chalcidèses & Heretrieses ex Eubœa, classe huc aduectos Cumas condidisse, & pulcherrimam Campaniæ oram, ac loca Miseno proxima tenuisse fama fert, sicut Iapygiam, Phaliscos, Nolam & Abellam tenuere, cur loca Miseno finitima, potius Thesprotiis quàm Chalcidensibus, quam Heretriesibus subdita dixerit, equidem ignoro: cum & hi veri incolæ sint, & longè aptius conuenientiùsque fuit, istos, quàm illos, cum quibus nullum erat commercium, nominasse. Verum, inquit Accius, si versus istos bene pensitare, & verba ac sensus aure attenta rimari volumus, non Thesproti, vt communis error habet, sed Prochytae à poëta scriptum fuisse contendèrim. Idque ita esse, in quòdvis pignus vocarim, non aliter scriptum carmen ab eo editumve fuisse. Sed hic error ita aliquibus insedit penitus, vt diuelli haud facillè queat. Quod tamen ita esse, inclinãt animus probabili argumento, cum Prochyram & Pitheculas à continente æstu marino auulsas, quandòque circūfluum mare insulas fecisse, liquidò constat, sicut Capreas, Leu-
g iij

coſiam, Syrenes, & Oenotrias : ſeu quod multi tradit, Inarimen montem fuiſſe, qui motu terrę diſcluſus à continente, Prochyta fecit inſulam, anguſto freto interfluente, quæ Græcis ab effuſione diſta eſt. Ipſamque & Pithecufas diſcluſas montis partes, proximas Cumanorum finibus, tâquam moles obiectas ante agrum Cumanum & Miſenum exiſtere, antiqua monumeta annalium prodidère: quod & nunc videre licet. Subdita ergo Prochyta regno Miſeni proxima æquora poëtam dixiſſe crediderim, cum ipſa litora facili traiectu apta & cohærentia ſint: quippe cum ante ipſam paruo freto diſtincta iaceat, propterea ſubdita videri potius, quàm Theſprotios, cum quibus nullum commercium fuit, extimos & remotiſſimos intellexiſſe. Inſulas quoque regna nuncupari, Virgilij teſtimonio probatũ eſt ſeptimo Æneidos, dum inquit : Fertur Thelehoum Capreas dum regna teneret, Huiusque erroris illud quoque ſpecimen eſt : quod alio in loco compuni opinione, pudendo errore receptum erat, nauitam hunc poëtam fuiſſe : quod quidem ita fuit in conſeſſo, vt in eius vitę commentariis plerique id pro certo poſteris tradere non dubitarint, vt altero verſiculo conſtare videbatur: Et quãuis nauita diues eram: quo imperitiuſ dicit profectò nihil potuit, cum neque hoc vſquam gentium tradatur, vt elegantiffimũ poëta & honeſtiſſimus, vitæ genus poëtarũ ſtudiis piaculare & portentofum, nauitæ munus cõcupierit. Et portenti ac prodigij ſimile eſt, hæc rommenta in tanti ingenij viro opinari. Sed quod à vero minimè abeſt, mendũ etiam in hoc verſiculo facile, inquit, oſtendimus: ſiquidem vbi legēbatur perperam, quanuis nauita diues eram, Non ita diues eram, dicendum fuit. Huius quoq; rei haud improbabile documentum videri, quod Iouianus Põtanus vir multæ eruditionis, antiquiſſimo firmabat teſtimonio, Propertij elegias patrum noſtrorum ætate, & ſe adoleſcentulo primum in lucem produiſſe, cum antea inſcitiã temporum incomperatæ foret & incognitæ; opũſque obliteratum, & longiſſimo æuo abſumptum, corroſis & labentibus literis in cella vinaria ſub doliis inuentum apparuiſſe, & cũ libelli vetuſtate, verbis & nominibus abſumptis longo ſitu & ſenio, quod in diurna obſcurita-

Prochyta
inſula.

Inſula re-
gna ſubin-
de nuncu-
pantur.

Propertius
falſo nau-
ta fuiſſe
exiſtima-
tũ.

Locus ali-
Propertij.

Propertij
elegia quã-
dã & vbi
reperit.

te latuerant, veram lectionem aſſequi nequirēt, effectum vt mendofi inde codices prodirent: paulatimque diſcuti errores, & corrigi cõcepti ſunt: nec tamen effici quiſſe, vt poſteris omnino integri inoffenſique darentur. Ad hunc modum Accius Syncerus noſter, ſcitè admodum apud compluſculos qui aderam, ſermocinabatur, itaq; mendaces libellos deprehendebat, errorẽſque diiudicabat, ac perpenſo iudicio vitia rimabatur.

Qui quæſtores Romæ, quõtque, qualiſque poteſtas & munus erat, aut iuriſdictio.

C A P V T I I.

ORigo quæſtorum antiquiſſima eſt, vt Pomponius & Gratianus ſcribunt: quippe à conditore vrbs Romulo, deinde Numa Pompilio, vt nonnulli putant: vt vero plures certiorẽſque, à Tullo Hoſtilio quæſturam primo iauentam fuiſſe autumant. Sed ſicut hoc incertis autoribus traditur, ita exploratum eſt, Valerium Publicolam, qui cum Bruto conſul fuit, cum Saturni ædem & ærarium condidiſſet, duos quæſtores qui publicæ pecuniæ præeſſent, ſuffragiis populi creati voluiſſe. Fuere autem hi, P. Veturius & M. Minutius, qui primi ex patribus quæſturæ munus curiatuſ comitiuſ cepere. Quæ res cãm bene & proſperè Reipub. ceſſiſſet, & plebs cum patribus tumultuata, quæſturæ ſe participem fore contēderet, eò deducta eſt, vt ex duobus quatuor quæſtores fierent: duo, qui vrbaniſ negotiis & ærario præeſſent: duo, qui conſulibus ad belli miniſteria præſtò forent: liberũque eſſet, vt hi poſſent populi ſuffragio ex plebe vel patribus creati: quo tempore tanto certamine in quæſturam plebs inuaſit, vt ex quatuor vix vni patricio, Fabio ſcilicet Ambuſto, locus relictus foret. Interiecto deinde tempore, quo Picentes aſiduis cladibus fatigati, in populi Romani ſocietatem aſciti ſunt, quæſtorum numerus auctus fertur, vt ſeni crearentur. Coniectari licet, quod auctis populi Romani vectigalibus, & quæſtu huberrimo ex propinquitatis proueniente, illorum numerum qui id munus exquererentur, quibũſque curatio hæc demadaretur; augeri oportuiſſe: donec Syllana lege intercurſu temporum, vltra viginti excreuiſſe dicũtur. Quid autem

l. i. ff. de
offi. quæſt.
Quæſtorũ
origo.

Primum
bini quæ-
ſtores crea-
ti.

Deinde
quatuor.

Moꝝ ſeni.

Tãdem vltra
viginti.

quæstorio muneri conueniat, separatim & intercisè auctores tradunt. Nam consules prætorésq; in prouincijs profecturi, singulos quæstores, quorū curæ captiua præda, & quicquid auri argentiq; inde adueniret, appensum adnumeratumq; demandaretur, apud se habebant. Quorum munus erat, vestigalia populi Romani in prouincia exigere, stipendia præbere militibus, singulâque accepta expensâque rationibus inferre: multas quoque pecuniaras tam Romæ q̄ in prouincijs exigere, & in publicas tabulas notare: omniumque rerū pecuniarumque notas & illustres rationes dare: illâsq; confectas & consolidatas absolutâsq; per suos scribas in ærarium deponere. Quos quidem scribas maximæ probitatis, nequid fraudis dolive admitteretur, huic muneri adscribebât, tametsi scribæ officium Romanis mercenarium fuerit, nec magni testimonij aut precij. Macedonibus cōtrâ, apud quos nisi viri expertæ virtutis, magnisq; rebus gestis, & pro cumulo magnæ gloriæ admittebantur. Siquidem Eumenes Cardianus scriba Philippi regis fuit: & alij viri illustres, hoc munere velut amplo honore honestati fuere. Cato verò in quæstura ministros & scribas rationib⁹ obnoxios, grauius increpitos, quod parum integra fide æra persoluissent, scædum in modū vexasse, & magistratu deieciisse dicitur: qui tam accuratè quæsturâ gessit, vt vnus ex quæstoribus quotidie ad ærarium veniret primus, & rationibus confectis recederet postremus. Hos enim quæstores à principio consules eligebant, nonnunquam forte ductos accipere coacti sunt: donec eum quoque honorem populus suffragiis tribunitiis, quibus libitum est, demãdauit. In qua re id obseruari meminimus, vt antequam consul prouincia decederet, quæstori magistratu abesse non liceret. Alij verò quæstores dicti, qui prouincias decreto senatus fortiebantur: qui etiâ ius dicere, listores habere, & munera belli obire, ac magistratus insignia in prouincia ferre poterant: quibus & mandata imperia, & exercitus cõmissos, illorumque ductu & auspicio egregiè bella gesta, prouincias administratas & perdomitas, hostes victos & profligatos, atque exercitus suos & multiplici clade affectos legimus. Præter quos vrbani quæstores fuere: qui etsi nullo imperio fangeretur, quippe qui nec

*Quæstorū
officium.*

*Scribæ
quæstorū.*

*Cato in
scribas in-
fideles.*

*Quæstores
à quibus
eligeban-
tur.*

*Aliud quæ-
storū gen⁹.*

*Quæstores
urbani.*

vocationem nec prehensionem haberent, nec sella curuli vt plerique magistratus, neque listoribus aut viatoribus insignes forent, & apud prætores possent à priuato in ius vocari: negotiosa tamen & plena sollicitudines administratio fuit. Nam & ærarij, & vestigalium pop. Romæ curam gessere: tum si quid pecuniarum publicè vel priuatim erogari, vel in ærariū cõdi deberet, quæstorum curæ demãdabatur. Cùmq; exercitus scribi, & in cãpum legiones duci oporteret, signa militaria à quæstoribus ex ærario promebantur: rãque ad consules in expeditionem ituros mittebantur. Quinetiam regibus & legatis ex vltimis oris terrarū Romam profectis, publicū hospitium & munera, quæ lautia dicta sunt, sæpe comæatus largè & hospita liter, & vestimenta per quæstorem vrbani publico nomine præstabantur: ipsiq; ac comitibus ne quid rerum deesset, vrbani quæstoris curæ mandabatur. Qui tamen non omnium gentiū legatis hæc munera præbere solitaerunt. Nam si quæ incognitæ legationes aduenirent, antequam admitterentur, exploratores minorésq; magistratus profecti obuiâ, qui & quæ petentes veniret, in primis inquirebât: inq; æde Apollinis extra vrbem senatu euocato, postulata noscebât: quos, si videbatur, admitti iubebant. Et si socij essent scederati, aut bene de Repub. meriti, quò honoratius exciperentur, his obuiam prodire, illósque liberali & largo viatico, ac comi hospitio iuuare, benignè inuitare, comitatúque & copia rerum omnium cumulare, nonnunquã apparatis excipere epulis per oppida pèrque municipia solebât. Sed quum lapsis post temporibus, propagato latè imperio, legati sociorum ab exteris & vltimis gentibus vrbem quotidie adirent: quum vix tot comæatibus populus sufficeret, cautum fuit, vt sublato sumptu & viatico, legati regum, municipiorū & coloniarum, vndeunque Romam profecti, ædem Saturni petât in primis, ibiq; apud profectos ærarij nomina dare, & literis ascribi debeât: vt quū cõmodum foret, noscendis singulorū postulatib; senatus datur, & post mãdata, singulis in prouincias profecturis cõsulatur. Quinetiã absentibus cõsulibus comitia quæstorem vrbani habere posse, nõ est cõtrouersia. Præter hos quæstores parricos, qui & parricidij dicti sũt, apud

*Quæstorū
vrbanoꝝ
munus.*

*Quæstores
parrici sine
parricidij.*

L. 2. §. de in
de. ff. de ori
gine iur.

Quæstores
parrici ad
numerū vi
genarium.
Quæstura
primus gra
dus honoris

Quæstura
honoris &
dignitas.

Lex Pom
peia de quæ
stura mu
nere.

Quæstores
in iure gla
diatoria
munera ex
hibebant.

multos comperimus, tantæ dignationis, vt capitis reos agere & maiestatis postulare, diemque; perduellionis ad populum dicere, capitales res quærere, & de fontibus quæstiones habere possent. A quæstoribus Cæsonè Fabio & Lucio Valerio dies dicta perduellionis Cassio fuit. Et ab Aulo Cornelio & Serulio quæstoribus M. Volso, falsus haud dubiè testis in Cæsonem fuerat, diè dictam accepimus: qui postea seuera correctione damnati, suorum facinorum pœnas dederunt. Hos etiam lictorem & viatorè habere & ius dicere liquet: qui & quæstiores dicti: quam iurisdictione triumphari capitales postea sibi vendicarunt. Quos quidem parricos Syllæ temporibus ad viginti numerum propagatos, vt de fontibus pœnas exigerent, auctores memorat. Per quos ius quotidie dici, & senatū suppleri voluit. Est quoque illud animaduertere, quod licet quæstura ex minoribus magistratibus in vrbe foret, eius tamen dignationis erat, vt quisque egregius & bonæ indolis adolescens, ex illa gradum ad gradum ad reliquos honores faceret, nâque hinc aditū reliquis ad eundem magistratibus auspiciabantur, siquidem primis experimentis, quæsturæ initiati, qui nullis antè honoribus vti erant, inculpatæ vitæ testimonio, ad ædilitatem, mox præturam, & demum consulatum, euehebantur. Quinetiam tanto honori quæstura fuit olim, vt viri consulares, magnisque honoribus functi, illam gerere indecorum non putaret. Cum Marco Valerio Volesi nepote, Titus Quintius Capitolinus, qui ter consul antea fuerat, qui que amplissimis magistratibus insignis erat, quæsturam gerere non dubitauit. Cato quoque triumphalis senex, quæsturam ita gessit, vt consularis potestas quæstorio muneri adiuncta videretur. Quod & lege Pompeia cautum fuit, vt deinceps quæstores nisi viri consulares suffragio populi crearentur. Fuitque inde seruatum in exercitu, cum pro re consilium capiendum erat, vel acie duces congregari parant, vt quæstores vnâ cum legatis & senatorij ordinis militibus tribunis militaribus, & primorum ordinum cæturionibus, consilio aduocentur. Cùmque antea quæstores designati, gladiatoria munera exhiberent, quod illis erat hoc munus à principibus datum, postea Neronis tempore senatusconsulto cautum fuit, ne deinceps quæ-

stores exhibendi gladiatores ad ferrum, necessitate polluerentur. Nec præterierim quæstores principis candidatos ultra præscriptos, cæteris adnumerari: quorum munus erat, acta senatus & principis perferere: orationes imperatorum, & libellos ad senatum missos cum postulatibus recitare, & mandare literis: dictandisque epistolis & legendis assidue vacare. Quare orationes principum, senatusque; edicta, ad militum conciones, per quæstores sæpe per scripta, lecta, & audita fuisse legimus. Tamen si Nero princeps missas ad senatū orationes, præterito quæstorio officio, per consules recitasse pro conciones & Vespasianus, orationes in senatu quæstoris vice, frequenti curia retulisse dicatur. Sed cum quæstura annuus magistratus foret (quippe finito anno, ex legis præscripto, redit quæstorio permitteretur) quosdam tamen prorogato imperio, continuo triennio ærarij curam, & quæsturæ munus gessisse comperimus: donec lapsis temporibus, desito quæstorio officio, cura ærarij à quæstoribus urbanis ad prætorios prætoribusque; ac præfectos ærarij, lege promulgata ab Augusto translata fuit. Is enim ex numero senatorum præfectos ærarij delegit primus: deinde sorte ducti fuere ex numero prætorum: quam Claudius Cæsar à præfectis ad quæstores rursus deuolui iussit. Deinde Nero curam tabularum publicarum à quæstoribus ad præfectos transferri voluit: donec ad Vespasiani tempora peruentum est, quibus rursus à prætoribus cura ærarij gerebatur. Apud Athenienses verò amplissima magistratus quæstura fuit: quam cum gereret Periander, grauissimam contraxit offensam, quod parcius frumentum populo impartiret, proptereaque accusatus, & à plebe pro concione lapidibus obrutus fuit. Cur autem in æde Saturni ærarium esse voluerint, licet varia opinio dissentiat, illorum sententiæ accedo magis, qui censuerunt id quod nonnulli tradunt, & ad fidem pronius est, Valerium Publicolam, qui Saturni eodem construxit, loci oportunitate ductum: quum omni aditu perseperto, vndique præruptus & ab accessu munitus locus foret, eandem Saturni ædem æris publici, legumque & senatusconsultorum, tabularumque publicarum, & signorum militarium sacrarium esse voluisse. Præter quod Saturni ærarium, Nemis quoque & Tibure, sacrarium

Quæstores
principis
candidari: est
quod illorum
munus.

Quæstura
annuus ma
gistratus.
Ærarij cura
à quæstoribus
ablata.

Quæstura
apud Athe
nienses.
Periander
lapidatus.
Ærarium
in æde Sa
turni, &
quare.

Nemis & Tiburectā fuit ærariū Aerarium sancti. Vicesimarium aurū. Incensimarium, Cimiliar-chium. Aerarium militare. Saturni aedes vbi sita Carmentis phanum. Porta Carmentalis. Saturnia porta. Pandana. Delos belli sedes. Atheniēsiū thesauri.

pecuniarum thesauros ad incertos belli euentus, si externa vis ingrueret, longo tempore serua re accepimus. Illud quoque non ab re fuerit meminisse, in eadem Saturni aede fuisse sanctius ærarium intentionis curæ: in quo aurum vicesimarium, quod ex vicesimis exigebatur, ad vltimos casus & in extrema fortuna populi Romani seruabatur: quod incensimarium, ab aliis quoque cimiliar-chium dictum est. Ex quo Caius Cæsar primo ingressu ciuilibus belli, laterum aureorum sex & viginti millia percussæ verò mouetæ, pondo trecenta millia, quod erat totius triumphis partum congestumq; & lascipitij podo centum & undecim protulisse fertur. Post quæ legimus ærarium militare, cum vestigalibus nouis ab Augusto editum: vnde prompta pecunia stipendiis sufficeret. Eadem verò Saturni in faucibus Capitolij fuisse constat, qui mons Saturnius dictus, vbi Carmentis phanum, à quo Carmentali portæ nomen datum: vbi quoque Saturnia porta, quæ Pandana, eo quòd semper pateret, dicta est: in qua aede senaculū fuisse autores memorant. Apud Græcos illud fuit notatum, Myniā Chryse filium, qui Myniis imperitauit, condendis pecuniis thesauri locū muniuisse primum. Tum si quando conspirante Græcia, communi consilio bellum gerendum foret, in Delo insula, quam sedem bello delegerant, collatas pecunias ad belli opus tanquam ærarium deponere consueffe: idque quantum opinione auguror, ideo visum, quòd difficilis aditu, & arcis in modum munitissimus locus foret. Certus quoque & belli consilia, in eiusdem insulæ templo, nonnunquam apud Olympia habebant: de quæ rebus maximis de concilij sententia decernebant. Athenienses verò Delphis thesauros omni ætate intactos habuerunt. Lacedæmonij pecunias publicas in thesauris nō coegere: veriti, ne violentiores custodes nacti, illas expilarent. Macedones in oppido Quinda iuxta Tarsum, omnia gazam & pecuniam ad belli opus deponebant, Syracusani in Labdalo, castello munito, Assyrij autem Susi, Cambyfis ærarium, oppidum Gaza in Palæstina fuit. Nam Persæ gazam ærarium vocant. Deiotari verò in Peio Phrygiæ, Lyfimachi thesaurus Pergami seruabatur: aliquando in Cetirizi promotorio, Iugurthæ in Thala &

Capta Numidiæ. Persarū reges barbaras opulentias in montibus ponunt, Hebræi in Thrace & Tauro Hiericū: tis: nam sacrum thesaurū, corbanam vocant. Tigranis in Babinfa & Olena, Mithridatis in petra Armeniæ. Babylogiorum autem regum in Zeugma vrbe iuxta Euphratem, velut arce tutissima, tributorū thesaurus & ærariū esse consuevit.

Quid responderit super cōtrouerso iure testamēti, in quo fundus seu aedes filia legata fuerant. CAPVT III.

Apuđ tribunalia iudicum, cum in foro & iudiciis veresaremur, ibique asiderem⁹ vt postulata cognoscere, testamentum exhibitum est in hæc verba: T. Sempronium filium honestissimum, ex asse mihi hæredem volo: Septiciæ verò filia meæ impuberi, cum viri potens erit, fundum suburbanū, seu aedes meas quæ in via lata sunt, do, lego, vt hac dote contenta, Alio Campano nubat. Cumque filia potens viri dotem sibi à Sempronio apud iudices dari postulare, & lege ageret, tamque ad fundū suburbanum, quæ aedes admitti peteret ex legato, ideòq; ad iudices consciscendę litis gratia venisset, Sempronius contra renitens reclamabat, & Septiciæ alterum tantum deberi ex testamento, vt siue ad fundum, siue ad aedes admittenda fuisset, amplius ex legato peti non posse aiebat: cū testamenti verba non vtrunque dari, sed ad alterum admitti designarent, illamque si alterum fuisset assequuta, ad aliud iure legati amitti nō decere. Cūque ad multam diem iurgijs clamoribusq; obstreperet, & infinita cōtentio, atq; inexplicabilis difficultas patronorū esset: tandem post immodicas altercationes, consultus ego à iudicibus super hoc iure cōtrouerso quid sentirem, testamentum & tabulas mihi exhiberi iussi: quo prolato, cum postulata cognouissem, discussio iure quod in cōtrouersiam venit, & testamenti verbis maturè pensitatis, vtrunque Septiciæ deberi, & tam ad suburbanum fundum, quam aedes, iure legati admitti posse respondi: quippe cum parentis arbitrium tam super fundo quam domo Septiciæ cōsuluisse appareat, & hoc ex testamēti verbis liquere, dictio enim seu, vltimæ dispositioni apposita in qua omne momētū rei est, & testatoris volūtas sita apparuit: non disiunctiua, sed coaugmētatiua est: illamque copu-

Persarum regum. Hebræorū Tigranis. Mithridatis. Babyloniarum.

Dictio seu vltimæ dispositioni apposita.

Lex in l. si quis ita legaverit. ff. de auro & arg. lega. ergo male locus exprimitur de leg. 3.

lare verius quàm distinguere, propterea vtrunque simul comprehendere dixi. Et hoc habere rationem explicatâ ex perpetua legis dispositione, quâ Paulus iurecôultus libro iuris ciuili tertio de legatis aptissimè prosequutus fuit: qui de hac controuersia consultus, ita respôdit: verba Pauli ex eo libro hæc sunt: Vxori meæ mundû, ornamenta, seu quæ eius causa parauî, do, lego, placuit omnia deberi: hoc enim verbum seu, ampliandi legati causa positum est. Quibus perlectis, iudices secundum ipsius positulata Septitiæ litem debere.

Quæ deorum aedes extra vrbs potiorium sita fuerint, & ex his qua in vrbs postea recepta.

CAPVT IIII.

Aedes vulcani cur diu in vrbs nõ admissa

Quod aedes Vulcani à Romulo primum extra pomerium constructa, in vrbs diu admissa non fuit, causam hanc ferunt fuisse, vt is deus procul arceret: nevé confinio & quasi contagio, vrbi quæ incendiis exposita erat, discrimini aut noxæ foret, quos enim deos vi sua veteres obesse sunt arbitrati, in vrbs diutius non admisere. Hac de causa ædem Bellonæ & Martis extra Capenam, quarto ab vrbe miliario constructam ferunt, vt à ciuium mentibus intestinas clades, ardorémque conferendæ manus, à ciuili cruce ad hostiles pugnas auocarent, vt quæ domi iugi cõcordia quietè viuerent, illos veluti fomenta præliorum intra vrbs esse noluerent. In hac æde Bellonæ summis ducibus, qui fortem strenuamque operam reipub. nauarunt, post res gestas magnificè, senatus sæpe dari, ibique de triumphis, deq; victoria cõsuli mos erat. Martis verò ædè, qui graduius dicitur, Appia via quindecim stadiis ab vrbe: & alterâ Quirini cognomèto, quasi sedati & tràquilli, intra pomerium fuisse, multi meminerunt. Sic Veneris Erycinæ templum extra portam Collinam magna mole constructum ferunt, cum porticu insigni, quod deuicta Sicilia Marcellus fundasse dicitur, ne libido inualeceret. Vtq; luxuria à matribus familiâs abesset procul, ideo ab vrbe semotum extra pomerium locauerunt. Ad hanc ædè si quando circus maximus Tiberis alluione inundaret

Aedes Bellonæ & Martis.

Veneris Erycinæ.

daret, ludos Apollinares sæpe celebratos comperimus: in quam virgines ætate adolescentæ Veneri pupas velut puerilia rudimenta offerre tradunt. In ea quoque intercurso temporum, Veneris Verticordæ simulacrum, quod homines ab effusa libidine auerteret, dedicatû fuit. Sed quæ fuerint aedes deorum extra vrbs mœnia, præcipuæ, traduntur Iouis & Fauni atque Æsculapij phanû in insula Tiberis, quam ab Epidaurò aduectus, sedem sibi delegerat, cum ægra valetudine vrbs oppressa, & latæ vis morbi peruagata foret: seu quod feruente morbo foris habitare salubrius ducerent. Naniã quoque sacellû, quod cantu querulo fuderibus præflet, pari exemplo, ab vrbe semotum, extra portam Viminalem statuerunt: sicut phanum Quietis via Lauicana, & Rediculi extra portam Capenam, quod secundo Punico bello constructum fuisse constat. Cùm enim Hannibal vrbs oppugnaturus, inter Anienem & mœnia Romana castrametatus foret, quod nulla bene gerendæ rei occasione datâ, & spe vrbs potiundæ abscessa, fatum vrbs & propitij dij illius mentem ab oppugnanda vrbe auertissent, & inde partim feliciter rediisset, Rediculo deo phanum ibi constructû ferunt: dictumque est ridiculi quod visis quibusdã & ostētis inde deterritus, nullo edito negotio redierit. Ultra quod campum Rediculi extra Appiam ad secundum lapidem fuisse dicunt, in quo Hannibal castrametatus fuerat. Ædem quoque Apollinis extra portam Carmentalem, sicut ædem Honoris cum ara, quam Q. Maximus dedicauit, & collapsam M. Marcellus restituit: atque Herculis templum diu mansisse extra Collinam pleriq; asserunt. Sed hæc Apollinis aedes inter forum olitorium & circum Flaminiu fuit. Nanque in altera extra pomerium, legatis exterarum gentium, antequam admitterentur, senatus dari consuevit. Templû quoq; muliebris Fortunæ, Latina via, quarto ab vrbe miliario ad fossas Cluillas, quod inde Coriolanû vrbi excidiû minitatem maternæ preces auocauerunt, quodq; mulier vrbi laborati præsidio fuit, & Virilis ac Fortis Fortunæ templa iuxta Tiberim pariter extra pomeriû fuisse liquet: in quo muliebris Fortunæ templo, solas mulieres litare aut sacrificio admitti seruatum est. Ædes præterea Spei extra portam

Iudi Apollinæ. Pupa Veneri offerre bantur. Venus Verticordæ.

Naniã sacellum. Quietis & Rediculi phanum.

Capus Rediculi. Aedes Apollinis. Herculis templum.

Fortuna muliebris. Virilis & Fortis Fortunæ templum.

Spei aedēs.

Carmentalem, fuit & altera in foro olitorio. Hanc ædem extra Carmentalem secundo Punico bello incendio deflagrasse, à triuuiris postea restitutam: Illà verò in foro olitorio, sub idem tempus fulmine ictam fuisse, quo tempore Hannibale Italiam peruasante, respub. incestino malo laborat, & cuncta bello ardebat, multi prodidere. Quæ res vastitatem Italiæ, & imminens excidiũ, quo terra marique imperiũ agebatur & fluctuabát, haud dubiè designauit. Apud Athenas Cynosarges Hercules templum, gymnasium & lucus, extra vrbis mœnia visebantur. Apud alios Timorem, Pallorem, Paupertatem, & Sænectam tanquam uoxia numina, procul à ciuitate arcuerent, nisi quod Spartæ Timoris templum iuxta eorum tribunal Ephori locarunt, cum respub. nulla re magis quàm metu corrigi putarent. Alij Esculapij templum extra vrbis mœnia statuere, quod foris degere salubrius ducerent. Ab Ægyptiis autem perpetua constitutione seruatum est, vt nunquam Saturni templum aut Serapis intra oppida admittant: sed velut peruigiles & excubitores deos, extra pomœriũ & in suburbiis sedes habere sinant, tanquam illorũ numine & fauore validis septi præsidij forent, proque aris focisque & deorum tẽplis, ac solo in quo nati essent, excubarent: illorũ que ministerio & opera, ab hostili incursu & clandestinis insidijs se tutos adnotarent.

Quæ solennes cæremonia more Romano in sponsalibus olim & nuptiis esse consueuerit, & quæ apud exteros.

CAPVT V.

Nuptiarũ solennes cæremonias, quæ ritu Romano in sponsalibus adhiberi solent, quas nostri maiores festo coniugij die seruare consueuissent, quasque vetusto more prætermittere nõ licebat, has ferme accepim⁹. Vbi enim virgo necessitudinis causa, futuro viro spõdebatur, ipso sponsaliorũ die, signatoribus & auspicijs duob⁹ nuptias castas & legitimas auspiciantur noctu, nonnunquã die luce prima: in quo id cauebatur in primis, ne motus cœli aut terrę fieret, neue turbatiore cœlo, & die inquit to fœd⁹ inirerit. Hæc enim præcipuè nuptiis aduersari putabát. Auspiciatissimũ verò signũ esse cornicẽ, maximèquẽ fidei & inuiolati fœderis indicium facere. Ea enim corni-

*Atheniẽsũ
tẽpla extra
mœnia.
Timoris,
Palloris,
Paupertatis.*

*Saturni &
Serapis tẽpla.*

*Cæremonia
nuptiarum
Cornicis.*

cum societas est, vt ex duabus sociis altera extincta, vidualter altera extincta perpetuò maneat, quod de Lyncibus proditur, vt post amissam coniugem alij non iungatur. Qui tũpro marito auspiciabatur, auspex, idẽq; paranympus, qui pro vxore, pronuba dicebatur. Tunc qui sponsam ducturus erat, illam sibi in cõiugem dari solenni stipulatione postulabat: qui verò daturus, illi vxorem futuram spondebat. Quæ de causã mulier, sponsa (autore Seruio Sulpitio) & ipsa cõuentio, spõsalia dicta sunt. In qua spõsione nec propria nomina sponsi spõsæve exprimere fas erat: sed vir Caius, virgo verò Caia dicebatur. Castum Caiæ Cæcilie coniugium, quæ Tanaquil dicta, Tarquinius Priscum coniugem sortita fuit, felici nomine vturpantes. Idque sacrificio perfecto & cõsulto deorum numine, primo diluculo & matutino. Siquidem prima & secunda hora spõsalibus olim & nuptiis dabatur. Nonnunquam per coemptionem nuptias contrahebát, ita vt mulier, an ei materfamiliã esse vellet, à viro: inuicẽque vir, an ei paterfamiliã esset futurus, à muliere rogaretur: quo genere spõsaliorum, vir & vxor inuicẽ in bonis & fortunis omnibus succedebant. Mulierque in marito familiam vt filia, & suæ heredis loco admittebatur. Quippe cũ tribus modis cõtraherentur nuptiæ, vsu, coemptione, & cõfarratione: per coemptionẽ vxor in viri familiã trãsit, quare materfamiliã dicta, quæ in marito manu mæcipio sit: vsu verò & cũ farratione minimè, quæ quidẽ cõfarratio solis põtificibus dabatur. Tametsi sortitione nonnunquam vxores ductas, & sponsalia inita inueniamus. Stipulatione ergo facta, & sponsione sequuta, ignem & aquam in limine appositam vterque tangere iubebatur, quæ etiam noua nupta aspergitur: quasi eo fœdere inexplicabili vinculo, & mutuo nexu forent copulati. Hæc enim elementa sunt prima naturæ, quibus vita victusque communis constat, & quibus qui extorres ab hominũ cœtu futuri sunt, interdici legibus solet. Apud Græcos verò & Macedones panẽ gladio diuisum, sponsum & sponsam cùm ineunt sponsalia, gustare solenne fuit. Apud Galatas, ex eodem poculo vir & vxor bibant. Quare Camma Galata cùm viri mortem illatam à Sinorige vlcisceretur, dissimulato dolore, spon-

*Auspex:
Paranympus.
Pronuba.*

*Sponsa.
Sponsalia.*

*Prima &
secunda hora sponsalibus accommodata.*

Nuptia tribus modis contrahebantur.

Cæremonia

*Græci.
Macedones
Galata.*

Coiij.

Alij.

Iuno iuga-

bis.

Nuptia

vnde.

Persæ &

Assyrij.

Hetruscis.

Dona vxor
vi dare pro
hibentur.Annulus
promissus.
Germanis.

Locrenses.

Bœoti.

Græci.

Celibaris.

falia cum eo inire finxit, venenatumque poculū illi propinavit: quo hausto, Sinorix, & ipsa læta quod vltia viri esset, mortem obiure. Coiij autem in more fuit, vt sponsum cum ineunt sponsalia, muliebri veste induatur. Romulus quoque in communionē panis & aquæ matrimonij fœdus iniisse traditur. Ab aliis est vsurpatum, vt vitia purpurea candido distincta, aut veste versicolori, sicut apud Latinos vsus erat, noua nupta sponsūsq; amiciantur, aut iugum pariter subeant: quare Iuno iugalis dicta, quasi æquissimo iure, & concordibus animis inuicē necesterentur, societasque & cōmunicatio vitæ coita foret. Vel caput obnubant, vt veteribus mos erat, vnde nuptiæ. Persæ autem & Assyrij, accepta inuicēmq; data dextra, fœdus matrimonij ineunt. Nihil enim apud illos fide antiquius erat. Apud Hetruscos in coniunctione nuptiali, viri sublimes porcā immolant, quasi diis testibus illud bene celsurum, & futurum inuiolabile. Quod quidem dirimere non licebat, nisi diuortio, morte, captiuitate, vel seruitute. Dona verò & munuscula virum ab vxore, vel contrā accipere, legibus erat & scripto iure vetitū: metas existimantes, quos legitimus amor coniunxisset, donis videri potius allici, quā coniugali amore cōciliari. Annulus tamen sponsæ dono mittebatur à viro, qui pronubus dictus: is enim erat ferreus, & sine gemma, prisca videlicet secula, & antiqui victus parsimoniam, ac frugales mores designās. Germanorū fertur mos nō improbādus, vt sponsus cōplacitæ mulieri, quam ducere animo destinauit, dotem det: qua exhibita, frenatum equū & boues, scutū, gladium & arma tanquam pignus amoris vxori mittat. Cum verò sponsa ad virū ire parat, in ipso nuptiarū celebri officio seruatum est, vt rectam tunicam & purā togā vestiat, verbenaque, quæ Veneri dicata est, & floribus herbisque à se lectis corollam texat, eamque sub amiculo deferat. Id quod Locrensis in vsu erat, vt matrone ex lectis floribus nectant coronas. Nā empta gestare ferta, vitio dabatur. In Bœotia vsurpatū est, vt sponsam obtētes, asparago coronent: apud Græcos autē si symbrio, ea pūtq; hasta gladiatoris, quæ in corpore mortui stetit (quæ celibaris dicta est) comat ac frontē & comā discriminet. Opinari licet, quasi fortes ea de causa viros se ge-

nituram ominetur: aut quod sponsi disciplinæ se subditā fateatur. Debere enim vxores sub viri disciplinā esse & corrigi, seuerissimis exēplis veteres voluere. Flāneo etiā caput velabat, pudoris causa, quod lutei coloris erat, quo matrone spectatæ pudicitia tegebatur. Quodq; eo flaminica utebatur: cui diuertere à viro nō licet, ideo sine dissidio matrimonium fore opinati sunt. Id tamen apud Spartanos in more fuit, vt virgines inuictæ, & quæ nullo cōiugij fœdere iunctæ essent, facie inuoluta & aperta: nuptæ verò, nisi velata parte oris, & aperto capite, foras non prodirent. Chelidoniis quoque mulieres, quæ se alienis viris collocassent, dimidiū faciei inuolare ius erat, vltra reuelare vetitum. Sēq; cingulo eingebar ex lana ouis cōtexto, quod Herculaneo nodo vinctū, nemini, nisi in geniali toro, & dū sacrū nuptiale sit, solvere permittitur, omnis causa scilicet, vt in sobole gignēda, educendisque liberis sicut Hercules, fœcundus foret, eo argumento, quod illū eximia fœcunditatis (quippe qui septuaginta ex se liberos reliquit) fuisse dicūt. Zona quoque nouā nuptam circumcingi, quæ nuptiarū die à viro soluebatur, nonnulli ferūt. Mox nuptiali mūdo cōpta, in pelle lunata federe iuebatur: eiq; pellē sub pedibus strare, sanē vetustum morē, quo pellibus veteres vsi sunt, significantes. Lusitanis verò, in roseis tantum ornamētis sponsas locare permittitur, quibus omnes vtūtur pariter, alterius generis nō licuit. Cūmq; ad virū profectura noua nupta egredi vult, ipsum limen trāscēdere sua spē, aut vestibulū tāgere nō sinūt: sed quasi raptā & inuitā è gremio & sinu matris, trāscēdere limina volūt, videlicet nisi coacta, suos relictura, aut proprios lares exitura non fuisset: vel quia vbi delibādus flos maritalis erat, inuitam ingredi videri volūt. Ipsa verò domū egressā, præcedere tibicine, & eo qui canit hymenæū, officio frequenti affinium stipata, colū comptam secum defert, & fufum cum stamine: duo verò patrimi & matrimi pueri, eam tenentes deferunt: tertius verò anteit, qui facē accensam præfert ex pino alba, qua prælucente ad virum nupta deducitur. Apud Græcos verò (vt Pausanias ait) media locatur in nuptiali curru, sponso & necessario affini iuxta comitante, quem parochum vocant: cuius axem pro fori-

Flāneo.

Spartanis.

Chelidoniij

Zona soluto.

Lusitanis.
Cæremonia
dum sponsa
ad virū pro
fici scerebatur

Græci.

*Chamaepus
Rhodij.*

*Nocte ini-
bant cō-
gia.*

*Cōfarratio
Diffarra-
tio.*

Græci.

*Nuces spar-
gebantur.*

Sponsæ.

Thalassio.

In Menan-

drius, & a-

apud Aristo-

pl. i. amb.

repetitum.

Thalassio.

Nuces qua-

re sparge-

bantur.

Ianua spō-

se ornatus.

bus incēdebant, vt signarent illā ibi perpetuō mansurā, neque vlla tēpestate inde recessurā. Quod si curru spōsā non subuehitur, sed pedibus mariti domum peteret. Chamaepus dicebatur. Apud Rhodios noua nupta per praconem in mariti domum aduocatur, & eo proclamāte in thalamū admittitur. Eā verō facē ideo accensam ferunt, quia nisi sub noctē, & in tenebris priscais seculis inire cōiugiū non licebat. Alio deinceps far tostū præferēte, scilicet quia nihil cōfarrationis scēdere in sponsalibus religiosius fuit. Ideo in dirimēdis nuptiis, & siquādo vir ab vxore diuertere contēdit, diffarrationē fieri accepimus. Eandem verō facem sub lecto viri posuisse, aut in sepulchro cōburendam curasse, scēdum erat auspiciū, & omen exitiale, maximāque facere infortunata creditū. Fuit quoque Græcorū mos, vt cūm sponsā ad viri domum traducitur, puer spinis & glande querna oblitus, canistrū panibus onustū deferat, sponsaq; præcedens passim clamitet, ὑψυτον κακοῦ, ὑπορον ἀμεινον: quod est dicere, effugi malum, inueni bonum, quasi post frugales mores, re & honoribus auctior sit. Dūmque ad virum vadit, intranti donū nuces iuglades flagitant, eāsque pueri iaciunt, & passim feliciter dicunt, Thalassioque modulatis carminibus clamitant, sicut Græci ἀμην ἢ εὐμην, qui felices coniuugio fuere: quem morē inoleuisse opinati sunt, quasi felicem vt Thalassio, cui Sabina virgo honestę formę in raptu cōtigit, sponsum futurum ominentur, dignamque esse quæ Thalassio viro admodum fortunato nubat, his vocibus significari. Varro tamē perhibet, signū lanificij esse thalassionē, quem veteres quasillum seu calathū lanificijis aptū nuncuparunt. Nuces verō spargunt, vel quis iactu tripudiū excitant, vel quōd gemino protectæ operieto, foetus suos multipliciter muniunt, similia in festibus nouæ nuptæ augurati. Athenis verō inualuit vīus, vt sponsi caput caricis & palmarum fructibus, legumine & colybiis inspergant: quod & seruis nouitiis, cūm primum dominorum eades introissent, fieri vsurpatū est. Spōsus verō illā domi operiens, in qua sedes erat coniugij futura, paratu magno ianuā lana cingit & coronat: multaque lauro exornat, postēque vittis laneis primū à noua nupta attingi & ornari, oleoq; & adipe suillo vellu

pino inungi iubet: ne quid perniciosę pestis in domum irrepat: quōd magorum commentum fuisse dicunt, vt se le nigri canis suffitas domos, & genitalē sub limine defossum habeant, contra mala medicamenta & amatoria maleficia maximē proficere arbitrari. In foribus verō villarum, lupi rostrum, ne quid deperiret, uēve mala fascinatio in domum irreperet. Alij stellam marinam vulpino sanguine illitam, ne quid periculo foret aut noxę, defixere. Ipsa autem cum viro congressa primum, treis ferebat asses, ex quibus vnū dabat, velut imaginaria emptione sibi sponsum precio quæsuerit: alterum quem in pede haberet, in foco larium ponebat, quem accensum, pluribus ornabant coronis: tertium, quem in sacciperio, in compito vicinali paulopost resignabat. Dixere autem veteres sacciperium, maiorem crumenam, & nummorum receptaculum. Ac epulis instructis, vt porcum mactarent sponsaliorū die, deducto ex Hetruria more. Vtq; sponso bulbi cum nucleis pineis, erucę succo, & pipere in nuptiali cœna dentur obsonia, seruatum est. Pleriq; papaueris succū lacte & melle dilutum exhibuere. Apud Persas, nisi adefo malo, aut cameli medulla, ingredi ad nouā nuptam nō licebat, neq; alio vesci cibo illa die fas erat. Babylonis vir & vxor non miscntur nisi thymiamate prægustato. Solon verō nisi malo Cydonio epulis abhibito, viri thalamū sponsam ingredi vetuit. Repotia autē postridie nuptias, apud nouum maritum propiores affines lætiore conuictu percolebant, qua die noua nupta in viri domum libertatem auspicari, & dominam agere simul, & rem diuinam facere assuērat: quo tēpore clauem sponsæ dari ad signandum partus facilitatem, in more fuit. In cœnis verō nuptialibus Naucraticarum obseruatum est, ne quis ouum aut mellita inferret. Apud Carthaginenses vt thynnorum concisis carnibus vescantur. Et in Lepti Libyę, vt postridie nuptias ollam sponsā ad sponsi matrem petitem mittat, quam illa asperius abneget, eo exemplo iurgiorū auspiciū augurati. Apud Græcos, vt postera die à nuptiis, pater mittat spōsæ nuptiale munus, quæ ἐπαύλια δώρεα vocitabant. Nanque ingenuus puer, specie liberali, candida amictus toga, cum ardenti face præibat: longo mox ordine succedebat, qui mūdum

*Magorum
cōmentum.*

*Cum viro
congressa.*

Sacciperitū.

*Sponsi ob-
sonia.*

Persæ.

Babylon.

Solonis in-

stitutum.

Repotia.

Naucrati-

ca.

Carthagi-

nenfes.

muliebrem, deinde qui aurum & gemmas, deinde qui vasa & pelues, qui pectines & alabastrum, qui sandalia, & demum reliquam supellestem ferebant. Parcius tamen apud Athenienses. Nam Solon treis modo vestes, & quædam modici precij vasa non elaborata artis, sponfam ad virum ferre iussit. Præter quæ fuere dona quæ domestici conferebant, & amici, cum primum sponsa reuelata facie visendam se præberet, ἀναλαστήρια dicta. Romani obseruauerunt, vt nuptialia munera soceri generis non mitant, quod erat lege vetitum: sed vas artis eximia, quod Camilium dicunt, vbi mundus & iocalia vxoris erant, opertum in nuptiis ferant. Genialis præterea lectus, duabus culcitrīs in Genij honorē parabatur eximie, ad quæ noua nupta quinque; facibus noctu admittebatur: quas ab ædilibus accendi, & ex pino arbore fieri erat auspicialissimum, & fortunati euentus, cum ex hac arbore in raptu Sabinarum pastores faces accendisse feratur. Spartani, Lycurgi lege, sponfam rasis crinibus in veste virili, pronuba patente cubiculo constituit solam, cui sponfus exoluens zonam in tenebris primos congressus capit. Quas quidem faces pronuba, & quæ vni semel nupserant, ante congressus conjugales nouæ nuptæ deferebant. Græcis verò nubentium matribus tenere faces in nuptiis negotium datur, quod ἄδισσιον dixerunt. Simulque carmina & Fescenninos versus, atque sacrum hymnū, quem epithalamium vocant, decantare, atque in his quinque; deos precari solebat, vt nouæ nuptæ volentes & propitij adessent, prolemque secundarent, Iouem adultū, Iunonem adultam, Venerem, Dianam, & Suadelam. Nanque hæc numina coniugij præesse putabant: quas etiam pronubas nouam nuptam ad virū comitari, & domum deducere nonnulli tradunt. Dixere autem Fescenninos, à Fescennio Campaniæ, vel Sabinarum, vbi carmina nuptialia inuenta, & posteris memoriæ data sunt primum: ea quidem fuerunt procacia, & lasciuia, licentia conjugali, in nuptiis decantare solita per ludum iocūque, amores, gratias, & mistos leporebus lusus continentia: quos Augustus in Pollionem scripsisse, eūque mordaciter taxasse fertur: quibus quod non responderet, increpatus Pollio, se non facile dixit in eū scribere, qui posset prescribere. Græcis verò amœbæum carmen

Athenienses frugilliores.

Romani. Camillon. Lectus genialis.

Spartani.

Zona solatio. Græci.

Dij coniugij præsidēs.

Fescennini versus.

Augusti in Pollionem Fescennini versus.

in nuptiis modulatis vocibus canere, solenne fuit: quod festo nuptiarū die Thetidis & Pelei, deos decantasse ferunt, Plato in Gorgia cantilenam in conuiuio decantari perdidit hoc tenore: Formosum esse & diuitem, ac bene valere, summū existimari bonum. Athenis verò incōditum carmen canebatur: Bonos amatores, timidos repelle, sciens timidorum paruum esse gratiā. Illud autem non præterierim, nuptias legitimas illas haberi, quæ inter Romanos ciues, aut cum eo cui princeps populūve ciuitatē aut conubia dedisset, contrahuntur: quo iure nati liberi, in familia & potestate sunt: cum impare verò, aut si Romanus cum peregrina, vel Latini nominis muliere, aut serua vel barbara iungeretur, nullū fuisse ius nuptiarum necessitudinisque; Itaque nati liberi, sub patris iure aut familia non erant, sed matrem sequebatur: tamen si tradatur, in Græcia, & Apulia, & Carthagine, seruales sæpe nuptias curari. Quod quidē connubium vt maneret ad posteros, sociis & bene meritis, ac finitimis, nonnunquam externis dare solitauerunt. Siquidem Capanis vt Romanas ducere liceret vxores, natiq; liberi vt iusti heredes forent, sicut olim pro magno munere datum: sicut Alatinati, Verulano, & Ferentinati. Neque enim cum Romano & peregrino connubium esse censuere. Nanque impares nuptiæ, aut sine testibus, ac patre non iubente, legitimæ non sunt. Idque; senatusconsulto Romæ cautum fuit, vt si Romanis Latinas vxores ducere cōtigisset, aut Latinis Romanas, sui essent iuris & arbitrij, siue Romæ degere, vel in patriam redire vellent: atque; innuptæ puellæ vt matrem sequatur, quod que virginēs publicis festis non dabantur nuptui, viduas verò nubere fas erat, Ac mense Maio, quo Lemuria, vt occisi Remi umbra placaretur, instituta sunt, Et dum feralia seu parentalia fiunt, ac diebus impuris, & quibus ancylia in templo Martis nodum cōdita sunt, vel festis diebus, & mense Iunio, nisi post Idus, quæquam nuptiis copulari religiosum erat. Quinetiā animaduersum est, postera die à Nonis, Idibus, vel Calēdis, vxorē sponfamve ducere Romanis non licet: sed eos dies velut tristi omine infames & detestabiles censeri: quoniam hi dies atri decreto potesticum habentur: quibus legiones educere, aut acies cum hoste cōmittere, vel quicquā publicæ rei age-

Pollionis apothegma Amœbæum carmē. Cantilena in conuiuio. Nuptia legitima. l. nuptiæ. ff. de ritu nuptiæ. Et insit. de nuptiis in prin.

Nuptiis quando copulari fas erat Lemuria.

Dies atri.

Perse.

re, religio non fuit. Persis verò nuptias contrahere, aut maritale coniugium inire, initio verni æquinoctij tantummodo permittitur: reliquo anni tempore non licet.

Immane exemplum Tullia supra corpus patris ambulantis, & filij Eucratidij idem facinus admittentis.

CAPVT VI.

DE Tullia Seruij Tullij filia, nequissima foemina, quæ Tarquinio superbo nupta fuit, inhumanæ crudelitatis memorandum facinus, & post homines natos inauditum accepimus. Cùm enim furiis eius Tarquinius æquè feroc agitatus, regni cupiditate improba Seruium Tullium focerum, vt ipse regno potiretur, interficiendum curasset, præteruehens ipsa carpento infestis furiis agitata, & muliebri spiritu inflata, supra patris defuncti corpus, vulneribus & plagis affecti & cruentati, incedere non dubitauit. Ob cuius inhumanum scelus, & rei foeditatem, loco tanquam nefario & conscelerato, Scelerati nomen factum. Sanè detestabile facinus nominis diritate execrantes. Fuerat enim Cyrio nomen vico in quo hæc gesta sunt, postea Sceleratus dictus: Cypriusq; nuncupatus, quòd cùm locum eum Sabini insedisent, boni ominis causa Cyprium, hoc est, bonum appellarunt, Scelerata quoq; porta, quæ Carmen talis olim fuit, subinde dicta est. Cùm enim CCC. & VI. Fabij vno agmine inde egressi, contra Veientes ad Cremeram acriter dimicantes, ad vnum procubuisent, portæ vnde egressi sunt, Sceleratæ nomen indidere: scilicet memoria detestandi facinoris, indignitatem rei posteris relinquentes. Castra quoque in quibus Claudij pater Drusus graui morbo afflictus, & tristi fato sublatu; fuit, quia intemptiua morte præuentus, acerbo funere decessit, Scelerata etiam dixere, quanta eum charitate milites prosequuti fuerint, turpi conuitio, & infando nomine significantes. Fuit quoque sceleratus campus iuxta Collinam portam, in quo Vestales incesti damnatæ, viuæ defodi cõsuevere. Sed quod de Tullia est modo dictu, haud ab simile facinus in Eucratidem, qui Baëris imperitauit, ad-

Sceleratus vicus.

De hoc, ca. 18. huius libri.

Scelerata porta.

Scelerata castra.

Sceleratus campus. Eucratidis.

missum accepimus: siquidem cùm Demetrii ingentes copias parua manu fudisset, Indiãque, exterminato hoste, magno consilio subegisset: dum Baëtra peteret, à filio impuro & flagitioso, quem socium regno asciuerat, vt solus potiretur regno, imprudens ex insidiis occupatur, turpique nece in via trucidatur: qui patris cede non contentus, pari scelere & audacia per corpus vulneribus affecti curram agere, & sanguine inspersus paterno, insepultum abiicere non dubitauit, ausus facinus quod in nulla vnquam Scythia tyrannus admisit. Tantis sceleribus mortales vesana regni cupido cepit, vt effrenato furore cæci, ad cædem & cruorem agantur præcipites. Fure autem Baëtriani iuxta Sogdianos & Hyrcanos, horridis ingenis, haud procul à Scytharum gente: quippe Tanais ab Scythis illos diuidebat, bellicosissimi, & rapto viuere assueti.

Baëtriani.

Tria errata interpretis epistolarum familiarium Ciceronis commodè explanantur.

CAPVT VII.

TRibus erratis lapsum offendimus virum sanè eruditum, epistolarum familiarium Ciceronis interpretem non infacundum, cuius scripta vulgo innotuere. Primo illa ad M. Cælium epistola, in qua verba sunt Ciceronis: Oppugnaui quinque & viginti diebus, aggeribus, vineis, turribus, oppidum Pindenissum munitissimum, tantis operibus, vt mihi ad summam gloriam nihil desit, nisi nomen oppidi. Quid sibi Cicero vellet his verbis, non satis assequi videbatur: cùm nomen oppidi nihil censeret aliud, quàm ipsum oppidum: ac si diceret, ad summam mihi gloriam nihil deest, nisi vt oppidum quod oppugnare adortus sum, deniq; expugnem. Quod tamen logè abesse à vero intellectu apparet. Quid quæso nomen oppidi cum ipso oppido commune habuit? aut quid tam insolens, aut à Ciceronis facundia tantum abesse potuit, quàm verba planè exposita, poetico sensu, & quasi figuris circumscribere, aut coloribus insuflare? Quod tamen aliter intelligi oportere ex contextu verborum liquere arbitror. Cùm enim ex oppidis vi expu-

Ciceronis locus.

gnatis imperatores plerunque nomina ferrent, quippe cum ex Coriolis Martius Coriolanus, & ex Fidenis Sergius Fidenas, atq; ex Creta victa Metellus Creticus disti sint: quæ sibi cognometa in testimonium maxima & expertæ virtutis, rerumq; gestarum gloriæ adoptarunt: sic Cicero cum spem haud dubiam potiundi haberet oppidi, nihil deesse ad summam gloriam nisi nomen oppidi, & cognomentum ex Pindenisso asseuerat: videlicet sicut Africani, Numantini, & Cretici illi nomina tulere, sic ex Pindenisso ipse cognometum ferat. Rursus alia ad eundem Cælium epistola, his vtitur verbis: Mea verò officia ei non defuisse tu es testis, quoniam, ut opinor, comicus accidit Phannia. Quod ille in Terentiano Phannia non posse accomodari aiebat: sed alium quendam fuisse Phanniam, de quo sentiret Cicero, qui in notitiam nomenque non venit. Quæ verba si pensitare quis volet, atque ingenij acie non obtusa rimari, etiam ad Terentianum Phanniam saluo sensu accommodabit. Cum enim Phannia ille Terentianus, Chremetis frater fuerit, & Crito Andrius inopino aduentu opportunè introducatur aduenisse: quo significatè de Phannia Chremetis fratre & filia Glycerio, in notitiam venit, ipsamq; filiam sibi esse compertum habuit: pariter Cicero per opportunè comicum Phanniam aduenisse dicit, hoc est, aliquid secreti consilij, quod nondum emergerat, prodiisse in lucem, quo sicut in Phannia Terentiano Glycerium Chremetis filia, & Phannia neptis apparuit: sic ipsius opera opportunè sit intellectum, Ciceronis officia illi non defuisse, & se de Appio benemeritum significari. Tertio ad eundem Cælium Ciceronis verba sunt: Vxor etatis vitio, velim ita sit: sed tamen togam prætextam texi apio, putò te audisse. Quid verba signaret, haud perspicue capere visus fuit. Dicebat enim his verbis, id notari, quasi meam togam mœrore circūdedi, cum apium amarum esse constet, quod animo afflicto & iacenti esset. Id tamen aliter intelligi conuenire, qui sensum eruere volet, haud dubie animaduertent. Cum enim apium funeralis herba fuerit, exque apij corona defunctorum tumulos ornari, atque in ludis funebribus apio coronari victores proditum sit, meritò, inquit, cum tot calamitatibus Respub. opprima-

*Alius lo-
c⁹ Cicero.*

*Ciceronis
locus ali⁹.*

*Apium fu-
neralis her-
ba.*

tur, ob immodicas simultates & ingruentia bella, cum in atrocissimos fluctus Reipub. inciderim, ipsique cadenti nihil opis afferre valeam: meam, inquit, togam prætextam, quæ magistratum decet, texi apio, hoc est, funere: quasi eò indignationis venerit, ut cum ulterius labetem Respub. ferre nequeat, deque illius interitu crucietur & sollicitus sit, sibi iam in extremo vitæ curriculo mortè proposuerit, quam pro Respub. libenter subiturus fuit: quod est dicere, si Respub. morietur, se nolle viuere. Sicut Afinius Pollio ad Ciceronem: Nam nec Respub. deesse volo, nec superesse, inquit. Ideo togam prætextam, quæ prætoris & cõsularis est, apio, hoc est, funere texuerit, quod etiam Græco est prouerbio vsurpatum, ut in mala ualitudine & rebus accisis & deploratis, apio opus esse dicant. Quos intellectus, qui rem assequi uolet, ex uerborum contextu planè redundare perspiciet.

Quot Roma pontifices, quòd ue officium, Et que fuerint insignia, quibusque legibus maximus pontifex astitus erat, Et quid apud exteros.

CAPVT VIII.

Non sordidum neque obscurum apud ueteres olim nomen pontificum fuisse traditur. Nam quum inter sacerdotia à Numa instituta, ipse se pontificem in primis: ut uerò alij, Marcium M. filium ex patribus legisset, postea interiectis temporibus, collegium pontificum ad quatuor, mox à tribunis plebis rogatione promulgata, ad octo auctum fuit: mansitque hic numerus longo æuo inuiolatus, donec Sylla ad quindecim collegium ampliauit. Inter quos maximus pontifex, genere & dignitate præcipuus erat, & aliorum longè princeps. Horum igitur fuit, religiones & cæremonias publicas priuatæque, sacra & res diuinas sanctissimè tueri & interpretari, illaque omnia exscripta signatæque habere, ut quibus aris, quibus diis, quibusque hostiis, quibus diebus, & ad que templa sacra fierent, perspectum haberent, ne qui Romana sacra negligenter, peregrinosque ritus adficerent, aut deorum cæremonias turbarent. Ad quos tam de cœlestium deorum sacrificiis, quam de funeribus, iustisque exhibendis, placandisque manibus, ac supernis

Paramida.

*Pontificij
collegij nu-
merus di-
uersus.*

*Pot. max.
Pontificum
munus.*

*Pontificis
maximi
munus.*

Album.

infernisque diis, de sepulchris & votis ritè exoluèdis, de feriis, de religione, pietate, sanctitate, cæremoniis deorum, deque fide & iureiurando, sacrificiisque solennibus, plebs quoties videbatur, tanquam ad antistitem deorum immortalium, cæremoniarum & sacrorum, consultum ibat. Ipsèque maximus pontifex precatones supplicationesque deorum, cum pōtificali carmine præire, comitia habere, diisque feriatos indicere, quo quisque Deus ritu, quove die colatur, quibusque precibus aduocetur, & quid quaque die operis fieri, vel non fieri publicis feriis conueniret, edocebat. Eundemque pontificem maximum, singulorum annorum res gestas & memoratu dignas, diurnis actis mandare literis, illasque non solum monumētis tradere, sed in albo proponere & referre, ut populo exscribendi potestas fieret, solitum esse traditum est: Quod album non apud pontifices modo, sed penes senatores, iudices, prætores, decuriones, ac citharcedos, & centurias fuisse constat. Denique apud Cæsares & omnes magistratus qui coërtionem habebant, albū fuisse apparet: in quo singula constituta, decreta, & mandata publicè edita proponebantur. Quare Alexandrum Severum imperatorem, illorū quibus magistratus delegabat, nomina in albo proponere accepimus, ut vitia virtutesque innotescerent: & quo quisque honore dignus foret, populi iudicio exploraret. Ac non solum Reipub. sacra cæremoniisque curare, sed de rebus quæ ad religionem pertinent, iudicia ferre: contumaciæque; minorum magistratuum vindex esse, sacrificantes observare, piaculæque iræ Deūm cōquirere, ne secus quàm præscriptum esset, sacra fierent, nève incerta auspicia, aut turbatę religiones aduersus mores institutæque maiorum obseruarentur. Utque super impetranda venia, venerandisque diis iusta solennia exhibeantur, cauere debebat. Tum religionis arcana, & diuinas traditiones cognoscere, & siquid religioni minus verè adscriptum esset, religione liberare, aut numinibus obligare: de Vestalium capite decernere, & ferre sententiã, quæ sacra quæve prophana essent, diiudicare, nève quis praua religione populū alligaret, maximi pōtificis officium & munus erat. In quo fuit obseruatū, ut nunquam infausta die & ominosa col-

legium cōsulat, quod dirum foret, & auspicij mali. Quare Vitellio principi, quod pontificatum maximum adeptus, decimoquinto calendas Augusti, die cladibus insigni, collegium consuluerat, magno exitio fuit. Tum si pons publicus collaberetur, illum reficere, vnde illis nomen factum. Is enim ligneus erat, & nullo ære aut ferro compactus, quem sacrum illi æstimarunt: ita ut in aliqua parte labantem, nisi cæsa vi rima & sacrificio perfecto, reficere non liceret: diūque Romæ lignei pontes fuere, donec post interualla temporum ab Ænylio quaestore lapideus cōstructus fuit. Vota etiam solennia quibus verbis concipi, quibusque pecuniis exolui deberet, pōtificum decretis cauebatur, illorūque arbitrato vel exolebantur, aut non ritè emissa denuo concipiebantur. Quod si quis sui iuris arrogandus foret, quæ causa adoptionis, quæ ratio generis, quæ dignitas, quæve essent sacra, apud pontifices lege quærebatur, quæ lex curiata dicta est. Idque ideo cautum, ne qua calumnia, seu quis dolus compositus in arrogando sui iuris homine adhiberetur: ita ut adoptiones contra ius pontificum factæ, aut sine collegij decreto, nullæ & pro irritis forent. Et quanuis proprium sacerdotis esset, nec imperia nec magistratus gerere, nec equo vehi, aut trinoctio ab vrbe abesse: poterat tamen idem consul vel censor esse & pontifex, pariter religioni & Reip. præesse, ab vrbe trinoctio abesse, equo vehi, vel pedibus ire. Craffus Licinius pontificatum maximum & cōsulatum, mox censuram præturamque simul gessisse, & Linius pontifex pro prætore ordinibus præfuisse traditur. Ipsam tamen qui simul consul foret & pontifex, ne Reipub. aut sacrorum deferatur cura, nève longius ablegaretur, extra Italiam sortiri prouinciam non decebat ex senatus decreto, postquam idem Craffus prætor & pontifex, cui belli summa commissa erat, quod nūquam antea factum, sortitus Asiã, ab Aristonico Attali fratre prælio victus, occubuit: donec post interualla temporum, extra Italiam sortiri prouincias cœpere. In tantūque honoris culmen pontificatus, & eò excellentiæ creuit, ut Cn. Cornelio prætori, quod Marco Ænylio Lepido pontifici maximo cōiucium fecisset, multa dicta fuerit,

*Pontifices
vnde dicti.*

Lex curiata.

Consul cœsor poterant & simul esse pontifices.

Culmen honoris pontificij.

ipsumque regiae dignitati proximum crederent. Nam & licet apparet, & curuli regia stella, ac lectica insignis erat, quam ante vestibulum conspicuam habere assuebat: ad cuius fores pro splendore dignitatis, viridis laurus affixa videbatur. Cumque caeteri honoribus functi, ratione administrati muneris reddere cogentur, pontifex tamen maximus pro maiestate gesti honoris, rationem dare minime cogi poterat: ipsique pro imperio & potestate, quodque plus dignitatis ferret, cum galero esse, & carpento, ut reliquis sacerdotibus, ingredi licebat. Quippe pontifici proprium insigne erat galerus, sicut lituus auguribus, paludamentum imperatoribus, diadema regibus. Et quum in capitolium nulli fas foret carpento vehi, solis pontificibus sacerdotibusque Tarpeium ascendere carpento licuit. Ad eumque si qui noxij confugissent, ea die a poena immunes erant. Ideo non vulgares, neque obscuros, sed qui nobilitate generis & multo splendore illustres forent, quique autoritate & opibus antecirent caeteris, ad pontificatum admiserunt. Diuque Romae pontifex, qui antea curuli sella non sedisset, nemo creatus fuit: donec lapsis temporibus, etiam qui nullos curules gesserat magistratus, ad pontificatum admiserunt. Primus enim T. Coruncanus ex plebe homo, pontificatum maximum meruit, quo tempore M. Attilius Regulus primo Punico bello graui supplicio excruciat, poenas dedit. Et deinde M. Drusus, quod antea contigit nulli, tribunus plebis simul & pontifex creari meruit. Postea ex plebe & patribus nullo delectu aut discrimine admitti coepere. Cumque ad collegium pontificum pertineret, in demortui locum alium cooptare, Cn. tamen Domitius Trib. pl. offensus collegio, quod se in numero pontificum non cooptassent, ius subrogandorum pontificum sacerdotumque a collegis ad populum transfuisse fertur. Ipseque pontifex maximus primus populi suffragio, alique deinceps creari coepere. Sunt vero qui credant, Licinium Crassum de cooptatione collegarum ad populi beneficium transferenda, legem tulisse primum. Inde comitia a populo pontificibus creandis saepe indicta fuere. Id tamen in admittendo pontifice sedulo cauebatur, ne quem eligerent, qui cuiquam ex collegio inimicus foret: hique per collegium admitti,

Pontificis insigne.

Qui pontifices creantur initio.

Cautio in admittendo pontifice.

admissi, capi dicebantur. Atque licet vetus fuerit constitutum, in demortui pontificis locum alium nominari, si tamen exacto anno pontifex mortem obiisset, in eius locum alterius nominatio non erat, licet alter suffici cooptari; oporteret. Tunc enim pontificis nominationem fieri necesse putarunt, quum nondum exacto anno mortem obiisset constaret. postea vero non licebat. In locum enim T. Octacilij Crassi pontificis maximi, quia exacto anno mortuus fuerat, alterius nominatio non fuit. Tamen in locum viuentis pontificis alium substitutum legamus. Claudius vero Caesar tanti sacerdotium fecit, ut in cooptandis sacerdotibus neminem nisi iuratus nominaret. Est tamen memoriae proditum, ut si quid ad religionem pertinens inter pontifices discreparet, variatis sententiis, ubi aliud alij sentiunt, id satis fuisse crederent, stabilique sententia esse ratum, quod tres pontifices communi decreto statuissent. Et licet a collationibus multi ferant sacerdotes immunes, sunt tamen exempla, pontifices & sacerdotes pecuniam per bellum conferri solitam in stipendium contulisse, illamque quaestores saepe exegisse, frustra que pontifices tribunos appellasse, quum se ob sacerdotium immunes dicerent. Sed praeter hos qui collegio cooptabantur, fuere pontifices minores. Nam scribae pontificum, qui fastos & commentarios habebant, fidelem custodiam rerum gestarum, qui annales maximi dicebantur, quique illis ministri aderant, quod omnis aui gesta mandabant litoris, minores pontifices dicti sunt: a quibus in curia Calabra Iunoni singulis calend. sacra sunt: nouamque lunam obseruare, & quot dies a calend. ad Nonas superessent, referre solent, ut populo causas feriarum a rege sacrorum recipiendi facultas foret. Ad quorum collegium etiam interpretandi iuris, & an posset lege agi, quaeque coepeteret actio in iudiciis, declarandi ius spectauit & pertinuit. Quippe ius civile inter sacra caeremonialque multa secula additum, solis pontificibus patebat. Ex his quoque minoribus distinctio gradus fiebat. Nam qui primus collegio ascitus erat, maximus: qui vero vltimus, minimus dicebatur pontifex. Illud quoque verum est, solos pontifices nouo more coniugale copulam sacro confarationis iure inire solitos. Quippe quum matrimonia

Pontificis nominatio quadae fiebat.

Substitutus pontificis in locum viuentis. Sacerdotij aestimatio.

Decretum ratum pontificum.

Pontifices et sacerdotes collectionibus pecuniariis contributebant.

Pontifices minores. Pontificum minorum munus.

Pontifex minimus.

*Pontifici
vxor casta
Et innocēs.
Qua pōi-
fici videre
nefas.*

*Pontifex
max. qui-
bus præ-
erat.*

*Per pōtifi-
cem enun-
ciata pro-
digia.*

*Pontifex à
sanguine
purus.
Pōtifex Et
augur si-
mul.*

*Sacerdotiū
triplex.*

*Porcus ex
omni scro-
farū fetu*

apud maiores tribus modis fierent, vsu, coemptione, & confarratione, cōfarrationem solis pōtificibus dederit, quum aliis modis per cæteros contrahātur. Animaduersum quoq; est, pontificis vxorem, singularis exēpli & magni documenti esse oportere, vt sicut ab omni noxa & libidine ipse mūdus erat, ita vxor casta & innocēs maneat. Quodq; pontifici maximo cadauer videre nefas fuit, ne quid triste aut lugubre oculis acciperet, multo magis si hominē insepultum reliquisset. Si tamē in occursum cadaueris imprudēs incidisset, interposito velamēto, ne visum offenderet, saluis cæremoniis prodire poterat. Cui etiam per liberos iurare non licebat, per deos autem permissum fuit. Quodq; ex octo pontificibus pontifex maximus reliquis præest & propē dominatur, cui rex sacrorum, augures, & omnes flamines, ac Vestales virgines parent, quibus multam indicere, & pœnam interrogare poterat. Cuius arbitratu publica & priuata sacra gerebātur, Vestalēsq; virgines ad sacri & æterni ignis custodiā, qui in penetralibus Vestæ colebatur, eligebantur, ipsūsq; curæ custodiæq; mandabantur. Atq; ex decreto pontificum enūciata prodigia sæpius procurata fuere, licet augurum propriū munus foret. Nanq; augures auspiciis, pontifices verò sacris præfuere. Cū enim C. Seruilius pontifex maximus L. Corneliū Dolabellam inaugurarē velle, nec se magistratu abdicaret, & ppter ea comitiis indictis illū populi iussū cogeret, quia scēda, tēpestate comitia turbata fuere, religio fuit ex illo pōtificibus inaugrandi, indēq; inaugerare desiere. Neq; solum ab omni sanguine puras manus pontificem seruari decuit, sed ne participem quidem aut conscium alicuius necis fieri, Eundēque duplici sacerdotio functū sæpe animaduersum esse: siquidē Q. Fabius Maximus, & pontificatum & auguratum vnā gessit: aliiq; vtrique simul sacerdotio præfuere. Ex Cæsariis verò C. Cæsar auguratū simul & pontificatum, Galba autem sacerdotium triplex gessisse dicitur: id quod à regibus Spartanorum vsurpatum fuit. Nam quum primū in eam assumpti sunt dignitate: priuilegio honoris præcipui, Iouis cœlestis & Lacedæmonij sacerdotio funguntur: quibus ex omni scrofarum scetu porcus debebatur, vt si diis immolare vellent, nun-

quam victima deesset. Est quoque literis proditum, apud Græcos vnum virum aut scēminam nonnanquam sacris præfuisse: apud Opuntios duos, quorum alter deorū, alter demōnū sacrificia curat. Indis verò solis sacerdotes numero diuersi sunt, & nunc plures, nunc pauciores cooptantur. Ægyptiis plures, qui easdem traditiones atque auita & paterna sacerdotia & imperia filiis tradunt, qui post regem secundi sunt. Apud alios autē pontifices diuerso iure & nomine censentur. Nam Græci pontificem summū, archierosynēn vocant, ad quem ius & moderatio sacrorum pertinet. Babylonij Chaldæum Isis sacerdotem grāmatea, alium Mithram, Sicyonij charnium, quorum collegium, pastophorum nuncupant. Delphis quinque pōtiffices per omnem vitam sacri erāt, qui Hosij dicti, quorum primus qui hostiam immolabat, hostiter: qui verò edebat oraculum, Aphetor nūcupati sunt: qui vnā cum prophetis sacra obibant, diuināsq; prædictiones & cæremonas, & quo cultu, quibūsq; exemplis fierent sacra, prædicebant. Apud Atheniēses Daduchus maximus erat sacerdos Herculis stephanophorus, Palladis Eteobutades, à Bute propagati, ex qua familia lōgo tempore sacerdotio præfuere, sicut Buzigia familia à Buzige heroe, qui Athenis diu sacerdotium tenuit. Et posteri ex Cirta & Myrta in Paphiæ Veneris tēplo sacris cæremoniis præfuere. Quod de Veientana lunone pditur, quā nisi certi generis sacerdos attrectare nemo poterat. Clazomenis Palladis sacerdos, Isichias: Bacchi verò, Thyas nomen habet. Polici Iouis sacerdos, Buphonus: in Troezone, Hippolytus nuncupatur. Apud Creteneses matris magnæ sacerdos, Melissa: Ephesiæ Dianæ, Megalobyzus, qui eunuchus erat. Alexandrinorum atque Atheniensium Phæcasi, quibus candida solum ferre calceamenta licet: ex quibus antistes sacerdotum purpuram induit. Dodonei verò oraculi pontifices, pedibus semper illotis erant, qui tanquam sacrosancti super nudam humum cubare coguntur. Isiaci, linea stola amicti sunt, capite raso, calceis papyraceis, sistrum tenentes, aut ramum absynthij marini, vel nuces pineas & anubim supra caput deferentes. Sicut Indi vates tanquam religiosum, corallium ferebant. Et Cybelis sacerdotes, flagrum,

*sacerdotib;
debebat.
Indi.
Ægyptij.
Pont. apud
exteros.
Archiero-
synes.
Grammateas.
Mithras.
Charnius.
Hosij.
Hostiter.
Aphetor.
Daduch.
Stephanophorus.
Eteobutades.
Buzigia familia.
Iuno Veientana.
Isichias.
Thyas.
Ruphon.
Hippolytus.
Melissa.
Megalobyzus.
Phæcasi.
Dodonei.
Isiaci.
Indi vates.
Cybelis sacerdotibus.*

*Panthei.
Pontifex
apud He-
braeos.*

*Cyb. sacer.
ornatus.*

*Arabum
Pontifices.
Palladis
sacerdos.
Sacerdotiū
dignitas.*

*Sacerdotes
Iouis in
Meroe.*

*Sacerd.
apud Ger-
manos.
Pom. apud
Naruales.
Trallium.
mos.*

*Sacerdotes
Herculis
in Tyro.
Aegyptij
sacerdotes.*

& matrem Deam colentes iuxta Sueuos, formas aprum, quo insigni ab hostibus tuti sunt: Panthei sacerdotes omnium duces sunt, quibus causarum iudicia & publicarum rerum arbitria tribuuntur. Apud Hebraeos pontifex festis diebus mitram gestat, cum nebride auro distincta, aut tunicam talarē, & cothurnos cum tintinnabulis, quem maiestate decorum, tanti Alexander fecit, ut venerabundus venienti occurreret, & velut sanctissimum numen adoraret. Fuitque animaduersum, Bellonae, Cybelis, & Isidis sacerdotes eadem sacra obire, iisdem pro caeremoniis teneri. Sed Cybelis sacerdos variis coloribus fucatus, & faciem pigmento delitus, oculoque obunctus, cum mitella & crocoto, lineo calceamento, ante simulachrum deae incedebat, cui erat proprium, cum tintinnu cymbalorum & sonitu tympanorum sacrum facere. Arabum vero pontifices lineas vestes induunt, mitras gestant cum sandalio. Apud Pedasios Palladis sacerdos sacram barbam nutrire cogitur, neque erasa incedere fas erat. Albanis caeremoniarum antistes ea fulgebat dignitate, ut post regem haberetur secundus. In Aritia Artemis Dianae sacerdos rex vocatur. Idem in Cappadocia Bellonae phanum obtinuit: & in Comanis Ponticis tantae dignationis erat, ut annis singulis bis diadema gestaret. In Zela quoque tanti imperij fuit, ut suprema fulgeret dignitate. Traditumque est, in Meroe Iouis sacerdotes adeo superstitione implese animos, ut nonnunquam missi nuncio, necem regi Aethiopiae demandarent, nullo detrectante, aut mandatum iusionemve abnegante: donec ad Erganem regem peruentum est, qui omnes occidit, & sacerdotium sustulit. Apud Germanos nulli verberare, aut vincire, vel animaduertere nisi sacerdoti permittitur. Naturalis iuxta Sueuos praesidet pontifex, qui muliebri ornatu ingreditur semper. Fuitque memoriae proditum, Tralibus regiam regibus destinatam, illi quoque qui summum gerebat sacerdotium, priuilegio honoris dari. Sicut in Tyro Herculis sacerdos, qui cum insula & purpura incedit, post regem proxima dignitate fungitur. Apud Aegyptios qui sacra ministrant sacerdotes, capite rasi sunt, quum apud alios comati incedant: à quibus est usurpatum, ex philosophis sacerdotes, & ex sacerdotibus

probatissimum in regem eligere. Vnde Mercurius Trismegistus, id est, ter maximus, nomen tulit, quod Philosophus maximus, sacerdos & rex maximus esset. Apud Phoenices solis sacerdos, veste auro & purpura varia manuleata, ad imos pedes fluxa incedebat, & tanquam splendoris signum, & amplissimi honoris praerogatiuam, coronam ex auro gemmisque ferebat.

Mira exempla à compluribus experta de umbrarum figuris & falsis imaginibus, & quae ipse didici atque expertus fui.

CAPVT IX.

Profecto rem mirificam, & dictu aestimatuque admirabilem, de umbrarum figuris & falsis imaginibus, quae homines varia specie & aspectu vano plerumque illudunt, familiaris meus quispiam modo mihi enarrauit: quod equidem fabulosum aut comentium videri posset, nisi grauioris esset ingenij & praestabilis homo doctrine: ipsiusque virtutis & non ambiguae fidei plerisque in rebus multa & magna documenta forent. Refert enim, quod Romae quondam ipsius amicus diutino & graui morbo aegrotabat, cum quo coniunctissimè vixerat: & quia corpore inualido affectoque esset, valerudinèque minus prospera vteretur, visum est ad illa apparatusissima balnea quae cumis sunt, vegetandi corporis & animi leuandi causa proficisci: cum ferè constet, homines ex ancipiti morbo, locorum mutatione & sereniore caelo plerumque leuari. Hi ergo cum fidis aliquot comitibus Cumas quum iter intenderent, & aliquantulum viae emensi forent, aeger quum esset & vita & spe tenui, vi morbi coalescente, & labore viae, in hospitium in quod forte diuenterunt, suum obiit diem. Is ergo amicus qui vnà accesserat, quantum prouideri hominis diligentia potuit, pro loco funere satius amplo illum efferri, rem diuinam fieri, atque in honorato vrbs loco sepulchro cõdi curauit: ibique cum mortuos aliquot habuisset dies, curatis rebus omnibus, ipse & comites Romam, vnde digressi fuerant, reuertì coeperunt. Sed cum aliquantum viae remensi essent, & nocte appetente in vnum quod viae proximum fuit hospitium diuertissent, ibi se animo & corpore fatigatum quiesi dedisse. Cumque solus degeret, & adhuc vigilans foret,

*Mercurius
trismegistus
vnde.
Phoenices.*

fert repētē amici nuper defuncti imaginem summo pallore & macie, ac eo fermē habitu oris, quali illum cum ægrotaret, dimiserat, ad se accessisse: quem quum fuisset intuitus, & præ timore, nec animo nec mente satis constaret, qui suam esset, interrogauit. Ille autem cum nihil respondisset, exutis, vt videbatur, vestibus, in eodem quo ipse iacebat lectulo, se collocauit, ac propē accessit, quasi eum amplexibus petiturus foret. Alter verò cum propē iam metu exanimis videretur, ad lectuli spondam secessit, illumque propē accedentem abegit: qui cum se abigi expellique vidisset, fert in eum toruo & minus familiari vultu inspexisse, resumptisque; mox vestibus illum ē lectulo surrexisse, cinctumque & calceatum inde abeuntem nunquam apparuisse. Quo timore familiaris ille percitus, subita vi morbi correptus, ac propē ad interneccionem grauissima valetudine oppressus fuit. Ferebat etiam, dum in lectulo cum illo luctaretur, nudum illius pedem vsque ad eodē gelidum ac rigentem atrectasse, vt nulla glacies illius frigori comparari potuerit. Equidem memorabile hoc, & cuius mirum videri posset, nisi peruulgata res esset, ædes quasdam Romæ euidētissimis ostentis ita infames, vt nemo illas incolere ausus fuerit, quin variis umbrarum illusionibus & terris imaginibus, noctibus ferē singulis inquietetur. Gordianus amicus meus spectatæ fidei homo, mihi retulit, cum Aretium ipse & familiaris suus iter vnā intenderent, & à semita, vt sit, longē deuiassent, loco infami & deuio, vbi ne vestigium quidem apparebat humanum, per ardua & propē inuia diuersis tramitibus aberrare coepisse: ibique cum nec oppida aut vicos, neque aliquid culti viderent, sed nemora tantum saltusque inuios & inaccessos, omniaque vasta, muta, & deserta ab humano cultu peragraret, in quibus ipsa solitudo terrebat animos: vergēte iam ad occasum die, fessos labore ac via tōsedisse. Cumque hominis vocem audire procul visi fuissent, ad illam propius accessisse, homines obuios, quos de via interrogarent, dari sibi arbitrati. Nec mora, in proximo iugotrium hominum imagines immanes & formidabiles ultra humanum modum, nigris & dimissis tunicis, in veste lugubri funestaque, barba capillisque; summissio horribili

facie conspexisse: qui cum voce gestuque ad se, ipsos aduocarent, ac iam prope esset vt illuc accederent, illos in terim ingenti mole corporis longē humana maiore apparuisse, atque alium specie non ab simili nudum & nullo amictu vestitu, mirificos edentem saltus gestusque; indecoros conspexisse. Quo timore consternati, propere fugam cepere: viamque arduam & precipitem emensi, vix rustici cuiuspiam vile hospitium vbi reciperentur, inuenere. Sed quod ego certum habeo, & satis certa probatione tradiderim, profectò aut minus est. Cum Romæ agrua valetudine oppressus forem, iaceremque in lectulo, specie mulieris eleganti forma mihi planē vigilanti obseruatam fuisse, quam cum inspicerē diu, cogitabundus & tacitus fui, reputas nunquid ego falsa imagine captus, aliter atque res esset, aspicerem. Cumque meos sensus vigerē, & figurā illam nusquam à me dilabi viderē, quoniam illa esset interrogauit: quæ tum subridens, & ea que ceperat verba respondens, quasi me planē derideret, cum diu me fuisset intuita, discessit.

Que sunt pedamenta apud iureconsultos. cuiusve generis, & quid buprestis, & pytiocampa. CAPVT X.

UM in legum commentariis versaremur, & rusticorum prædiorum seruitutes scrutaremur, inuenimus Vlpianum ex Neratij sententia censuisse, rusticam seruitutem posse constitui, vt pedamenta ad vineam fulcendam, ex vicini prædio mihi sumere liceat. Quæ sui ego à iureconsulto, qui omnia modestia, multi sibi ineptè arrogabat, quid pedamenta essent, quibus sumendis ex alieno, seruitus constitui poterat. Atque ille in re vulgari cum diu cogitabundus hæsitasset, haud multo post, nescio quæ inuolucra verborum, & falsarum opinionum inaptias, ambiguos magis quàm veros sensus denotantia profudit, quibus nihil veri animaduerti cognoscique potuit. Et tamen pedamen munimen esse & palum quo vitis cadauca fulcitur, neminē fallit, vnde pedatio dicta: tamen id triplicis generis fuisse animaduertimus. Nam & pedamen, & ridicam & statumen eiusmodi fulcimenta nuncupari, Cato asseuerat, Græcè charax, quare pedamento sultæ vites, characatæ dictæ. Sed pedamen quod libet fulcimen esse cui vitis inhæret, ridicam ex querna

l. veluti ff. de seruit. rustic. prædio.

Pedatio.

Pedamen. Ridica.

arbore, aut ex iunipero, olea, vel cupressu plerunque fieri: tamen si nullo discrimine ex his quoque componi pedamen opinio fuerit, statumè è palis & pertica: quod verò ex arundinibus pedamentum fit, arundinetū. Quod autem natium ex arboribus in arbores traductis vitibus nonnulli traduces, quidam romphos, plerique arbuta dixerunt, quas in transpadana Italia ex cornu, populo, tilia, acere, orno, carpino, & quercu frequenter arbutari tradunt. Quare multi in eadem atque in Campano agro harum plantaria institunt: quæ si recto ordine digesta fuerint per æqua interualla quaquaversum, in quincuncem metata dicuntur. Interque vires simplicis iugo porrectū ordinem, cantheriū, transuersamque hastam inter pedamenta, qua vitis innitur, Cato & Varro iugum: quadruplex verò iugum, à cauis ædium compluuium, vnde compluuiatas vites dixerunt: palmitè verò pluribus annis duratum, & quasi emeritum, draconem: qui in bisulco medius inter duo nascitur, focaneum: qui verò per tabulata scandit ad superiora, emissarius dicitur: superior pars maleoli, sagitta: surculum autem qui nihil affert fructus, appellant spadonè, quasi sterilem. Ea verò iuga in agro bene culto, plano & minus ventoso, altiora: in arido & gracili, ac ventis exposito, humiliora fieri oportere Plinius notauit, Tamen si cantherium equum dici cui testes adempti sunt, neminem præterit: sicut vertes castrati, maiales fiunt, & galli, capi. Ex quo licet intelligere, vt ex tuo fundo pedamenta ad vineam fulciendam mihi sumere liceat, posse constitui seruitutem. Censuitque Paulus iureconsultus, quod tamen ex tuo fundo pedamenta sumere licere, in fructu sit, tamen hoc ius capiendi, apud legumperitos seruitutem non vltim fructum putari. Rarus aliū celebri fama iura Romæ profitetem, in auditorio professorum interrogauit quid esset quod Vlpianus legem Corneliam de sicariis interpretatus scripsit, pigmentarios si cui temere dederint pityocampas aut buprestim, legis Cornelie de beneficiis sanctione teneri. Quid essent pityocampæ, & quid buprestis vt medoceret, quæsiui. Cùmque ille porteta verborum longè à fide deua effudisset, quæ quum pudendi sint erroris, referre non necesse habeo: paulo post dicit pertæsus, se

Statumen.
Arundinetum.
Traduces.
Romphi.
Arbuta.

Cantherius
Iugum.

Draco.
Focaneus.
Emissarius.
Sagitta.
Spado.

Cantherius.
Maiales.
Capi.

l. eiusdem.
§. alium ff.
ad leg. Cor.
nel. de s. a

hoc ignorare ingenue asseueravit. Nos autem perscrutati verbi significatum, animaduertimus pityocampas erucas esse, seu teredines virolentas, viru exitiali, quæ in pinis sæpe nascuntur arboribus, vnde illis nomen factū, Nam *πικρα* pinus est, *καμμη* eruca: quippe erucas Græci *καμμη* dicunt, veneni præsentissimi. Buprestis verò animal inuentu rarum in Italia, simillimum scarabæo, qui inter herbas fallit sæpe boues: quo deuorato ita concitantur rabie, vt actæ in furorem, terrorem afferat, pauloque post rumpantur, ex quo perniciose virus confici dicitur, quod foedissimè vexat: contra cuius exitiū præsentaneo remedio Græci succurri prodidere, & Plinius auctor est. Qui ergo tanti facinoris cōscius, vel buprestim, vel pityocampas, aut monstrosi quid veneni ad necem properandam dederit, eum iudicio capitali & pœna legis Cornelie teneri, iura & leges voluere.

Pityocampæ

Buprestis.

Qui Romani duces ex oppidis & provinciis vi subactis cognomenta desumpsere, & de Scipionum familia, & quid apud exteros.

CAPVT XI.

Consueuisse Romanos ex oppidis vel provinciis captois aut vi subactis plerunque cognomenta ferre, memoriae datū est. Martiū Coriolanum, quod fortè strenuamque operā reipub, nauasset capto Volscorum oppido Coriolis, Coriolani nomen sumpsisse ferūt. Et Sergium Fidenatis, ex bello quod ad Fidenas gessit. Ex tribus verò Metellis, Vnus, deuictis, Iugurtha & vi subacta Numidia, Numidici: alter Q. Cæcilius, L. Metelli filius, ex Macedonia, Macedonici: tertius ex Creta, Cretici cognomenta sumpsere. Fuit quoque Metellus Balearicus, ex deuictis Balearibus cognominat. Sed Numidicus, L. Lucullū atūculus fuit: Macedonici, Metellū Balearicum plerique; filiū, nonnulli fratrem dicit. Creticū verò, & aliū Dalmaticum, eiusdem Macedonici filios fuisse nulla cōtrouersia est. L. quoque Mūmii delecta Achaia & Corintho, Achaici cognomē tulit. Sed Corinthi superatæ prima laus Macedonici fuit, Is enim omnē Achaiā ita bello afflixit, vt rebus accisis Mūmii superueniēs, leui certamine expugnatā Corinthum victoriæ suæ adscripserit,

Coriolanus.

Fidenas.
Numidicus.
Macedonicus.
Creticus.
Balearicus.

Achaicus.

Messala.

Messana quoq; in Sicilia, & Isauria in Cilicia bello domita M. Valerio & P. Seruilio, Messalæ & Isaurici cognomenta dedere. Is enim Seruilius vir acer fuit & strenuus, qui in Ciliciâ cum imperio profectus, illâ collatis signis, vi atque armis domuit: Lyciæque vrbes clarissimas iusto prælio vicit. Isauros primùm bello aggressus imperio adegit. Victor denique triumphum ex hostibus, & Isaurici cognomé reportauit. Ex Allobrogibus quoque Fabius Allobrox, & ex caucis Germanica gente Gabinus secundus Caucius, atque ex Callecis Brutus cognométo Callecus, & ex Getulus Cossus Getulici nomina sumptere. Calleci enim vltioris Hispaniæ populi sunt, duri & aggresses, qui extrema & montana inculta ac difficiles saltus & impeditos ad Oceanû incolunt. Ideo bellicissimi & subactu difficillimi fuere. Fertur tamen Q. Turnius, qui Garamantes vltra Aethiopes horridos & incultos bello vicit, ob modestiâ, & vitandæ inuidiæ causa, Garamantici cognomento abstinuisse. Scipionem præterea Aphricanum, qui dux fatalis contra Hannibalē fuit, Aphrica superata, & Carthaginēsi bello victis, Aphricani cognomen tulisse, & alterū ex deuictis Anthiocho & Asia subacta, Asiaticum cognominatum inuenimus. Sed hic Asiaticus frater Aphricani fuit, quorū alter P. Scipio, nomine à se victæ gentis Aphricanus: Alter L. Scipio frater, Asiaticus dictus est, qui cōsul aduersus Antiochum primus Romanorū in Asiam signa intulit: cū eōq; consule Aphricanus frater legatū se gerens, pariter profectus est illiusque ductu & auspicio pleraque egregie gesta in hostes fuere. Visto deinde Antiocho, & pace Eumeni concessa, ob Asiam victam Asiatici cognomen reportauit. His enim duobus fratribus, Aphricano scilicet & Asiatico, P. Scipio ex Corneliorum gente, cū quo primùm Hannibal Pœnus signa in Italia contulit: cuius fuit Cn. Scipio frater, summi ambo imperatores, viri ornatissimi, qui paucorum dierum intervallo in Hispania cæsi occubuerunt. Sed ex Publio hi duo quos dixi, Scipiones, Aphricanus scilicet & Asiaticus, filij extiterunt: ex Cn. autē P. Cornelius Nasica ortus fuit, qui vnus vir optimus à senatu iudicatus, matrem Cybelem ex Pessinunte suscepit, Tiberiūque Gracchum seditiones in vrbe mo-

*Isauricus.**Allobrox.**Caucius.**Callecus.**Getulicus.**Scipionū familia.**Aphricanus.**Asiaticus.*

uentem interemit. Fuit quoque & alius Scipio cognomento Æmylianus, prioris Aphricani nepos adoptiuus, qui ob Aphricā & Numantiâ bello domitas, minor Aphricanus & Numantinus appellatus est. Sed hic Æmylianus quē dico, minimè ex Corneliorū gente propagatus, sed adoptiuus in nomen & familiâ venit. Siquidē cū Scipio maior Aphricanus filiū haberet natura admodū tenui & imbelli, vnde & valerudarius vocatus, quod nō ea vis animi foret, vigōrque nullōsq; liberos sustulisset, ne discederet sine liberis, hunc Æmylianum Lucij Pauli filiū, vt multi credunt, ex filia nepotem, in familiâ nomēq; adoptauit. Fuerat enim Scipioni Aphricano vxor filia Pauli Æmylij, qui cōsul ad Cānas ne tantæ cladi superesset, in conflictu belli cæsus occubuit, ex qua vnicum filiū tulit, filias verò duas, quarū altera Scipioni Nasicæ, altera Tiberio Graccho nuptæ fuere. Æmylio verò Paulo quatuor filij extiterunt: duo in adoptionem alterius familiæ dati, Scipio videlicet & Fabius: duo in potestate retenti, quos ex altera coniuge sustulerat. Horum alter quinq; diebus ante triumphū, quē speciosissimū de rege Perse & omni Macedonia habuit: alter tertia post triumphum die, adhuc impubes mortem obire immaturam. Hic ergo Æmylianus ex reliquis Pauli Æmylij filiis iunior fuit, gloria militari illustris: qui Aphricani nepos adoptiuus, auitæ virtutis memor, prouocatorem barbarum tribunus adhuc militum occidit. Cum patre aduersus Persem acriter pugnās, egregia facinora gessit. In Aphricā deinde cū exercitu profectus tertiū Punicū bellum cōfecit. Carthaginem & Numantiam funditus euertit. Parta deinde victoria, & rebus confectis, cognomentum Numantino & minori Aphricano inditum fuit. Horum postea exēpla secuti Cæsares, ex provinciis quas vi & armis subegere, illustria cognomenta ob immortalē gloriam tulerunt: sepe populi decreto, nonnunquā acclamatione senatus. Siquidem Seuerus imperator, & reliqui post eum Cæsares, ex Arabia, Adiabena, Parthia, Armenia & Germania, aliisque domitis gētibus nationibusque, quas suo ductu & auspicio conquisiuere, Arabici, Adiabeni, Parthici, Armenici & Germanici,

*Æmylianus.**Aphricanus minor & Numantinus.**Cæsares ex provinciis à se subactis cognominati.*

sicut Sarmatici, Aphrici, diuersis titulis cognomenta ceperunt. Fertur tamē Valeriano Cæsari, quod promptus ad arma & bellicosior esset, milites militari studio manu ad ferrum nomen indidisse: qui postea in imperio delatum Carpici cognomentum refutauit. Alexander verò Seuerus imperator, licet imperatoris, patris patriæ, & magni cognomēta renuerit, afferens magnis rebus gestis ea sibi nomina parare oportere: tamen ob deletos Azauenos, Azauenici cognomen sumere non dubitauit. Traianus autem cōtra Parthos victor, Parthici appellationem non accepit. Cui cū multi deferrentur honores, reliquis posthabitis, sola Optimi agnominatione gauisus fuit. Commodus verò eō vecordiæ processit, vt pro Commodō, Hercules & Iouis filius dici maluerit, quod sibi postea in inuidiam perniciemque cecidit. Apud Græcos non ab oppidis & prouinciis, sed à reb⁹ gestis magnificē, Soter & Callyneos dicti: à forma & specie corporis, Phytos & Cyrippus: ab excellentia crurum, Eucnemos: à virtute, Evergetes & Philadelphus: à fortunæ felicitate, Eudemos: à multiplici victoria, Nicanor: ab urbium expugnatione, Polycrates: à fortitudine, Acherfites, aut Aquilæ vel fulminis nomina fuere: quare Pyrrho ab Epirotis Aquilæ nomen inditum: à multiplici doctrina, Polybistor: ab optimo consilio, Aristobulos dicti. Quibusdam regibus liuor & vitium, nonnūquam ignauia & nequitia cognomētum dedit: quippe Anthiochō regi Macedoniæ, quod multa promitteret, parū efficeret, Doso: Ptolemæo, Lamyro ob vitæ turpitudinem nomen fuit. Antigonus quoq; à rapacitate Hierax, & à genuum magnitudine Gonatus. Alij à verborum obscuritate, Scotini, & ab amentia Choalemi, atque ob fictos mores Laconistæ notam nominis tulere: sicut Xenarchus Rhodius à bibacitate, Metretes: & Atheniensis Diotinus, Chone, hoc est, infundibulum, quod illo apposito affatim hauriret. Demochares verò ob procacem linguam: Parrhasiades, & Demosthenes, ob morum feritatem, Arges serpentis nomine appellati sunt. Inter quos Varo Iosphistæ à forma nasi ciconiæ comparis, Pelargus nomen factum. Nonnullis verò ob claritudinem, Lychni dixere nomē, sicut Artaxerxi, Mnemoni, quod memoria valeret, Peri-

*Carpicus.**Azauenicus.**Optimus.
Commodi.
vecordia.
Externa.
Graci.
Ab habitu,
Fortuna, &
reb⁹ gestis.**A vitii.*

eles summus orator ob dicendi elegantiam & sermonis magnitudinem, Olympius: Dion, Chrysestomos: Phocion, ob frugalitatem, Chrestus seu bonus: Cleomenes & Ptolemæus, Benefactor nuncupati, Aristides ob morū sanctitatem, Iusti: Callimachus propter studium miræ artis, Calotechnos, sicut alter ob artis calumniā Cacootechnos sumpsere nomen. Alcæus tamen Pittacum Sarpodā, quod latos haberet pedes, cognominauit. Anthiochus verò Syriæ rex, elatus supra modum hominis, cū vanum titulum vendicaret, cognomento Deus dici voluit: sicut apud Romanos Domitian⁹, & Caius princeps, qui Optimum maximum, & Latialem Iouem se dici iussit. Proditus tamen est Mariccus quidam è plebe Boiorum, cū Dei nomen sibi arrogasset, & non spernendam manum perditissimorum asciuisset, quos ingentib⁹ promissis corruerat, ita vt in Romanos ferret arma, postea captus & occisus, falsi inditi nominis grauissimas pœnas dedisse. Sicut Seluus ignotus homo, qui se Aetnæ filium mentitus erat, quum loca circa Aetnam cū perditissimis & facinorosis prædaretur, à Romanis captus, in ludo gladiatorio ictibus bestiarum occisus fuit. Cui haud absimile est quod de Euno Syro proditur, qui quum nucē iuglande in os inclusa ignem euomeret, simulans se deæ Syriæ numine afflatum, apud seruos & infimam plebem diuinus habitus, primò duo hominum millia in Sicilia sperapinarum asciuit, mox effractis carceribus ad sexaginta millia coegit, Manliumque & Lentulum prætores iusto prælio vicit & profligauit. Deniq; à Romanis coercitus, post multiplices clades suæ temeritatis meritas pœnas dedit.

*Quid sit triplex forum, de quo in Martiale fit mentio:
quare fora olim Romæ fuerint, quare
apud exteros præcipua.*

CAPVT XII.

Domitium Calderinum virum disertum & studiosum, vidimus aliquando dum Romæ ageret. Interpretabatur tunc Martialis epigrammata, in quibus hos versus meminimus legisse:

*Causas inquis, agam Cicerone disertius ipso,
Atque erit in triplici par mihi nemo foro.*

*Martialis
locus à Do-
mittio depra-
uatus.*

*Forum Ro-
manum.*

Comitium.

*Basilica o-
pima, Iu-
lia Porcia.*

*Forum Cæ-
saris.*

*Forū Au-
gusti.*

*Forū vet.^o
Forum bo-
arium.*

*Forum oli-
vorum.*

*Colūna la-
claria.*

*Forū Cu-
pedinis.*

Piscariū.

*Pistorium.
Vlpium.
Palladiū.*

Quos ille in scholis cum suis sectatoribus sic definiēbat, ut tria fora Romæ esse diceret, in quibus iudicia redderentur, Latinum scilicet, Romanum, & vetus: quod in commētariis à se editis referre non dubitauit. Sed quum legissemus fora multiplicia Romæ, in quib^o forensia negocia & iudicia actitarentur, Romanūmq; forum, Latinum quoq; & vetus dici, tenuit nos admiratio, quod vir ille ingenio alioquē exculto, strictim & inexploratē rem non prætereundam, pertransierit. Nam & Romanum forum in comitio legitimus inter Capitolium & Palatium, vbi Rostra, ædes Saturni, Castoris & Pollucis tépla fuere, quod Latinū forum dictū est. In quo Romani magistratus, finito honoris tempore, insignia dimittere assue- rant: ad quod, populus frequens conueniebat, sicut ad comitium senatores, ibiq; Pauli basilica mille & quingentis ta lentis taxata, quæ mox Faluix dicata fuit: licet aliam opimam in qua senaculum erat, quod in ea seniores assidebant: & aliam Iuliam, cuius construendæ præfectus Vitruuius fuit: & aliam Porciā, quam Cato Censorius magna mole construxit, basilicas fuisse legamus. Alterum verò Cæsaris forum dictū est, vbi Veneris templum ab eo extructum ferunt. Et Augusti forum, quod cum æde Martis vltoris Augustus sua impensa instruxit, ornauitque. Vetus quoq; forum boariū legitimus, in quo ædes Herculis rotunda, matris Matutzæ, & pudicitix patricix sacella. Ibi etiam bos ex ære Aeginetico fabrefactus. Quintum fuit olitorium, iuxta quod ædes Spei & Pietatis, quam Marc^o Acilius Glabrio duumuir dedicauit. Iunonis Matutzæ & Fauni templa fuere vbi lactarium columnam fuisse Pompeius memorat, in qua infantes lacte alendos deponebant. Forum quoque Cupedinis, macellum appellari, quod cupedinariū dicunt, cuius generis in Theffalia & omni Græcia frequentia fuere. Præter quæ Piscarium & forum Neruzæ, cui Transitorio nomen erat, pistorium in Auentino, & Vlpium, & Palladium. Sed Piscarium iunctum Boario dicunt fuisse secundum Tiberim, iuxta Iani templum ad Ianiculum, quod quidam Iunonium vocant, sicut fora publica iuxta Veneris phanū:

& alia, vt Traiani, vbi columna integra mirabili structura hodie superest, iuxtaque forum Neruzæ & forum suarium, à sequentis principibus præcipuis operibus ornata. De foro autem veteri, quod in eo causæ actitarentur, quantum cōmemini, nec reperitur quicquam nec traditur, nisi vnum idēmq; Romanum, vetus, & Latinum forum dicāt fuisse. Sed quod nos sentimus, quodq; probabilius putamus de triplici foro, profectō sic est: primum forum Romanum iuxta comitium fuisse, in quo de iure controuersō respōderi solebat: ipsūque Cato Censorius, ne populus litibus assuesceret, acutis lapidibus sternēdum putauit: quem postea Marcellus Octauia Augusti sorore genitus, quo salubrius disceptantes operā forensi labori darent, velis innumbrauit. Constātque Iulium Cæsarem, cum ius quotidie seuerissimē diceret, alterū de manubiis vnā cū æde Veneris genitricis magnifica impensa & profusis sumptibus construxisse, cuius aream supra sestertium millies, & immenso constituisse autores tradunt: ipsūmq; suo nomine imposito, Cæsaris appellasse, in quo iudicia etiam reddebantur. Tertium diuus Augustus inter publica opera præcipuē forum cū æde Martis cōstruxisse fertur, cum porticu duplici, vbi Apollo eboreus videbatur: foriq; extruendi causam fuisse, hominum iudiciorūmq; multitudinem, quæ videbatur (vt Trāquilli verbis vtat) non sufficientibus duobus foris, tertio indigere, quod Augusti nuncupatur. Ex quibus sine cōtrouersia liquet, triplex de quo quærimus forum, de Romano, dēque Cæsaris & Augusti foro, in quibus lites actitari, & iudicia reddi consueverant, non de aliis intelligi oportere. Succurrit tamen in hac re notare, Spartæ forum Clarium vocari: apud Iones, Panium, Argis gymnasium, quod Cyllaraium dixerunt: Athenis aliud quod Ptolemæum, & apud Samios & Alexandrinos duo fora, Larva nūcupari. Athenis quoque Diphilum & Ceramicum, atque Helienum, quod erat omnium maximum, & Delphinium, & Palladium pro foris fuisse, aliāque ignobiliora, vt Parabiston maius, quasi absconditum & Trigonum. Fuit quoque Parabiston maius, in quo vndecim confidebant iudices: & aliud forum, vbi Olæ ara, quam præcipuē Athenienses colunt, & Batrachium, & aliud Puniceum,

Forū vet.^o

*Quid per
triplex fo-
rum apud
Martialē
intelligen-
dum.*

*Fora apud
extraneos.*

Ole ara.

à coloribus: & in Thessalia liberis, atque in Pyrao Hipodromia, & Capuæ Albanum. Celebratur inter cætera Argiuum forum sepulchro Donabi, qui insigni prudentia & astu præcedentes reges anteisse fertur: in quo lupus æreus cum tauro pugnans, fatum Pyrrho regi prædixere: & Magnetum sepulchro Themistoclis: sicut forum Antiochiæ, Germanici funere insigne fuit: & Megarensium, sepulchro Corœbi: in quo mirum proditur, ut oleaster longo ævo suspensa diu arma intra corticem admiserit: mox incisa, ocreas & galcas peperit. Et Celenarum, vbi Marfyæ pellis detracta ab Apolline, appensa videbatur. Mirumq; prodi de Ariciæ foro, ingenti chasmate in profundum hausto, magno & exitiali portento calamitatis futura: . Tradunt Thaletem in loco Milefij agri vili & contempto sepeliri voluisse, prædiuinantem animo, in illo Milesiorum forum celebre quandoque futurum. Apud Persas verò fora duplicia fuere: vnũ, quòd liberum vocant, in quo honorati & præcipuæ nobilitatis viri principem locum tenebant, vbi regia erat: alterum, in quo mercenarij & negotiatores, aliæque humilis turba diuertebant. Capuæ quoque fora distincta fuere: alia plebeiorum, quum plebs à patribus dissentiret, alia nobilium. In quibus enim nobiles erant, ne essent in contubernio sordidissimorum, ad illa infimo ordini accedere non licebat.

*Quæ multa militares maiores, & quæ minores militibus,
& ob quæ delicta inferri solebant.*
CAPVT XIII.

Facit ad hoc cap. l. nō omnes ff. de remissi.

Capitalia criminam litum.

MVLtæ militares nōnullæ maiores, quæ capitis supplicio luebantur, pleræque minores, prout grauitur aut leuiter delictum esset, facinorosis & delinquentibus militibus, necessario ad rem militarem exemplo, à ducibus inferri solitæ sunt: quibus sanciuerunt militaris imperij disciplinam, vt ignauus & cōtumax miles, prout segnis, negligensq; , aut affinis culpæ fuisset, ita acri & seверо iudicio, vel leuiori pœna notaretur. Nam desertores, seditiosos & fugitiuos, aut si loco, statione vel præsidio cessissent, tergæue dedissent, aut è castris effugissent, tãquam

peffimo facinore adstrictos, capitali pœna plectere solebant. Nonnunquam vbi multitudo obnoxia foret, autores turbarum ad palum deligare, aut securi percutere: reliquæ verò multitudinis decimum quenuque sorte ductum ad supplicium petere, peruulgata pœna fuit. Cæsar verò quum coniueret in cæteris, seditiosorum & desertorum acerrimus inquisitor, & punitor dicitur fuisse maximus. Traditur Alexander Macedo quendam castelli custodiæ præpositum, ob desertam stationem nece multauisse, alterum descendentem sagitta confixisse. Appius tamen Claudius humanius agens, ex his quos loco cessisse nouerat, decimum quenuque in conspectu exercitus fuste percussit. Tuba rex asperior & durior, desertores qui loco amisso in castra aufugerant, cruce affixit. Inter cæteros Aufidius Galsius memoriæ proditur, nouo exemplo multis desertoribus manus detrunctasse & pedes, asferens maiori disciplinæ fore, miserabiliter criminosum viuere, quàm occidere. Seuerus autè imperator, exactor alioqui grauis, vrbanas cohortes, quòd neci Pertinacis consenserant, satis habuit, militaribus exutos, nudos destituere & dimittere. Antiqui tamen moris erat, vt qui aciem reliquissent, aut infrequentes ad signa conueniret, fustuario plecterentur. Præsidio verò decessisse, semper capitale fuit. Si quæ verò cohortes signa fœde amississent, nisi noxam cuius arguebantur, purgassent, in eas more maiorum quandoque capitali supplicio, plerumque leuiori pœna seuitum est. Quare pro frumento hordeum dare, vel extra vallum sine tentoriis relinquere, nonnunquam milites in prima acie inducere, aut districtis gladiis distinctos destituere, variisque ignominiosis afficere solebant: vt his contumeliis coerciti, intentius mandata exquerentur, deincepsque ad subeunda pericula paratiore forent. Eos verò qui pugnam detrectassent, aut secessionem fecissent, quique erant fugæ & pauoris insimulati, quique segnes & cunctabundi arma cepissent, leuissima nota erat iureiurando adigere, non aliter quàm stantes quoad stipendia facerent, cibum potumque capturos: aut traditio pugillarum, quos taciti statim legerent: quæ leuior censetur nota. Augustus tamen decimam legionem contumacius parentem, cum ignominia totam dimisit.

Punitio vbi multitudo peccasset.

Cæsar.

Alexander.

Appius. Claudius.

Tuba.

Aufidius.

Seuerus.

Antiqui moris punitiones.

Minorum criminum punio. Ob minora verò, & leuiores noxæ crimina, vel locum & ordinem in acie mutare, vel stipendium anni differre militibus, neq; his æra procedere, qui ære diruti dicebatur, aut in politia vel in frequentia notare, vel citra comoda stipendiorum exautorare, vel locum in quo tenderent in castris, admere: illòsq; sine pellib⁹ tabernacula habere, vt humi & sub diuo accubarent, vel ne in oppidis hyberarent, inhibere solebāt. In politia autem & in frequentia notabantur hi, qui rudibus & parū nitidis armis, vel strigiosiori equo & macie affecto utebatur, quique prædicto ad pugnam die, occasionib⁹ questitis, cōtumacius parent: quæ mora excusabat si funens paterni, vel sacrificij gentilis, auspiciūve, aut morbi fontici, vel feriarum causa, ad constitutā diem non adessent. Qui verò arma alienasset, aut illa amississet, propter inertix turpitudinem, æquè ac desertor morte luebat. Apud Græcos verò, militari erat iure cautum, vt qui miles scutum in acie amississet, capite lueret: qui verò gladiū, leuiori pœna notaretur: quia maioris disciplinæ, se ab hoste tueri & prestare incolumen, quàm cū sua pernicie hostem perdere, semper summi duces putauerunt. Quod Scipionis Æmyliani verbū fuit, male se ciuem seruare, quàm multos hostes perdere. Quare Lacedæmonij Archilocum poëtam vrbe exegere, quòd carmen scripserat, in quo suadere visus fuit, satius esse arma quàm vitam in acie amittere. Germanis quoq; qui scutum amississet in bello, à publico concilio & sacris arcebatur. In transfugas verò velut maiori crimine obnoxios, & patriæ ac ciuium peditores, capitali pœna plerumque sæuitum est. Hi enim semper venia indigni fuere, sicut proditoris insimulati. Quāuis Q. Fabius Maximus illorum qui contra religionē iurifurandi ad hostes transfugerant, dexteras amputari mandauit, hoc animaduersionis metu sub disciplina & in officio fore arbitratus. A Publio tamē Scipione in perfugas & fugitiuos suis accerbè cōsultum. Siquidem ex Romanis qui rupto imperio ad hostes transfugerāt, in crucem efferti: nominis verò Latini, securi percuti iussit. Posterior Aphricanus transfugas bestiis obiecit, Paulus Æmylius elephantis. Germani arboribus suspendunt, ignauos & imbelles paludamergūt. Qui verò captiui in hostiū potestate sua desidia

Acere diruti.

Notati in politia.

Græci.

Archilocus à Lacedæmonis cietus. Germani.

F. Maximus.

P. Scipio.

Aphricanus posterior. Paulus Æmylius.

uenissent, his arma & ordo militandi mutatus fuit, vt equites in peditū, pedites in funditorū alas transcriberēt: vtq; locum extra castra assignatū, vallo & fossa non cōmunirēt. Quare Domitius Corbulo à Nerone in Armeniam missus, duas alas & tres cohortes, quòd hosti cessarent, extra vallū sine munimento tendere iussit. Artaxerxes Medū qui transfugerat, & rursus rebellarat, pro infigni ignominia iussit scortum capite circūferre nudum. Qui etiam summis ducibus siquid deliquissent, ignominia loco detractas vestes flagellari, & pro capite depilando tiam depilari iussit. Titus Vespasianus tam seueræ disciplinæ fuit, vt militem ab hostibus captū, qui solutus vinculis à castra refugerat, vltra militare nō sruerit, nec illa arma crediderit, q; viuus ab hostib⁹ capi permiserit. Sertorius verò, vt disciplinā exemplis stabiliret, cohortē propter obscenitatem morum & immodicas rapinas ad vnum interfecit. Daci cū male pugnassent, hac fuere ignominia notati, vt cubantes capita loco pedū ponere, & ministeria vxoribus præbere cogentur. Xerxes quoque vt Babylonios, quorum ductu defectiones ad hostes fiebant assidue, reprimeret, cauit edicto vti arma ne ferrent, sed caupong indulgerent, tibiis pfallerent, & scorta alerent. Sicut Leontini, ne res nouas molirentur, à Phalaride conuiuis & vinolentiæ relictū sunt. Cyrus quoq; Lydis superatis, cū essent infidi & damnosi, imperasse fertur, vt dimissis armis, iocis & nequitia vacarent, talaresq; tunicas ferrent. Ideo Lydius ornatus, mollis & parum virilis habitus: quòd de Aristodemo tyrāno proditur, qui optimatū filios, ne quid cōtra se moliri possent, calamistratos incedere, & tortis crinib⁹ ornari, talares piq; tunicas induere iussit. Cato autē in Hispania contra cōtinuas defectiones salubri remedio prouidit ne desiscerent, vt oppidorum mœnia sub idem tempus dirui iuberet. Seuerius Romaninam legionem licentia corruptam, quòd Rhegiū in cuius presidio erant, occupassent, Genutius consul millia hominū quatuor exautorauit totam, & in foro percussit. Sæpius verò exilium, vt relegati & capite minuti procul à lare senescerent, & ita ignominiani finirent, ignauis & cōtumacibus datum comperimus. Marcellus autem, milites à quibus orta esset fuga,

Domitius Corbulo. Artaxerxes.

T. Vespasianus.

Sertorius.

Daci.

Xerxes.

Phalaris. Cyrus.

Lydius ornatus.

Cato.

Genutius consul.

Marcellus.

Ignominia

quique pauore signa reliquissent, sequenti pugna inter primas acies frequenter induxit, vt quod ignominia acciperant, aliis praelii periculo expiarent. Fuit illa etiam nota ignominie non parua, quali Calphurnius Piso consul, & demum Octavius Augustus affecit milites, vt tunicatos discinctosque per totum diem cum decempedis plerunque cespitem portantes, ante prætorium stare, vel obsoleta toga & tunica discincta, nudis pedibus ante principia adesse iuberent, vel vt fossam fodere discincti cogerentur: vt eo habitu & specie deformi in omnium conspectu præ se ferrent insignem memoriam flagitij ignominiaque; acceptæ. Est autem decempeda, lignum quo latifundia metiuntur, & in partes diuidunt, oblongum pedibus decem. Tametsi diuerso quisque more agros metiri soleat: quippe in Aegypto æstuaria & fossas funibus metiuntur, aut passibus, in Hispania iugis, in Campania veribus, circa Perfidem schænis, alij parasangis: alibi peritica, cui nomen Acæna: agricolæ iugeribus, nonnulli stadiis metiri solent agros, camposque. Lucius verò Calphurnius Consul, haud ab simili exemplo præfectum equitum, quod arma hosti tradidisset, laciniis abscissis, discincta tunica, & nudis pedibus ad principia per omne tempus militiae adesse iussit. Fertur Pescenius niger, ob subtractum gallinaceum comanipulones hac affecisse ignominia, ne focum facerent, neque cocti quid obsonij sumerent, sed pane & frigidis vescerentur. Tiberius verò nimis seuerè: nam prætorianum militem ob subtractum paunem capite puniuit. Militem verò militiae gradu deicere, aut exautorare, vel equum illi adimere, ipsi sumque virgis cadere, seu equos detrahere, vel hastas dare iubere, quæ censio hastaria dicta est. hæc & eiusmodi, non pro leui noxa, sed pro acri delicto, magnæ animaduersionis loco à ducibus inferri solita sunt. Hastas dare iuebantur milites, quibus propter præbra ignauitæ & luxuriæ, hasta adimebatur. Etenim sicut gloriæ causa fortes veri donabantur hasta pura, hi qui primorum victores in prælio fuissent: ignauis & contumacibus adimebatur. Hoc notabat, tanquam spes merendi stipendia illis adepta foret. Quinetiæ militi obeso & præpingui, quod cutem nimis bene curasset, & nimia sagina grauis esset, aliquando equum duces

Decempeda. Agrorum apud alios alia dimensio.

L. calphurnius.

Pescenius Niger in furta militum. Tiberius.

Censio hastaria. Hasta dare vel adimere.

Milites obesi.

adimere: id quod magnum Agefilaum fecisse legimus. Augustus tamen his qui maiores quinque & quadraginta annis equum retinere nollent, reddendi equi gratiam fecit, illisque; velut emerita militia dimisit. Apud Thuriolos lex erat militaris, vt cõtumax miles, desertor vel transfuga, muliebri veste amictus, ob ignominiam victus teneretur. Spartanis tam seuera militiae disciplina fuit, vt miles qui in acie scutum amisisset, capite lueret. Idem probro milites aut ignominia notabant. Qui probro notabatur, eum nemo igne, nemo alloquio impartit. Ignominia notabatur, qui fugax esset, desertor aut transfuga. Apud Aegyptos qui militares ordines reliquissent, aut dicto non parerent, vel iniussi in castra redissent, de gradu deiecti, ad inferiorem redibant statim. Si verò ducis consilium hostibus palam fecissent, lingua multabantur. Fuitque moris apud Syracusanos, vt hipparchi, hoc est, equitum præfecti, militum nomina in tabulis scriberent, illorum qui in acie ordines deseruissent, vt post prælium poena notarentur. Quod & Xerxes fecisse dicitur, vt virtutis & ignauitæ cuiusque; testis & spectator esset. Cyrus autem quem militem extra ordinem inuenit, quique; proditionis causa dedisset terga, capite puniuit. Nec prætermittendus est Agefilaus: qui quum in bello Peloponesiaco quosdam Asiaticos in veste munda & nitida, corpore verò desides videret & ignauos, ea affecit ignominia, vt vestibus nudatos, per castra incedere cogeret, illorumque; amacula fortibus viris, quorum in bello virtus enituit, dono daret. Hoc quoque; loco poenæ militaris fuisse traditur, iubere ignominie causa militibus audacioribus, qui nec animi nec consilij satis haberent, venam solui, quæ non tam poena, quam medicina fuit, vt superflua sanguinis parte defluxa, se magis intra gyrum rationis continerent. Illud quoque; notandum, quod inter animaduersiones militares, leuissima est admonitio, castigatio minor, deprehensio maior, ignominia maxima. Ideo milites in quos lege militari, castigatione aut admonitione animaduersum est, non propterea ignominia notati erant. Quodque; milites quibus graui ignominia affecti essent, si tamè ad officium redeantes, semel atque; iterum bene nauatam reipublicæ operam præstitissent, singulasque; aut bina ex hostibus spolia

Agefilaus. Augustus. Emeritorietas. Thuriolos. Spartani.

Ignominia notati.

Aegyptij.

Syracusani.

Xerxes. Cyrus.

Agefilaus.

Militibus prætermo- dū audaci- bus vena soluebatur.

Ordo animaduersionum in milites.

Ignominia solutio.

Lamachi
dictum.

retulissent, aut digno aliquo facinore flagitij labem abo-
leuissent, tunc demum vno atque altero felici prelio priori
culpa correctæ, & obliterata memoria dedecoris, noxa
atque ignominia soluti, & in eo quo prius erant gradu re-
stituti, pristinam dignitatem, & honoris gradum, quibus ante
ea functi erant, quandoque recipere. Notatumque & il-
lud est, pererrare bis delictum imperatores venia dignum pu-
tasse: quia iuxta verbum Lamachi summi ducis, non est in
bello bis errare, ubi si quid offenditur perpetra temeritate
vel incitia, emendari non potest: paruaque in bello of-
fensa, magnarum sæpe rerum momenta facit.

*Que solennia in Herculis sacro ad aram maximam
seruabantur, & que apud exteros, quæve ara
Herculis Romæ fuerint-*

CAPVT XIII.

Ara maxi-
ma Hercu-
lis.

Iupiter in-
uentor.
Maratho-
nij.
Potitij.
Pinarij.

App. Clau-
dij facinus.

POST urbem conditam Romulum urbis autorem sacra
Græco Herculi, ara illi erecta, quæ maxima dicta est,
vt ab Euandro constituta erant, fecisse, eaque posteris
mansisse, literis proditum est. Quæ ara ante Romulum
religiosissima fuisse traditur, eamque ipsum Herculem
Ioui inuentori, si amissas boues reperisset, dedicasse fama
vulgauit. Hoc enim sacrum Euander instituit primus
post Marathonios, qui primi diuinos honores Herculi
dedere: Potitij & Pinarij, qui ex clarissimis familijs
ea loca incolebant, ad sacrum adhibitis. Traditumque
memoriæ est, Potitios sacris præstare fuisse: & propitiato
deo, extis solennibus depastos: Pinarios verò extis adesis
ad reliquam dapem venisse. Inde institutum mansisse, ne
extis solennibus vescerentur in posterum, ipsique Potitij,
eorumque posterj, ab Euandro edocti, multis post tem-
pestatibus antistites templi, sacris & cæremonijs præfue-
re: donec sublata Potitia gente, seruis publicis tradita
sunt. Appius enim Claudius censor, sublato Potitiorum
genere, cui ad aram maximam familiare id sacerdotium
fuit, seruis quos docuerat, sacra delegauit. In quo id tra-
ditur mirum, vt triginta puberes, qui reliqui Potitia
familiaz manserant, cum omni stirpe intra annum extin-
cti fuerint. Ipsique Appius huius autor facinoris, ob hoc

admissum, in extremum vitæ exitium penè lapsus sit: &
sue casu, siue consilio deorum immortalium, luminibus or-
batus, calan itosam vitam egerit. Fuit autem hæc ara in
Capitolij faucibus, iuxta Carmætalem portam, & forum
boarium: in qua proprium erat, vt iuuenus indomitus sua
Herculi victima mactaretur: cui, & Fauno, viam profes-
turi, sacrum facerent. In qua propria quædam huic aræ
debita solennia præter aliorum instituta mansere, quæ
præterire non erat fas. Siquidem in ea prætor, aut ponti-
fex qui rem diuinam facit, sola lauro, nec alia coronatur
fronde. Cumque mulieribus adesse sacris, & rem diuinam
facere omnibus ferè liceat, Herculis tamen sacrificio ad-
esse, vel exta tangere, aut vesca, aræ ve ad mouere manus,
aut solennia videre, religio non sinebat. Et quum in sa-
cificijs deorum, qui rem diuinam facit, capite aperto nu-
mina adire, adorantisque veste ad caput obducta sacris
intereffe debeant: apud aram Herculis maximam, dum
sacra fiunt, dumque litatur, omnes capite aperto & in-
uelatos esse decet. In qua præter aliorum morem, nec le-
ctisternium fieri, nec puluinar suscipi poterat: in quibus
quoque sacris seruatum legitur, vt sedentes epulis ves-
cantur solennibus, quum in cæteris stantes & saltabundi
vesci soleant. Cumque in omni precatione qui vota ef-
fundit sacerdos, Vestam & Ianum, aliosque deos præscri-
ptis verbis, & composito carmine aduocare soleat: illos ta-
men qui ad aram maximam sacrum faciunt, alium quam Her-
culem Deum aduocare non decebat: quippe cum in Her-
culis templum deorum nemo admittatur, neque alterius
dei aram effigiomve, sicut in cæteris phanis, videre fas
est, ita more tradito, vt manè simul & vesperè ad aram
maximam sacrum fiat, quum in cæteris matutinum tan-
tummodo tempus hostijs immolandis dicatur sic. Fuit-
que obseruatum, vt ab eiusmodi sacris nedum serui &
liberti, sed & canis arceatur, sicut ab arce Athenien-
sum, ubi Mineræ, & à Delo, ubi Dianæ templum fuit,
arcebatur, quod impurum & procax animal esset. Ne-
que fas visum, sacra Herculis qui libertatem impartiuit,
quique ex seruitute gentes exemit, nisi liberos attracta-
re. Quod Plateensibus in usu erat, vt dum manibus illo-
rum qui pro Græciæ libertate ceciderant, parentant,

*Ara Her-
culeæ loc^o.
Sacrificij.
Cæremonia
solennes in
ara maxi-
mæ Her-
culus obser-
uari soli-
ta.
De hoc ca.
19. et 22.
huius lib.*

*Canis sa-
cris erect^o.
Plateenses
in liberta-
tionibus
mancipia
arcebant.*

*Coi.
Lindorum
sacra ma-
ledica.
Sacra E-
leusina Et
Lenæa,
maledica.*

*Veneris sa-
crum in At-
side.*

*Sacra alia
Et diuersa
Herculis.
Carthagi-
nenses.*

*Ara vi-
toris.*

*Herculis.
Ara Her-
culis custo-
dis.*

*Herculis
templum.*

*Hercules
victor.*

*Herculis
ædes rotun-
da.*

*Ædes A-
chillis.*

*Hercules
oliuaris
Et cubans.*

& supremum exhibet officium, mæcipia procul arceant. Cuius exëplo Coi rem diuinam Iunoni exhibentes, à Solenni epulo seruos abegere. Traditum verò est Rhodi, Lindi incolæ nouo ritu Herculi immolare, nam maledictis ludibrijsque verborum Herculi litant iunctis bobus. Si quid verò honesti probiq; in sacrificio prolatum dictumve fuisset, tàquam ominosum spretæ religionis crimen erat. Idè in sacris Eleuginis, quæ magna dicta sunt, factitatum comperimus, in quibus mulieres mutuis probris conuicijsq; se incesse, & maledictis solent conuiciari. Et in festo quod Lenæum Athenienses vocant, fœda conuicia per risum & iocum inuicem poetæ iactat, & contumelias se laceffunt. Apud Coos autem sacerdos muliebri veste amictus, & mitra caput ornatus, Herculi sacrum facit, & victimam cædit, sicut in Attide viri ornatu muliebri, mulieres virili, Veneri rem diuinam faciunt. Cui per simile est, quod in Mutinini sacello, mulieres togis prætextatis velatæ, Romæ sacrificat. Nonnulli coturnice, vt Phœnices, pleriq; humana victima, vt Carthaginenses, Herculi litant. In Pantheo quoq; statis diebus in sacris Herculis mactabatur homo, fœdo facinore & perniciali exëplo. Fuatq; literis proditum, ab ignavis vota Herculi & preces effusas non exaudiri, qd soli strenuò & peruigili prosperos successus faceret & propicius foret. Sed præter hanc aram fuit aliâ Victoris Herculis in foro boario, qui triūphalis dictus est, cuius statua ab Euandro sacra triumpho die, habitu triumphali ornabatur. Aliâ ad circum maximū Cereris. & Herculis qui custos cognominatur, à Sylla ex prædicto Sibyllinorum carminū, vt multi autumat, erecta & constructa. Tëplum quoque Herculi iuxta Tiberim mirabili structura olim fuisse legimus, in quo ex decimis sacrum fit, vbi duæ aræ, exque earum altera mulieres degustare, ex altera viros tantum vesci fas erat. Ad portam quoq; trigeminâ Hercules Victoris cognomento fuit, atque in eodem boario foro ædes Herculi rotunda præcipuæ admirationis, ad quam nec canes nec muscæ ingredi opinio est, sicut Achillis ædem ante Borysthenem nulla ales ingreditur. Fuit præterea Hercules cognomèto Oliuaris, & Hercules Cubans. Fuissetque Herculi & Musis cõmunem aram

in circo Flaminio, à Fulvio Nobiliore ex censoria pecunia constructam, mox à Martio Philippo Augusti tempore sacratam fama vulgavit. Sed præter hæc tépla, quæ in summa religione & cultu maximo fuere, fuit Hercules Conopios apud OEtæos, ab Erythræis Hipponos, à Celtis Ogmyos, ab alijs Alexicacos, quasi depulfor malorum cognominatus. Feruntq; téplum Iolao nepoti ab Hercule constructum, tantæ maiestatis incolis fuisse, vt si à solitis deficerent sacris, muti cuaderent: rursus si sacra se perfecturos vouerent, in pristinam restitui sanitatem. Præcipue verò admirationis apud Persas colitur Hercules in mote cui nomen Sambulos, qui per quietem sacerdotès monere dicitur, vt equos venatui sistant ornatos: qui quum per nemora & saltus diu vagati fuerint, nullo rectore nocte redeunt ad stabula vacuis pharetris, mox omnes saltus feris confosis constratos reperiunt, ita vt multo venatu incolæ ditètur. Apud Athenas verò Cynosarges templum Herculis, gymnasiū & lucus, maximi nominis erant, quæ Philippus impotenti ira deuastauit, & incendit. Hoc etiam licet animaduertere, ab Iliensibus Herculi sacra celebrari vetitum, qd Ilium Hercules olim depopulatus esset, eum propterea odio prosequuti perniciali. Sicut apud Thraces, mulieres tanto flagrant odio, quòd Orpheum discerptū à mulieribus diceret, vt viri vxoribus stigmata inurerent, in Orphei vltionè. Et Lemnij cum Vulcanum colant, quòd apud eos enutritus foret. Venerem quòd Marti se miscuisset, velut adulteram adeò contèpserunt, vt nemo illi sacrum faceret. Tenedij quoque Achillem, qd Tenedum deuastasset, ita infensum habuere, vt supplicio afficeretur, si quis restituto templo Achillem nominaffet. Contrà verò Syracusanis Herculem promptum numen, & maximi cultus fuisse, qd ope Proserpinæ Cerberum ex inferis eduxisset dicerent. Caucaj etiam produntur Herculem summis percolere honoribus, quòd Prometheus vinculis exoluisset: Ioui & Mineræ infensi, pleni persuasionis, tanquam Prometheus satisfaciât, quòd igniferis sagittis aquilas & illorum nidos incendant, fœtūq; euatent & depopulerent. Ferunt Sibas circa Indum, adeò Herculem velut gētis auctorem coluisse, vt pellibus amicirentur vt Hercules, cla-

*Herculis
Et musarū
ara com-
munis.*

*Tëpl. Her-
culis à Io-
lao cõstru-
ctum.*

*Hercu. cul-
tus apud
Persas.*

*Apud A-
thenienses.
Herc. Iliè-
sib. iniussus.*

*Mulieres
apud
Thraces
odiosa vi-
ris.*

*Sic Venus
apud Lem-
nios.*

*Et Achil-
les apud
Tenedios.
Syracusana.*

Caucajij.

Sibas.

Tyrj.
Gaditani.
Hercules
plures.
Ioues 300.
Orphei 5.
Veneres
quatuor.
Iouis filij.
Neptuni.
Mōstrosi.

Hercules
qui appel-
lari.
Hercules
Libycus.

uas gererent, illasque bobus & equis inurerent. Sicut Tyrj & Gaditani Herculem magno numinis instar habuere. Fuitque memorie proditum, Herculem non vnum fuisse, sed plures. Nam præter Tirynthium, etiam Argiuum, Thebanum, Libycum, Cretensem & Ægyptium legimus. Denique Varro Hercules tres & quadraginta, ac Ioues trecentos enumerat, Cicero sex fuisse dicit. Græci verò Orpheos quinque fecere, & Veneres quatuor. Sicut enim præstantissimos & summa prudentia viros, Iouis filios, ut Æcum & Minoa, & semideos qui à Ioue genus ducunt: ferocissimos, Neptuni tanquam è mari genitos, ut Cyclopes & Læstrygones, monstruosos verò & ignobiles, è terra editos vetustas nuncupavit, ut Tityum & Antæum: ita omnes qui vario & solerti ingenio, fortissimum aliquod facinus gessere, vel periculis subleuandis hominibus profuere, aut alicuius ingenue artis autor vel princeps foret, à maioribus Herculis nomina tulere. Sed quod de Libycò Hercule dictum est, meminisse oportet, quòd hic Libycus, Ægyptius nuncupatur, qui Nilo natus, Phrygias literas primus inuenisse, & per manus posteris dedisse traditur.

Quo tempore primum prætores creari cœperunt, et quod ius, quæ re illorum potestas fuerit.

CAPVT XV.

PRODITUM memorie est, ab ortu vrbis, ad annum ferè trecentessimum & nonagesimum, prætorem qui ius in vrbe diceret, nullum Romæ extitisse. Fuerat enim hoc consulis munus, & illorum qui in summo erant magistratu, super iure controuerso respondere. Sed quia à iure dicendo, ingruente bellorum tumultu, per sæpe eos auocari oportebat, prætor ac proprio magistratu qui ius in vrbe diceret, opus esse visum fuit. Igitur quo tempore tribuni militum consulari potestate esse desiere, quum iam de consulibus ex plebe creandis, magnis contentionibus agitari cœptum esset, eaque res inuisa patribus in famisq; haberetur, neque aliter sedari videretur posse, tum primum leniendæ multitudinis causa, vt consul etiam de plebe fieret, à patribus est impetratum, inuicemque ipsa plebs vt prætor vnus ex patribus crearetur, qui ius in vr-

be redderet, haud dubie assensit. Fuit enim is Spurius Furius Marci filius primum prætor ex patribus, eique vt aliquibus honoris insignibus conspicuus foret, curulem sellam vt consuli dictatorique, & eadè auspicia esse voluere. Nec diu apud patricos honos iste mansit. Nanque haud diu post Quintus Publius Philo primus de plebe, aduersante senatu prætor factus est: communicatq; tam prætura, quam consulatus cum plebe fuit. Sed cum prætores magis ex vsu Reipublicæ viderentur, ita breui illorum numerus auctus fertur, profectò vt mirum sit quam facile coaluerint. Quippe latius propagato & aucto imperio, quo tempore Attilius Calatinus primo Punico bello dictator extra Italiam duxit exercitum, cum obire tantum munus solus non posset, duo prætores creati, exque his alter urbanam, alter peregrinam iurisdictionem sortiti fuere. Et quia plerunque vsu veniebat, vt vrgētibus hinc inde hostibus, & multiplici bello ingruente, ferro & armis decernendum foret, prætores sicut consules, prouincias sortiri, hisque & exercitibus cum imperio præesse cœperunt, ibique non solum ius dicendo, sed armis imperitando imperium exercere. Ipsi enim licet ad ius dicendum creati, non tamen à belli cura vacatio dabatur. Qui tamen in imperio essent, iura tamen prouinciæ sine decreto senatus aut populi iussu mutare non poterant. Neque diu post, primo Punico exadto bello, cum Galli transalpini in Italiam irrumperent, quatuor prætores creati lege Bebia fuere: quæ iubebat, à ternis ad quaternos creari licere. Mansitque hic numerus ad primum ferè Macedonicum bellum, quibus & belli summa commissa fuit, illorumque auspiciis egregiæ res gestæ plerunque sunt. Tunc quoque additis prouinciis, & magno incremento rebus auctis, cum M. Cato Sardiniam obtinere Siciliæque & Hispania imperio accreuisset, magisque indies prætores ex vsu forent, illorum numerus auctus fertur, vt seni crearentur. Post temporum verò curricula quibus Cornelius Sylla Rempub. in dominationem vertit, cum plures de patriciis, de sicariis, de falsis leges tulissent, vt essent qui eas tuerentur, quatuor qui de criminibus inquirerēt, veteri numero adiecere, ita vt decem crearetur, mox Iulius

Sp. Furius primus prætor.

Prætorum numerus auctus. l. 2. §. deinde. ff. de ori. iur.

Prætor urbanus & peregrinus. Prætores prouincias sortiti.

Prætores 4. Lex Bebia.

Prætores vi.

Prætores. x Cæsar numerum ampliavit, nam præter hos annonæ & *Prætores* rei frumentariæ præfecit duos, ad inuehendos cômæatus, *xij.* qui frumentarij seu Cereales dicti: quibus ut ne quid cômæatus frumentique vrbi deesset, præuidere præcuraueréque negotium erat. Et mox alios, qui æriarij curam atgerét, adiecit. Diuus deinde Augustus sedecim explevit numerû, tametsi præturæ cãdidatos duodecim ab Augusto editos, autores sint: quem numerû nõ excessurû Tibertius iureiurando firmavit. Demum diuus Claudius alios constituit, qui deficientiû voluntates tuerentur, & de fidei cõmissis ius dicerent, quos fideicommissarios vocauit: quo tempore ad decem & octo prætores, quod nunquam antea factum, excreuit numerus. Et cum pupillis tutores à consulibus antè poscerentur, Marcus Antoninus Philosophus, omni doctrina homo eruditus, cuius pleraque extant egregia facinora militaria, ut diligenti disquisitione tutores pupillis darentur, proprio magistratui eam curam demandauit, qui tutelaris dictus est. Denique nullo præfinito numero tot fuere, quod expedire rei publicæ visi sunt: quod lege prætoria cauebatur, cuius verba subieci: *VR* *IS* disceptator qui priuata iudicet, iudicariue iubeat, prætor iuris ciuillis custos esto; huic potestati parento: quotcûq; senatus creuerit, populûsque iusserit, tot sunt, & infra. Quàm lata autè in iure dicundo prætorum iurisdicctio fuerit, multis documentis ostenditur. Nam & bonorum possessionem dare, & ad defuncti bona hæredem admittere, nonnunquã ius constituit, & verus abrogare poterat: seruos manumittere, iudices delegare, tutores pupillis minimè inuifos constitueri: dolo vel metu lapsis, aut vi deiectis subuenire, de fide, deque iureiurando: tutelæ, mandati, pro socio, fiduciar: deq; empto, vendito, locato, conducto ius dicere, suæ cognitionis erat. Lætos quoq; immatura ætate vel sexu, in integrum restituere: edicta proponere, legem ad populû ferre: néve prohibas aut innocetia fraudi cuiquam esset, cauere debebat.

Idq; in tabulis dealbatis, que albû pratoris dicebãtur. In auth. de litigiosis. §. Iubemus. col. 8. quorsum etiã spectat locus. si qui album pratoris corrupisset, &c.

Hæc Jac. Ombalius.

Quinetiam ferias concipere, ludis præesse, quadridis emittendis signum dare, aq; ductuum curam gerere, eadē dedicare, de gestis cuiusq; magistratus disquirere, duû uiros & decuuiros creare, bonis interdicerere: quæque ad diuisciplinã publicam pertinerent, curare & prospicere: tum criminofos reos facere, officij prætoris erat. Rei autè criminis fiebant, ut accusator criminofum in ius ducat, & apud prætorem reum agat, his verbis: Aio te prouinciam depeculatum fuisse, aut crimen aliquod admisisse. Tunc si reus tacuisset, tanquam in conuictû lis dabatur, si verò esset inficiatus, inquirendo crimini præfixo die, à prætore accusatio constituebatur, & tunc in reum, ut noxã cuius arguebatur, dilueret lege agebatur. Denique illud receptû est, ab sentibus consulibus, & in prouinciã profectis, habendi senatus prætori Romæ ius fuisse, comitiisque præsidendi, de rebus quæ ad rem publicã pretinent, consulandi, vrbi præfctendi: atque idem ferè iuris quod cõsules, habere, nulla cõtrouersia est. Nec me præterit, memoriæ datum esse, non modò super priuatorum causis, sed inferiorum quoque magistratum, uidelicet quæstorum & ædiliû, prætori more præfco ius dicere licere. Itaque tam plebeios & humiles, quã ædiles & quæstores, reliquosq; magistratus, qui nec uocationem, nec prehensionem habent, apud prætorem in ius uocare cuius potestas est: quos in uincula duci iubere, pro imperio & potestate & legitimis pœnis afficere poterat. Fertur quoque Octauius Augustus hoc munus prætori urbano dedisse, ut populariû litigatorû appellationes cognosceret, prouincialium verò cognitione cõsularibus uiris ipse delegaret. Si tamen ipsi prætores prauè quid deliquissent, ex consulto senatus nonnunquã præturæ deiecti fuere. Nã & P. Lætulus prætor & alij magnis criminibus circumuenti, abdicato magistratu, de gradu exturbati, male administrati muneris pœnas dedere. Moris præterea fuit, ut sicut dictatores magistrorum equitum, cõsules sub se legatos habebãt, qui eorû uices gerere, & quoties oporteret, munia obire possent: sic prætores quæstorû ope niterentur. Itaque prætores quæstoribus parentis affectu, & cõiunctissimorû loco esse, uetusti iuris fuit. Tametsi prætores sicut cõsules non modò quæstorem, sed legatum

Rei criminis quomodo fiebant.

Prætorum potestas ab sentibus cõsulis.

Prætoris minoribus magistratibus ius dicebat.

Prætores de gradu deiecti.

Ordo magistratorum Ro.

Quæstores prætorum uicarij.

*Prætorum
vrbano plus
decem diebus
vrbano abesse
non licebat.
Lictores
prætoris.*

*Toga præ-
texta præ-
torum.*

*Prætoris
dignitas a-
apud exte-
ras gentes.*

vnus plurisve in prouincia habuisse, ipsiq; quoties abessent legionum & exercitus curam demandasse, cõpertum sit. Illud quoque non ab re fuerit meminisse, prætorum vrbano plus decem continuis diebus Roma abesse non licere: ipsiq; non duodecim, sicut cõsuli, sed vt inferior magistratus notaretur, sex tãtummodo lictores cum fascibus Romæ in prouincia verò sibi decreta pro maiestate imperij, etiã cum securibus præire. Paulum tamẽ Amylium cum prætor in Hiberos duceret, cum duodecim lictoribus præturam gessisse autores tradunt. Credo equidem, vt dignitas consularis adiuncta prætoris videretur, vtq; plus maiestatis inesset, ideo duodecim lictores præter præscriptum, Amylium in prouincia habere senatum voluisse. Fuitque animaduersum, prætorio viro, & qui fuisset prætura functus, togãq; prætexta vti licere: eundemq; Amylium non in purpura modò prætexta, sed trabea candida & ministris dealbatis, atque in æquo albo præturã gessisse. Neque præterierim, nomen prætoris & munus non Romanis tantum, sed apud Latinos populos & Siculos, atque in Saniõ, & Capanos, exterãsq; gentes præcipuum fuisse. Nanque Aegyptiis loco censoris erat, cui portoria exigendi munus impendebat. Achais bini prætores longo tempore imperitarunt, mox vnũ acceperunt. Apud Macedones, Saguntinos & Syracusanos, domi forisq; iura dabat. In quo magistratu cum esset Dionysius, gradum ad tyrannidẽ fecit. Apud Thebanos summã imperij tenebat, sicut fuit Epaminondas: & nisi præsentẽ eo magistratus eligi nequibant. Sardinum prætor de bellis cõsultabat & fœdera inibat. Atolis, cum de bello aut quouis negotio senatum consulisset, dicendæ sententiæ ius non habebat. Epirotis & Atheniẽsibus prætor thesmotheta, & bellidux, singulis annis sortitõ creabantur. Is autẽ si quando bella mouenda, & armis decernendũ foret, militum delectus habere, legionẽsq; & turmas conscribere solebat, quã præturam Nicias cum Pericle aliquando gessisse fertur. Nonnunquã Atheniẽses decem prætores militiæ præferebant, qui per vices castris & legionibus imperitarunt. In quo magistratu cum esset Aristides, Milciadi cõsistit: ne in pugna Marathonica aduersus Darym Darij præfectum in dissidium veniret, quum multitudine prætorum, patriã discrimen impendẽret.

Locus ex Ciceronis oratione pro Milone, quando delicta non consummata, ac si perfecta fuissent, puniri debeant.

CAPVT XVI.

Cura & summo ingenio elaboratam, in foro dixit multo cum verborum pondere & nitore, quandoque lægeremus, in qua ad exaggerandã inuidiam, Clodij seruum in æde Castoris cum sica, vt Pompeium trucidaret, deprehensum dicit, in hæc verba ipsum loquutum offendimus: nisi quia res perfecta non est, ideo puniendã non fuit: quasi exitus rerum, non hominum concilia, legibus vindicentur. Minus dolendum fuit, re non perfecta: sed tamen puniendum certè nihilominus. Hactenus Cicero. An semper, inque omni negotio, praua hominũ consilia, quæ exitum sortita non sunt, perinde legibus vindicanda sint ac si cogitatum facinus esset admissum, in congressu æqualium tũc me præsentẽ quærebatur: vt si quis cum telo hominis occidendi causa deprehensus, ipsum non occiderit: vel qui venenũ parauit, hominem non necauerit: an tanquã necẽ intulerit, perinde mulctandus & coercendus poena sit. Rursus, si extra cogitationis fines peccatum non excessit, vt quia mente conscelerata quis agit facinus, illudque adhuc opere non inceperat, neq; actu exequutus est, an nihilominus pari supplicio afficiendus fuerit. Et quantum intelligi ex veterum monumentis dabatur, distinguere oportere putant: vt si homo magnũ aliquod scelus, aut extremum facinus patrare inceperat, vt quia deorum templa funestis facibus incendere, phana depeculari, sacra prophanare, patriam, parentes, Lares, focosque hostibus prodere, necem parenti aut principi parat, aut eiusmodi damnata crimina, in quibus magna calamitas, aut fœdum exitium futurum est, proculdubio leges inceptum facinus, ac si consummatum esset, puniri voluerunt: nec solum autores sceleris, sed facinoris confcios. Non enim secus censuere eum qui tam atrox durumve facinus moliri ausus fuit, quique ad tam exitiale scelus animum induxit, perinde affici oportere, ac si illud opere consummasset. Idque exemplis patere, quod

Gracorum
lex.

Ilex Iulia in mœchos animaduertit, ac fures & proditores aequè punit, qui adulteriũ furtũve patrarunt, quàm qui id inceperant, etsi crimen nõ perfecerunt. Ideo Grecis lege cauetur, vt tyrannorũ filij velut facinoris cõsij parentum crimina luant, & haud secus: morte exiliõque mulcentur, scõdãque in eos exempla irã inuidiãq; exerceatur, tametsi Romanã lege caueatur secus quod in leuioris noxã criminibus, & vbi non est tanta sceleris magnitudo, aliter statutũ est. Tunc enim delinquentes peccato nõdum absoluto, nõ vsq; adeo criminibus obnoxij fiũt, nec sceleri ita se obligant, ac si operã executũ esset. Sed prætoris arbitratu pœna modò maiore, modò minore, pro noxa, & quoad vsque ad facinõ progressũ fuerit, puniri oportet: vt nec à pœna immunes fiãt, nec tam seve ra legum disciplina, quàm qui effecere, puniantur. Idq; Ciceronẽ sentire nunc arbitrari, quum legibus hominũ consilia, non euenta rerum, vindicari dicit: vt quia immanissimo reatu obnoxius fuit, qui cum sic Põpeij trucidandã causã deprensus fuerat, in quo totius reip. salus, & maiestas imperij periclitabatur, haud dubiẽ pœna detestabili dignus erat, tametsi illud non consummasset, tanquàm eo casu foret, quo hominum consilia incepta, ac si exitũ sortita fuissent, pœna coërcetur. Nõ sic vbi cogitationis fines crimẽ nõ excessit. Tũc enim cogitato, necdũ incepto facinore, quia intra cordis arcanũ facinus retinetur, neq; satis apparet nequitia, quoad vsq; deducta est, etsi Deo obnoxius fiat, qui scelus quãuis minimũ animo præsumit: tamen crimen conceptum aut cogitarum facinus, legibus pœnam nõ meretur: quippe voluntates (vt Cato inquit) neque legibus neque pœnis fiũt obnoxia. Huc pertinet illud Iuuenalis: Nam scelus intra se tacitus qui cogitat, vllũ Facti crimen habet: scilicet Deo obnoxium inuisũmque fieri, qui læsa conscientia, infandum facinus animo agitauit.

Iuuenalis
Satyr. 13.

Quid Theophrastus sensit, quibusdam viperarũ moribus
tibicines mederi, probatum experimentum.

CAPVT XVI.

Theophrastus philosophus præstabili vir sapientiã, Academię post Aristotelẽ successor, in rebus physicis & mathematicis magna doctrina & ætimatione fuit:
cum

eum literis mandasse accepimus, quibusdam viperarum, moribus cantus tibiãrũ aut fidicinũ, atque alia organa artis musicæ modulatè adhibita, aptissimè mederi: quod & Asclepiades medicus literis prodidit, qui phrœneticos mente imminuta & valetudine animi affectos, nulla re magis quàm symphonia & vocũ concentu ac modulis respiciere, & sanitati restitui cõsuevit. Fertur quoque Ismenias Thebanus plures Bœotiorum ischiadicos, & coxendicũ dolore laborantes, in cõtentione tibiã bonæ valetudini restituisse. Tanta hominis naturæ cum harmonia cõsensio est. Quod cum credi vix posset, nuper id nobis quum casu ad id incidere mus, pro explorato & cõperto fuit. Siquidẽ à tarantula, id est, phalãgio percussos, quos vulgo Tarantatos dicunt, haud aliter ex ancipiti morbo cõualescere vidimus, quàm si tibicen vel citharista iuxta eos diuersos modulos incinat, vt pro veneni qualitate, ita harmonia & audiendi illecebra capri, venenum illud vel ex intimo corpore dilapsũ effundat, aut sensum per venas diffusum dilabatur. Tarantula enim aranei genus est, dirum animal, tactu pestilens, eam si casu spectes, futilem & sine nõxa putabis, & sanè reliquo anni tempore minimè perniciofa aut exitialis, vix aliquid neruorum aut virium ad nocendum habet. Cum verò æstu anni flagrantissimo, assiduo sole Apuliã campos, vbi peculiare hoc malum existit, torreri cõceptum est, tum maximè seu afflatu noxio, seu æstu accensa, morfu virulento pestiferã perniciem affert: cui tanta malo vis est, vt quemcunque morfu percusserit, nisi celeri remedio succurratur, aut stupor exitialis primò, deinde certa nex subsequatur necesse est: aut si qui fortè vitæ damnum euaserint, veluti abalienati mente & semiuiui, continuo stupore & hebeti sensu oculorum auriũmque affecti, vitã miserabilem ægerimè ducant. Huic pesti & tam præsentĩ malo quãtum prouideri humana diligentia valuit, vnum hoc salubri remedio esse cõpertũ est, si protinus tibicẽ aut citharista varios cõcinat modos. Tunc enim morbo eiusmodi percussus, qui moribũdus, & sermonis & oculorum sensus amiserat, quique nec ingredi, nec fari, neque aliquo sensu frui valuerat, mox vbi tibiã aut citharam adnotam propius audit, illo miti sono & concentu captus

Phrœneticũ
vocũ cõcentũ
tu respiciẽs
cunt.

Tarantatũ

Tarantula.

& demulsus, velut è graui somno excitus, oculos attollit parumper, mox se in pedes erigit, ac sese recipiens, paulatim pro modulo & pulsu sonorum, seruata psallendi lege ingreditur, tunc enim inaugefcente sono, quasi per-mulsis animis & confirmatis exultabundus maximo nisu atq; impetu in saltus gestusq; nec indecoros, neq; à pulsu citharæ dissonos erumpit: ita vt etiam rudes & ignaui, psallendi modos docti in ludo videantur. Memoria reposito, dū per loca illa diutino situ squalida, & ardore solis feruentia, cum aliquot comitibus iter intenderē, vndiq; oppida & vicos, alia tympanis, nonnulla fistulis, pleraque tibicine circūsonantia audisse: cuius rei causam querentibus nobis relatum est, tarantulæ morbo affectos vndiq; per oppida curari. Cūmq; eius rei gratia in pagū quendam diuiteremus, inuenimus adolefcentem morbo eiusmodi affectum, qui velut repentino furore ictus, & mente abalienatus, corporis motu non indecoro, & manuum pedūmq; gestibus ad tympanum psallebat non inconcinne, vtq; vehementius modos acciperet, quasi illo pulsu demulceri animus & leniri dolor videretur, sensim & placidè aures tympano admouere, mox caput, manus & pedes crebro motu concutere, & demū in saltum se attollere videbamus. Quæ res quum ludo & risu prorsus digna visa foret, interim is qui tympanum pulsabat, sonitu parūper intermisso, pauisam fecit. Atque illū morbo affectum, vbi præsentio illa quieuit, velut attonitum, stupentique similem, repente animo linqui, & omni sensu destitui cernimus. Rursus resumpto tympano, vbi primūmodulos audiuit, pristinas illū viros resumere, & acrius in choreas insurgere spectabamus. Creditū est, qd à vero nō abhorret, vim illā veneni virulento morfu & sanie conceptā, harmonia & vocū concentu per totum corpus diffundi, atque inde fato nescio quo dilabi & exianiri. Ideo illos qui morbo eiusmodi laborarunt, siquid reliquiarum residuum fuit, quod penitus curatū non sit, siquando sono extrinsecus vel concentu illorum aures affici contigerit, veluti mente consternatos, toto corpore & animo concuti, ac manibus pedibūque gestire compertum est, donec vis illa tabifica penitus extincta fuerit. Nos etiam quædam aranearum genera &

*Aranea
& scorpio*

Scorpionū, præcipuè apud Albanos & Hiberos gigni, literis mandatum legimus, letiferi morsus, quibus affectos homines tam dira inficiunt tæbe, vt quosdam ridendo, nonnullos flendo, alios diuerso animorū habitu mortem oppetere compellant. Illud tamen proditum memoriat est, in Arabia viperas minus esse letales, nec morsus letiferi, quòd odorates depastæ, virulentæ non sunt. In Phœnicia verò, & omni Aphricæ tractu truculentiores, & vel solo halitu asferre necem, & in Syria angues ne lacessitos quidem, Syros attingere: in peregrinos autem, ictu perniciali iras acuerunt. Contrà verò in Altenio Carthæ monte scorpiones aduenis innocuos esse: incolis verò, perniciosos & infestos.

Qui vici, via, vel cliui præcipui Romæ fuerint, & vnde nomina originis sumpserint. CAPVT XVIII.

Aduerti sepe animū, sicut fora, ita & vicos vrbis præcipuos, partim à conditoribus, nonnunquā ex variis euentis nomina sumpserunt: plerunq; qui loca vrbis incoluere, ad posteros denominationes ex suis nominibus transmissere. Thuscum vicum ideo dictum ferunt, quod cū Porfena rex vrbis castra admouisset hostiliter, & repetinas incurfiones faceret, neque vt admitteretur efficere quisset, re infecta inde discedens, contra Aricinos admouit copias: vnōq; prælio fusi Hetrusci, lassitudine & vulneribus saucij, Romam petiere: vbi maiore cura habitus & culti in calamitate, amore vrbis locum quem incolebant petiere, quibus in vrbe datus est, què Thuscum vicum appellarunt. Sunt qui credant Cælium Iubenium Hetruscum bello egregium, cum expedita manu Romulo contra Latinos præsidio venisse: cūmq; in monte Cælio loca editiora tenuisset, post Cælij obitū, ne quid moliri possent, in æqua deducti, infima vrbis coluisse, à quibus Thusco vico, vt ait Varro, nomen datum. Ea autem fuere inter Capitolium & Palatium loca iuxta Comitium stadiorum ferme quatuor, prope Velabrum, quantum à foro ad circum maximum latitudinis est. Ex vico enim Thusco & Velabro per boarium forum in clium publicum flectebatur, atque in ædem Iunonis reginæ, ibique ædem Vertumni fuisse autores tradunt, qui deus instar magni numinis apud Thuscos,

*nes apud
Albanos
& Hiberos
Viperæ in
Arabia.
In Phœnicia
& Aphricæ tra-
ctu.
In Syria.
In Altenio
monte.*

*Thuscos
vicos.*

*Clius pu-
blicus.
Ædes Iuno-
nis et Ver-
tumni.*

Argiletū.
Vicus patricius.
Angiportus patricius.
Cyprius vicus.
De hoc ca. 6. huius li.
Vicus vrbicus.
Vic⁹ Aphricus.
Vicus Fregella.
Vicus iugarius.
Vicus sobrius.
Longus vicus.
Febris phanum.
Ara pudicitiae plebeie & patriciae.
Via lata.
Clius Capitolinus.

& multo in honore fuit. In capite enim vici Thufci, inter circum maximū & Auentinū, Argiletū & sepulchrū Argi vicebatur. Patricij autē vici nomē dictum accepimus, q̄ regnante Seruio Tullio, quum timor incesisset patres, ne quid Romana nobilitas moliretur, locus in vrbe semotus, quem incolerent, datus fuit, quem patriciū, quòd ea loca patricij tenerent, vocatum ferunt. Præter quem fuit angiportus patricius ad eadē Dianæ, ad quem viros ingredi religio nō sinit. Cypriū verò dictum autumant, quòd quum Sabini locum in sedissent, boni omnis causa Cypriū, hoc est, bonum nuncuparūt, cui postea propter Tullia inhumanum scelus, quòd infando facinore carpentū supra defuncti patris corpus egerat, Scelerati dixere nomen. Ex summo enim Cyprio vico eunt dextra in Vrbicū stectebatur: inde ad exquillas iter erat. Sic vicus Aphricus, q̄ in eo ex Africa diuertebāt hospites, quique obfides dati erant, denominati cœpit. Et Fregellæ, quòd ea loca Fregæ ciuitatis hospites incolerēt. Iugariū verò dixere ab ara Iunonis iugæ, quæ præcipuo ibi honore colebatur. Iunonē enim iugam vocat, q̄ iungere matrimonia & nuptiis præesse putarūt. Hunc iugarium in infimo Capitolini montis prope Aequimelium & templum Fortunæ fuisse, iuxta aedes matris magnæ indubia argumenta sunt: quibus in locis etiam Opis & Mineræ aedes erant. Sobriū autem vicum, vel quòd nulla ibi caupona foret, aut vinaria officina: vel quia lacte, non vino, Mercurio litabatur, nomen vendicasse Pompeius autor est. Vicus verò longus, sicut via lata à latitudine, sic à longitudine nomen fecit. In eo enim Febris phannm, & ara Pudicitia plebeia, quam virginia Auli filia nupta plebeio, templo sacrauit, esse traditur. Nanque aliam patricia pudicitia ad eadē Herculis rotundam in foro boario fuisse vulgatissimum est. Cuius Pudicitia signum præterquam ab ea quæ vni nupisset, castissima matrona attingi, aut in æde litari nulli permissum fuit. In via verò lata, lacus Ganyemedis, Solisque & Spei ac Fortunæ tépla in magno fuere cultu. Præter quos erat clius Capitolinus, ex quo ad æqua vrbis ex Capitolio descensus patuit, iuxta quæ Saturni & Cœcordia templa, haud lōge ab æde Iunonis Moneta: & alter

Publicus seu Publicius à Publiciis aedilibus, qui locum statuerūt, vel quod publica impensa constratus foret, sicut via publica, sita apparent. Përque hunc clium publicum ad Velabrum, & boarium ac piscarium forum ex Capitolio atque arce descensum patuisse, & inde in exquillas iter esse tradunt. Nam cliū vrbicum, iuxta quæ Seruius Tullius habitauit, & Publicum vicum, ad quem lacus Fagutalis, Fagutalque Iouis sacellum, in quo fagus arbor sacra vicebatur, pariter in exquillis fuisse prodigium est. Fuit quoque clius proximus non incelebris, ad quem florales ludi celebrati plerūque sunt, & vicus Costonius & Histrius, qui, vt multi autumāt, à conditoribus nomē vëdicarūt. In hoc vico Histrio, secūdo Punico bello aquarū magnā vim erupisse T. Liuius memorat. Legimus quoq; Sandaliarium vicū ab Apoline Sādaliario, cuius effigiem ornatasam sandalio, quod est calceamenti genus, in quarta vrbis regione aurores ponunt: Sicut in sexta regione malum punicum fuisse memorāt, & ad Capita bubula, ad Pirum & Scalas anularias. Sed quod de vicis, idem de viis dictum accepimus. Nā Carinā à Carione dictas Varro significat, iuxta quas templum Telluris, & Pōpeij domus. Hæ enim & Suburra celebres & primæ viarū habitæ. Hæc verò ab agro Succulano, vel quòd sub muro Carinarū foret, denominari tradūt. Post quas via sacra nō minoris celebritatis & famæ adnominatur: siquidem per eam frequens in Capitolium iter erat, per quam triumphalis pōpa, captiua præda, & hostium spolia, subactis gentibus & nationibus domitis, solenni apparatu triumpho die procedebant: eamque sacram nuncu parti, quòd inter Romulum & Tatium ictum in ea scædus fuisse tradunt. Quamuis in comitio inter Romanos & Sabinos percussus scædus, atq; ideo à conuentu Comitii veteres appellasse contendant. Nonnulli quòd per eam sacra in arcem quot mensibus deferri, indèque augures captare auguria solerēt, dici opinati sunt. Cuius cognomēti etiā Athenis viam fuisse legimus, quod Eleusina sacra in ea peragerent. Et alia Mylasæ in Caria eiisdē nominis proditur, ab vrbe ad Iouis templum stadiis sexaginta, per quam sacrorum pompa ferebatur. Inter vicos autem Athenis præcipuæ dignationis Melita, vbi

Clius publicus.

Clius vrbicus.

Fagutal.

Vicus Costonius & Histrius.
Vicus Sandaliarius.

Via Carinæ.

Via Suburra.

Via sacra.

Sacra curdicia.

Comitium.
Via sacra apud Athenienses & Mylasas.

Via Melita.

*Via Coloni-
dides* Phocionis ædes erant, & Achæis Colonides memorâtur. Hæc quidem sacra Romæ à Carinis oritur, & ab Streniæ sacello, vbi statua Cloeliæ virginis infidês equo, ibique ad ædes Larium, & demum ad Scauri ædes procedebant, vbi templum Cluaciæ Veneris situm memorant fuisse, quod inibi Sabinæ mulieres infestas acies, & vsq; accensum prælium inter Romanos Sabinosque diremissent. Cluere enim antiqui pugnare dixerunt. In ea quoque regia fuit, vbi Ancus Martius primò, & post aliquot tēpestates Iulius Cæsar habitasse fertur. Ibi que Fabius fornix arcus Marmoreus, à Fabio censore extructus, qui quondam de victis Allobrogibus triumphauit. Et haud procul Calphurnius fornix, apud quē C. Gracchus fragmēto sub sellij ictus occubuit: præter quas fuit via fornicata in cāpo, vbi flaminia & septa fuere. Exquillinam verò & Cælimontanam, quod in Cælium & Exquillinū montem ferrent, denominari ferè vulgatissimum est. Septa verò, frequentia fuere in Martio campo loca, quibus olim Ouilia nomen, tabulatis cinctâ, æuo mox succedente, sumptu magnifico & excellenti cultu marmorea facta, quæ excelsas porticus & ingentes ambulationes accēpere: in quibus populus ad comitia frequens conuenire, & de dandis honoribus, de que repub. decernere solebant, ibique res censu & estimatione dignæ, & quæ magno parantur, venales exponi. De noua autem via, quod supra ædem Vestæ, iuncta Romano foro & Velabro fuerit, quodq; ex Velabro ad eam iter esset, ibique ante aduentum Gallorum, Gallos primū aduentare auditū sit. Propterea que Aij dei aram, & Alloquutionis templum illic à Furio Camillo extructum diu mansisse, à multis scriptum & memoratum est.

In quibus membris in homine insit religio quadâ, propter quam illa sanctè coli debeant & obseruari.

CAPVT XIX.

Religio in capite. **Q**uibusdam mēbris in homine religionē inesse eaq; sanctè obseruari & coli decere, multi arbitrati sunt. Siquidem in capite hominis tanquam in arce,

vbi mens & sedes animæ creditur esse, quæ pars longè sanctissima homini est, quod inde originem sumunt sensus & nerui, religio & quoddâ numen inesse fertur. Ideo si quem reuerēbatur veteres, aut honore dignū putabāt, ad omne occursum caput reuelare & assurgere, ac de via decedere solebant, scilicet existimantes, nudo & aperto capite in exhibendis honorib; esse oportere, veluti omnia nostra parefaciamus: credo etiâ valetudinis causa, vt Varro significat, quod ad fidem proximè accedit: detecta enim capita, cōtra vim algoris calorisve haud dubiè firmiora esse, & ad valetudinē mirè proficere multi censuere. Ideo Aegyptij, quod detecto sunt capite, habentur firmiores: Persæ verò, quod cum mitra & pileo, debiliores, adeo vt leui ictu offendatur capita. Hinc Hannibal, diuus Iulius, & alij summi duces, detecto semper capite, seu sol, seu imber esset, velut contra frigora tēpestatōsq; obdurato, incessere. Masinissa quoq; Numidiæ rex, nullo frigore aut imbre adduci potuit vt caput tegeret. Quod de Hadriano & Seuero principe traditur, tantæ firmitatis fuisse, vt hyeme sæua & gelida per niues & frigora aperto capite incesserit semper. In quo quidem id longe præstantissimū fuit, suis nominibus quemq; venerari & salutare, salutātib; reddere salutem. Ideo nomenclatorem, qui nomina suggereret, iuxta veteres habuere. Si autem nomen non succurreret, illum honoris causa dominum appellabant. Græci verò non proprio, sed officij nomine aut muneris quod gerebat, salutare, religiosius putarunt. Defuncti verò corpus exanime, aut vnam tagere, venerationis signū erat. Si qui tamen precipua dignitate & honoribus fulgerēt, illos propriis salutare nominibus haud decorū videbatur. Fertur tamen Alexander Macedo postquam profligato Dario Magni est cognominatus, nulli nisi Antipatro & Phocioni literis dedisse salutem. Et Demetrius præter se & Antigonom patrem, regem nec nominasse quenquam, nec salutasse. Nero quoque Cæsar nedum salute, sed ne resalutatione quidem aliquem impartiuit. Crassus cōtra: nam infimi ordinis singulos propriis nominibus resalutauit. Reges Numidarū pro maiestate habēr, nulli mortalium impartiri osculū, nec salutē. Pyrrhus verò in salutatione

Capite reuelato assurgere. & de via decedere.
Capite aperto esse, salubre.

Suo nomine salutare
Nomenclator.
Officij aut muneris nomine salutare.
Defunctorum corpus aut vnam tangere.
Salutationes.
Alexader.
Demetrius.
Nero.
Crassus.
Reges Numidarum.
Pyrrhus.

Tigranes. literarum, adulterinas Lyſimachi literas deprehendit, nã quum Ptolemæus Pyrrhum epistolis filium ſalutaret, in adulterinis quas Ptolemæi nomine Lyſimachus deſtinarat, regem nuncupavit. Tigranes autem, quod à Lucullo non rex regum ſalutaretur, quaſi coarguens imperitiam ſuam, ipſum pari modo relaxavit. namque ad eum vt imperatorem ſcribere contumaci epiftoſa recuſavit. Cui haud abſimile eſt, quod Menecrates Iupiter cognominatus, cū literas ab Ageſilao hoc tenore accepiſſet, Menecrati rex Ageſilao felicitatem: quaſi conuicio affectus foret, reſcripſit, Menecrates rex Ageſilao ſanitatem. Dario quoque, quum ſe regem aſcripſiſſet, neq; idem nominis Alexandro impartiret, Alexander reſcripſit, vt de cetero meminifſet ſe non tantum regi, ſed & ſuo ſcribere, *Caffader.* Caſſander verò quum omnibus libellis & epiftoſis rex ſalutaretur, tantę moderationis fuit, vt nunquam ſibi regium uſurparit nomen: ſicut Porus Indorũ rex ab Alexandro victus, in poſterum nunquam ſe regem appellari ſuſtinuit. Contra Perſes Philippi filius, quum rebus deploratis & euerſo regno ſupplex ad conſulem ſcriberet, tanquam in altiore faſtigio poſitus, ſe regem aſcribere non dubitauit. Inter cæteros proditur Hannibal eò inſolentię proceſſiſſe poſt victoriam ad Cannas, vt nulli ciuium ſuorum niſi per interpretem reſponſum aut ſalutem dederit. Et Pallas Claudij libertus, eius proteruitia fuiſſe, vt non modò nulli miniſtrorum ſalutem impartiret, ſed ne vocem quidem cū familiari communicarit, Fertur tamen Sapor Perſarum rex, quum ad Cõſtantium ſcriberet, Imperatorem, Solis & Lunæ ſe fratrem dixiſſe. Et Artaxerxes quum minaciſus literis vrbium excidia, vaſtationes agrorũ, cædes & incendia Lacedæmoniis interminaretur: Spartanos Laconico more vnicò verbo reſpondiſſe, ſcilicet, vt faceret. Cui haud abſimile eſt, quod quum Lyſander poſt multiplicia bella ad Ephoros ſcripſiſſet, Captæ ſint Athenæ, Ephori ſuo more pauciſſimis reſponderunt, Sat eſt capi. Philippo quoq; Macedonum regi, iniqua poſtulant, Lacedæmonij reſcripſerunt, his tantum verbis, *πρι οὐ μὴν ἔρχεσθαι, οὐκ.* De eo quod ad nos ſcripſiſti, non. Sicut iterũ quum Spartanos ſines ingreſſus quaſiuiſſet, vtrum vellent amicum an ho-

tem ſe venire: iidem reſcripſerunt, οὐδ' ἄριστον, id eſt, neutrum. In qua quidem re Athenienſium moderatio adnotanda ſuccurrit, qui quum Philippi hoſtis literas, quas ad Olympiadẽ ſcripſerat, interceptiſſent, eas inuiolatas reddiderunt, ne tori genialis & ſecreta coniugij panderent. Verũ aliter quum diis immortalibus honores dabant, fieri ſeruatũ eſt. Tunc enim capite aperto & velato ſacra facere & numina adire mos erat: vt deorum honores longẽ diſpares ab his qui dantur hominibus, magnãq; in eo vim diuinitatis ostenderet, quum ſemoto viſu à rerum conſpectu, religioſẽ & venerabundi diuina peragerent. Ideo in ſacris velare caput, & veſte operiri, antiqui moris fuit. Regum quoque capita in ſigni ſalcia ornari, ſicut imperatorum aurea coronavel lauro: quoniam ea pars corporis ſanctior in homine eſt, ppter ea ibi inſigne honorum & diadema eſſe voluerunt. Perſarũ mos erat, vt ſi pares eſſent, oſculo impartirent quos honorabant: inferiores verò ſalutando potentiorum genas manu tangerent. Cognatos tamen, reliquosq; neceſſarios, vbi diutius ab fuiſſent, aut longius eſſent abfuturi, ſe inuicem oſculari frequens uſus erat: quod à Romanis uſurpatum inuenimus, vt cognatis obuiam factis frõtem ſuauientur. Apud Perſas, Medos & Indos, reges adorari, & in ſalutão homines toto corpore procidere, inuenimus. Quare Thebanus Iſmenias iuſſus Artaxerxem adorare, ne contra decus faceret, prolapſum annulum ſuſtuliffe, & ita adorantis ſpeciem præbuiſſe dicitur. Id quod Romanis longe eſt habitum nefas, niſi quod C. Caligula cùm Cæſares ſalutarentur prius, adorari ſe iuſſit capite velato vt deum. Mox Diocletianus ſecordia intolerabilis, contra inſtituta maiorum, idem exequi auſus fuit. Apud exteros verò Cyro Perſarum regi, adorandũ cultum primum delatum comperimus, cui pximum diis immortalibus honorem decreuere. Quod mox Indi & poſteri reges exequi magno ſtudio curauerũt. Id quod Octavius Auguſtus & Alexander Seuerus præcipuẽ deteſtati ſunt. Nam ſi quis inter ſalutandum flexiſſet caput aut aſſentaretur blandius, foras detrudi atq; exigi iuſſere. Frõtem verò ſacram Genio nonnulli tradunt, ſicut enim Iunoni brachia, pectus Neptuno, cingulum Marti, renes Veneri,

Honos in deos.

De hoc ſup cap. 14. huius lib. & cap. 22.

Caput ſanctior pars in homine. Oſcula impartiri.

Adorari reges.

Oct. Aug. & Alexã. Seuerus adorationẽ repudiarunt. Fron.

*Frons minor.**Frons magna.**Frons parua.**Frons rotunda.**Oculorum religio.**Physiognomia ex oculis.**Ex naso.**Ex superciliis.**Ex genis.*

pedes Mercurio, digitos Mineræ cōsecrauit antiquitas: ita frons Genio dicata fuit: quippe deum venerantes, frontem tangere, & indita ad frontem manu, numina adire solebant. Quare Pompeio magno frontis honorem, & os probum, velut maximum naturæ munus, tribuerit. Ipsa enim seueritatis & clementiæ index est. Ideo minorem frontem venustū facere & mitem, remissum & quietum, multi censuerunt. Contrā frons magna, segnes: parua, mobiles: rotunda, iracundos: lata, mente flexibiles designauit. Quod etiam carmine Homerus p̄secutus fuit, vt singulos membris honestaret deos. Namq; Iunonem facit cādidas vlnas habere, Aurorem roseos lacertos, Mineruam oculos glaucos, Thetidem argenteos pedes, Heben verò talos pulcherrimos. In oculis quoque religio fuit, in quibus imago & natura hominis, ac tacitus sermo mentis maximè exprimitur. Vt enim cauda leonibus, aures equis animorum indicia præstant: sic oculis hominū, mentis imago apparet, nam cordis nunciij sunt. Ex his enim virtutes vitiq; agnoscimus, iratum vel propitium animum, lætum aut affectum perpendimus. Dignitatēq; oris exhibere consueuerunt, vitāque à morte distinxerunt. Hos osculari & amplecti, ac præcipua charitate prosequi solemus. Refert verò Aristoteles, caprinos oculos, & modicè conniuentes, aut paruos, morum præstare indicium optimorum: cōtra oblongos, p̄simos notare: candidos & protētos, impudentes: carnosos, versipelles: mobiles, inconstantes. Nasum quoque, morum facere iudicium multi arbitrātur. Ideo Persæ adunco naso (quos grypos vocant) præcipuè honorant, quod talem fuisse Cyrum crederent: simos verò, mites facere & gratiosos. In eo enim irrisionis sedes est: quare nasuti, & habere nasum irrisores dicti. In superciliis autem notatur saltus, qua parte negamus vel annuimus. Ea quidē porrecta, molles significant: nimis deflexa, austeros: inflexa, derisores: demissa, maleuolos: nam si quem fastidimus, truci supercilio designamus. Ideo Romanæ mulieres supercilia Lucinæ cōsecrarunt, quia inde lux ad oculos fuit. In genis autem est sedes pudoris. Has enim quum pudet, primum rubore suffundi videmus, pudibundūq; animū ex illis p̄sitamus. Quare in pueris rubere genas, & ingenuo pu-

dore affici, probitatis signū est: in his enim pudor, integritas, & virtus ostenditur. In quo proditum memoriæ fuit, populom Romanū tantum pudori tribuisse, vt Philippo regi Macedoniæ pluribus criminibus impetito, nihil æquè profuerit, quàm Demetrii filij pudor, in senatu obiecta minimè diluere valentis. Domitiano verò Cæsari crebra oris confusio p̄ modestia putabatur, quum esset summa immanitas. Ideo qui pudorē abiecere, perfricuisse faciem disti. Contrā in auriculis rubor: nam læsæ conscientiæ & admissæ turpitudinis signum est. Magnas tamen auriculas, stultum designare voluerunt, & loquacem: mediocres verò, mores optimos præmōstrare. In auribus mulieres binos ternosq; vniones aut elenchos ferre, nobilitatis signum fuit: sicut in Oriente viris gestare aurum. Sylla tamen tunc maximè truculentus fuisse dicitur, & aspectu minaci, quum eius faciē rubor infestaret. Plato verò homines rubicundos dixit animosos: nigriores, viriles: albos, deo deuotos: meleis coloris & decoloris vultus, nimiiu amatores. Tametsi cōmuni feratur adagio, iracundissimos esse flauos, rubentēsq;. In pectore autē sedem esse cōsiliij, ea p̄pter pretextatis bullam p̄dere pro pectore, q̄ vbi sedes erat cōsiliij, ibi cordis insigne maneret, multi p̄didere. Hominis præterea genib⁹ quādā esse religionē & pietatē nouimus. Etenim supplicātes, & qui piē exorare aliquid volūt, deorū hominūq; genua amplectuntur, manus apprehendūt, ad genua procūbunt, illāq; tanquā sacra suppliciter venerātur & colunt, in his numen & sedē miserationis esse arbitrati. Quāuis apud Græcorū antiquissimos, in supplicādo mētū attingi, & altera manu genuā apprehēdere, aut oleę ramū velamenta supplicū offerre, v̄surpatū sit. Et apud Molossos cū regis ple ad sacrariū cōfugisse, eūmq; iedentē erexisse: Spartanis, cruda exta in manus obtulisse: Persis, per Solis iubar obtestari, vel manu ignē excipere, & si voto caderet, se in aquā insecturū interminari: apud Scythas & Latinos populos supplicē in Lare sedere tacitū, abiurationis & maximū supplicādi gen⁹ notabatur: sicut Græcis, humi inter cineres cōsidere ad ignē. Erātq; Macedonū mos, si quid suppliciter exposcerēt, seminudos, & interiori tātū amictos tunica, obtestari: quod à Romanis quoq; v̄surpatum

*Ex auriculis.**Platonis ex coloribus physiognomia.**Pectus sedes cōsiliij. Genua.**Supplicum gestus apud diuersos.**Mentum attingere.*

Dextra religio.

Ad dextrā locari.

Dextra autoritas.

Ad sinistram locabat Cyr⁹.
Manuum deosculatio.

Pedum osculatio.

meminimus, vt nudo pectore, & deiecta toga ab humeris, deprecetur genui nixi, nonnunquā humi deiecti, quæ infima obtestatio putabatur. Siculorum verò & Græcorū inualuit mos, squalida veste, capillo & barba promissa, illuue & squalore obritos ad miserationē adducere: pedibus quoque obuolui, & humum verrere crinibus, aut pafsis protensisque manibus obtestari, præcipuum supplicandi genus fuisse multi prodiderunt: Sicut manus in cœlum tendere, à diis opem exposci, vel pulucrem crinibus spargere, intimum doloris signū notabatur. Est quoque in dextris religio: eam porrigimus, si quid data fide futurum pollicemur: in ipsa enim fidem sacratam Numa Pompilius voluit, sacrūmque Fidei instituit, ad quod flamines curru arcuato manu ad digitos inuoluta, solenni pompa vehi iussit, magno argumento illā in dextris sanctam sacratamque, & propterea minimè violandam ratas. Apud Persas quoque, si quid firmum illibatumque volebant, illud dextræ & fidei pignore sanciebant: itaque nihil apud eos fide antiquius fuit. Ad dextrum verò locari, præcipuè apud Ægyptios, magnus est honos habitus: in medio verò, maximus. Quod æquè apud Romanos seruatum est. Idem apud Aphros Numidæque, Etiam in dextra magnā viro inesse autoritatem maiestatemque, hoc argumēto notari, quum tumultuantē multitudine dextra cōpescimus, aut indicere silentium, pacemque manu portēta afferre significamus. Inde nos principum statuas pedestres equestrésque; ad hoc æui dextra porrecta inspiciamus. Marius quoque; quum in Romanos maxima clade sæuisset, quos seruare voluit, dextra porrecta, aut salute data, incolumes fecit. Refert tamē Xenophon, Cyrum singulari prudētia viros adhibitos cōiuuas, quò honoratius exciperentur, in sinistra locare solitum, eamque partem velut cordi affinem, digniorem duxisse. Legimus quoque victrices dextras imperatorum, ob fortia facinora milites deosculari, apud Romanos patrij moris fuisse: pedes verò nunquam, nisi quod de Maximino proditur tantæ perfidiæ regnasse, vt in salutationibus sibi pedes osculari suserit. Tametsi Iulius Cæsar Pompeio Pœno agenti gratias, pedem cum focculo aurato osculandum dedisse legatur. Fuitque apud Lingones seruati,

vt dextræ effigies hospitij symbolum ferret, & incolumitatis tesserā. Sinistram verò attigisse, ominosum erat, & infortunij loco habitum. In ima verò aure memoriae sedes locabatur: ideo si quem facti alicuius admonebant, aut attestari in iudicio volebāt, imam aurem veteres tangebant: propterea tinnitu ferunt aurium, absentium de nobis sermones præsentiri. Quare Ægyptij qui notas & figuras sensus effingunt, si quem memorem significabāt, leporem aut vulpem auritis auribus, quod summi essent auditus & insignis memoriæ, effingebant: si verò malam, crocodilum: si velocem, accipitrem: si inuidum, anguillam, quod cum piscibus esset infociabilis: si iustum, oculum: si liberalem, dextram manum digitis pafsis: si auarum, iisdem compressis marmoris insculpebant. Etiam cum veniā sermonis à diis poscimus, proximo à minimo digito secus aurem locum Nemeseos tangere, & os obsequare solemus: in eo venam quādam tenuissimam vsque ad ima cordis penetrantem, peruagata opinione arbitrati. Ideo in spōsalibus & solenni die nuptiarum, digitum minimo proximum annulo excolebant, & velut pignus amoris præcipuum ducebant, vt is in summo honore foret, quo duce mutuus amor vsque ad cordis ima penetraret. Sed meminisse par est, hunc annulum nuptialem, non ex auro, sed ferro veteres coniugibus dono dare cōsuefisse: quem quidem prior ætas in sinistra ferebat, crediderim, ne vsu attereretur, quod erat propriū nuptialis annuli: reliquos verò, siue ex ferro, siue auro, quacunque manu deferre licuisset, eisque veteres non ornatus, sed signandi causa vsos fuisse, populūmque Romanum sine hoc insigni longo tempore steruisse: solitūmque primò legatis ad exteras gentes profecturis, annulum aureum velut insigne munus dari: hique foris aureo, domi ferreo utebantur. Postea iudicibus & equestri ordini, hisque quibus & auro paterno sestertia CCCC. census fuisset, ferreos primū annulos, deinde aureos dari cœptum: quo insigni equester ordo à senatorio discretus noscebatur. Idemque Lacedæmonij in vsu fuit, quibus ferrei annuli frequentes fuere. Morisque fuit aureos annulos in luctu & funeribus, funestisque casibus Reipub. deponi, & ferreos sumi. Scilicet arbitrati sine auro in luctu

Memoriae sedes in ima aure.

Digitus à minimo proximus.

Annulus nuptialis.

Annulos qui initio gestabant. De hac re infra cap. 29. huius libri.

*Gemmarum
vſus in an-
nulis mu-
de.*

*Notæ ge-
ni.*

*Nonij ſe-
natoris an-
nulus.*

*Epicuri
imago in
annulis.*

eſſe oportere, in quibus imperatorū & principum, alio-
rūmq; quos colebant, & præcipuo honore proſeque-
bantur, aut maiorum imagines effictas exſculptāq; ha-
bebant. Primi enim, ſaxi fragmentū ferro incluſum gem-
mæ loco geſtaſſe feruntur: ſuperior Aphricanus ſando-
nychem, quòd ſola gemmarum ceram non auferret, Po-
lycratis annulo celebratam. Lentulus aui figurā, Aphri-
ciani filius patris effigiem inſculpiſit annulo. Auguſtus
Oſtavius Sphingis, mox imagine Magni Alexandri, non-
nulli Harpocrate & Ægyptiis diis vſi ſunt. Notāq; eſt
Pyrrhi gemma, in qua Apollo & Muſæ cum ſuis inſigni-
bus non effictæ, ſed natiaua ſpecie viſebantur. Et annulus
Syllæ, in quo traditus Iugurtha inſculptus erat. Cele-
bratur quoq; rana Mecœnatis, & enſifer leo Magni Põ-
pei in gemma, & Seleuci annulus fatalis, in quo ancora
efficta viſebatur, cuius imago in femore poſteris familie
natiua apparuit: ſicut Thebis habere lancea, genitiuis no-
tis Satorū nomini & familie datū erat. Inter quos fertur
in brachiõ Dacorum, notam originis quarto quoq; par-
tu regenerari. Et Auguſtus corpore maculoſo in modū
& ordinem cœleſtis vrſæ notas habuiſſe. Præ cæteris au-
tem magnis effertur laudibus Nonij ſenatoris annulus
gemma XX. millibus ſeſtertis taxata, propter quam ab
Antonio proſcriptus fuit. Proditūmq; memorie eſt,
Macrianorum familiam hoc habuiſſe proprium, vt Ma-
gni Alexandri imagines tam viri quàm ſceminæ in an-
nulis deferant, & reliqua ſupellectile effictas. Ipſe ta-
men, deuictõ Dario, quas deſtinabat in Aſiam literas,
Darij annulo imprimebat: quas verò in Europam, ſuo.
Quibuſdam verò Epicuri imagines non in annulis mo-
do, ſed & in poculis habere, magnæ curæ fuit, hoc fauſti
omnis generi & nomini ſuo eſſe arbitrati. Claudij verò
Cæſaris principatu compertum eſt, non gemma ſignare,
ſed auro: quòd violare ſignis gemmas neſas ducerent.
Quomodo Commodus Imperator ſigno Amazoniæ ſig-
naſſe dicitur, donec ſecuris temporibus paſſim id inſi-
gne appeti cœpit. Annulorūmq; frequens vſus fuit &
promiſcuus, ita vt Romani milites ſine delectu, & de-
mum libertinæ conditionis homines, quinetiam ſceminæ
& extrema maucipia, quod antea non licuit, annulorum

aureorum iure donarentur. Qui enim libertus eo mune-
re donatus erat, velut ingenuus cenſebatur viuens, ita
vt haud ſecus quàm quiuis liber, magiſtratus & honores
gerere, & reliqua ingenuorum munia obire poſſet: more
autem obita, hęreditatis & bonorum partem, vt quilibet
libertus & ſeruitute exemptus patrono dare cogebatur.
Erātque conſtitutum, vt qui libertus annulo donaretur,
exploſo veteri nomine, equeſtre aſſumeret: Apud Per-
ſas verò donari annulo à rege, amicitie ſignum erat, eo
argumento illos in intimam ſodalitatem, & vinculū ma-
ximi ſcæderis admittere ſignificantes. Athenienſibus au-
tem, etiam ſeruis nequiſſimis ferroo annulo ſignare per-
mittitur: ſicut Babylonii, qui annulo ſignatorio vtun-
tur omnes. Apud Cattoſ licet fortiſſimus quiſque an-
nulum ferret, ignominie hoc ducebatur loco, tanquam
vinculo nexus foret, niſi aliqua hoſtili cæde eo ſe exol-
uiſſet. Carthāgenſes pro numero expeditionum mili-
tes donabant annulis pluribus. Nec fuerit alienum me-
miniſſe, Heliogabalum ſingulis diebus novos variatiſſe
annulos, eundemque nunquam bis induiſſe. Atque Ap-
pollonium Tyaneum annulos ab Iarcha dono datos, in-
ſtar numinis habuiſſe, ita vt ſingulis diebus per vices va-
riatis, maximorum ſecretorum particeps fieret. Sed quia
de Harpocrate mentio facta eſt, non omittendum, hunc
Deum inter numina Ægyptiorum reputari, qui ex Iſi &
Oſiride natus, quoniam præmatureo partu editus erat
tanquam mutus & elinguis, præſul ſilentij & taciturni-
tatis habitus eſt: ideo digito obſignante ora effingebat-
ur. Fuitque animaduérſum, hunc Harpocratem, Sera-
pidem, & Iſim, Piſone & Gabinio conſulibus, quum re-
liquos in capitolium admiſiſſent deos, euerſis illorū aris
Romanos exegiſſe, illòſque diuinis coli honoribus ve-
tuiſſe: cæpẽque actum in ſenatu fuiſſe, de Ægyptiorum &
Iudæorum ſacris cæremoniis que vrbe pellendis, quòd
turpium religionum & nouarum ſuperſtitionum cauſa
& ſeminarium forent. Athenienſes verò Serapidem à
Ptolemæo acceptum, non ſolùm in vrbem introduxe-
re, ſed magnis percoluere honoribus, cuius templum in
Memphi vetuſtiſſima viſuntur, ad quæ nec peregrino,
nec ſacerdoti, priº quã Apim ſepeliſſet, ingredi fas erat.

*Annulorū
aureorum
iure dona-
tus libertus
habebatur
ingenuus,
ac nomen
mutabat.
Apud Per-
ſas à rege
donari an-
nulo.*

*Helioga-
gali in an-
nulorum
vſu, luxus.
Harmo-
crates.*

Quibus finibus, quaque mensura iter, actus aut via constent, & quid pes, cubitus, palmus, iugum, di-
plethrum, stadium ve sit.

CAPVT XX.

Prædiorum rusticorum seruitutes apud iureconfu-
tos, qui iura finium, possessionum, aquarum, itine-
rumque notauerunt, has esse nouimus: Iter, Actum, Viam,
& Aqueductum. Iter esse constitit ius eundi per fundum
alienum hominis tantum: Actum, hominis & iumentis
Viam verò, hominis, iumentis, & vehiculi. Sed qua mēsu-
ra, quaque finitione iter, actus, aut via constet, nec expo-
sitè, nec satis apertè illorum documētis traditur. Quam
verò in nonnullorum autorum lectione versaremur, qui
hæc compertius tradiderunt, inuenimus lege duodecim
tabularum, viam in porrecto, octo: in anfractu, pedū sex-
decim constitui: illiusque dimidium, hoc est, pedes qua-
tuor, actui tribui debere: siquidem actus latitudinis pe-
dum quatuor, longitudinis pedum viginti supra cen-
tum definitus est: iter verò, dimidium quod actus, hoc
est, pedes duos tantum latitudinis habet. etenim quum
palmus ex quatuor digitis multiplicatus, pedem efficiat,
ex quatuor palmis, hoc est, digitis sedecim, pedem con-
stare nemo dubitauit. Nonnulli licham quatuor digito-
rum, palmum verò (qui spithama dicitur) duodecim ef-
fecerunt. Est autem spithama, mensura manus expansæ à
magno digito ad minimum, quantum protēditur palma.
Sed si pollicem tantum explices & indicem, lichas nun-
cupatur. Maior verò spithama in duodecim partes diui-
sa, duos efficit pedes & quadrantem. Passum verò non-
nulli quinque, alij sex pedum, siue quatuor cubitorum
describere. Pes autem cum dimidio, cubitū facit: illum
nanque ex sex palmis, hoc est, quatuor & viginti digitis
confici. Aegyptiūmq; cubitum Samio parem esse, cōsen-
tiunt omnes. Regius verò cubitus, quam communis, tri-
bus digitis habetur maior. Si autem ambas explices ma-
nus, & in lōgum protrahas à pectore linea deducta vna
dicitur. Rursus qui mensuras & interualla scrutati sunt,
duos actus quadratos, iugerum efficere volunt. Iugerum
enim dixerunt, quod iugo boum vna die exarari posset:
qui

*Inst. de
seruit. in
prin.*

Iter.

Actus.

Via.

Ale. in l.

Mille pas-

sus. & l.

quantum.

ff. de verb.

sign.

Actus.

Iter.

Palmus.

Lichas.

Palma.

Lichas.

Spithama

maior.

Passus.

Pes.

Cubitus.

Cubitus

Aegypti.

Cub. regi.

Vina.

qui iugeri modus in lōgitudinem X L. & C C. pedibus:
in latitudine verò, centum viginti definitur. Actus verò
quadratus ita præfinitus est, vt ex quoquo latere pedes
centum viginti efficiat. Hunc nonnulli plethrum, nam
duo plethra singulis iugeribus tributa sunt: duo iugera,
diplethrum: diplethrumque, stadij tertiam partem esse,
atque ex sex iugeribus stadium effici voluerunt. Quod
quidem plethrum nonnulli lōgitudinis pedum centum
definiere. Iugerique partem minimam, scrupulum dici,
qui decem pedum lōgitudinis simul & latitudinis ha-
bet. Communi tamen dimensione, stadium passibus cen-
tum viginti quinque: diaulon verò, mille & ducentis pe-
dibus lōgitudinis metiri solent. Græci tamen curricula
stadium, dacentis passibus in terris Græciæ cōmu-
niter fecere. Sunt qui tradant stadium quater multipli-
catum, hippicum: octies verò, mille passus efficere. Tam-
est hippicum, mēsuræ genus esse multi contendat: quip-
pe quam omnis ferè Attica siticulosa sit, & effosis vtā-
tur pateis. Solon lege sanxit, vt ex publico puteo, ne ho-
mines sitirent, ad hippicum haurire liceret. In spatiis ve-
rò, stent quatuor hippicū, sic duodecim stadia dolichum
efficere haud dubiè liquet. Ex hoc igitur tanquā ex fon-
te si quis metiri volet, & vltterius progredi cōtinua spa-
tia addendo, in infinitum vsque procedet. Siquidem ex
scrupulo ad sextulam, & à sextula ad siciliquū, & inde
ad semunciam, & demum ad vnciam, & vlttrā progredi
posset. Etenim decem pedes quum vndique quadrant,
scrupulū efficiunt. Ex tribus verò scrupulis, hoc est, pe-
dibus triginta, sextulā effici: eam verò sextā partem opi-
nantur vnciæ. est enim tris minima pars. Sex autem scru-
pulos siciliquū conficere, qui vnciæ quartā efficit partē,
drachmas scilicet duas: & ex duob⁹ siciliquis, id est, duo-
decim scrupulis, semunciam: necnon ex quatuor & vigin-
ti scrupulis vnciam effici volunt. Sed præter hæc fuerūt
parafanga & stathmus. Hanc parafangam multi ex tri-
ginta conficiunt stadiis. Stathmum verò, quatuor para-
fingas penè conficere, haud dubium esse, ita vt ex cen-
tum viginti stadiis stathmū effici dicerent, & hunc quin-
decim miliarium spatij efficere. Persæ verò schoenos &
parafangas diuersis efficiunt modis: quippe Persicā pa-

Iugerum.

Iugum.

Act⁹ qua-

dratus.

Plethrum.

Diplethrū

Stadium.

Scrupulus.

Diaulon.

Hippicū.

Mille pas-

sus.

Attica si-

ticulosa.

Dolichus.

Scrupulus.

Sextula.

Siciliquū.

Semunciam.

Vncia.

Parafan-

ga.

Stathmus.

Chenix.
Medimn^o.
Modius.
Modiolus.
Culeus.
Vrnariū.
Amphora.

Cadus.
Metreta.
Artaba.
Congij.
Sextarius.

Quadrantal.
Vrna.

Cotyla.

Stater.
Scutula.
Cotula.
Vncia.
Cyathus.
Chus.
Pondera.
Drachma.
Obolus.
Siliqua.
Scrupulus.
Drachma.
Nummus.
argentens.
Denarius.

raſingam alij ſexaginta ſtadium, nonnulli ex treccētis quadraginta effecere, prout cuique commodum fuit, & pro voluntate. Menſurarum verò alius modus eſt. Nam quatuor chœnices modium faciunt, chœnica ſemodium. Medimnus autem ex ſex modiis conſtat: Athenienſis verò ex ſeptem, qui duas amphoras & nonaginta ſextarios parit. Modius, duo & viginti ſextertia: modiolus, quartam modij habet. Culeus viginti amphorarū capax eſt: vrnarium, quadraginta: octo autem congij, amphoram efficiunt. Sed tamen amphorarum alia minoris meſuræ, vt Italicæ: alia duplo maioris, vt Antiockicæ cœſentur. Italica enim vrnarum duarum fuit, Attica trium, quæ cadus & metreta dicitur. Cadum tamen à Græcis pro amphora ſæpe accipi legimus. Nanque Antiochius cadus amphoram capiebat Italicam. Artabarium verò vna Medica eſt, altera Ægyptiaca, capiens modios tres Italos, & tertium alterius. Singuli tamen congij ſex ſextarios habent, heminas ſcilicet duodecim, quippe duæ heminae ſextarium complent. Quadrantal autem octo & quadraginta ſextarios capit, quod amphoram Italicam nonnulli dicunt eſſe, cuius dimidium vrna dicitur, quæ ex quatuor & viginti ſextariis fit. Italus verò ſextarius, viginti vnciarum fuit, cotylarum ſcilicet duarum: quippe decem vnciæ cotylam efficiebant. Apud Arabes verò ſextarius medium continet vnciæ: eſt enim nomen ponderis, qui à Græcis ſtater dicitur: is enim Latinis ſemunciam facit. Scutula ſeptem habet vncias, cotula quandoque ſex: ea enim ſex recipit cyathos, ſiquidē vncia & cyathus eiſdem extimationis fuere. Cyathus verò Atticus, decem drachmis appendebat: communis, duodecim, qui efficit vnciam & ſemiſſem, quæ eſt ſextarij pars duodecima. Alij ſextam partem ſextarij, cyathum capere dixerunt. Chus verò, qui Græcè *οχθς*, cotulas octo habet. In ponderibus autem drachma ſex obolos facit, obolus ſex ſiliquas. Siliqua verò & ſcrupulus idem æſtimatur. Ea enim apud Romanos minimū habuit. Drachma ex tribus ſcrupulis, hoc eſt, decem & octo ſiliquis conſtat. Poſt drachmam nūmus erat argenteus, qui fit ex ſcrupulis, quatuor, hoc eſt, drachma & ſcrupulo, qui etiā denarius dicitur. Poſt hunc vncia ex octo drachmis vel ſex denariis pro-

diſt. Et poſt vnciam libra Italica, quæ ex duodecim vnciis, hoc eſt, denariis duobus & ſeptuaginta, ſiue drachmis nonaginta ſex cōſtare dicitur. Hemina verò ex ſexaginta drachmis fieri voluere: eſt enim dimidium ſextarij: habet enim cyathos ſex, ſicut cotula. Acetabuli autem menſura, heminae quartam efficit partem, hoc eſt, drachmas quindecim. Communis tamen habet opinio, heminam dimidium ſextarij eſſe, & acetabulum ex octo & decem drachmis conſtare. Sed tamen menſurarum & ponderum pro gentibus & nationibus varia dimenſio fit, eaque nec deſiniri, nec explicari ſatis valeat: tamen ſextarium minoris meſuræ fuiſſe, argumento eſt, quod Hannibalem Italia pulſum, poſt acciſas Carthaginenſiū res, tantæ abſtinentiæ dicunt fuiſſe, vt nunquam ſextario vini indulſerit, parcifſimo enim vini poculo cōtensus erat. Et quia ſingulas meſurarum ſpecies exequi longum eſſet, ne pluribus morer, de his hæcenus dixiſſe, abundē fuerit. Illud tamē annotare ſuccurrit, quod licet ſchœnum ex duobus & viginti ſtadiis, nonnulli ex triginta, varia opinione, conſtare dicant: & Herodotus ſchœnum ſexaginta ſtadium ſcribat, & ex dimidio paraſangam: tamen ex ſtadiis quadraginta, hoc eſt, paſſibus quinque millibus, ſchœnum vetum conſici, communi opinione, quæ longè præſtantior fuit, receptum eſt.

Miraculum de homine qui plus in mari quàm in terris degerebat, maximæque aquora velociſſimè tranabat.

CAPVT XXI.

Qui ſiderum motus, ſtatūſque & interualla ac certos conſtitutōſque; curſus & reſuſus, illorūque vires & qualitates, menſurāſque; ſolis ac terræ animo metaſi ſunt: inter quos apud Græcos Berofus, Eudoxus Gnidius, Ariſtoteles, & Empedocles: apud noſtros, Arat^o, Iulius Firmicus, M. Manilius, & alij clari ſapiētia; auctores, quos fama vulgavit, periti cœleſtiū, qui diuinas prædictiones, decreta ſtellarū, ac vim fati, poteſtatēque; ſubtili inqueſtione collegere, hoc inter cætera adnotarūt, illos qui ſub delphini ſidere in lucē editi fuiſſent, petaminarios eſſe, delphino.

hoc est, præcipua pedū pernitate valere: prorsus vt admirabile videatur, q̄ perniti cursu, & q̄ volucris meatu magna spatia terrarum breui interuallo emens fuerint. Quauis pleriq; physici rerum non ignari, q̄ his splen deficient, propterea cursu valere contendant. Cōtat enim, quanto minor in corporibus splen foret, tanto perniciores homines esse. Hinc Ladas ille cursor apud aurores tātopere celebratus, memoria dignus fuit: qui longum itineris spatium cursu tam citatissimo emensus est, vt nulla pedum vestigia extaret, ita vt sepe visum falleret. Quod verum falsūmne fuerit, nōnullis ambiguum est. Philonides quoq; Alexandri Magni cursor, qui *μικροδρομος* dictus est, p̄nici cursu valuisse fertur: cui adnumeratus est Lathenes Thebanus pernicitatis eximia, ita vt ab Choromo Thebas vsq; cum equo cursore contēderit, & victor fuerit. Inter quæ nimirum maiori miraculo visum est, quod Plinius notauit, annos nouē genitum puerū, à meridie ad vesperam, quinq; & septuaginta passuum milia præcipiti celeritate cōfecisse. Quod penē à fide deuium & dictu mirabile, quantū vix credi dicq; possit, pleriq; que visum est. Inter cæteros produntur Marsi populi, singulari sidere seu fato geniti, vt præcipua pedum leuitate cæteris præstent, ingentiāque spatia vix credibili celeritate peragerent. Tradunt quoque Troglodytas & extimos Æthiopes natia quadam pernitate tantum valuisse, vt fugacissimas feras rapido cursu assequi nō dubitarent. Eos quoq; qui sub piscis astro, certo cursu stationib;que sideribus constitutis editi essent, nando plurimum valuisse, & præcipuos natatu nonnulli tradūt. In his quoque lienis defectus multū profuisse creditur: nam quibus deesset lien, natatu plurimum valere contēdit. Horum præcipui sunt Ichthyophagi, Troglodytis proximi, ceu maris beluæ, immensos tractatus natatu peragrantes. Inter quos Scillis quidam Sicyonius proditur apud Græcos, omnium ea tempestate maximus vrinator, qui ex Aphetis Artemisfom vsque, octoginta ferē stadia natatu breui spatio perēgit. Nostra verō ætate nonnulli exitere memorandi & multi nominis, qui nando ingens maris interuallum & maxima æquora emens fuerit. Ex omnibus autem quos nostra vidit ætas, recentiore memo-

*Ladas.**Philonides.**Lathenes.**Pueri nomen annorum miraculosa celeritas. Marsi.**Troglodytae.**Æthiopes Nati sub piscibus.**Ichthyophagi. Scillis Sicyonius.*

ria nouimus quempiam haud sanē ingenitæ nobilitatis, sed extremæ sortis hominem, qui nauticam operam exigua stipe locare solitus, sapissimè piscatu victum queritabat, qui ab Enaria (quæ inter Pithecusas è conspectu Neapolis insula sita est) Prochyram vsque, quod intermedij pelagi est stadiorū fermè quinquaginta, naufragononnunquā & fluctuante pelago, ac tempore anni difficilimo, eadem die nando measse, & nonnunquam remeasse inuentus est. Quod quum vix credibile videretur, eundem pluribus ad spectaculū effusis, quo res testatur, eundem promptissimum sui periculum fecisse: & quum in Enaria se præcipitem in mare dedisset, lebū post sequentem longius ipsum nantem obseruasse, donec terræ appulsus, ad Prochyram incolumis elapsus est. Sed super omnia quæ post hominum memoriā vnquā audita, quæque ab autoribus prodita sunt, quod à Iouiano Pōtano relatum audiuius, dictū mirabile, & supra omne miraculum fuit: siquidem patrum nostrorum memoriā, Gatax homo fuisse traditur, cui nomen Colan inditum fuerat, cognomēto piscis, singulari fato seu fortuna genitus, qui plus in aquis degere q̄ in terris vitare solebat, eūmq; diebus, singulis mare & aquas petere necessum habuisse: ibiq; naturæ vi & necessitate coactum diutius degere consueisse: alioqui dicebat fore, vt si ab aquis abesset diu, quasi respirare, & ducere vitam nequiret, idq; sui exitij mox causam fore asseueraret. Quod illi quo fato aut sidere euenerit, in ambiguo plerique omnes reliquere, eūmq; tantum nando profecisse, vt haud secus quàm marina belua, maxima pelagi interualla, spatiāque immensā quingentorum & vltra stadiorum, fœda tepestate & reluctantibus aquis, excellenti vi & velocitate, natatu peragraret. Notūmq; & illud est, dictū mirabile, quom medio cursu naues plenis velis per æquora ferrentur, violentissimis interdum tepestatibus, per vastum & apertum mare, intēq; agitationes fluctuum & turbines, huic natanti obuiā fuisse: ipsūmq; nantem ab vndis nauas suis nominibus aduocare solitum: & quia omnibus notus erat, nauas subitē rei miraculo percitos, latissimis animis illum in nauī excipientes, vnde veniret, quōve iter intenderet, & quantū pelagi nando emensus foret, quan-

Colan vrinator.

tasque tempestates tulerit, sciscitari cōsueffe, ipsūmq; Colan singulis omnia significasse: mox cum focis in nauim pransum aut potum, postquam acquiescisset, mandata ad suos, quid illis dici referriq; vellent, & quid faciundum arbitrarētur, à singulis accepisse: nudūmq; vt erat, è nauim medio iam pelago cursum tenente, se præcipitem in mare dedisse: mox Caietem, modò in Salētina, Brutia & Lucana littora, modò in Siculos fines, & natale solū, ad quod frequens ventitabat, incolumem nando peruenisse: mandata quæ à nautis acceperat, singulis necessariis & affinis significasse. Id quæ nō semel facere consueffe, donec festo annuo solenniq; die in Siculo freto effusa multitudine ad spectaculū, in portu Messanæ, vt aiūt, experiri credo volens, quantum præ cæteris vrinādo valeret: dum pateram auream munus natantibus tūc à rege in mare deiectā, ab imo eripere conatur, quum se in mare mersisset, dum illius studio profunda exquirat vada, diu expectatus, ab imo maris fundo, in quod se deiecerat, nunquam emerfit, neque postea inuentus apparuit. Creditur in cōcauas illius pelagi cauernas, quibus totus ille sinus refertus est, incidisse: ipsūmq; in imas voragine vorticibus rapidis semel delapsū, quum se recipere vellet, & ad superiora niti, reuerti nequiffe: cumque diutius reluctatus, respirare nequiret, inter occurfantes scopulos vndiq; inundatibus aquis oppressum, vitā exuiffe.

In quibus deorum sacrificiis victimas aut hostias antiquo more cadere non licebat.

CAPVT XXII.

Sacra sine cæde.
Termini sacrum incruentum.
Numa institutum.
Farina horna.

IN deorū sacrificiis seruatum est, vt non omnibus diis victimas aut hostias cæderēt. Nam in quibusdā sacris cæde vestimarū abstinetur. Siquidem in Termini sacro nihil animatū sacrificari olim mos habuit, quia eū deum veluti pacis custodem, à cæde immunem esse voluere. Prius enim Numa Pōpillius Terminus & Fidem tēplo sacrauit, incruentūmq; sacrum instituit, ac lege sanxit, vt qui Terminus exarasset, ipse & boues deo sacri fierent. Libo ergo, & farina, ac fruge, & mola salsa, vt ferè omnia Numę sacra fuere, Termino apud præcos litabatur sub diuo. Fuit enim Numę institutū, vt sine farina quę horna

esset, id est, huius anni, sacrum nullū fieret. Apud prius verò seculum, herbas aut fructus manu exceptos, pro hoc locausto diis cōsecrabant: illarūmq; exhalatione & fumo superis litabant. Quo exemplo Pythagoras nihil animatum diis immolandum censuit: sed vsque ad farinam & mel, terræque fructus & flores offerendū. Quod etiam Lycurgum fecisse legimus, qui tenuissima & nullo parato Lacedæmoniis sacrificia instituit, ex herbis & his quæ parabilia in prompta sunt, nequando difficultate parandi omitterentur sacra. Nullaque ficta apud eū vel picta imago fuit, quippe hominum aut animalium species diis tribui vetuit. Templum verò in quo colebatur, desuper patens foramen habuit, quia nefas duxerūt, Terminus deum pacis & iustitiæ custodem, sub tecto conspici. Sic Ioui, Soli, Lunæ & Diosidoro, in aperto mundo templa hypæthra & sub diuo veteres extruxere. Quod à Græcis sæpe factitatum nouimus, vt his diis hypæthra templa constituent, sicut ædes Iouis Puluerij in Attica semper sine tecto exigebatur. Græci verò Mineræ in summa parte ædium sine victima sacrificant, Æsculapio in motibus. Apud Persas nulla dicabatur tēpla diis, quia cū Solē præcipuū numen & deorū maximū colant, mundum vniuersum illi tēplū esse dixerunt. A Bithinis vsurpant legimus, vt adoraturi, montium cacumina conscendant, & sine templis Iouem Pappam saluent, sicut Shythæ Papeum, quæ etiam Diogenis opinio fuit, qui mundum phaam dei sanctissimum existimauit. Egyptiis verò, licet templa marmore & auro essent elaborata, luxu ingenti & mira arte, tamen deorū imago erat deridicula. Nam Simia, Ibis, vel Crocodilus, aut alia id genus pestes magorum & Egyptiorum portenta, pro diis colebantur. Fuere autē Termini & fidei templa iuxta ædem Iouis optimi maximi, in Capitolio primum à Numa cōstructa, cui sacrum festis Terminalibus in agris, sexto ab vrbe miliario sub patenti celo fieri solebat: cui * festi nomen in quibus ex lapide sliche vel molari, non unquam ex truncis oleagineis sacrificialibus Terminus erigebatur. Egyptiorū quoq; erat iste mos, nō pecudibus & sanguine victimarū, sed precibus & thure placare deos. Ideo Serapin non cæde animalium sed verbenis, coronisque

Sacra ex herbis apud seculū prius Lycurgi sacra frugalia

Imagines à Lycurgo prohibite. Termini tēplū apertū. Tēplū Iouis puluerij Mineræ & Æsculapii.

Apud Persas nulla templa. Bithyni.

Iupiter pappæ. Diogenes. Deorū imagines ridicula apud Egyptios.

Fista Terminalia. Egyptiorum sacra incruenta.

Palilia.

Deum vr-
bis nominat
ve nefus.

Pales.

Natalitia
festi.Terra sa-
crum.
Fidei sa-
crum.

Decem.

& panificiis placabant. Quod Numā Pythagoræ præcepta sequentem, in suis sacris instituisse non ab re fuit, quāvis procedente tēpore agnā aut suem, intermissio more prisco, in sacris Terminalibus cædi seruatur sit. Palilibus quoq; intentiori cura custoditur, ne qua mactetur hostia: quod eū diē qui patriæ natalis erat, à cæde & sanguine decet esse purū. Fuit enim is dies X I. cal. Maij, quo fausto & felici ominē vr̄bis fundamenta iacta sunt primū: quo die mos erat ouilia purgare, transilire flamas, sapa & milio sacrū facere, Geniales dies agere, cœnas apparare, à litibus abstinere: quæ prosperos successus decernebant. Deum verò in cuius tutela vr̄bis foret, nec nominare, nec quærere licebat: cumque nominasse, aut quæsiuisse, noxæ futurū erat. Ideo Valerius Soranus mortis supplicio poenas dedit, quod nūminis nōmē, in cuius præsidio vr̄bis esset, efferre in publicum ausus fuisset. Idque ideo cautum, ne euocationes quæ ab hostibus ad placandos deos qui vr̄bibus præfunt, fieri solent, contra deos præfides vr̄bis Romæ fierent. Festa tamen Palilia etiam ante vr̄bem conditam, à pastoribus qui proxima vr̄bis incolabant, celebrari solita inuenimus. Pales enim dea pabuli & pastorum est, quam plerique Vestam, alij matrē deūm nuncupant, cui pro partu & prouentu pecorum, lacte & libo sine victima litabatur, eique Palilia dicauere, qua die vr̄bē à Romulo conditam fuisse tradunt. Nec solum vr̄bis natalem, sed singulorū dies natalicios, pulte, fritillo, mero, libis, floribus & thure, sacra Genio, sine animali hostia, læti libentēsq; concelebrarunt: quibus diebus effudisse cruorē, aut animal mactasse, mali portenti erat, & cædi auspicij: nanque erāt hilaritatis & lætitiæ pleni dies. Terræ quoque sacrum fieri non vitima, sed frugibus, floribus & lacte, plerique decere putant. Etiā solenne Fidei sacrum, sine cæde & sanguine vitimarū idē Numa instituit, eiq; albo pāno velatos sacra facere, & ad id sacrum flamines curru arcuato, manu ad digitos inuoluta vehi iussit, solenni pōpā, magno argumēto, quo fidem tutādā & in dextris sacratā sanctāque ostenderent: idque propterea asserunt, quod dextra iuncta, denarium numerum qui sacratissimus est, efficiat. Suffimenta quoque ex faba miliōque aspersa mul-

so diis offerri absque victima, quo tempore vr̄bē calente prælo premuntur, sæpe notatum est. Et Carnæ deæ, quæ visceribus humanis præesse, & vitalia fouere credebatur, sacrum à Brutum institutum posterius seruauerunt, vt pulte fabacea & lardo absque victima sacrificetur. Hic enim quū excors putareretur, latentem animum nimium diu reconditum, suo tempore detexit. Quas quidem fabas, nisi post Iulias calendi adultæ foret, sacris adhibere non licebat: vires nanq; corporis his maxime augeri confirmarique opinati. Quam deam in monte Cælio sedem habere, illique calend. Iulij sacrum fieri voluere. Saturno quoque & Maniæ humanis victimis, quod licuit antea, postea admonitu Herculis, animali hostia sacrificari desitum est: ideo ad arām Saturni accensis luminibus sacrum fieri cœpit, vnde cereis misitandis in Saturnalibus mos inoleuit, qui apud Cyrenēses aliter seruabatur. Nā Saturno rem diuinam facturi, ficis ornantur: placentæque misitant, quod mellis repertorē esse ducerēt. Maniæ verò, quæ mater Larium fuit, in compitalibus à Bruto institutis, vt omnis antiquitas fabulata est, non humana victima vt olim, (nā pro-familie incolumitate antea pueros mactabant) sed aliorum & papauerum capitibus supplicari cœptum fuit: in quibus sacris serui interesse, & exæquato omnium iure, sublato discrimine liber au seruo esset, vt in Saturnalibus, vnā cum liberis sacrificia in compitis facere, & comessari, ac largiori potui indulgere assueuerant, vt hac comitate obstricti, in dominorum obsequiis paratiores forent, odiāq; inuicē offensionēsq; dimitterent. Quippe festis Saturni diebus, seruos ingenuorū ministeria occupare, pileos sumere, & à liberis nullo discrimine differre, stipēque inuicē dare & munera misitare, seruatur est, Regna quoque fortiri inter æquales, & tanquā reges imperitare, magistratus purpurā induere, reliquos in veste cædida diem concelebrare. Qui etiā mos cū Græcis & exteris cōmunis fuit. Nanque apud Babylonios Sacea appellatur festa, quibus quinque dies serui dominis imperitabāt: ex quib; vnus, stola sumpta, dominabatur. Apud Theffalos Peloria, Cretēses Hermea, anniuersarios dies festos habēt, quib; exæquato iure serui dominique socij & penē pares, cōmuni libertate

Carna

Saturni &
Maniæ.Cerei in Sa-
turnalibus
misti.
Cyrenēses.Serui in Sa-
turnalibus

Sacea festa

Peloria.
Hermea.

*Panagyra
Thebanorum
Saturnalia.*

fructur. Sicut Troezenis panagyra, in quibus serui cum dominis pari exemplo viuūt, Thebanis verò ludi musici Saturno dicati erant Saturnaliorum loco. Ideo in capitalibus manet constitutum, ne humano sanguine sacra polluerent, utq; pilas & effigies viriles & muliebres ex lana in compitis suspenderēt. Laribusq; tot pilas, quot essent seruorum capita, & tot effigies quot essent liberi, noctu pro victimis darent: ut si quod periculum familia immineret, aut triste fatum, hoc sacrificij genere expiant. Sicut mense Maio, quum prius de pote sublicio in Tiberim homines mitterent, qua de causa flaminicā tristem esse, & animo afflicto conuenit, quæ nec eo mense lauat, nec aliquo cultu vitur: postea ab Hercule admonitas, non homines, sed hominum effigies Vestales adiuicere cœpisse, quæ triginta numero fuere. Casta quoq; mola, & sale tulo, & in ollam hētilem cum aqua immisso, eadem virgines sine victima sacrū facere solebant, cæteri farre & vino, in quibus sacris asellum panibus coronatum adhibuere. Lari quoque familiari Calendis, Idibus, & Nonis, corona in foco indita, pro aris focisque, proq; familia non sanguine victimarum supplicatur. Quæ quidem sacra ex hordeacea pulte, libo, farre, vino & thure, cum sale & salino sunt fieri solita: cui etiam particulas cœnarum & singulorū fructuum primitias sacrarunt. Ignem enim familiarem fauilla & cineribus excitatum, sanctissimis cœremoniis taciti adorabāt. Fuitq; antiquorum mos, ut profecturi viam, simulacrū dei tanquā Larē familiarem & Fortunæ comitem secum ferunt, cui festis diebus thure & melle vota effunderent & supplicarent. Etiam in Quinquatriis Mineruæ, prima dies sine victima aut cæde fuit, quod illa in lucem primum editā fuisse putant: quinquatrumque ideo dixere, quod diem quintum post Idus festum haberent, sicut Triatrum, Sexatrum, Septemmatrum, & Decem matrum. Quidam, quod quum quinque diebus operarentur sacris, & reliquis omnibus victimas cæderent, atque exertis ensibus pugnas committerent & digladiarentur: prima die velut pacatā & festa, à victimarum cæde abstinerent. Vltima verò Tubulustrium dicta, qua in atrio Saturio tubæ lustrabantur agna. Iano quoq; libo & placenta, ac mola

Lariis.

Minerva.

*Tubulustrium
Lani.*

falsa, nonnūquam thure & mero: Cereri autē lacte, vino & melle, sine victima sæpe litatū est. Hoc quoque adnotare non pigebit, quod quum in reliquis sacris qui rē diuinam facit, veteri instituto capite velato immolet, & adorantes vestem ad aures vsq; attollāt, ut se humiliores exhibeant diis, vel ne quid inter sacrificandū triste auribus aut oculis accipiant: Saturno tamen sacra facientes, velut veritatis cultori, capite aperto immolāt & inuelato. Honori quoque & Opi ex veteri instituto dum sacrū sit, semper aperto capite & sine velamento sunt. Apud aram quoque Herculis maximam, omnes aperto capite supplicare vetusto more seruatum est: vel quia ipsius dei, qui capite aperto est, habitum imitari non liceat: vel quod magis adducor ut credam, ut ante Æneam, qui ritū velandi capitis inuenit primus, aram maximam fuisse, veterissimāque illius cœremonias signarent.

Nunquid quod lege Falcidia cautum est, de quarta bonorū heredi debita, possit voluntate testatoris comminui vel tolli.

CAPVT XXIII.

Verba legis Falcidiæ, quibus modus legatorum præfinitus est, hæc fuere: Quicumq; ciuis Romanus post hæc legem rogatam, testamentum faciet: is quantū cuiq; ciui Romano pecuniā iure publico dare, legare volet, ius potestatisque esto, dum ita detur legatū, ne minus quā quartā partē hæreditatis eo testamento hæredes capiat, eis quibus ita datum, legatūve erit, eam pecuniā sine fraude sua capere liceto: isque hæres qui eam pecuniā dare iussus, damnatus erit, eā pecuniā debeto dare, quam damnatus est. & infra. Cū ea legis verba in cōuentu iuris peritorum legerentur, præsentē me, quærebatur, nunquid quod hac lege sancitū est, ut non minus quarta hæreditatis parte, testamento hæres capiat, possit voluntate testantis ita comminui vel tolli, ut si omne patrimonium & totum assem legatis distribui iusserit, ita ut nihil, aut minus quarta parte scriptus hæres ex bonis capiat, an id contra legem factum, ius ratūque foret. Cūque nonnulli è grege patronorum censerent ex Scæuolæ sententia licere cuius non insanō, præter legum solennitatem,

Caput v. sacris velare.

Sacrificia capite aperto.

Honoris & Opis.

tex. ex. l. i. §. quicumque ff. ad. l. falcidiam.

ita vt volet testari, si modò id vellet haberi legitime factum, palamque id antea testatus esset, plurimumque in eo momenti fore: quippe quum ipsa decedētis voluntas, lex planè censeatur: & hoc Pomponium iurecōsultum, hanc legem interpretatum, censuisse, contenderent, decernentem testatoris voluntarem, qualiscunq; foret, ad omnem successioneis speciem extendi oportere: multiq; in eius sententiam irent, & velut cunctis obuium id palam faterentur, nos contrà sentire visi fuimus. Nam Papiniani responsa relegentes, hoc ipsum improbasse animaduertimus, atque respondisse in hæc verba: Priuatorum pactioibus, legi refragari non decere. Itaque trimenti quæ per legem ex defuncti bonis debetur, neq; per testatorem æstimationem minui, neque ius quod debetur, auferri posse: ne videlicet testator scriptos hæredes aditione iudificatus foret. Quæ sententia quum diu nobis infedisset, tamen refutari & dilui potuit: quippe quum in eadem lectionem, vt sit, incidere mus, animaduertimus minus probabili, nec vero iudicio, sed falsa nos duci opinione, nouissimòque iure multis post seculis edito, contra priscorum decreta secus cautum fuisse: atque abrogata Papiniani sententia, ex placito principum lege edita sancitum esse, vt si testator trimentem dari hæredi inhibeat, totumq; assẽm legatis absũmi volet, vt pro voluntate de bonis disponere, illaque sicut libitum est, & quãtam partem volet, cuius legare ius potestãsq; foret: liberum esset hæredi scripto, si nimium tenuiter sibi cõsultum esset, minuscque commodi tot legatis distribuendis, hereditatem allaturam putaret, aditione abstinere, & ius succedendi abauere. In quam sententiã, quæ notior & probabilior fuit, nouissimè iurisconsultorum opiniones postea concessere.

Loci ex Iuvenale parum ab interpretibus diligenter habiti, contra nonnullorum opinionem explanantur.

CAPVT XXI III.

Defessus ego à forensium causarum contentione, & iudiciorum strepitu, aliquãdo vacuus cura & labore, ad hæc mitiora studia nostratia, velut in aliquod op-

I. quod de bonis. S. I. ff. ad leg. falcid.

Aurb. sed cum testator. C. ad leg. falcid.

portunum diuersorium, me recipiebam: & quoscunq; aut veteres, aut nostri æui libellos nactus eram, in his legendis perscrutandisque, aut verborum & sententiarum viribus pensandis, exercebar. Cùmque, vt fit, in cuiuspiam non equidem indocti, nec spernendi autoris commentarios super Iuuenalis satyris, quos nuper ediderat, & posteritati tradēdos curaerat, fortè incidissem, super his versibus Septimæ: Rara tamen merces, quæ cognitio- ne tribuni. Non egeat: in hanc sententiam ipsum locutum offendimus, vt diceret, apud tribunos plebis agi necesse fore, & post impensos labores erudiendis pueris, Iudimagistrum in iudicio experiri oportere, vt mercedē laboris & impensæ doctrinæ assequatur, idq; Iuuenalem in sine satyræ apertius sentire, dum inquit: Et quum se verterit annus, Accipe victori populus quod postulat aurum: tanquam post lites iudicio à tribunoplebis diffinitas, tandem populus aurum quod petebatur, victori magistro & mercedem tradi postularet. Qui sensus etsi à multis mira persuasione receptus, quàm absonus sit, quãque pudēdo errore coarguat imperitiã interpretis, nemo mediocris solertiæ vir ignorarit. Vbi enim, quæso, apud autores compertum fuit tribunum plebis iuris cognitionem, aut in ius vocationem, apud suum tribunal Romæ habuisse, ita vt an stipendium magistro debeatur, suæ cognitionis & arbitrij fuerit? Non enim vt de controuerso iure cognosceret, aut super eo diiudicaret: sed vt à maiorum magistratuum iniuria tenuem plebem defenderet in re præsentī, tribunitiam potestatem inuētã veteres voluere. Prehendere enim licebat tribuno, & in carcerem mittere, non autē super controuerso iure diiudicare, quod omnes annales & omnia monumenta vetustatis percalluere. Præterea quid imperitiũ dici potuit, aut tam præposterum, quàm vt in exactione vilis stipendij populus, tanquam si plebs aut plebiscitum aliquod rogaretur, interesse debeat, ita vt rogatione promulgata, an stipendium magistro debeatur, decernat? Sed quod est verò proprius, quodq; ab autoris sensu non absonum putamus, profecto sic est, vt poëta nō de tribunoplebis, qui iuris nō habet cognitionem, sed de tribuno ærario, apud quem leuiores expendantur causæ, intellexisse credatur.

Iuue. locus in sine satyræ septima.

Trib. ærarij.

Etenim liquere arbitror, leues & nummarios iudices, tribunos fuisse ærarios, caufarumque cognitionem habuisse in minimis : quippe ab Aurelio tribuno plebis rogatione promulgata, iudicia in tres ordines diuifa fuere : senatores, equeftrem ordinem, & tribunos ærarios, quorum cognitio in minoribus fuit caufis : ideo in subfellis, non pro tribunali ius dicebant. Raram dicit ergo mercedem, quæ cognitione non egeat tribuni, non plebis, apud quæ nulla erat iuris cognitio : fed ærarij, qui de minoribus caufis ius reddebat, intellexiffe probabile est : quod & nos sentire falua fide poffumus. Rurfus quod dicitur in fine fatyræ, Accipe victori populus quod postulat aurum : neque de rogatione populi aut fcito plebis, quod illi acfeuerant, intelligi arbitramur, fed vetuftum potius morem præfignari, qui apud Romanos in facris certaminibus inoleuit frequens. Fuit enim antiqui moris, vt qui in theatro præftabant munera, multitudini effufe ad fpectaculum ftipem fpargerent, victoresque certaminum, & multarum palmarum gladiatores, ære collato & ftipe donarent. Quinetiam non ludiones modò, fed elephantos, & eos qui in certaminibus fortiter quid aut dignum laude gefiffent, à populo collatione ftipis & afibus donari legimus. Conftatque populum Romanum Spurrio Pofthumio & Quinto Martio confulis, primùm ftipem in ludis fpargere cœpiffe. Nam drachma grandinis in morem, atque odorati imbres inftar pluiæ, & alia miffilia effufe fpargebantur. Quod fequuti Cæfars, opulentiùs yberiuſque ad leniendam multitudinem factitarunt. Siquidem C. Cæfar nummos non mediocris fummx effudit in populum. Nero teffares frumentarias, aurum, argentum, gemmas, margaritas, naues, infulas, agros, veftes, tabulas pictas, mancipia & iumenta miffilia dedit. Domitianus cum omne genus rerum in theatro fpariffet, & pars maior inter popularia decidiffet, ne indonati abirent senatorius & equefter ordo, per fingulos cuneos quinquagenas tefferas pronunciauit. Helioabalus verò aurea & argentea pocula, ac veftes magni cenfus in plebem fpariffit munufcula. Multi quoque ex theatro miffas è finu columbas fecere, quæ cum per caueam diu volaffent, reuertebantur ad dominos, Fertur

Versus postremus eius de fatyra.

Stipis sparsio in populum.
Populi in ludiones.

Cæſar. ꝛ. pecuniis fparferunt.

tamen Scipio infamix notam subiiffe, quod pecuniam in populum ludis publicis ieciffet, velut iſtis muneribus auram popularem aucuparetur. quæ quidem cum in diripientium manus mittebantur, non fine difcrimine & rixa in concuſatione & tumultu aſſequi poterant. Itaque optimus quiſque cum primùm miffilia induci viderant, ne quid difcriminis in conflictu turbæ elifi paterentur, è ludis excedebant. quæ apud autores monumentis teſtata clariffimis comperta ſunt. Poſt emenſum ergo annum, & edocendis pueris labores impenſos, Accipe, poëta inquit, mercedem, qualem victori in ludis populus poſtulare ſolet : ac ſi dicat, vilem aſſem, & nimis tenuem mercedem, qualis eſt ſtipes exigua quæ à populo in ludis poſtulat, cum ære collato victor à plebe donatur, conſequeris. Quod nos quantum ingenij captu aſſequi poſſumus, lectioni magis conuenire, & vero ſenſui cõgruere putamus.

Varia apud diuerſas gentes puerorum institutiones, & infantibus Romanis que documenta fuerint.

CAPVT XXV.

Quàm variè apud nationes exteras & gètes vltimas pueri poſtquam in lucem editi eſſent, educarètur, quæque inſtitutio fuerit, à nonnullis literis memoria proditum eſt. Siquidem apud Thraces Trauſoſque, ac Cæſias & Cauſianos, aſſuetum erat, vt puero in lucem edito circumdati cognati aſſinèſque, puerum lamententur, & aſſicti iaceant, ac recenſentes calamitates & vitæ incommoda, cui tantum reſtet malorum, quæ mox ille paſſurus aduenit, peçtora plangant. Iidem in funere exultantes iubilant, ſcilicet cui defuncto omnibus incommodis & infortuniis quæ vita fert, ex hac luce & imminentibus malis, atque omnia ſcæuitia fortunæ tãdem excedere datum ſit. Quod ab Indis quoque ſeruari meminimus. Nã Gymnoſophiſtæ & Brachmanes, caſtè & piè viuentibus mortis diem natalem vitæ ducebant. Spartanos Lycurgi legibus inſtitutos, infantes primùm editos, vt labore firmètur, rigidiffima aqua fouere, nudoſque in paciëtia laboris

Scipio infamia notatus.

Thraces.
Trauſi.
Cæſia.
Cauſiani.

Indi.

Spartani.

*Prouerbiū.
Cretenses
& Germani.*

*Lacedæmoni.
Hilotæ.*

*Galli
Iberi.*

Cretenses.

enutrire, nihilq; somni causa sternere, proditum est. Nec non cibi potionisq; modo præfinito, cū æqualibus in sobrio conuictu, inq; eodem sodalitie & societate studiorum, humili cultu educare, durâq; & horrida disciplina feuerissimis moribus assuefacere, nequa vitia mētem adhuc rudem inficerent, néve moribus incompositi euaderent, illis magnæ curæ fuit. Quare prouerbio increbuit, solas Lacænas viros parere. Quod à Cretensibus & Germanis vsurpatum fuit, vt pueri ab ineunte adolescentia calores & frigora pati assuescerent, vtq; villibus tecti amiculis, hyeme pariter atque æstu eodem cultu incederent: & postquam satis virium assequuti videbantur, vt militiæ per ætatem patientes forent, non in munditiis, ne langueret animus, sed in laboriosis exercitationib⁹, curriendo, algendo, æstuando, famem sitimque tolerando, arduâque & perdifficiles vias peragrando, excernerent: ac pugnæ simulacris, in quib⁹ verbera & plagas dare & accipere cogebant. Quinetiam fuit Lacedæmoniorū mos solennis, vt agrestes quos Hilotas vocant, quàm maximè possent, vino ingurgitent, ad potumque & crapulam appellent, illòsque vino madidos & distentos, in cœterum adolescentium iuuenum introducant, vt iuxta Anacharsis & Platonis consilium, temulentie turpitudinem intuentes, quasi pertæsi ignauiam, à vino & luxu promptius abstinerent: ac tam tætri aspectus, tamque dedecoris non solum pigeret, sed puderet. Tantâque disciplina fuit, vt iuuenum corpora ne lasciuerent, stans dieb⁹ apud Ephoros exhiberent, nudòsque inspicerent, vt si quid insolite pinguedinis contraxissent, parsimonia & victus abstinentia emendarent. Ad aram verò sic verbere afficiebantur, vt plerisque sanguis manaret ad necem. Apud Gallos quoque & Iberos zonæ mensuram habent magistratus, quam si capere non posset mulier succi plena, aut puer obesus, magno afficitur probro. Quibus amatores, imitatorèsque virtutum & adolescentium bonæ indolis permisi fuere, vt laudati & donati, facilius ad res magnas & magno viro dignas se accingerent: qui etiã Cretensium fuit mos, quibus non fuisse amatos iuuenes, est ignominia datum: ex quibus amantem φιλότορα dixere, amatum verò κλινόμεν. Quorum exemplo Lucani liberos à prima

à prima infantia sine veste aut ministerio seruili, in duritie & parsimonia educabāt in syluis, quib⁹ præda venatica erat cibus, potus verò fontium liquor. Colchis, Aethiopiæ & Troglodytis atque Aegyptiis, Syris & Phœnicibus, pudenda editorum infantium circūcidere in vsu erat, hoc non mediocriter vitæ cōmodis conducere arbitrat: quo commento labes corporum & eluiones dilui purabant, seu quod multi putant, vt diuersitate voti fierent, velut omne arcanum & pudendum facinus inuelatum fieri ostenderent. In Arabia gens est, Creophagos vocant, quibus necdum viri, sed mulieres Iudaicè excindi solebant, sicut de Andramite Lydorum rege, qui primus eunuchas fecit mulieres, sermo p̄ditus est: quo exemplo in Aegypto aliquando mulieres excindebātur. Arcades verò pueri, tum Lacedæmonij & Thraces, quanquam forum genus, à teneris insuescunt inter prima rudimēta in modulis & cantibus versari, musicâsq; artes & vocū concentus ediscere ad annum xxx. velut hoc amplissimū iuuentuti munus darent: qui non didicisset, rudis & ignaues, atque infamiæ nota iniustus putabatur. Græci verò adolescentes, musicæ & poëticiæ, liberalib⁹sq; potius vacabant disciplinis: in quibus excellere pulchrum putabant. In his enim tribus artibus, quas liberales vocant, literis, palæstra, & musica, plus operæ & studij conterebant. Nec minore studio primæ adolescētiæ iuuenes imbeuebāt, vt præter literas & gymnasticas disciplinas, iuxta Aristotelis præceptū, quò ad reliqua munia firmiores essent, etiam natate discerent. Et tametsi canēdi ad tibiam ars, libero homine indigna prius visa foret, ad eamq; sola mancipia admitteretur: æuo mox succedente, tãti fuit honoris, vt ad illam nisi liber & ingenuus admitteretur nemo. Sicut pingendi ars primū in Sicyone, mox per omnem Graciã tanti fuit studij, vt pueros ingenuos picturã tanquam præcipuam liberalium artium, in primis edocerent magistri, perpetuo interdicto, ne ad illam mancipia admitterentur: indocti⁹sq; & omnium postremus habebatur, quisquis huius artis nescius aut expers foret. Platonis quoq; institutū erat, vt iuuetus musicæ disciplinis inter primas artes instrueretur, vt grauiora studia honesta voluptate lenirent. Id quod Pythagoras censuit, qui re-

Lucani.

Colchi.

*Aethiopes.
Troglodytae.*

*Aegyptij.
Syri.*

Phœnices.

Arabes.

*Andramis
Lydorum rex
castrauit
mulieres.*

Arcades.

Lacedæmonij.

Thraces.

Græci.

Artes liberales.

*Gymnastica
disciplinae.*

Natate.

*Canere ad
tibiam.*

*Pingendi
ars.*

Musicae.

Ad myrtū canere.
Timotheus tibicen.
pœni.
Aethiopes.
Hyberni.
Baleares.
Cadurci.
Acarnanes.
Aethiopes.
Aegyptij.
Indi.
Brachmanes.

pentinos motus animi, & mentis perturbationes, nulla re magis quàm vocum concentu mulceri putauit. Cuius tanto studio Græci affecti fuere, vt etiam ad myrtum canerent, cantorūque cātores, myrto tradito inuitaret, quod postea prouerbio increbuit. In qua Timotheus tibicen multum floruisse proditur, qui duplicem mercedem exigebat ab his quos ab aliis magistris male institutos acciperet, quod hi prius dedocendi quàm erudiendi erant: à rudibus verò & ignaris, simplicem. Pœnorum verò mos patrius erat, editorum infantium venas capitis lana succida inurere, defluentemq; pituitam hoc modo sistere, quòd salutare experti aduersus morbos, hoc tãquam peculiari remedio se muniere. Aethiopes quoque ab ipso natali die, editos infantes in fronte inurunt, & stigmate notant, quo capitis & oculorum humor exicetur. Quin etiã in Hybernia, quæ in penitissimo Oceano extra terras insula sita est, cultu indomito & fero, pueri ita aliti educatq; sunt, vt inter arma & cædes versentur assidue, matrēsq; natura immites, ingenio barbaro, primos cibos edito infanti gladio admouere ferātur. Tenet fama, apud Baleares matres infantes pueros ab ipsis vitæ incunabilis his disciplinis assuefacere, vt nisi oblatum cibum baculo aut funda petierint prius, cibo vesci prohibeant. Quem vsum vetustissimū apud Cadurcos, Acarnanes, atq; Aethiopes inualuisse legimus, vt saxa ingentia fundis intorquere, aut sagittas & iacula ingentis ponderis vibrare à teneris ediscant. Idoneos autores habeo, Aegyptios impuberes filios apud se alitos & educatos his disciplinis exercere, vt nisi centū octoginta stadia prius confecerint cursu, vesci cibo nullo modo sinerēt: quos à pueritia & primis annis, nudis pedib; ingredi iuebant, ne delicatior cultus corpora emolliret, enervaretq;. Indi & Brachmanes edito infanti curatorem & vitæ magistrum custodemq; adhibēt, vt sub legibus & magistratibus, bonis disciplinis formatus, salutarib; exemplis erudiatur. Apud quos infans in lucem editus, post menses duos in mediū producitur: & cuius indolis & formę sit, publico cōcilio decernitur: vt ex facie & corporis specie, si pace vel bello bonus, & an vita sit vel morte dignus, iudicetur. Et si cuius indoles pbaretur, bonis ille

formabatur doctrinis: qui verò min⁹, morte afficiebatur. Id quod apud Spartanos erat Lycurgi lege sancitū, vt speciosus puer & forma liberali, publice educari: manc⁹ verò & deformis in loca vasta & prærupta exponi, vel in vltimas terrarū oras ablegari deberet. Idem legib⁹ Romuli à primo ortu vrbs constitutū ferunt, vt si mancum quid editū, aut monstrificum fuisset, statim à partu in flumen aut mare exponatur. Prodūt Aethiopes editos pueros, quum paulum processere, super aues quas diuersi generis educāt, sublimes imponere, eosq; cuius spei futuri sint, periculo internoscere: nã si volantes intrepidum manent, velut generosos & se dignos, magna educant cura: si verò cōsternantur animo, & trepidi pauent, tanquam degeneres in loca deserta exponūt & abiiciūt. Quod de Pysyllis quoq; proditū est, qui partus obiciendo serpentes, si illæsi manent, an suę originis sint, experimēto internoscunt. Nonnullæ Indorū gentes pueris adolescentibus, etiam si magnæ fortunæ & amplis opibus forent, pro seruis utebantur: vt eam sortē experti, quantum decus libertatis foret, agnoscerēt. Quod cū Cretensis & Laconibus cōmune assueuerat fuisse, vt ingenuos filios seruilis exhibere cogerēt. Phrygib⁹ verò familiare fuit, proprios vèdere filios in eximio ætatis flore, & seruillem in modum educare. Nabathæis quoq; adolescentēs ingenuos, seruilis præstare officia consanguineis, assidua exempla sunt. Persæ autem editū infantem, ante septennium in conspectu parentum non adducunt. Alij, nisi post pubertatem filios à parentibus cōspici non sinunt: qui mos apud Heduos, plurimásque Gallorum & Germanorum gentes frequens fuisse traditur. Quod ita institutum non ab re fuit: scilicet, vt si quid grauius accidisset, aut si qua calamitas & aduersi casus puero euenturi forent, illos parentes qui ipsorum conspectu tam diu caruerant, facilius ferant. Eosdēque Persæ apud se educatos tam sanctis moribus imbuebant, vt illorum disciplinæ nihil addi videretur posse: siquidem per omnes ætatis gradus hæc illis rudimenta fuere, iusticiam colere, & æquum ab iniquo dinoscere: tum iaculari, equitare, arcu & cursu contendere, & præcipuè vera loqui. Cibus verò tam frugalis & modestus, aduersus famem & sitim tantummodo

*Vini abstinentia.**Nudū vidisse hominē capitale.**Scythia.**Amici.**Romani.**Postuertæ.**Prosa.**Egeria.**Iuno Fluonia.**Tibarenorum maritorū mos.**Thracæ.**Scythia.**Cantabri.**Celtiberi.**Atheniensis.**Cyrnæi.**Ligures.**Illyrici.**Romanorū mos & ca-*

paratus, vt iuuentus Nafurtio, pane, aqua & sale, velut exquisitis valde obsoniis vesceretur. Tantique pudoris fuere, vt pro lege seruarent, ne in publico aut spuerent, aut nasum emungerent: néve in cōspectu parentum, nisi iussi considerent. Et quum natalem diem festū singuli & præcipuum habeant, illis tamen etiam indulgentissimi parentes vino abstinere velut immani scelere præcipiebant. Vtq; nullis errorum maculis notarentur, nudos conspici viros, nec fas, nec ius esse dicebant. Itaq; nudū conspiciere hominem, ac si immane scelus admissum foret, capite luebatur. Scythiis verò à patribus traditur mos non improbandus, vt iuvenes ephebos plurimos sibi amicos comparare, velut firmissima vitæ præsidia, iuberent. Is enim habebatur affluens & beatus, qui pluribus familiaritatibus fultus foret, pro certo arbitrati, in rebus deploratis & afflictis, nulli vnquam satis fuisse amicorum. Romanis verò præualuit vsus, vt quæ vterum ferūt, antequam edatur partus, Postuertæ & Prosa, quibus duæ aræ dicatæ erant, ne partus peruersi fierent, néve fœtus præposterè exiret, immolarèt, Egeriæq; nymphæ, & Fluoniæ Iunoni sacra facerent: quia putabant illarum ope cōceptum egere, & fluorem sanguinis cohibere. Cuius rei causa apud Tibarenos inoleuit mos, vt mariti post vxoris puerperii, capite obuoluto tanquā ipsi enixi fuissent, in lectulo decūbant, ea accubatione vxoris labores & ventris profluvia cohiberi arbitrati. Fuere autē Tibareni iuxta Cappadoces, qui in risu & iocis atq; indulgentia fortunæ versari solebāt. Idem Thracibus & Scythiis, Cātabris & Celtiberis propriū, vt puerperæ viris ipsarū vice decūbentibus ministrarent & famulètur. Apud Athenienses præcipuum edulium puerperæ brassica dabatur, velut parturienti cōmodissimum: mox stolis initiatorum infantem obuoluere, ad valetudinem mirè proficere putantes. In Cyrno mulier puerpera editæ prolis nullam curam gerit, sed vir domi abditus, infantilis educationis curam atq; onus fert. In Lyguria quoq; & Illyrico mulieres tam patientes laborū sunt, vt post puerperii minime decūbant: prægnatēq; inter opus enixas pueros domum referre tradūt: quos nō peperisse, sed inuenisse credas. Cūmq; infans editus primā lucem hauisset, Roma-

nis erat in vsu, vt ab obstetrice exceptus, humi sternere-
tur, quasi diuinationem futuri exitus inde auspicati: le-
ctōq; Pilumno & Picūno in ædibus parato, ita augura-
bantur, vt his præsidibus diis vitalis foret: néve Syluanus
in domum irreperere valeat, quem vexare pueros opinio
erat, ad fores ædium tres viros qui peruigiles domū cir-
cuirent, aduocabant, quorum primus limen secuti, alter
pilo feriebat, tertius verò scopis euerrebat: mox nomen
& tempus editorū filiorum apud præfectos æriarij publici
actis testarentur & scriberent. Quæ quidem in Satur-
ni eide tanquam publica monumenta seruari proditū est.
Deinde cū cibo & potu eum initiarent, Edusæ & Porinæ
sacra facerent. Eodēmq; Adolēcentæ Maix, quæ fatua
dicta est, ac Statano & Fabulino more patrio immolarèt.
Fuitq; receptus mos, vt in testudineis alueis, aut ex ter-
gore marinarū testudinum factis, calda pueros abluerēt,
mox oleo & butyro perungerent; Spartani quandoque
mero abluabant, quod vino admoto resolui egritudines
putarent. Nonnulli sale & aqua. Galli prægelido amne,
vt à teneris calores & frigora pati ediscerent. Idē Thra-
cæ Scythæq; fertur tamen Cato Censorius tam accura-
tè procurandis liberis studuisse, vt nisi se spectante nun-
quam infantem abluī, aut velamentis obuolui siuerit: né-
ve pueri recens editi è cunis fortè deciderent, & terra
corpuscula affligerentur, culcitras iuxta cunas vndique
sternerent, vt inde excepti innoxij fierent. Maribūsq; no-
no die postquā in lucem editi fuissent, sceminis verò octa-
uo, nomina imponerēt, nonnunquā septimo, qui dies lu-
stricus nomen habet. Quod teste Aristotele ideo cautū,
quod ante septimum pluribus infans casibus expositus
manet. Ab Atheniensibus verò & omni ferè Græcia, de-
cima, à natali die infanti nomē indere seruatū est. Apud
Troglodytas fuit patrij moris, vt non hominū, sed aric-
tis, pecoris aut ouis imponāt infanti nomina, quod bruti,
quorū ope victitabant, suos genitores ducerent. Atlā-
tes verò Aphricæ populi, nulla infanti b⁹ indere nomina
cōsuevere: sed velut bruti anonymi fuere. Diuis autem
Antoninus philosophus, natos liberos apud præfectos
æriarij profiteri, & tertio die à partu nomina ferre iussit.
Nono verò die nomina infantibus indere, antiqui moris

*remonia
post editū
infantem.
Syluanus
puerū in se
stus.*

*Spartani.
Galli.
Thracæ.
Scythia.
Cato Cen-
sorius.*

*Quoto die
infanti no-
men dabāt
Romani.
Dies lustrī-
cus.*

*Athenien-
ses.
Troglody-
tæ.*

Atlantes.

Nundina. fuisse, illud exemplo est, quod Nundina dea apud Romanos magnæ religionis erat: ipsûmq; infantem editum in gremio & sinu matris ac ipsius lacte educari potius quam apud comertas nutrices ali permitterent, cum ingenuitas à matre sola, non patre proficiscatur: aut si permisissent, magna cura præcipuas illi nutrices Laconicas, velut educationis magistras, admouerent: cum propter lactis & educationis vitia sæpe infantes degenerasse cõpertum sit. Quod æquè Germanis est habitû nefas, apud quos mater filium suo lacte alit, nec nutrici educandum delegare licet. Græcorum verò inualuit mos, vt quinto die à partu, mulieres comites puerperij, manus abluant, & puerum laribus circumferat, polypósq; & sepias munuscula à cognatis ferat. deinde cû puer paululum processisset, prætexta illum donabant Romani, & bulla, ea enim erat aurea, infigne nobilitatis, figuram cordis habens, vt signarent, eam ætatem alterius consilio regendam, qua primùm à Prisco Tarquinio donatum eius filium tradunt, quem in prætextæ annis hostem dicunt occidisse. Hac Romani pueri honestè geniti & liberaliter educati patricij, aut illorû qui equo meruissent, filij, postea vsi fuere. Lorum verò erat infigne libertorum, plebeiorum & pauperû. Propius verò est, quod fœdere isto cum Sabinis & Tatio, cautum fuit, vt bulla prætextæque per eas tēpestates Sabinorum ornatu, raptarû filij vteretur. Fuitq; antiqui moris, vt parentes bonis exemplis artibusq; honestissimis liberos educarent, plerunq; apud patris, ne nimia parētum indulgentia lasciuirent. Maximæque dabatur opera, ne quid insolens aut perniciosum, nève quicquã quod minus esset decorum, coram infante pater faceret aut diceret: nève vir mali exēpli, qui seruilibus vitiis imbueret animos, in conuictu esset: magni enim interest, quos quisq; audiat domi, quibus cû loquatur puer. Quare Cato censor tanti exempli fuit, vt Manlium senatu mouerit, quod interdum præsentem filia vxorem suauisset: asseres se à sua nunquam nisi cûm tonaret præ timore complexum esse. Et Hieron Epicharum comicum multasse & pœna affecisse dicitur, quod corâ filia lasciuos edidisset versus. Tum vt socij cõsilio- rum, magistrîq; & comites puero pbatissimi darētur, qui

acuerent iuuentutem ad studia & bonas artes. Nam prauis impulsoribus multos degenerasse compertum est. Quod etiam à Græcis summo studio seruatu meminim⁹, vt dum puerilis ætas prona esset ad vitia, magistros adhiberent probatissimos, magnæ & expertę virtutis, quorum conuictu & domesticis disciplinis exemplisque formarentur. Sic Achilles Chirona & Phœnicem, Agamemnon Nestorem, Hector Polydamata, Telemachus Menelaum, Alexáder Aristotelem, Antigonus Zenonem, atque alij vitæ magistros habuere non pœnitendos, sicut Augustus Apollodorû Pergamenum, Tiberius Theodorum Gadareum, Homerus Prognopidem, Virgilius Silonem, Cicero Diodorum, qui illos egregijs artibus instructos, ad bonam frugem prouexere: quorû doctrina, integritate & fide, magni postea viri euasere. Primus enim Carbilij libertus, qui iuuentuti Romę ludum aperuit: eius Carbilij libertus, qui vxorẽ repudiavit primus. Cato verò Cæforius tam sanctè filium edocuit, vt nõ alium quæsuerit magistrum: sed seipsum, quia pater erat, filiis exhibuerit præceptorem. Augustus quoque Octauius, Caium & Lucium, quos sibi filios asciuerat, non alterius, sed sua ipsius doctrina imbuit: itaq; literas & natæ illorum scientissimè docuit. Vtq; in ludum literarium non solum ingenui pueri, sed & virgines nondum adultæ, literis & bonis disciplinis formandæ ventitarēt. Eligebaturq; aliqua matrona insignis, spectatæ virtutis, toto generi propinqua, aut vir grauissimę disciplinæ, cuius sanctitate & moribus tota familia & infantilis cognatio bonarum artium cupiens imbueretur. Apud eumque in domo honestissima Hetruscas primùm literas, mox Græcas, & haud multò post circumscriptas sentētias, quas chrias Græci vocant, ediscebat: deinde studia liberalia, & animi cultum. A quibus si quid esset offensum, prætextati anguillarum tergo, pueri ferula, à parētibus verò leuioribus flagris vel plagis, aut puerili verbere plectebatur, quibus exciti disciplinis, ad virtutem vegetabant animos corporaque. Quod apud Thutios & omnem fere Græciam lege cauebatur, vt pueris cum primis adolecerent, magistros studiorum, doctos ætate & vsu, in primo tyrocinio publica impensâ præficerent. Vtq; plures

Carbilij primus ludimagister Rome.

Cato Censorius filium instruxit.

Augu. Octauius filios ascitios edocuit.

Virgines ludu literarium adhibant.

Ordo instituendi in literis apud Romanos.

Quo instrumento vularunt negligētiores.

Stipendia primis adolecentibus constituta.

Thufci.
Maffili-
enſes.
Iberi.
Sertorius.
Alexãder.
Vefpaſia-
nus.
Antonius
Pius.
Traianus.

Pædono-
mia.
Perſe.
Regi pue-
ri apud
Aegyptios.
Magica
ars.
Reges Per-
ſarum.
Spartana
virgines.

Gymnaſia
paleſtrae,
Græci.
Pythagor-
æorum di-
ſcipulorũ
ſilentium.
Cretenſes.

vnus curæ & diſciplinę mândarentur, qui magiſter eſſet & comes, ſicut de Thufcis & Maſſilienſibus traditur. Idem apud Iberos Sertorius fecit, vt magiſtris ſcientiſſimis, qui artes docerent liberales, in genuóſq; educarent, ſtipendium de publico daret. Alexander Macedo multis millibus puerorum ex Perſide magiſtros dedit, qui Græca inſtituta, mores, militaremq; diſciplinam præciperēt. Quod de Veſpaſiano proditum eſt, vt Græcis Latiníſq; rhetoribus annua centena daret: & de Antonio Pio, qui rhetorib; per omnes prouincias annua ſalaria cõſtituit. Traianus quoque adoleſcentes ad quinque millia bonæ indolis, ex omni imperio ſelectos, publicè ali: & parentis affectu paribus diſciplinis erudiri curauit, ex præcepto Lycurgi, qui ingenuis adoleſcentibus virum præſeſe voluit peritum ac vigilantem, ex his qui ſummi eliguntur magiſtratus, quæ pædonomum nuncupauit. Perſarũ verò pueri non literas, quemadmodum cõſuetudo fert, ſed iuſtum ab iniquo ſecernere, & qua pœna improbus homo dignus, qui pace vel bello bonus, & quæ fit turpis & honeſti diſtinctio, in ſcholis edicebãt. Aegyptij geometriã & arithmeticam, puerum verò rægium magicas artes edocebant in primis, tanquam ſtudia ſanctiora. Ea enim erat diuinorum ſciẽtia, qua imbui regum filios voluere, quoniam ad magnæ fortunæ cultum ingenia excitaret. Qui mos Perſarum regum frequẽs fuit, vt magicis artibus imbuerentur. Spartana verò virgines nondum adultæ, in diſcorum iactu, curſibus & palæſtra exercerent omnes nudæ: quod ſtudium à Laconibus, qui ſummi palæſtritæ fuerunt, excolebatur in primis: id quod Plato non improbauit, cenſuitque vt non modò puellæ, ſed & anus luſtarentur cum viris, vt patientes laborum, facilè res arduas ſubirent: quorum ſtudio in poſterum aded affecti ſunt, vt gymnaſia & palæſtras, quibus tota Græcia dedita erat, ita occupãſſe animos tradãt, vt pro fortibus militibus ſe bonos palæſtritas & athletas dici potius exoptarint. Apud Pythagoræos, diſcipuli licet diſciplinis imbuantur bonis, illis tamen annis quinque obſtinato ſilentio tacendum erat: quippe primum rudimentum erat tacere & meditari. Cretenſium pueros cogebãt magiſtri in primis leges, mox deorum hymnos atq; egregia du-

cum facta modulatis vocibus mândare memoriæ. Apud Siginnos, qui Perſicè viuunt, quadrigas agitare, erat puellare ſtudium. Nondum enim adulta virgo quadrigas ſteſtere & circũagere magna facilitate callebat, quibus hoc erat priuilegio datum, vt quem vellet ex iuuentute in virum deligere liceret. Tanta porrò Romanæ verenditiæ obſeruatio & morum exẽpla fuere, vt nec pater cum filio pubere, nec ſocer cum genero lauaret: nudóſq; conſpicere parentes, ducerent nefas. Hoc tamen ad memoriã inſigne eſt, quod quãuis pueri tam caſtigatæ diſciplinæ forent, vt omnis eſſet vita plena grauitatis: calculum tamen edicere, & computationibus dare operam, in vſu fuit Romæ non improbando, tãquam inde redundaret ingenij ratio exactiſſima. In quo id fuit animaduertſum, ſolos Thracæ ad quatuor vſque numerare didiciſſe, Græcos & barbaros ad decem, Albani verò vltra centum computare non nouerunt. Mirũmq; prodi, Meletidem aded vecordem fuiſſe, vt vix toto ingenij captu ad quinque numerare diſceret. Veteres verò Romanorum vltra centum millia numerare neſciuiſſe, multi aſſeuerant. Tum ſaltationis genera, & motus Ionicos Romanam iuuentutem edicere, quãdoque in vſu fuiſſe. Siquidem Iones pſallendi normam, & molles ſaltus primi inueniſſe traduntur. Itaque ingenuos pueros, etiam ſenatorum filios, ſchola egreſſos, ad ludum ſaltatorium frequentes commeari, & cum crotalis, neruorũque & tibiæ cantibus ad numerum certo motu pſallere, antiqũæ diſciplinæ fuit. Quod apud Græcos, Perſas, atque Indos, dignũ laude & exquisitæ artis fuiſſe, Homero teſte probatur, qui inter cætera ludicra liberalia, ſaltationem ponit. Quippe ſaltare habent Perſæ & æquitare præcipuum. Lacedæmonij quoque ſaltationem tanquam ad bella vtilem, vt grefſu compoſito incederent, inter quotidianas diſciplinã habuere. Et vt concinna fieret motio in congregandis hoſtibus, pueri nudi ſaltare didicerunt. Quare Epaminundas & ſaltãſſe & cantãſſe dicitur probè, quas etiam per genera & modos diſtinxere: vt podiſmus, & ſiphĩſmus modus, comus & tetracomus in hoſtium congreſſu fierent. Aſcoliaſmus verò Baccho dicatus erat, vbi in theatro ſuper vtres obunctos vno pe-

Siginni.

Romano-
rũ pudor.
Arithme-
ticã diſce-
bant pueri
Romani,
et quare.
Thracum
numerus.
Græcorũ,
barbaro-
rum, Al-
bætorum.
Meletidis
ſtupiditas.
Romani.
Iones.
Ludus ſal-
tatorum.

Perſe.
Lacedæ-
monij.

Epaminũ-
das.
Modi &
ſaltandi ge-
nera.

de saltant: Colabrismus Phalicus, Baetriasmus, Strobilus, Apocinus, & Aposifis, aliâque saltationum genera, diuerso quæque gestu & modo erant in quotidiano generis vsu frequentia. Ea tamen saltatio non vbique & passim, sed in tempestiuo cõuiuio deliciarum causa siquando præstabatur, laudi fuit. Quippe cantus & saltatio, Homero teste, conuiuij appêdices sunt, modesta tamen, non impudens, qualis fuit Hippoclidis, qui apud Clithenem futurum socerum, dum intèpestiuè saltat & gesticulatur, illum desaltasse matrimonium Clithenes dixit. Appius quoque Claudius vir triumphalis, & Gabinus, M. Cæcilius & Licinius Crassus optimè saltare gloriæ duxerunt: sicut fidelibus sonare. Discebant enim fidibus antiqui apud magistros & artifices, nam Decius Syl-la optimè cantasse dicitur, & Cato Cælorius simpliciter cantare, non seruire duxit opus. In tantumque honoris culmen apud veteres musica processit, vt illam sacris & publicis cæremoniis adhiberent, cum in deorum puluinaribus & epulis magistratum fides præcinerent. Et apud Græcos iidem musici vates & sapientes erât. Apud quos post cœnam circumferebatur lyra, quam cum recussasset Themistocles, est indoctior habitus. Cimónque & Epaminundas, quod fidibus scirent, antelati fuere. Canebant enim veteres ad tibiã clarorum virorum laudes & virtutes, tametsi principibus hoc fuerit probro datû. Quare verbum Philippi fertur in Alexandrum, debere ipsum pudere, quod tam pulchrè caneret. Et Pyrrhus, an Caphias vel Python melior musicus videretur, interrogatus, Polyperconta meliorem ducem respondisse fertur. Scipio tamen Æmilianus Romanæ iuuetuti, quod in ludum histrionum ingenui pueri veniret, & cum sambuco & psalterio canerent & psallerent: & Cicero Gabinio consulari studium saltandi, vt probrum obiectauit. Domitianus quoque in censura ciuem Romanum senatu mouit, quod choreis plus nimio indulgeret. Id quod Ægyptiis seuera fuit lege inhibitum, apud quos pueri nec palæstræ vacant, nec musicæ. Quod de Alcibiade proditur, qui musicã tanquam ingenuo indignam, odio prosequutus fuit. Contra Pythagoræi: nam tanti musicam fecere, vt excitaretur ad lyram, & quietem ca-

*Hippocli-
dis desal-
tatio.*

*Fidibus
discebant
veteres.
Musica
honos.*

*Lyra post
cœnam.
Themisto-
cles.
Cimon.
Epami-
undas.
Musica
vituperata à qui-
bus.*

*Musica
laudata.*

sturi, sono inuitarentur. Inter puerilia verò rudimenta, hastilia iacere, sudem torquere, equum agitare, arma tractare, Romanæ iuuentutis peculiare fuit. Cur autem citius scæminis, serius verò masculis inderent nomina, credo propterea visum, quia scæminas citò pubertatem assequi compertum est. Ideo veteri lege cauetur, vt mulieres duodecimo, mares verò quartodecimo anno atatis, pubertatem assequi censerentur. Eo enim tempore iura publica masculis pubertatem definire.

An inter auguria sternutamenta sint, & offensiones pedum, & que illorum prædictio fuerit.

CAPVT XXVI.

ESE inter auguria sternutamenta & offensiones pedum, in naturali historia Plinius notauit, quæ symbola dicta sunt. Plerique contrà: nã sternutamenta non facere auspiciũ censent: sed quum captatis auguriis superueniunt, illa rata facere, siue boni prænuñcia sint, siue mali: qualiâque prædicta, præuisâque fuerant, affirmare & probare sermonis veritatem putauerunt, Homeri exemplo, qui Penelope malum prociis futurum ab Ulysse referente, Telemachum facit sternutasse. Et Xenophonte ad milites concionante, sub idem tempus sternutans quidam, omen fecit felicissimû, ita vt totius dux militiæ crearetur. Themistocle verò ad aras sacrificante, à dextra sternutans homo, augurium fecit, quo præcipui captiui immolarêtur. Hippia quoque dum sternutat excussus dens, magnum augurium fecit calamitatis futuræ. Inde apud veteres incussa fuit religio in sternutamentis bonum omen & salutem precari: quod Tiberium cæsarem mirificè exegisse dicunt, vt si quid infandi dirigi immineat, ea precatione & salute auertatur. Aristoteles autem, quod è capite hominis tanquam ex arce ducunt originem, quæ pars diuina & sanctior homini est, propterea prodeuntem inde spiritum, tanquam signum augurale & diuinum numen, nos venerari decere censuit. Ea quidem apud eos qui ista peruestigare adorti sunt, miræ obseruationis fuere. Nam si essent matutina, nefanda ominari, & rei inceptandæ irritos conatus facere:

*Exercitia
menta pue-
rorum.*

*Feminis
cur citius
quàm ma-
sculis inde-
rentur no-
mine.*

*Salutem
precari in
sternuta-
mentis.*

*Observa-
tio ominis
ex sternu-
tatione.*

Omen ex
pedum of-
fensione.

si verò meridiana, firmissimi auspicii esse, præcipuè à dextris, arbitrati sunt. Sæpe tamen symbolum veritatis, & prognosticum liberationis facere ab insidiarum metu, voluere. Fuitq; animaduersum, inter epulas medio ac cubitu, sternutamento reuocari ferculū: si non postea gustetur aliquid, inter dira, & certissimo exitio haberi. Sed tamen si de sternutamento variato opinio sit, offensiones tamen pedum infausti semper ominis fuisse, ac portentis & prodigij mali, vulgo proditū est. C. Gracchus qua die ciuili seditione oppressus fuit, domo egrediens, ita pedem limen offendit, vt non parua vis sanguinis efflueret. Neroni quoque in expeditionem Alexandriam profecturo, lacinia surgenti adhæsit. Crahsi etiā filius, contra Parthos proditurus in aciem, ita pedem offendit, vt humi prostratus concideret: quos omnes vehemēti discrimine & immani strage oppressos, atque indignissimam fortunam expertos satis constat. Patētque abundè exempla, quæ singula exequi longū esset. Illud tamen annotare succurrit, adeo Romanos olim in magnis minimisque rebus auspiciorum euentus atque omnia obseruare solitos, vt ab inceptandis prosequēdisque negotiis leui suspitione auguriorum, velut tristia portenderent, & magna infortunia facerent, auocarentur. Nec modò auspicia, sed sacrificia, ludōsque solennes ita obseruauerunt, vt ob minimas sæpe causas illos instaurarent & reficerent. Sacrorum verò cæremonias tam sanctè coluerunt, vt ex leui offensione idem sacrificium trigies instauratum, & denuo ac sæpius procuratum fuerit.

*Quæ potestas proconsulis foret, qui ve erant proconsules,
& an idem iuris quod consules haberent.*

CAPVT XXVII.

Quoties instātibus curis mihi animus laxatus fuit, sæpenumero quæsiui, quæ potestas proconsulū foret, illorū quibus finito consulatu, prorogatu esset imperium. Et dum quæro, ab autoribus traditum memoratūque inueni, quòd vbi finito magistratu annuo, non expediret consulē prouincia decedere: illi, ne sine honore esset, imperiū sæpe prorogari, vt eam prouinciā pro-

consul, non vt consul administraret. Continuabat prorogabaturque illi senatus imperium, nonnunquā populus sine senatu, ex autoritate tribunorū plebis. Nā si in decernenda prouincia senatus auersaretur, tribunus ad populū ferebat, plēbsque sciebat, & ex scitu plebis & suffragatione populi proconsulatū decernebat: idq; quod à populo scitum erat, ratum firmūq; manebat. His ergo à populo vel senatu prorogabatur sæpe imperiū ad sex menses, modò ad annū, aut donec debellati hostes, vel reuocati à senatu forent, prout ex republica esse videbatur. Publius enim Philo consul narratur primus cui prorogatum imperium fuisset, & ex eo proconsulare officiu accepit pro munere dari. Scipioni deinde Aphricano in Aphricā profecto, ne finito consulatu, incommodo republicæ prouincia decederet, imperium cōsulare, donec de bellarum esset, prorogatum fuit. Nonnunquā stantibus, cōsulib; si qui in prouincia tumultus aut motus orirētur, plurēsq; prouinciæ oporteret præesse: nouos proconsules senatus, nunc iisdem, nūc aliis decretis prouinciis creauit, ipsiq; plerunque legiones & exercitus commisit & mandauit: poteratque non modò consuli, sed prætori proconsulare munus dari: sicut exemplis pluribus extat. Sempronio enim Graccho, & Quinto Fabio Maximo cōsulibus, quum Hannibal Italiam omni clade belli peruastasset, Claudius Marcellus ex prætore proconsul designatus, vires Hannibalis multis præliis ita fregit & comminuit vt facilè vinci posse documētum daret. Quin & illud animaduersum est, easdem legiones atque exercitus quibus antea consules præfuisent, ipsis proconsulibus prorogato imperio demandari vel nouos comparari contra repentinos motus, quibus obuiam ire, & magnis opibus rem gerere possent. Habebātque proconsul proconsulatus insignia eadem, quæ & consulatus. Nam & littores, fasces, secures, prætextam, curulēque sellam in prouincia sibi decreta velut consul retinebat, quibus insignibus pro imperij maiestate, pròque splendore dignitatis conspicuus erat: nisi eam adiret prouinciā, in qua consul præsens foret, aut è prouincia decerus, Romam aduentaret. Tunc enim finito honore, sine imperio aut insignibus erat: proconsuli enim portam Romæ in-

Proconsul.

*Proconsulis
insignia.*

gresso, minuebatur honor, priuatúsque & sine imperio censebatur. Neque enim proconsulem habere imperiũ, vbi vnã esset consul, consentaneum erat, nisi par illi imperiũ delegatum fuisset. Tunc enim & consularia ornamenta, & potestas vtrique erat par. Hoc tamen intereat, quod proconsules & proprætore auspicia nõ habebat: quippe inauspicati erant, quũ cõsules prætorésque auspicia haberent maxima. Si tamen consul in prouinciam veniret, in qua proconsul degeret: ipse sine lictoribus & fascibus consuli obuiam ire, & velut priuatus equo descẽdere, & obsequiũ præbere debebat. Quod verò æquatum imperium proconsuli vnã cum consule fuerit, plurius patet exẽplis. Nam & cum T. Claudio consule, qui Aphricã prouinciam sortitus erat, Publius Cornelij Scipionis, qui illam proconsul administrabat, æquatum imperium fuit. & quum vrbs ab Hannibale admotis hostiliter legionibus premeretur, metúsque de summa rerum esset, Q. Fuluium proconsulem Capua profectum, ne ei minueretur imperium, quod vr̄bem inisset, ex æquato cũ cõsulibus imperio, vr̄bi præfuisse legimus. In vr̄bem tamen reuersus proconsul, poterat absentibus consulibus eorum vices gerere, vr̄bi præesse, senatum habere, comitia futuris cõsulibus indicere, & si in prouincia sibi decreta quid triũpho dignũ gesserat, etiã de victis hostibus triumphare. P. Philo proconsul, & cui prorogatũ imperium sæpe fuit, Græcis in Campania debellatis, qui rupto imperio descuerant, de Palæpolitani simul & Græcis triumphũ egit. Et Seruilus proconsul de Cilicibus & Isauris, quod indomita ingenia debellasset, triumphasse fertur: tamen proconsulem non gerere magistratum legitimũ, & ideo triumphare minimè posse, plerique asseuerent. Fuit tamen animaduersum, proconsulem sine prouincia nonnunquam, vt milites in officio haberet, & obsequetes imperio, à senatu creatum, exercitui præfuisse. Qui etiam legatum & quæstorem, quorum cõsilio niti, quibúsque adiutorib⁹ & ministris tã in administrãda prouincia, quã in gerendo bello vti posset, sicut consul habebat. Illud etiã non præterierim proconsuli sex tantummodo fasciũ insignia præire, apud nõnullos scriptis mandatũ fuisse, licet alij duodecim fasces, lictorésque, & eadẽ

*Proconsul et
proprætor
auspicia nõ
habebant
Æquatum
imperium
pro consule
cũ consule.*

*Proconsulũ
potestas in
vr̄be consu-
libus absen-
tibus.*

*Proconsulũ
triiũphus.*

*Proconsul
sine prouin-
cia.*

*Fasces pro-
consulũ
sex tantũ.*

insignia honorũ proconsuli sicut consuli apparere argumentis asseuerent. Quæ quidem insignia statim atque vr̄bem ingressus est, proconsul accipit: contentiosam verò iurisdictionẽ, nisi in decreta prouincia non exercet, voluntariã autem, vbique: quippe manumitti apud eos tam liberi quã serui vbique possunt: apud legatum verò proconsulis, non possunt. Hoc tamen interest, quod proconsul in decreta statutaque sibi prouincia ius tantũ dicit: cõsul verò, etiã extra prouinciã & vbique; dicit: quodque ante successoris aduentũ, legatũ dimittere nõ decebat proconsulem: id enim lege Iulia repetundarum vetabatur. Fuitque memoriã proditum, non consulibus modo prorogato imperio ultra tempus finiti honoris, proconsularem iurisdictionem fuisse: sed & consulem designatũ, ante cõsulatum proconsulare imperium gessisse. Siquidem Nero Cæsar, & alij designati cõsules ante initum honorem sæpe proconsulare imperium gessere. Et prætores prætura functi, & quæstores post quæsturã munus ex senatus decreto prouinciã, præferre ultra præscriptũ, qui nõ prætores, aut quæstores, sed proprætore proquæstorésque; dicti nominatig; sunt. Eundẽque proprætorem & consulis legatum fuisse simul, quæstorẽmq; consulis, pro prætore prouinciã præfuisse, ibique; insignia prætoris, aut quæstoria habuisse, multiplici exẽplo probatum est. Illud quoque admonitu nõ inutile duxerim, quasdam prouincias proconsulares fuisse, ad quas soli mittebantur proconsules: quasdam consulares, nonnullas præsidiales, pleraque; prætorias, quibus consules, præsidēs, prætorésque præfecti erant. Nam Carthago proconsularis erat prouincia. Numidia, Libya, & Asia citra Taurum, & Cyrenã, consulares. Tripolis, & vtrãque; Mauritania, atque Ægyptus, sub præsidibus fuere. Cyprus, Iberia, Sarnidia, Sicilia, Illyricus, Achaia, Creta, & Bithynia, prætoris. Sardiniam & Corsicam, olim prætorias, postea sub præsidibus fuisse comperimus. Soli verò Malsilienses & Nemaufenses ab onere prouincialis prætoris feruntur immunes. Cũque omnis Hispania in sex prouincias diuidatur, ex his Bæthica & Lusitania consulares fuerunt, reliquæ sub præsidibus. Ea verò in quatuor conuentus diuisa fuit, in quibus

*l. 1. & 2. ff.
de off. prætor.
& legat. et
l. obserua-
re. eo. titu.
Consul. in
quo à pro-
cõsule dif-
ferat.*

*Propræto-
res. Pro-
quæstores.
Prouincia
proconsula-
res, consu-
lares, præsi-
diales &
prætoris.*

*Hispania
prouincia.*

Norici &
Pannonij.
Cappadocia
Armenia
Chathramo
tita.
Paphlago-
nia.
Mysia.
Syria.
Throas.
Indi.
Gallia.
Aquitania.
Britannia
Macedonia.
Illyrici.
Thracia.

Cappado-
ces liberta-
tem depre-
cati.

Procon-
sulium digni-
tas quando
desiit.

dabantur iura: Gaditanum, Cordubensem, Astifatanam, Hispalensem. Lusitania verò in Emeritensem, Pacensem, & Scalobitanum. Norici & Pannonij in quatuor prouincias, Valeriam, Sueuiam, Dalmaticam, & Mesiam. Cappadocia in decem præturas, postea in satrapeas diuisa fuit. Armeniæ magna pars in duodecim gubernationes. Chathramotitæ qui iuxta sinum Arabicum incolunt, in quatuor monades. Paphlagonia in tetrarchias, Mysia in administrationes, Ægyptus in præfecturas & regiones, Syria in toparchias, Thracia in stratageas, Troas in nouem principatus: Indi in sex quinterniones, singulas præfecturas dicit uisere. Nonnulli in satrapeas, sicut Laodiceam. Alij in ethnarchias, multi in tribus, plerique in classes aut ceterias partiti fuere. Gallia, Aquitania, & Britania, prouinciæ decem & octo numerantur, ad quas præsidem mittebantur, quas Cæsar in prouinciæ formam redegit primus. Macedonia septem prouincias habuit, totidem Illyricus, Thracia sex. Augustus Galliam & Ægyptum, Claudius Cappadociam, Cæsar Archelao vita functo, maiorem Cappadociam Romanorum prouincias fecit. Proditur tamen Ciazares primus Asiæ populos in prouincias distribuisse, & in suum quæque ordinem distinxisse, hastatos, sagittarios, & equites. Nero Cæsar pontum Polemoniæ & Alpes Coctias, Polemone rege vita functo, prouincias fecit: & nationes alpium maritimas in ius Latij trãtulit. Fertur verò de Cappadocia mirum, quod cum liberi essent, libertatem à Romanis deprecati sunt: afferentes illam se ferre non posse, & sub regibus esse maluerunt. Vespasianus Achaia, Lycia, Thraciam, Ciliciam, Comagenem, Rhodum, Byzantium, & Samum libertate adempta prouincias fecit: Traianus Daciam, Mesopotamiam, Assyriam, Arabiam, & Armeniam. Fuitque hæc dignitas apud Romanos in usu frequens, maximique splendoris: donec temporis interuallo, post Hadrianum imperatorem, & ordo & honor proconsularis desiere. Siquidem M. Antoninus imperator, prouincias ex proconsularibus, consulares aut pretorias pro belli necessitate fecit: ipse Augustus, pacatas imperij prouincias & ab hostili tumultu ociosas, populo Romano regendas dedit, sibi que tumultuantibus & operosis, aut hostium incursionibus inquietas desumpsit.

desumpsit: ad quas modò proconsules, præsidem aut præfectos cum imperio, modò præsidia & exercitus, nonnquam legiones & auxilia destinauit. Tiberius quoque Achaiam & Macedoniam onera deprecantes, proconsulari imperio exemit, sibi que illas regendas assignauit.

Licere uti accusatio casu nonnunquam in verbis locilibus, contra regulas grammaticorum.

CAPVT XXVIII.

Adhibitus sum in concilium, magis quam in concilio: & in causam descendi potius, quam in causa, dici cum frequentius tum ornatus, sæpenumero videmus: fuitque hic sermo veteribus non frequens modò, sed concinnus & elegans. Titus Liuius de Macedonico bello: Si ex quo traiecit in Græciam, adhibitus essem in concilium. Idem: Si semel, inquit, in causam descenderit, nihil integrum futurum sit. Et alibi: In euentum eius urbis positum, sperni ab vniuersa gente Thessalorum, aut timeri. Et rursus: In quæ consiliu dedi. Et de Macedonico octauo: In eadem Herculis signum ipsius dei positum, & leuiges equi. Que dicendi modum habuisse proprium & perpetuum ausim cõtendere. Quinetiam illud animaduertimus, verbis locilibus, per accusandi casum, eundem frequenter usum: contraque grammaticas regulas nouo exemplo multa vsurpasse, vbi minimè conuenire putaretur, quæ oratio à regula Latinitatis procul abesse visa est: tamen rectè & probabiliter dici, in eaque magnam fuisse orationis ornatum, cuius patere potest, quippe de Macedonico bello: Lucius Cornelius consul, inquit, relicto ad exercitum Claudio legato, Romam venit. Idem: Que pro Chalcidensibus ad Euripi fretu dicta erant. Cæsar cõtentario quinto: Allobroges, inquit, crebro ad Rhodanum dispositis præsidibus. Cicero ad Catonem: Cum ad Cibistras quinque dies essem cõtormatus. & pleraque quæ frequenti lectione obuia sunt, jex quibus satis exploru colligi potest: cum in exercitu, in castris, in Cibistris, grammatici omnes dicendum consentiret. Quod tamen non in eleganter dici sæpenumero videmus. Nam præter euphoniæ sonum, qui aptior conuenientiorque fuit, cum præpositionem ad, accusandi casui adiecit, eius eam vim virtutemque animaduertimus, vt prope locum rem agi,

*Verba loca
lia cum ac-
satiuo.*

Laurenti⁹
Valla taxat⁹
tus lib. 3.
cap. 18.

certissima obseruatione designet, vt proximis modo autoritatibus ostensum est. Quod enim Cæsar ad Rhodanū disposita præsidia habuit, aut Cicero ad Cibistra fuit commoratus, vel quod T. Liuius ad exercitum dicit legatum reliquisse: id signat, iuxta Rhodanū, exercitum, vel Cibistra: vel per solœccissimi modū dici grāmatici volunt: & in primis Diomedes, vt è cælo descendere in terris. Aut quandā magis intentionē, ac vim, & penit⁹ atq; alte fuisse penetratū in rem de qua agimus, exprimere contendimus, & tunc in, præpositio, accusatiuo apposita, expressi⁹ id significauit, vt superiore exordio & primis probatorū autoritatibus percensuimus. Huius rei admonuit meli⁹ obseruationū grāmatici cuiuspiā, quæ in man⁹ meīs venere, in quibus ita scriptū legimus: In marmore incisæ sunt literæ in gemma, in lapide, in ligno: nō in marmore, gemmam, lapidem, vel lignū: contra verō, in æs incisās literas dicimus, non in ære: cum longe secus contra istius grāmatici opinionem, crebro apud autores usurpatum inueniamus. Nam in lapide vel ligno, aut lapide vel lignum, & in ære vel in æs incisās literas passim dici licere, plusculis exēplis apparet, maiorēque vim per accusandi casum exprimi, & penitus atq; alte fuisse pertratatum, demonstrari. Plinius iunior ad Traianum: Quæ, vos, inquit, patres cōscripti, nequa interciperet obliuio, & in publica acta mittenda, & incidenda in ære censuistis. Plinius item naturalis historiæ quarto & trigesimo: Vfus, inquit, æris ad perpetuitatē monumentorū iam pridem transatus est tabulis æreis, in quibus publicæ cōstitutiones inciduntur. Cicero quoq; actione sexta in Verrem: Id non modō tunc scriperunt, inquit, verum etiam in ære incisum nobis reliquerūt. Ex quibus apparet, per accusandi & auferendi casum, in marmore & in æs, ac in marmore & ære incisās esse literas, Latine dici licere: sed cum accusandi casum ponimus, videri expressius atq; al⁹ tunc rem fixā designari: quū verō ablatiuo vtimur, leuiter & in superficie, & non penetrari funditus, significari.

Equestris ordo quando primum ceptus fuit, quæq; ipsius ordinis potestas & officium atque insignia fuerint
CAPVT XXIX.

Restē & condignē quidam existimauerunt, quū duo ordines, plebis scilicet & senatorius, Romæ à principio editi fuissent: equestrem ordinem, qui mediū tene⁹ ret locum, postea adici ceptum esse: quibus purpura, vt patriciis & senatoriis, vti non licebat: ius tamen annulorum aureorum, quo insigni à plebe fecerentur, & medi⁹ ordo notabatur, publicē tributum ferunt. Quod quidē ius non equitibus modō, tanquam bellicę virtutis insigne, sed & senatoribus & militiæ primoribus datum fuit. Is tamen ordo et si senatorio minor, magnę tamen amplitudinis vigoriq; habit⁹ est: quippe erat auctus amplissimis honoribus, & senatorio penē par. Nam cum à principio originum eiecto Tarquinio, & depulso metu regio, in libertatem se vrbs vendicasset, Brutus primus ex equestri ordine senatum suppleuit, trecentōsq; delegit senatores, quorum consilio & autoritate niterentur. Lapsis deinde temporibus, Caius Gracchus Tiberij frater, & haud multo post Liuius Drusus tribunus plebis, vberiori compendio eum aliquando ordinem cum senatorio cōfundere decreuerūt: vtq; plus dignitatis ferret, vt in senatū venire, & sententiā dicere liceret, lege sacra, deinde plebiscito sanxerūt. Quibus etiam equitibus tributum est, vt tametsi à senatoribus in senatum allecti nō essent, pro eo tamen quōd magistrat⁹ & honores gesserant, in senatū venire, & suffragari, ac sententię ius habere possent, qui sunt pedarij appellati. Quinetiā equites supra senatores extulerunt, & velut principes plerūque antelati sūt. Nēve iudicia quæ penes senatores erāt, illius tantū ordinis forent, idem M. Liuius, vt æqua parte penes senatum & equestrem ordinem diuiderentur, legem promulgasse fertur: quæ diu sancta & incorrupta mansit: quæ res magnarum sæpe dissentionum & dimicationis perniciosæ causa & seminarium fuit. Ipsæque decuriæ iudicum, quæ ex ordine equestri deligebantur, mox pluribus discretæ nominibus fuere. Quippe alij tribuni æris, alij selecti, nonnulli appellati sunt iudices: quibus postea ¶ nongenti additi, ab omnibus secreti: quibus scita suffragiorum in comitiis custodire negocium erat: qui tametsi iudicum, non equitum, nomina ferrent, tamen equestris fuisse ordinis, & inter equites

Ius annulorum quibus initio concessum.

Amplitudo ordinis equestris. Senatus: ex equestri ordine à Bruto supplementus.

Senatores pedarij. Equites antelati senatoribus.

Decuriæ iudicum variis modis nominatae. ¶ al. decem, Lin.

*Ius annulo
vñ promif-
cium.
Equeſter
ordo diui-
ſus.*

adnumerari, haud dubium eſt. Nanque & annulo vt equites utebantur, & eadem habebant honoris inſignia, iisdemq; fungebatur muneribus. Ad quos aliquē ex nouis ciuib⁹, & cui haud multo tēpore ciuitas data eſſet, admitti nō decebat, quia nefas duxere ciuē nouitiū inter equites adnumerari. Tameſi Hānibalis tempore, quo Italiā omni clade belli peruaſtabat, ius annulorum aureorum fuiſſe promiſcui vſus Plinius aſſeueret. Hic etiam ordo quandoque diuiſus in plures ſpecies fuit, nominibus variis, ex quibus qui ampliori prærogatiua illuſtres erant, petra cognomentum tulere, plerique Fabiani, aliique alio nomine cenſi. Deniq; Nero Cæſar ordinē Auguſtānorū equitū inſtituit primus, reliquis per eum ordinibus offenſis, & ferē deſtitutis: quōque plus dignitatis ferret, ſeruatum eſt, vt multæ provinciæ per ſolos equites Romanos præſidū loco regerentur. Nam & Cappadociæ, & Aegypto, & aliis pluribus diu equites Romani præſuere. Inter quas Aegyptus hoc propriū tulit & peculiare, vt ad eā nemo ſenatorij, ſed equeſtris tantū ordinis præſes accederet: quorū decreta diuus Auguſtus perinde haberi iuſſit, ac ſi Romæ magiſtratus, aut reges, cōſules, prætores ſve illa cenſuiſſent. Cūque imperatores ius populo dicerent, fuit conſtitutum, vt equites cum ſenatoribus vnā diiudicandis cauſis conſilio adeſſent: ita vt eorū arbitrato iura & controuerſias diſſinirent, Tantique ſplendoris ſuere, vt præſecturam prætorij ampliſſimum munus continua ſerie ad Titum vſque ab ordine equeſtri adminiſtratum legamus: quinetiam res Cæſarum & negotia procurare, iam diu equeſtris nobilitas cenſebatur. Et quum deſluxis moribus, equites Romani magno abuſu pantonimis aggregarentur, illorūque latera cingebant: Tiberius Cæſar equeſtrem ſplendore illorū contagio pollui arbitratus, ne equites Romani prodeūtes eorum latera tegerent, edicto vetuit. Tameſi legamus Auguſti tēpore equites Romanos ad ſcenicās operas prodidiſſe & Neronē equites, vt operas arenæ promitteret, præmiis doniſq; adēgiſſe. Cōtrā verò Caligulā: nā equeſtrē ordinem, vt ſcenę deuotū, aſſiduē proſeclit, & conuiciis aſſecit. Cœpitque mox, in ſenatusconſultis poſt populū Romanum equeſter ordo adiici, ita vt ſenat⁹ populūſque

*Equites de
generarūt.*

Romanus & equeſter ordo, publica decreta edictaq; teſtarentur. Eōq; dignationis ordo proceſſit, vt Meccenas equeſtri gradu velut ampliſſimo ſaſtigio contētus, ad ſenatorij tranſire nō curarit. Cui poſtea ſequuti Cæſares, laticlauū, diſtinctū tamen à ſenatorio, velut honoris ornamentū tradidere. Cautūq; fuit, ne quis huic ordini aſciſceretur nēve ius annulorū aureorū daretur, niſi ipſe ingenuus, pater & auus ingenui forent, cuique ſextertia quadringenta, quod peculium equeſtre habitum eſt, cenſus fuiſſet: quod etiā Tiberi edicto cauebatur. Fuere qui crederent, auri ornamenta ſœminis medium quandoque ordinē feciſſe, ſtolāſq; à plebeiis diuiſiſſe, vt ſicut annulus equitibus, ita auri cultus ſœminis mediū ordinē deſignaret. Apud Romanos verò ſos ordinis equeſtris Fabius Rutilian⁹ inter ornatiſſimos fuiſſe p̄ditur, qui magiſter equitū cū Papyrio Curſore aduerſus Sāntes militauit. Quo tēpore, perpetuo ſenatuscōſulto cautū fuit, ne cui pater, auus, aut maritus eques Romanus fuiſſet, quaſtū ſui corporis faceret, aut indignis artibus ſe pollueret. Et tameſi publicani antea huic ordini aſciti eſſent (ſiquidē principes equeſtris ordinis olim publicani ſuere: ſiſolique equitum Romanorū, publicanorū ordine continebatur) poſtea deprauatis moribus, paulatim mancipēs & ſcribæ pro concione ab imperatoribus, velut præcipuo munere, aureis annulis donari cœpere. Deinde libertinos hoc iure donari, & ordinī aduocari cœptum. Fuere enim mancipēs, qui prærogatiuā inter publicanos habebant. Qui verò vectigalia redimebant, publicani diſti. Demum viliffima mancipia, ſeruitute exempta, in hunc ordinem aſciſcere, & equeſtri dignitate ac prætorij ornamentis honeſtare, vſus inuoluit. In qua reſeruatum eſt, vt ſublatis exploſiſq; veteribus nominibus, quos ad equeſtrem ſplendore aduocabāt, iugenuorū veterūq; Romanorū nominibus nuncuparent, ne quid nota nominis obſoleti, collato honori officeret. Apud Chalcidēſes verò tanta ratio peculij habita eſt, vt qui eſſent locupletes, equitū nomina ferrent Cretenſes quoque equitum ordinem, & vetuſtate & dignitate longe præcipuum, in magno præcio habuere. Achæis equeſter honor velut præcipuo ſerper munere præcelluit, ſicut Germanis qui Bataui di-

Laticlauus

Quadringēta ſextertia peculium equeſt.

Fœminis auri ornamenta, quod equitibus annuli.

Fab. Rutilianus.

Publicani equeſtris ordinis.

Plura cap. 19. huius libri.

Mancipēs. Publicani.

Nominis mutatio. Chalcidēſes.

Cretenſes. Achæi. Germani.

Capuenses. euntur. Et Capuæ equitibus plerunque est honos habitus, quibus ciuitas data est, quod bello Latino à Romanis nõ desciissent. Maximè verò celebritatis apud Gadicitanos hic ordo fuisse traditur. Siquidè vno censu quadringenti Gadicitani bello egregij huius ordinis celsi traduntur. Qui etiam numerus in equestri dignitate Patavij fuisse proditus est. Illud tamen præcipiendum non negaverim, non cuiuscq; militi annulos aureos passim deferre licuisse: quia nisi ex primoribus militum, aut re magna & æstimatione forent, aut præfectus, centurio, decurio, aut tribunus, exercitui præessent, vel à principe aut prætore aureo annulo donati fuissent, illis impunè uti nõ licebat. Ferreo enim militibus passim uti permittitur. Què more Persæ vsurparunt, quibus neq; aurum zonamve, aut monile, neq; annulū nisi regis munere collatum, deferre licet. Post temporum verò interualla nõ modò annuli aurei, sed diuersi generis munera velut ampla præcia, militibus dari cœpere. Quippe Aurelianus imperator gregariis militibus, vt per omne tempus militiæ fibulas haberet aureas, priuilegium dedit. Seuerus vltra aureos annulos, etiã domesticas concubinas largitus fuit: quibus delinimentis militum animos emolliuit & eneruauit. Apud Macedones chlamys & apex aureus munera regia fuere. Sertori⁹ pictas chlamydes militi dona impartiuit. Alexãder Macedo vsus Persicę stolę, vetusto tamen more in Romanis legionib⁹ solis tribunis aureas fibulas habuere: gregario verò, aut manipulari, balteos aut phaleras argento decoras ferre permittitur. Ferturq; Iulius Cæsar milites tã cultos habuisse, vt etiã auro & argento politis armis ornaret. Tametsi Brutus in Philippis tribunis fibulas aureas vt probrū obiectauit. Nõ sic Spartac⁹, qui dum cõtra Romanos molitur arma, omnè auri argentiq; vsus militi interdixit. Præ cæteris Fabricius censor tantæ abstinentiæ, & tã castigatæ disciplinæ fuit, vt summos duces plus quàm pateram & salinum ex argento in castris habere, edicto inhibuerit: Et Pescennius Niger tantæ seueritatis, vt summoto omni argento, in vasis ligneis milites vesci iusserit. Contrà verò de Antiocho proditum est, qui tam prodigæ luxuriæ exercitum duxit, vt præter frena & monilia, phaleras & armillas atq;

ephippia, galeas & arma, etiam clauos aureos crepidis subiectos, & argentea vasa ad spurcissimos vsus, reliquamque supellestem ex argento auròq; intertextam, militibus ferre permiserit.

Quid sit charta opistographa apud iureconsultos, de qua Vlpianus mentionem fecit, & quot chartarum genera fuerint, & quid cæsarius apud eundem Vlpianum.

CAPVT XXX.

Quidam inter causidicos patronus disertissimus, & in literis non postremi nominis, adiuit me, atq; alterum cum quo in foro deambulabam, iurisperitum non parum æstimationis virum, natura tristi admodum & recondita, cuius nomen libens prætereo, ne quem vid ear inceslere: & petiit ab eo edoceri, quid sibi vellet Vlpianus de bonorum possessione secundum tabulas, vbi inquit chartæ appellationem etiam ad nouam chartam referri, & ad delectitiam: proinde si in opisthographo quispian testatus sit, posse hinc peti bonorū possessionem. Quid esset opisthographum, significari sibi postulabat. Cùmque ille respondere cunctaretur, & incertus animo fluctuaret, putare se nihilominus dixit, ex interpretis auctoritate, opisthographam dici chartam, in qua descriptæ impensæ ad calculos referunt, vnà cum triburis & debitis: afferens quandam verbi deriuationem deridiculam, & alia nugalia, quæ quum sint perspicuę falsitatis, referre non necesse habeo. Nec multo post, questione deposita, quum ad alios sermones diuertisset, quasi tacita cõfessione victus, nõ sine pudore digressus est. Quo digressio, quid ego sentirem de opisthographo, petiit à me ille serio explanari. Dixi ego satis liquere, verbi originem è Græco deductam, & quantum assequi poteram, opisthographam dici chartam, quæ vtraq; facie & diuerso latere scripturæ admovebatur, hoc est, int⁹ & à tergo: quæ plerunque non specie libelli erat, sed voluminis instar torquebatur, quò more prisce scripta edidisse feruntur, deductū nomen ἀπό τῆς ὀπίσθου, quod post & retro significat,

l. Charta ff. de bono possess. secū. tabul.

Opisthographum.

Opisthographum.

Chartarū genera.

Syngrapha

Holographum.

Chirographum.

Hieratica

Antographum.

Papyrus.

Liber.

l. librorū

ff. de leg. 3.

Philyra.

Charta hœdina.

Attali & Eumenes bī

liotheca.

Ptole. bī

liotheca.

υπερῆ, quod est scriptura. Qui igitur tam à facie quam à tergo scripta exarabant, in opisthographo scripsisse se-
rebantur. Plinius iunior: Electorum cōmentarios centum sexaginta mihi reliquit opisthographos, hoc est, etiam à tergo scriptos, vnde morbum opisthotonicum dici volūt illorum, qui ceruicem retro flexam habuere: sicut opisthotomæ, qui comas retro ferre consueuerunt, qualis Hectoris coma dicitur fuisse. Foere enim apud veteres chartarum diuersa genera. Nam & syngrapha, & opisthographa edebantur scripta, Syngrapha enim vno, opisthographa utroque exarantur latere. Quod verò testatoris manu scriptum erat, holographum: quod priuatim, chirographum: quod autem quisq; sua manu scripsit, autographum. Præter quæ fuit hieratica ex biblo in Aegypto frequens, sacris tantū voluminibus dicata. Hæc fuerunt à principio ex cortice platani, fraxini, aceris, populi alba: item fagi & vlni, aut (sicut Vlpianus censuit) ex tiliâ, philyra, & papyro. Liber enim, interior pars est corticis quæ ligno cohæret, in quo ante vsum chartarū exarabantur scripta, vel in palmarū foliis, vt Plinius notat, fuitq; antiquissimi moris, publica monumēta plumbeis voluminibus: priuata autem linteis describi: in quibus nonnūquam publica. In papyro autem perraro publica, frequentius priuata edebantur. Is enim in palustribus Aegypti frequēs erat, qui intextus farina glutinabatur, Erant quoq; tabellæ cera illitæ, in quibus monumēta literis nonnūquā mandari legimus, aliquādo duplices, plerunq; triplices, aut quincuplices colore diuersæ. Næ & luteæ erant, virides, crocæ, purpureæ. In triplicibus epistolas, in quincuplicibus honores & magistratus: in duplicibus si quid esset arcanum & subiectum interiorisq; animi notas magis adnotabāt. Philyram verò corticem esse tiliæ Græci asseuerant, in qua notas verborum & censa mandari literis sæpe proditū est. Post quas chartæ hœdinae (quas pergamenas vocant) fuerunt, Pergami vrbis Troadis primum inuentæ: vbi quum Attalus & Eumenes imperitarent, nobilem illam omnium sermone celebratam bibliothecam, conquisitis vndiq; exemplaribus, hœdina chartis construxisse feruntur. Nam aliam Ptolemæus Philadelphus, plus ducentorū millium volu-

minum in Alexandria disposuit. Quam M. Antonium Cleopatrarum largitum fuisse, nonnulli ad primum durasse bellum cum Augusto, asseuerant: quæ mox incendio absumpta fuit. Romæ autem Asinius Pollio vatū libris cōseruandis bibliothecam dicauit primus: in qua M. Varro nis imaginem adhuc viuētis, pro cumulo magnæ gloriæ posuisse fertur: sicut Victorino ob doctrinæ magnitudinem, viuēti statuam populus in foro posuit. Apud Athenas Pisistratus illius exemplo bibliothecam fecit. Meminitque Herodotus, prisca consuetudine, hœdinas pelles biblos nūcupasse veteres, quod aliquando biblorum inopia eiusmodi pelles scripturæ admouerēt. Brachmanes literas non ceris, nec libris, sed in sindonibus sulatis coloribus effinxere. Babylonij verò coctilibus laterculis mores, leges, atque instituta tradidere. Quare Cleantes quod à Zenone audierat, in tegula ossæ adnotauit. Phœnicis animalium figuras literarum loco insculpebant lapidibus. Ab his enim pfectus Cadmus literas Græciæ intulit, quæ eadem mansere semper, & cum literis sermo, licet Pelasgica lingua sæpe mutata & abscessa fuerit. Sicut Assyriis Rhadamanthus, Aegyptiis Memnon & Anubis, Phrygiis Hercules, Latinis verò Carmeta & Pelasgi, aut ab Corinthio Demaratho pfecti, vel (vt putant alij) Simonides & Berosus primos characteres edidere. Quauis Aegyptios per animalium figuras primum sensus mentis effinxisse, & antiquissima monumēta mādasse literis, nonnulli ferant. Alij Assyrios, qui notas literarum docuerint, arbitrantur primos. Nonnulli Ionum characteres à primis originibus editos, omnis vetustatis nuncios fuisse putant: sicut Pherecydem Syrum prolam orationem inuenisse. Proditumq; memoriæ est, Aegyptios literas habuisse vrsitatissimas, quas singuli discunt: quas verò dicunt sacras, interiores & recōditas, soli sacerdotes norunt à parentibus traditas, qui etiam ex omni æternitate rerū gestarum sensa effinxere. Atq; Aethiopes perplexo scripturæ genere vsos, vt non ex lateribus digestis ordinibus, (vt mos communis habet) sed à summo ad imum literarum ductus exararent, quod tepocon Græci appellant, qui cum septem characteres habeant, illorū singuli quatuor recipiunt significatus. At-

*Asinū Pol-
lonis bi-
bliotheca.*

Pisistratū.

*Brachma-
num scri-
ptura.*

*Babylonio-
rum.*

*Literarum
inuentores.*

*Aegyptij
animalium
figuris sen-
sa exprime-
bant. Phe-
recydes pro-
sa inuētor.
Aegyptiis
duo genera
literarum.
Aethiopes.*

Indi.

que Aegyptios à dextra in sinistram, contra Græcorum morem, ductus disponere. Atque Indos absque vsu literarum, omnis æui res gestas & memoratu dignas, Pythagorico more, memoria tenuisse: illasq; à parentibus traditas per manus posteris dedisse: qui tamen haud multo post in Indonibus scribere inceptarunt, totasque paginas monumentis rerum gestarum impleuerunt. Fuitque apud Carthaginenses vetus constitutum, ne quis Græcas literas aut idioma edisceret, cum arcana illorum consilia & abditos sensus linguæ commercio & per occulta colloquia Dionysio prodita intelligerēt. Romanis quoque per signa ac paruas breuesque notas, multarum literarum sensa colligere, per notarios vsus inualuit, adeo ut quamuis citato sermone, editas in foro orationes per notas facile actuarius exciperent, ac sensa & verba intelligerent. Quinetiam Romani principes lectores apud se habebant, quos *κρυπτογράφους* dixere, cum ipsi occupati, lectioni vacare non valerent: qui etiam vsum Latini sermonis nonnullis coloniis pro munere impartuerunt. Quippe Cumanis à populo Rom. tributum fuit, ut publice Latine loqui liceret. utq; præconibus Latine vendendi auctonandique facultas foret. Rursus quæsiuit sibi explanari, qui esset cisiarius de quo apud Vlpianum & legum peritos frequens mentio fit. Dixi ego cisiariū dici, qui vehiculum duceret, & quasi aurigaret. Cisium enim vehiculi genus esse, aperte liquet. Cicero in Antonium secunda Philippica: Inde cisio celeriter ad urbem venit, capite inuoluto. Etenim vehiculorum curruumque diuersa fuisse genera, non vna facie, apud auctores legimus. Nam & essedum & petoritū, cisium, caruca, carpentum, pilentum, arcera, plaustrum, rheda & farracum, epiredium, quod barbarū est, carri, couinum, & arcirma, licet diuersi generis, omnes tamen vehiculorum numero fuere. Petoritum enim gallicum fuit, rotarum quatuor. Pilentum veneti coloris, quo matronæ vestabantur castæ, quas postea basternas dixere, couinum Britannorum, esseda Belgarum, thensa deorum ex argento, carruca Germanorum & Gallorum, arcera in firmo: erat enim plaustrum tectum vndique. Eas quidem carrucas etiam in Italia frequentes fuisse comperimus:

Carth. græcas literas discere prohibitum.

Lectores apud Romanos.

Latini sermonis vsus pro munere datus.

littem quæritur, in prin. ff. locati. Cisiarius.

Vehiculorum genera diuersa.

Petoritū. Pilentum. Couinum. Thensa. Arcera.

quippe Nero Cæsar nunquam minus mille carrucis iter fecisse proditur, longo semper agmine impedimentorum incedente. Censuitque iureconsultus titulo locati, quod si cisiarius, dum præterire cõrendit cæteros, cisium euerit, & seruum quassauit vel occidit, culpa non liberari, sed in eum ex locato ius dari & agi licere.

Vlpianus loco præscripto.

Solere magnos successus ex infima fortuna, & futuras calamitates plerumque signis præmonstrari.

CAPVT XXXI.

VT omnis antiquitas fabulosa est, his qui in magnis discriminibus positi, admirabiles exitus habuere, aut ex inopi calamitosaque fortuna, regium fastigium & imperia quæsiuere, quod res admirabilior videretur, commenta miraculi non semel affiuit, ut qui ex grauibus periculis postea erepti forent, maiestate & cura numinum, non casu aut fortuna seruari viderentur. Romulum & Remum ex Rhea Syluia & Marte genitos cum exponi in profluentem Amulius iussisset, à lupa distentis vberibus alitos plerique omnes tradiderunt. Quod commentum fabulæ ab exteris nostri mutuati sunt. Nam Cyro Persarū regi, cuius latè imperium valuit, cum ab Astyage expositus & pulsus infans foret, canem vbera præbentem, illumque à feris defendentem pastor gregis inuenisse traditur: quæ res futuram ipsius magnitudinem haud dubie portedere visa est. Nec vana prædictio fuit: quippe qui rerum gestarum magnitudine paruo imperij spatium omnes reges antecesserit. Hieronem Syracusanum, quod ex ancilla editus fuerat, in syluis expositum apes congesto in os melle aliquandiu aluere: qui mox omnes asperitates superuadens, tantum ingenio & virtute valuit, ut ob multa rei militaris facinora, regnum Syracusis, & omnia ornamenta virtutum paulopost assecutus sit. Hic est enim ille Hiero, qui præcipua & constanti fide rem Romanam iuuit, vnoque tenore amicus populi Romani & fidissimus cultor perpetuo mansit. Pari exemplo traditur: Semiramis circa Syriæ stagnum infans

Fabulosa antiquorum historia.

Romulus & Remus à lupa nutriti. Cyrus à cane.

Hiero ab apibus.

Semiramis ab auibus.

*Midæ.**Habís à
cerua.**Telephus.**Pelias ab
equa.**Paris ab
versa.**Ægypth^o
à capra.**Sandrocot-
tus.**Gordius.**Lysima-
chus.**Portenta
infelicitatis
future.*

exposita, ab aibus diu alita & educata, magno præfagio futuræ felicitatis, quæ mox sublata à pastoribus, post varios casus, regia coniunx fieri, & latè imperitare meruit. Midæ quoque regi Phrygiæ quum obdormisceret, formicæ, quæ tritici grana in os congesse, diuitias & opes immodicas illi futuras euidētissimis ostentis adnotarūt. Habís Tartesiolorum rex, magnis difficultatibus infans agitat, tandem inter feras, à cerua alitus, & haud multo post laqueo captus, post subactas gentes & domitas, sæuientes fortunæ minas experiri desiit: qui deinde regnum assequutus, documenta egregij principis dedit, summóq; iustitiæ temperamento illis gentibus præfuit. Quod commentum de Telepho Herculis filio, qui aui iusu in syluis expositus fuerat, veteres prodidere: Sicut Peliam ab equa, Paridem ab vrsa, Ægypthum à capra nutritos fabulati sunt. Aded ex grauib; periculis ereptis, futuræ signa felicitatis quandoque fuere prænuicia. Rursus Sandrocotto, qui haud multo post Indorum rex fuit, quum Alexandro inuisus infestusque, sæuitiam fugiens, per vastas solitudines curis & insonniis fatigarus, languente corpore iaceret afflictus, solusque obdormisceret, leo horribilis & pertimescendus, sudorem dormienti deterfit lingua: quod ostentum ex omni sæuitia fortunæ illum emerfurum, & mox imperij præpotetem designauit. Sicut Gordium dum conductis bobus agrum coleret, aues omnis generis circumuolantes, illum ex infima fortuna ad summum honoris culmen processurū ostenderunt. Mitto Lysimachum, & alios quos referre multum operæ esset, qui sæuientes fortunæ minas & miserabiles casus, ac vim fati potestatemque mira virtute superarunt. Sed sicut post calamitates magnis præfagijs multi scælices euentus sortiti fuere, ita ancipitem fortunam, & infandas strages ac præsens excidium veluti magna sortis humanæ documenta, nonnullis præmonstrare fata voluerunt. Quo tempore Cræsus Lydorum rex à Cyro subactus, regno pulsus fuit, semestris filius in crepundijs articulate loquutus fertur, magno ostēto & pernicioso. Xerxe expeditionem in Græciam parante, equa leporem enixa, & mula quæ incertæ naturæ partum edidit, cruenta bella stragésque, & memorandum illud ex-

cidium, quæ postea præcipitantibus fatis secuta sunt, præmonstrarunt. Saguntis quoque, quo tempore Hannibalis excidium passa est, inter magna & assidua mōstra, satis constat, infantem è matris utero penè editum, in ipsum matris aluum reuertisse. Quod prodigium, quasi diuinationo futuri esset, teterrimum bellum & fatale excidium, ac imminens fatum quo ad internecionem funditus euerfa est, haud dubiè ostendit. Est quoque in exemplis, excisos panes Syllæ temporibus, manantis sanguinis guttas fudisse, canesque & alia id genus animalia rugitu miserabili lugubres voces dedisse, bellum ciuile & intestinas clades, tantumque cædis, quantum postea effusum est, denotasse. Inter quæ ancilla quæ serpētem enixa est, Marficum portendisse bellum dicitur. Multaq; eiusmodi in medium afferri possent, vt taceam Tarquinium, alijsque innumerabiles, ac mille portenta, quibus maxima & cruenta bella, ac inuidētis fortunæ casus, euentusque tristissimi varijs prodigijs prædictionib;que præscita fuere. Ita profecto est, vt quæ futura quandoque sunt, multis signis quasi multo antè præuisa, monitu impulsusque Dei declarentur. Et quod fati debetur, siue anceps malum, & aliqua tēporis atrocitas, siue certa spes & indubia salus futura sit, nobis portentis signisq; denunciatur: quibus fata imminētia & tempestates sedulo vitari possunt & caueri. Sed quod de Gordio legimus, cui a circumuolantes auspiciū fecere, id nimirum Vitellio principi exitio fuit. Nam Viennæ pro tribunali sedenti, supra caput & humeros residens gallinaceus, tantumque fœdarum auium superuolans, vt tenebras penè afferrent, præsens periculum & futuras calamitates quibus ad internecionem diis hominib;que infensus reditus est, non cæca existimatione præmonstrauit.

Par exemplum Tarquinij superbi, & Thrafsybuli Milesiorum tyranni, ac Sexti Tarquinij, & Zopyri Assyrij.

CAPVT XXXII.

Quod de Tarquinio superbo scriptum legimus aliquid quando, qui odio inexpiabili diis hominib;que infensus, regno pulsus fuit, quum Gabios olim opprimere vellet dolis, quia nuncius filij dubiæ fidei videbatur,

ne secreta sui consilij panderet, in hortos quibus deambulabat, illum adduxisse. Et quum nihil responderet, summa papauerum capita baculo decussisse: quo ænigmate quid vellet pater, filius intellexit. Idem de Thra-sybulo Milesiorum tyranno, non mitioris perfidiae, scriptum accepimus. Quum enim à Periandro Corinthio nuncio consultus foret, quid sibi agendum putaret, ut omni suspitione procul & metu vacuus imperitaret, quasi elinguis foret, nihil aliud retulisse fertur, præterquam quòd nuncium Periandri haud exploratæ fidei virum, in segetem messi maturam adduxit, summâsque frumeti aristas baculo decussit, nullo verbo reddito, eodẽ nunciò anxie prosequente, & quid vellet Periandro referri expectante. Quo facto intellexit sagacis vir ingenij, ut si ciuibus dominari, & tyrannide potiri cuperet, principes ciuitatis & summa capita rerum, quibuscunque modis posset, è medio tolleret, tacitûsque ambagibus sublati potentioribus, illum regno potiturum depulso metu, affirmavit. Atque hic Periander fuit, qui tyrannos, si diuitibus dominari cuperent, amore potius ciuium & charitate, quàm armis stiparentur, monuit & suavit. Non enim parua dixit munimenta, beneficentiam & studia hominum ad perpetuitatem. Sed in hoc stratagemate, quod de Sexto Tarquinio legitur, cuius fœda vitia, & fœdiores libidines fuere, quòd odio & dissidio patris simulato, ob suorum morum difficultatem, superbûmque ac immodicum imperium, fugam fecisset, Gabiõsque infestam Tarquinio gentem periisset, ab illisque exercitui præfectus fuisset, vno atque altero prælio prosperè rem egisset: tunc demum creditam sibi vniuersam rem Gabinam, sublati de medio primoribus patrum, haud difficulter nec magno certamine in manus Tarquinij tradidisse. Haud ab simile factum, sed pari exemplo, eisdemque confectis dolis, rem gestam apud Persas inuenimus. Nanque Assyrij quum à Dario desciuissent Babyloniamque urbem præualidam occupassent, difficilisque expugnatio foret: in magna rerum difficultate Zopyrus quidam ex optimatibus, homo callidus & veterator, ex omni barbarie ad omne facinus promptissimus, animo inærecundo & astu barbarico, truncis auribus & naso,

Imperium stabile.

Tarquinij iunioris schina.

Zopyri factus.

lacero corpore, & facie deformata fœdè in modum, singulare genus fraudis commentus fuit. Quippe simulans se à Dario tam fœdè cæsum, quum illo oris dehonestamento conspicuus foret, Assyrios & Babyloniam petiit, asserens sibi nullum nisi apud Darij hostes receptum tutum putasse. Inde ab Assyriis benignè exceptum, turmis equitum præfectum dicunt fuisse, vno atque altero prælio cõtra Darium prosperè rem gessisse: & cum ex composito victor fuisset, tunc postquam dux totius militiæ constitutus fuit, vniuersum sibi creditum exercitum, ipsamque Babyloniam valido præsidio munitam, in Darij manus haud multo negotio dedisse. Pisistratus quoque memoratur callido astu & vasto ingenio, ut Athenarum dominio potiretur, lacero & deformato corpore, pluribus sibi illatis vulneribus & plagis, in forum prodiiisse, & clamore querulo, magnisque fletibus, incensam multitudinem aduocasse, ea sibi vulnera ab inimicis illata palam vociferatus: & cum custodes corporis, manus iuuenum audacissimorum accepisset, tyrannidem Athenis magno scelere & perfidia inuasisse. Neque ab simili exemplo Dionysium, qui Syracusas flagitiosus occupauit, pari audacia & astu idem factitasse accepimus. Nanque dolosis consiliis se multorum insidiis appeti asseuerans, propè concionantis in modum per infimas obtestationes apud populum, peruicit, ut sexcentos circa latera armatos sumeret: quo agmine stipatus, graui & superbo dominatu patriam occupauit. Adeo perniciosis exemplis & vesana cupidine mouentur homines, ut quod virtute nequeunt, callido astu & malo facinore assequantur. Proditur memoria iuuenis inter cæteros nõ ignaui spiritus, ex optimatibus quos Aristodemus tyrannus extorres fecerat, hoc cõsilio vsus, ut patriam ab impotenti seruitute liberaret. Nam corpore plagis afflicto, ut fides haberetur, ad Aristodemum venit: & quos fidissimos habebat, exciuit, illõsque in saltus inuios & inaccessos vbi dispositæ erant insidiæ, adduxit, quibus debellatis, & tyranno occiso, Cumas seruili iugo liberauit. Sosis verò Syracusanus, homo versuti ingenij, nouãdi res occasione nactus, quum similibus dolis sanguine fœdatus, & veste lacera, lamentabili voce contra Dionem multitu-

Pisistrata dolus.

Dionysij in occupanda tyrannide ars.

Sosis.

dinem exciret, consilio parum celato, postquam dilicuit
fraus, tanquã molitor nouarum rerũ, & vulgi turbator,
Athenis iudicium subiit, & intestinæ fraudis pœnas luit.

LIBRI II. GENIALIVM
DIERVM FINIS.

ALEXANDRI AB ALE-
XANDRO IVRISPERITI NEAPO-
litani, Genialium dierum
liber tertius.

*Quid dicatur idem apud philosophos, & quid idem
à iureconsultis, discussum cum Hermo-
lao in conuiuio familiari.*

CAPVT I.

HERMOLAUS Barbarus amicus
meus summus, perquam fuit lite-
ris homo ornatissimus, bonisque
disciplinis & ingenuis artibus ex-
cultus, ac præter ingenij amœni-
tatem, quæ plurima in homine
fuit, doctrina quoque curiosa &
eleganti. Ad eum quotidie, dum
Romæ ageret, complures viri be-
ne literati, atque in studiis doctrinarum magistri, sapien-
tiæque doctores facidissimi, exercendi animi causa fre-
quentes ventitabant. Accipiebátq; singulos ille, aut no-
ua lectione autoris non vulgaris: nõnunquam quæstiun-
culis ex philosophia minimè procacibus & petulãtibz,
sed placidis & ingeniosis, ac pro æstimatu cuiusque fe-
stiuã quadam argutia animum lacescentibus: ita vt ipsius
consuetudine & sermone quotidiano semper quisq; do-
ctior & lepidor fieret. Forte verò cum festa solenni que
die

die ad cœnam ab eo inuitati nõnulli ex nostratibus bo-
ni adolescentes studia humanitatis professi, & nos vnã
transactis negociis conueniremus, excepit nos ille cœ-
nula admodum lauta & frugi, non prodigis epulis, & pa-
ratu magno, sed parco, breui, & parabili cibo, & vt te-
nui conuictu, ita summa voluptate comitatéque mutuos
ipse sermones mistos conuiualibus iocis, in longũ pro-
trahebat. Cũmq; inter cœnandum, sicut solebat in con-
uiuio familiari, iuuenis quispiam lætæ indolis, & haud
illiteratus, Thesei res gestas nuper è Plutarcho in Lati-
num versas, scitè admodum & venustè lectitaret, quòq;
pacto in Cretam delatus, Labyrinthi errores, & Mino-
tauri mqnstra superarit, reuersòq; vt Athenienses ob res
fortiter gestas, dies festos dedicarint: & alia permulta, vt
ingenium facundiãq; eius fuit in extollendis vendican-
disque Græcorum rebus, plusquam satis est, profusi: Hoc
quoque legebat, nauim qua in Cretam Theseus delatus
fuerat, ad Demetriij Phalerei tempora Athenis seruatum
custodiri. Et quia longo æuo absumpta materia fuit, li-
gnis antiquioribus detractis, nouisq; coaptatis, diu man-
sisse. Eaque cum eadè Thesei nauis diceretur, apud phi-
losophos aliòsque physicæ studiosos, an eadem esset nauis,
an verò altera, ancipitem quæstionè incidisse. Cũ-
que hæc & pleraque ex Plutarcho in hanc sententiam il-
le legisset: Morosa, inquit Hermolaus, & quæ nihil ha-
beat cõtroversiæ, quæstio hæc inter philosophos agitari
cœpta fuit. Cui enim non explicatum est, vbi materia
non eadem subest, quæ prius erat, & si loco illius altera
suffecta sit, minimè eandem rem dici oportere? Constat
enim, nauim quæ dèptis tabulatis & tignis, ex noua ma-
teria coaptata est, non eandem esse. Siquidem cùm quid
idem esse dico, illud ita demum esse idem putandum est,
si nihil ei additum detractũve sit. Nauis ergo quæ ve-
teri dempta, & noua coaptata materia, facta est, quia non
eadem materia nũc est quæ olim fuit, eadem omnino di-
cenda non est. Cũmq; me, qui vnã aderã, quid de istius-
modi re iudicij haberè, potissimè interrogaret: respondi
meminisse me in complurium iuriscõsultorum libris se-
cus longè atq; ipse censeret, scriptũ legisse, quos omnes
cõtã sentire, atq; isti opinioni aduersari haud dubium

Idem.

*Idè apud
iureconsultos.
l. mor.*

*l. no. ff. de
indiv. is. &
est textus
Pans.*

*l. grege. &
l. si greg.
ff. de lega.
1.*

*Idem apud
philoso-
phos &
physicos.*

fuit. Nanque Alphenus iuris civilis & veterum literarum impense doctus, haud immerito existimavit, vbi iudicium coram vno pluribusve agitari coeptum fuit: si illis fato perfundis alij suffecti sint, idem iudicium ceteri: & populum eundem esse qui nunc est, & qui ab hinc centum annis fuit. Nauim quoque, quae mutata veteri materia, noua suffecta est, non aliam, sed eandem decere existimari. Quod si aliter dicimus, utique foret, ut nos qui immutatur quotidie, iidem non essemus, qui ab hinc anno fuisset. Quin etiam, si longius evagari libet, inuenimus Vlpianum magna virum autoritate, qui ob excellentem doctrinam, Aurelij Alexandri imperatoris sacri scripturum magister fuit, & Paponium pariter iuris scientem & peritum, literis prodidisse. Si grex mihi testamento legatus esset, isque adeo immutatus est, ut ne ouis quidem quae scripti legati temporis fuit, hodie super sit, sed omnis ex sobole postea nata suffectus sit, eundem gregem dici, atque idem legatum testamento deberi: quia cum quid loco alterius sufficitur, idem existimari haud dubium est. Atque hoc, inquam, apud veteres iurisperitos ita in confesso fuit, ut exploratus nihil esse possit. Cumque Hermolaus me fuisset intuitus, veluti fateretur quod assereram: Esse, inquit, arbitror ut dicis, etsi mihi haec sententia omnino non probatur, cui prorsus non accedo: & cum ista sit veterum iurisperitorum opinio, ut modo dixi, aliquid obniti non auderem, si penitus vera foret. Nam quod asseras Vlpianum & iureconsultos sentire, facilis est & expedita distinctio, id quod asserunt ceteri in casibus per te modo explicatis, non tamen ut in omni re, omnique negotio idem statuendum censeam. Nam si altius rem intueri volumus, profecto referre arbitror, cum quid idem esse dicimus, an illud eiusdem substantiae & formae, an vero alterius dicamus. Formam vero a substantia abesse non ignoras, quas a vestris iureconsultis materia & specie appellari audio, quam Aristoteles idos nuncupat, Plato iudeam: nonnulli materiam, plerique causam & formam. Cum ergo aliquid idem esse dico, hoc apud physicos ita receptum est, quod est verum propius, tunc denum illud idem dici oportere, si eadem materia subest quae prius fuit, & forma seu species immutata non est: idque

posse internosci, quod mutatio formae vel substantiae diuersam, non eandem rem facit. Nauis ergo quae tignis detractis ex alia materia coaptata est, & grex noua sobole suffectus, sic populus & alia hoc genus, quia materia seu nauis substantia non eadem est, quae olim fuit: quippe quia illa dempta, alia suffecta est: licet forma vel species nauis, gregis, populi, eadem sub sit, eandem rem non esse haud dubie efficit: quum diuersa materia vel forma dissimilem rem, non eandem efficiat: alioqui dicendum foret, easdem nunc Athenas esse, quae quondam fuerunt, eandem Carthaginem, eandem denique Romam, vrbes praualidas olim & populos praepotentes: nunc (ut vides) ita incendiis & ruinis deformatas, vastas, & infrequentes, ut illarum vix memoria aut vestigium extet. Vestri vero iureconsulti rem aliter intuentes, licet materia rei mutata, si altera illius loco suffecta sit, dummodo eadem species maneat, eandem rem dici putant: credo quia nihil officit aut repugnat, quare illud ex constitutione iuris idem ceteri non debeat. Etenim si in demortui loco suffectus est iudex, vel si testamento quispiam gregem legauit, seu quid aliud arbitrare, licet quod prius erat, mutatum sit, & aliud illius loco suffectum: quia non propterea mutata testantis voluntas probatur, ex qua iuris constitutio pendet, eandem rem ceteri proculdubio facit. Vbi enim ratio legis inest, ibi idem esse iudicium, bonum & aequum est. Quod apud physicos, qui rem acutius intuentur, & magis haec ad viuum refecant, cum sint rerum scientissimi, & artium periti, non ita receptum est. Leges enim quod probabile est, quantumque aequitas & ius suadet, sequuntur: physici vero, quantum veritas & ratio necessario conuincit, efficiunt. Ex hoc igitur efficitur cogitur potest id de quo disceptabatur, nauim quae mutata veteri materia, ex altera coaptata est, quia non eadem substantia subest quae pridem fuit, licet vestri iuriconsulti aliter sentiant, tamen secundum physicas rationes eandem non esse, nec ceteri: quia mutata materia vel substantia, diuersam, ut dixi, non eandem rem facit. Haec Hermolaus admodum faciendo, ut erat, ingenio, multaque cum elegantia verborum, apud complures qui aderam, dum cenulam nobis daret, scite subtiliterque differebat.

Gentium diuersarum mores in condendis humanisq;ue corporibus defunctorum, & qui Romanorum vsus fuerit.

CAPVT II.

*Romani iniurio, hu-
mi conde-
bant, non
cremabant
corpora.*

Heracliti.

*Carthagi-
nensium,
Syrorū &
Ægyptio-
rum.*

*Condita
corpora.*

*Succus ce-
dri.*

Teda.

*Pythago-
reorum se-
peliendi
mos.*

*Lycurgi
sensus de*

Romanos olim ab ortu orbis, defuncta corpora hu-
mi condere, neque cremare consueuiffe, illud argu-
mento est, quod Numæ Pompilij corpus in arca lapidea
post multa secula à Cneo Terentio in Ianiculo inuentū,
vetustissimi auctores tradant. Postea quum longinquis
bellis defunctos erui cognouissent: vt igni cremarentur,
decreto sanxerunt. Primus ex patriciis Cornelius Sylla
traditur, qui decedens igni, se cremari voluit, veritus ta-
lionem. nam ipse corpus Marij & eruta ossa subuertit,
& in Anienem iussit. Inde mansit diu defunctos cremandi
consuetudo: à qua sequutis temporibus dum Antonij
Cæsares imperitarent, desitum fuit. Tunc enim illo more
abrogato, denuò corpora humi condere cœpere, ex in-
stituto Thaletis, qui cum omnia ex aquis constare dicat,
defunctos terræ mandare iussit, vt humore dissoluantur.
Heraclitus verò igni, tanquam ad originem suam reuer-
tantur, quippe cum omnia ex igne constare diceret. Car-
thaginenses verò cum prius terra obruerent fato defun-
ctos, postea à Datio admoniti, mutato consilio, igni tra-
didere. Apud Syros & Ægyptios condendi & non cre-
mandi corpora, medicataq; cadauera asseruandi in locu-
lis, vetustum morem inualuisse accepimus. Condebant
enim cadauera myrrha, aloë, cedro, melle, sale, cera, bi-
tumine & resina, odoribus & vnguentis delibuta. Ex suc-
co enim cedri exanimum corpus seruari, sicut viuientia
corrumpi, haud dubie perspectum est. Sudore quoq; li-
gni tedæ cœcisæ & furnis adactæ, apud eosdem mortuos
delibutos, seruari prodiderunt, ita lineamentis integris,
vt vini apparerent: quod ab exteris regibus vsurpatum
accepimus, vt eorum corpora non cremarent, sed differ-
ta odoribus tumulo inferrent: aut humi conderent. In
tantumque odores ad defunctos pertinere creditum est,
vt quanuis cremarentur, vnguenta tamen & odores flam-
mæ iniicerent. Pythagoræi non vnguentis sed folijs po-
puli, myrti, & aloës stipati, humi mandabantur, sicut M.
Cato condi & humari voluit. Lycurgum legimus nihil
cum mortuo sepeliri mandasse, sed puniceo amictu vela-

tum, & oleæ fronde circumdatum, terræ mandari voluif-
se. Albanis pecuniam cum mortuis sepelire in loculis mos
erat. Taxalis, Brachæis, & Iberis, vulturibus defuncta
corpora obiiicere. Barchæis, quæ apud Colchos & Ibe-
ros gens est, agnatos morbo extinctos, velut ignauos &
degeneres, igni tradere: in bello autem absumptos, tan-
quam fortes & strenuos, obiiicere vulturibus. Parthi &
Magi procul à nostro orbe siti, honestissimam sepultu-
ram vulgo auium aut canum laniatus putauere, nudaque
tantum ossa quæ supererant, terræ mandare assuèrant. Si-
cut apud Hyrcanos, quorum horrida & inculta vita est,
aliâque gêtes indomitas, canes pro sepulchro fuere, qui
sepulchrales dicti. Hos affluentibus cibo nutriebant, & suos
quisque canes parabat in vita, à quibus mortuus lacera-
retur, atq; hoc eximium & solene putabatur funus. Per-
sæ fato defunctos, cera circumlitos, vt maximè diurni
essent, domi condebant. Assyrii in melle, regum verò in
paludibus. Humi verò tradere, aut igne cremare, capita-
le fuit. Essedonum traditur mos, vt parètum funera can-
tibus prosequantur, mox cœtibus propinquorum aduo-
catis, quod dictu audituq; fœdum est, ipsi cadaueribus
immistis ouillis carnibus vescantur. Id quod ab Indis &
Massagetis vsurpatum ferunt, quorū prodigiola imma-
nisque natura est: nam senio cōfectos in frustra cedere, il-
lorumq; carnibus immistis pecudibus vesci assuevere. Id
quoque apud Derbices Persicam gêtem, & cum Hyber-
nis eferatis hominibus cōmune fuit, vt parentes & affi-
nes qui succubere, comesse pietatis maximæq; honesta-
tis munus putarent: quod Chrysippus philosophus pro-
bavit, & literis prodere non dubitauit. Fuitque proditū,
eosdem Derbices in more habuisse, viros etiam progres-
sos etate, more hostiarum immolare ad aras, mulieres ve-
rò senescentes præfocare. Tradunt Hyperboreos illos
penitissimos, qui in extimo orbis tractu siti sunt, homi-
nes rigentis barbariæ, & omni humano generi in sociales.
eos qui longo æuo vixerūt, post epulas & familiare con-
uiuū sertis redimitos, ex rupe abrupta in mare dare præ-
cipites: quæ lex in Co insula ad Hellepontum fuisse tra-
ditur, vt suprâ L X. annos nati, aconito vitam finire co-
gantur, ne ipsi desides & ignaui, fortium virorum ciba-

sepultura.
Albanorū.
Taxilorū.
*Brachma-
num.*
Iberorum.
*Barchæo-
rum.*
Parthorū.
Magorū.
*Hyrcano-
rum canes*
*sepulchra-
les.*

Assyriorū.

Essedonū.

Indorum.
*Massage-
tarum.*

*Derbices
& Hyber-
norum.*

*Hyperbo-
reorum.*

*Lex in Co-
de morte
irroganda
senibus.*

ria absumerent, locumque & partes aliorum occuparēt. Quod de Caspiis quoque memorię proditum est: nam filij parentes septuagenarios domi clausos, aut in loca inculta & deserta intimasque solitudines expositos, vel famē enectos, siti & inopia cōficere, celebrē funus putarūt. In Scythia gens est, quę parentum cadauera inter niues & glaciem truncis affixa arboribus detineant, illa terrę mādare, pro scelere prōq; flagitio arbitrari. In Phrygia mortuos sacerdotes nō defodiunt, sed sup lapidibus decē cubitis erectos, sublimes cōstituunt, sicut Nasamones, qui sedentes mortuos statuebant. Thraces quoque fama est & Indos, ætate confectos, illos præcipuę quibus studium sapientię fuit, incensis rogis mortem oppetere, & sine aliquo funerum apparatu, lætos se in flammis iniicere non refugere nec formidare. Alios inibi homines in alio tractu orbis intonfos & incultos, vltra Arabes & Æthiopes, parentes & sibi coniunctissimos, in littoribus, ita vt fluctibus operiantur, sepelire: ipsosque Æthiopes ad certos annos vitā producere, qua exacta, diuerso quiscque fungatur fato, exanimaque corpora vel in flumen deiicere, vel vitro operta, ita vt integra spectentur, & posteris spectaculo sint, afferuare. Pæones in stagna, Ichthyophagi in mare defunctos abiiciunt. Troglodytę paliuri virgis, mortui ceruicem cum pedibus alligantes, afferunt: deinde cadaueri lapides aggerentes, cornu caprę inibi ridentes apponunt, hoc pro exequiali pompa, prōque funere existimantes. Quod à Gymnasiarum incolis vsurpatum legimus, vt incisa & defecta cadauera in vrnas imponant, de supérque ingentia saxa accumulēt. Arabum verò mos proditus est, vt regum & summorum ducum elata cadauera, in loca tetra & inculta stercore obruant, ac cœno & simo aggesto, terrę imponant. Panebij, siquādo rex moritur, corpus quidem defodiunt, caput verò auratum in tēplo augustissimō consecrant dicantque. Sicut Saitanis reges qui imperitarūt, intra septa templi sepelire assuetum erat, hoc sepultura genus optimum, & pietatis vltimum officium æstimantes. Lotophagis nulla sepulchrorum habetur cura, sed defunctos in mare deiiciunt, parū referre arbitrati, igni, terra, vel aqua dissoluātur. Apud Athenienses & omnem

Caspiorū.
Scythiamos.
Phrygia, Nasamonum.
Thracum.
Indorum.
Aliorum quorundā.
Æthiopū.
Pæonum.
Ichthyophagorum.
Troglodytarum.
Gymnasiarum incolarum.
Arabum.
Panebiorum.
Saitanorum.
Lotophagorum.
Atheniensium.

serē Graciā corpora non cremare, sed terrę condere, & sepelire cū funcbri veste. Phrygibus verò igni imponere, antiquissimus mos fuisse proditur. Sed in humanis corporibus Athenienses orientē versus, Megarenles & Phœnices ad occidentē vertere solebant. Aphri verò vt Graci sepeliunt. Maxima autē sepeliendorū cadauerum cura Atheniēsis fuisse fertur, præcipue bello peremptorū, ita vt qui illos inhumatos relinquerēt, quouis supplicio dignos putarent. Idcirco summos duces quia cæsos nauali pugna in mare deiecerāt, grauib; pœnis & capitis supplicio affecere: quibus cū peremptorū corpora assequi nequirent, illorū ossa & dissecta mēbra passim strata exquirere, & humo tegere, defunctosque in acie, tumulo publicē extructo quotannis pro concione laudare, magnę curę fuit: adeo vt Nicias cum exercitu iter faciens, ne duorum militum inhumata cadauera relinqueret, totum subsistere agmen, donec humarētur, iusserit. Et Cimon Milciadis filius, vt pater sepulchro conderetur, captiuū se præbere non dubitauit. Traditum quoque est. Cares morte sublatis milites, armatos sepelire: & Sindos tot pisces in sepulchris mittere, quot hostes confecisset, qui humaretur. Sicut Iberi pro hostiū interfectorum numero tot obeliscos apponunt, hoc insigne testimonium virtutis & expertissimū decus arbitrati. Cōdebant enim prisca corpora vel arcis lapideis, vel scilicet cum funebri tunica: quia nudum iacere cadauer, pro flagitio erat. Reges verò externis differtos odoribus, in mōtibus sepeliūt: vnde deductū, vt illorū sepulchris pyramides apponāt aut colūnas. Romani verò in domib; quas singuli incolebāt dolis aut vasculis: quæ ex causa lares, quos domesticos vocāt deos, colere cœperūt. Postea lege duodecim tabularum, ne in vrbe sepelirentur, nevé vrerētur, graui fuit documento sancitum, cuius verba sunt: In vrbe ne sepelito, nevé vrito. Cineres tamē eius qui triūpasset, aut imperatoris q; hostes bello domuisset, vel armis rēp. auxisset in vrbem ferre licebat: quibus hoc honoris causa, vt in foro conderentur, tributū est: licet apud Spartanos secus longe seruatum sit, Lycurgi lege, quibus & in vrbe, & secus deorū tēpla sepelire permillum. Non sic Athenis: nam in cāpo extra vrbem tumulus erat, in quo

Phrygum.
Megarēsiū.
Phœnicum.
Aphriū.
Atheniēsiū.
in sepeliendis corporibus cura.
Nicias.
Cimon.
Carum mos.
Sindorum.
Iberorum.
Corpora quō condebantur.
Romanorū.
Lex de mortuis in vrbe non sepeliendis.
Spartanorum.
Atheniēsiū.

*Corinthio-
rum.*

*Dio. Cini-
sepulchrū.*

*Loca genti-
litiorū se-
pulchrorū
Romanorū*

*Tulliolæ
corpus in-
uentum.*

columnæ extabant, in quibus defunctorum nomina per singulas tribus, qui illic conditi erant, continerentur. Corinthi quoque extra urbem maximorum virorum monumenta fuere. Inter quæ Diogenis Synopësis, quem canè Græci cognominarunt, sepulchrū visebatur. Reliqui vero in agris quisque suis, aut in fundo suburbano, seu auito & patrio solo ex senatusconsulto Cneo Duillio consule, Romæ humari consuevere. In quibus sepeliendi licet toto generi & familiæ ius esset à principio, postea ut in familiâ ius sepulchri non descenderet, recetiore cura prouisum fuit. Frequentius in Flaminia aut Latina via, ac suburbis & anfractibus viarum, Romanorū gentilitia sepulchra fuere. Ibi quæ Calatini, Scipiones, Seruilij, & Metelli, aliorumque honestissimæ familiæ condebantur: ad quæ vasa figulini operis, nonnūquam arma militaria, ensesque & libellos, aliæque quæ defuncto cordi in vita fuerant, quorumque efficaci studio tenebatur, ferre, & eodè sepulchro tegere assueverat, ut ea quæ viuū dilexerat, vnâ cōderentur. Memini dum Romæ agerem, in vetustis sepulchris, quæ in via Appia plurima visuntur, inter edifica hortosque, interque coagmenta lapidū, erutum cadaver fuisse, multo æuo vetustum, adolescentulæ mulieris facie, capillo, oculis, naribus, & reliquis lineamentis prorsus integris & incorruptis: nisi quod vestigia liquaminum & vnguentorum quibus delibutum fuerat, apparerent: recenti specie, inscriptione nulla, qua nomen defunctæ innotesceret. Pomponius tamen vir, ut in ætate, veterum literarum impense doctus, Tulliolæ Marci Tullij Ciceronis filiam, de cuius obitu ad Seruium Sulpitium sunt epistolæ, aut Priscillam Abascantiij, de qua Sylua Papinij extat, fuisse augurabatur. Id quibus argumentis assueverat, cum nulla inscriptionis vestigia extarent, prorsus nescimus,

Consularia comitia per quos fiebāt, quæ ve potestas consulis, quantumque ius & quæ dignitas foret.

CAPVT III.

*Comitia cō-
sularia per
quos fiebāt*

Comitia cōsularia nouis cōsulibus creādis, nō modò per cōsules haberi, sed per interregē, nonnūquam absentibus consulibus, alterū consulē, cuius erat fors, ut

comitiis præset, ex prouincia euocari, aut si morbo vel necessitate impediti, commodo reipublicæ auocari non possent, dictatore dici, qui comitiis præset, sæpe rescriptum est. Dicebat enim dictator consulem ex patrum decreto, nonnunquam ex opinione sua, illum cui militares & ciuiles artes, ac imperatoria consilia forent, quique è republica magis esse videbatur. Tametsi dictatorem comitorū causa aliquando se consulem creasse, & in magistratu fuisse legam, qui comitiis habitis dictatura se abdicabat. Eadem verò comitia consularia, non solū cum vtrunque consulem fieri, sed cum altero defuncto collegam coaptari oporteret, sæpe indici haud dubium est. Ipsisq; comitiis plebem interessere, ac centurias & tribus in campū aduocari frequenter inuenimus: quāuis sine plebe per patres clientisque patrum plerunque habitam legamus. In quibus etiam absentes nō modò patricios, sed plebeios cōsules nominari licuit. Tametsi æuo succedente ex longo intervallo nobilitas ad eò consulatū inuasit, ut soli patricij penes quos maximæ diuitiæ fuere, eicte plebe, ad consulatū assumerentur. A deo que plebs obnoxios summisit animos, ut nulli plebeio ad capeñdos cōsulatus, & intermissum honorē vendicandū animus fuerit, à qua impotentia nobilitatis post aliquot annos, urgente belli discrimine, patricij desinere, tunc perculsa nobilitate, Caius Marius nouus homo bello Iugurthino cōsul factus, plebi Romanæ intermissum diu cōsulatū restituit. Et tametsi nisi quæsturam, ædilitatē & præturam per gradus antea gessissent, ad consulatū nulli admitrentur: plerūq; tamen eos qui nullos antea curules gesserant, magistratus, quibusq; mandatus honor nō fuisset, consules creatos inuenimus. Caius Claudius Cento comitorum causa dictator dictus, Publiū Seruilium Quinti filium Galbā, qui nullum antea honorem gesserat, cōsulem creauit. Et Pōpeius Magnus ex senatuscōsulto legibus solutus, priusquā alicui magistratū præfuisset, consul factus est. Quorū nomina, postquā comitiis relati erāt cōsules, in fastis & annalibus (vnde tēpora & annos Romani designabāt) in primis annotare soliti sunt, ex quibus turpissimorum consulum propter flagitia & dedecora sæpe nomina inducebātur: id quod actis testabatur.

*Consul se
dictatorem
creauit.*

*Nobilis cō-
sulatus am-
bitio atque
inuasio.*

*Consularis
ad plebem
reolutio.
Consules si-
ne magi-
stratu alio
precedente
creati.*

Collega cō
sul.

Consules
bini apud
Romanos.
Reges bini
apud Iberos
Et Carthā.
Præfecti et
reges bini
apud Lace-
dæ. Lycur.
perordines.
Achai.
Athenienses

Prytanes.

Chaones.
Magistra-
nes. Cosmi.
Magi.
Caraman-
ges.

Is verò qui consul dictus designatúsque fuerat, antequam magistratum iniret, collegam sibi sæpe nominabat, quòd è republica videbatur: vt positis simultatibus, vna mète, còsilio ac virtute, nec fœdo certamine, & per dissidium, quod prava ambitio solet, respublica ageretur, vt que ex voluntate sua consul quem maximè appeteret, collegam haberet. Nonnunquã senatus collegam dixit. Sæpius verò ipsis comitiis duo fuerunt creati còsules còmuni studio votòque. Erant ergo Romę bini consules potestate pari, si cut apud Iberos bini deliguntur reges: alter qui iura daret, alter qui populis præficeret, & Carthaginensibus duo annui reges præfuere, qui Suffetes dicti. Aliquãdo iudiciũ ordo præfuit, qui rerũ & personarũ ius habebant. Et Lacedæmoniis bini præfecti, mox bini reges nomine magis quã imperio, ex Procli & Heristenis familia primò, postea ex Eurytionis & Agidis: demum ex Heraclidarum genere, pari iure & imperio non dissimili imperitarũt, tãtẽsi Lycurgus reipublicæ curam per ordines diuiserit: quod apud Achæos simile accepimus, vt binos prætores annuos sibi præficerent, qui publicas res simul & iudicia curarẽt: aliquando decẽ, quos *Αμεισπυρς* vocabãt. Athenienses verò post eiectos triginta tyrannos, qui plures quàm mille quingentos ciues indemnatos necauerunt, neque sinebant cognatos funeribus adesse: decem qui præfissent, per Thrasybulũ acceperunt: mox ipsis à Phusania eiectis, Prytanes numero quinquaginta præfuere, quæ pars decima senatus erat, quorũ numerus quingentorũ fuit. In quo obseruatũ est, vt nemo ex genere Athamantis natu maximus, Prytanes fieret: qui etiam Rhodi summus erat magistratus. Apud Chaones autem annui magistratus ex primoribus ciuiũ deliguntur, Armeniorum megistanes, Cretensũ cosmi dicti sunt: sicut Persarũ, magi & caramãges, qui loco prætoris erant, Bæotiis vndecim summæ rerũ præerãt, qui pacis bellique tẽporibus ius dicebãt. Qui quidem consules, etsi pari honore essent, non tamen simul insignia consulatus aut imperium habebant. Nam postquam Iunius Brutus, eiecto Tarquinio & regibus exterminatis, cum Collatino consul creatus est, licet omnia iura & insignia quæ apud reges erãt, populus consulibus cõcessa voluerit, tamen ne duplicatus terror vi-

deretur, si apud vtrunq; consulares fasces videret, cautum fuit vt apud alterũ, cum videlicet qui imperium haberet, fasces essent. Ideo alternis mensibus, modò ad vnum, modò ad alterũ consulem fasces transire voluere. Idemque sequitis temporibus, dum imperium & respublica steterit, seruatũ est. Sed tamen quo mense fasces nõ habebat, accensus apparebat cõsuli, lictores verò sequebãtur: quod intermissum diu, postea Cæsar reuocauit de nudo. Et quãuis cõsuli antiquiori fasces darentur prius, veluti canitiis & annos venerantes: postea lege Iulia cautũ fuit, vt ei qui plures liberos quàm collega haberet aut si numero pares essent, qui marit⁹ foret, præferretur: aut si omnia essent paria, antiquior fasces acciperet: eos tamẽ qui secundum gererent consulatum, alteri nouũ ineũti, præferri haud dubiũ est. Erant ergo consulatus insignia, duodecim fasces, lictores totidem, purpurea prætexta, curulisque sella. Quin etiam eum qui antea cõsul fuisset, iterum & sæpius consulem creati: & qui dictaturam gessisset, in consulem assumi posse, nemo dubitauit. Quintus tamen Fabius Maximus legem tulit ad populum, ne intra annos decem eundem consulem refici liceret: quam legem consensu tacito abrogatam, Sylla iterum promulgauit. Creatis ergo consulibus prouinciæ nominabãtur, vt eas vel ipsi inter se compararent, fortirenturve: quos ire ad bellũ, quos præesse exercitibus oporteret: vel si in deligendis prouinciis non conueniret, extra sortem senatus contra legem curiata cauebatur, vt senatus designaret: aut si senatus auersaretur, per populum agi poterat, vt extra ordinẽ consuli prouincia daretur: tametsi vtrunque consulem in eandem prouinciã cum exercitu profectum quandoque legamus. Optionem tamen deligendæ prouincię extra ordinem collegæ dari, aut suam sortem permutare cum collega absque decreto senatus, antiquo more non licebat. Ad quas profecturi consules, si cæsis hostiis & sacrificio profecto, non facile litarent, sæpe diffuso tempore ire superfluum est. Inter quas fuere minores prouinciæ, pauci momenti, & ferè defamatisimæ, vt sylvarum colliũque, ne commingendis nauibus materia decisset, & frequens ad-

Fasces vicissim apud alterũ duntaxat consules.

Vtri prius darentur fasces.

Consulatus insignia.

Lex à Fabio lata.

Prouinciãrum sortitio inter consules.

Lex curiata.

Prouinciæ minores.

Cōsules statim à creatione qua agerent.

Paludamentum et trabea vestes cōsulares.

Cōsules, dictatores et praetores in bellum profecturi.

Athenienses duces in bellum prodituri. Consul officium.

omne genus operum materia suppeteret. Consules vero nominatos, ab ipso inito magistratu legiones cum collega partiri, ac Iovis optim. maxi. templum adire, senatum habere, eumque de provinciis, deque omni statu reipub. consulere, Latinas ferias indicere, Iunoniæque Sospitæ, & Iovi Latiani solenne sacrum in Albano facere: in quo carnem Latinis populis dividere mos erat, sæpe perspectum est, indeque auspiciato ad vota nuncupanda in Capitolium ire, votisque nuncupatis, paludatos vel trabeatos in veste regia, prosequentibus primoribus patrum, in provincias quisque suas proficisci: & prius quam ad hostes ducerent legiones, ad populum concionari de provinciis, de administratione belli, & quâ spem de se polliceri possint, referre solitos invenimus. Ex omnibus quoque magistratibus solos consules, dictatores, praetoresque, consularibus auspiciis creatos, antequam adeant magistratus, Lanuvij Vestæ & penatibus rem divinam facere tradunt. Quibus in bellum profecturis, militaris suppellex consulari maiestate digna, scribæ, librarij, præcones, apparitores, muli & tabernacula publicè dabantur. Quæ quidem paludamenta mox sequenti Cæsares sibi desumpserunt. Diuus vero Augustus proconsulibus profecturis in provincias, pro mulis & tabernaculis certam pecuniam subtaxari iussit. Alexander vero Severus ituribus præsidibus in provincias, mulos, equos, vestes & coquos publicè dabat: in quadruplum illa reddituris deposita administratione, ubi male se gessissent. Athenienses vero duces in bellum prodituri, fertur ex oleæ sacra sumere, & vas aquæ ferre iubebatur. Erat igitur cōsulis officium, domi forisque, ac belli pacisque temporibus toti reipub. consulere, inque custodienda regendaque republica totis incumbere viribus, omni denique studio, consilio, fide, grauitate, & robore animi, pro cōmodis reipub. pugnare. Itaque in exercitu si quæ obeundæ essent expeditiones, legionibus præerant, & summi Imperatoris officio fungebantur. Et in vrbe tam de provinciis quam de magistratibus, de fœdere, pacationibus, gerendisque bellis, militibus scribendis, comparandisque: deque statu, dignitate, commodisque reipub. de cōmuni salute ciuium, & spe bonorum, deque legatorum postulatis, senatum consulere

debebat: deque omnibus his singulorum sententias rogare. Sed citra senatus aut populi auctoritatem, soli decernere non licebat. Ipsorum tamen consilio, magistratu amouere poterat, & de gradu deicere etiam prætorem, censorumque: vel aqua & igni interdicere, aut exulem esse iubere, bella suscipere, supremum ius habere. Quod lege magistrali cauebatur in hæc verba: Consules regio presunto imperio, hisque præeunto, iudicando, consulendo, prætores, iudices apparento, militiæ summum ius habent, nemini parato, iussa his populi suprema lex esto, eundemque magistratum, ni interfuerint decem anni, ne quis capito, ciuitatem annali lege seruanto, duella iusta iuste gerunto, sociis parato, se & seruos continento, populisque sui gloriam augento, domum cum laude redeunto, & infra. Nonnunquam sine consulto senatus, consul magistratu amouisse compertum est: siquidem Flaccus consul Thermum prætorem inconsulto senatu honore priuauit & fuscibus. Diebus quoque dicere tribuno plebis & reliquis magistratibus pro imperio poterat. Eundemque ab omnibus magistratibus comitia tum & concionem habere, deque consilio senatusconsultum facere, & ne fierent inhibere, atque si è republica videbatur, dictatorem dicere posse, nulla controuersa est. Cumque honorum finis sit consulatus, totiusque imperij maiestatem gerat, legatis vndeunque in curiam admisis, solus ex auctoritate senatus responsa dabat, legemque ad populum ferebat. Is tamen quum de capite ciuis agebatur, pœnam capitalẽve noxam inferendi ius non habebat, lege edita qua cauebatur, ut à cōsulibus (ne per omnia regiam potestatem sibi vendicaret) impune prouocatio esset, neve in caput ciuis Romani, nisi populi iussu, animaduertere possent. Tunc enim qui noxæ capitis reus, sceleris coarguitur, ad populum produci debebat, & dicta causa, ex populi iudicio de capite ciuis cognitio dabatur. Nam soli dictatori & populo ius de nece ciuium datum est. Tamen si legatum Opimium consulem, contra instituta maiorum, primum dictatoriam sibi vim usurpasse, Caiumque Gracchum & Fulvium Flaccum aliosque ciues, absque iudicio populi necasse. Si tamen consuli senatus permitteret (quod in summis reipublicæ casibus, & magna mole periculo-

Consulum potestas.

Consulum de capite ciuis nullum ius.

rum fiebat) vt caueretur, ne quid respublica detrimenti caperet, tunc de nece ciuium decernendi, illósq; omnibus modis coercendi, belli gerendi, domi forisq; summum imperium habendi ius dari censebatur: Ipsi tamen consuli Romanum ciuem, etiam senatorem, in carcerem duci iubere, & multam irrogare facultas erat. Quod si quis parum iusto iudicio multam irrogatá, aut indigno iniuriam factam querebatur, alterius consulis opem implorare, ad eumque prouocare licebat, ipsiq; collegæ intercedendi, inhibendiq; ne quid secus fieret, ius erat atque potestas. Quod si quæ causæ prætoriam excederét cognitionem, de his quoque apud consulem iudiciu esse perspicuum est. Et quanuis tanta potestas consuli foret, eoque excellentiæ & felicitatis creuerit, vt totius reipublicæ & imperij summam gereret: si quid tamen impotenti animo contra rempublicam, molitus fuisset, poterat ei ante tempus finiti honoris consulatus abrogari, & de gradu deiici, sicut multis exemplis perspicuū extat. Q. Cincinnatus dictator, L. Minutium consolatu abire iussit, & imperium illi abrogauit, quod eius ignauia castra hostes obsederant, & penè expugnarant. Fuitque literis memoriæ proditum, quod in prouinciam profectus consul cum exercitu, inde decedere, aut præsidium dimittere, vel in aliam prouinciam ducere iniussu senatus minime poterat, idque lege Iulia sub graui documento vetabatur, ne consul sua sponte bella gerere, aut in regionē prouinciámque sibi non decretam, sine autoritate patrú & iussu populi accedere liceret. Quod tamē apud Spartanos reges secus fuisse constat. Illis enim in quamcūque prouinciam regnūve suo arbitratu bellum gerere, copiasque deducere permittitur, etiam sine consulo senatus. Hoc quoque memoriæ datum est, post binos consules, quos ab initio exactis regibus continua serie creatos nouimus, semel apud vnum imperium consulare stetit, tunc cum vrgente dissidio Pompeij & Cæsaris, senatus ne quid respublica detrimenti caperet, vnicum cōsulem Cneum Pompeium dicere coactus fuit. Iterum Syllæ temporibus, Cinna interempto, solus Carbo gessit consulatum, Quinetiam illud proditum est, consulem initio creatum, ne magistratum iniret, præterquam religione,

Cōsules in ordinem re dacti, atq; de gradu deiecti.

Consulibus iniussu senatus prouincia discedere non licebat.

Spartanorum reges. Penes vnu cōsulem imperium consulare.

etiam senatu (consulto vetari: & si inisset, vi atque imperio se consulatu abdicare, donec alter ritè suffectus esset, iuebatur: quodque consul abiturus magistratu, peracto honoris tempore concionatus ad populum, sollemnissimum iusiurandum se in magistratu contra leges nihil egisse, & quantum ratione prouidere potuit, ex sui animi sententia nihil deliquisse, conceptis verbis publice præstabat. Quod quidem ne quid præposterè dicatur, aliquo præeunte sæpe exhibebatur, concioneq; dimissa, cum ingenti comitatu & gratulatione ciuium stipatus patrum frequentia domum deducebatur. Illud quoque non omittendum, quod licet imperium consulare annum esset, nullique nisi exacto quadagesimo & tertio ætatis anno consulatum capere antea licuerit: pluribus tamen citra eam ætatem, si quod dignum operæpretium reipublicæ præstitissent, consulatum gerere permissum fuit. Nam & Valerium Coruinum in tertio & vigesimo ætatis anno, ante legitimum tempus ad consulatum promotum legimus: & Mario iuniori, Scipioni Africano, Pompeio Magno, & Octauio augusto, aliisque ducibus, ob singularem rei militaris disciplinam, & ob candorem ingentem, ante tempus, consulatus, aliósq; honores delatos comperimus. Neque enim ætatis magnam habebant rationem Romani, quo minus suffragantibus meritis, dictaturas & consulatus, aliósq; honores meritis ciuibus demandarent. Quos enim amplissimis ornamentis dignos putarunt, satis annorum & ætatis habere duxerunt: tametsi L. Iulius tribunus plebis, Q. Fulvio Flacco & Málio Acidino consulibus, rogationem ad populum tulerit, qua declarauit, qui, & quibus annis nati, quemque magistratum peteret caperentq;. Fuit præterea literis proditum, eos qui suo anno consulatum peterent, perraro sine repulsa ad præscriptos honores admissos. Qui verò seruis quam per ætatem liceret, sine repulsa plerumque ad Consulatum promotos. Consulibusque in prouinciam profectis, & cum hostibus bella gerentibus, etiam vltra annum, & donec debellatum cum hostibus, aut à senatu reuocati forent, imperium sæpe prorogari: quos tamen non esse consules, sed velut perfunctos magistratu, proconsules nominari, ipsósq; interim fasces &

Iusiurandum consulis quum magistratu de fureretur.

Ætas consulum.

Notandum hoc.

Consulare imperium prorogatum.

lictos habere, quoad sibi proconsulare duraret imperium, satis compertum & cognitum est.

Quae sint sigillaria, verbum saepius repetitum apud Scaevolam iureconsultum, tertio de legatis.

CAPVT IIIII.

Verba Scaeuolę iureconsulti libro iuris ciuiliis respondentium tertio de legatis, hæc fuerunt: Paterfamilias ita legauit, lances numero duas leues, quas de Sigillaribus emendari volo. Is de Sigillaribus leues quidem non emendari: lances autem emptas habebat, & dictauerat testamentum ante triduum quam moreretur. Quæsitum est, an hæc lances quas emptas de Sigillaribus habuit, legato cederent, quum nullas alias de Sigillaribus emerit, nec legauerit. Respondi secundum ea quæ proponerentur, deberi eas quas de Sigillaribus emisisset. Hactenus Scaeuola. Quæsiui ego à viro docto, multi nominis inter caudicos, quid esset dicere, lances quas de Sigillaribus emendari volo: isque de Sigillaribus, leues quidem non emendari, ac saepius repetitum nomen de Sigillaribus, quid designaret. Atque ille quum Sigillaria, vasa esse diceret ad usum nescio quem præparata, informia & impolita, & quædam nugalia ex autoritate interpretis, demum post multa deblactata verba, quum se quoque in contextu verborum, & eruendo sensu abstruso dubitare diceret, haud multo post nactus nescio quam occasionem, & causatus sibi negotium esse, non aliter explicato dubio quod quærebam, discessit atque abiit. Cuius illecebram admonere, vt pessimè cum his actum magnopere ceseam, qui prætermisso Latinæ linguę nitore, & cultu verborum, se protinus ad legum interpretamenta precipites tradunt, magno errore nimis properæ festinationis. Siquidem hoc primum docendi sunt, quonam modo vim ac sensum verborum, & iurisconsultorum mentem planè percipiant, vt siquid in controuersiam venit, non præposteros sensus, sed proprios assequantur significatus. Sigillaria enim vicum esse Romæ celebrem, vbi venum res venales exponerentur, ibique vasa præcipua, signaq; exquisitæ

l. penult. §. pater. ff. de leg. 3.

Legum studiose relicto lingua Latina nitore, inepti plerumque.

Sigillaria.

exquisite artis ex ære argentoque fabricari solebant, unde nomen factum loco, notum ferè & peruulgatum est. Suetonius in Claudio: Eisdem argenteum, inquit, sumptuose fabricatum, & venale ad Sigillaria redimi, concidique coram imperauit. Idem in Nerone: Sporum Romæ circa Sigillaria comitatus est. Aulus Gellius lib. v. Noctium Atticarum: Apud Sigillaria fortè in libraria ego & Iulius Paulus poëta confedebamus, & pleraque eò pertinentia exempla, ne exequar singula, quæ omnium sermonibus celebrata sunt. Huc pertinet quod dies Sigillariorum Saturnalibus adiectos legimus, quibus imaguncula & simulacra venalia in Sigillaribus proponebantur: quæ pro suis capitibus in sacellum Ditis Romani deferbant. Fuit ergo Scaeuolæ opinio, testatorem qui lances quas leues de Sigillaribus se empturum promiserat, legasset, & morte præuentus non emisisset, sed emptas de Sigillaribus antea habuisset, licet leues se empturum promississet: tamen ne testatoris voluntas irrita fiat, illas quas de Sigillaribus prius emisisset, qualescunq; forent, legato accedere voluisse.

Cap. 4.

Dies Sigillariorum

Quae delictorum poena maiorum criminum apud diuersas gentes more & legibus fuerint constituta, & quæ minorum.

CAPVT V.

Plato in Gorgia, & philosophi plerique non ignobiles, duplicem puniendis peccatis putarè esse causam, vnam commotionis, alteram animaduersionis. Commotio delinquentis causa fit, quum ei qui peccauit, vel pecunia, vel leui coercitione multa dicta est: quod eò fit, vt deinceps qui deliquit, ad bene honesteque viuendum promptior & emendatior fiat. Ea poena per leges inferri solet, quum leuiter delictum fuit: vt si iudici aliquid præcipienti contumacius paritum est, vel si prætoris dicto quis audiens non fuit. Animaduersio verò, non ipsius qui poena afficitur, sed reliquorum qui supersunt, gratia adhibetur: vt metu poenæ ne simili exemplo fiat, reliqui eadem noxa deterreantur. Nam delictum quo impunitus, eo effrenatius fit: quia nisi fuerit vindicatum

Duplex puniendi peccati causa. Commotio.

Animaduersio.

*Alia atque
alia pœna
pro facino-
ris magni-
tudine.*

Romani.

Latomia.

*Rupes v̄ fo-
ro Tarpeto.*

Coruus.

Lethe.

Latomia.

Theſaur̄.

in noxios, proposita impunitatis spes mortalium animos criminibus inuitat. Ea animaduersione inferitur in viros facinorosos, & magnis criminibus obnoxios, vt in reos sacrilegi, maiestatis, parricidij, peculatus, aliosq; nefarios & conſceleratos, qui propter aliquod inauditum facinus pœnas scelorum iure & lege perſoluunt. Hinc est quod pro excessu, pœnæ à legibus constitutæ sunt, alia bonorum, alia relegationis, nonnullæ membrorum, pleraq; capitales: vt pro criminis qualitate, legum iudiciorumq; pœnis coerceantur, aliquando exquisitis tormentis tormentorum supplicii in aliquos publicè æuitum est. Etenim qui in deum aut priucipem, parçtes aut patriam delinquit, vt qui patrios Lares focosq; & deos penates, quiq; deorum delubra, sepulchra maiorũ prodere, phana peculiari, parentes occidere non verentur, non vulgari pœna, sed nouis exemplorũ modis afficiendos, iura diuina & humana voluere, posteris documento futuros, vt qui ita affectos viderint, ne ipsi pari crimine obnoxij fiãt, deterreantur. Indicant hoc Romanorũ secures fascibus alligatæ: quippe qui leuiter peccantes, flagris & fustibus, qui verò grauius deliquere, capitali pœna plectere soleant. Hęc enim Romanis peruulgata pœna fuit, vt leuiter delinquentes, nudatos virgis caderent, aut in latomias darent, qui locus erat custodiæ destinatus, iuxta Tullianum & forũ piscarium, à Tarquinio Superbo primũ institutæ. Vel si grauioribus criminibus obnoxij, capita lia ausi fuissent, tergo & capite lueret, vel de saxo & robore deiicerent. Erat enim rupes vasta in Tarpeio foro superflans, aut si ita essent nefarij & cõscelerati, resoluti plũbo necarent, vel vnco tractos in scalas Gemonias darent præcipites, exemplo Theſalorum, quibus locus supplicio destinatus erat, cui nomen corui, ex quo noxij agebantur in præceps, vnde frequens illud apud Aristophanẽ, *ἔς κόρανας*. Persis verò carcer fuit nomine Lethes, & domicilium cineribus refertum, ad quod nisi moriturus accedat nemo. Syracusis quoq; latomiæ, opus ex solido saxo in mirandam altitudinem depressum, & omni aditu obseptum munitissimum. Apud Messenios carcer Theſaur̄ nomine, locus sub terra quadrato saxo, in quo Philopœmenes necat̄ fertur, tam immanis fuit & sæuus,

vt neque ventum, neque auram acciperet. Romæ barathrum dixere noxiorum custodiam. Athenienses sæuissimum carcerem, Domum nuncuparunt, sicut tributorũ exactiõnem ciuitatis regimen, miti nomine indignitatem rei temperantes: quo exemplo Appius decemur carcerem quem constituit, domicilium plebis nuncupauit: alij promptuariam cellam, nonnulli publicum hospitium dixerunt. Sparte Decas erat locus in carcere ad pœnã edificatus, vbi dånatos mortem oppetere cogebant. Et spēlũca quã Ceadas vocarũt, quasi pallorem & lachrymas, tetra carceris & diri aspect̄, sicut apud Romanos Tullianum. Carthaginensib̄ verò Ancon teterrimũ fuit domiciliũ, & apud Cyprios Ceramon. Sicut Aethiopiibus Macrobiis Heliotrapeza noxiorũ locus erat. Fuere autē Scalę Gemoniẽ in Auentino, iuxta templũ Iunonis regi-næ, quod Veis captis Camillus dedicauit. Vnde autem damnatos supplicii afficiebãt, Sextriciũ vocarũt, præter quas Latomias, Albæ quoq; custodiri noxios tanquam loco munitissimõ sepe notatũ est. Et quãuis à principio originũ seuerissimũ de Metio Suffetio sumptũ supplicium legamus, qui quadrigis distentus, in diuersa disceptus fuit, tamẽ illud velot immite præterq; legũ humanitatẽ, in exemplũ deductũ non est. Quinetiam multẽ pecunia riæ cert̄ fuit mod̄ præfinitus, quem trãscendere minime fas erat: quippe de multarũ estimatiõne, tam à cõsulib̄ quàm à tribunis plebis, sepe senatuscõsulto, sepe populi rogatione cautũ fuit, quibus maxima erat multa trium millium & viginti afsiũ, quia plus triginta bobus & duabus ouibus quempiam multari non decebat, æstimabaturq; bos centusibus, ouis verò decusibus: minima verò, oue taxabatur vna. Sæpius verò Romani reges, homicidij cõscios, arietis dãmno multabant, quam in sacrificiis deorũ expendere consueuere. Siquidem prisca paupertas ex noxiorũ bonis sacra diis exhibuisse fertur: quare supplicia dicta: cautũq; fuit, ne quis multam indico, bouẽ prius quàm ouẽ nominaret: vt innotesceret, Romanis mitiores semper placuisse pœnas. Apud Athenienses verò seruatũ inuenim̄, vt multas in aram Iouis Seruatoris dedicarẽt: quã semel illatã remittere nõ decebat, licet pœnas iure debitas, pecunia redimere fas foret,

*Barathrũ.
Domus.*

Decas.

*Ceadas.
Tullianũ
Ancon.
Ceramom.
Heliotra-
peza.
Scala Ge-
monie.
Sextriciũ.*

*Multa pe-
cuniarie.
Summa a-
pud Roma-
nos.*

*Homicidij
multa.*

*Multa a-
pud Athe-
nienses.*

Platonis de multa con-
stitutum.
Germani.
Aqua &
igni inter-
dicere quid
Bestiis ob-
scere.

Platonis exēplo, qui singulis delictis denariam multam constituit, vt pro criminis excessu decuplum pœnæ penderetur. Germanis quoque homicidium certo pecorum numero luebatur: leuiores vero crimina, pecoris, vel equi damno. In metallū vel ad insulas in perpetuum vel p̄finito relegare, aut aqua & igni interdicerē, seu ad bestias dānare, frequens etiam Romanis pœna fuit. Illis enim aqua & igni interdicebatur, quibus cōmercium societāq; hominū, ne quis eos vrbe, mensa, tecto, aut lare reciperet, vetabatur. Ad bestias damnabantur nequissimi serui, aut hostes infestissimi, plerunq; homines perniciosi & immanes, qui ob multiplicia crimina defectionēque, indigni venia fuere: quib⁹ in theatro vt cum immanissimis beluis depugnarent, negociū datum est: qui bestiarū dicti. Nonnunquam ob crimen dānatos, auro effodiendo aut lapidicinis veteres destinantur, vt vincti operarent perpetuo, vel p̄finito. Illi verò qui flagitiis vel tam effemis moribus cooperti fuere, quib⁹ eam capitalem noxam ausi, vt his legum vulgaris pœna non satis foret, vel ad bestias damnabantur, vel exquisitis tormentorū suppliciis, & vltimis cruciatib⁹ puniebantur. M. Maleolus, matre interempta, Romanorū primus parricidij dānatus, in futo culeo, in mare p̄cipitatus fuit. L. deinde Hostius, post secundū Punicum bellum, parricidij infimulatus, pari supplicio necatus & concruciat⁹, pœnas dedit. Mansitq; hæc pœna in parricidas ad hæc tempora, culeo enim gallus gallinaceus, simia, & vipera cum homine insuitur, & in flumē vel mare detruditur: vt in rixa insensorū animalium, & foeda laceratione corporis, ob tanti sceleris immanitatem diro cruciat⁹ vulnere interimatur: vtq; ab omni elemento repudiatū cadauer, irre quieto labore & perpetuis fluctibus agitur. Aegyptij adeo parricidas insectati sunt, vt eos per singula mēbra acutis calamis impeterent, mox minutissimis ictib⁹ consauciatos, super spinarum aceros comburerent. Si verò pater filiū occidisset, vt continuo triduo circa defuncti corpus genitor assiduus filij spectator esset, sancuerūt: nulla iustiore pœna, quàm facinoris conscientia ipsum puniri arbitrati. Lusitani parricidas sinib⁹ eictos saxis opprimunt. Persæ patris occisorem nothū putauerunt.

Ad amfidi-
dius & la-
pidicinas
condēnati.

Parricidij
commissum
Rom.

Aegyptij.

Vbi pater
filiū occi-
disset.

Lusitani.
Persæ.

Julius verò Cēsar p̄ter p̄scriptas legib⁹ pœnas parricidas bonorum omnium damno multauit. Sclon & Romulus nullam in parricidas statuere pœnā, quod neminem tam nefarium & consceleratū æstimarunt, qui tantum facinoris admitteret. Apud Græcos pœna in sacrilogos statuta fuit seuerissima, vt p̄cipitati vel iunferi aut combustū pœnas darent. Macedones verò parricidas & maiestatis reos, qui in principē aliquid moliti essent, obruūt saxis, nec modo facinoris reos, sed omnium sunt deuota capita, qui illos quouis gradu cōtigissent. Quod si quis in rempub. hostilia molitus esset, vetus erat mos, vt furca ceruici inserta, nudū per compita & vicus ducerent, virgib⁹q; ad necem caderent, mox de saxo p̄cipitem agerent, aut vno tractum in Gemonias deicerent. Apud exteros autem in animaduertendis facinoribus dispares mores ritūq; fuere. Nam quos Areopagitæ capitis agebāt, tacētes ipsi & nulla truci oratione aut efferati odio sententiis afficiebant: ipsiq; litium controuersias noctū & obscura luce, nunquam die iudicabant, vt procul ab omni affectu, qui animos in diuersum agit, t̄rummodo facta cognoscerent, personas non viderent. Quare Thebani vt incorruptam iustitiā signarent, nec variari gratia, iudicū imagines sine manib⁹: principis verò, sine oculis in foro propofuere: vt signis ostenderent, iudices affectibus capi non oportere: causāq; definita, dānatos vnde iudicis capitis afficiendos tradebant: quib⁹ publica pœna frequens, cicuta erat, aut venenū. Is verò Areopagus, Athenis vicus cum templo Martis, in quo primū capitis iudicium latum fuisse dicitur. Apud quos fuit lege cautum, vt qui causam dicit, nec proœmio vtatur, nec ad miserationem aut inuidiam adducat: quippe mouere affectus per p̄conem prohibebatur orator: ne cui plus in misericordia quàm in causa spei esset. Bithynis è conspectū Solis tribunal erat, quod illum tanquam sacrosanctum, causæ diiudicandæ p̄cisse dicerent. Apud Babylonios vbi reges iura dabant, quatuor aues è tecti culmine pendere dicunt: quæ fortunæ varietatem, & ne se supra hominem efferret, admonerent. Cambyles verò in sede vbi iudex per sordes iniuste iudicarat, ipsius detractum corium in lora concidit, & tribunal ornauit. Fertur

In sacrile-
gos.
Græci.
Macedo-
nes.

Qui in rē
pub. hosti-
liam moliti
essent.

Extrema
Areopag-
ita.

Iudicū &
principis
imago a-
pud The-
banos.

Areopag⁹.

Bithyni.

Babylonij.

*Animad-
uerso in
corruptos
iudices.
Areopagi
astimatio.*

*Lacedæmo-
nij noctu
fontes ple-
ctebāt Ro-
ma. confis-
tutum.*

*Macedo-
nes.*

*Homicidi-
um apud
Mēphitas.
In Meroe
rex.*

*Supplicio
afficiendi
apud Ae-
gyptios.*

Aethiops.

*Mortis ab-
solutiois et*

Darius Sandocem Aeolidis praefectum, quod pecunia corruptus iniuste iudicaret, cruce affecisse. Nero quoque edicto cauit, ne patroni causarum mercede aut muneribus patrocinii adessent. Tantique Adeopagus fuit, ut Heroas & semideos illuc in iudicium aduocatos dicerent, & Pisistratus in eo iudicium subire non dubitaret. Qui post aliquot aetates quum propter continuas clades & belli mala ferè destitutus esset, Cimon Atheniensis in pristinum illum splendorem lucemque restituit. Lacedaemonij quoque, quos mortis supplicio dignos putarunt, noctu, non die plectere consueverunt. Causas verò iudices occlusi, neminem videntes, ex clamore concionis indicabant, Quod aequè apud Romanos ferè comperimus, quibus ante horam decimam de absente iudicare ius non erat, neque intra trigessimam diem sortiiri dicam, quod lege Rupilia vetabatur. Tametsi noctu sumere supplicium de nocente non liceret, quia nota esse supplicia ad aliorum emendationem publicè censuere. Macedonibus faxi opprimere delinquentem, antiqui moris erat. Apud Memphitas homicidij reus, ab oppidis & commercio hominum exterminabatur: donec à Gymnosophistis expiatus, in patrium solum & Lares proprios restitui merebatur. In Meroe verò si quid rex deliquit, nulla afficitur poena, sed cunctis auersantibus, & quotidianum congressum negantibus, morore & tabe conficitur. Aegyptiis fuit in more, ut hi de quibus sumendum erat supplicium, ceruices fune innexas tenerent, & frenata ora, ut eo insigni poenas luituri notarentur: pridicque quam darentur neci, munuscula & cenam ex regis mensa acciperent. Quem vsu Caesarum temporibus inualuisse legimus, ut quos morte afficere volebant, illis exquisita obsonia & partem cenae mitteret: si verò indicta causa supplicium sumendum foret, tradito libello, supplicium caedemque demandarent, ut hoc imperatae necis praetextus & signum foret. Aethiopum traditur mos, ut delinquentes aureis catenis vinciant: & quos morti destinassent, per licetorem signum mortis illis rex mitteret: ipsique accepto signo, protinus mortem sibi consciscerent eo genere lethi, quod quisque delegerat: quod apud Romanos quandoque inoleuit, ut in

capitis iudicio, per θ seu \times in urna coniectas literas, signum mortis & capitis supplicio afficiendum notarent: per τ & α , absolutionis: per λ verò & ν , prolationis, & diè diffundi, quum parum sibi liquere de causa significarent, quae ampliationis tabella dicta est Z quoque in sortibus inscripta fuit, & mali euentus. Nonnulli in nomenclatura militum per τ superstites, per θ defunctos in acie tribunos annotare prodiderunt. Alij calculo cretae, absolutionis: carbone verò, condemnationis symbolum indicarunt: tametsi iudices Romae per tabellas plerumque ferre iudicia inueniamus, quae semel definita reuocare non licebat. Apud Graecos autè, alba faba in sortibus auspicata fuit, & boni euentus: nigra verò, mali. Lusitani destinatos neci lapidibus obruant. Nonnullae circa Caucasum gentes, etiam pro criminibus maximis nullum morte afficiunt, sed exilio mulctant, urbemque & agro exterminant: quod in Seriphio insula fieri adnotatum est. Apud Indos qui maximi criminis reus agitur, hanc luit noxam, ut à rege tonderi iubeatur, qua poena nulla insignior fuit: sicut Hebraeis vino abstinere, maxima celebatur mulcta: fuitque Atheniensibus quandoque lege sancitum, ut qui maximi criminis reus agitur, si fateretur admissum, impunitate donaretur. Atque Trallianis, ut qui Minyam aut Lelegem occidisset, si leguminis modium defuncti cognatis exoluisset, e caede expiatus foret. Alij pro leui excessu mortis poenam inferebant. Quare occidisse ciconiam in Thessalia, apud ibidem, vel accipitrem in Aegypto, capitale fuit. In Cyrenaica lex erat, ut desertoris poena teneretur, qui ingentem vim locustarum, aut earum foetus non debellaret. Nam plerumque illarum tanta exoritur vis, ut quicquid herbidum est, absumant. Vaccas quoque, si quis vel minimum ex alterius agro eripuisset, capite luebat: sicut Phrygiis rastrum aut vomerem subtrahere. Et Indis qui vectigal furatus esset, capite plebatur. Derbices quoque Persarum gens, in rebus diiudicandis adeo seuerissimi fuere, ut pro minimis sepe causis iugularerent, apud quos foeda supplicia & inhumana delinquentibus sunt dari solita, praesertim supplicij genus quod disphendomena vocant, ut proceris curuatis arboribus, & criminoso in deflexis cacuminibus alligato, illis repetè laxatis, lacerum corpus in di-

*ampliationis
symbolo
la per literas*

*Z in sorti-
bus.*

*Per cretae
& carbonem.*

*Graeci per
subam al-
bam et vi-
gram*

*Lusitani.
Seriphij.
Indi.*

*Hebraei.
Athenien-
ses.*

Tralliani.

*Ob leue cri-
me capitis
supplicium.
Cyrenaei.*

Vaccas.

*Phryges.
Indi.*

Derbices.

Disphendomena.

*Graci.**Leges Draconis senis-
simæ.**Athenien-
ses.**Druida &
Cercetes.
A Ethiopes
elephantini.
Ophiusia
herba.**Venefici in
Pefside.**Sabatuz.**Mezētius.
Rom. ciuū
prerogati-
uum.*

perfa distraherent. Aliudque non minus calamitosum & vltimum humanorū, vt duabus scaphis fabricatis, ibiq; homine occluso, ita vt manus & caput extarent, tetro odore, & immunda tabe, ac longo cruciatu hominem conficerent. Apud Græcos quoq; in noxios sæpe fœdè sœuitum est. Nam ignis & rota, nouissima fuere exempla, & frequens supplicium noxiorū. Leges etiam Draconis tã seueræ disciplinæ fuere, vt pro leuissimis causis, mortis pœnam inferrēt. Quare verbū Demadis proditur, Draconem non atramento scripsisse leges Lacedæmoniis, sed sanguine: qua seueritate tantum contraxit inuidiæ, vt in theatro apud Egnam, populari tumultu omnium conspiratione insecutu multæ vestis, præfocaretur. Atheniensis quoq; olim damnabāt reos, non si totam simul legē, sed vel si vnam syllabam transgressi fuissent. Neq; prætereundum, quod quidam Ethiopū rex fecisse proditur, vt delinquentium crimina non mortis pœna, sed nasi mutilatione puniret, vt eam oris turpitudine veriti, circūspēctius à criminibus abstinerent. Inter ceteros proditus est Persarum rex quidā, qui quum ciuili tumultu, fœdo esset conuicio iactatus, adeo exarsit, vt totius populi nares rescinderet. Apud Druidas verò & Cercetes Galliarū populos, sacrificio interdiciere, grauissima pœna notabatur. Eos enim quibus ita interdictū erat, inter impios cōsceleratosque habebant. Ferturq; in elephātina Ethiopia sacrilegos hac pœna mulctari, vt ophiuū herbam bibere cogantur, qua pota, ita terroribus & falsis imaginibus afficiebantur, vt mortem sibi consciscerent. Et in Perside veneficos plecti, vt in amplo lapide caput impingerent, rursumq; alio superinducto illud effringerent. Apud quos fama est, delinquentes ante regiam expectare iudicium, ibiq; pro criminis excessu supplicium pati. Neque prætermittendus Sabatuz Ethiops, qui criminis reus non morte, sed vinctos cōpedibus operi delegado plectebatur: aut Mezētius, qui viuū corpus putido cadaueri colligando, immanissimo cruciatu necabat homines. Apud præfatos verò Romanorum, vbi quis noxium & exitiale crimen admisisset, nisi die ad populū dicta, & reo de crimine accusato & conuicto, dieq; constituta causæ dictionis, causaq; populi iudicio probata legitime, supplicium

capitis de Romano ciue sumere non licebat. Dicebatur enim dies ad populū à magistratibus aut à tribunis plebis, quibus ius dicendi diem data facultas fuit: non nunquam à priuatis. Siquidem Lucullus quum nullum magistratū gessisset antea, Seruilio auguri peculatus diem dixit: & M. Cotta, virili toga assumpta, Cn. Carbonem reum postulauit. Eoq; producto ad populū, accusatoribus testibūsq; adductis, si noxæ capitali & verò crimini locus erat, de reo supplicium sumebatur iudicio populi. In qua re mos erat, vt tã ipse reus qui capitis accersitur, quum ad populū producit ad iudicij diem, quàm amici & necessarii, quiq; proximi aderāt, priusquàm in suffragia tribus irent, squalida obsoletaq; veste, flentes & sordidati, barbam capillūmq; summittāt, & pœnam deprecantur, vt eo squalore & habitu deformi populū ad miserationem pietatēmq; adducerent. Legimus in iudicio M. Manlij, quum causam ad populū diceret, ne coniunctos quidem sanguine, in capitis dimicatione & dubiis rebus vestem mutasse. Et inter clara nomina reorū, Appium Claudium, quum à tribunis plebis dicta illi dies esset, non modò facie reorum non fuisse, sed tanto spiritu & tam contumaci vultu causam egisse, vt manēte serocia animi, tribunos perterrefaceret. Contrà verò, quum in exilium Cicero ageretur, præter senatum vniuersum vltra viginti milia hominum sordidas vestes & fœdū corporis habitum induisse, vt ob illius calamitatem se quoque funestos & in ignauo dolore esse ostenderēt. Fertur tamen Scipio Æmylianus, quū esset sibi dies dicta ad populū à Claudio Asellio tribunopleb. & reus causam diceret, in discrimine mortis præter reorū morem, barbaram rasitauisse, & nitida veste fuisse: & Cato Censorius amplissimum innocentie testimonium tulisse, quod ab inimicis quinquages criminis postulat in foro causam dixit, & iudicium votis absolutus semper. Sicut Aristophontes Athenis nonages & quinquies causam dixit, & victor fuit. Herodes verò quum apud Hyrcanum accusaretur, ad causam dicendam purpuratus, & armatorum septus præsidio in forum venit, & iudicium euasit. Primumque populi Romani iudicium post exactos reges de Martio Coriolano fuisse traditur, & C. Galba, qui quū

*Diem dicere aliis quibus cōcessum.**Reorum sordes.**M. Manlij.
App. Claudius.**Cicero reus.**Scipio Æmylianus.**Cato Censorius.**Aristophontes.
Herodes.**Primum pop. Rom. iudicium.*

*Reus pro-
monitus.
Subscri-
ptores.
Laudatio
iudicialis
rei.*

*Laceda-
monij.*

*Vbi ada-
quarēt suf-
fragia, reus
absolueba-
tur.*

*Thucyli-
des in ter-
tio.*

*Romano-
rum sup-
plicia cru-
dalia.*

in collegio sacerdotum esset, iudicio populi condemna-
tus fuit. Inde ut iudicio populi de capite Romani civis
decerneretur, consuetudo mansit. Quinetiam non solum
de civis Romani capite, sed nec de bonis, nisi ex decreto
senatus, & populi placito, aut eorum qui ius dicunt, om-
nibus sententiis statutum fuisset, decerni lege nihil po-
terat. Ipsi tamen qui reus agebatur, ne imparatus & in-
sciens accederet ad causam, cūta quæ ab accusatore mo-
uenda erant, per custodem debent innotescere & signifi-
ficari, ut diluendi criminis & obiecta purgandi facultas
foret. Accusatori verò subscriptores aderant, qui ea quæ
accusationi conferrent, summissius suggerebant & præ-
bant. Reo quoque laudatio iudicialis servabatur, ut si
crimen obiectum dilueret, aut merita prævalerent, amici
ad miserationem populum flecterent & circumagerent.
Quod deinde Pompeius lege lata fieri vetuit, laudatio-
nēque solitas pro reis usurpari prohibuit: qui quū Nu-
matium Plancum in iudicio laudaturus postea accessis-
set, Cato qui iudex aderat, aures manibus obfessisse fer-
tur, dicens, laudationem quam lege à se lata fieri prohi-
buerat, lege auersante audire nolle, quod legum ipse la-
tor & euersor esset. Lacedæmoniis quoque Lycurgi lege
cauetur, ut nisi in cōvictum, & prætoris iudicio condem-
natum, nulli pœna noxæ merita inferatur. Quam legem
Agefilæus, cum de reo omnium nequissimo sumēdum sup-
plicium foret, quod in patriam coniurarat, abrogavit: ne
diu negocium discutiendo, pœnam iure debitam frustra-
retur. Fuitque cōstitutum, ut æqualibus votis super vin-
dicando facinore in diuersa trahentibus, pro reo iudi-
cium staret: quod videbatur æquissimum: id quod sæpe
ab Atheniensibus factitatum est. Nam quum de extin-
guendis Mitylenis suffragatores paribus votis dissenti-
rent, Diodoti sententia perucit, quia lenior. Et quavis
veteribus Romanorum mitissimas placuisse pœnas lega-
mus, lapsis postea temporibus, à principibus quos nulla
fatietas pœnarum cepit, multa iræ atque inuidiæ fœda
exempla edita inveniuntur, vltimisque cruciatibus & cru-
delibus suppliciis sæpe in noxios vindicatum. Nā & tu-
nica fomentis igneis illita, ad palum deligati adureban-
tur, vel grandi stipite à summo ad imum adigebatur, ut

igne accenso, crudeli cruciatu excarnificati interirent,
præterque equuleos, fideiculas, ergastula & cruces, circū-
datisque corporibus ignes, lacerationes membrorum, &
incurtus bestiarum, aliisque enectos veneno & fame, &
dicta fœdiora exempla, quæ exequi longum esset, con-
spectus sumptus fuisse supplicium de regibus autores me-
morant: nanque Antigonom Iudæorum regem Antonius
indicta causa, quod antè id tempus nulli regum cōtigit,
securi percussit: & Agrippa Bogum Maurusiorum regē,
Antonij partes sequutum, supplicio affecit. Fuitque pro-
pterea magistratus apud Cymæos, quem Phylactum voc-
ant, cuius erat munus, in frequentem senatum venire,
regesque manu apprehensos, de quorum iudicio ageba-
tur, detinere: donec de illorum premio aut pœna patrum
decreto statueretur. Quod si is qui reus agitur, & capitis
accessit, prædicta die in iudicium non venit, vel domo
absistat, mos Romanus erat, ut ante fores ædium nomenela-
tor ruba illum ad causam dicendam quatuor diffinitis in
locis citaret: neque ante fas erat in eum capitis iudicium
dari, aut de noxio supplicium sumi, quam discussa cau-
sa, crimine probato, & reo convicto, ne inauditi & inde-
fensi perirent. Iudices verò, qui pro excessu criminis li-
tem daturi erant, conceptis verbis se nihil habere, nihil
precibus dare, sollemnissimum iurandum præstare cog-
ebantur, quod mox deprauatis iudiciis fieri desitura est:
Hoc quidem iurandum apud Ægyptios sanctius præ-
stabatur, in hæc verba: Ut ne regis quidem minæ, aut ius-
sū, à recto bonoque illos dedacerent, aut transuersos a-
gerent. Apud Athenienses iurandum iudices præstāt,
se secundum leges sententiam daturus, & causam diffi-
nituros. Iudicium verò de nocente sic fiebat, ut prætor
tribunal in primis ascenderet, noxio post terga ligaretur
manus, missio præconio silentium fieret, legitima deinde
prætoris proferrentur verba: clausicam ad spectaculum
postea canerent, suppliciumque de noxio sumerent. Quod
plerunque non statim sumebatur, quippe senatuscon-
sulto Tiberij tempore, & per alias constitutiones actum
fuit, ut damnatorum pœna in decimum semper differ-
retur diem.

*Supplicium
de regibus
sumptum.*

Phylact.

*Reus non
comparens
in iudicio.*

*Iudicium iu-
ramentum
solemne an-
te senten-
tiam defi-
nitivum.*

*Iudicium
de nocente
quo pacto
fiebat.*

Locus ex Ciceronis oratione pro Milone explanatur, & que regia, qua' que atria Romæ fuerint. CAPVT VI.

CVM Romæ in gymnafium literarium, quò plerique eruditorù conuenerant, nos quoque laxandi animi caufa quandoque ventitaremus, doctor ibi quifpiã, Tullianæ lectionis vt ipfe aiebat, professor, ingenio alioqui exculto, fed suæ laudis plusquam fatis effer vendicator, multo auditore circumdatus, Ciceronis orationem quam pro Milone infcripfit, magno ingenio elaboratã, publicè apud complufculos leſtitabat: eiufque difpofitionem & cõfituationem, cõmunẽsque locos, fingulãsque partes & colores, aliãque oratoris artis documenta, difciplinãsq; rhetorum, per numeros nouis & exquisitis modis ex intimo artificio adnotabat. Cũque verba ex ea leſtione percenteret, quibus Cicero, quantũ poteſt maximè Clodium in inuidiam crimẽnque adducit, eũque in feſta oratione infeſtatur his verbis: Hæc ſica longo intervallo conuerſa rurfus in me eſt: nuper me quidem, vt ſcitis, ad regiam penè conſecit. Sic ipſe explicabat, vt diceret, hanc regiam fuiſſe in colle Quirinali, vbi Numam Pompiliũ habitafſe autores tradunt, quòdque in eo ſedem habuerat, ideo regiam & atrium Numæ ibi fuiſſe, & de hac Ciceronem intelligere aſſerebat. Atque hæc & pleraque in hanc ſententiam quum ille dixiſſet, tenuit nos admiratio iſtius doctoris, tam inconſideratè & perperã loquẽtis, id quod errore manifeſto procul à vero eſſe liquidò conſtat: ſiquidem non vbiunque Romani reges belli paciſq; temporibus habitarũt, illic regias, aut atria conſtruxerunt. Tullus Hoſtilius primo in Velia, mox in Exquilis ædes habuit: & Tarquinius Priſcus ſupra nouam viam, Seruius Tullius etiam Exquilias incoluit: & tamen nullas iifdem in locum regias habuiſſe feruntur, ſex enim aut ad ſummũ ſeptem Romæ fuiſſe regias, cõpertum habemus: vnã ad ædem Veſtæ iuxta forũ, quã Numa incoluit, ibique atrium regium fuit: eamque regiam longo tẽpore præcipuã fuiſſe quum religione, tum antiquitate, multi prodiderunt: quæ poſtea incẽdie Neronis vnã cum æde Veſtæ deſlagrauit. Alteram in Cælio monte, vbi Tullus Hoſtilius, quò frequentius incolere-

Regia 6.
ant 7. Roma.

tur, regiam ædificauit. Tertiã in Sacra via, in qua Ancus Martius ſedem habuiſſe fertur: de qua Ciceronem nunc intelligere Aſconius ſentit: quippe inter ſeruos Hipſei & Milonis pugnam inibi commiſſam, & Ciceronem opera Clodij vitę periculum adiffe tradunt: quãuis Acron perperam aliter ſentire viſus fit. Aliãmq; in Pompeij theatro, quod in campo fuit, fuiſſe memorant. Iuxta theatra enim regias ſitas perſæpe inuenimus, ſicut Marcelli theatrum, quod regiam habuit, ad quam quatuor columnas magnitudinis miræ ex theatro Scauri tranſlatas Plinius notauit: & Pauli regiam ad Curtium lacum, & aliam in Sacratio. Fuit enim theatrum Marcelli ab Auguſto, ſed alieno nomine, conditum, quo tẽpore à M. Agrippa plura & egregia Romæ conſtructa fuere. Hic enim fuit ille Marcèllus Auguſti nepos, ex Octauiã ſorore & Marcellulo genitus: cui filiam Auguſtus paucis ante diebus quã morte ſublatus eſſet, deſponſauit. Neque aſſentior his qui atrium in colle Quirinali vnã cũ regia conditũ fuiſſe dicunt: ſiquidem omnes ab Aſinio Pollione atrium Libertatis in primis conſtructum volunt, in templo Libertatis, conſpicuæ magnitudinis erat. Poſtea interieſto tempore, Gracchorũ pater in Auentinõ ex mulſtatiã pecunia illud amplius erexit: in quo bibliotheca Græca Latinãque viſebatur: quod intercurſu temporum penè colapſum Sex. Helius Pætus & C. Cornelius cẽſores reſtaurarunt. Ea quidẽ atria ædificij genus fuere cõtinens medianam arcam, in quam ex omni tecto pluuia recipitur, columnis quadrifariam per ſingulos angulos diſpoſitis, & epiftyliis. Fuit quoque atrium publicum in Capitolio, & atrium Scauri, in quo maximæ colũnæ ex præruptiſſimis faxis collocatæ ferũtur: & aliud Pompeij, quæ poſtea ipſius curia facta eſt. Legimus quoq; atrium iuxta forum piſcariũ: & duo atria, Meuiũ & Titium: quæ Porcius Cato in Latomiis fecit. Et atrium Veſtæ: & Saturium, in quo ſacrorum tubæ agna luſtrabantur. In colle verò Quirinali, quòd regia aut atrium fuerit, nec traditur quicquam, nec inuenitur. Neq; omittendũ, plures regias velut regalis opulẽtię monumenta, apud pleraſque gentes laudibus celebrari: nam Cirtha & Vtica Maſſeſylorum regũ regie fuere: ſicut Sybaris Colchorum, Libis Antæi:

Cicero explicatus.
Acronis error.

Atrium Libertatis.

Atria quod genus ædificiorum.

Atria diuerſa Romæ.

Regia apud exteras gentes.

Iol Iubæ & Zama, Pergamus Eumenis, Cynatæ Bybî, Gnosos Minois, Deiotari Blutium. Halicarnassus Caria principum, Eleusa archelai, Napatia Cádacis, regie fuerat: Darij verò regia fertur Sadracæ in Assyria. Parthorû Susâ, vbi hyemé agût: Ecbatana & persopolis, vbi estat: quam Alexander iniectis fascib⁹ incendit. Indorû regum Taxilla. In Ægypto Abydis. Tigranis Artaxata olim Medorû, nunc Parthorû. Memnonis regia Susis, Attali Trallibus, & Sardis Croesi regia visebatur, quam Gerusiam fecere. Cyri autè regia Babylò fuit, quam Susis anteferre statuerat. Tamen si Persarû mos foret, in môtibus regias facere, in quibus thesauros & antiquissimas gazas congregabant: vt illas velut amplissimû virtutum monumentû posteris relinquerent, Mithridatis autè erat Gabiis, & Oenôtriorû regum Pandosia: Macedonû Demetrias, Ilion Priami, Scepsis Æneæ, Tolgus Pyrrhi: Alexandria verò tres habuit regias, vnâ Lochiam promontoriû, alteram Timoniû appellauit Antonius. Musæû quoque pars regiarû erat. Etiam in Antiochia Assyriorû regum regia ferebatur: sicut Sogdianæ gentis in Maracâda: Sami, Polycratis. Alexander autem Macedo præcipuè Arabiam, quam sedem imperio delegerat, totius imperij regiam destinauit.

Quo apparatu, quibusque caremoniis apud veteres defuncta corpora igni tradebantur, qualisque pompa exequiarum foret.

CAPVT VII.

Quo ritu, quibusque cæremoniis defuncta corpora & exequiarum pöpa fuerit, à multis sæpe authoribus intercisè perscriptû est. In primis obseruatum fuit, vt promus sanguine, morientis corpus dū trahit animâ, amplexus, exhalantis spiritû osculo exciperet, statûq; hauriret: mox decedentis oculos & ora clauderet, vsque ab Homeri temporibus vsitatum: nefas existimantes, à viventibus decedentiû oculos spectari, tamen si lege Meuia (vt Varro significat) ne filij parentibus oculos sigillarent, cautum fuerit, Nasamones verò præcipue curât, vt moritu-

Nasamones.

ros, quum agere incipiunt animam, sedentes cõstituant, ne cubantes spiritum exhalent. Post quæ defuncti corp⁹ per intervalla conclamatum, propiores affines calda abluere, deinde vnguentis vngere, candidoq; amictu induere, ac diebus septem seruare solebant, ara constituta, vbi odores incenderent, quæ acerta dicta est. Græcis verò septedecim diebus corpora antequam cremarentur, tot idemque noctibus seruare mos erat. Qui quidè amictus non ex lana, sed lino intexebatur, Ægyptiorû exemplo, apud quos lanæ vestes, nec cum cadauere sepeliuntur, neque in ædes deorum importantur. Id quoque à Græcis vsurpatû fuit, vt veste alba cadauer coronisque ornarèt, & pæana canentes, sepulchro inferrent. Die verò octauo per præconè indicto funere, ne fraudarentur solèni honore supremi dies, vt homines ad honestâdas exequias conuenirent, his verbis, *o t l v s* læto datus est, proclamabatur. Apud Spartanos erat constitutû, vt rege defuncto, equites obitu regis enunciantes cursitent, fœminæq; crinibus pafsis & libero conuestu, tinnitu ollas pulsent æneas, quibus nec nocte nec die quies. Tunc audito regis obitu, in omnem formam luctus concedi permissum erat: mulierèsq; proxima affinitate, in veste candida & capite aperto, ritu Romano ciulantes, fun⁹ celebrare. Filij verò tecto capite, in veste pulla parètes efferre cõsueuerunt. Apud Græcos fœminæ virique in candida veste cum coronis, amplissimi viri exequias prosequuntur, & velut in publico luctu complorant promiscuè. Quod fuit in more Syracusanis, qui candido amictu velati, & fronde coronati, Timoleonè extulere, qui perpetuos honores, atq; in foro sepulchrum decreuere: sicut Sicyonij Aratum in veste alba & coronis sepulchro intulere. Argiui quoque in luctu albas vestes aqua ablutas induit, & in candido amictu funus comitantur. Ægyptij atque Assyrij funera obfiti squalore & sordibus, ac cœno obliti, capillû summittentes, & barba detonsa: Milesij verò, erasis capitibus, plangere cõsueuerunt: qui mos apud barbaros inoleuit frequens, vt in funere & casibus aduersis iuuenes tonderent comâ, barbâ ipsi ponerent, & vxorum capita deglabrarèt. Persæ quoque detõsis coniugibus & liberis, lacera veste, lugubri vlulatu, corpora

Græci.

Spartanorû rit⁹ rege defuncto.

Filij parentes efferebât Alba vestis luctus apud quos.

Luctus indiciu comæ detonso & barba.

efferebāt: qui etiam in funere clarorum viros seipſos, equos, & iumenta tondebant, Apud Græcos conuenit, in luctu viros comas alere, barbam capilumque ſummittere, mulieres verò tonſis crinibus eſſe: quem morem à Romanis vſurpatum legim⁹, vt ſorores defunctis fratribus, & matres filijs orbatae, in acerbo funeris luctu, cum ſibi li vociferatione detonſos crines corporis imponerēt: qui mos antiquiſſimus vſque ab Homero traditur: apud quē Patrocli cadauer opertum amicorum capillis ſuperiectis fuit: & Achilles ſuam comam in defuncti Patrocli funere manibus ſecuit. Quippe ea lugenti a ptiſſima putatur, quæ indecora ne vſitata ſunt. Cui⁹ rei cauſa, in Lyca affines & propinqui in funere muliebres veſtes induūt, vt eam veſtitus deformitatē pertæſi, citius à lachrymis abſtineant. Macedonibus aſſuetum erat, vt crines tonſi, defunctos lugeant. Nanq; Archelaus Macedoniæ rex, Euripidem tragicum intimum familiarem, crinem tonſis, luxit. In quo facetiſſimum illud Bionis proditur, perinde lugentes capillū euellere, quaſi caluitij mœrori leuaretur. Carthaginenſes in luctu comas & ora lacerant, & vbera plāgunt. Idē Græcis in vſu fuit, vt in luctu capillum manu diſcindant, & comam vellant, vt quæ defuncti vxor in ſtetu oculos corrumpat, quaſi hoc mun⁹ morientis foret. Agyptiis quoque traditur mos, vt in obitu regis ſinguli capita luto deturpēt, & nudatis mamillis mulieres, viriſque pectora plāgant atque in deformi illuue, ſeptuagintaduos dies cibus animantium, vino & omni paratu abſtineant: ac recenſentes regis virtutes, crebris elatibus luctum renouent. Si verò feles moriatur, in luctu & mœroris ſignum, ſola ſupercilia eradant. Apud Lacedæmonios obitu regis enunciato, Spartiatæ ſerui & mulieres, ingēti coacta manu, laceratis crinibus, abſciſſa veſte, cum vocibus & vlulatu frōtes manu plangunt, & capite conuerberato, interitū miſerantes: eum fuiſſe optimi regum, voce ſignificant: quem morte ſublaturum, omni genere honorū velut diuinum cumulari Lycurgus lege ſanxit. Ideo præualuit mos, regum & optimatum in funebri pompa, vbi dolore inteſtino premittur, vt decoris immemores, cinere caput aſpergant, faciem deturpent, tunicam diſcindant, humi iaceant, comam vellant.

Conti

Cōtrā verò Thracēs: nam defunctos cum cantu & luxu, laſciuāq; geſticatione, patrium carmen canentes, efferre ſoliti ſunt. Maſſilienſes quoque nullo dolori indulgentes, funera cū neceſſariis adiecto conuiuio celebrant. Ciabri & Celtiberi, ſiqui in acie morte opperūt, gaudio exultant: ſi autem morbo affecti decedunt, in ſqualore & luctu ſunt. Pellibus quoq; veſtiri Romanos diebus luct⁹, & qui funus facerent, cuiuſque cura & pocuratio funeris erat, prætextam pullā induere, apud multos inuenio. Solites etiam illorum corpora qui magiſtratus & honores geſſerant, in prætexta purpurea, togāq; cōſulari vel ſenatoriā, virōſq; triūphales in tunica louis: plebeiorū verò in toga plebeia aut pallio efferre, & cum eiſdē illa cremare, ſæpe compertū eſt. Lecto igitur conſtrato purpura aut linteis ſplendentibus, & in eo defuncti corpore locato, poſt vltimā conclamationem, tibicine præcedēte qui nentiam funebrem, qui laudes defuncti & facta recenſebat, tum pudorem, integritatem & fidem, non ſaltatundus, vt olim, ſed ſtans Phrygio modulo caneret, ſ funus procedebat. Is enim modus erat ad mœrorem accommodatio: quod ideo inſtitutū ferunt, quaſi in illas æternas ætēnitates, ac in ſedes & concilia piorum poſt funera recepti videantur: tametiſi multi hoc funeris ſolenne, & omnem apparatus prætermitti iuſſerint. Quippe M. Amylius Lepidus princeps ſenatus decedens, præcepit filijs, vt ſine linteis, ſine purpura & tibicine funus ſibi facerent. Et Atticus Pomponius, multique clari viri ſine pompa funeris efferri voluere præſicāq; quæ luctui præeſſent, aduocare, vel precio conducere ſolebant, quæ cantu & funebri carmine lamentarentur, virāmq; & præclara geſta, ſummāſq; virtutes non ſine miſeratione laudarent. Nonnunquam mimos qui perſonas eſſingerent, ac facta dictaque repræſentarent, adhibebant. Quas quidē nenas Græcis in luctu ſæpe decantari inuenimus, qui apio coronati, defuncti laudes recēſere carmine, quod Iaelemon vocant, & res memoratu dignas, clario præconio celebrare aſſueant. Senatoribus verò & patricijs atque ſummis ducibus, tuba: minoribus & plebeijs, exequiali tibia caneant ſitricines. Quā tibiam nō in funeribus modo, ſed in ſacris, in ludis, & conuiuijs adhibebant. Impe-

Thracēs.

Maſſilienſes
Cibri.
Celtiberi.Romani.
Qui magiſtratus aut honores geſſerant.Ritus efferendi fun⁹.
Nemus.Qui funeris pompā cōſpexerint.
Præſicæ.Nenis.
Iælemon.
Senatores.
Patricij.
Plebei.
Imperatoris.

*Feretrū qui
feriebant.
Imperatorū
et cōsu-
lariū viro-
rū feretrū
à quibus fe-
rebatur.*

*Pompa fu-
nebris.*

*Iecti de-
functo
strati.
Liberti in
funere he-
rili.*

ratoribus etiam pluribus tubis mœstū clāgentibus, quod à Caribus & Phœnicibus deductū autumāt, qui in fune-
bri pōna breuib; tibis lugubre canentibus, vti consue-
vere. Deferendi verò feretrū, propinquitōrib; virilis se-
xus dabatur munus. Itaq; filij parentes, & fratres sorores
elatas funere deferiebant, nonnūquā serui libertate dona-
ti, plerunq; senatorij, prætōrij & consulares, quiq; am-
plissimis honoribus functi erant, imperatorū & consula-
riū viro-
rū feretrū detulere. Quare Pauli Æmylij, qui
de Macedonia triumphauit, legati Macedonum: & Sylla
dictatoris feretrū, senatores & sacræ virgines extale-
runt. Et Metello filij tres consulares, duo triumphales,
vnus censorius & alter prætōr lectum subiere. Dūmque
effertur, insignia honorum quos gessisset, vt falces, secu-
res, listores armāq; & dona militaria, coronāq; omnis
generis quas in vita meruisset, vexilla atq; vrbū dona &
legionū, spoliāque hostium, ac munera quæ quis daturus
erat, expressōsq; cera vultus, & decora maiōrū totiūsq;
familie longo ordine simulacra, & gentile stemma præ-
ferēbāt ab vltima origine, quanto cū poterant apparatu.
Quare C. Cæsar in amittæ funere, Marij statuas pro de-
core familie detulisse fertur. Et Tiberi⁹ in Dru si funere
originem Iuliæ gentis, Æneam, omnēsque Albanorum
reges, Romulum & Appium Clauum, cæterāsq; Appio-
rum effigies longo ordine produxit. Ferunt quoque Lu-
niam, quæ Cassio nupta fuit, viginti clarissimarum fami-
liarum imagines, velut indicium splendoris & vetustat-
is familie, in funere præcessisse: inter quos Manlios &
Quintios, Cassiūque & Brutum. Nonnunquam, vt
ampliore efferrentur funere, plures defuncto strauere le-
ctos, qui instrati in pompa funeris anteibāt: sicut de Syl-
la, cui sex millia, & Marcello, cui sexcentos prælatos le-
gim⁹. Tum siqui ab eo serui manumissi & libertate dona-
ti fuerāt, illi præcipuē, qui fide insignes à domino cog-
ti forent, herilem interitum miserantes, pleni lachryma-
rum, elatum corpus præcedebant pileati, aut alba lana
capitibus velatis: qui quanto plures erant, tanto plus
nominis laudisq; dedere, quod familiam totam dece-
dens dominus, tantis numeribus cumulasse, ac libertatis
precio affecisset. Nonnunquam illos qui raris capitibus

triumphantis currū fuerant prosequuti, eiusdē defuncti
corpus pileatos in pompa funeris præcessisse inuenimus.
Q. Terentium Culleonē, quem Scipio Africanus serui-
tio exemerat, quiq; triumphantis currū capite rasō fue-
rat prosequutus, eiusdem elatū corpus pileatum præisse
memorant: post sequente proximiorum affinium & ami-
corū turba, lugentis habitu, capillo demisso, in veste pul-
la aut cærulea, vt Cato significat. Quum enim adolescē-
tis funus facerent, cæruleum frequētes induebant. Apud
exteros verò phæus color fumebatur in luctu. Nanque
Antioeus, audito fratris obitu, purpura deposita, phæū
induit, qui inter album & nigrum fuisse color traditur.
Nonnunquam senatu vniuerso & magistratibus cum ve-
xillis, interdum equitum turmis, siquando regum aut
imperatorum funus efferret, comitantibus. Funeris enim
hæc lex erat, vt præcedēte pompa funebri, viui sequan-
tur, tanquam haud multo post morituri. Interim lectulo
plerique flores & corollas iacere, nonnulli vnguenta &
odores, alij dono cumulare, idque noctu & obscura lu-
ce: ideo ardentes faces adhibebant. Nam die funus
efferre vetusto more non licuit: quod Demetrius rex can-
nit edicto, vt ante lucē vel post crepusculum efferantur
corpora: die verò nō liceret. Sepe tamē imperatoris aut
ducis, qui occubisset in acie, funus milites quantū po-
terant militaribus studiis celebrarunt. Ea pompa fuit, vt
armatæ instructæq; legiones in tormas & centurias cum
vexillis militaribus inuersis aut abiectis militiæ insigni-
bus, defunctum comitentur, phalerāsq; equis detrahant,
ensium mucrones & lancearum cuspides humi deiectos
ferant, & rogam lustrent. Id quod apud Græcos etiam
seruari meminimus. Rogo igitur extructo, & pyra cu-
presso circūdata, propter grauē cremati corporis nido-
rem, ne tetro odore abigerentur proximantes ac desuper
defuncto corpore locato, illius oculos antequam cre-
maretur patefacere, & cælo ostendere mos erat. Apud
alios trientem in os defuncti, tanquam naulum impo-
nere: quem apud inferos dari pro portorio opinio fuit.
& vana superstitione creditum: quod apud Hermo-
nenses vetabatur, quia pronus inde ad inferos descen-
sus erat, quasi naulo non indigerent obituri: sicut

*Vestium la-
gubrium
color.
Apud ex-
teras.
Phæus co-
lor.
Lex fune-
ralis.*

*Interdium
non efferre-
bant mora-
tuum.
Pompa fu-
nebris.
Imperato-
ris aut du-
cis qui in
bello occu-
bisset.
Cremandi
corporamos
& cremo-
nia.
Trientem in os
impositus.*

Lethe. circa exitum Syrtium fuit Lethe amnis, & in Epiro atq;
Acherusius specus. Heraclea pontica Acherusius specus, quem vsque ad inferna patere dixerunt, & contra Laodiceâ os Platoniu,
Os Plutonum. in quo omne animatum moritur, & in Tænaro Laconiz infer ostia, & spelunca per quam Cerberum eductum, &
Inferni ostia. Furiarum templum esse ferebatur. Gallis verò mutua iuicem pecuniam dare, quam apud inferos post obitū red-
Galli. derent, in vsu erat, Præfica assistente, & lamentabili carne populum rogo circumdatum ad complorationes & la-
 chrymas prouocante, populo etiam largis stertibus, & pari comploratione respondente. In quo luctu quædam ad miserationem canebantur carmina, & versus ad tibiâ cū laudibus & lachrymis, pietatem, humanitatemque & defuncti interitum miserantes. Eam verò pyram pro dignitate & honoribus, quibus in vita functus erat, & prout amplissimos magistrat⁹ & imperia gesserat, modò maiorem, modò minorem extruxere. Fuitque lege duodecim tabularum cautū, ne de lignis politis extrueretur: donec per funerū ministros, qui polinciores dicti sunt, corp⁹ igne supposito cremabatur. In qua extruenda id seruatiū est, vt præter arida ligna, papyrum quoque, quo facilius crementur, nonnunquam crocum & vinum affatim apponant. Germanis struem rogi nec veste, nec odoribus cumulare licet, sed sua cuique arma, & suus equus adiicitur rogo. Corpora verò clarissimorum virorum, nisi ex lectissimis lignis certi generis, concremari sine vllō funeris solēni permittitur. Dūmq; accēso corpus ardebat, pro dignitate, prōque opibus, quibus quisq; potens erat, ita amici & affines, qui que coniunctissimi aderant, quæ chara habebant & præcipui cultus, cum gemitu & quæsto miserabili, in luctus & grauissimi doloris signū, ignibus iaciebant. Itaque multi vestes triumphales, ensesque & balteos, nonnulli arma militaria: mulieres verò, ne studio vincerentur, ornamenta sua, armillas, zonas, mundūmq; muliebrem, vittasque virginalis comæ: alij retortos cincinnos & torques, ac bullas prætextūque liberorū flammæ indidere: thurāque vnguenta & odores omnium generum, quos lancibus ferebāt. Quare multos copia odorum ad pyram exanimatos, & præter infinita odoramēta, in funere Syllæ, statuat iustæ magnitudinis

ex odoribus absumptam comperimus. Quæque defuncto charissima, & cordi fuisse arbitrabantur in vita, quarūque rerum mirū & efficax studium fuerat, vt scuta, gladios & arma, canes, dilectos equos, lusciniâs, auēsq; ad eundem rogam trucidatos, vt vnâ cum defuncto cremarentur, igni tradebant: pleriq; verò seipsos. Vnde exemplis palam factū nouimus, multos accensis dominorū rogis doloris impatientes, vel violentas sibi manus intulisse, aut igni pariter absumptos esse. Quod etiam de canibus, qui charitate dominorum in flammâs se iniecere, memoriæ proditum est. Nam Hieronis & Lysimachi canes, accensis rogis dominorum, in flammâs se iniecit, & vno incendio arsisse tradunt. Qui etiam erat Græcorū & Æthiopum præcipuus mos, vt comas ad rogam dissecent, corporiq; & igni imponat: boues & pecora, equosque & canes in ignem mittant, vinūque & oleum fundant. Vtq; rege morte sublato, familiares, & qui cum eo cōiunctissimè vixerant, charitate principis vim vitæ sibi ad rogam afferant, vnâque morte intereant. Indorū peruulgata historia est, vt viro defuncto, quæ charissimâ coniunx in vita fuerat, eodem igne absumatur, vnâque concremetur. Thracibus & Getis erat iste mos, vt viro defuncto, præcipuè dilecta coniunx, maximo cultu ornata, ad tumulum duci, & à propinquiore mactari, eodēque tumulo humari debeat. Gallis verò, vt serui clientēsq; cū dominis patronisve vnâ crementur viuentes, eadēque pyra intereant. Gerri Scythica gens, defuncto rege in tumulo vbi cadauer odoribus delibutum erat, præcipuam concubinarum, pincernâ, coquū, agasōnem, ac ministrum, vnâ tumulare, equosq; & Lex ministris ad rogam præfocare assuērant. Græcis verò vsurpatur, vt imperatore aut duce fato perfunctis, funus efferatur solēni pompa, & apparatu regio: captiuūq; & milites circa rogam digladiantur, ouēsque & boues mactentur. Vtq; in omnem formâ luctus concedatur, equi viriq; tondeantur, propugnacula è mœnibus diruantur, templa lapidētur, aræ subuertantur, Lares abiiciantur, partus exponantur, cibo abstineant, ignis extingatur, atque in pompa funeris, magistratus, sacerdotes, pueri atque iuuenes cum trophæis, coronisq; & armis militaribus funus prosequan-

Amici se in rogū cōiicientes.

Coma rogo iniecta.

Indi.

Thracese.

Galli.

Gerri.

Græci in funere ducē aut imperatoris.

*Adrogā
adferrī so-
lita.*

*Galate.
Funeris
laudatio.*

*Valerī pu-
blicola pri-
mus oratio-
ne funebri
vss.*

*Aegyptij
rege defun-
cto.*

Indi.

*Laudatio
funebri as-
pud Gracos
Orationem
funebrem
quis primū
habuerit
apud Gra-
cos.*

tur. Cœnas quoque ferales apparari & crateres lacte, vi-
no & sanguine, necnon mella & crocū ad rogum inferri
solita inuenimus, vt vnā cum defuncto cremētur. Fuitq;
moris Galatarum, vt defuncti familiares & affines, in-
scriptas epistolas ad rogum cōiciant, velut apud inferos
mortui illas mox lecturi forent. Funerēmq; laudatio-
nem, optimates & grandes natu, aut proximi necessarij
in honore positi, de laudibus defuncti habere, ac solēni
laudatione illius facta dictāq; & totius vitæ cursum, ma-
iorūmq; laudes recētere assuerant. Prim⁹ enim Valerius
Publicola, mortuo Bruto, supremas ipsius laudes accura-
ta oratione prosequutus fuit. Inde institutū, vt clarorum
virorū in funeribus solēnis laudatio esset. Nam & Appij
decemviri defuncti laudationē sequutis tēporibus plebs
æquis auribus audiuit. Et Scipionem in funere supremo,
vt hominem diuinum, Maximus commendauit. Fuitque
in vsu apud Aegyptios, rege defuncto, antequam iusta
dentur, per sacerdotem qui proximam tenebat dignita-
tem, omnē vitæ seriem, & ipsius dicta factāque, & an fue-
rit fortissimē præliatus, an verō seguis & deses, ex alto
suggestu in maximo omnium conuentu perlegi & recen-
seri: & si vitia præualebant, honore funeris privati, atq;
insepultum cadaver abiici. Si verō virtutes præcelleret,
omni honore cumulari, vnguentis deliniri, & laudibus
celebrari. Reliquos verō cuiusq; sortis homines, ita lau-
dari, vt sine vlla opum fortunarūve mentione, solā re-
ligionem, iustitiā, pietatēmq; cōmendarent. Apud Indos
verō multa secula viguit mos, vt quum moritur quispiā,
pro foribus domus, magistratus cui hoc munus impende-
bat, anteaqtā vitam morēsq; describat: vt vitia laudēsq;
inpotescant omnibus, & palām fiant. Fertūrq; Fabius Ma-
ximus præ cæteris vnus, qui in funere filij intestino dolo-
re affect⁹, oratione nō infracta ad populum ipsius laudes
magno spiritu disseruit. Quod à Gracis simile quoddā
accepimus, vt defuncti laudes solēni oratione & iōgē pe-
tito præmio prosequantur. Proditūrq; primus Pericles
fuisse, qui carmine & laudibus eos qui in bello Pelop-
nesiaco pro patria occubuerant, prosequutus fuit. Alij
verō Solonē Gracis funebre orationē primum inuenisse
ferunt. Et quāuis à principio virorum tantum gesta, nec

mulieres laudare consueissent: quia tamen Camilli tem-
pore collatum aurum, vt se populus Romanus à Gallis
redimeret, dederunt: cautū fuit, vt in earum funerib⁹, si-
cut in virorum, solēnis laudatio esset. Non verō die
reliquis defuncti & cremati cineres, mater, soror & pro-
pinqui, affinesq; nigra in veste & effusis comis, auripon-
tifices & sacerdotes, nōnunquam primores patrum per-
functi honoribus, tunicati & discincti, lotis manibus &
nudis pedibus, ossa à cinere separare & colligere, eaque
lacte & vino lauare, & deos manes aduocare: Græci vino
& vnguento in spargere solebant, cūmq; odoribus effusi
in lachrymas, in vrna condere, & linteo ventilare. Fuitq;
seruatum apud Indos & Aegyptios, regum funebres tun-
nicas, quō cineres cremati à reliqua fauilla distincti iac-
ceant, ex licio, quod igni non absumitur, cōficere, cāsq;
ad rogum defunctū corpus induere. Quippe in Carysto
lapis nascatur, qui velut lana intext⁹, nullo igne adu-
rebitur. Hunc postquam defuncto cōclamato, & nomi-
ne deplorato, satis lachrymarū luctūsq; fuerat, ipsiq; ue-
ter aqua aspersi & lustrati erant: omni munere absoluto,
supremum Salue & Vale, tanquam nunquam eos visuri
vltra, cōclamabant: & à præfica feralibus officiis iustiq;
perfolutis, post lamenta & cōclamationes, I L I C E T
dicebatur: qua voce missum populū faciebat. Quīq; fu-
nus prosequuti, quīq; comites fuerāt, velut supremo fun-
cti officio, ad proprios lares reuerfi, aqua aspersi, ignem
supergradiebantur, hoc se piaculo ex funere expiari ar-
bitrati, quod expiationis genus suffitionem dixere: cuius
rei causā ferias sæpe indixerunt, quæ Denicales dictæ.
Græci verō a qua lustrātur pura, eadēmq; expurgantur,
in qua torrem ex altari extinxissent prius. Scythæ post
fun⁹ amicos expicientes, epulum præbebant cadaver
comitantib⁹. Peracto igitur funere, vbi à luctu quieuit ani-
mus, viscerationem & ludos funebres, plerūq; gladiato-
rios, inunerāq; Gracis Gymnica certamina & equestria
in defuncti memoriam populo dari seruātū est: nonnun-
quam nauitū cursus, & naumachiam. In qua visceratione
fuit institutū, vt omnia carius venirent: quare ad pollin-
ctum emere, sermo percrebuit. Fertūrq; Numæ edictum
ne pisces qui squamosi non essent, ad pollinctū emere fas

*Mulieres
etiā in fu-
nere lauda-
te. Cineres
colligendi
mos.*

*Tunica fu-
nebris regū
Indorū, et
Aegyptio-
rum.*

Licium.

*Ilicet.
Lustratio
post iusta
funeris ab-
soluta.
Suffitio.
Denicales
feriæ.
Visceratio-
nes & ludī
funebres.*

*Emerere ad
pollinctu-
sa.*

*Silicerniū.
Atheni-
ses.
Argivi.
Ludorū su-
uebrum
apparatus.*

*Imagines
& colūna
in memoriā
defuncti, e-
recte.*

*Lacedæ-
monij.*

*Tempus lu-
ctus, et qua
etate defū-
cti indefle-
ri erāt, aut
contra.*

foret: scilicet ne nimis magno in funeralibus cœnis mer-
carentur obsonia: quam cœnam pollincturam dixerunt: In
qua, nisi nihil deesset, omniāque affatim suppetere, le-
tari tamen minimè decebat. Fuitque institutum, ut per
vni cibique lenimen, defuncti desiderij leuaretur. Præ-
ter quam erat cœna exequalis, quæ senibus & his qui
multū ætate processerāt, dabatur: in qua pransi, disce-
dentes post supremum officij, alter alteri vale dicebat:
quam Silicernium vocant. Athenis per funeri præfectus
epulatio apud defuncti maximè necessarium dari consue-
uit. Argiuorum verò institutum fuit, ut defuncti affines,
statim ab excessu Apollini sacrificent, & trigesimo post
die Mercurio, Apollinisque sacerdoti hordeum dent,
ignemque extinguant, & rursus accendant, carnēsque vi-
ctimarum percoquant, quibus postea vescūtur. Eos qui-
dem ludos apparatu magnifico, continuis ix. diebus, in
hisque gladiatorum paria, qui venalem sanguinem habebat.
Romani exhibere: ad quos intromittuntur matronas
nefas habitum. Idque adeo vitæ & moribus interdicitum
fuit, ut P. Sempronius uxori, quod ludis funebribus in-
terfuisset, repudium dederit. Domi quoque, & in loco
celebri, defuncti imagines in memoriam posteritatis, ple-
runque cereas, aut marmoreas, vel æneas: columnas quoque
cum trophæis & titulis, ac magnificentissimis decretis,
publico cōsilio erigere, & res gestas monumentis inscal-
pere, leuadi desiderij causa, antiquo more seruatum est.
Quas etiam iniuria cæcis ciuibus sempiterno æuo dura-
turas, publico decreto erexerūt, ut gratiam bene meritis
ferrent. Apud Lacedæmonios, his qui in re militari faci-
nora gesserant fortia, statuas & colūnas pariter cum elo-
giis post obitū dederunt. Rege verò defuncto, ipsius simu-
lacrum, ita ut viuus appareret, in toro purpura & auro
instructo effluxere. Tempus verò luctus, ut erat à Numa
constitutum, posterij seruauere: qui puerum trimo mino-
rem, nec lugeri, nec plāgi voluit. Id quod in Thera vna
ex Cycladibus seruatum legimus: in qua pueri citra se-
ptenniū, aut homines vltra quinquagesimū annum indef-
lecti fuerunt: quod illi rapti immaturo funere, vix primum
vitæ limen attigissent, isti autem satis diu vixissent. Neque
vltra menses decem, filios parētum, aut vxores virorum

mortem desistere statuit. Quod lugendi tempus, patri &
filio, æque fratri & sorori commune esse voluit: vltra ve-
rò non licuit, ne luctu indefesso, & lachrymis nunquam
desinentibus domus & familia funestarentur: itaque post
annum parentes filiorum, & fratres sororum funera des-
istere vetuit: ab eo enim tempore lamētis parcere iustum
est. Tameñ nullum lugendi tempus viris legitimū fuisse
nonnulli credant, annūque cœminis tantum præfinitum
ad deplorandum: masculis non item, intra quem al-
teri nubere non licebat, & concepto necdum edito par-
tu, verabantur. Marcus tamen Antoninus philosophus,
ne vltra quinq; dies lugerent Romani filium sibi morte
sublatum, summæ spei adolescentem, edito inhibuit.
Quintus verò Maximus filio consulari, & Lucius Pau-
lus duobus paucis diebus amissis, & Marcus Cato, mor-
tuo prætore designato filio, non luxerūt. Marcus quoque
Bibulus consul, quum toto consulatu domi delituisset,
quo die de obitu duorū filiorum certior fuit, in senatura
venit, & munus consulare obiuit. Quod de Anaxagora
& Xenophonte traditur, & Agnio Pollione, qui quo die
filium amisit, in conuiuio luxit. Contra Pericles, quum
animo infracto semper fuisset, amisso Peralo filio, magni-
tudine doloris victus, lachrymas vberes dedit, & eiula-
tus nunquam desinentes. Filios verò minores decennio,
tot mensibus quot annis vixissent, à parentibus lugeri sta-
tuit. Sed mulieres à viris, nec spōsas lugeri fas putauit.
Tempore verò luctus, matronæ purpurā aurūque depo-
nunt, atrāque vestes induūt, & in pellibus degunt: nec illa
refumere, donec eluxerūt, licet. Viri autem senatorij lati-
clauum & annulos aureos exuentes, pullas vestes sumūt,
barbam capillūque summittūt. Piceas quoque & cupressos,
veluti ferales arbores & Diti sacras, in lugubri do-
mo patriciorū, amissis fratribus, liberis & propinquis,
apponere mos erat. Græcis verò funesti, & qui exequias
duxissent, ut lapide Lesbio extructas domos incolant, quod
subtristi esset aspectu. Atheniensibus Solon flebiles lamen-
tationes, & cætera dolorem testantia, velut inania,
& nihil vitæ proficiencia, sustulit. Lycurgus verò Lace-
dæmoniis 11. dierū spatij luctū terminauit. Quod à Thra-
cibus & Mæsilienibus vsurpatū legimus: qui quotidiana-

*Qui nō lu-
xerūt filios
vita defū-
ctos.*

*Pericli lu-
ctus de filio*

*Luctus tē-
pore orna-
tus omnis
abieciēba-
tur.*

*Piceæ & cu-
pressus ar-
bores fera-
les.*

*Græci.
Athenien-
ses.*

*Lacedæmo-
nij.
Thracæ.*

Masilienses Lucius patris minuendi causa.

Publici.

Notandum hac.

nas lachrymas & funesta omnia, ac sordes lugubres in funere inhibuere. Lucius autem & moeror patrius intra lugendi tempora ob plurimas minuitur causas: vt si liberi nascerentur, si pater aut filius, frater aut vir, ab hostibus capti reuertissent: aut cum propior affinis, quam qui lugeretur, dominat⁹ foret: vel si puella dabatur nuptui. Publicus verò, si iustrum fieret, aut vota soluerentur, vel sacra Cereris instarent. His enim casib⁹ domum aut familiam in squalore & fordibus esse non decebat. Hoc quoq; notare contentus sum, neque puerum minorem septennio, priusquam omnes geniti dentes forent: neque fulmine ictos, qui vita functi essent, rogis imponere, aut corpora cremare: neque hominem vita sublatam, feris publicis efferre licuisse. Quòq; quoties plura cadavera & acruata corpora vrerent, aut incendi curaret, solitos esse funerum ministros, denis virorum corporib⁹ singula muliebria adicere, vt vnius adiumento cetera facilius deflagrarent.

Miraculum Tritonum & Nereidum, quae variis in locis tempestate nostra compta fuerit.

CAPVT VIII.

Homo marinus.

TRitonem & Nereidas, hominèsq; mari genitos, quos marinos appellant, præter quam quod apud Plinium naturalis historiae nono legeramus, nostra quoque tempestate conspicuos fuisse, multa documeta sunt. In memoria mihi est, cum adolescentulus ego in porticu nostra Portanouensi Neapoli quandoque diuerterem, Draconettum Bonifacium Neapolitatum, patriciae gentis & inclytæ familiae virum, vt in homine militari, facidiae florentis, & multarum reru cognitione clarum, tunc fenestra venerabilem, & debilitate pedum inualidum, in conuento maximo, praesente atq; audiente me, referre solitauisse, se dum in Hispania militaret, marinum hominem vultu & corpore prorsus humano, absoluta similitudine pubetenus, postremis verò in piscem desinentibus vidisse, in melle ex vltima Mauritania & Oceani finibus ad regulos sub quibus stipendia faciebat, & hone-

rum ordinem duxerat, pro monstro allatum. Fuisse autem facie hominis verusti, capillo & barba hispido atq; hirtio, colore caeruleo, statura procera, & maiore humana. Aliis quoque tenui cartilagine, quibus marinos fluctus secabat, & membrana passim interlucente munitu. Et hanc rem non sibi tantum, sed plerisque summæ nobilitatis viris, notam & conspicuam fuisse, dicere. Sed ne quis hoc vanum, aut commentitium fortasse putet, Theodorus Gaza vir Græca facundia clarus, & philosophiæ præceptis imbutus egregiè, apud Iouianum Pòtanum, ad quem frequens ventitabat, complurèsq; nostrates, scitè admodum & luculenter ratiocinabatur, se dum in Peloponesso ageret, & scæda maris tempestate oborta, durissimo tempore anni, nonnulla piscium nostrata procellæ ad litus illisissent, inter cetera vidisse Nereidem in litore, fluctibus expositam, viuentem iam & spirantem, vultu haud ab simili humano, facie quoque decora, neque inuenusta specie, corpore squamis hirtio ad pubem vsque, nisi quòd cetera in locustæ caudam desinebant: ad quam propere visenda cum frequens concursus fieret, ipseque & nonnulli è propinquis oppidis vicini affinisque eò se contulissent, illam frequenti turba circumdatam, mœstam & animo consternatam, vt ex vultu coiectari erat, in litore iacentem, crebròq; suspirio fatigatam conspexisse: mox cum à tam frequenti corona inspiceretur, seq; in sicco destitutam videret, præ dolore gemitus spirantes & lachrymas vberes dedisse: cuius misericordia mot⁹ ipse, vt erat mitis placidusque, cū turbam decedere de via iussisset, ipsam interim† brachiis & cauda, quo maxime modo poterat, humi reptantem, paulatim ad aquas peruenisse. Cùmq; se præcipitem magno uisu in mare dedisset, ingenti impetu fluctus secare cœpisse memetòq; temporis elapsam ex oculis, nusquam apparuisse. Georgius quoque Trapezuntius vir multi nominis, & magnæ eruditionis, aperta professione referebat amicis, se cum haud procul à litore in fonte quodam spatia retur, puellam còspexisse eleganti formandis extantè pubeten⁹, & quasi lasciuiret, subinde emergentem summergeantemq; se, quo ad usque se conspectam intelligens, haud amplius apparuit. Sed super omnia in

Novis à Theodoro Gaza visa.

† *Brachiis.*

Geor. Trapezuntius.

Triton.

nostro ævo haud ab simile factum accepimus in Epiro, profecto exemplum inter pauca memorabile, quod nonnulli prodendum posteris putarunt, & actis quoque publicis testatum est. Ad fontem iugis aquæ, ad quem mulieres ex oppidulo aquatum ventitabant, Tritonem seu marinum hominẽ è spelunca, quam forte ibi nactus fuerat, obseruare solitũ, si quando solam ad aquas accedentem, aut per litus obambulantem mulierẽ videret, ipsum ex vndis & spelunca leni gressu tacitũque vestigiis desilire, & à tergo accedere, ac vi cõpressam mulierem ex insidiis adoriri, & ad mare cõcubitus causa arripere, arreptamque sub vndis deferre consueuisse. Quod cum apud loci incolas percrebuisset, diligentius marinũ monstrum obseruasse, & cum diutule laqueos illi intẽdissent, haud multò post dolo captum, & laqueis vinctum cepisse: cumq; cibo abstineret, extra aquas diutius viuere nequisset, squalorẽque tãdem & tædio ad extremam tabem venisse. Tenet fama, Venereos eos, & flagrantissimẽ mulierum amafios esse: propterea oppidi incolas edicto inhibuisse, nequa deinceps ad fontem mulier, nisi viris comitata, accederet. Hæc nos & eiusmodi ab his qui diuersa maria penetrarant, & eadem monstra placidis aquis colludentia vidissent, & in occursum nautis, exertis capitibus ab vndis occurrisse, & voces audisse referant, plerunque accepimus.

Qui Xystici, quive Thymelici apud iureconsultos dicti sint, quodre officium, & quid nomina designarint. Item qui intelligantur per aquæ aspersores in sacris certaminibus apud iurisconsultum, & quid pancratia-tes sũt pancratium.

CAPVT IX.

Ioannes Platina.

CVM Ioanne Platina viro docto & antiquitatũ studio, pro familiari consuetudine sæpe deambulabamus, & omnes antiquitates, veterũmq; monumenta atque ruinas vrbis explorabamus. Dũmq; in veteri sepulchro inter semiruta vestigia in Quirinali, literis mirãde vetustatis situ & senio oblitteratis, epitaphium legeremus insculptum his verbis: L. T H E N O D O R V S

XYSTICVS, PARIDI THYMELICO BENE MERENTI FECIT. Quærebãt Platina qui Xystici essent, quive Thymelici, nõquid artis nomina vel cognomenta forent. Cũque meminisset me apud autores, qui xystici dicerentur, legisset, quodq; in xystis velut in gymnasiis nudi exercebantur, athletas xysticos dici respondiissem: xystos autem longas fuisse porticus ampla latitudine, & gymnasium vbi ambulationes essent, & arbores plerunque digestæ: in quibus Athletæ hybernis sæpe temporibus luctabantur: quas Græci hypæthras seu paradromidas dicunt, instar illorũ quæ in Attica fuere gymnasia: quæ tria vel maximè memorantur, Lyceum, Cynosarges, & Academia: qui autem thymelici essent, mihi non succurrere, neque in mentem venire asseuerarem: tum Platina quasi admirans, ait: nunquid nostro ciuili iure aliquam de thymelicis metionem fieri adnoraassem. Nam de xysticis satis sibi liquere, pugiles fuisse, vel ex eo quod in xystis & longis porticibus exercebantur: vel quod hastis decernerent, à Græco verbo *ῥῆσις*, quod est hasta: quare xysticos ludiones, quod hastis depugnarent velut gladiatores, & xystarchum qui gymnasio præesset, nuncuparunt: thymelicos verò, eiusdem generis pugiones seu histriones fuisse se arbitrari. Siquidem Græci histrionicam, thymelen nuncupant: *θυμῆλαι* enim scenam dixerunt: *ὑμῆλαι* scenicos & histriones: & nisi quid se fallat, de his apud iureconsultos in edictis prætorum mentionem fieri aiebat. Fuere, inquit, athletarum & histrionum species multifariæ: nam & gladiatores, & pugiles, & thymelici, & pancratiaestæ, xystici, pantomimi, palæstritæ, & arenarij, sicut Thraces, mirmillones, sequutores & retiarij: omnes athletarum, histrionum, & comædorum numero habentur: licet pantomimos à Domitiano sublato, mox à Nerua restitutos, demum à Traiano eiectos: histrionẽsque à Tiberio, & deinde Nerone, ob plurima flagitia Italia pulsos legamus. Thymelicum verò choragium apparatus esse scenarum & histrionũ, quos omnes inter artifices adnumerari, neminem fugit. Et pleraque hoc genus memoriter & expeditè, vt suus mos erat, veterum testimoniis exemplisq; referebat. Cũ verò nos hac admonitione attentiores fa-

Xystici.
*Xysti.**Hypæthra*
Paradromida.
Gymnasia
*tria in Attica.**Thymelici.**Athletarũ*
& histrionũ
species
*varie.**Thymelicum*
choragium.

Et, in legum commentariis versaremur, deprehendimus apud Vlpianum titulo de infamis, thymelicorum, xyfticorum & athletarum, quod tunc non commemoramus, mentionem haud dubiam fieri: thymelicosq; & xyfticos, inter athletas, & eos qui in theatrum prodirent ad edēdas in scena operas, adnumerari: id quod Plarina fuerat praeclare arbitratus, censuissēq; iurecōsultos, quod pugnandi causa in arenam prodiret, & ludicram faceret, non propterea infamię crimen aut notam incurrere. Cuius verbis admoneor, vt verum esse esseam, quod apud Ciceronem refert Æmylianus, artem ludicram & scenas quandoque seuerē, ne equites Romani ludo & arena polluerentur. Tamen si feratur Augustus athletis conseruasse priuilegia & ampliasse, coercitionēque in histriones magistratibus inhibuisse, ita vt in eos animaduersionem non haberent. Græcis verō prodiiisse in scena inter athletas, honori fuit, nec probro datū est: quippe cum Plato summus fuisset athleta, post multiplices victorias se philosophiæ dedit. Verba verō Vlpiani ex responsis Sabini & Calsij hæc fuere: Athletas omnino artem ludicram non facere: virtutis enim gratia hoc facere, & vtile videtur: vt neque thymelici, neque xyftici, neque agitadores, neque qui aquam equis spargunt, ceteraque eorum ministeria qui certaminibus præsumt facris, aut deseruiunt, ignominiosi. Ex quibus liquet, thymelicos & xyfticos à iureconsulto inter athletas adnumerari. Sed quia de pancratiafte, & his qui in sacris certaminibus aquam equis spargunt, mentio fit, qui fuerint hi, & an inter ludiones recepti, adhuc ambigi dubitarique potuit: cum præsertim nullam de his qui aquam, in certaminibus spargunt, mentionem fieri apud veteres, quod meminerim, sciam: nisi eos dicamus fuisse: qui in stadio dispositi, equis sponte currentibus, quod velocius metam contingerent, aquam per vices spargere, itaque illos ad cursum impellere solerent. Pancratiaften verō cum dici volunt, qui luctator simul & pugil foret: quip-

Ciceronis
locus.
Scenici in-
fames apud
Romanos.

Scenicorū
honos apud
Græcos.

l. Athle-
tas. ff. de
his qui not.
infa.

Qui in sa-
cris certami-
nibus a-
quā asper-
gerent.

Pancra-
tiastes.

pe cum alij pugiles, alij luctatores forent, is qui vtroque teneretur studio, pugna scilicet & lucta, pancratiafticus nuncupatur: & vbi exercentur, pancratium. Censuitque Vlpianus ad legem Aquiliam, illum qui dum exercetur, in colluctatione vel pancratio aut pugilatu aliquid oppressit vel occidit, Aquilia teneri. Verba verō Vlpiani ex ea lege, hæc sunt: Si quis in colluctatione, vel pancratio, aut pugilatu, dum exercentur, alius alium occiderit, Aquilia tenetur.

Pancra-
tium.

l. qua ac-
tione. S. ff.
quis. ff. ad
leg. Aquil.

Locus ex Iuuenale de Trulla, quid designet, ex autoritate iurisconsultorum, & aliorum testimonio explanatur.

CAPVT X.

TRULLAS pocula esse & vasa potoria cēferi, haud immeritō plerique existimarunt. Idq; quod à Iuuenale dictum est de trulla, de quo apud eruditos controuersa est, non id credi decere, quod vulgō putarūt: vt de vase in quo alui proluuies effunditur, intelligatur, cum id aliud sortitum nomen sit, & à doctissimis scaphium & la sanum dicatur, verōq; autoris sensu non satis conueniat: sed de vase potui parato, intelligi oportere constat, illudque quàm syncerissimè à poeta dictum fuisse:

Trulla.

Scaphium.
Lasanum.

Laudare paratus,

Si bene ructauit, si rectum minxit amicus,

Si trulla inuerso crepitum dedit aurea fundo.

Locus Iu-
uenalis Sa-
tyra 3.

In quo illū significare haud dubiè putamus, qui postquam calicē exhaust, in ipso fundo, ructu aut sibilo crepitum facere more detestabili non fuit veritus, vbi idem crimē bis arguere satyricæ dignitatis fuit. Vel de eo, qui postquā vini calicem hausit, id quod remāsit, ita elidit in pauimēto, vt resonaret. Quod insolētissimi animi, audacis & petulantis, nimiq; securitatis fuisse liquet: quē abusus apud compotores & helluones impuros, qui scortis vinōq; madidi & epulis distēti erant, Græcis inualuisse multi adnotarūt: ita vt ludus inde cōiuiualis foret, quē cottabifin appellarūt, cum residuū potum in æneas phiales iactarēt: qui si sonantior creperet, se ab amica redamari, & mutuo affectu teneri putabāt. Quod esse probabile, & ab autoris sensu non alienū, ex contextu verborū

Cottabi-
fis.

liquere putamus. Id verò quod de trulla diximus: inter pocula cēseri, scitè admodum à Scævola lib. iij. de legatis definitum est in hæc verba: Seia dulcissimæ poculum aureum quod elegerit, fidei hæredum cōmissio vt darēt: quæ cum in hereditate non sint nisi trullæ, scyphi, modiolus, phialæ, an Seia de his speciebus eligere possit. Respondi, cum omnia potui parata, pocula dicantur, posse. Plinius septimo & trigésimo historię naturalis: Titus Petronius, inquit, vir consularis, invidia Neronis, myrtinam trullam C C C. sestertis emptam fregit, vt mensam eius exhæredaret. Cicero in Verrem V I. actione: Erat, inquit, vas vinarium ex vna gemma prægradi trulla excavata. Horatius quoque in satyris:

*Qui Veientanum festis potare diebus
Campana solitus trulla, vapamque profestis.*

Ex quibus licet æstimare trullam inter pocula & vasa potui destinata cēseri: sicut scyphus, modiolus & phiala, & quam Varro dixit depeftam: Tametsi scyphū Herculis, cantharum Liberi poculum legamus: quo Marius post Cimbricam victoriam potasse assidue dicitur. Fuit quoque heracleum, Herculis poculum, sicut nestorida, quo Nestor utebatur: & grammaticum Homeri carmine celebratum: quæ in Dianæ templo affixa Capuæ visebantur. Notatumq; fuit, inter scyphos, Bœotios palmam tulisse, qui Heracleotici dicti, & Alexandrinas cucurbitas, cum exaruerint, ad vsum vasorū præcipuas fuisse. Fertur L. Crassus orator duos habuisse cyathos Mētoris manu, C. sestertis emptos, quibus ob pudorem nunquam vsum fuit. Et Cornelius Macrus in sacris propinare electrina patera, quæ in medio Alexandri vultum; in circuito verò breuib; signis omnem historiam & bella cōtinebat. Præter quæ vinaria vasa à Græcis celebrantur, crosus, bicus, gaster, gasterium, bicarium, cypellū, amphicypellum, cyphela, & quod hodie seruat nomen bauealium, diuersorum generum: & cymbium navis instar: propterea dactylosum, ex proiesturis digitorū nuncupatum, guala, dynos, cyborium, cotyle, encotyle, cadus, & cadiscus & theryclia nō incelebres, quibus Dionysius sibi fectur. Id autem quod populari sermone de trulla secus dictum est, ab eruditis hand immeritò perperam iudicari.

Succurrit

Succurrit tamen in hac re notare, quod Pomponius iureconsultus de auro & argento legato memoriæ prodidit, legatis vasis etiam scutellas & promulsi-daria contineri: in quo animaduertimus, promulsi-daria, vasa quibus mulsam continetur, nuncupari. Et licet Græci εινωμίσμα & μαινερατον mulsam vocent, Vlpianus tamen de vino & oleo legato, vini appellatione putat mulsam non contineri, εινωμίδα verò contineri.

Exempla frugalitatis priscorum, Et quàm paruo victu contenti fuerint, Et quando luxus primum urbem inuasit.

CAPVT XI.

Priscæ frugalitatis & abstinentiæ, qua veteres vsi fuerunt, multa & magna nobis documenta sunt. Siquidem & vini vsus adeò mulieribus interdictus fuit, vt vinum bibisse perinde esset, ac si in adulterio aut graui crimine deprehensa, capitali iudicio plectenda foret. Inoleuitq; vsus, vt cognati afinésque mulieribus osculum ferrent: scilicet, an vinum bibissent, vt ore explorarent. Idem Masiliensibus & Milesiis, pluribusque Græcorū & barbarorum gentibus, apud quos hydropotæ fuere mulieres: nec mulieres modò, sed & viri abstemij. Apud Troglodytas licet reges mulsam bibant priuilegio honoris, vulgus tamen abstemium est, & aquam potat cum paluro. Quod & viris æquè Romæ criminofum fuit, ad annum vsque trigésimum: seruo verò interdictum penitus, nisi sacrorum causa solennibus festisque diebus. Quem osculandi quotidianū vsus postea Tiberius Cæsar edicto inhibuit. Legimus Romulum vrbs conditorem, quòd in conuiuio vinum non biberet, à conuiujs increpitum. Et Quintum Coponium, quòd vini amphoram ei cuius suffragio magistratum petebat, dono dedisset, ambitus fuisse condemnatum. Proditurque memoriæ Egnatius Metellus vxorem, quòd vinum biberat, fuisse necasse. Et Cneus Domitius mulierem, quæ visa est plus vini bibisse, quàm valetudinis causa deceret, dote multasse. Et matrona magna natu, quòd clauis cellę vinarię resignasset, inedia mori coacta. Lucius quoque Papyrius imperator aduersus Samnites dimicaturus, victori Ioui pocillum mulsæ pro re magna votum fecisse dicitur.

Promulsi-daria vasa.

*εινωμίδα
μαινερα-
τον.*

*Vini vsus
mulieribus
interdictus.*

*Troglody-
tyta.*

*Vxorès nec-
cata ob vi-
num potiss.*

*Depefta.
Heracleū.
Nestori-
da.
Grammati-
cum pocu-
lum.
Heracleo-
tici scyphi.
Cucurbita
Alexan-
drina.*

vt nullo cibo nisi lacte victitarit, & Moschus Antinolus sophista solis cariscis vesci solitus, Pueris quoq; & iuuenibus, vt verecūdiore essent, in magistrorū & affinium conspectu foris cœnitare: viris autem, vt frugalitatis & parsimonix documenta darent, propalam cibum capere, consuetudo fuit, torūsq; illis ex vluua palustri fiebat, aut stramento, hyemēq; ad focum, æstate verò in propatulo & sub dio, neque vltra nouem singulis lectis cœnitabāt, illōsq; lautioribus vesci cibis non sinebant. Nā carnis aridæ, aut lardi pōdo tria, & falametorum libram quotidianis fercūlis apponere criminofum erat. Siquis vltra apponeret, lege plectebatur. C. Fannij consulis lege, ante tertium Punicum bellū introductum est, ne quid volucrum præter vnam gallinam, quæ altilis non esset, apponeretur: vtq; modus cœnarum luxuria non diffuere. Singulis diebus præterquam Saturnalibus, & Romanorum ludis, vel plebeis, denos asses, qui domesticis cœnis impenderēt, præiniuit. Tantæq; frugalitatis faere, vt mensam quanuis parcam, omnino vacuam tolli non ficerent: sed ad cohibendum appetitum semper aliquid reliquiarum, quod postera die cœnam iuaret, superesse voluerant. Quāq; & mel initiq; conuiuij ministrari, in secun-
dis verò mensis poma simul & mel dari consuevere. Quam victus parsimoniam Athenis quoq; seruari tradiderant. Nam Dioscuris in Prytæneo prandiū parabatur: in quo nisi oliuæ, caseus & porrum dabatur obsonium. Et à Platone in lautissimis cœnis, sal, oliuæ, caseus, porrum, atq; olera tantum ex agris iubentur apponi. Ac festis diebus pueri modesti, cum verecūda grauitate, maiorum laudes decātare, grandiorēsq; natu summo obsequio vereri, illōsq; à conuiuiis domum reducere solebant, militiæ & colendis agris adeo intenti, vt illustria inde cognomenta ferrent: agrūmq; male colere, aut minus arare quā vertere, cœforia nota putabatur. Cūq; octo dies culturę agrorum impenderent, nonum vrbibus & nundinis destinarunt: tæti priori quo, frequentiores Romanis nūdinis, & tertio quoq; die mercatu frequenti nonnulli cōuenisse dicant. Q. Cincinnatus ab aratro ad dictaturam vocatus, postquam domitis hostibus triumphans vrbem iniit, licet non ex imperij maiestate

Lex Fanniana.

Saturnalia.

*Ratio administranda mensæ.
Dioscuri.
Cœna Platonicæ.*

Agricultura apud veteres.

aratum tamen sumere, & agrum colere non dubitauit. Curius Dentatus cum à Samnitum legatis adiretur, rapa sibi parare obsonium inuētus est, cui duos calones in castris fuisse asserunt, cum summā imperij gereret. M. verò Antonio consulari V I I I. seruos, Carboni V I I. & M. Catoni cum in Hispaniam consul duceret, I I I. solum ministrasse. Fertur quoq; Ælius Catus consul, cum in fistilibus cœnaret, legatos Ætolorū vasa aurea offerentes repulisse. Atque Epitus poëta, qui primus Latinorū heroica attigit, adeo victu fuisse tenui, vt in Auentino domuncula & vnus ancillæ ministerio cōtentus fuerit: nec tamen id sibi turpe quisquā aut dedecori putauit: siquidem paupertas tunc solida laus censebatur, & vera virtus. Quam rem æstimare licet, quod Æliorū familiam, & Taberonum, quum decem & septē eiusdem cognominis forent, modicis edibus cum vxoribus & liberis eosdē lares incoluisse, eundēq; agrum Veientanum arasse, exq; eius fructu victitasse legimus. Modūq; agrorum vltra septē iugera excedere, aut denas argenti libras viro triūphali in supellectili esse, pnciosum erat. Intra bina enim iugera possidere satis visum, ita vt decem millia grauis æris, maximas putarent diuitias. Quinetiam adeo parci fuerē & tenues, vt non minus crimini darent, indomitas cupiditates non refrenasse, aut paternam non seruasse paupertatem, quam ingentes maiorū facultates largitionibus abligurisse, multiq; oleribus leguminibūsq; contenti, absque esu carniū sepe victitarint, documenta frugalitatis & abstinentiæ insignem memoriam posteritati exhibentes. Quam etiam Græcis solidæ laudis & veræ commendationis fuisse multi adnotarunt. Legimus Thebanum Epaminundam tot victoriis clarum imperatorem, adeo diuitiarum abstinentissimum, vt vnica veste contentus, siquando vetustate collapsam refarcire opus foret, domi clausum se teneret, quē Thebani publica impensa & ære collato ob inopiam extulerunt. Aristides se magis gloriari paupertate publicè testabatur, quā reliqui diuitiis. Hippas quoq; philosophus Elæus, ad id inopie deuenit, vt vestem, annulū, crepidas & soccos, quæque cultui erant necessaria, ne quid temporis deperiret, suis manibus elaboraret. De Lamacho fertur, quoties ab

Frugalitatis exemplum apud Romanos.

Paternæ paupertatis conseruatio.

Exemplum frugalitatis apud Græcos.

Atheniensibus dux creabatur, pro pallio & crepidis mutam ab amicis pecuniam sumere, quum vnde cōpararet non esset. Crates, Diogenes & Antisthenes, alijque produntur philosophi, abiectis diuitiis, pera & baculo contenti vixisse. Phocion, Pelopidas, Socrates atque Ephialtes, pauperrimi & in cultu tenuissimo vixere, omnium tamen optimi atque iustissimi. Adeoque luxuriam & molliorem cultum detestati fuere, ut Thebis columna in templo statuta fuerit, in qua dire execrationes in regem Menin, qui molliorem vitæ cultum inuenit, cōtinebantur. Postea paulatim frugales mores defluxere, paupertasque probro haberi cœpit: luxuriæque peregrinæ inuictum malum ad effeminandos animos, ab exercitu Asiatico in urbem primum inuectæ, mores infecerunt: sicut aurum Persicum, fugato Mardonio Atheniensium animos labefactauit, & dira tabe infecit. Inde illecebræ libidinum, & rerum secundarum luxus, in omnem licentiã grassati, Primitiue Iones, vnguenti coronarumque & secundæ mensæ consuetudinem inuenire. Tum vestis stragula, mēsaque ac citharæ eburneis pedibus infidetes, inæstimabili censu cōparatæ: epulæque lautiores, & præter epulas psalteriæ, ludiones, & alia cōiuiis oblectamēta inuenta sunt. Hinc peregrina obsonia, remotiorumque litorum pisces, & magno censu comparatæ dapes, ferculæque festertium millies æstimata, & gulæ nouissima irritamenta, aliæque exquisitissima condimenta, & ventris prodigia inuenta sunt, ut nisi quis illa apponeret, sordidus & parum lautus haberetur. Adeoque luxus excreuit, & eò processit luxuria, affluentibus diuitiarum copiis, ut obsonia lautiora, maiorisque epularum sumptus, & magnas effusiones edicto coercere, & luxuriosos apparatus pluribus legibus inhibere necesse fuerit. Hinc Fannia, Orchia, Didia, Oppia, Cornelia, Ancia & Iulia, leges ad cohibendam luxuriam victus vestitumque, & cœnarum immodicos sumptus, latæ sunt. Hinc censorum edictis, vulua, vertina, abdomina, & glires, epulis & conuiuiis inhibita. Quod & Lycurgum factitasse nouimus, qui cōiuiorum apparatus & mensas lautiores velut cupiditatum incitamenta sanctionibus inhibuit: sæpiusque abrogatis legibus nouæ postea editæ fuere. Et quanuis Antiochia

Vnde corrupti mores primū.

Leges ad cohibendam luxuriam.

rege victo, P. Licinius Crassus & Iulius Cæsar censores, nequis vnguentis exoticis venderet, pœnis inbibuerint, exemplo Lacedæmoniorum qui vnguentarios vrbe exegere: & quauis M. Antonius, & L. Flaccus, quod legem de coercendis epularum sumptibus antea latam, Duronius tribunus plebis abrogasset, senatu eum amouerint: tamen Q. Aelius Tubero prætura deiectus fuit, & despectui habitus quod in funere Africani populum Romanum publico epulo hædinis pellibus & testis Samiis, ac lectis ligneis excepisset, quod incultam parsimoniam in rebus publicis non exhorruisset. Sicut de Cleomene fertur, qui amicorum cuidam subiratus fuit, quod hospites iure nigro & pane igni durato, Laconico more ad epulas admisisset. Licet Cato senior quod pellibus hædinis in publico epulo pro stragulis usus esset, non mediocrem laudem tulerit: quod frugales mores & continentissimos exemplo iuaret. Fertur tamen Tiberius Cæsar, quum de coercendo luxu legem ferre vellet, nec coerceri immodicos sumptus videri posse: satius duxisse omittere quod assequi nequiret, quam tentare turpiter quod postea non efficeret. Sisti deinde res non potuit, quo minus tacito consensu defitutis moribus, sumptuariæ omnes leges abrogatæ fuerint, quum nullus esset sumptibus modus, luxusque: & ignavia nullis præscriptis finibus, in voraginem & gurgitem vitiorum ad nefas usque adeo processerint, ut diuina & humana prophanarint, populoque simul & plebi grauem perniciem attulerint.

Leges sumptuariæ paulatim abrogatæ.

Que sint pura & lecta hostia in deorum sacrificiis, & que victima quibus diis dicatæ fuerint.

CAPVT XII.

IN sacrificiis deorum fuit pontificalis obseruatio, ut duo Ius hostiarum generibus diis sacra fiat: uno, in quo cum litabatur, voluntas dei per exta exquirebatur: altero, in quo sola anima deo consecrabatur, que hostia animalis dicta. Hæ frequetes fuere, ouis, sus, capra, bos, galina, & anser, quas cum immolabat, nisi pure essent & lecte, ad rem diuinam non proficere putabant. Fuitque opinio, potius ex hædis & agnis, quia mites sunt, quam ex gallina ceis, sub & tauris, quoniam animo abundant, deos consuli, & fu-

Duo hostiarum genera.

*Lectæ ho-
stia.*

*Sacrificiū
à Numa
constitutū,
Fornacali-
bꝫ Græci.*

*Crithologꝫ
Quirinalia
sue cuique
deorū victi-
mæ & sacra.*

*Iupi. pro-
digialis.
Sacra Ne-
ptuni.*

Vitula.

tura prænosci. ideo ouili pecoris hostiam non ab ampli-
tudine, sed quia animi est placidioris, pōtificis maximam
duxerunt. Lectæ autem dicuntur hostiæ, maiores & vber-
ius depastæ, quæ claudæ, morbosæ aut vitiosæ non sunt,
(quia pernosci, nisi ex sana victima, futura non possunt)
quæ ve fixam aurem, vel caudam aculeatam, aut linguam
nigram non habent. Numa Pompilius deos fruge coli, &
mola salsa supplicari instituit, quâ molâ ex farre, sale &
aqua composuit, sine qua nullū sacrificium ratū fieri cō-
suevit. Atque id far, nisi tostum esset, ad rem diuinam non
esse purū statuit. Ideo Fornacalia & religiosos dies, ac
ferias quibꝫ far in fornacibꝫ torrebāt, seruari iussit. Græ-
ci verò nō far, sed hordeī primitias, libūmq; & placentas
ex hordeo diis offerri, hordeūmq; sale inspersum, in
primis aræ infundi satius duxere, sine quo, salis cære-
moniis, nullum sacrum fieri poterat, illique qui primi-
tias eiusmodi colligebat, crithologo dixere nomen. In
quibus Fornacalibus qui non fuerant feriatī, quique in
sua tribu, vt erat cōstitutū, sacrū nō fecisset, in Quirina-
libus sacrificio expiare cogebatur: idcirco Quirinalia
stultorū ferias dixere. Atque omnibus ferē diis suæ victi-
mæ, & suæ sacra constituta sunt, quæ præterire & trans-
gredi non erat fas. Nanque aliena hostia dii non placan-
tur. Quippe Ioui tauro, verre & ariete sacra facere non
licet: quia soli Neptuno, Apollini & Marti taurus im-
molatur, tamen flaminis vxor omnibus nundinis Ioui a-
rietem mactet, & triumphī die Ioui taurus hostia dicata
sit. Et apud Homerū Vlysses immolauit Ioui arietem. Lu-
piter verò prodigialis mola salsa & thure placatur. Ne-
ptuno pleraq; gēs de nigro tauro, Troeznej de fructuū
primitiis sacrificant, Græci de cruribus taurorū: Vlysses
ariete, apro & tauro litauit. Athenis autem licet octauo
die mēsis cuiusq; Neptuno sacrū fiat, nō tamen de tauro
semper. Neq; Apollini sēper Græci tauro, sed multipli-
cis generis victima sacrificāt. Nanq; Homero teste, alius
tauro, alter ariete, aliquis hircō sacrū fecit. Ex bobꝫ ve-
rò, vitulis & pecudibꝫ, laudatissime vitulæ ad deorū pla-
camenta habentur. Ideo Ioui à flamine omnibus Idibus
bos candidꝫ, & ex agro Falisco vel Meuania immolatur.
Nanq; illos ad victimas farciunt, & deorū seruant sup-

plicio. Bos tamen iugo subactus, sacrificio nō est purus.
scetus verò bouis trigesimo die, pecoris septimo, suis ve-
rò nisi decimo à partu die puri habentur: ideo sacres di-
cti. Creditūmq; est, bouē quinquennalē, insignā Ioui vi-
ctimā: & pecudes cum bimæ sunt, sacrificio maturas fieri.
Lege autē Solonis de boue nulli deo sacrificari licet:
quia cū animal sit innocuum, & agrorū cultui deditū,
in sacris mactari vetuit: quippe veteribus tantæ venera-
tionis erat, vt æquē capitale esset bouem quàm ciuē ne-
casse. Ægyptij boues ruffas Typhoni mactant, Arabes
pingues camelos in ara ignoti dei: sicut nupturę virgini-
bus camelis sacrificant, Heroibus verò tauro, capro &
ariete litāt. Fertur tamen Pythagoras præter à se instituta
& præscripta quandoq; bouem Musis, Ioui autem gal-
lū albis plumis immolasse. Solida vtilia, nisi cæsis tribus
hostiis, tauro, ariete & verre, pura non habentur: sed ta-
men vt hi omnes, solidi firmique sint: nam vitulos aras
humeris hominū allatos, & claudicantes, & cuius cauda
ad articulū suffraginis non pertingit, non litare animad-
uersum est. Idq; apud Ægyptios seruari tantis cæremoniis
vt linguam boui exerendo, & caudæ pilos exploran-
do, si vel vnū pilū nigrum repererint, hostiam tanquam
impuram nō admittant. Græcis autem tauri an puri sint,
farina explorantur, caper ciceribus, capra frigida aqua.
Ruminales quoq; hostias nisi bidentes fiant, non esse pu-
ras consentiūt omnes. Ambaruale verò sacrū, nisi de por-
ca scæcūda & grauida, aut vitula, fieri non consuevit. Est
autem sacrū ambaruale, cū arua & segetes solenni vi-
ctima lustrantur. Eam victimam maturis frugibus ter cir-
cum arua ducere conuenit, omnēsq; post eam clamantes
sequit: ex quibus vnꝫ querna ornatus fronde, cū solenni
salutu, composito carmine Cereri decantabat laudes: ac
postquam lacte, vino & fauo libassent, antequam fruges
metèrent, porcā Cereri immolabant: quæ præcidanea
dicta est. Fuitq; memoriæ proditum, à suilli pecoris ge-
nere immolandi initium Romæ primū factū: eo argu-
mento, quòd sus scæderibus & sponfalibus adhibetur, &
in initiis Cereri mactatur. Et quamuis in sacris Cereris
vinū adhibere nefas sit, in hoc tamen sacro de vino li-
basse pontificales libri non vetarunt: quam quidem im-

*Bos iugalis
Victima tē
pestiua.*

*Lex Solo-
nis de boue
non sacrifici-
cando.*

*Heroibus
quibus ani-
malibus li-
rabatur.
Hostiæ so-
lida.*

*Ambarua-
le sacrum.*

*Porca præ-
cidanea.
Immolandi
initium Ro-
mæ à genere
susillo.*

Cybeli porca immolabatur.
Exercitus lustratio.
Galli.

Sacerd.
Bellona.

Aegyptij.

Britanni.
Iupiter Abretanus.

Hysteria.

Aesculapio

Animalia alia aliis diis dicata.
Libero.
Minerva.

molari ab eo qui mortuo iusta fecisset, crimen admitti putabatur. Deorum quoque matri nullum sacrum nisi de porca fieri permissum. Et lustrari exercitum nisi sue, oue & tauris qui puri essent, non erat fas: qui postquam ter circum instructas acies ducti erant, praecedente pompa, & gressu composito, Marti immolabatur. In sacris dem Phrygiae, quae matuta & mater deum dicta est, cui Galli exerti membra secebant, cymbala pulsantes, porcam tanquam impuram hostiam Romani non admiscere: apud cuiusdem supplicantes: filiis bona exoptare vetantur matres, nepotibus non utique; Bellonae sacerdotes non animali hostia, nec victima, sed suo cruore sacrificant: gladios enim distractos utraque manu tenentes, humeros sibi & lacertos tanquam phantasi discant: hoc sanguine litari & crimina expiari putant: Luna tantum & Libero suem, reliquis diis boues mares, vitulosque & anseres immolant: capram tamen aut hircum nullo modo. Contra vero Britanni, quibus leporae, gallinae & anseres in caenis apponere, aut diis offerre lege vetabatur. In Mysia Abretani Iouis templum est, in quo suem comesse aut mactasse, scelus erat infandum & piaculare. Idem apud Phoenices, quibus per omne tempus suis abstinere praecipitur. Fertur vero in Thesalia Castiniensis Veneris phanum fuisse, & aliud in Sida Pamphyliae, & in Aspendo Argiuorum, & Argis, in festo quod Hysteria dicitur: in quibus praeter instituta morsque aliorum, sues mactare licet, cum in caeteris nullo modo fas sit. Solum apud Tuscos in Aegypto, ubi Venus cornuta colebatur, vacca Veneri immolabatur, & in Nitroica praefectura, ouis. In Aesculapij sacris nisi caprae & gallinae immolantur: haecque ad rem divinam luteo rostro & pedibus, purae non sunt: nigrae vero & imparibus digitis, idoneae. Astris & stellis volucres dicatae fuerunt, Ipsi anser, gallus Nocti & Laribus, nonnunquam porcus: sicut equus Soli & Marti, Luna taurus, Iunoni agna, Veneri columba, & capra Pani & Mineruae, Diana vero cervae. Quamquam Libero, vino, melle & lacte, interdum capro & hircu sacrum fieri novimus. Mineruae vero nihil caprini generis, sed vaccam, aut boues iniuges: & Iunoni apud Lacedaemonios capram immolari, quare & Ἰουροειρος dicta.

Graeci vero Mineruae iuencam saepe indomitam auratis cornibus mactarunt. Pyrrhus tamen dum splene laborantibus medetur, albo semper gallo sacrificavit. Soli vero in Apollonia oue, Pani & Sylvano porco nonnunquam lacte litabatur: Fauno agna vel haedo, Priapo agno. Obseruatque: a Massagetis est, ut reliquis diis posthabitis, Soli equum immoleret: Sicut a Sauromatis, ut equas diis patriis mactent. C. tamen Caligula eo vesania processit, ut sibi tanquam numini sacro, fastianos, phoenicopteros & pavones mactari iusserit. Athenienses tamen annua solennia Mineruae, non capra, nec boue, sed tauris & agnis exhibere solent. Persicae vero Dianae boue lampadi caractere notata: Tempestati autem, pulla. Tradunt quoque in parte Africae Mineruae sacrum fieri, ut sine victima puellae invicem sustibus decernant. Persae quoque equum Marti, Carmani asinum, Lusitanum hircum, Latini picum, Lacedaemonij equum, frequentius canem, Sabelli taurum immolabant. Romani equum dexteriores bigae, Galli cisalpini verrem, diverso quique consilio ritumque: ita ut a Phaselitis, quae in Pamphylia gens est, piscibus tauris Marti & diis immoletur, & a Bœotiiis copaide coronata, ab aliis thynno. Ad Opertanea vero sacra, nigrae gallinae non videntur purae. Fuere autem sacra Opertanea, quae seorsum ab hominum conspectu in operto sunt. Cereri, Apollini & Baccho capris sacrum fieri decere nonnulli putant: sicut Veiovi, quae Apollinem dicitur, ritu Romano capra immolatur. Herculi & Cereri duodecimo calende Ianuarias, suae, panibus, & mulso sacrum fit: si tamen sus pignas sit, aliter non habetur pura. Et in fordiciis, nisi pignate boue pontifices litare non solent, quae etiam dies in Fastis Ordicalia dicitur. Lares canum pellibus ideo ornatur, quia domus fidei custodes sunt, & alienis formidolosi, domesticis vero blandi, atque ad nocturnos strepitus solliciti, sicut canes, qui floribus & sertis, thure & fruge coluntur: quorum aedes in capite Martio ab Aemylio Regillo pretore dicata sunt. In quorum sacris id custoditur, ut libertini sacerdotes sunt, quae Augustales dicitur, nihilque de sacrificio extra aedes mittatur foras, sed intra domesticos Lares omnia absumat: sicut cum sacrum Vulcano fit, quod Protervia dixerunt, nisi victima, & quodcumque superest igni detur, sacrificium pollui putant. Domesticis vero Laribus

Soli.
Pani.
Sylvano.
Fauno.
Priapo.
Massagetis
Sauromatis
Athenienses.
Persica diane.
Tempestati.
Minerva.
Aphrica.
Minerva.

Opertanea sacra.
Baccho.
Veiovi.
Herculi.

Fordicidia
Ordicalia.
Lares.

Sacra Larium.

Protervia.
Domesticis Laribus.

*Cynacia.**Lupercalia.**Canicula sideri.**Pro frugibus.**Marti.
Bootij.
Cares.**Isidi.**Plutoni.**Proserpina.**Auerno.**Erebo.**Sacra absq; vino.**Rumina.**Flora.**Vesta.*

rerum dabantur primitiæ, sæpe etiam porcus, tametsi hostilibus Laribus, quod ab his hostes arcerentur, sæpe immolauit antiquitas. Gynæciæ Romani pro his qui domi nascuntur, canem immolant: sicut Græci Proserpinæ, & Dianæ Sabæi Est autem Gynæcia, quam Romani Bonam deam vocant, quæ ex corruptibilibus generationes facit: cui quum res diuina sit, optant nemini bonū euenire qui domi nascatur. In Lupercalibus canem immolari mensē Februarii, quia lupo canis infensus est, & in expiationibus cane litari legimus, atque ad placandū caniculæ sid⁹ frugibus inimicum, etiam mactari canes: quas, si ruffæ non sunt, puras non putarunt: quod sacrum, canarium augurium nuncupant. Pro frugibus quoque & pecoribus, vt rubigo auertatur, lactenti catulo sacrum fieri cōuenit. Idq; Rubigalibus per Quirinalem flaminem sacrum extra urbem fieri, in quo super exta canis thus & merum infundere mos erat: quos etiam catulos recens editos, tam in adiciilibus quam deorum cœnis sæpe adhibuere. Apud Lacedæmonios Marti immolabatur canis. Et Bœotij, cane in duas partes dissecto per medium, iræ expiatio fuit: idem & Caribus, vt exta canis diis offerre in vsu haberēt. Viuas etiam canes cruci affigi, atq; inter ædes Iuuentutis & Sumani, singulis annis anser infidente, deferri vulgo proditum est: quæ crux nisi ex sambuco fieret, sacrum ritè fieri minime putarunt. Isidi anser propria victima dicata est, Plutoni taurus, Proserpinæ iuuenca, & bos fuluus Auerno. Vlyses verò apud Homerū ariete & oue nigra Erebo sacrificauit. Sed necessentem administrari, nec oues tondere, nisi catulatio prius fieret, vlllo modo licuit. Vinum in sacris Cereris adhibere nefas est. Primitias verò frugū Cereri, vinum verò nouum Baccho dare conuenit: quibus vesci, priusquam sacerdotes illa libassent, minime fas erat. In sacris deæ Ruminae inferre vinum, expiatione dignū fuit: quippe illi sacrum facientes, hostiæ lac, non vinum infangebant. Et in sacris Floræ, quam Bonam deam nuncupant, cum vinum libant, lac fuisse dicūt. Vestæ quoq; non vino, sed de Numicio flumine libatur, quibus dieb⁹ mensē Iunio molæ frumentariæ & asini fertis & pane coronantur: ad cuius templum iuxta forum nisi nudo pede acco-

dere non conuenit: sicut in ædem Dianæ apud Cretenfes, quam Britomartam nominant. Proditumq; memorię est, Romulum nunquam vino in sacris, sed lacte libasse. Athenienses quoq; Mnemosynæ, Auroræ, Soli, Lunæ & Vranæ, non vino, sed aqua mellæ diluta sacrificant. Vbi vero in sacris vina libare diis necessum erat, ex græca & impudata vite, seu fulmine tacta, aut quæ vulneratis pedibus calcata, vel immunditie polluta fuerat, aut iuxta quam homo laqueo pependerit, quæque circuncisis vineis profluxerat, vina libare diis, infastū erat. Thasiis verò, nisi vino libaneo odore thuris diis prolibabatur, & in Alope in æde Eumenidum nisi mullo libare, & pro coronis florib⁹ vti permillum. Victimę maiores dum immolantur, auratis cornibus procedunt: minores, coronatæ offeruntur. Est quoq; obseruatum, vt si cum vinum hostiæ fundendum foret, potius molam aut fruges in caput spargerent ordine præpostero: aut si cum hostia ad aras ducitur, vehementius fuisset reluctata, ostendissetq; se inuitam altaribus admoueri, vel ab ara aufugisset, vel percussa mugitum dedisset, aut in aliam corporis partem quam oporteret, cecidisset, piaculare sacrum & triste auspicium faceret, quasi inuitis diis offerri videretur. In qua re animaduertere licet, apud Hermionenfes boves præferoces facili ductu à ministra sacrorum peructusta muliere, sponte ad sacrificium duci & immolari. Iones tamen contra instituta morésq; sacrorum, tunc maxime hostiam litare, & diis gratam fieri putabant, cū inter immolandum taurus mugitus daret. Funestamq; familiam, aut hominem funere pollutum, nec ædes deorum dedicare, nec publica sacra facere posse liquet, nisi in Lemuralibus & Parentalibus: in quib⁹ inferiis dii dare inferias vsus obtinuit: quo tempore ædes deorum clausę iacent. In Lemuralibus fabam noctu iacere vsurpatum est, Lemures se ex domo eiicere clamantes: quam nigram esse conuenit: ipsamq; lotis manibus, & pede nudo per ora versare, & post terga reticere, arisq; tinnitum facere, vtque Lemures fabis redempti, domo abirent, nouies orare. Idque Maio mensē tribus noctibus fieri, donec solutis religione animis, manes expiatos ducerent. In Parentalibus assumere fabas vsus obtinuit, sicut in perugiliis cicer.

*Qualia vbi
na libabatur
tur diis.**Thasij.**Eumenides
Maiores &
minores vbi
ctima.**Signa tristis
auspicij
Hermione
ses.**Iones.**Lemuralia**Parentalia.
Cena fe-
rales.*

*Feminini
generis vi-
ctimæ po-
tiores.*

Aegyptij.

*Romano-
rum mos.*

*Victima
fœlitie.
Thucydi-
des, lib. 1.*

Djmanes.

Ac ferales cœnas lentescq; & offas ad sepulchra illorum ferre, quibus parentare ius erat: quæ etiam Feralia à ferendis epulis dicta sunt, quas in defunctorum sepulchris super nudam siliem apponebant. Notatúmque fuit in omnibus sacris, fœminini generis victimis esse potiores: itaque si per marem litari non poterat, fœmina succidanea dabatur, non econtrâ. Nam si per fœminam hostiam minime perlitatum foret, succidaneam adhiberi nõ licebat. Apud Aegyptios fœcus, quibus fœminam hostiam immolare est habitum nefas, barbaris quoque circa montem Caucasum, & apud Derbices Persicam gentem, fœmininum animal victimam dare, aut eius carnibus vesci, sub graui documento vetabatur. Si tamen primis hostiis non litassent, aut si primum negligentia vel casu non recte inritum aut curatum sacrum foret, illas denuò augeri & sæpius ad expianda numina permittitur, donec rite perlitatum animaduertent. Illud quoque non omitendum, consueuisse Romanos pro rebus quas cito expediti cuperent, ætate grandioribus hostiis: ubi verò rem augere vellent & produci, iuniori victima sacrificare. Vnâque hostiam nõquam duobus diis aut incertis, sed certo numini immolare, superisque impares, inferis vero pares. Quotiesque aliquid inuentu rarum aut difficile sacrificio adhiberi oporteret, illud cera vel pane effectum apponere satis, simulacrâque eiusmodi ficta & commentitia, ac si ipsa res repræsenteretur, eandem vim vigorémque habuisse: id quod à Græcis obseruatum cõperimus. Cum enim Cyziceni nigram bouem Palladi quotannis immolarent, & pressi obsidione, bouem comparare nequirent, ex frumento illam effinxere, eoque pacto perfoluto voto, numen expiarunt. Athenienses quoque in festis Iouis Milichij, quæ Dialia vocant, extra urbem sæpe non veras victimas, sed cõmodè effectas obtulere. Vtque si pro infantibus immolandum foret, non grandis, sed minor hostia mactetur. Notatúmque & illud est, in deorum Manium sacris auersa & tristia auspicia, aut dira & nefanda, magis fausta & felicia esse, itaque in his sacris potius est non litare, quàm litare.

Que origo censorũ, que ve potestas, & ex quàm paruis initiis in quantum magnitudinis deuenit. CAPVT XII.

Censorum origo licet à paruis initiis orta, eò tamen creuit, ad tantúmque fastigium deuenit, vt morum disciplinæq; Romanæ, decoris dedecorisq; discrimen, ve stigaliæque, & publicorũ locorum priuatorúmque arbitrium sub illius cura & potestate foret: totiúsque reipublicæ circa morum disciplinam supremum ius haberet. Fuere enim M. Geganio Macerio iterum, & T. Quintio Capitolino quintum consulibus, primi censores suffragiis populi creati Papyrius Semproniusque, tametsi Seruium Tullium, à quo iura militiæ constituta sunt, primũ censorem fuisse nõnulli credant, quòd populum Romanum primus censuisset. Qui magistratus etsi à principio quinquennalis, postea à Mamerco Aemylio dictatore cautum fuit, vt annua & semestris censura foret. Cuius rei causâ ipse Aemylius, quòd veterem censuræ statum citra præfinitũ minuisset, à proximis censoribus tribu motus, & ærarius factus est. Ad quam licet à principio admitterentur patricij solum, postea P. Philone dictatore alter censorũ, deinde Q. Pompeio & Metello consilibus, vterque ex plebe censores creati. Demum eò dignationis venit, vt nisi clari illustresque, post triumphos & consulatus illam expeterent. Hi ergo celsi populi & lustri faciendi causâ ab initio creati, eò processere, vt maximarum minimarúmque rerum, præcipuè circa morum disciplinam, cognitionem, animaduersionemque haberet. Nam de iuramento cognoscere, & in periuros animaduertere, epularum sumptus cohibere, senatores legere & cooptare, summotis indignissimis, & honestissimis allectis: principem senatus constituere, immeritòsque propter turpitudinem sordescq; vitæ, senatu vel tribu amouere, notisque & ignominii afficere, aut in Ceritum tabulas referre, etiam ædilem quæstorémque, tum illos qui agrum male colerent, aut incuriosè haberent, perditòsque & profusos nepotes, parúmque honestis moribus viuentes, aut verbis inciutilibus loquentes, ærarios facere, censoriæ potestatis erat. In quo id fuit seruatum, vt motis è senatu notas ascriberent, & demerita notarent, quod lege censoria cauebatur, cuius verba ascripti:

*Censores
primi.*

*Censura ini-
tio quin-
quennalis,
postea an-
nuæ.*

*Censorum
munus.*

Censores populi soboles familiâsq; censento, pecuniâsq; orbis, templa, vias, ærarium, vectigalia tuento: populiq; partes in tribus distribuunt, & pecunias in ciuitatis ordines partiunt, equitum peditumque prolem distribuunt, cælibes esse prohibent, mores populi regito, probum in senatu ne relinquunt: bini sunt, magistratum quinquennium habent, reliqui magistratus anni sunt, eaque potestas semper esto, & infra. Referant enim censores in Ceritum tabulas, illos quos ignominie causa suffragiis priuabant: qui quidem censores ciues sic notabant, vt qui senator esset, ob crimen eiceretur senatu: qui eques, equum publicum venderet: qui verò plebeius, in Ceritum tabulas referretur. Obseruatumque, vt quem censores senatu amouerent, nota quoque & ignominia perstringerent: eaq; que ad publicam disciplinam pertinerent, lege edita statuerent. Denique eò dignationis venere, vt omnium magistratum principem locum tenerent: ad eamque nisi viri consulares & maximis functi honorib; admitterentur nulli. Quinetium vitam singulorum & mores inquirere, exceptisque consulis, præfecto vrbs, rege sacrorum, & Vestalibus virginibus, circa disciplinam morum in omnes magistratus conferre & animaduertere poterant. Quæ censura apud Siculos quoq; magni nominis fuit: nam quum omnes Siculi ex censu tributa conferant, omnis potestas æstimationis faciendæ censori permittitur. Hanc etiam institutionem Carthaginensibus fuisse accepimus, vt illi præfectum morum & vitæ magistrum habeant: quem ferunt in Hamilcarem animaduertisse: congressumq; cum Hasdrubale tunc in primo flore ætatis veruisse, quia multi obloquebantur, quod parum integra fama essent. Apud Argos verò, si quis in re quærenda negligens foret & remissus, aut si desidiosus & segnem viderent, rationem vnde victum quæreret, apud magistrum qui loco censoris erat, reddere cogebatur, quod Areopagite Athenis sæpe exequuti sunt, vt quid quisq; Atheniensium ageret, & quo questu viueret, magna cura inquireret. A Nabathæis seruatum legitur, vt negligens & remissus, qui opes paternis minuisset, pœna multaretur: cui verò res esset auctior, daretur præmio. Id quod Draconis lege cauebat, vt qui

Censores. in quos magistratus censebant. Siculi.

Carthaginenses.

Argi.

Negligens multatus.

ocij damnatus esset, capite lueret. Amasis quoque Aegypti rex, inter cætera constituta, præcipua lege cauit, vt vitæ rationem prætor à quocumq; exquirat, vt si quis turpi questu viueret, velut facinorosus noxam lueret. Quam legem Solon imitatus fertur, præcipue cauendo, vt qui malis artibus degeret, cuiq; ocio periret dies, pœna afficeretur. Cuius rei causa Malsilienses, vates sacrificulos, qui questus causa sacra circumferebant, suis oppidis exegere, ne religionis prætextu ocio sectaretur & luxum. Quinetiam de paupertate, orbitatu & cælibatu quærere, & contumaces plectere, censorum munus erat. Furius Camillus quum censuram ageret, vt exhaustæ ciuitati propter assiduas bellorum clades, ciues suppetere, legem de maritandis ordinibus tulit qua inter cætera, pœnis coercuit illos qui viduarum nuptias quarum viri bello ceciderant, deuirtarent. Eos verò qui ad senectutem cælibes peruenerat, æra pœnæ nomine ad ærarium ferre iussit. Quam legem Quinetiam Metellus Numidicus iterum in censura promulgauit. Aedes quoq; sacras, vias, aquæ ductus, & loca publica faciendi locare, aut aquarum fluxum dare & inhibere poterat. Siquidem Cato Censorius aquam publicam, quæ in priuatas domos & hortos derivabatur, inhibuit, & porrecta in publicum ædificia demolitus fuit. Vectigalia quoq; & portoria noua statuere, & vetera exigenda mandare, illaque publicanis & conductoribus locare non vetabantur. Ea tamen proscribere, nisi Romæ & accito populo, eiuq; placito & assensu, ac publico præcone cõsulto, & nisi calend. Martiis, quibus vectigalia locatur, censori facultas non erat. In quo fuit animaduersum, post Pauli Aemylij triumphum, quem de omni Macedonia habuit Perse deuicto, vsq; ad Hircium & Pansam consules, populum Romanum vectigalium collatione & tributo vacasse. Is enim tantum auri & argenteæ manubiis in ærarium tulit, vt tributorum collationem & onera leuarit. Etiam de ære alieno cognoscere, censoriæ potestatis erat. Animaduersum tamen est, de nulla re censores, quàm de iureiurando seuerius iudicare cõsuesse, quodque posteriores priorum decretis plerunq; non steteret, sæpiusque illa resciderunt & antiquarunt. Post aliquot verò ætates Romani nimiam potestatem esse rati,

Sacrificuli à Malsiliis sibi cælibi.

Lex Camilli de maritandis ordinibus. Cælibatus multatus.

Proscribere se soli censori non licebat.

Aemylij manubiæ optime. De ære alieno.

De iureiurando.

Censorum potestas dimissa.

*Censorii po-
testas dimi-
nuta.*

*Censura
clari.*

*Indi.
Athenien-
ses.*

Censorii mu-

mucronem censorium multis remediis retulerunt, & ne impune insolescerent, censuræ extenuatis viribus, grauius edictis coerciti sunt. Quare P. Claudius in tribu-
tu plebiscito sanxit, ne quem censores notarent, nisi an-
tea legitime accusatus, & vtriusque censors iudicio dan-
natus foret: in tantum, vt Metello censori, quod minus
iuste poenam irrogasset, aqua & igni interdictum fuerit.
Diuus verò Claudius, dum censuram ageret, nullum nisi
sua voce & sine patrocinio vitæ rationem reddere passus
fuit. Clara quoque césura fertur Appij Claudij, & Clau-
dij Plancij, qui viam Appiã è Roma Brúduſium ſtrauit,
& aquam quæ Appia dicta est, inuehendã curauit. Tam-
etiſi C. Graccum in tribunatu vias perpurgasti, & iti-
nera imperuia muniuisse, singulisq; miliaribus lapideas
columellas statuisse, & Scaurũ Aemylum vsq; Sabatios,
M. que Lepidum, & C. Flaminium in consulatu Arimi-
num vsq; strauit, & deinde in Aquileiam strauisse legam?
Iulius quoque Cæſar commiſſa ſibi Appiæ cura, dum illius
reſectiõni vacat, magnas opes effuisse fertur: quam po-
ſtea collapſam Auguſtus ſibi muniendam deſumpſit, re-
liquis triumphalibus viris delegatis, quas præcipuis ope-
ribus ornarunt. M. verò Aemilius conſul pacatas Ligu-
ribus, viam à Placentia vt Flaminia cõmitteretur, Arimi-
num vsq; ſtrauit: & Flaccus in cenſura viam per Formi-
num montem perduxit. Fuit quoque inter celebres Latina
& Valeria, altera vsq; Sinueſſam, altera ad Marſos. Nam
Salaria & Nomentana haud multæ longitudinis, per Sa-
binos conſtratae ſunt. Indiſ fuit in vſu vt per cõſiliarios
purgentur viæ, quibus per dena ſtadia ſingulos lapides
locare, & diuerticula ac diſtancias adnotare negocium
erat. Athenis verò viarum curatores, vniuerſe ferè ciui-
tatis adminiſtrationem habebant. Magni quoque exempli
césura fuit Fabij Gurgitis, qui licet deſamatiffimus, po-
ſtea ætate grauis, cenſuram ſeueriſſimis moribus egit: ſi-
cut L. Lentuli, qui repetundarum accusatus, haud multo
poſt cenſor ſanctiſſimus euafiſt. Præ cæteris M. Catoni
cenſura apud omnes ordines plus nimio triſtis & vehe-
mens habita eſt: quare præcipua flagrauit inuidia, quæ
inuito animo eſſet, & inflexibili. Illud quoque notatum eſt
ſolere cenſores nouos milites, & eos qui ſupra ſeptima

& decimum annum, equo merere debuiffent, nec milita-
ſent, ærarios facere. Quare M. Atilij Reguli, & P. Carij
Philonis præclara cenſura numeratur, quod iuuenum
Romanorum duo millia, qui Hannibale Italia, perua-
ſtante, quadriennio militiam detrectaſſent, inter ærarios
retulerunt, ſuffragioque & comitiis priuarunt. Eis quoque
qui parum idonee militarent, minusve facerent, equum
adimere, illiuſq; arma & equum vendere: alios ætate &
viribus habiles ad militiam cogere, & ſacramento adige-
re, aut equum publicum dare, officij cenſoris erat: quod
à Solone olim conſtitutum ferunt, qui eadem poena affi-
ciendum putauit eum qui militare nollet, & qui aciem
deſereret, quive in acie timidus & ignauus eſſet. Etiam
equitatum recensere, alios qui legitima ſtipendia feciſ-
ſent, militia miſſos facere, aut numeratis ſtipendijs cum
laude miſſionem dare, vel equum deferre illis qui mili-
taria munera obuiſſent: nonnunquam ſi crimen expoſ-
ceret, reum capitis agere poterant: quippe M. Fabius
cenſor ſeuerior & durior, Fabium Buteonem filium fur-
ti inſimulatum, capitis reum egit, & vltimo aſſecit ſup-
plicio. Et quauis qui conſulatus, dictaturas, & alios geſ-
ſerant magiſtratus, ad cenſuram admitti ſolerent, ple-
runque tamen ex ædilitate, qui nec prætor, nec conſul
 fuiſſet, gradum ad cenſuram feciſſe comperimus, præci-
pue quum antea vita plena grauitatis foret. Craſſus
Licinius, qui nec præturam antea nec conſulatum geſſe-
rat, ad cenſuræ honorem ex ædilitate euectus fuit, quam
vnacum pontificatu geſſit. Ac licet ex duobus conſuli-
bus altero deſuncto, collegæ ſubrogando haberentur
comitia, alterque cõſul in deſuncti locum cooptaretur:
tamen ex duobus cenſoribus altero deſito, alium ſubro-
gari non licebat. Quod C. Iulio cenſore mortuo, L. Pa-
pyrius Curſor, ne abiret magiſtratu, M. Corneliũ Malu-
ginenſem collegam ſibi ſubrogarat, religio inuaſit, &
piaculare fuit, quia eo luſtro à Gallis vrbs capta eſt, ne
in demortui locum cenſor ſubrogaret. Itaque cenſore vita
ſuncto, collegam magiſtratu abire oportebat. Quauis
Appius Claudius Cæcus, contra mores inſtitutaque maio-
rum, collega ſe magiſtratu abdicãte, ſolus cenſurã gere-
t ij

*mis & po-
teſtas.*

*De hoc itẽ
lib. 2. cap.
13.*

*Censores
ante conſu-
latum.*

*Notãdum
hoc.*

*Appius
Claudius
ſolus cenſu-
ram egit.*

*Tribunorū
pleb. & adili-
tium in cē-
sores pote-
stas.*

*Neronis in
adilitate
procacitas.
Censorum
munera
precipua.*

*Censorem
bis eundem
creare non
fas erat.*

re non dubitauit. Hoc quoque adnotasse non pigebit, quod licet omnibus magistratibus circa morum disciplinam censura præmineat, tamen tribunatui plebis & adilitati illam quandoque cessisse constat. Ideo P. Furio & M. Attilio censoribus, ab Appio Metello tribuno plebis, quæstorem eum proximo anno tribu amouerant, & ærarium fecerant, diem dictam, ipsosque in vincula duci iussisse comperimus. Nec minus de P. Sempronio plebis tribuno, qui Appium Claudium censorem, nisi collega intercessisset, in vincula duci iusserat, compertum est: quod profecto non fecisset, si id sibi iure sacrosanctæ potestatis facere non liceret. Quauis postea consensu senatus res discussa fuerit, ne tribunatio furori censura obnoxia foret. Ferrur tamen Domitius Nero, Neronis auus, dum adilitatē gereret, adeo procax & animi immodicus fuisse, vt L. Plancum censorem via sibi cedere coegerit. Illud quoque non præterierim, quod inter opera censoria in primis cibaria anserū, qui peruigilem curam gerūt in Capitolio, quod olim fuere vrbs custodes & imperij, Iouemque minandum: ex vectigalibus, verò lacus Lucrinus eruentis boni ominis causa, locari consuevit: quibus censoribus incumbere locationis leges dicere. Sicut Athenis apodectæ, qui collationibus & vectigalibus præerant, quorū iudicio quicquid contouertentiæ erat in publicis collationibus, decernebatur. Quodque cura horologij inter opera censoria non in postremis erat: atque in delectu, censionēve, primi Valerij, Silirini, & Statorij priuilegio honoris nominatur. Quodque hi qui censoria nota antea notari fuere, licet censores possent creari, & quo minus crearentur, censoria nota minus officiat: tamen hi qui censuram gessissent, quāuis laudabiliter, iterum censores creari, aut ad munus censorium admitti, nullo modo poterant. Idque exemplo C. Getæ, qui à L. Metello & Cn. Domitio censoribus senatu motus, & ignominia notatus, haud longo post interuallo, oblita memoria dedecoris, & permulsis ciuium animis, ad censuram euictus fuit. Illud quoque non ab re fuerit dixisse, Tiberij tempore magnis contentionibus actum in senatu, vt non modò censura, sed reliqui magistratus quinque nales forent, & nisi quinquennio singulo comitia magi-

stratum fierent, quæ res primùm dilata, mox perpetuo silentio obliterata fuit.

Quid sit apud iureconsultos cœnaculariam exercere, quid catadromus, quid cloaca, quid sphaisterium, & quid hypocausta.

CAPVT XIII.

In circulo iurisperitorum mutuo sermocinatum, præsentem me, quæritum est à notæ facundiæ viro, quid sit cœnaculariam exercere. Siquidem ab Vlpiano, titulo de his qui deiecerunt, dictum fuit: Siquis cœnaculariam exercens modicum sibi hospitium retinuerit, residuum verò pluribus locauerit, si ex eo cœnaculo deiectum effusumve quid fuerit, omnes teneri, quum ex mediano cœnaculo deiectum probaretur. Et tamen si nonnulli diuersa sentirent, ancipiti contentione distracti, dixi ego, quantum comminisci potui ex Varronis autoritate, cœnaculum, superiora ædium, ad quæ scalis ascenderetur, dici: quæ pars inquilinis, & his qui domos cōducerent, locabatur. Fuitque moris prisce, vt plerique ex ædibus modicum quid sibi reciperent, superiora verò domus inquilinis locarent. Fuisse enim Romæ ædificia frequentia, pluribus cœnaculis constructa, edita in altum, quæ postea ab Augusto certa taxata mēsurā cohibita sunt, multis testimoniis probatur. Cœnaculariamque exercere eū dici, qui eiusmodi negocium ageret, locarēque inquilinis domorum cœnacula consueisset. Græcis vero contrā: nam superiora domus & alta penetralia sibi recipiebant: ad inferiora autem vestibula, & sub porticu, Homero teste, hospites diuertebant. Censuit ergo Vlpianus, si cœnaculariam exercens, hoc est, curam gerens eiusmodi cœnacula locandi, modicum qui ex hospitio sibi retinuerit, residuumque pluribus locauerit, si ex cuius cœnaculo deiectum quid esset, in notitiam non venit, omnes qui incolerent, vna actione teneri, contraque singulos agere licere: dicique cœnaculariam à cœnaculis, sicut sagariam à sagis, de qua iureconsultus sexto & decimo digestorū libro mentionem fecit, quando. s. saga, & id genus vestimentū mercatur quispiam, quò pluris

*l. si verò. §.
sed si quis.
ff. de his
qui deiece-
runt.*

Cœnaculū.

*Cœnacula-
riam exer-
cere quid.
Cœnacula-
ria.*

*Sagaria.
lib. 17. ff. p
socio. l. cum
duobus. §.
quidam sa-
gariam.*

*Camelaria.
Velaturam
facere.*

1. numerum distrahendo lucrum faciat. Sic camelariam dixere camelorum curationem, & camelarios camelorum curatores, quod munus personale est: de quibus apud iureconsultos de muneribus fit mentio frequens: & qui vecturis victum quæritabant, vecturam facere dixerunt. Rursus quærebatur quid signent illa Labeonis verba de actionibus empti, dum inquit: Quod si periculosa rem ante seruus facere consuevit, ut si per catadromum curreret, vel in cloacam se demitteret, tunc vendito à te seruo id imperasti, quod sine periculo exequi nequibat, censuit Paulus teneri venditorem ob necem damnumve si quam in perniciem seruus incurrisset. Quid catadromus, & quid esset cloaca, quærebatur. Respondi catadromum decursionem dici, spatiumve in quo agitaretur precipiti cursu, & τὸ τῶ ἀπόματος, per quem seruus currendo, vel in cloacam se demittendo, nimirum vitæ periculum adibat. Quippe curru vel equi impetu, dum incautus subit, obteri, vel in cloacam mergi poterat. Fuisse enim cloacas Romæ in ingentem altitudinem depressas, receptaculum omnium purgamentorum vrbs, à Prisco Tarquinio primum, mox à Superbo, & demum interiecto tempore à M. Agrippa profusus sumptibus, & magna mole constructas, autores tradunt: per quas septem amnes quasi sub vrbe pensili solida structura raperent omnia, & auferrent: ad quas non sine vitæ periculo descensus erat. Neque dubium quin seruus vix sine noxa per catadromum currere, vel in cloacas descendere poterat. Tertia fuit quaestio, quid signent illa Vlpiani verba, titulo mandati, quibus Aurelium hospiti suo medico mandasse dicit, ut in hortis suis sphæristerium & hypocausta, suæ valetudinis causa, Ravennæ construat. Quid esset sphæristerium, & quid hypocausta, ambigebatur. Cuiusq; censerent ex interpretis autoritate, locum amœnū dici sphæristerium, hypocausta verò subterraneum, & alia imperitissimè: tandem quum certaretur sententiis, ex Plinij & aliorum autoritatibus compertum est, sphæristerium locum fuisse circularem, qui plures capiebat circulos, & spatia variis lufibus distincta, à sphærica figura dictum, demulcendi laxandique corporis, & animi remittendi causa, à summis viris & magnis honoribus fuit

1. numerum
s. Camelaria.
ria. ff. de
mune. et ho
nos sunt ver
ba Pauli
allegata p
Iabole. in
l. penul. ff.
de actio.
furti.

Catadro-
mus.

Cloaca Ro
mana.

l. si quis mi
hi. ff. man-
da.

Sphæriste-
rium.

his, intra ædes nonnunquam in thermis extractum. Erant enim loca deambulationi, quieti & cursui, tum luctæ, iaculationi & palæstræ accommodata: Sicut trigon locus trigon. quattro similis, ubi pila exercebantur & ludo, Græcis frequens erat. In hoc enim ad valetudinem tuendam diuum Vespasianum remisso à negociis animo membra defricare solitum Suetonius memorat: & Alexandrum Severum, teste Lampridio, in sphæristerio luctari & currere, ac molliter exerceri accepimus. Hypocausta verò cubiculum dici vndique occlusum, in quod aer non admittitur, sed igne accenso, feruore atque æstu vaporat intus, nec foras diffunditur calor, dictum & τὸ τῶ ὑποκαύστας, quod est succedere, quasi vaporarium, quod caloris asseruandi causa fit. Censuitque Vlpianus tertio de legatis, quicquid comburendi causa, siue ad balnei calefactionem, siue ad diætarum hypocausta paratum foret, ligni appellatione contineri. His enim hypocaustis propter frigora, quibus maximè obnoxij sunt, Germanos, & eos, qui gelidissimam plagam incolunt, ac loca assiduo niuis casu inaccessa, vti frequenter inspicimus: in illisque versari duro tempore anni, ibique epulari, ac feria & iocos agere. Hodièque eiusmodi hypocausta in nostro orbe, Germanorum more, in difficultate hyemis ac gelida & inani die à multis incolæ videmus.

Solere futuras calamitates multo antè signis præmonstrari,
& miraculum quo vastitas regni Neapolitani prædicta fuit.

CAPVT XV.

Solere deum immortalem quum aliquid diri vel aduersi imminet, id portētis & prodigiis futurū ostendere, venturāq; calamitates signis minisque celestibus præmonstrare, & ipsi nouimus, & à non cōtemnendis autoribus relatum accepimus. Quo tempore Tarquinius regno pulsus fuit, satis constat imminens exitū canem loquutum fuisse, serpentemq; latrasse: quo portento perniciem & exilium sibi mox futurum ostensum est. Creeso Lydorum regi, quando id concidit regnum, natum filium semestrem articulatè loquutū, diro & prodigioso euentu, fatalem calamitatem quæ postea sequuta est, præ-

Trigon.

Hypocau-
sta.

l. ligni. §.
lignū. ff. de
lega. 3.

signasse dicitur. Gallis etiam Senonibus ad urbem properantibus, in noua via, vbi Alloquutionis postea templum fuit, vocem auditam quæ Gallos aduertare diceret, inter exempla relatum est. Sed ne infinitas species, & nimis vetera ab vltima origine percensere videar, patrum nostrorum memoria euidentissimis ostentis, antequam in Ponto Byzantium ab immanissimis Turcis terra marisq; oppugnaretur, quo excidio quanta calamitas, quantumque vulnus Christianæ Reip. illata fuerint, nemo ignorauit: compertum est, apud Comum citerioris Galliæ urbem, urgente ad occasum die, ingentem canum multitudinem per aëra ferri: postq; diuersorum pecorum armata, species peditem primò leuis armaturæ: deinde hastatos scutatòsque subsequi, equitèsque in turmas diuisos ingenti instructa acie prosequutos, horis ferè tribus imaginem aduentantis exercitus præbuisse. Demum corpore procero immanem & formidabilem hominè supra quam dici possit, veluti exercitus ductorè, terribili equo insidentem, processisse, aliàque ludibria oculorum per inane apparuisse, ingentium malorum prænuucia, donec nocte appetente, visio omnis illa dilapsa est. Quæ ostèta futurum excidium, eadem & calamitatem, quæ postea vrgentibus fatis sequuta sunt, præsignasse nemo dubitauit. Sed quod nos recenti exemplo experti vidimus, profectò haud minus est. Quum florente fortuna Ferdinadi primi regis Aragonij, vrbs Neapolitana & regnum, nullis adhuc belli calamitatibus premeretur, satis constat Cataldum sanctum virum, qui abhinc annis mille pontifex vrbi Tarentinæ præfuit, quémque patronum Tarentini ciues venerantur & colunt, nocte intèpèsta ministro sacrorum cuiuspiam tunc sacris initiato, & in casta religione educato, semel atque iterum in somnis apparuisse, ac monuisse, vt libellum à se conscriptum, quem in abdito loco viuens abdiderat, in quo diuina arcana scripta erant, effodere, & protinus ad regè deferri curaret, qui quum, parum fidei somnio dedisset, eadem sibi per quietem sepius obuersata specie, quum primo diluculo solus moraretur in templo, ipsum Cataldum qualis erat olim dum in vita ageret, pontificia veste & infula amictum, eidem ministro planè vigilanti apparuisse, & prædixisse, vt po-

*Visio belli
Tarenti.*

*S. Catal-
dum.*

stera luce quum primò posset, libellum à se conscriptum, in abdito loco quem in somnis prædixerat, conditum, effodere & regi deferre ne cunctaretur, pœnam, nisi fieret, grauiter còminatus. Postera luce solenni pompa ministrum cum populi comitatu ad latebram, in qua longissimo quo libellus latuerat, processisse: eumq; plùbeis tabellis ob signatum, & clauis obseratum inuenisse, satis constat. In eo certum est, futurum regni excidium, miseria, calamitates, & luctuosa tempora, atque infatigabilem quæ postea sequuta sunt, regi prædixisse. Id quod experimento docti, magna mercede persolutum vidimus. Si quidem tanta vis diuinæ prædictionis fuit, vt haud multò post, ipsum Ferdinandum seu Deum ira, seu fato in superabili, quod vitari non potuit, in primo belli apparatu è vita constet excessisse, Carolumque Gallorum regem ingenti coacta manu, innumeris copiis Neapolitanum omne regnum inuasisse: Alphonsumq; Ferdinandi primogenitum, post patris obitum vix regno assumptum, regno orbatum, turpi fuga velut in exilio diem suum obiisse. Mox ipse filium Ferdinadum iuniorem summæ spei adolescentem, miri erga omnes studij & fauoris, cui rursus regnum debebatur, misero & fatali bello impliciunt, in ipso ætatis flore immatura morte præuentum, occubuisse. Postea Gallos & Hispanos communicato imperio, & æquato regni iure, fugato Frederico altero prioris Ferdinandi filio, qui mox regno successerat: ad motis hostiliter legionibus, & ampliore exercitu, denuò regnum inuasisse, sacra prophanàque occupasse, bonorum direptiones fecisse: vrbes, villas, vicòsque omni belli clade perastatos, multa foeda & indigna passos. Oppida quoque & municipia cædibus & rapinis plena, prouinciàsq; hostilem in modum conuassatas, & in extremam discrimen adductas, incendiis & stupris, ac siquid ultra malorum est, patuisse, eundemque regem nodum functum fatalibus malis, post euersam domum, & tot vrbiù clades, cum coniuge & liberis regno depulsum, domo & fortunis relicto, in inimicorum manus supplicem venisse, ibique morbo & tabe confectum, è vita tandem excessisse: donec ad hæc tempora, in quibus formidare non desinimus, & an satis piamenti & pœnarum adhuc pensum sit

ignoramus, peruentum est.

Qui duumuiros, triumuiros, quartumuiros, quinqueuiros, septemuiros, decemuiros, quindecimuiros, & centumuiros fuerint.

CAPVT XVI.

Duumuiros.

Decemuiros.

Quindecimuiros.

Sibyllarum libri.

Athenais.

Sabba.

Phaennis.

Dodoneis.

Duumuiros sacris faciendis, qui carminum Sibyllarum & fatorum populi Romani, placandarumque & auertendarum irarum, antistites erant: quique quoties prodigia nunciarentur, adiri solebant: à principio binos fuisse accepimus, à Tarquinio institutos: quorum alterum M. Attilium, quod arcana Sibyllarum promulgare & palam facere ausus fuerat, velut parricidam infuturum culeo, proiecit in mare. Lapsis deinde temporibus, à Sextio & Licinio tribunis plebis cautum fuit, ut pro duumuiris sacrorum, decemuiros crearentur, quinque patrum, quinque plebis: mansitque hic numerus ad Cornelium ferè Syllam, quo tempore quindecimuiros, qui sacris faciendis, supplicationibus & lectisterniis praesent, quique placamenta deum & expiationes edicerent, officiarumque caeremoniarum exequerentur, librorumque & carminum Sibyllarum curam agerent, primum creati sunt. Qui quidem libri à Tarquinio superbo ere magno coempti, ad Corneliū vsque Syllam manserunt incolores: tunc enim incendio Capitolio, quum omnia perflagrarent, ipsi pariter absumpti fuere. Siti enim erant in Capitolini Iouis templo, in arca lapidea, loco subterraneo, magna cura studioque seruati. Tamen ad Augusti tempora superfuisse, eosque sub Palatini Apollinis basi conditos stetitisse, Suetonius autor sit, ubi vnà cum Martiorum carminibus, & Bagoes nymphae, quae Thuscis artem scripserat fulguritatum, seruabantur. Eam verò Sibyllam putant erythraeam, cui nomen Herophila. Alij post Herophilam Erithraeam vixisse arbitrati sunt, quae mulierum prima cecinit oracula. Fuit enim Alexandri tempore. Nam Delphicam ante Troiana bella vaticinatam, & pleraque Homerum operi suo carmina accommodasse ferunt. Alij Cumanam, quae Amalthaea dicta est, dicunt fuisse. Praeter quas fuere vaticinio insignes mulieres, vna Athenais nomine: apud Hebraeos Sabba, apud Chaeones Phaennis, Dodoneis Pellae, licet Sibyllarum nomen non assequatur. Nam Sibyllarum quatuor praecipue nomen vendicant, Erythraea, Samia, Aegyptia, & Sardia-

na: quibus postea adiecta, Iudaea Cumaeaque: quae mente concita & numine afflatae, euentorum consequentiam carminibus praedixere. Eratque mos vaticinandi, ut ex primis literis cuiusque versus varicinium contexerent: quod Plautum & Ennium in quibusdam versibus fecisse memorant. Quibus postea libris Gabinus, M. Ofacilius, & L. Valerius legari ex consulto senatus Erythras profecti, mille versus eiusdem Erythrae summa cura conuictos, in eodem sacrario collocarunt: qui vnà religiose culti concelebratique sunt. Mox Augustus, incendio Capitolio, bello sociali, dato sacerdotibus negotio, per omnem Samum, Ilium, & Erythras, Aphricam, Siciliam & Italiam conquiri omnia Sibyllarum carmina, & quantum humana ope fieri posset, vera discerni & interpretari iussit. Et demum quum de libro Sibyllarum relatum ad patres fuisset, quem Canninius Gallus recipi inter caeteros eiusdem vatis iusserat, summa ope Tiberius restitit, & ne reciperetur effecit. Et quamuis decemuiris sacrorum alij superadditi sint, ita ut ad sexaginta excreuisse dicantur, semper tamen quindecimuiros dicti nominatique sunt. Creabat enim eos senatus, vel quando oportere videbatur, consul. Quinetiam ex scito plebis, duumuiros populum creasse, plerumque copertum est: qui nisi patricij essent, in numero eligi nequibant, & nisi post obitum, alium mutari aut cooptari non decebat, ab omni que urbano munere & belli cura immunes erant. Hi ergo & sacras aedes dedicabant, & obsecrationes expiationesque ad placandas auertendasque deorum iras procurabant. Tum si terra prodigia nunciarentur, aut monstra in dubiis Reipublicae casibus, iussu senatus ad libros tanquam adytum adibant, illorumque iussu quae decreta erant aut praescripta, velut ex oraculo monita, fiebant. Etiam lectisternia curare, & ex praescripto librorum, ludis Apollinaribus aut secularibus praesesse, templa dedicare, ludos celebrare, vota concipere, supplicationibus sacrificiisque solennibus praeseci solebant. Praeter quos fuere duumuiros, quibus hoc munus incumbebant, ut sacras aedes dicarent autore senatu, aut facerent, faciendaeve locarent, aut rescerent. Hos quoque ex scito plebis nonnquam à consule, saepe à praetore creatos comperimus:

Duumuirorum munus.

Duumuirorum electi.

*A pratore
Duumviri
municipio-
rum & na-
uales.*

*Capitales
duumviri.
Dū perdu-
ellionis di-
cere ad po-
pulū. Triū-
viri capita-
les.*

*Præfectus
vigilum.*

*Triumviri
cōquirenda
pecunia
causacreati
Triumviri
legenda in-
uenturis et
militiæ ido-
nearum.*

eoque absoluto negotio, ab iniūcti muneris cura quies-
cebant. Et duūviri municipiorū, & alij nauales, quibus
naualium populi Romani, quotiēsq; instrui classem vel
refici oportebat, vtq; naualibus sociis implerentur, cō-
meatūque & armamentis instruerentur, negotium daba-
tur, nec non aquæ ductū deriuādarūmq; aquarum, co-
loniēq; deducendæ qui curā agerent, quiq; id muneris
exequerentur, sæpe duūviro fuisse comperim⁹. Et alios
capitales, qui perduellionis diem ad populū dicerent, &
in facinorosos animaduertēt, à principio originū crea-
tos. Diem verò perduellionis ad populū dicere, erat ali-
quem capitis aculare, vel mortis pœna reum agere. Hos
quoq; leuiori pœna coercere, vel fustibus cedere posse:
aut in carcerem duci iubere, nulla controuersia est. Præ-
ter hos fuere triumviri etiam capitales, postquā Curius
dentatus de Samnitibus triumphauit, tūc primū Romę
creati, qui de criminibus pariter cognoscerent, & in fa-
cinorosos si quid scelere & perfidia deliquissent, animad-
uerterent: qui vigilias per urbē disponere, & ne qui no-
cturni cœtus fierent, obseruare: neu qui molitores noua-
rum rerum hostilia auderent, prospicere debebant: quæ
cura, lapsis temporibus, ad præfectū vigilū transtata est.
His quoque, vt carceribus latomiarum intentior cura a-
geretur, carcerisq; custodiam haberent: vtq; neci desti-
natis mensa lanionia, machæra, & supplicij instrumenta
præsto forent, cura procuratiōque impendebat: vt quū
in reos animaduerti oporteret, ipsorum interuentu fie-
ret. Qui tamen si facinorosos capitis agere & punire pos-
sent, virgines tamen, aut immaturas puellas, licet maxi-
morū criminum reas, & pœnæ capitali obnoxias, trium-
viralī iudicio efficere non poterant: quorum cura consi-
liōq; non modò incēdia, sed coniurationes clandestinæ,
& intestina urbis mala sæpe depulsa sunt. Nec me præ-
terit, post Cannensem cladem, propter ingruentem ara-
rij & militū inopiam, triumuiros conquirendæ pecuniæ
monetales seu mensarios creatos fuisse, æris, argenti, atq;
auri flatores: quorum munus erat, numismata probi auri
& argenti, iustiq; ponderis examinare: & alios legenda
iuuenturis, qui militiæ idoneos per oppida conquestos
asscriberent: quod quidem ingruente bellorum tumul-

tu sæpe fieri animaduertim⁹. Quo enim tempore ad Can-
nas magna clade pugnatum est, cōsternata repub. trium-
uiris datum negotium fuit, vt non ingenuos modò, sed
seruos ære cōmptos, & mancipia ad quatuor & viginti
milia sacramento adigerent. Etiam sacris requirendis, &
adibus reficiendis, quandoque triumuiros præfuisse ac-
cepimus, sicut reipublicæ constituendæ, & legendi sena-
tus: aliosque recognoscendi turmas equitum cum fide
curaq; ab augusto institutos, plerunq; assignando agro
in coloniis & municipiis, quiq; vigilias circuirent, & in-
cendiis occurrerent, qui nocturni appellati, quod noctu
per urbem excubias agerent, triumuiros creati animad-
sum est. In qua re proditum memoriæ fuit, M. Militium,
Cn. Lollium, & L. Sextium triumuiros nocturnos, quod
in sacra via ad extinguendū incendium præsto non fuis-
sent, à tribunis pleb. increpitos, multam exoluisse, qui
etiam supplendi senatorum numerum, immeritōsq; amo-
uendi plerunq; ius habuere. Et si quando ius dicebant,
non in tribunali sella curuli, sicut consules prætorēsve,
sed in subsellis velut tribuni & quæstores, iura dabant.
Quotiēsq; per senatū populūque ager dand⁹ vel di-
iudicandus, aut coloniæ deducendæ forent, triumuiros
qui agrarij dicti sunt, plerunq; præfuisse compertum
est, tamen agrum Pontinū quinqueuiros diuisisse, & per
vigintiuiros ad decemuiros agrum Capuæ & Samnij di-
uisum, ac veteranis præmia assignata legamus. Proditū
tamen memoriæ est, cum tribuni pl. ferrēt ad populū de
decemuiris cum imperio creandis, vt quicquid agri pu-
blici per Italiam, Syriam, vel Asiam esset, plebi diuide-
retur, legemque promulgare contenderent, Ciceronem
summa ope restitisse, & velut rem pestiferā rogationem
antiquasse, eōsq; magnifica oratione sic fregisse, vt victi
obmutescerent. Quartumuiros verò creatos accepimus
illos, quibus deducendarum coloniarum, aut si quid no-
uum nunciatū foret, vt curarent ne damno respub. affi-
ceretur, obq; varia negocia munus mandatum erat. Præ-
ter quos fuere quinqueuiri agris diuidendis, muris, curri-
būs, reficiēdis, sepi⁹ vt plebē scēnebris pecunia leuaret:
vtque æs alienum pro his qui soluendo non essent, de
publico soluerent: qui mēsarij nuncupati, quæ res quan-

*Triumviri
sacris re-
quirendis, et
adibus refi-
ciendis.*

*Triumviri
recognoscē-
dis turmis
equitum.
Triumviri
nocturni.*

*Triumviri
ins supplē-
di senatorū
numerum
habuere.
Iura in sub-
sellis da-
bant.*

*Agrarij
triumviri.*

*Quartum-
uiri.*

*Quinque-
uiri.*

tum ad patrum plebique conciliandos animos profuerit, difficile dictum est. Quippe quum esset plebs obruta facere, pecuniis in foro positis, vim ingentem æris alieni dissoluerunt. Post quos vsus exigente, quinqueviri creati cis Tiberim & ultra Tiberim, qui possent vesperinis horis vices magistratum gerere, quum magistratus ad id temporis in foro esse non deceret. Denique quoties aliquod munus factum difficile reipub. impendebat, in quo præcipua aliquorum opera fidesque exquirebatur, vbiq; multum studij curaque; opus erat, modo duumuiros, nunc triuuiros, aut quartumuiros, quinqueuiros, sexuiros, aut decemuiros creauere: quorum ope consilioque iniuncta munera sæpe exequuti sunt. Ipsique negotio absoluto, pro quo dicti creatique erant, ab iniuncto munere quiescebant. Fuitque animaduersum, quod si decemuiros locandis vestigalibus (quod plerumque vsu veniebat) Romani præfecissent, his vbiq; vestigalia distrahendi potestas erat, quum aliter nisi Romæ à censoribus vestigalia locarentur. De septemuiris epulonum traditum accepimus, quod hi à principio tres viri fuere, asciti inter sacerdotes, quibus togæ prætextæ ius datum ut pontificibus, Hi fuere C. Licinius Lucullus, T. Romilius, & P. Potius Lecca, qui legem de creandis primū tulere, quos propter sacrorum multitudinem, ut ludorum epulare sacrificium cōficerent pontifices sacris præesse voluere. Qui tempore procedente, septem creati fuere. Et quia sacris epulis præerant, cenarumque; pontificum, quæ adiciales dictæ sunt, curam agerent, ipsique epulas Ioui principi deorum ceterisque diis indicerent, epulones appellati: qui si qua iusta & solènia sacris deessent, ad pontifices referrebant: de quibus illorum consilio sententiæque, sacra & omnia caeremonias decernebant. Horum filiarum, ne inuitæ Vestæ sacerdotes fiant, sicut auguris & pontificis maximi, aut quindecimviri sacrorum, veteri priuilegio immunes erant. Præter hos fuere decemviri, sub titulo æquandarum legum à principio sine prouocatione creati, mox alij litibus diiudicandis, qui loco prætorum in vrbe ius dicebant. Quippe quum belli munia prætoribus deferrentur, & ob id, urgente armorum tumultu, ab vrbe auocarentur, nec iudicia Romæ deessent, illis in expeditione profectis,

Quinqueviri cis Tiberim.
Quinqueviri ultra.

Septemviri epulonum.
Tres viri inter sacerdotes asciti

Adiciales cenæ.
Epulones unde dicti.
Quindecimvirorum epulonum filiarum.
Decemviri.
Decemviri litibus diiudicandis loco prætorum.

decemuiros qui litibus diiudicandis, & noscendis singulorum postulatis præsto forent, præfecerunt prætorum loco: cui magistratum Adrianus ante imperium præfuisse dicitur. Post quos fuit vigintiuiratus causis diiudicandis, quod munus magnæ indolis iuuenibus cōferri solebat. illinc enim gradu ad reliquos honores auspicabantur viri excellenti ingenio & doctrina. Ad quod Tiberius Neronem Germanici filium promoturus, quod quinqueviro maturi peteret quam per leges liceret, illum senatui cōmendauit, & veniam petiit. Et centumviri amplissimum iudicium, qui iura populo aliquandiu dixere: à quibus nulla erat prouocatio, quorum iudicia centumuiralia dicta. Ex singulis enim tribus terni iudices selecti, populo ius dicebant. Et quamuis ex quinque & triginta tribubus, supra centum superessent quinque; vsus obtinuit, ut ipsi centumviri, eorumque iudicia centumuiralia dicta sint: qui omnes quum iura dari erant, hasta posita in vnum coibant, illorumque iudicia in duas hastas diuisa erant: ideo centumuiralia hasta sermonibus celebratur: qui de hæreditatibus, testamentis, vsucapionibus, tutelis, gentilitatibus, agnationibus, alluionibus, nexis, mancipiis, & stillicidiis quam maxime ius dicebant. Qui quum propter turbulentam cōfusionem in longissimum lites traherent, perrarumque causas deciderent, diuus Vespasianus ex tot iudiciis selegit quosdam qui breui curriculo, nec longo circuitu causas definirent. Domitianus quoque centumuiralia decreta & cōstituta velut ambitiosè edita, rescidisse fertur. Tantique exempli fuere, ut Romani adolescentes primæ indolis experimenta à causis centumuiralibus auspicarentur. Et quum antea ne nobilissimis quidem pateret aditus, nisi à cōsulari viro magno fauore producerent in foro viri præclari, magnæque; eruditionis: postea deprauato vsu, obtentum est, ut ad declamandum transirent pueri extremæ sortis, nullo discrimine aut delectu, in quibus nec facundia esset, nec eruditio. Præterque hastam centumuiralem, mos erat militaris, ut si qua ciuitas vi subacta, hostili incursu diripienda foret, à duce exercitus edito in loco hasta poneretur, qua significatione illam non deditione & pacto, sed tanquam vi captam diripi licere, & in bona & personas grassari designabat, quæ hasta cruenta nūcupatur.

Vigintiuiratus.

Centumviri

Centumuiralia iudicia.

Centumuirorum iudicia.

Centumuiralis hasta.
Zastus in l. 2. ff. de ori. iur.

Iumentus in causis centumuiralibus primum se exercebat.

Hasta cruenta.

*Sub hasta
publica vè-
dere.*

*Sub corona
& de lapi-
de empti.*

*Tràs mare
aduecti
illinenti.*

*Sub pileo
venditi.*

*Hasta sa-
lutis.*

*Questura
functi.*

*Cetumviri
apud Car-
thaginēses*

*Triginta
iudices Ae-
gyptiis.*

*Quindecim-
viri.*

*Arnophagò
Decemviri
apud Ashe-
nienſes.*

*Decadu-
chus. Aſty-
nomi.*

Nā captas, non deditas vrbes diripi veteres voluere. Tñ si quando bona proſcriptorum, hoſtiũve manubiæ aut præda venales forent, veſtigialiæve locarentur, vſus obtinuit, vt hasta poſita venirent, quæ publica dicta eſt: ſicut bello capti, quod coronati & ſerui ære comparati, quòd ex edito lapide enunciabantur venales, ſub corona & de lapide empti dicebantur, & qui turmatim venent in caſtaſta. Fuitque moris vetuſti, vt his qui tranſmare aduecti venales forent, quòd à reliquis mæcipiis diſceretur, alba creta pedes illinirent. Obſeruatũq; vt de ſeruis ſuo pileo venditis, emptori venditor nihil præſtaret, neque euicſionis iure teneretur, tanquã inſignia forent mæcipia & probatiſſima. Vtque præcones & qui bona proſcribunt, bona regis Porſenæ venalia ſingulis auſtionibus proclament, ex eo deductum, quod diſcedens ab vrbe Porſena, caſtra cõmeatibus referta populo diripienda dediſſet. Præter quas fuit hasta ſalutis, vbi in ſumma inopia ad levandam famem hasta poſita publicè frumẽtum veniit. Græcis verò vbi venalia producuntur mancipia, cycli: vbi verò conſcendunt, vt eſſent conſpicua omnibus, trapeza dictæ ſunt. Ac licet à principio quaſtura functi, centumuiros aduocare, & ad iudicia cogere conſueſſent: Auguſtus tamen cenſuit, vt poſt poſitis quaſtoriiis viris, decemviri deſignarentur, qui illos in vnum congerent, & ius dicere iuberent. Illud ego non præterierim, apud Carthaginenſes centumuiros de numero ſenatorũ fuiſſe ſcitos, qui rerum geſtarum & bellicæ adminiſtrationis rationem à ducibus exigèrent. Et ab Ægyptiis triginta iudices ex præcipuis ciuitatib⁹ eligi ſolere, ex quibus optimũ eligebant, qui totius collegij caput & princeps foret: Et in Algido in tẽplo Dianę quindecimuiros, tam diuinis myſteriis & ſacriſciis ſolennibus, quàm reſponſibus dandis præſſe. Et Athenis arnophagon religioſiſimũ & ſummũ iudicium haberi: in quo ſenatus & populus vnà coibant, quo tempore à triginta tyrannis penè in extremum diſcrimen adductæ ſunt. Deinde exactis tyrannis, decemviri remp. adminiſtrarunt, quorum cuiq; decaducho nomen erat. Poſt hos aſtynomini præſuere numero decem, quinque in Pyræo, totidem in vrbe: quibus cura pſaltriæ imminebat & tibicinum. Mox uocem uiro-

uemiuorum magiſtratum præcipuũ fecere, qui ſortito creabantur annis ſingulis, quos archontes nũcupabãt: inter quos primus archon, primarius archontum & longe princeps erat: à quo Athenienſes, ſicut Romani à conſulibus, & Lacedæmonij à tribunis, annos & tempora dinumerabant. Eum honorem, qui ſummus erat magiſtratus, Hadrianus Cæſar dum Athenis ageret, & mox Galenus geſiſſe fertur, Secundus à regia dignatione βασιλεύς: tertius, à belli ductu πολέμαρχος reliqui, à legum latone δεικνοβίται dicti ſunt, ætate & vſu docti, qui domi iura dabant querelas accuſationeſque cognofcebant, deque controuerſiis æquo examine decernebant. Aetolis verò polemarchus, claudendarum portarũ & vrbis curam gerebat, clauẽſque noctu detinebat: interdiu autem cuiſtodis portarum aſidebat.

Quoties contra ambitum illorum qui appetunt magiſtratus, pluribus legibus à Romanis obuiam itum ſit.

CAPVT XVII.

POſt vrbem conditam longo tempore, nullam de ambitu legem fuiſſe latam, multorũ literis proditũ eſt: ſcilicet quia in dandis magiſtratibus, & cõferendis honoribus, priſci Romani non largitione & ambitu, ſed vera virtute nitebãtur: proptèrque res egregie geſtas domi militiæq; meritis ciues prætura, ædilitate & cõſulatu, ampliffimĩſq; honorib⁹ honeſtabant. Prima lex cõtra ambitum illorum qui magiſtratus appetere, per tribunos plebis lata fuit, quo tẽpore poſt decemuiros tribuni militũ conſulari poteſtate reip. præſuere, qua ne cui albũ in veſtimentam petitionis cauſa quenquẽ adire liceret, cauebatur. C. deinde Petilius tribunus pl. legem tulit ad poſitũ qua largitione illorũ qui honores pecunia mercarentur, graui damno & pœna mulctauit: fuitq; ſeueriſſima diſciplina & ſub graui cenſura lex ſeruata, qua ambitioni & cupiditati obuiam ſæpe itum eſt: ita vt inter exẽpla relatum ſit, Q. Coponium, quòd vini amphoram ei cui⁹ ſuffragio magiſtratũ petebat, dono dederat, ambitus cõdemnatũ pœnas luiffle. Cincius deinde legem tulit munerale, qua grauiſſimis pœnis affectit eos, qui à quouis can-

*Noventi.
Archõtes
Athenieſes
ab archon-
tibus.*

*Romani à
conſulibus,
Lacedæmo-
nij à tribu-
nis numerã-
bant annos
& tẽpora.
βασιλεύς
πολέμαρχ-
ος.*

δεικνοβίται

*Prima Ro-
mælex con-
tra ambitũ*

*C. Petiliũ
lex.*

*Cincij lex
munerale*

didato munus suffragij causa donumve acciperent. Inde cautum, vt in petendis honoribus candidati sine toga ad comitia descenderent: ne pecuniis in sinu reconditis tribuum suffragia mercarentur. Sed quum quotidie hoc malum serpere videretur magis, & ambitus petentium coerceri oporteret, Paulus Æmylius cōsul legem tulit ad populū, qua ne cui suffragij causa munus dare liceret, multuplici pœna interdixit. Postea lege Calphurnia his qui mercede corrupti, aut munere deliniti, candidatis obuiū iſſent, quique precio illos sectarentur: aut si prandū ad captandos animos, aut quid muneris exhibitū foret, præter pœnas legibus constitutas, etiam pecuniaria multa dicta fuit. Id quod Fabia lege cauebatur, qua præſignitur numerus sectatorū proſequentium in comitiis candidatos, pœna adiecta, si quis plures aduocaret: quam legem Marius etiam in suo tribunatu contra illos qui tribuū suffragia ambirent, seueriſſimè tulit. In tantūque ambitus nouorū inhibitus fuit, vt Licinia lex & Ebutia, non modò illi qui de nouo creando magistratu ad populū ferret, sed nec ipſus collegæ & aſini curationem potestatemve demandari, graui documento ſanciuerit. Demum Marius in consulatu denuo ita ambitum osūm habuit, vt aduersus Cottam collegam, & metallū tribunū pl. legē promulgarit, ne quis largitione aut donis magistratum honorēve aſſequeretur. Mox Pompeius Magnus quum vnicus eſſet conſul, aliam pertulit, qua peruicax illorum cupido, qui magistratus appeterent, graui censura mulctauit. Manſitque diu Romæ hæc vitæ integritas & obseruantia disciplinæ, vt procul ambitione officium & virtus pluris quàm ſenſus æſtimaretur: adeo vt post longa tempora Catonem abitus diē dixiſſe illis qui largitiones fecerant, pro miraculo fuerit: qui vt obuiam effrenatis cupiditatibus iret, se quibuscunq; qui honores mercarentur, pecuniāq; aut pollicitationibus ambirent, diem ad populū dicturum iureiurando firmavit. Postea vsque adeo mores degenerarunt, itaq; ambitio hominū mentes peruaſit, vt sine discrimine nullo pudore aut modestia in aſſequentis honoribus propalam largitiones fierent: neque præturas, consulatus aut potestates mercari turpe ducerent: palāmque candidati quum ad co-

Alia lex.

*Paul. Æmyly lex.
Lex Calphurnia.*

Lex Fabia

Lex Marij

Lex Licinia & Ebutia.

Marij lex alia.

Pomp. Magni lex.

Morum de generatio.

mitia descenderent, diuifores haberent, & magistros curiarū, pròq; aſſequentis honoribus nummos in tribus pronūciare & pecunias deponere, ac per ſequeſtrē ſpargere in turbas nō formidarent. Et ne quid turpitudinis deſeſſet, manus & operas clientum & comitum audaciſſimorum ad vim & ſeditionem paratas haberent, ita vt ſeditioſiſſimo cuiq; temeritatiq; & audacię præcipuus locus foret, quū populus mercede corruptus, atq; alij potentia amicorum ſulti, per cædes & dimicationem, perque omnem licentiā & audaciam, faſces, imperia, ſacerdotia & triumphos darent: non iuſto ſuffragio, ſed armis lapidibusque pro largitore certarent. Tantaque exarſit ambitio, vt ex hac turbulenta confuſione, octo ſerè menſibus urbem inter populares procellas patrum & plebis certamina, dum ſeditionibus vacant, ſine lege, imperio, ſine honoribus ius diu caruiſſe magistratibus legamus. quæ quidem res non mediocri damno dedecorūque fuit. quæ morbus Athenas quoq; peruaſit. nam quum antea incorrupti mores fuiſſent, primus Anytus Anchemeonis filius largitionibus immodicis pecunias erogaviſſe, & ſuffragia mercat⁹ fuiſſe dicitur, perniciali exemplo magnæ turpitudinis & dedecoris inde ſubſequenti. Deinde Lycurgus ambitioſæ largitionis maius teſtimonium fecit: nam donato ſingulis magistratibus talento, rex Spartzæ creatus fuit: donec M. Tullius, & mox diuus Iulius, deinde Auguſtus, nequa occaſio fraudi pateret, inter cæteras quas tulerunt leges, ſeuera correctione ambitus illorum qui largitionibus ſuffragia captabant, inhibuere. Et dein de à Lurcone tribuno pl. vt qui nummos in quibus pronūciaſſet & dediſſet, quoad viueret, annua ſextertia pœnæ nomine ſingulis tribubus pendere cogeretur, ſalutari edicto cautum fuit. Sed quum effrenatæ cupiditati nō dum obuiam irent, corruptioneſque ſuffragiorum nihilominus immodicę fierēt, ſenatusconſulto prouifum eſt, vt candidati ante imita ſuffragia nec conuientur, nec munera mittant, neque pecunias deponant. Quibus editis, legibus & ſenatusconſultis, vix tandē ambitu illorum qui honores peterent, poſtquam diu peruagati ſunt, compreſſere.

*Urbs ſine magistratibus ob ſeditiones.
Athenienſes.*

Senatusconſultum in candidatos.

*Idus cuiusque mensis apud Veteres Romanos maxime
festas & feriatas fuisse, & quid apud exteras.*

Inter festos celebratosque dies, quos in honore deorū
ver^o religio sanxit. Id^o Ioui feriatas, & à flamine edia-
li bouem immolari singulis idibus perspectum sit: tamen
præcipue quædam erant feriæ Idibus dicatæ, quas vete-
res coli obseruariq; iusserūt, vt illas prætermittere, & in-
solennes relinquere, ducerent nefas. Nanq; Idib^o Ianna-
rii tibicines festū diem agere multa licentia & lasciuia,
muliebriq; habitu per urbem vadere solebant: causa ve-
rò traditur, quod quū honoribus amplissimis essent ho-
nestati, his postea exuti, vno agmine Tibur concessere;
quibus reuocandis libertus operā dedit, qui apparatis ep-
ulis, quasi rem diuinam facturū, illos muliebri ornatu,
ita vt compti paratūq; erant, vino & epulis madidos car-
pento Romam reportauit: mansitq; ad posteros festa
dies annua, vt eo habitu triduo vagātes per urbem per-
que forum cum cantu & tibia incederent. Qua die, ob
Augusti victoriā quōdāq; Augusti cognomen Octauio
delatum fuit, in templo Iouis opt. max. veruex à flamine
immolabatur. Idib^o Februarij in Tiberis insula, vbi Fau-
ni ædes erat, Romani rem diuinā & sacrum annuū fece-
runt. Idus verò Martias ad Annam Perennam, quod com-
modè annare & perannare liceret, festas genialēsq; ob-
seruarunt, largioribus poculis indulgētes. Ea enim nym-
pha soror Didonis credita, in Aricino seu Laurente se-
dem habuisse fertur, quam à perpetuitate Perēnam nun-
cuparunt: quæ Idus infaustæ & ominosæ postea fuerit
placuitque illas parricidiū vocari, quod illis diuus Cæ-
sar coniuratorum manibus cæsus occubuit. Idibus Apri-
lis victori Ioui Q. Fabius ædem, quam bello Sabino vo-
uerat, cum quibus cruento Marte & intestinis saepe cla-
dibus dimicatum fuerat, dedicauit: eaque dies festa in po-
sterū haberi cœpta. Hęc enim eides in palatio fuit magno
sumptu & mole constructa. Maiis verò Idib^o mercatorū
festus agebatur dies, quod ea Mercurio, qui mercimoniū
præest, natalis foret: quōdāq; Appio Claudio & P. Ser-
uilio consulibus ædes illi dicata fuerat, qui mensis mer-

Id^o solēnes.

*Feria Idibus dicata.
Idibus Ianuarij.*

*Idibus Februarij.
Idibus Martij.*

Idibus Aprilis.

Idibus Maij.

imoniis sacer in posterū semper habit^o. Quippe eo men-
se mercatores Maiæ Mercurioq; sacrum facere, & suam
prægnantem immolare, seque & merces ex Mercurij fon-
te ad Capenam lustrare assueant, ita magnos & vberes
conventus facere opinati. Hanc eadem ad circum maximum
constructam dicunt fuisse, præcipuo opere, & magno im-
pendio: quo etiam die sirpeas effigies de ponte Sublicio
Vestales in Tiberim deicere produntur, cum prius homi-
nes consueissent, Idibus Iuniis alter tibicinū dies anni-
uerfari^o agebatur festus: qua die tibicines qui sacris præ-
cinunt, per urbē vadere feriatos, & ad ædē Mineræ cō-
uenire solenne fuit: ipsasque minuscultas quinquatrus,
quod diem quintum post Idus feriatum habent, appel-
larunt: sicut tratrius, sexatr^o, septimatrus, & decimatrus:
quo etiam tempore inuicti Iouis ædes dicata fuit. Idus
autem Iulias equitū turmæ festa fronde & olea ornata,
in campo Martio instructæ, tanquam qui congregi acie-
parant, trabeati celebrant magnis cæremoniis, & fuit à
Fabio institutum. Nam prætoriarū cohortes instructæ tan-
quam in hostes tenderent, & eques compositus per tur-
mas, in armis stabant: in qua pompa Germanici imagi-
ne præcedente, equitum turmæ sequebantur instructæ,
cū militarib^o donis, quibus in testimoniū virtutis ob for-
tia facinora donati fuerant: eademque dies, quod popu-
lus Romanus ducens contra Latinos mira felicitate po-
turus fuerat, Castori & Polluci sacra fuit & celebris: fer-
tūq; origo antiquissima, quod tunc Castoris ædem vo-
tam Latino bello, L. Æmilio & Cæfione consulibus, in
foro vbi visi fuerant, senatus dedicauit. Ex illo tradi-
tum, vt solenni apparatu pompa à templo matris deūm
extra urbem, ad forum vsq; procederet: inde trabeati &
olea coronati equites, ab æde Honoris ad capitoliū irēt.
Quem transfectionis morem diu intermissum Octauius
reuocauit: cauitq; ne quis in transfuchendo (quod antea
licerat) ab accusatore detraheretur. Qui mensis Athē-
niēsis quoq; festus erat: quippe Nonis Iulij oſchopho-
ria celebrat: in quib^o oleæ ramū, pane fici, cotyla mellis,
& fructuū primitiis onustū, per ingenuos pueros forib^o
appendunt ciuitatis. Et mensis munychionis vndevigesimi
mo die, equester ordo pariter Ioui solēni more prodibat

De hoc lib.

1. cap 22.

*Idibus Iu-
niis.*

*Minusculta
quingua-
trus.*

Idibus Iulij.

Atheniēses

Ὁσφίον

Nonis Iulij.

μνηχίων.

Idibus Au-
gusti.

Indi.

Membrum
virile à ma-
tronis hono-
rarium.Idibus O-
ctobris.Māgorum
& pariorū
mysteriorū
solennis dies
apud Athe-
nenses.
Calē d. No-
uembriIdibus De-
cembri.
Nonis.

cum pompa. Idus verò Augusti serui & mancipia atq; omnis famulatus festas obseruarunt, quod Seruius Tullius ancilla genitus, in lucem tūc editus fuisset: quo tempore vxoribus caput lauare felix faustumq; putabatur, (sicut apud Indos quum res capillos abluit, festum celebrant diē) donāq; inuicē misitāt, & diuitias ostentant: qua die serui & seruæ æquato iure, & nullo discrimine liber an seruo esset, cū dominis colludere, & festos dies Romę agere solebāt: qui dies etiā pro natali magni Alexandri apud plerosque esse censebatur, propterea religiosus & sacer Dianę habitus. Nam facibus accensis, in nemus Aricinū, vbi erat Dianę templū, ab vrbe discurrebant. Quo etiā mente res celebrata sermonibus proditur, vt matronę virilis membri figurā diuinis percoleret honoribus, quam extra portam Collinam ad eadem Veneris cum pompa sacrorū deferebant, Ægyptiorum more: mox à castissima & spectatę pudicitię matrona præter matronale decus, in sinu Veneris locaretur. Idus quoque Octobres festas fuisse tradunt, quo tempore in Martio campo equum qui October diceretur, immolari seruatu est, cui⁹ caput vt ex eo sanguis manaret protin⁹ in regiam deferre, mox cauda defecta, illius eruore aram spargere, & in reginarum locū deportare, illudque panib⁹ redimire assuerant: de quo inter Suburranos & Sacrauienses magnis contentionibus non sine discrimine certabatur. Ab Atheniensibus verò seruatu est, vt mense Octobri: magnorū mysteriorū decimoquarto cal. Nouembri solēnis agatur dies, & Liber pater in Eleusinam ex vrbe transmittatur. Nouembri verò parua. Iunio autem rursus magna celebretur mysteria, quę Cereri sacra erāt: parua Proserpine: in quib⁹ maxime cognitū est, vt quā quis induit vestem initiat⁹, eā ne ampli⁹ exueret, donec lacera & pertrita foret. In aliis mytheriis traditur mos, vt vestem in qua quispiā initiatur, tēplis & nominibus dicarent, quę quidem mysteria quum alieno tempore intueri nefas esset, Demetri⁹ rex, vt illorū particeps fieret non suo tempore, Ianuariū & Iuniū menses Nouēbres appellauit. Id⁹ verò Decembres solennes fuisse nonnulli tradūt, q̄ in cursu equorū victorem dexterioris bigę sacrum Marti immolarent. Nonis Faunalia & Fauni festa peruigili anniuersario co-

lebantur Romę. Athenis verò decima & octaua ipsius mensis die, Aesculapij erant sacra & festa. Quod autem dictum est Idus Ioui, calendas Iunoni sacras esse, scire licet certis autoribus traditum esse, Epicureos singulis mensibus statos dies habere feriatos, quas Icadās nominant, hoc est, vigesimam cuiusq; mensis lunam, quod ea natus Epicurus foret, quem tam sanctē habuere, vt illius imaginem non modo annulis, sed poculis ferrent insculptam. Et ab Atheniensibus octauam cuiusq; mensis Neptuno festam coli & ferari: à Gręcis verò, singulis calendis deos venerari: sequentem post calendas diem, semideis & heroibus tribuere: qui etiam statos dies mensium certis numinibus consecrarūt. Siquidem neomenia quę apud nos calendę sunt, & septima mensis Phœbo, quarta Mercurio, octaua Theſeo dicatę fuere. Apud Lacedæmonios autem singulis calendis totius diem, vini quartarius, & farinę modimus, ac singula pecora regib⁹ velut ministris sacrorum, Apollini mox immolanda, dabantur.

Defensio Vlpiani definitis instratum quid esset, et quid. differt pulsare à verberare, contra grammaticum illum falso accusantem.

CAPVT XIX.

Hesterno die familiaris meus in dicendo promptus & haudaculus, arguebat Vlpianum iureconsultum, ex autoritate doctoris grammatici, cuius libelli vulgo innotere, quod male definiſſet instratum quid esset, quum omne vestimentū esse diceret quod iniicitur, quod Vlpianus ex autoritate Labæonis affirmat. Non enim vestimentum esse instratum dixit ille, neq; stragulam vestem pro hominis vestimento, sed pro lecti operimento tantum apud autores inueniri: & pleraq; in hanc sententiā adduxerat. Cuius dicta quum percipide legeremus, mirum in modum autoris incuriam admirati fuimus, qui licet abūde multa differuisset non ineptē, in nonnullis tamen perlienter profatus est, quippe quum stragulam non modo pro lecti operimento accipi, seu pro hominis vestimento apud autores sæpe legi inspiciamus, Vlpianūmq; signate

Aesculapij
sacra.E' uicidat.
Epicureorū
Athe. Nō
ptimo.
Græci.Lacedæmo-
ni.de ver. sig.
l. instratu.
ff.
Vallam no-
tat Eleg. et
lib. 6. cap.
46.

Instratū.

& vere loquutum, qui instratum, omne vestimentū quod iniicitur, definiuit. Tranquillus in Nerone: Funeratus est, inquit, Nero impēsa CC. millium stragulis albis auro intextis, quibus vsus calendis Ianuariis fuerat. Pompeius Festus grammaticorū longe eruditissimus, qui verborum proprietates virēsq; admodum pēstitauit, Vestis, inquit, generaliter dicitur, vt stragula, vt pallium, tunica, vel penula. T. Lilius tertio de Macedonico bello: Ex quum tibi viro liceat purpura in veste vti stragula. Paulus quoq; iureconsultus ex pellibus vestes confici dicit, cūm & tunicam, & stragulam pelliceam nonnuli habēt, Ex quibus, stragulam vestem hominis designare, indubitata exempla sunt. Rursus eundem Vlpianum taxauit, q̄ ex autoritate Offilij iureconsulti cēsuit, pulsare & verberare eō differre, quia verberat quis cū dolore, pulsare vērō sine dolore: propterea Vlpiani definitionem inuidiose criminatur, tanquā possit aliquis cū dolore pulsari, & sine dolore verberari: additq; verberare esse verberare cædere, quod est instrumentū longum & exile, qualis est virga, & pleraq; eō pertinentia. Sed cū istius auctoris venia dixerim, Vlpiani mens aliō spectat: quippe si mentem ipsius pensitamus, proculdubio intelligemus illum verberari dici propriē, qui animale corpus verberare affligit: ipsūmq; signate & apposite loqui, qui hominem vel pecus verberatū dixit, non pulsatum. Quum vērō ad rem sensu carentem ictus inferuntur, tunc pulsare dicimur, non verberare, vt pulso ostiū, lanam aut vestem: verbero hominem vel pecus. Neque illi assentior qui dixit, verberare esse verberare cedere, hoc est, fuste lōgo affligere: nam & pugnis & lapide verberatū quenpiam latinē dicimus sicut fuste vel baculo: idq; Terentij testimonio vel maxime apparere. Leno enim in Adelphis quum se verberatū dixisset, mox designauit quo verberare esset afflicus, Vsq; adeo, inquit, mihi pugnis os fregit. Aul. Gellius nostriū Atticarum, Pro delectamento, inquit, habuit manu sua verberare. Tame si verberari rem anima & sensū carentem, apud autores plerunq; vsurpatum legamus. Plinius decimoquarto historia naturalis: Capania vina, inquit, exposita in cadis sub diuo verberari, Sole, Luna, imbre ac vētis, aptissimum, & alibi, Carthago in

*In eundem
Vallā pro-
ximo capi-
te.
Vide Alcia-
rum lib. 4.
de ver. sig.*

*Verbero.
Pulso.*

Aphrica exercetur halitu maris, & verberatur imbri. Et pulsari rem animatam, & sensu participem quandoque cōperimus. Suetonius in Galba: Vt inter cōuentum matronarum correcta iurgio, inquit, & manu pulsata sit. Quod nō propriē & signatē, sed quasi per metaphoram accersitum crediderim. Si tamen certis verbis & vera signatione signatis eloqui volumus, pulsatum illud verē dici, quod sensu carens crebro ictu percutitur, siue ostium, aut pallium, siue quid aliud dixeris: verberatum vērō hominem, aut animal quod verberare afficitur, dici conuenire, prout Vlpianus præclare cēsuit, apud auctores probatissimos certum atque confessum est.

*Quibus legibus Romano ciui data immunitas fuerit, ne
vapularret: & qua iura competant dominis in seruos,
& patronis in liberos. Item in exilium mut-
tendi ratio apud diuersos.*

CAPVT XX.

Seruilius consul traditur primus, qui legem tulit ne quis ciuem Romanum vinctum clausūmq; teneret, quo min⁹ edendi nominis ei potestas foret. Et quum primō in ciues Romanos verberibus animaduertetur, sapiūsque innocentes ob factionem & gratiam propius inuidiæ forent, & pœnas luerent immeritas, Porcius Cato pro tergo ciuium ne cui impunē insultare liceret, legem tulisse fertur: qua si quis verberasset necassetve Romanum ciuem, graui iudicio mortis cruciatus, bonorūmq; & exilij pœnis multari sanxit: quam legem Sempronius consul aliis latis nouisque additis pœnis cōfirmavit, quæ Porcia & Sempronia dictæ: quibus legibus de ciue Romano siquis capitis anquiretur, populi iudicium erat, quod fuerat duodecim tabularum lege sancitum, vt de capite ciuis nisi centuriatis comitiis decerni nihil posset: sed nec tolli de ciuitate, vel à solo patrio relegari, aut in exilium agi, nisi dicta causa, & centuriatis comitiis poterat, quod quidem triplicis generis erat, auctore Martiano, aut enim omnium locorum interdicebatur accessus præter vnū, vel in insulam deportabatur: aut sicut Claudius Cæsar quosdam multasse dicitur, vt vltra tertium

Seruilij lex

*Lex Cato-
nis pro ter-
go ciuium.
Lex Sem-
pronia &
Porcia.*

*Lex 12. ta
bularum.*

*Triplex ge-
nus exilio
plectendi.*

lapidem ab vrbe egredi vetaret: qui etiam sanxit, vt hi quibus provincia interdictum esset, vrbe quoque summouerentur. Cumq; apud exteras gentes solum vertere, & in exiliū agi, pro supplicio minimè dari soleret, quia non pœna exilium erat, sed supplicij diffugium, ne pœnas iure debitas luerent: solis Romanis pro maleficio exilij pœna fuit: quas postea leges Cornelius Sylla, oppressa republica, quam in dominationem vertit, abrogauit: quippe inter graua & acerba plurima, primus Romanorum sine populi iudicio ciues morte multauit. Athenisibus verò Clisthenes exilij legem tulit primò, qui haud multo post sua lege damnatus, pœnas luit. Deinde exilio quindecennali, aut decennali, nouarum rerum molitores multare, inualuit mos, quod genus ostracismi dixerunt, ab ostraco siue testula, per quam suffragia ferebant: qui mos talis erat, vt in testulis nomen audacis & perniciosi ciuis, cuius potentiam formidabant, committis inscriberent: & cuius plures erant testæ in vnam coniectæ, is de concilij sententia ab aris focisq; proiectus, vt à ciuiū arceretur aspectu, quindecim aut decem annorum exilio solum vertebar. Fuitque constitutum, vt ita damnati, Argiuam exulatū irent, vbi bos erat æneus magnitudine visenda: quare qui illic exulabāt, seruare bouem dicebantur. Quæ comitia nisi supra sex milia ciuiū concilio ad iudicij diem cōuenirent, nulla atq; irrita erant. Ea quidem ostraca, non plebeiōrū atq; ignobilium causa, sed ad retūdendam nobilissimorū potētiā commentū fuere, vt extorres lare & patria, quasi in exilio cōfenescerent. Quare Athenienses egregios ciues & benemeritos sapius ob virtutem, ne quis ampli⁹ emereret, testula ablegarūt, siquidem præter Thesēū, quem in Scyriū exegerūt, Solon lator legū, Aristides, quo nemo iustior, & Themistocles, aliq; ob illorum magnitudinem, in exilium acti sunt: Milciadem verò mori coegerūt. Id enim optimo cuiq; Athenis vsu veniebat, vt in exiliū ob eminentiam virtutis pelleretur. Syracusanis verò petalim⁹ exilij genus fuit, quo efferentis se ciuis audaciam virtutēq; cōprimerent. Hi enim nō testula, sed in oleæ frōdibus suspecti ciuis nomen inscribebant: & cuius folia plura existerēt, illius conspicuā magnitudinē quinqua-

Cor. Sylla
legū Rom.
euerfor.
Exilij lex
apud Athe-
nienses.

στρακισμὸς.

Seruare bo-
uem Ostra-
ca ad quid
excoGITATA
Athenien-
sium in be-
nemeritos
condemna-
tiones.

Syracusarū
ni.
πεταλισμὸς.

nali exilio multabant. Fuitq; finis ostracismi in hyperbole ignobili, & minimæ fortis viro, qui vltimus hoc exilij genere exterminatus fuit. Postea C. Gracchus incoluntati ciuium cōsulens, ne quid in eos grauius cōsulenti in magistratu & honore positus, ciuem absq; populi iudicio necasset, in eum populi animaduersionis foret, quā legem sequuti principes, sempiterna cōstitutione sanxerunt. Insuper statuerunt, vt citra senatus autoritatem, de nec Romanici ciuis decernendi nulli facultas foret. In eos verò qui Romani non sunt, ne impunè insultare liceret, pluribus legibus sanctionib⁹q; obuiam itū est: vt lege Iulia de vi, Cornelia de sicariis, & Aquilio plebiscito pœnis multifariā constitutis, quibus singulorū indennitatibus salubriter consultum fuit. Super seruis quoque, ne in eos grauius æquo domini animaduertent, pœnæ sunt cōstitutæ: si quidem nequā & contumax seruus, vt plautri lignū cui quidem temo, quæ furca dicta est, in collo ferat, & eo affigitur temo, quæ furca dicta est, in collo ferat, & eo quali iugo subactus, manib⁹ post terga reuinctis, per ora omnū circumferatur, à singulisque fuscifer appellatur, vel vincti pedes & manus admouere phibentur, opus faciāt: aut candenti lamina, vel literis frontem & ora inuratur, & vultus inscribatur: vtq; neruo compedib⁹ coerceantur, hac deformi nota velut insigni animaduersione affici solebāt, vt ea ignominia affecti, maior illis verecundia esset ad facinus. Pistrino quoq; detruendi seruos, & dānari mancipia in fida, vel notis barbaricis inuri, vt ob improbitatem insignes forent. Tum post verbera & cruciatus, vinculis, nuditate, fame, siti, & compedib⁹, numellisque, catenis, neruis, pedicis, boiis, & si crimē exposceret, cruce & lamina seruilem in modum affici, vetus peruulgata pœna fuit. Apud Persas verò cōsuetum erat, vt si seruus zero coemptus aufugisset à domino, vinctus compedibus opus faceret, si autem sponte reuertisset, & fateretur admissum, flagellis cēderetur. Ipsis enim nimiam fuisse seruitutem, autores produnt: quippe cū nulli manumittatur apud Parthos, nullaque mancipia dempto seruitutis iugo libera fiant. Contrā apud Indos & Taprobanē incolas, quib⁹ nulla fuit seruit⁹, omnēq; vna ingenuitate

Finis ostracismi.
C. Gracchi lex.

Alia lex.
Lex de his qui Ro-
mae non es-
sent.

Dominorū
in seruos
potestas et
animadu-
er-
sio.

Furca.
Fuscifer.
Pausicape.
Nota frō-
ti iniusta.

Pistrinū.

Perfarum
serui.

Indis &
Taproba-
nis nulli
serui.

Babylonij. tenentur. Babylonis facinorosi serui & contumaces per
Germani. cribes trahebantur, vt facinoris admissi poenas darent. Germanis verbere seruum afficere, aut vinculis coercere habetur nefas: a: ud quos laxior seruitus erat, & peculium habent. Proditum tamen est, Hilotas à Spartanis bello subactos, cum rebellassent, ab Agide perpetua seruitute damnatos, vt dominis illos manumittere, aut extra Spartanos fines venundare non liceret. Diogenes verò Cynicus Manen seruum, cum aufugisset, non modò verbere non affecit, sed liberum ire iussit, ac dimisit: turpe existimans Manen sine Diogene viuere posse, non autem Diogenem sine Maue. Contrà Lycurgus apud Spartanos seruos petulantiam tam seuerè cohibuit, vt facinorosos seruos dominis interficiendi ius daret.

In seruos quatenus seruire liceat, est in l. l. C. de emendatione seruorum, & in tit. Instit. De iis qui sui vel alieni iuris sunt.

Hæ: Omphalius.

Diuus Pius. Deinde tã diuus Pius quàm sequati principes sup minorum potestate in seruos, salubriter consuluerunt, ne dominis plus æquo seruire liceret, nève iniusta imperia dominorũ noxæ forent, nève domini seruos quotidianis verberibus afficeret, sed loris cederent. Quibus cõstitutionibus cauetur, vt in eum qui suum occidisset seruum, haud secus poena diceretur, quàm qui alienum necasset. Diuus quoq; Hadrianus seruos à dominis occidi vetuit: sed si quid deliquissent, prætoris iudicio poena affici præcepit, ita vt Vmbriam matronam, quæ in ancillas supra modum seruiret, in quinquenniũ relegasse ferant: quæ magis t̃ Repub. duceret, permulcèdo tractandòq; seruorum animos t̃ mites fieri quàm verbere. Et tam ab his qui mancipio additi aut ære coempti sunt, quàm his qui manu emissi libertatem meruerunt, debita iura dominis patronisque assertoribus cõstituit: nam iura patronatus post libertatẽ in pensam seruo, dominis incolumia esse voluit, quæ ex certis causis patronus dominusve amittebat: siquidem si libertũ seruũve optimè meritum, dum famis periculis adiret, patronus non asuit, aut si inuitus libertatẽ dedit, lex Ælia Sætia & diuus Piusius patronatũ patrono, & dominiũ domino ademit. Quod & Claudius Cæsar sanxit,

vt ægra & affecta mancipia si exponerentur, ab omni famularu & seruitio immunia forent. Itẽ si ad iusuradum libertum patronus adegit, ne nubat, nève vxorẽ ducat, eum ad ius patronatus lex pariter non admittit. Tametsi lege Iulia de maritandis ordinibus, hæc iurameta postea inducta & remissa fuerint. Fertur propterea Cato senior malè audisse, tanquam asperior & durior, quod ægra & affecta mancipia velut bruta animalia senio debilitata, domo exigeret, & victũ negaret. Contrà verò aduersus malè meritos, impuros & flagitiosos libertos, aut si delatorem summisissent, vel patronis nomen detulissent, seu manifesti criminis rei foret, patrono ius reuocadæ libertatis, & vniuersa promerita abrogandi lege donabatur. Quod ab Atheniensibus decretis editisq; cautum erat, vt contumax ingratusque libertus sub mancipio esse, & seruire cogetur, quoniã liber esse nescisset, quod apostasium nũcuparunt. Seruos verò libertate donatos, Lacedæmonij aphetas, & adespotas, atq; eritheras dixerunt. Masiliensibus libertus ter doli admissi reus aduersus patronum, velut mancipium seruire cogebatur, per singulas vices libertate rescissa: si quã verò offensam quartò admisisset, domino imputabatur, & inultus ibat, quæ toties deceptus patronus, quartò se ei credidisset. Claudius verò Cæsar libertinos qui se pro ciuibus agerent, publicauit: illos verò qui ingrati notarẽtur, reuocauit in seruitutem: qui etiam libertũ, quod patrono delatorem summiserat, vt de statu faceret quæstionem, seruituti addixit. Quod Nerone quoq; imperante seruatu est, & frequetĩ senatu obtetum, de manumissis propter ingratitudinem in seruitutem reuocandis. Nerua Cæsar seruos à quibus dominos accusatos reperit, velut ingratos iussit occidi. Quod in seruo Artetij proscripti pop. Romanus fecisse proditur, quem velut ingratum in seruitutem reddidit deauò, quod proscripto domino bona & liberos occupauit: sicut Sylla de saxo deiecit seruũ Sulpitij domini proditorem, vt sibi gratificaretur. Diuus autem Seuerus cauit edito, ne serui delatores dominorum audiantur, sed poena multentur seueriori. Si verò leuiter offendissent, aut contumeliam conuiciũque fecissent, vel dicto minus audientes forent, vltra vigesimum lapidem in ter-

Catonis in mancipia asperitas. Patronus in libertũ ingratum.

Edictum apud Athenienses in libertos ingratos. Apostasium. Aphetæ. Adespota. Erithera. Masiliensibus. Cl. Cæsar.

Nero.

Nerua.

Sylla.

D. Seuerus. Liberti qui leuiter peccassent.

Taciti Cæsaris editum.

Tiberius.

Serui capti ad regum imperatorumque statuas confugientes. Diane Ephesie templum. Asylum.

ram orámvē Campaniæ relegandi, domini arbitriū erat, vel vt ferrum traderent: tum vt amplexus hominum viderent, & à foribus domini arcerentur: fuitque aliquando in vsu, vt de seruis in dominos nec quæstio haberi, nec iudicium dari posset. quod Tacitus Cæsar cauit edito, vt ne maiestatis quidem causa contra dominorū capita serui admitterentur, aut per eos inquirerent magistratus. Nec solum serui in dominos, sed nec patroni in clientes testimonium valuit: quod à Romulo primū edita lege cautum. Propterea Tiberius, vt contra Libonem per seruorum quæstiones inquireret, fraudem legi fecisse dicitur, quod illos emancipari, & deinde per tormenta inquiri iussit: donec post temporum curricula Caius imperator seruis, si quid quererentur de dominis, passim accusandi, & contra eos lege agēdi facultatem dedit. Est tamen obseruatum, vt si quem ex seruis dominus de ergastulo aut vinculis relaxaret, catenas à manibus pedibusque quibus vinctus fuerat, quandoque incideret, vt vinclosum pari in corpore maneret, quo argumento signabant seruum minus iustè vinctum fuisse, neque iustam seruitutē seruissē, nullūque ius patroni domino cōpetiisse, illūque pristinæ libertati, ac si nūquam vinctus fuisset, restituti. Et tamen si seruos profugos leges suscipi vetaret inuitis dominis, tamen qui capti bello ad imperatorū regūque statuas confugissent velut ad asylū, nexu soluebantur, & immunes erant: in eos enim manus iniectio non erat. Namque Ephesi templum Diane id iuris habuit, vt ad illud confugientes, mancipio soluerentur: quod Alexander ad stadium produxit: postea ab Augusto sublatū, ne propolita impunitatis spes, facinoribus causam daret. Primū enim Cadmus dum Thebas cōderet, asylum aperuisse fertur, ad quod fugientes sine discrimine serui aut liberi, ab omni pœna tuti erant. Nonnulli à prognatis Herculis asylum Athenis primò institutū ferunt, ad quod à patribus oppressis cōfugere fas erat. Post quod in Rethęo litore fuit Aiakis asylū, & in Sigæo Achillis: quorum exēplum Romulus & alij asylum aperuere, quò accedentes, impunitate donabatur. Apud Molossos, Samothracas, Crotónicas & Messenios ac plerosque, ad deorū aras confugisse, pro asylo habitū est, velut Athacensibus Iouis Ser-

uatoris ara: delictis enim non voluntariis refugium esse aras putauerunt. Atheniensibus Thesei sepulchrum id iuris habuit vt serui ad illud confugientes, nexu soluerentur. Et Spartæ Chalcicæcum Mineræ templum, ad quod Pausanias fugiēs, obstructo aditu, morte multatus fuit: & aliud Calchicon, ad quod Agis confugit. Et in Tænaro Neptuni phanum, ad quod Cleombrotus: & in Calauria insula in Ægæo etiam Neptuni templum, ad quod Demosthenes cum aufugisset, ab omni violētā incurfione Archiæ mansit illæsus: atque in Thracia Dianæ templum inter Clitoriū & Cynatham, & in Aspēdo Pamphyliæ, Tiberij statuae pro asylo fuere sicut Diane Ceuphriænæ oppressis perfugium inuiolabile fuit. Palladis quoque templum velut Asylum Lacedæmonij venerantur, in quo nocentes etiam capitis damnati, incoluntur. Et in Aphrodisio & Papho veneris, apud Stratonicensis Iouis & Triuicæ templa, Siculis Palisici ara, in Peloponneso Hermonicæ phanum sacrum Cereri & Proserpinæ, in Epheso Artemisium, Pergami ædes Æsculapij, in Græcia Calydoniæ Palladis templum, tantæ dignationis fuere, vt capitale fraudem ausi, aut pecunia iudicati, qui ad illa confugissent, noxa pecuniæque exolerentur. Apud Scythas qui ad Riphæos confugissent, tanquam sacrosanctos, sui iuris & arbitrij erant, sicut in Ægypto in Osiridis asylo iuxta Saim: & in Conopo Herculis templo, ad quod serui confugientes, si initiati forent, opprimi aut vi cogi non poterant. Traditūque memoriæ est, in Libya oppidū fuisse, ad quod si quis seruus lapidem importasset, liber & sui potens erat: & Dulopolin in eadem id iuris habuisse, vt qui seruus ad eam aufugisset, omni nexu solueretur. Cinna verò civili manente bello, cum per præconem edixisset, vt serui ad eum confugientes velut ad asylum, liberi forent, illiſque ad pileum vocasset, magnas seruorum & perditissimorum manus cōegisse fertur. Sed cum propter asylosum impunitates, multa facinora admitterentur magna licentia, Tiberius Cæsar, ne impunita essent crimina, impunitates asylosum abrogauit, & exoletum morem antiquauit, qui tamen Samiæ Iunoni & Æsculapij delubro ius veteris immunitatis ob religionem restituit. Neque

Iouis Seruatoris ara. Thesei sepulchrum.

Cinna.

Impunitas asylosum per Tiberium abrogata.

*Servorum
nomina.*

omittendum, servis apud Romanos Statij, Dionysij, nec non Stichi & Heræ frequens nomen fuisse: sicut Athenis Dauus & Geta: cum enim Daci antea Daui dicerentur, ad Istri fontes bello subacti, Atheniensibus seruirentur, de seruire nomen Dauus & Getæ posteris reliquerunt. Apud Syros Dama, in Paphlagonia Tybus, apud Phryges Maues & Mida seruire nomen fuit, Lacedæmoniorum serui peculiari nomine Helotæ, Argiuorum Gymnetæ, Cretensium Epharmiotæ, Glaroræ & Mnotæ dicuntur: Thessalorum Penestæ, Syracusanorum Eustatoni, Mariandynorum serui Doriphori, Sicyoniorum Corynephori appellati sunt. Pelatæ verò & Thetes, liberorum quidem nomina fuere illorum qui coacti inopia, seruitia præstabant, sicut Callicyrij in Creta, & Syracusanis Arotæ & Calliryj. Præ cæteris autem Iones præcipui inter seruos habitæ, & velut insignia mancipia nobilitati sunt. Quare Callieratidis Lacedæmonij verbum fuit, qui interrogatus cuiusmodi sibi viderentur Iones, facetissimè respondit, frugis seruos, liberos utiq; malos. Quod Agefila⁹ de Asiaticis iudicauit: & vulgò de Caligula proditum est, nec seruum meliorem, nec deteriorem dominum fuisse. Athenienses verò Harmodij & Aristogitonis, qui Hippiam interfecerunt, velut deuota nomina libertati, tanti fecerunt, ut lege sanxerint, ne illa seruis indere liceret. Quo exëplo Domitianus Metium Pöposianum, quod nomina Magonis & Hannibalis seruis indidisset, supplicio affecit, itaque clarissimorum virorum nomina seruili cötagio polluisset, præter quæ constans obseruatio Romanis fuit nimium diu seruata, ne cuius Romanus quouis crimine obnoxius relegaretur, donec haud magno interuallo id seruare desinere. Primus enim L. Lamia Romanus ciuis à Gabinio consule relegatus fertur, & post eum plures legum iudiciorumq; pœnis affecti: fuitque animaduersum, ciuilibus bellis captos, velut hostes in prædam verti, & vnum ire non licuisse, semperque lenius seruitium apud Romanos deditis, quam captis fuisse. Græcòsq; perrarò seruiturum seruasse: quare illorum nullus mercatoribus dabatur locus, sicut Perfarum, qui nūquam Romæ seruire, nisi sub Alexandro Seuero imperatore, licet mox adhibito precio ad suos redditi sunt. Ponticòsq; & Lydios seruos aut Phrygios

*Iones serui
præcipui.
Callieratidis
faceta
responsio.*

*Romani
ciues non
relegati.*

*Lenius seruitium
deditis quam
captis.*

Phrygios gregatim Romæ venire, Tracibusque pecuniare esse sale coempta mancipia habere, sicut Lemniis vino mercari.

Qui ludis apud Romanos frequentes fuerint, qui apud exteros, quæ re sint nuce ocellate apud Tranquillum.

CAPVT XXI.

Ludus calculorum veteribus præcipuus fuisse traditur, qui & latrones dicti: hi enim in duas diuisi turmas erant, colore diuersi, quorum alij milites, alij hostes. Horum lusus erat, ut turmis instructis velut qui congregati acie parant, hinc inde sub hostium imagine procederent, ac præscripto fine, quoad quisque progredi debeat. Ita cauere oportebat, ut dum hostem quisq; inuadere nititur, alterius non pateat incursum: qui etiam ex gemma fuere, viris & mulieribus frequens, à melioribus & summis honoribus vel maximè cultus & celebratus, quem Palamedes inuenisse proditur, ad comprimendas ociosos exercitùs seditiones. Post quos fuere tali eburnei sex angulorum æquali latitudine, tessera verò quatuor: namque erant figuræ ex omni latere quadratæ, quas Græci κίβητες vocant. Sed tamen in iactu tesseras utebantur tribus, talis verò quatuor: in quibus figuræ effictæ vicem numeri habebant, sed quinarium numerus non erat in talis sicut in tesseras. Tali autem, astragali Græcè dicti: & astragalizotes, talis ludentes. Geminum verò quadratum, hoc est, octo laterum, dixerunt Asphaltum. Taxillorum ludus ex octo punctis vel figuris constabat: inter quos vñus Stesichorius nomine, hoc est, octonarius, præcipuus erat. Qui quidem turricula, seu quæ dicebatur orca vel tritillus, super patenti tabella punctis distincta iactabantur, ne lusoris manus iactum falleret, & non casus, sed fraude consistere. Talorum verò canis damnosus, senio medius & anceps: siquidè modo lucra, non nunquam damnum afferebat: is verò quaternarium numerum facit, chius verò ternarium. Venus autem quæ summum continet numerum, multum lucri affert: semperq; felici exitu ludum terminauit. Hæc enim cani opposita, colias dicebatur: tricenariumq; absoluebat numerum, Euripides verò quadragenarium. In talis quoque legimus

*Salæ & vino
empta
mancipia*

*Latronum
ludus.*

*Talis.
Tessera.
κίβητες.*

*Astragali.
Asphaltum.
Taxillorum
ludus.
Stesichorius.*

*Canis.
Senio.
Chius.
Venus.*

*Colias.
Euripides.*

Vulturius.
Hercules.
Midas.
Ludi illustrium & d. Eborum virorum post feria negotia.

Pila ludus.

Vulturium & Herculem basilicum, quæ an signa fuerint vel numeri, dubitatur adhuc. In tessleris Midas fortunatissimus erat. In taxillorum iacta ter sex summâ Grecis afferunt victoriam: tria verò, summum damnum. Qua quidem alea Porcius Cato lussisse fertur animi laxandi causa, & Augustus effusè, Domitianus & Claudius, qui etiam lusorium conscripsit opus. Inter reliquos Theodoricus Gothorum rex, cum in alea vinceret, fertur indulgentissimus fuisse, eaque momenta domesticos promerendis gratiis captare solitos, sicut cum Vespasianus in balneum transiret. Quibus quidem tessleris aptissima fuisse ligustra Plinius notavit. Fuit quoque apud veteres ludus pilæ & folliculi, præcipue commendationis, & magni studij, quo & Iulius Cæsar, & Octavianus, & alij clari viri illustrésque, exercendi corporis, & animi vegetandi causa, studiosissimè luserunt. Quo etiam Scævola iureconsultus, remisso à negociis animam, lussisse proditur, nonnumquam tessleris aut calculis. Quod de Dionysio tyranno traditur, ut pila & folliculo a se duè luderet. Reliqui verò clarissimi duces, aut sapientiæ professores non improbandi, animum diuersis studiis iocisque remisere: quippe Socrates dum animo vacaret, cum pueris minutis & facie liberali, iocari assuevit, & Scipio Africanus conchas mari legendo sæpe remisit curas: & Cato Censorius cum verna & fabulatu animum relaxavit: qui etiam qua die tulit repulsam, in conuiuio lussit: quod de Archyta Tarentino proditur, ut cum pueris & seruitiis lusum agitaret. Heraclitus quoque Ephesus cum à negociis quiesceret, astragalis lussisse fertur. Et Attalus Asiæ rex hortum pro deliciis coluit, nonnumquam fundendis statuis ocium occupavit. Memoratur Alexandræ Severus imperator per dies festos perdicum & catulorum pugna se oblectasse, & Amasis Aegypti rex post feria morionem egisse, & magnus Agesiplus cum infante filio arundinem ascendisse. Notum quoque prætereundum quod de Demetrio proditum est Philorcete, qui post negocia bellicas machinas: & de Philippo Macedoniæ rege, qui in ocio lucernas fabricavit Parthorum quoque reges cum ocium superaret, culdes acuisse feruntur. Et Dionysius iunior cura bellis

latus, planstella, mensas & sedes mira arte compinxit. Attalus verò Philomator pro oblectamento habuit elleborum, acornitum & cicutam, venenosas; herbas plantarum, ut fructum inde legeret. Sed tamen pila iuuenum lusus erat, frequens in Martio campo fieri solitus, ex quo hic altera pagauica, trigonalis altera, in qua sicutrè vsus præcipuus traditur. Nanque illius impulsu magis quam dexteræ ludus agebatur, cuius erat vsus vel maximè in corporis motu & agilitate, ut sciret aptè pilam iacere atque excipere, modo incurrere, modo recurrere. Armis quoque & equis, tum hasta, claua & pila, lucta, venatione & cursu exerceri Romanam iuuentutem vetus consuetudo fuit: pariter sudem torquere, equum agitare, arma tractare, sicut iactu disci, cursu, saltu, iaculatione vel cætitur: seu ludos pentathlum dixere, & ludiones pentathlos seu quinqueortiones. Erantq; senatusconsulto cautum, ut nisi his ludis pecuniâ ludere liceret. Græcis verò octo fuere ludi, quibus iuuentus exercebatur impudè: stadium, diaulus, dolichus, hōplite, Pygme, pancratium, pale, & halma, hoc est saltus. Præter quos fuit harpastum, quod volubili rotunditate in solo iactatur: qui ludus Polluce autore fiebat, ut iuuenes in geminas diuisi turmas, intra lineas seu metas consistenter, harpastoque posito in medio, quisque contenderet ut intra gyrum alterius lineæ immitteretur: quod si contingeret, victores erant, & discus. Fuit enim instar pilæ æneæ, quæ brachiorum viribus excepta, & in altum missa, exercebat corpora animosque, ita ut quantum quisque viribus præstaret, maximè eniteret. Nanque is fortior, & præcipuo robore habebatur, qui illum ultra signatum gessisset scopum: sicut halteres: erant enim circuli figura non spherica, sed dimidia longiore, in quibus digiti inferi possent, quos facilibus brachiis rotabant: & nunc iactando, nunc rotando ludus committebatur. Fuit quoque petauri ludus admirationis præcipuæ, cum per circulos quispiam veloci cursu transuolat, corpore ita librato, ut circulum non offendat: unde petauristæ ludiones dicuntur. Follis autem ludus remissior & ignauior habitus: eo enim senes imbelli ætate ludere solebant. Horum auctores Lydos fuisse ferunt, qui ut famem qua

Pila iuuenum ludus.

Exercitia Romanorum iuuentutis.

πένταθλος. Ludionibus pecunia ludere licebat.

Græce iuuentutis ludi.

Harpastum.

Discus.

Halteres.

Petauri ludus.

Petauristæ.

Follis ludus.

Sphæra ludus.
Sphæromachia.

Apopate.
Germanorum mos.

Encotyle.
*νυδελι-
σμος.*
Nucibus.
Par impar.
*Ephēborū
puerorum
ludi.*

*Nuces in
Saturnali-
bus.*
*Parthorū
puerorum
nucis ocellata.*
*Tranquilli
locus.*

premebantur, facilius ferrent, in miseris hoc solatij inuenere, vt ludo tempora transigerent. Apud Græcos frequens ludus erat sphæra, qua qui vicisset, rex dicebatur, & imperabat: victus verò, a sinus, & victoris madata exquebatur: cui sphæromachia nomen, quo in gymnasio iuuentus exerceri consuebat. Spartanis palæstra, Atheniensibus præter palæstram, quam primi inuenere, erat equester ludus, quem dixere apobaten, quo Phocionis filius sæpissimè lusit, & victor fuit. Proditurq; Germanorum mos peculiaris, vt cum omnia lusissent, nihilq; pecuniarū su peresset, in lusu extremo de libertate cōsunderent: victusque in alea, seruitium pati, & addici victori velut mancipium patiebatur: apud quos frequens ludus erat, vt nudi iuuenes inter gladios & infestas frameas se inuicem iactitent, illasq; saltu transiliant illæ. Græcis quoque iocus erat, cui nomen encotyle, quo victi, vincitium genua manibus excipientes sublimes deferunt, & alius cindalissimus apud plebem frequens, quem clavis exercebant. Nucibus verò, & par impar, vel coturnicū & galinaceorum certamine, quo ludo Antonius & Octavius lusisse, & melioribus omnibus victor abiisse fertur: aut turbine, vel micantibus digitis, nonnunquam ocellatis nucibus Romæ ephēbi pueri ludere solita uere. Nummis quoque in sublime iactatis, caput vel nauim petere, vt quod tūc fortè eueniret, & petitis responderet, id victoriam daret: aut dormientibus oculos & ora pingere, frequens erat puerorū lusus. Quæ quidem nucis loco aleæ fuerunt pueris nondū adultis, quibus in Saturnalibus ludere permiffum, sicut iuuenibus alea, reliquo anni tempore vetabatur. Parthorum verò pueris ludus erant aurei tali, quibus certo anni tēpore indulgere licebat. Sed quod modò est de ocellatis nucibus dictum, memini doctos viros super nucibus ocellibus eiusmodi quæ essent, incipitem diu cogitationem duxisse, variq; in opinione versari, & alios nucis auellanas, alios amygdalas putare, neque satis certam ferre sententiā super Tranquilli verbis, quibus Augustum laxandi animi causa cum pueri facie liberali ocellatis nucibus lusisse dicit. Quod verum nos sentimus, & probabilius putamus, id est eiusmodi: nucis ocellatas, nucleos, quos in Persicis pomis sitos in-

spicimus, dicamus esse, quibus persæpe ludere nostrates pueros hodie videmus: dictasque ocellaras, propter ocellos & foramina quibus muniuntur vndique. Neque de amygdala & auellana vel oscilla, sicut error habet, sed de persicorum ocellibus, quibus tunc ludebatur, & nunc frequens puerorum lusus est, intelligi conuenire, credimus exploratæ & non ambiguæ sententiæ fore.

Quæ vota olim solennia fuerunt apud Romanos, & quæ apud exteros, quæve vota concipere, & quomodo soliti sint.

CAPVT XXII.

Qui mos vetustus in votis nūcupandis olim, quæq; solennitas concipiendorum fuisset, multuariè exequuti sunt. In primis obseruatum legimus, vt simul ac consuli aut imperatori cui belli summa cōmissa erat, de euentu belli incerta spe fluctuanti, votum vouere collibitum esset, si id inconulto senatu, aut citra populi autoritatem faceret, de manubiis vel hostium spoliis, aut si non sufficerent, sua impensa exoluere teneretur. Vouebantur enim sæpius tēpla ædēve deorum: ludique diis aut statuæ, quibus numina placari, aut expiari crimina patabant. Nonnunquā multi pocillum pro magno munere diis votum inuenimus. In quo fuit seruatum, vt velato capite, & veste caput opertus imperator, prætor aut consul votum effundat, illudque conceptis verbis suscipiat. Quos quidem ludos plerumque imperatores vouerunt ex anno imperij computatos, vt scilicet totidem dierum ludi fierent, quot illi annis imperio præfuissent. Ideo Galenus Cæsar deuictis Syris in Asia, decennialia vota celebravit. Theodosius vincennialia & tricennialia, sicut denariæ cæmonix & tricenariæ, quarum sacra aditurus, decem aut triginta diebus obseruantia præcipitur. Et centenariæ cœnæ à centenis sestertiis: & vasa milliaria, aprōsque milliarios à ponderibus dictos comperimus. Porticus quoque centenarias & milliaras dicimus, à passuum longitudine dimensas. Vestes etiam coronasque ex auro & gemmis, plerumque numinibus votas, & voto persoluto dicatas inuenimus: quæ quidem vota pro imperij æternitate, nonnunquam pro salute ciuium verbis solennibus concipi solebat. In quo

*De bellis
euentu.*

*Ludi diis
aut statuæ:
Is erat Es
Papyrius
de quo supra
ca. xj.
Velato capite
ludi ab
im. voti.*

*Cæmonia denariæ,
tricenariæ, cœna
Cœna centenaria.
Porticus
cetenariæ.
Vota pro
quibus concipiētur.*

id servatum est, ut nisi tertio die post calēdas Ianuarias, pro salute principis votum concipiatur, vique solenne iussurandum nūcupationibus votorum præstetur. Etiam pro itu & reditu, proque incolumitate principis, iacere stipem ad lacū Curtij, aut ludorum celebritas, apud Romanos votū fuisse cōpertum est. Quotiesq; pro principis incolumitate cōcipiebatur votum, Tiberio imperāte id servatū est, ut in vōtorū nūcupatione, Neronem, Drusūmq; diis cōmendarent. Quæ verò dictator, consul aut prætor vota suscipiebat, non aliter nisi verbis cōceptis, præeunte pontifice maximo, ne quid præposterè dicatur, concipi poterant. Ex incerta quoq; pecunia, & quæ non extaret, votū concipi posse plerunq; animadversum est: si tamen semel votū emissū foret, illud deo irritum facere non licebat. Quod si incerta pecunia fuisset, pro qua votū conciperetur, cūq; bello vsui non esset, illā reponi, nec cū alia misceri oportebat: quod nisi factū esset, votum nō ritè emissū, nec religione vouentē exolui poterant. Quod si ver sacrum in magnis Reip. casibus votum vouendū foret, illa infixa religio animis fuit, ut nisi ex autoritate collegij pontificū votum fieret, non votū, sed incōsulta pollicitatio censeretur. Hoc enim antequā emitteretur, patribus renunciari, & populi iussu, ac consulo senatus, arbitrātūq; pontificum fieri debebat: aliter ritè factum cōceptūve esse minus censuere, illūdq; à prætore vel consule, aut pontifice maximo emitti perperam. In hoc enim voto, quicquid ex suis, ouibus & agnis inter calend. Mart. & Idus Maias apud quæque natum editūve fuisset, voto contineri dixerunt, pueros quoque & puellas, qui inter hæc tempora editi fuissent, haud dubiè voto cōprehēdi: sed quia immolare eos turpe ducerent, hoc piaculari sacro expiarunt, ut adultos velarent, velatōsq; extra fines exigerent, qui vernæ dicti sunt, quo piaculo liberi religione putabantur.

Vernæ.

Iuriconsultus eos servos qui neque empti, neque aliunde acquisiti, sed domi & ex ancillis nostris nati sunt, vernas appellat. l. servus vrb. ann. §. Si alij vern. ff. de lega. 3. & l. cum sup. vernis. Cod. de rei. vend.

Metapontini.

Cuius instar Metapontinos votum vouisse ferunt: nam voti. compotes, auream ætatem Apollini deuouerunt,

quod esse arbitramur, vberrium & quæstuosissimū animum deo & numinibus consecrari. Fuit animadversum, ver sacrum antea votū, & post temporum intervalla perfolutum, religione vouentē, & populum exoluisse, ritèque exolutū videri. Præter quæ hecatombas vouere Græcis & Romanis antiqui moris fuit olim, cū pestilenti contagio & graui morbo laborarent: quod à Laconib; primū inuentum fuisse dicunt. Cuius voti obseruatio talis erat, ut centū aræ vno in loco aggesto cespice fierent: in eisq; centum boues, centum oues, centūque sues vno tēpore immolarent: Si verò imperatorum votum esset, centum leones, centūque aquilæ vnà mactarentur. Fuitq; constitutum, ut cum hecatombæ vel publica vota sollebantur, populi luctus & mæror desineret. Nanque in luctu vouere, est mali auspicij & detestabilis. Est quoque memorie proditum, non diis tantum, sed & ventis velut sancto numini vota persoluta: quippe Augustus circio, ne Galliam rapidè infestaret, votum exoluit, & sacrum fecit: cuius tanta plerūque vis erat, ut testa auferret. Calabri Iapygi, Apuli vento Atabulo, Athenæ Scironi, Paphylj Gagneo, ne incolas tabe afficerent, nève arua depopulerentur. Præcipuè Thurij magno affecti beneficio, Boreæ vti deo vota persoluerūt, quod Dionysij classem, quam ad eorum excidium parauerat, vehementior coortus, funditus euertisset: sicut Xerxe in Græciam innumerabiles copias ducente, Delphicum respondisse Græcis oraculū ferunt, ut ventis precarentur sibi auxilio adesse: qui ara ventis extructa, illos propitios habuerunt, tota ferè hostium classe demersa. In agro quoq; Sicyonio ventis extructam aram legimus: cui quotannis noctem vnā vota effundunt, ut lenita vis venti desineret, cum turbine ventorum, villæ, arbuta, fruges passim deuastrarentur. Et apud Methonē Palladi Anemotidi templum dicatum est, ne violentiores perflantes loca deuastrarent. Ponti verò & Persarum regum vouendi modus erat, ut in excelis iugis & summo verticè montium, pyram construunt, alteramque desuper breuiorē: ipseque ad pyram ligna re inferat primus, Iouique Militari lac & mel inspergat: & postquā vinū, mel, & odores infuderit, velut propitiatio deo, vota euanciet: pulmentūq; præparato, quod astanti-

Hecatombas vouere, & quando & quod genus sacrificij.

Vento vota persoluta.

Atabulo. Thurij.

Ara ventis extructa.

Pallas Anemotidis.

Rerū Ponticæ & Persarum vouendi modus.

*Græcorum
mos votūdi*

*Athenien-
sum vota.
Sacra ex
quibus in
votis concipi-
endis.
Parthorū
reges &
magi.*

Aegyptij.

*Mys.
Solennia
vota.*

*Hermund-
duri.*

bus datur, pyræ ignem in ferat, quo incēdio estuāte aere, vix illuc accedere permittitur. Græcis verò frequens vsus erat, & statuas lōgo æuo duraturas diis vouerēt: quippe Nicanore ægorante Aristoteles vota fecit pro incolumitate, statuas se, Ioui Seruatorij vnā, alterā Iunoniō spītae dicaturum: qui loti, & pura veste amicti, in superiore domus thalamo plerunque vota effundunt, & diis supplicāt, Atheniēses verò, cū in aureis & argēteis vasīs diis propinassent, & pæana cecinissent, tunc demum sanctissimis cæremoniis cælum suspicientes, vota nuncupabant. Ea autem ex primigeniis agnis, nonnunquā ex bobus quibus iugum non subiissent, frequentia fuere. In quo fuit seruatum, vt ramus ex sacra olea alba lana coronatus, in emissionē votorum adhiberetur: sicut Parthorū reges & magi, qui nyctegretum quæ nyctilopa dicitur, herbā coloris hyssiginei vt spinæ folia adhibebāt, magnis sæpe laudibus celebratam: qua non adhibita nullum votum ritē concipi arbitrati sunt: qui cū deos euocabant, marmarididē herbam, quæ in desertis petris & saxis præruptissimis nascitur, admiscebant. Apud Ægyptios verò, pro pueris morbo affectis vota concipiebant, vt si deus voto adesset, defectum capillum diis dedicarent. Mysi nisi immolato prius equo & litato, extis que depastis, vota concipere non licuit. Inter solennia autem vota fuisse traditur, quoties exercitus duces de spoliis hostium Vulcani votum fecissent (id enim soluebatur) vt suis fugatisque hostibus, scuta, gladios & arma, spoliisque, nonnunquam bellorū machinas, currusque & inutiles naues, vno in loco aggerant, pyrāque extructa, circumstante populo & frequentissimo exercitu, velut disposita acie, dux more patrio disinctus, Vulcano, Marti & Palladi incēdat: ipseque dux indutus purpuram, primus ardentem faciem fumere, ambāsque manus in cælum tendere, deinde in pyram summittere debeat, toto circum exercitu exultante, & percussis armis plaudente: pyrāque & armis exustis, sacra & rem diuinam faciant: tamen si arma militaria non exuri, sed belli more cremari solita legamus. Apud Hermunduros, inter solennia vota belli duces sacrare diuersam acie. illāque Marti & Mercurio deuouere cōsueuerūt: quo voto equi, viri, spolia & machinæ, & cur-

ta bello quæsitā, occisioni dantur. Artaxerxes pro vxoris salute. Terræ votū faciens, se illam attacta humo solenni prece adoraturum promisit: & Berenice, vt deo vota solueret, nudo pede, & abrafo capillo Hierosolymis ante tribunal supplicauit. Nonnunquam frequens apud veteres votū fuit, vt decima prædæ & spoliorū, quicquid ex hostib⁹ captū fuisset, Ioui & diis deuouerēt: quare Iupiter prædator nuncupatus: sicut Camillus captis Veis votum vouisse dicitur. Id enim soluebatur, vt prædæ parte diuendita, donū diis & numinibus dicarent. Qui mos Gallorū fuit, vt belli iure quæsitā, plerunque vero partē Marti deuouerēt: in quo id erat constitutū, vt diuina ope implorata, is plus spei ferret, & propitios facilius haberet deos qui maiore prædæ partē diis deuouisset. Quæ tempestate Crotoniatæ aduersus Locrenses, graues testatāque inimicitias habebant, bello dimicaturi, cum decima prædæ Appollini vouissent. Locrenses vt voto vincerēt, nonā deuouēre: & cum Galli Aristonico duce cōtra Romanos militarent, de que hostium prædā aureū torquem Marti promissent: Flaminius, vt voto vinceret, de torquibus Gallorū Marti trophæū posuit. Aratus verò Sicyonius cum CCCCC. hominū capita, ne ab aduersariis voto vinceretur, se deo immolaturum vouisset, voti compositos, exoluere votū Thessalico dolo recusauit. Fuitque; uentū mos, vt qui cōpotes voti fuissent, quo potiora sumerēt, veteribus persoltis, nouis se obligarēt votis: utque; pater qui solus autorādī potestātē habet, votū filij nomīne cōcipere, ipsumque; numinib⁹ obligare possit. Decima quoque; fructuū Herculi passim voueri: votūque; effundi solere Romæ, in vsu cōperimus. quod auspiciatissimum duxerunt & fortunatissimū. Quæ de causa Lucullū peritū Romani moris & iuris, quod decimū Herculi vouisset, votūque; persoluisset, maximis auctū opib⁹ fortunisque; æstimarunt. Illud utique; verum est, consules designatos ad populū habere, Capitoliū adire, ibique; sacrificio perfecto vota effundere solere: tunc suscepto emissisque; voto, cum se numinib⁹ obligarent, rei voti appellati: cū autē voti cōpotes, promissa exoluissent, damnati voti dicti sunt. Quoties grauiā & acerba ac misera & intoleranda

*Artaxerxes.
Berenice.*

*Decima
prædæ par-
te diis vo-
uebant Iu-
piter præda-
tor.
Galli.*

*Decima
fructuū
Herculi.*

*Consultum
post initium
magistratū
vota in Ca-
pitolio.
Res voti, es
damnati.
Calamito-*

forum &
iniuria as-
fectorum
vota & im-
precationes

Cretenſiū
imprecatio
nes.

Charondas
Spartano-
rum.
ἰπποτροφῆ.

Opi voti
conciendi
ratio.

Agricola

Equites.

Nautæ.

Qui labori-
bus angun-
tur.

Fures.

Iuuenes.

Viatores.

Pastores.

Aphrorum

Diis mani-
b⁹ et Diis.

quifpiam pateretur indigne, voti & imprecationis genus maximū erat, vt positis humi genibus, ambas palmas crebris iſtibus ſolo incuteret, aut torrem ignitum ianue apponeret, illiq; obuianti delibatis ſacris, madente lachrymis ſinu, deos ſuperos, atque inferos, cælum noctemque conteſtans, necem, exiliū, dirāq; calamitates, furiali carmine imprecetur: & ſæua quædam numina aduocans, illum cū omni ſtirpe & gente, caput, domum, fortunas deuouere, & prætereuntem execrari debeat: quæ imprecatio dici nō poteſt quā miri & efficaciſſi ſtudij ſit ad vim diuinitatis commouendā. Quibus diris Atteius tribuniſ plebis execratus M. Craſſum ad bellum Parthicum prodeūtem, magno poſt exitio conſequuto. Cretenſib⁹ verō acerbiffima cenſetur imprecatio, omnibus votis expetere, vt hi quos deuouemus, mala cōſuetudine delectentur; qua imprecatione nulla eſt efficaciſſior ad excidium proferendū: tanquam qui abuſum ſemel lapſus fuiſſet, amplius emendare facinus & ad frugales mores reuerti nequiret. Ideo Charondas graues pœnas ſanxiſſe fertur, ac omni ſupplicio dignos putari illos, qui cum malis aſſueſcerent. Apud Spartanos inter ſæuiſſimas execrationes fuit ἰπποτροφῆ, quā caballationem recentiores vocant, id eſt, equorum enutritio, eō quod magno ſtare impendio, & homines ſuaui captu ad perniciē duceret. Nā morbus a lēdi equos non pauperes, vt aiunt, ſed arua frumentifera ſectatur. Extātq; in veteribus monumētis, q̄ qui Opi deæ, quæ terra dicta eſt, votū concipiunt, ſedentes votum effundere, inq; concipiendo terrā tangere debeant. Vtq; pro bouum incolumitate agricolæ Sylluano vota perſoluāt, farris, adorei lardi, ac pulpæ & vini: pro equis Hipponæ, Caſtori & Polluci nautæ, & qui naufragiū timent. Qui vero laboribus anguntur, Tutano: fures Lauernæ, Iuuenes Horæ: ſicut paſtores Pani deo pro pecorib⁹: & qui viā profeſturi ſunt, Herculi ſupplicāt. Sylluano quoq; in ſingula boū capita adoreo, lardo, & vini ſextario, ſubtaxata menſura, votum ſit. Ferūt paſtoritios Aphros inter vota, & primitiarū loco, aurē pecudis præcidere, illāmq; ceruice aduerſa ſupra domū abiicere: pro noctibus verō ſerta, vnguenta & coronas Veneri aut Cupidini dona ferre. Cūmq; diis manibus & Diti con-

cipitur votū, quæ deuotio potius dicta eſt, ouibus tribus aris Telluri Iouiq; ſacrū ſit: in quorum preceatione quære diuinā facit, cum Tellurē inuocat, manibus terrā tangit: cū verō Iouē, ſublatis in cælum manibus preceationem peragit. Cū autē votum effunditur, manus peſtori ad mouere præcipitur: aliter votum non ritē concipi, ſed poſſui ſacra in expiabili religione putarūt. Anima aduerſum tamen eſt, pontificū decreto caueri, vt ſi ab exercitiis duce diis manibus quifpiam deuotus & conſecratus foret, neq; is in acie cecidiſſet, vt Diti ſatiſfiat, ſignū ſeſtē pedes altū in terrā defodi oportere: vbq; ſignū eſſoſum fuiſſet, illic hoſtias immolari non licere. Et tamen ſi res deo deuotas nemo ſibi aſciſcere queat, hominē tamē deo deuotum, aut diis conſecratū occidere permitti impune, eāmq; eādem capitali noxæ non haberi, tanquā illius animā nō ad nos, ſed ad deos pertineat. Illud quoque inter autores conuenit, fuiſſe apud Gallos inter cōſecratas preces & nefaria vota, quæ nec more nec iure concipiuntur, frequenti in vſu, vt in magnis diſcriminibus & extremis caſibus homines ſe diis immolatuos, Romanis ferro ſe digladiatuos, aut pro alteri⁹ ſalute ſe & caput ſuum deuoturos, nōnunquā in ſcenam ſe prodituros, & hiſtrionicam ſaltatuos: apud Græcos decimum quēq; Apollini Delphico daturos: Locrenſibus, virgines ſe proſtituturos: apud alios, deſectū crimen diis oblaturos: & apud Perſas, viuos homines deſoſſuros vouerent. Quare Ametris Xerxis vxor, vt gratiam diis referret, quod in vita diu proceſſerat, quatuordecim illuſtriam Perſarum liberos ſub terram viuos deſodiſſe, & votum perſoluiffe dicitur, tanquam his votis & diris imprecationibus dii immortales & cæleſtia numina placentur. Iſtis enim deſodere viuentes, vulgato in vſu fuit. Idomeneus verō Cretenſium rex, cum naufragus ex voto conſecrato filium ſibi obuiam factum immolare diis vellet, illūmq; perditum iret, à Cretenſibus pulſus, & patria eiectus fuit. Pauſanias autem Lacedæmorum dux, ad platæas victor contra Mardonium, cum de manubiis tripodem aureum Delphis votum ſoluiffet, ſuūmq; nomen inſcriberet, Lacedæmoni j perſectū inſolentiam, epigramma induxerunt, & ciuitatum

Ceremonia
in votis cō-
cipendis.

Deuoti à
duce exer-
citus.

Hominem
deuotū occi-
dere impu-
nè licebat.
Galli.

Græci.
Locrenſes.

Ametridis
votum.

Idomeneus

*Hamonis
responsum
de Lacedæ-
moniorum
frugalibus
sacru.*

nomina inscripserunt. Neque præterierim responsum Hamonis Atheniensibus datum, Ioui magis cordi esse vota Lacedæmoniorū tenuia, & modicas oblationes piæ & castas, quàm immodica & opulenta Atheniensium, atque opimis hostiis & victimis illorum cœdari aras. Id quod Pythagoras censuit, thure & libis magis gaudere & placatores esse deos, quàm hecatombis & multo sanguine assidue aras cumulari.

*Consueuisse Romanos illorum bona quos maximis
criminibus damnarant, publicare: & que
porticus Romæ insignes fuerint.*

CAPVT XXIII.

*Bona sup-
plicio affe-
ctorum pu-
blicata.
Tarquinio
C. Casium.*

*M. Man-
lius.
Capitolin.*

Macellus.

*Macellum
nouum.
Macellum
antiquum.*

ADuerti sæpe animum, consueuisse Romanos, quorum criminibus oppidò grauibus supplicio affecerant, illorum bona propter criminis detestandum facinus publicare: illaque destinare publicis vsibus, ut domini supplicium bonorum publicatio sequeretur. Sic Tarquinio rege eiecto, ager qui Tarquiniorum quondam fuerat, Marti dicatus, campus Martius dictus est: sic Caij Casij domus, cui ob affectati regni crimen dies perduellionis dicta fuit, euersa & demolita, area ante Telluris ædem facta est. Domus præterea Marci Manlij Capitolini, quæ quondam in arce fuerat, qui suspicionne regni pœnas dedit, de saxo deiectus, ædes atque officina monetæ fuit: in qua æde lintei libri, in quibus erant fata Romanorum, seruabantur. nam Sibyllinos & Martianos, ad quos decemviri quoties dij consulendi sunt, adire solent, in Capitolini Iouis & Apollinis templo in palatio seruari certum est. Inde senatus decreto, iussuq; populi, ne quis arcem incoheret, nève Mæliæ gentis homo, Marci prænomen ferret, cautum fuit: ut æterna memoria dedecoris generi & nomini suo iniusta foret. Et cum Macellus quidam nequam & criminosus, qui in ganeo & lustris vitam egerat, propter latrocinia, fordesque vitæ, capitali supplicio pœnas dedisset, bonis publicatis, in ipsius domo ab Aemylio & Fuluio censoribus macellum, vbi obsonia venderetur, locum extructum fuerunt: tametsi foris olitorium Romæ antiquum macellum fuisse tradant. Sp. quoq; Melij domus, quod tarpiter re-

gnum appetere conatus esset, postquã capitis accersitus, pœnas dedit, patrimonio publicato, Aequimelium dicta est. Meminimus quoq; Vitruuij Vacci, cuius in palatio domus, ob illius facinoris pœnam, publicata & euersa, Vacci prata loco nomen dedit. Nec minus M. Flacci turbulentius ciuis, qui cum C. Graccho seditionem molitus fuit, cuius domum Quintus Catulus de manubiis Cimbricis porticum fecit, quæ Catulli appellatur: ut tatorum criminum facinora nomẽ denotaret, supplicijq; insignis memoria foret sempiterna. Quibus exemplis Sylla dictator, & mox Caius Cæsar, de bonis proscriptorum publicis perniciosas leges tulere, quæ Iulia & Cornelia dictæ, vnde tot sectiones & omnis generis sectores emererunt. In quam porticum Ciceronis domus indigno facinore euersa, iussu Clodij mutata fertur. Sed meminisse oportet, præter hanc Quinti Catuli, plures Romæ porticus insigni nomine fuisse: nam Põpeij porticus ante ipsius curiam fuit: & altera Octauie iuxta ædem Iunonis, in qua signa militaria olim à Dalmatis Domitio adempta, mox ab Augusto restituta, diu manserunt: & Philippi porticus, Herculis imagine, & Helena Zeuxidis manu celebrata. Porticum quoq; duplicem ad circum Flaminium, ab opere Corinthiã, à Cneo Octauio, qui de Perseo naualem triumphum egit, magnifice instructam legimus atque monitam: & Metelli iuxta ædem Statoris Iouis, per quas matronæ vestiri & spaciari solebant. Fuit præterea porticus Quirini, antiquo opere visenda, & Lucij & Caij: atque alia Liuiæ & Octauie ab Augusto quondam, sed alienis nominibus constructæ. In qua ampla prætoria fuisse memorant: quibus ab Augusto demolitis, porticus sub nomine Liuiæ non minoris cultus maiestatisq; suffecta est. Et porticus Claudiæ, vbi ambulationes subdiales miro ingenio elaboratæ fuerunt. Celebratur quoque porticus Augusti in palatio cum bibliotheca Græca Latinaque, Numidico marmore per suam symmetriam extructa. In qua Belidum imagines quinquaginta, quæ maritos necauerunt, sitæ erant: & Vipsana, & septorū marmore, & imaginibus, tum laureatis & magnificis operibus exultat. Athenis verò porticus Pœcile, & altaria varia, vbi Mercurius æueus erat, celebratissimæ picturæ varietate,

*Sp. Meli.
Aequime-
lium.
Vitruuius
Vaccus.
Vacci pra-
ta M. Flac-
cus. Porti-
cus Catuli.
Lex de bo-
nis proscri-
ptorum pu-
blicandis.*

*Porticus
complures
Romæ.
Pompeij.
Octauie.
Philippi.
Porticus du-
plex ad cir-
cum flami-
ni.
Cn. Octa-
uij Metelli.
Quirini.
Lucij.
Liuiæ.
Octauie.
Claudiæ.
Augusti.*

*Vipsana
porticus.
Athe. por-
ticus.*

Pœcile.
Pyfiana-
Etia.
Pœcile in
Elide.
Heptapho
non.
Angipor^o
patricia.
Extra por
tam trige
minam.
Ad portam
Fontinalē.
Severi por
ticus.
Lycium.

miris laudibus feruntur, vbi pugna Marathonia depicta, & alia Pyfiana actia, & Pœcile in Elide, quam echum vocabant, ferturq; de Olympiæ porticu, quam heptaphon non vocitant, diuerfa structuræ facie, mirum, vt vox conclamata per septem orbes ruptis spatiis, eâdem multiplicato sono referat: sicut in Cyzico turres septem, acceptas voces numero percussu multiplicant. Inter quas angiportus patricia non in postremis fuit, iuxta ædem Dianæ, ad quam ingredi viros religio non finit. Extra quoque portam Trigeminam, vnam porticū, & alteram ad portam Fōrtinalem iuxta Martis aram, ab ædilibus curulibus ex multatitia pecunia cōstructas, & Seueri porticū postea additam fuiffē, à multis prodita memoria est. Sed quia de Pœcile porticu loquor, sciendum est, in hac Stoicos philosophari, sicut Peripateticos in Lycio. Quare Zeio quoddam in porticu docebat, quæ Græcè σαξ dicitur, autor Stoicę sectæ perhibetur. Epicurus verò scholæ & conuentus in hortis habuit, vbi philosophabatur.

Quam multiplex annus apud diuersas gentes fuerit, & qui annus Romanis, quodve principium anni sit.

CAPVT XXIIII.

Persa.
Graci.
Alij.
Arcades.
Alij.
Aegyptij.

DE multiplici anno apud plerasque gentes animaduertimus dispares differentias, & multiformes species fuiffē: aliōsque alia obseruatione annum metiri, ita vt suo quemq; ingenio, & prout cuiq; commodum fuit, annum dimensos inueniamus. Persis non obscura nec incelebri ratione, trecentis sexagintaquinque diebus annus præfinitur. Ex Græcis plerique, singulis quatuor mensibus annum statuere: nonnulli ad solis cursum terminarunt, quare lycabas dicebatur. Quidam ex barbaris, triū mensium effecerunt. Arcades interdū vno, nonnunquam tribus mensibus annum metiti sunt: ita vt quadripartitis temporibus, diuiso solis cursu, per singula tempora annum efficerent. Alij æstate vnum, alterū hyeme cōmeti fuere: plures à tribus temporibus, æstate, hyeme & vere, quatuor mensium annum statuere. Aegyptij non vna facie, sed multiplici forte variarunt, vt quandoq; trium, sæpius quatuor mensium annum efficerent: plerunque

mensis spatio ad cursum lunæ metiebantur. Fuere qui crederent, Cares & Acarnanes aliquando sex mensium, frequentius menstruum annum fecisse. Indos quoque diligentia dimensione pleni annorum spatia seruasse, menses vero in quinosdenos dies, præter alios, definisse. Sed post omnes, variatis temporibus, Aegyptios verum annum reperisse, atque obseruata ratione astrorum, ad solis cursum diuiffisse satis constat, duodecim mensibus anno assignatis, quos CCC. dierum numero singulos terminarunt: quem propter motus conuertentes & vicissitudines ante inuentas literas ita effinxere, vt draco curuus in se flexus, suam caudam morderet: quę descriptio, quoddam volubili orbe circūagitur, annum designauit. Dixeretque annum lunarem dierum XXX. alij CCCLIII. effecere, annūque Ioui, menses vero Iunoni dicarunt. Fertur Solon ita metitus fuiffē annum, vt ad Lunæ cursum modo anteceditis solem, modo subsequētis, dimensio anni fieret: quod Indos facere inuenimus, vt ad lunæ meatus, cum se in cornua curuabat, tempora notarent. Solarem vero qui ex XII. mensibus constat, CCCLX. dierum effecere. Thebani verò sacerdotes ex solis cursu annū dimetientes, duodecies tricenis diebus quinos adiecere, qui vertentem annū efficerent. Sunt qui tradant Thaletem Milesium in CCCLXV. dies annū diuiffisse, primūq; veram dimensionem commentum fuiffē. Omnibus autem siderib; in suum recurrentibus orbē, ita vt post omnium siderum contorsionem, ad eundem locum vnde digressa fuerūt, regressio fieret: cum multa annorū intercefferint millia, magnum annum tradiderunt: quem quidem post duodecim millium & nōgentorum LIII. annorum spatia fieri, mathematici volunt: idq; Arabes in primis opinati sunt. Nonnulli nisi post xv. annorum millia cōuersionem maioris anni fieri iudicarūt. Alij xxxvj. annorum millibus, plerique ex singulis tribus millibus: multi, mille CCCC. & LX. annorū circuitu terminari dixerunt, quum luna & sol, aliq; sidera, post multa secula & ætates, suis locis & originib; restituta forent, quem mundanum annum nuncupant. Galli autem post trigessimum annum seculū fieri putant. In Italia apud Lauinius

Cares.
Acarnanes.
Indi.
Aegyptij
verum an
num inue
nerunt.
Anni sym
bolum.
Annus Lu
naris.
Solonis an
ni dimensio.
Annus so
laris.
Thebani
sacerdotes.
Thales Mi
lesius.
Annus ma
gnus.
Arabes.
Alij.
Annus mū
danus.
Galli.
Lauinij.

Romulus.
Vide Alcia.
in l. cū bis-
sexius. ff.
de ver. sig.
Numa Pō-
pilius.

Intercala-
tio.

Græcorū in
tercalatio.

Augustus

Anni prin-
cipium.

Annus na-
turalis &
civilis.
Trieteris.
Olympias.
Eudoxi an-
ni.

tredecim mensum spatio, hoc est, cccclxxiij. dieb⁹ annus claudabatur. Romulus decem mensū curriculo definiuit annum, Martiūmq; principium fecit, quintūmq; ab eo Quintilem, & reliquos deinceps nuncupauit. Numa vero Pompilius aliquāto morosus vestigans, primus ad solis cursum, post Aegyptios in duodecim menses annū dimensus fuit, Ianuario & Februario adiectis: Ianuariūq; initium dedit, tunc verē anni principiū esse arbitratur, quum post hybernū tropicū sol quō vltierius progrediatur non habens, perfecto cursu zodiaci, per singulas stationes celerī meatu ad nos reuerti incipit. Quem quia tricenis diebus per singulos menses luna non perficit, ita dispensauit intercalendos dies, vt vigesimo anno ad metam eādem solis, vnde orsi essent, plenis annorum spatii dies congruerent: quod erat apud Græcos aliter institutum: dum ita intercalabant, vt tertio quoq; anno mensē intercalarem adicerent. Aegyptij verō tricenis diebus quib⁹ annus claudabatur, quinos dies singulis annis pro intercalari adiecerunt: sēpiūsq; in describendo intercalari variatum fuit, donec diuus Augustus intercalatio mense sublato, ita annū designauit, vt quarto quoq; anno absoluto, non autem incipiēte, vt Cæsar diiudicaret, vnus intercalaretur dies, vt ad solis cursum dimensio anni congrueret. Hebræi ab equinoctio verno, Græci à solstitio, Aegyptij ab autūno initium fecere anni: quibus September erat principium, cui Hermeti dixerunt nomen: ex quib⁹, alij primum mensē totius anni Theiri nuncupant: alij, vt Achæi & plerique, circa ortū Vergiliarum, velut anni principio, magistratus & honores ineunt. Aetoli post autumnale æquinoctiū comitia faciunt. Druides à sexta quoq; luna augurantur anni initiū, gentium opinione definitus: nam & trieteris duorū spatio annorum cōstabat, tertio incipiente: olympias ex quatuor, quinto redeunte: Eudoxi annus, octo ex nostris cōtinet. Is enim ad veram anni cognitionem proxime accessit: deinde Hippachus, postea Ptolemæus, demum Cæsar: Chaldaicus, duodecim: Methonicus, vnde uiginti: Saturni, triginta annorū fuit: Iouis, duodecim: Martis, duorum. Alii septimum quēq; obseruauerunt annū, propterea quōd ætatis hominis signum imprimeret. Nonnulli per ætates

annos

annos distinxere, ita vt singulis ætatis triginta annorum spatium darent. Itaque pro gentium arbitrio, prōq; voluntate, nonnunquam iudicio imperitæ multitudinis, ciuilis annus terminabatur, quem magnum plerique dicunt. Sed quauis anni principium Ianuarius fecerit, tamen sequentis temporibus, quo ad comitia & ineundos magistratus, diuersa Romani anni principia fuere. Nam Publio Ebutio & Quinto Seruilio consulibus, calendis Sextilibus principium anni agebatur: in eisdēmq; consules, prætores & reliqui magistratus honores inibant. Quo autem tempore decemviri reipublicæ præfuere, nō Sextiles calendæ, sed Idus Martiæ solennes ineundis magistratibus fuere: donec tribunis militum consulari potestate creatis, cum Vientes diutino & graui bello premerentur, ad Idus Decembres anni principium haberi cœptum fuit, in quibus magistratus inibant, & honores dabant. Mansit hæc descriptio anni ad secundum Punicū bellum, quo Romani exitiali bello confictati sunt, ex quo tempore Idus Martias anni principium fecere. Sæpiūque super anni principio Romani variarunt, vt modo calendis Quintilibus, modo Octobrib⁹ calendis, prout res tempūsq; postulabant, anni principium facerent: donec ad Augusti tempora ventum est, in quibus rursus calendis Ianuariis, suscipiēdis honoribus anni principium fecere. Fuit tamen memoriæ proditum, Nerone imperāte censuisse senatum, vt Decembri mense quo in lucem editus erat, anni principium fieret: sicut Augusto regnāte, officiosæ in eum vrbes, quo die ad se primum venisset, anni initium fecerunt. Est quoq; illa obseruatio solennis nimium diu seruata, quæ quauis principio anni mensib⁹ variato, tamen sicut initio seruari cœpta, ita ad postremum mansit, vt in aris Vestalibus nouum ignem calendis Martiis accēderent, laureas virides tam in consularibus fascibus, quàm ædibus regis sacrorum, flaminum, Vestalium, atque curiæ, veteribus mutarent, mercedem magistris soluerent, vectigalia locarent, matronæ seruis cœnas apponerent, & festum diem agerent: quare matronalia dicta, munerāq; viri mulieribus mitterent, vt in Saturnalibus viris mulieres: comitia auspicerentur. Sed quod de Martio loquimur, à primo vrbs ortu anni

Anni per
ætates di-
stincti.

Diuersa
anni prin-
cipia Rom.
comitiis &
ineundis ma-
gistratib⁹.

Initio an-
ni quæ sem-
per obser-
uari solitas.

Matrona-
lia.

À Martij mē-

sis observatio. principium fecisse: animaduertendum, prioribus seculis apud varias gentes miræ observationis fuisse: siquidem Numa primus, mox Albani, Aricini & Thufculani, Martium totius anni tertium fecerunt, Sabini & Peligni quartum, Laurentes & Phalisci quintum, Hernici sextum, Equiculi decimum locum in anni cōstitutione Martium habere voluerunt. Atheniensibus verò Martius Anastasiū dicitur, ab aliis Munychio. Aprilis, Chronius & Antesterion, ab Aegyptiis Pamenothus. Maius Metagernio, qui apud Syracusanos Carnius, ab Oscis Mefius nuncupatur. Iunius Boedromion, Panemius Iulius, Augustus Thiatis, Gorpas September, qui ab Aegyptiis Tot, ab eisdem Choe & Thybis, December Possideo & Mechiris, Ianuarius qui apud Iones Lenæos dicitur, quòd Bacchi tunc festa fierent, Tragelinus autè Februarius. Eracque vetus constitutum apud pontifices, vt sua nomina mensibus præficerent, mensēq; singulis numinib; dicerent. Quippe Ianuarius Iunoni erat sacer, Nepruno Februarius, Martius Mineræ, Aprilis Veneri, Maius Apollini, Iunius Mercurio, Ioui Iulius, Augustus Cereri, Vulcanus September, Marti October, Nouember Dianæ, & Vestæ December. Ab Atheniensibus verò, vt Ianuarius qui erat anni principiū, vtq; prima & vltima dies cuiusque mensis Demetrii nomine appellaretur, aliquando lege cautum fuit, quom Demetrio plus nimio indulgeret, & famularentur. Cuius exemplo nonnulli ex Cæsaribus, perpetua felicitate insolentes, mensib; sua nomina indiderunt, fauore imperitæ multitudinis ducti: nam September & Iuni; Germanici nomine appellati sunt, October Domitianus, Aprilis Neroneus, Maius Claudius: fieret Augusti & Iulij nomina velut sanctiora diuo Cæsari & Octauiō, vulgi opinio & cōsensus consecrauit. Tiberius verò Cæsar, ne Septēber suo nomine, neve October Liuus vocaretur, apud populū intercessit & peruicic. Cōmodo autem Antonino pro Augusto Commodum, pro Septembri Herculem, pro Octobri inuictum, pro Nouembri exuperatorium, pro Decembri Amazonium, auctoritate nomina indiderunt: Tacito verò Cæsare, September Tacitus dictus est.

Suum cuiusque mensis nomen.

Athe. institutum.

Cæsares mensibus à se nomina impoſuerunt.

Qui topiarij apud iureconsultos dicti sunt, & legato fundo instructo, an veniant, topiarij, & qua seruorum species apud eosdem.

CAPVT XXV.

Cum æstate anni in Vaticano ego & Franciscus Helius, & nonnulli studiis & honestis artibus dediti, sole iam occiduo deambularemus, & de opere topiario mentio fieret: quidam doctrina & fama celebris, & tūc in numero patronorum allectus, homo maledicus & conuiciator, quæsiuit à me, credo explorandi causa, qui essent topiarij, quòdve topiarium opus foret. Cumq; ego à iureconsultis quos profitebatur, de opere topiario & topiariis multimodam mentionem non ambiguo significatu fieri respondissem potuisse vel ab illis didicisse: ipse verò id pernegabat, & paulo commotior, haud vsquam de topiariis apud iureconsultos mentionem fieri petulanti dicto asseribat. Sed quom libri tunc copia non esset, ne viderer tumultuosius agere, & cōtentionibus magis quàm iure contendere, in aliud tempus dilatis sermonib;, quæ tunc mihi in mentem venerunt, dixi topiarios inter prædiorum rusticorum operarios censerī: dictōsq; à Græcis, qui arbutulas virgultaq; ductilia facili flexu in varias formas figuratque modò humi, modò per ruris spatia vario & solerti ingenio effingerent & concinnarent: fuisseque moris præci, buxo, myrto, aut alio virgultis variis hominum effigies nauiumque formas, aut turrium, ediū, vel cubiculorum species, in hortis per huiusmodi operis magistros, qui topiarij dicti sunt, effingi & concinnari, ἀπὸ τῶν τοπίων, hoc est, à locis, quæ virgultis cuiusmodi effinguntur, quæ quidem ars in hortis, colendis frequens fuit, nec fastidenda sedulitas: quo opere hortos nostrates myrto, rosis, hedera, aliisq; virgultis per istiusmodi operarios excultos videmus. Quib; ille quū vix acquieuisset, haud multo post digressus est. Ego quoq; quū me domum recepissem, leui defunctus opera, non modo ab Vlpiano, sed aliis quoque iureconsultis de topiariis & opere topiario, quod ille pernegabat, mentionem multimodam abunde fieri animaduerti, atq; respondisse Vlpiano, inter ceteros fundo instructo legato, non modò

Topiarij.

Topiario rum etiam meminisse Africanus in l. cum quæretet. §. si. ff. de lega. 3. l.

Instrumens instrumenta fundi, sed si viridaria sint, etiam topiarios
sa in si. ff. accedere legato. Verba ex Vlpiani responsis de instructo
de fundo fundo hæc sunt: Quibusdam regionib⁹ accedunt, si vil-
instr. lega. la cultior est, veluti atricæ scoparij: si etiam viridaria,
Atriarj. topiarij: si fundus, saltus, pastionésq; habeat, greges pec-
Focarij. corum pastorésq; saltuarij. Sed quum de scopariis men-
mediastini. tio fiat, non omittendum seruorum species à iure consul-
Arcarij. tis ab opera & ministerio multiplices censer: inter quos
Heredita. fuere atriarj, focarij, qui & mediastini dicti sunt, arcarij
Capfarij. & hereditæ, qui versantur in agris. Capfarios enim Pan-
Saccularij. ulus notauit, qui vestiméta in balneis seruanda suscipiunt:
Apolides. Vlpianus vero qui libros deferunt, capfarios appellauit:
Insularij. saccularios autem, qui veritas exercent artes, qui que in
Orcini. sacculis ablata reponunt: & apolides, qui nullo iure ci-
Originarij. uilitatis funguntur, in opúsq; publicum deportati, seu
Adscripti- ad insulas relegati sunt, qui & insularij appellati. Orci-
tij. Fornacarij. nos dici libertos arbitrantur quidam, quos testator post
Vicarij. obitum liberos iussit, ita vt hæres patronatus ius habe-
Amanuensis. ret, non dominus: præter quos numerantur originarij &
Dispensatores. adscriptitij, qui adscripti fundo quem colunt, ita sunt,
 vt nisi cum fundo alienari queant: originarij verò qui ex
 adscriptitiis in ipso solo quod incolunt, nati educatique
 sunt. Vicarium seruum Vlpianus censuit, qui ordinario
 subest, & illi paret: & fornacarium, qui fornaci calcariæ
 seu ferrariæ seruit & inuigilat. Post quos fuere amanuën-
 ses & dispensatores: alteri, quorum opera velut scriba-
 rum dominus vtitur: alteri, qui æra dispescant, impendit-
 que & expensa rationibus notant, & inferunt. Receptiti-
 verò dicitur, qui ob vitium redhibetur.

*Trium summorum virorum somnia pares exitus
 habuisse: qui ve somnia qualia viderant,
 vera fuisse experti sunt.*

CAPVT XXVI.

D. Claudij
 somnium.

Quod olim diuo Cæsari, antequam in citeriorem
 Galliam mouisset, & infesta in urbem ferret arma
 in somnis oblatu est, quum sibi per quietem visum fuit,
 matri stuprum intulisse: quo somnio ad spem amplissi-
 mam coniectores illum excitauerunt, dominum orbis

Hippiæ somnium. dari interpretati: idem somnium Hippiæ Pisistrati filio,
 qui tyranni successor, patriam crudelius occupauit, dum
 priuatus adhuc regium affectat fastigium, haud dispari
 euentu oblatum fuisse memorant. Siquidem nocturna
 species matris, cū qua coire videbatur, sibi per quietem
 oblata fertur: qua de re imperium latè sibi portendi, cō-
 iectores responderunt. Ipsèq; somnio monitus, & spei
 plenus, Athenarū dominio haud multo post potitus fuit.
 Hic est enim ille Hippias, qui tyrannidem non sine im-
 mani scelere aggressus, patre impotentior effrenatiórq;
 quum exul solum vertisset, impia contra patriam arma
 molitus fuit: denique cum Dario conspirans, in pugna
 Marathonica cæsus, pœnas patriæ & pena tibus dedit. Al-
 ter verò eiusdem Pisistrati filius Hipparchus, qui multo-
 rum tyrannorum seuitiam antecessit, quum patriam &
 ciues impotenti dominatu opprimeret, coniuratione in
 caput tyranni facta, ab Harmodio & Aristogitone for-
 tissimis iuuenibus non sine omnium salute cæsus fuit:
 quoru nomina deuota libertati, nequando seruis indere
 liceret, Athenienses publica detestatione sanxerunt. Rur-
 sus quod Astyagi Assyriorū regi in somnis oblata spe-
 cies tulit, qui ex naturalib⁹ filia vitem enatā, cuius pal-
 mite omnis Asia obumbraretur, vidisse visus erat. Qua-
 re cōsulti arioli, nepotem futurū, qui toti Asiæ imperita-
 ret, & regni sibi responderunt portendi euerfionem: hoc
 nimirum Cyro Assyriorum regi relatum in somnium
 fuit. Nam maximum filiorū Hystaspis qui Darius erat,
 duabus aliis, altera Asiam, altera Europā obūbrante, per
 quietem sibi intemū familiarem vidisse in somniū ferunt:
 cuius rei imagine nulla fuit controuerfia quin post eum
 Darius regno potiretur: id quod verissimo euentu cōse-
 quutum est: quippe Cyro vita functo, Darius ex cōiura-
 tis vnus, interfectis magis qui regiam occuparant, solus
 Assyriorum regno potitus fertur: cui miro ingenio præ-
 fuit, tantūmq; virtute effecit, vt illud maius auctū-
 que relinqueret. Cui in somnio compar est Xerxis visio,
 qui quum in Græciam duceret, olea cuius ramis omnis
 terra obumbraretur, coronari visus erat, mox illa cum
 somnio euanescente. Huic simile accepimus, quod ma-
 ter Octauij vterum ferens, sua intestina per omnem ter-
 y ij

*Astyagi
 somnium.*

*Cyri info-
 mnium.*

*Xerxis vi-
 sio.*

Octauij ma-

trū somniū

*D. Iulij vi-
sio.*

*Cambysis
somnia.*

*Herodotus
Smerdē vo-
cat, Iusti-
mus verò
Magidem.*

*Iulij insom-
nium.*

*Oracula
per insom-
nia.*

ræ ambitum explicari imaginata fuit, verissimo præ-
sagio, quo latè ipse imperium protendi euentus docuit.
Rursus quod idem diuo Iulio visio per quietem oblatu
portendit, quum supra nubem volitare, & cælum verti-
ce contingere videbatur, parem exitum habuit cum som-
nio Cambysis, quo Smerdis fratris regio solio seden-
tis, & cælum vertice contingentis, ostendere species vi-
sa est. Quod tamen utique exitum tulisse, necémque &
cladem portendisse constat: siquidem alter à Bruto &
Cassio cædis autoribus oppressus fuit: alter verò quum
in suspicionem affectati regni venisset, occisus, non co-
gitati forsân facinoris poenas dedit. Quod compar fuit
cum insomnio Iulij Cæsaris, qui pridie quàm periret, se
iuxta solium Iouis consistere, & è cælo præcipitatum
somniauit. Sed animaduertendū, inter insomnia quæ ali-
quando visa dormienti apparent, qualia in somniis anti-
mo præuiderant, talia in luce expertos fuisse nonnullos
memorari: inter quos, ne nimiū multa complectar, Peti-
tius nauis gubernator memoriæ prodit⁹ est exempli me-
morabilis inter pauca, qui quū in portu ad Larissam sta-
ret, Pompeium ad se squalidum mœrentémque, veste ob-
soleta & sordida venire visus erat: quod insomniū quum
sequenti luce sociis enarraret, haud multo post, ipsum
pugna Pharsalica terribili strage profligatū, qualem in
somnia præsaçisset, ad se citato gradu properantem con-
spexit, ex maximo fastigio ad extrema deiectum. Specta-
tor quoq; ludorum qui stans in subsellio, à mirmillone,
qualè adesse videbat, se confici in somnis contemplatur
erat, haud minori memoria dignus est: nam sicut confes-
soribus somnium vidisse enarrauit, ita ab illo fuscina oc-
cisus, euentu miserabili verum insomnium periculo do-
cuit. Illud utiq; nō est ab re dixisse, antiqui moris fuisse,
oracula & futurorū præscientiam, quibusdam exhibitū
sacris, per insomnia dari. Qui mos talis erat, ut victimas
cæderent: mox sacrificio perfecto, sub pellibus cæsarum
ouium incubantes, somnia captarent, eaque lymphæ
insomnia verissimos exitus fortiri. Possentque pleraque
felicitatis miseriarūque exempla referri, illorum qui
quales species in somnis viderant, tales postea exitus ex-
perti didicere: quæ exequi non oportunū reor. Hoc vi-

que inter coniectores somniorum receptum est, ut quæ
post vina & cibos, quæ ve repetito somno euentum, in-
somnia, quæ ve sunt quū folia ex arboribus decidunt, ea
plerumque vana existimari: quotièsq; alicui mente con-
tusa stupentiq; ex abrupto somnus aufugit, velut dirum,
in magnam somniantis perniciem recisurum. Illud quo-
que haud abnuerim, apud cōiectores obseruatū fuisse, *Somnia cō-
trarios e-
uentus for-
tiri.*
somnia & nocturnas visiones contrarios euentus fortiri:
sæpèque, vapulare & iugulari obuersatum in somnis,
prosperos euentus facere: contrà verò, ridere, dulcibus
vesci, & re Venerea frui, damna & languores. Timere
autem à somno, mali & futuræ ægritudinis signum est.

*Qui rex sacrificulus olim apud Romanos foret, quòd ve
illi nomen, & quæ sacra obiret.*

CAPVT XXVII.

CVM à principio vrbis multa & magna sacra reges
obirent, ad quos de religione, deque sacrificiis &
ceremoniis deorum, sacerdotes sæpe consultum ibant:
qui etiam rem diuinam facientibus aderant, ne bonis
auspiciis ceptum confirmatūque regium nomen, post
exterminatos reges aboleretur penitus, nève derelictis
sacris, regium nomen expeterent, longè antiquissimum
rati, sacra quæ penes reges erant, alicui demãdare: regem
sacrificulum creant, qui sacrorum rex dictus, sine re-
gio imperio, solo nomine rex, sacra quæ penes reges e-
rant, obiret, ac ceremoniis præset: quem creatum, aut
in locum decedentis susceptum, sicut reliquos sacerdo-
tes, inaugurari oportebat. Eratque nō annuum, sed per-
petuum sacerdotium, immune ab omni belli tumultu.
Neque enim rex sacrorum militare, stipendiãve facere,
aut castris & legionibus præesse poterat, propter sus-
ceptum inuisumque regium nomen, neque magistratū ge-
rere, aut cōcionem habere, vel cum populo agere. Nan-
que eius potestas sola religione & tēplis tenebatur. Pri-
mus enim Manius Papyrius ex patriciis, Bruto consule
rex creatus fuit: cui ius sacrificandi, & de sacris decer-
nendi reliquerunt, eumque pontifici maximo subiece-
runt: ideo in sacris epulis, post maximum pōtificem, su-
pra flaminem Dialem, Martialem, & Quirinalem, accū-
y iij

*Rex sacro-
rum, &
immunis.*

*Manius
Papyrius
prim⁹ rex
sacrorum.*

bebat. Atque licet à principio à populo crearetur ex patriciis & multis honoribus functis, post aliquot ætates à minore parte populi, selectis colatísq; comitiis (quibus fiunt sacerdotes) ex plebe creati cœpit, tunc quum Maximus Curio plebeius homo, rex sacrorum fuit: cuius vxor regina sacrorum hoc habet proprium, vt quoties sacra facit, ex malo punico virgulam, quam in arcum dicunt, pro insula deferat, quæ omnibus calædis Iuoni sacrum facere, eiq; porcum vel agnum mactare debet in regia. Ad quem Vestales virgines die constituta annis singulis ventitare, & ne sacra negligenter, quæ suæ fidei tutelæq; credita erant, præmonere solebant. Erat ergo regis sacrorum munus, quinto Id. Ianuar. Iano aritem immolare, diésq; fastos prædicere & nefastos, sicca procurare, & quæ sacrificio vsui essent ministrare. Ideo sacra facturi, lanam, farra & fruges, lauros & verbenas, quæq; sacrificio opportuna sunt, regem petunt: ad eumque tam intra quam extra pomerium, populi ciuésque, quique in agris agunt, imperiti morum ciuilium, atque vnà agricolæ de sacris festisq; diebus consultum vadit, & sacra postulant. Ipsæque feriarum causas, & quid quoque mense faciendum, à quibusque cauendum esset, prædicebat, præmouebatque. Cui hoc proprium dicit fuisse, vt sacrificium in comitio peragat: quo perfecto, nulla cunctatione vel mora se ex foro proripiat: quando vero diuinis rebus perfectis in comitium venit, in fastis notabatur: vtq; calendis Martiis fores regis sacrorum, firmis & pontificis maximi, noua exornentur lauro, sicut palatinæ ædes & Augustæ quercus virides, nunquã lauros habuere. Cuius filia ad sacerdotium Vestæ incite eligi nequeant: nam priuilegio honoris ab hoc onere immunes erant: volentes verò non vetantur. Quæ autem eiusmodi sacra fuerint, solis regibus credita, quoque piaculari sacro expiarentur, licet præscis monumentis perscriptum fuerit: apud nostros tamen, quia nimis antiqui & obsoleta sunt, memoria obscurata, nec traditur certum, nec nobis interpretari facile est.

Thusci vnde duxerint originem, quæ re duodecim vrbes fuerint, quarum consilio bella gerebantur.

*Regina
sacrorum.*

*Regis sa-
crorum mu-
nus.*

*Quid pro-
prium regi
sacrorum.*

*Filia regis
sacrorum.*

CAPVT XXVIII.

THuscorum gens olim celebris fuisse traditur, præpotens armis virisq;: siquidem plurimum illi terra, multum mari valuerunt, totamque Italiæ longitudinem, ab Alpibus ad fretum Siculum fama nominis sui impleuerunt: tantum in re militari processere, vt Thuscorum armis & multitudine hominum, & quia finitimi vrbi erant, nulla apud Italos terribiliora fuerint. Illorum origo à Lydiis fluxisse dicitur. Nam quum Mæonia quondam agrorum sterilitate premeretur, neq; alimentis sufficere, eaque victus caritas foret, vt patrias sedes relinquere cogerentur: Lydorū rex, superante multitudine, dimidiam populi partem sedibus excitam ad nouas sedes quæredas Tyrrheno filio tradere coactus fuit: prodigium factum est, vt ab ineunte pueritia incanuisse tradatur. Qui nauibus mare ingressi, pulsus Vmbris armata iuuetute loca tenere, vbi nunc Tyrrenia dicta est. Eos etiam Thuscos, à Thusco rege, qui ex prognatis Herculis fuit, seu à cultu deorum, & ritu sacrificio, cuius cultores Thyoscas Græci vocant, dictos pleriq; autumant. Hi ergo profecti domo, & maria emensi, ad ea loca manibus delati, & bonitate agrorum, & disciplina militari magna sobole aucti, mirum est quod facile coaluerint: quippe citra Apenninum duodecim magnis vrribus præsidetes, mare inferū Tyrrenum vocitarunt: quantumq; à Tyberi ad Macram tractus est, fines propagarunt: Trans Apenninum verò totidem coloniis deductis, ab Adria ipsorum colonia Adriaticum mare dixerunt: atque in principatus diuisi duodecim, Lucumones vocabulo gentis dictos, id est, magistratus, qui duodecim potentissimis vrribus imperarent, præfere: indeque communi rege creato, singulas vrbes singulos lictores mittere seruatum est: sicut in conuentu Amphictyonum, à singulis vrribus Pylagoras mittebatur, autumnis & veris tempore. Vnde Romani fasces, lictores, trabeam, prætextam, curulémque sellam, togam pictam, & palmatam tunicam, tubas, & sacrorum ritus, atq; alia imperij ornamenta sumpserunt. Cuius exëplo in Pampibia & Lycia Lyciacus conuentus erat, ex tribus & viginti vrribus maximi nominis, quorum suffragiis Lyciacus præfectus magistratúsque creabantur: quarum maxima,

*Thusci
terra &
mari bel-
licos.
Thuscorū
origo.*

Lucumones.

*Amphicty-
onum con-
uentus.
Pyloros.*

*Lyciacus
conuentus.*

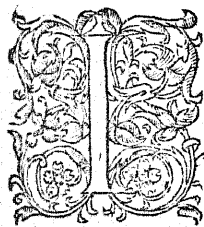
*Achaicus
conuentus.**Tetrapolis
conuentus.**Duodecim
Tuscorum
ciuitates
excellen-
tiores.**Voltunæ
phanum.**Lydi.*

tria fert suffragia: media duo, reliquæ singula. Idq; erat ratum, quod plurimum assensu niteretur. Et alter Achaicus ex decem. Hæ fuerunt, Patræ, Dymæ, Phara, Tritæa, Lenotia, Ægira, Pellena, Ceraunia, & Carinia, Quorum suffragiis quæstor vnus, & dux vnus eligebatur. Cui similem accepimus conuentum Tetrapolim apud Rhodios, Gabire, Bubonis, Balburæ, & Oenoandri, quarum singulæ singulis suffragiis valent, Cabira verò duobus. Sed quæ istæ duodecim vrbes Tuscorum, quæ aliis præcelebant, quæq; nomina fuerint, haud facile compertum tradiderim: quantum verò coniectari, & ex autorum monumentis assequi licuit, fuere in primis Mantua, quæ principatum Hetruriæ & præfecturas habuit: deinde Tarquinij, à Tarconte præfecto vrbis: & Vetulonia, quæ consularia ornamenta vrbi dedit: Perusia, vbi Iuno Hetruscorum numen colebatur eximie, oppidum armis virisque potens, & nulli inferius claritate: Corytus & Arctium, quæ ferme Hetruriæ fuerunt capita: Item Cære, quondam Agillina: Veij vrbis natura situque in primis nobilis: Fidenæ, & Vulsinium Hetruscorum opulentissimum: quas validissimas olim Hetruriæ vrbes, & in clytæ fertilitatis fuisse, celebris fama est. Clusium, cui Carmasoli dixerunt nomen: Itè Volaterræ inter Hetruriæ vrbes longè maximæ. Hi ergo cõmuniter rege creato, hostili imminente tumultu, siqua arma suscipienda aut detrectanda forent, vnanimi conspiratione & concordii consilio conferebant: quod consiliu apud Voltunæ phanum Hetruscarum deæ in totius Hetruriæ medio habebatur. Fuit enim phanum Voltunæ, propè Vulsinium, vt vulgò iactitant, haud procul à Ciminiis iugis: quippe in agro Vulsiniensi, quò facilior esset aditus, cõuentus toti Hetruriæ, si quid cõsulto opus foret, indicebatur. Quod quidè nono quoq; die indici solebat, & ob id crebra concilia, & nonas multiplices apud Hetruscos inueniri tradit. Lydi autem sunt, qui quondam Mæones dicti, inter Phrygiæ & Cariam seu Lyciæ iuxta Mæandrum. Hermus & Pactolus visendi fontes, qui arenas emittunt aureas, ex Timoli rupe & monte Iro defluentes, vberissima loca inundat, frumenti & pecoris, atque agrorum vbertate florentia, quibus in tota ferè Asia nec fortior nec magis strenua

gens vlla habita est: in qua vrbes insignes Lepta, Ephesus, Colophon, Clazomenæ, Phoca, & Sardis Lydorum caput: habitantque vicis pluribus. Is verò Hermus Mysiæ initium facit, & (vt ferunt) ex monte Dindymeno lapsus, campos vberes perlabitur. In quibus Dianæ templum Colone: vbi diebus solennibus simiæ saltare dicuntur: inde cum Pactolo in Phocaicum labitur mare. Flumina autem auriferis arenis celebra traduntur, Pactolus Italiæ, Pactolus Lydiæ, Tagus in Iberia, Ganges in India, atque Hebrus in Thracia, Gemmas verò mittit, Aolis, Mater, & Ganges.

*Flu. aureis
arenis.**Flu. gemis
celebres.*LIBRI III. GENIALIVM
DIERVM FINIS.ALEXANDRI AB ALEXANDRO
IVRISPERITI NEAPOLITANI,
Genialium dierum
liber quartus.*Locus ex Martiale cum Ioanne Veneto discussus, dum caloris incommoda sub vmbra fraxini propulsarent.*

CAPVT I.

Nuburbanum suum, prædialo meo proximum, in agro Vaticano Ioannes Venetus, vir ætate nostra multi nominis, & Græcarum literarum faciundia clarus, nos & cõplures honestissimos viros, ætate anni, quum omnes æstiuatum concederent, ad se aduocabat: in quo quidem rure prætermissimum cœlum, quo præcipue nitebat, & amœna di-

uerticula, visu iucunda, frondosum nemus manu constitū:
 & umbrosa conuallis per quam aquila per varias herbu-
 las leni murmure vagabatur, non nihil amœnitatis deco-
 risque addebat, parabatque nobis interdum ipse cœnula
 ex olusculis, & à se lectis herbis, faceret que nos sæpe cœ-
 uiuio excipiebat: nonnunquam ficus biferas, & poma per-
 sica, cum acidis malis & immaturis, asperrimi gustus, mi-
 rificè oblectabatur, bellaria exhibebat. Interim dum cœ-
 na apparabatur, sub fraxino patulis ramis, vnde prospere-
 ctus ad urbem erat, in lætissimo gramine confedebamus:
 inibiq; remittentes animum, festiuissimis quæstiunculis,
 lulentoque & vario sermone, nonnunquam lectione
 auctoris non inuenisti, calor incommoda & flagrantem
 ætium propulsabamus, velut fuit vna die, cum nos vni-
 cum nonnullis earundem disciplinarum sectatoribus ho-
 nestis adolescentibus ad umbram, vt fit, in salubri aula
 vniuersi assideremus: iuuenis quispiam Martialis epigra-
 mata, quæ fortè secum detulerat, admodum venustè le-
 ctitabat: cumque ipsius auctoris satis festiua carmina ple-
 raque non sine multo lepore percurrisset, tale inter cæ-
 ra epigramma legebatur:

*Quod nubes Proculina concubino,
 Ne mœchum modò, nunc facis maritum,
 Et lex Iulia te notare possit:
 Non nubes Proculina, sed fateris.*

Quo perlecto, conuersus Ioannes ad Corelium virū do-
 ctum & sapientem, qui vnà aderat, & Neapoli Romæ re-
 cens aduenerat: Quid tu, inquit, Coreli cœses hunc aucto-
 rem sentire voluisse, quum hanc mulierem, quæ veteris
 consuetudinis pertæsa, concubinum legitimum virum
 duxit, non nubere, sed fateri adulterium dixit? Neque
 enim satis perspicere queo, in quo se adulerā fateatur,
 quum legibus inhibitam consuetudinem reliquerit, & le-
 gitimo potius coniugio copulari voluerit: quinimo vbi
 prius mœchado deliquisset, nunc venia digna foret, quæ
 explosa pessima vitæ consuetudine, ad legitimum matri-
 monium conuolauit. Cùmque ille se reputare dixisset,
 quod ea mulier quæ in crimen suspicionemque venit
 cum aliquo mœchari, neque id exploratum satis aut pa-
 lam factum est: si eiusmodi suspicione flagrans, con-

*Martialis
 locus.*

cupinum virum duxit, suspicione procul sublata rem pa-
 lam aperta professione efficere, & reatum suum confi-
 teri, quippe quæ ortam adulterij suspensionē nuptiis con-
 firmarit: & hoc poetam intelligere se arbitrari respon-
 dit: Quid si, inquit Ioannes, mulier hæc non in suspi-
 cionem venit, neque concubinatum differetur? siquidem
 nō dissimulater, sed perdito pudore palam mœchata est.
 Et nunc pertæsa veteris consuetudinis, quum concubi-
 no coniugali nexu legitimè copulatur, quibus de cau-
 sis ipsam profiteri reatum dicere possimus, non equidem
 video. propterea inquit, aut auctor hic loquitur perpe-
 ram, aut inuenustè qui hos versus ad vnicum duntaxat
 modum perstrinxerit. Neque ego poetam hunc tam in-
 consideratè loquentem arbitror, vt lepidum hoc epigra-
 ma vnica tantum specie, abstruso & recondito significa-
 tu concluderet, vt de ea solùm loqui censeatur, quæ ad-
 ulterij suspensione flagrauit, non quæ palam adulterata
 fuit, quum præsertim auctor hic habeat hoc proprium, vt
 nulla circumlocutione vsus, simplicissimis verbis iocos
 suos admodum venustè prosequatur. Et ad me conuer-
 sus, petiit, vt si quid aliter censerem, in medium affer-
 rem. Tunc ego, memini inquam, nisi fallor, lege Iulia de
 adulteriis cautum fuisse vt si qua mulier cū aliquo mœ-
 charetur, eumque postea coniugali copula virum duxisset,
 siue veteris consuetudinis inhonestæ, siue criminis
 pertæsa: non propterea adulterij crimen, aut si quid es-
 set offensum, dilui vel extingui, siue palam, siue clā mœ-
 chata fuisset, imò tanquam in confessam adulterij pœna
 lege exercetur, & hoc iuriconsulti censuerunt, legem
 Iuliam interpretati: nam commissum antea adulterium,
 cum quo se mulier postea matrimonio deuinxit, velamen-
 to matrimonij, non extingui dixerunt, idq; poetam nunc
 sentire me arbitrari respondi: vt si mulier hæc seueritate
 legis Iuliæ verita, ne pœna notaretur, concubinum
 virum duxisset, hoc modo adulterij crimen eludere pos-
 se arbitrata, nō dilui pœnam poetæ inquit, sed plus nego-
 cij habere: quippe quum crimen illam confiteri cer-
 tum sit: siquidem lex Iulia perinde ream afficit, & sup-
 plicio dignam censet, ac si reatum suum & se adulte-
 ram fateretur: quod vel hoc ipso confiteri visa est,

*Martialis
 apertus ac
 minimè in-
 uolutus.
 Lex Iulia
 de adulte-
 riis.*

*l. miles. pa-
 ragra. licet
 ff. ad leg.
 Iul. de ad-
 ulte.*

*Multa ca-
pita legis
Iulia.*

*Multipli-
ces leges Iu-
liae nō eodē
tēpore latae.*

quum fraudem admittere, & pœnam Iudis eligere con-
ta sit. Etenim multa fuisse capita legis Iuliae, aperte li-
quet: neque enim temeratores solum nuptiarum, capitū
lex Iulia accersuit, sed & eos qui neque modō, neque iu-
re legibus tradito, ab vxore diuertunt, graui pœna prose-
quitur. Quinetiam qui dotale prædiū inuita vxore alie-
nat, aut qui turpibus libidinibus, vel impudico vitio se
immiscet, pœnā legis Iuliae non euadit. Faere enim mul-
tiplices leges Iuliae, non vnīs latæ temporibus, vt de ma-
ritandis ordinibus, lex Iulia muneralis, qua modus im-
pensarum conuiuīis præfinitur: Iulia peculatus, Iulia am-
bitus, repetundarūq; pecuniarum, quas à prouincialibus
quisquam nequiter extorsit: quam L. Piso Frugi de pecu-
niis repetundis primus tulit in eos qui ærarium, vel prou-
inciarū pecunias, aut dona depeculati sunt: de annona,
de residuis, de vi publica, de veneficiis: vt si quis noxio
poculo, aut impuris medicaminibus aliquem fuerit infe-
ctatus: & maiestatis, quæ quidem lex in eos qui contra
principem aut rempub. hostile quippiam moliti fuerint,
grauiter animaduertit. Lege quoque Iulia, quid in prou-
inciam eunti magistratui, aut præsidī à sociis tribui da-
riq; oporteat, præfinitur. nam præter fœnum, testū & li-
gna, aliud gratis nihil deberi putauit. Eadēq; lege, cui
ex cōsulibus prius fasces sumendi potestas sit, haud per-
plexē definitur, præterque ista hominū vitæ proficien-
tia, eadem lege, multa acri & perpenso iudicio animad-
uersa fuere. Sed inter reliqua legis Iuliae constituta, nul-
la (vt verum eloquamur) seueriori animaduersione coër-
cita sunt, quam adulterij crimina & maiestatis.

*Maieftatis reus nō tantum gladio vltore perit bonis sisco ad-
dictis, iuxta. l. quisquis. C. ad l. Iuliam maiest. verum etiam me-
moriam ipsius post mortem damnatur. l. meminisse. C. l. si. C. tu.
parag. publico autem iudicio Insti. de public. indic.*

*Criminis
adulterij et
maieftatis.
punitio.*

His enim criminibus obnoxios ita lex punit & prosequi-
tur, vt leui suspicione astrictos, & tanquā reos deputet &
conuincat. Quam quidem post Argium Hiestum, qui
primus in adulteros legem sanxit, diuus Iulius, mox Au-
gustus, aliquanto enixius pertulere, grauique coërcitio-
ne, & multiplici pœna adulteria coërcuere, & Tiberius
pœnam grauiorem adulteris sanxit, quod amicitiae sc-

das ab his corrumpi putaret, adeo vt etiam propinquis
adulteræ vltra ducetisimum lapidem exilium indixerit.
Domitianus quoque, & post illum multi Cæsares, Iu-
liam legem nouis editionibus innouarunt: ita vt diuus
Seuerus non solum pœna teneri illum, qui in nuptam
adulterium admisit, edicto cauerit, sed qui in sponsam:
quia nec qualemcunq; speciem matrimonij violare fas
est. Sicut incestum admittere lex putauit illum, qui stu-
pra virginum matronarūque attentasset, etiam sine stu-
pro. Apud Indos verò, Æthiopes, Massagetæ, barba-
rasque nationes, impunita adulteria fuere. Lacedæmonij
adulteria non nouerunt: ideo Lycurgi lege in adulteros
nulla pœna fuit. Solon verò, vt ab adulteriis cohibere-
tur iuuentus, coëmpras meretriculas Athenis prostituit,
primus obuiasque in Venerem esse volui, ne matrona-
rum contagio polluerentur. Troglodytarum lex erat,
vt qui tyranni vxorem corrumperet, oue multaretur.
Nomades communes habent vxores & filios: apud Sey-
thas præter ensē & cyathum, vxores & liberi in com-
muni sunt Thracibus in vsu est, non afferuare virgines,
sed cum quibus libitum est, commiscere licet: in nuptas
verò siquid esset offensum, grauisimæ animaduersionis
pœna constituta. In Tenedo lege erat sancitum, vt ad-
ulteri mas & scæmina capite multarentur. Apud Athe-
nas mugile plectebantur, aut sedes expilabatur, cui sup-
plicio paratimos nomen: in Iudæa lapidibus obruun-
tur. In Attide qui alterius vitiaffet vxorem, raphanis
per obscena afficitur, vt ea ignominia notatus, à conta-
gio alienæ vxoris abstineret. Cumæi in adulterio de-
prehensam, omnibus exhibent subigendam. Apud Ger-
manos adulteram excisis crinibus maritus expellit do-
mo, & per omnem pagum nudam verbere afficit. Sicut
Lepræi qui deprensos mœchari per triduum vincitos
ducunt per compita. Gortynis deprensus adulter, la-
na coronatur, in reliquum vitæ ignominiosus. Apud
Pithidas infidens asino circumducitur. Apud Aegyptios
naso plectitur. Illi verò qui liberam violasset, virilia ex-
erantur. Quod à Romanis quoque vsurpatum legimus.
nam Bibienus Carbonem deprensus, scædam in mo-
dum castrasse dicitur. Et apud Græcos Didymus tibicen

*In spōsam
adulterium
Incestus.
Stuprum.
Quæ gētes
adulterium
non punie-
bant.*

*Solon mere-
trices reme-
dium adul-
terij prosti-
tuit.*

*Troglody-
tae.*

*Nomades
Scythæ.*

Thracæ.

Tenedij.

*Athenien-
ses.*

*παρτια-
μός.*

Iudæi.

In Attide.

Cumæi.

Germani.

Lepræi.

Gortyni.

Pithæi.

Aegyptij.

Romani.

testiculis suspensus, ex nomine multam tulit. Zeleucus
Loerensis utroque oculo multauit adulterum. Et Sem-
pronius Musca C. Gallū flagellis cecidit, & verbera affe-
cit. Parthi nullum delictum adulterio grauius vindicat.
Legē autem Solonis deprensū mœchum interimere li-
cebat, quod Platonis lege cauebatur. Inter ceteros O-
pilius Macrinus adulteros tam perniciali odio prosequi-
tus fuit vt deprensos ignibus cremaret. Apud Arabes a-
liâsq; nationes adulteris semper capitis pœna fuit: quod
pleriq; philosophi prodiderē, qui adulterium periuriis
grauius crimen censuerunt, & ideo seueriori pœna vin-
dicandū. Neque enim satis constans aut probabilis illo-
rum mihi opinio visa est, qui in constituēdo optimo re-
pub. statu communes statuere vxores, quæ Platonis, Ze-
nonis, Chryssippi & Diogenis opinio fuit, quum inde in-
testina odia offensionēsq; gignantur. Tradunt verò
magos nulla lege, sed nouo commento adulteria vin-
dicare, vt furculas per ranæ viscera ad os transfixas, in
menstruis vxoris defigatur à marito. tunc enim vxorem
fastidire adulteria, & illorum tædio affici, pro certo opi-
nati sunt. Cui haud ab simile est quod Aristoteles pro-
dit, in Phasi flumine arbusculam nasci, cuius ramus ex-
cerptus à viro, & in vxoris thalamum immissus, effici-
ne vxor alium virum appetat. Mirūmq; prodi apud
Hebræos, vt aqua epota, in qua sacra verba diluta erāt,
adulterij conscia hydropisi corripatur. Veteri tamen
scito apud Romanos cauebatur, vt maritus vxorem in
adulterio deprensam, impunē necaret: illa tamen si vit
adulteraret, iudicio agere non possēt. Hac ergo de
causa quantum mihi datur cernere, inquam, exillimo
poëtam hanc ream criminis deputare voluisse, quæ vt
pœnam legis euaderet, illum cum quo mœchabatur, in
virum duxit, eamque veluti ream adulterij, sicut lege lu-
lia diffinitur, coërceri dicere: neque velamento matrimo-
nij crimen dilui vel extingui. His nos quæstiunculis &
aliis festiuis sermonibus dum cœnulam nobis daret, cum
Ioanne Veneto caloris incommoda & ætus iniuriarū
propulsabamus.

Quæ apud

*Parthi.
Lex Solonis*

Arabes.

Magi.

*Arbuscula
in Phasi
aduersus
adulterium*

*Quæ apud Romanos fuerint militaria signa, quæ apud exte-
ros, quove facto educi consueverint, & quid
tesseræ, quid vexillum sit.*

CAPVT II.

Signa militaria, quæ exercitū præire consueuerāt, quæ
Sæces educendæ, & manus eum hostibus conferendæ
torent, à principio scæni manipulos fuisse accepim⁹, quos
hæstis alligatos signiferi deferebant, & illis præeuntibus de-
cernere solebant: vnde & manipulares dicti. Aucto mox
imperio, prorogatisq; finibus, quinq; signa ex ærario de-
premi, & militū acies ac legiones præire assuerunt. Hæc
fuerant, aquilæ, lupi, minotauri, equi & apri simulacra:
quibus præeuntibus, legiones educere, & ferro decernere
mos erat: inter quæ apri effigiem quintum tenuisse locū
accepimus. Sed tamen cum dimicandum foret, sola aquila
quæ ordines præiret, è castris educeretur, & sub eo vexillo
pugnabatur: reliqua verò in castris ante prætorij
frons locabantur. Hoc enim insigni Iouem aduersus Titanas
vsum ferunt, inde ad Cretenses, à Cretensibus ad Troi-
anos, demum in Latium ab Ænea translatum defluxisse:
quo postea Romani velut præcipuo vexillo in bellis vsi
sunt. Propius verò est, quod Ioue dimicante cōtra Satur-
num, aquilæ augurio tanquam felici & fortunato, regni
victor euasit: quo exemplo Romani aquilam velut auspi-
catisimum signum habuere, quam vnā habuisse non
satis fuit: ideo plures educere institutum erat, ita vt sin-
gulas legiones aquilæ anteirent. Obseruatūmq; vt Ro-
manæ legiones nisi vbi aquilarū iugum foret in castris,
nunquā ferè hybernent. Seuerissimāque disciplina co-
hortes, quarum disidia signa amissa forent, plectebatur.
C. deinde Marius bello Cimbrico, reliquis depositis mi-
litaribus signis, solam aquilam tenuisse fertur, eamq; ar-
genteam magis quàm auream habuisse, quod fulgentior
ex argenteo atque conspectior foret: quàm tanta religio-
ne coluere, vt festis illam diebus, vnguētis haberent de-
libutam: miræque obseruationis erat, vt Romana signa,
quæ in castris ante prætorij figebantur, non ante eucl-
lerentur, quum acie dimicandum foret, quàm captatis
auspiciis legiones in præliū prodirent, prælia enim ma-

*Manipula
res vnde.
Signa quibus
que militaria
ex ara-
rio.*

*Vnde aquilæ
signum
apud Ro-
manos.*

*C. Marius
aquilæ si-
gno solum
vsus.
Aquila reli-
gione culta
auspiciis
ante
prælium.*

iores nostri nunquã gerebant nisi auspicio. Quæ, si quã foras educi deberent, facili ductu euellerentur, & leuia translatu forent, prosperrimi augurij & indubitata erat victoriæ signũ: contra verò, si in eximedo, magno impulsu opus foret, tunc cladem & excidiũ futurũ haud dubie præmonstrabant. Cũmq; in conflictã bellorũ manus cõserebant, ipsa militaria signa in media locabantur acie, vt pro signis antesignani, post signa alia pugnaret acies: nonnunquam in prima fronte multiplici subsidio firmata, præibat ordines. Persis quoq; aurea aquila supra oblongam hastam patentibus alis militare signum fuit: nonnunquam Solis simulacrum, scæcũq; & æternus ignis. Atheniensibus noctua, Thebanis sphingis effigies, Æææ in sulcũ marina turtur, Cimbris æneus taurus, Eumeni Ceres & Alexander, Cratero & Neoptolemo Minerua, militæ signum in bello notabatur. Cyrus aureum gallũ æfixum lanceæ, militi in acie pro vexillo dedit. Fertur O. siris canem gestasse pro insigni armorum. Et Porus Indorum rex Herculis simulacrum, quod deseruisse, militare flagitiũ habebatur. Indis autem regibus sæpius uel la imago aut effigies, sed tintinnabula & tympanũ præcedunt. Ægyptij quoq; animalia quæ colunt, efficitis uel bellis, pro bellico insigni habuere. Germani effigies lacis detractas præire iubent. Insubres, si quando præcipua bella sumpturi erant, aurea signa quæ immobilia vocant, è templo Mineruæ efferentes, præferunt phalangi. Consueuissent etiam singulas turmas, manipulos, & cohortes ac legiones, proprium vexillum & militare signũ habere, vulgo proditum est: vt cuius esset legionis quisq; miles, & sub quo duce militaret, facile dinosceretur, ne sine signis, sine imperio inordinati & in compositi ducerentur, sed conspicua omnibus signa forent. In quibus nomen imperatoris, aut consulis, nonnunquam draconis effigies imago, quare draconarij dicti milites, quod vexillum purpureũ erat, aliãq; insignia perscripta erant. Namq; de uis Iulij vexillo quintę legionis, quod contra tubã elephantorũ victrix fuerat, elephantũ inscripsit. Alioq; insigni legionarij milites, alio prætoriani, dissimiliq; auxiliariæ utebantur. Postea vt imperatorũ imagines peragginiferos deferrentur in acie, pro signis vulgo seruata

Loco signorũ in ipso conflictu.

Perfarum signa.

Atheniensium.

Thebanorũ.

Æææ insula.

Cimbrorũ.

Eumenis.

Crateri.

Neoptolemi.

Cyri.

Ostris.

Pori.

Indorum.

Ægyptiorum.

Germanorum.

Insubrium.

Vexilla diuerja.

Draconarij milites.

Imperatorum imagines.

est. Nonnunquam labans quadratũ hastæ appesum, quod Labarum dixere, pro vexillo fuit. Signa verò educendi exercitus, & certaminis conferendi, in Romanis legionibus, cõcentus tubarum & cornuum: & siquando silentio educendæ forent, resseram fuisse accepimus. Eam verò tubam Tyrrenus Pisceus inuenit primus æneam, quum antea ex cornu bubulo fieret. Tamen buccina in prætorijs castris semel, in consularib; verò bis dabatur signũ: quæ tuba pedites, equites verò lituo ad pugna aduocari sæpe notatũ est. Eratq; mos militaris, vt quoties mouenda erant signa castræ, & ad reliqua belli munia, soli cornicines signum darent: excubias verò, somni quæ & vigiliarum tempora, buccina designarent. Si autem legiones duccendæ in hostes, & acie decernendum foret, aut receptũ canendum, & cornua & tubæ eodem concentu canerent: Si conciones aduocarent, aut silentiũ iudicerent, per tibicinẽ indicabatur Persis verò proficiscendi hora significatur cornu, Ægyptiis sistro. Alexander Macedo, quum tubæ sonitus tumultuante exercitu non exaudiretur: iussit periticam ex qua signum eminebat, quæ omnibus conspicua foret, supra tabernaculum figi: quo viso quisque miles paratus in hostem iret. Quæ quidem tubæ non in singulis modò legionibus, sed cohortibus & turmis, prælij signum dare, necnon diei noctisq; horas vigiliãsq; diuidere solebant Lacedæmonij & Phryges non cornuum tubarumque signis, sed tibiaram miti sono & modulo leni temperari consueuere. Lycurgus enim militibus tibiã pro classico dedit. Ea enim tibiã quæ Phrygia dicitur, à dextra vnũ, à sinistra duo foramina habuit: cuius modulus non vnus accepim;: quippe pro modulo sonorum, ita animos mulcere aut accendere solebant. Siquidẽ Æoliũ modus simplex fuit, Asiũ varius, Lydiũ querulus, Phrygius religiosus, Dorius bellicosus, Gygius autem hilaris & lætus, Ionicus floridus. Græci autem in rebus seriis sæpe Dotium adhibuerunt. Apud quos fuit in bello modulus ad tibiã Hormius & Orthius, in comestationibus Parænius, Lacedæmonis Enyaterius, Atheniensibus Cyclius, Hunc Orthium tam rapidè audientium animos accendere ferunt, vt quum illam Alexandro Timotheus concinaeret, velut furens &

Signa alia atque alia per tubam, cornu, aut buccinam. Tessera.

Persæ. Ægyptij.

Lacedæmonij &

Phryges.

Tibiã Phrygia.

Æoliũ modus.

Asiũ.

Lydiũ.

Phrygiũ.

Doriũ.

Gygiũ.

Ionicũ.

Hormiũ.

Orthiũ.

Paræniũ.

Enyateriũ.

Cycliũ.

*Castorium
melos.*

*Lacedæmo-
ny prelium
militari*

*Rom. tibia
quot fora-
minum.
Tibiarum
diuersa ge-
nera.*

*Cretenfes.
Parthi.*

*Lydi.
Indi.*

*Galata.
Busrira.
Lycopolita*

*Cimbri.
Pœni.
Illyrij.
Signa cer-
tamini
futuri.*

efferat in rabiē, protin⁹ ad arma exiliuerit. Præter quod castorium melos Laconicū, ad excitandos militum animos multum valuisse fertur. Quinetiam in prosequendis hostibus effusē fugientib⁹, aut si receptui canendū esset, diuersi tradūtur moduli, ad militum excitandos animos, aut sedandos. Qui quidē Lacedæmonij præliū inuiti, pluribus concinentibus tibiis, acies incunt, vt his modulis capti, maturē incederent, ferociamque & immodicos animos cohiberent, néve, id quod in concursu magnorum præliorū vsu venit, hostem cupidē insequantur, saue & atrociter contra victos insultarent, ita vt longius effusi, acies confunderent & perturbarēt. Romanæ verò tibiæ primò, quaternis foraminibus, postea tot percutis exultare fuere, vt haud multū abessent à tuba: quarū diuersa traduntur genera. Nam præcentoria erant, & Vascæ, quibus in sacris præcinebant: & puellariae sono clariore, ac gingrinæ & miluinæ, quæ in acutos exerūt sonos, sicut à locis Lydiæ, Corinthiæ, & Ægyptiæ, sonis diuersis, & nominib⁹ variis. Cretenses autē cithara, fidibus & tibiis vtrūq; in præliis, quibus instructas acies accendūt. Parthis cornua, sæpius ingens tympanū cum ferreis tintinnabulis, pugnae acuebant animos: quod quidē læcōcaua, corio vndiq; protēto, & clavis æneis affixū erat, quod simul ac diuerberabant, ignoto & horribili sonitu tonitrus instar intonabat. Lydi autem cum fistula & fidicine: Indi cum cymbalorum & tympanorū pulsū in hostes ducunt. Id enim erat tubarum loco. Non enim tibiis habebant Indi, nisi in regia, quum rex dormitum vadit: sicut reges Siculi ad citharæ & auium cantus dormiebant. Galatis verò barbara tuba horribili sono bellicū occinuit: contra apud Busriras & Lycopolitas in Ægypto, quibus tubis canere vetebatur, quod sonū asininū redderēt: ipsi enim asinos exitiali odio prosequuntur, propter Typhonē asini colorem præferentem. Cimbri proteas vehiculorū pelles tantis pulsabat ictibus, vt ingentem fragorē redderent. Apud Pœnos, & in castris Hannibalis robam vestem tabernaculo ducis protentam, plerunq; tubæ sonitum: Illiis, linteum protentum, aut rubicundam tunicam sarissæ appositā: aliis protentam purpuram, indicium certaminis fuisse prodina

est: quo viso quisq; miles præuideret præcauerētque, & se ad pugnam accingeret: quod in Romanis castris obseruatum legim⁹, vt rubra veste tabernaculo ducis protēta, diem prælij præsignarent. Dario super tabernaculū imago solis crystallo inclusa, signi loco fulgebat in castris. Apud Spartanos in vsu erat, vt quoties fortiter & magnis vtrinq; viribus decernedū foret, milites capita conmerent, capillū barbāque depecterent: quo argumento periculum se animæ adire, & hostiles spiritus gerere signabant. Erāt enim Spartani milites comati omnes, sicut Myleisj, Thurijs, & Tarentini, ac ceteri quibus Laconica instituta placuerunt. Ideo quum Persarum duces, milites Leonidæ comatos, & multo pectine comptos vidissent, ferūt illos depectui habuisse, velut defides & ignavos: quum verò animi vigorem & fortitudinem fuissent in acie experti, animorū præstantiam admiratos obstupuisse. In nauali autem prælio vexillo ex prætoria nauī in sublimi elato, pugnae signum militi dabatur. Nonnūquam concussu veli aut chlamydis, aduentus demonstrabatur: excusso verò, discessus: sicut in nocte lumen, & in die fumus, insidias aduentūque hostium, & occulta consilia plerunq; indicarunt. Apud Athenienses puniceo paludamento è nauī prætoria contra Lacedæmoniorum classem pugnae signū sæpe datū est. Lylander æreo clypeo è nauī elato, irruptionis signum dedit. Bruti verò nauis prætoria, quò ab alijs dinosceretur, O signū habuisse fertur: tametsi singulæ naues deorū imagines ferrent, sub quorum essent tutela. Nanque aliæ Neptunū, nonnullæ pristis, centauri equi, vel draconis insignia habuere. Græcis verò nauibus ex insularum nominibus plerunq; nomina fuere: quippe Gnidurgis, ex Gnidō nauis dicta: Samena, quòd ex Samo rotundæ figuræ: Parona, ex Paro: & Corcyria, ex Corcyra. Cercuriam autem quasi caudatam appellarūt, sicut A fractam Rhodiōrum, contra tempestates imbellem, Dyerotam Mitylenæorū. Legimus quoque in Lybia fuisse nauigia, quæ hirci & capri tulere nomina. Barbarūque nauigium, frequens habuisse arctis lateribus, quod cameram dixere, lata aluo in modum tecti oclusa, pari vtrinque prora, quòd sine roza mutari, & volui ex omni latere posset. Supparum

Romani.

Darius.

Spartani.

*Militescor-
mali.*

*Signa in
prelio na-
uali.*

*Atheniēses
Deorū ima-
ginibus na-
ues insigni-
te.*

*Nauū no-
mina.*

*Græcorum
naues ex in-
sulis nomi-
nate.*

*Barbarum
nauigium.*

*Alexan-
drini.*

verò, Alexandrinæ naus proprium infigne fuit, nam so-
lis Alexandrinis suppara velorum licebat intédere, sicut
corbes onerariis nauibus pro signo suspendebátur, sicut
Marcus verò Antoninus successu rerum insolens, purpureú
velum abiecto, victus fugientem vxorem fuit prosequutus.
Id quod Alcibiades fecisse dicitur, vt prætoriam nauim
cum velo purpureo haberet. Alexander quoque quum
Indum nauigaret, versicolori velo totius classis insignia
variavit. Fuitque obseruatum, lumen in prætoria naui
quod cætera classis prosequitur, spectatissimum infigne
noctu fuisse. Quare Scipio in Aphricam transmissurus,
velis in altú datis, singula rostratæ naui, bina oneraria,
prætorie trina luminaria dedit. Et in nauali pugna depo-
nere signum aut velum, ad alterius præscriptum se im-
perata facere, & mandatis obsequi significari. Abiectis
verò armis plausum facere, aut nauim velatam infulsis oc-
currere, supplicandi genus esse, probatú est. Sed quod mo-
do de tessera dictum fuit, animaduertimus tesseram sym-
bolum fuisse bellicum, & signum quo socij milites di-
noscebantur ab hostilibus, vt pro quibus, & cõtra quos
arma sumerent, facile dinoscerent. Eam fuisse in castris
diui Cæsaris Venerem genitricem: in Pompeij Magni
Herculem inuictú: in Pompeij iuuenis, Pietatem: In An-
tonij exercitu Lar deus fuit, in Syllæ auté Apollo. Ne-
ronem verò optimam matrem militibus tesseram dedisse
tradunt. Ipseq; diuus Cæsar quandoq; Felicitatem, non-
nunquam Victoriam militibus tesseram proposuit. Bru-
tus in Philippis Apollinem, Cyri autem tessera fuit, Ju-
piter belli socius & dux, Diú verò Antoninus, Aquam
mitatis. C. Caligula Priapú & Venerem Cæsio tanquá
mollis & effœminato, signum dedit: adeo Seuerus Septi-
mius, Laboremus: pertinax verò, Militemus. Claudius
Cæsar græcánico versu definiuit tesseram, in hæc verba:
Virum vlcisci decet, quando quispiam prior iniuriatur,
sue molestus est. Demetrius Iouem & victoriam mili-
tibus edixit tesseram. Fertur Anthiocus cognomente
Soter, aduersus Galatas ducturus, signum proposuisse.
Bene valere. Et Mæcenas quoties in castris ducis fune-
batur officio, discincti tesseram dedisse, quam quidam

*Lumen in
prætoria
nauis.**Tessera mi-
litaris.*

sue quem incolumem ruerti, sine castra metari, aut cor-
pora curare, & prædere milites, seu qua vigilia educi le-
giones conueniret, vel quid aliud silentio agi oporteret,
pro militari signo dare soliti sunt. Qua data, satis cõsta-
bat, non errore, sed consilio & imperio ducis, ea quæ iu-
bebantur, fieri. Fuitq; probatum experimētis, tessera ac-
cepta, milites ordines seruare frequentes: ea vero subla-
ta, aciem dissipari. Alij tesseram mensurá fuisse, qua fru-
mentum militib⁹ metiebatur, non ineptè arbitrati sunt.
Erat præterea vexillum cærulei ruffiq; coloris, quo edu-
cto, inq; arce proposito, satis constabat, milites, si quid
subitum ingrueret, in re præcipiti non iusto delectu, sed
tumultuaria manu arma expedire, & iustitio indicto, no-
mina dare, etiam sine vacationis priuilegio, saga sumi, &
inter se coniurare, legiones cõscribi, delectú festinanter
haberi, arma apparari oportere: quæ quidem tumultua-
ria manus, & subitaria legiones dicebátur: quum ad sa-
bitos hostiú incurfus, in præcipiti celeritate, non satis la-
xamenti iusto delectui ducib⁹ dabatur. Iusti autem fue-
e dies triginta, intra quos expeditioni milites apparari ne-
cesse erat. Illud autem satis cõstat, concussu & crepitu
armorú victoriam significari, exhortationes fieri. Apud
Græcos *in πειρα*: apud Aphros, iniice iniice, seditionis si-
gnum fuit. Pileúm q; in hasta propositum, ad libertatem
proclamari. Manus expedire, atq; alte illas efferre, con-
censio militaris erat. Manus verò imperatori protentare
milites, inicitú armorum: & flagrãte seditione, tumultum
suscitari: ad arma conclamari, hostes adesse significari:
Defectionis, Athenionem vocare. Is enim Athenio Sicu-
lus fuit, qui Drepanetis deficientib⁹, quum capita factio-
nis afflumeret, interempto domino, & ex ergastulis coacta
seruorú manu, & comitib⁹ voluntariis, regnum sibi ascit-
uit. Fuisse enim factiones partiú in Sicilia, quemadmodú
in Græcis, satis constat. In omni ferè Græcia fuerút par-
tes, Duricæ & Ionicæ: inter Doreas erãt Lacedæmonij, in-
ter Iones Athenienses, Athenas quoq; in factiones tres
diuisas legim⁹, in Diachreos, Pedios, & Paralios: aliquã-
do in duas, Thucydidis vnam, Periclis alterã: aut in ple-
beiorú, cui Polyrachó: & optimatú, cui Cassãnder præce-
rat. Nonnunquã in plures, scilicet Ephialtis, Myronidis,

*Tessera a-
lia signifi-
catio.**Tumultua-
ria manus,
& subita-
ria legiones.
Tempus ap-
paratæ ex-
peditionis.
Indicia
quãdam mi-
litaria.**Athenio.**Factiones
Siciliae.**Athenienses.*

Thomida, Cimonis, & Leocratis. Thesaliam vero in Egearetos, & Petreios. Et in Argo, Aristippi & Aristari. Et apud Milesios, vna Plutis, altera Cheromacha factio fuit: sicut apud Carthaginenses Barchina & Hannonis. Alibi simulas plebeiorum & paucorum, quippe Pericles plebem, Cimon optimates fouebat. Gallia vero quum in factiones duas diuisa foret, alterius Hedui, alteri Sequani capita fuere. Lycurgus Spartam in duas factiones diuisit, quas phylas & obas nuncupauit. Etiam Peloponnesus variis nitebatur factionibus: namque Argiui, Elii, Mantinenses, aliiq; finitimi Lacedaemoniis, diuersarum factionum fuere. In Chio autem fuere factiones duae: & quum alterius princeps Onomadeus, victoria contra alteram potitus esset, alterius factionis viros ab vrbe minime exigendos curauit, ne inimicorum metu vacuus (quod vsu plerumq; venit) dissidium cum amicis fereret. Consecuisse quoq; Romanos milites, itaque militari disciplina traditum ferunt, vt stipendij pecuniam, aut aliunde paratam, quae vniciuiq; superesset, pugnae tempore apud signa in sarcinulis deponerent, eamq; imperatores iuxta signa seruari mandarent. Quod ideo constitutum ferunt, vt non modò patriae & Lariū, sed fortunarū suarum milites defensores paratiores, proptereaq; fortiores foret. Et licet dimidia pars stipendij apud signa sequestrari potius soleret, tamen Domitianus, ne vltra mille numos deponerentur à singulis, edicto prohibuit. Quod ab Asiaticis Romanos sumpsisse crediderim: quibus fuit in more, vt militiam sequuti, quae praeciosa haberent & magni census, secum in expeditionem ferrent: vt tuèdi necessitate quae illis erant charissima, plurima & maxima praelia obiret, promptiusq; dimicarent. Persae vero non pecuniam & gazas, sed pellices velut charissima pignora, quae stimulis agerent, apud signa deponerent, vt pro his quae erant exoptatissimae, & quas maximè diligerent, velut coniugum & patriae memores, forti & praesenti animo mortem optare non dubitarent. Illud quoq; proditum memorat est, quoties duo simul cōsules iisdem creati auspiciis, contra eodem hostes ducebant legiones, tam itineris quam iuicendi certaminis signū ab antiquiore, & consulari, ac pluribus honoribus sumpto, dari consueuisse: quodque si

Argorum
Milesiorū
Carthaginiensium.
Gallorum.

Spartanorū.
In Peloponneso.
In Chio.

Romanorū
militū mos.

Asiaticū.

Persae.

Cum duo
consules contra eundem
hostem ducebant legiones.

quando patricios & senatum aduocare consules vellent, per praconem singulis nominatis, aut buccina: plebeios vero tribunus plebis per ministros, non singulos expressis nominibus, sed vniuersos cornu aduocabat.

Quae fuerint Romanis comitia centuriata, qua curiata, qua tributa, & qua calata.

CAPVT III.

Quod centuriatis comitiis consules, tribuni militares, praetores, & reliqui magistratus, qui maiora auspicia habebant, crearentur, nemini dubium fuit. Quum enim quatuor essent comitiorum genera, edilicia, praetoria, tribunitia & consularia, quibus postea addita censoria & quaestoria: centuriata fuere, quae nisi auspiciato fieri poterant, vocatis centuriis, patribus distributis centuriatim aut tributim, descriptis ordinibus, classibus, aetatibus, auditis autoribus, & re promulgata & cognita. Vocabantur enim centuriae in Martium campum, quod conuenire facilius possent, ubi libera erat suffragandi potestas, ibique comitiorum die ex censu & aetate illorum qui ex qualibet tribu in centurias selecti erant & in classes (nam populus in centum turmas diuidebatur) non autem mixtim ex colluione omnium, per pontem suffragia ferebant. Quae tamen comitia, si quando populus coire nollet, per patres clientibusq; patrum fieri poterant: postquam vexillo in arce, exercitus praesidij causa imperabatur. Id quae propterea cautum, quod intra urbem comitia habere, aut legere militem non decebat: quippe armatis legionibus urbem ingredi fas non erat, ne grassatoribus obnoxia foret. Candidatorum vero mos fuit, quum comitia fiunt, & in suffragium ciues vadunt, in candida veste sine toga in campum descendere, cum clientibus gentilibusq; singulasque tribus prehensare & circuire: hominesque etiam tenuissimos & ignotos, quorum suffragiis nituntur, rogare, atq; illos per se & communes amicos appellare, obsecrare & obtestari: quorum nomina memoriter referenda erant, quod si qui facere nequirent, adhibito nomenclatore faciebant, tamen si cautum postea fuerit, ne candidatorum nomenclatores adessent, suaq; merita & facinora do-

Centuriata
comitia.

Pop. in centuriis
turmas.

Candidatorum
mos.

Nomenclatores
candidatorum.

mi forisq; commemorare, demissisq; & humilibus verbis supplicare, nihil deniq; fraudis aut lenocinij omittere, prehendere amicos, ambire patronos, domos stationesq; circuire, admonere beneficij, perlicere donis iuvenes, & ingentia polliceri, nihil reliqui facere, vt sibi in consequendis honoribus socij & adiutores sint, atque in petitione suffragentur. In qua re elaborandum erat, vt adolescentes nobiles, & summo loco natos, studiosos haberent, qui omni studio & comitate rogandi persuadendiq; erant, vt se amicos, suffragatores, duces atq; assertores exhiberent, competitoribusq; inuidiam, sibiq; studia hominum, fauoremq; conciliarent. Nam multos potentia & multitudine amicorum fultos, potestates & imperia peruicisse inuenimus. Quum enim populus tam Romuli quam Tulli legibus comitorum princeps foret, ita vt quos creare magistratus vellet, illi potestas esset: his artibus delinere mentes, singulorumque animos captare oportebat. Quod licet esset in vsu frequens, nonnulli tamen hoc supplicandi genus velut sordidum & parum libero homine dignum, deuitarunt: siquidem L. Crassus nunquam adduci potuit, vt praesente Q. Scauola, mere candidatorum populo supplicaret. Phocioni quoq; cum nunquam supplicare populo sustinisset, & ideo comitiis interesse nollet, absenti & inuito honores delati sunt. Qui etiam candidati, vt plus autoritatis ferrent, vtque iusta suffragatione digni haberentur, cognomenta saepe clarissimarum familiarum desumpserunt: eaque propria & peculiaris licentia candidatorum fuit, vt bonum nomen ferrent, & ex optimatibus iudicarentur. Nec minore studio his quos rogabat, agere gratias: nam mirum & efficax studium in agendis gratiis habebatur. Singulis deniq; prehensare, obuiasque manus dare, salutare, & omnibus arridere debebant. Qui vt conspicui essent, vtq; a populo spectarentur, nundinarum tempore & mercato frequenti, quo opifices & agrestes ad urbem conueiebant (quum nona quaq; die fora constitueretur) in edito colle spectandos se praebant, vt popularem gratiam fauoremque aucuparentur. Idque post aliquot secula, lapsa iam & defluxis moribus, fieri seruatum est. Antea enim sine ambitu suffragiorum, aut his lenocinijs praesente senata

Romuli &
Tulli lege,
populus comitorum
princeps.

summo silentio ipsi per se candidati in comitiis vitam suam belli domique, decora atq; officia in republicam, & quid singulis vniuersisq; praestitissent, tum maiorum fortiter facta, longa & accurata oratione explicabant: qua cura, qua diligentia, qua animi magnitudine honores gefissent, testesq; & laudatores dabant, qui omnes exquisitis animis audiebant. Quae rerum gestarum commemoratio non ficta, longe plus poterat, quam preces & ambita suffragia, quae postea urbem inuasere. Quibus quidem comitiis plerumque dictator, consul aut praetor, maiorisq; magistratus praerant. Ante cuius curulem sellam candidati suffragia excipiebant. Scita vero suffragiorum non genti, qui ex ordine iudicum erant selecti, custodiebant: & ne quid fraudis dolive admitti posset, neve quis tesseras in loculum coniceret, sollicito curabant: quippe singulis tribubus comitorum die non solum custodes, sed rogatores & distributores praerant. Describebatur nomina tribuum vel centuriarum, quae intra cancellos, quibus Quilia nomen erat, vt quaeque vocata fuerat, ex vrna, vt fors ferebat introducta, suffragabatur. Demum tribuum sortitione facta, in cistellam posita, quam situla dixere, renunciabant praconis voce, quem quaeque tribus candidati elegisset. Fuitq; prisci moris, vt Veturia cuius erat praerogatiua suffragiorum, pro suo candidato prius in suffragium iret. namq; ex centuriis militaribus facto iterum delectu tam ex iunioribus quam veteranis, praestantiores in proprias seligebant centurias: quarum erat praerogatiua suffragiorum per vices, quibus Veturiae nomen datum. Nonnunquam alia seruata est suffragiorum ratio: siquidem Lucius Caesius Longinus tribunus plebis, Caio Mario & Flacco consulibus, vt populus per tabellas distinctas suffragia ferret, legem tulit tabellariam, quae diu sancta & incorrupta mansit. Ea enim lege, ne qua inuidia oriretur, & quo magis animo libero vota impartirent, cautum fuit vt non voce, sed puctis suffragaretur. Puncto enim in tabula appposito, per singulas tribus, pro quo candidato suffragia conferrent, dinosci poterat. Quibus tabellis nihil aliquando melius visum, quam illis ambitus & conuentionum licentia palam adempta fuerit. postea animaduertentes, quia autoritas optimatum, & illorum qui honoribus pra-

Comitiis centuriatis qui praerant. Scita suffragiorum qui custodiebant.

Quilia suffragiorum.

Veturia tribus.

Suffragia per pucta. Lex tabellaria.

*Alia ratio
suffragio-
rum.*

stant, plus voce quàm puncto haud dubiè poterat, postpositis tabellis, ad aperta suffragia, & primum ordinem comitorum redire. Nonnunquã discoloribus ceris signa suffragiorum & sententiarum notabantur: quod in iudiciis quoq; fieri animaduertimus. Per sepe verò vniuersus populus effuso studio & fauore accessus, aliquem insignem candidatũ ob excellentem virtutem militarem, eius summa dignitas, maximãque res gestã fuere, cunctis suffragiis consulem aut prætorem, ædilem aut censorem declarauit, & comitiis renũciauit. Quibus in suffragium missis, cõsul qui præsidebat, eum qui ad honores promotus fuerat, primus voce renunciabat: mox præconis voce populo palam fiebat: in quo proditũ memoriã est, Domitianum morte affecisse Flauium Sabinum, quod consularium comitorum die, præco illum non consulem, sed per errorem ad populum imperatorem declarauit. Qui verò candidatus renunciatus designatusque fuerat, antequam inire magistratũ, solenne carmen precationis præfatus, sicut mos est, celebri oratione populo vniuerso agere gratias, eumque honorificetissimis verbis alloqui, & de se bonam spem polliceri debebat. Quod Paulus Æmylius cum aduersus Persen totis comitiis consul foret renunciatus, facere recusauit. Nam palam professus est, nullas se gratias populo debiturũ: quin si meliorem nacti essent, liberam se eligendi potestatem populo daturum dixit. Inde è campo qui designatus declaratusque fuerat, in Capitolium, mox ab vniuerso populo in domum suam deducebatur. Quod si primis suffragiis minus valere poterant, parumque virium in promouendo candidato fuisset: quippe cum bina denuò de eisdem candidatis spe comitia fierent, quò facilius in comitiis cõcordia populi firmaretur: plerunque prolatis comitiis, fracto animo, squalore & lachrymis demissi & supplices candidati, singulos etiam de plebe homines, atque humillimum quemque prehensare, populõq; vniuerso supplicare solebant: ita vt quod prius assequi non poterant, pietatis motus populus traderet. Id enim in comitiis plerunque eueniebat, vt dies intermissus, rumorẽsque temerè dissipati, aut fabula ficta, vel minima offensioncula, paruã rerum momenta, totam sæpe rationem comitorum per-

*Cãdidatus
ad magi-
stratum a-
liquem de-
signatus.*

*Vbi primis
suffragiis
non succes-
sisset can-
didatis.*

turbarẽt, & magnos motus excitarent. Fiebat enim sepe numero miseratione, tum splendore vitæ, nonnunquam gratia, aut meritis antea exhibitis, vt magni casus intercederent, fieretque repentina mutatio: vt qui modò erant repudiati, honestissima suffragatione haberentur digni, præsertim à populo, qui velut mare sempiterna agitatione mouetur. Nonnunquam in conferendis honoribus populum bis censuisse, & suffragia dedisse compertum est: centuriatisque & decuriatis comitiis diuersa suffragia contulisse, quod ideo fit, vt cuique libera facultas foret postremis comitiis mutare suffragiũ, si quem primæ suffragationis pœniteret. Fertur tamen Caius Cæsar comitia ita cum populo partitus, vt pro parte dimidia candidatorum, quos populus vellet, exceptis consulatus petitoribus, pro altera dimidia, quos ipse dedisset, pronũciaret. Per se verò in comitiis consularibus, quia imperatores deligebantur, præter populum vniuersum, etiam militaris ordo & equites frequentissimo concilio aduocati intererant: quippe suffragatione militari summi plerunque duces delecti sunt. Scipioni enim Africano iussus populus inire suffragium, omnis militaris ordo, omnẽsq; centuriæ & tribus ad vnum, imperium in Hispaniam dextulere. Quoties dissimilia suffragia diuersis comitiis darentur, illa præualere certum est, quæ iustis comitiis fierent. Prærogatiua enim suffragiorum, semper iustorum comitorum fuit. Quod autem dempta toga candidatus in campum prodire obseruatum est, propterea constitutum ferunt, ne per occultos sinus pecuniis abscõsis, largitione & ambitu suffragia mercarentur: aut saltem vt cicatrices & vulnera, quæ pro patria próque ciuibus pugnando passi sunt, conspicua forent. Proditumque memoriæ est, Aparicani superioris filiũ, cum præturæ candidatus in campum descenderet, candidam quam induerat togam, turpitudinis maculis obsolefactam ostendisse, magnõq; dedecore, totius populi suffragio repulsam tulisse. Quæ quidem cõturiata comitia per cornicinem iudici, curiata verò per lictorem calari solebant. Fuere autem curiata comitia, in quibus non de magistratibus conferendis, sed de exercitu, de legibus, de legatis, deq; ductibus deligendis, & legionibus inter consules partien-

Primis comitiis repudiati, secundis verò admissi.

Militaris ordo in comitiis consularibus aduocatus.

Cũ diuersa suffragia darentur.

Curiata comitia.

dis, de provinciis, de genere belli, de que his quæ ad rem pertinenti militarem, & an cõtra hostes arma sumere expedit, decernebatur, vt si rogationem probaret populus, bellum fieret: si verò antiquaret, cessaretur ab armis: in quibus suffragia non ex censu & ætate, sicut in centuriatis: sed ex generibus omnium ætatum & ordinum promissa: multitudine ferri assuèrant. Cùm enim viritum tribules dabant suffragia, vbi accedebat singulorum totiusque vulgi opinio & consensus, ea comitia curiata: cum verò per singulas cõturias vnus ferebatur calculus, cõturiata dicta sunt. Ideo in curiatis omnis potestas suffragiorum, & comitiorum euentus, penes populum stetit. Nam singulis popularibus, etiam despectissimo cuique viritum suffragandi, proq; suo candidato decertandi potestas erat. In centuriatis verò cùm non singuli censerent, sed per centurias suffragia ferrent, in quibus copiarum aliquorum plus poterant, pro eo quòd ex omni tribu præcipui opibus & dignitate, in centurias selecti, suffragabatur, diuitem suffragationem præualuisse certum est. Interdum verò curiatis comitiis, tribunos plebis, tribunosque militares, & alios magistratus extra ordinem creatos inuenimus: tunc maximè, cum hi magistratus primum inuenti constitutiq; sunt. Erat enim cõsentaneum, in nouis magistratibus creandis, non aliquorum, sed totius populi suffragia postulari. Quod nisi comitiis curiatis fieri posse, nemo dubitauit. Fuit quoque animaduersum, leges quæ ad populum pertinerent, quãdoque centuriatis comitiis latis: siquidè L. Valerius Publicola comitiis centuriatis legem tulit, ne quis magistratus ciuem prouocantem verberaret, necaretve. Præter quæ fuere calata comitia, quæ curiata & centuriata continet. Hæc enim sunt pontificis maximi & sacerdotum, in quibus non omnes, sed descripti selectiq; conuenire & suffragia ferre poterant. Nam cum vniuersum populum sacerdotia mandare, vel quenquam sacris præficere, propter religionem non deceret, Cn. Domitio tribuno plebis legem ferente cautum est, vt minor pars populi selectique vocarentur, & ab ea parte qui dignus collegio foret, in sacerdotium assumptus cooptaretur. Ideo non plures quàm decem & septem tribus, in pontificis aut sacerdo-

Cõturiata diuitem suffragia.

Calata.

tum comitiis vnquam interfuisse compertum est. Quæ non comitia, sed populi cõcilium dicebatur: quippe qui non populum vniuersum, sed tantum partem concilio aduocarent. Cùmq; sacerdotium maximè esset autoritatis, propter religionem decuit sacerdotes comitia habere propria, in quibus ad sacerdotium assumerentur. His quoque comitiis calatis, quæ arbitris pontificibus sũt: arrogationes illorum, qui cum sui iuris sint, in alterius transeunt potestatem, fieri cõpertum est. Hæc enim comitia illa sunt calata, quæ pro collegio pontificum aut regis sacrorum augurisve aut flaminis inaugurandorum causa fiunt: siquidem vt hi crearentur, & in collegiũ admitterentur, sacrisve præficerentur & inaugurarentur, calatis comitiis decernebatur. Calatis quoque comitiis, & sacrorum detestationem, & testamenta fieri animaduersum est. Tria enim veteribus fuere testamentorum genera: vnum, quod calatis comitiis fiebat, alterum quod per æs & libram, libripende adhibito, & emptore familiarum: Hanc iuris solemnitate Cicero in Topicis nexu appellare videtur, cuius meminit Iustinianus in l. vnic. C. de vsuc. trãsser. tertium quod procinctum vocabantur, icum milites iruri in prælium, nulla legum solenitate, tribus aut quatuor adhibitis, raptim apud commilitones testabatur: qui mos talis erat, vt milites, cùm decernere parant antequam togam circumcingerent, aut clypeos arriperent, tribus aut quatuor audientibus hæredem sibi nuncuparent, siquid in acie secus eueniret. Postremò fuere comitia tributa, quæ tunc fieri cognitum est, quum non ex generibus hominum, neque ex censu & ætate, sed per regiones vrbis tributim viciatimque suffragabantur: in quibus interesse tribus & suffragari per regiones & cõpita assuerant. Post aliquot verò secula Publius Scipio Africanus & L. Múnius censores suffragia mutasse feruntur, vt regionatim suffragarentur, pro generibus hominum causiq; & quæstibus, tribus describendo. Quibus comitiis, vt tribuni plebis minorésq; magistratus fierent, à Volerone primum, deinde à Lectorio tribuno plebis rogatione promulgata, cauebatur, ne patricij quos vellèt, tribunos per clientum suffragia crearent, non populus. Quibus etiam tributis comitiis tribuni militares sæpe creati

Concilium populi. Sacerdotum comitia propria.

Instit. de testament. ordinan. in prin. Testamentorum tria genera.

Tributa comitia.

*Comitiati
tribuni.*

fuere, qui comitiati dicti : in quibus si deessent senatorij ordinis candidati, Augustus Octavius illos ex equestri ordine suffecit, ita vt finito honore, in vtro velleut ordine permanent. Et licet centuriata comitia decreto senatus & auspiciato, ac sacrificio perfecto & litato fieri minimè solerent : tamen tributa comitia, quia minimorum magistratum sunt, nec senatusconsulto, nec augurato, nullisq; præcedentibus sacrificiis factis, & eadè die absoluta, rata erant: tamen si lege Elia & Fufia, ne quis per eos dies quibus cū populo agitur, nisi de cælo prius seruailet, agere liceret, cautum fuerit. Erantq; mos auspiciandorum comitorum, vt cum præfatione deorum deantur, que bonis faustisque omnibus, ac diis bene iuuantibus, concilia inirent. Apud Argiuos verò indictis comitiis, cū prætor in præfationis carmine, Iouem, Apollinem, atq; Herculem præfari soleret, vt successus darent prosperos: postea Philippi nomen adiecerunt præfationi, assentationis genus. Illud tamen non præterierim, neque comitia libus diebus, more maiorum, senatum haberent, que nundinarum tempore comitia fieri licere, ne à legibus accipiendis, quæ trinundino dabantur, plebem auerari contingeret, neve interpellarentur nundinatores, vtq; rusticis qui in urbem veniunt, componendi lites, & transigendi facultas foret. Quodq; die imbris aut turbine procelloso, aut si fœda tempestas cum gradine, vel si tonitrua aut venti fierent, vel si in frequenti multitudine quispiam morbo cõcideret comitorum die, & nisi seruatum de cælo esset prius, quo ad ceteriata comitia, cum populo agi non licebat: habitaq; in his & promota, tanquam fœda tēpestate facta, dirimi oportebat augurum responso, qui quid vitij intercessisset, renunciabāt, idque lege Elia & Fufia. In quo id fuit memoriæ proditum, cum Appius Pulcher ad populum causam diceret, quod nauali prælio victus, per contemptum religionis classem amisisset, omnēsque tribus in eius noxam suffragia ferrent, beneficio tēpestatas adiutum, pœnam effugisse: nam subito imbris & turbine coorto, sublati comitiis iudicium euasit. Ante verò comitia habita, quid vitij intercessisset, renunciare auguri non licebat, quia diuina videbatur. Quodque cum fœminis comitorum nulla

*Mos auspiciandorum
comitorum.*

*Senatum
comitia
quādo ha-
beri non li-
cebat.*

*Fœmina
comitiis
non inter-
erant.*

fuit communio: ideo mulieres nec comitiis interesse, nec suffragia ferre, neque foro aut concionibus immisceri, & propterea nec arrogari poterant: quod erat apud Athenienses constitutum, vt nulla fœminarum conciliis publicis aduocetur, vel ferre suffragium, aut concionibus virorum interesse valeat: fuitq; moris apud eos, quò frequentius comitiis assuescerent, vt singuli suffragatores nummos acciperent: quod à Callistrate primùm inuentum ferunt. Nam cū propter assiduas bellorum expeditiones, Athenienses à rebus urbanis distracti, vix foro assuescerent, & per infrequentiam comitia cogi nequirent: quippe cū ex omni populo in quouis arduo negotio, vltra quinque millia non conuenirent, vt posthabitis negociis ad Rempub. accederēt, & de publicis consultarent, aliquo inuitamento cohortandi fuere. Neque ab his quorum imminutum imperium fuit, apud Romanos comitia haberi, tanquam infausti prodigij & infausti ominis foret: neque illorum qui rei agerentur, nomina ad petendos honores admitti, nisi crimine inducto & absoluto: neque absentium rationem habendam, licet nonnulli legibus soluti, contra comitorum morem, absentes suffragia pertulerint. Quod à Locris Amphissis, qui haud procul Delphis incolunt, factum meminimus: apud quos nullius absentis habetur ratio, sed cum concio aduocatur, non solum pylagoræ & sacratores, sed omnis multitudo illorum qui sacra faciunt, conueniunt, & suffragia ferunt. Quotiesque non iustus comitorum rogator fuisset, comitia inde habita, minus legitima censerit & licet eum qui comitia haberet, aut illis præfesset, ad honores assumi non deceret: plerunque tamen qui comitiis præfuere, licet pessimo exemplo, aliorum ministerio & opera illos assequi meruerit. Estque memoriæ datum, sexagenariis maiores, & homines grandæætatis, quod ciuilibus vacarent muneribus, ad comitia suffragij causa descendere cogi nequire: quare deiecti de ponte, & depontani senes dicti sunt. Nanque iuuenes olim senes de ponte deturbasse dicuntur, quum illis non idē maneret vigor, & animi sensus esset obtusus. Quodque comitia magistratum non solum per dictatorem, consulem & prætorem, sed per interregem, ædilem, quæ-

*Athenienses.
Nummi in
suffragatores
distributi.
Qui comitiis
excludantur.*

*Absentium
nulla ratio.
Comitia
illegitima.*

*Senes de-
pontani.
Comitia
quorum an-
teoritate
inducebantur.*

storem, tribunum plebis, præfectum vrbis, tribunumque scelerum, aut pontificem maximum, de senatus sententia plebisque scito, nonnunquam per populum iudici compertum est: ipse tamen prætor consularibus comitiis autor esse non potest, quod maius versaretur imperium in consulibus creandis, quam vt per prætorem explicaretur. Cùmque Cæsarum temporibus, arbitrio principis, nonnunquam tribuum suffragio comitia fierent, Tiberius Cæsar inter cætera constituta, è campo ad patres illa transferri voluit: quorum consilio & suffragio etiam sine populo candidati ad honores & imperia prouecti fuere. Ex duobus tamen consulibus, ei qui minor natu foret, comitiorum habendorum munus dari cõsuevit. Sine autem cõsulis, prætoris vel tribuni, aut alterius magistratus decreto, populo & plebi cõuenire, aut clandestinos cõtus, coitiones vel conciliabula habere (ne quis malo exemplo populum seuocaret, vel secretas consultationes faceret) non licebat.

Clãdestina coitiones vetite.

Quando primum adilitas coepit, & quot fuerint adiles, & qui curules, & qui plebei.

CAPVT IIII.

Alter ex consulibus plebeius.

Adiles alternis annis modo ex plebe, modo ex patribus.

Duo plebis adiles.

Quo tempore exactis regibus, & consulibus creatis, plebs contentione maxima cum patribus certauit, & tandem vt alter ex consulibus plebeius foret, obtinuit: patres pro communicato plebi consulatu, adilitatem simul & præturam vendicarunt. Igitur curuli adilitate creata, illam Cneo Quintio Capitolino, & P. Cornelio Scipioni ex patribus dederunt: postea alternis annis, modò ex plebe, nunc ex patribus adiles creari cõcepti, munusque promiscuum fuit: donec curulis adilitas ad liberti generis homines delata est: tunc cum Cneus Flavius Appij scriba, libertino patre natus, cum Quinto Anitio Prænestino, haud multò antè hoste populi Romani, adilis curulis ius civile in penetralibus pòtificum diuulgauit, diésque factos in albo proposuit, ac ædem Concordiæ cum non mediocri inuidia nobilium dedicauit. Demum dissidente plebe à patribus, vt duo essent plebis adiles, sicut duo patricij antea fuerant, plebi è

patribus concessum. Lapsis inde temporibus, cum Iulius Cæsar rerum potiretur, tunc primò sex adiles creati, duo patricij, qui cereales dicti, qui curam gererent annonæ forensis, copiæque cibariorum: reliqui ex plebe: quorum præcipuum munus erat, vrbis, ædium sacrarum priuatarumque curam agere: ad eosque absentibus vel impeditis consulibus, summa rerum & maiestas consularis imperij sæpe delata est. Hi præcipuè curabant, vt ædificia publica priuatæque fierent, vtque templa, theatra, stadia, fora, porticus, curiæ, & basilicæ, atque mœnia, magnificis operibus reficerentur & ornarentur: quod lege veteri sancitum erat, in hæc verba: Suntoque adiles curatores vrbis, annonæ, ludorumque solennium, ollisque ad honoris amplioris gradum prius accessus esto, & infra. Quibus sacrarum rerum procuratio & totius vrbis tutela sæpe cõmissa est. Ad quos etiam senatusconsulta & scita plebis, vt in æde sacra cõderentur, deferebatur: præparando conuehendoque; frumcto & oleo, ne vrbis penuria annonæ, nève caritate laboraret, vtque commectus, quæque bello vsui forent, in castra deferrentur, adilium muneris erat. Ideo Manius Martius & Trebius adiles plebis, quod in summa caritate frumentum populo in adios assibus dedere, commectusque inuexere, statuas in Capitolio & palatio cum titulis honorum meruere. Et M. Seruilius T. filius adilis curulis, quod olei denas libras singulis assibus præstitit, celebri memoria dignus fuit. Etiam in eos qui plus quam lege definitum erat, a gri possiderent, diem dicere matronas probri accusare, sceneratores coercere, popinas & ganeata obsonia inhibere, in facta dictaque inciuilia atque improbra adiuuauerent, atque in exilium agere, adilitate potestatis erat. Nero tamen dum munere adilitio fungitur, ne quid cocti in popinis veniret, præter legumina & olera, interdixisse fertur. Quinetiam nimiam adilium potestatem cohibuit: statuitque quantum curules, quantum plebei pignoris caperent, quantumque pœnæ irrogarent. Circa religionem, ne qui nisi Romani dii patrio more colerentur, nève à vetustis cæremoniis decederent, adilibus præcipua cura fuit: quorum edictis cautum est, vt Iudeorum Egyptianumque sacra, ritus & cæremoniæ

Sex adiles cereales.

Lex de adilibus plebeis.

Nero adilis.

Adilium potestas nimia cohibita.

Adilitium edictum in Iudeorum et Aegyptiorum sacra.

*Exempla a-
dilitorū c-
dictorum
vide in 21.
lib. Pau-
dect. de a-
dilit. edict.*

*Ephori a-
gud Lacedæ-
monios.
Agoranomi.*

*Honos a-
dilitij mu-
neris.*

*A Edilita-
tis repulsa
passi, ad a-
lios tamen
magistra-
tus statim
euecti.*

*A Edilita-
tis munus*

ex vrbe pellerentur & exigenter. Senatusconsulta ex-
cipere, super emendis vendendisque seruis aut iumentis,
si ex fide bona veniret, deq; illorum vitio & morbo co-
gnitionem animaduersionemque habere, thermarum cu-
ram agere, illalq; ne essent immunda, neve nimis aestua-
rent, curare, adilitia cognitionis erat: de mensuris quo-
que & verrendis viis, deque alia cognoscere, de superq;
edicta proponere, que edilitia dicta sunt, multamq; non
parenti irrogare, aut nota turpitudinis afficere poterat.
Horum exemplo Ephori Lacedæmonii fuere, & in The-
salia ædiles, quibus virgas lixæ præferabant, quorū mu-
nus erat annonam & forū cupedinis curare. Apud Gra-
cos & Ætoles agoranomi, quorum edictis vendentium
& ementium rabies coerceretur: qui hoc etiam sibi ar-
rogarunt, de venditarum emptarumque rerum vsu &
commercio, deque conuentionibus & pactis cognosce-
re. In tantumque honoris culmen ædilitas prouecta fuit,
vt vrbe peste laborante, maiestatem consularis imperij
ad ædiles decidisse, Titus Liuius auctor sit, ac iam bonis
temporibus ab optimis quibusque splendor ædilitatis
quæsitus fuerit. Nam & duo Craesi, & Quintus Mutius,
& Publius Lentulus, & Scaurus summis honoribus fun-
cti, ædilitatem magnificentissimè gessere, illamque mag-
ni muneris loco exequuti fuere. Paulus quoque Amy-
lius quum duodecim magnis competitoribus in petiti-
one ædilitatis prælatus fuerit, pro summo honore duxit.
Sunt tamen exempla illorum, qui repulsam in petitione
ædilitatis perpepsi, mox consulatus, præturas, & summos
honores meruere, inter quos C. Marius, qui in duabus æ-
dilitatis petitionibus, curulis scilicet & plebeia, vna die
bis repulsam tulit, septies deinde consul fieri meruit.
Scipio verò Amylianus, cū candidatus ædilitatis in cam-
pum descenderet, ab vniuerso populo fructum vberri-
mum cepit: nam pro ædili, omnium suffragatione consul
factus est. L. Lucullus cū ante adultam fratris ætatem,
magistratus petere noller, tantū gratia & fauore valuit,
vt absens vnà cum fratre ædilis relatus fuerit. Vespasia-
nus verò candidatus ædilitatis, quinquies repulsam pas-
sus, demum ad imperium fuit euectus. Et quanuis ædi-
tas per se proprium munus foret, sæpe tamen magistratu

equitum & tribunos plebis simul cum magisterio & tri-
bunatu ædilitatem gessisse comperimus. Cn. Flauium
Appij cæci scribam, cum tribunatu plebis ædilitatem, &
T. Sempronium, magisterium equitum vnà cum ædilita-
te habuisse constat: tamen si duos magistratus, præsertim
curules, simul gerere, antea interdictum fuerit. Munera
etiam magnificentissima, & ludos apparatusissimos, ad con-
ciliandum populi fauorem, per ædiles plebis aut curu-
les, nunc Romanos, nunc plebeios, nonnunquam sce-
nicos, publica vel priuata impensa, aut ex multatitia pe-
cunia curari & instaurari, plerumque adnotauimus: in
quibus venationes beluarum, quæque mira spectatu &
insolita sunt, nonnunquam gladiatorum paria qui digla-
diarentur, spectaculis exhibuere: quæ munera cum ma-
gnificentissimè per ædiles edita fuissent, gradus ad am-
plissimos honores magistratūque fecere. Illud memo-
ria datum est, eos qui scriptum facerent, ad ædilitatem
admitti nequisse: propterea Flavius scriba, quia scriptū
fecerat, nisi iurasset se scriptum non facturum, ad ædili-
tatem admissus non fuisset. Quodque ædiles, sicut tri-
buni plebis, sacrosancti aliquando habiti sunt: quod li-
cer veteri constet exemplo, lexq; à Valerio consule post
decemuiros lata, tam tribunos quàm ædiles, iudices at-
que decemuiros inuiolatos sanxisset: tamen quia ædiles
curules neque prehensionem, nec vocationem habere,
nec licetore vti, eosque à priuato ad maius tribunal pre-
hendi duci que à magistratibus nouimus, propterea ædi-
lem non esse sacrosanctum opinati sunt: quod Domitia-
nus Cæsar factò declarauit, qui tribuno pleb. auctor fuit,
ædilem repetundarum accusandi, iudicisque in eum à
senatu petendi. Qui quidem ædiles non Romæ tantum,
sed in oppidis & vicis ignobilibus sæpe fuere magistra-
tus, qui de mensuris & rebus minimis iura dabant. Hoc
quoque notandum est, posse ædiles exhausto atque inopi-
ariario nouum vectigal constituere, quo Reipub. one-
ribus consulatur. Quodque sicut tribunos plebis ad tri-
bunatum, ita ædiles curules seu plebeios, qui patrem ha-
berent superstitem, ad ædilitatem minimè admitti posse,
exemplis maximè probatum est.

*cū alio mu-
nere cōim-
stam.*

*Eudi per
ædiles e-
diti.*

*Scriba ad
ædilitatem
non ad-
missi.
Ædiles sa-
cro sancti.*

*Vectigalia
per ædiles
constituta.*

Iudicium ignavi iudicis super controuerso iure perperam iudicantis, haustum aquæ per fundum alienum non deberi.

CAPVT V.

Super controuerso iure in foro Romano, me præsentem, apud ignauum iudicem qui præsidebat, dum quotidiana patrocinia præstarem, aspera & vehemens quæstio agitari cœpta est. Petebatur enim à testatoris filio, cui haustus aquæ in fundo quem alteri legauerat testamento, exceptus fuerat, isque fons immôdicis caloribus postea exaruerat, deinde tribus pôst annis denuò emergerat, ex testatoris voluntate se ad illius haustum per fundum legatum admitti. Cui cõtrâ stabat fundi dominus, & desita aqua, seruitutem se nullam debere aiebat: quippe cum aqua, cuius haustus testamêto exceptus fuerat, fonte arefacto, esse desierit, cessare etiam seruitutem, quæ propterea debebatur, dicendum erat: & ubi haustus aquæ ex nouo fonte illi forsân deberetur, ius tamen eûdi per fundum suum, se inuito, illi non esse: plurâque in hanc sententiã adduxerat, quibus non dissimulâter quæstioni responderi videbatur. Cõtra verò testatoris filius, relicta à patre seruitute, & haustu aquæ sibi legato, etiã aditum ad aquam, qui nullibi nisi per fundû patere poterat, relictum dicebat: cum nullus aquæ vltus foret, nisi haurire liceret, neq; posse hauriri, nisi per fundû aditus esset. Quod si fieret secus, profectò cum sibi aliud haurire non daretur, ipse legato præter testatoris voluntatem frustratus foret: quod est pudêdum dicere. Rursus tamen aqua desita fuisset, seu æstu vehementi, seu quouis modo arefacta, ea postea renata, ius pristinum sibi deberi asserebat: nam quandiu è fonte manaret, ius hauriendi sibi integrum esse dicendum erat. Cùmque immôdicis iurgiis desuper obstreperent, & turpibus vocibus inuicem cõsistârêtur, iudex qui assidebat leuiter & vehemens, amborû audito postulatu, pauca interfatus, quæsiuit an aqua ex fonte arefacto penitus fluere desisset, & quâ triênio aquâ ex fonte manare desisse (quippe quum tenuis, nô perennis foret) illamq; denuò scaturisse, tabulis & testibus planum fecissent, deq; hoc nulla cõtrouersia foret: hoc asseuerato, parûp subdubitare visus paulò

post eò inclinauit sententia, vt eûdi per fundû alienum, & aquam desitam rursus hauriendi, testatoris filio ius non esse, sibi liquere iniquissimo decreto pronunciaret. Qua iniuria decreti cum vehementer ille offensus reclamasset, & propterea me adiuisset, peteretque vt sibi in causâ adesset, vtq; suas partes propugnationemq; mea cura patrocinioq; suscipere: quæsiui ego à iudice, vt bona cum venia diceret mihi, quo iure, qua lege aut exemplo, isti cui seruitus testamento relicta fuerat, ius nô esse hauriendi ex fonte renato declarasset: siquidem si haustus aquæ testamento legatus erat, iter quoque ad haustum ex æquo & bono relictu videri debet: cum nisi haurire liceret, nihil præstaret cõmodi legatum, nihil opis: idque tam Paulû & Marcellum, quàm Neratium & Vlpianum de seruitutibus sentire asseuerari. *Quinetiam de sumptibus funerum idem Vlpianus censuit: Si in fundo à me vendito sepulchrum mihi excepero, iter quoq; ad sepulchrum exceptu videri, cû subsequens antecedens supponat. Neq; repugnat, quod arefcente fonte, desita seruitus videbatur, quia satis habet rationis explicatæ, quod mox fonte renato ius idê mihi deberi quiuis potest intelligere, idq; Iabolenû & Paulû de seruitutibus etiã censuisse. Quinetiam Atilicinus consultissimus vir super hac controuersia Cæsarem Statilio Seuero in hanc sententiam rescripsisse dicit, idq; cû lege & iure affirmare cõtenderem, peteremque vt more institutoque maiorû, siquid iudicâdo deliquisset, caueret ne magno saltem afficeretur incommodo, is qui in meam fidem clientelamq; venerat. Index ad me conuersus, grauiter credo ferens se frequenti auditorio interpellatû, stomachabundus & vultu ferè minaci, semel, inquit, desita aqua, postquam fons exaruit, ius illam hauriendi pariter desitum videri: quippe cum aqua nulla sit, quæ debeatur seruitutem extinctâ amplius non reuocari respondit: Cùmque ego contradicere, horum autoritatibus nixus, plurâque in meam sententiam adducerem, præsertim cum nemo tam indoctus ignarusque rerum foret, vel qui primis (vt aiunt) labris iura degustarit, qui restituta re in statum priorem, idem ius quod antea fuerat re integra incolume esse negaret: ipse autem egregius nebulo cum in eandem sententiam*

irret, illamq; nullo argumento, nec iudicari disceptatione, vt modesti iudices solēt, dilucet vel firmaret, si quid probandum aut refellendum esset, sed propē ad extremam insaniam vecors exandesceret: ego qui probē noram spiritum eius, ne insectatione & conuiciis agerem, dicendi pausam feci, satiūsq; duxi clienti salutari concilio prodesse, quā rationibus non proficientibus cum homine illiberali & clamoso ne quicquam disceptare. cliētīq; vt ad maius tribunal prouocaret, persuasi: profuitq; prouocasse. Namq; haud multo post, discussio negotio lege & iure, inducto iudicis decreto, probabili & recto iudicio pro testatoris filio lis data est. Verba verō Cæsari ad statiliū Seuerum ex eius epistola hæc fuere: Succurrendum his putauī: itaq; quod ius habuerunt tunc, cum primum ea aqua peruenire ad eos non potuit, id eis restitui placet.

Quanta seueritate à Romanis contra licentiam magistratuum, & quoties occursum sit.

CAPVT VI.

Quanta disciplina cauerint Romani, ne qui magistratus gererent, nimia licentia abuterēt, illud documento est, quòd pluribus legibus, plebiscitis & senatusconsultis præscripti fines magistratuum, & potestas coarctata fuit, præcipuē cauendo, ne imperiosa illorum licentia, extra gyrum rationis excederet. P. Valerius, is qui cum L. Bruto post reges exactos consul factus est, ad terrorem incrementis audaciæ legem promulgauit, qua cauebatur, vt à quocunq; magistratu ad populum prouocandi cuius potestas foret: icilicet existimans maioris imperij aduocatione, nimiam magistratum licentiam coarctari: tamen regum temporibus, prouocationem à regibus fuisse ad populum, idque pontificalibus libris caueri, multi cōtendant: quam legem à Murena cōsule, quo tempore Sora & Alba coloniæ deductæ sunt, iterum latam comperio: postea exacto decemuirorum imperio, populus Romanus vt licentiæ temeritatīq; obuiam irer, præter auxiliū tribunitiū, nouam sanciendo legem, constituit, ne quis vllum magistratum sublata intercessione crearet: qui creasset, eū ius fasq; esse occidi. Quod mox Duillius consul aliā constitutione innouauit, vt qui ma-

P. Valerij lex.

Duillij cōstitutio.

gistratū sublata prouocatione creasset, tergo & capite lueret. Lapsis inde réporib⁹ cū opes plurimorū præualerēt, humilliorēsq; à ditioribus assidue premerentur, hisque superbē auarēque imperitarent, iterū Valeria lex tanquā vnicū præsidū libertatis, ante primum Punicum bellū lata fuit: qua inter cætera eum qui prouocasset à quouis magistratu, virgis cædi, & securi percuti vetuit: pœnam tamen si secus fecisset, non adiecit, nisi improbē factum viderit. Cūq; adhuc non satis innocentia consultū foret, & plebis libertas opprimeretur magis, sæpiūsq; hoc malum increbesceret, inita tandem ratio est, qua salubriter tenuioribus consultū foret. Si quidem M. Valerius cōsul legem de prouocatione ad populū, ab eadem familia sæpius latam, tanquā patronam & vindicē libertatis, tercio promulgauit, grauissimisque pœnis affectit eum, qui spreto more patrio, ad maius tribunal prouocare inhiberet, in tantum, vt etiam de vi & maiestate dānatis, ius prouocandi ad populū dederit, tamen post decursā secula, Caligula, ne lōgo circuitu ducerētur lites, nimias prouocationes inhibuerit. Sed quāuis tot legib⁹ aduocatio maioris potestatis, quæ ab iniuria tenuiores vendicaret, permissa foret: nondū tamen satis petulantia & effrenatæ licentiæ prouisum erat, nisi caueretur, ne sæpi⁹ eadē imperia gerendo, nimis aliquorum potentia inoleret. Ideo Quintus Martius censor legē tulit ad populū, ne quis eundē honorem bis ambiret. Et deinde Fabius Maximus aliam recitari iussit, quod etiā plebiscito cauebatur, ne intra annos decem eandem potestatem gerere licet. L. deinde Sylla, aliqū prius prætorē quā quæstorem fieri, aut consulē quā prætorem, edita lege vetuit: eūdēque nisi decursō decēnij spatio, bis vni magistratui præesse, graui pœna interdixit: arbitratus frequentes honorū vicissitudines, nimia potestatis esse, & potentia non ferre. Quod haud multo post cōstitutione innouatū fuit: cautūque, ne cui intra vigesimum annum, muneris publici administratio daretur. Et cū licentia præsidū in edēdis spectaculis, multo prouincialibus dāno & incōmodo foret, quotidieq; nouis collationibus exhaurirentur: Nero vetuit, ne gladiatorū munus, aut ferarū spectaculū præsidēs in prouinciis ederent. Quo etiam tempore

Valeria lex

M. Valerij lex de prouocatione ad populū.

Prouocationes inhibita.

Q. Martij lex.

Fab. Max. lex.

L. Syllæ lex.

Actas muneris publici obeundi.

Neronis statutum.

*Multa in
ique promo
cationis.
Plebiscita
diuersa.*

*Magistra-
tu & impe-
rio delecti.*

*C. Gracchi
plebiscitū.*

*Annaria
lex.*

*Ratio ad-
ministrati
muneris.*

statutum est, vt qui perperam ad principem vel senatū prouocasset, pecuniā pœnæ nomine in ærarium ferre, & multā exoluere cogeretur. Plurāq; extāt plebiscita, quibus ne duos magistratus, præsertim curules, vno anno habere, neve plebeū magistratum patricio gerere liceret, cauebatur. Quinetiā pro magistratu aliquid gerere inhibitū erat, nisi prius sacramento adactū fuisset: quod ideo cautū ferūt, ne spe & cupiditate improba, imperia & honores assumerent. iurabant enim apud consule vel senatū solēne iusiurandū per deos: postea vt in acta principū iurarent, Cæsarum temporibus seruatum est: neque enim plus quinque dies, nisi qui iurasset in legem, imperium gerere licebat. Siqui tamen in magistratu auarē, superbē & insolenter se gessissent: ipsos ante tempus finiti honoris imperio desistere, & deici iubebant. Primūque cui abrogatum imperiū fuerit, Tarquinius Superbus proditus est, qui propter insolētiā regno pulsus fuit. Postea ex ætis regibus, Segium & Virginum tribunos consulares, quod male ad Veios pugnasent, & Cn. Manliū, & Seruiliū Cepionem proconsules, quod ipsorū temeritate clades ingens accepta fuisset, & à Cimbris cæsi, & castris exuti essent: aliōsq; ignauia in simulatos, abrogato imperio, ante tempus finiti honoris, senatus magistratu abire, insignia imperij dimittere coëgit. Quod & C. Gracchus alio plebiscito cōfirmavit cauens, vt si cui antetempus propter indignitatem imperium esset abrogatum, si alterius ad eundem honoris facultatem non haberet: neve maxima imperia diuturna essent, quod vnum officere libertati cognitum est. Magistratus & honores geri vltra annū annaria lege prohibetur. Iulius verò Cæsar lege sanxit, ne prætorij prouinciæ vltra annum, neve consules plus biennio obtinētur. Tiberius collatos semel honores non facile ademit, cum saturos & opulentos præfides minus noxios prouincialibus duceret. Neve finito magistratu, is cui prouinciæ præfuisset, impunē insultasse gauderet, triginta diebus lege Cornelia successorem expectare & ex prouincia reuersus, rationē administrati muneris lege Iulia red ire cogebatur. Ideo plures consules prætoresq; functos honoribus, quod mente improba, auarē & crudeliter in prouincia se gessissent, dan-

natos & ærarios factos inuenimus. Apud Græcos verò lege cauebatur, vt qui gesti muneris rationē non redderet, atogij teneretur. Apud Athenienses quisquis ad remp. accessisset rationibus ita obnoxius erat, vt etiam sacerdos obnoxios lex iuberet, apud quos computator publicē eligi consuevit, qui redditus ciuitatis per singulos magistratus populo resignaret: neminēque coronari licebat, qui rationibus reddendis obnoxius foret. Carthaginensibus, ne insolēcerent magistratus, toto imperij tempore vinum interdicebatur, ita abstemios moderatōres fore arbitrati. Thebanis lex data est, vt ad munera publica nemo accederet, nisi qui annis decem à mercedimoniis destitisset. Buthynis, vt minor annis triginta, ad honores admitti nequiret: quod tamen Augustus ita præsumuit, vt ab annis duobus & viginti admoueri iuuenes ad munera iuberet.

Verum hodie id temporis ad xxv. annum coarctatum esse constat. l. ad remp. ff. de mune. & hono. l. sexumdecimum. parag. de minoribus quoque. ff. de vaca. & execu. mune. & l. non tantum. parag. neque enim. ff. de decurio.

Quod si fortē finito magistratu quisquā prouinciā successorī tradere negaret, vel vltra iustū tēpus falce retinere velut maiestatis reus in principē & rēpublicā agebatur. Cui simile apud Thebanos accepimus: nam qui vltra præscriptū honores gesserat, conspirationis reus capite luebat. Fertur tamen Epaminundas Thebanus, dum patriæ consultū vultu, præture quam gerebat, vltra præfinitum tempus præfuisse, nec successorī exercitum tradidisse, quo tēpore Lacedæmonios graui bello & intestinis cladibus affecit: ne si honore decederet, Thebani tanto progressu rerum frustrarētur: Cuius rei causā capitis antiquitus, omnium votis absolutus fuit: Carthaginensibus quoque tam seuera viguit disciplina, vt si quis imperator aut dux prauo cōsilio, licet felici euentu pugnasset, sædo supplicio in crucem elatus, morte pœnas dabat. Romani verò duces, qui temeritate vel inciticia exercitus amississent, aut fugæ & pauoris insimulati essent, pecunia & exilio sæpe multati sunt. Lege quoque à Valerio Publicola primum lata cautum fuit, vt qui imperiū magistratūve à populo non accepisset, capite plecteretur: quod ab Atheniensibus seruatum est, quibus nulli erāt

*Græci.
Alogij rei.
Athenienses
Magistra-
tu fungētis
apud Cari-
vno a'isti-
uebant.
Actus sum-
genti magō
strat' apud
Thebanos
& Bithy-
nos.*

*Qui finito
magistratu
prouincia
abire nol-
let.
Thebani.*

*Carth. seuē
radis discipli-
na.
Romanidū
ces multati
ob exercitū
temere
amissum.
Valerij Pu-
blicola lex.*

magistratus, nisi sortitione publica & suffragiis populi creati. Tanta videlicet cura tantaque sollicitudine maiores nostri contra insolentiam magistratuum, praesidia legum inuenere.

Qui ordo in disponendis aciebus, & que norma militia apud Romanos olim seruari solita fuerit, & qua apud externos.

C A P V T V I I .

Species militum. Prudens dux ex occasione oblata acies dirigit.

Acierum & turmarum forma Pili.

Tyronum congressus. Mos Rom. aggrediens consiliis.

Militum ordines in Romanis castris plures fuisse, & exque diuersis formis instrui acies consueisse, & firmari subsidiis, saepe notatum est. Species vero militum à principio ita distinctae fuere, vt aut inter hastatos, & leuis armaturae milites, aut in principibus, vel inter triarios essent. Et licet de instruendis disponendisque aciebus certa lex tradi nequireret, quia ex monte, flumine, vel locorum situ facili vel impedito, aut ex subiecta planitie, & natura regionis perlustrata oculis, prouidens diligensque dux, explorato & praeuiso acies dirigere, & copias admouere debet: & nunc directa, nunc cuneata, vel trigona, aut hemicycla, modo late fusa, & protenta acie, nunc quadrato agmine, quod frequens apud Persas & Siculos fuit, in hostes vadere, aut hostium vim excipere: nunc frontem vel cuneum, nunc subsidia, orbem, globum, forfices, serras, turres, atque alas facere: ita vt terrarum situi sese accommodet, & qualitati insinuetur: tamen ubi locus tempusque patitur, haec acierum forma, & turmarum descriptio magnas saepe acies fudit. nam primi erant Hastati, qui hasta tantum gestaque, & Piliari, qui pilo primos congressus excipiebant. Fuit autem pilum ligneo hastili, & ferro quadrato, oblongo & praecuto. Hi ergo quindecim manipuli erant expediti & docti pedites. Inter quos iaculatores, & leuis armaturae milites, qui in prima fronte siti, dato signo in hostes incurrere, ac pilis missilibusque hostem ferire, deinde gladiis comminus congredi solebant: in quibus tyrones qui nuper militiae adsciti erant, militabant, ab hisque primi erant congressus, & hostes laesuri assuerant. Mos ergo Romanus erat, instructo paratoque exercitu, quum cog-

si acie parant, deos primum consulere, mox auspicio & litare, ne incertis auspiciis, & turbatis religionibus, acies committerent, Solem venerari, & in hostes ducere, sicut in Syria mos erat: quumque classico signo dato pugnam ineunt, primo cursu ad ardorem excitandum, ardentissimo clamore concurrere, & signa inferre: qui si consona voce editus, neque impar, varius vel dissonus foret, haud dubie satis animorum ad certamen esse, & futuram victoriam spondebat. nanque is erat index voluntatis & animi cuiusque. si vero excitatior crebriorque ab hoste sublatus esset, quod euerus praelij casurus foret, iudicium haud dubium praebant: in qua quidem re ad ardorem animi excitandum, non solum acies, sed ipsa quoque signa militaria inferebant. Neque enim parui momenti fuit illa prima vis & congressio militaris, cum alacres & fiduciae pleni, ardenti clamore simul in hostes ibant, & signa inferebant, intolerabili clamore, animorum vno impetu consentiente ac virtute: quae res magnarum victoriarum plerumque causam dedit. Quare à Iulio Caesare Pompeius haud immerito imperitiae arguitur, quod in pugna Pharsalica milites certaminis auidos, impetum excipere, non inferre iussit. Quod quidem Cyri consilium fuit, vt si hostes tumultuosius irruerent, taciti milites impetum exciperent: si autem taciturni essent, clamore & strepitu acies inuaderent. Galli & Germani, quibus inconsulta ira & furor est, si quando cum hoste cogredi parant, dissono & truci cantu, quem barritum vocant, cum viulatu & tripudiis scuta quatientes, praelia inibant, ex quo futurae pugnae fortunam augurabatur: aut patrio more, nudis corporibus, horrendoque vocis sono: nonnunquam vt auspicium pugnae sumerent, captiuum cum suo milite committebant, vnde belli omen augurati, in hostes ibant. Quibus Germanis hoc etiam in visu erat, non ante acies committere, quam per matres familias, quas plurimas educebant, in castris (sicut Dionysius, qui armatas thyrsis mulieres habuit) an decernendum esset, sortibus & vaticinio praedictum foret. Ambrones non cursu furioso, sed incessu tardo arma pulsantes, rhythmis eum gressu & pulsu armorum consonantibus, suum nomen exprimentes, in hostes ducunt. Vbij & Treuiri virorum

Clamor consonus.

Pompeius à Iul. Caes. imperitiae accusatus. Cyri consilium. Galli & Germani. Barritus.

Belli omen. Germanorum mos.

Ambrones.

Vbij & Treuiri.

*Aethiopes.
Syrj.*

*Athenien-
ses & La-
cedamonij.*

Cyrus.

Principes.

Triarij.

cantu, & sceminarum vlulatu, terrorem faciunt, & voce obtundunt. Aethiopes, cum cecinit bellicum, clamoribus dissonis tumultuantur, & sui moris tripudiis exultant. Syri autem in primo congressu Solem venerati, immodicis vocibus exultantes, cursu quam citatissimo acies subeunt, & in hostes irruunt, ita vano metu deturbati & ludificari hostem opinati. Athenienses & Lacedaemonij praena canentes & hymnos Ioui, congregi solent: quod frequens apud Graecos fuisse notatum est: fuitque Spartanorum mos, ut ante hostium congressum, Amori sacra faciant, utque reges Laconici antequam signa inferant, Musis immolent, Clementiaque & Amicitiae non Marti: fatius ducentes, pacatione hostium animos & pace incruenta conciliare, quam praelij subire aleam, & multa hostium caede victoria potiri. Cyrus autem, ne hostium efferis clamoribus milites percussi trepidarent, hymnum Polluci & Castori canere iussit, quo concentu effecit, ne improvisa formidine caperentur. Post hastatos sequebantur principes, qui viribus & aetate fortiores, in quindecim pariter distincti manipulos, scuto & insignibus armis, sub ipsis signis militabat: qui non continenter iuncti erant, sed modicis spatiis discreti, quasi in subsidiis positi: ut si hastati commisso praelio ab hostibus deturbati retro cederent, ad principes & gradioris militiae viros receptus tutus foret. Hicque cum ad hostium subitos conatus praesto essent, obnixae, urgentesque integris viribus fessos adorirentur, & impressionem facerent. Post principes vero triarij pluribus vexillis ordinis ducebant. Erant enim veterani milites, magna & expertae virtutis, qui stabili genere pugnae assueti, scuta & hastas tenentes humi fixas, genu dextro innixi, praelij eventum, & imperatoris nutum expectabant adinuadendum: qui modico etiam intervallo seiuncti a principibus, confidebant. Iisq; ordinibus, cum procinctae acies starent, si a principibus haud feliciter pugnatum esset, nec ad arcendam vim satis roboris aut virium foret, ut visis, percussis, & consternati cederent, perditis prope rebus, & desperata salute, se ad triarios per interualla ordinis sensim referebant. At tunc exurgentes triarij, in quibus nullis belli moles, quodque virium erat, esse putabant;

namque his vincere aut mori decretum erat) conferti pluribus ordinibus, firmata acie, tanquam vallo muniti, stratis mucronibus, ita ut vir viro, armis arma coniuncta forent, vias claudebant: ita magno praesidio firmati in hostes ibant, ut dirumpi ea acies non posset. Neque enim longum certamen, & increscens vis diutius durare posset, nisi secunda acies primae, & integri fessis succederent. Cyrus quoque haud ab simili exemplo ita aciem instruxit, ut qui primi in praelio, quique primarum centuriarum milites essent, in secundis pugnarent ultimi, deinde ultimi succederent ad primos, ita acie instructa, ut seruito ordine progredi ad pugnam & cum opus foret, pedem retro ferre possent. Germani vero per familias & propinquitates cuneis acies instruebant. Sarmatae per turmas, quibus insuperabiles erant: pedestri vero pugna nihil ignauius. Scythae, Thracae & Macedones cuneo, qui mediamurgeret aciem, frequenter vsi sunt. Persae & Siculi, quadrato agmine. Celtiberi tantum cuneo valebant, ut quacunq; parte decurrerent, irruptionem facerent. Galli bisfronti acie pugnabant, cuius vsus talis erat, ut nullam militibus terga dandi spem ostenderet. Lacedaemonij cum in cornu incedunt, turma in postremis sequitur, quae se ad frontem & in latus flectere queat, & cum opus foret, verterent se singuli ordines, & depugnarent. Agesilaus quoque quadrato agmine exercitum saepe duxit, ita ut dimidium ante, dimidium vero post exercitum haberet. Thessalli rhombi figuram primi inuenire, quod facile circumagitur, cuius ope adiuti, hostibus praualuere. Ferunt Tribales populos omnem aciem in quatuor phalanges, & quicquid est copiarum diuidere: primam ex imbellibus, secundam ex optimis, qui robore praestabant & viribus: tertiam ex equitibus, quartam ex mulieribus, quae in fugam conuersos concitauerunt. Latini vero populi cum antea phalanges similes Macedonicis facerent, postea disciplina Romana edocti manipulatim acies instruebant. Apud Spartanos in expeditionibus obeundis reges erant primi cum cohortibus suis, in recessu vero postremi. Atheniensibus lege cautum erat, ut polemarchus cum acies decerneretur, dextrum semper latus teneat, indeque in hostes irruat. Thebani cum ad Leuctram sinistro cornu

*Syri acies
instructio.*

*Germano-
rum acies.*

Sarmatae.

Scythae.

Thracae.

Macedones.

Persae.

Siculi.

Celtiberi.

Galli.

*Lacedaemo-
nij.*

Agesilaus.

Thessali.

Rhombus.

Tribali.

Latini.

Spartani.

*Athenien-
sium lex.*

Thebani.

*Lacedæmo-
niorum &
Athenien-
sum conuē-
tum.*

Lacedæmonios fugassent, & victoria potiti essent, omnibus præliis obseruarunt, vt sinistro cornu principatum darent. Erátq; inter Lacedæmonios & Athenienses conuentum, vt si arma contra eosdem hostes ferrent, Athenienses sinistrum, Lacedæmonij dextrú in acie tenerent locum: tamen in pugna aduersus Mardonij Athenienses dextrum cornu cõtra Persas, Lacedæmonij sinistrum contra Bœotios & Thessalos tenuere. Cúmq; aduersus Mardonium & Medos Athenienses & Tegeates super instruendis aciebus disiderent, dextrú cornu vsurpantibus Atheniensibus, Aristidis autoritate effectú est, ne intemptiuè contenderent, quamcunq; partem in acie dedissent, se viriliter operam nauaturú professus. Cui non ab simile est, quod cum Themistocles cum Eurybiade Lacedæmoniorum duce contra Xerxem classem duceret, & de ducatu orta contentio esset, facile cessit, asserens intemptiuam contentionem è sua republica nõ esse, sed eum videri principem, qui meliorem operam nauasset. Apud Lacedæmonios verò milites ex Scyro insula, cùm sinistrú sibi locum delegissent in acie, semper obseruarút vt deinceps sinistrum cornu tenerent. Fertúrq; Pflammetichus Aegypti rex cùm pugnaturus contra Assyrios, ignominia loco Aegyptios in sinistra, mercenarios verò & externos in dextra phalágis locauisset, exercitus alienationem & disidium passus fuisse. More tamen Romano antiquiori duci dextrum cornu dari consuevit: sinistrum verò, quia minus curæ & sollicitudinis habet iuniori, & minus assueto: quanuis sinistro nõnunquam summos duces attributos inueniamus. Tullus enim Hostilibus aduersus Fidenates pugnaturus, sinistrú sibi desumpsit cornu, dextrum verò Metio dedit. Darius quoque ad Arbelam cùm sibi sinistrum tuendum sumeret, Mazeo dextrú assignauit. Si tamen inter duces de loco non conueniret, plerunq; de ordine agminis quem tenerent, inuicem fortiebátur. Cúmq; signa militaria in media locarentur acie, ita vt pro signis antesignani, post signa alia pugnaret acies, quoties hostium impetu antesignani victi cederent, ne nudarentur pugnatoribus signa, collato statim gradu ex secunda prima fiebat acies: ita vt à suo quilibet manipulo vel cohorte pugnans non recederet: qui on-

Princeps.

*Pflammeti-
chus.*

Romani.

Darius.

*Sortitio de
loco.*

*Vbi antesi-
gnani vi-
cti cederet.*

nes ita docti instructiq; erant, vt ad nutum monentis intenti, ad illius imperiú se in turmas colligere, rursus diuidere possent, obistere, circuire, mutare pugnam, modò à fronte, nunc à cornibus occurrere, sequi signa, ordines seruare, consistere, & locum non deserere, tam facile sciunt, vt signo dato expediti & dicto velocius mandatis parerent. Erant enim ita instructæ acies, vt faciles partienti, faciles iungenti forent: talisq; disciplina, vt etiam in conflictu belli, & dum præliatur, miles in sua legione, cohorte vel manipulo maneret, ab eaq; pugnans non recederet. Hoc quoq; proditú est, quòd quoties grauis armatura hostem fugasset, ne turmæ equitum cursu & fuga insequedo dissiparentur, signaq; & ordines relinquerent, leuem armaturam, funditores, sagittariósque, qui hostes longius agerent, & trepidates opprimerent, emittebant. Quod sòge secus apud Lacedæmonios fuisse tradunt, quippe in pugna acerrimi existunt, diúq; & fortiter præliantur, dñ hostem in fugam vertant, quib; fugatis, effusos insequi nesciunt. Cùm enim hostem dare terga coegissent, cõtinuò redibant in ordines: neque enim videbatur decorum satis, in fugientem hostem & agmen cõternatum inferre signa, & in terga dantes, ius victoris exercere. Quotiesq; ad vltimum laboris & periculi ventum erat, vt solutis ordinibus vagè dissipati milites, forent in summa desperatione & diffidentia, rem in asperis præliis sæpe tẽtam, felici euentu multi magno studio exequenti sunt, vt dissipati milites ad suos mox ordines redirent: deinde coacto agmine, omnes vno impetu impressionem facerent, & vltro in hostes irruerent, magnòque ardore animorú pugnam repararent, id quod apud Germanos frequens fuit, vt cedere loco, & rursus instare pro consilio haberent, vel vt equites dimissis equis ad proximos euaderent, immiscentes se peditibus, dum fluctuatur acies, hosti obuia irent: ideo vt spe fugæ crepta, equato omniú periculo, pedestri prælio acrius insisteret, vel vt in hostes acrius incurrerent, detractis frenis, cùm effusum cursum temperare nequirent, equos concitatos agerent, & impressione facta, vi viam faceret, sparsósq; & incõpositos adorirentur. Nonnunquam vt vexillo signiferis adõpto, & in hostium agmen, aut intra vallum

*Vbi terga
verterent
hostes.*

*Lacedæmo-
nij hostes
fugientes
nõ insequē-
bantur.*

*Inextrema
periculo.*

Germani.

Cymbri.

iniecto, quò acrius subirent, instado, atq; vrgendo, ne illo potiretur hostis, maiori impressione dimicantes, ita irueret, vt lapsam plerunq; aciem repararet. Apud Cymbros in more fuit, ne fuga signa & ordines dissiparent, turmas & robora legionũ longis catenis inuicem conertere, & per balteos milites colligare, vt ita nexi firmiter propugnarent. In quo traditur operæ precium, quòd cum Lacedæmonij cõtra Tegeates dimicarent, & de victoria cõfissi, vincula secũ ferrent, quibus illos victos ducerent: postea victi & fugati à Tegeatibus, eisdem vinculis nexi & captiui ducti sunt. Romanis frequẽs vsus erat, cuneum facere & phalangem, vt inuicem scutis annexis, & supra capita elatis, densa latitudine succederet, vnãque cõspiratione & cõsensu in orbem se colligerent, & impressionem facerent. Illud quoq; salutare creditum est, trãs fugas detractis armis, ne quid insidiarũ simulata trãfitione moliri possent, in postremam aciem inducere: namq; illis credere non facile licet. Profuit quoq; salubre cõsiliũ, quòd in magna cõsternatione, accisis rebus, & desperata salute, à Romanis sæpe factitatum nouimus, vt dispositis equitum turmis ante munimẽta, fugientes temere ex prælio ad castra, milites pavidos & cõsternatos p̄ hoste haberent: illõsq; strictis gladiis inuaderent, vt nõ minus à tergo quàm à frõte infestas acies videret. Hæc enim vltima desperatio nonnunquam militum animos incensit, vt inclinatas & turpi fuga profligatas acies plerunq; repararint: tantõque ardore pugnam legamus restitutam, vt milites ancipiti coacti metu, victoriam ex hostium manibus sæpe eripuerint. Fuit hoc quoq; notatum, dum acies præliantur, & armis decernunt, petere vt defuncta corpora liceat sepelire, vel post præliũ abire, concessum de victoria videri. Eos enim qui vicerunt, precario aliquid ab hoste petere nõ decebat: sicut cõfessio cedentis, & detrectantis certamen, vbi hostes ad pugnam elici nequeunt, p̄ victoria fuit. Apud Gallos & Hispanos brachia & manũ inermes tẽdere: apud Romanos capita scutis subdere, & arma tradere, deditiois signũ erat: quare Pompeiani in pugna Pharsalica passis palmis salutem petiere. Armis quoq; dimissis, salutationẽ more militari facere, magis sæpe præsidio extitit militibus. Iunctis velatisq; manibus

Romanorũ
cuneus &
phalanx.

Trãs fuge.

Fugientes
ex prælio.Petitio vt
defuncti se
pelirentur.Deditiois
signa apud
diuersas ge-
tes.

supplicare, aut cum infulis & velamentis prodire, apud Græcos manus inermes dare, Indis cum pateris occurrere, & vinã libare, aut ex Solis ara accensis facibus obuiam prodire, in fidem venire & potestatem signum fuit. Neque enim decebat illos qui passis palmis in deditioem venissent, morte afficere, aut in eos velut hostes insultare. Dextris autem exertis, & sublati manibus incedere, apud Græcos & Persas pacis signum erat: sicut Assyriis & Massiliensibus cum infulis, Græcis cum oleæ ramis aut lauro accedere, & Barbaris florentes capite corollas gestare. Aegyptiorum mos traditur, vt veste sumpta, & prælatis omnibus sacris, pacem deprecantur: Gallorum, occurrere magistratus cum pueris & scæminis. Apud Persas, terram & aquam offerre, deditiois signum erat. Quare Darij legati cum ab Atheniensibus magnificis verbis terram & aquam peterent, ab eisdem alij in barathrum, nonnulli in puteos præcipites acti sunt. Apud Lacedæmonios scutis positus, manus excutere: in singulari pugna, vox, Herbam do, se victum fateri significat: sicut olim bello capti, cum salutem peteret, in discrimine extremo salutem dicere cœperunt. Athletarum mos erat, vt quum in certamine victi, digitum aut manum exerendo, pacem peti ostenderent. Fuitque sententia Brasida Peloponnesium ducis, cum acies decernere parat, instructo exercitu, lancearum frequentem motum & galearum, à qua parte futura sit fuga, demonstrare. Est quoque Romanæ militiæ comperimus, vt equites in prælio duplici vtatur equo, vt vni fatigato, alter recens expeditusq; succedat: quòdque sicut miles pedestris militiæ, arma & vallum, & quoties opus foret, plus dimidiati mensis cabaria: ita equites præter arma & gladium, folliculis frumentũ deferrebant. In nauali autem prælio cõstitutum est, vt milites nõ militari solũ fungantur munere, sed velut classarij remigant, & per tabulata nautarũ ministeria exequantur, hostiumq; tela excipiant, & scutis auertant. Hæc disciplinam militarem Lycurgus non omnibus significandam celsuit. Ideo lege cauit, ne cõtra eosdem sapius mouerent arma, ne iterum repugnando, diutino bello assuesceret, & longa militia hostes disciplinis erudiri contingeret, idẽque bellicosiores & effrenatiores forent.

Desentes
se interficere
nefas.
Pacis signum.

Athleta.

Brasida
sententia.Equites,
duos equos
habebant.
Pedites &
equites qua-
ferrent se-
cum.In nauali
prælio.

Accusaturq; Agesilaus, quod cōtinuis bellis quibus Boeotiam infestavit, Thebanos ociosos, & bellorū rudes, ita erudiuit disciplina & vsu armorū, vt saepe ipse ab eisdē in extremū vitę discrimen cū toto exercitu lapsus fuerit.

An sapienti vxor ducenda sit, & qua ad propagandam sobolem indulta commoda à Romanis fuerint.

CAPVT VIII.

Vetus quæstio fuit, & à prudentibus in vtrāq; partem agitata, & adhuc in quæstione est, an sapienti vxorem ducere expediat. Compater amicus meus, homo perfectus, multaq; venustatis, & multi salis, cui in omni sermone mira fuit vrbantitas, semperque venuste dicta, semperq; opportunos iocos habebat: si quem in nostra Parthenope vxorem ducere audisset, eum grauib; conuiciis, perinde ac si in aliquod crimen prolapsus foret, incessere solebat, quod homo liber, & sui potens, in seruitutem mancipari, & sub imperio vxorio seruilem in modum excruciarī non curasset: habens semper illud in ore Thaletis Milesij, qui iuuenis cur vxorem non duceret interrogatus, quia intempertuum erat, respōdit: iterum senex cū ad cōiugium vrgeretur, rursus intempertuum dixit: hac ambage verborū, sapienti nunquā vxorem ducendam sere demonstrans. Verum qui hæc perpetuo iudicio explorare vult, profecto in cōiugiis multa inueniet cōmoda vsui vitæ necessaria, sine quibus vix homini sapienti cælibem vitā ducere expediat. Si quidem non parua adiumenta ex hac societate homini vel inquieto & fatigato ad requiem forensium exercitationum, vel in secunda fortuna ad ampliorem fructū lætitiæ, quam habeat cum qua congaudeat, parantur: presertim si quis moratam, & non quotidiani damni, ac foedis & pudendis vitis nequissimam feminā nactus fuerit. Nec nisi quæ studio & labore foris bona quæsiuerit, superesse domi qui ea diligentissimè tueatur, haud mediocri præsidium vitæ putauerūt. Illud quoq; non parui refert, habere in miseris solatium, in periculis adiumentū, sociamq; vitæ etiā in calamitate, quæ te perinde ac se foueat & amplectatur. Adde mutua pignora tori genialis sobolisq; quam sibi quisq; postfuturam, & bonorum participam

Thaletis Milesij de ducenda vxore.

Cōiugij commoda.

cernit: ingenitāq; charitatem in filios, animosq; consociatos: quæ ad ciuitatis & reipublicę præsidium, nec minus ad propagationem nominis valent sempiternam. Quibus delinimentis adductus Socrates, nec Xantippe quauis morosa & iurgiosa: nec Pythagoras, Crates & Aristoteles, aliiq; sapientissimi viri, coniugio carere voluerunt. Quod legib; Lycurgus mandasse fertur: nam si qui in orbitate & solitudine cælibes vixissent, ea afficiebantur ignominia, vt à ludis arcerentur, per hyemem verò forū nudi circuire cogerentur. Spartę enim tam cælibi quàm sero & malo marito legib; indicta pœna fuit: quæ iudicia cacogamia & obfignamia dicta. Cretesē verò felici instituto vsurparūt, vt è grege iuuenum deligerent forma conspicuos, quos ad vxores ducendas, propagandāq; sobolem vi & lege cōpellerent. Thuriarum lex erat, vt iuuenes primo ætatis flore ad ducendas vxores muneribus honorib;sq; inuitaret: qui verò ea defuncta alteram superduxisset, is inuisus & execrabilis diis hominib;sq; ab omni honoris aditu & magistratu arcebat. Platonis verò legib; cauetur, vt qui ad quintū & trigessimū annū mansisset cælebs, nullo dignus honore, & omnium postremus haberetur: cuius rei causa, Romanos magistratus ad cōiugium & plebem excitandam nō solum pœnis coercere repugnantes, sed & præmiis inuitare iuuentutem sæpenumero videm; Furius Camillus & Posthumius quum censuram agerent, his qui ad senectutem cælibes peruicissent, aut viduarū nuptias, quarum viri bello ceciderant, detrectarent, multā pœnæ nomine in ærarium ferre iusserūt. Quintus Metellus Numidicus censor, & postea diuus Iulius, deinde Augustus, liberorū gigantiorū & sobolis causa legem de maritandis ordinibus tulere, eos ad progienem propagandam præmiis & immunitatibus inuitates: siquidem cui tres erant liberi, vacatio muneris: cui plures, libertas donabat. Quod à Lacedæmoniis cōstitutū ferunt, vt trium liberorum paros, à custodia & excubiis: quatuor verò, ab omni onere immunis foret. Quinetiam præturas, quæsturas & cōsulat; honorēq; & magistratus, Romani veteres, nisi parentib; pluriū liberorum, comitiis dedere. Quare ex eplis palam factū nouimus, plures cādidos quam ad comitia & cā-

Lycurgi lex in cælibes.

Spartæ.

Cretenses.

Thuriar.

Platonis leges.

Cælibes multati.

Lex de maritandis ordinibus.

*Qui plures
habent li-
beros, aliis
prælati.
Persæ.*

*Romuli lex
Vxores ser-
uilia mune-
ra non obi-
bant.*

*Qui in vxo-
rem aut li-
beros violen-
tas manus
intulisset.*

*Vxor erga
maritum,
est contrâ.*

*Viri sub-
vxo-
ris impe-
rio apud
quos.*

*Semiramis.
Sauromata*

pum descenderent, fictis adoptionibus liberis sibi pestimo more ementitos fuisse. Quod postea senatusconsulto sublatus fuit, ne simulata filiorum adoptio, veris parentibus fraudi esset: semperque mariti, & plurimum liberorum parentes, in omni negotio, pauciores liberis habentibus, aut si ne vxore degentibus, antelati fuere, Persarum more, qui ingentia munera his qui plures genuerant filios, proponere soliti sunt: quorum reges siquando Perside adirent, singulis mulieribus ad sobolis inuitamenta singulos aureos dare consuevere, pregnantibus vero duplices. Quod rex Ochus, quum esset sordida avaritiae, ne quid elargiretur, adire recusauit. Mulieribusque, quae trium liberorum matres forent, etiam viuo patre testari, & sine curatore de bonis disponere, negotiaque alia gerere permittum erat. Viroque decedente sine liberis, omnium bonorum heres lege Romuli vxor erat: si vero cum liberis, æqualem bonorum partem cum liberis ferebat. Utque non seuera & tristis, sed læta atque hilaris illorum pudicitia foret, vxoribus nec molere, nec coquere, aut alio seruili munere fungi permittere, nuptiasque pecuniarum & fortunarum viri sacrarumque locas esse iussit. Illorumque qui in vxorem aut liberos violentas manus intulissent, velut sanctissima deorum templa violassent, impios conceleratosque duxerunt. Veteres enim, mulieres propter infirmitatem consilij, sub parentum tutela cognatorumque esse voluere, donec viro desponsata, conjugali copula iungerentur: tunc enim a tutela liberæ, in virorum manum, non in seruitio erant. Ideo & mariti mores pro lege habere, atque his se accommodare conuenit. Contra decet virum curare, ad cultum victumque: ei ne quid desit: namque vxori malæ tractationis contra virum actio datur. Cauendumque, ne vxoris imperio maritus agatur: nam illum famosum despectumque paulo momento præcipitem ageret. Quare verbum Catonis talia exprobrantis in Romanos sæpe emanauit: Illos omnibus gentibus armis imperitare, ipsis vero vxores. Fuitque ideo proditum in Assyria, Lunæ templum apud Carras fuisse, in quo qui Lunæ supplicaret, vxoris imperio subigi: qui vero Lunæ deo sacrum faceret, vxori dominari ferebatur. Quibus etiam mos a Semiramide traditus per diu mansit, ut viris vxores dominentur. Sauromatas etiam ferunt hoc habere præcipuum.

viri sub imperio vxorio & famulatu sint. Apud Aegyptios, ut viro mulier præficiatur, lege caebatur, testantibus vxoribus inter solennia sponsaliorum, in primis virum suo arbitrio parere oportere. Spartanæ mulieres minime muliebris animi, viris imperant, domesticisque negotiis solæ præsumunt, curaque omnis & procuratio ad ipsas pertinet. In quo fertur lepidè dictum Gorgonis vxoris Leonidæ, quæ quum ab hospite argueretur, quod solæ Spartanæ viris imperarent. Haud immeritò, inquit, nam solæ viros parturiant. Sæper tamen bonum maritum agere, quum in Republica, magnum virum esse, pluris veteres censuerunt. Ipsisque ad coniugij & sobolis inuitamenta, inter muliebria iura, abundantiam auro, mundumque muliebri, aureisque segmentis & purpura, omnibusque delinimentis uti permittere. Quare in maximis bellis sæpe matronas auro collato in opus ærarium subleuasse, & magna Reipublicæ adiumenta dedisse, perspectum est. Legimus secundo Punico bello, quum Reipublicæ infestis hostibus affligeretur, scirentque matronæ ærarium populi Rom. bello exhauriri, ipsas cœtibus factis ponte aurum & ornamenta sua in ærarium contulisse: cuius rei causa, ut festis profectisque diebus dum ad sacra & ludos irent, carpento veherentur, a senatu datum est. Camilli quoque tempore, cum a Gallis populi Rom. redimere oporteret, in angustia ærarij, quicquid auri & ornamentorum erat, matronas publice contulisse, eoque se populum redemisse accepimus: propterea ut earum sicut virorum, in funere solennis laudatio esset, senatusconsulto cautum fuit: primaque Popilia a Crasso filio laudata fertur in funere. Postea Iulius Cæsar defunctam primus laudauit vxorem: & Nero Poppeæ formam, & alia fortiorum munera pro rostris magnifice extulit. Aliique deinceps defunctorum laudes ad populum solenni oratione prosequuti sunt. Utque perpetuum hoc coniugale fœdus, & sine dissidio foret, vxori virum relinquere, & cum alio copulari nequaquam licebat: viro autem, nisi vxor in adulterio aut veneficio, seu clauium adulteratione deprehensa foret, aut si vinum biberet, leges a Romulo latæ diuertere nulli sinebant: qui aliter dissidium fecisset, bona viri ad vxorem deuoluere voluere. Quare L. Antonius a censoribus notatus, & senatu motus fertur,

Aegyptij.

Spartani.

*Leonidæ
vxoris di-
ctum.*

*Matronarum
auro
inops æra-
rium sub-
leuatum.*

*Matronæ
cur carpento
vxoris, et in
funere so-
lenniter lau-
data.*

*Diuortij
causa.*

*Repudium
ob leues
causas.*

quod nullo consilio aut modo, quam in matrimonium duxerat, repudiasset: & Tiberius Cæsar quaestorem gradu deiecit, quod quam coniugem duxerat, tertia post die dimisit. Tametsi ex leuibus causis repudium intercessisse plerunque inueniamus: siquidem Q. Antistius vxorem, quod cum libertina fabulari viderat, repudiavit: & C. Sulpitius, quod inuelato capite foras prodiiisset: quippe veste à capite deducta matronas incedere, minime fas erat. P. quoq; Sæpronius, quod ludos se infcio spectasset, vxori repudium remisit. Taxatúrque; Mecenas incóstantiæ, quod cum ab vxore semel diuertisset, illamq; reconciliata gratia paulò post reduxisset, iterum ac tertio cum ea simultate exorta repudiũ fecit, & mox in gratiam venit. Quare millies eum duxisse vxorem ferebatur, quum vnam haberet. Paulus verò Æmylius quum argueretur quòd post longum tēpus vxorem Papyriam fecundã & formosam dimisisset, dixisse ferunt, neminem scire in qua parte calceus, licet speciosus foret, suos premeret digitos. Domitianus tamen Augustus equitem Romanum ob reductam vxorem, cum qua Martius ob adulterij crimen disidium fecerat, iudicum albo erasit, & nota affecit: & M. Lepidus, quod Apuleiæ vxoris desiderium post diuortium ferre nequiret, morbo extabuit: sicut Antistia repudiata à Pompeio, ipsius mater indignitatem ferre nõ valens, necem sibi manu consciiuit. Solon verò lege constituit, vt qui vxorẽ exturbasset, dotem illi restitueret, alioqui interfurium sesquidrachmale ob morã soluere cogeretur. Primus enim P. Caruilius Ruga post annum quingentesimũ trigesimum tertium, vel vndeugesimum ab vrbe condita, quum vxorẽ duxisset, ex qua vitio corporis liberõs suscipere nequisset, sterilitatis causa diuortium fecit, quod apud diuersas gentes sibi conditionibus variis: nam Thuriis hac lege permittitur, vt neutri cum iuniore sponsa aut viro coniugium postea inire liceret, ne libidine aut illecebra voluptatum magis, quam causa diuertisse videantur. Apud alios his verbis concipitur diuortium, vt pari voto vir & vxor inuicem dicerent: Tuas res tibi habeto. In sponsalibus verò dimendis hæc fuere verba: Cõditione tua non vtar. Atheniensibus libello repudij porrecto à viro vel vxore, &

*Solonis
lex.*

*Quis pri-
mus repu-
diarit v-
xorem Ro-
ma. Thu-
rij.*

*Verba di-
uortij con-
cipiendi et
sponsalio-
rum detri-
mendorũ.
Libellus
repudij.*

concedi debeat, magistratus decernit. Apud Germanos semel cum nupta transigitur, cum qua senescendum erat, neque à viro diuertere, neque post obitum alteri nubere permittitur. Id tamen memoriæ proditum est, vxore, concepto, necdum edito partu, post diuortium alteri nubere non licere. Damaturque Augustus Octauius, quod Lianam Drusillam ex altero viro abduxit grauidam, quam probauit vnicẽ. Neq; in ius vocanti matronam, eius corpus tãgere, aut à magistratibus summoueri permittitur, vt à tactu alienæ manus inuiolata maneat. Sed matronæ in semitis viros de via decedere iussum est: quod & senatusconsulto cauebatur: neq; dotale prædiũ, quòdve dotis causa exhibitũ esset, viro inuita vxore alienare (quod lege Iulia vetatur) ne vxor indotata maneat. Expedit enim Reipub. dotatas esse vxores, licet præcis seculis dos apud Romanos es graue fuerit: mox decem millia æris, dotes non excessere: postea corruptis moribus, ad quadraginta millia supergressæ sunt, in tantum, vt Megulia, quòd quingenta æris millia dotem dederat, Dotatæ nomen tulerit. Fuit tamen lege cautum, vt si mulier viro in manum conueniret, omnia quæ mulieris fuissent, viro accederent dotis nomine. Proditumque est, populum Romanum Caij Fabricij, & Cn. Scipionis, ac Manij Curij filias, quòd ob tenuem rem familiarem pro natalibus nubere non possent, de publico dotasse: sicut Athenienses Aristidis filias ob modicas facultates, ære collato, conuobio locarunt. Solon verò & Lycurgus salubriter consulentes, ne sponsæ magno coniugia inirent, viris dotes dare legibus vetuere. Germanorum fuit vetus constitutum, vt viri vxoribus dotes dare cogantur: qua non exhibitã, nihil consociatum aut scederatum sponsalia haberent. Idem Cantabris, vt nisi à viro sponsæ dos fuisset soluta, nullum esset matrimonij fœdus. Apud Indos paribonm sponsas mercari permittitur, qui quum in plures diuidantur ordines, vnus tribus viro, alterius sumere nõ licet. Mafsilienibus vltra aureos centum, dotem nulli dare permittitur. Cretensibus dimidia pars bonorũ quæ fratri contingit, sorori dotis nomine accedit. Apud Gallos quantam pecuniam vir ab vxore accipit dotis nomine, tantam de suo conferre tenetur: vt quod inde redun-

Germani.

*Dos vxor-
ria. l. i. ff.
solutio ma-
tri.*

*Megulia.
Dotata.*

*Solonis &
Lycurgi
lex. Ger-
manorum
vetus con-
stitutum.
Cantabri.
Indi.*

*Mafsilien-
ses.
Cretenses.
Galli.*

Aegyptij. daret, cum fructibus superstiti accederet. Aegyptij verò adeò dotes auersati sunt, vt qui viri dotes acciperet, velut mancipia vxori addicerentur. Carthaginenses non dotebus, sed nuptiarum impensis, quas immodicas faciunt, modum statuere. Fuitque constitutum apud Spartanos, vt qui rei quarendae causa locupletum affinitates quaererent, poena mulctarentur. Quare Lacedaemonij qui Lyfandro superstiti illius filias se ducturos vxores promiserant, & eo morte sublato ducere recularant, optimo iure, Ephoris iudicibus, poenas dederunt: quod spe praemiorum, locupletum affinitatem affectassent. Si quid verò ab vxore delictum esset, aut si quae similitudines offensionis forent, siquidem leuia & per ignorantiam admissa, clementi animaduersione & mollissimis poenis emendabatur: siquid verò grauius, de eo vir non in iudicio & foro, sed remissio iudiciorum munere, ne litibus obstreperent, cum propinquis tanquam domesticis iudicibus, cognoscerebatur: quicquid dissidij foret, in sacello deae Virioplacae, illarumque contumaciam poenis seuerioribus aut mollioribus cohibebant. Quod etiam Tiberius Caesar statuit, vt propinqui & necessarii matronas prostratae pudicitiae, quibus accusator deesset, communi sententia coererent. Nonnunquam vxoris offensa, mariti iudicio permilla fuit: nam Pomponia Graecina capitis & famae postulata, iudicio mariti insons renunciata est. Athenis verò erat magistratus, qui dissidentes cum viris vxores, quae non syncera fide in gratiam rediissent, sine iurgio & sine offensa conciliaret: in quo Crates Diogenis sectator fuit, qui litium omnium & iurgiorum moderator & arbiter inter propinquos praecipue habitus est. Sicut apud Spartanos harmonyni erant magistratus, qui mulierum petulantiam immodestiamque cohibebant. Apud alios fuisse conciliatrices, quae viris vxores, & vxoribus viros conciliarent. Adeoque more maiorum muliebri pudori, salubri temperamento consultum fuit, vt ne priuatam quidem rem agere foeminas, nisi autore parente, fratre, viroque permiserint. Illud certe non est ab re dixisse, quod quae viro viro cõtentae erant, quaeque matronale decus seruallent incolome, haud aliter pudicae corona donabantur: quae verò post viri obitum coniugium inisset, nisi post de-

*Carthaginenses.
Spartanorum cõstitutum.*

Vbi vxores deliquissent in maritos.

Virioplacae deae sacellum.

Magistratus Athenis ad conciliandum dissidentes cum viris vxores.

Post viri obitum ma-

num mensem nupsisset, leuis & impudica atque infamiae iniusta putabatur. Ideo praegnantem bouem Numae legibus immolare, & ita facinus expiare cogebatur. Neque omittendum, quondam vxores viris, & matris filiis, tunicas togasque facere, calque acu & licio ac telis intertere consuevit: summosque imperatores & duces à necessariis saepe vestes contextas induisse. Quare Alexander Macedo, & Augustus Octavius, domesticis tunicis ab vxore, matre & sorore, aut nepte confectis, vti sunt, quas veteri more in atrio domus cum clientibus Romani interebant: Graeci verò in caeco & procaeco. Quippe apud matronas quondam lanificium magna laudi fuit, lanamque fecisse mulierem, pudicitiae & probitatis signum erat: quod à Phrygibus institutum, ad Romanos fluxisse putarim, quibus Attalus rex primus aurum vestibus intertere instituit. Vnde Phrygiones dicti, qui pictas vestes interebant. Quo enim tempore inter Romanos & Sabinos foedus ictum est, cum Romulo & Tatius conuenit, vt Sabine ab omni opere, praeterquam lanificio, immunes forent. Scribitque Varro, lanam cum colo & fuso Tanquilis, & sandalia, in templo Anci Martij ad sua tempora durasse incolumen, factamque ab ea togam regiam virgulatam, qua Seruius Tullius vsus fuit. Erat tamen pagana lege sancitum, ne mulieres in via torquerent fufos, aut illos detectos ferrent: quoniam frugum prouentibus aduersari putabatur. Vtique lanificium veteribus cordi fuisse adnotarent, sponsam nuptiarum die colum comptam, & fufum cum stamine, ad virum deferre iussere: quem morem apud multos etiam nunc coli obseruarique videmus, praecipue Iberos, quibus quicquid tenent mulieres, in commune conferunt, & virorum iudicio quae plurimum texuit, honoribus cumulatur & pretio. Phaeacenses quoque, Homero teste, sicut rei naualis viri, ita mulieres pensa trahendi, & acu vestes intexendi peritae sunt. Non sic Aegyptii: nam viris domi pensa curare, foeminis verò in foro vacare vsus erat. Apud Persas autem matronas lanam admouere manus, aut calathum & pensa tractare, probro & turpitudini dabatur.

irrimonium inuenientes.

Lanificium matronarum.

Phrygiones.

Pagana lex.

Phaeacenses.

Aegyptij.

Persae.

*Ingens miraculum rerum quæ in Germania & Britannia
tam ex vitibus quam fluctu maris proveniunt.*

CAPVT IX.

Profectò rem mirificam, & ostento similem, & quæ di-
ci credique vix possit, amicus meus summus nupes
enarravit mihi, quam ego his commentatiunculis meis
adiicere dubitasset (ita videtur esse rara dictu, & super
omnem impudentiam, prorsusque ridiculæ vanitatis)
nisi hoc pro comperto & explorato, multorum testimo-
nio comprobasset, qui se non audisse vel legisse, sed o-
culis vidisse, & manibus atrectasse asserbant. In cite-
riori Germania intra Danubium loca esse, in quibus, nisi
contra frigora & gelu, ac feram sæuamque hyemem, vi-
tes maxima parte anni sub niuib; humo contextæ ia-
ceant, quum nulla his contra immodica frigora tempo-
statésque firmitas sit, vtpote in tractu gelidissimo pro-
fus algore intereant. Eas demum liquatis niuib;, æstate
anni ingruente, & calore cæli, mirificè germinare, &
frondes geniculatas emittere, sed vini parum effundere.
Intérque eas nonnullas, nescio qua cæli temperie seu oc-
cultæ, & cæcæ origine, vites existere peculiari miraculo,
& admirationis præcipuæ: quæ clauculos & plerumque
candicantia folia ex puro auro germinant, & simul coa-
lescant, illósq; vidisse, & manibus atrectasse, regibús-
que & summis ducibus vnà cū palmite vitis rimoso cor-
tice, dono datos, ingenti miraculo fuisse: neque id vbiq;
& passim, sed aliis atq; aliis in locis, & modò hîc, modò
alibi fortuito euétu, & prout naturæ libitum fuit, eueni-
re: idque apud incolas pro ostento minimè haberi: sed
quia in locis plurib; id accidere soleat, quasi inter que-
tidiana & frequentia reputari. Cuius rei causam qua-
rentibus nobis, plerosque eruditos consulentibus phy-
sicè non ignaros, qui naturalium rerú momenta & causas
didicere, nemo eorum quicquam satis exploratam ferre
sententiam, aut questionî satisfacere visus fuit: adeo dif-
ficiles causas explicatúsque habebat, nisi quod ex con-
tagio terræ & glebæ, vbi hæc prouenerent, quum ibi auri-
fodinas esse certum sit, subtus in radicibus coalescere a-
rum, & vnà ingentum & condésatum occulta vi & o-

*Vites in
Germania*

*Clauiculi
& folia vi-
tium ex auro*

Causa.

gine, dum germina emittunt, mirabili naturæ constituto
aut decreto stellarum, aurum simul erumpere, & ita ger-
mina concipere, frondésque aureas emittere crediderūt:
sicut in Scythia autores tradunt in montibus vbi miniù
æstoditur, ex terræ cõtatione & cæli moderamine extare
rubras niues. Iunius Dentatus Parthenopeus ingenio or-
natissimo vir apprimè nobilis & eruditus, quocum mihi
à primo ætatis gradu vetus & magna amicitia fuit, referre
solebat, pleraq; prodigiosa & admirabilia, inter quæ mi-
raculum ingens in penitissimis oris Britannia & sinu in-
timo, vbi ætus effusi Oceani, secundi & reciproci ad Lu-
næ augmenta & damna, ac frequentes fluxus maris & re-
fluxus, haud secus quàm tempestas statis vicibus litora
infestant ab autoribus memorati existunt, sæpe malos &
nauium carinas vetustate tabescentes, ad litora exposi-
tos, & diutina aqua madefactos, quosdam veluti fungos
breui pediculo, iuxta aquas gignere, paulatimq; adoles-
cere inter fluctus, lapsisq; diebus etiam moueri, sed ta-
men à trûco minimè diuelli: interiecto deinde tempore,
velut ad iustam magnitudinem peruenerint, mirù dictu
tradit, quod omnè superat fidem, fungos eiusmodi ita ge-
nitos, & trûco sponte euelli, mos alis emisis, & pennicu-
lis enatis euolare, & marinas aues existere, vesciq; pisci-
culis litoralibus, pèrque maria passim enatare, paritèrque
apud incolas mirum non haberi. Sed quia passim id eue-
nire soleat, quotidiano vsu miraculù esse designere. Hæc
inquam mirifica viderentur, nisi môstrifica esse vbiq; so-
lertis prouidentisque naturæ opera experimento videre-
mus. Ita enim parens natura cõparauit, & opus fabricata
est, vt sub orbe diuersissimo, pleraq; dictu admirabilia,
excedentia fidem, inexplicabili difficultate gignantur.
Nam quis crederet quod Aristoteles, Cicero & Pli-
nius tradunt, in Ponto Euxino apud Hypanim fluuium
tenuis membranas acinorum modò innasce arboribus,
ex quibus mox volucris quadrupes, quæ vltra diem vita-
tion non sit, erumpere cõspiciatur? Aut quod idem scribit
Aristoteles τῶν περὶ τὸν ποταμὸν Ἰνὸν ἀναστῆσαι, in Cypro genus
quoddam gigni æris, auro non ab similes, quod in frus-
ta minutissima concisum agricolæ serant, mox ad plu-
uiam exoriri & coalesceret & postquam adoleuerit ad iu-

*Niues ru-
bræ in Scy-
thia.*

*Fungi in
cariosis na-
uib; nati,
qui deinde
riuant.
Vide Hæcto-
rem Boetii
in hist. Sco-
torù fo. 14.*

*Apud Hy-
panim flu-
uium.*

*Æs semè
natum in
Cypro.*

*Feronia tē
plura.*

*Lacedæmo
nij.*

*Ascripti
Apud Ro
manos tri
plices liber
ratū species
l. i. C. de iis
qui in eccl.
manu.*

*Postliminiū
ius.*

*S. si ab host
Insti. Qui
bus mo. ius
pa. po. sol.
l. postlimi
niū. ff. de
capti. &
postlim. re.
Qui ab im
peratore ci
uitate dona
tus esset.*

pite, tam illi qui liberi fiebant, quasi tempestate effugit-
sent, quam qui bello capti, seruitute exempti fuerant, in-
cedere, & triūphantis currum prosequi consuevere. Ob-
seruatumq; fuit, vt in templo Feroniæ libertorū deq; tam
serui quam additi ex cōpeditibus & ergastulo, libertorū
manu acciperēt. Non ergo incitē, debere eos qui potē-
rioribus rā seruiliter famulantur, caput raso vertice præ-
tori pulsanū præbere, seq; in libertate vendicare, nec
dura Virronis flagra patiēda esse, poetā censuit: scilicet
alludens ad eos qui ex seruitute à prætorē manumissi, &
libertate donati sunt. Apud Lacedæmonios verò, qui ser-
ui mancipio eximuntur, fronde coronati incedūt, & tem-
pla circueunt: apud quos ij qui à tyrānis liberati erant,
adscripti vocabantur. Sed notandū, apud Romanos liber-
tatum triplices fuisse species: nam plerique manumissi,
liberi simul & ciues Romani erant, quæ maior libertas,
& ex vindicta appellatur: alij testamēto, vel in eade sacra,
a patre ante consulem, vt inquit Caius: nonnulli censu fiebat
liberi, quo genere manumissionis etiā ciuitatem Roma-
nam assequerentur. Quum enim soli ciues conferentur,
si quis seruis iubente domino in censum relatus esset, &
liber & ciuis erat: qui tamen census non ius ciuitatis cō-
firmabat, sed indicabat eam qui cēsus fuisset, pro ciue se
gestisse. Quum quidem ciuitatem & libertatem, nisi aut
proscriptioe solum vertendo, aut si aqua & igni inter-
dictum foret, ex decreto senatus iussū que populi, nemo
inuitus amittebat. Neq; enim ciuem Romanū sine auto-
ritate senatus ciuem esse desinere fas erat, nisi capti ab
hostibus fuissent: tunc enim quoad captiui erant, ius ci-
uium & ciuitatem amittebant: qui si in urbē postea redi-
rent, iura ciuitatis & libertatis postliminio recipiūt: ita-
que liberi & ciues Romani fiunt. Fuitq; memoriæ pro-
ditū, vt quem pater aut populus vendidisset, vel pater
patratus hostibus dedisset, si ab hostibus receptus susce-
ptūsq; fuisset, cum eo nullum postliminium foret. Quod
si is quem pater patratus deuouerat, receptus non sit,
cum eo postliminium esse, consentiunt omnes: quum
nec deditio, nec donatio sine acceptione intelligi possit.
Ciuitatem Romanā amitti, si Romanus ciuis urbis alie-
rius iura asciuerit, multi censuere, quum duarum ciuita-
tum

tum iure ciuili nemo censetur ciuis. Animaduersūmque
est, eum qui ab imperatore ciuitate donatus esset, nūquā
ob crimen, populi iudicio fuisse condemnatum: si qui ta-
mē rei capitis agerentur, & ob id solū verterent, nō pri-
ciuitatem amisisse cēlebantur, quam essent recepti in eā,
quō vertendi soli causa venerant: idq; non adempcione
ciuitatis, sed aquæ & ignis interdictione fieri. Hanc verò
ciuitatem à principio parcissimè populus Romanus da-
bat: quippe Crasso & Scævola consulibus, ne ius ciuitatis
in colluione & quasi promiscuū foret: cautum fuit,
ne hi qui ciues Romani non essent, pro ciuibus fierent.
Quare Punico ardente bello, Murrina Syracusanus ob
plurima in temp. merita & quōd in Sicilia cū equitatu
transierat ad nostros, ex autoritate senatus, & rogatione
populi, ciuitate donatus fuit, loco magni muneris. Mox
lege Gellia & Cornelia, vt nisi quibus Cn. Pompeius ci-
uitatem dedisset, nemo ciuis fieret, decretū est. Quo tem-
pore Theophonem Mitylenæū ciuitate donauit pro cō-
tione. Antea verò lege Apuleia, quam Saturnius consule
C. Mario tulisse dicitur, vt in singulas Latinas colonias
ternos ciues facere liceret, cautum erat. Deinde lege Pō-
peia, quam Pōpeius Strabo tulit, veteribus incolis trās-
padanis idem iuris quod Latinis coloniis, tributum est,
quos postea ciuitate donauit. C. quoq; Gracch^o Italos &
Romanos eodem iure censuit, quo tempore Italicis popu-
lis pluribus ciuitas tributa fuit. Primūsq; Fuluius Flacc^o
cōsul Italos, vt in ciuitatem assumerentur, excitasse dici-
tur: deinde Tyrrheni, Lucani & Sānites iure ciuitatis do-
nati fuerunt. Demū Sylla illorū seruos, qui ciuili bello ce-
siderant partium suarum, in libertatem vendicauit, & ci-
ues esse voluit: qui tametsi ius ciuitatis haberent, non ta-
men cum veterib^{us} tribubus suffragia ferebant, sed ex il-
lis velut nouis incolis alias effecit tribus, in quibus vlti-
mi suffragabātur. ita fiebat, vt ad illos perraro suffragij
ius veniret. Quæ omnia post ciuile bellum, quum rerum
Sylla potiretur & summā imperij teneret, sublata & in-
ducta, in melius emēdauit. Nam magnæ sibi curę fuit, nō
in coluione omnium, neque apud exteros nomē Roma-
num passim vulgari: ideo populi iussu comitis centuria-
tis, singulis municipiis ius ciuitatis, quod antea accepe-

*Ciuitatem
parcissimè
mitio da-
bant Ro-
mani.*

*Pōpeij Stra-
bonis lex.
C. Gracch^o
lex.*

*Ciuitate do-
nati raro
suffragia
bantur.*

Licina & Mutialex.

Lex de regalis civitatibus.

Docti civitate donati

Marii lex.

Civitate donati à pudèdis artibus abstinebant & no miua mutabant.

Aug. Cæsaris lex.

Civitate donati sine suffragio.

rant ademit. Quod & Licinia lege & Mutia cavebatur. Quippe quum Italix populi magna pars se pro civibus gererent, Licinius Crassus orator, & Mutius Scævola pont. max. vt in suū quisque ius rediret, legem de regendis civitatibus tulerunt, quū summa cupiditate civitatis Romanæ Italici populi tenerentur: qua lege ita alienati animi sunt, vt principium belli Italici fuerit. Ita que ius civitatis, quod cum infimis antea promiscuum erat, apud paucos redundans, optabilius fuit. Diuus postea Cæsar medicinam profectos, & liberaliū artium doctores, præcipui muneris loco civitate donavit: qui quū Nouocomen sibus ius civitatis, dedisset, Marcellus consul id irritum fecit, arreptūque decurionem Nouocomensem virgine in foro pulsavit, præfat⁹ ea dedisse verbera, ne se Romanum ciuem aliquando censeret. Marius quoque legem tulit, vt nisi ex decreto populi, nemini in regione esse liceret. Mox Syllæ exēplo, mille homines Camertes, propter nauatā insigniter operam in bello, civitate donavit. Erātq; constitutum, vt qui in numero civium Romanorū adsciti, quūq; civitatem Romanam populi iussu assequuti fuerant, (ne quid discriminis cum veris civibus foret) pendendas artes, & homine Romano indignas, nō pertradarent, ac mutatis explosisq; veteribus nominibus, P. Cornelij, Metellorūmq; & Claudiorum, aliorūque nobilissimorum Romanorum prisca nomina, tanquam veri ciues, & cultu Romano educati, vsurparent. Demum Augustus Cæsar vindex maiestatis Romanæ, ne vnquam tort⁹ aut victus villo libertatis genere civitatem nasci creteret, edita lege statuit: ipsamque parcissimè & velut magnum opere precium largitus fuit. Quod & Claudius Cæsar prohibuit: nam peregrinæ conditionis homines, gentilia Romanorum nomina assumere vetuit, civitatēque Romanam vsurpantes, securi percussit. Sed animaduertendū, non omnes qui in civitatem adsciti erant protinus suffragij ius in tribubus habuisse, vel ad magistratus & honores admissos esse: quia nisi ius suffragij à populo his impartiretur, atque in tribus admissi descriptique fuissent, ad dandos honores, promovendōsq; magistratus, ius suffragij non habebant: siquidem multis dabatur civitatis nō suffragio, plerisq; ius Quiritium nonnullis libera-

aliquibus ius municipij & scederis, pluribus ius Latij: alij tanquam coloni, alij stipendiarij & vestigales habitati nonnulli sponcione in amicitiam recepti fuere. Quam quidem suffragij lationem, sine cōsulto senatus solus populus vt beneficiū tradebat. Ius verò Quiritiū, primum Archagatho medico cum taberna in compito Acilio datum fuisse legimus: municipij verò illis qui ex alienis civitatibus adsciti, munerum Romanæ civitatis participes erant, nisi quòd ad suffragia ferenda, & magistratus admitti nō poterāt: sicut Fundanis, Formianis, Cumanis, Accernanis, Lanuinis & Tusculanis, qui haud multo post in civitatem admissi fuere. His nanq; & campanis equitibus civitas sine suffragio data fuit: quib⁹ postea & Arpinatibus ius suffragij, quod antea negabatur, concessum ferunt. Anagninis quoque civitas sine suffragij latione collata est, cōsiliāq; & connubia adempta, magistratibusque interdictū, præterquā in curandis sacris. Et quū Puteoli, Salernū & Buxentū, pro eo quod adscripti coloni nomina dedissent, se pro civibus gererent, senatus iudicavit non esse ciues. Nonnūquam qui ex municipiis suo iure & legibus vtentes, muneris tantum cum populo Romano participes erant, nullis necessitatibus aut alia lege vel scedere adstricti, municipes dicti sunt: sicut M. Cato senex, T. Coruncanus, Caius Marius, M. Tullius, & alij. Tertio, qui ad civitatem Romanam ita venerunt, vt ius municipia essent suæ cuiusque civitatis & colonix, vt Tiburtes, Prænestini, Pisanī, Vrbinates, Nolani, Bobutinenfes, Placētini, Napefani, Sutrii, Lucenses. Fuitq; observatum, vt ita recepti, peregrinorum loco non haberentur, sed civiū. Et tamen ius colonix quam municipij semper maius & auxius fuerit, quod coloni iura institutaque populi Romani, nihil sui arbitrij habēt: municipes verò suis vtuntur moribus & institutis sine imperio populi Romani: tamen in coloniam semel auspicato deductam, illa incolū, nova colonia deduci nequit, licet illa existente noui coloni deduci valeant. Differt tamen colonia à municipio, quia ex civitate colonia aliò traducitur: municipes verò aliunde in civitatem veniunt. In quo animaduertendum, plura fuisse coloniarum genera: nanque alix Latinæ, alix civium Romanorū dictæ sunt, alix

Ius Quiritiū cui primo datum. Municipij ius.

Colonia à municipio differētia. Coloniarū genera.

ex vtrisque, nonnullæ ex pedibus vel equitibus, quæ in agrum bello captum stirpis augendæ, causa mittebatur: siquidẽ Bononia, colonia Latina fuit: Mutina & Parma, ciuium Romanorum: Placentia equites solos habuit Latinos, licet Cicero Placentiam municipium, non coloniam dicat esse. Eratque constitutum, vt singulæ coloniarum annuam pensionem populo Romano penderent, tamen si Liuius Drusus tri. pl. duodecim colonias sine onere pensionis deduxisset legatur. Fertur tamen populus Romanus lliensibus ob generis vetustatem, & quia autores Romanæ stirpis fuerant, plenissimam immunitatem, dedisse, vt tutelæ curamq; excusationem haberent: Tyriis verò libertatem, sicut Atheniensibus, & Thessalonicis, quibus etiam diuus Sæuerus ob egregiam fidem ius dedit. Cyzicenis verò, quum Mithridatico bello ob insignem operam libertatem meruissent, postea Tiberius Cæsar, quod insolenter in ciues Romanos se gessissent, libertatem ademit, & stipendiarios fecit. Nero quoque vniuersæ Achæiæ libertatem dedit, Græciamq; liberam dimisit, & nationes Alpium maritimas in ius Latij transtulit. Ex insulis verò, Cephalenia, Zacynthus, Ægina, liberæ fuere. In Aphrica, Carthago, Leptis, Adrama, Ruspinum, Tapsus: quæ etiam à diuo Sæuero & Antonino iuris Italici factæ sunt. Otho Lingonibus vniuersis ciuitatem dedit. Ex insulis, Ostia, Antium, Minturnæ, Tarracina, & aliæ plures, militiæ aliorumq; munerum vacatione fungebatur. In Sicilia, quia prima omnium prouincia facta est, Mamertina ciuitas & Taurominitana, scæderatæ: liberæ verò & immunes, Centurpinum, Alexina, Segestana, Aletiensis, & Panormitana, Inter quas Centurpini & Segestani Latinitatis iura obtinebant. Eratq; verus mos, vt qui ius Latij haberent, alios sumere magistratus aut præsidēs non teneretur, nisi Romanos ciues. Nemaufenses enim quum ius Latij obtinerent, ad ædilitatem & quæsturam aliosq; honores, nulli nisi Romanos ciues admiserunt. Postea liberalitate populi Romani, ex omni genere, omnique natione terrarum, benemeritos de nomine Romano, quorum virtus enituit, in ciuitatem adsciscere, & fide ac societate iungere, vsu inualuit. Estque inter exempla, non stipendiarios modo, sed hostes populi Romani, quum ad nostros imperatores

*Libertas.**Ius Latij.**Præuilegium
eorum qui in
Latij habere
sunt.**Liberalius
deinde ciui-
tatem dabat
Romani.
De iure La-
tinitatis vi-
de elegantem
locum Al.
lib. 2. dif-
finit. cap.
21.*

profugissent, aut magno vsu reipub. fuissent, quin etiam seruos bene de reipub. meritos, ciuitate donatos esse. Itaque Thusculatos, Æquos, Volscos, Hernicos bello vi-ctos, post victoriam ciuium numero Ro. adsciuerunt, suamq; tutelam duxerunt, & veluti patroni clientes, in fidem acpe-tem, cognationemque & hospitio iunxerunt. Sic Iulios Alba, Coruncanos Camerino, Porcios Thusculo oriundos, in senatum adsciuerunt. Lapsis deinde temporibus latius hoc ius propagatum fuit, ita vt in Hispania oppida Latio antiquitus donata, vnde triginta numerentur: libertate, sex: scædere, tres: stipendiaria, centum viginti. In ceteriori verò, oppida ciuium Romanorum, tredecim: Latinorum veterum, octodecim fuerunt: scæderatum, vnum: stipendiaria centum triginta quinque. Inter quas, Pacenses & Emeritenses in Lusitania ius Italici fuerunt. In Aphrica ciuium Romanorum quindecim. Denique reipub. variis casibus agitata, Vespasianus vniuersæ Hispaniæ ius Latij tribuit, Otho Lingonibus vniuersis ciuitatem dedit. Claudius verò Cæsar, omnes Græcos, Gallos, Hispanos, Britanos, Sarmatas, ciuitate donare, & togatos videre statuit. Quinetiam non modò in iura ciuium, sed in imperium scæpe externos Romani adsciuerunt. Primus enim Traianus externus, & deinceps alij ad imperium promoti feruntur. Solon verò Atheniensibus, præter eos qui sacra & genus aut stirpem antiquissimam haberent, ius ciuitatis nulli peregrino dari mandauit, nisi ei qui aut perpetuo exilio patriæ pulsus esset, aut alicuius artis causa cum penatibus & domo Athenas commigrasset. Postea Pericles legem tulit, vt hi soli Athenienses fierent, qui vtroque parente Atheniensi ciue nati forent: in tantum, vt Euagorax vix propter multiplicia beneficia ciuitate donari mereretur: Qui etiam autor fuit, vt ex non legitimo matrimonio editi, ciuium non conferrentur numero: licet contra legem à se editam, illegitimum filium sibi superstitem, cuius loco haberi voluerit. Deinde inquilini & aduentitij passim in ciuitatem adsciti fuere, coacti, tributum nomine drachmas duodecim quotannis pendere: scæminæ verò, sex. Lacedæmonij verò Lycurgi legibus & Thebanij, nouos incolas & peregrinam stirpem non admiserunt: sed ius ciuitatis & vrbis vsu peregrinis interdixere, victoribus.

*Ius ciuitatis
latius
propagatum**In imperitio
adsciti.
Athenienses**Pericles
lex.**Lacedæmo-
nij.*

*Helota.
inhospitali-
tas.*

*Dirinoxeni.
ni.*

*Quid Lacedæ-
monius
& Athenien-
sibus
fuerit exi-
tio.*

*Tyræus
poeta.*

*Athenien-
sium lex.*

*Carthagi-
nenses.
Scythæ.*

*Scythotau-
ri.*

*Gâphasani-
tes.*

Seres.

Indi.

Ægyptij.

que armis pro alienis arcuere. Finitimos tamen, quos Helotas nūcupant, pari iure vixisse, & à Procli & Eurysthenis Heraclidibus descendentes, in ciuitatem adscitos fuisse comperimus. Quinetiam peregrinis Spartam adire, omni tempore non licuit, quod illorum commercia vitarent: quare Dirinoxeni, quasi fallentes hospitem dēti sunt. Nec solum Sparta peregrinos & conuenas non admisserunt: sed si quis ciuis Sparta discedens, apud exteros moraretur, capite luebat: quibus nec peregrinari licitum erat, ne versutias & dolos à peregrinis haurirent. Neque aliud Lacedæmonius & Atheniensibus fuisse fertur exitio, (quanquam multum armis valerent) nisi quod victis bello, osos haberēt, nullōq; cōmerciū iure dignos ducerent. Qua de re Phocion Atheniensibus subiratus fuit, quod filium Sparta ad peregrina noscenda instituta dimississent. Tyræum tamen poetam Lacedæmonij ciuitate donarunt, contra instituta maiorū: quod ideo factum Pausanias ait, nequando illis obiici posset, quod peregrino duce vsi fuissent. Atheniensibus quandoque lege cautum fuit, ne quis Atheniensium Megaram pedē inferret, multa capitis indicta, quod odio eos prosequerentur perniciali: pœnis, si quis vi tempestatis, aut hostium impetu ad corū litora applicuisset, intra quintum diem abire cogebatur. Carthaginenses quoq; adeo peregrinos osos habebant, vt qui in Sardiniam aut Herculis colūnas ad nauigabant, mari demergerent, quod de Scythis quoque proditum est, qui adeo peregrinos infectati fuerant, vt eos omni vitæ commercio prohiberent: Anacharsim, quod sacra Græco more faceret, occiderint. Idem de Scythotauris, qui pro hostiis aduenas immolabant, proditum est. Inter cæteros feruntur Gâphasantes in intimis Lybiæ oris, adeo hominū commercia fugere, vt nulli se peregrino misceri sinent: & Seres, qui cæcus & congressus fugiunt hominum, ita vt rerū precia oculis æstimantes, sua tradant, aliena non emant: scilicet arbitrati, iura ciuium cum peregrinis communicari non oportere. Apud Indos quoq; nisi triduo, hospitem diuere nō licebat, ne ciues lōgo vsu dissimiles mores imbererēt, & in alienas leges ritūsq; trāsrēt. In Ægypto quoque apud Busirim & Cynopolim, hospites nō diuertebat

neque admittebantur alieni: qui omnibus ferè barbaris mos exoleto erat, vt hospites finibus pellerent. Claudij quoque Cæsar peregrinos ferè gentilia Romanorum nomina vetuit edicto. Proditumq; est de Epidauriis minam, quod quum Illyricos mores osos haberent, nec illorum cōmercia vitare possent, vt se à contagione accolarum seruarent immunes, ita cauisse, vt vnum seligerēt ætate grauem, qui solus ad illos penetraret, cum quo cōmercium haberēt, quem poletem dixerunt. Contrā verò Germanis ius hospitij sanctissimū erat, hospitijq; ita enixè indulgebant, vt quenquam hospitem cū quo mensa fuisset communis & sacrificia, arcere tecto, aut auersari nefas ducerent. Idem apud Lucanos, quibus lege cauebatur, vt si quis Sole occaso diuertentes hospites notos ignotōsq; domo exigeret, κακοξινος teneretur, multa q; eo nomine pendere cogeretur. Calabri quoque hospites comi hospitio benignè inuitant, pyra illis affatum apponendo. Traditum tamen memoriæ est, quum inter Megareses & Corinthios de imperio certaretur, captiuos in bello tā leniter habuisse, vt illos velut hospites inuicem tractarent, & sine precio dimissos, doryxenos appellaret. Illis enim Iupiter ξένιος in præcipuo cultu erat, id est hospitalis. Quare milites cum hostibus extra aciem familiaria iura seruabant, in acie vero pugnant vehementissimè. Græcis quoque dissimiles & longè dispares libertatis species fuere: siquidem non pari libertate fruntur, aut vestigali & tributo premuntur omnes: quippe Tenedij & Hæmij vestigales erāt, Chij tributorum immunes & liberi, nauibus tantummodo præstandis obnoxij, Cythera Laconia insula, hoc tantū premebatur onere, vt è Sparta præfectum quotannis acciperet ad reddendum iura. Lacones præter amicorū ministeria, aliud nihil tributi nomine pendebant. Vici quoq; circa Babylo-niam ad præbenda cibaria canib⁹ regum cogebatur, reliquis exempti onerib⁹. Aethiopes verò tertio quoq; anno binos semodios auri rudis Dario regi pendere dicuntur, duenos fascēs ebene, quinos pueros, & elephantorū dentes vigenos. Sicut Colchi cētenos pueros, & totidē virgines, reliquorū tributorū immunes. Indi autem æquali omnes premuntur onere: nam quartam fructuum partem

*Claudij e-
dictum.
Epidaurij.*

*Poletes.
Ius hospiti-
ij apud
Germanos.
Lucani.*

*κακοξινος
Calabri.*

*Iupiter xe-
nιος.*

*Apud Gre-
cos qui à re
estigalibus
immunes,
et qui nō.*

regibus annis singulis pendere coguntur. Syri (vt inquit Vlpianus) à quartodecimo masculi, à duodecimo feminae ad quintum & sexagesimum annū tributa conferunt. Leptis in Aphrica tantum vectigalibus valuit, vt singula in dies talenta Carthaginensibus vectigal penderet. Sicut ex effusione æris in Macedonia, singula talenta in singulos dies Alexandro pendebantur. Et Babylon regi Persarum, singulis diebus singulas argenti plenas artabas soluebat. Apud Romanos verò qui populi liberi erant, tributū nihil conferebant, stipendiarij autem ad militum opus stipendia pendere cogebantur: licet ex Caesaribus pierique vectigalia noua & inaudita proposuerint, vt pro edulijs quæ tota vrbe venirent, pro litibus atq; iudicijs quadagesimam summæ: sicut Caligula exegit ex gerulis octauam, ex prostitutis quātum vnaqueque vno concubitu mereret. Vespasianus quoque vectigalia reuocauit noua, & grauia prouincijs auxit. Alexander Seuerus brachariorum, linteonum, citrariorum, pellicionum, plaustrariorum, argentariorum, aurificum, & aliarum artiū vectigal instituit: ex quo thermas quas fundauerat, pluribus vsibus ornauit. Antiquis etiam Romanorum, ex agris & noualibus decima seminum dabatur vectigalis nomine: nanque aratores decimam frumenti populo Romano pendere cogebantur. Tiberius Caesar centesimam rerum venalium, in ducentesimam relaxasse dicitur. Et Nero in iuitio sui principatus, quò gratiam popularem aucuparetur, quintā & vigesimam venalium mancipiorum remisisse, & Traianus vectigal vigesimarum sustulisse. Proditumque memoriæ est, quom in dubium veniret, qui liberi essent populi, qui stipendiarij, à M. Antonino publicos tabellarios institutos, vsi in prouincia quispiā causam liberalem diceret: per eas testationes libertatis, & alia immunitatis documēta Romanam ferrent. Minorem verò libertatem, seu mediam, jussuque dicebantur, qui manu à prætore emissi, non Romani ciues, sed Latini nominis tantū ex lege Iunia Norbana fiebant: vel suprema voluntate domini testamento, si eum hoc expresso manumisisset: aut si inter amicos detra apprehensum, ad se cōuertens, liberum esse iussisset. Hi enim his immunitatibus, quæ Latinis populis soci-

Romanorū
vectigalia.

Minor seu
media liber
tas.

tate & fœdere iunctis indulta erant, fungebantur. Nam & in vrbe vt Latini censebantur, & in castris vt milites et Latini coloniis, non vt externi, aut leuium armorum auxiliarij, stipendia merebant. Fuitque obseruatum, vt cuius ciuitatis haberet, si latinas colonias incoleret, nō ideo solum vertisse, aut ius ciuitatis amississe putaretur. Et quanuis in Romanis castris, qui militabāt, si quid deliquissent, si externi, flagellis & virgis: si verò Romani ciues forent, viribus cæderentur: tamen Liuius Drusus & C. Gracchus tribuni pl. ne liceret quempiā Latini nominis virgis afficere, sed viribus, plebiscito sanxerunt, in hac re Latinos populos Romanis coæquātes. Tertiam denique libertatem, quam minimam dixere, assequuntur hi, qui manumissi, nec ciuitatem, nec ius Latij habentes, dediticiorum numero censentur: qui nullis priuilegijs facti, viuentes liberi erant, & velut ingenui munia publica priuatæque obire, magistratūque & cætera dignitatis ornamenta, quæ libero debentur, assequi poterant: morientes autem, vitam vnā & libertatem amittebant: ideo decedentes neque testari poterant, neque post obitum de bonis disponere, præter patroni voluntatē, adeo vt eorum bonis, quasi serui pécunio, manumissores poterentur. Quod etiam cum Latinae libertatis hominibus multi commune dixerunt. Fuere autem dediticij, qui vitijs armis, & in fidem recepti, tantum ne seruirent, néve sub mancipio essent, immunes facti sunt: cuius etiam generis feruntur serui, qui post admissa crimina supplicijs subditi, aut publicè pro criminibus cæsi, vel in quorum facie notæ seruitutis impressæ fuerant. Diūque hæc discrimina libertatum & dissimiles species fuere: donec sequenti principes, pertesi multiplices variāsque libertates dari, veteribus legibus abrogatis, nouisque adscitis & cooptatis, ex æquato omnium iure, statuerunt, vt manumissi apud prætorem, plenam assequantur ciuitatem & libertatem: vnde abusus inualuit postea, deprauatis moribus, vt multi serui per rapinas & furta quæsitis pecunijs libertatem à dominis emerent, statimque liberi & ciues Romani fierent,

Externi
lites virgis,
Romani v
tibus cade
bantur.
Minima
libertas.

Dediticij.

l. 7. de lati
liber. toll.
& l. 7. C.
de dedit. li
ber. tol.
Manumif
sorum plena
libertas.

Qui fuerit modus consulendi senatus, & ubi haberi,
& quo pacto suffragia ferri solerent, &
quid apud exteros.

CAPVT XI.

Patres cen-
tum.

Patricij.

Patres du-
centi.

Patres tre-
centi.

Patres mi-
norum gen-
tium.

Adlecti.

Patres cō-
scripti.

Senatores.

Ro. 1000.

Iul. Cæsar.

August.

Oeba.

Senatus au-
toritas.

Athenis
quingento-
rum.

Areopagi-
ta.

Senatores à Romulo centum creatos fuisse, qui ob ho-
norem patres, eorumq; progenies patricij dicti sunt:
quorum consilio respublica niteretur domi forisque,
multi prodidere. Deinde communicata vrbe cum Sabi-
nis & Tatio, idem Romulus alios centum legit in patres,
explens numerum ducentorum. Postea Tarquinius Pri-
scus, in orbitate senatus legisse centum alios fertur, mi-
norum gentium appellatos, tametsi à Bruto familias mi-
norum gentium inuenta nonnulli credant. Primus enim
Valerius Publicola, post exactos reges, patrū numerum
à Superbo cædibus imminutum expleuit, & amplissi-
mum ordinem auxit, quatuor & sexaginta supra centum
ex equestri ordine in concilium cooptatis, ita vt trecento-
rum numerum faceret, qui adlecti dicti sunt. Quos en-
im post exterminatos reges, ætate graues, spectataque
probitatis videbant, senatui tanquam grauisimo san-
ctissimoque concilio adscribebāt. Quos quidem, quum
alij in locum decedentium suffecti, & in senatum, literis
adscripti essent, conscriptos vocarunt, modò plures, mo-
dò pauciores, ita vt freques senatus, & quicquid erat
patrum, ex ferè trecentis senatoribus constaret. Et quum
Iulius Cæsar supra mille senatores, belli casibus immi-
nuto ordini adsciuisset, Augustus Octauius selectos &
perpurgatos duabus lectionibus, remotis indignissimis,
in pristinum decorem reuocauit. Hique veluti præfides
& reipu. custodes, tantæ autoritatis fuere, vt si populus
regem aut magistratum quempiam iussisset, id sic ratum
foret, si senatus auctor fieret. Leges quoque à populo la-
tæ, haud aliter ratæ fuerunt, quàm si patrum consensu
approbarentur. In reliquis vero ita præscripta senatus
potestas erat, vt iudicium populi autoritate senatus re-
sciendi non posset. Athenis verò senatus fuit quingento-
rum, qui vnà cum tribunis & quæstoribus, senesq; cum
iunioribus, de rebus singulis decernebant. Postea areo-
pagitæ sanctior senatus à Solone delectus est: quoniam

consilio librata moderatione, ciuitatis iura seruabantur,
bella indicebantur, lites explicabantur. Nonnunquam
eumolpida & præcones publico concilio præfuere. Ma-
ximum vero, à mille & quadringentis gerebatur, cui ar-
zophoron dixere nomen: in quo vnà & senatus & po-
pulus aderat. Lacedæmoniorum senatus ex duodetrigin-
ta senibus constabat, qui nisi sexagesimum impleissent
annum, in senatum adscribi non poterant. Apud Epi-
daurios centum octoginta rempub. administrabant, ex
quibus nobilissimos popularium deligebant senatores,
quos artinos vocabant, & conipodes. Carthaginensibus
pro senatu præfuere seniores, nonnunquam iudicum or-
do, qui perpetuus erat magistratus, & nunquam nisi cū
vita desinebat. Cato apud Vticam trecentorum concilii
legit: Mafsilienfes sexcentos, quos thymuchos ap-
pellarunt: ex quibus quindecim principes, tres præfides
erant, autoritate & opibus longè primi: nemòque thy-
muchos fieri poterat, nisi qui iustos filios haberet. In
Gaido sexaginta præfuere ex optimatibus, amnemonas
appellati, ad quos de rebus maximis referebant: qui ve-
rò sententiam rogabat, aphester dictus est. Achæi com-
mune concilium, arnacion vocarunt: qui de rebus pu-
blicis consulturi, in Iouis luco Aenario coibant, cui de-
cem præsidebant, quos demiurgos vocatos ferunt. Sicut
Bithyni & Galatæ concilium trecentorum, in locum
Dryminetum aduocabant. Apud Argiuos octoginta vi-
ri. Idem apud Mantinenses. In Elide autem sexaginta
senatus vice fungebantur. Cretenses decem habuere
præfectos, qui de rebus maximis decernebant. Apud
Bithynos minorem annis triginta in senatum adscribe-
re non licet. Aetolorum concilium multiplex fuit,
quod apolectum nuncupant. Maximum verò Croni-
atarum concilium erat, nec facile explicatu, & turbu-
lentæ confusionis, in quo si quid consulto statuendum
erat, mille delectos consulebant viros, vbi præ tumultu
minus dicerni quicquam lege poterat. Sicut apud
Seres maximus ordo ex quinque millibus consiliariis
fiebat, qui in apparatu belli elephantem singuli præsta-
re debebantur. Q. Hortensius tribunus pl. deinde Phi-
lono dictator legem tulere, vt plebiscita omnes Quirites

Eumolpi-
da & Præ-
cones.

Arzopho-
ron.

Lacedæmo-
num sena-
tus. 28.

Epidaurij.

Artini.

Conipodes.

Carthagi-
nenses.

Vticenses.

Mafsilien-
ses.

Thymuchè

Gnidi.

Amnemo-
nes.

Aphester.

Arnacion.

Demiurgis.

Bithyni.

Galatæ.

Argiui.

Mantinè-
ses.

Elenses.

Cretenses.

Aetoli.

Apolecti.

Croniatae

Seres.

Q. Horten-
sij & Phi-
lonis lex.

tenerent, vtq; leges à populo latæ, ritè promulgatæ non essent, nisi post initum populi suffragium patres auctores fierent. A primo verò vrbis ortu, post exactos reges, de nulla re populus diiudicasse, aut suffragia tulisse traditur, nisi ex cõsulto senatus. Prius enim iubebat populus, deinde confirmabat senatus, quod æuo subsequente fieri desitum est: nam de his quæ plebs sciuit, non senatus, vt prius, diiudicabat: sed deprauato vsu, de his quæ senatus cognouerat, populus iudex erat: quod à Lacedæmoniis seruari meminimus, vt sententiã quam senatores reges, que censuerant, populo decernendi corrigendiq; facultas foret, iubente Lycurgo, qui cooptandi senatus, & legendi quos vellet magistratus, ius populo dedit. Contrà Athenienses, iubente Alcibiade: nam omne regimen & summam imperij à populo ad senatum transfulerunt. Syl-la quoq; dum rerum potiretur, trecentos legit senatores: sanxitque vt nisi ex cõsulto senatus, nihil ad populum ferretur. Erat igitur senatoris officium, tam de promouendis magistratibus, prouinciisq; administrandis, quàm de bellis, triumphis, supplicationibûsq; decernendis, deque præsidibus in prouincias, & auxiliis summittendis, de lege, de fœdere & pactionibus, ac tota gerenda Rep. liberè sentire, ac fortem constantemq; sententiã dicere. Neque enim in administranda Rep. gerendõq; imperio, quicquam bello vel pace decerni poterat, nisi patrû auctoritate, & decreto senatus. Quippe senatui de rebus omnibus decernendi libera facultas erat, nisi in magistratibus creandis, & legibus sancieendis, aut si in hostes arma mouenda, vel à bello recedendû, pacisq; & fœdera in eunda forent. Tunc enim sine populi iussu senatum nihil sentire vel decernere posse liquet. Prouinciarum tamen decernendarum, imperatorisq; deligendi iudicium, atque sp̄arij dispensandi munus, ad senatum sine populo semper spectasse, nemo dubitauit: tawetsi pop. Rom. contra senatus decreta prouincias nonnunquam demãdasse legamus. Pacta quoque sponsonesq; iniussu populi facta, & si per senatum postulata aut consules, populi non tenere, nulliûsq; roboris esse haud dubium est. Senatores quoque, vel à dictatore, legendi senatus causa, vt à censoribus, seu triumuiris, qui ius legendi senatus ha-

Senatus auctoritas.

Lacedæmonij.

Athenienses.

Senatoris officium.

Populi prærogatiuum.

lebant, & eos ex gente patricia, Romanos primùm ciues, summa dignitate & amplis honoribus functos, legi & cooptari solitos inuenimus: deinde, ex ordine eques-tri: postremò, plebeios & vltimæ fortis, per gratiam & libidinem, census habita ratione, non morum: nonnunquam libertinorum filios. Appius enim Claudius Cœcus, dum cœsuram ageret, filiis libertinorum in senatum adscitis, ordinem inquinasse dicitur primus. Nec longo post intervallo, exteræ gentes & transalpinæ nationes, senatorum iura in vrbe adipisci, & in senatum admitti meruere. Primiq; Hedui, qui iura fraternitatis cum Romanis habebant: deinde alij illorum exemplo admissi in senatum, & ius suffragij habuisse feruntur. Nero verò, quanuis præceps & furibundus, libertinorum filios diu in curiam non adsciuit, admissosque gradu deiecit. Augustus Octauius tanti senatores fecit, vt singulos nominatim sedentes in curia salutaret: & discedens, nullo se mouente, vale diceret. Vespasianus quoque non oportere maledici senatori, remaledici autem ius esse respõdit. Alexander Seuerus imperatõr nullum in senatum admisit, neque laticlauum ademit, an pœna affici passus fuit, nisi de consilio senatus. Quod diuus Nerua & Hadrianus iurauerat, se nunquam senatorem nisi ex cõsulto senatus puniturum: qui cùm libertum suum inter duos senatores medium ambulatẽm vidisset, misit qui illum colapho cæderet, indignum arbitratus, præripere illis honorem, quorum poterat esse seruus. Tantæque dignationis habiti sunt, vt Tiberius Cæsar illis quandoque assurgeret, & de via decederet. Claudius quoque tanti senatores fecit, vt de maiore negocio acturus in senatu, medius inter consulum sellas tribunatio subsellio sederet. Contrà Helioabalus vnuersum senatû adeò floccificauit, vt senatores omnes vrbe expulerit, illõsq; seruos togatos esse dixerit. Qui tamen non statim vt in senatum lecti erant, ius suffragij habebat: siquidem qui in postremis scripti fuerant, neque suffragari, neque per se censere aliquid poterant: sed in sententiã quam princeps in senatu dixisset, ire oportebat. Si qui tamen præturam censuramque, aut alios magistratus non senatores gestissent, ius propterea suffragandi, aut in curiam eundi

Qui & quomodo senatores eligebantur.

Appius Cl. ordinẽ senatorium inquinauit.

Exteri in senatû admissi. Senatorum honos.

Senatorum cõtempus. Senatores electi non statim suffragabantur, sed in sententiã ibant.

non habebant. Non enim quia prætor aut quæstor fuerat, ideo in senatū admitti, aut publici cōcilij particeps fieri poterat, neq; is senator, cui abrogatū imperium fuisset. Siquidem Lucius Cassius tribunus pl. C. Mario & L. Flacco cōsulibus, legem tulit, vt quem populus damnasset, is de gradu deiectus, ius in senatum veniendi, aut suffragandi non haberet. Senatores quoque qui honoribus functi essent, quiq; curules gesserant magistratus, curuli sella in senatum & curiam vehi, & cum sceptris, si duces aut viri consulares fuissent: qui verò nō gessissent, pedibus ire in curiam, & quod videbatur è Repub. censere: & ideo pedarios nuncupari perspectū est: qui tametsi in senatū deesse non solerent cū de triumphis aut supplicationibus agitur, tamen si cū senatus cogendus foret, ad consulis edictum non conuenirent, aut contumacius parerent, pignoribus & multa plectebantur. Si qui tamen senatores quintum & sexagesimum annum ætatis excessissent, eos cogi inuitos, aut cōtumaces pignore vel pecunia plecti non decebat. Senatori enim sexagenario ad eam ætatem in senatū non venisse, nulli fraudi fuit: semper tamen in senatū non venisse, & forte sententiam dixisse, boni senatoris est habitum. Fertur verò Cato maior, tametsi annis grauior esset, cū in eo vigeret vis ingenij consilijque, nulla re, nullōque negotio adduci potuisse, vt in frequentem senatū venire moraretur: sicut de Nicia ferebatur, qui assiduus semper in Atheniensium senatu erat. Tametsi senatores plerumque in senaculo stationem habere, & inde citato gradu, non expectato edicto, in curiam ire solitos legamus. Sed animaduertendum non cuiuscunq; conuocādi senatus, vel consultum faciendi ius potestatemque fuisse, quia sella magistratibus, qui vocationem prehensionemque habebant, vt dictatori, consuli & prætori, aut in trib. pleb. tribunōque militari, vel vrbis præfecto, aut interregi, conuocandi senatus ius potestāsque fuit. Priuatis enim hominibus aduocandi senatum facultas non dabatur. Neque in loco prophano senatores conuenire ad cōsultandum, sed in loco augusto & sacro, & vbi deorum templū essent. Neq; ante lucem vel post occasum diei factum: natusconsultum, valere aut ratum esse liquet. Debere:

L. Cassij lex.

Pedarij senatores.

Senator sexagenario onere recipere exemptus. Cato maior.

Nicias. Senaculū.

Qui senatum conuocabant.

Vbi senatus habetur, & quando.

prius auspicari, & ab ingressu hostias immolari apud aram illius dei in cuius templo conuenirēt: quorum extra tribunis ærariis venire mos erat: vel, sicut Augustus censuit, thure & mero supplicare, vt ritè senatus consultum fiat, exemplo Atheniensium, qui omnibus publicis conciliis mantes sacerdotes, qui sacra facerent, adhibebant: & Lacedæmoniorum, qui senatui semper augurē adesse voluerunt. Senatūque consultum vel per singulorum sententias exquisitas, & per calculos cōiectos in urnas, quom de quoquo negotio quid quisq; sentit consultur, & suo loco rogatus sententiā dicit, aut quom verbo assentitur, fieri adnotatum est. Et in perrogandis sententiis, post relationem consulis debere à consulari gradu incipi, & principem in senatu aut consulem designatum, prius, deinde ordine reliquos rogari. Nōnunquam obseruatū est, vt ex cōsularibus æuo maximi rogarentur primi, deinde inferiores: iuuenes verò vix rogari, quasi pudor esset iuuenē sene sapiētiorē videri. Et si certaretur sententiis, nec satis liqueret, tūc vel differri consultationem, vel si duæ senatum distinerent sententiæ, cū aliud alij censeant, id quod senatus maxima pars decerneret, id ratum fieri: aut si non probaretur, sententiā diuidi: hoc erat, vt si plures causæ in disquisitionē venirēt, vt de singulis referatur, postulare: & quod in parte placeret, id sequi: vel per discessionem, tunc cum vnus exquisito voto, cæteri qui in suffragium ituri erāt, in illius sententiā pedibus irent, vel si manum porrigerent, aut cū de scripto sententiā dicerent. In quo id fuit traditum, vt de diuinis rebus prius, & de Rep. in finitè, aut singulis rebus finitè, ad senatum referatur, si quid publici priuatique negocij foret statuendum. Nonnunquam licuit senatori, priusquam ordine sententiæ rogarentur, postulare vt extra ordinem de Republica dicere liceret. Apud Athenienses verò in frequenti senatu pro cuiusque ætate sententiæ rogabantur. Regibus autem Lacedæmoniorum binos calculos ponendi, cū sententiā dicerent in senatu, facultas erat: tertium verò, si quid pro se decerni vellent. Græcis & plerisque gentibus tabis suffragia dabantur. Syracusanis nemo sententiā dicit rogatus, sed vt quisque ætate & honore anteit, ita

Auspicato.

Athenienses.

Lacedæmonij.

Senatusconsultum.

Vbi sententia certaretur.

Diuidere sententiā.

Per discessionem.

Athenienses.

Reges Lacedæmonij.

Calculis.

Tabis.

Mores rogandi sententiā apud diuersos.

sua spontè quid sui consilij sit, in mediam affert non rogatus, aut si tacent omnes, sorte dicere coguntur: quibus in vsu erat, vt in cõcionem proditari per litterarum elementa sorte educerentur. Quare Dionysius proditarius, cum M. Sortitus fuisset: futuram sibi monarchiam cauillatus est. Lycurgus verò, cum essent adolecentes loquaciores, & in conciliis obstreperet, cauit edicto, vt nemo in foro nec in publico confesso diceret, nisi rogatus. Apud Heduos fuit constitutum, vt qui in senatu sententiam dicit, ex eadè familia rogare neminem possit quid esset sententiæ & opinionis suæ: proditumq; memorie est, Germanos concilio coacto, siquid quod minus placeret, propositum esset, murmure & fremitu dissentire, & sententiam aspernari: siquid verò cõplacitum fuisset, strameas & tela concutere, sonoque armorũ & tripodis approbare. Macedonum quoque fuit mos, vt in publica consultatione siquid improbarent, hastis scuta quatientes obstreperent, & auerferentur. Lacedæmonij summis clamoribus agunt, nec calculis sententiã dicunt, nec ad murmuratione suffragia ferunt: aut si cuius partis clamor contentior esset, vt non facillè dinoscerent, in duas partes suffragatores trãfire iubent, vt quæ pars maior esset, animaduertent. Apud quos vsu receptũ erat, vt singuli in concionibus baculum ferrèt. Belgæ verò conrã: nam si quid publico consilio statuendum erat, miro silentio decernunt: si quis autem fremeret aliquo concionante, parte vestis multabatur. Gallis & Germanis, vt in publicis consultationibus armati conueniant, & quid facto opus sit decernant, in more fuit: & si tumultuarentur, silentiũ sacerdotes indicabant. Apud Tyrios secus, apud quos si quis cum telo concioni interesset, capite luebatur. Id tamen Atheniẽsibus fato datũ erat, vt abusi ingenio, si quid publico cõsilio decernendũ foret, in dereriorẽ partem plerunque statuunt, semp̃erq; quod in discrimen adducit consilium sequantur. Quare verbum Anacharsis fuit, sapientes in concionibus sententiam dicere apud Græcos, stultos verò diiudicare. Persarum verò, mos fertur, inter epulas, postquam vino incaluerant, haud secus quam reliqui in concionibus, consilium habere, & denique, maximis decernere. Sed tamen non idẽ semper ad-

rogantur

rogandi senatus fuit: siquidem modò primus rogabatur, qui princeps lectus erat in senatu à censoribus. Is autem legi debebat princeps senatus, qui ex censoriis viris, qui censuram antea gessissent, antiquior superuueret: nonnunquam consules designati, aut viri cõsulares æuo maximis, summis honoribus functi: sæpe aliqui extra ordinem à consilibus studio & necessitudine ductis, rogantur primi. Obseruatũq; fuit, ne quem citrà consularẽ locum extra ordinem primum consul rogaret. Quem tamen ordinem rogandi sententias. Calendis Ianuariis seruare cõperat, is toto anno perpetim seruabatur. Diuum tamen Augustum sententiã de maiore negotio, non ordine nec more, sed prout libuisset, rogasse ferunt. Germani verò pro ætate & nobilitate in concionibus audiuntur primi, si qua consultatio foret. Rogabant ergo sententiam consules, qui que senatui præerant, patres qui consilio aderant, ipsosq; dum de re quapiam cõsultant, dumque differendo altercandõq; sententiam dicunt, quicquid è fide sua ducerent, stantes esse oportere: post verò sententiã aspidere. In quo fuit prohibitum, ne poplites alternis genibus imponereat: quòd eos esse ociofos, & non præparatis animis designaret. Quod Athenis quoque seruatum meminimus, vt præcone pronunciante in theatro vel curia, stantes singuli decernant quid suæ opinionis foret. Ius tamen senatori erat, vt rogatus sententiam, perpetua oratione, & quàm voluit diu dicendo diem absumeret: adeo vt nonnullos horis septem, pleròque dies totos concionem in senatu habuisse tradant. In foro autẽ lege cauebant, vt sex horæ accusatori, reo verò darentur nouem, ne paucioribus clepsydris tempore præscripto præcipitarent causas. Ex quibus nonnulli ne orationes præmeditatas memoriæ mandarent, nimumq; in eo tempus absumerent, descriptas conciones è libello lectitarunt. Postea Cn. Pompeius quasi frenos eloquentiæ dedit, ex quo tempore intra paucissimas, neque vltra tres horas perorare cogebantur. Nam duæ horæ accusatori, tres reo dabantur: vnãque die ab accusatore & reo perorari iustum: quia multi data opera in serum rem trahabant, tempusque diffundebant, rebus non definitis. Si tamen aliquorũ opinioni assentiri vellent, poterat etiam

di senatus.
Princeps
senatus

Germani:

Consules et
patres quo-
modo sen-
tentiam ro-
gabant.

Sex hora
accusatori,
reo autem
nouem con-
stituta.

Conciones
è libello la-
gere.

Dua hora
accusatori,
tres reo con-
cessa.

D

Sedentes aliorum opinionioni assensiebantur.

Senatoris ius.

Novissimum sententiam dicere.

Senatusconsultum in aerarium deponitur.

Tacita senatusconsultum.

Sanctius concilium.

Sanctior senatus Solonis lex.

Apolecti.

Decreta senatus ad principem pertinentia.

sedentes, illi opinioni cui visum erat, studio & voluntate accedere. Ius tamen fuit senatori a sententia quam semel dixerat, si probabile quid contra afferretur, deduci: aut si ambigua foret, nec facilis explicari, illam interpretari. Id tamen notatum est, parum fuisse in senatu, breviter cedere, & recte sentire, nisi facundè sententiam tueretur, & argumentis firmaret. Post omnes verò rogari, & novissimum dicere sententiam, ignominia loco est habitum. In qua re succurrit annotare, quod literis proditum est, Marcum Perpennam, & Lucium Volusium Saturninum, omnibus quos in senatu sententiam rogauerat, superstites fuisse. Cumq; antea senatusconsultum pro voluntate consultum supprimerentur, vel enunciaretur, postea à Lucio Valerio & Marco Horatio consulibus statutum fuit, ut amplissimi ordinis decreta ad ædem Cereris ab ædilibus deferrentur: demum, ut in aerarium deponeretur. Quod etiam Augustus cavit, ne senatus acta publicarentur, neve magistratus deposito honore statim in provincias mitterentur. Ex his tamen quedam fuere tacita senatusconsultum, que palam enunciare non licebat, quæ in sanctiore senatu & concilio arcano, tanquam in recessu semoto servabatur: quibus decernendis neque scribæ, neque serui publici intererant, ne comunicatio consilij foret: cauebaturque, ne quis enunciaret. Apud Carthaginenses verò, triginta senatorum principes, sanctiori concilio & arcanis negotiis prepositi erant, que tanquam cæleste arcanum, dici non potest, quam alto silentio obtegerentur. Qui etiam sanctior senatus Athenis fuisse proditur, sine cuius concilio aliquod gravius decerni, aut ferri ad populum, Solonis lege vetabatur. Syracusani autem sanctiorem senatum non habebant: sed siquid arduum & perdifficile imminabat, solius Timoleonis summi ducis velut sancto arcanoq; concilio, iudicio decernebant. Etolis Apolecti sanctissimum & arcanarum rerum fuere concilium: quorum consultatione, siquod instaret periculum, decerni oportebat. Cæsarium verò temporibus, decreta senatus, que ad principem pertinerent, non arcano senatui, sed libris elephantinis mandabantur: qui summa cura in Vlpia bibliotheca, ut esset perpetuo monumeto, servabantur. Quæ quidem arcanarum patrum consilia quanto silentio obtegerentur, illud ar-

gumento est, quod Q. Fabius Maximus, cum de tertio Punico bello, quod in arcano concilio decretum erat, Crasso in itinere obnunciasset, a senatu grauius increpitus & conciliis affectus fuit. Alia verò consulta, quæ tacita non erant, postquam mature statuta fuerant, de consilij sententia in concione, quæ pro vestibulo curiæ obuersabatur, recitari & publice edi poterant. Erant igitur senatoris insignia, tunica & purpura & laticlauius, ius spectandi in orchestra, & epulandi publice, tam in epulo Iouis in Capitolio, quam ludorum causa. Qui quidem laticlauius propria vestis senatoris erat, qua senatus dignitas & amplissimus ordo notabatur. Nonnunquam senatoribus uti penulis, quanquam tenuissimo cultu forent, indultum fuit: quippe Alexander Seuerus imperator, ut senatores ingrauescente ætate, frigoris causa penulis uti possent, priuilegio indulgit: sæpiusq; aliis insignibus uti licere datum est. Nam Caius Duillio, qui nauali prælio Carthaginensium classem fudit, præter curulem sellam, ut quoties à cæna rediret, fanale præferretur, & tibicen præcineret, concessum fuit. Et Marco Valerio Volesi quod Sabinos fudit fugauitque, & castris exiit, locum in circo ad spectandum cum sella curuli sibi posterisq; permillum nouimus. Lucio quoque Metello, qui oculis orbam senectutem egit, ut quoties in senatum iret, curru veheretur, fuit pro munere datum. Nonnunquam antiquior sententiæ dicendæ locus, toga, prætexta, sella curulis, ius imaginis, in memoriam posteritatis, & in veste purpurea spectandi, pro magnis officiis in Rempublicam senatoribus munera data sunt. Tanteq; dignationis fuere sequentis temporibus, ut in oppidis per loca & conuentus umbraculis vterentur, indultum sit. Mox sequenti Cæsares eum ordinem amplissimis honoribus honestarunt, præcipue Alexander Seuerus, ut dignitas conspectior fieret, argentatis rhedis carrucisque senatori uti permisit: utq; sanctior reuerentiórque ordo putaretur, ex senatoribus illos, qui principali dignitate insignes forent, in ordinem patriciatum, quæ maior ampliórque dignitas haberetur, multos adsciuit & prouexit. Sed hoc post multas ætates nouissimo inuento. Fuitque lege sancitum, ne mulieres cuiusvis negocij causa senatum aut curiam

Senatusconsultum non tacita.

Insignia senatoris & vestes. Laticlauius.

Penula.

Insignia alia atque alia concessa bene de repub. meritis.

Umbracula senatorum.

Argentata rheda & carruca.

Ordo patriciatum.

Mulieres senatum adire vetantur.

Senaculum mulierum.

Mesa sedet in senatu.

Artemisia.

Agrippina.

Lacedæmonij & Germani feminas cõ illis admittunt. Troglodytia.

Germani.

Celtæ & Galli.

Gallicæ mulieres vultus. Pueri in senatu.

Responsa laque dubia.

adirent, nisi quod Heliogabalus senaculū mulierum in colle Quirinali constituit primus: qui præter mores institutūq; maiorum, vt in ordine senatorio mater admitteretur à senatu, peruicit: sicut de Mesa Varia eiusdem Heliogabali avia, proditum est: cui tributum ferunt, vt fœmina in senatu sederet, patres cõsuleret, & sententiā diceret, cæterāq; senatoris munia obiret. Quod de Xerxe auctores tradunt, qui in arcano concilio, cū delectos Persarum proceres cõsuleret, Artemisiam sæpe ad cõsultandum accessit, cuius sententiā sequutus fuit. Antea verò Claudij & Neronis tempore, cū non pro dignitate videretur Agrippinam patrū consultationibus admitti, decrevere patres, vt à tergo abditis foribus staret, velo discretā, quod visum arceret, aditū admitteret. Lacedæmonijs verò mulieres adhibere publicis concilijs, illāq; frequenti curia in exequendis negocijs socias assumere, vltus erat: apud quos fœminarum arbitrio decernuntur multa. Idem apud Germanos, vt vbi plurimum negocij sit, fœminarū concilijs regatur: quarum pleraq; vt deas colunt. Neque omittendum quod de Troglodytis traditur, quibus tanti exēpli fuere mulieres, vt in conspectu bellorum, matronarum intercursum infestas acies dirimant: adeo vt ipsis intercedentibus præliari ducerent nefas. Quod etiam apud Germanos frequens fuit, vt illarum fœminæ, quas plurimas in castris habebant, labentem sæpe aciem restituant, aut infestissimos animos concilient. Celtæ verò & Galli non solum mulieres concilijs admittunt, sed quicquid est contentionis, fœminarum iudicio decernunt, ita vt intestina sæpe odia illarum interuentu sedasse ferantur. Proditumque memoriæ est, in cœdere cum Hannibale & Gallis isto caueri, vt societas staret eo iure, quod si Carthaginēsi aliquid admissum pateretur à Gallis, eius rei iudicium penes Gallicas mulieres foret: si verò Gallus à Carthaginēsi, penes magistratum Carthaginensem cognitio esset. Vtq; pueri prætextati cum parentibus senatoribus, boni exempli causa in senatum ventitarent: quod post Papyrium Prætextatū, ne quis in senatu gesta enuncicaret, longo exinde tempore heri desitum est. Neque illud prætereundum, memoriæ datum fuisse, legatis exterisq; gentibus in senatum ad-

missis, Romanos consules nisi Latine responsa dare consuesse. Quibus admissis, more tradito à patribus, potestatem siquid vellent, senatus faciebat. Græci verò consilio indito, per præcones, siquis quid peteret, enunciabant: sicut Atrebates & Bellouaci, tubarum cantu concilium aduocabant. Si quid verò proprio sermone loqui vellent, his in senatum admissis, interpretes dabatur: per quos quæ opus erant proponerent, per eosdemq; cõsulta senatus & responsa accipiebant. Et tamen Molo rhetor in senatu Græcè declamasse dicitur primus, Tiberius tamen adeo Græcum sermonem osum habuit, vt in senatu nescio quid Græcè prolaturus, veniam petierit. Et Claudius Cæsar, Græcæ prouinciæ principem, quod Latine nesciret, albo iudicum erasit, & peregrinatum misit. Inualuitque mos, vt mense Februario vsque ad calendas Mart. per consules designatos, senatus legatorum audiendis postulatis, & sociorū querimonijs quotidie detur, ne tædio aut longa expectatione & mora frustrarentur: quæ quidem decreta senatus, in prouincias quisque suas cum singulis actis referebant. Illud quoque satis cõstat, censum senatorium ad nummos octingentorū millium olim fuisse, quem Cæsar Augustus & sequenti principes ad duodecies centies sestertium auxerunt: & ne quis eorum inops aut egens foret, illos largo viatico & magnis muneribus prosequuti sunt. Tiberius verò, præterquam quod cõsulum senatorium iuuit, & honestam paupertatem innocentium subleuauit, prodigos tamen & egerrimos, vel senatu mouit, aut loco cedere coëgit. Fertur tamen Claudius laudasse illos, qui ob rei familiaris angustiam senatorio ordini sponte celsissent. Et Nero senatoribus qui tenui re familiari essent, annua salaria statuisse: & Marcus Antoninus Philosophus, vt senatores peregrini quartam bonorum & fortunarū saltem in Italia possiderent, lege sanxisse. Quotiesque ambo consules adessent, senatum vnus iussu conuocari non licuisse: quodque comitialibus diebus ex lege Pupia, aut tetris & nefastis, seu cū tonuisset, aut ventorum procellæ tempestatē fuissent, senatum haberi non decebat. His tamen comitialibus qui Quirinalia sequuntur, senatum non impediri nonnulli putant: id quod Athenis quoque & Syracusis

tur legatis.

Atrebates. Bellouaci.

Græcus sermo Romanus inuisus.

Census senatorius.

Antonini philosophi lex. Quando senatum non habere debebat lege Pupia.

præcipuè obseruatum fuit. Nam terræ motu factò, aut tempestate ingruente, cõcilium differri oportebat. Fuitque adnotatum, post horam decimam, nouam cognitionem causæ in senatu haberi non licere, neque patrũ decreta in ærarium ante lucem deferri posse: quod senatus, consulto, Tiberio postulante, vetabatur, quo tẽpore comitia è campo ad patres translata fuere, quum ad eam diem etfi arbitrio principis niterentur, plura tamen suffragiis tribuum fierent. Augustus tamen Octauius, vt bis in mense legitimus senatus haberetur, calendis scilicet & Idibus, edicto cauit. Ac nisi exacto quarto & vigesima ætatis anno, in senatum quempiam admitti non licere, præter admodum paucos, quibus ob egregiam virtutis indolem hoc à senatu indultum fuit. Tametsi Augustus, quò celerius liberi senatorum senatui assuesceret, iuuenibus post virilem togam protinus laticlauum dedisse, & curiæ admisisse feratur. Fuitque vetus constitutum, vt adolescentes senatorum filij, primo flore ætatis parentes & necessarios in vestibulo curiæ operiantur, illõsque senatu egressos domum reducant & comitentur. Senatoribũsque ad plebem trãsire, & iura patrum amittere, & plebeia subire licuisse: quod præter Marcũ Manlium, qui primus à patribus ad plebem defecit, aliis pluribus datum & permissum fuit.

Quæ origo fuerit sacrorum Lupercalium, & quomodo celebrari, quandoque coli solerent, & quàm variorum deorum effigies fuerint.

CAPVT XII.

Lupercalia.

DE origine Lupercalium, diuersa ab autoribus prodita sunt: quippe à Romulo & Remo, postquam Numitore auctore occiso, Amulio regnum restitutum est, ipsiq; condẽda vrbs locum in regionibus in quibus geniti educatiq; erant, nacti sunt, sacra eiusmodi instituta ferũt, quũ capti epulis & vino, incincti pellibus hostiarum, per luxum & lasciuia currebant: quæ Inuum vocauerunt. Multi ab Arcadibus, qui cum Euandro in hæc loca venerat, hoc solenne ludicrum in honorem Lycei Panos allatum fuisse autumant. Sunt qui putent Romulum & Remum,

quũ Fauno sacra facerent, clamore pastorũ excitos, quorum oves abactæ erant, in latrones præda onustos incurrisse oculos, prædãque detraxisse: qua postquam potiti sunt, sacra instituisse, vt nudi iuuenes, incincti pellibus, per ludum & lasciuia currebant: ex quibus alij Fauianum, nonnulli Quintilianum dicunt. Quod sacrum expiationis causa inuentũ, ad inferos pertinere, argumento est, quòd mense Februario, hoc est, xv. calendis Martias, quo populus purgatur, & inferorum placantur manes, hoc sacrum celebrari tradunt: quòdque Iunoni februatæ tũc sacra fiãt, cuius feriæ Lupercalia sunt: in quo licet antea adolescentes passim currebant, postea Augustus Octauius dum puero consultum voluit, ne imberbes cursitarent, decreto sanciuit. In eo quoque caprę immolantur candidæ, quę solennis victima in Lupercalibus habetur: quibus immolatis, viri honesto loco nati, quos Lupercos dicunt, duo ibi sistent, quorum frontes & ora cultro sanguine hostiarum infuso, inuicem intingerent: mox lana lacte madida sanguinem detergerent, quibus de more in risum effusis, dum gachinnant, tergora in lora incidere, nudique & vincti, amicti caprina pelle in orbem discurrerent, vultu hilari vsq; ad ineptias, obuiamque turbam eisdem locis impeterent: quare Crepi dicunt. Obseruatumque vt à sicu Ruminali, vbi Romulus & Remus expositi fuerant, cursum inceptarent, concitoque gradu per orbem vaderent quibus mulieres occurrere, & palmas ferendas præbere assuerunt, fecunditatem & partus facilitatem propterea sibi dati arbitrata. Quod sacrum in Palatino monte, vbi Panos templum fuit, colebatur: cuius simulacrum caprina facie, rubro colore, hirtis cornibus, pectore sideribus radiante, infima sui parte hispida, & caprino fuit: altera manu fistulam tenens, altera pedum incuruum. In cuius etiam sacris canem immolari tradunt: quippe Pan magnum & sanctissimum habebatur nomen. Aegyptiis enim ex octo diis habetur maximus: qui & Iouis simulacrũ arietis facie effinxere. Mendefij Panas summis percolunt honoribus, adeo vt hircũ pro deo colant, mulierẽsq; cum hircis coire dicantur: caprarũque maximo in honore sint. Apud Thebanos arietes tanti fuerunt, vt non mactaretur, sed essent sacrosancti. Arcades

Lupercalia ad inferos pertinent.

Ceremonia Lupercalium.

Luperci.

Crepi Luperci.

Panos simulacrum.

Panos nomen maximum.

Iouis simulacrum.

Pani & Ioui Lycæo stata die humana victima sacrificat: in cuius templo umbras non cadere, opinio fuit. Atheniensibus annuis hostiis & ardenti candelabro litant. In Parthenio monte Panos delubrum erat, ubi locus nomine Aula, omnibus animalibus velut asyllum, quem leones & lupi, dum feras insectantur, adire non audent, sed protinus subsistunt, & feras relinquunt. Sicut in Dianæ Ætolicæ loco in Venetis, fabulatur, canes dum feras insequuntur, ubi ad lucum confugerint, ab insectatione quiescere. Idem in montibus quos Græci Menalos vocant, Aristoteles prodicit: ad quos ubi feras à canibus impetuntur, tanquam in tutissimam arcem se recipiunt: ipsique ultra præscriptum progressi non audent. Quod de Bœotiis perdidicimus memoriam præditum est, ut præscriptum finem & quasi metas habeant in aere, ultra quas meare non possunt. Mirumque euenire in Pedasia regione Caricæ, ut quum Ioui Lycæo stata die sacrificetur, capram è Pedaso sua sponte ad sacrificij locum venire, & se immolandum præbere dicat. Romanis verò præter alios deos fuit Veiovis simulacrum, quem dixere Apollinem, cuius caput ornatur cornibus, sagittalque manu tenet, iuxta quem aries iacet: sicut imago Apollinis Smynthæi, premens murem effingitur. Atque in Ægypto in templo Vulcani; eius simulacrum cum mure apprehenso conspicitur: propterea quod Arabes quum regionem inuassissent, Vulcanus magnam vim muris effudisse, arcusque & habenas corrodere fecisse, atque ita hostes fugasse dicitur. Fauno quoque capram immolari non uimus, quamuis semideo: cuius ædes una ad forum olitorium, altera ad Tiberis ripam Iouis & Fauni. Veiovis templum inter duos lucos erat, Capitolium & Palatium, præter quæ fuit sospita Iuno Lauini, cuius simulacrum caprina pelle velatur annis singulis. Sed quia de imaginibus sermo est, non omittendum id quod à Tyriis obseruatum legimus, ut deorum simulacris vincula annexant ne euocarentur & abirent, quum eos hostili carmine euocatos, abituos timerent. Romani quoque Saturni effigiem toto anno vincam laneo vinculo habuere, festis solum diebus Saturnaliorum vinculis exoluentes. Ægyptij quum Osirim, quem Solem, & maximum deorum nuncupant, effingere contendunt, sceptrum in cuius sum-

*Aula animalium asyllum.
Diana Ætolicæ lucus.
Menalis.*

Bœotia perdidicimus.

*Veiovis simulacrum.
Apollinis.*

*Veiovis templum.
Iuno sospita.
Simulacris deorum vincula annexa.
Saturni effigies.
Osiridis.*

mo oculi species inerat, effinxerunt: Serapidi verò modium apponunt supra caput. Persæ figurant Solem leonis rictu, cum tiara utraque manu cornua premente, Indigryphos iungunt Solis quadrigæ. Phœnicibus Solis simulacrum lapis est niger, ab imo rotundus tenuatur in cuneum. Apud Pæones discus breuis longo ligno appositus, pro sole colebatur. In Attica Apollo verticulis exurgit in pyramidem. Isis verò apud Sueuos in modum liburnæ. Et Iupiter Labradæus cum securi, sicut Terræ simulacrum cum clauis. Paphia quoque Venus fuit non humana effigie, sed informi latiore initio, metæ in modum fistigiata. Elei Venerem hirco insidentem, altero pede testudinem premente, effingere. Et Pygalienses Cererem habitu mulieris in petra iacentis, capite & iuba equina, tunica verò demissa. Apud Celtas Hercules fuit cognomento *ὄγκυος*, imagine decrepiti senis, capite incompto, pelle rugosa, dextra clauum tenens, sinistra protentum arcum, multos mortales catenis victos ducens: quibus altissima quercus erat Iouis signum, sicut Palladis Atticæ, & Cereris Farræ, informe signum. In Cypro Venus barbara, virili specie, & habitu muliebri: apud Tuscos in Ægypto, cum cornibus bubulis effingebatur. Fuitque apud Ascalon Syriæ Derceta dea facie hominis, cuius postrema desinebant in piscem. Mercurij imago Græcis fertur quadrato statu, capite solum efficto, tali specie pluribus figuratis, quos pro immortalis gloria magnis sæpe ducibus dicebant. Erantque opinio Pythagoræ, non ex omni ligno exculpi Mercurios decere. Hæmonis verò effigies umbilico similis habetur. Et apud Arabes lapis tetragonus pro deo. Olympij autem Iouis in Attica os ex ebone aurumque constat: reliquum corpus ex luto & gypso, supra cuius caput Horæ & Parcæ visuntur. Sic Mineræ Trenalis os erat ligneum, manus & pedes marmorea. Matris deum simulacrum, ne qua sit materia aut specie, nec à quo artifice, noscebatur. Boni euentus species erat pauperis habitu, dextra pateram, sinistra spicam tenens. Diuitiarum verò deus Spartæ, & cæci & iacentis facie colebatur. Iustitia apud Ægyptios fuit sine capite, Osiris verò canino. Dionysij forma una barbati, altera cornuata, tertia adolescentis viscebatur. Mirumque prodi de Mem-

*Serapidis.
Solis.*

*Isidis.
Iouis Labradæi.
Terræ.
Paphia Veneris.
Cereris.
Herculis apud Celtas.*

*Veneris in Cypro.
Dercetæ.
Mercurij.*

*Hæmonis Dei apud Arabes.
Olympij Iouis.
Mineræ Trenalis.
Matris deum Boni euentus.
Plutis.
Iustitiæ.
Osiridis.
Dionysij.*

Mennonis. nonis statua, & quā matutino solis radio illustratur, æris tinnitum & speciem loquentis præbeat: sicut de Serapidis simulacro in Aegypto, templo ita extructo, vt exoriens Sol os & labra illustraret. Nec prætereundū quod Aethiopi⁹ in vsum venit, vt deorū simulacra minio illinirent, illa pro maiestate numinū sanctiora & augustiora arbitrati: apud Aegyptios & Phœnices, vt singulis diis singulas alas adderent: Saturno verò quatuor, duas protentas, duas verò remissas, & oculos quatuor, vt signarent ipsum dormientem vigilare, & vigilantem dormire cōsuesse. Quodq; Athenienses, si quem athletarū victorē designabant, statuam illi obnixo genu cum scuto, porrecta hasta impetū excipere effinxerūt: pro eo qd Chabrias milites Agesilai hoc statu impetū excipere docuit, & victor fuit. Fertur Licinius in Alabādæos facetissimè cauilatus, qd statua quæ erant in balneis, essent habitu iuradantiū & causas agentium: quæ verò in foro, omnes discos tenerent. Illud quoq; non in postremis fuerit, Rhodi supra septingenta tria millia signorum, nec pauciora Athenis, Delphis, atque Olympiæ fuisse: Romæ verò tantam statuarum, vt alter populus lapideus videretur.

Que vitia ex loci natura aut cali climate quibusdam gentibus ita innata sint, vt illa habeant propria & perpetua.

CAPVT XIII.

L. Parthenopæus.

Lvcius Parthenopæus, delitiæ, amor & decus nostrū, ingenio fuit homo eleganti, sermonēque perquam docto & exulto, vultu hilari & festiuo, præditus omni vrbantate, & omni sale: sed cultu corporis inuenusto, vestēque humili & inhonestā, adeoque omnium rerum hominūque contemptor, vt summæ nobilitatis viros ne congressū quidē suo dignaretur: & nisi literatos, quos toto pectore fouebat, reliquos flocci pēderet & nihil duceret: deniq; nulli obnoxius, liber & suo arbitratu vivebat. Is dū Neapoli effemus, doctis iuuenibus comitatus ad nos ventitabat: congressūq; hominis eloquentissimi & mihi amicissimi fruebamur totos ferè dies. Dūmq; vt

st, diuersarū gentiū mores apud nos scitè subtiliterque pensitaret, memini ipsum dicere solere, quod sicut quædam regiones sunt quæ acuta ingenia & solertia gignūt, vt quib⁹ est ær purus & tenuis, velut Athenis: aliæ, quæ retusa & hebetiora, vt quibus crassus & pinguis, sicut thebis: ita ex cali rigore vel clementia, nonnunquam ex siderum statu vel influxu, virtutes vitiaque gentibus innascenti, quæ ingenita adeo loci incolas afficiunt, itaque corporibus animisq; insident, vt illa habeant propria & perpetua. Siquidem Capani superbi natura & bonitate agrorum ex mitissimo celo & affluentia copia voluptatum terrestrium maritimarūque rerum, semper habitū sunt. Domicilium enim superbiæ (vt Cicero inquit) penes Campanos fuit. Argiui & Brutij ex more insito genti, latrones. Illorum nanque ingenia latrociniiis læta sunt, & rapinis gaudent. Hegini pauidi & formidolosi. Itali nobilitate præstant, & regali quadam magnificentia lauti & magni sunt. Galli super insiram genti vanitate, mobiles & stolidi, contentioni auidi, consiliisq; capiendis non ratione, sed impetu feruntur, tamen religioni deditos esse, haud dubium est. Hispani iactabundi, duri & parci, ab actorēque acerrimi, ad inediam laborēsque, atque ad mortem parati. Græci licet ingenio & facundia præstent, eos tamen nationis vitia (vnde Græca fides in prouerbium venit) assentatores, leues atque infideles esse manifestū est Cappadoces, Cilices & Cretenses, suo pte ingenio fraudulentī & mendaces: quippe promissi fidem fallunt, & periurio se adstringunt: in quorū notam Græcum illud est, *τρεβα νάντια νάνισα*, Aphri subdoli & mendaces: quum enim multam classe rebūque maritimis valeant, vsu & commercio multarum gentiū, ad fallendum proni & solertes sunt. Apud eos enim frequenter mercatores ventitant, & studio quæstus, quæ vsui sunt, merces important. Numidæ verò leuissimæ fidei ingenia, Chij petulantissimi. nam cum tribunal Ephorum fœdassent, ob petulantiam qua natura vitio laborant, ab Ephoris impune tulere. Galatæ minaces, Syri cupidi & auari, præter modum rerum appetentes, gens inquieta, auidaque in novas res. Alexandriini derisores & dicaces. Indi & Perliæ ociosi: ne-

Campani.

Argiui & Brutij.

Hegini.

Itali.

Galli.

Hispani.

Græci.

Cappadoces.

Cilices.

Cretenses.

Aphri.

Numidæ.

Chij.

Galatæ.

Syri.

Alexandriini.

Indi.

Aetoli.
Lydi.
Phryges.
Emporitani.
Aetoli.
Locrenses.
Druidæ.

Emporitani.
Germani.
Cimbri.

Corfi.

Scythæ.
Asiani.
Iones.
Abydeni.
Medi.
Tarētini.
Galatæ.
Siculi.
Cumani.

Bœotij.
Thebanus.
Syracusani.

que enim ab re proditū est, ocium fratrem esse libertatis, quod de Aetolis quoque traditur, qui nullius imperio paruerunt. Hi enim cum perpetuo liberi sint, in ocio degunt. Contrā verò Lydos & Phryges, quum regibus seruiant, negociis intentos esse, & laboriosos. Emporitani imbelles & barbari, Aetoli & Locrenses scēdīfragi. Druidæ religiosi & malefici, suprā quam dici potest: nam dedita superstitionibus gens, in sacris hominem immolant, & cruore captiuorum adolent aras: viscūmq; & alia dictu nefanda pro numinibus colunt. fuere enim Druidæ gens Gallica in Belgis, apud Gallos præ omnibus sacri, sicut enim apud Persas magi, in Græcia philosophi, in Babylonia Chaldæi, apud Indos Brachmanes, in Aethiopia gymnosophistæ, apud Scythas Agrippæi, Abij & Calui, in Aegypto Heliopolitani, apud Hyperboreos Arymphæi, atque in Hispania Turdetani sacri habentur: sic apud Gallos Druidæ magno in precio sunt, & diuinis propè laudibus celebrati. Emporitani autem in aura minoris Syrtis, iuxta Aphros Numidāq; degunt, agri humeris & fertilis soli. Germani verò & Cimbri, duri & laboriosi: latrociniiis tamen & rapinis, quarū nullam infamiam putant, à pueritia dediti: quare Cimbros Germani prædones vocant, quorū vires ad impetum validæ sunt, sed momento temporis dilabuntur. Corfi diri & immanes, horridis ingeniis: quippe qui ipsas belluas crudelitate vincant, truci ore ingentiam immanitatem præferentes. Scythæ quoque rapidi & feroces, & dira feritate grassantes, suis tamen rebus cōtenti, nihil alienum appetentes, apud quos nihil est furto grauius. Asiani, Iones, Abydeni, Medi, Arabes, Tarentini & Galatæ, molles & effeminati, eneruatis animis, ad inertiam nequitiamq; parati, omnibus imbuti delinimentis, in gymnasiis & turpibus amoribus exerciti. Illecebræ enim luxuriæ ad extinguendum vigorem animi apud eos sunt. Addebat etiam Siculos vafro & monstrifico ingenio, & Astos supra Byzantium, dolosos maxime, cōtrā verò Cumanos in Aegolia, hæbetes & insulos: quippe qui pluuia tempore, nisi admonerantur voce præconis, porticus non subeant. Sicut Bœotios & Thebanos, qui plus habere viriū quàm ingenij feruntur. Et Syracusanos variæ multiplicisq; naturæ

aut enim excellentissimos esse, & omni virtutum genere præditos, aut improbißimos, & omnibus vitiis depravatos: quod de Atheniensibus quoque proditur. Atque Heudōs iracundos & temerarios, turbulenti & cōcitati animi. Et Ligures duros, agrestes & fallaces suapte natura, & ex sterili agro & aspero quem incolunt, nihil ferendo nisi magno labore partum. Sed cum Ligurum quidam Firmates, nonnulli Apuani, pleriq; Montani, alij Hiluaces, alij Frusinates dicantur, hoc non cōuenire nisi transmontanis Liguribus asserbat. His enim cum longe ab hominum cōmercio & cultu distent, & in arido solo lactentur, facile euenire vt agrestes, duri & immanes fiant. Hoc modo Lucius noster apud nos fermocinat^o, peracri iudicio locorū mores examinabat, vitiq; & virtutes rimabatur. Sed quia mentio locorum, & morū distinctio facta est, hoc dicere ausim longa obseruatione probatū, eas regiones quæ celi clementia & affluenti copia gaudent, sensu hæbetes & obtusa mēte plerunque homines gignere: quæ verò difficiles & agrestes sunt, singulari ingenio viros educere. Ita enim parens natura, siue ille effector mundi deus comparauit, vt vbi rerum hubertas & copia sit, ibi bonarum artium studia sæpe & ingenia desint. Sensit tamen Aristoteles eos, qui Scythiam versus loca deserta incolunt, animo quidem abundare, ingenij non satis habere: qui verò mitiorem plagam, ingenio & arte præstare. Neque omiserim quod Maximus Tyrus Græcus autor cum primis prodidit, Crotoniatas palæstra & gymnico certamine valere, Lacedæmonios pedestri, Athenienses nauali, venatu Cretenses, Sybarites luxu, Thebanos verò tibiis, Iones autem choro & cantu. Qui etiam adnotauit vulgari adagio ferri, Medicā molliem, Sardana pali luxum, delicias Ionicas, Siculas mēfas, saltationes Sybariticas, Corinthias meretrices. Artiū quoque disciplinas Menander dixit natia cōsuetudine distingui nationib^o variis: Nanq; Mitylenæi cithara delectantur, Thebani tibia, Alexandrini geometria valent, Athenienses statuaria & pictura, Crotoniatæ medicina, Aeginetæ athletarum pugna. Quod proxime accedit ad id quod Eustathius memoriæ prodidit, forsā mutuat^o ab illis, Bœotios circa palæstram reliquāq; artem gym-

Athenienses.
Hedui.
Ligures.

Regio fertilibus habetiores, contra difficultis ingeniosiores producit.

Maximus Tyrus de diuersarū gentium peritia peculiarari.
Adagia & ciuitatum moribus sumpta.

Eustathius.

*Thessalus
equitatus.*

nicas valde probari, Athenienses in naualibus, Thessalos in equestri, (quippe cum ex equo primum pugnare docuerint) Lacedæmonios legibus valere, Cyrenæos in ephæctica scientia. Quod autem de Thessalo equitatu dictum est, qui conferto prælio insuperabiles erant, non prætereundum, Philippum Macedonem, qui totius Græciæ cõmunis hostis & prædo habitus est, ut Thessalos equites velut firmissimum robur, & longe optimos bello, seu phalangi adiungeret, Thessaliam propterea inuasisse, illamque incendiis & ruinis deformasse.

An sit idem deprecari quod recusare, contra quorundam grammaticorum opinionem.

CAPVT XIII.

*Law. Vallè
sis taxatus
lib. vi. ca.
iiij.*

Quid in mentem venerit nonnullis grammaticis, qui non temperantes maledictis, multa nec perpensio iudicio, nec examinato modo digesta, præcipere non ventur, non satis conicio. Nuper cum in commentarios obseruationum grammatici cuiuspiam, quos de latina dicendi norma viuens ediderat, forte incidissem, in quibus graui censura antiquissimum quenque autorem taxat, ita ipsum loquutum offendim, ut diceret A. Gellium malè sensisse, quod deprecari, abominari vel detestari esse dixit: censuitque deprecari nihil esse aliud quam dicto vel facto recusare: quasi multum discriminis foret inter abominari & recusare: idque Ouidij autoritate probare nixus fuit, de Ponto:

*Sæpe precor mortem, mortem quoque deprecor idem,
Ne mea Sarmaticum contegat ossa solum.*

In quibus versibus deprecari per recusare, intelligit: quod verbis pluribus affirmare contendit, quæ cõsulto præterimus. Sed libet interrogare, num proprio significato Latine dixerim, Scipio foedus cum Hannibale inire deprecatur, quia pacisci cum Hannibale recusat: aut, Romani cum Pyrrho pacem deprecantur, quia pacem abnegarunt. Contraque hanc verbi significationem secus ab autoribus dictam, & verbum deprecari in alio sensu accipi videmus. Titus Liuius sexto ab vrbe condita: Non præripiam, inquit, gratiam publici officij deprecandi.

Cicero prima actione in Verrem: Si libertè quæ sentio de republica dixerò, primum deprecor ne irascatur. Suetonius in Cæsare: Senatum literis deprecatus est: & veterum autoritatibus pluribus, in quibus si deprecari recusare dixeris, profectò absurdè & barbarè loqueris: hic enim deprecari idè est quod valde precari. De enim præpositio, adiecta verbo, plerunque auget, ut demirari, defraudare, deierare. Rursus quod ille autoritate Ouidij motus, voluit deprecari idem esse quod recusare, idè Liuius exploratius ostendit tertio de Macedonico bello: Athercule non ius, sed iniuriam deprecantur. Suetonius in Tiberio: Claudium, inquit, adeò violentum & contumacem, ut ne capitis quidem reus deprecari sustinuerit. Cicero in legem Agrariam: Si quid deliquero, nullæ sunt imagines quæ me à vobis deprecentur. Quibus in locis non signatè nec propriè loquetur, qui deprecari recusare dixerit. Sed verus probabilisque sensus est, tam in Ouidio, quam proximis autoribus, id esse deprecari, quod suppliciter petere, & precibus exposcere ne quid fiat quod tu vitare cupis, & contendis ne eueniat. Mortem ergo Ouidius deprecatur, non simpliciter recusans mortem, sed suppliciter exposcens ne mors cõtingat inter tot truces immanesque homines. Et ille iniuriam vel supplicium deprecatur, videlicet rogat ne inferatur iniuria, nève cõuicium fiat. Multum longèque distat deprecari à recusare: quippe deprecari est precibus rogare, & summisse obtestari ne quid fiat: recusare vero, iure & manu cõtendere, & quadam mentis vecordia minaciter magis quam precibus exposcere. Cæsar cõmentario quinto: Hedui nec deprecandi nec recusandi causa legatos ad Cæsarem mittere volebant: Cicero Thufculanarum questionum secundo: De Anaxarcho, inquit, Democritoque cogitetur, qui cum in manus Cyri Nicocretis incidisset, nullum genus supplicij deprecatus est, neque recusauit. Pluribusque patet exemplis, si cui illa persequi libeat, ex quibus sine cõtroversia liquet, deprecari id esse quod precari, sed dupliciter: vno modo, vehementi studio & enixè precari ut quid fiat, & tunc de præpositio auget, ut primis autoritatibus, quas supra memorauimus, ostensum est: altero, precibus eniti & rogare ne quid fiat seu eue-

De præpositio adiecta verbo.

Deprecari à recusare multum distat.

niat tale, quod tu nolles euenire, & futurum detestaris, sicut est proxime dictum. Et tunc de, præpositio, non augendi, sed vim potius minuendi habet. De enim adiecta verbo, duplicem significatum, licet diuersum, capit, ut plerunq; solet: plurimumque interest, in vtro accipias significatu. Quoniam modo & vtro magis cõueniat sensu, ex ipsa lectione & contextu verborum, prout obuia sunt, cuius vel mediocriter erudito facile est dinoscere.

Triplex quaesitum super nonnullis verbis iurisconsultorum subobscuris, quis sit illorum significatus, quare pecunia olim fuerint.

CAPVT XV.

Vlpiani loc^o l. nequic quã. s. nec adeo. ff. de off. procon. Concinnator litium.

Cõcinnare. Vtilitigatores.

Redemptor causarum. Quadruplator.

Interceptor alienæ litis. Alphe ni locus l.

si. & plagus. ff. ad l. Aquil.

CVM Romæ palatini fori iudicia operiremur, quidam non ex plebe homo, pollens eruditione & doctrina, ad me adit, & percõtatus est, quid sibi vellet Vlpianus de officio proconsulis, æstimãte eum qui provincie præfesset, dissimulare non debere, si quos causarum concinnatores, aut litium redemptores deprehendisset. Quis esset litium concinnator, & quis redemptor, quærebatur. Et quia facilis explicatu questio erat, leui functionis opera, respõdi, concinnatorem litium eum dici, qui nouas lites simulatis captionibus & cauillis improbis, in longum ducere molitur, cum sibi iure agere non liceret. Concinnare enim esse, rem effictis mendaciis, omnibus lenociniis perpolire, sicut is qui vnguentis delibutus, madenti coma, & capillo composito conspicitur, quos M. Cato vitilitigatores nuncupat. Græcè autem *ἄμωπ*, quasi sector litium. Redemptoremque causarum eum dici, qui lites quotidianas pecunia mercari, illasq; passionibus muneribusque pellicere conaretur, haud secus quam qui domos ædificiumq; faciendum vtendumque precio conducit: qui etiam quadruplator & interceptor alienæ litis dictus est, quos homines tanquam inciuiles, & malarum artium artifices, iureconsulti iure incellere. Iterum quæsiuit ex me, quid esset quod Alphenus legem Aquiliam interpretatus, inquit: Quod si tabernarius à prætereunte, flagello in quo dolor esset, fuis-

set

set cæsus, si illi repugnãdo oculum eruisset gladio, propter id amissum, Aquilia non teneri: quod diceretur flagellum in quo dolor esset, quærebatur. Cùmq; nonnulli falsa opinione persuasi, flagellũ quod dolorem afferat, ideo dolorem in eo esse assererent, dixi ego mendũ in hac ditione fuisse, ingenue me arbitrari, neq; iurecõsultum tam inscitè loquutum, vt in flagello dolorem esse dicat, pro eo quod flagris inflictis dolorem affert: cùm iurecõsulti non per metaphoras, nec circuitu longo, sed mūdè admodum & circuncisè loquuntur: sed pro eo quod dolor esset, scriptum fuit, dolor esset, dicendum fuisse: neq; aliter à iurecõsulto scriptum, veris patere argumentis. Dolorem enim lignum vel fustem signare, in quo ferrũ acuta cuspidè lateret, quod haud secus quam gladii vulnera ingerat, vt Varronis testimonio probatur. In eo enim latens pugio ita situs erat, vt foris minus appareret. Idq; coarguitur facili argumento, quod non erat cõsentaneum, vt si à prætereunte leui flagello tabernarius ictus foret, illi repugnando ferro decernere, & oculũ eruerè liceret, prout in quæstione est. Quippe inculpata tutela non esset, quum nõ pari, sed maiore impetu armorum iniuriam propulsaret, quod est lege vetitum. Dicendũ ergo fuit, aliquid occulti teli in flagello latuisse, quo percussus tabernarius, impune prætereuntem gladio repercutere, & illi oculum eruere valuit. Hoc dolone Tiberius Gracchum, ne oportunos iniuriæ foret, accinctũ processisse in forũ, autores tradunt, vt honestius & dissimulato telo in curiam iret. Et Claudiũ Cæsarem à duob; equestris ordinis, cum dolone & venatorio cultro prettolantibus, penè oppressum Suetonius refert. Tertio cõsultuit me, quod esset iudicium eremodiciũ, de quo apud Iustinianum sit mentio frequens, contra quod restitutionem dari leges voluerè. Cùmq; aliquorum discreparet sententia, pernici tãdem, eremodiciũ dici iudicium, quum quid reo absente in disquisitionem venit, superque iure cõtrouerso mota lite, solus actor nullo se opponente exercuit, contrãq; reum, indicta causa, lis data fuit: *ἀπὸ τῆς ἰσχυρῆς* hoc est, solitudine, eò quod solus actor nullibi reo cõparente, nec signis collatis (vt aiunt) obtinuit: contra quod rescissionem plerũq; dari leges voluerè. Demum

Doloris

l. propter amissum. s. cõt autẽ eremodiciũ. C. de iudi. Iudicium eremodiciũ apud Iustinianũ De eremodicio vide

E

Budeum in Annotatio. Et Alciat. lib. 4. de ver. signi. Apud veteres diu pecuniarum usum argenti, mem. et auri non fuisse.

cum sermo incidisset, quid emptio, quid permutatio esset, questitum fuit, quo in loco Homerus meminit Achivos non pecunia, nec ære signato, sed rudi massa æris vel ferri vinum mercari, & cum mancipiis permutare cõfuisse; cuius autoritate Vlpianus de contrahenda emptione, etiam sine pecunia fieri emptionem asseuerat. Dixi id de quo cõsulebamur, mihi in promptu non succurrere; sed tamen meminisse me, tam apud exteros quàm Romanos, æris signati argentiq; & pecuniarum longo tempore nullum vti fuisse, mercisq; non pecuniæ interuentu, nec signato ære, sed rebus cõmutare consueisse. Siquidem Armeni, Scythæ, Seres & Sarmatæ, non intercessu pecuniæ res emere, sed rerum cõmercio permutare assueuerunt. Deserta enim & vacua cultoribus loca, hominibusq; infrequentia, magis quàm vrbes incolebant. Indi quoq; illi penitissimi, & Esseni idem factitarunt: nam fuso ære utebantur, aut orichalco, (quippe cum veteres orichalcum preciosius auro ducerent) percusso verò minime. Lustrani graui sacina æris, vel frusto argenti sæpius nummi loco vti fuerunt. Lacedæmonij Lycurgi legibus omnem auri argentiq; usum amouentes, ferrum & rudem massam vasti ponderis pro pecunia habuere, sicut Byzantij ferri massam pro nummo appendebant. Massyli verò in Africa populi, pecora & animalia pecuniæ loco habuisse feruntur, cum quibus merces sæpe mercatores cõmutabant. In Britannia gens inhospita, iuxta Scyliram insulam, permutatio dare necessaria & accipere cõsueuerant. Reliqui ære aut annulis ferreis ad certum pondus delibratis. Quod apud Balæares fuit in more, ut omnem auri aut argenti materiã execrati, nullius generis nummus ad se afferri sinerent. Idem de Carmanis & Bamycatiis, qui in Tigri sunt, memoriæ proditum est, ut omnia metalli genera coementes, illa in profunda terrarum, & abditas solitudines suffodiant, ne pecuniæ commertio eneruaretur animi indoles, ingenique. Quod de Indis & Aethiopiis traditum accepimus, qui auri materiã tam vili æstimarunt, ut catenas noxiarum tantum ex illo cõflarent. Omnes deniq; gentes nationesq; apud prius seculum mercibus res inuicem cõmutare, vel coriis bouum numorum loco, aut bobus pecudibusq;, & ferreis virgis vsos comperimus, Homeri testimonio, qui

res censu & estimatione dignas, non pecunia, sed bouum & pecudum numero taxauit, cum nihil tunc impenso precio veniret. Primi igitur Lydi aureum & argenteum nummum, cum tunc nullus foret, inuenisse traditur: tamen si Aeginae argenteum primo signatum nonnulli credant. Alij apud Eleos pondera & ex argento nummos à Phædone inuentos putant. Apud Persas verò Darius ex auro monetam percussit primus. In Latio Saturnus æreum nummum percussit traditur. Romanis quoque auri argentiq; signati longo tempore nullus usus fuit. Pecudibus enim & iumentis bobusq; res permutare, fontibusq; plectere solebant: æstimabanturq; bos centusibus, quis verò decussibus. Coriis verò bouum nummos percussos à primis originibus iudicare licet, quod Numa Pompilius scorteos asses, congiarium populo dedisse fertur. Post quos Dionysius ex stano confluxit nummos. Interiecto deinde tempore, ære graui Romanos vsos comperimus, quo appenso, non numerato, debita exolvebant: quo tempore Seruius Tullius rex, primus nota pecudum æs signasse proditur, unde & pecunia dicta. Cuius rei causa in vetustissimis nummis, bouis, pecudis, aut suis signum iucustum apparet. Sed quantum à Seruio Tullio pecunia percussa, non propterea à graui ære precij nomine, quod inter licentem ementemque conuenit, exoluendo desitum est: quippe post decem viros, etiam ære graui Romanos vsos fuisse, debitaq; exoluisse, autores tradunt, quod æs graue, massa æris fuit, non percussa aut signata: appendi, non numerari solita. Sequitis mox temporibus, Seruio Cepione & Cneo Serronio consulibus, post Attilium Regulum, argenteo nummo primum figurato Romæ altera parte Ianus bifrons, altera naui prora incussa fuit: tamen quinque annis ante primum Punicum bellum argenteum nummum Romæ signatum nonnulli credant: demum post annos duos & sexaginta, aurei apud Romanos eadem nota incussifuerunt. Deinde bigæ, & quadrigæ, ac victoria: quare victoriati, bigati, & quadrigati dicti. Fertur tamen Liuus Drusus in tribunatu tertiam æris partem argento miscuisse, & signo Victoriae pariter nummum percussisse, cui Victoriano nomen. In triente autem & quadrante Romanis incussere. Per se stateres Daricos numismata habere

Aurei & argentei nummi inuentores.

Nummi ex coriis bouum.

Pecunia vnde.

Nummorum apud Romanos incussa.

Persarum stateres. Græci.

Atheniē-
ses.
Elei.
Noctua in
numismate
atheniens.
Trezenij.
Persa.
Germani.
Dardani.
Rhegini.
Cephalenes
Thasij.
Argui.
Mitylenæi
Tarentini.
Aspendij.
Locri.
Chij.
Pelopone-
sij.
Cyziceni.
Tenedij.
Corinthia-
ci.
Gergithij.

Nummi cū
Cæsarij in
scriptione.

dicuntur. Græci & Athenienses Tetracinam, & Cistophoros, ac Philippeos nummos, qui bouis imaginem lo-go tempore habuere incusam, tūc primū à Thescio in-uentos, vt ab armis ad agrorum cultum ciues auocaret, cuius formæ Eleis numisma fuit, in quo bouis imago designabatur. Præter quos fuere Olcēses & stateres Dari-ci, Philippei & Alexandrei, qui ex auro cudebantur, in quibus mulæ cum curru videbantur effictæ. Postea noctua cum Minervæ facie Athenis ineudi cepta: vnde il-lud proditum est, Gilippi seruum ephoris detulisse, mul-tas sub tectis cubare noctuas, quod Lyfandri pecuniam, quam Gilippus fuerat depeculatus, sub tecto condide-rat. Trezenij cūm Neptunum præcipuum colant, tri-dentem nummo effictū habuere. Persicus verò nummus sagittarium incussum habuit, qui Daricus etiam dictus, Germani Serram, qui Serrati. Dardani duos inculpsere gallos, Rhegini leporem & currum, Cephalenes equum, Thasij Persen, Argui inurem, Mitylenæi Sapphus im-aginem, Tarentini nummi Taran Nepruni filium, qui Del-phino vscabatur, Aspendij palæstras, Locri autem & Ozolæ hesperū stellam effinxere. Apud Chios aenea mo-neta fuit, cui nomen Homerus. Peloponesiorum numisma testudinis figuram habuit, cui Cheloni dixere nomē. Cyziceni altera parte Cybelem, altera leonem: Tenedij securim, & facies duas eadem ceruice prominentes: Cor-inthiaci, qui Poli dicebantur, Pegasum: Gergithij au-tem qui in Phrygia minore sunt, Sibyllæ imaginē, quod inde esset oriunda, hoc sempiternæ laudi fore arbitrati. Postea verò nouitio inuento, vt imagines Cæsarum cum inscriptione & titulis, nummis adscriberentur, obserua-tum est. Quare Nero Cæsar in habitu citharædi se nū-mo inculpsit: & Seuerus imperator habitu Alexandri nummos figurauit. Galenus post occisos satrapas Persarum, monetā, qua Persas captos ducebat, percuti iussit. Augustus Octauius nota fideris capricorni, sub quo in lucem editus erat, argeteum nūmum percussisse dicitur. Denique, quum apud prius seculum nullus nummorum vsus foret, iudicare licet, Homeri temporibus non pecunia, nec ære signato, sed mercibus inuicē Achivos vini, æs & ferrū, armis & mancipiis emere cōsueisse. Cum vero

hæc admonitione attentior factus, ἐν τῷ κ. τῆς ἰατρικῆς ἐπι-
πέσειν ἄρα versarer, eos versus haud multo negotio cō-
perit: qui tales sunt:

Ἰσθίον δὲ δὴν ἔσαντο κερκομόσωντις ἐχαιεῖ,
ἄλοι μὲν χαλκῶ, ἄλλοι δὲ βίβανι σιδῆρα,
ἄλλοι δὲ ῥινόσι, ἄλλοι δὲ ἀντόσι βότσιοι,
ἄλλοι δὲ ἀνδραπόδισιοι, τῆζεντο δὲ δαῖτα δάκτυλα, id est,
Vnde reportabant criniti vina Pelasgi,
Aeris quidam, alij fulgentis munere ferri,
At seruis alij, pars bobus mancipiisve
Mutabant passim, & conuiuia læta parabant.

In fi. lib.
vij. Illu-
dos.

Que porte vrbis Romana præcipue fuerint, & vnde no-
mina sumpserint, & ex quibus causis
cognomenta.

CAPVT XVI.

Vrbis Romæ sicut sæpissime pomærium prolatum fuit, ita multiplices portas pro murorum ambitu ex tractas fuisse, facile est coniectari. Nam quum à prima origine fundamenta vrbis in Palatino monte fuerint, cuius radicibus antiquissimū pomærium terminabatur, tribus portis tunc vrbis contenta erat: hæc fuerunt, Carmentalis quæ Scelerata, Pandana quæ Libera dicta est, & Mugonia quam Trigoniam à tribus angulis vocatam ferunt. Id autem pomærium quod Romulus posuit, à foro boario procedēs ad magnam Herculis aram: inde per ima montis Palatini ad aram Consi, mox ad curias veteres, & demum ad sacellum Larium, protendebatur, & cūm esset tunc Roma quadrata, ad forū Romanum procedebat. Varro autem à sylua quæ erat in area Apollinis in palatio, vsque ad supercilium scalarum Caci in Auentino, occidentem versus, & ad tugurium Faustuli, vbi casā Romuli fuit, prima vrbis fundamenta protendi asseuerat. Adiecto deinde Capitolino colle à Tito Tatito, quem Arcades Saturnium vocarunt, satis cōstat portam illic excitati castelli, Saturniam nuncupasse: quæ Pandana, eò quod semper pateret, dicta est. Cūmque infima Capitolini montis habitaculum fuerint, inde Carmentalis portæ nomen datum, quæ & Scelerata, eò quod

Tres portæ
Carmenta-
lis Panda-
na.
Mugonia.

Saturnia.
Pandana
vnde.
Carmentalis
Scelerata.

CCC. & septem Fabij inde prodeuntes, in fausto prælio ad Cremeram omnes à Veientibus oppressi, & miseranda nece cæsi fuere. Iuxta quam ædis Martis, Martæ & Bellonæ, & columna ex qua dabatur belli signum, si quando contra hostes prævalentes sumebantur arma, Ad hanc portam matronas Carmentæ nymphæ (quæ mater Euan dri fuit) annuas hostias immolare & sacrum facere produnt. Sed cum Tarquinius Priscus quadrato saxo primus, & deinde Servius Tullius pomœriũ protulissent, duosq; vrbi colles adiecissent, ita vt septem collium vrbs fieret, qui vltimus vrbs ambitum auxisse fertur, ac reliqui reges vrbes parum mœnibus validam, aggere & fossis munivissent, portarum quoq; numerum augeri consuetudinem fuit, eoque magnitudinis vrbs processit, sæpius aucto dilatòq; pomœriũ, vt IIII. & XXX. portas per omne ambitum Romæ, fuisse legamus: ipsũ quoque pomœrium Aurelianum Cæsarem tandem definisse, vt ad millia passuum XXX. mœnia protenderet: tamen Nero Ostiam tenus mœnia promouere, atq; inde fossã mare veteri vrbi statuit et inducere. Exquilinã ergo, Viminalem, Quirinalẽ portas, & Cæliomontanã, à collibus vrbs, vbi sitæ erant, vetusto nomine denominarunt: quamuis quod Quirini sacello foret proxima, Quirinalẽ dictã nonnulli ferunt, iuxta quam Veneris Erycinæ templum. Quæ quidem Viminalis aliquando Numentana dicta est: sicut Exquilinã Taurinã à capite Tauri insculpto, vocatã ferunt. Capenam verò constat affluentium aquarũ multiplices habuisse decursus. Illinc enim ad Martis ædem semita fuit, quadrato saxo, vbi & manalis lapis, qui in vrbes delatus, pluuies excitare dicebatur: sicut aqua in Lycæi Iouis fronte, si quãdo siccitate laboraretur, sacerdotis manu querno ramo agitata, coegebat uubes, largisq; que effundebat imbres. Et Athenis Terræ fuisse simulacrum Pausanias prodit, suppliciter à Ioue aquam expectantis vero euentu, cuius ara in môte Hymetto viscebatur, quem *μυθευρ*, quasi pluuium Iouem dicere. Et apud Indos in arce quam magi incolunt, dolium vidisse Apollonium tradit, quo aperto, in defectu aquarum nebula emittuntur, quæ totam Indiam imbris humectãt. Quod etiam documentum Democriti fuit, vt ad imbres exci-

Vrbs septẽ collium.

*Porta xxx
iiij. vrbs
Romæ.
Exquilinã
Viminalis.
Quirinalis
Cæliomonta
na.*

*Numentana
Taurina.
Capena.*

*Pluuia exci
titã de mo
dus.*

*Iupiter plu
uius.*

tandos, caput & collum chamæleontis, ligno roboris vræ præcepit. Ad eandem; Capenam aqua Mercurij erat magnis studiis celebrata: qua mercatores Idibus. Maiis se inspargebant & sua, vberes questus propterea facere arbitrati. Et Almonæ aquæ riuulus, cuius aqua sacerdotes furore vesano inter se digladiantes, Cybelis simulachrũ ex Pelsinunte aduectum, quotãnis abluiebant. Iuxta quã M. Marcellus secũdo Punico bello, ædem Viritutis antea vocatã, dedicauit. Mutionis verò, à Mutione qui illi aliquando præfuit, & Minutia, quia Minutij sacello erat proxima, quæ pro deo vetustas coluit. Et Salutaris ab eade Salutis. Et Rhautumena, ab auriga Rhautumeno, qui Veis cursu vicerat, quo è curru effuso, equi citatissimi cum palma in Capitolium contenderunt: portæ dictæ denominatæq; sunt. Catulariam verò dixere, quod iuxta eã ad placandam Catulæ sidus frugibus inimicum, immolarentur russæ canes. Et piacularẽ, propter ostenta & piacula quæ illic fiebant assidue, dici Pompeius memorat. Collina quoque, quæ agonensis dicta est, propter anfractus multiplices, quod partim edita, partim decliuia essent loca, nomen sortita dicitur: extra quã Veneris Erycinæ, & Quietis templa fuere, & iuxta campus cui Scelerati nomen fuit: in quo incesti damnatas, vias defedere Vestales assueuere. Romanulam verò, & Collatiam: alteram, quod ex Sabinis Romam patens via foret: alteram, quod illinc Collatiam expeditũ iter esset, denominarunt: sicut Ferentinã, quod Ferentinum ferret: & Gabiã, quod Gabios. Hanc verò Collatinã aliquãdo Pincianã dictã nonnulli volunt, quod nomen adhuc manet, à proximo palatio deductũ, vnde demolita marmora Theodoricus rex Rauennã deportauit. Fuit quoque Romula porta quam Sabini Romanulam vocauerunt, quod per eã proximus Romam aditus esset, quæ gradus ad nouã & Volupie sacellum habuit. Et Querculana, quod quercum proximã haberet. Et Randafulana, quod ære munita foret: siquidem à veteribus ærandus dicebatur. In qua caput æneum longo tempore stetit memorant, postquam Genutius Typus prætor oraculo monitus ne regno potiretur, illinc ingredi noluit, accessũ quoque denegauit. Sicut Ianualis à Iani signo ibidem affixo

*Aqua mer
curij.*

Almon.

*Mutionis.
Minutia.
Salutaris.*

*Rhautu
mena.*

*Catularia.
Piacularis.*

*Collina seu
Agonensis.
Campus sce
leratus, in
quo Vestales defodi
bantur.*

*Romula.
Gabiã.
Collatiã
seu Pin
ciana.*

*Ferentiã.
Romula
sive Roma
nula.*

*Quercula
na.*

Randafulana.

*Randus.
Ianualis.*

nomen vindicauit : quæ sub colle Viminali fuisse traditur, per quam vim aquarum ingentem magnis procellis contra Sabinos fluxisse, illòsq; violentissimis tempestatibus oppressisse memorat. Quam Romulam, Ianualem, & Mutionis non in pomerio, sed intra vrbis ambitum sitas nonnulli volunt. Nam de Trigemina & Lauernali satis constat, alteram propter trigeminorum pugnam, quam quum regnante Tullo, inter Romanos & Albanos à trigeminis pugna comissa fuit: alteram, quod ad lacum Lauernæ facilis inde via foret, nomina tulisse. Fuit enim Lauerna furfida dea, in cuius luco, vt impunita essent furta, prædam fures fortiri, & rapacissimum quæque immolare tradiderunt. Est tamen literis proditum, Latinos populos annis singulis ad Trigemina Euadro veluti deo sacrum facere: sicut matronæ apud Carmentalem, Carmentæ. Sanqualis proxima ædibus Anci regis, porta fuit non incelebris. Et altera Libitinenfis, per quã fato defuncti efferebantur, & Mugonia, à boum mugitu, qui illic frequetè erant, denominata: iuxta quam Tarquinius Priscus habitasse fertur, quæ & Trigillia dicta est: præter quas fuere Neuia, Lauicana, Metia, & Flumetana, iuxta quam fluxisse Tiberim volunt. Ex hac enim ad Petellinum lucum modica via erat. Et Triumphalis, per quam triumpho die, aurati currus, captiua præda, & pòpa triumphi procedebat. Aurelia, Vaticana, & Portuensis, quæ Septimiana nouitiam denominatione, ac Fontanilis trans Tiberim, quod haud procul inde fontium sacra, fontibus & puteis coronatis, fierent, dictæ nominatæque sunt. Sed præ ceteris vnã legimus fuisse, cui Fenestræ dedere nomen, vel quæ humilis & angusta foret: siue quod Tarquinius Prisco regnate, quum à pastoribus oppressus fuisset ex insidiis, Tanaquil inde populum alloquuta, ipsius interitum tam diu dissimulauit, donec Seruium Tullium regni successore fecit. Est quoq; illud animaduerte, quod quum mœnia civitatum sancta sint, proptereaq; illa transgredi sine piaculo fas nõ sit, certisq; præfinitis spatiis, pomerio inaugurato, fuerint consecrata: ita vt quicquid circa ea soli esset, neq; habitari, neque arari liceret: portas tamen sanctas haberi minimè decebat, quippe quum ingredi & exire, & defuncta corpora illinc efferre, alijsq;

Trigemina.

Lauernalis.

Lauerna.

Sanqualis.
Libitinenfis.

Mugonia
sen Trigillia.

Neuia.

Lauicana.

Metia.

Flumetana.

Fenestralis.

Aurelia.

Vaticana.

Portuensis.

Mœnia civitatum sancta. l. i. c. l. si. ff. de re r. diuisi. p. sancta. Inscr. co. ti.

propfana facere cuius permiffum fuerit. Apud externos vero portæ præcipua denominatione istæ feruntur: Scæa apud Troiam, in cuius superliminio Laomedontis cadauer sepulchro conditum erat: sicut murus & amnis eiusdem nominis fuere. Alexandriæ Canopica, Athenis Pyraica, & Sacra, & Charonia, per quam damoati ferebantur ad supplicium: & Dipylus omnibus patentior, atque alia Nymphades nomine. Megaris fuit Triasica, quæ Dipylon dicta. Corinthi Teneatica Thebarum portæ Homoloidæ nuncupatæ sunt: apud Sicyonios quoq; Sacra fuit, vbi Epopei viscebatur monumentum. In Argo Diampares, apud Leotinos Iracea, in Cyzico Thracia, apud Tibur Rarana: Capuæ Iouis, vbi platea Seplasia, in qua vnguentarij negociantur: Cremonæ Brixiana, Tarenti Tementida, Syraculis Meniditæ, Trogillorum, & Agradienæ: extra quas frequentia sepulchra viscebantur. Babylonæ verò licet plures celebrentur, tamen præcipuè Semiramidis: Ninorum, Chaldæorum, Belides, & Cissisæ.

Quo ritu quibusq; ceremoniis hostia apud priscos diis immolabatur, et quo modo fiebant sacra, et quid apud externos.

CAPVT XVII.

Qui mos sacrorum fuerit, quodque ritu, aut quibus exemplis hostia caderetur, & res diuina fieret, veteribus monumentis intercisè perscriptum est. Et tametsi singulis ferè diis sua sacra instituta foret, quæ transgredi aut præterire ducerent nefas: neque deos omnes eisdem sacris semper, sed alios aliis ritibus ceremoniisque placari deceret: tamen in omni sacrificio statas ceremonias & solita solennia conuenit obseruari: quas si prætereant, haud dubiè piaculum fieri, & sacra pollui putabant. Siquidem in omnibus sacris, sacerdos quum diis immolat, & rem diuinam facit, prius corporis ablutione purgatur, & à Venere abstinet, vt lautus purusque accedat: quippe ieiunij & castimonie sacra adituris miram observationem fuisse, auctores tradunt. Legimus Numam Põpiliū, quum pro frugibus faceret, esu carniū & Venere abstinuisse. Et Iulianum Cæsarem olebris leguminibusque contentum sæpe cœnasse, ob re-

Apud externos portæ.

Singulis diis sua sacra.

Sacerdos lotus & castus.

Ieiunium.

*Aegyptij.
Aque as-
persio.*

*Abij.
Anymphi.
Cybeses sa-
cerdotes.*

*Antidota
aduersus
Venerem.*

*Agessilai
sententia.
Hiero-
phanta.
Athenien-
sum.*

*Iouis pro-
pheta.
Indorum
magi.*

*Rem diui-
nam sa-
clurus.*

ligionem: atque eos qui Iſidis ſacris initiandi erant, dies decem parcere carnibus & vino: & Aegyptios feſtis quibusdam diebus ieiunia ſeruare. Aquæ verò aſperſione corporis labem tolli, & caſtimoniã præſtari putabant: præterque Myſos & Eſſenos, aliòſq; qui ob religionem animantibus abſtineat, cælibemq; vitam agunt, qui Abij & Anymphi dicti ſunt, conſtat ſacerdotes matris deũ Samia teſta ſibi virilia amputare: atq; illos qui maxima ſacra obibant, vt in caſta religione manerent, & procul à mulierum contagio vitam agerent: herbis quibusdam emasculari, & virilitatem amittere. Vtque nulla ſacroſi manerent cura, nudique & vacui religioni intenderent, cunctarum rerum dominio ſe abdicare. Quod iure pontificio cauebatur, cuius verba ſunt, Ad diuos a deũto caſtè, pietatem adhibento. Opes amouento. Qui ſecus facit, deus ipſe vindex erit. Quam caſtimoniã apud externos quoq; ſeruari meminimus: quippe in Theſmophoris matronæ Athenienſes, vt Veneris ictus cohiberent, folijs vitillium cubilia ſubſternebant: nonnulli garo ex piſcibus, qui ſquamam non habent, quòd incendia libidinum reprimere, & irritos conatus faceret, in ſacris uſi ſunt: qd Agessilaus putabat deos non minus religioſis operibus, quàm ſacrificiis caſtis delectari. Legimus quoq; Hierophantas Athenienſium, poſtquam in pontificatum eueſſi erant, vt caſtiſſimè ſanctiſſimèq; ſacrum facerent, cicuta ſorbitione caſtrari: & Aegyptios ſacerdotes, negociis omiſſis, mulieribus nunquam indulgere, carnibusque & vino abſtinere, atque gymnoſophiſtas adeò abſtinentiæ ſtudioſos, vt pomis ſolum, oriza & farina alatur. In Creta quoque Euripides teſtatur, quos vocat Iouis prophetas, nõ modò carnibus, ſed ne coctis quidem veſci: & Indorum magos, qui ad Solis ſacerdotium eueſſi erant, carnibus abſtinere, & nunquam ſub tecto eſſe, ſed lineis velari, & ſub dio vitam agere. Quinetiam obſeruatũ inuenimus, vt qui rem diuinam facturus erat, ad ſuam leuandam culpam, ſe in primis reum dicere debeat, & noxæ poenitere ac fatèri admiſſum, vultumq; ſummittere, & ad omniẽ modeſtiam fingere: deinde ipſe, aut publicus præco præcedens ſacra, Hoc age, clamat, vocèque excitet populum, ac virga turbam ſummoceat, quæ com-

mentaculum dicta eſt: ſilentiumque indicat, ne mala vox obſtrepat, neve quid triſtè auribus accipiat, & ſacris fauere, & intentos eſſe iubeat: nanque in deorum ſacrificiis taciturnitate in primis, & intentis animis opus erat: quia ſi opus facientem ſacerdos inter ſacra vidiffet, temerari & pollui putabantur religione inexpiabili. Ideo cuſtos dabatur, qui ſacra inſpiceret, & alter qui linguis fauere iuberet. Græcis autem, ad ſacrificium acceſſurus, hoc præfatur primùm, τὸς τῶδε? hoc eſt, Quis hîc? Qui verò interfunt ſacris, referunt: πολλοὶ, καὶ γαροί, quod eſt dicere, Multi, & boni. Nam polluti homicidio, aut ſanguine infecti humano, hominèſque turpiſſimarum ſordium, ſacris arcebantur: neve aras contingerent, aut ſacrificio intereſſent, lege vetabantur. Et quia à quibusdam ſacris mulieres innuptas, aut ſeruitio preſſos, vel ære coemptos, abeſſe oportebat: ideo in ſacrorum apparatu liſtor præfabatur, Hoſtis victus, Hoſtier virgo exeſto. In Chæronea verò ſacerdos locum tenens, pro ædibus Marutæ clamitat, non ſeruum ingredi, non ſeruum, non Ætolum, non Ætolam: quum his ſacrificio ad-eſſe non liceret. Apud magos, qui lentigines habent, tanquam inuiſi diis immortalibus, ab aris procul ſunt: & hi qui elati reuixerunt, quibusque viuentibus exequiæ factæ ſunt, velut prophani, à ſacris arcebantur: ſicut à ſacerdotio bis nupti. Apud Germanos, qui ſcutum amiſſent in acie, ſacris intereſſe non poterant. Et apud Aegyptios ſubulcis vniuerſis tépla interdita fuerit: & Hebræis menſtruatũ, & his qui impetiginem habent. Scythiſ quoq; qui nullum hoſtem interfeciſſet in acie, in ſolèniſ libare non poterat: reliqui initiati ad-eſſe non vetantur. Romanis verò ſi quæ ſacrificio mulieres interfunt, capita velant. Cùmque adorat qui rem diuinam facit, velato capite, ne auerſus animus à ſacris fiat, dextera ad oſculum ferre, & ſe in orbem circumagere, prout Numa inſtituit, neceſſum habet. Quòdque tibicines & citharædi, qui lyras ſeptichordes tenderet, in deorum ſacrificiis cum cātu & longis tibiis præcinat, & ne quid aliud agatur exaudiaturque, moneat: illudq; ius in æde veſcendi habeat, priſca eſt religione ſeruatu:

*Commen-
taculum.
Taciturnitas in
deorum ſa-
cris.*

*Quibus ſa-
cris a leſſe
nõ licebat.*

*Chæro-
nenſes.*

Magos.

*Germani.
Aegyptij.
Hebræi.
Scythia.*

*Mulieres
in ſacris, et
rem diuinam
faci-
entibus, ca-
pite vela-
to.*

*Tibiarum
varia spe-
cies.*

*Aegyptiis
pro tibiis
cantus in
sacris adhi-
bitus.*

*Iudæi.
Sua cuique
deorum ho-
stia.*

*Qua hostia
dij non pla-
cebantur.
Sua cuique
ara.*

*Indorum
sacra.*

*Odyf. 14.
Arabes.*

*Verbena
fauste in
sacris.*

*Ara fron-
dibus diis
sacratis or-
nata.*

*Laurus ad
aram maxi-
mam Her-
culis.*

quæ quidē tibiæ sacrorum, ex buxo: quæ verò ludis præcinebant, ex ossē aſtino aut argento fiebant: quod illæ miti sono ad rem diuinam, iſtæ ſtridenti & acuto ad prælium accenderent. Fuere enim tibiæ species plurimæ, ad vſus varios: nam Libyæ plagialon vocant, quæ ex loto fit: elymos ex buxo & lauro. Celtæ ex calamis vruntur fistula, Ægyptij ex stipula hordeacea, Scytæ & Arimaſpi ex aquilarum & vulturum oſibus: ex quibus aliquæ erant ferratæ, quæ æquales habent cauernas: aut Phrygiæ, quæ impares & inæquales. Poſt aliquot verò tēpora nē tibiæ præeinerent in ſacris, fuit lege cautum, Aegyptiis in vſu erat, nō tibiæ ſed cant⁹ adhibere in ſacris, quib⁹ ſeptē vocales deos modulata voce collaudare tibiæ & citharæ loco fuit. Iudæi in ſacris nō modo tibiæ, ſed tympanis concinunt. Vtq; ſuæ hoſtiæ diis dicatæ ſint, & ſuperis albæ, inferis verò nigræ immolentur, neque duobus diis vnā hoſtiā maſtari, quia vtri deo res diuina fieret, facile nō dignoſcerent, in omni ſacrificio vulgo ſeruatum eſt. Nanque aliena hoſtia, vel debili & mæca, quæq; reluſtatur, & ſe admoueri altarib⁹ nō ſinit, dij non placantur: fugientēq; hoſtiā, quæque altaria detrectaret, vbicunq; nanciſcerentur, maſtari oportebat, ne piaculū fieret. Et ſicut ſuæ hoſtiæ numinibus dicatæ ſunt, ita & arę fuerūt. Superis enim, à terra exaltatis aris: terreſtribus, in terra: inferis verò, ſub effoſſa terra, ſacra facere conuenit: quod apud Indos fuit diu ſeruatum, vt terreſtrib⁹ diis in cauernis, Soli verò in ſublimi ſacrum faciant. Nōnunquam ſine ara, in nudo ſolo & pauimento ſacra peregiſſe Græcos, cōpertum eſt. Eumæus apud Homerum ſuper eſcharam, victimam fecit. Arabes arulam ſuper aram conſtituunt, in illaque Soli immolare, & thus adolere ſolent. Hæc enim ad normam quadratæ ſuſurrunt: ſupérque eis ſacra facturi, ceſpitem ex gramine, ſeu verbenas apponunt. Iſtæ enim fauſtæ in omnibus ſacris habitæ, quas ex ſacro loco decerpere conuenit. Ipſasque aras ſuorum numinum fronde ornare, vt Ioui eſculo, Apollini lauro, Mineruæ olea, Veneri myrto, Herculi populo, Baccho hedera, Pani verò pino, Diti autē cupreſſo. Quæquam ad aram maximam Herculi ſacra facturi ſola lauro, neq; alia coronentur fronde Thraces & Iudæi pro

lege habēt, in omnibus ſacris hedera coronari, Cappadoces ambroſia. Apud Ægyptios hedera vitibus præfertur. Druidæ nullum ſacrum ſine roboris fronde conſiciunt. Ptolomæus heliochryſo coronauit deos. Thraces verò non ſolum coronati, ſed ſcuta & gladios hedera ornati, in ſolennibus libant. Iſtaci, ab ſinohij marini ramus virgultis cæteris præferunt. Aegyptij in Iouis pōpa, & Magi myrica, Hermionenſes hyacintho coronantur in ſacris. Parthi ex diuerſo gramine coronata agna, odores incēdunt. Ferunt Aegyptios agreſti herba manibus decerpta, adorari, & papyri flore coronari deos. Veſpaſia nō verò coronas ex cinnamomo interraſili auro ſæpe tēplis dicauit. Apud alios autē fagi cortex religioſus fuit. Non ſic Thebis & Athenis: nanque in Palladis templo haud facile quiſquam hederam inuenit. Ea verò hedera quæ fert racemos labruſcæ modo, quā ſmilacē nomināt, & arbores que nec ſeruntur, nec fructum ferunt, in fauſtæ omnibus habentur ſacris, & dānatæ religionis. apud Perſas non modò qui ſacrificat, ſed hoſtia, & qui ſacris interſunt, feſta ornātur fronde. Indis cōtrā: naq; ex his coronat⁹ ſacrificat nemo. Perſæ tamen nec deorum imagines habent, nec templa erigunt (erant enim ædium ſacrarum & ſimulacrorum euerſores) ſed in loco mundo & excelſo, cum precatione diis victimas immolant: quod à pleriq; vſurpatum inuenimus: nam Carmeli deus colebatur: cui nec templum erat, nec ſimulacrū, ſed ara tantum, & diuinus cultus. Iudæi mente ſola vnū numen colunt: ideo nulla apud eos ſimulacra, non modò templis, ſed nec vrbibus in ſunt. Germani quoque nullam humani oris ſpeciem diis, præ eorum magnitudine, dederunt, nec templa dicarunt: ſed lucos & nemora deorum nominib⁹ appellāt, illa velut ſacra templa venerati. Sacerdos autē, & qui victimam facit, pura in veſte & candida (nā color albus deo grat⁹ in primis) in textili tela, nec maioris operæ quàm menſtræ, nonnunquā in purpura & auro. Triumphales viri, & qui amplos honores geſſerant, in triūphi ornati aut in prætexa, locis manibus, & frōde coronati, ſacri & venerabiles, nudis pedib⁹, & tonſa coma ad rem diuinā accedebant: idque à Pythagora traditum Lacedæmonij obſeruarunt, qui nudis pedibus

*Thraces.
Indei.
Cappado-
ces.*

*Aegyptij.
Druidæ.
Iſtaci.*

*Hermio-
nenſes.*

Parthi.

Thebani

*& Athe-
nienſes.*

*Herba in-
fauſta in
ſacris.*

*Perſæ.
Indi.*

Iudæi.

Germani.

*Veſtis ſa-
cerdotis ſa-
crificaturi.
Triumphales
viri.*

*Lacedæmo-
nij.*

Pura & religiosa vestis.

Homicidij expiatio. Aegyptij. Hostia ornata.

Senones.

Scythæ.

Aque sacris adhibita apud diuersos.

Camilli.

adorandū sacrificandūque censuerunt, Pura autem & religiosa dicebatur vestis, qua rem diuinam facturi, festa vtuntur die. Ea quidem erat soluta omni vinculo, nullis maculis nec squalore obstita, nec funesta aut fulgurata. Quod si quis nece aliqua pollutus fuisset, bis septem vicibus inundationibusque vestes abluebat aqua, his pietatis ab imunditia emaculari arbitratus. Aegyptij verò laneas vestes non inferunt in deorum templa, nec cum his cadauera sepeliunt. Hostia si maior erat, auratis cornibus; si minor, coronata illius dei fronde, cui sacra sūt, incedebat: infusaque lanea & candida vitta circumdata, ante aras nullo vinculo ligata sistebatur: neque enim in sacris vincum quid esse poterat. Contra verò apud Senones: nam lucum sacrum venerantur: quem nisi vinculo ligatus ingredi nemo poterat: qui si forte prolapsus corruisset, attolli minimè licebat, sed per humū reptare necessum erat. In Scythia quoq; Marti sacrum sit, in quo victima primis pedibus ligata ad aram sistitur, cui laqueus in collo iniiciunt, ac baculo circumducto stragulat sine precatione & votis. Quam quidem aquam de fonte Iuturnæ, qui circa Numicium labitur: quæq; in omnibus sacris adhibetur in primis inspergebant: eam verò aquam super terram posuisse, piaculum & triste omè erat. Ideo vas lato ore, & fundo augusto, in quo hauriretur, ne stare posset in sacris adhibebant, cui cadum, alij scyphum dixere nomè. Illudq; manibus tenere oportebat. Quod quidem flaminicæ virgines sacrorū ministræ, aut Vestalium famulæ, nonnunquã pueri flaminum ministri, quos Camillos appellant patrimi & matrimi omnes coronati tenebāt manibus. Ex hac aqua ægros curari, & bonæ valetudini restitui putabant. Apud Athenienses verò aqua erat ex Callithoe fonte, magnæ religionis, in maximis sacris & sponfalitiis ceremoniis, in quibus aliam adhibere nefas habebatur. Fertur in Delij Apollinis templo præcipua aqua fuisse, sacrificantiū vsui accommodata, quam ad alios vsus hausisse, magni criminis instar erat. Græci in sacrificiis & expiationibus. Eleutheri aquam frequenter adhibent: Træzeni ex Hippocrene, Persici reges ex Choaspide quam peregre profecturi secū ferunt. Arabum reges ex Euleo, qui ortus à Medis, præcipuo nitore fluit, præ cete-

ris verò Aegyptij, tanti Nili aquam fecere, vt quæ hydria ad templū humeris ferebatur, omnes procomberent, & sublatis manibus diis gratias agerent. Feruntq; Babilonios reges ex Nilo & Istro aquas inter gazas condere assueuisse, velut hoc argumentum suæ magnitudinis ostenderent, quum per tot spatia terrarum, totque inuis regiones aduectæ fuerint. Ipse verò sacerdos lanea infusa velatus, & fronde coronatus aram manibus tenens, ad Orientem versus (quippe matutinum tempus sacrificiis idoneū aestimarunt, quum deos tunc assidere templis, & matutinis salutationibus adesse opinio foret: Magorum & Persarum exemplo, quibus in more fuit, primo semper diluculo canere diis, hymnosque & laudes dare, orientemq; Solem venerari) meditato & solenni precationis carmine verbis præcis ex annalium vetustate erutis, numina & deos præcarus, vota effundebat: quam precationem plerumq; ter geminabat. Indi verò & gymnosophistæ in meridie, & multum diei processerat, immolare diis usurparunt. Quod Mercurius in Asclepio existimauit, vt adorantes medio die conuertantur in austrum, occiduo in occasum: si verò primū oriatur Sol, in ortum. Fuitq; Apollonij Tyanæi opinio, summo diluculo cum diis versari, procedente mox die, de diis loqui oportere. Moses autè & Hebræi occidentem spectari censuerunt. Ea verò infusa ex lana alba & cocco fuit, instar fasciæ, plerumq; lata, nonnunquam tortilis & rotunda, ex qua vittæ hinc inde defluebāt. Principiūque precationis à Iano & Vestæ, quæ in omnibus sacris præcipua numina sunt, quæque in votis nuncupandis præfationem perpetuam meruere, fieri oportebat, vt per eos ad reliquos deos aditus pateat, quibus thus & merum offerebat in primis. In qua precatione obseruatur, vt Iupiter pater optimus maximus, Vulcanus, Apollo, Mercurius, omnes denique dii sacro carmine patres aduocentur. Quod in omni sacro constitutum fuit, vt cuius deo sacrificetur, necesse foret, post ipsum reliquos aduocari, vt hi volentes & propitij, votis & precationibus adsint. Antoninus verò imperator deum Heliogabalum, quem magni numinis loco habuit in præfatione sacrorum reliquis diis præponi voluit: & Domitianus Palladem velut genitricem, & se Pal-

Sacerd. sacrificantiis ceremoniæ. Tempus sacrificiis idoneum. Magi & Persæ.

Indi & gymnosophistæ.

Hebræi. Infusa sacerdotis.

Precatio.

Constitutum in omni sacro.

*Melissa
nymphæ.*

*Sua cuique
deorum car-
mina et pre-
cationes.
Quid pre-
candi à diis*

*Precantes
aram tene-
bant.*

*Precibus
peractis.*

ladis filium per sacrificulos in primis iussit aduocari. In Peloponeso autè Melissa nymphæ, quæ vsum mellis genibus dedit, in omni prefatione sacrorû, principium precatonis fecit. Quam quidem præcationem, plerunq; ter repetebant, sicut libationem. Diis deinde & votis ritè nuncupatis, eundè Ianum in fine precatonis denuo aduocare necessum erat, vt is deus precatonis caput & finem faceret. Sine precatone autem victimas cædere, aut deos ritè consuli, fas non putarunt. Itaque sua carmina suæque precatones singulis diis institutæ sunt, quas plerunq; ne quid præposterè dicatur, aliquis ex scripto præire, & ad verbû referre solebat. Fertur tamè Pyrrhæ Epirota vbi immolabat, nullas effundere precatones solit⁹, nisi quòd sanitatè & bene valere precabatur à diis. Apud Indos hi qui Pedalij vocantur, inter vota precèsque solam iustitiam petere in vsu habent, quasi hoc munere deûm amplissimum esset mortalibus datum. Socrates in Phædro, vt pulcher intus fiat, vtque bona animi & corporis bene haberent, & vt dentur optima, precari docuit Apollonius Tyancus à diis poscebat, vt bonos cognosceret, malos vitaret. Interdû pauca habere, & nullius iudigere, precatio fuit: quam quidè precatonè nûc sacra præcedere, nunc subsequi, plerunq; finem claudere, nonnulli volunt. Manibûsque precantem aram tenere oportebat: quia nisi teneretur ara, solas preces non litare perspectû est. Pellex tamen, Numæ legibus aram tangere vetabatur, quam si tetigisset, agnum solutis crinibus cædere cogebatur. Precibûsque peractis, & ritè deprecato numine, qui rem diuinam facit, se ad dexteram voluere & circûvertere, manûmq; priore digito in erectû pollicem residente, ori admouere, deinde sedere vetusto more debet, velut diis ratas preces habentibus. Galli verò se ad læuam vertere religiosius putarunt. Græci post effusas preces, manus osculantur. Id quod Romani factitarunt, qui prætereuntes phanum aliquod manum labris admouent, tanquã deos venerarentur & timerent, ratasque preces significarent. Frugèsq; in caput victimæ, aut molam ex farre molito & sale, deinde nouum vinum aut costû, & masula thura inter cornua fundebat, masulam esse hostiam vocè significans: quod quidè ad victimarû proba-

probationè proficere credebant, vt si non obstupissent; sacrificio probarètur idoneæ. Græci autem non fruges, sed hordeû sale cõspersum, aris inspergebant. Ad Teresi sepulchrum Megaris, dum sacrum fit, calculis pro hordeo vtuntur. Dianæ verò propylææ mulieres Eleusinæ, nullâ nisi ex hordeo ibi nato molam conficere possunt: proditûq; memoriæ est, Iliacis tẽporibus, veteres nõ thure, nec costio, sed cedri & cicri fumo deos adoleuisse, atq; Sabæos quum omnia odorû generâ diis accumulèret, de myrrhâ tamen nihil impartiri, quasi numinib⁹ subratos, quòd solam myrrham ex omnibus odoribus apud se gigni non fuisset. Siue mola enim salsa nullum diis sacrificium ratum fieri putabant, in ea efficaciorẽ vim placandis numinibus & commouendâ diuinitatis esse opinati. Vinum verò antequam funderet sacerdos, propinabat prius simpulo aut simpunio ligneo, vel fictili admodum paruo, quod in sacrificiali apparatu erat cyatho haud dissimile: illudque secundû libationem astantibus circumferebat, vt pariter libarent. Tum setas inter cornua victimæ manu excerptas, tanquam prima libamina, in ignè mittere, obliquûmque cultrum à fronte ad caudam victimæ ducere, & se ad orientem vertere debebat, quod in sacrificio habebatur: primum siquidem prima sacrificij pars erat, libare diis: secunda, immolare: tertia, reddere quarta litare: facibûsque adhibitis ex tedæ ligno, vt iam quocunq; sacro fieri mos erat, quas nisi mares ferre alius nemo poterat, & igne accèso super aras (neque enim sine igne vllum sacrificium fieri licebat, quum etiam sabbatis lucernas accendere diis prisco more seruatum sit) accinctos ministros, qui sacrificanti præstò aderant, victimam immolare iubebat, qui victimarij seu cultrarij, à nonnullis papæ & agones dicti sunt: qui illam supra verticem, plerunq; infra iugulum feriebant. Indi verò victimam non iugulare, sed præcluso spiritu necare assue- rant, ne quid deperiret, nève quid mancum deo offerretur. Græcis autè moris erat, si cœlestibus diis victimam facerent, sic hostiæ caput statuere, vt celsû spectaret: si verò inferis, vt terrâ despiceret. Quibus quidè ministris, nisi iussi essent, mactare non licebat. Ideo succincti nutû impèriûmq; expectantes. Agon dicebant. Interim cæsa vi-

*Nullum
sacrû abs-
que mola
salsa.
Propinatio
in sacris.
Cæremonia
in victimis
litandis.
Sacrificij
partes quæ
tuor.*

*Nullum sa-
crum absq;
igne.
Victimarij
Cultrarij.
Pape.
Agones.
Indi nõ iu-
gulabant
victimam.
Græci.*

Etima, alij vasa vt cruorem exciperēt, cadenti hostiē sup-
ponebāt, alij decoriabāt. Mox aruspex, flamē, aut sacer-
dos cultro ferreo viscera & iecinora rimabatur, in illis-
que deos consulebat, & an perlitatū foret, explorabat at-
tēte. Apud Galatas verō nō aruspex, sed philosoph⁹ ad-
rat, sine quo sacrum diis nullum exhiberi poterat. Is au-
tē culter ferreus erat & oblongus, manubrio eburno, cla-
uis aeneis, ære Cyprio, & capulo argenteo ornat⁹: nanq;
manu viscera tangere non decebat, nequa offensa, pollu-
tis sacris, cōtrahetur. Apud Delphos fuit vsurparum, vt
cultro quo diis immolabant, de nocentibus supplicium
fumerent. Persæ & Cappadoces nō gladio, sed stipite ma-
tābant hostias. Romani etiam malleo, apud Homerum
querno trūco. Quibus inspectis, ex omni viscere & mem-
bro primitias, partēque defectas farina farris inuoluere
& in calathis sacrificanti offerre debebat. Tunc hostia
perfecta dicebatur, quas sacerdos aris imponens, foculo
accenso comburebat. Hoc enim in omni sacrificio ser-
uatū est, vt de singulis oblati, aut deo immolatis, parti-
culas tanquā libamina, vt holocaustum fiat, in ignē mit-
terēt. Aegyptij sacerdotes, immolata victima, caput ab-
scindunt: illūdq; diris carminib⁹ execrati, in flumē deit-
ciunt, cum precatione solenni, vt si quid aduersi casurū
foret, in caput illud redūdaret. Apud Græcos ex cæsa vi-
ctima, nonnūquā capite & ventre excepto, cætera dabā-
tur diis, linguæ verō præconib⁹. Hūc verō ignē ex olea,
lauro, vel quercu crassioris corticis, aut cui⁹ caudex cau⁹
fungosūsq; foret, accendere, vel numinibus adolere ne-
fas erat. Hęc enim ligna tanquā dira malūq; ominis, dete-
stati sunt: quem ignem subdita face accendebant, eūmq;
partim ex fumo, quas vertigines faceret, quātūmq; se at-
tolleret, partim ex flāma, si lucidior aut obtusior, & qua
specie foret, multi obseruarunt, qui capnomantes dicit.
Si autem mortuo carbone sacrificetur signum neglectæ
religionis fore & perniciosum, nemō dubitauit. Persis li-
gna arida, dempto cortice, sacrificio apponere, desuper-
que oleum fundere, & aruinā pingue, ignēque appo-
situm non flatu, sed ventulo excitare in vsu fuit. Solique,
velut deorum maximo, quum virgultorum falcēs appo-
nunt, & incendium suscitant, his verbis proloqui, † Ede

Galatae.
Cultor sa-
cristij.

Delp hi.
Persæ.
Cappado-
ces.
Romani.

Seruatum
in omni sa-
cristio.
Aegyptij.

Græci.
Ignis sa-
cristiorum
ex quo stru-
ctus.

Capnoman-
tes.
Persæ.

† *Ecce.*

ignis domine. Apud Siculos in colle Vulcanio, iuxta Pe-
trensium stagnum, dum sacrum fit, farmetorum faeces su-
per aras sua spōte ignem concipere & nullo flate halitu
incendium fieri fabulantur: Sicut de Seleuco traditur,
qui cum Ioui in Pella victimam faceret, ligna aris impo-
sita vltro arserunt. Et de Egnatia nympha in Appulis,
in cuius ara lignis extructis ignē sua sponte excitari opi-
nio erat. Tradunt magos apud Persas, dum sacrū fit, car-
nes super myrto & lauro appositas subtilibus virgis adu-
rere. Atque Eretrienſes mulieres in Cerealius obserua-
re, vt cæsa victima, carnibus non igne coctis, sed sole tor-
ridis vescātur. Et apud Scythas sacrum fieri Marti, vbi
victimarū carnes ipsarum osibus adurūtur. Lusitani verō
ignitis lapidibus sacrificales carnes coquunt. Iosides,
licet ex omni ligno incendant aras, spinas tamē aspara-
gi aut stramina in sacrificiis cremare, nefas habent. Mox
sarra visceribus spargens, probata libatāque exta lanci-
b⁹ imposita, aræ superponebat: visceraq; detractis extis,
flammis & foculo, mittebat desuper thus & costum. Ea
quidem viscera licet nunquam abluta, elixa per se fie-
bant: vinūque aris postea fundebat, & tūc porrici hostia
dicebatur. Persæ verō ex immolata victima nihil diis ad-
dolent, sola anima deos cōtentos esse rati. Lusitani quo-
que ex hostia immolata nihil concidunt, sed exta perspi-
ciunt, & diuinant. Thisetæ in Asia, & Argini, ossa victi-
mę tantū in ignē mittunt, & deflagrāt: ipsi autē vescūtur
carnibus. Apud Aegyptios inualuit mos, vt immolata vi-
ctima, dum sacrificiū ardet, omnes se diuerberent, & fla-
gris afficiant. Quare verbum Xenophanis phisici prodit-
or nō inueniūt, qui cūm Aegyptios sese conuerberātes
& lugētes in sacris vidisset, admonuit, vt si deos esse cre-
derēt, quibus sacra ministrabāt, ne lugerēt: si verō homi-
nes, ne sacrificarent. Quod serē à Lacedæmoniis vsurpa-
tū fuit, vt in adolescentes ephebos circa aras flagris de-
seuiāt. Ex reliquis verō hostiē mēbris cœnā apparabāt,
quib⁹ qui sacris interfuere, vesci licebat. Græci verō sa-
tis habent memora hostiæ in duo frusta cōcisa igni subii-
cere, vt ex his holocaustū fieret, viscerib⁹sq; super pru-
nas asis, pro ieraculo, mox carnib⁹ verō decoctis, discū-
bentes vesci. Quibus ex legis præscripto portiunculā ad

Siculi.

Egnatia
nympha.
Magi.

Eretrieses.

Scythæ.
Lusitani.
Iosides.

Porricere
hostiam.

Persæ.
Lusitani.
Thisetæ &
Argini.
Aegyptij.

Xenophan-
nū dictum.

Adolescē-
tes in sacris
Lacedæmo-
nium flab-
gellati.
Græci.

domesticos afferre, & amicis partes victimarum impartere licebat: extraneos autem ad sacra adhibere, fas non erat. Apud Lacedæmonios autem in publica visceratione primi reges erant, quibus duplum quàm cæteris dabatur, privilegioq; honoris præter libamina, immolatorum quoque animalium coria debebantur, hordeaceaq; pulvis, libaque & farræ, ac fructuum primitias non auro vel argento, sed fictili vasa & catino, aut simpulo, vel ligneo scypho, qui necarie absumeretur, pice oblitus erat, aut gurto fagino, sicut Marius Curius, diis prolibare soliti sunt, vetustissimam religionem, qua in deorum sacrificiis stultilibus utebantur, designantes, qui pietate, religione & iustis precibus, non censu, deos placari putabant. Quippe tunc maxime dii propitij esse crediti sunt, cum fictiles erant. Hostiaque immolata, & mysteriis peractis, qui feris intererant, visco & farre apposito, cum rotundis paniceis, quas in honore deorum adhibebant, stantes vesciebantur. Siquidem in ædibus deorum & epulari simul, & sacrum fieri servatum est: nam mensæ in sacris edibus ararum vicem præbebant. Quibus quidem extis & carinibus sacrificabilibus, nisi ritè sacrificio perfecto, vesci non licebat. Delphis verò assuetum est, ut immolantes victimam, exclusis cæteris vescantur: ad quam extraneos admittere, nefas erat. Contrà in sacris Hecatæ, in quibus qui sacrum fecit, de sacrificio vesci non permittitur. Quæ quidem exta veru assa apponebatur semper, cum heroicis temporibus non vesceretur elixis. Arietis tamen non veru cocta, sed elixa in olla apponunt: aliter ritu præpostero sacrum fieret. Interq; vescendum laudes diis canere assuerant his, quibus sacrum ferret: pedibusque circum aras psallere ad numerum carminumq; & hymnos canere, ac cymbala pulsantes, choros agitare. Fuitq; observatum, ut sacrificantes aras circumcurrerent, cursum auspiciati à læva dextrorsum, quod religiosius putarunt, mox à dextra lævorsum. Cumq; hymnorum plures species forent, quibus psallebant diis, hi tamen fuerunt in usu frequentes: Hymnos Dianæ, Apollini pæan & Profodia, Dionysio dithyrambus, Cereri iulus, Veneri eroticus, id est, amatorij, præter quos fuerunt, profodion, hyporchema, & stasimon. Quod ideo inuentum est, nequa pars corporis religione vacaret,

Lacedæmonij.

Mensa pro aris.
Delphi.

Hecatæ sacra.

Laudes deorum inter vescendum

Hymnorum genera.
Vide L. Grego. de poetica dia. to. I. f. 100.
101.

quasi penitus sacro numine afflata, quodam furore capti forent. Memphitæ verò in Osiridis templo dum sacrificant, præter aliorum morem, ne canere tibias, nec psallere soliti sunt. Et Græcorum plerique cum nulla numinis assatione sacrificia perficiunt, sed animo remisso absque tibia vel cantu. Contrà apud Indos, quibus nulla fuit numinis consalutatio, vel sacrificium, nisi adhibita saltatio foret. In Delo quoque absque saltatione vel musica, sacrum nullum fiebat. Fertur Antoninus Cæsar quum deo Hellogabalo sacrum faceret mulieres Phœnissas, quæ in urbem cursitarent, cymbalaq; & organa musica circum aras psallerent, adhibuisse: & Cybelis sacerdos cum tintu cymbalorum & sonitu tympanorum sacrum facere. Apud Curetas quoque nullum fit sacrum sine strepitu & fragore, tympanis una tubisq; pulsantibus. Re igitur divina & cæremoniis concelebratis, sacerdos tunc, I L I C E T, succlamabat: qua voce illos qui inter fuerant, missos faciebat. Apud Græcos verò sanctus mysterio sacerdos sic renunciat, *ἀεὶς ἔφιος* quasi populum missum faceret. Siqua tamè mysteria in sacris instaurata forent, initiati manebant, prophanos autem foras exigebant, namque hoc erat usu frequens, ut omnia mysteria secreto sint, summaque in his silentij fides habeatur, sicut in Samothraciis & Eleusinis. Illud utique in sacrificiis servatum nequaquam præterierim; ut mola salsa & farre non modò frons victimæ, sed foci cultri que aspergantur una: quòdque immolata victima, si non litassent, hostias denudò augeri iterum ac sæpius & maioribus hostiis sacrum instaurari debebat, donec inuenta pace deum, & propitiato numine, ritè perlitatum æstimarent.

Quæ militibus operam in bello nauantibus, militaria dona ab imperatoribus olim dari solita fuerint.

CAPVT XVIII.

Præcis temporibus militaria dona, quæ militibus fortem operam nauantibus in bello, à ducibus dabantur, hemina vel quartarij farris fuere, (unde adorea, laus bellica dicta) binaque iugera, aut tantum agri quantum vno die circummarassent, amplissimis dona putauere. Precia enim militiæ, hæc habita sunt maxima, ut post exhaustos labores, milites emeritis stipendiariis, sanguine &

Græci.

Indi.

Delij.

Curetes.

Ilicet.

Prophanis à mysteriis exacti.

Militaria dona.
Adorea.

fudore partis agris donarentur: hos enim latissimos fructus, velut opimam prædam, laborum periculorumque accipiebant: quippe perniciosum ciuem putabant, cui bina aut septē iugera non essent satis. Præter quæ, vt ad decora militiæ magis incenderēt animos, quôque honoratior testatiōque eorum virtus foret, mercede proposita, obsidionalē, ciuicam muralem, naualem, castrensem, & aureas coronas, amplissimæque alia honoris genera inuenere, quibus donabantur, qui vrbes, castra, aut exercitus obsidione liberassent, ciuemve seruassent, vel primi obsesse vrbs muros subiissent. Prim^o enim Au. Posthumius dictator ad lacum Regillum castris expugnatis, magni muneris loco auream coronā dedisse fertur. Mox sequuti duces militibus, vt essent te & fortuna auctiores, alias largiti fuere, quas quidem frequenti prætorio egregiis laudibus cumulatis, cum præfatione virtutum militibus tradebant. Apud Græcos, duces in vnū coeuntes, in concilio agitant, & sententiis decernunt, quem primum, quem secundum, qui depulsa hostium copias longius egerit, & quo præmio aut honore dignus sit, diiudicant: idque apud deorum aras in Isthmo, in clyto Neptuni templo, sumpto ab ara suffragio, & vt erant sententiæ, sic agro & vacatione donare, ac pro merito præmia largiri solebant. Apud Indos verò nullo militari dono aut hostili præda donabatur miles, nisi qui hostis caput retulisset in castra. Sed præ cæteris corona ciuica maximi fuit ornat^o, cui cedunt aureæ murales, castrenses, atque rostratæ: erantque proprium ius ciuicæ, vt illa donatus, perpetuò eam gestare liceret, & ludos ineunti, à populo & senatu vniuerso assurgeretur, ius spectandi inter senatores munerum vacatio sibi, patrique & auo paterno. Præcipua verò obsidionalis, tanquam virtutis præferens spectatissimum insigne, æstimatione immensa, longè præcellere credita est: hæc enim ex illo fiebat gramine, vbi ciues obsidione essent liberati: qua nulla nobilior publica militari lege diffinitur: quippe cæteras, imperatores aut duces singulis militibus tradunt: graminea verò, velut multò maximum decus præferens, nisi ab vniuerso exercitu, seruatori suo concedi minimè poterat. Ciuica ex querna fronde sit: muralis in pinnarum simi-

Perniciosus ciuis.

Corona militibus dari solita.

A. Posthumius prim^o coronam dedit.

Græci.

Indi.

Ciuica corona cui datur.

Obsidionalis.

Ciuica ex quo.

litudinem, naualis instar nauium rostri: quæ verò castris, velut effictio vallo figurabatur. Hac obsidionali Quincinatus à Minutio & toto exercitu, quòd illius opera obsidione liberati fuerant, primus donatus fertur. Et deinde M. Valerius consul contra Samnites, P. Decium tribunum militum, quòd eius cõsilio & ministerio exercitus ex saltu angusto & arctissimis faucibus euaserat, præter gramineam, qua ab vniuerso exercitu & suo præsidio donatus fuit, etiam aurea corona & centum bobus, eximioque vno albo opimo auratis cornibus, donauit. Eademque obsidionalis Fabio Maximo imperatori, quòd cunctando rempub. & ciues seruasset, à toto exercitu, senatūque & populo, communi conspiratione & consensu tributa est. Et bello Cimbrico, Cn. Teio Atinati, quòd cunctantem primipilum interfecerat, ipsèque arrepto vexillo, per castra hostium eruperat, exercitūque incolumen eduxerat, præter gramineam, vt pretextatus ad tibicinem immolaret foculo accenso, cõcessum fuit. Contigitque idem honos semel L. Sicinio Dentato, & M. Calpurnio tribuno, quæ M. Attilium Regulū, primo Punico bello in Sicilia cum exercitu, hostiū excidio liberasset. Deinde Scipio Aemilianus bello Aphricano, mox Sylla bello Marfico, demū Iulius Cæsar in expugnatione Mytlenarū, & Augustus, obsidionali & ciuica donati fuerunt. Ea enim ciuica, singularis salutis signū erat: obsidionalis verò, vniuersorū. Rostratam verò accepit primus M. Varro bello piratico, donante Cn. Põpeio: & deinde Agrippa, bello Siculo ab Augusto, quæ in conflictu naualis pugnæ, in naues hostiū insiliissent primi. Corniculatæ, & aureas coronas, phalerasque, argenteas, & aureos torques, tū armillas, adde vexilla cærulea, honoris causa ob nauatum insigniter in bello operā, & ob multa rei militaris facinora, militibus quàm sæpissimè ab imperatoribus dari adnotatū est. Sed auxiliares & externi, aureis: Romani argenteis torquibus donabantur. Cõtrā verò armillas non externis, sed ciuib^o tradebāt. Augustus tamen Octavianus facilius phaleras & torques, & quicquid auro cõstaret, quàm murales, castrenses, aut ciuicas coronas munera dedit. C. autē Caligula noui generis coronas, Solis & Lunæ ac Siderū specie cõmentus fuit. Scipio verò Aemilia-

Muralis.
Naualis.
Castrensis.
Obsidionalis qui primus adept^o

Rostratam quis primū accepit.

Alia dona militaria.

Noui generis corona à Caligula ex cogitata.

mus regum & sociorum munera oblata pro tribunali recipiens, in publicas tabulas per questorem referri iussa, postmodum fortibus viris pro meritis tradebat. Præterq; aureos torques, etiam duplicem annonam, interdum militiæ vacationem, & immunitatem ob virtutis præmium, nonnunquam duplex stipendiū imperatores largiti sunt; ærâque multiplicia, sagaq; & tunica singulis militibus, qui rebus fortiter gestis interfuere, plerunque ius civitatis ex lege Calphurnia: vel senatoria fungi dignitate inter patres aut diebus solennibus coronatum incedere, velut præmia victoriæ haudquaquam spernenda munera fuere. Neque dubium, illos quorum opera insignis in bello stetit, perditæq; & afflictæ res restitutæ essent, pluries donis muneribûque honestari. C. Sicius Dentatus, clarus vir ingenio factisque ob egregia facinora militaria, præter octo aureas coronas, obfisionali vna, muralibus tribus, civiciis quatuor, torquibus tribus & octoginta, hastis puris duodeviginti, armillis plus centum sexaginta donatus fuit. Habeturq; inter exempla, hunc Sicius militariibus donis, omnium honores & virtutis præmia anteisse. Hæ quidē hastæ, quod nullo ferro munitæ forent, puræ dictæ sunt, quibus donabantur plerique milites, qui tunc primum militare facinus in bello admisisse. Cui proximus fuit Mælius Capitolinus, qui vix decimo & septimo ætatis anno bina ex hostibus spolia tulit, primûsq; murali corona donatus, civicas sex, militaria dona sex & viginti meruit ob virtutem. Probo quoque, qui postea in imperio assumptus fuit, quum bello Sarmatico iam tribunus multa fortiter fecisset, hastis puris quatuor, coronis vallaribus duabus, corona civica vna, vexillis puris quatuor, armillis aureis duabus, torque vno, & patera sacrificali aurea quinque libris, vna pro conatione donatus fuisse memoratur. Quinetiâ illud perspectum est, in annonæ caritate, & rebus angustissimis, militem ob rei militaris singularem scientiam, collato frumento & pecore donari. Manipulûq; hastatorû ob insignem operam corniculis armillisq; argenteis, Sp. que Nautium à Papyrio cõsule bello contra Samnites, etiam coronis aureis donatum. Præterq; aureas pateras, sellasque curules eburneas, & Scipionē eburneum, hastę quo-

*Alia dona.**C. Sicius Dentatus optimè donatus.**Hastæ puræ que dantur.**Murali corona, quæ primū donatus.**Alia dona.*

que, tunica palmata & picta, atq; in bello navali vexilla cærulea, nonnunquam altioris dignitatis gradus aut militaris ordinis prærogativa, militibus qui strenuam operam navarunt, munera tributa fuere. Sumis verò ducibus triumphalis statua, aut cõsularia ornamenta. In quo animadvertum est, populum Atheniensem perraro virtutis præmium aliquibus statuas dedisse, in quibus illorum nomina inscriberent, ut populi hoc videretur beneficium, non illorum, qui id meruissent. Nemôq; qui præclarum aliquid gesserat facinus, prout cuiusq; meritum virtutisque fuit, militaribus donis indonatus abiisse fertur, adeo ut Quintius prætor, devictis Hispanis, equites novo genere honoris, catellis & fistulis donavit. Proditum tamen est, Fulvio Nobiliori à Catone obiectum, quod leuissimis de causis, utpote quod puteum strenue effoderat, aut vallum curarant, coronis milites donasset. Cæsari quoq; Augusto multiplicia hæc munera largienti, obiectum à militibus fuit, puerilia hæc deliramenta esse. Nanq; exercitui pecunia & agris, non his honoribus opus erat. Legibus verò Solonis apud Athenienses cauebatur, ut præter ea dona que militibus duces impartiti fuerant, illorū filij qui bello occubissent, publice alerentur, & bonis disciplinis instruerentur. Quod Pisistratus causasse dicitur, ut filij parentum, quorū virtus insignis in bello fuerat, dona acciperent. Frequens tamen illis munus erat, corona ex auro, nonnunquam tæniis & vittis caput ornare, aut publica sepultura in Ceramico: nanq; intra mœnia sepelire non licebat, nisi qui ob singularem excellentiam, præcipuum hoc donū meruissent. Legimus Syracusanū Dionem, parta victoria, militibus aurea, & Themistoclem, quæ Græciam liberasset à Lacedæmoniis, corona oleagina, & curru eximio donatos, laudatōsq; magnificè: ac Milciadem ob pugnam Marathoniam, in qua ultra centū millia Persarum vna acie vicit, ab Atheniensibus consequutū, ut in Pœcile porticu, sua imago in prætorū numero exculperetur inter primores. Agamemnon verò, Homeri testimonio, Aiace, quod cum Hectore pugnasset, bouis immolati tergo, & cornibus: Achillem verò, præter septem tripodas, & viginti lebetes decemq; auri talenta, equorū duodecim, & septem Lesbidū scæminarum munere donavit.

*Dona summorum ducum.**Athenienses.**Nemo bene meritus de re. in Rom. exercitu indonatus.**Solonis lex de filiis quorum parentes in bello perierant.**Ceramicus.**Oleagina.**Pœcile.**Iliados. 7.**Iliad. 19.*

*Scytha.**Romanorū
vſus de his
quorum pa-
rentes cēci-
diſſēt bello.
Dona con-
federatorū
Ceramicus
extra Athe-
nas.**Ceramicus
alter in vr-
be-
Caſaliniū.
Celoſta.
Sūmenium
Sphiniſta.
Caſalu-
des.
Leaſtria.
Caſorides.
Caſorita.
Lupe.
Alia dona
militaria.*

Plataëſibus ob nauatā inſigniter operam in bello Perſico, munus octoginta talenta largitus fuit. Scythiſ vero mos erat, hiſ qui hoſtem ſuperaffent, ſemel annis ſingulis cratere regio vinū bibere, quod victoribus circūferrebat: qui verō plurib⁹ cæſis victor fuiſſet, daobus calicibus potare. Romanis verō traditur vſus, vt quorū parētes reipub. cauſa occubiſſent, liberi præmia ferret, quæ illiſ deberētur. Si tamen regib⁹ fœderatis, aut ſociiſ mit-tenda dona forent, ſcipio eburneus, toga picta, & palma ta tunica cū ſella curuli, frequētia fuere. Erat autem Ceramicus extra Athenas locus, in quo deorū hominūq; excellentium ſimulacra & ſtatuas, publico decreto erigere, atq; eos qui pro patria occubiſſent ſepelire, illiſq; erectiſ tumuliſ, inſcriptioneſ & elogiā, decretāq; ac titulos apponere aſſuerāt, inter quas Chryſippi imago porrecta manu viſebatur, aliorūq; philoſophorū, diuerſo geſtu & modo. Singuliſ enim ſepulchriſ ſingulæ columnæ affigebantur, cum inſcriptionibuſ & tituliſ, quot ob egregia quiſq; facinora meruiſſet, ibique velut monumentiſ & trophæiſ celebrata illorū memoria fuit. Alter verō Ceramicus intra urbem locus erat Atheniſ, diuerforium ſcortorū, cui nomen Caſaluo: ſicut Græciſ Celoſta, & Romę Sūmenium, vbi proſtabant meretriculæ, quæ pluribuſ notatę nominibuſ fuere: nam & Sphinctæ, Caſaluadeſ, Leaſtria, Caſorideſ, & Caſoritę dicteſ apud Latinoſ lupæ. Poſtea ſequuti Cæſareſ, centurioneſ legatōſq; legionum pro magniſ officiiſ in répub. conſularibuſ ornamentiſ, aut equo publico, nonnunquam triumphali ſtatua donauere. Quod à Macedoniſ⁹ antea fuit uſurpatum: nanque Alexander Macedo centum viginti equiteſ, qui in campis Adraſtæiſ ceciderāt, propter multa belli decora, equeſtribuſ ſtatuſ donauit: illorūque ſilioſ patrum ſtipediā ferre iuſſit. Illud tamen haud indignum eſt quod annotetur, quod viri triumphaleſ, qui triumphalia ornamenta meruiſſent, præcipuo honoris priuilegio, eadem ipſiſ dona aliſiſ fortiter dimicātibuſ lege militari impartiri poterant: quodque vigente hoſte & niſi debellato, dona militaria duceſ largiri non ſolebant. Et licet militeſ in caſtriſ perexiguo ad veſcendum argento vterētur, militarique diſciplina horriduſ mileſ,

non celatuſ auro & argento, ſed ferro & animiſ deberet eſſe munituſ: tamen eiuſmodi dona, quibuſ virtutiſ gratia mileſ donabatur, veluti inuitamenta virtutum, per mulcendiſ militum animiſ rati fuere, itaq; animoſ ad reſ magnas acuebant, vt hiſ honoribuſ aucti & confirmati, quiſque ſuum decuſ faceret, deſtinarentque animiſ vincere aut mori, mortēq; potiuſ quā ignominioſam ſeruitutem præoptarent, vitam denique & quæcunq; pericula nihili penderent.

*Ornamen-
ta virtutiſ
militariſ ſe-
rebant in
caſtriſ.**Deuſioneſ demonum malorum à multiſ expertaſ fuiſſe,
qui diuerſiſ imaginibuſ homineſ deluſere.*

CAPVT XIX.

NON eſt proſectō famuloſum, quod apud ſanctoſ viroſ autoreſ memorant, vt cū tetriſ ſpiritibuſ, quos dæmoneſ vocant, congreſſum habuerint, illōſq; diuerſiſ imaginibuſ, ac multiplici ſpecie propè deluſerint: ſiquidem noſtra quoque memoria id eueniſſe compertum eſt. Nuper amicuſ meuſ ſummuſ, ingenio & fide ſingulari, rem dictū admirabilem, hæc prodeſſe nobiſ, ſibi eueniſſe enarrauit: quod quum credi vix poſſet, illam multorum teſtimonio comprobauit: ſe quum apud coniunctiſſimū & ſibi familiarem Neapoli diuerteret, & noctiſ ſilentio clamantiſ de via, & opem implorantiſ vocē hominiſ audiſſet, quum accenſo lumine accuriſſet, vt quid rei eſſet inquireret, ibi dæmonem, & dirum quoddā numen, tetra & horribili ſpecie cōſpexiſſe, qui iuuenem quempiam clamantem, & reluctātem, in via infeſtiſ manibuſ inuadere quærebat. quo conſpecto, quum miſer ille ad ipſum quem propè videbat accuriſſet, & ne apprehenderetur, quāto poterat nixu ipſiuſ veſtem & manum apprehendiſſet, ſe, diuino ſæpiuſ aduocato numine, quū multum diūque fruſtra fuiſſet reluctatuſ, vix tādē dæmonem abegiſſe: quo demum abactō, quum iuuenem animo conſternatum in domum recepiſſet, nūquam quod ſe dimitteret, aut pallium relaxaret, efficere quiſſet: tantaque eum torpedo inuaſit, vt mente euicta, ſui compoſ non eſſet, quum ſibi proſcuſ repræſentari & ante oculoſ obſeruari illa ſpecieſ videretur. Tandem ad ſe reddituſ,

rem quo pacto se habuerat, enarrauit. Constat enim, prauis illis moribus & inciuilibus cum dei contemp-
 diu vixisse, in parentésq; tunc iurgatum, contumelias &
 intoleranda probra dixisse, deuotionibus execrationibusq;
 que diris ab his agitatú abuisse. Sed ne cui hæc vana vel
 ficta sermonibus videátur, autor est Thomas monachus,
 homo minimè malus, cuius ego fidem probitatémq; plu-
 ribus in rebus expertus didici, qui seriò mihi retulit, quò
 quí in monasterio & sacris ædibus quæ in Lucanis mo-
 ribus sunt, cum pluribus iurgatus foret, & post immodi-
 ca cõicia & rixas, animo perturbato inde se proriperet:
 quum per nemora iter solus intèderet, speciem hominis
 vultu tetro, nigra barba, promissis tunicis, vultu aspe-
 ctúque deformi & sæuo, obuiam habuisse: quem quum
 cõpellaret, quid ille solus per deua errabundus incede-
 ret, dixit equú quo vectabatur amisisse, atq; in proximos
 campos illum euasisse credere: cumque per sinus inuios
 equum vnà quæsitum pergeret, ad profluentem, in cuius
 alueo gurgites magni & formidabiles redú dabant, deue-
 nisse. Et quum monachus, vt aquá traiceret, calceos sibi
 eximere appareret, illum magnopere cõgisse, & tãdem
 peruicisse, vt super spatulas suas ascenderet, potiùs quæ
 se qui corpore maior erat, vectaretur: qui acquiescens,
 quum super illius spatulas, vt succollaretur monachus,
 ascenderet, illéque iam aquam ingredi appareret, dñ v-
 da exquirat, illius pedes nõ humana, sed tetra & deformi
 specie cõspexit. Quo animaduerso, horribili terrore per-
 citus, deũ vt sibi præstò adesset, acclamauit. Mox dæmo-
 nem & diram illam speciem, diuino audito verbo, strido-
 re querulo & vi maxima quanta dici potest, ita è cõspe-
 ctu abuisse dicit, vt imminentem quercum ingenti impe-
 tu colliserit, ac perfractis ramis funditus euerterit, ipsé-
 que consternatus atque exanimis diu iacuerit. Credebat
 enim, quod à vero non abhorret, nisi præuidisset, illum in
 rapidissimos vortices & voraginez fluminis præaltas se
 fuisse necaturum. Sed præ omnibus quæ audiverim aut
 viderim, res est admiratione digna, quam recenti memo-
 ria euenisse comperimus Romæ. Quippe nota res est,
 quum apud Gabios quidam infimè sortis & obscuris na-
 talibus adolescens, vesanus & furiosus, cuius prauis mo-

res & vita facinorosa fuerat, in parentem grauibz iur-
 gis cõiciatus foret, post iurgia immodica, quum furiis
 agitato, aduocato dæmone, cui se deuouerat homo ille
 improbus & impurus, furore cæcus & amés discessisset,
 & Romam petere cõpisset eo consilio, vt aliquod dirum
 facinus in patrem moliretur: idum iter faceret, dæmonem
 facie hominis truculèta, sordida barba & capillo, vesté-
 que obsoleta & squalida obuiam habuisse: quò quum si-
 mul pergerent, illum interrogasse iuuenem, quem animo
 anxio & sollicito videbat, quid tam tristis incederet. At-
 que ille, quum quid sibi iurgij cum patre fuisset, quòdque
 aliquid sceleris facinoris patrare cuperet, respòdisset: dæ-
 monem illú se quoque simili casu percitum fuisse dice-
 re: proinde pergerent, & suas iniurias vltú irent. Cúmque
 nocte appetète, ad urbem applicuissent, in proximo ho-
 spitio diuertisse, atque in cubiculú quod à caupone vtri-
 que exhibitum fuit, haud multò post cubitú iuiffe: cum-
 que vnà cubarent, pestem illá immanem, cum illú somno
 oppressum videret, infestis manibus iugulú hominis ap-
 prehèdit, vt elisis faucibus necaret, què iam oppressis-
 set, ni expergefactus ille, dei opè & auxilium aduoca-
 set: quo audito, furiam illá teterrimam stridore & tumultu
 maximo, tantòque impetu cubiculum, vnde euasit, dicitur
 collisisse, vt tigna & testú euerterit, teguláque peni-
 tus perfrerit: quo strepitu cum magister hospitij exci-
 tatus surgeret, & quid ruinæ & strepitus esset in clama-
 ret, allato mox lumine, rem sicuti erat, adolescens ille què
 solum & seminecem inuenerat, enarrauit: testúque col-
 lissum & perfractum, vnde dæmon è conspectu abiit, de-
 monstrauit: quo malo pterritus, cum suæ turpitudinis, &
 antea vitæ non solum pigeret, sed puderet, diuino as-
 flatus spiritu, perosus scelera, boni exempli & procul à
 populari tumultu, vitam egit. Multas quoque malorum
 dæmonum illusiones per læpe apud sanctos viros fuisse
 legimus, quas nostra non semel vidit ætas. Quibus salu-
 taribus exemplis admonemur, vt præmuniti aduersus il-
 lorum insidias simus, qui nobis inimici infestiq; sunt, &
 tãquam in specula in insidiis stant: æve desides & igna-
 ni concepta opinionè populari, illorum qui ista minimè
 credunt, in aliquod discrimen dilabamur.

Quando dies tam apud Romanos quàm exterar gentes incipiat: & qui dies atri, qui ve fausti sint.

CAPVT XX.

Per vulgatum ferè est, Ægyptios & Athenienses diem à Solis occasu facere: & ad alterum occidentem terminare: ita vt quod spatij inter duplicem occasum fuit, integrum diem putarèt. Persæ & Babylonij contra nam diem ab ortu Solis incipere, & ad alterum terminari dixerunt, Vmbri & Hetrusci, à sexta hora ad alterius sextam. Romani, à media nocte ad mediam sequentem, ita vt quod inter duas dimidiatas noctes temporis fuit, integrum diem facerèt. Vulgus omne, ab oriente luce ad tenebras: Galli & Germani ita sunt metiti diem, vt temporum spatia, non dierum numero, sed per noctium vicissitudines computarent, noctesque diebus anteferrent. Ipsi enim noctes ante diem fuisse arbitrati sunt. Fertur Solon Athenièsis suis, vt non ad solis, sed lunæ meatum dies & tempora dinumerarent. Thebæi verò contrariam diem non ad lunæ, sed solis cursum metiti sunt. Fuitque tam Græcorum quàm Siculorum mos, in primis curare, vt sui dies mensisq; cum solis & lunæ ratione congruerent: & si quid discreparet, tunc vnum diem aut biduum ex singulo mense adicere, vel adimere. Dierum verò quidam fausti & agèdis rebus felices, quidam atri, & tristi omne infames habit: quibus aliquid moliri, aut nouæ rei inceptare, euentus exitialis erat. In his exercitum cõscribere, legiones educere, manus cum hoste conferere, sponsalia inire, peregrè proficisci, aut quicquam publicæ vel priuatæ rei moliri, inceptu scdum & exitiale æstimarunt. Obseruatumque fuit, vt qui hostes bello tentare, vel acies eo tempore cõmittere curarent, rem in non mediocri periculum discriminèque adducerent, magno postea exitio consequto. Fuisse autem atros duxere dies, post Idus Quintiles, ad quintumdecimum calend. Sextiles duplici clade insignes, quo ad Cremeram Fabij cæsi, & quo ad Alliã scdè Romani à Gallis fusi fugati, que fuere: quibus grauiter afflicta, & in extremū discrimen adducta Romanar res fuit. Quare Vitellio pontificatum maximum adepti, quod diem ad quintumdecimum calend. Sextiles cæremoniis publicis sacram. cõcilio edi-

*Ægyptij
& Athenienses.
Persæ.
Babylonij.
Vmbri.
Hetrusci.
Romani.
Vulgus.
Galli.
Germani.
Solon.*

*Thebæi.
Græci &
Siculi.*

Dies fausti & infausti.

Dies atri.

gisset, dirum omen fuit: qua calamitate doctus populus Rom. illum diem nullius publicæ vel priuatæ rei insignem & notabilem fecit. Cuius exèplo etiam posttridie calendas, Nonas, & idus mensis cuiusque, religiosos & ominales ac infaustos putauere: propterea quòd maximis cladibus & infandis contumeliis pop. Rom. tunc affectum fuisse liquet. Dies quoque manibus sacros, quum mundus patere dicitur, quibus occulta deorū manium sacra apparent, plerique omnes veluti atros & ominosos obseruarunt: illisq; velut scedi exitus & ancipitis fortune detestari sunt. Hi fuere dies posttridie Vulcanalium, & ante tertium nonas Octobris, & ante sextum Idus Nouemb. Etiam mèse Maio, dies quibus Remuria celebrantur, vt occisi Remi vmbra placaretur: & Nonis Iulij, que Caprotinæ dictæ sunt, qua die Romulus apparere desit. Et dum Feralia seu Parentalia diis manibus fiunt, ac impuris diebus, quibus ancilia nondum condita in templo Martis erant, tam nuptiis quàm itineri ominosos, exitiales & euitabiles duxerunt. Et qua ante quartum Nonas Sextiles pop. Rom. ardente Punico bello ad Cannas insignem cladem passus fuit, etiam ante quartum Nonas, calendas & Idus cuiusque mèsis, veluti tristi euentu infelices, pari superstitione deuitarunt. Feriis quoq; Latinis statis, vel cõmunibus, aut Saturnalibus, ac diebus festis & sacris, ludisq; publicis, licet fausti felicisq; forent, tamen prælium cõmitti, vel rei militaris delectum haberi, aut quoquam peregrè proficisci, tanquam particulari die, ominosum erat, dirum atque pestiferum. Præter hos fuere dies profesti, fasti, intercisi, & præliares: quia feriis publicis quibusdam hostem laceßere vetabatur. Quippe diuisa tẽpora voluptatis & laborū, remissionum & curarū, Romani veteres habuere. Profestis enim diebus, quasi procul à religione, Remp. & priuatam gerere licet, quia comitiales, cõperendinos, & præliares continèt. Comitiales fuere, quibus cum populo agi licebat, cõsilio coacto, nisi si que feriæ conceptæ essent, quibus non liceret. Cõperendini, quibus vadimonium dicere & vadere pmissum: fuitq; animaduersum, in profestis etiam fastos cõtineri, quibus fari ius erat. Festi verò dies, diis dicati fuere, in quibus forensibus negociis omis-

Dies manibus sacri.

Remuria.

Dies profesti, fasti, intercisi, & præliares.

Comitiales dies.
Comperendini dies.
Fasti.
Festi.

Intercisi.

Fasti.
Nefasti.

Idus Martij.

Apud exeros.
Chalcedoniij.

Parthi.
Cyrus.

Asiani.
Ἐπαιτων.
Βασιων.

Boëdromionij.
Πανευλιος.

Perse.

Μαγοπονια.

sacrificia, ferias, ludos, epulâsq; solènes celebrare, ac inter vota & sacra, faustâque omnia versari, verbisq; prophanis abstinere cōuenit. Intercisi autem dicti, in quibus deorum simul atque hominum res agere licet: nam mane & vespere fari inhibetur, medio tēpore inter cāsam hostiam & porrestâ fari permittitur. Fasti etiâ dies, in quibus ius satur, id est, dicitur: nefasti, in quibus nō redditur ius, nec fari licet. Profectos etiâ dies, qui erât ante fastos, nōnulli dictos volunt. Idus quoque Martij, quod illis C. Cæsar coniuratorum manibus cæsus occubuit, placuit patricidij vocari, ideo inter atros & ominosos receptæ, Quotiesq; incurrente anno dies cœpit, qui adiectus nūdinis foret, totum annum luctuosus casibus, & diro euentu infelicem incurrere opinati sunt. Proditū tamen memoriæ est, statos dies anni, infelices aut fortunatos, apud varias gentes pro multiplici euentu, non vna ratione obseruari. Siquidē Chalcedonij cuiusq; mēsis vigesimā primam diem funestam & portētiosam habuere, quod illa Darij præfectus ipsorum pueros castrauit, & in Persidem misit. Parthi diem qua Arsaces Seleucum vicit, tanquam initium libertatis, faustū felicemque obseruarunt, Cyrus diem qua Scythas & Sacas clade affixit, adeo felicem habuit, vt eam Sacam appellarit: sicut Asiani festā diem Mutiam nuncuparunt, quod Q. Mutius Asiam singulariter rexerat: Atheniēses quartam Hecatombæonij, qui mensis erat soli sacer, duplici victoria insignem, velut fortunatam, obseruandam præceperunt, qua ad Leuæram & Geresum feliciter pugnatum est. Idem quartamdecimam Boëdromionis, aut secundum Bœotios, sextam & vigesimam Panemi mensis, quod Artabazum & Persas è Græcia fugarunt: felices habuere: qua diē liberatori Ioui victimas cædunt, & sacrum faciūt. Persæ verò tertiam & sextam mensis Boëdromionis, tanquam lulgubres & defamatisimas deuitarunt, quibus diebus in pugna Marathonia, & ad Platæas, & ad Mycalen, à Grecis cōflictati, & magnas clades perpepsi sunt. Qui etiā diem qua Magi qui regnum occuparāt, interempti sunt, tam solennem habuerunt, vt illam Magoponiam, hoc est, Magorum occisionem, appellarent, qua die nulli Magorum extra limen prodire fas est. Mēsis quoque Thargelion

gelion plerisque manifestum infortunium fecit: in quo Alexander Macedo apud Granicum duces regis Thargelionis & Darium clade affixit: & Carthaginenses à Timoleonte in Sicilia victi, fusi, fatigatiq; fuere. Contrā verò sextus Thargelionis dies, multis auspiciatissimus erat. In eo enim Socratis natalis dies proditur fuisse, & Alexandri Macedonis, qui qua die in lucem editus, eadem vita functus fertur: sicut de Magno Pōpeio, qui altera post natalem suam die, & Attalō, qui ipso natali die morte sublatus fuere, proditū est. Quam diem Philippus Macedo vt lætam & fortunatam mirifice obseruauit, & triplici gaudio delibutus fuit: nam quadrigas suas ea die Olympia vicisse accepit, & Permenionem ducem hostes fuisse, natūque sibi Alexandrum filium fuisse. Quam nocte deflagrasse templum Dianæ Ephesæ autores memorant, ab Heroftrato incensum, vt famam nominis celerè propagaret. Qua etiam die iterum Persæ ad Platæas ingenti clade superati traduntur: atq; ideo ex voto Milciadis capras trecentas Athenienses quotānis immolare. Ipsi quoque Carthaginenses nonum diem mensis Metagitnionis pluribus calamitatibus inuisum & detestabilem habuere, qua magnis infelicitatibus & infortuniis oppressi sunt. Contrā verò Syracusani, quartam supra vigesimam mensis Maij, quem illi Carnium vocāt, quod Athenienses cum toto exercitu ad Aisiam flumen memorabili clade profligarant, præcipuè felicem habuerūt. In qua re proditum memoriæ est, Timoleontem Syracusanorum ducem præcipuas victorias semper Syracusanis natali suo dedisse, adeo vt ipse natalis diem omnes Siculi velut multiplicis victoriæ autorem, festum agerent: sicut de Iulio Cæsare proditur, qui Idus Iulij natalem suum fortunatas semper habuit & felices. Xerxes verò diem qua rex dictus fuit, tanquam imperij natalem, singulis annis insignem celebravit, qua diademate ornatus, gaudio delibutus, cœnam proceribus dabat, cui Titan dixere nomen: fuitque adnotatum, diem qua Alcibiades Athenas ab exilio remeauit, certissimū illi præsignasse exitium, quod funesta tunc coleretur sacra, qua templi ornamenta deponere, pauimenta tegere, & iustitio indicto à negociis quiescere mos erat. Sicut quinta-

Θαργηλιωνος.

Sextus Thargelionis dies.

Carthaginenses.
Μετὰ τὴν ἑξήντην.
Syracusani.

Dies natalis Timoleontis.

Iulij.
Xerxis.

*Quintade-
cima Iulij.*

*Postridie
nundina-
rum, aut*

*Nonis.
Cretenses.
Thraces.
Romani.
Epheme-
rides.*

*Annales.
Acta diur-
na.*

*Dierum ob-
servatio à
quibus con-
temptra.
C. Caesar.
L. Lucul-
lus.*

Dion.

Pelopidas.

*Alexan-
der.*

decima Iulij mœstissima fuit, qua mulieres Athenis ieiunium seruant, & cum sacra Adonia celebrant, & apud Romanos 6. calend. Apr. quo die cultores matris deum plangere & lamentari incipiunt. Augustus verò mirum in modum observauit ne postridie nudinarum quoquam proficisceretur, aut Nonis quicquã rei seriã inchoaret, quod illas infortunatas multis fuerat expertus exemplis, Apud Cretenses obseruatum est, vt albis lapillis lateros dies, lugubres nigris calculis adnotarët. Idẽ apud Thraces. Romani quoq; quid quaque die lucri damnoũ fecissent, literis designabant, quæ ephemerides dictæ. Nã vetusti moris erat, vnumquẽque domesticam rationem totius vitæ suæ per dies singulos adnotare. Cæsar autem in consulatu diurna acta senatus & populi publicari mandauit, testatã siue lætã quid, siue triste cecidisset. Fuitq; ex dignitate pop. Rom. res illustres semper annalibus, quotidiana verò diurnis actis mandare literis. Sed tamen et si à rebus arduis ominosa dies deterreat, nonnulli tamen omnem hanc religionem ludificati sunt: prosperoq; euentu cõtra vulgi opinionem minimè obseruandã censuerũt. C. Cæsar cum admoneretur ne ante brumam copias in Aphricam transmitteret, nulla religionis cura feliciter transmisit. L. etiam Lucullus cum contra Tigranem duceret legiones, nulla fati religione motus, quin prid. Non. Octobr. (quæ dies atra fortè incidere) contra innumerabiles Parthorum copias prælio decerneret, asserens se ex atro & lugubri felicissimũ illum diem facturum. Nec euentus defuit. Nam prælium ingressus, parua manu ingentes hostium copias incredibili felicitate superauit: militẽsque imperium auspiciũque sequuti suum, memorabili victoria Tigranis regia & regno pariter potiti sunt. Dion quoq; Syracusanus, quum cõtra Dionysium moturus, luna eclipsim pateretur, & tota delitesceret, nullo prodigio aut ostento moratus fuit, quia eiectõ tyranno, crudeli dominatu Syracusas liberaret. Quod de Pelopida dum contra Alexandrum Pheræum ducit, & aliis memoriæ proditum est. Romulo quoque, licet felici augurio nato, in ortu tamen & obitu solem defecisse dicunt. Alexander verò Macedo cum ducturus contra Darium, luna eclipsim pateretur, & ob id militum

trepidarent, Ægyptios adsciuit vates, causãsq; defectio- nis expromere iussit: qui dum contra Persas dimicaturus, Ionio mense exercitum duceret, quod apud Macedones luctuosum erat, contempta religione feliciter dimicauit, asserens mensem Iunium, secundum Maium appellari iussisse. Sunt tamen exempla Romanis, eandem diem luctuosam, & mox felicem intercedentibus annis euenisse. Nam qua die Crassus magno dedecore profligatus à Parthis, cæsus fuit, eadem, licet aliquot decursis annis, Ventidius Pacorum & Parthos singulari victoria magnis cladibus interfecit: & die qua à Cimbris profligato exercitu, Romani cæsi fuere ingenti clade, eadem postea Lucullus contra Tigranem & Armenios, quos magna cæde debellauit, & castris exiit, gloriam tulit insignem. Augusto quoque Octauio, idem dies suscepti imperij primus, & vitæ supremus fuisse traditur. Quinto verò Fuluo contigit, vt qua die priore anno ex prætura triumpharat, eadem postea de Liguribus bello victis triumphans urbem iniret. Græci quoque qua die ad Platæas contra Mardonium feliciter dimicarunt, eadem, licet intercedentibus annis, ad Mycalen vicerunt. Sed sciendum, populum Romanũ quoties hostium vim propulsarent, aut illatam iniuriam laessiti depellerent, quominus arma sumerent, & hostibus obuiam irent, nulla religione teneri, atrõsque & cuitabiles dies nullos censere, illõsque tantum obseruare, cum inferenda in hostes arma, non propulsanda forent. Feriatis enim diebus vim cuiquam inferre piaculare est, propulsare non vtiq;e. Illud etiam succurrit, ad octauum calendas Aprilis, Romanos lætitiæ diem colere, quem hilaria nuncupãt, quo tempore sol zodiaci peragrato spatio per omnes signorum stationes, ad nos reuertens, longiores noctibus efficit dies, quibus festa solennia, & ludos publicos, ac dies hilares concelebrant: quo mense mulieres Veneri sacrum facere, & myrto coronatas lauare tradunt Athenis, Lunæ hebdomadibus festos agere dies, & iuuenes conuiuari soleune fuit. Apud Indos erat patrum mos, vt quum dies sinuum augeri incipiunt, rex cum regio comitatu ad flumen lauaturus accedat, equosque & nigros tauros diis immolet, veluti felices & for-

*Qui eĩ demã
diẽ luctuo-
sum et pau-
lõ post felici-
cem habue-
re.*

*Ro. quan-
tum atris
diebus à re
quã annũ
spicanda
abhorre-
rent, et
contra.*

Hilaria.

Niger color albo prelatas apud Indos.

Domibus quādo migraret Romani.

Diebus infaustis etiā in sacris abstinetur.

Hordales dies.

Dierū ratio apud Romanos.

Noctis partes.

Diei partes.

Hora balnei.

Vmbra.

Clepsydra.

Hora duces.

Meridies.

Media nox.

Horologia.

tunatos. Ipsi enim nigrum albo prætulerunt, & sanctius duxerunt. Quodque Sextilibus calendis ex veteribus domibus migrare, & novas incolere Romani consueverant, illasque veluti boni eventus & fortunatas observarunt. Neque præterierim, diebus atris & infaustis, pontificum iussu, non modò à bellis gerendis, & Reip. cura, sed à rebus diuinis & sacrificiis deorum superfederi iussu. Quippe diebus inauspicatis & ominosis nullum sacrificium ritè fieri pontifices putarunt, nisi hordæ, hoc est, prægnantes immolarentur boues, qui Hordales dies nuncupati. Romanosque à primis originibus ad primum Punicum bellum, ortus tantum & occasus dierum: postea meridiem, accessu pronunciantem, notare consueuisse. Auo postea subsequente, diem in horas, noctemque; in vigiliis diuisisse, ita vt maximam diem in duodecim, minimam verò in decem horas partirent. Noctem verò ita metiti sunt, vt modò in horas duodecim, nunc in quatuor vigiliis etiam longissimas noctes facili diuisione distinguere: Vesper, conticinium, alias intemperatam, gallicinium, & luciferum: sicut in ternas horas, singulas vigiliis pèstitarunt. Diem verò in luciferum, mane, ortum, meridiem, & occasum: tamen si diem simul & noctem nonnunquam in horas viginti quatuor dimensas, veteres obseruasse legamus. Horarumque balnei, hyeme nonam, æstate verò octauam fuisse: ipsamque vmbra postea & clepsydris notare consueisse, ita vt tribus clepsydris aut paulò plus, hora finiretur. Horarum quoque duo genera fuerunt: namque ex his quædam æquinoctiales, ipsæ meridianæ dictæ, quæ pro qualitate temporum, licet vniformes essent, diem à nocte dissimili numero variarent: alia temporales seu vulgares, quæ à Græcis cæricæ, quibus singuli dies æstu pariter atque hyeme, duodenis horis continentur. Solaria enim antiqui eo libramento habuere distincta, vt sexta diei hora, meridies: noctis quoque sexta hora, media nox designaretur. Quum enim lege naturæ radij solares, alij hyberni, alij æstiuui sint, ita vmbra alia æquinoctiales, alia æstiuua, alia hybernæ fuerunt. Erant enim horologia figurata, & ea finitione descripta, vt æquinoctialis, brumalis, & solstitialis dies, in partes duodecim assidue diuisus foret, horarumque pro qualitate tem-

porum & dierum, modò maiores, nunc minores, nonnunquam crescentes, aliquādo breuiiores ostenderent: quod commentum Anaximenes Milesius excogitasse dicitur primus, quas quidem enunciare Romanis puerorum munus erat. Sed quia de balneis mentio facta est, non omittendum balnea apud maiores nocte, aut ante auroram nulli patuisse, vtque sine metu cuiquam lauare liceret, à primis tenebris ad auroram sequentem clausa fuisse: siquidem notum lauare veteribus interdictum erat. Hadrianus verò Cæsar ante octauam, nisi valetudine laboraret, publicis balneis neminem admisit. Tempusque lauandi à meridie ad vespem destinavit (quo tempore prostare meretricibus permissum) lauacrumque pro sexibus separauit. Alexander postea Seuerus, ne quid populo incommodaretur, nocturna concessit balnea, oleo pro luminibus præbito. Quæ cum antea promiscua essent viris æquè & mulieribus, ipse post Antoninum Philosophum lauacra misca summouit, sæpèque cum populo in thermis vnà lauit: quod de T. Vespasiano legitur, vt plerumque in thermis admissa plebe laualet. Et licet à primis originibus, cum pauca essent balnea, & nullius cultus, Romani rarò laualet, brachiaque & crura labore fatigati tantum abluerent, & toti nisi in nundinis laualet: tamen post aliquot ætates balnea & thermæ publicis vsibus multimodæ fuerunt, magna mole & sumptu constructæ Alexandrino & Numidico marmore, latis specularibus, mira cælatura & arte. Nam præter Agrippinas, Neronianas, Vespasianas & Titi, celebrantur Domitianæ, Alexandrinæ, Gordianæ, Seuerianæ, Aurelianæ & Constantinianæ, solidissima structura & sumptu profuso. Constâtque Marcum Agrippam, vt populo placeret, ceterum septuaginta balnea seu lacus in prouinciarum formam, Romæ gratuita præbuisse: in quibus etiam calda prius abluerent, postea vt à balneis corpora multa frigida fringerent, constitutum ferunt, nec prius vngi, nisi lauissent: cumque pro singulis olim daretur quadrans, dius Antoninus ob popularem gratiam balneum sine mercede exhibuit. Commodus verò imperator tanto studio balnea prosequutus fuit, vt septies atque octies diebus singulis laualet. Quod de Gordiano & Galeno proditum est, qui æstate quinquies, hyeme verò bis in die

Quādo balnea ingredere liceret.

Quo tempore meretricibus prostare permissum.

Balneis virorum & mulierum distincta.

Nundinis toti solummodo lauabatur initio. Thermæ à Cæsaribus structæ.

Agrippa ceterum septuaginta balnea structis Romanis. Balneum sine mercede ab Antonino exhibitum.

Imperatores balneis dedit.
Patriciorum & plebeiorum discrimina
Et balnea apud Carthaginienses.
Græci promiscuè lauabant.
Germani.
Dardani.
Illyrij.
Lusitani.
Apollonij Tyanei in Spartanos dictum.
Locus obscurus.
Aethiopes.
Macrobij.
Scythæ.
Assyrii.
Celtiberi.

lauere. Illud certè satis constat, Carthagenensibus distincta fuisse balnea patriciorum & plebeiorum: morèque præualuisse, vt in quibus patricij lauabant, ad illa plebei non accederent. Græcè verò contrà: nulla enim distinctio ordinis fuit aut personarum: diuites nanque cum pauperibus lauare, & patricos cum plebeiis nullo discrimine licebat. In quibus tãta plerunq; hominum cuiusque ordinis concurrebat turba, vt balneatores, si vulgi maior vis ingrueret, pertæsi frequentiam, ære granum quod vertigines facit, carbonibus iniicerent, vt tædio odoris diffugerent. Germani verò nõ in balneis, sed fluminibus lauabant. Ideo nandi periti, & summi vrinatores habiti: Si quando tamen lauarent balneis, calda abluerentur, lautiq; vescebantur. Dardani & Illyrii ter solum lauare permittitur, primò scilicet natali die, secundò in nuptiis, tertio in obitu cuiusque. Lusitanis frigida tantum lauare licet, sicut Spartanis, quibus calda corpus abluere veritum est: quos cum Apollonius Tyaneus molles & vnguento delibutos videret, aduocatis ephoris balnea interdixit, nesciam hominum calida appellans balnea. Cùmq; Ephesij balneis præpositum lapidibus appeterent, quod illa non calefecisset, summo perè restitit, cum frigida lauare satius duceret. Aethiopes Macrobij fonte abluuntur, in quo loti, perinde ac oleo vnti, mēbris agiles sũt, & violam olent. Scythæ nullo fonte lauant, sed vxoribus aquã fundentibus corpora scabro lapide cõterunt, cupressò, cedro, & thuris ligno confricantes. Assyrii licet lauare diebus singulis peculiare sit, tamen à coitu & in morte præcipuũ. Apud Celtiberos verò obseruatum est, vt in balneis non aqua, sed lotio diu seruatum lauent, dentesque & gingiuas purificant: quod & Cantabri facitauerunt, hanc optimam curationem, & exhaustis viribus mirè proficere arbitrati.

Locus Martialis in distichis elucidatur, in quo plerique interpretes grammatici lapsi sunt.

C A P V T XXI.

Nicolai Perotti
Nicolaus Perottus Sipontinus præsul, homo fuit acurrato ingenio, & lectione multa exercitus. Eũ Do-

mitius Calderinus, vir, vt in ea tēpestare, doctus, & æmulatione doctrinæ, vt morũ dissimilitudine osum habebat: iurgisq; & conuiciis apud suos sectatores plerunq; incessabat, sæpiũq; apud studiosos in inuidiam illum crimonæque vocabat: & vt sunt ferè ingenia, in explicandis autoribus siquid in controuersiam veniret, vterque potius quo pacto diuersus ab altero dissentiret, quàm quid veræ lectionis esset, rimabatur. Cùm autem in scholis Romæ eodem tempore Martialis apophoreta publicè lictitarent, cuius hoc distichon fuit:

*In precio scopas testatur palma fuisse,
 Ocia sed scopis nunc analecta dabunt.*

Ita istos versus vterq; interpretat⁹ est, vt post multa deblaterata verba, vix aliquem sensum illorum ex dictis elicere queas, cum modò mendũ in versu postremo fuisse alter asseuerat, & pro ocia, præcium poni oportere, modò asarota, nõ ab a priuatiua, sed intētiua dicta esse affirmet: alter ita pleraque nugalia iurgis & maledictis plena effundat, vt equidè singula enarrare & referre pigeat. Qui versus si pensitati rectè fuerint, absque multo verborũ volumine plani expeditique sũt. Cùm enim analecta reliquias esse ciborũ qui è mensa cadũt in pauimentum nemo dubitet, ipsaque purgamenta cœnæ, quæq; euerri solent in pauimētis, veluti ibi relicta essent, è parulis minutisque testulis per calculos colore distinctos, opere lithostroto ita effingi, vt vera videantur, Plinius autor sit: atq; ideo asarota quasi inuerribilia dicta: quippe cum *σάρω* græcè scopa dicatur: non ab re, ipsa nunc analecta seu purgamenta, ocia, scopis dare autor affirmat: cum ea in pauimento è paruis testulis efficta, talia foret, vt scopis euerri nullo modò valeant, & ideo ocia scopis dare necesse sit, cum his euerrendis nullus scoparũ, v. s. foret. Ipsi verò pertivaci odio dissidētes, non quæ effingi solebant purgamenta cœnæ, cogitarunt: sed de veris analectis & reliquiis cœnarum disceptantes, quæ cadunt è mensa, in assequendo autoris sensu multipliciter laborarunt. Depicta ergo purgamenta cœnæ, ita solo hæere dixit, vt ocia scopis dare necesse foret, quem sensum ita expõsitum, a pertè liquere, neminem fallit.

Domitij Calderini ballucinatione.

Perettus in Cornucopia secus interpretatur, quam hic accusatur.

Analecta.

Asarota.

*Exempla legis Iulie & Papie, quibus qua lege Iulia
indulta erant, lege Papia fuisse prohibita.*

CAPVT XXII.

*Lex Iulia
de maritā-
dis ordini-
bus.*

*Sexagena-
rius & su-
pra eā aeta-
tem vxore
ducere pro-
hibebatur.*

*Delatorib⁹
præmia le-
ge Papia
constituta.*

*Quatuor-
plures syn-
de disti.*

Quod lege Iulia de maritandis ordinibus apud ve-
teres cautū fuit, vt hi quib⁹ vigor iuuenilis foret,
prim⁹ flore ætatis ad vxores ducendas, liberōsq; edu-
candos, propagandāq; solobem nō solum præmiis in-
uitari, sed pœna deterriti cogentur, id lege Papia &
Pōpeia certo ætatis gradu interdīctum erat: quippe sexa-
genariis & supra eam ætatem ducere vxores, fuit hac le-
ge vetitum. Turpe enim visum est, & scēdissima res sene-
ctuti, vt quibus ad eam ætatem fors liberos nō dedisset,
aut cælibes vixissent his quasi emeritis, ætate affecta, ali-
unde liberos quærere libido foret. Hanc postea legem
Claudius Cæsar abrogauit: nam sexagenarios & ultra,
liberos gignere, & prolis causa ad coniugium admitti,
decere arbitrat⁹ est. Rursus quod eadem lex Iulia cauit,
Quōd liberta quæ patrono nupsit, eo inuito, ab eo di-
uertisset non mod⁹ post diuortiiū alij nubere, inuito pa-
trono, prohibetur: sed patroni cōiugiū ita lex tutata est,
& ratum habuit, vt eo etiam volente, alterius coniugij
facultatem eripuerit. Id etiam lege Papia inhibitiū fuit:
siquidem senatorem ei⁹sq; liberos libertinas duxere vx-
ores, perpetua constitutione prohibuit, ita vt inter vi-
rum senatorium & libertā, aut libertini status mulierem,
nullum matrimonium censuerit esse, senatoriū videlicet
sanguinem libertino admistum, quasi contagio pollui
arbitrata. Eadēque lege Papia, certa delatoribus præ-
mia constituta sunt: nam quum facinorosi & perditī ho-
mines clandestina facinora admitterent, quæ ad aliorum
perniciem & commune tendebant exitium, vitilēque vi-
deretur, plures delatores esse, qui offensas specularēt in
principem, ne quid impune perditissimi homines mo-
liri possent, delatoribus certa præmia constituit: eaque
quum dimidiū illatæ multæ antea fuissent, Nero prin-
ceps delatorum licentiam volens comprimere, eadem
præmia ad quartas reuocauit: quare quadruplatores di-
cti, quōd quartam partem de proscriptorum bonis, quos
detulerant consequerentur. Tiberius verō Cæsar, causis

præcipui quæstus, tantum delatoribus tribuit, vt nemi-
ni fidem abrogaret, siue quid veri, siue vani referrent.
Nam ebriorum sermo excipiebatur, simplicitas iocan-
tium, & quodcunq; dictum capite & fortunis iueba-
tur, adeo vt capitale esset, circa Augusti simulacrum ser-
uum cecidisse, vestem mutasse, effigiēque impressam
nummo vel annulo, latrinæ aut lupanari intulisse, dictū
factūque eius aliqua æstimatione læsisse, ita vt primo-
res senat⁹, & magna hominum vis infimas delationes ex-
ercerent. Cūque senatus de præmiis accusatorum ab-
rogandis aliquando agendum putaret. Tiberius dictitās
iura subuerti, si custodes legum amouerentur, tantum li-
centiæ delatoribus dedit, vt pleriq; criminis postulati,
ante iudicium supplicium præuenerint. Vitellius quoq;
delatos mathematicos, inauditos capite puniuit. Domi-
tianus dum rapinis intendit animum, ita aures delatori-
bus patefacit, vt nihil cuiquam tutum esset, delatorque
delatorem timeret, & causidici causarum actionib⁹ post-
habitis, ad delationes se conferrent. Quod de Constanti
no traditur, vt delatores omni tempore admitteret, eō-
que ingenti studio foueret. Nō sic Vespasianus & Titus,
qui adeo illos insectati fuerunt & odio prosequuti, vel
publico exitio destinatos, vt flagellis cæsos per Am-
phitheatri arenam spectandos traducerent, vt pœnis co-
erciti, à noxiis deferendis abstinerent. Pius verō Antoni-
nus delatores, si non probarent, capitali pœna affecit, si
probarent, oblato præmio dimisit infames. Idē factū me-
moratur de Opilio Macrino imperatore, vt delatores mi-
nimè admitteret, sed vndiq; conquisitos, pœnis & dam-
no multaret. Fuitq; veteri sanctione constitutum, vt ne-
que mulieri, neque damnato criminis, neq; militi, aut ve-
teranis, neque viris clarissimis ob dignitatem crimino-
sum deferre licitum esset. Fertur Dionysius tyrannus cū
in ciues nullo placatiore animo esset, Sagogidas dispo-
sitos habuisse, qui singulorum dicta factaque referrent.
Circa patroni quoque ad bona liberti admisionem, &
patronatus iura, eadem lex satis commodè prouidit: nam
si libertus, cui centum millium sestertiorum census fuis-
set, duos, vnūve liberos post obitum reliquisset ad viri-
lem honorum partem patronum admitteret: si verō tres

*Imperato-
res qui de-
latoribus
ausculta-
runt.*

*Qui impe-
ratores de-
latores au-
uersati.*

aut vltra haberet filios superstites, nihil ex bonis liberti hac lege patrono debebatur. Fuere quoque & alia legis Papię salubriter constituta, inter quę vt viginti Vestales virgines, quę sacri & æterni ignis perennē curā agerent, pontificis maximi scitu ad sacerdotiū eligerentur, & cooptarentur. Vt quę nemo ad honores magistratū sive admitteretur, nisi cuius effici, aut ciuitate donari antea meruisset. Propterea Marco Perpēnæ probrū obiectum fuit, falsōq; cōsul fuisse creditus est, quod cōtra legem Papiam, priusquam admitteretur ad ciuitatem, cōsul factus fuit. Procedente mox tempore, cū ius ciuitatis passim & sine delectu, etiam infimę sortis hominibus daretur, idq; fœdum, neque ex imperij maiestate visum foret, lege Papię cautū est, vt peregrini vrbe Roma na vti prohiberentur, ad eamq; alienigenę non admitterentur. Sed quāuis lex Iulia libertinarum cōiugia priori cōstitutione admiserit, lapsis postea temporib; eadē lex libertinas, & ludicram aut scenam exercentes, senatorio viro admisceri graui pœna interdixit: videlicet, ne senatorius ordo contagi libertinarū pollueretur. Verba ex ea lege hæc sunt: Qui senator est, quive filius, neposve ex filio, proneposve ex filia natus cuius eorū est, eritve, ne quis eorum sponsam vxorē nesciēs dolo malo habeto libertinam, aut eam quę ipsa, cuiusve pater matēve arte ludicram facit, feceritve, sponsā nuptiave sciens dolo malo esto. Neve quis eorum dolo malo sciens, sponsam vxorēve habeto. Hactenus lex Iulia. Post aliquot verō ætates Aurelianus Cæsar constitutiones legis Papię velut vanissimas induxit & abrogavit. Claudius verō Cæsar adeo liberarū mulierū, quę seruis nubūt, cōiugium odio prosequutus fuit, vt præter legē ingenuitatis, præterq; instituta maiorū, filios inde editos, nō ingenuę cōditionis, sed libertinos esse, iurāq; libertorū nascisci, & ingenuitatis amittere, lege sancierit: ipsaq; si maritus ignorasset, serua esset: si verō conscius fuisset, liberta. Diuis verō Vespasianus statuit edicto, vt libera quę se alieno seruo iūxisset, ancilla haberetur: cōtra verō alia cōstitutione cavit, vt si serua mulier hac lege veniret, ne prostitueretur, si cōtra legē vditionis pstituta foret, vt esset libera: prostituēsq; ius patronatus nō haberet. Ægyptiā

Lex Papię ab Aureliano abrogata. Clau. lex in liberis seruis nubentes. Vespasiani editum.

Ægypti

autem nullus ex serua genitus, habetur seruus, aut illegitimus: quia solum patrē ingenuitatem & genus præstare, matrē verō natalibus nihil conferre putabant. Pericles autē Athenis autor fuit, vt qui ex serua, aut non legitimo cōiugio nati essent, vel turpi nota affecti foret, ciuitum non haberentur numero, sed externorum.

quos seruos estimarūt. Pericles.

Quod ius quęve potestas dictatoris Roma & exteris fuerit, & a quibus dici & quanto tempore debuerit.

CAPVT XXIII.

Quide creando dicere exploratū ius habuere, hoc quoque adnotatū, dictatorem dici qui apud veteres magister populi vocabatur: idque libris auguralibus extare, magno argumento, quod ab eo magister equitum dicitur. In eo enim ius maiestatis & totius imperij fuit, cuius ductu & auspicio sæpe respublica & imperium stetit, quem magistratum ex Albanis deductum antumant, pleriq; à Græcis, quos illi *ἀρχοντας*, aut à Lacedæmoniis, quos *ἀρχοντες*, Thessali archos dixere, qui parē regiē dignitatis potestatem habent. Hedui vergobretū, summum magistratum, qui vitæ necisque imperium tenent: Iberi, Ibem vocant: Pœni suserem, Aegyptij dicæctem, qui post regem totius regię curationem habet: sicut apud Persas megistanes & chiliarchus. Hi verō ægyptiæ veluti tyranni quandoque imperitarunt, qualem Mitylenæi Pitracū elegere: & hipparchi apud eosdem, & Trallianis asiarchæ: apud Magnetes magnetarches: ab Achæis diorigius & demiurgus, à Thebanis archipus, ab Oscis medix summi magistratus appellati: apud Carthagenenses dionysarchus, Capuę mediaturicus, Neapoli demarchus, Taranti democrates, in Cappadocia satrapes, in Paphlagonia dynastes, apud Longobardos exarchus, Cretensibus cosmi fuisse, qui vice regum imperitarunt: quibus in vsu erat, vt nunquam caput rasant, sed barbam capillūque summitterent: sicut Plataensium princeps, ferrum tangere, aut aliam vestem quā candidam induere, perpetua lege verabatur. Persis vnus rex summę potestatis perpetuo præerat, & nunquam nisi morte mutabatur. Argis licet vnus foret tamen annis singulis amoueri seruatum est. Athe-

Dictator quis. Vergobretus. Ibes. Suses. Diacetes. Megistans. Chiliarchus. Hipparchus. Asiarchæ. Magnetarchæ. Diorigius. Demiurgus. Archipus. Medix. Mediaturicus. Demarchus. Democrat. Satrapes. Dynastes. Exarchus. Cosmi. Plataensium princeps. Persarū rex perpetuo regnabat. Argi.

nientes quum regali antea regeretur imperio, postea regio dominatu abrogato, libertatem tuentes, popularem statum delegere. Apud Lacedæmonios verò, qui summum gerebat imperium, aliquando rex fuit, qui ex Heraclidarum genere eligebatur, ex quo nouissimi Spartæ regnarunt imperio illibato, aut ex Euricionitidis & Agidis familia, sapius duo ex stirpe Procli & Euristhenis prognatis Hercules, ex quarum altera in alteram transire non licebat: qui tamen non ut reges summum ius habebant, quia iuris omnis publici potestas penes senatum erat. Sic in Papho ex Cindirorum gente, & Athenis ex Erichthei stirpe magistratus ad sacra Cereris fiebant. In Ionia quoque nisi ex Codri progenie fieri rex nemo poterat: & apud Milesios nisi ex Scamandri Hectoris filij, & Aescanij Aeneæ. Idem apud Marcomannos & Quados, ex Marobudui & Tudri genere, exemplo Reginorum, quibus princeps ex Messeniorum stirpe fit. Persici quoque reges ex Acheminidarum familia soli sunt. Et apud Siculos et Teline prognati, inferiorum deorum longo tempore sacrificuli erant, qui à duobus quæstoribus regi solebant summæ potestatis, vno Lilybetano, altero Syracusano. Etiam Corinthi Bacchiadum familia annis ducentis imperitauerunt, quos Cypselus tyrannus postea exegit, cuius factionis Demaratus & Tarquinius domo eiectione, regnum Romæ tenuerunt. Nonnumquam seniores & nobilissimi popularium, Lacedæmonis amplissimum gestere magistratum, Parthi quoadque ex duobus collegiis, cognatorum scilicet & magorum, binos reges creauerunt. In Meroe nemo summum gerebat imperium, nisi qui præualido corpore cæteris antefaret. Gordij regem quam obesum & præpinguem esse voluere, quod ex corporis mole animi indolem diiudicarent. Apud Medos, nisi qui viribus excelleret, præcipuè quoque corpore cæteris emineret, iure gentis nemo rex eligitur, & in Lybia solum qui citissimo cursu valeret, pro rege imperitauit: sicut apud Cætheos Indicam gentem, qui insigni corporis forma cæteris anteferebat, in quo traditur mirum, ex tot millibus armatorum, quo Xerxes in Græciam duxit, neminem sibi corporis magnitudine aut specie præstitisse. Aethiopes quoque, siquidem regis stirpis vir deesset, maximarum virium, qui que op-

Argi.
Athenien-
sium demo-
cratia.
Lacedæmo-
nes.
Paphij.
Athenien-
ses.
Iones.
Milesij.
Marcoman-
ni.
Quadi.
Regini.
Persæ.
Siculi.
Corinthij.

Parthi.
In Meroe.
Gordij.

Medi.

Libyes.
Cæthei.

Aethiopes.

tos & robore præcelleret, regem eligebatur. Sidonij contra: nam nisi regia stirpe ortus foret, neminem dominari sinant. Sabæis post constitutum regem, primus ex nobilioribus iure gentis ad successionem adspirat regni, cui hoc proprium est, ut extra septa prodire non audeat, quod venerationis plus inesset: quod si extra regiam cospicitur, lapidibus impetitur. Fuitque obseruatum in Taprobane, ut qui liberos haberet, in regem assumi non posset, ne regnum hæreditario iure sibi vendicaret: & apud Germanos, ut ex generis nobilitate rex fieret, dux verò ex virtute. Apud Persas verò, ut rex fiat nemo, nisi qui magorum disciplinis imbutus esset, quibus nefas erat, illegitimum tenere regnum, si legitimus superuieret. Vtque in regem sumptus, in principio dominatus quodcumque optaret à populo, donum ferat. Proditumque memoria est, Sidonum gentibus iuxta Sueuos & Germanos, vetusto more, non virom, sed sceminam dominari. Regiumque nomen tam Græcis quam Romanis longo tempore inuisum fuisse, à nullisque in Græcia usurpatum, nisi à Philippi & Alexandri posteris. Atque ex Alexandri ducibus Eumene viuente neminem regium nomen sibi vendicasse: sed prefectos appellari solitos, donec Eumene defuncto, Athenienses Antigono & Demetrio immodice obsequentes, inter plurimos honores regium illis nomen velut altius fastigium detulere: licet Sicyoniis primum Aegialem regnum in Græcia tenuisse, multi asseruerent. Romani quoque socium atque amicum, nisi benemeritos, & magnis officiis deuinctos, nullos appellauerunt. Et tamen si democratiam, hoc est, popularem potentiam, aliqui præcipuè commendauerunt: & alij aristocratiam, id est optimatum regimen, tamè vnus imperium pietate & religione inclutum, sub quo non grauis dominatus, sed iustum & legitimum imperium esset, omnium consensu præferretur cæteris. Eum ergo dictatorem primo, vel ab vno ex consulibus autoritate patrum, etiam sine populo, vel ex senatus consulto, aut ex scito plebis à populo, vel à consulibus iussu populi, & si inter consules non conuenit sortiri eum qui dicat, vel à tribunis militum consulari potestate, nonnumquam à prætore dici mos erat. Quotiesque alteri ex consulibus dicendi dictatorem potestas fuit, semper illi qui sacces haberet, &

Sidonij.

Sabæi.

Taprobane.

Germani.
Persæ.

Sitones.
Regium
nomen diu
inuisum.

Socij.
Amici.

Democratia.
Aristocratia.

Imperium
vnus lau-
datum.

Dictator
qui diceret
Dictator
quis dice-
bat et quo
loco.

nisi virum consularem, & in foro Romano, oriēte nocte, & silentio dicere licuit. Tametsi consularem siue collegam dixisse, prætores ante cōsulatum saepe dictos fuisse, compertū sit. Poterātq; secūdo, tertio, & deinceps idem dictator dici. Inde, quia dictus esset, non creatus, nec comitiis electus, vt reliqui magistratus, dictatorem dici volunt: qui non apud Romanos tantū, sed Carthagine, Fidenates, Laviniēses, Albanos, Thufculanos, Samnites, & omne ferē Latīū, multæ erat potestatis, & summi imperij. Is autem dictator simul atq; dictus erat, magistrum equitum velut imperij focīū nominabat, cui summa re bellicæ dabatur. Tametsi à senatu vel populo vnā plerunque dictos inueniamus. Titum Largium bello Latīno quum in accipiti terrore esset senatus, dictatorem, & vnā Spurium Cassiū magistrum equitum dixit, qui velut magister consiliorū dictatori aderat, atq; ad ipsius præscriptum parere oportebat, ita vt si quando abesse cōtingeret, eius vices gerere & munia obire posset. Et licet ante Quintum Fabiū Maximum, neminem nisi à senatu vel consule dictū inueniamus: tamen secundo Ponico bello quum acerrimo prælio & maximo republica affligeretur, nouo exemplo populus sine patribus (quod nunquam factum antea) eundem Fabiū dictatorem, & Quintū Minutum magistrum equitum dixit. Cūmq; à principio patricij tantum & cōsulares dicerentur, haud longis post temporibus plebeios dictos cōperimus. Cū enim omne nomen Hetruscum, Tarquiniensibus & Faliscis ducibus, sus tantam belli molem, primus de plebe dictator dictus Caius Martius Rutilius fuit, qui magistrū equitum Caium Plautiū de plebe hominem sibi cooptauit: & exinde arbitriūmq; dictatoris creandi, senatui populūq; tributum est, donec procedente tempore, Cornelius Sylla, qui victam armis rempublicam in dominationem venit, contra mores institutāq; maiorum, dictatorem seipsum dixit, illiūsq; imperium in annos cētum sibi prorogauit. Quo exemplo Caius Cæsar perpetuæ dictaturæ munus sibi vendicauit. Erat igitur summū dictatoris imperium, nam & capite mulctare, & consulatu deicere, honorēque alijs abrogare, alijs conferre poterat. Qui tātā po-

testatis erat, vt liceret ei sine senatus aut populi consilio Romanos ciues in vincla cōicere, atq; indemnatos morte afficere: nam salus ciuium vniuersorum, ius de tergo vitāq; leges, iudicis libertas, aræ, foci, & dij penates, insuper bona coniugis, & liberorū pudor, pudicitia, eius tutela, potestati, fideiq; credebantur: cognationes quoque, capita rerū habere, in exilium agere, bonis interdiceret, capite mulctare, bellum, pacē, fœdera, societatesq; etiam iniussu populi facere & dirimere, sui arbitrij & iuris erat. Nam si quid collibuisse, siue delectū habere, siue ad hostes ducere, aut aliquos auxilio iuuare, ipsius dicto parēre oportebat, cui⁹ erat arbitriū pro numine, nullique prouocare licebat. Neq; enim vt in cōsulis, qui pari sunt potestate, & iisdem auspiciis creati, alterius auxilium sperare licebat. Deniq; dictatore creato, omnium iurisdicō cessat & cōiuet: cōsules, prætores, ædilesq; & magistratus sub illius imperio cōticescunt præter tribunos plebis. Illiq; nō duodecim fasces, vt cōsul, sed quatuor & viginti lictores cū securibus fascibusq; apprebant: qui etiā tantæ maiestatis erat, vt siquādo in cōsulis prouinciā iret, vt supremus ordo notaretur, sine licitoribus, aut aliquo insigni honorū, cōsul veritus maiestatem viri, solus pcedebat, priuatūsq; vbi dictator erat, & sine magistratu cēsebatur. Et quia maximū dictatoris imperium, potestāsq; imperiosa erat, pactioes vel fœdera iniussu suo inita, nullarū viriū fuisse liquet: illāq; suo iussu abrogari poterant & induci, Sed quāuis eō excellentiæ creuerit dictator, vt summū teneret imperiū, præcipuāq; maiestate polleret, ipsi tamē equo vehi minimē ius erat. Idem veteri lege exceptū fuerat: scilicet, vt inhibita nimia potestate, tātus honor aliquo sine præscripto, populi suffragio indigeret. Ideo siquādo in expeditionē egressi ire vellet, vt equū sibi ascendere liceret, ad populū se rebat, exq; permissu populi equo vehi poterat. Quod tamē Cato iunior, licet i summo esset magistratu, minime curauit: nā maxima itinera & longas vias pedib⁹ semper, nōnunq; catherio sarcinis adaperto, obiuit expedit⁹, sicut de Agefilao pditur. Cūmq; ad sex mēses dictaturæ mun⁹ antea prænitū foret, multos debellatis & domitis hostib⁹, & munere absoluto, citra mēse dictatura excessisse

*Dictatorū
summa a-
pud diuer-
sas gentes
potestas.
Magister
equitū vnā
cū dictato-
re dictus.
Dictator à
populo sine
patribus
dictus.*

*Plebeij di-
ctatores.*

*Cornelius
Sylla dicta-
torem seip-
sum dixit.
Dictatoris
summū im-
perium &
potestas.*

*Dictatoris
equo vehi
nō licebat.*

*Dictatoris
tempus pva
scriptum.*

cōperimus: nonnullis etiam vltra annum, per denos vici-
 cenōsq; dies, prorogatam fuisse: alios oblatum dictatu-
 ræ munus renunciaſſe, ſicut de Terentio Varrone, qui ad
 Cannas in ſigni ſtrage proſtigatus fuit, proditū eſt. Alios
 cum dictatura ſimul conſulatum geſiſſe, quod de Sylla
 & Cæſare legimus. Quotiesque ſe abdicare & munere
 abſolui volebat, prius magiſtrum equitū abire magiſtra-
 tu neceſſum erat, ne dictatore deſito, equitum magiſter,
 qui proximum gerebat imperium, in ſummo ſolus hono-
 re aliquid moliretur. Neq; ante dictatura ſe abdicare il-
 lum linebant, quā iuſſu patrum prius conſulibus crea-
 tis, qui rei publicæ præeſſent, imperium dimitteret: quo
 dimiſſo, poſtquam honore abiit, pauca & modico loquus
 tus, à populo & primoribus patrum frequenti amicorū
 officio ſtipatus, cum gratulatione & gaudio domum de-
 ducebatur: quod ſerè omnibus magiſtratibus commune
 fuit, niſi quodd Cicero diſceſſurus conſulatu, de rebus à
 ſe geſtis, à Quinto Marcello prohibitus eſt concionari.
 Proditum tamen memoriæ eſt, quosdam depoſita dicta-
 tura ſe conſules dixiſſe (quanuis peſſimo exemplo) & tū
 collega cōſulatum geſiſſe. Quod malum ne ſerperet la-
 tius, tam conſulto ſenatus, quā tacito conſenſu ſubla-
 tum fuit. Illud certe conuenit inter omnes, dictatorem
 ſine magiſtro equitum creari nō licere. Sicut enim à pri-
 ma antiquitate tribunus Celerum regi aderat, cuius ope
 rex nitabatur, & legatus conſuli, ac prætori quæſtor au-
 xilio & adiumento erant: ſic dictatori magiſter equitum,
 & imperatori præfectus prætorio. Quibus abſentibus, hi
 quaſi ſuffecti, honori præſidiōq; erant: vt ſiquando ab-
 eſſe, aut grauiori morbo laborare cōtingeret, ipſorum
 vicem gererent, & munia obirent: ac quædam inter eos
 ſocietas & coniunctio imperij, virtutis & ignauitiæ cuius-
 que teſtes forent. Apud Lacedæmonios à Lycurgo in-
 ſtitutum ferunt, vt octo & viginti ſeniores regi adeſſent,
 ac duō propinquioreſ, & contubernales, quos ipſe ele-
 gerat, qui phytij appellantur, vt ſi quid caſurū foret, ani-
 maduerterent, ipſiſq; munia & officium obirent. Non-
 nunquam ephori in expeditione præfecto regi cultodem
 & imperij ſocium dedere, tamen ſi augur perpetuus regi
 aſſeſſor foret. In Meroe rex quadraginta reſtores accipit.

*Tribunus
 Celerū ad-
 eſt regi.
 Legatus cō-
 ſuli aderat
 Quæſtor
 prætori.
 Magiſter
 equitum di-
 ctatori.
 Præfectus
 imperatori
 Octo &
 20. ſenio-
 res regi La-
 cedæmonio-
 rū aderāt.*

Getæ

Getæ cogēonum qui regi adeſſet fecere: qui tātæ digna-
 tionis erat, vt diuina mente præditus haberetur. Apud
 Abateōs, qui intimus regi præto aderat, frater diceba-
 tor, qui prudentia anteibat cæteris. Sed quod eſt de præ-
 fecto prætorio dictum, animaduertendum, temporis cur-
 ſu procedente, ex longo intervallo à Cæſaribus fuiſſe
 inſtitutum, vt qui ſenator eſſet, ad præfecturam præto-
 rij euehi non poſſet: qui quum per ſenatum antea elige-
 retur, Auguſtus Cæſar habitu ſuffragiorum ſuſpecto,
 ſtatuit vt præfectus prætorio, de numero prætorum ſorte
 eligeretur: cui dum aſſumitur, princeps gladium præcin-
 git pro imperio & poteſtate. In quo fertur egregium
 Traiani verbum, dum præfecto prætorio enſem cinge-
 ret, vt ſi iuſte imperaret, pro ſe: ſi iniuſte, contra ſe il-
 lum ſumeret, admonenſis. Cūque antea vnus foret,
 Commodus imperator, velut nimix poteſtatiæ, duos eſſe
 voluit, eam poteſtatem velut in partes diuiſam, tutiorem
 arbitratuſ: quo etiam tempore tres præfecti prætorio
 fuere, donec Seuerus Alexāder imperator, ne non ſena-
 tor de ſenatore iudicaret, præfectos prætorio ſenatores
 iuſſit eſſe: ad eos enim ſenatorum cognitio, & iudicium,
 iuſtitiæ & animaduerſio ſpectauit. Heliogabalus verò
 adeo præfecturā inquinauit, vt ſaltatorem, & hiſtrioni-
 cam profeſſum, præfectum prætorij faceret.

*Quæſtor
 Augur re-
 gū aſſeſſor
 In Meroe.
 Getæ.
 Præfectus
 prætorio.
 Cæſariū in-
 ſtitutum.*

*Traiani
 dictum.*

*Præfecti
 prætorio.*

*Quid mina, quid drachma, quid aſſis, denarius, ſeſtertium
 & talentum apud gentes diuerſas valuerit.*

CAPVT XXXIII.

EN τὸν δὲ Τιμωρεῦνα Terentij comici, Chremēs Me-
 nedemo conſilium dans, vt amanti filio, quā min-
 imo diſpendio conſulat, ipſum hiſ verbis aſſatur:
 Et tibi perdere.

Talentum hoc pacto ſatiuſ eſt, quā illo minam.

Putabant nōnulli ſtudioſi, minam modicæ ſummæ mone-
 tam fuiſſe, ita vt vix denarij pondus æquaret: quod ſerè
 ex ſenſu verborum cōſtare videbatur: ſed cū in plera-
 que non ignobilium autorum lectione verſaremur, inu-
 nimus minarū diuerſa genera, qualitatēſq; multiplices,
 ita vt nummorum inexplicabiles ſpecies perſcrutati, in

*Mina dā-
 uerſa.*

II

magnis versaremur angustiis, cum summa esset dissensio, nihilque explorati animaduerti diffiniri que posset. Nam minarum quaedam ex drachmis septuagintaquinque constare legimus, quaedam Atticas, quarum sexaginta paruum talentum efficiunt: aliquam ponderis maioris quam ex centum ferè & viginti denariis sit: aliam apud Athenienses septuagintatrium drachmarum numero taxari: nonnullas euboicas, quarum septuaginta Babylonicum efficiunt talentum. Ex quo iudicare licet, non tam modici valoris minam apud priscos fuisse. Ea enim *μνα* dicitur Græce, quæ tum nūmi, tum libræ nomen habet: apud quos sicli sexaginta communi estimatione appendebat, qui obolos mille ducentos pariunt. Nam viginti obolos siclium efficere haud dubium est. Drachmarum quoque multiplicia fuere genera: ex quibus aliqua denos efficiunt asses, aliquarum duæ & dimidiata integrum sestertium: constititque drachmam Atticam & argenteum denarium Romanum paræ estimationis fuisse: nūmumque, drachmam & denarium idem valuisse: quanuis alij contra, qui duas drachmas & dimidiam, decem nūmos nostrates efficere contendunt. Dion verò drachmas pro assibus accipit: centumque drachmas, centum denariis argenteis æquari censuit, qui libram efficiunt, quod Plutarchus & alij testati sunt. Comuni tamè estimatione, drachma sex obolis, aut æreis signatis appendebat, qui singuli quaternis quadratibus valebant. Obolus verò sex siliquas. Siliquamque & scrupulum idem esse opinati sunt, drachmamque in ponderibus partem vnciæ octauam fecisse, continere enim scrupulos tres, siliquas verò octodecim: nam singulos scrupulos, sex siliquas habere constitit. Drachma tamen Aeginetia maior Attica, decem obolis permutabatur. Denariorum quoque diuersa fuere genera: nam & denos asses singulos pondo denarios efficere legimus, quod æs graue dicebatur, unde ex decem æris denarius: duosque cistophoros, denarii pondus pendere. Nonnulli denarium ex siliquis vigintiquatuor confecere, alij ex octodecim, drachmamque & denarium idem esse, sexque millia denariorum integrum solidum efficere, & hoc esse talentum Achaicum arbitriati sunt. Primo tamen Punico bello populus Romanus, cum ærarium laboraret, asses vnciales fecit, placuitque

Siclus.
Drachmarum diuersa genera.
Denarius Romanus.

Obolus.

Siliqua.
Scrupulus.
Drach. Aeginetia.
Denariorum genera.

Solidus integer.
Talentum Achaicum.

æreum denarium sedecim assibus permutari, quinarium octonis, sestertium verò quaternis assibus valere, ita ut sestertius nūmus drachmas quaternas faceret. Notaque denariorum, bigæ & quadrigæ fuere: quare bigati & quadrigati dicti. Postea verò lege à Papyrio lata, asses semunciales facti. In militari verò stipendio, denarius pro assibus decem militibus dabatur. Antea verò libralis assis, & dipondius æquè appendebat. Quo autem tempore decemviri legum ferendarum causa imperitarunt, Romani libralis assibus vsi fuere: tamen Quintus Fabius Maximus asses triunciales fecisse dicitur. Cumque secundo Punico bello libralis asses fierent, ut populus ære alieno non magno incommodo leuaretur, debitique exolverentur, ex singulis assibus libralis senos percussere, ita ut ex libralis sextarii fieret, qui demptis tribus vnciis, tantumdem valeret. Plerumque tamen compertum est, denos asses pondo singulas libras efficere. Sed tamen assis minorem esse monetam, & haud multo æstimari, argumento est, quod in multa à prætoribus irroganda, bos centisibus æstimabatur, ovis verò decussibus. Hos tamen asses Græci obolos, alij stipes dixere, quos exigui valoris fuisse haud dubiè constat: nam singuli quaternis assibus valebant, & octo chalcis obolum æstimari dixerit. Treis enim obolus frequens continet siliquas, nonnunquam sex: ea enim quadragesimam supra centesimam partem vnciæ facit. Erantque semiobolus, diobolus, triobolus, qui etiam quadrantes, dichalca & trichalca dicti. Obolique nomen tulit, quod vetus Atheniensium nummus obeliscum incussum habuit. Sestertiorum verò quidam maiores, alij minores fuere qui ex quaternis assibus constabant. Erat enim is sestertius quarta denarii pars, quo tempore decussis valebat: ex quibus apparet, ex sedecim quoque assibus denarium constare: duasque drachmas & dimidiam, sestertium constare. Alij ex duobus assibus & tertio semisse sestertium efficiunt, quem minimum appellant, quia non duos asses tantum, sed semissem quoque tertij assis continebat. Fuit enim illius multiplex variæque natura. Eiusmodi sestertius fuisse opinamur quos Iulius Cæsar nouissimo testamento suo viritum trecentos populo legauit, cum

Asses vnciales.
Asses semunciales.
Libralis assis.
Dipondius.
Asses triunciales.

Assis minor moneta.
Obolus.
Stipes.
Chalcis.

Semiobolus.
Diobolus.
Triobolus.
Quadrans.
Dichalca.
Obolus vnde dicti.
Sestertiorum genera.
Minor sestertius.
Minimum sestertius.

Vide Trā-
quillum in
rita Iulij
circa finē.
Maior se-
stertius.
Romani.
Talentum
Atticum.
De aureo
vide Alci.
li. Dispūct
3.ca.9. &
in l. Etiam
aureos. ff.
de ver. sig.
Aureus.
Chryſus.
Stateres.
Talentum
multiplex.
Atticum.
Alexan-
drinum.
Neapoli-
sanum.
Syracusa-
num.
Euboicum.
Achaicum.
Ptolemaicū
Syrium.
Antioche-
num.
Babylonū
Talētū par-
uum et ma-
gnum ex
Prisciano.

amplioris summe neq; erogari potuissent, & ad exhibendum singulis tantam pecuniam vix vllius sufficerent facultates. Maior verò ex centum drachmis Achaicis seu denariis constabat. Romani verò ex argenti libra, aut paulo infra, tria efficiūt sestertia, ita vt centum sestertia libris triginta argenti appenderent. Alij sestertium ex dipondio & semisse conficiunt, qui duas libras & dimidiam facit. Quare vigintiquatuor sestertia talentum Atticum efficere relatum est, quod teste Varrone sexaginta argenti libris taxabatur: quo fit, vt eiusmodi sestertius nummus duas libras & dimidiam cōtineat. Sunt qui putent ex auri libra quadraginta millia grū signari, quod & Plinius arbitratus est. Mille quoq; sestertiis vnum aureū computari, nouissimis Cæsarium temporibus, à iureconsultis legem Papiam interpretantibus, relatum accepimus: is autem aureus, chryſus dicebatur: quorum septuagintaquinque in singulas expendebāt libras. Præter quos fuere stateres aurei, qui mina permutabantur: alij argentei, quorū decem chryſum efficiūt. Talentum quoq; veteribus multiplex fuisse inuenimus, nec vnus generis, sed aliud Atticum, sex millium denariorū: aliud Alexandrinū, duodecim, Neapolitanum sex, Syracusanum triū summam nō excessit, Euboicum verò quatuor millium Romanæ monetæ, Achaicum etiam sex millium fuisse asserunt: præter quod fuit Ptolemaicum, Syrium, & Anthiochenum, & Babylonium, quod duabus minis Atticis taxabatur. Erantq; talentorum species multimodæ, ita vt sicut libra & pondo non æqua omnib⁹, ita dissimilia talenta fuerint. Est tamen proditum memoria, ex mille sestertiis talenta Attica paulo minus quadraginta effici, ex qua adnumeratione fit, ex vigintiquinque sestertiis talentum Atticum constari: communi tamen estimatione, talētum decuplo maius mina taxabatur. Autor idem est Priscianus, talentum paruum minarum sexaginta: magnum verò, octogintatriū, & vnciarum quatuor: Atticum verò magnum talentum, octoginta libras Romanū ponderis pendere: paruum verò, sexaginta minis Atticis taxari. Procedente mox tempore, talentum Atticum vigintiquatuor sestertiis Romanis fuit: ea summa est vigintiquatuor nummorum millium: siquidem mille

nummi, Romanorum quoque sestertium efficiūt. Quintetiam Atticum talentum quādoq; sexdecim sestertiis taxari Varro significat. Aegyptiūq; octoginta pōderib⁹ pendere. In nummorum verò taxatione adhibitum Romanis talentum, haud minus pondo octoginta Romanis ponderibus pendebat. Cuius generis talenta, cum leges pacis Antiocho datæ sunt, Romanis æquis pensionibus exhibita fuere. Idēmq; in vectigalibus & portoriis seruari comperim⁹. In qua quidem re fuit memoriæ proditum, Romanos victis gentibus nationib⁹sq; tributi nomine argentum, nō aurum, indixisse. Sūt tamen exempla, centum talenta nonnunquam duodecim pondo Romanis ponderibus effecisse. Pōdo autem idē esse quod libra, omnes consentiunt. Quod quidem talentum plerunq; non ex pecunia percussa, sed ex massa argenti aurivæ, aut eboris, ferri quoq; & aluminis, aut ebeni, quod tributi loco ab Aethiopibus & Persarum regibus appendebatur, constare volunt. Legimus singula millia talentū thuris annua Arabes regibus Persarum pensitasse: ipsōsq; Aethiopes vicenos dentes elephantorum eidem pēdere consueſse: Romanōsq; à Corſis centum millia pondo ceræ, tributi nomine exegisse: Cappadoces, Persis quingentos equos, & mulorum duo millia annua dedisse. Plerunq; ex pecunia percussa, quod frequens fuit: nam ex tribus aureis etiam talentum constare Pollux autor est, quod aureis trib⁹ Atticis valebat. Aureum autem duabus drachmis Atticis taxabatur, Argenteum verò minis Atticis sexaginta. Babylonīcū verò, sæpe duo millia & septingētas minas Atticas effecisse volunt. Ipsum tamen Romanū talentum quā sapissimè septuaginta librarum fuit, Apud alios verò minimæ summæ, & parui æstimabatur, Homero teste, qui in ludis funebribus Patrocli, cū primus victor bouem accepisset donū, vltimus duo talenta præmiū tulit. Hoc quoq; ex autorib⁹ cōstat, quod à condita vrbe ad Pyrrhū regem populus Romanus argento signato minime vsus fuit: rudi enim ære apenso, nō numerato, vtēbantur, postq; percussam monetam placuit denariū pro decem libris aereis, quinariū pro quinque, sestertium pro dipondio & semisse computari. Fuisseq; in veteri nummo græco altera parte Ianū bifron-

Sestertium
Romanū.

Pondo.
Talentū
ex pecunia
percussa.

Ex pecunia
percussa.
Aureus.
Argentus.
Talentum
Romanū.
Illiad. 23.
A condita
vrbe ad
Pyrrhum
nulla mone
ta fuerūt.
Nota et i-
magines
nummorum
apud veteres
Romanos.

tem, altera proram nauis exculptam, & in antiqua moneta, bouis ouisq; imagines: quæ res, Romanos gregibus & pecudibus valuisse, argumeto fuit, quare pecunia dicta est. Iani autem bifrontis nota, & nauis prora, ideo inculpta feruntur, vt priscos Latinos tunc efferum genus, cum pastoriam vitam agerent, è fera agreliq; vita, legibus & omni rerù affluentia, quæ illuc terra mariq; importabantur, à Iano, qui cultioris vitæ modum inuenit, excultos denotaret. Neq; omittendum quod Plinius naturalis historię libro retulit, Seruiliorum familiam trientem sacrum coluisse, illiq; statis diebus noua religione sacrum fecisse: qui quum varia specie & forma dissimili videretur, modo accessionem & fortunæ incrementa, nonnunquam damna familiæ præsignabat. Illud quoque admonitu non inutile dixerim, Lugduni Romanos imperatores argentum aurumque, & monetæ omne genus signare consueisse: siue quod prompta ibi ad eudendum metalli copia foret, sed quod munitissimus locus, & accessu difficilis, ad confluentes, quod ibi Rhodano Arar commiscetur, esse conlebatur.

Quæ theatra Roma fuerint, & qui circi, quorumq; extant vestigia, & quæ penitus conciderunt.

CAPVT XXV.

IN conuentu eruditorum, præsentem me, sermo, habent conceptus est de theatris, quæ multa in vrbe fuere, cur paucorum vestigia extant, cum plurima legamus fuisse: Romanosq; bellis confectis, a deo spectaculis deditos, vt illa apparatus exhibentes, quouis magistratu aut honore dignos duceret. Cùmque ex his quidam, popululum Romanum pedibus stantem sine scena diu spectasse affererent, mox sub tabernaculis ligneis, aut arundine sultis, quod senatus consulto intra urbem, propiusve mille passus theatra habere aut ludos nisi stantem spectare non licet: ideo rara fuisse, illorumque substructiones & diruta vestigia nunc extare: plures tamen fuere, qui plurimorum, quæ sequutis temporibus extructa sunt, non species modò, sed ne ruinas quidem apparere dicant: Licet enim post secundum Punicum bellum, P. Cornelius Nasica, cum à censoribus locorum spectandi

Seruiliorù familia trientem coluit. vide Plin. lib. 34. ca. 11. natu. histo.

Lugduni omne monetæ genus à Roma, condebat.

P. Cor. Nasica theatrum demoliri fecit.

Iudis theatrum extrueretur, velut publicis moribus nocitarum demoliri fecerit, popululq; stans a liquidu spectauerit: & Augusti tempore tria theatra solum, & amphitheatrum Romæ fuerint: tamen subsequente æuo, quin theatra, circi & porticus ingentis operis, plura & celebra Romæ fuerint, nemo dubitauit, tunc maxime cum vrbs Roma è excellentiæ & felicitatis creuit, vt ædificiorum magnitudine ad summum maiestatis fastigiū deueniret. Constat enim veterum monumentis, Marcelli theatrum æneris sumptuosissimi, ad insinum Argiletii, iuxta templum Pietatis conditum fuisse, quod Augustus Marcelli nomine inscripsit. Octauia verò mater, Augusti soror, eius memoriæ ibi bibliothecam addidit præcipui sumptus. Hic est enim ille Marcellus, cui cum filiam Augustus desponsasset, haud multo post egregius adulescens acerbo funere sublatus fuit. Et theatrum Scauri, quod in ædilitate fecerat, triplici scena trecentarum sexaginta columnarum, signisque æneis tribus millibus conspicuum, cuius cauea (vt autor Plinius est) supra hominum octoginta millium capax erat. Aut Curionis, qui post homines natos theatrum versatile & temporaneum mirabili cõmento construxit, operum longè maximum & conspicuum. Primus enim Lucius Mumijs, exacto Achaico triumpho, theatrum temporaneum, & scenam lignea compage posuisse fertur. Cùmque apud Fidenas theatrum memorabili casu cum magna hominum pernicie & ingenti strage corruisset, senatus consulto cautum fuit, ne quis in posterum theatra nisi solidæ firmitatis extrueret. Antea enim Pompeius Magnus perpetuo mansurum solida materia ædificauit primus, in cuius dedicatione ludos dedit in circo, & elephantorum pugnam: quod illi fuit vitio & crimini datum, cum antea ligneis gradibus scena fieret: quod à Pompeio magna ex parte conceptum, Caligulam perfecisse, Neronemque in aduentu Tyridaris Armeniorum regis inaurasse legimus. Iuxta quod Iouis statua visenda magnitudine, cui arcus marmoræus à Claudio Cæsare Tiberio dicatus, proximus erat: cuius exemplo Iulius Cæsar molem amphitheatri ingentem, in campo Martio substructionibus maximis erexit: quam postea

Marcelli theatrum.

Bibliotheca Octauiae.

Scauri theatrum.

Curionis theatrum.

Theatra temporanea.

Theatrum apud Fidenas lapsu.

Pompeij theatrum.

Amphitheatrum à Iul. Cæsare extructum.

*Cor. Balbi
theatrum.
Pomp. am-
phithea-
trum.
Tauri am-
phitheatrū
Castrense.
Neronis.
Caesaris.
Vespasiani.*

*Theat. la-
pideum iux-
ta aedem
Veneris.
Circus ma-
xim⁹ Tar-
quini.*

*Circus Ne-
ronis.
Circus Flo-
re.*

Augustus mausoleum ædificaturus (teste Tranquillo) demolitus fuit. Et Cornelij Balbi theatrum, cui quatuor columnæ ex opbite lapide pro miraculo fuere, quorum nulla prorſus vestigia cernimus. Et Põpeij amphitheatrum ampla magnitudine & mole: quippe tam profusus sumptus fuit, vt hominum X L. millia commodè sedibus acciperet. Necnon amphitheatrum Tauri summa impensa extractum: nec minus castrense, quod in Exquiliis fuit: & Neronis, cuius ne imago quidem extat. Caesaris verò theatrum iuxta Capitolium, cuius tantum semiruta vestigia videmus, tanti splendoris fuit, vt urbem atque imperium honestaret. Quantę autem admirationis fuisse amphitheatrum vrbe media credimus, mirificum opus à Vespasiano fundatum, cum ipſius ferè demoliti nūc ruinas solidissima structura demiremur? In quo extruendo omnes imperatores regesq; magnificètia antecessit, quibus monumentis illud decus maiestatis & imperij, quo vrbs Romana floruit, facile est coniectari. Quid de teatro lapideo, iuxta quod aedē equestris fortunæ fuisse memorant, cuius ne vestigium quidem reliquum est? Circum verò maximum celebratissimum trium stadiorum longitudine, à Tarquinio Prisco locum spectaculis designatū, vbi Iunonis & Dianæ tēpla erexit, vt mox à Cæsare dictatore mirifico opere instauratum videmus, illiusq; adhuc vestigia extare: vbi Veneris eges, quā Fabius ex mulatitia pecunia faciendam curauit, Libertique & Libertæ, Iuuentutis & Cereris: quas Aul. Posthumius dictator vouerat, atque Herculis phanum, Solisque & Mercurij, Bellonæ & Floræ aedes fuere: ibique Lupercal, & circus Flaminius vidimus aliquando, quorum vix semiruta vestigia licet inspicere. Atque hic circus Flaminius est, quondam prata Flaminia, iuxta quem Apollinis aedes inter ipsum & olitorium forum, in qua senatus haberi consuevit, ac Iouis Statoris templum, licet alterum in Portica Metelli, & tertium in radice Palatij fuisse legimus, quod à Romulo in pugna cum Tatio & Sabinis votum esse dicuntur. Fuit quoque Neronis circus in Vaticano, & circus Floræ iuxta ipsius templum: & intum, quem iuxta vrbs murum fuisse Varro significat: cuius licet intermortuā memoria sit, tamen singulos ibi pro-

mos, & myrtetum, à quo facellum Veneris Myrtæ, quæ Murtia dicta est, illius aram sub Auētino antiquissimam legimus. Hoc quoque non in postremis fuerit, prioribus theatris non modò spectaculis & ludis publicis veteres teatra habuisse frequentia, sed quum cōciones, aut populi concilium haberi, vel toti plebi aliquid exhiberi vellet, id in teatro, vbi concionantem exaudire, & quò conuenire frequentius possent, ex alto suggestu sedentibus cunctis, facere cōsueſſe: idq; Græcis præcipuo in more fuisse, licet Athenis theatrū locus legitimę concionis non esset: quo malo vetus illa Græcia concidit, in quorum theatris concilio populi indicto, vbi rudes & ignaui promiscuè confederant, confusa populari & militari turba, variis & dissonis clamoribus insanæ cōcionis, bella suscipiebant, ciues proſcribent, prætores eligeant, præmiāque bene meritis ciuibus, interdum pœnas, circumductis vrnulis, inferebant.

*Qui fuerit medius vnquis, Et infamis digitus, quibusque
digitis quæ fuerint qualitates & nomina.*

CAPVT XXVI.

PERſuaſum habent plerique, in versu Iuuenalis decima, dum inquit:

quum Fortune ipseminaci.

Mandaret laqueum, mediūque ostenderet vnquem:

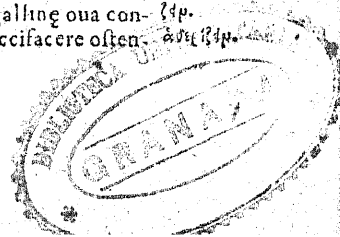
Per hæc verba id notari, quod vulgò omnes cōtumeliosis conciti faciunt, vbi interiecto pollice inter medios proximos digitos, ob scœnum in modum, probum obiciunt: quo argumento illum fastidiare & despiciere ostendunt, quod tamen longè secus in veteri vsu fuisse apparet: quippe infamis digiti obiectu, qui medius est, ipsum in quem obicitur, infamem notari duxerūt. Fuit enim prisci moris, vt siquos floccipenderent, aut insigni cōtumelia vel deformi conuicio afficerent, id obiectu mediij digiti portenti, non autem compressi, denotarent: quod est à Græcis vsurpatum, vt cōtractis reliquis digitis, mediū ignominix causa protenderent, quod *συνμαρτο* dixerunt, *συνμαρτον* enim, prætētare est digito an gallinæ oua coneeperint: sicut *ἀδερῶν*, vbi quæpiam floccifacere osten-

*Venus
Murtia.
Theatra
non modò
ludis &
spectaculis
seruiebāt.
Græcorum
theatra.*

*Iuuenalis
locus Sa-
tyr. 10.*

*Medius
digiti
infamis.*

*συνμαρ-
τον.*

καταπυγος.
voces igno-
manio, a a-
pud dimer-
fos.

dunt. Quare ab Atheniensibus medius catapygos, quasi cinædus & scortum, adnominatur, quod infamiam incuteret, & cōiucium faceret. Apud Græcos sycophāta aut hōdidocos, quasi obfessor viarū & latro, vel propudii, conuicium cēlebatur maximum: sicut Persis, muliere virum ignauiorē appellare, nulla insignior cōtumelia fuit. Apud Ægyptios, a sinu nomen obiectare, magnū est ingere probrū, q̄ Typhonis hostis Ofridis colorē ferret. Quare quum Persarū regem Ochum summi dedecoris loco Ægyptij a sinū appellarēt, intātum exarsit, vt diceret: Faciā vt hic a sinus vestrū bouē depascatur, qui haud multo pōst, ingēti coacta manu, occupata Ægypto, a pīa immolauit. In quo annotare succurrit quod tradit Herodotus, q̄ quum Scytharū equitatus, quo præcipuē valēt, in Ægyptios irrueret, rugitu a sinorum & multorū inlito (quippe quum apud Scythas nulli sint, Ægyptiis verō frequentes) adeo equos Scytharū fuisse cōsternatos, vt protinus fugā fecerint, Ægyptiisque insignem victoriā dederint. Id quoq; a Martiale nō inscite ostēsum est:

Rideto multum, qui te Sexrile cinædum
Dixerit, & digito porrigito medium.

Velut eo argumēto virum improbiſsimæ nequitæ designaret. Ex quinque enim digitis, quos sacros Mineræ religio sanxit, cuiq; suum nomen inditum fuit, & qualitas, neque ab re nominati sunt. Pollex enim primus, quia aliis maior & longē princeps est, quōd q; reliquis antestat, & propē dominatur, dictus: quippe cuius adiuuētō reliqui reguntur: itaq; non immeritō is apud Græcos τρυχία, quasi altera dicebatur manus, quum in vnaquaq; re socius & adiutor sit. Hunc premere antiqui iubent, quum alicui bene precantur & propitij sunt, bonū omen & efficaces preces futuras interpretati: vtrumque verō pollicem iungere, vehemētius laudare est: vertere autem pollicem, malē precari. Cūmq; pollex monocōdylus sit, reliqui fuere dicōdylī, id est, duplicis cōmissuræ: vbi verō in digito non erat flexus, phalanx dicebatur. In pedibus autem, pollicis scandēti proximum, a saliendo halluci dixere nomen. Reliqui in pedibus digiti, monocampi, hoc est, vnus flexus fuere. In qua quidem re memoria proditum est, Pyrrhi pollicem dextri pedis diuinam vim

Pollex.

επιχία.
Pollicem
premere.
Pollicem
trunque
iungere.
Pollicem
vertere.
Medium di-
giti.
Hallucis.
Pyrrhi pol-
lex pedis.

habuisse, vt splene laborantibus præsentissimo remedio succurreret: qui etiam in pyra cum reliquo corpore absumi nequit: sicut de Lamisco proditur, qui a pud Lucanos regnauit, cui tertius digitus pedis lupinus erat. Et de Artaxerxe, qui manu altera longior, Macrochir nomen tulit. Proximus verō a pollice, indicis nomē habet, q̄ etiā salutaris vocabatur: quo ori adnoto, silentiū indicimus: scilicet nil sanctius ad salutē, oris silentio estimantur. Ideo facellū Angerōnæ, quæ dea præsul silentij, obſignato ore effingitur, ac inter antiquissimas religiones Romę colebatur. Hoc digito salutari Martiū Septimiū, qui ex fabro ferrario imperiū tenuit, tantum valuisse dicunt, vt currus ex aduerso nitētes repulerit, & fortissimū quēque colliserit. Tiberius quoq; articulis ita firmis fuisse fertur, vt recens malum salutari digito terebraret. Quod de Claudio secundo Cæsare traditur, qui digitis ita validis fuit, vt ictu digitorū aut pugno sæpe equi dentes excusserit. Cōtrā verō August⁹ illo p̄sepe laborauit, ita vt vix cornei circuli supplemento, scripturæ admoueret. Hoc etiā indicam⁹, quare indicis nomen tulit: exprobramus, & mīnas inferimus. Tertius, qui medius & reliquis maior est, famosus habetur, petulās & libidinos⁹, cuius obiectu (vt modō significauī) probrū obiectam⁹, alteriusq; famā lædim⁹ & detestamur: & quia desēs & ignauus in medio situs, nulli rei adiuuētō est, idcirco despectissimus habitus: Qui etiā verpus dicebatur: nāque Iudæis vsq; eō euiluit, vt interanea exulcerata, & putrescētia viscera, illo recōderent & fouerent. Fuitque adnotatū apud veteres Græcorū, vt qui medio digito tanquā per indicem aliquē ostenderent, arguerentur insanie. Quare verbum Diogenis proditur, multos p̄ digitum insanire, q̄ medio digito se philosophātes peregrinis demōstrarent. Cūmq; reliquos auro gemmisq; insignirent, hunc prisci Romani nudum & honore destitutū reliquere, veluti infamī contumelia notaretur. Galli verō & Britāni medio tantum annulos adiciunt, illum præcipuo honore excolentes. Proditūmq; est, annulum ē sinistra in longissimum dextræ transferri, sæpe singultus & grauedines leuare. Græcis verō medius, non famosus nomen habet, sed medici. Digitis enim apud illos hæc indita nomina fuere

Lamisc⁹
tertius di-
gitus pedis
lupinus.
Artaxer-
xes.
Macro-
chir.
Index.
Angerona.
Qui digitis
valuerūt.

Digitus in
famis seu
verpus.

Diogenis
dictum.

Medicus.

Αυτίτις, δεικτικός, ἰατρός, δακτυλιώτης, ἀυτίτης, ac si dicat, pollex, index, medicus, annularis, auricularis. Apud Pol-
 lucem hæc fuere nomina: Micros, hoc est, parvus, deinde
 deinde paramesos qui sequitur, postea mesos, deinde li-
 cbanos, demū antichir aut megas. Romani verò proximū
 minimo, angularem seu medicum nuncupant. Illo enim,
 quum veniā poscimus à diis, locum Nemesios (quæ dea
 vltrix malorum fuit, fautrix verò bonorum) post aurem
 dextram ob signamus. Ipsa enim Rhamnusia dicta, ibi lo-
 cum venerationis habet. Rhānes enim à Marathone haud
 plus sexaginta stadiis abest, vbi Nemesios phanum memo-
 ratur præcipuum, ab Adrafeo ædificatum, cuius simula-
 crum, altera manu fraxineum ramum, altera phiala ge-
 stat: quem locum, qui eā venerantur, attingunt, quū in ip-
 sa aure memoriæ locus foret. Eundemque minimo pro-
 ximum in spōsalibus annulo exornamus, quia tenuissimā
 venam inde ad cordis ima penetrare arbitrantur. Hanc
 Ægyptij tanquā sacrum multis odoribus delibutum ha-
 bere assuērunt: habuissēque hoc proprium ferunt, vt cō-
 plicatus, senarium, qui perfectissimus est, numerum desi-
 gnaret. Minimum verò, quia omnibus minor, minus offi-
 cij habet, quòdque eius ope minus indigemus, propterea
 dici autumant: cui etiam auriculari nomen est quòd ille
 ope aurium sordes, quæque in his incommoda sunt, adi-
 mimus & leuamus: tarditatēque aurium, aut si quia in eis
 putidi fuerit vel purulenti, succurrimus. Fuitque lue-
 ris proditum, crebro scabere autem dextram minimo,
 furoris signum esse: eiūsq; tinnitum crebriorem, mor-
 bum corpori adactum præmonstrare. Si quem tamen di-
 micationi vel pugnæ veteres laessebant, minimo pro-
 uocante inuitabāt. Est quoque animaduertere quòd, qui
 minimo gestatur annul⁹, achates dicitur: quo verò index
 ornatur, coriannos. Latini autem leuis materiæ annul⁹,
 qui minimo gestatur, æstiuū nuncupant. In auctionibus
 & locationibus attollere digitum, se emptorem & con-
 ductiorem: in certamine & pugna, deditiōem: manum ve-
 rò protendere, pacem peti, significabant; quibus in vi-
 erat, ritu prisco, vt qui forensia stipendia auspicabatur,
 brachium extra togam exerere non auderet.

Liberi IIII. Genialium dierum Finis.

*Annularis
Nemesios.*

*Nemesios
simulacrū.*

*Minimum
seu auricu-
laris.*

*Minimo au-
rem dexte-
rā scabere.*

*Minimo
pronocare.*

Achates.

Coriannos.

*Annulus
æstiuus.*

*Digitum
tollere.*

*Manum
protendere.*

ALEXANDRI AB ALE-
 XANDRO IVRISPERITI NEAPO-
 litani, Genialium dierum
 liber quintus.

*Locus ex Martiale, apud Gabrielem Altitium in conui-
 uio familiari inuicem discussus.*

CAPVT I.

D Gabrielem Altitium, virum
 modestissimum, doctissimumque,
 cum quo mihi à prima adoles-
 centia intima familiaritas fuit,
 quòd is tunc ad pontificatum
 euectus fuerat, nos & aliquot
 bonarum artium studiosi iuue-
 nes, summo loco nati Neapo-
 li, congratulatum veneramus:
 ad quem vt venimus, excepti

ab eo comiter & benignè fuimus. Cùmque complexi
 hominem in primis ædibus, post mutuam salutationem,
 lætis precatationibus ei gratularemur, eumque honorem
 sibi à diis fortunari: & quod nobis diu in optatis fue-
 rat, id nunc magnæ voluptati esse, ac bene locatum in ho-
 mine morum honestate & omni doctrina conspicuo, spe-
 rareque illud sibi, & vrb inostræ ornamento cessurum,
 profiteremur: post mutuos internos mira suauitate edi-
 tos sermones ad multā diem, cùm iam advesperasceret,
 & cœnæ tempus appeteret, indeque nos digredi volen-
 tes vniuersi assurgeremus, impensè rogabit, inuita vitque
 nos diu recusantes, atque excepti ipse admodum placi-
 dus & mitis, nò grandi conuiuio, sed cœnula non iniu-
 cunda, minimèque sumptuosa & petulanti, verum ad-
 modum eleganti & frugitolerum scilicet ferculo, thirsis
 viridibus, minusculis cauliculis teneris tunc in flore

erumpentibus, leuiter igni admotis & pisciculis molto pipere & nuce conditis, cum præcoci vva & primis pomis ex Lucano suo, quæ ad se delata, secundas nobis mensas ipse præpararat. Cùmque miti castoque inter nos procedente sermone variato lusu ad finem cœnularum ventum foret, quæpiam, qui vbi assidebat, rarè indolis puerum, forma & specie liberali, literulis satis aspersum, ad se aduocauit, ac vnumquemque nostrum per vices dicere iussit, quisque vellet sibi ab illo cani epigramma. Cùmque nonnullis enunciatis versibus, quos miris modulis & concentu admodum suauis, perquam festiuiter adlyram ille decantaret, à quodam nostrate in eo cœtu seruata eius vice, hoc epigramma prolatum fuit.

Quod non argentum, quod non tibi misimus aurum,

Hoc facimus causa Stella diserte tua:

Quisquis magna dedit, voluit sibi magna remitti:

Fictibus nostris exoneratus eris.

Quos versus quum admodum concinniter suauiterque ille fuisset modulatus: Quid est, Altilius inquit, quod hic autor dicit, quod qui multas opes liberaliter largitus est, expetat ipse tantundem sibi reddi ab eo quem munere affecit, equidem ignoro: quum satis constet, quod is qui ingenue liberalis est, non id appetit, vt beneficium pro beneficio sceneretur. Siquidem munificencia & liberalitas, quæ magni animi est, auaritiæ & appetitiæ quæ semper pusilli fuit, dispar longè & diuersa existit. Qui ergo munificus & liberalis est, & sponte largitur, is profectò ita liberalis est, vt quod dedit beneficium nõ meretur, & quanto quisq; magno & erecto animo est, vt ingentia largiatur, ita magni putat fuisse, multo plura & maiora si posset largiri, neque beneficij collati vnquam penitere. Alioqui qui opis emolumentivæ causa largitur, virtutis nomen amitti, ingentiæque eum animi bona sed dare necesse est. Neque enim (vt Cicero inquit) si ob tuam causam cuiquam comodes, beneficium id putandum est, sed sceneratio. Cõtrà verò avari & cupidi est, si quod fortè munus erogauit, tantumdem aut multo plura postulare, & velut datæ mercis precium ferre; quæ si, vt videtis, repugnãtia sunt, quo nunc modo in vnum coeant, & in eodem subiecto sint, non sanè intelligo. Quum ergo

autor hic dicat, quod qui magna dedit, quod officium magnum & liberalis est, magna sibi postulet remitti, quod esse cupidi & avari satis constat, equidem eundem liberalis dantis, & avari reposcētis, animum in vnum ponere videtur: quod esse minimè potest, nec decet. Cùmque vir quispiam haud sanè ineruditus, qui sermoni aderat, se maxime putare diceret, poetam non ingenui & liberalis, sed cupidi & turpis animi vim naturamque hoc epigrammate designasse, quod vsu compertum esset, alieni appetentem, eius ingenij esse, vt si quid benigna manu dedit, postero more & turbato gentium iure, maiora sibi reddi postulet, & ideo contra officium facit qui ita beneficium dando sceneratur: istumque, quicumque est, qui tam stolidè largitur, avari potius quam liberalis officium ferre: Nunquam, inquit Altilius, tam rustica musa Martialem fuisse certè scio, vt quum liberalem exprimere ostendat, cupidum potius & appetentem designasse credatur, quum præsertim indefinito vtatur verbo: absõnũq;, & ab omni prorsus candore alienum videri poterat, turpis animi potius quam verè ingenui vim exprimere voluisse. Et ad me conuersus, quid censerem in hac re, potissimè interrogauit. Tum ego me arbitrari dixi, quod is qui munificus & liberalis est, licet ingenuè largiatur, & libenter officium faciat, tamen natura ita esse comparatum, vt qui beneficium accipit, eo consilio & animo sit, vt illi à quo accepit, ad tantundem sponte obligatus maneat, cùmque pari obsequio deuinciat, vt similem, si occasio detur, gratiam referat, qui de se benemeritus fuit: idque sit, non animi appetentia, aut lucri spe suadente, sed quod ita homini natura præscripsit, vt ampla precia beneficiis demus. Siquidem ad promerendum nulla efficacior vis quam officium manet. Atque ita hoc perspicuum est, fixum homini ingenitumque fuisse, vt sicut se à vi & iniuria tutari, & illatam contumeliam vlcisci, ac talionè reddere, iubete natura impellimur, ita collatum nobis officium alio officio pensare & conferre cogamur. Nec tantum eadem mensura, sed multo maiore, si potest, beneficium remunerari, & bene cumulatam gratiam referre decet, nec vocare ad calculos expensorum & acceptorũ. Ideo non immerito gratias, vnam anersam, duarumque non

*Martialis
locus enu-
cleatus.*

*Liberalis
hominis na-
tura.*

*Auari
natura.*

*Qui benefi-
cium acci-
pit.*

*Gratitudo
naturaliter
hominis in-
stita.*

*Gratia tres
Gratiarū
ades.*

*Lex Athē.
& Macedo-
num in
ingratos.
Demost. di
ctum.
Persæ.
Germani.*

aspicientes, veteres effinxere, quia geminata gratia, & cum mulatio ad nos redire debet: quarū nomina Pasithea, Aglaia, & Euphrosyne. Apud Lacedæmonios traduntur duæ ab Homero vnâ, vxor Vulcani: illarūque ades in foro medio veteres posuere, vt gratia meriti cuius in prōptu foret, atq; ad promerendū quisq; esset facilis & expeditus. Quod quidem ius naturæ est, nullo iure ciuili aut plebiscito. Itaq; si quis eum qui de se benemerite fuit, illiberali animo, alio officio non demeretur, neque illud gratè acceptum fert, quippe qui nihil adiumentū, nihil opis conferretis profecto tanquam violator humani iuris, ita de officio decedit, vt omni humana ope indignus, ingrati, criminosi, & mali omnis suspicionem nõ euadat, simulque famæ iacturā facere certum sit. Quod apud Athenienses & Macedones lege cauebatur, vt haud secus aduersus male meritos ingrati actio detur, ius iudiciūque dicatur, ac si ære alieno, aut graui crimine nexi forent: nā beneficij memoriam (autore Demosthene) qui recipit, habere debet: qui verò dedit, statim obliuisci. Persæ quoque illum qui accepto beneficio, gratiam, quā possit, non refert, graui pœna prosequuntur, in eumque lege agere licet, tanquam magno esset scelere pollutus. Germani contrā: nam collati beneficij merito nihil sibi deberi putant, neque acceptis obligantur. Quū ergo autor hic dicat, eum qui magna dedit, magna sibi velle remitti, non cupidi animum pensare voluisse putandum est, sed liberalis potius & ingenui: quodque natura iubente cogimur, vt eum qui beneficia in nos contulit, alio officio deuinciamus, certa stabilique sententia multa maiora, & quàm maxima largiti: quæ obligatio ad *de vti supra* dicta est: beneficiū enim cui collatum est, ad promerendū naturæ lex obligat & deuincit. Est, inquit Altilius, ita vt dicis, possētq; veritas carminis & mens autoris ex tuo sensu facilè iudicari, prōptaq; & expedita defensio foret, nisi aliud ex cōcētū verborū liqueret. Sed in hoc ego anceps adhuc & dubius sum, quod poeta istud nõ naturæ tribuit, sicut tu asseueras, vt ea cogēte, qui beneficiū accepit, alio officio obstrictus manet: sed hoc tribuit voluntati dātis, illo scilicet qui spōte largitur, quisq; beneficiū contulit, id postulāte. Nanq; his vtiur verbis:

Si quis magna dedit, voluit sibi magna remitti.

Quod verbum cupidi & expetentis est, & propterea auari. Conuincimur ergo autorem potius benemerentis voluntatem, quàm vim naturæ pensitare voluisse. Et quum is qui largitur, eo animo sit, vt ob gratiam meriti tantūdem repetat: profectò appetentem & turpem animū, non autem ingenuū & liberalem præferre videtur. Ergo auari potius, non autem prōptè liberalis animum poeta expetere voluit. Tum ego, Est inquam, quod dubitetur: sed tamē si vera & salubri ratione rē pensare volumus, qui mihi naturæ imperio ad dandū faciendū me deuinctus manet, eundem mihi velle obnoxium manere, quū à me officium accipit, profectò non negauerim, vt dare facerēq; teneatur quod natura imperat, quodq; iura diuina & humana volunt, ne subeat ingrati culpam, licet ego libenter dē, & ingenuè liberalis sim. Neq; propterea animū videor deturpare, quod in quem beneficiū contuli, eundem obnoxium mihi esse volo. Igitur quū lege naturæ, qui beneficiū accidit, debitor maneat, proculdubio me velle, quod mihi naturæ imperio debetur, non negauerim: neque propterea liberalis officii imminuo, aut deturpo. Nam gratiæ debito ita homini ingenia est, vt dinelli nullo modo queat: quā dantè appetere velut promeritū, non est cōtra officii: nisi sit fortasse quod tu secus arbitrēre. Tum Altilius miti, vt erat, ingenio: aut hoc, inquit, verum est, quod modò dixi, aut profectò sua tempora, in quibus qui multa dabant, multa repetere volebant, festiuiter (vt solet) poeta hic criminatur.

Quot plebis tribuni à primordio vr̄bis fuerint, quæve potestas, & qui consulari potestate, & qui tribuni ararū.

CAPVT II.

Tribuni plebis qui post secessionem ad sacrum montem, vt essent præsidio aduersus potentiam magistratū, creati sunt, bini à principio fuere, C. scilicet Licinius & P. Albinus, è plebe homines, cōnitiis curiatis creati, quos tres collegas sibi desūpsere, ita vt quinque essent qui plebis tribunatū gererent, singuli ex singulis classibus: cautūq; fuit, ne cui patricio eum gerere honorem liceret.

*Tribuni
plebis bini,
cum tribus
collegis.*

*Tribuni
decem.*

*Tribunorū
plebis po-
testas.*

*Plebiscita
unde dicta
Potestas
tribunitia
insolens.
Hanc com-
munit
Sylla.*

*Intermis-
sio tribuniti
relicta.
Tribunus
plebis pu-
niebatur à
reliquis
trib. et po-
pulo.*

Cumque propter crebras patrum & plebis contentiones, seditio glisceret magis in dies, tribuno:ūque numerum augeri oporteret, qui munimentū essent libertatis, à L. Trebanio togatione promulgata, trigesimo post exacto anno cautum fuit, vt decē numero potestas finiretur, binique ex singulis classibus fierent, qui iterum ac tertio refici, & in sequentes annos à seipsis creari poterāt. Tamen si, ne eosdē tribunos populus videret, neve collegā cooptare ius foret, præcipua lege exceptum fuerit: qua lege cauebatur, vt essent sacrosancti, in hæc verba: Plebs quos pro se contra vim, auxiliij ergo, decem creauerit, tribuni eius sunt: quodq; hi prohibuissent, quodq; hi plebē rogassent, ratum esto: sanctiq; sunt: neve plebem orbam tribunis relinquunt & infra. Qui etiam eō potestatis venēre, vt comitia consulū prætorūque, & aliorum magistratuum habere, & ne quid fieret, inhibere, senatum dissoluere, reliquis tribunis, & quibuscūq; magistratibus diem dicere, ærarij curam gerere, patricios cogere, multam irrogare, atque senatus decreta approbare & improbare poterāt: eoque quod tribuni plebis fauissent, lege ab Hortensio lata cautū fuit, vt omnes tenerentur. Hinc quæ à tribunis plebis edita sunt, plebiscita dicuntur. Fuitq; præcipuo quodam iure excelsa & insolens tribunitia potestas, adeo vt M. Væctium in capiti dimicationem venisse, & ultimo affectum supplicio fuisse, quod transenti tribuno nō decederet de via, scriptum inueniamus, donec Sylla rerum potens, cum reip. imperitaret, tribunitiam potestatem ita fregit & cōmunit, vt legem ferret, ne cui qui tribunatum gessisset, ad alios honores pateret aditus, velut indigno honore publico semper futurus. Intercessionem tamen liberam tribuno nihilominus reliquit, quam postea Tiberius Gracchus in tribunatu collegis abrogauit. Quæ quidem intercessio etiam prætorib; competebat: quippe intercedere etiam prætor prætori poterat. Qui licet tantæ potestatis foret, vt etiam consulem in carcerem ducere, dictatorique cōminari, & multam irrogare posset: siquid tamē sceleris consilio contra commoda plebis gessisset, aut exorta defensione apud collegas minus iuste intercessisset: potest ei à reliquis tribunis dies ad populum dici, iussūque po-

puli aut tribunorū in carcerē duci, eisque tribunatus abrogari, in exilium agi, & senatu amoueri. Cn. enim Tremelio tribuno pl. in crimen adducto, quod M. Æmylio Lepido potestati maximo conuiciū fecisset, contumeliāq; & pbris affecisset, à populo multa dicta fuit. Et L. Cottam tribunum plebis, quum es alienum abnegaret, eod quod in ius vocari, & magistratus imperio cogi nō posset, collegæ illum cōgēre, comminatq; sunt, nisi es solueret alienum, se creditoribus illum dedituros, si postulassent: aliiq; tribuni suffragio populi sæpe coerciti fuerunt, penes quæ coercitio tribunorum fuit. Sed tamen tribunatus, plebis foret magistratus, sequitis inde temporibus, à plebe ad senatū translatus fertur: ita vt senatorum & patricij tribunatum gerere amplissimum munus putarent: quod post Syllæ tempora obseruatum inuenimus, in tantū, vt extra urbē tribuno prouincias demandari, illisq; cum imperio præfuisse: exercitus ductasse, factisque & lictores habuisse legamus. Primūque Cotta legem tulit, vt tribunus gerere honores, & prouinciis præesse, ac magistratus extra urbē fortiri posset. A principio enim extra urbē ultra mille passus tribuno nulla erat potestas aut imperium. Demum Cæsares tribunitiā potestati tam cupidè appetuerūt, vt magni muneris loco, proque regali potestate illis delata sit: quippe Augustus, ne regis aut dictatoris nomen assumeret, tribunitiam potestatem, velut sublime fastigium, & summa potentia subnixus foret, per septē & triginta annos perpetuā gessit. Quā etiā Tiberius in quinquennium accepit: ipsamque Druso conferri à populo pro summo decore habuit. Et deinceps Otho, & sequuti Cæsares amplissimi imperij loco appetuere, licet sero Vespasianus illam fuerit assequutus. Ad eod; processit tribunitia potestas, vt actum aliquando fuerit in senatu, vt non à cōsulibus, sed ab his qui tribunitiā gererent potestati, annos & tempora dinumerarent. Postea verò à Nerone illi ordini infenso, tribunorū facultas maximis edictis coercita fuit, cautiq; seuerè, ne tribuni ius prætorij aut cōsulij præriperet, neve quempiā ex Italia euocarent, cum quo lege agi posset, neve quid intra domum pro potestate agerēt, neve illatam multam à tribunis quæstores ærarij intra

*Cn. Tremel-
ius.*

L. Cotta.

*Tribunus
plebis ma-
gistratus
trāstat⁹ est
ad senator-
es & pa-
tricios.*

*Tribunorū
potestas
aucta.
Lex. G.
Cotta.*

*Augustus
tribunus se-
ptem et tri-
ginta annis*

*Anni et tē-
pora an à
tribunis, an
cōsulibus
numeraren-
tur disce-
ptatum.*

Tribuni cōsulari potestate.

Tribuni militum dicti.

Romani sine consularibus.

Cōsules de plebe tandem creati.

Tribuni militares 20.

Tribuni Aerarij.

300. ex equestri ordine adiuuati senatoribus.

mēses quatuor in publicas tabulas referrent. Sed præter hos plebis tribunos, fuere alij cōsulari potestate, anno trecētesimo decimotertio ab vrbe cōdita, iisdē auspiciis quibus consules creati, tam ex plebe quā patribus. Nā quum Canuleius legem ad populum ferre contenderet, vt ex plebe consules facere liceret, patrēsq; ne cōsularis cum plebe promiscuus foret, vehementer obstitissent, eō res ducta est, vt tribuni militū cōsulari potestate fierēt, tam ex plebe quā patribus: idēmq; iuris quod consules haberent. Nam & scila curulij, & cōsulari prætexta, lictoribus & fascibus consularibus insignes erant: ac primò tres patricij creati, mox cūm defectiones populorum, & tot simul orientia bella tres obire non valerent, illorū numerus auctus fertur, vt modò quatuor, modò quinq;, interdum sex, nonnunquam octo crearentur, tunc cum à Romanis Vcij diutino, & graui bello premebātur. Ad tātam enim belli molem, tribunorū auxerunt numerum, quot nunquam antea facti, per quod tempus tribus annis sine consularibus Romana res fuit, sicut decēuiris legum ferendarū causa creatis, biēnio defuere: donec desito tribunorū militū magistratu, & per ingentia certamina victo senatu, vt consules etiam de plebe fierent, ægrē nobilitas passa est. In qua re admirari succurrit, quod Pōponius iurecōsultus de origine iuris literis prodidit, tribunos militares consulari potestate ad vigēsimū numerū auctos Romæ fuisse: quod nunquā fando auditū, & apud autores tacitum & prætermissum est, quum tot tribunorum imperia ambiguis decretis certissimo exitu reipub. fuissent. Præter hos fuere ærarij tribuni, ex tertio iudicij genere, quorū cognitio in pecuniariis & minoribus causis plerunq; fuit: quippe quū soli antea senatores iudicārēt, ob eāmq; rem inuisi plebi fierent, C. Gracchus rogatiane promulgata, trecētos ex equestri ordine adiecit iudices, parē senatoribus numerū, vt metu cōmunicati imperij iudicia æqua lance pensitarent: iudicāruntque aliquandiu iudicia integrē & incorruptē. Vistor deinde Sylla, sublati equestris ordinis iudiciis, solos senatores iuris cognitionem habere, & iudicia ferre iussit: qui anis decem licenter iudicia exercuere per turpitudinem & sordes, donec ab Aurelio prætore, alia rogatione ite-

ram cōmunicata iudicia fuere senatui, equitibus, & tribunis ærariis: quæ lex iudiciaria dicta est, quo tēpore Verres pecularius criminis causam dixit: Quibus vetitū lege Gabinia fuit, ne ex syngrapha ius dicere liceret. Quos postea diuus Tullius noua cōstitutione abrogauit: nā iudicia ad duo tantū genera redegit, equestris scilicet ordinis & senatorij. Tribunos verò ærarios, quod erat tertium, sustulit: quos deinde restitutos, & iura sicut prius dixisse, facile crediderim: siquidē Augustus Cæsar ad has iudicij decurias quartā adiecit, quæ ducentariorū dicta est, quæ de minimis iudicaret. M. deinde Plautius, nobilitate suffragante, tulisse ad populū, dicitur, & peruicisse, vt singule tribus quindenos crearent iudices, qui numerus sexcētos viginti quinque expleuit: inter quos erant senatores & plebeij, tribuni ærarij dicti. Quod compar fuit cū eo quod Athenis statutū cōperimus, vt à mille quadringentis, furti aut ambitus & iniuriarū quandoque iudicatum sit, post quos C. Caligula quintā adiecit decuriā, Galba sextam adiecit reculauit, quæ quidē diuersis erant discretæ nominibus, nanq; alij tribuni æris, alij selecti, nonnulli iudices, plerique Non genti nuncupati: quorū sortitio fiebat quoties iura dicturi erāt, ne quid doli astulve admitteretur, neve iudicatis suspicio, iudicij fidē eleuaret. Illorū enim nomina insculpta tabellis, & in vrnā cōiecta, sorte educebātur. Māsitq; constitutū, ne quis ex nouis ciuibus collegio adnumeratus, inter decurias iudicaret: vtq; in Porcia basilica, quā Cato erexit, nō ē tribunali ius dicerent, sicut prætores, sed ē sub selliis: quod nō summi honoris, sed minores essent magistratus: quibus etiā hoc curæ fuit, vt publicā pecuniā signarēt, illiūsq; curā agerent, fontiuūque vincula seruarent. Verba legis fuere: Tribuni tanto, Domi pecuniā publicā custodiūto, vincula fontiuū seruato, Æs, argentū, aurū publicē signato. Hoc quoq; meminisse non pigebit, quod tametsi aduersus reliquos magistratus iure sacrosanctę potestatis, tribunis plebis intercedere liceat, ita vt vno intercedente, nihil reliqui decernere valeant: tamē aduersus dictastatortiam vim, aut Vestales virgines, quæ velut sacrosanctę ab hominis tactu illæse manent, nulli tribunorum intercedere, vetare aut prohibere, facultas est.

Aurelius prætor senatorum, Equites, Tribunos ærarios coniunxit iudicis exercendis.
D. Iulij iudicia ad duo genera redegit.
Quarta iudicium decuria.
Ducenarij adiuncti.
M. Plausij lex.
Quinta decuria.
Tribunorū sortitio in iudicijdo.
Novi ciues inter decurias non iudicabant.
In Porcie basilica ius docebant.
Tribuni.
Horum officium.

Quonam modo per feciales inirentur foedera, aut bella indicerentur, & quid ab extaris seruatum est.

CAPVT III.

*Feciales
viginti.
Fecialium
munera.*

*Legatorum
ius sanctū.*

*Feciales ni-
hil poterāt
nisi pratoris
autoritate,
aut senatus
consulto in-
tercedente.*

Feciales, quos foederibus sanciedis, & rebus repetendis, ac bellis indicendis Romanos habuisse constat, à Tullo Hostilio, seu Anco Martio, vt verò alij, à Numa Pompilio creatos fuisse liquet, qui ab antiqua gente E- quiculis iura & verba solennia, quibus res repetuntur, & bella indicuntur, acceperunt. Horum collegiū à principio viginti fuere, quibus & patri patrato, vt nunquā lineo amictu vterentur, proprium fuit: qui tamen si foederibus sanciedis, & bellis indicendis, aut rebus repetendis, quæ præter ius præterq; fas adēpta sunt, adhiberentur: tamē si qui legati populi Romani, qui iure gentiū sancti sunt, à quouis populo aut natione violati forent, vt hi deederentur, qui iura gentiū temere violassent, per feciales cauebatur. Erat enim veteribus ius legatorum sanctum & inuolabile, cum hominū præsidio munitum tum diuino iure defensum: quod etiā inter bella & hostiū tela incolu me seruabatur. Fuit ergo proprium collegij fecialium, tam de bellis iustisq; foederibus, pactionibusq; & conditionibus populorū, regum, terrarum & nationū, quàm de illatis iniuriis, sociis, foederatisq; gentibus cognoscere, raptaque, & hostili modo deuasata, belli iure repetere: tum hi hostesæqua postulent, aut si præter legem foederis se aliquid perperos quarantur, si sua sponte, aut læsi & læcessiti arma sumplerint, si in fida pax seruanda, si induciæ aut bella iuste indicta & pacta sint, si petita ex foedere danda, si auctores defectionis deposcēdi, si cōtra fidem conuentionis & ius gentium venire liceat, animaduertere: belli pacisque iura exequi, & perperno iudicio aestimare. Quæ verba iuris fecialis sic habent: Belli, pacis, foederum, induciarum: oratorum, feciales iudices sunt, & infra: Sed tamen ea foedera pactionesque cum sociis inire decet, feciales sancire, aut pacta concipere, hæud aliter poterant, quàm si consulis aut prætoris autoritate intercedente senatusconsulto iussūque populi permissum foret: iniussu enim populi, aut citra senatus autoritatem, nihil sanciri posse

quod populum teneat, hæud dubium est. Fiebat enim senatusconsultum in hæc verba, vt priuas verbenas priuofque lapides prætorem poscerent: qui verbenā ex arce, & sagmina (herbæ enim genus est) ac lapidem silicem ex templo Iouis Eretrij daret, fecialēsq; ea secum ferrent, ac porca adhibita, veterē præfatione prisca carminibus, ad præstitutam diem, in foro, seu vbi cōuenerat, enunciatis, fecialis sceptrum manu tenens, pro Iouis simulacro, tanquam is foederi adhiberetur, filo lanæ capite velatus, & verbenis coronatus, Iouem, Martem, cæterosq; obtestari deos, & dira obsecratione precari debebat, vt si quis eorum foedera violasset, aut illa sciēs falleret, ita illum Iupiter feriret, quemadmodum ipse porcam percuteret. Quibus obtestationibus quàm sanctissimè prolatis, secundum rem diuinam precationemque, lapide silice porcam percutiebat: mox aqua & igne in sacris adhibitis, illam immolabant: quæ cæsa, iura pacis & foedera cōuentæ, ista esse ritè putauere, hæc fidem socialem & sanctissimum fedus esse arbitrati, quo nihil sanctius firmiūque fuit: idque ante meridiem, & primo diluculo: nam post meridiem eas precationes facere, aut foedus percutere non licebat. A principio tamen cōditæ vrbis, in foederibus pacis pactionibusq; pro verbenis myrtus sumebatur. Apud Græcos nisi præconibus adhibitis, legatos minime hostium fines ingredi decebat, neque legationis munere fungi quenquam, nisi prius infusa aqua, ab eisdem manus abluisent, Iouiq; coronatis poculis propinassent. Hi tamen legati, qui cum patriis sacris Olympū aut Pythiam missi erant, sacri: qui verò foedera percutiebant, quasi pacis arbitri & interpetes, σπονδοφῶποι dicti. Quæ foedera pactionesque postquam cum exteris & vltimis gentibus inita erāt, Romani in templo Capitolini Iouis, columna aut æneis tabulis insculpta, vt perpetua monumēta extarent, nonnūquam in fastos & annales referabant, aut in æde Iouis Piscij in clypeo ligneo, corio bouis immolati inscripta. Græci in Iouis Olympij templo, & in arce Athenis, tãquam in abdito quodā: plerumq; tabulis ex antiquo ære, vt essent testata monumentis, sancta & sacrata habuere: nonnūquā in Isthmo aut Iudis Pythiis, foedera ista, & leges dictas, pactionesque erectis titulis

*Fœderis per-
cutiēdis cæ-
remonia.*

*Tēpus fœ-
deris percu-
tiēdis.*

*Græcorum
cæremonia
in suscipiē-
dis legatis
hostium.*

*σπονδο-
φῶποι.
Post fœde-
ra inita.*

*Græci.
Athenien-
ses.*

*Lacedæmo-
nij.
Ro. consti-
tutum.*

*Athe. quan-
do fœdera
inibant.
Cartha. Si-
culi per tu-
bicinam.
Fœderis per-
cutiendi mos
apud exte-
ros. Cadu-
ceatores,
Legati.*

*Medi &
Lydi.
Carmani.*

*Nasamo-
nes.*

perpetuo tempore duraturis publicabant. Athenienses plerunq; intra urbem, Lacedæmonij in Amycleo societatum & fœderū tabulas fidei custodia seruabant. Erātque Romanis constitutum, vt nunquam cū hoste armato conditionem fœderis acciperent, neq; citra senatus aut populi iussu societates & fœdera inirent, neque cum aliquibus pacato imperio vti, ni prius omnia diuina & humana tradidissent, & præsidium accepissent, aut denique societate & fœdere adstricti essent. Feruntq; Athenienses nunquam nisi in veste pulla, & malis victos, pacem & fœdera inisse. Qua re significabant, suorum cladē admonitos, & vltima ductos necessitate, post innumeras cædes viribus extenuatis pacem petere. Carthaginenses & Siculi fœdera & inducias non per feciales, sed per tubicinem sepe inieuerunt. Apud Græcos verò exterarūq; nationes fœderum percutiendorum multimodæ species erant: nam porco, ariete & tauro immolatis, pacis fœdus inire, & res repetere solebāt, qui belli tempore caduceatores dicti, in pace verò legati. Ex quibus feriebant plerique fœdera, vel pane præciso, & inuicem gustato, aut vini poculo epoto. Nonnulli agnum marem candidi vellere, agnam verò pullam adhibebant: atque ex vtriusque vertice pilis dissectis, & vicissim distributis, manibusq; aqua infusa, & vino pateris, mox Soli & Telluri illis immolatis, leges pacis & fœdera inibant: quib⁹ qui contraireret, turpissimo facinore & inexpiabili scelere tenebatur. Fertur Aristides, vt ictum fœdus cū omni Græcia firmaret, post diras execrationes, accensos ferreos orbē in mare deiecisisset, adiurans vt ita extingueretur cum omni stirpe & gente, qui contra fœdus irent, velut igniturum illud ferrum aqua. Vel brachia circa humeros gladio feriendo, & per vices elicitū cruorem lingēdo, quod Medis Lydisq; sanctissimum fœderis vinculum, & iusiurandum esse putabatur, quasi mutuo cruore sacratum. Id quod Carmani frequentes factitarūt, vt in epulis percussa faciei vena, profluētē cruorem vino miscerent, inuicēmq; propinaret, summū fœdus amicitia, mutuum sanguinem gustasse rati. Nasamonibus fidei mandata hæc lex erat, vt porrectum vini poculum de manu alterius alter sumat, inuicēmq; hauriat; aut si poculum deesset, terra

cinerem lingerent. Indis societas erat maxima de Tanti aqua potare, de qua si qui vnā bibissent, ea obtestatione tenebantur, vt eiusdem fati & fortunæ fœdus in se conferentur. Apud Arabes assuetum erat, vt acuta flice digito manus expungerent: vestiq; vtriusque lacrimas floccos sanguine qui inde fluxerat, delibutos, septē lapidibus deliniret, dirōq; carmine in execrationem capitis illius qui contraireret edito, paribus votis fœdera percuterent. Scythis grādem calicem mero plenum mutui sanguinis fuso cruore miscere, & postquam gladium & sagittas eo perfuderant, illum inuicem epotare, maximum erat cōcordiæ vinculum: quo epoto, diuini humanique iuris fœdus æquis legibus ictum erat. Galli cum quibus fide & iureiurando iunguntur, omnes collatis militaribus signis adesse iubent. Britāni indictis cœtibus & sacrificiis cōspirationem fidēmq; sanciebant, atque ita communi consilio & vna mente, pia & æterna pax inita consuebat. Neq; omiserim Persas, apud quos inter vinum & epulas frequenti cōuiuio, in quo vxores & filios, ceterōq; quos charos habent, tāquam fidei pignora adhibebant, ibiq; inter sacra mensæ, velut apud hospitaes deos, fœdera & pacta inibant, eam fidem socialem rati, & mansuræ pacis pign⁹ inuolabile. Qui etiam mos Germanorum fuit, vt de pace & bello, deque fœderibus, societatibus, amicitis, sponsaliis & pactis, in conuiuio inter pocula decernant. Macroni, quæ gens Persica est, quum hastam more ipsorū barbaricam tradunt, aliāmq; more gentis cūm qua fœdere iunguntur, accipiūt, se maxima & firmissima pactioe teneri, & pari vinculo alstringi putabant. Ferunt nonnulli Clearchum Lacedæmoniorum ducem, cum barbaris quibusdam fœd⁹ sanxisse, vt caso Ioui tauro, lupo, apro & ariete, Græci gladios, barbari lanceas in sanguine victimarum intingerent. Thraces quoque & Aegyptij è cornibus bouum vina libare, alterna vice, cōciliati amoris & mansuræ fidei certissima pignora censuere: quippe veterib⁹ cornua bouum poculorū præstabant vicem. Apud Armenios & Iberos prævaluit mos, vt pollices manus, inuicem coniurantes necerent, mox arctissimo nodo perstrictis, collectū sanguinem leui ictu percuterēt, manantēmq; inde cruorem

Indi.

Arabes.

Scythæ.

Galli.

Britanni.

Persæ.

Germani.

Macroni.

Clearchus.

Thraces.

Aegyptij.

Armenij.

Iberi.

*Aetoli &
Parthi.*

*Hyrçani
& Medi.
Confœdera
tio ad scel'
aliquid pa
trandum.*

*Calamita
te pressi a
pud Scy
thas.*

*Belli indi
cendi mos
apud Rom.*

lamberent. In qua quidem re, proditur Rhadamistus regis Iberiæ filius, dum simulat cum Mithridate Armeniæ rege fœdus inire, & ob id colligãdi pollices forent, lortu ad terrã callido astu decidere simulasse, quo Mithridatis pedes vinculo inuasit, ipsũmq; cũ vxore & liberis captiuos duxit, & nece affecit: Aetoli, quia feroces & immanes: Parthi, qui libertatem tuentes, nemini seruire patiebantur, aut vinculo fidei astringi, nullã fœderis legẽ pacifici assuerant. Si quid tamen vellent confœderatum, licet ægrẽ & difficulter, apud altaria cõplexi dextras, tanquam diis testib⁹ & arbitris, postquã sacra libassent, pacta polliceri solebãt, ita se æquissimo iure cõsociatos, & arcanũ fœdus inire putantes. Idem ab Hyrcanis Medisq; factitatum, vt dextras dextræ iungentes, cõuentiones & pacta sancirent. Fuitq; literis proditũ, vt si qui scelesti facinoris cõscij, magni criminis admittẽdi cõiurationem inirent, quò magis confociato facinori nexi forent, post diras imprecationes execrationesq; ij, qui clãdestino scelere obstringebantur, poculũ humani sanguinis admixto mero circũferrent, omnẽsq; ad facinus adiurati, de poculo libarent: aut iugulato homine, post exhaustũ sanguinem, diris imprecationib⁹ & furiali carmine exta tangerent. Quod quidem maximũ vinculum cõmuni scelere pollutis, & dira execratio habebatur. Manẽtq; cõstitutũ apud Scythas, vt qui opis egeret, insigni calamitate pressus, immolato boue, & carnib⁹ decoctis, supra tergus victimę stratus humi expectet, donec quispiã opem laturus adueniat, carne delibata, & extro pede tergori appositor, quo prodeunte, eo adstringebatur fœdere, quo nihil sanctius dici aut æstimari poterat. Quod si cui bellum indicendum foret, aut pia & iusta arma mouẽda, mos Romanus erat prius res repeti, mox bellum denunciari: quippe quum nullũ putarent iustum bellum, nisi quod reb⁹ petitis geratur, aut antea denunciatũ foret, & solenni more indictum. Fœcialibus enim prohibentibus, aut nõ prohibitis, neq; consuli, neque senatui aut populo arma in hostes sumere licebat. Sed tamẽ quum res repetitur, obseruatum est, vt populi iussu ad fines illorũ quatuor fœcialis, quos oratores nuncupãt, verbena coronati, res petũrent, ac deos fœderum vltiores testes facerent. Ex quibus

verbenarius gramen cum terra euulsũ forebat ex arce, legatũsq; silo lanæ capite velato, res sibi dari clara voce polliceret, quæ clarigatio dicta, his verbis: Iouem ego te dem facio, si ego impie iniusteq; illas res dedier populo Ro. mihiq; exposco, tum patrie cõpotem nunquam sinas esse. Quæ si præstituta die nõ darentur, post dies tres & triginta (tot enim solẽnes fuere) pater patratus, qui fœcialium princeps erat, pariter coronatus bellũ indiceret, nõ enim cuiusq; ex fœcialibus, sed soli patri patrato indicendi belli facultas erat: quem fœcialis verbena caput & frontem cingẽs, indicendi belli aut percutiendi fœderis principem faciebat. Ibat enim pater patratus ad hostium fines, & verba solẽnia præfatus, bellum à populo Romano contra præscriptos hostes, ob legitimas quas censuerat causas, clara voce indicebat: post quã clarigationem mos erat, vt de senatus cõsilio, & populi iussu, fœcialis hastam ferratã, aut sanguineã præstã, ad fines illorũ iaceret: & nõ minus tribus puberibus præsentib⁹ bellum indiceret, & ita denũciari & indici iustũ piũmq; bellũ putaueret. Post quẽ quasi classico personato, sublati cõmeritiis, militi arma capere, & copias cogere licebat, ad hostes ducere, excursiones facere, prædas agere, fines populari, eosq; ferro igniq; vastare, frumẽta succidere, ædificia incendere, atq; omnia hostiliter agere. Apud Carthaginiẽses hastam mittere vel caduceũ, belli pacisq; signũ fuit. Gallorũ mos habuit, vt Druidis iubẽtib⁹, quũ bellum indicendũ foret, armatum conciliũ indiceret, penes quos arbitriũ bellorum & pacis erat: & qui nouissimus accederet, nouis exemplorũ modis afficeretur. tũ enim principiũ bellorũ esse, & arma legitimẽ indicta putarũt. Grecis verò in vsu fuit, vt fœcialis, post res repetitas, si ad constitutam diem nõ darentur, arietem in hostium agros statim immitteret, eo modo bellum indictũ, & armis vti licere arbitrati. Corinthiis & plerisq; gentibus per caduceatorem bellũ indicabatur, qui in pacis argumentũ, caduceum circũdata effigie anguiũ inuicem cõnexorũ deferebat: quẽ tamen nõ admisisse, aut finib⁹ excedere iussisse, nulli fraudi fuit. Indis verò ancora erat, p caduceo, Carthaginiensib⁹ tessera. Apud Syros signũ dextre, quod apud Lingones erat hospitij symbolum. Persã lactacem

*Verbenari⁹
Clarigatio*

*Pater pa
tratus.*

*Hasta pro
icilio.*

*Carthagi
nenses.
Galli.*

Greci.

Corinthij.

*Indi.
Syri.
Lingonos.
Persã.*

*Athenien-
ses.*

*Lacedæ-
monij.*

*Græci ubi
cogredien-
dum cum
hoste.*

*Pyropho-
rum.*

*l. sanctum.
ff. de re. di-
uisio.*

*Sagmina.
Mart. Iu-
risconsul.
Cerycium.*

*Aliud ius
fecialium.*

*Sodalitati
& hospitio
renunciare.*

*Tybareno-
rum erga
hostes in-
stituta.*

herbam, velut caduceum & pacis symbolum ferebāt. Athenienses Ereptionem cum indumēto pro caduceo habebant, à Lacedæmoniis per præcones sæpe bellū indictum est, apud quos mittere legatos cum lana, cōminatio ceñebatur, nisi paritum fuisset, se mādata exequenturos. Præualuit; Græcorum mos, vt quoties prociñctæ acies congredi parant, ante prima signa stare vates laureos ferēt ramos & corollas, cui pyrophoro dixere nomen, quoniā lampada præferret: quem violare, summū habebatur nefas, quōd legati munere fungeretur, vtq; in scedere percuriēdo hiceteria, hoc est, oleæ ramum cū vitta lanæ legati ferāt: quo præteso, ab omni seuitia hostili & violēta incurfione tuti erant. De sagminibus verō etiam apud Martianum iureconsultum de diuisione rerum, testatum inuenimus, cuius verba sunt: Sagmina sunt herbæ quas legati pop. Rom. ferre solent, ne quis eos violaret, sicut legati Græcorum ferunt quæ vocātur hiceteria: tamen cerycium dici oportere nonnulli putent: *κερόνιον* enim legatorum ornatus erat: *ἰστέριον* supplicare dicitur. In qua quidem re scitu dignum est, olim Dario contra Scythas pugnaturō, ab illis caduceatorē missum cum aue, mure & rana, ac sagittis quinque, tacitis ambagib⁹ nullas opes contra Scythas præualeri significātes. Illud quoq; in iure fecialium quæsitum est, vtrum regibus cōtra quos sumuntur arma, an verō in regni finibus, aut aliquo eius præsidio bellum indici oporteret: & an si contra socios fœderatōsque arma sumenda essent, amicitia prius renunciari necesse foret. Et placuit, siue coram, siue in præsidio, siue sodalitati & fœderibus renunciatum fuisset, siue non, quodcumque eorum factum esset, ritē id factum videri. Est tamen obseruatum, vt si qua contentio inter amicos intercederet, sodalitati prius & hospitio renunciari: nam & Germanicus Pisoni prius amicitia, & Crispinus Badio hospitium remisit. A maioribus quoque animo præsumens Polycratis ruinam ex successu cōtinuæ felicitatis, vt minus doleret, misit qui sodalitati & amicitia renunciaret. Erātque moris præci, quoties dirimerent amicitias aut sodalitates, etiam domo interdicerē, siq; finis gratia foret. Neque omiserim Tybarenos ad eō iustos, vt non prius cum hoste congrediantur, quā diem

locum, & decertandi horam, ex fide per feciales hosti renunciant. Quōdq; nonnulli prodiderunt, id quod mihi non probatur, & pro certo affirmare non aubim, legatum populi Romani, si mandata minus vera attulisset, aut parū integra fide scēdus percussisset, velut si populus mandata dedisset, perinde teneri & fœderi cōcerceri.

Pleraque veterum prænomena vnde deducta fuerint, & denominata, & de Nonis Caprotinus que tradantur.

CAPVT IIII.

Quæri à pluribus audio, vnde veterum illa prænomena, Spurius, Sextus, Caius, Cneus, Titus, & pleraque à veteribus vsurpata, deducta fuerint: quæq; vis prænominum foret. Et dum præcos ritus, veterūque exempla cura cogitationēque admitto, dumque antiquitatis monumēta collegio, inuenimus Romanos antiquissima prænomena velut notissima, non integris dictionibus, sed succisis & simplicibus literis notare, vt T. pro Tito, L. pro Lucio, Q. pro Quinto: modo duplici, vt Cn. Sp. pro Cneo, Spurio: nonnunquam triplici, vt Sex. pro Sexto. Et Cneos quidem à generando, Titos à tuendo denominari: alteros, tāquam sobolis procreandæ auspicia fortiri: alteros, quasi tuendæ patriæ omen assequuti forent. Vnde & Titulos, quod patriam tuerentur, vel quod insignia capitis ea ornamenta ferrent, quibus Titulos dixere nomen, dictos autem: sicut Spurius, sine patre genitos denominari. Fuit enim præci moris, vt quem sine patre certo aliquem notarent, illum non exarata dictione, sed per simplices diuisāsq; literas, scilicet per S & P, sine patre significarent. Lucios quoque & Manios ferunt, alteros quasi oriente luce, alteros quasi mane editos: & Posthumos, quod post patris obitum editi essent, nuncupari. Sexti verō, Quinti & Decimi, tum Nonij, Septimij & Octacilij, à numero genitura indita nomina fuere. Pleriq; à Tullo Hostilio Quintos, sicut Seruilios, Tullios, Geganos, Curiatios & Cloelios, ex Albanis Romam aduocatos ferunt. Erātq; proprium Quintiorum familia, vt viri eque ac fœminæ, nullo tempore vtantur auro. Mamercos (quod nomen

Prænomena non integris literis.

Cnei.

Titij.

Spurij.

Lucij.

Manij.

Posthumi.

Sexti.

Quinti.

Decimi.

Nonij.

Septimij.

Octacilij.

Seruilij.

Tullij.

Geganij.

Curatij.

Cloelij.

Mamerci.

Martij.
Caius.
Caia.

Oscum est) à Marte genitos dicunt: sicut Martios, quod Amyliorum prænomen fuit proprium. Caius verò & Caia, æquè viris ac fœminis prænominia frequentia fuerunt, maximè in solennibus nuptiarum vsurpata, videlicet Caia Cæcilia, quæ Tanaquil dicta est, scælix faustumq; coniugium fortunâsq; augurati. Quod etiam frequens prænomen Tarentinis ferunt, quo brutum, terrenum & colonum hominem designabant: Siquidem *γῆ* terra est, vnde *γῆν* & *γῆν*, deducta volunt. Et tamen in veteribus monumētis C litera Caium deotaret, ea tamen inuersa hac figura *Ϛ*. Caiam designauit. Illud tamen admonitum non inutile duxerim, neminem Romanorum sine prænomine appellari: idq; ex eo institutum, quod quum inter Romulum & Tatium societas & cōmunicatio imperij inita esset, vt vna consensio, vnus populus, vna mēi atque idem corpus, sublato discrimine notaretur, vt Romani Sabinorum, Sabini Romanorum nomina suis nominibus præponerent, æquato regni iure, & confociato imperio, cautum fuit. Quare prænomina veterum fuisse ex Sabinis nominibus deducta, multorum opinio fuit. Quia etiam excellentes viros, & principali dignitate insignes, solis prænominibus nominasse, magnificentius honestiusque duxere, tanquam ob illorum amplitudinem vulgò noti & conspicui forent. Cùmque mācipiis & seruis nullum cognomentum aut prænomen veteres impartirent, solòque appellarent nomine: siquando tamen manu emissi, libertatem meruissent, vt inter seruilem personam & liberam discrimen nominis foret, cū illis ordo, honor & locus accesserit, prænomina patronorum, ac si disciplina & cultu Romano essent educati, sæpissimè sibi arrogarunt: quare Marcipores, Lucipores, Publipores, Marco, Lucio, & Publio, multi seruitute exempti, nuncupati sunt. Nec modò libertorum hoc fuit proprium, sed adoptiui filij & arrogati, adoptantium sæpe nomina & prænomina, atque cognomenta desumpserunt. Inter quos erant addicti, qui tamen nomen, prænomen ac tributum in præsentem habeant: illos tamen seruasse, & sub alterius mancipio fuisse liquet. Fuere autem addicti, qui quum non essent soluendo, creditoribus addicebantur: mox precio persoluto, seu quauis causa, etiam citra do-

Quare prænomen instituta.

Prænomena ex Sabinis nominibus. Serui & mancipia. Manumissi.

Adoptiui.

Addicti.

mini voluntatem seruitute exempti, & libertate donati sunt. Præter hos erant abscissi & lenones equa ferè conditione ac serui: nullo cognomento aut ordine, infames. Namq; senatusconsulto prohibitum erat, ne abscissi, quibusq; virilia execta forent, vt pote semiuiri, aut lenones, quarendi iuris aut postulandi causa, tribunalia adirent. Ideo Vestilius leno in causa testamentaria à Q. Metello deiectus fuit, & à subsellio prohibitus, quia leno erat, quem pro libero propterea habendum non césuere. Est tamen literis peditum, vt nisi inter ingenuos, aut ex ingenuis ortus, nullum gentilitatis cognomen foret: nã seruorum libertorumq; nulla cognatio, nec gētilitatis erat. Apud Athenienses verò constitutum est, vt nemo ex fœmina genitus, maternum sibi nomen adscisceret: nam fœminis indere familię cognomēta lege vetabatur. Id quod æquè à Romanis factitatum cōperimus. Tum, ne quis illas Athenias vocaret, edicto cautum fuit. Ediuerso apud Lycios: nam ex matribus, non patribus gētilitia fuere nomina, filiaq; non filios suos habuere hæredes: plūsq; honoris fœminis quæ viris tributum est. Neq; omittendum, Nōnis Iul. quibus è vita cōcessit Romulus, quas caprotinas & vulgi fugam appellant, Romanos vrbe excedentes, ad Capræ paludem sacra facere: dūmq; ad rem diuinā vadunt, veterum prænomina, vt Caium, Lucium, Marcium, aliæque prisca nomina inclamare: sicut in Oscophoriis Athenienses ob Ægei mortem, dolentium voces imitantur. Ancillâsq; cultu decoras, in matronali habitu cum occurrentibus prælij imaginem effingere, quod olim cū Latinis Romani gessere, vnde celebritatis causa & origo est, testâsq; vmbra caprifici, epulas & alia lætitiæ inuitamenta celebrare. In quibus sacris hoc seruari meminimus, vt inter solennia de caprifici lacte apponatur. Illud præterea notatum est, Romanas mulieres sine cognomēto, solis prænominibus adiecto nomine denominari. Quodque Marci prænomen, velut perniciosum & infame, plerique magnopere deuitarunt, postquam M. Manlio crimine affectati regni turpi iudicio conuicto, ne cui gentili nomen M. Manlio foret, senatusconsulto cautum fuit: quod generi & nomini suo iniustam dedecoris notā attulisset: sicut Claudia gēs, propter gētilium flagitia, cū

Abscissi.
Lenones.

Gentilitatis cognomen ingenuorum.
Fœminæ non indabant familiæ cognomenta.
Lyciū fœminæ magno in honore.
Nonæ Caprotina.
Oscophoria.

Ro. mulieres solo prænomine denominabantur.
Marci prænomen vitatum.

*Lucij præ-
nomen vi-
tatum à
Claudia
gente.*

*Cnei &
Lucij præ-
nomina in
honore à-
pud Do-
mitiam
gentem.*

*Helioca-
minus.*

Zeta.

Luciorum alter cedis, alter latrocinij damnatus foret, ad diluendam memoriam dedecoris, Lucij prænomen deuitavit. Quòdque Domitia gens, ceteris prætermisissis, Cn. & Lucij prænomē peculiare sibi desumpsit. Siquidē ex Anobarbis (autore Trāquillo) cōtinua ferie tres, Lucij; reliqui verò, Cnei prænomina eadem ferie vendicantur.

Quid sit apud iureconsultos heliocaminus, quid Zeta, & unde deductum nomen, & denominatum.

CAPVT V.

IN circo Flaminio, dum post immodicos valores sole loccideo deambularem, adiit ad nos contubernalis meus quispiam proficiens in iure civili. Sed nimis ineptè gloriosus, & percontatus est, quid esset quod Vlpianus de seruitutibus vrbānorū dixit: Quòd si arbor à te compacta, heliocamino meo solem adimeret, eò quòd vmbra facit in loco heliocamini, id contra seruitutem tibi facere non licere. Quid esset heliocaminus, percontabatur. Cūque de verbi significato ambigeretur, dixi heliocaminum vaporarium quoddam solare, & apicum loco dici, ad quem sol hybernus accedens, ipsum euaporat & calefacit, deductum nomen ἀπό τῆς ἡλίου ὑπερῆς, id est, solis vaporario seu æstuario. Fuissetque moris prisicū, vt iuxta zetam heliocaminus construatur. Zeta enim locus erat vnius cubiculi capax: solem hybernum prospiciens, ita constructa, vt per heliocaminum vaporem acciperet. Erat enim cubiculum hybernum frigori accommodatum, quod nunc sole, nunc igne æstuarer. Quare Helioabalum Indicos odores ad vaporandas zetas accendere consueuisse, autores tradunt. Fuit ergo opinio Vlpiani, quod si heliocaminus meo & vaporario eiusmodi, ad quem sol admitti debet, arbor per te compacta officiat, ita quod eum admitti nequeat, id velut contra seruitutem factum, non ritè factum videri.

Quando primum interregnum ceptum fuerit, & quibus de causis interreges Roma creati consueuerint.

CAPVT VI.

*Interreges
quādo pri-
mū creati.*

QVo tempore Romulus ad Capree paludem humilitatem exiisse fertur, satis constat patres conscriptos

scriptos de regni successore sollicitos, decem decuriis factis, singulisque in singulas decurias creatis, vt decem imperitarent, vnusque cum insigniis imperij & licitoribus esset, interreges creauisse, quod imperium per orbem ire, & quinque dierum spatio terminari iusserunt. Alij per ternos quaternosque dies, interregni spatium per singulos iuisse, atque anno vno senatores, qui ceterum numero erant, imperium tenuisse ferunt. Plerique asserunt, cū ducenti senatores essent, à patribus fuisse constitutum, vt per quinos dies singuli qui fasces & imperij insignia habebant, imperitarent: functusque imperio primus secūdo, & reliquis deinceps regni curam vnusque traderet. Nonnulli putant, quòd cū centū & quinquaginta patres essent, singuli cū fascibus prodeuntes, sex noctis horas, & sex diei. Quirino imperitarūt, & sacrum fecerūt: tantūdem Tatio, qui regni consors erat, annuūque interuallum fuisse: donec Numa Pōpilio rege creato, Romulo regni successor datus est. Mansitque mos post exactos reges, vt si qua fortuna aut casu cōsules creati nequirerent, vel vitio creati forent, aut si qua turbulenta confusio & necessitas premeret, donec de consulatu decerneretur, aut dictator Reipub. daretur, interreges præessent, qui populo vice consulum iura darent. Quinetiam si cōtentio inter patres & plebem foret de magistratibus creandis, aut absentibus cōsulis comitia haberi nō possent, vel vitio creatis magistratibus auspicia renouari oporteret: vel consulibus morte sublatis, de comitiis & creandis consulibus cōtentio esset, interreges creati compertum est, vt essent qui comitia haberent, magistratuūque munia obirent. Qui quidem interreges sine populi suffragio, ad concilium plebe non admissa, à patribus tantū auspiciō creabantur. Quotiesque per interregem comitia fiebant, in patrum potestate euentum comitorū fuisse liquet: quippe nemo interrex qui autor comitorū foret, nisi ex patribus erat. Dicebat verò cōsulem plerumque interrex ex patrum decreto, quem ipsi voluissent, quod officium prodendi interregem, oratoris fuisse autumant: poteratque non modò prætor, sed cōsul aut dictator interrex fieri. Et si quando proditus interrex, munus pro quo dicebatur, exequi nequireret, exacto dierum

*C. L. pa-
tres.*

*Interreges
quādo, &
quā de cau-
sa crearentur.*

*Patres in-
terregem
creabant.*

Qui interreges creabantur.

Interregū munus.

Interregū potestas. Interregē temerè dicere non licebat.

Cæsarum temporibus nullum interregnum fuit.

Cæsa. morte sublatis ad senatū res Rom. ptinebat.

quinque spatio, alius succedebat, qui vices susciperet; donec per singulos in orbem irent, vt modò tertius, nunc quintus, aut quartus, nonnunquam quartusdecimus, plerunque vigesimus proditus interrex, consules magistratū (ve faceret, aut comitia haberet. Quos quidem interreges dū honori præerāt, cōsulum vicem gerere, idēq; iuris & potestatis habere, haud dubiū est, donec absoluto Reipub. munere, interregū potestas finiretur. In quod id plerunque euenisse comperimus, vt proditus interrex, comitiis quæ iose habuisset, consul crearetur: sicut de L. Posthumio Metello traditur, qui his comitiis quibus interrex præerat, cum Iunio Bubulco cōsul factus est. Qui etiam tantæ potestatis erāt, vt legem ferre possent, senatum consulere, & consulis munia obire. Hoc quoque dicere haud piger, sine causa interregem dicere haud licere: sed quū turbulentæ confusiones, aut tumultus comitia impedirent, & nisi ad quartū calend. Febr. creari non licuisset. Et si quando comitiorum causa interrex proditus esset, quod plerunque vsu veniebat, nunquam ab eo qui primus proderetur, sed qui secūdō aut tertio ac deinceps in orbem issent, vel comitia haberi, vel dictatōre dici, aut cōsulem vel tribunum creari. Fertur verò Sylia, cum summæ esset potentia, consulis morbo sublati, per senatum interregem creari mandasse: scilicet qui non consulum comitia exemplo veteri indiceret, sed vt se dictatorem ad imaginem antiquitatis, indictis comitiis crearet. Neque negauerim Cæsarum tēporibus nullum interregnum fuisse, quum vnus imperio occupata Reipub. senatus esset negligēs & remissus, & vix vlla foret libertatis imago, nisi post Aurelianum, quum de principe deligendo senatus opinione vaga duceretur, & cum militibus tumultuantibus non consentiret, per sex menses deligendo principi interregnum fuisse: donec Tacitus in imperio assumptus fuit, qui summi principis spem ostendit. Tametsi morte sublatis Cæsaribus, quoties de principe deligēdo ambigebatur, ad senatum Romanam rem pertinuisse, multiplici exemplo probatum sit: quod Traianus facere destinarat, vt si quid ei euenisset humanitus, principem Reipublicæ senatus daret.

Sacrificium Latinarum quomodo in Albano fiebat, & quæ erant ferie, quæve populi ad sacrum conuenirent.

CAPVT VII.

Romanos consules comitiis creatos, fortitis prouincis, aut extra sortem datis, Latinas ferias indicere consueuisse, planè perspicuum est: Iouique Latiali in monte Albano sacrum facere, quod Latiar dixere, vbi carnem Latinis populis dare mos erat, quæ visceratio dicta: Est enim mons Albanus inter Albam & urbē Romanam tractu ferè pari disinctus, vbi tēplum à Tarquinio Superbo Ioui Latiali constructum ferunt, sacrumq; institutū, ad quod Latini populi numero septem & sexaginta, stato tempore, nonnunquam noctu ad lumina frequentes cōuenirent, ibiq; nundinas haberent: vtque alij agnos, alij caecos, nonnulli lac, plerique molam ad commune epulum afferrent, & vnà taurum immolarēt, concordi suffragio statutum erat: taurōq; immolato, & cæsa victima, ritēq; sacrificio perfectō, vt quisq; populus qui ad sacrum accesserat, & quæque ciuitas carnem posceret, de taurōq; partem acciperet, prisci moris erat. Principatus verò sacri & publici concilij caput, haud dubiè penes Romanos fuit. Quas quidem ferias conceptiuas, non statuas esse multi putarūt. Cū enim feriarum quatuor essent genera, statiuæ, conceptiuæ, imperatiuæ, aut nundinæ: Statiuæ fuerunt, quæ statis diebus ac mensibus seruantur, vt Saturnalia, Lupercalia, Agonalia: Conceptiuæ, quæ in diem certam à pōtifice vel magistratu concipiuntur, vt Latinæ, Sementinæ, Paganalia, vel Cōpitalia: Imperatiuæ, quas consul prætorve, aut pōtifer maximus pro arbitrio indixit: Nundinæ verò semper paganorum habitæ sunt ferie, quas Hortensius nefastas esse sanxit, vt rusticis qui nundinādi causa in urbem venerant, lites componere, & leges accipere facultas foret. Quod quidem sacrum velut anniuersariū sine piaculo nec præmitti, nec supprimi poterat. Ideo si dilatatum aut omissum foret, piaculum admitti putabatur: nanque illud iterari, aut intermitteri, vel non suo tempore celebrari, prodigium erat. Propterea Caio Flaminio, quod secundo Punico bello consul Latinas non indixisset, neque sacrum in

Visceratio. Albanus mons. Templum Iouis Latialis.

Feriarum quatuor genera. Statiua. Conceptiuæ. Imperatiua. Nundina.

*Ceremonie Latinarum.
Calendaria sacra.*

Dies duo religiosi post Latinas.

*Veneris templum apud Latinos.
Concilium Latinorum in Albano aut loco Ferentino.
Anagnini.*

Albano fecisset, sed lixâ modo sine more, sine auspiciis ad exercitû profectus esset, dirû fuit, & haud multo post publica clade expiatur: siquidem ad Thrasimenum, quom incônsulta audacia in hostes irruisset, depulsis & dissipatis copiis, totôq; exercitu prostrigato, & nefanda cæde afflicto, prætermisî sacri pœnas dedit. Quod si in eo sacro non omnes Latini carnem acceperant, sed aliquid dilatum præteritumve fuisset, aut neglectæ ceremoniæ, intermissi sumve solenne esset, tâquam non ritè exhibitû foret, denudò instaurari oportebat. Ea verò quæ nò anniuersaria, sed calendaria dicuntur sacra, si quo casu aut fortuna dilata, vel suo tẽpore omisâ feret, & differri, & novari, & repeti posse sine piaculo veteres credidere. Has ergo Latini Tarquinius à principio in vnam diem indixit: post reges verò exactos, altera populi iussu adici cepta fuit. Demum restituta plebe quæ ad sacrum môtẽm secesserat, in tres aut quatuor dies indictas à consule vel præfecto latinarum fuisse: interiecto deinde tẽpore, in decem dilatas seruataque inuenimus. Ultra quos, duo etiam post Latinas religiosi dies habiti, quo tempore solenne ludicrum in Capitolio fieri, quadrigæque concito cursu decertare, victorque certaminis in palmam victoriæ abstinthium bibere solebat: quibus diebus si cû Latinis & populo Romano bellum inter eos aut dimicatio foret, induciæ dabantur. Nanque indictis feriis Latinos populos inuicem arma sumere, aut acie decernere, vel agros hostili modo vastare, sine graui prodigio non licebat: tunc enim odia offensioneq; quiescebât. Cûmque post pugnam cum Veientibus ad Vesuuium, fœdus icitum fuerit cum Laurentibus, deinceps singulis annis post decimum Latinarum denuò innouari seruatum est. Sed sicut hoc sacrum in Albano, sic Veneris tẽplum Lauini celebre Latinis populis erat: ad quod cõuenire, & annua sacra statò die facere assuerant, quorum Ardeates (qui antistites templi erant) præcipuam gessere curam. Mansitque in posterum, vt si quod nomini Latino impenderet bellum, vitandæ iniuriæ causâ, in Albano, aut ad lucum Ferentinæ, quid factò opus foret, communi consilio decernerent. Anagnini autem concilium Hernicis populis in circo quem maritimû vocant, indicebant, Græcis verò

conuentum Amphictyonum ab Amphictyone Heleni filio inuētum, quod fuit sanctissimum Græciæ conciliû, huius instar sacri tenuisse dicunt, ad quem duodecim florentes Græciæ vrbes initio veris & autumnî conuenire, & Cereri sacrum facere, deq; maximis rebus communi decreto decernere solebant: quod ad Thermopylas indicebatur, & Pylaicum vocant. Fuere autem populi quicerciti sedibus illuc cõfluebant, Iones, Dorij, Perrhæbij, Bœtij, Magnætes, Achæi, Phthij, Melicenses, Dolopes, Ænianses, Delphi & Phocenses. Præter quos Homoloctos populos huius sacri imaginem prætulisse tradunt. Dissiecto enim in minimas partes boue immolato, fœdus iungunt, & sacrum faciunt. Nec desunt qui Dianæ tẽplum, quod est in Laconiæ finibus, huius figurâ obtinere dicât. Illic eum Lacones & Messenij statuto sacrificio, quod in diem certam quotannis faciunt, crebra concilia indicunt, & aduersus maximos conatus de summa rerû consultant. Lugduni quoque vbi Arar Rhodano commisceatur, communis ara finitimos conciuuit populos numero sexaginta: ad quod sacrum singuli euocati, ingenti coacta manu, aduentabant, deque rebus magnis indictò concilio decernebant. Concilium quoque Ætolorum quod Panætolum vocant, magni nominis fuit, in quo nisi in Panætolico & Pyrrhiæo concilio de bello vel pace decerni nihil poterat. In Palladis Ioniæ templo Pæbœotia sacra, concurrente Bœotia tota, & concilia populorum magno concursu ad omnes hostium motus frequentia sunt. Et Panægyres Athenis quinto quoque anno, atq; in Neptuni templo Heliconij ab vniuersis Ionibus conuentus & sacrum fit, quod vocant Panionia. Fuitq; alter conuentus Amphictyonum in Troezena templo Neptuni inclyto, quò ex septem ciuitatibus populi ad commune sacrum pari vsu & commercio coibant. Hæ fuere, Athenæ, Præsiu, Epidaurus, Ægina, Nauplia, Orcho-menius, & Mynius. Apud Cares autem Chrysaorei Iouis templum omnibus Caribus cõmunis concilij locus erat. Et Sybaritis Omarij Iouis delubrum, in quo Sybaritæ, Caulonitæ & Crodematæ cõueniunt. Et Doriis in Epitropio Apollinæ, ad quem conuenientes cum vxoribus & liberis sacrificant, ibique ex omnibus oppidis & vi-

*Græci.
Amphictyones.
Græcorû.*

Lugduni ara.

Ætolorû concilium.

Bœotiarû.

Atheniensium.

Ionum cõuentus.

Amphictyonum conuentus in Troezena.

*Carum.
Sybaritarum.*

*Senonum.**Conventus in Olympia. Britannorum.**Qui populi in Albano conuenirent ad sacra Latinarum.*

cis, si qua consultatio fieret, ciues & incolæ concilio adesse assuêrant. Præ cæteris verò Senonum cõuentus fertur immanissimus, quò omnes eiusdè sanguinis, statuto tempore in syluam religionè sacram conueniunt: cæloq; publicè homine, barbara feritate victimam faciunt, & de bellis consultant. Præter quos fuit conuentus in Olympia Dianæ Alpheoniæ, iuxta Alpheum: sicut Elaphiæ & Daphniæ ac Laureæ, qui annis singulis stato die celebrantur. Vni soli feruntur Britanni, qui quum variis factionibus laborent, ad propulsandum commune periculum, nullos aut paucissimos conuentus habent. Ita fit, vt cum vires cõsociatas non teneant, dũ singuli oppugnantur, vniuersi succumbant. In Albano autem, qui populi conuenirent, & carnem poscerent, hi fermè traduntur, Albanenses, Albani, Esolani, Acciensēs, Abolani, Nubetani, Bolanti, Coretij, Ortenenses, Latinenses, Longani, Manates, Macrales, Munientes, Olliculani, Ostulani, Pedani, Pelletaurini, Querculani, Sicani, Sisolenses, Tolerenenses, Corniculani, Ficulei, Vetuscamerij, Amerioli, Tuentenses, Venatulari, Vicellenses. Præter hos fuere Ardeates, Violanenses, Bubetani, Corni, Varietani, Gabini, Lauinenses, Lauiniatæ, Lauicani, Nomentani, Bouillani, Prænestini, Atriciani, Scaptemij, adde etiam Laurentes, cum quibus & Romanis post decimum Latinarum, singulis annis fœdus renouatur, vt percensuimus.

Qui ludi Olympici, qui Pithij, qui Isthmij, & qui Nemij, olim apud Græcos, & qui Circenses Roma fuerunt.

CAPVT VII.

*Olympici ludi.**Olympicos ludos quis instituit.*

Quæ victoribus præmia in ludis olympicis fuerint, quibusve coronis donaretur, à nonnullis questum est, Olympicos enim ludos propter olympij Iouis delubrum, quod in Achaia fuit celebratissimum, dictos accepim⁹, qui iuxta Pisam & Elidem in cæpo cui Olympia nomen, magno conuentu totius Græciæ, certamine gymnico & equestri celebrari consueverant: quod delubrum in agro Pisano ab Elide trecentis ferè stadiis aberat. Pisa autem pars erat Olympia. Quos ad Hercule institutos in Pelopis honorem anno mundi quadringen-

tesimo supra quatuor millia, fama distulit: in quib⁹ primus Coræbus, qui olympia vinceret, fuisse traditur. Ipsumq; Hercule stadiũ illic metatum, quod maius quàm reliqua fuisse memorant. Qui quidè Hercules nõ is fuit, qui ex Ioue & Alcmena natus fertur: sed qui in Creta genitus, inter Idæos Dactylos adnominatus est, certantibus ibidem Hercule, Pœneo, Epimede, Iasio & Ida fratribus Idæis. Nonnulli ab Iphito eius filio, & Lycurgo olympicos inuentos primùm autumant. Plerique Oenomaum ludos & equorum cursus apud Elidem edidisse volunt, quorũ præfecturá Elei longo tempore habuere, in quibus Agrigentini equi atque Ætnæi semper præceteres habiti, & ex Epiro primas in olympiacis meruere, atque ex Venetia, in sacris certaminibus sæpe nobilitati sunt: præcipui verò Nysæi, quibus Persarum reges utebantur, & apud Eleos educati, quibus non segnibus equorum cura fuit: quippe qui equas sinibus educatas iniri faciant, quòd esset experimento cognitum, miræ felicitatis prolem inde prouenire: sicut apud Argiuos ad lucũ Aggenoris hircos pecudibus admittunt, vt fecundissimos habeat fœtus, vberes & quæstuosos. Laudaturq; Atheas rex Scytharũ, quod tanto equorũ studio flagrant, vt equũ ipse pecteret, & manibus suis ornaret: qui quum à legatis Philippi cõspiceretur, an ipse idem faceret interrogauit. Fertur tamen Alcibiades septem quadrigas miræ pernicitatis ad olympia deduxisse, & victor fuisse, & Heratites Thessalus equa prægnante olympia vicisse. Atque Archidami Spartanorũ regis filia inter fœminas victricem palmã tulisse. Ab Homero autè celebratur Clytoneus Phæacum velocissimus, in palæstra Euryalus, in saltu Anchial⁹, in pugilatu Laodamas, in disco Elatre⁹. Præ cæteris proditur Theogenes cursu, lucta & pugilatu ita celebris famæ, vt mille & ducentas coronas tulerit. Et Glauc⁹ Demij filius, qui cũ ipsa arantè pugno excussum vomerem, aratro indidisse conspiceret, pater admirans illũ, produxit in olympia: & quum arte aduersarij eluderetur, pater clamauit, τὸν δὲ ἐφόρει, id est, vulnus ab aratro, vt tam fortiter percuteret, sicut olim pugno vomerem aratro indiderat: quod ille audiens, & tũc vicit, & sæpe aliàs. Hõsque ludos qui varij & multipli-

*Agrigentini & Ætnæi equi.**Hirci pecudibus admitti si apud Argiuos.**Atheas equorũ studiũ. Qui Olympia vicerrunt.**Odyss. 8.**Ludi Olympici varij.*

Græci per olympiades numerabāt Præfeli de cem olyn-piorum.

Panathenæa.

Mulieres ad spectacula olympica nō admittēbantur.

Chersonitæ Elei certamini olympico præfere.

Quis primus nudauerit corpus in olympiis.

Instituta in olympiis

Sorte educēbantur athletæ.

ces erāt, (nā palæstra, pugnis, cursu & lucta certabatur) quinto quoque anno celebrari: quod temp^o olympiade dixerent, vnde Græci annorū curricula & tempora dinumerant: atque in his decem præfectos sorte ductos diuidicare, celebris fama est, victorēsq; quorū virtus præcipua fuit, oleastro coronari vel calistephano, (oleg enim gen^o erat) velut grande virtutis præmiū ferrent, & præter coronam, victori statuam olympiæ dicari: tamen si olympiæ victorem coronis aureis aut æneis vulgo donari quādoque proditum. Antea enim in sacris certaminibus arboris ramus pro corona fuit: sic Athenis panathenæa, quib^o pepulum Mineruæ ferebatur, singulis lustris sunt fieri solita, in quibus solenni carmine per tubicinem & præconem ludicrum indicēbatur, nudōsq; ad certandum ingredi athletas, neque congressurū quempiā cū quo certaretur eligere, sed cum primo prodeunte congregiendū esse. Neque ad spectandum mulieres admitti, præter vnā Pherenicē, quæ mater, filia & soror olympionicarū fuit, & Cereris sacerdotes mulieres: neque barbaris pugnare licere, lege cauebatur. Sicut Milciadi certamen equestre & gymnicum Chersonitæ fecerunt, in quo nulli Læpifaceno pugnare permittitur, proditūmq; memoriæ fuit à prima olympiade vsque vicesimā sextā, Eleos Olympiaco semper certamini præfuisse: in quo licet pri^o athletæ subligacula ferrent, postea Lacedæmonij decertantium corpora nudari, mox oleo perfundi edocuerunt. Primus enim qui nudare corpora in olympiis aggressus fuerit, Hacantus Lacedæmonius fuisse traditur. Antea enim pudori ducebant, nudatis corporibus apparere in ludis. In his quoque institutum, vt qui largitione corruptis aduersariis, pugnarent, quique athletæ ad præscriptum tempus non venirent, multa plecterentur: vtq; nefario sceleri conuicti, aut crimine damnati, nec in certamen veniret, neq; ante commissionē spectaculi, ad immolandū accederent: quippe athletarum parentes, & omnem stirpem citra labem esse vulerunt. Sorte quoq; duci ad pugnandum paria athletarum, & de loco inter se pugiles decernere, exemplis sæpe probatum est. Que sortitio fiebat, vt calculis in vnam coniectis, binæ comparēs literæ inscriberentur: quiq; eductis fortibus parti-

sortiti erant, inuicem committeretur. Horum imaginem ludorum Cato Romam transfulisse dicitur, cum in teatro spectacula edidisset, victorib^osq; nō ex auro sicut olim, sed ex oleastro, sicut in olympicis, coronas proposisset, cuius exēplo Augustus post pugnam Actiacam, olympicorum imaginem & ludos illis æmulos apud Actium in sinu Ambracico Apollini consecrauit, illorūq; curam multis propositis coronis Lacedæmoniiis demandauit. Præter quos in agro Leontino, olympicos ludos Herculi palæstræ institutos Diodorus memorat, qui si intermitterentur sacerdotēs muri fierēt: & si sacra repeterent, liberaretur morbo. Ferturq; Sylla olympiade quinta & septuagesima supra centesimam, athletas & reliqua ex olympiis certamina Romā traduxisse, & solum stadij cursum illis reliquisse. Nero cōtrā: manque agona musicum olympiis addidit, & primus præter assuetum celebravit: in quibus aurigauit, & coronā meruit. Fuitq; literis proditū (si libet credere) ab immolato tauro deo, quæ mysodem vocant, dum Olympiorum celebritas manet, muscas ad vnū cateruatim Pisas concedere: rurūsq; ludis absolutis, eodem reuerti: sicut iu Leucade apud Actium Apollinis, vbi Panegyri celebritas futura erat, muscas, boue immolato, illius distētas cruore protinus euolare. Alteri ludi, à Pythone interempto Pythij dicti, in Apollinis honorem celebres fuere à Diomede primū instituti, magna religione sacri, in quibus victores lauro coronati triūpharunt: qui apud Delphos in Phocide, vbi templum Apollinis erat magnopere culti concelebrati que sunt, in quibus comœdiæ & tragœdiæ, & alia fabularum argumenta spectatoribus exhiberi, atque ad spectandum tibia & cantu inuitati solebāt. Tertij Isthmij in Isthmo Achaia iuxta Corinthum in Megarensium sinu delubro Neptuni inclyto, inter Ionium, & Egæum, à conuentu totius Achaia: profusis sumptibus fiebant: qui in honorē Melicertæ seu palæmonis, aut Portūni marini dei, māsere: quos quidem noctu à principio mox die celebrari institutum est. Hos enim à Theseo æmulatione Hercules, qui olympia instituit, primū inuentos memorant, qui & quinquennales erant, tāta religione sacri, vt cum eos Cypselus tyrānus Corinthius intermisso more reliquisset.

Imago olympiorum Romam à Catone translata.

Olympici ludi in agro Leontino.

Sylla athletas ex olympiis Romā traduxit. Nero in olympiis.

Mysodes.

Pythij ludi. Præmiū victoriæ.

Isthmij ludi.

Thesei Isthmiorum inuentor.

*Isthmiorū
religiosa ob
seruatio.*

*Premia vi
ctorum.*

*Qui ter o-
lympia vi-
cisset.*

*Olympioni-
ces.*

*Ludi Ne-
mei Cere-
monia &
certaminū
genera.*

*Premium
victoria.*

set, illorūque propē intermortua memoria esset, ne ta-
ta celebritas prætermitteretur, Corinthij aliquanto e-
nixius ex omni seculorū memoria solennes celebrarunt:
quos tanto deinceps studio coluere, vt ne deleta quidem
Achaia à Lucio Mummio, & tota Corintho maximo bel-
lo conuulsa, ab eorum spectaculis desuerint. Cūque
deserta Corintho, celebrandis ludis ciues superesse ne-
quirent, Sicyoniis proximis incolis, ne celebritas inter-
mitteretur, cultū curāq; demandarunt. In quibus præ-
cipuus honor spectaculi Atheniensibus datus: siquidem
tantum spatij, quantum velū naui occuparet, vt cæteris
præferrentur, sub selliāque præcipua haberent, cum Cor-
inthiis cōuenisse dicuntur. Et quamuis in Isthmo victo-
res, apij coronam præmium ferrent, postea pinea coro-
nari, demū à Solone, vt qui Isthmia vicisset, centū drach-
mas: qui verò olympia, quingentas ferret, cautum fuit.
Præter quæ munera, hoc etiam victori tributū est, vt vi-
ctor statua donetur, illique publicè decernantur alimenta.
Si autem ter olympia vicisset, statua, quæ iconas vo-
cant, similitudine membrorum expressa dicerentur. Nō
nunquam, vt cum quadrigis triumphantū more videntur
in patriam, aut pro ampliori munere, coronis vittrif.
que exornētur, reuersuriq; disiecta parte muri vrbes in-
eant: statuāque in foro, & perpetua immunitate fruātur:
adeò vt Græcis olympionicen esse, maius censeretur mu-
nus, quàm Romæ de hostibus triūphus. Quod Romanis
etiam in vsu fuit, vt athletas qui sacris certaminibus co-
ronam meruissent, vacatione munerum, curæ tutelēque
& perpetua imunitate donarent. Quartos autē Nemeos
à Nemea sylua in Archemori honorem institutos ferūt,
hic enim Lycurgi filius, Opheltis dictus, cui à serpente
interempto, in patris solatium ludi mansere, quos dieit
Nemeos, quorū non minor apparatus & celebritas erat.
Tamet si à Molorcho, qui Herculem suscepit hospitio,
cuius filius à Leone interemptus fuerat, eo enecato, pri-
mū institutos dicant, in quibus maiorum imagines, sicut
in funebri pōpa, lōgo ordine representari, atq; e quorū
cursu, simul disco, castu & palæstra dimicari, victorēsq;
apio coronari solebant: ideo quod super hanc herbam re-
ptantem, puerum à dracone interemptū ferant, inde fuit

Græcis apij corona funeralis, maiorūque sepulchris ex
apio coronas apponi, illōq; ornari & regi seruatum est;
quæ sepulchrales dictæ. In quibus Nemeis memoratur
Arion equus pernicitatis eximie, excusso rectore polyni-
ce, palmā tulisse. Præter quos fuit Delphis citharcedorū
certamen, quod & pythia dixerit, ad quod citharcedi, ti-
bicines & fidicines concurrebant, & in Delo certamen à
Thesæo institutum, in quo nouo exemplo palmę victori-
bus dabatur. Romæ verò P. Cornelio Aruina, & C. Mario
Rulilio consulibus, palmæ primū victoribus dari
cepit. Alexander verò Macedo è Persa arbore coronas
proposuit primus. Pergami autem & Athenis fuit pugna
gallinaceorū & coturnicum, tanti decoris, vt ad illud tā
quam gladiatorij munus effusissimo studio omnes con-
uenirent. Et certamen picturæ Corinthi & delphis. Et
Ægina sacra certamina ab Æaco inuenta, & Thebis he-
raclæa & iolacæa, Megaris verò dioclea. Et ob taurum à
Thesæo interfectum, marathonea, in quibus phialam ar-
genteā victor accipiebat: in Deliacis autem bouem, sicut
in certamine dithyramborū poëtis dabatur bos, vel tri-
pos cum inscripto epigrammate, & Sparta in certamine
poëtarum, præmium ex farina & melle, quod syrmeam
dixerit. In panathenæis verò olei ceramum velut amplū
precium victor accipiebat. Ea quidem duplicia fuere: nā
& magna quinto quoque anno, & minora singulis fie-
bant. Apud Pellenen erat Apollinis agon, vbi ex argen-
to proposito præmia certantibus fuere, quæ theoxenion
vocabant. Et apud Platæas certamen gymnicum, in quo
coronæ dabantur ex auro. Et ludi eleutherij, quod illic
Græcorum copiæ Mardonium cum trecentis millibus
Persarum deleuissent: & apud Rhodios ludi, qui vocan-
tur halia, atque certamen hirūdinum, & cornicū. Erant
que festa Iouis dialia & pandia: sicut Iononis heræa,
Musarum musea, Cereris demetria, Mercurij hermea.
In quibus chlænæ vestes pellicæ dabantur, quæ sæpe
in agonibus fuere præmia. Gymnica quoque in hono-
rem Androgei Minos statuisse fertur, in quib; præmium
victori pueros proposuit. Apud Nemeam verò obscu-
ra quadam ambage hipposelinum dabatur donum, qui-
bus muneribus cum præfatione virtutum victores do-

*Arion e-
quus.
Citharcedo-
rum certa-
men.*

*Certamen
in Delo.*

*Gallinaceo-
rum & co-
turnicum
pugna.*

*Picturæ cer-
tamen.*

Ægina.

Heraclæa.

Iolacæa.

Dioclea.

*Maratho-
nea.*

Deliacæa.

*Dithyram-
bica.*

*Certamen
poëtarum.*

*Panathe-
naica dupli-
cia.*

Agon.

Theoxenion

Gymnicum

Eleutherij

ludi.

Halia.

Dialia.

Pandia.

Heræa.

Musea.

Demetria.

Hermea.

nabantur. Præter quæ fuerunt Promethea, vt currentes in palæstra, tedam ardētem gestarent, eamq; defatigatos proximo, isque postea defessus alteri, & deinceps alius alij traderet, donec metam pertingerent. Ea quidem ara Promethei in Academia fuit, à qua ad urbem cū accensus eiusmodi facib⁹ cursus erat. Estq; animaduersum, olympicum stadium in Hereis ludis, sexta parte dempta, mulieribus patere: currebant enim collecta tunica, solutis comis, dextro exerto humero. in quibus victricis, oleæ corona erat præmium, & bouis portio Iunoni immolata. Ex his ergo ludis, cū olympiaci & Isthmij quinquennales forent, & nemei singula trieteride fierent, solennes reliqui annui mansere, quorū frequens lusus erat, iaculatio, iactus disci, stadij cursus, palæstra & saltus, quem pentathlum Græci vocāt, Latini quinquertium, ipsiōsq; athletas, quinquertiones. Cūmq; victoribus dabatur corona, vetus erat mos, vt non illos qui vincerent, sed illorum patriam per præconem coronari magna voce pronunciarent, mox ipsi præconi alter præco ante ludorum missionem coronā daret. Athenis verò lex iubebat, vt si quis coronaretur à senatu, in senatu præconiū fieret: si à populo in cōcione. Proditum quoq; memoriæ est, apud Nasamones à virginibus edi certamen quotānis ad Tritonidis paludem, quæ non cursu, sed pugnis & fustibus certabāt: ex quibus si qua ictu cōcidisset, falsa cēlebatur virgo: victrix verò, armata vectabatur curru. Sed quod Græcis olympici fuere, hoc nimirū Romæ (quātum opinionone auguror) circenses fuisse crediderim: quippe agonici circenses apud Elidem in honorem Iouis olympici pariter inuenti institutiq; sunt. Inde Romam aduocatos putarim, in Elide enim iuxta fluminis ripā angusto tramite, altero latere vrgēte flumine, altero positus gladiis, vt vtrinq; præsens exitium esset, bigarum cursu certabatur, dimicatione perniciofa adeò, vt intra præscriptum illas coercere necesse foret: vnde circēses dicti. Pleriq; vni⁹ equi curru, qui celes, aliquādo simplici biga, quæstionis dicta est, pugna cōmittebatur. Quibus postea accessere calpæ & apenæ. Calpæ currus trahebatur equa, apenæ mulas iugabat. Nero verò in olympiis non bigis, sed cecēiugi curru aurigasse & victor fuisse pditur. Mil-

Mulierum
in Hereis
ludis cursus

Pentathlon.
Quinquertium.
Quinquertionis.

Virginibus
apud Nasamones
edebatur certamen.
Ludi circenses.

Circenses
vnde dicti.

Calpæ.
Apenæ.

ciades verò quadrigario curriculo olympicam palman reportauit. Traditūmq; memoriæ est, Romæ quadrigas ex a finis immenso constituisse, adeò vt quadrigæ quadringentis milibus venirent. Ibi quoq; formæ certamen haberi, victorq; armis donari, & ad templa vittatus deduci, myrtōque coronari solebat: sicut in Cereris Eleusij festo prope Alpheum, speciei certamen erat: in quo animaduersum, Tenedias mulieres omniū quot sunt in Asia, venustatis palmam tulisse, tamen Hypepas tāquam venustatis præcipuæ, alij celebrarint, & Homerus formosissimas in Hellade asseueret. Romā deinde circenses translati, positus metis, non autem gladiis, eximie culti celebratique sunt, in quibus septem fuere curricula solennia (nam septeno circuitu currebāt aurigæ) & viginti quinque missus, quæ Domitianus ad quina spatia corripuit: missus verò, ad centenos propagauit, vterque singulos quinos missus, sæpe Romani principes venationem dederunt, aut Troiæ decursionem, vltimus verò, quod ex collatione populi fiebat, ærius dict⁹. Equis enim mira velocitate currentibus insidentes, leuissimos cursus ingenui pueri cursu quàm citatissimo agitabāt, qui præcipua arte satis gnari doctique erāt examusim seruare normā, ne ipsi aut quadrigæ agitatæ, aliquo temporis pūcto metas contingerent, vtq; per singulos missus, idem curru per quina spatia sine offensione circuiret. Quæ quidem meta cū antea lignæ fuissent, Claudius auratas instituit. Fuitque moris, vt ante cōmissionem Circēsium, ministri cum equis desultoriis missus exituros nūciarent. In his quoque quatuor factiones, p anni temporibus, videlicet veneta quæ cerulea, præsina quæ viridis dicta est, alba, & rosca, miro fauentium studio coli celebrari que solitæ sunt. Viridis enim color veri dicatus erat, æstati rosca, hyemi venetus, albus autumno. Nonnulli verò per elementa colores diuisere: quippe hyacinthus aeri dabatur, coccus ætheri, byssus terræ, purpurea mari. Pānōq; versi colore per singulas factiones certabatur, in quibus spectantium favor & aura popularis, gratiæque & studiū, ad victoriam multum loci dedit. nam tanto fauentiū studio hincinde certabatur, quum suos quisq; clamore & plausu foueret, vt magis studio & colore pāni, ac fauore quo

Formæ certamen.

Certamen in festo Cereris de speciei venustate.

Circenses Romā translati.

Ritas circensium ludorum.

Meta in circēsiis. Factiones quatuor circensium.

affecti erant, quàm vera virtute niterentur: isq; popularis fauor & gratia non dubiam plerunque victoriã dedit: adeo vt non populus modò, sed & principes ingenti studio & gratia factionum contenderent: siquidem Vitellius venetæ factioni ita additus erat, vt eos per æqua & iniqua amplo fauore prosequeretur, adeo vt quosdã qui clare maledixerant, occidi iuberet. Sicut præsinae deditus erat Caligula, & Nero Cæsar. Caligula enim festertium vicis agitatori Cythico contulit. Nero verò quò quereretur tractum præsinae agitatore, & ob id iurgaretur à magistro, de Hectore se loqui mètitus est. Fertur autem Verus Antonius à venetæ factionis hominib; quam odio execrabili prosequeretur, intolerãda probra & contumelias tulisse, quòd contra eos præsinae studeret, illòsq; studio & còmodis prosequeretur. Caracalla verò quum in aurigam, cui studebat, populus cauillatus esset, exercitũ immisit, & pœnas exegit. Ad has quatuor factiones, alias aurati purpureiq; pãni Domitianum addidisse Suetonius memorat. Erantq; circensium duo genera: Patricij, qui per patres: plebeij, qui per plebẽ agebantur stato die, mense Nouembri, quos Claudius imperator sæpe còmisit & celebrauit. In quibus præter spectacula etiam deorum simulacra, nonnũquam imperatorum & ducum imagines habitu triũphali, ob studium fauorẽq; popularem erga principes, equestres aut pedestres, aliquando victorias cum palmis, ferculãque & tensa, currũsq; elephantorum produci, & prælata pòpa efferi solebant. Quare Germanici equestrem statuam ex ebore, circensium pòpa prælatam comperimus. Et Antoninus defunctæ Faustinae imaginem cunctis circensib; præferri voluit: quæ quidem imagines nonnunquam auræ, vel argentæ, plerunque erant gypsæ, aut ex ebore. In quo illud adnotatum fuit, vt loca per quæ pòpa & deorum simulacra vectabantur, ne recondita sacra è cœnaculis despicerentur, oraculo moniti, velis cooperirent. Præualuitq; mos, vt prætor aliũsve magistratũ, qui ludũ præerat, mappam aurigis mitteret, & cursus signũ daret, quod erat futurorũ circensium initium: id quod à Nerone certo euẽtu cœptũ, (vt Calsiodorus ait) fluxit ad posteros. Post quos adnumeratur circenses cereales & secu-

Factionibus quatuor due addite Circensium duogenera. Imagines in Circensibus elata.

Munera illius qui Circensibus præerat. Cereales. Circenses.

lares, atq; alij nauales, vbi in circo maximo immisso euripo, naues metis appositis, ne illas contingerent, cursu præcipiti concurrebant. Illud vtique non in postremis fuerit, quòd tam in circensibus quàm sacris certaminib;, magna cura seruatum est, vt qui intempestiue surgunt, aut qui ante alios exeunt, colaphis cædantur: quòdque qui coronam meruisset, tanquam ad supremum fastigiũ ventum foret, nihil vltra de virium aut artis incremento speraret: vt quæ non minus bonos fortèsque viros, quàm ad certamen prouocarent, neque cum quo certaretur inuenirent, quum nemo luctari aut congredi audeat, quàm eos qui fortiter pugnassent & vicissent, merita palma, aut posito constitutoque, præmio donarent: neque enim minus coronari pugiles qui absque sudore in certaminibus, quàm qui pugnando palmam assequuti sunt, cauebatur: licet adnotatum quandoque exemplis legamus, vt si athleta eò fortitudinis processerit, vt non inueniret parem, plures vni obiiicerentur, cum quibus periculum faceret & decertaret: nam vt victor quis declaretur, & victoria insignè ferat, æmulo opus esse dixerunt. Neque prætereundũ, gymnica certamina Eleis præcipua fuisse, thymelica Corinthiis, scenica Atheniensibus.

Seculares Nauales. Observaciones aliquos in Circensibus.

Cũ quo nullus in certamine prodire vellet.

Vnus duobus cõmissus.

Mina exempla quæ in montibus & lapidibus hodie visuntur, vnde originem & causas duxerint.

CAPVT IX.

INGES cupido animos stimulauit illorũ, quĩ rerum nature originem & causas diligenti æstimatione scrutati sunt, q̃ orbis huius quem incolimus immensũ & inexplicabilis, totiusque nature rerum, cuius æternam vertiginẽ & irrequietum ambitũ videmus, principium & origo sit: quod equidem immensæ quæstionis fuit. Thales ille Milesius inter septem præcipuè celebratus, cũ quo sacerdotes Aegyptij, & vates Pindarus, ex humore omnia cõstare dixerũt, Anaximenes ex aere, Heraclitus Ephesiũ, Stoici, & Parmenides ignẽ, Anaximãder Milesius infinitatẽ, Pythagoras numeros, Empedocles Agrigẽtinus quatuor elemẽta, Plato Deũ & hylẽ, vnde elemẽta deriuantur,

Philosophorum opiniones de rerũ principijs.

Xenophanes aquam simul & terram, rerū originem principiumq; duxerunt. Epicurus autem, Leucippus, & Democritus Abderites, ex atomis, siue ex paruis minutisque corporibus temerè concurrentibus, in vnum confusis & condensatis, omnium elementorum vim atque substantiam, rerumque formas & figuras oriri dicunt. Indi & Brachmanes præter quatuor elementa, quintam naturā, ex qua cælum & sidera constarent, effinxerant: hæcque rerum machinam, & hunc terræ globum, quem incolimus, quædoque indigestum & confusum, nullo rerum discrimine aut ordine, olim vnum chaos extitisse: postea diuino consilio & delectu, siue ex paruis huiusmodi corporibus & sempiterna illa incurfione atomorum, siue quia grauiora in profundum, leuia verò cælesti labefactata motu, & accipiti contentione distraeta, natura volente in altum euoluere, hanc rerum faciem, & hunc quem haurimus aerē, istamque quam incolimus terram, mutuo licet contrario sultam nexu, ex illa illuione & turbulenta confusione emerfisse: & prout plus minusve illius densatæ materiae, vel humoris fuere participes, ita montes & edita, nunc conualles & depressa, modò maria & flumina, fontēsque & lacus, campōsque ac diuersas rerum facies, & tata naturæ miracula, summū illum artificem & rectorem Deū, omnium conditorem, tantæque molis fabricatorem diuino magisterio examinato modo effecisse: humorēq; in vndas, leuiāque in aera & ignes, quodque minus detractum erat, in terras diuina sorte distincta recessisse: donec ad certam istam solidamque peruenit speciem, aerēque quo fruimur, quēque incolimus & haurimus. In hisque forte euenisse, vt pleraque alterius speciei & formæ, in tantæ machinæ molitione cum terra simul coaluerint: huiusque rei argumētum esse, quod terram mobilem & gelubilem, paulatim confusam, longissimo æuo in lapide durefcere, diuersarumque rerum species intra lapidum viscera condensari: illaque simul in omni æternitate naturam moliri videmus. Quare diuersi coloris marmorā, in quibus misteras inexplicabiles in vno nunc corpore concretas inspicimus, quandoque disiuncta & separata, multiplicium corporum fuisse facile crediderim,

quæ

quæ quidem res, illius primæ originis & coaceruationis indubia argumenta præbet: siue quod nonnulli tradūt, diuersis cardinibus inductis aquis, vel mari sedibus suis excito, seu nimbis effusis, diluuiū quondam inuudasset mundus: postea cum fluctibus & mari omnia miscerentur, defitis tempestatibus, & terræ situ defæcato, post tot aquarū moles & agitationes fluctuum, solidas apparuisse terras: propterea in motibus, quanuis longe à mari, ea quæ in litoralibus vadis cernuntur, nūc inueniri: & quāuis mediterranea, specie tamen litorali apparere. In memoria mihi est, lapidem duri marmoris non vnus coloris vidisse in montibus Calabris, longo à mari recessu, in quo multiplices conchas maris congestas, & simul concretas cū ipso marmore, in vnum corpus coaluisse videres: quas quidem osses & non lapideas esse, & quales in litoralibus vadis inspicimus, facile erat cernere. Quod si marmor in frustra dissectum refecasses, etiam multiplices conchas singulis frustis quasi natiuas considerare, & cū lapide vnā discindi videres. Quod profectò multum præstat argumēti, dissimilia corpora disiuncta prius, postea colluione rerum mista, & longo æuo coaceruata coaluisse. Quod genus marmoris, in quo conchyliā viderantur, plurima, in Thessalia & Hæmonia præcipuè apparere autores memorant: atque in Aegypto falsudinem esudare Herodotus tradit, ita vt in collibus editioribus, ea quæ mari incito expuuntur, facile conspiciantur. Apud Megarenses quoq; & omnem Macedoniam, ex rupium præruptissimis saxis lapides excuari nonnulli testati sunt: in quibus pleraque specie appareant litorali, multaque ædificia & magnas moles ex illis construi. Iouianus Pontanus ad hoc æui vir haud dubiè clarus ingenio factisque, cū plerisque nobilibus, presente me, sermocinabatur, se in promotorio Paulilypi iuxta Neapolim, vi tēpestatis ingenti lapsu proruto monte, vidisse in medio abscessi collis trabem ligneam, vndiq; latere montis duro lapide cinctam, cū montis dorso concreuisse, & in vnum corpus coaluisse: & hanc rem mirificam, quæ non minore miraculo fuit, quàm conchyliā in motibus, non vni tantum spectaculo fuisse. Sed ne quis hoc fictum cōmētum arbitretur, peruulgata res est, paucis ante nos se-

L

*Quinta essentia.**Chaos.**Elementorum commixtio.**Lapidum diuersæ speciei vnde productæ.**Concha in montibus.**Sal in montibus.**Trabs cum lapide concreta.*

*Adamas
cælatus in
marmore
repercus.*

*Oleū in si-
lice conclu-
sum reper-
sum.*

*Caput pa-
nisci in saxo
diffisso
inuentum.
Puluis Pu-
teolanus.
Sylua in
mari rubro
Virgulta
aquis inie-
cta lapide-
scere.*

culis, dum Neapoli marmora ædificij causa discinderentur adamantem mire splendidum, non nativa vena, aut rudi & informi, sed absoluta artificis manu cõfectum & perpolitum, mira cælatura & arte, in medio marmoris concretum fabros inuenisse, eumque pro miraculo regi dono datum, inter cubiculi arcana cõspicuum fuisse, hodieque inter illustria adnumerari. Præter quæ, mira profecto sunt quæ a plerisque digna memoratu produntur. Palamedes amicus meus, calcaris fornacis præcipuus artifex, ingenio gnauo & industrio, autor aliqui grauis, sæpe mihi retulit, se dum marmora discinderet, in medio filicis, quæ nisi vi malleorum dirumpi haud facile poterat, oleum quasi in vase conclusum inuenisse, odoris immentis, & aspectu iucundo, cui medice vis fuisse dicebatur: quo effuso, manus sibi diu miro odore fragrantur. Quod ego quo pacto, stante semper solida illa materia, illic coagulari aut ocludi potuerit, non equidem scio. Nos etiam apud autores legimus, si vera tradit, in Chiorum lapidicinis diffisso saxo, caput effictum Panisci apparuisse: & ad Bætiam Hispaniæ, lapides nasci, quibus scissis, ex puro auro frustra & lapillos conspiciant: & ab Europo vsque Elim quicquid oræ maritimæ mari abluatur, in saxa mutari: aut quod de puluere Puteolano traditur, qui marinis aquis tactis, durefcit in saxum: & in mari rubro syluas viuere, oleamq; & laurum in quibus fungi enascantur, qui mox sole tacti, conuertantur in pumicem. Atq; in Lucania, Cappadocia & Hierapoli Mysiæ, nonnullas esse aquas, quibus virgulta & ligna iniecta, breui pōst lapidescunt. Quod si aquis hoc datum est, siue lege fatorum, siue cõsilio dei, qui reliqua mundi opera æterna constitutione molitur, vt arenas & glaream, aliâque hoc genus species consolidet & indurefcant: quæto probabilis est, parentem rerum naturam, longissimo æuo ea quæ disincta fuerant, physica vi & ratione consolidare potuisse, cum præsertim montes lapidesq; adulescere in dies, exhaustaq; effosionibus loca, sua vi rursus repleri, aliâque attenuari & imminui: ac maria que sempiterna agitatione mouentur, alia recedere, pleraque inundare, ac locorum facies mutari quotidie spectemus?

Quam varium & multiplex iusurandum apud diuersas gentes fuerit, & per quos deos iurare consueverint.

CAPVT X.

Quam varium & multiplex iusurandum apud gentes fuerit, à nonnullis proditum memoriæ est. Per terram, per amnes, per fontes, per vndas fluentes, immansissimum sanctissimumque iusurandum fuisse, Græcorum veteres credidere: apud eosdemque qui sanctam & inuiolabilem præstant fidem, in Thesmophoræ, hoc est, legiseræ Cereris templum descendere, & quibusdam exhibitis sacris, deæ purpuram induere, incensiq; facibus, velut præsentibus numinibus, per quicquid est deorum deierare solebant: aut per regium sceptrum, in quo iura dabant, teste Homero: quod præpotens iusurandum regibus visum, ita vt maxima obstricti fide teneretur. Nonnunquam verre appreheso, & stricto in iugulum gladio, cælum, terras, solem, & vtrices furias aduocare & testes facere, mox verre immolato, & in mare deiecto, iusurandum præbere: quo prætito, nihil præterea quærendum homini erat. Atheniensibus ex solis Græcis per Isidem iurare licuit. Nonnunquam deorum aras tangere, sanctissimum iusurandum putabatur. Apud Thebæos per Osiridem, Scythis per solium regis, aut per ventum & acinacem, solenne iuramentum fuit. Apud Epidaurios per Semelem, apud Thraces per Mercurium, Massagetis per Tanaim & Mæotidem paludem. Cappadocibus per mōtem, quem pro deo colunt. Persarum mos erat, per mithram, hoc est, solem iurare. Aegyptij allium, porrum & cepas, velut sanctissima numina venerati sunt, quæ fallere, aut illorum periurio adstringi, sine graui piaculo non licebat. Fertur Zeno per capparim, Iones per crambem, Lampon per anserem, Socrates per canem & platanum, ne per deos iuraret, aliquando per quercum & hircum: Sophocles per Laperfas, hoc est, Castorem & Pollucem, deierare consueuisse. Aethiopes per defunctos, quos colebant in vita, quorum corpora vitro seruabant, & deierarunt, Lacones per Spartanos & Argiuos deos. Armenij iusurandum de rebus magnis in templo Anaitidis

*Græci veteres.
Aliud.*

*Aliud.
Iliados ij.
Aliud.*

Atheniensis.

*Thebæi.
Scythæ.
Epidaurij.
Thraces.
Massagetæ.
Cappadoces.
Persæ.
Aegyptij.
Zeno.*

*Iones.
Lampon.
Socrates.
Sophocles.
Aethiopes.
Lacones.
Armenij.*

*Alij.**Syracusani.**Greci plerique Pythagorei.**Aphri.**Pœni.**Orpheus.**Philosophi**Indi.**Priœneses.**Augili.**Nasamonites.**Aegyptij.**Pœni.**Romani.**Per Iouem lapidem.*

deæ, quam maximi numini instar habebât, ab ipsiq; religiose colebatur, prestare conserant. Apud nonnullos per obscenos & foetidos cibos: ab aliis per caput alterius, aut per m&sam & fruges: nonnunqu& super defectis carnibus, aut militaribus armis. Apud Syracusanos, tactis cereis ignitis iurabatur. Græcorum pleriq; per Rhadamantum, Pythagorei per quaternionem: siquidem hunc numerû ad animæ integritatem spectare dicunt: in his fuere, mens, scientia, opinio, & sensus. Aphri per viros insignes, qui virtutibus enituere: Pœni per patrios deos, fidem iureiurando sacrarunt. Orpheus aut&, si quis diuinam iustitiam attestari vellet, per numina octo iurare permisit, Ignem, Aquam, Terr&, Cælum, Lun&, Solem, Phœnem, & Noct&. Philosophi per Socratem, tanqu& nomen sanctissimum, Indi per aqu& Sandaracinam, quæ apud magos è fonte manabat, maximû iusiurandum estimarunt, ita vt deierantes graui nexu & certissimo exitio tenerentur. Neq; omiserim Priœnensium spectatissimum iuramentû, qui cum ad internecionem ad locû qui dicitur Quercus, cû Milesis graui bello decertassent, in eoque liberos & chara pignora amisissent, si quid sanctiore fœdere firmare vell&, per tenebras quæ apud Quercum, deierabant. Sicut Augilis qui circa Cyren& sunt, & Nasamonibus, nisi per manes defunctorû, quos veluti deos colebant, iurare fas erat, illorû sepulchra contingentes: quod Aegyptiis quoque in more fuit, vt per defunctorum quos in fictilibus circa templa condiderât, maximum putarent iusiurandum, contra cuius religionem venire non licebat. Pœnorum mos traditur, vt ar& & sacra tagētes, vel agnû leu&, dextra silicem tenētes, deos hominētes contestentur, vt si illos sciens falleret, deos hominētes ferirer, quemadmodû ipse agnum percuteret. Quin eti& vetus Romanis inoleuit mos, vt iuraturi per Iou&, modò ad deorum aras sacrificio perfecto, ignem, ar& atq; extantangerent: modò super c&sis hostiis iurarent: nonnunquam lapidem silicem tenentes, hæc ad verbum proferrent, Si sciens fallo, me Iupiter, salua vrbe arc&que, bonis eiiciat, vt ego lapidem hûc eiicio. Quibus enunciatis, lapidem manu emittebat: ideo per Iouem lapidem, sollemnissimum sanctissimûque iusiurandum veteribus

fuisse proditum est, illudq; intentiori cura seruari oportebat. Quod quidem in fœderibus publicis sollemnius prestabatur, vt fecialis, sumpto manibus lapide, pactis cõuentis stare promitteret, in hæc verba: Si recte ac sine dolo malo hoc fœdas, atq; hoc iusiurandum facio, dii mihi cuncta felicia prestent: sin aliter aut facio, aut cogito, cæteris omnibus saluis solus ego peream, vt lapis hic è manibus meis decidet. Post qu& precatione, manu lapid& eiiciebat: cui iuramento nullis opibus, nullôq; negotio cõtraire fas erat. Præter qu& frequens Romanis fuit iusiurandum per deos & deorum numina, p&rcque terram, mare & sidera: sicut per deum Fidium, qui Sabinorum deus est, cuius ædes in Quirinali fuit. Per parentes verò prestari iusiurandum, illôsq; iuramentis aduocare, illiberalis sermo est habitus. Præ cæteris autem ex omni memoria sanctissimum iusiurandum apud Romanos visum est, vt iurans, terram tenens, cælum deosque contestans, conceptis verbis se & caput suum, ac stirpem & famili&, bona & fortunas, quibusdam additis precationibus deuoueret. Post aliquot verò tempestates, per salutem & genium principis deierare, longe præstantissimum iusiurandum haberi cceptum, cui nulla vi, nullôque imperio contraire fas erat. Quod Tiberius C&sar de se prestari vetuit. Nam ne in act& sua iurarent, nève nomen suum testarentur, aut genium, obstinatissim& restitit. Quod etiam de Nerone proditur, vt cû in antea in act& principum iurarent magistratus, collegam suum Antistium in sua act& iurare inhiibuerit. Caius Caligul& maximum iuramentum, nec pro concione, nec ad milites, nisi per nomen Druisill& prestitit, cui plus nimio addit& erat: Claudius verò per Augustû. Est quoq; omnium sermone celebratum, & magnis euentis periculôsq; expiatû, quod in ara Palicorû, lacu seu cratere religioso, breui & profundo, semp&rcq; lurido, apud Siculos iuramentum prestabatur: ad quem multiplici scaturigine ebullientem, iurantes sponcione fact& religiose accedebant: & qui cast& & sine labe criminis iurassent, ill&sus & validus abibat: qui verò contra religionem, iusiurandi fidem abiurassent, reus criminis, in lacu demersus, læs& conscientiæ & peierati auminis, morte pœnas dabat: in quorum templo fama

*Fecialium iuramentû**Per deum**Fidium.**Per parentes**sanctissimû**iusiurandû**apud Ro-**manos.**Per salut&**& genium**principis.**C. Caligulæ**iuramen-**tum.**Claudij.**Apud Siculo-**los in ara**Palicorû.*

fert: crateres quosdam incerta & cæca origine igneos globos perpetim euomere, & feruentem aquam tetri odoris inde æstuare. Quod Aristoteles de fonte Acadino memoriæ prodidit, qui iuxta Palicos in Sicilia manat, in quo tabellas inscripto iuramento, si rectè iuratum foret, supernatare, neq; liquore perfundi asseuerat: si perperâ, protinus in profundum rapi, neq; apparere vltra. Idem in Sardinia quosdam aquarû scaturigines facere: nã vbi periurium erat, quicumque in eis immerfus: cæcitate admissum facinus luebat: qui integer ad iusurandû accedebat, incolumi fama clarius cernebat. Iuxta Tyanam quoque fons Ioui sacer, frigidus ebullire traditur, qui quum cæteris foret innoxius, periuris solum pustulas liuentes, & vomicas facit calamitosas. Atque in Bithynia iuxta Brieri templum fons cæremoniis sacer, manare feruentis naturæ, vbi periuri velut vrente flamma necabantur, ita vt magno malo periuriû lueretur. Tenet opinio, in Arcadia apud aquâ Stygê (quæ è petra manabat præsentissimi veneni) ad Nonacrim, idem iusurandum præstari, sub insigni documento sprætæ religionis: nanq; in fraude & perfidia deierantium, extremi discriminis erat. Sicut subterraneus specus ad Corinthum, qui Palæmonis dicitur, à nemine adiri fertur sine periurij pœna memorabili. Fuitq; in vsu apud Athenienses, vt iusuradum quod publicè in fœderibus præstabatur, postquâ perferatum exhibitû erat, quò sanctius foret, quæstores: apud Argos verò, prætores confirmat: apud Mantineam, vates & belli duces: in Elide autem, opifices & legû periti, nequid repentino motu imperitæ multitudinis mutari, aut secus fieri dicq; posset. Præ cæteris verò maximû vinculum iuramenti apud Sånites vetusta religione fuisse traditum est, vt ara in medio constituta, ac cæsis victimis, omni aditu præsepto, iurâs introducatur, & furiali carne in inter stragem victimarû dira execratione adstrigatur. Qui etiam Arcadibus mos erat, inter cædes victimarum solennem fidem & iusurandum dare. Græcis verò, libatiles diis in ædibus sacris iurare, magnum vinculum iuramenti existimatum est. Illud vtiq; profuerit admonuisse, diu seruatum apud Romanos, vt neque viri per Callorem, neq; mulieres per Herculem, iusuradum darent: per

Acadinus fons.
In Sardinia.
Fons iuxta Tyanam.
Fons in Bithynia.
Styx in Arcadia.
In specu Palæmonis apud Corinthios.
Iuramenta per quæstores, prætores, vates & belliduces, aliôsq; confirmata.
Samnites.
Arcades Græci.
Viri per Callorem,
Herulem,

Pollacem verò vtrique iurare non vetâtur. Sæpius tamen masculi per deos, mulieres per deas iurare vsurparût: licet Socrates apud Platonem per Lunonê iurasse legatur. Quodq; qui Herculem aut Dionysium, vel Deum Phidum iuraturi sunt, sub diuo iurare cogantur: sub tecto autem nõ decebat, quia cum obuiam eundo periculis, laboribus maximis fuerint exerciti, id vmbra & sub tecto, tiquam sub ignauo ocio illos appellare turpe erat. Fuit quoque literis proditum, pôtifici maximo per deos iurare licuisse, per libertos verò non licuisse. Solus tamen flamen dialis iuramentum præstare perpetua lege vetabatur: ideo siquãdo in magistratu assumptus, per leges iurare tenebatur, alium qui vicem illius ageret, sufficere, & ita in leges iurare cogebatur. Subit tamen reputatio, idè apud Phryges seruari, qui nõ modò nullo iuramêto adiguntur, sed nec alios ad deierandum cogunt. Ferunt verò Gallos & Pœnos nulla religione iusurandi moueri, qui vbi visum fuerit, desæuiât, nullo rapinis modo aut sœuitiæ præfinito. Sicut Aphrodisium iuramentû pro vano haberi veteres voluerunt: nanque veteri adagio amantibus verum ludificare permissum est. Fertur verò Dionysij tyrânî verbum, sicut pueros talis, ita iuramêtis homines frustrari oportere. Illud quoque notatum est, Euripidem & Aristophanem taxasse Spartanos velut infidos damnososque, quibus nec ara, nec fides, nec iusurandû foret. Idq; verò testimonio probari, quod corrupto muneribus rege Aristocrate, bello cõtra Messenios, læsa fide iusurandi, primi Martiam virtutè venalem fecere. Quod de Thessalis quoq; poëtæ tradût, quibus ex fortuna pèdet fides, cum bello Peloponesiaco fœdera & deos oblitî, in ipsa acie ab Atheniënsibus ad Lacedæmonios mutatis ordinibus trãsfugerint. Quare Thessala fides, velut vana & fluxa, in prouerbiû venit. Parthis quoque fides nulla, nisi quantû expedit, quibus vtilitas semper est fide sanctior. Idè Aphris Syrisq; Soli tamen Arabes Persæq; fidè seruare didicere, Tanti enim fidè fecere, vt humanâ societatem cû fide tolli crederent, cõtrâq; vtilitatem fides illis semper antiquior fuit. Vno tamè exemplo proditur Amasis Persarû dux labefactasse fidem, qui cum Barcæis sup occultâ fossam fœdes feriret, id ra-

femina ve rò per Callorem iurabant.

Cæremonia.

Pontifex Maxi.

Flamen dialis non iurabat.

Phryges non iurabant.

Gallis & Pœnis nulla religio iusurandi.

Venerunt iusurandum.

Spartani perfidia taxati.

Thessala fides.

Parthi.

Aphri.

Syri.

Arabes.

Persæ.

Zenocrati
fides.

tum fore iuravit, quoad humus illa firma solidaq; maneret. Mox resecta fouea scædus soluit, & iugurandū rupit. Præ ceteris traditur Zenocrati tāta fides habita, vt quum nullius iniurati testimoniū admitteretur, soli Athenienses sine iuramenti religione assensere, eumque iniuratum, quod iniuraterq; fidei esset, in fidē atq; officiū admisere.

*Quid sit exedra, quid menianum, de quibus apud irrecon-
sultos mentio frequens, & quid embamma.*

CAPVT XI.

1. si verò ff.
fit. allega.

FVIT in perpetua quæstione apud iurisperitos, qui inter patronos causarum longe præstantissimi habiti sunt, quid exedra, & quid menianum esset: de quibus ab Vlpiano de his qui deiecerunt metio fit. Et quum homo quispiam insigniter impudens, affereret fenestræ genus fuisse exedram, qualem in nostris ædibus hodie conspiciamus, idq; improbi-ssimè contenderet: alij aliter censentes, sedem esse putarunt, qua viri maturo ingenio, studio & bonis artibus dediti, vt solitauere, idq; Ciceronis auctoritate significari, de natura deorū primo, vbi se in exedra sedetem differere asseuerat. Cūmq; hic verbi significatus longè ab Vlpiani mente disideret, animaduerti tandem, non sedem ab Vlpiano, sed cubiculum designari columnis sultū, & epistylis pluribus, excisis spatiis, quibus prospectus in viam erat, aliquando sub dio, nonnunquam sub tecto: menianum verò dici, proiectum protentūmq; spatium vltra ædes tignis porrectis, nullo munimento sultum ab imo, ambulandi prospiciendive causa, à Caio Menio Craasi collega, vnde nomen mutuauit, inuentum. Cū enim C. Menius Catone & Flacco consulibus domum vèderet, vt ibi basilica extrueretur, ius vnus columnæ supra quam tectum proiceret, & tigna immitteret, sibi excepit, quò superiora latius pateret, & posterius prospectarent: cuius generis ædificia, inde meniana dicta, hodièq; id nomen obtinuit: idque à Labrone de priuatis ædificiis aptissimè notari, cuius verba sunt: Proiecta sunt ea, quæ ita prouehuntur, vt nunquam conquescāt. Eiusmodi sunt Meniana & subgridia. Iterum quærebatur, quid esset embamma, de quo ab Vlpiano

Exedra.

Menianū.

Embamma
i. si quis

de vino & oleo legato, an aceto deceat annumerari, eleganter quæritur. Cūmq; in verbi significatu solliciti essent, neq; id assequi videretur posse, nos embamma censimus contritos sapesores dici, acido vino infusos, asperimi gustus, ad acendum excitandūque stomachum, à verbo *ἐμβάμμα*, quod est, intingo, seu (vt putat alij) acetum coagulatum, quod vino dilutum aut aqua, aceti saporem facit. Est igitur Vlpiani opinio, aceto legato, embamma perinde legato accedere, sicut acetum: quoniam eiusdem saporis & naturæ sunt. Verba verò Vlpiani de vino legato, hæc fuere: Si acetum quis legauerit, nō continebitur legato acetum, quod vini numero fuit: embamma verò continebitur, quia aceti numero fuit.

Quot virgines Vestales, quæ ve illarum disciplina et institutio fuerit, quæ ve afficiatur pœna incesti damnata.

CAPVT XII.

QVI de Vestalibus virginibus memoriam reliquere, illas à Numa Pompilio primum lectas fuisse autumant, quod sacerdotium cū Albæ oriundum esset, idem Numa inde translato sacro, Romam aduocauit: vtq; Vestæ antistites assidue forent, præcipua virginitate & aliis cæremoniis sanctas fecit. Cuius instar sacri, in Poliadis Mineruæ tēplo multa religione inclyto, in Attica fuisse legimus, in quo virgines assidue degere, & lychnū inextincti luminis, ac Palladium existere, multorum opinio fuit. Lychnum quoq; in arce Athenis Mineruæ consecratum ferunt, quem semel oleo repletum, assidue lamini alimenta sufficere ad insequentis anni eundem diem, prodiderunt. Ignem quoque peruigilem epud Delphos custodiri à mulieribus quæ matrimonio solute erant, inuenimus: vbi si quando extinguebatur, ex Solis flamma peregrinum elici oportebat. Persæ quoque ignem habent peruigilem, sicut Chaldæi, Medi & Assyrii, vt deorum maximum, illiq; velut sacro numini hostias mactare, & sacra facere, atque ex illo euenta rerum interpretari assueverant: apud quos Dianæ Ecbatanæ templum fuit, quam Anatim vocat, cuius sacerdotes procul à virili contagio in perpetua virginitate degunt. In Britannia quoque Mineruæ numen colitur, in cuius templo

vini. s. si
acetum. ff.
de trit. vi-
no & oleo
lega.

Vestales à
Numa in-
stituta.

Virgines
in Miner-
uæ templo.

Lychnus
Athenis.
Ignis per-
uigil apud
Delphos,
Persas,
Chaldæos,
Medos &
Assyrios.
Dianæ
Ecbatane
sacerdotes,
Britanni.

Vestales in templo Vestæ.

Vestæ mulla effigies.

In Parcarum, Cerevis & Proserpine ædib⁹ nulla simulacra. In Vestæ templo senatû cogi nō licebat.

Quatuor primum Vestales, deinde sex, rādē viginti.

Etiam inuita ad hoc sacerdotiû cogebatur.

perpetui ignes nunquam canescere in fauillas, sed in faxeos globos verti ferebantur. Hæ autē virginēs in templo Vestæ, quod forma circulari fuit, inter Capitolium & Palatium morabantur assidue, ad quod ingredi interdum vetabatur nemo: sub noctem verò adire, præ pudore masculo non licebat, scēminę verò fas erat. In quo nulla Vestæ effigies aut simulacrū deæ cui immolarent viscebatur, quia Vestam nihil aliud quàm animū & diuinum putarunt ignem, quæ diuina mens animo cōcipitur, oculis non videtur. Sicut Corinthi ædes Parcarum, Cerevis & Proserpine, nulla habere simulacra dicuntur. Tamen Vestam, virginis ore tympanū gestantis, quòd vetos contineat, nonnulli effinxere: cuius aditum ex fonte Camenarum Vestæ cōsecrato, ex Numæ legibus, vestales spargere assuerant. Quod quidem minimè inauguratum fuit, nequādo in eo senatus cogeret: ideo non esse templum aliqui existimarūt: licet in atrio Vestæ quod à templo seiscitum erat, quādoque haberi senatum videamus. Quibus virginibus, ne sacra intermitterent, stipendium de publico statuit. Eas enim quatuor à principio fuisse tradunt, quarum nomina Gegamia & Beremia, deinde Gamilia & Tarpeia, primū à Numa initiatæ, & post Numam à regibus ad sacerdotium additæ. Lapsis inde temporibus, quum populus in sex partes diuisus foret, ut pro eo sua quisque parte ministram haberet sacrorum, duas additas fuisse ferunt, donec aucto & propagato imperio, collegium Vestalium ad vigenarium numerū constitutum fuit: quibus quæ præsidebat, dicebatur maxima. Has ergo arbitrio decretoque pontificis max. iugenas, & libero patre genitas, etiam nolētes & ab inuitis ad sacerdotium cogi cōpertum est, eas præcipuè, quibus summa integritas, pudor & virtus foret, nisi flaminis, pontificis, auguris, aut quindecimviri sacris faciundis, tubicinisve sacrorum, vel septemviri epulorum, aut salij filia foret. Horum enim filias, inuitas & detrectates ad sacerdotium cogi non posse, neque cuius pater tres aut supra filios non haberet: neque illam, cuius soror vestalis fuisset capta, pōtificum decreto cauebatur: neque illas, quarum mater cum viro disidium fecisset, neque in eodem coniugio maneret. Quarum siqua mortem oppeteret, in

demortuæ locū aliam capi oportebat: sed nec minor sex neque decem annis maior capi poterat, quæ ve patrima & matrima non esset, neque ea quæ aliquo oris aut sensus vitio, laboraret. Quæ dum capitur à pontifice max. non suo nomine, sed Amata appellatur, omen veteris demominationis sequuti. Siquidem quæ prima vestalis capta fuit, hoc nomine fertur nuncupata. Quibus quidem ad sacerdotiū admisis, assidua insidens cura inerat ignis sacri & æterni, qui in penetralibus Vestæ in fistilibus vasculis seruabatur, quasi cœlestis arcani custodia & curam fidelem per vices agere, ignemque seruare: Quibus propter sanctitatem & continuam virginitatem tantus est honor habitus, ut velut sacrosanctæ, ab omni vitiorum contagio intactæ forent, aduersusque eas, aut deorum contagio intactæ forent, nulli magistratui intercedēdi facultas erat. Quibus hoc etiam tributū est, ut licet essent sub patris iure, postquam ad sacerdotium adscitæ sunt, sui iuris effectis, testādi manumittendique etiā sine curatore libera facultas foret. Ipsæ tamen intestati hæreditatem adire, aut bonis succedere, vel ipsis intestatis hæredes aliqui esse nequibant, quod veteri scito apud La-beonem cauebatur. Cūmq; soli Theratiæ vestali, privilegio honoris, ius testimonij dicēdi à populo datū esset, hinc effici cogique potest, reliquas testimonij ferēdi ius non habere: eas tamen quum testimonij dicebāt, iudicio & foro adesse oportebat. Tū siqua dissidia & simultates, vel aliqua exortæ offēiones fuissent, aut seditio intestina coorta inter ciues, ut vestalibus intercedētibus & deprecatricibus, & quasi internūciis, pacis scœdera inirētur, illarum curæ mandabatur: hisq; mediis & procuratibus, offerarum culpārumq; venia impetrabatur. Testamēta quoque, & quæ secretioris consilij erāt, quæ ve quis culari, & in abdito esse, & suo tēpore in lucem promi volebat, apud illas deponerentur, ut in fideli custodia essent. Quibus, postquā in sacerdotium adscitæ fuerūt, triginta annorū castitas præscripta fuit. Primò enim decenio quæ ad cultum & arcanas ceremonias, ritusq; sacrorum spectarent, quæ ve vetustissimis carminibus & monumentis prodita erant, ediscabant: secundo verò, quæ didicēre, opere cōplere & efficere: tertio autem decennio, sacra &

Amate nomen Vestalibus impositum. Munus Vestalium. Honor Vestalium.

Theratiæ vestalis i⁹ ferendi testimonij.

Alia vestalium mōnera. Triginta annorum castitas vestalibus præscripta.

Honos vestalibus exhibitus.

Veste ignis extinctus prodigij loco habitum.

Vestalis curius incuria ignis extinctus, flagris caesa a pontifice.

instituta, ritusque & ceremonias quas didicissent, alias edocere oportebat. Tunc demum exacto circulo annorum triginta, velut emeritis stipendiis, liberum erat vel sacerdotio solui, & aliam vitam nancisci, vel si volet, alij nubere, & & filios educere, aut sacrorum curam gerere, & eodem cultu ornatumque esse non vetabantur. Tantaque dignationis fuere, ut si extra atrium Vestae prodire vellet, nisi praecedentibus fascibus ob honore sacerdotij, foras exire non liceret. Tum si vi morbi aut necessitate, templo excedebant, quod venerationis plus inesset, matronas & grandes natu matres, insignes morum verecundia & probitate, quae eas comitarentur & custodirent, adhibebant: cui ad omnem occursum, etiam consules praetoresque de via decedebant. Quod si dum foras vadunt, ad capitale quicquam supplicium traheretur, si obuiam fieret, ipsum tunc mortem oppetere, aut nouissimo exemplo affici non decebat. Tantoque cultu & honore ob sanctitatem sacerdotij habitae sunt, ut seruitia fugitiua nondum vrbem egressa, in loco precatationis retinerent, & seruitute eximerent. Ad se quoque fugientes, ab iniuria prohibere, atque a cuiusque magistratus imperio intercedere poterat: ab eisque quum sacrosanctae forent, aut decreto iustique carum, nulli magistratui, nec tribuno plebis, qui pariter sacrosanctus est, prouocare permittum: tantumque illarum ipsi sui virium & roboris fuit, ut Claudia vestalis patrem iniussu populi triumphantem, ne cui tribuno intercedere liceret, ascenso simul curru, in capitulum sequuta fuerit. Quod si quando vestae ignis (cuius praecipuam ducebant curam) extinctus foret, id inter non minima prodigia habitum magna semper mercede expiatum fuit: quippe ex eo formido, & non mediocri terror religioque senatui populoque incussa erat: illisque non procuratis, aut diis non propitiatis, a rebus agendis grauibuscumque negotiis haud secus abstinebant, quam si dira & terra prodigia, aut portenta calamitosa praedicta forent. Ea vero vestalis, cuius custodia fuerat, ob securitatem: sicut ob alia crimina, a pontifice maximo, qui eas fidei custodia seruabat, flagro plectebatur. In abdito enim conclauis & penitus abstruso loco, eam obtento linteo flagris plectebat. Ignem vero extinctum ita suscitabat, ut vas cinereum pellucidum

trium angulorum, ad solis iubar obiceret, ita ut vndique accensus in orbem coiret: illudque usque adeo diuerberaret, donec conceptum ignem arida materia clibano in eodem ferret. Quem quidem novum accendere calendis Martiis, quibus principium anni agebatur, quotannis solite sunt. Fuitque is ignis perpetuus in penetralibus sacris, & penitus Vestae, velut sanctiore recessu conditus: in quo Palladium & dii penates Troia aduecti, fatale pignus imperij colebantur, ad quod nulli hominum, nisi vestalibus & pontificibus adire fas erat. Qui quidem dii fuere duo iuuenes veteris artis & operae paruis imagunculis sedentes, & militari more pila tenentes: tamen Palladium ab Aenea aduectum, nonnulli Apollinem & Neptunum ferant: alij troianum Palladem Romae & Lauiniae, Laceriae & Siritidae demonstrari tradunt: qui ab Aenea in Italiam alati, Lauini mansere primum, mox ab Iulo in Albam a se conditam translatos, pristinam Lauinae sedem sua sponte reperisse dicunt. Quod si quando vestales sacra diis libarent, aut Vestae rem diuinam facerent, eo cultu ornatumque erant, ut licet vittae incederent, album tunc vestimentum, quod suffibulum vocant, oblongum praetextum quadrangulum in capite sumerent: illudque fibula subnecterent, castaemque mola & sale tuso, ac in ollam fictilem misso, & mox in aquam iniecto, sacra facerent; calicibusque fictilibus, qui cululli dicti sunt, vestae & diis libarent. Sirpeaeque effigies triginta numero, quas Argeos vocant, ex virgulto statim diebus in Tiberim deicerent, araeque deorum numinibus accenso foculo, dicarent: quibus hoc proprium ferunt, ut defectum capillum tanquam sacrosanctum, vulgo atteri non sinerent: sed in loto arbore conspicuae magnitudinis, quae in Lucinae ara colebatur, apponerent, cui ob id capillatae nomen. Tum si quando sacramento adigebatur, nisi per suam Vestam iurare licebat. Erantque Vestalium opus, anois singulis stata die regem sacrorum adire, utque vigilaret, neue diuina intermitteret, praemonere praecaueretque. Tantaque dignationis & pudoris habitae sunt, ut his praesentibus tanquam arbitris numinibus, non factis modo, sed & verbis obscenis & praetextatis abstinerent: eisque velut augusta & sancta templa, atque vnicum castitatis exemplar, religio-

Ignis Vestae resuscitandi ratio.

Palladium est dii penates in vestalium custodia.

Vestalium ornatus in sacrificando Suffibulum Sacrificij modus.

Sirpeae effigies in Tiberim deiecit.

Lotus capillata.

Vestalium iusiurandum Munus alii vestalium.

Honos.

*Spectaculis
admissa.*

*Vestalis in-
cesti conui-
ctæ pena.*

*Stupratoris
pena.*

*Vestalis in-
cesti dam-
nata.*

*Que abso-
luta.*

*Innocentes
condinata.*

se obseruaret. Et tamen tati exempli & discipline forent, illas tamen athletarum spectaculis & theatro interfuisse quandoque legimus, scilicet remisso officij munere, de concilij sententia. Siqua verò detestabili scelere polluta, omnium sententis pontificum incesti conuicta & damnata foret, in eam manus aut vim inferre nulli licuit: sed postquam familiã in potestate habere, & sacris abstinere iussa fuerat, stata die sub effossa humo ad portam Collinã, in loco cui Scelerato nomen, viuã defodiabant: virginis verò stupratorẽ in comitio cædebant ad necẽ. In ea enim subterranea erat fouea, ad quam gradibus descendus, & in imo lectulus, lucerna ardens, panis simul & lac, ite aqua, & in gutto oleũ, virginẽ verò dãnata, deptis vitis e vertice feretro impositã, cultu miserabili, maximo omnium horrore, eò deducebãt: quo vbi deducta fuerat, vinculis solutã pontifex maximus solenne præfatus carnẽ, capite velato, ad hostiũ foueã cõstituebat: & postquã introgressa fuerat, illo auerso, & scalis sublaris, desuper que aggesta humo, defodiabant viuã, ita vt ab omni hominis tactu illa extingueretur. Qua die tãquã lugubri & ominosa cõsternata vrbe, velut si repentinũ incõmodum accidisset, iustitio indicto nihil publicæ magnæque rei agere licebat. Tanta videlicet cura, tantãque solitudine præsci cauebãt, ne qua in sacerdotes & deo dicatas virgines vis fieret. Fuere autem vestales incesti damnatæ inter alias, Popilia, Æmylia, Oppia, Fabia, Minutia, Sextilia, Opimia, & Fleronia, inter quas Caparonia suspensio supplicium præuenit: Fabia verò incesti causã dixi, cum eis Catilina obiiceretur, & quia soror Terentia Ciceronis erat, inducto crimine absoluta fuit. Cornelia Maximilla absens & inaudita à Domitiano incesti rea, quum esset absoluta, non admisi forsan criminis, prauo iudicio pœnas dedit. Cũmq; Vrbina falsi criminis virginis cæsa & viuã defossa fuisset, religio vrbem peruasit, inmeritã pœnã luiffe, quod pestilenti contagio matronæ mortuos edebant partus, ipsãq; vnã interibant, ob id admiffum plecti, & merita noxa puniri. Posthumia verò ob mudiore cultum, criminis insinulata, causã dixit: mox sine noxa & innocens comperta, de collegij sententia omnium votis absoluta fuit.

*Ex quibus veteres captare auspicia solerent, & auspicio-
rum quæ prospera, quæ ve piacularia sunt.*

CAPVT XIII.

Priscos Romanorum adeo auspiciis deditos fuisse constat, vt post vrbem conditam falsa illa superstitione & praua religione ducti, nihil bello vel pace domi militiq; agerent, nisi auspicio. Sed inter auspicia de quib; antiquitas fabulata est, quæ prospera, quæ ve piacularia sint, sæpe questum est. In primis receptum est auspicio- rum quinq; genera obseruari ab augurãdi peritis: primũ ex cælo, secundum ex aubus, tertium ex tripudiis, quartum ex quadrupedibus, vltimum ex diris. Ex his quædã oblatiua sunt, quæ nõ poscuntur: quædã impetratiua, quæ optata veniunt. Oblatiua, non semper auspicio fa- cere: siquidem in potestate videtis sunt, an illa ad se pertinere velint. In augurum enim disciplina hoc traditur, primũ, nulla auspicia, siue boni siue mali prænuicia, ad eũ, qui illa obseruare negauit, pertinere: nã temerẽ iacta, & sine ratione vaga, diuinationẽ non recipiunt. Ex impetratiuis autem auspicia vera sumi sæpe notatũ est. Quotidq; augures ex arce auguriũ petunt, lituũ tenent sine nodo aduncũ, quo cæli regiones & certa spatia, quibus videnda ad se pertinere volebant, quæ tẽpla dicta sunt: sedebat enim augur velato capite, & lituo cæli regiones notabat. Ex cælo fit augurium, vt si læuum intonuisset, quod prosperi euentus putarunt esse: idem si fulgur à sinistra in dextram emicuisset, Hetrusca disciplina: quia quæ nobis læua sunt, à diis dextra ex parte demitti putant. Ideo fulmen in rebus omnibus lætũ auspicio facit, bonique euentus est, si sinistra ex parte venit. In auspiciis enim quæ sinistra sunt, bene euentura putantur. Tamen si Græci dextra ex parte veniens augurium, auspiciatius putent. Ex his tamen dira habentur fulmina, quæ per septentrionẽ in occasum vergunt: quæ verò ex ortu ducunt originem, & in eandẽ partẽ cæli circumactu redeunt, summam portendunt felicitatem, quale ostentum Syllæ dictatori oblatum memorat: aut quum fulmen e cælo decidit, rursumque in sublimis crebis ignibus micat, quod fortunatum fuisse nemo dubitauit.

*Auspicio-
rum quinque ge-
nera.*

*Ceremonia
dum ex ar-
ce auguriũ
petebatur.
Templa.
Ex cælo.*

*Græci.
Fulmina
dira &
contra.*

Fulmen comitibus impeditur diebat.

Manubia Iouis cur rubre.

Fulmina diurna Ioui Nocturna Plutoni tributa.

Popyfina Fulminis avertendi ratio.

Ful. in pollatis lucis.

Bidental. Tonitrus impares, pares, matutini, meridiani, sereno tempore emissi.

Fulgur apud publica, priuata.

Fulgura postularia, pestifera,

Ipsum tamen fulmen quacunq; ex parte venit, comitibus impedit. Ioue enim tonante nihil cum populo agi potest. Si tamen tonet in comitiis, virium oblatum creandis magistratibus, atq; ideo obnunciari oportere: si verò gradinet simul & fulminet, calamitatem præsignari voluit. Propterea cum omnes dii manubias albas nigraſq; habeant, solius Iouis rubras esse volunt. Et quamuis he trufci vates nouem diis fulminum iactus potestatesque tribuant, quorum vndecim fuere genera, Romani tamen diurna Ioui, nocturna Sumano (quem Plutonium dicunt) tradiderunt. Fuitq; memorie proditum, ea fulmina que solus Iupiter excutit, lata esse: quæ verò concilio deorum aduocato, auersa reputari. Ideo fulgetras adorare, & popysmatibus obſtrepere, concensum esse gentium Plinius notauit. Est autem Popyfina, sibilus tenuis ore emissus. Græci verò, vt vim tonitrus & speciem fulminantis caeli auerterent, pateris vina effundebant. Thraces dum fulminat aut tonat, in cælum sagittas intendunt, rati tonantem hostem esse dei, quem ipsi colerent. Paulo tamen Amylio apud Amphipolim sacrificante, fulmen è caelo emissum, quum sacra còbussisset, regni mutationem portendit, quod mox consequutum est. Fuitq; opinio harruspicum, fulmina magnopere fieri in pollutis lucis, ideo reliquias fulminis cum sacrificio sepelire, dispersosque ignes in vnum cogere, & quadam tacita prece, terræ condere solebant, quem locum bidental dixerunt. Nonnulli impares tonitrus boni ominis esse, & felicia portendere volunt: pares autè, diros euentus & calamitates: alij matutinos, ventum: imbrem verò, meridianos prædicere. Serena tamen tempestate tonuisse, hominè que aut ædes sacras de cælo tactas esse, triftis euentus fuisset, & auspicij mali, sæpe notatū est. Contrà verò Homerus, Iouem sereno intonuisse post effusas preces, felix omnia & ratū auspicium fecit. M. Craſſo castra, quæ trans Euphratè metatus fuerat, bis fulmine iccta, triste prodigiū & infandas cædes attulere, alij ex fulguribus quædã publica adnotarūt, alia priuata: Publica, non vltra trigefimū portedere aunū, nisi in deditiōe oppidi: priuata, non vltra decimum augurium facere, nisi in spōsalibus & natali die auspicata, ex quibus quædã postularia, alia pestifera,

sera, pleraq; consiliaria dicta sunt, aut monitoria vel auxiliaria, hospitalia vel regalia, nonnulla peremptalia, quæ superuenientiū fulgurum significationem perimūt. Ea enim tantam vim habent, vt quicquid alia portenderent, illorum interuentu tollatur. Quod verò interuentu fulminis portentum est, alterius significatione tolli nequit: pestifera mortem, postularia sacrificiorum emendatione admonent. Pars multo maxima, tria fulminum genera fecit: consiliarium, quod post cogitatum negocium superuenit: autoritatis, quum post rem perfectam, bonū aut malum, quod futurum sit, prædicat: status, vbi nec opinantibus nobis fulmen interuenit. Quæ verò fortuita sūt, & in casu posita, nulla ratione subnixæ, diuinatione non recipiunt. Ex auibus verò augures quasdam oscines, quasdam præpetes notarunt: oscines cantu, præpetes volatu augurium facere, & futura prædicere. Sæper enim cantus oscinis quū sinister est, secundissimus fuit. Ex præpetibus autem, aquila, vulture & buteone, sanquali & immusylo, lætantur easque felicitis euentus esse, quū ingentibus alis patulæ & porrectæ volant. Quasdam dixerunt funebres, quæ omne auerso aliquid fieri vetant: nonnullas superuaganeas, quæ ex summo acumine emittunt vocem: alia caduca auspicia, quum in tēplo per augures metato aliquid excidit: pleraq; cliuia, quæ difficulter eueniūt. Aquila si dextra ex parte venit, felix omnia facit, & magnarum rerum auspicia: quas quidem volatu augurium facere, præcipue si stridentibus alis euolare videat, omen futuri maximi boni, ac lata & magna portendere dixerunt. Vultures quoque Romulo in condenda vrber præsens auspiciū fecere. Sed tamen vultures aquilarum fœtus implumes occidisse, nidòsque euertisse, ipsosq; à pastu pedibus & rostro abegisse, Tarquinio Superbo exilium, & regni amissionem, quæ mox sequuta sunt, portenderunt. Aquilam Tarquius Priscus pileū detraxisse in sublimi, deinde capiti reposuisse, regnum ominatam ferunt: sicut Aristander aquilæ augurio victorem Alexandrū prædiuinauit. Rorsus correptum iaculum è manu satellitū abstulisse, & in profundū deiecisſe, velut prodigiosum ostentum Dionysio exilium, & regnum sibi abrogari, funestâque calamitates præmon-

consiliaria, monitoria, auxiliaria, hospitalia, regalia, peremptalia. Trium fulminum genera apud plurimos. Auguria. Aues oscines. Aues præpetes. Aues sine nebres. Superuaganeæ. Auspicia caduca. Clinia. Auspicia ex aquila & vulturis volatu.

*Que gētes
anguria po-
tissimum ob-
seruarint.*

*Sinistrum
omen ex
vulturibus*

*Ex vultu
coruis & a-
quilis con-
gregatis.*

*Ex gruibus.
Ex ciconia
Ex accipi-
tre.*

Ex miluo.

Ex falcone

Ex buteone

*Ex pice &
luscinia.*

*Ex Ardeo-
la.*

*Ex hiru-
dinibus.*

stravit. Fuitq; diu quæstionis, an sanqualis & iminivylus inter aquilas censendi forent: quorum volatus licet duo priore incognit^o, secūdisimos habere euetus cēsebatur. Cūmque ex auib⁹ omina multi obseruarint, præcipua fuere Cares, quibus rex Caras ex auib⁹ auspiciū dedit primus. Postea Arabes, Phryges, Cilices, Piceides, Pamphylij & Galli, auium cantus & volatus religiose obseruauit: ex quibus vera auspicia ominati sunt: quib⁹ obseruatis, haud secus quā ex oraculis euenta rerū & negotiorum præsumplere. Sæpe tamen vulturem in æde Iouis, aut deorū volasse, prodigij loco receptū est: ideo velut portentum malique auspicij, procuratum fuit, si tamen vultures, corui & aquilæ in vnum coirent, eadē haud dubiam: & si grues volantes à recto flecterent cursu & retrocederent, infandam nautis tempestatem, & mare procellosum, mox turbines & fluctus prænunciant. Ciconiam non vt grues prodigium facere dicunt, sed in auguriis non dubiam ferre concordie significationem. Proxima est accipitrum natura: præcipuum verò genus, quod circum appellant, altero pede claudum, quod fortunatū nuptiis & pecuarie rei opinari sunt. Contrā miluus diri malique ominis, semp̄que infortunia præmōstrare creditus. Triorchē verò, cui principatū dedere augures, & faclonem felicitis euentus, futuriq; maximi boni spem habere, augurio expertissimo cōpertum est. Est autē triorches quē buteone antiquitas dixit, quōdq; tres testes habeat, triorches dictus. Falconis verò augurium tam auspiciatissimū. Thuscis fuit, vt viso augurio, Capuam in solo felicissimo condiderint. Dario accipitrum viso duo vulturum paria vellicantium, omen fuit, quod è coniuratis sumpto supplicio, haud multo post Perfarū regno potiretur. Piceus verò martius & luscinia efficacis auspicio habetur, prosperaque semper & felicia decreuerūt. Inter quæ ardeolas, quas leucos vocant, quā ad austrum volant vel septentrionē, magna semper protendere voluerūt: solui enim pericula, & metus exinaniri corū aspectu, multorū opinio fuit. Luscinia quæ in ore Sresichori infantis cecinit, talem illū futurū designauit, quantus postea fuit. Contrā hirundines infausti omnis esse, & ancipitem asferre fortunā, multi prodiderūt: nam

Cyro regi, dum contra Scithas bellum parat, hirundinū visio infaustam fecit expeditionē. Egdē quoque Pyrrhi tabernaculo, & nauis Antonij insidetes, suscepti belli infelicitatem, & funestas clades portenderunt. Piceus quoque martius in capite prætoris iura reddentis deprensus & ocisus, futurum excidium auguratus fuit: vexillis verò Sabinorum insidens, felix auguriū fecit. Colūba si comitata est, prosperos successus auguratur: cæteris autē nulli⁹ auspicij credita est: sicut cygnus nautis, & his qui freto agi volunt prosperos cursus denunciat: reliquis verò inauspicatus. Circum tamen de genere aquilarū columbā discerpentem vnguibus, felix nuncium attulisse Homer⁹ voluit. Præposteros aut vespertinos gallorū cantus, optimi euentus multi notaere. Themistocli pridie quā in Xerxem duceret, auditus gallorum cantus, victoriæ mox futura prænuncium fecit: idque ideo, quod victus nequaquam canit: victor verò obstrepit & murmurat. Contrā verò gallinarum: nam diri aliquid imminere, aut futurum incommōdum, illarum cantus designauit. Inter reliquas verò inauspicatissima fertur incendiaria & piacularis, propter quam vrbs sæpe lustrata fuit. Quæ autem hæc fuerit, maximæ quæstionis est. Coruus quoq; inter aues inauspicata est garrulitatis: pessimam verò coruorū significationē, maximè quum glatiunt vocem velut strangulati, Plinius notauit: si verò ab ortu clara voce occinuerint, præsentē felicitatem: cōtrā verò ab occasu, exitiū apportant. Coruos tamen pullos deuorasse, reliquiasque in nidum detulisse, dissidium inter Syllam & Marium, quo plurimo sanguine pugnatū est, designauit. Coruos quoq; aurū corrosisse, velut dirum maliq; portenti, procuratū fuit. Eadē quoq; aues inuolates obstrepentēsq;, Alexandro Babylonā ingressuro, & Ciceroni imminens periculum extremasq; ærumnas præmonstrarunt. A dextra tamen coruus, & à sinistra cornix vel piceus, spem non ambigū & rarū auspiciū fecere. Maximè verò abominatus est bubo, tristis & dira auis, voce funesta & gemitu, qui formidolosa, dirasq; necessitates & magnas moles instare portedit: ipsum tamē cantu & stridore querulo, dirum facere auspiciū putant: tacens, non semper mal⁹ fuit: quippe bubonis aspectus, Agrippæ ca-

*Ex pice
martio.*

Ex colūba.

Ex cygno.

*Arist. circū
inter accipi-
trū genera
recenset.*

*Ex gallorū
cantu.*

*Ex gallina
rū cantu.*

Ex coruis.

Ex bubone

Ex noctua. priuo Iudæorum regnū portendisse fertur. Noctua quæ que non semper infortunia facit: nanque volans, insignē de hoste victoriam quandoque apportavit. Apud Athenienses enim, noctuæ volatus victoriæ semper fecit auspiciū. Si tamen sereno canit, tempestatē: tēpestatē verò si occinuerit, serenū nūciare fertur. Eadem verò in hasta regis Pyrrhi insidens contra Argos euntis, fatū illi & discrimen extremum prædixit. Apes quoque suo examine dira ostenta sæpe & triste auspiciū fecere, sicut ante pugnā Pharsalicā in ara insidentes, & in navibus conspectæ, dū per æquora ferrentur, Dioni & Pompeio magno cladem perniciosam, & calamitosos casus prænotarunt. Et quum in castris Bruti examen conspiceretur, mutari castra haruspices iusserūt, ne quid diri portenderet. Nonnunquam felici euentu, sicut quum in castris Drusii vva dependente insedēre, quo tempore ad Arbalonem prosperimē pugnatum fuit. Ipsas verò apicem arboris insedisse, oppugnationis futuræ, & terribissimi belli afferre signa, multi adnotarūt: quæ verò apes in ora infantis Platonis aduolarunt, haud dubiā spem eius magnitudinis attulerunt. Aliter vesparum examen: nam calamitosum auspiciū facere probatum est. Aues autem omnium generum circumuolasse, felicitatem magnæ fortunæ, diademæque regium mox futurum Gordio ostendunt. Ferunt in Alexandria descriptione, cum ob gypsi inopiam mœnia farina frumenti designarentur, aues omnis generis illam depascentes, omen fecisse, horreum vicinis gētibus quandoq; futuram. Ex tripudiis verò asse auguria, veteres fabulati sunt: vt si pulli non addixissent, vel si vitulus ē sacrificantium manibus proripuisset, aut hostia profugisset, vel percussa mugitū dedisset, vel si inter sacrificandū aliquid triste oculis aut auribus occurrisset, seu in extris caput iocineris defuisset, quæ omnia foedi euentus esse, nemo dubitauit. Flaminio sacrificanti, vitulus qui multos cruore insperfit, omen magni terroris fecit. Vel quū pulli ē cauea addicerēt & pascerētur, ita quod tripudium facerent solistimum, quæ secundissima traduntur auspicia: nam pascentes aues videre, felicitatem portedere multi censuerunt. Lydi, Persæ, Iberi & Thraeces non ex aibus, sed maxima auguria ex vino obserua-

Ex vespis.
Ex omni
generis au-
um circum-
volatu.

Auguria
ex tripudiis

De hoc plu-
ra lib. 1. ca.
29.

runt. Nam vinum effundere, aut vestes vinò inquinare, felicis haud dubiè fortunæ signa esse, augurati sunt: Idque attestante Homero, qui Vlyse discedente, & bona verba precante, Alcinoi vxorem humi facit vinum fundere, velut preces ratas diis habituris. Germani & hinc & fremitu equorum, monitus futurorū prædici putant, quos nullo opere contactos, candidi coloris plurimos educebant. In Cappadocia ex myrrhinis virgis, in Scythia ex salignis humi constratis: alij ex vibrata salitione oculi, quod auguriū palmicum: in Lycia ex piscibus, quos ichthyomantes vocant: atque Enarjes Androgeni ex tilia fronde vaticinantur. Nasamonēs verò ex somniis ad sepulchra defunctorum. Fuitq; apud Byzantios receptus mos, vt scombrorum regem videre, qui inter cōchilia est miri aspectus, aut iunctum iumentū sterco emittere, fortunatissimos euentus faciat: quæ singula augurum disciplinis latius tradita & præcepta sunt. Ex quadrupedibus autem fuere quæ pedestria dicuntur auguria: vt quæ à lupo, serpente, equo, vulpe, cæterisque reptilibus sunt. Lupū, si ad dextrā commearit pleno ore, magnæ & prosperæ rei augurium facere, & nullum præstantius esse opinantur: contrā, lupos in Capitolio visos, prodigij loco est habitum, cuius causa lustratum Capitolium quandoque videmus. Lupum quoque castra introisse, & laceratis obuiis intactum abiisse, exitiū & cladem portendisse euentus docuit, toto postea exercitu ingenti clade affecto. Rursus, quum cerua à lupo fugata, inter duas acies euasisset illæsa, insignem victoriam Romanis dedit. Lupos quoq; in foro visos, incolumes euasisse, armis oprimi patriam, & magna rerum momenta designauit. Quum in Libyam colonia duceretur, lupos metas quibus ager designabatur, mordicus dissiipasse, velut diri euentus, effecit quo minus deduceretur. Non sic Samnitibus deducētibz coloniam, quo dace auspiciatū deduxere, quare Hirpini dicti, fuitque animaduersum, lupum subnigrum obuiam factum, grande discrimen asferre. Iuuenca si annicula, aut mula si gemellos peperit, ostentum dirum pestemque denunciat. Sicut leonis aspectus famosus fuit & inglorius: itineraque infesta facere creditus: nanque hostium pugnam sæpe portenderunt.

Ex vino.
Odyss. 13.
Ex hincitis
& fremitu
equorum.
Ex virguli-
tis.
Ex oculis.
Ex piscibz.
Ex tilia
fronde.
Ex somniis
Byzantiij.

Ex quadru-
pedibus.
Ex lupo.

Ex inuen-
te annicu-
la aut mu-
le partu
Ex leonis
aspectu.

Ex capra. caprae verò salutatis. hæ enim Carano eximie felicitatis duces fuere. Asinum leonem occidisse, omen magni terroris fecisse, nec emq; Alexandro portendisse, literis mandatum est. Serpentem per impluvium decidisse, aut iter comæatium interrupisse illæsum, vel scetam vulpæ obuiam habuisse, aut cauem alienas ædes introisse, formidolosus casus & insignem calamitatem facere periti adnotarunt. Serpentem quoque extis solennibus depastum, diri ominis & extremi exitij loco est habitum. Contrà Sylæ inter sacrificandum serpens visus & elapsus, felicem victoriam dedit. Subarbana verò colubris plena, equosque illis depastos, Cræso Lydorum regi ab externis regnum subigi portenderunt. Mures quum candidi sunt, latum auspicium faciunt, licet illorù occentu aspiciantur. nanque occentus soricis auditus, Fabio Maximo dictaturam, & C. Flaminiu magistrum equitù, deponendi causam dedit. Mures quoque in Argilla fundamentis apparuisse pugnautes, ciues præferoces & militares haud dubio argumento præsignauit: ea enim vrbs ad Strymonem bonis auspiciis condita, à muribus dicta est: sicut Corone civitas in Peloponeso ad Pamisi flumè, quod cornix ænea in fundamētis apparuit, felix nomē tulit. Si quid tamē mures arroserint, tristitia semper & dira portederunt. Carbone imperatori corrosis fasciis, quibus in calceatu utebatur, exitiū prædixerant: aurumque & clypeos corrosisse, Marcium portendēre bellum. Lepus quoque occurrens in via, infortunatum iter præsignit & ominosum, idem vulpes scæta, & canis prægnans. Mustela quoque, sicut picus, à sinistra veniens, infausti ominis est. Feruntque arietem insolito colore natum, miram felicitatem prænotasse. Ex diris sunt offensiones pedum, voce exaudita, res oblata oculis & alia id genus, ex quibus certa captantur auspicia: limen offendisse, laciniam adhæsisse, vel prolapsum cecidisse, obscenum ostentum esse, vulgo receptum est. C. Flaminius quo tempore ad Trasimenum oppressus interiit, quum in equum insiluisset, equo prolapsus, repente corruit, diro & scædo euentu, quo ad internecionē crudelē in modum cæsus, occubuit. Neroni Casari Alexandriam profecturo, lacinia adhæsit. Diuus verò Augustus læuum sibi calcem

preposterè indutum animaduertit, qua die seditione militari propè afflictus est. Et Pompeio Magno pullum amiculum, qua die ad Pharsaliam profligatus fuit, diras vastitates præmōstrauit. Voces quoque exceptæ, in vtraque partem magnopere augurium fecerunt: idcirco in rerum principiis, quod bonum, felix, faustumque foret, præfabantur veteres. Quum maximas clades vrbs perpessa fuisset, & ancipiti contentione agerent patres, an relicto patrio solo Veios migrarent, vox centurionis audita, H E I C manebimus optimè, vrbs sedem stabilisse fertur. Aliter Crasso in bellum profecturo, qui Caeneas ficus venales clamabat, illud omen fecit, quo spoliatus fama & fortunis omnibus, memorabili clade profligatus interiit. Neroni rursum paucis ante ipsius cædem diebus, de Mausoleo vox exaudita fertur, nomine eum ciens. Augusti quoque Cæsaris supremo digressu ab vrbe vox temere emissa, auguriū fecit, non amplius Romæ eum futurum: sicut Scipioni in Aphricam profecturo, promotorium Pulchri incolumen spem ostendit: contrà Hannibali, quum ex Italia Aphricam peteret, sepulchrū diruptum, auspicium ferale. Bruto etiam & Casio prodituris in aciem obuius Aethiops, calamitates præsignauit. Quare scædissimè & cruento bello, atque intestina clade ita consistati sunt, vt ambo vno prælio cōciderent. Fertur quoque Hadrianus Cæsar ex Mauri occurssu futuram mortem imaginatus. Non sic Octauio Augusto: nanque asinus cui Niconæ nomen, & asinarius cui Eutycho, obuiam facti, omen certæ victoriæ attulere. Ac ne nimius videar, nève diutius studiosos fatigemus, de his hætenus dixisse, abundè fuerit. Illud quoque haud dubium, sues comesse scætus, inter prodigia minimè reputari: siquidem id frequens, neque propterea ominosum fuisse, aspidius exemplis probatum est.

Ex vocibus exceptis.

Ex Aethiops occurssis.

Quid senserit Hieronymus Porcarius de iniquo iudice, quibusque modis litigantes frustretur & deludat.

CAPVT XIII.

Hieronymus Porcarius, diuini humaniq; iuris sciēs, homo liberi animi & acris ingenij fuit: præterque vberem facundia, mira in eo eruditio, & in maledicendo

M iij

Quatuor
modis iudi-
cia eludi.

libertas admisso sale: erat enim acri iudicio, & ad irridendum contentiosus & audax, nō in facetus, ita ut iocis verbanis vnumquemque carperet, & ad viuum vsque laceraret. Is in confessu nobilium, dum apud eum pro familiaris consuetudine diuenterem, dicere solebat, quatuor modis iudicia eludi, veterum scitis traditū esse: odio, gratia, precio, aut timore: præter quæ nihil esse quod iudicium animos flectat à vero, literis mandatū dicebat. Sed tamen si quis improbum aut perniciosum iudicem nactus fuerit, qui iudicio & legibus abuti velit, innumeris ferè modis iudicia eludi & præuaricari solere, contra ius, falsq; quibus verò modis id fieret, memoriter ipse & expedite differebat: neque enim solum iniquus iudex, inquit, qui alteri parti pronior est, longis interuallis differendo iudicium, clientem pro quo ius stare videt, frustratur & decipit, ita ut longa mora fatigatus, iudicium relinquere cogatur, aut donec alius instructior fiat, expectet, ut alter interim dolo victus occubat: sed etiam quum non ex fide bona acta proponit & refert, quum quæ vnius partis causam agunt, diligenter enunciat: quæ verò contrà, suppressit & tacet, bonum ius alterius partis eludi atque obteri dicebat. Quinetiam multos vidisse asserbat, qui illum cum quo lis est, cui plus nimio fauet, quo pacto aduersarij telis se opponat, instruere non veretur, quum quid in re quaque consilij capiendū sit, alteri parti entient, ita ut ille paratior factus, bonū alterius ius euerat, & conuincat: quum alterius neq; voces animis, nec querelas auribus admittant: & quum miser ille timidus, imprudensq; rerum, iudicis fidem implorādo, frustra ipsius aures fatigauerit: iudex interim seuerus & vehemens loquenti obstrepat, eumq; vel difficulter admittat, aut impotenti ore obiurget: vel si admittit ægræ & perinuitus, dissimulato sermone vultūque, cum tædio admittere cogatur. Quorum quidem nequitia, & animi ad fallendum destinati, nulla maiora (inquit) argumenta sunt, quàm quum reconditus ille sensus, & abstrusus animus, quam labem misero illi afferat, non facile dinoscatur. Quinetiam persæpe euenire dicebat, ut malus iudex, ut illum improbum ad insidias ducat, & vana spe ludificetur, se dubitare in quo nihil verendum sit, asseueret: si quod

autem in causæ disceptationem anceps dubiumve fiat, illed dissimulante omittat: ut quum maximè vicisse te credas, tunc tibi præcipue subeundum periculū sit. Nonnāquam euenire, ut quum diutius litigatem frustrari nequeat, precibus seu querelis fatigatus, causam in iudicio se producturū prædicat, aliorūmq; iudicum exploret vota, non ut causam æquo iudicio terminet, sed ut quo pacto inuadat ius alterius, solerter inquirat: illorūmq; votis in illius miseri perniciem exploratis, sine religione & fide ipsum perditum eat. Si verò non dubiam spem victoriæ viderit, iudiciorū & litium mora ita re producat, ut quum finire nutu omnem disceptationem valeat, neutro inclinatis sententiis, suspensa omnia infectaq; relinquat. Deūmq; ille contestas & hominū fidem, si quidem quem appeller, quem obtestetur, quem imploret, nullum habet, diuturna expectatione & ampliore sumptu vexatus, de suo iure tandem decedere cogatur: quo scædus dici æstimarique nihil potuit. Atque utinam non his artibus scædissimè vexatos, nec quotidianis damnis tenore vno opprimi miseros videremus. Postremò morem pessimo exemplo inualuisse dicebat, ut iudices non iure nec iudicio, sed per factionem & gratiā, aut libidinem, perq; inuidiam iudiciorū vota conferant, illic præsertim, ubi in orbem super iure cōtrouerso sententiæ exploratur. In qua quidem re, tanto certamine hincinde exardescunt studia, ut maledictis inter se & cōuiciis, & plerunq; manibus vix temperent, tantāq; iudiciorū turpitudine fiat, ut nec iudicio, nec disceptatione, sed libidine, perq; omnes cupiditates suffragentur, studiūmq; & gratiam aliorum potius, quàm vera iudicia inquirat. Ac mille modos referebat, quibus iniquus iudex, non iudicis, sed impuri latronis modo, velut officina nequitia, per avaritiam & sordes bonum alterius ius inuadat, vanaque iudicia precio aut gratia nundinetur: qui quidem nō legum periti, sed eueriores potius humani iuris dicēdi sunt. Rectè igitur Isocrates nunquam effici existimauit posse, ut hi qui malè instituti, aut morib⁹ prauis & inciuilib⁹ sunt, iustitiam assequatur. Deniq; nihil malo iudice peius, aduersus quem nec imperia magistratuum, nec leges valēt: neque facile esse inuenire hominē, quem nec flectat preces,

Vbi sententia in orbem exploratur.

Isocratis dictum.

*Adagium
fecleratam
apud patro
nos causa-
rum.*

nec dona tranſuerſum agant. Inualuitq; vetus adagium apud cauſarum patronos, omni dimicatione, cōtentione, atq; cura enitendum, vt iudicem quem quis naſtus fuerit, partim gratia, partim precio aut pactione, dando & pollicendo, propenſiorem ſibi quoquo modo parent, quo incolumi amico, nihil amplius quærendum illi ſit. Iſto enim maxime effici modo, vt eū ad voluntatem ſua ille nutūmq; conuertat: & qui gratia plus poſſunt, cauſa plus valuiſſe videantur, illique vel nunquam cauſa cadant, vel præter ius falſq; iudicata ferant, & victores ſiāt. Sed iam latius proceſſi & liberius, quia me morum piget tædētque. Male profectō humanis ingeniis noſtra vitia conſulere, quum iudicia quæ fidei tutelæq; noſtræ credita ſunt, non ad ſalutem, ſed ad perniciem humani generis cæci cupiditate vertamus.

Quæ in ſermonibus quotidianis vulgata proueria apud Romanos in uſu fuerint, & quæ apud exteros frequentia.

CAPVT XV.

Vulgata apud maiores proueria, quæ magis fuerint obuia, de quibus meminiffe potuimus, præ multis & ferè innumeris, hæc plane accepimus: eaque licet breuibus concluda ſententiis, in ſermone quotidiano uſurpata, aliud dicere videantur, vt aliud ſonent verba, aliud ſentias, tamen ſub alieno intellectu obliquis orationibus, quin magna plerunq; ſenſa & rerū documēta appareāt, nulli dubium ſuit. Horum exemplorum plena vetuſtas eſt: nam ſi quos mutuo ſtudio teneri, & conſociatos ſibi inuicem operas dare designabant, mutuum mulos ſcabere dicebant: quod ſcilicet ita opibus ſe iuuarent, & alter alteri præſidio eſſet, quemadmodum muli inuicem ſe cōfricantes ſcabunt. Contrā verò, quum aliquis nihil proficit, & fruſtra operando fatigatur, ingenti periculo, fruſtu nullo, oleum ſimul & operam perdere aiebant. Sicut Græcum adagium fuit, ὄνυς πόντος ζῆτις, hoc eſt, aſini velleræ quæris, quaſi ad id operam daret, vbi laborando nihil proficeret: cui affine eſt, φάλαιρον πῖλλος, hoc eſt, caluum vellere. Et quum quis laceſſit ad pugnam, mox linquitur

*Mutuum mu
li ſcabunt.*

*Oleum &
operam per
dere.*

*Aſini velle
ræ quære.*

*Caluum
vellere.*

animò, vt cominus congredi non audeat, cātherium in ſoſſa dixere: ſunt enim cantherij, equi teſticulis defectis, & erectis genitalibus: qui quum ſemine careant, languidiores & degeneres ſunt: quare Scythiſ & Sarmatiſ peditarij eſt, equos præferoces eunuchos facere, quò molliſtis animis mitiores ſiāt. Græco quoq; prouerbio increbuit, vt quum aliqua ita eſſent diſſociata, vt non facile conuentura putarentur, nihil eſſe cum ſidibus graculo, vel cū amaracinoſi dicerent. Fuiſſe enim amaracinum fragantiſſimi odoris vnguentū, ex amaraco dilutum, auctores memorant. Ad hūc ſenſum, In lente vnguentū, cui proxime accedit, ὄνυς πόντος, hoc eſt, aſinus ad tibiā, & ὄνυς λῆρος. Et quum quis diuerſus agitur, & ita dubiō animi fluctuatur, vt nec abnuere, nec polliceri audeat, & in quauiſ partem declinet, præſens dānum aut exitiū videat ſe inter ſacrū & ſaxum poſitum, vulgo iactitāt: deductū ab eo, qui in ſcædere incido porcā ſaxo ferit: ſicut Græcum eſt adagiū, Διομῆδεα ἀνὰ γυν, quod ſcilicet ita aſtrictō maneat, vel ut apud Diomedē hoſpites, quorū viſceribus equas depauitſe dicitur. In eū verò quem diuerſæ trahūt curæ, & incertus nutat, vt nunc in vnā, nunc in alterā inclinet ſententiā, εὐμεταβολώτερος κοθῦρος, id eſt, mutabilior cothurno, ſermo percrebuit: cothurnū enim calceamenti genus eſſe quatuor angulorū, ſabreſactum ita, vt vtriq; pedi, & viris & mulieribus aptetur cōmodē, perſpicue conſtat. Ruſus, ſi quid certū & deſtinatum eſſet, nec vana expectatione ferretur, hoc re ad Sagram geſta certius eſſe: cōtrā verò, quum irrita caderent promiſſa, & vana ſpe ducerentur, ſe auribus lupū tenere dicebant. Huc pertinet quod quotidiano fertur adagio, inter os & offam multa incidere, quū aliquid diſcriminis in re certa & ferè explorata futurum timemus. Sicut græco fuit adagio uſurpatū, πολλὰ μεταδὲ πικυόλιος καὶ χιλιός ἄνυς, id eſt, Multa cadunt inter calicē, ſupremāq; labra. Quod autem eſt de Sagra dictum, inde fluxit adagium, quod quum decem Locrorum millia ad Sagram inſperata victoria potiti eſſent aduerſus Crotoniatarum centum & triginta millia, idq; vix credibile videretur, poſtea certis autotibus re cōperta, in prouerbium ceſſit, vt quum quid certo certius ſignificarent, re ad Sagram geſta ni-

*Cātherius
in ſoſſa.*

*Nihil cum
ſidibus gra
culo, vel a
maracino
ſui. In lēte
vnguentū.*

*Aſinus ad
tibiā.*

*Aſinus ad
lyram.*

*Inter ſacrū
& ſaxum
ſtare.*

*Diomedea
neceſſitas.*

*Mutabilior
cothurno.*

*Re ad Sa
gram geſta
certius.*

*Auribus lu
pum tenere*

*Inter os &
offam.*

*Multa ca
dunt inter
calicem.*

*Locri ad
Sagrā vi
ctores.*

*Aqua ha-
vere.*

*Prova &
puppis.
In vtran-
que aurem
dormire.
Saltant se-
nes.*

*Clitellas
boui.
Sutor su-
pra crepi-
das.
Mulus
Marianus.*

*κροντι,
κροντι.*

*Cadmea
victoria.
Laureola
in musta-
ceis.
Bulla.*

bil certius dicerent. Cūque ingenti animi solitudine premitur quispiam, resq; ita in angusto sunt, vt trepidū diffidentemq; animum gerat, omnisque moles negotiorum vno in loco inclinatura videatur, hic mihi aqua haeret, dicere solemus: tractū ab eo qui naufragiū facit, qui aqua ori admota, penē submergitur. Et quum ex re quāpiam totū pendet negotium, vbiq; tota moles periculi imminet, hic mihi prora & puppis est, vulgatus sermo fuit. Cōtrā verò, quū exoneratū animum curis, discussa solitudine gerimus, vt bona spe impleamur, securos in vtranque aurem dormire pollicemur. Sicut rem saluam dicimus, saltāte sene, tractum ab eo, quod quum circenses Romæ fierent, & turbatis ludis aduentu Hannibalis, in omen magni terroris receptum esset, postea reuersi, quum saltantem in circo senem inuenissent, rem saluam dixerunt. Clitellas quoque boui admotas, quum munus viro inerti collatum viderent. Quisque de rebus quarum nescius est, diiudicat, sutor supra crepidas iudicare dicunt. Nouo quoque genere prouerbij in vsu venit, vt qui tam ad imperandum, quā parandum iuxta paratus foret, quiq; non segniter mandata exequitur, mulus Marianus diceretur. Nanque Marius quacunque militibus mādauit onera, ipse inter infimos obiuit in primis. Quāuis furculas quibus sarcinas viatores gerunt, quas Marius primus commentus fuit, mulos Marianos alij dictos velint. Quotiesq; victoria sine labore quæsitā foret alicui, κροντι vicisse: cōtrā verò vbi multo negotio victoria potiretur quispiam, κροντι vicisse dicimus. Quum enim puluere aspersus athleta esset, κροντι vicisse dicebatur. Solere enim athletas, & multarum palmarū pugiles, ad vires refouendas puluere luctatorio inspergi, quò fortius dimicent, ferè peruulgatum est, quem ex Nilo præcipuum fuisse volūt. Pari exemplo quum parū commodi affert victoria, & haud magno discrimine à victore victus abest, Cadmea victoria dicitur. Apud Græcos verò ἄδακρος πόλιμος, hoc est, bellum sine lachrymis: Latinis autem, laureola in mustaceis. Bullam quoque dicebant, si quid haud multo post desitutum cernebat. Est enim in aquis spuma tumēs, quæ ex crebra agitatione nascitur, pūctōq; temporis dissoluitur. Quare sermo Dio-

genis in eos qui ob coronas olympicas lasciuirēt gaudio percrebuit, vt bullas accepisse diceret. Et calcaria spōte currenti addita, si quem sua sponte ad audendum agendumq; hortamur. Oleum verò in ore gestare dixerūt, cui loqui inhibītū est, cuique verbum facere nō licet. Cōtrā vbi quis lingua immodicus infinita licentiæ & audacia est, qui moderari linguam nesciat, Byzena temeritas dicebatur: fuit enim Byzenus Neptuni filius, procax nimium & insolēs. Et qui ingenio timido & diffidēti scrupulum facit, vbi faciendus minimē foret, nodum in sirpo querere dicebāt. Si quem verò probum virum designabant, qui nihil contra honestum moliretur, tutōque eius fidei crederentur omnia, dignū esse cum quo in tenebris miscerentur, assererent. Qui verò ingenio perspicaci, nulli occasionem fraudis patet, τίρω πιδυκος ἢ ἀλιονερα, hoc est, Senex simia non capitur, prouerbium fecit. Cōtrā, si quis improbus ad nocendum paratus venit, scænum habere in cornu dictus est. Erat enim prisca moris, bobus qui cornu peterent, sceni manipulos apponere, quò ad præcauendum homines paratiores forent: quare verbum Sicinij scurræ fuit in Crassum, ideo conuiciis parcere, quod scænum habere in cornu videret. Dici quoq; ius ad assem, quū etiam minima librato exāmine moderata fuissent, voluere, & qui se victū fatebatur, herbam dare, prouerbio iactabatur: quippe supplices, & qui pacem petūt, oleæ ramos, velamēta supplicum, aut gramen cum terra euulsam, victori offerebant, vel barbarico more sertis coronati occurrebant, quasi illos quibus porrigerēt, ducerent meliores. Mittere autem noctuas Athenas, γλαυκῆς ἢ ἀδύνας, vetus adagium fuit, quū ea quæ illi supersunt, alicui damus. Quum enim Athenis noctuæ affatim exuberent, qui illas noctuas mitteret, nimirum ad ea loca merces ferret, vbi illæ redundarent. Et cū quis nescire simulat quæ percallet, Cretes nescire pelagus vulgò dicitur: ex illo traditū, quod nemo Cretensis nauiculariā, & pelagi commercia nesciret. Quinetiam ex locis plura fluxere prouerbia. Nam si qui opibus claros & præpotentes flocci faciunt, illis ne decimam quidem Syracusanorum esse: & quum loca & salubrem aërem celebrant, Crotone salubriora dicunt: scilicet quod Syracusā di-

*Calcaria
currenti
addere.
Oleum in
ore gestare.
Byzena
temeritas.
Nodum in
sirpo qua-
rere.*

*Dignus est
quo in te-
nebris mi-
scentur.
Scæni ha-
bere in
cornu.*

*Dicere ius
ad assem.
Herbam
dare.*

*Noctuas
Athenas.
Cretes ne-
scire pelag-
us.
Ne decimæ
quidē Sy-
racusanoro-
rum pars.
Crotone
salubrius.*

Zenone cō-
tinentior.
Catone cō-
stantior.
Aristide
iustior.
Nō est cu-
iusq; adire
Corinthū.
De ponte
deiciere.
Ad tria-
rios rem
venisse.
Sed sapiūt
Phryges.

Nequic-
quam sa-
pere.

Coryceus.

Risus Sar-
donius.

Equus Se-
ianus.

Aurum
Tolosanū.

tissimas, sicut Orchomenon in boeotia, & Crotonem, cōposita acris temperie saluberrimā ferunt. Etiam à personis plura adagia fluxerūt: nam & Zenone continētor, & Catone constātor, & Aristide iustior, crebrò vsurpatum est. Eò pertinet, non esse hominis cuiusque Corinthium petere, quod p̄ceptus in luxuriam ciuitas, ibique illecebrā libidinū forent, quæ magno parabantur. Tum si quem affectam, & negociis inutilem ducebant, in quo nihil adiumenti, nihil consilij foret, eum de ponte deici oportere monebant: si quidem gradæuos ætate, ad suffragia quæ comitiis dabantur, non admittebant. Quum verò vehementer laboratur, fortunæq; in extremo sunt, ita vt nulla daretur spes melior, rem ad triarios venisse, in proverbium venit. Quum enim triarij in vltimo p̄ædicio, vltra quos nihil opis sperabatur, quum abscessa omni spe, ad vltimum ventum esset, rem ad triarios venisse dicebant. Si quid autem tardè cogitatum, aut salubre consilium serò expensum fuisset, serò Phryges sapere sermo fuit, quod à Græcis fluxisse autumant: nā quum decimo exacto anno, post magnas clades Troiani Helenam, simul & iure belli quæsitā, Græcis restituenda censebant, serò Phryges sapere, proverbium deductum est. Et qui in re quapiam parum sapere visus, damnum patitur, qui sibi sapiens prodesse nequit, nequicquam sapere dicitur: ad quam sententiam accedit Euripidis versus *μὴ σὸς σοφὸς ἔσ' οὐκ ἀτρεῖ σοφός*, hoc est, odi sapientem, qui sibi sapiens non est. Et qui astu & dolis nimium valet, Coryceus nuncupatur, ex eo deductū, quod ex Coryco latrones p̄dæ assueti, audacis ingenij & summæ solertiae forent. In eos quoque qui p̄æterunt lætitiā, quum intus angantur curis, quicq; blanditiis velant odium, risus Sardonius dicitur, quod in Sardinia apiastro similis herba nascatur, cuius esus deducto ore velut ridentes homines mortem oppetere cogit. Si quis verò obrutus malis, cum fortuna fluctuatur, vt nihil sibi prospere cedat, illum equum Seianum, vt nihil sibi prospere cedat, illum equum quum habere Seianum, aut aurū Tolosanum asseuerant: quod scilicet ita excidio & cōtinuis cladibus premitur, vt qui aurum Tolosanū haberet, aut Seiani equum: sicut de segmentis Helenæ, & Eriphyles aut Hermiona: monili autores tradūt, quorum participes, ærumnarum con-

tinua mole oppressi, in extremum venere discrimen: sicut de Agave, Iocasta, Semele, Argia & Eryphile apparet. Quod & Græcis quoque vice proverbij fuit, *κακ' ἐφ' ἀντίπ' ἔλασεν ὄσσε κακίας νέφος*, mala ad se trahens, vt Cæcias nubes. Id etiam apud Eleos in proverbium celsit, vt in eum qui continuis premitur malis, grauiora Sambico pati dicerent. Quum verò quispiam iniqua cōtentione victus, vltius damno premitur, Opprobrium victis, adagium erat: quod à Brenno, quum se Romani auro redimerent, sumptū memorant. Tritum quoque proverbium fuit, Iucundi acti labores, quum bene nauatam à nobis operam, suavi memoria repetimus. Et quum inter loquendum medio affatu is superuenit, de quo sermo fit, lupum in fabula, qui minimè nos loqui sinat, esse dixerant: nam serè cōstat, quem prior lupus viderit, proloqui nequisse. Cūque fraus animo agitata, à bono honestoque in prauum transit, atque in auctoris redit perniciem, Malū consilium consultori pessimum, in adagium venit. Ac mille modis euulgata proverbialia fuere, quotidiano sermone vsurpata, quæ recensere superuacua disputationis foret. Quare ne exequar singula, quum non sit animus ea consecrari quæ ab aliis vberius explicata sunt & latius, de his hactenus dixisse satis habeam. Illud vtique antiqui moris erat, quod quum alicui precabantur bene, vt quicquid fuisset cupitum, eueniret, ne quid diri aut infausti successum læderet, pollicem premere iubebant. Quotiesque in propinqua spe futuri boni, veniam à diis petimus, in sinum despuere solemus, velut ratas preces diis habituris. Cūq; in sermone quotidiano quispiam male audisset, aut verbo vocēve offensus foret, dicto veniam postere: in aduersis verò enunciatis, meliora ominari, atque inuidiam verbo abesse iubebant. In mentione defunctorum, illorum memoriam non sollicitari: in sordidis & obscenis dictis, honorem auribus seruare, & p̄ferari honestatem, veteres consueisse, memoriam & literis proditum est.

Vt cæcias
nubes.

Grauiora
ambico.

Oppro-
briū vi-
ctis.

Iucundi a-
cti labo-
res.

Lupus in
fabula.

Malū con-
sultori pes-
simum.

Pollicem
premere.

In sinum
despuere.

Vbi quis
male au-
disset, aut
verbo of-
fensus fu-
isset.

Qui primus legem theatralem Roma tulerit, & quot le-
ges plebem ab optimatibus postea distinxerunt.

*Tarquinij
Prisci in
edibus spe-
ctaculis stu-
dium.
Circus ma-
ximus.*

*Loca spe-
ctaculis
prius con-
fusa, di-
scerta.
Senatorum
locus.
Imperato-
ris.
Optimarum.*

*Qui ludis
preside-
bant.
Scena lu-
dorum.*

*Tragica
scena.
Comica.
Satyrica.
Histrionum
locus.*

Inter eos qui à prima origine spectacula Romæ edide-
runt, Tarquinius Priscus opulētius instructiūsq; quàm
aliquis regum ludos fecisse dicitur. Is enim in ludorum
apparatu, cultu & magnificētia omnes antecessit. Ab ip-
so enim circus maximus spectaculis designatus loc⁹ fuit,
qui postea ædificiorum magnitudine, & aulico apparatu
præcipuus semp exhibēdis ludis est habitus, in quo mu-
nera ingenti apparatu mox exhibita fuere, diuisis locis
plebi per singulas curias. Cūmq; intercedētibus annis,
patribus equitib⁹sq; , ac plebi Romanæ cōfusa loca fu-
issent vbi spectarēt, Corn. Scipione & T. Sēpronio con-
sulibus, ludis Romanis per ædiles curules discreta loca
senatoria à populo fuere: vtq; suis cuique honos serua-
retur, lege cautū fuit, vt optimatibus subsellia proxima
darētur. Quo tēpore præcipua loca in orchestra senato-
ribus data sunt, vbi in scena saltabatur, & chorus indu-
cebatur: podium imperatori & consulibus, proscēnia &
pulpita optimatibus, nonnūquam principi: siquidē Ne-
ro ē proscēnio sæpe spectauit, aliquando ē puluinari,
quod in prima fronte theatri, spectaculorum locus erat.
Fertur tamen Augustus Cæsar, legatos sociarum federa-
tararūmq; gentium, in orchestra confidere vetuisse, quū
quosdam libertini generis illic spectare deprehendisset.
Post aliquot verò ætates, vt imperator vnā cum sacerdo-
tibus in sella imperatoria ludis præsideret, consuetudo
inualuit. Quæ quidē scena in fronte theatri ab vno cor-
nu ad alterum porrigebatur versatilis, plerunque ducti-
lis, multis columnis & epistylis fulta: quæ primo parie-
tem non habuit, sed frondibus obumbrabatur: postea ta-
bulis pictis in parietis morem componi cœpta, quæ spe-
ctaculorum sedes præcipuæ inde habitæ. Ea enim tripli-
cis generis erat: nanquæ tragica columnis & deorum si-
gnis exornabatur, quib⁹ & tabulis pictis, partim ab ami-
cis, partim ē Græcia commodatis, vt ebantur: comica, ædi-
ficiorum figuram præfert: satyrica verò, mōtibus inum-
bratur, & syluis. In ea enim histrionum sedes erant, quæ
ad edendas in scena operas locabantur. In orchestra au-
tem chori: reliqua verò loca popularia fuere, in quibus
omnis sexus & ætas, atque infimus ordo sine discrimine
spectabat: qui verò à sedibus exclusi fuerant, excuneati
dicti

dicti. Græci verò præter hæc bulenticum construxere in
theatro, vbi seniores: sicut ephēbicum, vbi iuuenes spe-
ctarent. Ante hanc verò legem, per annos quingentos se-
xaginta à cōdita vrbe, populus vnā cum patribus promi-
sua iniquitate spectauit. Postea verò P. Africanus su-
perior quū consul esset cū T. Lōgo, ludis Romanis plu-
rima senatoriū subsellia à populari cōfessu separari ius-
sit. Et quum eo discrimine aliorū studium, aliorum indi-
gnatio esset, præbuisse eius rei nouitas non mediocrem
plebi sermonē dicitur, adeo vt ipsum Africanū, quod
eius rei auctor fuisset, pœnituisse ferat: gratiamq; ingentē
apud ordinem senatorium ædiles pepererunt, qui sanxe-
runt, vt gradus dignitatēsq; cuiusque & fortunæ discrimen
foret. Mansitq; aliquādiu lex seruata, vsūque didi-
cere, multo præstabilius esse, seruato gradu cuiusque, q̄
in colluione omnium spectaculis interesse. Proditū
tamen memoriæ est, tempore quo promiscuus spectaculo-
rum vsus erat, nunquā plebeium præ modestia & vere-
cundia, ante virum senatoriū aut cōsularem spectare sus-
tinuisse. Cūmq; post aliquot tēpora, plebs cum patribus
cōfusus ordinibus nihilominus spectaret, Sex. Ælius Pæ-
tus & L. Cornelius Cethegus cōsules, ne turba patribus
miseretur, quum tantum hominum conflueret in thea-
trum, alio edicto statuere, quod non sine indignatione
plebis factum memorat, quæ se despectui haberi, & con-
temptam esse arbitrata est: tamen Ælium Pætum in cen-
sura collegam prioris Scipionis fuisse nonnulli tradant.
Rursus quum haud longo post interuallo constitutione
abrogata, senat⁹ & populus solutissimo more spectarēt,
Atilius Serranus & L. Scribonius Libo ædiles curules,
scenicis ludis & Romanis, vt diuisa loca plebeiorū à pa-
tribus essent, populūque discretus à senatoribus specta-
ret, quarta promulgata lege statuere. Spectauerēq; ali-
quandiu, donec lege Iulia theatri & Roscia, vt in qua-
tuordecim ordinibus & subselliis proximioribus senato-
res atq; equites spectarēt semota plebe, optimatibus da-
ta facultas fuit. Quorum numerū à diuo Iulio adeo ex-
cretum fuisse constat, vt quatuordecim ordines, & pro-
xima subsellia, solis senatoribus non sufficerent: adeo vt
Laberius Mimus inter equites sedere iussus, præ angustia

*Chori.
Populi.
Excuneati.
Græci.
Seniorum;
Iuuenum;
Senatorum
subsellia à
popularib⁹
seuncta.
Aedilium
sanctio de
dignitatis
cuiusq; &
gradus dis-
crimine.*

*Ælij Pæ-
ti & L.
Cornelij
dictum.*

*Atilij
Serrani &
L. Scribo-
nij lex.
Senatorib⁹
& equiti-
bus 14.
subsellia in
spectacu-
lis.*

*Othonis
lex.*

recipi vix poterit. Quod & Syllæ temporibus iterum confusum fuisse crediderim. Nam gladiatorum munus dedit, viris æquè & mulieribus, locis promiscuis & indistinctis, in magna licentia spectandi, & sine vllò discrimine honorum. Cautum deinde lege Othonis fuit, quam tribunus tulit, vt magis fortunarum & pecuniæ quæ generis aut honorum ratio haberetur: & non modò patriciis, aut equestris ordinis, & senatoriis viris, sed summis honoribus functis, quibus quadringentorum sestertiorum ipsi, patri, auoq; census non fuisset, spectandi in quatuordecim subseiliis ius non esset, eaq; loca honoris causa diuitibus solù constituta fuere. Quippe tenues & fordidæ, inopiæ viros, quanuis claros illustresque, quibus quinquaginta sestertiorum non esset cæsus, mixtim cum ditioribus in quatuordecim sedere, minime decere arbitratus est. Tantâq; diuitiarû ratio fuit, vt duo primi ordines tribunitiis & plebeiis ditioribus, exclusis patriciis, vacarent: idq; nò sine graui offensione nobilitatis. Quæ quidem subseilia ita compta habuere, vt crocum & vinum per singulos cuneos spargerent, illòsque præcipuis odoribus diluerent, ac picturis exornarent, nonnunquam minio & chrysocolla arenam circi sternerent, ita vt Hadrianus balsama & crocum per gradus theatri strauisse feratur. Primûsq; Claudius Pulcher fuisse traditur, qui scenam variis picturis signisque & tabulis ornauit: Trebonius auro, alij argéto, plerique ebore. Q. Catulus velis carbasinis theatrum texit, Lentulus Spinther byssino velo. Nero Cæsar auri raméta pro arena strauit, & vela stellata colore cæli posuit, totûmq; Põpeij theatrum in vnum diem auro operuit. C. verò Antonius & Muræna scenam fecere argenteam. Caius etiâ princeps pegma ex argento duxit. Nonnunquam qui ludos dabant, ne populo sol officeret, aulea suspendebant, plerunque supparo vsi sunt, quod posterior ætas pro auleis accepit, quæ non modò in teatro, sed in cubiculis ferè singulis habuere, vt siquid pulueris caderet, exciperetur. Proditumq; memoriæ est, Cn. Põpeium, ne populû ætus officeret, etiam aquæ decursum per subseilia duxisse: mox diuum Cæsarem in ædilitate omni scenæ apparatu argenteo vsûm esse, qui etiam in munere gladiatorio, forum Romanum &

*Subseiliorû
ornatus.*

viam Sacrà in clium vsq; Capitolinum linteis cõtexit. Apud Lacedæmonios verò in omni cõmissione ludorû, regum erant loca præcipua, quibus vt inter spectandum cuique liceret inniti, priuilegium datû est. Athenis si peregrinus publicis ludis in teatro saltaret, mille drachmarû poena multabatur. Quæ etiâ Othonis lege decorioribus, qui fortunæ naufragio, non suo vitio decoxissent, certus in teatro locus cõstitutus erat, sicut viatoribus tribunitiis, vt eorum quoq; vera & salubris ratio haberetur. His quoq; qui artem ludicram exercuissent, ne in quatuordecim federet, eadem lege cauebatur. Qui verò quæstû sui & corporis fecissent, quiq; vtilitate & gula aut luxuria se autorsset, vel gre obligasset, à teatro arcebatur penit. Quod Athenis quoq; statutû fuerit, vt qui multis flagitiis dedecoratus, aut nota turpitudinis nefariæ insignis foret, à suggestis & ludis arceretur: idq; adeò procaciter seruatu est, vt præfecti subseiliorû per cuneos dispositi, è subseiliis, in quib; immeriti sedebat, quibus equester nò fuisset cæsus, vi spectatores deiceret. C. tamen Gracchû accepimus, cû animaduertisset contra instituta maiorum, passim patriciis & plebeiis loca spectaculorum mercede locari nullo delectu, accitis operariis & fabris illa fuisse demolitû. Solitòsque Romanos principes, ob multa in Remp. merita, Massiliensibus, exterarûmq; gentium legatis ab vltimis oris, locû inter senatores spectandi, pro insigni munere largiri: in quo proditor memoriæ de Germanis lepidè factû, qui cum alios de Romanis benemeritos in senatorû subseiliis spectasset, ne inferiores officio viderentur, ipsos nò admissos, sua spõte subseilia adisse, & vnâ cõfedisse. Contrâ verò. L. Flaminiû Q. Fratrem, cum senatu motus, in cõmissione ludorum humilis & despectus extrema in parte sederet, populus vniuersus ob fratris egregia facinora reuocauit, & inter consularia subseilia admisit. Iidem tamen Massilienses tam seueræ disciplinæ fuere, vt nullum aditum iuuentuti in scenam vel theatrû darent, quod essent pudicitia lasciuirent. Augustus verò Cæsar milites atq; equites ita discreuit à populo, vt eos qui bellis civilibus attrito patrimonio, equestrem cæsum non haberent,

*Peregrina
Athenis
saltare in
theatro nò
licebat.*

*A theatri
eiecti.*

*Ro. exteris
locû in spe-
ctaculis
dabant.*

*Massilien-
ses iuuentis
in scenam
vel thea-
trum non
admiserunt.
Augusti
statuta in
spectacu-
lis.*

*Matrona
ab athleta-
rū specta-
culis re-
sta. Vesta-
bes.*

Nero.

*Domitia-
nus.
Alexander.*

*Cesarum
constitutū.*

*Romanū
degenera-
runt.*

Decurio.

si tamen ipsis aut parentibus antea fuissent, in quatuordecim spectare permitteret, edicto legis nō obstante: qui etiam cuneum suū prætextatis & pædagogis assignauit: fœminas quoq; quæ promiscuæ antea assuerāt, nisi ex superiore loco spectare iussit, ad eod vt summa theatri deinceps solis matronis paterent: licet ab athletarū spectaculis noua cōstitutione omnem muliebrem sexū postea abdicaret. Virginibus verò vestalibus contra prætoris tribunal locū dedit. Vtq; senatoribus quoties quid spectandum publicè ederetur, primus subselliorū ordo vacaret, cavit edicto. Mox Tiberius spectantiū immodestia exilio multauit: & quum cōfusus nihilominus ordinibus, & sine discrimine personarum spectarent, Claudius Cæsar senatoribus loca restituit. Nero verò equitum subsellia sedibus plebeiorū, & inconditæ turbæ præposuit, ne equester ordo à plebe vulgari & sordidis hominibus indistinctus foret. Quod & Domitianus sequentis tēporibus renouata lege theatrali, penè oblitterata, iterū fecisse dicitur. Alexander autem Macedo militibus qui secū militiam meruissent, post emerita stipendia, priores sedes in theatro, vtq; coronati spectarent, pro munere largitus fuit. Erātque constitutū Cæsarum temporibus, vt statio cohortis ludis assideret, vt theatralē licentiam cohiberent: & si quid turbarū aut maioris tumultus ingrueret, præsto forent. Quam Nero Cæsar dimouit, quod maior species libertatis foret, & plebs modestiæ experimētum sua sponte daret. Illud sine controuersia conuenit, ad eod post tēporum curricula degenerasse Romanos, & census æstimatione ferri solitos, vt non solū ad implendas equitis facultates, non minus millibus quadringētis opus esse ducerent, sed ad decurionatum nullos, nisi quibus centum millium nummū census fuisset, promouendos curarēt. Qui quidem decurionatus, & domi & foris magistratus præcipuus fuit. Nanque erat decurio cubiculariorum, & municipalis: tum ille qui decem equitum turmis præfectus militabat, decurio dictus est. Fuitq; Pompeij opinio, eos etiam qui in senatum & concilium publicum adsciti fuerant, cum coloniæ deducebantur, quasi principes coloniæ, quæ pars decima colonorum erat, decurionum numero censeri.

*Quid apud Scauolam iureconsultum sit hierosiar-
chus, & quid sit calix diatretus.*

CAPVT XVII.

Hierosio die inter duos iurisperitos, vesanos an furiosos verò magis nomine celsendos, nescio, clamorosa disceptatio, & animosa contentio fuit, quid sibi veller Scauola de legatis annuis, qui celsuit, quod si testator ex redditu cœnaculi & horrei hierosiarcho & libertis qui in templo illo erunt, decem annua reliquisset, non ipsis modò, sed & successoribus legatum videri. Quid esset hierosiarcho, ab altero exquirebatur. Cūque nugator ille vultu & voce immodesta sacellum esse diceret, vel locum diuina cultui destinatum, & pleraque nugalia ex autoritate interpretis effunderet: alter qui nō minus insipiens & delirus erat, quonam modo successor sacello dari posset, edoceri postulabat, cū iurecōsultus hominem signare videatur, non locum. Ille autem cū insolentius & audacius eodē se volueret, & iam non disceptatione, sed petulātissimis verbis vociferarētur tāto tumultu, vt vix manibus tēperarent, tandem cū multum fuissent inuicem debacchati, sedato clamore, & contentione deposita, me qui ad hos tumultus fortè incideram, velut communem arbitrum appellarunt. Dixi ergo falsa illos duci opinione, qui hierosiarchum locum dicerent, aut sacellum: sed eum dici conuenire, qui præpositus rebus sacris fuisset, quasi princeps sacrorum, ἱερός τῶν ἱερῶν, quod est sacrum, ἡ ἀρχὴ quod princeps, quasi sacrarum rerum & sacerdotij caput, quod pontificis maximi proprium esse conuenit, ἱερεὺς enim sacerdos vocatur, cuius diuinarum rerum cura & procuratio est. Eum Græci ἀρχιερεὺς dicunt, quod idē planè significat. Quippe qui sacris præsunt cæremoniis, prædictionibusq; deorum, multiplici nomine censentur: nanque hierophantas aliquos, alios hierodidas calos, nonnullos hieronomos, plerosque hierophylaces, aut nomophylaces, qui frequentes erant, appellarunt, aut stephephoros qui flaminum, vel oronopolos, qui augurum loco fuere. Etiam quæsiuere ex me, quis esset calix diatretus vt explicarem, de quo Vlpianū legem Aquiliam interpretatū, mentionem facere aiebāt, tretus.

*L. annua. S.
attilia. ff.*

*Hierosiar-
chum.*

*L. si seruus
seruum. S.
si calicem
diatretum,
Calix dia-
tretus.*

*Diare-
ctum.*

dixi ego quantum comminisci potui, diatretum calicem dici (vt Suidas interpretatur) vas torno politum & detornatum, cuius generis frequentia apud veteres fuisse: tamen si diarectum nonnulli dici putent, quod (autore Festo) per antiphrasim malum diem significat. Qui sensus haud dubie ab sonus foret atque impertinens. Celsus vero Vlpianus, quod si calicem diatretum, hoc est, torno expolitum, artificio reficiendum aut aptandum dederim, si imperitia effractus foret, damni iniuria teneri qui suscepit: si vero quod rimas habebat vitiosas, fuerit excusatus, artificem non teneri Aquilia, nisi periculoso suo se facturum conuenisset, tunc enim ex locato agi oportere, Aquilia agi non posse.

In quo discretus ordo plebeius à patricio fuerit, & in quo patricius à senatorio, quòd ve discrimen in vestibus apud diuersas gentes.

CAPVT XVIII.

*Rom. in
duos ordi-
nes diuisi.*

*Patriciorū
artes.
Plebeiorū.
Aduena-
rum.*

*Questus
Romanis
cōtempus.
Hippoda-
mus.*

Romulum vrbis autorem in duos ordines populum diuisisse, plebeium scilicet & senatorium, illorumque progeniem patricios seu optimates, exemplo Atheniensium, quos *ἀριστοκράτας* vocant: humiliores vero & inopem vulgum, plebeios nuncupasse: hisque ingenuas artes reliquisse, videlicet patriciis militiam & magistratus gerere, sacra facere, ius dicere, publica & vrbana negotia administrare: plebeius autem militiam, & agrorum curam pecorisque depascendi, reliquasque ingenuas artes demandasse, satis constat: mercaturam, sordidas pendendasque artes, vt popinariam, & quæ manuales sunt, ad vsum mortalitatis, aduenis, & his qui recens aduenerant, delegasse: Romanos vero seruire ministerium & laboriosa negotia exercere noluissent, quibus omnem questum sordidum interdixit: nam questus omnis patribus indecorus visus. Quod Thescum in Athenarum institutione, & Hippodamum Milesium in constituto optimo Reipub. statu, aliosque vrbium conditores fecisse, vt secreti ciuium ordines, & ingenua officia à seruilibus distincta forent, plerique literis aduotarūt. Hi enim Rempub. in triplicis status, qualitatīve homi-

nes diuisere. Ion vero Athenas in quatuor distinxit ordines: nam ex ciuibus quosdam agricolas, alios opifices designauit, nonnullos sacris, reliquos vrbis præfecit. Thespices autē in duo diuisi sunt genera, opifices, & nobilitatem: qui adeo sordidas artes, & omnē questū auersati fuere, vt ministeriū aliquod didicisse, vel aruo studuisse, polluere nobilitatē crederent: itaque illorū paupertas maxime insignis fuit. Denique Ægyptij, Græci, Scythæ, Persæ & Lydi, omnes qui artificio incuberent, pro ignobilibus ducebant: qui vero militiæ, generosos. Scythis quoque & Thracibus, qui in ocio degunt, honestissimi habentur, qui prudentia & autoritate anteibant cæteris. Arabes autē illorum politiā trifariam diuisere, ex quibus sacerdotēs primi sunt, his addūt artifices, secundū agricolæ, tertium milites tenent locum. quam institutionem ab Ægyptiis oriundam, multi in formandis vrbibus & moribus instituendis sectati fuere. Quibus vero rebus patricij à plebe fecernebantur, pluribus exemplis perspectum est, siquidē patricij, & qui nobilitate præstant, quique honeste geniti & liberaliter educati erant, bullā in pectore, lunulas in pedibus habebant, erant enim fibulæ eburnæ corniculatæ instar lunæ. Quod à Numa institutum ferunt, vt senatores, eorūque posterī nigris calceis lunas annecterēt. Ab Arcadib⁹ deductū, vt se p̄selenos designaret, velut amplissimū testimoniū nobilitatis ferrent: quippe in calceis senatorum lunā adscripsisse, centenum numerū designauit, quo tūc senatores continebantur. Ea enim bulla, aurea fuisse traditur, figuram cordis habens, qua etiā ob signasse dicuntur veteres: cū plebeij & libertini scorteo loro munirentur: quam quidē pueri ingenui, & illorum qui equo meruissent, filij ad pubertatem vsq; vnā cum prætexa induebant: illamque exacta puritiam, Ioleuni festo Laribus suspendebant: sicut Romanæ puellæ, puellare rudimentū, puppas Veneri Argiæ: & maturæ viro, cōpositum capillū Palladi: Troezenē vero puellæ Hippolyto crinē consecrabant. In Sicyonia quoque *ὄντας*, hoc est, Sanitatis simulacrum fuit, cui virgines crines refecare, & capillos dicare solebant, Athenienses cū ex ephebis exēssissent, primitias crinum Delphos deferebant: & cū antiquiores comā circa

*Athenienses
Thespienses.*

*Nobiles
qui Scythæ*

Arabes.

*Patriciorū
à plebeis dē
sanctio.*

*Arcades
proseleni.*

*Bulla.
Bullam Laribus
suspē
debant.*

*Puella pup-
pas Veneri,
& crinem
Palladi of-
ferebant.*

*Sanitatis
simulacrū.
Atheniēsiū
adolescētes.*

tempora, aut posteriorem crinem Apollini & fluminibus tonderent, ævo succedente Theseus anteriorem capillū Delphis dedicauit, vnde Theseis tonsura prodita est: cuius exēplo iuuenes cū primū ex ephebis excessissent, anteriorē comam Phœbo & Æsculapio aut Libero obtulere primitias: postea Romani adolescentes magnā indolis, primæ lanuginis barbā diis consecrare, vsurparūt. Et quū primò Romani ciues sine tunicis sola toga amicti forent, postea suscriptas breuēsque tunicas citra humerū desinentes habuere. Talares verò & manicatas (quas Græci chirodotas vocant) aut discinctas induere, pro flagitio fuit, quòd erat barbaris propriū, talares ferre & manicatas tunicas. Ideo Æmylian⁹ Pauli filius, P. Sulpitio Gallo, quod tunicis manus totas operiātibus vteretur: & Cicerō Verri, quòd cū talari tunica & pallio purpureo incederet, vt probrum obiecit. Quæ quidē tunica toga tegebatur, sæpi⁹ prætexta. Cato verò senior cū tunica sine manicis per hyemē incessit: & iunior, nudis pedibus, veste fusca & sine tunica, sola toga accinctus, ius in foro dixit. Idq; ex vetere instituto vsurparunt, quod Romuli statū & Camilli in Capitolio & rostris togatę sine tunicis erat. Aurelianus tamen Cæsar manicatas & albas tunicas ex prouincijs diuersis, cōgiariū populo dedisse fertur. Fuitq; is corporis habitus nō munditijs cult⁹, sed virilis, in quo personæ decor, & multa maiestas inerat: intra tunicam verò interula, quam subuculā dixere, carni proxima æquē à viris & mulieribus nullo discrimine sumebatur: nam postquā binas tunicas Romani habere cœperūt, Varro ait interiorem instituisse vocare subuculā, & indusiam. Prætextā verò supra tunicam quisque honoratus & nobilis habebat, quam quidem pueri patricij aliquando purpuream induebant. Inde enim prima cōmēdatio incuntis ætatis, & specimē virtutis haberi cōptum. Libertinis autem & peregrinis, cum quibus nulla esset necessitudo, aut coniunctio sanguinis, prætexta vti olim nō licebat: post aliquot verò tempora, vt libertino rū filij illa vterentur, vsus obtinuit. Quam quidem purpurā magno honori patricijs fuisse accepimus, erat enim pro maiestate in pueritia, maximēq; patricium ordinem à plebe diuidebat: nāq; patricijs Tyriæ muricis purpura

Barba prima diis oblata.

Vestis barbarorum.

Romuli & Camilli statua tunicae.

Interula.

Subucula. Indusia. Prætexta.

Purpura.

dabatur, cū equester ordo & plebeius purpurā non induerent, cuius vsus antiquissimū Plini⁹ notauit. Sequitis inde temporibus, ad tantum fastigium deuenit, vt Catoni Uticensi ludos in veste purpurea spectandi facultas à senatu pro summo honoris gradu tributa sit. Tributio enim plebis, vel plebeio homini purpurā induere, nulli erat fas. Hi enim penulis breui villo, præcipuē pluuiio tēpore, aut lacerna utebantur: quippe vestis tribuni plebis plebeiorūmq; penula plerunq; fuit, sicut sagi, endromis, & cuculli. Erant enim frigidibus apti, quibus imperatores vti nō decebat, tamen legamus Caligulam depictas penulas sæpe induisse. Et plebeij purpuram distinctam à patricia in vsu fuisse: erat enim fusca & obsoleta non murice & cocco, sed herbarum succis infecta. Eadem verò penula senatores plerunq; vsos foris inuenimus: intra urbem verò non licuit, donec Alexander imperator dū ætati consultū voluit, vt senatores ingravescenti ætate intra urbem penulis vterentur, legem promulgasse dicitur, quas supra tunicā induebat, quòd essent villi grauioris: sicut endromis longiori villo, pinguis & crassa, in frigidibus à diuitibus vsurpata. Quam quidē prætextā ad virilē ætatem pueros deferre licuit: post pubertatē verò, in septimo & decimo ætatis anno, dimissa prætexta, togā induebāt, aliquando purā niuei candoris, quę virilis dicta est. Eā tamē in quarto & vigesimo à multis sumptam comperim⁹, sæpius in decimo quinto, & sexto ac decimo. Quippe Augustus Octau⁹ annorū sedecim, & Caius Cæsar in vndeuigesimo. Nero autem vix pubescens, togam virilem sumpsit ante temp⁹, quo maturus imperio videretur. Diuus quoq; Antoninus philosoph⁹, & ex Cæsaribus complures, in quintodecimo virilem desumpserunt togam, tūc cū præceps & lubrica iuuenū ætas videbatur. Quam supra prætextam nonnquam patricij sumebant, cū plebei sine prætexta simplici toga amicerentur: quippe toga erat plebeiorū, & infimi ordinis, prætexta honestorū & nobiliū. Quod etiam circa mulieres seruabatur: nam toga præscis seculis in vsu præmisco tam virorū quā mulierū, nocturnūque ac diurnū indumentū fuit, sicut palliolū & penula: postea verò illam distingere, quam festa solenniūque die, am-

Tributorū & plebeiorū vestes.

Purpura plebeia.

Endromis. Toga quæ ætate sumebatur.

Toga vniuersis promiscua ad vtrumque.

Bacchanalibus toga virilis iurabatur.

Toga arcta

*Vela pro togis.
Toga cum purpura.*

Germani.

*Cretenses.
Bithyni.
Pontici.
Argivi.*

Pallium.

*Toga rasa.
Lacerna.
Toga amphitheatrales.
Coccinea.
Bœotica.*

plissimo cultu & apparatu magnifico probi adolescenterum sumere solebant, præcipuè Bacchanalibus festis mense Martio, quibus diebus sumere virilem togam in religione fuit, qua signabatur liberioris vitæ pueri facultatem dari. Potentiores, & insignes nobilitate & honoribus, etiam purpuream cum frequenti comitata apud delubra deorum induebant, indeque in forum excepti, solenni officio deducebantur. Tenuiores etiam arctam induere togam: nam pro opibus veteres magnas & paruas habuerunt. Claudius tamen Cæsar toga virili, die, sine apparatu aut solenni officio, in Capitolium deduci voluit. Supra tunicam verò vela pro togis induisse, animi fuit imbellis & eneruati. Ea quidè toga cui purpura prætexebatur, illis tantum dati assuebat, quorum patres magistratus curules & insignes gesserant honores, namque hic primus iuuentæ & bonæ indolis habitus est honos, omnique futuræ virtutis & magni nominis æstimabatur. Germani verò in primis experimentis framea & scuto adolescenterum ornabant: illinc enim commendatione incunctis adolescentiæ auspiciabantur. Cretensibus militaris stola, his & patera. Bithynis & ponticis, focci & pallium. Argivis pueris deferre clypeum, insignè munus, primum decus adolescentiæ censebatur. Eam verò togam extremam induebant Romani, sæpius rasam, nonnunquam pexam & villosam: namque erat Romana gravitate digna, quam propriam habuere, sicut Græci pallium. Ideo qui Romani ciues esse desiderant, aut civitatis iura amiserant, quique legati, quibusque aqua & igni interdictum foret, togam induere non poterant: hi enim toga dimissa, pallium sumebant, quod Græcè fuisse satis constat. Togam verò rasam phrygianam, primum Augusti temporibus usurpatam Plinius asseuerat: supra quam multi lacernas induere, sæpe ludis festis in theatro, quæ amphitheatrales dictæ & militares erant: aliæ coccinæ, Bœoticæ verò albæ. Quæ togam plerique, laxiorem, breuiorè nonnulli usurparunt. Legimus Catonem seniore præcurta toga & candida usum, & nunquam centum drachmis maiorem sumptu: Cæsarem laticlauro fimbriato, laxiore cinctura: Augustum quaternis tunicis, togisque nec restrictis, nec fufis, cum thorace lanceo femoralibusque & tibialibus incessisse: Meccas

patrem molliori veste distinctum, quare Malacinus dictus: Marcum Antonium, tunica ad coxam cincta, & villosa chlamyde: & Sextum Pompeium Magni filium, post navalè victoriam, ceruleam semper desumpsisse: Hortensium, cultiore habitu, & elaborato: Neronemque nullam vestem bis induisse, sæpiusque in ornatu tragico cum cothurnis produisse: & Caligulam cum deorum insigniis, aurea barba & fulmine, aut cum fuscina & caduceo, plerumque Veneris habitu, aut gematum, manuleatum & cycladatum, semperque triumphalia ornamenta gestasse: Vespasianumque, veste & habitu neglecto, & vix à gregario milite differente: sicut de Alexandro Macedone proditum est, cultu habitumque paulum à priuato abhorrente fuisse: & Hierone Syracusano, qui regi vix decoro habitu incessit. Sic diuus Senerus vili amiculo & exigua veste adopertus, & à plebe vulgari nihil excellens. Et Tacitus simili cultu cum æqualibus, nam in toga qua priuatus utebatur, in imperio sæpe visus fuit. Contra, Heliogabalus nimis sumptuosa & magni census: is enim primus holosericam vestem induit. Galenus quoque cum chlamyde purpurea gemmatis fibulis, sæpius tunica aurata prodiit. Fertur tamen Octavius Cæsar liberis senatorum, in quibus esset virtutis specimen, quod frequentius senatui assuescerent, sumptu virili toga laticlauro protinus dedisse. Togam verò prætextam, ædiles, quæstores, & qui magistratus & honores gerunt, veluti honoris ornamentum insigne induere soliti sunt, quæ ex purpura fuisse traditur, nonnunquam bis tincta, quod acrius coloratur, dibapha dicta, quam Lentulus Spinter in ædilitate primus induisse fertur, cuius valor denariis mille in libras taxabatur. Sed quod discriminis inter patricios & plebeios purpura faciebat, ut distinctum utrumque ordinem notaret, hoc nimirum inter patricios & senatores laticlauro & tunica latiore purpura efficiebat. is enim laticlauro & latior tunica, insignia ordinis senatorij fuisse, quæ ordinem senatorium à patricio discernebant, quibus amplissimus ordo notabatur: quum reliquis patriciis, qui ad senatum admitti non erant, illis uti non liceret. Quibus post aliquod ætates, etiam equestri ordini laticlauro distinctum à senatorio tributum inueniamus, cu-

*Meccas
Malacinus
appellatus.*

*Holoserica
vestis.*

*Prætexta
qui induebantur.
Dibapha
Distinctio
vestitus inter
patricios & senatores.*

Toga prætexta, cõsis laris, & prætoria.

Vestis palmerata. Palmata vestis.

Vestis triumphales.

Abolla. Trabea.

Philosophorum vestis. Trabea triplici generis.

ius vsus postea à Cæsaribus pro insigni decoro impetrari cõsuevit. In eo enim aureus clauus affigebatur, quem, quia frequens & promiscuus erat, Tacitus Cæsar interdixit, aurõq; clauatis vestibus vti prohibuit. Erat præterea toga prætexta, consularis & prætoria, quam hi qui consularum prætorumve gerebãt, ferre solitaerunt: quã etiam in coloniis & municipiis cuiuscunq; magistratui deferre ius erat. Ipsa enim & laticlaus inter antiquissima censentur vrbis ornamenta, quippe à Tullo Hostilio, nonnulli à Balearibus inuentas primum autumãt, quẽ in omne æuum postea mansere: sicut vestem papaueratam antiquissimam habere originem volunt. Etiã tunica palmata, & palmata toga triũphalis, & toga picta, quas consules, & hi qui deuictis hostibus triumpharũt, veluti augustas, atq; illustri & excelso honori debitas, accipiunt, præcipui cultus ornatũsq; fuere: in quibus decus totius impèrij, ingentiq; virtutis specimen noscebatur. Etenim palmata vestis in pace, cõsulis: victoria verò parta, triũphantis indumentum erat: quã quidem purpureã, auro intextã erãt: & nisi triumphalibus viris, atq; ex Capitolio & Palatio haud aliter dari solitã, eo quod essent Iouis tunicã perquam similes: tametsi scutulatã, Phrygiatã, surculatã quoque, vndulatã & clauatã, inter triumphales aliqui annotarint. Quam scutulatã Galli primum intexuerunt, sicut phrygiatã Phryges. Fertur tamen Gordianus tunicam & togam pictã primus ex Cæsaribus, dum priuatus ageret, propriã induisse: neq; ex Capitolio (vt moris erat) publicã desumpsisse. Abolla autem externorum regũ fertur, sicut Romanorũ trabea: magni tamen splendoris, qua rarerent Romanos vsos inuonimus: nam soli reges aut cõsules trabeati incessere, tametsi militarem nonnulli senatoriũ amictum abollam fuisse dicãt. Quam pleriq; philosophi desumpserunt, licet Græcos milites & philosophos palliatos, nonnunquam chlamydatos legamus. Primus enim Romulus trabea vsus fuit, quẽ triplicis generis erat: Nanque vnum consecratum, sola purpura intexebatur: aliud regiũ ex purpura, immixto albo, quam Reges Consulẽsve induebãt: tertia auguralis fuit, quã ex purpura fiebat & cocco: quo genere augures vti assueãnt: dum auguria captant,

Sæpius tamen sub tegmine puniceo, alterno textu purpura distinguebatur: Neque sum ignarus, Maurorũ Numidarumque regum amictũ esse purpureum sagum. Quare Tuba rex sagulo vsus purpureo dicitur. Assyriorum tunica rex purpurea fuit, partim alba. Medis autẽ, Persis & Armenis regibus ac Lydis, amictus purpureus quadrangulã figura, & Cidaris quauis Persici reges triplici anaxyride, & cultu duodecim millium talentorum quandoq; vsi sint. Phœnicibus verò, Syris, & Cilicibus regibus chlamys cum crepidibus: Romanis quoq; lana, quã χλαίνα dictã, regales cultus ornatũsq; fuere. Taprobana rex syrmatẽ vestitur, Cyrus stola modica, Nabathæorum reges sola purpura. Cleomenes sapius breui tunica amictus apparuit. Antigonus & Aristippus agresti, & regi vix decoro habitu. Cõtrã Demetrius non modo diademate, sed veste ex auro & purpura conspicuus erat. Sexticula verò non regia, sed imperatoria vestis fuisse traditur. Athenienses autem reges sæpe Creticum induebant: apud quos ex prouinciis vestes nomina sumptere: nam præter tarentinidã fuit Sardonica, sicula, therea, phrygia & castaca militibus propria, ac deutoriga, diphthera, pastoritia & byssacena, ac aliã multiplicis generis. Sed quod discriminis inter viros senatorios & cõsules ac triũphales, purpura & palmata vestis faciebat, vt cæteris præstarent: idem discriminis cultus vestitũsq; in mulierib; fuit. Etenim matronã & spectatã pudicitia mulieres, nisi nigro capillo, & longẽ latẽq; fusa toga ad talos demissa, stolãq; & flammeo, ac vittis & reticulo, quo capita velarent, utebantur: cùm meretrices flauum capillũ haberent, & togã subduciorem absq; flammeo & vitta: quã togã virilem, quã adulterij crimine dãnatae erant, dimissa stola, sumere cogebãtur: namque meretrices prostabant cũ toga & stolis pullis, quib; etiam ianthino & cocco vti inhibiti est. Fuitq; aliquãdo mulieribus vetitũ, ne versicolori veste vteretur, lege Opia: quod etiam à Nerone factũ memorant, qui mulieribus amethystini & Tyrii vsũ interdixit. Quã quidem stola plebeiis, quãuis honestis, non dabatur: siquidem patricia & grandes natu matres, illã honoris causã deferebant: erat enim ad imos pedes fluxa, quam instita cõtexta

*Sagum.
Assyrij.
Medi.
Persæ.
Armenia.
Lydi.
Phœnicibus.
Syri.
Cilices.
Romani.
Taprobana.
Nabathæ.
Sexticula.
Vestis ex prouinciis nominata.
Discrimen vestitus in mulierib;.
Matrona.*

Meretrices

Stola.

GENIALIVM DIERV

Nova nupta. ambibat. Rectam verò tunicam & puram togam noua nupta inducat: quam etiam tyronibus, dum militiæ adscribuntur, tributam inuenimus. Cyclas quoque, palla & ricinus cum crocoto honestarum vestes fuere virginum & matronarum, licet citharædis quandoq; palla in vfu fuit, quæ syrma dicta est: erat enim tragædorū. Cyclas verò rotunda, quam Alexander Romanus imperator matronis regiis dedit, quæ plus sex vnciis auri non haberet cum reticulo: & pallium auro aspersum cum inauribus, & monili baccato. Crocoton quoq; rotunda & fimbriata, sed tantum locupletibus concessa. Vittasq; & supparum, ac togam prætextam, solæ virgines deferebant, quæ nuptis non dabantur. Erant enim insignia pudoris & verecundiæ, quibus mos erat, capillos aut humeris defluentes, aut reticulo collectos ferre: licet vittarum duo genera inueniamus, virginalem vnam, alterâ nuptialem, quæ nubentes velabantur. Strophium verò pectoralem fasciam, vel capitis ornatum, nonnulli cingulum fuisse autumant, & soleas purpureas puellarum calceos. Sed tamen strophium, mitras & purpureas fasciolas, ancillarum fuisse amictus, multi testati sunt: idque à Cicerone Clodio obiectū, quòd in strophio, mitra & purpurea fasciola, se ancillam mentitus, sacra Bonæ deæ poluisset. Fasciolas verò crurales, crurum pedumque velamenta, æq; viris ac mulieribus communes aliqui volunt, quæ sæpe purpureæ, nonnunquam conchylia erant. Fasciæ verò pectorales dabantur pueris, quæ virides fuere. Sicyonia & socci, calcei muliebres delicatioris cultus & amatorij. Erant enim veteribus calcei specie varia: nam & gallicæ & solæ & cothurni: tum mullei albi, hederacei, cerei, & lintei, calceorum species sunt: qui cum antea communes viris æquæ ac mulieribus forent, sequenti Cæsares, inter quos Aurelianus, illos viris ademerunt, & scæminarum calceis addidere, quas etiam ferunt compedes habuisse ex argento, cum ex auro vetarentur. Qui mullei, sicut veteribus monumentis extat, olim fuere calcei Albanorum regum, deinde patriciorum facti, demum patriciis adepti, & mulieribus traditi: sicut crepidas antea senatores, mox equites, demum milites habuere proprias. Soleas autem calceamenta dixere, quibus plantarum calces

in fine teguntur, habenis iuncta, cæteris propè nudis. Apud Achæos autem calcei scæminarum fuere albi & tenues. Atheniensibus elaboratæ artis, iphicratides dicti. Græcis nymphides & arpides, multiplici futura, sicut Scythicæ, Laconicæ, Persicæ, Amyclaidæ & Alcibiadæ. Persæ enim calceo vtuntur alto & duplo, vt magni appareant: Assyrij paruo, Aegyptij papyraceo, Babylonij soleis Thebanis simillimo, Cretenses militari, Nabathæi sandalio. Indi ex arborum corticibus nonnunquam soleas pedibus addebant. Phocion verò nudo pede incessit, & Cato Uticensis mira patiëntia, ita vt vix cruda hyme calcearetur: quòd de Socrate & Aristodemo legitur. Lycurgus quoque pueris Spartæ pro calcamento, pedum nuditatem dedit, quòd facilius accliuia ascenderent, & decliuia peragrarent. Empedocles ferreo calceo incedebat. Hispani è Sparto, Ligures Cantabrico, Galli agrestes perone. Demetrius verò antiponi eò vanitatis processit, vt aureo calceo calcearet. Augustus altiusculo vsus fuit, vt procerior videretur. Caligula socco muliebri, Diocletianus & Heliogabalus gemmato, Carinus gemmatis fibulis: Apud Aegyptios autem innuptas puellas calceis vti non licet, vt euagandi licentia cohiberetur, quum nudo pede extra septa prodire nefas foret. Cupezia verò, non muliebres, sed tibicinum calcei erant. Palla verò picta cum amiculo purpureo. Apud Persas, stola Medica cum armillis & torque. Aegyptiis, sacra Isis vestis, reginarum amictus ornatúsque fuere, quibus insigniis velut verisimilis notis, à vulgo secernebantur. Quæ quidem palla pueris, puellisque quandoque traditam legitur. Apud Græcos verò, Arabes, Lydos, Phryges & Assyrios, longa stola, mitris & mitellis matronas & viros ornari, traditum est: virorum apud eosdem, frequens vestis, stola quadrata fuit. Thessalis demissa chlamys erat omni tempore accommodator: calantica autem, Romanis capitis fuit ornatus, non vestis. Lycurgus iuuenibus vna tantum veste, eaque obsoleta, & nullo discrimine à cæteris vti toto anno permisit. Zeno quoque nullum discrimen vestis esse inter ciues, sed eosdem amictus viros ac mulieres ferre præcipiebat. Solon plus tribus vestibus quæquam vti, lege prohibuit. Apud reliquas verò

Iphicratides.
Nymphides.
Arpides.
Nabathæi.
Indi.
Nudo pede qui incedebant.

Hispani.
Ligures.
Antiponi.
Galli.
Imperatorum.
Puella innupta apud Aegyptios.
Cupezia.
Persæ.
Reginarum amictus apud Aegyptios.

Mitra.
Mitella.
Thessalis.
Calantica.
Vna tantum veste qui vtentur.

Galli nobiliores. gentes vestitus habitusq; dissimiles fuere: nā Gallis nobiliorib⁹ tinctas gestare vestes, aut saga hirsuta virgata: hyeme crassiora, æstate subtiliora lōgis villis, & brachas longis femoralibus auro pictas, intonsas, & varij coloris, quas anaxyrides Græci vocat: tum collo torques & monilia, frequēs mos fuisse traditur. Quas quidem brachas, non apud Gallos modō, sed Medos & Scythas aliōsque barbaros in vsu cōperimus. Tum endromides & cuculli frigore apti, Gallorum propria cōmenta sunt. Apud Vætones & Cantabros, mulieres monilia ferrea collo circumdare, & à frōte protensum vmbra culum, quod atrahant, quum velint, & retrahant. Alias protētās comas in altum erigere, illāsq; baculo obuoluerē: nōnullas sinciput expilare, magni decoris putabatur. Gnidanorum vxorib⁹, qui iuxta Lotophagos sunt, multi æstimabatur simbrias pelliceas ferre plurimas, quas munera adulterij fūmebant, illāque præcipuæ dignationis erat, quæ pluribus simbriis maniretur. Sicut Curetibus, qui Aetoliam incolunt, longas stolas puellares induere. Et Andrimachidarum vxoribus vtroque crure æneam armillam innectere. Arabibus Nabathæisque, tunicas cum subligaculis ferre. Indorum fuit ornatus in veste cādida, & carbasis miræ tenuitatis auro purpurāq; distinctis: Medorum oculis pictis incedere, colorato capillo, coma protensa, circa collum monili, & armillis circa manus, capite velato, veste pellucida & fluida. Contra verō Persarum: nam crassiore vtebantur, laxa & fluxa cinctura, nōnunquam stola Semiramidis. Quare Alexander Macedo vtrorumq; inspecto habitu, Persicam induit vestem, Medorum admittere recusauit. Sic Gratianus Cæsar, deuētis Germanis, Romanum neglexit cultum, amictu Alano atque equo pariter vsus. Assyriorum mos erat duplici amiculo vestiri, altera lineo ad pedes demisso, altero laneo quod superinduebāt. Maurusis crassam vestem, aut lacerā quam induebant, pro tempore variare vtebatur. Persæ amictū habent æstate purpureum, hyeme varium, Troglodytæ serpentū & piscium coria. Massageta ex arborum corticibus amictus intexebāt, Scythicis ferē similes. Mardorū gēti proprium fuit, crassio rem vestem & nō vltra genua induere, prōq; capitis ornatu fundam fronti

fronti annexere. Indi quoq; dissimiles habitus corporis mira specie variarunt. Nāque alij nudi agunt, nonnulli piscium, ferarum aut auium pellibus amicti sunt, pleriq; lino, multi lana vestiuntur: alij in cultu corporis ita accurati, vt faciem coloribus pingant, candidā vestem induant, aurum gestent, lapillis ornentur. Mauri leonum, pardorum & vrsorum tergoribus, alij serpentum & piscium coriis velantur. Scythiā magna pars tergo vulpium & marium operti incedunt, sicut Geloni hostium cutibus. Britanni reliqua nudi, ventrem & ceruicem ferro cingunt. Hispani primū breue sagulum, mox stolas & togas Romano more accepere, quare stolati dicti & togati. Gymnesiarū incolæ iunco ornantur amictu, Belgæ hirsuto sagulo, Germani sago cum fibula: aut si desit fibula, spina conferta: locupletes verō, stricta veste singulos artus exprimente. Quin etiam apud veteres sapiētiae professores, diuersi cultus corporis ornatūsq; fuere. Nāque Diogenes corpore seminudo fuit, veste humili & sordida: qui quum Rhodios veste cōspicuos cerneret, illos duxit nimitū insolentes: rursus quum Lacedæmoniis in veste sordida & inhonesta occurrisset, etiam hos insolentes nuncupauit. Pythagoras alba amictus veste, neq; ex mortuo animali quippiam ferens, auream coronā gestabat, nonnunquam purpuratus. Crates maticam & sordidum palliolum, Aristippus Socraticus Milesiā chlamydem, aliquando amictū vilio rem induebat, cetera nudus. Aristoteles verō decorus habitu, & nitido vestitu fuit, tonsā coma, digitis redimitis auro. Hippias cultu visendus suis manibus elaborato, sicut Apollonius Tyaneus linteis, & Gorgias purpura conspicui erant. Heraclides molliori veste, Zeno tenui pallio, Empedocles Agrigētīnus præter purpuram, etiā calceamentis æreis incedebat. Demosthenes molli tunica & nimis accurata, Aristides trita lacerna, Socrates vilissima stola, Xenophon cū thorace & clypeo. Fuitque Homeri opinio, antiquissimos Græcorū, pelles leonum pardorumq; ouium & caprarū ac luporum à principio induisse. Postea impotentia muliebri eō vesanix pcessum fuit, vt maximos indutæ cultus, purpurāq; & auro, ac gemmis redimitæ procederēt: armillas annulōsq; in digitis aureos, collōq; monilia, &

Indi

Mauri

Geloni

Britanni

Hispani

Gymnesia

Belge

Germani

Philosophi

rum vestes

Coronati

rea Pythæ

gora.

Antiquorū

vestitus ex

animaliū

pellibus.

Cultus Ro-

manorum

*Lectice
mulierum.*

*Viri vxoris
nomine pri
uilegium.
Athenien-
ses.
Syracusani.
Ephesij.
Hermodoro-
rus.*

*Paludamē
tum.
Chlamys.
Saga.
Lacerna.
Lena.
Seruorū ab
ingenuis di
stinctio.
Nota frōti
iusta ser-
uū & ca-
pitiū.*

*Literati
serui.*

catenas circa laterā margaritis inserta, in auribus verō vniones & cylindros ad ostentationem luxus, Romanæ mulieres ferrent: ipsasq; auro fulgentes iuncto vehiculo & carpentis, fclis profectisq; diebus per urbem p̄rque oppida vehi proditum sit. Quod nō modō Romanis, sed & sociorum Latini nominis vxoribus decoris causa, tributū ferunt: quibus quidem vehiculis nisi castæ & spectatæ probitatis fuissent, aliās vti non decebat: à quibus viri vnā sedentes, descendere minimē cogi poterāt, quasi in tuto essent p̄sidio, priuilegio vxoris. Quare Domitianus Cæsar nouo statuit edicto, vt p̄brosis sceminis lecticæ vsus adimeretur. Fuitq; apud Athenienses seruatiū, vt Atticæ sceminæ Doridā vestem, quam prius induebāt, simillimam Corinthiā, ne fibulis necerentur, in lineam cōmutarent: & à Syracusanis lege sancitum, ne viri aut mulieres maiori sumptu ornarentur, ni prius se constupratis, & omni nequitia impudicas docerēt. Quod prop̄ cū Ephesius compar fuit, qui quum vitiis inquinatissimi essent, neminem frugi viuere passi sunt: Hermodorūq; quod vir probatissimus esset vrbe exegere: qui Romæ postea leges decemvirales interpretatus, statua in comitio à populo donatus fuit. Hoc quoque inter cætera notatum est, consules paludatos, nonnunquā trabeatos, paludatis lictoribus ad bella ducere solitos. Nāque erat paludamentū vestis imperatorum, qua summi duces p̄sæpe vtebātur: ornatus tamen militaris, quā chlamydem appellarunt. Militēsq; sagatos militia domiq; incedere consueſse. Saga enim, chlamys & lacerna, militum vestes fuere: adde etiā lenam, quam supremam inducebant, licet subsequētis temporib⁹ Antoninus Philosophus Augustus, milites sub se stipendiarios, togatos esse iusserit, nec vnquā sagatos incedere passus sit. Māsitq; diu Romæ cōstitutum, vt serui ingenuorū veste non vterentur: quippe qui nec colobia nec calceos habebāt, quæ liberis dabantur. Crepidis quoq; aut malleis vti seruos aut plebeios, erat lege vetitum. Syracusani verō, vt discrimē ingenuæ & seruilis personæ notaretur, seruis equi characterē inusserunt: Samij quoq; captiuos Athenienses, nocturnæ signura: Athenienses verō Samios bello captos, Samæ nauis signo deformarunt. Nonnunquā seruis literas inusserūt,

qui literati dicti. Apud Lacedæmonios quoque ingenui alebāt comam: nanq; omnes comati erāt, cū seruos crines habere non deceret. Idem in omni fere Græcia, vbi seruis nutrire comā nefas erat: qui etiam ab ingenuis distinguebātur tunica: nanq; amphimachalos liberis, heteromachalos seruitiis dabatur. Apud Romanos verō ab vrbe cōdita ad annū CCCCLIIII. iuuenes pariter ac senes intonsos fuisse liquet. Sed postquā Publius Ticius è Sicilia tōsore adduxit Romam, inde vt iuuenes raserēt barbam, capillūmq; tonderent, ad annum quadragesimum institutū mansit: post eum verō non licebat. Primus enim qui barbā quotidie raseret, Aphricanus traditur: deinde Augustus: quod seruis vilioribus erat inhibitum, qui intonsa barba & capillo hirtio fuere. Fuitque animaduersum, ante Hadrianū Cæsarem imperatores barbam sæpe rasitauisse. Ipse enim ex Cæsariis prius promissa barba incessit & capillo. Commodus imperator cum nulli tonsori crederet, sicut Alexander Pheræ⁹ & Dionysius, sibi ipse candente carbone iugladium putaminibus barbam adurebat, qui etiā fucato capillo cum ramentis aureis incessit. Quod de Lucio Vero & Galeo imperatoribus traditum est, qui auri scobem crinibus aspersere. Arabes, Abātes & Mysij, ne in conflictu belli hostibus præda forent, anteriorem capillum raserunt: qui etiam puellarem capillum in rotundum tondebant, tempora subradentes. Ferūt Curetas & Aetolos pariter, quum à fronte essent capillati, & crinib⁹ ab hostibus raperentur, frontem abraſisse, & ab occipite cæsariem nutritisse. Quod de Alexandro Macedone proditum est, qui barbam militibus radi iussit, ne hostili prædæ ansam darent. Ferunt quoq; Machlyes natua consuetudine occup crinitum gestare: sicut Auses anteriorem capitis partem. Cōtrā Lycurgus Spartanos milites promisso capillo & comatos esse voluit, licet more Laconico barbā ad cutem raserent: illos propterea aut venustiores, aut visu terribiliores esse arbitratus: apud eos enim populares à cæsarie noscitantur. Quod Mauris & Britannis in more fuit, vt cincinnis ornati essent rutilis comis, & tam cōposito capillo, vt in incessu vix se cōtingi paterentur, omni corporis parte abraſa, præter caput & labrū. Lycij

*Comæ qui
nutriebāt.
Amphima-
chalos.
Heteroma-
chalos.*

*Rasenda
barba con-
suetudo
quādo in-
troduceta.*

*Ramenta
aurea in ca-
pillis.*

*Qui caput
tondebant.*

*Comæ cura
apud quos.*

comam tanti fecerunt, vt ne crines tonderent, æra poenæ nomine Mausolo regi caræ soluere non dubitarent. Argiui cum antea criniti essent, victi à Lacedæmoniis, amictus Tyriis, deplorandę calamitatis causa capillos totonderunt, vouentes se non resumpturos, nisi Tyrias recepissent: sicut Sybari à Crotoniatis direpta, vniuersi Milesij capita deraferunt, & ingentem luctum ediderunt. Maxies verò dextram capitis partem comatã gerunt, sinistram radunt. Lusitani autem comas tondere nefas ducunt, itaq; illas diffundunt vt scæminæ. Idem & Galli comati, quibus plurimus capillus erat, æquè maribus & scæminis inde nomine imposito. Indi capillũ pectunt sepius quàm tondent, barba semper intonsa. Agatyris cæculo fucantur capillo. Arabes quoq; intonsi fuere, barba solum abrafa. Autores habeo, Scythas & Parthos, quò maiorem terrorem incutiãt, quòq; subita & improuisa formidine hostes magis afficiãt, hirsutis crinibus fuisse. Idẽ apud Germanos Cattõsque, quibus ruffus erat crinis coactus in nodum: qui etiam duxere nefas barbã capillũque tondere, aut alio cultu esse, nisi hostis caput ex acie retulissent. Quãuis tradatur Parthorum esse, capillum effundere, Germanorum iungere, Scytharum spargere. Aegyptiis verò flaua coma despectui erat, & lege cautũ, ne quis eam ferret, quòd ea Typhonus fuisse dicebatur, sicut Agrigentini ceruleum colorem interdixerũt, quòd eo Phalaridis satellites vsi sunt. Apud Sueuos vsurpatũ est, horrentem capillum ligare in summo, vt hostibus terrore sint, vel retro flectere. Dacæ cum caput radat totũ, in summo vertice cirrũ crescere sinunt. Contrã Riphæi nam mulieres pariter & viri detonso sunt vertice, & capillo derafo, ad eò vt glabri videãtur: sicut Myconij omnes caluitio laborãt, æquè vt in Cauno omnes lienofi. Non sic in Aegypto, vbi raro caluitium fuit. Prodũt autem Athentensium vetustissimos capillis colligendũ eicadas aureas annectere, vt eo argumẽto autochthones, hoc est, primos & sine origine se probarent. Caius verò Cæsar comatos tato despectui habuit, vt quoties occurrerẽt, occipitio rasò deturparet. Capillum verò aut barbã inficere colorib; imbellis fuisse & eneruati, exẽpla sunt. In primis Philippi Macedonis, qui quum ex amicis

Flaua coma apud Aegyptios contempta.

Riphæi.

Myconij.

Athentensium in comis.

Barbã aut capillum inficere imbellis.

Antipatri arbitriũ delegisset, quem aduertisset barbã & capillum inficere, protinus gradu deiecit, & iudicare vetuit, velut mendacem. Quod compar fuit cum eo qui Spartæ concionabatur, quem quum Archidamus rex fucato capillo vidisset, profari vetuit, & in medio affatu exigi iussit. Cui non incõuenit, quòd de Gorgia Leontino proditũ est, qui cum in Olympiis de cõmuni Græcorum concordia insigniter peroraret, Melãthus eum ludibrio habuit, quòd de totius Græciæ concordia ageret, qui se, vxorem, & ancillã concordēs habere nesciret: quẽ ob zelotypiam irata, quotidie disidium peteret. In quo fuit experimentis cognitum, quòd his qui è Sybari biberẽt, fucaretur capilli nigri: qui verò è Crathi, flauis & fluxi, sicut de Clitãno proditur in Meuania. Legimus tamen Hannibalem ducentem in Italiam, crinib; sæpe mutatis, se à Gallorum perfidia vindicasse: & Pyrrhũ coma coloribus fucata incessisse, Romanãq; matronas rutilare capillos consueffe. Mãsitq; Romæ obseruatum, in Saturnalibus synthefibus vti, quibus diebus dimissa toge synthefim sumebãt, quanuis Nero Cæsar citra dies Saturnalitis synthefim induit discinctus & discalceatus. Diebus autem natalitiis, quibus natalem quisq; suũ annũ celebrabat, & calendis Iãuariis, nonnunquã ludis Romanis, albas lacernas prætextãsq; indutos incedere, & ludos spectare: nã in veste pulla ludis interessẽ Augustus inibuit, neque quis pullatorum media cauea sederet, edicto cauit. In ludis verò funebribus penulati spectatores erãt. Penulas enim tunc populus sumebat, cũ in cæteris togati conuenirent, nisi in gladiatorio munere, ad quod frequẽtes penulati conuenere, quòd Cõmodus imperator seruari iussit. Ferunt primos Lacedæmonios, ne populus in ludis algeret, penulas sumpfisse. Antoninus verò Bassianus nouo vestis genere populum donauit, quare Caracallæ nomen tulit. Augusti verò tẽpore, toga rasa & phrygiana dari coeptã. Illud etiã admonendũ existimo, quoties insigni calamitate vel clade, aut aliis belli casibus populus affectus esset, in magna cõsternatione iustitium indici, claudi ærariũ & tabernas, ac iudicia tolli solere. Et quòd per magnas calamitates hiebat in mœstitia publica, Romanos dimissis togis, positisq; laticlavis &

Capillorũ luxus.

Synthefis.

Lacerna albe quando sumebatur. In veste pulla ludis interesse nõ licebat.

In calamitate publicæ caluitiũ in iudicia.

aureis annulis, saga sumere, velut in luctu & summa sollicitudine se esse deuotarent. Si tamen cōsulares viri forent, licet ob calamitatem populus in sagis esset, ipsi tamen in togis erant, ne deformi tetrōq; habitu tantam dignitatem fœderent. Sed nec saga, donec lætiore fortuna, aut illustri victoria clades emendata foret, dimittebant. Qua victoria potiti, vel quum fasis fugatisq; hostibus, fœditissimum bellum finitum foret, exuto iustitia, in communis signum lætitiæ, populus vniuersus prætextas, reliqui verò magistratus insignia & ornamenta sua ac priuinum ornatum cultūq; sumebant. Illud quoque discrimen ordinum personarūq; est notatu dignū, quod apud Tapyras, Basteranos & Iberos, inculatq; nationes circa Hyrcaniam seruari meminimus, vt viri atras vestes induant, erinēque longiores gerāt: fœminæ verò albis tunicis, ac breuibus tonsisq; comis incedere cogantur. Apud Parthos autem Persāq; equo vehi, vel pedes ire, nobilitatem à vulgo distinguebat: nullus enim honeste genitus, pedibus incedebat: quod cōpar ferē cum Romanis fuit, quibus plebeia pedibus incedunt, matronæ nobiles lecticis vectabantur: eisdēq; Parthis qui principem locum habent anaxyridem triplam induunt, & manicatam tunicā: plebs verò erat in tunicis sine manicis. Apud Indos byssum induere, nisi nobilis, nemo poterat. Thracibus punctos esse in facie, nobiliores demonstrauit, non punctos, ignobiles & obscuros. Idem Britanni, Geloni & Agathyrsi, apud quos qui caruleo pinguntur, honoribus præstāt: minus autem pingi, humilitatis signū erat. Indis quoque, Atheniensibus & Persis, in auribus ferre aurum, nobilitatem designauit. Ex Germanis viri clari illustrēsque, stricta nec fluitate vtuntur veste: ceteri, sagis cū fibula. Apud Sueuos ingenui obliquant erinē, & nodo substringūt, quum serui fluxa coma & erinibus incedāt. In Libya primores sagis velātur, vulgus verò bestiarū pellib⁹ amicti sunt. In Aegypto viri binis vtūtur vestib⁹, scēminē singulis: vniuersi nisi lineas ferre vestes non licebat. Neq; referre alienum fuerit, quod circūpadanis populis vsuuenisse tradunt, vt lugubres vestes longo tempore induerent, intestino mœrore affecti propter Phaethontis casum, quod de cælo præcipitatus,

Apud Tapyras, Basteranos & Iberos discrimen ordinum.
Parthi.
Persæ.

Indi.
Thracēs.
Britanni.
Geloni.
Agathyrsi.
Aurum in auribus.
Germanorum vestes.
Sueuorum.
Libyci.
Aegypti.
Circūpadanis populis vsuuenisse tradunt, vt lugubres vestes longo tempore induerent, intestino mœrore affecti propter Phaethontis casum.

fulmine ictus, & in Eridanū deiectus foret. Sicut in Dania Aristoteles refert mares & fœminas lugubria vestire, quos post Troiæ euerfione, quū illuc delati sedes occupassent, vt orbatos se patria & fortunis indicaret, in posterum candidis abstinuisse, & pullas vestes desumpsisse.

Qui numerus augurum, quæ ve potestas aut ius quondam fuerit, & quomodo auguria captarentur.

CAPVT XIX.

Questioni diu res fuit, qui numerus augurum olim apud Romanos fuerit, quod sacerdotium magnæ religionis fuisse constat. Et tametsi à principio, vt in tribus centuriis, Ramnensibus, Titienis & Luceri, singuli essent augures, cōstitutum foret, quorum numerum imparē esse decere arbitrati sunt: tamen sequutis temporibus, quin ad quatuor, mox quinque numerum aucti fuerint, nulla cōtrouersia est: donec, vt non vltra nouem collegium excederet, senatus cōsulto cautum fuit. Idque ante primū Punicum bellum, quo tēpore Sorā & Alba coloniæ fuere. Denum à Sylla dictatore collegium propagatum ferunt, vt vltra nouem, quindecim crearentur, ita vt quatuor & viginti essent. Hi ergo velut interpretes internunciūq; deorum, tantæ dignationis habiti sunt, vt cum qui aruspiciā fecerat, in senatum adscribi, & inter patres legi, fas esse duceretur. Regibus quoq; sicut iura dare & sapere, ita diuinare, regium munus erat. Itaq; à primo ortu vrbis, iidem reges & augures erant, qui futura prædicerēt, & iura darent. Denique Romulus hoc sacerdotio præditus, optimus augur fuisse traditur. Proditūque est, Romæ optimatum filios sex, Hetruriæ populis, vt auguradi artem ediscerēt, ex decreto senatus in disciplinam tradi solitos, vt Romæ augurandi sciētia & ars innotesceret. Quæ quidem incredibilis & penē diuina Fesulis pollebat, vbi domicilium augurū esse ferebatur, quod & veteri lege sancitum erat, in hæc verba: Prodigia & portēta ad Hetruscos aruspices, si senatus iusserit, deferunt, Hetruriæque principes disciplinam dicunt: quibus diuis decreuerint, procarant: iidem fulgura & ostenta pianto, auspicia seruant, auguri parētō.

Augurum numerus impar.
Augures quatuor.
Quinque.
Nouem.
Viginti quatuor.
Augurū dignitas.
Reges & augures iidem.
Romulus augur.
Ro. sex optimatū filij Hetrusci traditi.
Augurum domicilium.
Fesulis.

*Singulis
tribubus
singuli au-
gures præ-
fecti.
Augurum
creatio.*

Et infra. Singulis quoque tribubus olim singuli augures præficiébatur, qui sacris cæremoniis prædictionibusque deorum præsent: publica priuatæque auspicia curarét, sicut à Romulo constitutū fuit. Postea verò comitiis curiatis, quæ pontificis maximi dicuntur, non à populo vniuerso, sed à minore parte, & selectis, quibus sacerdotia mādare curæ erat, de conciliij sentētia eligebantur: namque ipsi nominabant, quos dignissimos iudicārūt. Nonnunquam si quis augur decepsisset, à duobus vnus nominari, & à toto deinde collegio expeti & cooptari poterat, Qui postquam ad sacerdotium admissi fuerant, mox in augurati, vt mos erat, captatisque auguriis in collegium admittebatur. Et tametsi præsentis admitteretur soli, septis tamen absentium habitā rationem cōperimus, quod lege Iulia cauebatur. Cūmq; sacerdotia semel collata, ob plurimas causas adimi solerent, solus auguratus perpetuus fuit: ideo semel collatus, quoad vita suppetit, etiā magnis intercedētibus causis viuēti non adimitur. Quare Fabius Maximus proditur duobus & sexaginta annis summa cum laude auguratum gessisse ad vltimā senectā. Si quis tamen augur hulus pateretur, licet in sacerdotio foret, auguradi tamen ius nō habebat. Ex huleratis quoque aibus auguria captari non licere (siquidē morbosæ aues auspicia nulla faciunt) sæpe relatum est. In augurum enim collegio illud præcipuè seruatur, vt sicut quisq; ætate præcedit, ita maximè primatū teneat: quippe inter augures maiores nati, etiam his qui cum imperio sunt, præferri solent. Horū ergo propriū fuit, ex aibus vaticinia obseruare, signaq; rerum futurarum, & à diis monita contēplari: si opportunè euolassent, aut sedes idoneas accepissent, obnūciare: de prodigiis, somniis, auguriis atque oraculis, portentis, extisq; responsa dare. Tum obseruationes auspicioꝝ, procuraciones expiationesque, vatum libros, portentorum explanationes, & monita deorum edicere, si quid ingruente fato casurum foret, & quod saluis auspiciis fieret. Quōdve augurium lætum, quōdve piaculare esset, quod minas ecclestes ingruentēsq; calamitates, aut fatale exitium afferret, præmonere & vaticinari, quæ lege augurali latius decreta & p̄scripta sunt, cuius verba adscripti: Interpretes Iouis

*Auguratus
munus non
adimeba-
tur.*

*Augur qui
hulus ha-
beret.*

*Aues ex-
pulcerate.
Actatis na-
tio in au-
gurum col-
legio.*

*Augurum
munus.*

*Lex augu-
ralis.*

optimi maximi publici augures, signis & auspiciis postea vidento, disciplinam teneto, sacerdotēsque vineta, virgetaque & salicta publica augurato, quique agent rem duelli, quique populare auspiciū præmoneto, ollique obtēperato, diuorūque iras prouideto, hīque parero, cæliq; fulgura regionibus ratis denotato, vrbēque & templa & agros, liberata & effata habento: quæque augures iniusta, nefasta, vitiosa, dira dixerint, irrita insectaque sunt: quique nō paruerit, capitale esto, & infra. Ipsique auguriis auspiciisque captadis interesse debēt, eaq; notare, ac inspicere & referre, & an egregiè esset litatū, declarare: quibusque hostiis, & quibus sacris ac supplicationibus, & quæ ad puluinaria, terra prodigia procurarētur aut expiarentur, enunciare. Sed tamen soli auguri sine collegio auspicia interpretari nō licuit: totū enim collegium censere, & sentētiā ferre decebat, si quid exquisitius interpretari vellent, si durior fortē casus ambigua foret interpretationis, qui in dubiū cōtrouersūsq; veniret: ad quos etiam de singulis prodigiis & portētis, quæ eorum prædictio foret, & an scedo vel felici exitu euentura essent, omnes tanquā ad adytum aliquem consulum ibant. Tum si qui magistratus vitio creati forent, eorum respōso vel admittebantur, vel magistratu abire cogebantur. Itaque dictatores, cōsules, prætores, & reliqui magistratus vitio creati, ne quid diuini obstaret, ex responso aruspicum, magistratu abire sæpe coacti sunt. Poterantque augures propter terra prodigia, aut si quid officeret, comitia creādis magistratibus vel impedire, vel vitiare. Quotiesque ex arce augurium petebant, lituum sine nodo, hoc est, baculum à summo inflexum, in parte qua robustior est, quod insigne augurale fuit, tenebant: quo cæli regiones & certa spatia, quibus videnda ad se pertinere volebāt, quæ templa dicta sunt, præfīrent, & certa finitione signarent, vt quod dextrum, quōdve sinistrum esset, oculis & animo metiri possent: nā manu cæli spatia notare, saluis auspiciis, non licebat. Quo quidem lituo augur prospectu in vrbem atque agros captato, regiones ab oriente ad occasum terminabat, limite decumano, & cardine ex transuerso, signo metato, quō oculi ferrent quān longissime. Qui quidem lituus etiā regium

*Nō augur
vnus, sed to-
tum colle-
giū auspi-
cia inter-
pretaba-
tur.*

*Augurium
cū ex arce
petebatur.
Lituus au-
guris.
Templa.*

*Lituus re-
gium infi-
gne.*

*Regiones
in caelo ab
auguribus
notatae.
Vestitio au-
guris &
caeremonia
in auguriis
captandis,
vide item
cap. xiiij.*

*Graeci.
Macedo-
nes.*

*Loca in
quibus au-
guria ob-
servaban-
tur.
Magistri
augurum
munus.
Notandum.*

fuit insignis, in quo potestas dirimendarum litium esse no-
scebatur. Proditumque memoriae est, Romuli litium ambas
cuspides ab imo & a summo inflexas habuisse, praeter for-
mam litui auguralis. Ex notatis vero regionibus, prima
antica, posterior postica, tum dextra & sinistra dictae. Quae-
uis Herusci vates caelestium prodigiorum periti, caelum in
duodecim partes diuiserint, anticamque ad occidentum, quo-
niam omnis illuc inclinatus motus, & posticam ad orientem:
dexteram ad septentrionem, sinistras vero ad meridiem pro-
clinare voluerunt. Sedebat enim augur velato capite, &
duplici toga augurali, quae leua dicta est, vel trabea ami-
ctus ex purpura & cocco, cum captabat auspicia, & lituo
caeli regiones notabat. Ipseque caesa victima obseruatis
notatisque signis, longum carmen praefatus, preces effunde-
bat: quas si forte non rite didicisset, ne quid praepostere
diceretur, aliquo praeeunte mittebat. Graecis vero augur
non trabea amictus, sed toga candida velatus, poscit augu-
ria. Macedonibus quoque vates in amictu candido auream
gerens coronam, captat auguria, & vaticinatur. Post ef-
fusas vero preces, oculis in caelum fixis, sedere conuenit,
momentis omnibus paratum intentumque, toto animo affi-
xum, facto ubique silentio, ne quid videretur audireturve,
quod auspiciam dirimeret, quoad de caelo seruasser, ca-
ptataque auguria & signa missa forent: quibus missis, ex
aibus quae oscines, quae praepetes vel inferae, & an taci-
tae vel strepetes aduolaret, & si dextra vel sinistra, quae
ve admissiuae essent, & quae arcuatae, quae ue cliuatae, aut in-
eabrae, quae veteret. Tum si motus pronus vel obliquus, su-
pinus an reclusus, aut in latera referebat: conueniebaturque
extemplo augurem adire, & augurium firmari: namque vni
vidisse auspiciam, non erat satis. Adnotatumque exemplis
est, non ubique & passim auguri capere auspiciam licere,
quia nisi in praescriptis destinatisque locis, quibus Tes-
qua nomen, aut in arce, vel ad veteres curias, augures:
pontifices vero, nisi in postmurio, auspiciam captare fas
erat. Sed sciendum, non omnibus auguribus, sed solo ma-
gistro augurum de caelo auspicari licuisse: qui huic mu-
neri praefectus, magister a collegio eligebatur. Obserua-
tumque, ut si extra urbem, aut in pomercio, vel domo co-
ducta, seu quouis tabernaculo, quod ceperat, augur au-

spicetur, & inter augurandum nondum firmis signis, urbem
aut pomercium inauspicato transgressus foret, ut rite cap-
tentur auspicia, primum omitti tabernaculum, & alterum
sumi necesse fore: denuoque auspicari oportere, ex quo no-
uus auspiciorum instauratur aspectus. Et cum certa dies aus-
piciis dicata esset, post mediam noctem ad mediam futuram
diem auspicari licere. Septima autem aut sexta diei hora,
non decebat: namque incipiente aut crescente die, non autem
desinente, iuxta auspicia fuere. Post Sextilem quoque men-
sem, quo tempore aues aut imbecillae aut morbosae sunt,
vel pulli earum imperfecti, auspicari non licuit: eo enim
tempore a pontifice maximo de caelo seruare vetabatur.
In quo id fuit constitutum, ut non modo morbosis aibus,
sed cuiunque funeri augur ad mouere manus, & feralia
attrectare vetaretur. Si autem post augurium susceptum ad
aquam venire contingeret, ne eius interuentu augurium
frustraretur, quod aquae intercessu interrumpi certum est,
fuis precibus aquam haurire, & vota promittere oportebat.
Poteratque idem & pontifex & augur esse, duobusque si-
mul sacerdotiis praeponi, cui etiam licet praebat, sicut
pontifici maximo. Et tamen post susceptos honores, au-
guratus conferri soleret, tamen Fabius Maximus admodum
adolescens, priusquam vllum gereret magistratum, augu-
ratum gessisse dicitur. Quotiesque pro diuersis captaren-
tur, illius praualere auspicia, qui in summo esset magi-
stratu, certum est, ideo consulis auspicia, si cum praetoris
confundantur, praeponi haud dubium esse. Fuitque ex epulis
cognitum, apud augures optimis auspiciis ea geri, quae pro
Reip. salute susciperentur: quae contra, inauspicata esse
& monstrifica. Illud quoque dixisse non ab re iuerit, oc-
centu socratici dirimi auspicia, sicut aquae interuentu irri-
ta sunt: utque luminaria domus auguralis semper aperta
sint, nullaque operculo claudantur: Quodque quum auspi-
cia captant, caelo non turbido, nec procelloso aut pluuio,
sed aura silenti & placida, ubi omnia pura & tranquilla
sunt, auspicetur, ne venti flatus aut tepestas auium gressus
a suo cursu diuertat. Estque obseruatum, ut minora auspicia
semper maioribus cedant, licet priora sint. Si quidem cornicis
aut colubarum auspicia, aquila superueniente irrita sunt:
aquilarum vero augurium, fulmine adueniente nullum est.

*Auspicij
tempora.
Augur fe-
ralia non
attrecta-
bat.
Post augu-
rium ob-
seruata.
Pontifex &
augur si-
mul.
Maioris
magistra-
tus augu-
rium mi-
nori prefe-
rebatur.
Auspicia
pro Rep.
optima.
Socratici oc-
centu au-
spicia rem-
pta.
Domus
auguris a-
perta.
Aura silenti
& placida
auguria ca-
ptanda.
Minora
auspicia,
maioribus
cedebant.*

Qui essent equi funales in Tranquillo, contra nonnullorum interpretationem probabilis opinio.

CAPVT XX.

ANceps quæstio fuit apud grâmaticos, ambiguo sensu in vtrunque partem agitata, qui essent equi funales, qui in solenni triumphi apparatu iuxta triumphantis currum incedebant. Nuper in cœtu patriciorum, in controuersia certamenq; venit, quonam modo accipi conueniat, quod est in Tranquillo dictum, Tyberium Aetiaco triumpho Augusti currum fuisse comitatum sinisteriore funali equo, quum Germanicus dexteriori ueneretur: qui essent funales equi, quærebatur. Cùmque varia & ferè populari opinione ferrentur, nobis que quum minimè probarètur, visum tandè est, funales dici equos, qui funibus alligati currum triumphantis traherent: quibus præuentibus, summi imperatores uestabantur triumphi die, in quibus ingenui pueri sedere veteri more solebant. Prætextatos enim filios in equis triumphantium uehi, & Cicero meminit, & multi prodidere. Quare Paulus Æmylius, de uicta Macedonia, filios duos impubes: & Germanicus currum quinque liberis onustum, in triumpho duxit. M. quoque Antoninus Philosophus, & Verus, triumphi die mille puellas uirgines in equis triumphalibus uexere. Vel quòd in his insiderent, qui funalia præferebant & faces, propterea funales dictos ueterum autoritate probari: nam peruulgatum ferè est, faces & lumina tam in apparatu triumphi, quàm iuxta triumphantem deferri solere. Diuus enim Cæsar ad lumina quadringeta in Capitolium triumphans ascendit, elephatis lychnos dextra sinistraq; gestantibus. Quod eò constitutum ferunt, tum ut spectatior triumphus apparatus, & conspectior foret, tum ut lumina, si forte tenebris obortis, pompæ triumphali non sufficeret dies, ad arcendas tenebras præsto forent: ipsèque triumphans, luminibus circum adhibitis, conspectior fieret. Propterea haud ab re visum, sicut in Cæsar's triumpho elephantos lychnos gestasse legimus, compari modo funalia & faces equos iuxta triumphantem ferre, dici probabiliter posse. Vnde funales equos à funalibus, quæ in æquis triumphalibus præferebant, probè dici argumentamur. Ex quibus li-

Funales equi apud Suetonium

Prætextatos filij in equis triumphalibus.

Vnde funales dicti.

cuit nobis æstimare, vel quod funibus currum traherent, vel quòd faces iuxta triumphantem deferrent, sicut ueteri exemplo probatū est, funales equos dici & æstimari.

Qui fuerit apud ueteres cenandi usus, quæ uel horum prandij & cœna, quòtque singulis lectis cenabant, & quid apud exteros.

CAPVT XXI.

ANtiquis torum ex palustri uia, & ex stramento, uel ex cespite fuisse, & longo tempore ex pulte, nò pane Romanos uictitasse, perspicuum exemplis & probatum est: postea quum annis intercedentibus ex illo aggressi cultu desitum esset, mensas in quibus epularètur, ex acere aut fraximo quadratas, deinde orbiculatas fecisse, in quibus pranderet & cenarent, satis constat. Quem morem à Laconibus Romanos sumpsisse crediderim, quibus nullæ fuere mensæ nisi ex robore. Romanis enim antea lecti erant Archiaci & Bœotici, humiles & breues. Labentibus deinde moribus, tantè luxuriæ factæ sunt, ut ærati primū lecti, abaci, triclinia, & monopodia, quæ Cn. Manlius Asia de uicta primū uexit in triumpho, deinde citræ mensæ, quæ elephantinis pedibus sustinebantur, orbiculatæ, magno sumptu fierent, quarum precium auro appendebant, aut ex ebore uel testudine, lectis putaminibus in laminas, quod Carbilius Pollio instituit primus: adeo ut non modò mensas, sed lectos & repositoria testudinū putamine uestirent. In cœnaculis enim domorum aut tricliniis stratis tribus lectis, prisca illi sedentes cenabant, in quibus tres fuisse mensas Varro significat, ex quibus una uinaria orbiculata, cylibantum dicta, à poculis quas *κύλικες* Græci uocant: altera lapidea, oblonga columella suffulta, cui cartibulum: tertia, quadrata, quæ uasa detinebat, cui uernarium dixerè nomē. Persæ uerò, quum antea in uimineis toris discumberent, postea lectos auro fulgentes & gemmis magnificè construxere, in quibus uasa non minoris census adæquarunt, quos tanto censu uacuos, ac regium apparatus in castris, Pausanias cum de uicta Mardonio ad Plataas uidisset, illo neglecto, modica mensa Laconicam cœnam fecisse dicitur.

Torus est eò bus primus seculi. Mensa.

Tres lecti in cœnaculis & tricliniis.

Persæ.

Pausanias, frugalitas.

Græci. Græci in symposio Græcièli frequenter cœnitarunt. Apud Romanos verò Heliogabalus argenteas primus mēsas habuisse dicitur: quibus in solenni epulo duæ tantum mēsx adhibebantur, vna carniū, altera pomorū, nāque veteribus cib⁹ mūdus erat & simplex, neq; operosis condituris aut appetentia exquisitis, sed sine apparatus & sine impensa. Prandiū enim & cœna in propatulo fiebat, quia palam cœnitare dedecus non erat: secreto verò cœnitate, probro & ignominia fuit. Id quod Lacedæmoniis Lycurgi lege cauebatur: quod ideo constitutū ferunt, ne quis splendidius altero vesceretur. Hyemēq; ad focū, æstiuo anni tempore in aprico cœnabant. Ouum verò & mel, initiū cœnæ fecere: in secundis mēsis poma & mel, sicut ad principia cōiuij, & multiformes nūces dari assuevere. Apud maiores autē, semen candidi paueris cum melle & lactuca plerunque mēsas secūdas fecit: deinde, vt vua, fic⁹, pyrū, & alia pomorū genera darentur bellaria, in vsu fuit. Iberis autē, vt in symposiis glandē in secundis mēsis tribuant, magni putabatur. Græcis ova cum turdis & leporinis carniibus, ac mellitis placētis, secūdæ mēsx frequentius data sunt: quib⁹ erat iste mos, vt in sine cœnæ linguas igne torridas, post sermones degustādas darent. Præcipua tamen bellaria tradūtur fuisse Attica, lauta atq; eximia. Platonis verò bellaria fuere ficus, cicer, faba, myrti, baccæ, & ex fago glās prunis tosta. Fertur Heliogabalus pro luxu affluentia parasitos in secūdis mēsis nouo genere edulij saginasse: nā cereas dapes, aut lignea edulia vel eburnea, sepe fictilia aut marmorea exhibuit, quū per singulos missus tantum biberent, velut vescerētur, & man⁹ abluerent. Panē verò paniceāq; mēsas non argenteis vasculis, sed vimineis canistris Romani inferebāt: Græci verò per promas. Quos ex multiplici genere variarunt: nā & plebei⁹ erat, & siliuineus, qui candore præstabat: & tritico, præcipuè Cāpano, quod (autore Varrone) cæteris præstaret, sicut in Falerno vinum, in Casinati oleum, in Tusculano, sicū, in Tarentino mel præferebatur cæteris. Erat & secundarius panis, & ostrearius, artolaganus, speustitius, subcinericius, & artoptesius: inter quæ ptisanam velut saluberrimam magnopere commendarūt, quæ à Græcis sumpta

origine, ad Romanos fluxit. Postquam alicam Romanis inuenere, cuius Græci inexpertes sunt. Græcis quoque multiplicia panum genera comperim⁹: nam & zymitas, hoc est, fermentatos, & obelias, & cribanitas & canchrydias & apiritas, pytirias & pyrinos, panes legitimus. Placentarum quoq; genera varia, tarentinas, crassianas, siculas, elustras, plicias, guttatas, montianas, multaceas, & spiras, quæ sunt ex caseo. Proditumq; memoriæ est, antiquissimos Romanorum, cœnæ tantum panem adhibuisse, prandio verò carniibus vesci, non elixis, sed assis & veru decoctis, aut frictis, quibus Parthi abstinebāt: & nisi venatu quæsitis, nulli vesci permissum. Et quum pacissimū conuiuæ erant, non minores tribus: quū plurimū, non vltra nouem in eadem mensa eisdemque lectis cœnabāt: tamen si vetus feratur adagium, Septem conuiuium, nouem conuicium facere, quod scilicet obstrepente multitudine tumultuantur potius quā in sobrio conuictu sint. Græcis quatuor aut quinque conuictores vnis mensis adhibere, satis erat. Carmanis verò separatæ singulis cōiuis sedes sunt, & sua cuique in accubitu mensa. Fertur tamen L. Verus imperator præter exempla maiorum, cū duodecim solenni conuiuio primus accubuisse. Homerus vsq; ad decem probauit. In symposio autē Platonis octo conueniūt & viginti. In quibus mensis Romani liberos cū pueris puellisq; adhibebāt, qui ad fulcra lectorū, serui ad pedes. In ipsis autē lectis cū viris cubātibus scaminæ sedentes cœnabāt: à principio enim maiores nostri sedentes epulabantur Laconum more, adhibitis etiam principum liberis apud summos viros, cum cæteris id ætatis pueris nobilibus, qui propria & parciorē mensa, in conspectu affinium vescabantur.

Mulier quæ cōtra vri voluntatem, vel eo ignorante extraneorum conuinia petierit, repudiari poterit, iuxta. l. consensu. C. de repud. coniuia enim, Veneris preludia sunt. Accurs. in. l. quod ait lex. ff. ad. l. l. ul. de adult.

Apud Græcos verò scēminas in virili cōiuiuio accūbere nisi ppinquorū, nō licebat: quib⁹ cōsuetudo māsit, vt in primis epulis breuiorib⁹ poculis trāngerēt, i sine verò laxiora adhiberēt: quare Græco more bibere, est capaciore

Placētariū genera. Cœna veterum Romanorum.

Conuiuariū numerus. Adagium.

Græci. Carmanis.

L. Verus primus conuinium ausit.

Scēminæ apud Græcos non accūbebant cum viris. Græcorum bibēdi mos.

Scythiffare bus poculis haurire quibus lex data, vt in symposiis aut biberent, aut abirēt. Sicut apud Scythas scythiffare, erat intemperatius bibere. Nonnulli Græco more bibere dicunt esse, quoties deos aut amicos inter pocula appellarent singulos nominatim, toties haurire, & largē merum bibere: vtque quum magistratus & honores dabant, vinā pateris circumferrent: cumq; alicui propinassent, nominatim designare cui poculum darent: & primō deos, deinde amicos appellare: totiesq; haurire affatim, & bona à diis precari. Et tamen si vino vim sapientiæ adhiberi putarent, si quando tamen vinum aqua admiscerent, illud tepesfactis niuib; diluebant, nonnunquam marinam vino adhiberent, quō corrupti⁹ foret. Romanis etiā corollas poculis accipere, festisq; diebus coronatos & fertis redimitos epulari mos erat cum lemniscis: erant enim fasciæ coronatæ, quæ coronis addebātur, cautūq; fuit, vt Hetruscis corollis lemnisci tantum aurei darentur, sumpta ab Ionibus consuetudine, qui in lautiorib; culinīs primi corollas inuenere: quod ab Indis vsurpatur, vt ad familiare conuiuū coronati accedant. Quinetiam vestiti moris erat, ferula exquisita & lautiora à ministris coronatis cū cantu & tibicine in cœnis solēnibus afferri, poculisque coronatis bibere, summamque cœnarū lautitiam tripatina distinguere, vna murænarum, altera luporum, tertia myxionis piscis: & ne intepefcereat, cū obsoniis focos quoque trāsferri institutū. Singuliq; poculis singulos deos aut heroas, nonnūquam amicos aduocare, adstante cantorum turba, ac toto seruitio & famulatu: quorum alter reliquias colligit quæ, è mensa cadunt, alter murmur compefcit, alius sputa è paui mēto: & si quid immūdi est verrit, eōq; processere delicias, declinatīs corruptisq; morib⁹, vt totos apros vna mensa apponerent, quem primus Romanorum Seruilius Rullus apposuisse fertur. Deinde multam venationem, & condimentorum varietatem apponi vsurpatum. Quinetiam versatilia cœnationum laquearia Nero commentus fuit, vt quum ferula admitterētur, alia facies cubiculi desineret, alia succederet. Aegyptiorum mos traditur, vt in familiaribus cœnis brassicam præsumant in primis, co edulij genere ebrietatē discuti arbitratī, quam Cato oleribus præpo-

suis

suis cunctis, ita vt mane illam esse oporteret ieiunū. Nonnulli nuces, lupinos, citrum & apium, quod venenis prodescent, velut antidotū, præcepere. Græci vino madetes, oleo perungūt & sale, qui etiam ante reliquas dapes, sal velut amicitia symbolum hospiti bus apponant: sicut Romani lactucas, quōd ebrietatem discuterēt. Quinetiam Aegyptiorum vsus erat, vt in solenni epulo propinquorū & affiniū, qui deceffere, aromatibus referta corpora sisdem lineamētis & specie recētissimā, ac si viui essent, introducant: hisq; præsentibus, & quasi conuiuīs adhibitis, epulentur: & si quando regum cōuiuīs aduocarentur, vasā haberent, in quibus ventrē leuarent aut vomerent. Cretensibus accubantes vesci, instar magni criminis erat, itaq; stantes epulabantur. contra Lusitanis: nam sedentes cœnitabant: quod Alexander Macedo fecit, qui sedens vescabatur. Græci quoq; in toris ex boum tergoribus assidentes, ordine ludunt & vescūtur. Galli dū cœnant, in stramentis assident: Galatæ, in pelliculis luporum aut canum. Cato iunior post ciuile bellum, non accumbens vt pri⁹, sed sedens, cibo parciorē vsus fuit. Contra de Terentio Varrone & Hannibale legitur, vt post afflitas res, stantes cœnitarent. Apud Indos sol⁹ rex in lecto ex stramentis facto accubat, cæteri sedentes epulantur: Spartanis cōmunia erant cōuiuia, pauperes cū ditiorib⁹ eodem vescuntur obsonio: festisq; diebus, quos Phiditia nuncupant, nigrum ius & panem igni duratum apponunt: vtq; regi duplū obsoniorū quā cæteris detur, lege sancitū erat, non facietatis gratia, sed vt posset obsonio quæ vellet honorare. Qui etiam assuerant excellentium virorum laudes, ignauorum scæda scelera in epulis canere ad lyram, quæ dicunt scolia. Idem apud Athenienses: nam in eelebri epulo quod syssitiam vocāt, tenuiores cū ditioribus vnā conueniunt, & æqualem obsoniorū partē ferunt. Cretenses eiusmodi comestationes, andria dicūt. Persæ titthenidia, Græci τῆταρα, Syri grammatias. Fuere quoq; Spartanis cœnæ copides, in quibus capra immolabatur, & alia æclon. Apud Indos ara mensæ in modū constituta, pluribus accubātibus circum: in eaq; carnib⁹ appositis, quilibet conuiuā è sua sede ad mensam vadit, & quam vult partem capit, atque in sedem reuerfus, car-

p

Alij:

Græci.

Sal.

Romanis:

Aegyptij.

Cretenses.

Lusitanis:

Græci.

Galli.

Galatæ:

Indi.

Spartanis.

Phiditia.

Scolia.

Encomia.

ad lyram.

Syssitia.

Andria.

Titthenidia.

τῆταρα.

Grammatias.

Copides.

Indi.

*Gymnoso-
phistarum
mos interro-
gandi ado-
lescentes an-
te prandiu
vel cenam
Cōsultatio
nes inter
pocula.
Persa.
Bactriani.*

Græci.

Thyrces.

*Libatio e-
pularum et
poculorum.*

*Persarum
reges.*

nibus & pane vescitur, qui etiam comestationes in pro-
patulo, Laconico more faciebant. Neque alienum fue-
rit, quod apud Gymnosophistas traditur, ut paratis,
instructisque mensis, antequam dapes apponantur, ado-
lescentes singuli qui ad epulum conveniunt, quid gene-
neri humano lucri fecerint, quodve sapienter dictum fa-
ctumve fuerit illa luce, coram senioribus exprimeret cogā-
tur. Et qui deses aut remissus, nihil frugis in mediū affert
impransus manet, & foras extruditor: quibus disciplinis
illos ad virtutē acuebāt. Persarū mos erat, inter pocula
de rebus seriisconsultare: & post comestationes, si quid
sanctiore scēdere cōcludi vellent, concubinas aduocare,
& circūferre, tanquam ea adhiberent scēderi, quæ apud
eos sancta & chara sunt. Idē Bactrianis, ut inter pocula
de bellis consultant, & siquid cōplacitum est, merū lar-
gius infundant: & Græcis, quibus vetustissimo iure vsur-
patur, ut postquam magnificē epulati fuerant, quasi reso-
to animo, de bellis decernāt largioribus poculis: quæ si-
quando circūferebant, à dextris incipiebāt. Thyrces post
intemperatissimas per potationes, primò in vino & alea
versari, mox ad illicitos cōcubitus accedere solebant. Si
qui verò ea vecordia fuere, ut post epulas nudas mulie-
res introducant, Dionisij prioris exemplo, aut alia quā
cibi obsonia conuiuis ministrant, fuit pro flagitio habi-
tum, velut scelus & nequitia singularis. Interque epulas
& pocula primū libare diis dapes, & bene precari cō-
uiuis, & secundū precationē dapibus cum modestia vesci,
prisci moris erat, haud aliter quā si sacrū epulū esset.
siquidē apud maiores, inter res sacras mensa habebatur,
nam Pisdæ cenantes, parentum manibus primitias red-
dunt. Romani & Græci in cōiuctu familiari, ciborū par-
ticulis & vino in ignem coniectis, libamina diis dabant,
& primitias cenarum Laribus, quibus sal cum pane &
casco pro pulmentario celsit. Utque primus calix Ioui
olympio miscetur, secundus heroibus, tertius seruatori
Ioui. Et quum vinum purum dabatur, obseruatum est,
ut Iouem Sospitem aduocarent, ne temulentos faceret.
Quum verò aqua dilutum, Iouem appellare Seruatorē,
Persarum reges ante cibum de modestia disputant, ante
sacrificium de iustitia, ante bellum de fortitudine. Et

posterinam potationē, cum modestia epulati, bona à diis
precabātur. Nonnulli inter bellaria honores diis ac ma-
gnis heroibus dabant. Quum verò apparatu magnifico
exquisite epulæ dabantur, trinis ferculis, sequitur
mox temporibus etiam senis, Romani cenam exhibueret:
idque luxuria erat: quo modo Augustus cōiuiua inisse fer-
tur, quibus non amplius trinis ferculis, aut quum abun-
dantissimē, senis conuiuabatur. Iulius verò Cæsar in Æ-
gypto cōiuiua multiplici ferculo protraxit cum Cleopa-
tra ad primā lucē. Nero quoque effusus in luxū & epulas,
à medio die ad medias noctes, inter vina & scorta accu-
basse fertur, Domitianus non ultra Solis occasum. Et He-
liogabalus tam perditæ nequitia & luxuria fuisse, ut vi-
ginti duo fercula ingentium obsoniorum vna cœna ad-
miserit, nunquam lotis lintheaminibus vsus, sed nouis &
recentibus semper, sicut Galenus, qui aureis lintheamini-
bus strauit. Caligula vna die centies sestertio cenauit,
qui etiam ex auro panes & obsonia apposuit. Vitellius
quoque inter apparatusissimas epulas largissimo sumptu di-
scubuit, qui vna cœna à fratre exceptus fuit, in qua duo
millia lectissimorum piscium, & septem auium, apposita
traduntur. Titus conuiuiua instituit iucunda magis quā
profusa. Geta maxima prandia per singulas literas iube-
bat, ut pullum, perdicem, pauonē, porcellū, piscē, & per-
nam vnīs epulis apponeret, & sic per singula elemēta ap-
paratus diuideret. Heliogabalus æstiuā conuiuiua coloribus
distingxit, sicut Lucullus per deos. Auctor est Spartia-
nus, Æliū Verū imperatorem, omnium primum excogitasse
pentapharmacum præcipui saporis, ex sumine, phasian-
no, crustulo, aprugna siue perna & pauone, instar Vitel-
lianæ patinæ, quæ immenso constitit, quam clypeum Mi-
neræ appellauit: Cui proxima fuit Aesopi patina, sex-
cētis sestertiis taxata, in qua aues vocales & canoras ap-
posuit nūmis sex singulas coeptas. Pertinax verò impe-
rator cōtrā, qui dimidiatas lactucas & carduos in priuata
cœna apposuisse fertur. Diuus quoque Cæsar, & Octavianus
Augustus in quotidianis cenis cibi minimi fuere & vul-
garis, Tiberius diebus solennibus pridiana sæpe obsonia
& semesa apposuit. Theodosius modico & castrensi cibo
contentus fuit. Traianus etiam in vescendo frugalissimus

*Quot feru-
la in appa-
ratu magni-
fico.
Augusti
conuiua.
Iulij.
Neronis.
Domitiani
Helioga-
bali.*

*Galenus.
Caligulae.
Vitellij.*

*Titi.
Getae.
Æstiuā cō-
uiuiua.
Helioga-
balus.
Lucullus.
Ælij pen-
tapharma-
cum.
Æsopi
patina.*

*Cæsaris.
Octauij.
Tiberij.
Theodosij.
Traiani.*

Julianus. fertur. Laudaturq; Iulianus imperator, quod stazarium prandium caperet, castrensi cibo & ministro obui contentus, qui per triduum, porcellum & leporem diuisit, Regibus verò Egypti in cœnarum magnificentia & regali luxu, nihil præter vitulum & anserem apponere licuit. Regibus Persarum, nisi pane, pulre, cardamo & sale vesci. Antigonus etiam parco & vulgari cibo contentus fuit. Aristippus, licet tyrānidē occupasset, cibo tamen vili refectus, & exclusis stipatoribus, cœnavit: sicut Agathocles nūquam sine fictilibus, memor paternę obscuritatis, quod figulo patre genitus foret, adeo quod inter vasa aurea figulina sæper admiserit. Inter ceteros autē helluones Annarus Babylonie rex, tāti lux⁹ fuisse proditur, & tā profundæ gulæ, vt stola muliebri amictus, mero & vnguento madēs, centū & quinquaginta psaltriis simul accubantibus, velut officina nequitie, magnis effusionibus cœnaret. Vinum verò Græcum semel tantū etiā in lautissimis cœnuiuis apponere solebant, nanque veteribus fuere cœnuiua iucunda magis quā profusa. Primusq; diuus Cæsar triumphalibus cœnis, quatuor vini genera, præter instituta maiorum, dicitur apposuisse, Falernum, Chium, Lesbiū & Mamertinum. Antiquissimi (vt Varro ait) primo vtres, deinde tinas, demum vini amphoras & cupas apposuerunt. Quod (teste Homero) heroicis temporibus fuit vsurpatū, vt vina vttribus interrēt. Sylla præter omnis generis cœdimēta, vinū supra quadragenarium epulo publicè præbito, populo dedit. Arabes quū logiori potu indulgerent, nemini supra duodena pocula bibere fas erat. Germanis si indulseris ebrietatem, tantū cœpiscunt, licet. Augustus Octavius senos sextates nō excessit. Hannibal nunquam plus sextario vini indulsit. Cæsar quoque vini parcissimus fuit, & bene diluti. Alexander Macedo ad vnumquemque calicem, multo colloquio sermonē protrahēbat, qui tamen aliquando triduo incaluit. Fertur Vticensis quandoq; ad aurorā cū amicis perpotando vigilasse, nō vt mergeret, sed vt reprimeret curas: quod Plato non improbauit, quum largiori vino aliquando refici animos putaret. Democritus verò quaternos cyathos sextarios minimè censuit excedere oportere: siquidem iuxta Anaxarxim, primū craterem ad si-

tim pertinere dixit, secundum ad hilaritatem, tertium ad voluptatem, quartum ad insaniam, Vel, vt Ebulus poeta Cyprius, qui bene sentiētibus tria tantum propinari pocula putauit: Sanitati primum, Amori alterum, tertium Somno, quartum non vtiq; nostrū, sed iniuriæ: vltimum verò *ἐμψυ* appellari voluit: nam postremo Græci Mercurio litabāt, velut somni largitori, & bono demoni, cui gratias agebāt, *κεῖνος ἄγαθὸς ἄλκιμος*. Persæ verò tribus libationib⁹ factis, à diis immortalibus bona precati, cœnuiuium dissoluebant. Tiberius verò biduum & duas noctes potu cœtinuasse fertur, & Traian⁹ capacioribus scyphis, sed citra ebrietatem bibisse. Bonosus autem bibit quantum nemo alius. Proditūmq; memorię est, Cōmodū Cæsarem in æstuationibus ingens vini poculum haurire cūctis acclamantibus, Viue Cæsar. Inter ceteros proditur Zenocrates philosoph⁹, inuitate Dionysio, vini choā hausisse, & præmium tulisse: atq; Enni⁹ nimio hausto mero, articulare morbum contraxisse, quo extinctus fuit. Apud Nabathæos verò plura duodenis exicasse pocula, erat ignominiosum. Ipse verò Dionysius iunior vsq; adedō vino marcid⁹ fuit, vt ad nonaginta dies mero incaluerit. Socrates tamē fertur nūquā vino hilarior fuisse, sed eodē statu semper. Accusatūq; Mithridates tantę bibacitatis, vt præmia plus haurientibus proponeret. Neque subticendū, quod Leonides aduersus Byzantios vinolētissimos fecisse dicitur, qui cū obsidione premeretur, neque ciues pro mœnibus cœtinere posset, quod passim ad cauponas cursitarēt, vt illos in officio haberet, ad mœnia cauponas & vinarias officinas disposuit: id quod apud Phigaleos bibacissimos pariter fecit. Inter omnes autem vinolētissimos Promachus Macedo memoratur, quatuor ingurgitans cantharos, & ob id ab Alexandro corona donatus, qui triduo superuixit postea. Et Nouellius Tri congius raræ glorię inter bibacissimos. Prandia verò prisca antelucana habere, meridianū cibū cœnam dicere solebāt. Quod & Græcis vetustissimo in vsu fuit: Nāq; Euræum scribit Homerus matutina hora prandium fecisse. Postea illo more desito, seruatū est vt prandia in vsu non essent: sed qua hora cœna apparabatur, ea prandium fieret, quod tēpus nona esse cōsuevit, sæpe octaua:

*Ebulidi Ebuli**Persæ.
Tiberius.
Traianus.**Bonosus.
Commodus
Zenocrates**Dionysius.
Ennius.
Nabathæi
Dionysius
iunior.
Socrates.
Mithridates.
Leonides.**Phigalei.
Promachus.**Nouellius
Tri congius
Prandij Et
cœna tēpus.
Odyss. 14.*

ante mediam verò diem præsum fuisse, vel antelucanam
Vesperna. cœnâ fecisse, crimini dabatur. Idq; erat dissoluti & bel-
 lionis: siquidē post forēsia negocia transacta, apud pri-
 scos fiebat prandium: cœnas verò, quòd nocte plerunq;
 fierent, vespernas dixere. Sed tamen prandiū leue & mo-
 dicum, cœna autē fuit copiosior: tamen si Aristoteles lar-
 gē prandendū, & parcē cœnandum putarit. Et licet Ro-
 manorum antiquissimos noctu cœnasse nonnulli opinati
 fuerint, cōstat tamen post multas ætates vsū inualuisse,
Persa. vt post meridianis horis vescerentur. Persis quoque
 in meridie semel tantum vesci consuetudo fuit: qui e-
 rat Aethiopum mos, vt vnico cibo contenti essent dieb;
 singulis, vt alerent corpus, non sagnarēt: tamen si abusi
 postea Persis inualuerit, vt à mane ad vesperā quicquid
 est temporis, vnico prandio concluderent. Fertur Ale-
 xander Macedo appetente nocte cœnasse, & primo dilu-
 culo prandio accubuisse, plerunq; ad multam noctē cœ-
 nam protraxisse. Galba ante lucem vescebatur, Cicero
 ante occasum solis perrare discubuit. Præ caeteris verò
 Tarentini vsurparunt, matutinis se poculis ingurgitare,
 adeo vt temulenti in forum conueniant. Indi horā pran-
 dij aut cœnæ non nouerunt, sed vt cuique libitum, co-
 mēsebantur: qui etiam Persarum & Numidarum mos,
 vt quacunq; hora vescerentur. Diogenes quoq; nullā
 temporis horam prandio definiuit, Seniorib;que velut
 ætate venerabilibus, aut his qui prudentia & autoritate
 anteirent, primi discubitus, & honoratior locus dari, ip-
 sique sublata mensa primi assurgere consueant. Erat
 autem Romanis locus honoratior qui summus in mensa
 fuit: nonnulli in medio discubuisse, honoratius putarunt.
Graci. In imo verò conuiuij dominus cœnabat. Apud Græcos
 non modò loci dignitate viros fama præcellentes in cō-
 cilio vel mensa, sed poculis maioribus, & carne opimio-
 re honestabant. Indis, vt cuique in mētem venit, in qua-
 cunq; parte lecti discumbere licet: non enim honorum
 personæ: ve ratio in mensa habetur. Apud Persas magna
 ratio mensæ, præsertim regiæ fuit, in qua præter matrē,
 & regis coniugem, nemini interessē permittitur, tamen
Aegyptij. si matronas quandoque adhibitas legamus. Ægyptiis
 autem si quis ad cœnam regis non vocatus accederet,

capitis luit pœnâ. Post epulas verò, eruditas confabula-
 tiones, deinde fides & tibias, ac symphonias & cantus, il-
 lorum qui maiorum laudes carmine decābant, adhibe-
 re antiqui moris erat. Abydeni in hospitali mensa & festi-
 sissis epulis postquam opiparē epulati fuerant, infantes
 admittunt garrulos & festiuos, vt his obstrepentib; gar-
 rientib;que, conuiuæ alacriores fiant. Romani etiam
 moriones, vt oris deformitate & stultitia oblectarent:
 nonnunquā petulantes & improbos scarras, qui lasciuia
 licentia, & impudentissimis iocis, derisui essent. Neque
 omittendum, quod de Sybaritis proditum est, apud quos
 omnium libidinum illecebræ fuere, vt ad festum conuiu-
 ium & solenne epulum non psaltrias modò & histrio-
 nes, sed equos composito saltatu ad symphonie cantum
 psallentes introducant. Apud Galatas & Celtas ad mē-
 sam, postquam vino incaluerant, ex prouocatione dimi-
 catur ad vulnera: sicut apud Samnites inter epulas erat
 mos digladiari: quod mox Campani odio in Samnites
 detractis armis vendicarunt, vt pro cœnarum magnificē-
 tia, paria pugnantium destinarent. Idem factum memo-
 ratur ab Indis, qui quum post epulas aureos crateres circ-
 cuntulissent, strenuitatis & fortium factorum periculum
 facerent. Octavius verò postquam fuerat discubiturum,
 picturas inuersas conuiujs venditabat, vt aut expleret
 desiderium, aut frustraretur, nonnunquam histriones, aut
 aretalogos admittebat, Vespasianus dicacitati super cœ-
 nam & iocis scurrilibus vsque ad ineptias vacabat. Ti-
 berius ex lectione quotidiana quæstiones frequenti cō-
 uuiuo proponebat. Nero Cæsar citharcedos aduocabat
 primi nominis. Cato Uticensis à cœna deambulabat,
 Pomponius Atticus libellos lectitabat. Quod Alexander
 Seuerus fecit, vt in mensa familiaris sæpe librum legeret:
 solitus vel legentes audire, vel alijs legentibus vesci.
 Hadrianus comædias, lectores & poëtas admittebat. He-
 liogabalus fortes conuiuales post cœnam proponebat,
 vt alius haberet decem camelos, alius muscas, vel auri li-
 bras, aut decem qua, vrsos, glires & lactucas decem.
 Sylla quanuis ferox & impotens, in comestationibus
 comis erat & facilis. Fertur quoque idem Seuerus
 Alexander, post epulas catulos cum porcellis & per-
 Post epu-
 lius.
 Abydeni.
 Moriones.
 Romani.
 Sybarita.
 Galata.
 Celta.
 Samnites.
 Indi.
 Octavius.
 Vespasianus.
 Tiberius.
 Nero.
 Cato Uticē-
 sis.
 Pomp.
 Atticus.
 Alex.
 Seuerus.
 Hadrianus.
 Heliogaba-
 lus.
 Sylla.
 Seuerus.
 Alex.

Cleomenes Graci. dices ad pugnam sæpe committere: & Cleomenes, sublati mensis, vinum crateris circumferre. A Græcis verò ænigma & gryphos post cõiuualia lusus proponebatur, cuius captiones soluenti præmium carnis portio, nõ soluenti pœna erat vt salsum hauriret poculum. Parthis admittere concubinas post epulas, non improbat: vxores autem domi abditas, in virorum conspectum non adducunt. Babylonis autem in conuiuio a principio, sceminarum modestus est habitus: paulatim deinde pudore prophanato, summa velameta exuunt: & post epulas vltimis amiculis reuelatis, pudibunda ostendunt, in omnemque licentiam iocorũ & lasciuiarum, pudorem abiciunt. Fuitq; veteri more seruatum, quod bibente aliquo ex conuiuio, mensam tolli non sinerent: namq; auspicii mali & detestabilis putabatur. Quod si inter cœnandum ferculum a mensa reuocatum foret, nisi cœna continuaretur, nisi que appositis epulis valescerentur, inter dira fuisse, Quinetiam per menses desolare, aut plapsum cibum è manu non reddi, ominosum erat: tametsi quorundam opinio fuerit, quæ è mensa decidunt in communi conuictu, nec tollere, nec gustare, illa heroum esse opinati. Quodque apud honoratos & doctos viros, nunquam ferè sine lectione cœna fuit. Et quum conuictus frequens in cœnam & prandium diuisus foret, pleriq; tanto temperamento & tenui conuictu fuere, vt sola cœna contenti, nunquam ante Solis occasum, & nisi post decimam accubarent: inter quos memoratur Asinius Pollio, qui quum esset tota die negociosus, ita post decimam animum relaxauit, vt nec legendis minimis literulis vacaret. Quidam noctu, alij media die, negociis pansom fecerunt. Nonnulli autem tanta ingluuie, & ventre tam voraci fuere, vt velut impuri helluones effusas perpotationes, & exquisita obsonia quadrifariam diuiderent, in ientacula, prandia, cœnas, & comestationes, semper instructis paratq; mensis tanto apparatu, donec vino madidi & crapula distenti fierent. Quod quidem obscuris scæuitibus moribus, a nonnullis pessimo exemplo factitatum est. Antea verò non licuit, ne ingentia animi bona ingluuie corporis scædarent. Apud Siculos autem vsus erat bis in die epulis saginari, & saturum fieri, quibus templum Sa-

Auspicia et omnia in conuiuio.

Lectio in cœna. Temperantia exempla.

Ingluuias.

Siculis.

zuritati dicatum erat: quare Sicula mensa, & Syracusana delicia: tanquam lautissimæ in prouerbum venere, sicut apud Græcos Pharsali & Bœotij voracissimi habitus: Quare ab Atheniensibus fatui, rudes & pingues dicti sunt, propter & ἀφαισσι: quippe quum a conuiuio crudi discederent, distenti rursus se ingurgitabant. Quod & Plato improbauit, & Romani duxere nefas, vt bis in die saturum fieri, vecordis esse ducerent. Hoc quoq; apud conuiuia seruatum legimus, vt in familiari conuiuio, aut epulis lautioribus aliquem attractum, aut pulla in veste discumbere, ducerent nefas: nam depulso languore animi, non in tristitia conuiuio interesse decet, propterea Vatinio, quod in epulo Q. Arij atra in veste accubuerat, a Cicerone obiectum, & crimini datum est: quippe bellos conuiuas, & conuictores faciles, in cãdida, non pulla veste accumbere decet, tametsi cœnatoria & tricliniaria conuiuio dari, antiqui moris fuerit. Ferturq; Hadrianus Cæsar semper aut toga summissa, aut pallio tectus, accubuisse. Et Saloninus imperator, milites epulari cũ sagis iussisse, hyeme grauibus, æstate tenuibus. Quo tempore seruatum est, vt milites cum imperatore cincti discumberent. Tum frequens hæc fuit observatio, quod si quis ad cœnam benignè inuitatus iret, alios pari affectu aut sanguine coniunctos eidem aduocare epulis non vetabatur, veluti comites secum & vmbas duceret. Sua autem sponte conuiuio aliis parato, se intrmittere non decebat. Si qui verò non accersiti & ἀνόματοι irent, in imam lecti spondam deduci iubebant. Tum si forsitan minus tēpestiuè, neque ad horam constitutam, cõuina accederet, illum nisi triclinio circuito, admitti non sinebāt: & tunc epulari iussus, discumberebat. Reges tamen Spartanorum serò prodeuntes, cœnæ parte multantur: quippe ad cœnam non euntibus binæ chænicæ farinæ, & vini singule cotylæ mittuntur, dupla verò præsentibus. Ideo ephori Agidi regi Lacedæmoniorum, quum ad Phiditia non accederet, cœnæ partem petenti abnegarunt. Tum si quando inter epulas incendium quisquam nominaret, ne quid ea res diri portenderet, aquam sub mensam inspergebāt: a quibus obseruatum est, vt aliquo ex conuiuiarum numero è triclinio prodeunte, verri solum nullo modo si-

Saturitatis templum. Sicula mensa.

Syracusana delicia. Pharsali. Bœotij.

Pulla veste conuiuio interesse non decebat.

Cœnatoria et tricliniaria conuiuio data.

Hadrianus. Saloninus. Vmbas ad ducere ad conuiuio.

Leges aliquot conuiuiales.

nerent, hoc infandum omen, & perniciosum portentum augurati. Si tamen ad lumina cœnarent, aut illa in trichinio essent, veteris instituti fuit, vt lychno non extinguerent, sed illud sua sponte emori sinerent. Quôdque mensam prisci nunquam vacuam tolli iubebant, semperque prandij partes superesse voluere: siue antiqui victus parsimoniam, siue morem, quo aliquid reliquiarum in mensa superesse, felix omen erat, veteri instituto adnotantes. Legimus tamen, cœna peracta, reliquias & semel obsonia ministris astantibus diuidi & circumferri, anti-qui moris & exempli fuisse.

Quæ ipse dictu admirabilia de umbrarum figuris noctibus ferè singulis Roma expertus fui.

CAPVT XXIII.

NOta & vulgata res est, ædes quasdam Romæ, quas ego incolui, euidentissimis ostentis ita infames, vt nemo illas incolere ausus fuerit, quin assiduis umbrarum illusionibus, & tetrīs imaginibus, noctibus ferè singulis inquietetur: in quibus præter nocturnos tumultus, quos medio ferè noctis silentio audiebamus, & horrendos fremitus cum eiulatu, striduloque vocis sono, quibus lachrymari & tremere videbatur, speciem hominis squallida facie, vultu minaci, nigro corpore, & aspectu formidabili, nomen suum exprimentem, & opem implorantem, cernebamus. Sed ne quis hoc fabulosum aut commentitium putet, autor est Nicolaus Tuba, vir multæ & expertæ fidei, qui quum rei explorandæ gratia, cum nonnullis doctis iuuenibus prima facie ad nos aduentassent, cupido incessit animo, hæc quæ à me promebantur, vero testimonio experiri, & an vera essent intueri. Et ne quid in expertum relinquerent, noctem peruigilem egere mecum, vt rem notam exploratamque haberent, neque eos opinio fefellit: nam quum accensis luminibus peruigiles starent, haud procul species hæc dira terribilique facie, & vultu tetro representata est, quam ipsi tumultuari, & diris nos vocibus agitare videbant: cumque omnia clamore & tumultu streperent, post multa oculorum ludi-

bria, tantum formidinis pauorisque intulit, vt terribi & trepidi vix mente incolumi satis constarent. Et cum totæ aedes gemitu funesto miserentur, singulisque cubiculis pestis illa importuna obuersaretur, dum propius accederemus, illam retro cedere, & querula voce lumen effugere cernebamus. Demum cum multum diuque tumultuata fuisset, haud multo post vbi multum noctis processit, visio omnis illa dilapsa est. Sed præ cæteris quæ ibi expertus sum, non omittam miraculum ingens, quod mihi planè vigilanti maiore aliquanto trepidatione haud multo post obuénit: nam cum tenebris obortis, cubiculi fores obserassem firma sera, iaceremque in lectulo, nulla adhuc quiete composita, lumine accenso, horribilem illam speciem foris iam tumultuari, & cubiculi forem manibus pulsare sentiebam. Nec multo post, simulacrum illud, opertis aditibusque foribus (vix credibile dictu) per commissuras & rimas in cubiculum se intromisit: quod sub lectulo meo iacens, cum Marcus alūnus & cliens meus, vtpote qui è conspectu cubabat, terra & dira facie aspiceret, pauore subito consternatus, iuctu & gemitu omnia opplebat, ipsamque intromissam non sine formidine clamabat. Idque cum mihi qui clausum cubiculi ostium aspicerem, vix credibile videretur, interim dirum illud simulacrum quod sub lectulo iacebat meo, manum & brachium protendere, lumenque quod iuxta aderat, extinguere vidimus: quo extincto, libellos meos, & quicquid rerum erat, querula voce miscere, ac omnia euertere non destitit. Mox cum ad tumultum exciti socij eò se contulissent, lumenque intromissuri obuersarentur vestibulo, interim ipsam opertum cubiculi ostium manu aperire, & foras effugere vidimus. Erat enim ipsius species, vt plane perspeximus, simulacro hominis nigerrimo non ab similibus. Illud utique mirum fuerit, dignumque memoratu, figuram illam, dum nobiscum sic luctaretur, quum fores cubiculi reserasset, ab his qui lumen intromisere, minimè conspectam: sed quum primum cubiculi fores exiit, elapsam ex oculis, illico discessisse, & in auras euanuisse,

Qui cultus domorum quondam fuerit, & quare maiorum imagines in postibus, & arma in atris & vestibulis haberent, & quid de exteris.

CAPVT XXIII.

Vestibula domorum.

Salutandi mos apud veteres.

Imperatorum salutari.
Ostiaij serui.
Sportula clientibus salutanti-
bus data.
Vocatores.

Quibus pristini decoris memoria relicta fuit, hoc etiam literis adnotasse accepimus, amplas domos in primis gressibus vestibula habuisse, quæ spatia licet pars ædium forent, tamen illa pro ædibus fuisse nemo ignoravit. Erat enim locus vacuus, per quæ de via ad fores patebat aditus, in quo præstolari qui salutatum venerant, aut si cõuento opus foret, tempus operiri solebant, quod quidæ prima aut altera diei hora esse cõsuevit. Fuit enim apud maiores non modica laus illis qui ex claris familiis erant, quàm plurimos clietes, non modò cateruas rogatorum, sed & tenuiores amicos habere, à quibus obseruarentur quotidie & colerentur, cumq; his ad forum deducerentur frequenti comitatu: nanque maximi decoris erat, amplos viros illustresque etiam ab infima plebe quotidie salutari, appeti, deduci, reduci & consuli, eisq; decedi & assurgi. Fiebat enim salutatio more prisco dextram iungendo dextræ: quippe cum referat Varro, omnem antiquorũ honorem, dextrarum constitisse virtute, nonnunquam osculo, plerunque assurgendo, caputq; denudando, quod apud nostrates frequetè in vsu est: mansitq; obseruatum, vt salutates imperatorem, antequam admitterentur, interiores aulici scrutarentur, sinumq; prætentarent, ne quis cum telo esset. Nonnunquam vt valentissimi serui catenis religati, pro ostio aditũ custodirent, ne non vocati admitterentur. Laudatũque Vespasianus, M. Antoninus & Alexander Seuerus imperatores, quod salutarentur patete cubiculo, ministris admisionalibus remotis. Apud Parthos verò regem adire vel salutare sine munere, nulli licitum erat. Quibus clientibus ab his quos sequebantur, frequens sportula dabatur, quæ prius centum quadrantes fuit: deinde rectam dari institutum, quare vocatores principis dicti, qui ad cœnam conuiuas admittebant: quorum nonnulli mercede accepta, aliquos subdititios principum sæpe cœnis aduocarunt. Quam Nero ad sportulas reuocauit, qui etiam plebi cõgiarium

quadragenos nummos viritim dedit. Siquidem imperatoris munus, quod populo dabatur, cõgiarium dictũ est: quod verò militibus, donatiuũ. Mox Domitianus sportulas ad cœnas reduxit: in qua freques obsonium, panis, oleum & porcina caro dari solita, absq; vino. Diuus verò Iulius ad cõciliandum populi fauorem, frumetum viritim dedit ternos modios, & totidem olei libras, trecentos quoque nummos singulis, & centenos pro mora. Augustus Octavius frumentum plebi gratuitum & menstruum, Nero quadragenos nummos viritim congiarium largitus fuit. Caius verò Cæsar trecentos sestertios, & forensia viris & pueris ac fœminis fascias purpuræ & conchylij, nonnunquam pro sportulis panaria cum obsonio. Domitianus etiam cõgiarium nummorum CCC. senatui, & equestri ordini panaria, plebi verò sportellas cum obsonio. Cato iunior nouo more tribuit sportulas: Græcis ex tritico, raphano, blito & apio: Romanis autè vini amphoras, carnes porcinas, ficus, & lignorum fascies. Quauis apud antiquissimos sextarij lactis darẽtur, vini nunquam, nisi quod à Cornelio Cethego in consulatu mutuum rutatum populo datũ est. Ancus verò Martius rex, falis modia sex millia congiarium populo erogasse fertur, ex quo tantum quisq; ferebat, quantum in singulorum capita descriptum erat, ab vndecimo ætatis anno. Augustus etiam tricenos & quadragenos, nonnunquam singulis quinquagenos & ducentenos nummos largitus fuit: ac ne minores quidem pueros præterit, sicut Traianus infantes quoque ad sportulas admisit. Tiberius trecentenos viritim dedit, & prandium mille mensis. Galba dedit populo congiarium, & epulum senatui & equestri ordini, ac præter epulas forensia viris, fœminis ac pueris fascias purpuræ & conchylij, quibus veteres pro caligis utebantur. Et mox Nero, Domitianus, Hadrianus & reliqui Cæsares munera populo sæpe largiti sunt. Sed Hadrianus nouo more aromata, balsama & crocum: nonnunquam duplex congiarium, ternis per singulos aureis diuisis. Commodus singulis denarios septingenos vicenos quinos. Aurelianus verò ad Parthicum proditurus bellum, quum bilibres coronas singulis promississet, & aureas populũ expectaret, siligineas dedit nouo genere pa-

Cõgiariũ.
Donatiuum.
Congiaria diuersa à diuersis imperatoribus populo data.

Duplex congiariũ.

nis, quo deinceps vsi fuere: qui tamen populo vniuerso panem, oleum & suillam carnem postea diuisit, vinumq; dare statuerat, nisi morte præuentus fuisset. Fuitque obseruatum, vt principes assumpto imperio, ad conciliandum fauorem, congiarium darent populo, quod annum plerūque homines clarissimi, & summis honoribus functi, pro officio & clientela velut stipendium capiebant. Erant ergo hi quos isti sectabantur, illorum patroni & defensores: suiq; officij ducebant, in fidem illos & clientelam habere, tutelæq; suæ ducere, & ope iuuare. Quintiam non foris tatum, sed intra domesticos Lares, libertos seruósque cõperimus, qui bis in die frequentes adeant: vt mane saluere, vesperi valere, domino aut patrono dicerent. Necnon populis & nationibus, ac bonis & fidelibus sociis, patronos publicè fuisse Romæ homines honestissimos summo loco natos, qui fortunarum propugnatores erant, & ciuitatum defensores non pœnitendi, quorū studio & fide singula negocia in senatu facesserēt, & promouerent: siquidem Syracusani in clientela Marcellorum fuere, Lacedæmonij in Claudiorum, Puteolani Brutorum, Neapolitani Liciniorum, Bononienses Antoniorum Allobroges patrono Fabio Sanga vsi sunt. Marius Herēniis, Cæsar quoque Græcorum patrocinio plerunque affuit. Plebs denique ipsa sub patriciorum equitumque Romanorum tutela per clientelas diuisa erat. Quod à Romulo à primis originibus institutum ferunt, vt plebeijs singulos patronos ex patribus legerēt, quorū consilio & autoritate niterētur. Præterq; vestibula fuere caua ædium, & peristylia, ad quæ quisq; suo iure non vocatus admittebatur. In foribus verò & atrijs domorū, ara, focus & Lar familiaris erant. Nanque focus erat ara deorum penatium, quem iostar numinis habebant: in quibus non deorum modò simulacra, quos singulis ædibus in larario colebant, sed imagines ac expressos vultus illorum qui familiæ decus fuere & ornamentum, ac principum & patronorum quos quisque colebat, habere assuerant. Quare L. Vitellius, Vitellij pater, Narcisci & Pallæis imagines inter lares coluisse fertur. Cereæ enim imagines in atrijs domorum singulis disponebantur armarijs, quas ita celebrabant colebantque, ac si illi quo-

Congiarium sumpto imperio.

Patroni. Clientes. Domesticorum salutationes.

Populorū & nationū patroni.

Plebs per clientelas diuisa.

Caua ædiū & peristylia.

In foribus & atrijs.

Cereæ imagines in armarijs.

rum vultus exprimebatur, viuerent. Quas festis diebus, & in summa gratulatione & lætitia, laureis sertis & floribus ornare, illorumque natales dies festa luce celebrare solebant. In luctu verò & gemitu familiæ tanquã conscij doloris essent, & tacita mœstitia funestaretur, deformare: tantòq; honore dignos putabant, vt illas cum singulis imaginum titulis, illorum præcipuè quorum dignitas maximæq; res gestæ fuere, in exequiali pōpa & apparatu funeris extra ædes producerent, & longa seriè velut familiæ decora representarent, illæque defunctorū exequias. & vnà funus comitarētur. Ita tradito more, vt domino aut aliquo ex familia vita functo, illius imago tam circa limina domus, quàm pro foribus locaretur, vt defuncti desiderium representata illa species leniret, posteròque ad præclara facinora domi forisq; obeunda inuitaret. In eisdem quoque atrijs & foribus, ac circa domorum limina, hostium spolia, quos quisque vicisset, quorūque victor extitisset, etiam enses & clypei, galeæque & currus, ac deuictarū nauium rostra, veluti auitæ gloriæ, & fortium factorum ornamenta affigi assueuerunt: que quanto vetustiora erant, tanto plus decoris & maiestatis habebant. Ideo nec vetustate consumpta reficiebantur, nec effracta refarciebatur. Hæc enim omnium ad se vertebant oculos, quò intuētium animos cogitatio subiret, vt pari ipsi exemplo ad magna facinora, magnasque res inuitarentur. Nec solum priuatas domos, sed porticus & deorum templa hostilibus spoliis tanquam trophæis exornare, vetusti moris erat: tãtisque exempli fuere, vt illa posteris non mediocri stimulatione fuerit, ne degeneres ipsi, nevé ignaui tam claros triumphos turpibus factis diuisisque scedarēt. Adeòq; hæc propria familiæ ornamenta sunt habita, vt quanuis alienatis ædibus, nouo domino spolia & imagines refigere non liceret. Hæcque status, quibus splendor & vetustas familiæ notabatur, amouere, est habitum nefas. Belgarum verò fuit mos barbaricus, cælorum hostium capita postibus tanquam spolia affigere: qui etiam Galatarum, qui vltra Rhenum incolunt, vsus traditur, vt spolia hostium sanguine perfusa, & trunca capita foribus affigant. Gelonorū hostium cutes, vt eæ omnibus spectaculo sint, ac fortium factorum

Imagines familie in exequialibus pompis educte.

Hostium spolia in atrijs.

Deorum templorum spoliis ornata.

Belgarum mos.

Galatarū.

Gelonorū.

*Aegyptio-
rum.**Pardalis
immunita-
ti signum.**Pindari
domui ab
Alexandro
parcitur.**Pinaco-
theca.**Atrea in-
augurata.**Senatus in
atriis co-
gatur.**Matresfa-
milias in
atriis.**Graeci.
Andron-
tis.**Gynæcei.
Parthorū
& Aethiopia.*

insigne documentum, & hostibus pertimescendum foret. In Aegypto autē in vestibulis domorum alas vulturum proponere, indicium nobilitatis & vetustatis familiae censebatur. Apud Phryges pardalis pro foribus affixa (Homero teste) signum immunitatis erat, ne hostium incursum pateret. Alexander verō captis Thebis, ut Pindari domui parceret, illā inscribi iussit. In eiusdem quoque atriis, pinacotheca non mediocri paratu disposita erat: in quibus tabulae pictae, caelatum argentum, stragula vestis, signa & ornamenta reponerentur. Sicut Graecis fuere cheli & cistae, phascoli & rhiscus, in quibus egregia suppellex, & muliebris mundus seruabatur. Quare atria plerunque inaugurata fuerunt: anque haud aliter in illis senatus cogi poterat, quam si inaugurata tepla fuissent. Non tamen omnes, sed solas palatinas aedes inaugurari seruatum est, ut habita in his senatus decreta, rata forent. Eas quidem aedes veluti augustissimas, vestibula regalia habere, cognitum est: atriaque potentiora, peristylia amplissima, & coelauia insigni pavimento: tricliniaque & ampla praetoria, ac cenationes mira caelatura & arte. Nonnunquam xystra, colles, nemora, hortos, piscinas, euripos, amnes, & aquarum ductus, porticusque pavimenta, cultu & laxitate conspicuas, sylvasque & ambulationes. Siquidem in his publica concilia & iudicia, arbitriaque & conuentus frequentes fieri consueverunt: inque earundem palatinarum aedium vestibulo, & pro foribus regiae, laurus semper & euuica ex quercu, praecipuum insigne clementiae Caesarum, affixae vissebantur. Quae quidem atria in primo aditu domus, & proxima ianuis extruebantur, in quibus matresfamilias degere, & lanam operam dare assueverunt: quod aliter à Graecis seruatum meminimus, quibus andronitis in primis aedibus erat, gynaeceum verō ubi mulieres operabantur, in conclauis & recessu intimo, praepudore & modestia locabantur. Ideo non extra, sed ab intus fores pulfabantur, ne imparatas offenderet: quod etiam à Parthis vsurpatur, ut gynaeconiti in secreto domus à viris semotam haberent: quippe quum non modò vxorum, sed pellicum pudicitiam ita suspectam habeant, ut nisi capite operto, & velato vehiculo, illas in publicum prodire sinant, nemini que propriè accedere liceat. Apud quos reges quoque

quoque in penetralibus regiae oclusi, sub specie matris delitescunt. Sed tamen triumphales domos hoc amplum habuisse ferunt, ut fores de via aperiantur, non intus, sicut de Publicolae familia proditum est. Praeter quae, potentiorum domos basilicas habere ante vestibulum, magno ornamento duxere, in quibus esset tribunal, tamquam plus inesset auctoritatis, quam iudicia publica ante aedes darentur: nonnunquam scholasticae exercitationes & declamationes in his fierent, quippe quum frequens ibi esset auditorij locus: licet basilicas foro coniunctas plerumque legamus, in quibus conuenirent negotiatores, & merces exponerent. Communis tamen thalami descriptio sic erat, ut primo poneretur loco septum, ubi ianua, mox aula, inde porticus peristylus soli exposita, postea prodromus, ultimo domus, & in posticis aedium hortus. Cenaculum verō supra aedes erat, scalis feretibus in publicum, nonnunquam in aedes versis. A principio verō urbis tam simplex vitae cultus, ut rudi cemento constructas domos, & scandulis robustis aut strameteis contextam urbem per annos quadringentos vsque ad Pyrrhi bellum legamus, qui modicus cultus Hispanis, Aquitanis & Lusitanis, atque Aegyptiis fuit, quibus in modicis diuersoriis degere, sepulchra verō magnificentissima extruere patrij moris erat. Non sic Agrigentini & Megareses: nam iuxta Platonis verbum, edificabant ut semper victuri, epulabatur ut morturi. Indi quoque in cultu corporis accuratissimi erant: in sepulchris verō extruendis, parci & modici. Gallis domicilia pluteis & eratibus intexere mos erat: Britannis & Suis, in tuguriis vnā cum armentis stabulari: Liguriis montanis, spelūcas & vastissimos specus incolere, aut cubilia modica & subobscura. Germani non coherentibus aedificiis habitant, sed suam quisque domum spatio circumdant. Medi diuersoria habent magnis secessibus circumdata, & nemoribus manu confitis. Alij lateritias facere domos, quas Euryalus & Hyperpius inuenere primi. Scythae & Nomades, quia fusi per agros sunt, carris quocumque fors tulit, pro tecto & iare vtuntur. Hyperboreis nemora, vel luci, ac sparsa tuguria domus sunt: nam praeraltas sylvas & rupes inuias incolunt. Dardani foueas sub fimo, & sordidas aedes habent. Phryges olim & Tro-

*Reges co-
clasi apud
Parthos.**Basilica
ante potē-
tiorum do-
mos.**Scholasti-
cae exerci-
tationes &
declama-
tiones.**Thalami
descriptio.
Cultus sim-
plex à prin-
cipio urbis.**Platonis
dictum.**Indi.**Galli.**Britanni.**Suis.**Ligures.**Germani.**Medi.**Laeritias
domus.**Nomades.**Hyperbo-
rei.**Dardani.**Phryges.*

Troglo-
ta. glodyta sub effosis tumulis, Balears in faxis concauis,
cuniculis ad corporis magnitudinē dimensis. Alij ex vl-
ua palustri latibula intexerunt. Mardorum gens specus
infodiūt montibus, in quos se, coniuges, & liberos rece-
ptant. Æthiopes & Indorū magna pars subterraneas do-
mos habēt: Masiliēses ex paleis: in Meroe ex palma, Ca-
thromotitæ ex ligno. Indi quoq; Ægyptij & Britāni, ex
arūdīnib⁹. Ichthyophagi ex ostreis marinis, aut ex pisciū
olsibus tecta cōtignānt. Chelonophagi partim ex alga,
partim ex testitudinū testis, gēs circa Nasamones & Tro-
glodytas, & Chaldej profugi ex sale. Spitamæi ex ouorū
putaminibus & pēnis. Cōtrā verò Arabes & Sabæi: nam
limina, postes, cellas, fulcimēta, parietes & domorū tecta
habēt augustissima, ex ebore, auro & argēto, atque sum-
ptuoso lapide & smaragdo, luxu ingenti, laquearia verò
citro & ebore extructa, qualem Alcinoi domū Homerus
tradit, auro, argēto, electro atq; ebore fulgentem. Persæ
quoq; magnas gazas, & quicquid est auri, in domibus pon-
nunt. Regum Indorū regia argenteis imaginibus tota dis-
tinguitur, eamq; ex auro vites percurrunt, fultæ aureis
columnis. Fuitq; institutum Lycurgi apud Spartanos, vt
domorū culmina securi, ianuas verò serra discindāt, ne
quis insignius altero ædificaret. Quare Agesilai domus
ab inopi & priuata haud dissimilis fuit, sicut Pōpeij do-
mus vsque ad tertium triūphum. Athenienses quum an-
tea specus & abditos saltus incolerent, primi lateritias
ædes calce & cæmentis cōstruxere. Postea verò in tan-
tum magnitudinis vrbs ædificia processere, vt tota ædi-
ficiis exurgens, in quatuor aut quinque cōtignationes,
& multa tabulata tecta excitarēt, maximāq; domos ma-
ximis domibus imponderent, vt orator Aristides professus
fuit, ita vt Augusto Cæsari, ne vrbs ruinis laboraret ma-
gna mole ædificiorum, ne quis supra septuaginta pedes
sublimis ædificaret, inhibere necesse fuerit, licet ipse
modicas eges incoleret, & toto modicē instrato cubaret.
Quod & Nero Cæsar post incensam vrbs, dimēsis vi-
corum ordinibus & viarum spatiis, statuit, ne vltra præ-
scriptū ædificia tollerentur. Quare Æmylius Porcina à
L. Cassio accusatus, & pœna multatus fuit, quod villi-
nimis sublimem ædificasset. Prodūntque Tyrios ad e-

Tyrij.

ditas maximis contignationibus domos aliquando stru-
xisse, vt parum abfuerit quin tota terræ motu corrucit.
Sed quæ sint instrumenta domus, quæ relicta domo in-
structa ad nouum dominū transeant, sæpe quæsitum est:
& præter imagines & affixa spolia, ista etiam Paulus iu-
reconsultus de instructo fundo adnotauit: Specularia,
pegmata, canales, harpagones, hamos, cetonas, siphones,
scalas, perticas, spongiāsq; quibus instrumentis domus
cōtra vim ignis ad incertos casus defenditur, squalor ab-
luitur, & immūditæ purgantur. Dixere autem cetonas,
ex villis grossioribus sagula intexa vilioribus pannis,
quibus domorū tecta, tabulata aut lignæ machinæ mili-
tares, aduersus incendia, si ignis maior vis ingruat, mu-
niuntur. Siphones verò, fistulas follibus iunctas, seu ma-
chinas hydraulicas, quibus agitatiss, ad superiora ædium
exhauriūt aquam, qui etiā organa pneumatica dicti. Har-
pagones ferreas manus, seu asseres ferro vnco præfixos,
quò igni furenti obuiā irent, quos ab Anacharise Scytha
inuētos nonnulli volūt. Pegmata verò cōpactam machi-
nam ex ære, marmore vel ligno, tum ornatus, tum cōmo-
di causa, instar illorū quæ in pōpæ apparatu producun-
tur, quibus etiā intra ædes vti assuerāt. Addit Paulus ho-
rologium æreum domi non affixum, & prothyrum, relicta
domo instructa ad dominū transire. Est autē prothyrum
instar vestibuli, plerunque opertum, quod ante ædes &
ostium fit: quod non esse vestibulum meritò nonnulli pu-
tant, sed ligneam structuram in isto vestibulo ante fores:
quæ obstante quasi repagulo, apertis ianuis, quæ intus
sunt, non apparēt. Sumpsitq; nomen à πρὸ quod ante si-
gnificat, θύρα autē ianuam. Vnde hypothyra valuarū il-
la hians cavitatis dicta. Censuitq; Pomponius iurecōsul-
tus ex autoritate Labeonis, prothya eiusmodi si pro-
ædibus sint affixa, ædium partem esse, tamen si facilè tran-
sire possint & reponi: sicut ligneā structuram, quæ estate tol-
li, hyeme reponi solet, ædium esse Labeo putauit, quo-
niam perpetua causa parata forent: itaque alienata do-
mo, prothya eiusmodi vnā cum domo ad emptorē tran-
sire voluit. Verba verò Pomponij iureconsulti de ver-
borum significatione, hæc sunt: Idem Labeo ait, Pro-
thyrum quod in ædibus fieri solet, ædium est.

Instrumenta
domus.Vlpianus
in l. que-
situm. s.
acetum. ff.

Centones.

Siphones.

Harpago-
nes.

Pegmata.

Prothyrum.

Hypothy-
ra.

In extis inspicendis quæ prospera quæ ve dira sint, & quæ boni, quæ ve mali pronuncia.

CAPVT XXV.

Qui augurum disciplinam obseruarunt, quique illorum præscita perferuntati sunt in sibus extisq; inspicendis, inter ea quæ dira aut secunda essent, multum interfuisse voluit: licet alij alio modo illa interpretari, & eorum euenta prædicere soleant. Et tamen in extis contineri cor, cerebrum, pulmonem, stomachum, lienem, hepar, seu iecur, communi opinione receptum fuit, quas Græci *πεψάς* dicunt, incredibili fabrica coniuncta, quorum ex habitu & colore, salubritatis & pestilentia signa ostenduntur: tamen nullum discrimen vehementius fuit, quàm si caput iocinoris, vel ipsum iecur in extis defuisset, quod caput extorū dicitur, tunc omen exitij malorumq; fuisse, funestumque & magni terroris, nisi in solitudine & metu, quia curas tunc perimere putarunt. Cùmq; hepar ex non puro sanguine sit, quia sanguis purus cogitur circa cor: tamen in hepate sedē vaticinij esse, & prælagium futurorum, periti haruspices opinati sunt. Quo mense Claudius Cæsar veneno interceptus fuit, sacrificanti iocinoris caput defuisse constat, quod & Cæio principi euenisse memorat: quæ exta pestifera dicta fuerunt. Si verò in iecore extremū quod fibra dicitur, ita locaretur, vt ab ima fibra iocinera intrinsecus replicata esset, aut si geminum iecur foret, per hæc læta & magna portendi, argumentaq; felicitatis esse nemo dubitauit. Autum iecoris caput aut duplicatum, nimis lætū auspiciū facere, sicut exta duplicata magnas facere accessiones, prolationemq; finium & triūphum portendi voluerunt. Et tamen circa Brilectum & Thermen in Thracia, & in Chersoneso iuxta Propōtidem tradat Plinius bina iocinora lepōribus inesse, & si aliò transferantur, alterū interire: tamen id non esse prodigium, omnium opinione receptum est. Syllæ immolati iecur extrema sui parte speciem laureæ coronæ præ se tulit, mirabili ostento felicitatis futuræ. Si verò liuidum esset aut vitiosum, vel si in coquendo distabuit, aut sanies purulenta efflueret, caputve fibrarū pustulas haberet, piaculare esse, & magna si-

Capite iocinoris non inuento in ser exta.

Sedes vaticinij in hepate.

Extia pestifera.

Omen felicitatis ex inspectio iocinore.

In felicitatis.

cere infortunia, constans opinio fuit. Idcirco denuò agebatur victimæ, donec iterum cæsis hostiis litatū foret. Ex corde quoque, vnde sanguinis origo manat, licet à principio auspicia sumere minimè solerent, posteaquam in extis corda rimari cœperunt, quo tempore Pyrrhus post multiplices clades Italia pulsus fuit, hoc obseruauit haruspices, vt si cor filis iaceret, neq; palpitaret, aut in extis defuisset, calamitates portedi & magnas fortunæ minas crederent. Diuo Cæsari, dum rerū potiretur, immolanti cor defuisse dicitur, tristissimo euentu. Nanq; haud multo post cōspiratione coniunctissimorum cæsus occubuit. Quod de Pertinace proditum est, vt qua die morte sublatus fuit, sacrificanti non modò cor victimæ, sed hepar deesset. Si autē in summo corde pinguedo foret, aut solito maius, raptumve ab aquila aut a uibus fuisset, nimium propitios deos ostēderunt. Dum Hermocrates diis sacra faceret, raptum cor victimæ, & à coruo elatum in sublime, felix auspiciū fecit, quo Cardiam urbem ad Corinthū auspiciatissimè cōdidit. Sicut auo Galbæ, fulgur procurati, cūm aquila exta rapuisset, & in sublimem quercum detulisset, imperium portēdit. Fuitq; animaduersum, cor quibus prægrande esset, pauidos facere: quibus exiguū, a spectu formidabili, & audaces: quare Hermogenis summi rhetoris, & qui præcociissimi ingenij fuit, mortui dissecto corpore, hispidū cor inuentum est. Tacti tradatur apud eruditos, eos qui heberi essent sensu, corde duro & spisso: qui verò ingenio valeret, molli fuisset: id quod Plinius de Aristomene Messenio, & alij de Lysandro, cuius defuncti cor pilosum inuētum esset, meminere. Fel quoque in extis augurium facere proditum est, quod sub hepate augusto ore, & fundo ampliore apparet, vt purum illud clarumque reddat. Si tamen geminum reperitur, licet prodigium sit, tamen magnæ spei fortunam portendit. Quo enim tempore Augustus apud Actiam profligato Antonio victor fuit, eo ipso victoriæ die, geminum fel in extis inuenisse traditur. Arato quoque sacrificanti, cūm geminum fel haruspex inspexisset, quæ capitali odio disiderent, mox syncera fide conciliari, societatisq; & fœdera iūgi prædixit, quod verissimo euentu postea consequutum est. Fuitque disci-

Ex corde.

Cordu prægrādū vel exigui iudicium.

Hermogenis et Aristomenis corda hispidā.

Ex felle.

*Fel Ne-
prano di-
catum.*

plina augurali traditum, vt fel Neptuno perpetuò dictum sit, velut humoris auri. Quod si in extis prægræde fel inueniretur, prodigij loco est habitum. Sed quauis prodigiosum, magna semper & felicia portendit: fert tamen Aristoteles in Naxo prægrande fel pecoribus nasci: circa Chalcidem Eubææ, & in Ponto, pecori nullo esse: ceruo quoque & damæ, equo, mulo & asino, camelo atq; apro, vsque defuisse. Sicut perdices in Paphlagonia bina corda habere, & in Bisaltia lepores bina iecora. Et in agro Cretensi pecora circa Gnoson splenem habere tradunt, circa Cortynam non habere. Vel quod idè tradit in Seripho insula, & in Acantho Macedonia & apud Cyrenem ranas non coaxare. Et in Emathia Macedonia fues vnumgulos nasci: atque in Cappadocia mulas sæctus parere, & in Eleo agro mulos non educi, neq; propterea ominosum aut prodigiū videri. Pulmo verò sub corde est, spirandi officinæ incisus & geminus, tempus dirimere, & diem differre traditur. Si verò simplex esset & solidus, continuare tēporum curricula, nullasq; cunctationes & moras afferre opinati sunt. Si verò pulmonis fibra lateret, aut cum corde & iecore coniunctus foret, vel si paruo distinguitur interuallo, miseros casus portendere voluerunt. Lien aduersus iecur, sinistra in parte est: siquidem ventriculo annectitur in intestino, vt iecur purum reddat. Quod si in dextram vergeret, ferale auspiciū, & prædicere quæ magno malo luuntur, haud dubium esse: qui tamen abundans, homines decolores facit. Quare in terra Caria Caunios, quod sub graui cælo degunt, mirum in modum lienosos dicūt esse. Vnde verbum Stratonici citharædi, illic ambulare mortuos, quod omnes mirificè pallere facie tabifica. In fordiciidiis sacris, quibus hostias quæ vterum ferunt, immolare præcipitur, si fœtus biceps aut mancus in vtero esset, vel interaneis exulceratis appareret, exta eiusmodi imminentiū malorum nuncia esse, creditum est. Dracones in extis apparuisse, latum fecere auspiciū, contra Græcho sacrificanti, ad exta irrepisse adeso iocinere, necem futuram & imminens fatum portenderunt, quæ mox subsequuta sunt. Exta quoque de sacrificantis, manu ab aquila fuisse rapta tam efficaci auspicio fuere, vt nullum

*Ex pul-
monē.*

Ex liq̄e.

*Fordicidia
sacra.*

*Dracones
in extu ap-
paruisse.
Extā ab
aquila rap-
ta.*

præsentius aut felici⁹ fuerit. Si tamè è manu decidissent, vel viscera cruore infecta essent aut liuida, nigrisque distincta maculis, vel si omentum & membrana viscera cōtinēs, hians foret, aut sanguine suffusa, indubiam necem & fatale exitium portenderunt: quale Crasso euenit, cum cōtra Parthos ducturus lustraret exercitum, documentum futuræ magnæ calamitatis. Præcisā verò hostiarū capitā suum sanguinè aut exta lambere, Pyrrho sacrificati obitum luctuosū & fœdos euentus designarūt. Iidem Cimoni formicarum cateruas sanguinem victimæ corripuisse, adnotarunt. Ferunt tamè diuinandi periti, sanguinem victimæ crassiorè & calidiorem, efficaciorē vim portendere: qui verò tenuior esset & frigidior, maiorem habere intelligentiam. Estque inter exempla, præcisum caput victimæ fluctu maris absorptum, atque exta non comparuisse, Callistratidi Lacedæmonio interitum vitæ attulisse. Subit tamen illa reputatio, veterib⁹ tradi monumētis gallinaceorū fibras maximè diis gratas videri, sicut talparum magi verissima dicunt, illisq; haud secus quàm solēni victima pulcherrime litari. Hæc enim sunt exta argutissima, in quib⁹ diuina mens in esse creditur. Fuissèq; Cypriorum inuentū ex suillis extis fieri diuinationem, quodque nisi ex sana victima, neque litari, nec futura prænosci poterant. Ea verò exta quæ nihil habent diuinationis, quæq; expianti non litant, tãquam sine nutu, nullòque a flatu diuino, muta dicuntur, quibus non esse litatum notabatur. Quæ autem multum felicitatis & fortunę pollicentur, regalia dicta sunt. Apud magos verò, talparū exta & ranarū euent⁹ fortunatos, nonnūquā magnos casus prædicere crediderūt. Cūmq; cætera viscera, detractis extis, postquā litatū erat, aræ imposita, igni darentur, ipsa tamè exta nunquā elixa, sed veru decocta apponebantur: sola tamen arietis exta aqua elixa sacris epulis apponuntur. Neptuno verò & fluctibus quā sacra faciunt, mare ingressuri, aliquando ipsam hostiā, non nunquā cruda exta in mare proiciunt, & vina infundunt. Illud vitq; non ab re fuerit meminisse, quod periti rerū literis adnotarunt, singulis visceribus hominum suā vim & affectus innatos fuisse: idcirco homines splene ridere selle irasci, iecore à mare, corde sapere & timere.

*Extā è ma-
nu lapsa.*

*Capita ho-
stiarū præ-
cisā suū sā-
guinè lā-
bentia.*

*Crassi aut
tenuis san-
guinis in
victimis in-
dicia.*

*Ex Gallina
ceorum fi-
bris.*

*Extalparū
Ex suillis
extis.*

*Sanam vi-
ctimā esse
oportebat.*

*Extā muta
Regalia.*

*Extā quæ
apponen-
tur in vici-
nis.*

*Neptuno
& fluctib⁹
sacrifican-
di ratio.
Sua qui-
busque vi-
sceribus vis*

Consualia, equitia, & ludi Apollinares, quando à Romanis fierent, quòve modo Diti sacra fiant, & quo tempore.

CAPVT XXVI.

Romulum vr̄bis conditorem, pace cum finitimis parta, Neptuno equestri solènes fecisse ludos, Consualiaque appellasse, in quibus Sabinas rapuit, auctores memorant. Fuit enim Consus consilij deus, cuius ara in circo maximo, vndique aggesta humo, abdita erat, quòd arcanum esse consilium putarunt, quam aram cum ludos celebrant, omnibus adire fas est, reliquo anni tēpore nō est licitum: in qua Romani sacrificiis igneis aliisque solennibus festos agere dies assuerant: quæ feriæ publicæ dictæ sunt, in quibus sacris victima erat mulus, quoniam id genus quadrupedum primùm vehiculo iunctum fuisse credunt, eò quòd Lunæ vehiculum traheret, equosq; & asinos coronis fertisq; exornare, & feriarum, neque illos labori admittere mos erat, quòd instituta navigatione, quum omnium generum merces nauibus aduehatur, nociū quodāmodo iumentis & remissio data sit: vel quòd equos primùm Neptunus domuerat, & equitandi artem inuenerat, quare Hippius dicebatur. Huic sextili mense die octauo post decimam, equestres ludos Romulum instituisse ferunt, quarto ab vr̄be condita anno, qua die raptas Sabinas volunt: tametsi mense Martio primùm Consualia instituta, eoque tempore raptas Sabinas nonnulli testati sint. Plerique diis Laribus, dum Romani ludos celebrant, Romulum Sabinas rapuisse dicunt. Erat ergo is ludus, vt equi & muli iuncti & soluti in circo maximo, magno spectantium studio currerent. Qui verò fuerit raptarum numerus inter auctores discrepat. quidam non vltra triginta fuisse tradunt, quæ curiis nomina dedere; nonnulli quingentas, plerique septem & viginti, vt Valerius Antias: alij sexcētas & tres supra octoginta. Præterque ludos Consuales; Marti quoque in Martio cāpo idem Romulus ludos instituit, quos ab equorum cursu, Equitia nuncupauit: qui, si quando alluione Tiberis inuadisset campum, in Cælio monte, vbi martialis campus erat, colebantur: sicut vi fluminis inundato circo maximo, extra portam Collinam ad adem Veneris Erycine Apollinares celebrarunt. Erant enim ludi Apollinares

Consualia. Consus, atque eius templum.

V: Elimina in Consualibus

Neptunus equorum dominator.

Consualia quando celebrata. Ludi forma in Consualibus. Sabinarum raptarum numerus.

Equitia.

Apollinares ludi.

ex prædicto Martianorum carminum, quibus Cannensis clades scripta fuit, bello Punico secundo victoriæ causâ instituti: Alij à Cornelio Sylla prætorē vr̄bis ex responso Martianorū fratrū, à quibus fata Romanorū præscripta erant, inuentos dicunt fuisse, in quibus decemviri Apollini boue aurata & duabus capris auratis, Latonæque boue aurata, sacra Græco ritu facere assuerāt, quos prætorē præfidente, populū laureatum spectasse, Apollini pro cuiusque copiis stipe data, Titus Liuius auctor est. Cūque antea incerto die fierent, Publius Licin⁹ Varus prætor vr̄bis legē tulit, vt dies ante tertium Nonas Quintiles his ludis status foret: isque in perpetuum sacer haberi cæptus est. In quorum celebritate, matronas spectata: pudicitia in propatulo epulari, omnique cæremoniæ genere festum diem agere produnt, puerosq; manibus amplexos psallere, & hymnos Apollini canere, sicut Dianæ virgines. Quæ quidem Equitia singulis annis duodecimo calendas Maias in circo maximo celebrantur, qui dies Cerealibus incurrebat, in quibus post equos, vulpes stipulis alligatæ, accensa flāma, cursitabant. Præterque aram Consii, quæ in circo fuit, ab accensa hominum semota, etiam ara Ditis & Proserpinæ in loco abdito in Martio campo ad Tarentum colebatur, locum denominatum, quòd ibi Tiberis ripas tereret, qui Rumon propterea dictus & Serra, ad quam rarus erat accessus hominum. Diis enim inferis aram non à terra sublimem, sed sub effossa humo statui decere putabant: ad quam ex præcepto Sibyllini carminis, altero & quinquagesimo anno ab vr̄be condita, sacra & ludos institutos memorant, ad eamque ter annis singulis accessum placandis manibus patere: videlicet postridie Vulcanalia, & ante sextum Idus Nouembris, & ante tertium Nonas Octobris: Apud Eleos verò Plutonis templū semel tantum patēsit, & quamuis patens, nulli introire licitum est. Sicyonij quoque semel annis singulis Eumenidum prope Alopum diem agunt, & sacrum faciunt. Cūque humanis capitibus prius Ditem placarent, postea ab Herule admoniti, hominum simulacra victimas dederunt. Obseruatumque fuit, vt sterilibus pecudibus & iuuenis, ac vino, melle, lacte & sanguine Diti sacra fiant:

Sup. lib. 3. c. 12. Apollinares quo die celebrati.

Equitia quando celebratur

Ara Ditis & Proserpine.

Deorum inferorū ara sub terra.

Sacra et ludi ad aram Ditis & proserpine.

Plutonis templum.

Eumenidū templum.

Quibus virginitatis Diti sacrificabatur, et qua cæremonia.

Quaquam Numę legibus inferis diis vina libare veretur, his verbis: Vino rogam ne respergito. Eas quidę aras, quę plerunq; geminę fuerunt & pares, dum sacra faciunt, sicut reliquas inferorū, nigris vitris aut ceruleis ornant, & cupresso. Cūmq; pecudes immolant, spirātem cruorem in effossam terram mittunt: vinūmq; lac & mel vnā infundūt, viscerāq; cęsę victimę ter circum aras ducūt igne, accenso hoc piaculari sacro inferos euocari arbitrati. Inualuitque mos, vt infernis diis facturi sacra, pares victimas eāsque sinistra immolent: & quum manes expiandi sunt, pocula libent, rogūmq; vino aut sepulchrū conuersa manu inspergant, in quibus litasse piaculum erat: nigrāsq; hostias immolent, vināque effundant, vasāque in ignem mittant, viscerāque igni apposita oleo inspergant, quippe Diti sacra exhibentes, cui omnia perdere proprium est: lignāq; sterilia ē sepulchris eruta atro igni apponāt: neque oriente luce, vt superis, sed noctu, vel meridie, aut decrescēte die, hostiam immolare conuenit, capite ita constituto, vt terram, non coelum spectet. Cūmq; in deorum sacris qui rē diuinā facit, corporis prius ablutione purgetur: inferis qui funebria exhibiturus est, omīssa ablutione, leui tantum spargitur rammo. Est tamen Fabij Seruiliani pontificis maximi disciplina traditum, vt atro die manibus parentare non liceret, ne infesti manes fierent: quia quū in his sacris Ianū & Iouē p̄fari necesse sit, quē atro die aduocare piaculare est, eo die solenni p̄catione vti, & inferis sacrū facere vetabatur. Hi tamen ludi ad Tarentū seculares dicti, qui non stato die, sed à prima origine, singulis cētum annis, ex p̄cepto Sibyllinorū carminum fiebāt, quorū autor Valerius Publicola fuit, qui primus cęsis atris bobus, Diti maribus, Proserpinę fœminis, trinoctio ludos ad Tarentum fecit. Proditur tamen decretum inter pontifices, vt si defuncto cadaueri iusta quispiam exhibere vult, & an humatum esset, in dubiū veniret, satis haberent, si quibusdam sacris p̄cationib; exhibitis, glebam absenti cadaueri, aut terram iniicerent, tēque iniecto puluere, à labe erroris cadauer, manēque expiatos ducerent: atq; si operto humo cadauere, os exceptū fuisset, donec purgetur, inhumatum videri. Est quoq; notatum, in eade

*Manes.**Manibus atro die parentare nefus.**Ludi seculares.**Cadaueribus inhumatis iusta exhibita.*

Libitinę ea quę humanis corporibus vsui sunt, Romanos veditare, qui nisi mense exacto & vesperi, ac Februario mense, mortuis dare inferias solebāt. Delphi verò apud aram Epithymię Veneris inanes euocabant, & defunctis parentabant: Gręci autem paucis à morte diebus feralia litabant defunctis obsequia: obseruatūmq; vt reliquo corpore combusto, plerunq; digitorum mēbrūmve aut crines seponerent, quibus tanquā cadaueri iusta persoluerent & parentarent. Exteris verò gentibus diuersa parentatio fuit. nanque apud Plataenses manibus perēptorum ciuium dabatur inferiæ, vt p̄cedente tibicine, vehicula multa lauro & myrto fusca, cum coronis sequatur, mox lactis, vini & olei libationes succedant: deinde purpuram indutus princeps, cuius ductu res gerūtur, exclusis seruis, maçtato ante pyram tauro, vbi Iouē & Mercurium adorasset, manes illorū qui pro patria ceciderāt, ad cœnam aduocet: postea cratere merum libans, se defunctorum manibus propinare asseueret: hoc modo illos velut claro p̄conio excitos, expiari opinati, Achillis verò manes in Sigæo nisi nudos & vnguentis delibutos circa sepulchrum decurrentes, nudos expiare compertū est. Apud Albanos, manibus defunctorum parentare, aut iusta persoluere, nulli permittitur, quòd defunctos humana ope putabant non egere. Effedones purgatum defuncti caput inaurant, illiq; quotannis hostias maçtant, & iusta persoluunt. Augilę, qui vltra Cyrenę sunt, nullos deos, p̄ter defunctorum manes, putabant: ab illis vbi tum vlis incubuere, per somnia responsa accipere opinati. Aegyptij dum manibus defunctorum parentant, post preces oppleti lachrymis, tumulum amplexantur & coronant: quibus mos erat, in insula quę Abatos dicitur, vt si quo mersum in flumine cadauer non apparet, centum annis illi funus facerent, & ita manes expiant. Delphi cum Pyrrhi tumulum nullo honore antea coluissent, postea cum didicissent illum contra Gallos pro Delphis adfuisse, Pyrrhi manibus in posterum parentarunt. Delij verò pueri & puellę, Hyperboreis virginibus vita functis, tonsis crinibus parentasse dicuntur, quos susus inuolutos, supra illarum monumentum puellę deponunt, pueri verò in sepulchris. Getarum lex

*Romani.**Delphi.**Gręci.**Exteri.**Albani.**Effedones.**Augilę.**Aegyptij.**Delphi.**Delij.**Getę.*

Parentatio ad Teres sepulchrum. Romani.

erat, manes viri defuncti non aliter nisi morte vtoris expiari. Ad Teres sepulchrum si qui parentant, aut immolant, hordei loco calculis vtuntur. Romani verò floribus ornare sepulchrum, & sacrificio atque epulo defunctis parentare solent, nonnunquam thure & mero supplicare sine tibicine, quibus in acie cæsis, fuit tam ara quàm annua parentatio constituta. Et tamen si mense Februario mortuis dare inferias consueissent, Decius tamen & Brutus, contra maiorum instituta, Decembri mense parentabant. Proditurque memoriæ Traianus imperator, in ea domo qua Alexander Macedo morte sublatus fuit, eius manibus parentasse, & sacrum fecisse. Maxima verò manium euocatio (Homeri testimonio) apud Auernum traditur fuisse, in quo cæsis victimis, & carmine effuso, manes defunctorum ab inferis per diras execrationes eliciunt: mox tenuissima effigie, & hominis simulacro sub noctem apparente, responso excepto super quo consulturi venerant, è conspectu imago in auras puncto temporis dilabitur. Notatùmque & illud, in deorum manibus sacris & feralibus cænis, præter lentes & offas, apium apponi, quibus qui sacris intererant, vescabantur. Neque solum spectacula & ludos, sed deorum sacrificia & manium parentationes, si quando minus rite exhibitæ, aut si non omnia iusta & solennia seruata essent, ex leuibus ommissis causis, aut plus iusto seruatis, secundò & tertio sæpius veteres instaurare & reficere consueisse.

Apium in manium sacris & feralibus cænis.

Sacra solennia & statuta.

Expiatio ubi lapidibus pluisset.

Que sacra expiationis causa à Romanis seruabantur, & quibus ex causis fierent, quæ ve apud exteros.

CAPVT XXVII.

INter plurima sacra quæ vetus religio habuit, quedam solennia & statuta fuerunt, quæ eodem stylo modòque indici semper & seruari solita sunt, quorum ritus & cæremônias transgredi aut omittere, nulli fas erat: siquidem si lapidibus pluisset. Nouemdiali semper sacro expiati fuit: hoc enim sacrum nouem dies colebatur, quod vel prætor vrbanus, vel pontifex maximus ex senatus decreto indicebat: idque vel cælesti voce in Albano missa, vel

haruspicum monitu. Si verò cælestes minæ terrorisve, aut terra renunciarentur prodigia, formidinésque, vel si terribilis species, aut quid nouum & inopinatum oblatum esset, vt cum duo visi soles, facésve de cælo colluxissent, aut crinita sidera insigni nouitate, vel igneus turbo, atque insolita mundi facies fulsisset: strepitusve armorum de cælo auditus, & ingentibus procellis effusus imber foret, vel misto sanguine Tiberis fluxisset, testâque publica ædesve deorum de cælo tacta essent, aut alia terribilia monstra & prodigia cælestia ostentâta minas apparent, his auertendis terroribus, piacularibus sacrificiis factis ad placandas iras, vel feræ indicebantur, aut lectisternia tribus stratis lectis, Ioui, Vulcano & Minervæ, (siquidem hi iactus fulminum possidebant) nonnunquam ludorum celebritate, decreto pontificum procurabantur. Fiebant enim supplicationes cum solenni precatione vrbe tota, circa omnia delubra phanâque & puluinaria, in quibus honos diis dabatur: senatorésque & patricij cum coniugibus & liberis, plerumque coronati, nonnunquam omnes tribus & ordines, præeunte pontifice maximo, aliquando duumiris, præcedentibus pueris ingenuis & libertinis, ac virginibus patrimis & matrimis coronatis, vel lauream tenentibus manu, voce modulata pronunciantibus carmen, prælata pompa, frequêtes supplicare, & pacem deum exposcere solebant. Græci verò siquando territi malis supplicabant, vetustum carmen inter vota precésque cani iuebant, hoc tenore: Beatorum antiquissima sanitas, in omni tempore tecum sum. Quæ quidem puluinaria, apparatus lecticæ diuorû erant, in quibus numina pro maiestate iuxta aras sublimia exstabant, quibus fasciculi ex verbenis (struppi vocati) pro capitibus locabantur. Hæ quoque supplicationes, si quod iustum bellum in exteras nationes indictum, aut si pro aris focisque & deorum templis, ac solo patrio pugnandum foret, vt ea res populo Romano sociisque ac nomini Latino bene & feliciter eueniret, vtque bonis auspiciis ac diis bene iuantibus arma fumerent. Ac victoribus bello viris, ob res feliciter ductu eorû gestas, in quibus grates diis agebant, mulierésque, eximios cultus, viri præextas atque amplissima ornamenta sumebat, à senatu maxi-

Supplicationes quibus caromnis fieret.

Græci.

Puluinaria in lecticæ sternis.

Alia supplicationis causa.

Vbi ex cælo ostenta apparuissent.

mi muneris loco sæpe tributæ sunt, modò plurium dierum, modò paucorum, prout magnificè gesta, & prosperi successus postulabãt. Diuo Iulio in expeditione Gallica, contra quos multiplici clade dimicatum est, ob claras pugnas quindecim dierum supplicatio decreta fuit. Et D. Brutus ob profligatum Antonium bello Mutinensi (quod antea contigit nulli) quinquaginta dierum supplicationes meruit. Cicero quoq; in senatu C. Octavio ob res feliciter gestas, per omnia templa phanæque pariter quinquaginta dierum supplicationes decrevit. In quibus grandes natu matres manibus amplexæ, & viri semotim coronati procedere, & cum bonis precationibus & faustis omnibus ad templa conuenire, & diis gratias agere solebant. In his quoque præcipuè ciues lætari, quod vitulari dixere, delubra patère, aras sacrificiis fumare, honorèque ac donis cumulari, nonnunquam vinum & thus publicè dari legimus. Fuitque supplicatio aliquando prærogatiua triumphii: nam quibus ob res bene gestas supplicationes decretae sunt, haud multo post feliciter confectis bellis, à senatu speciosos triumphos datos comperimus. Obseruatúmque, vt quoties obsecrationes, supplicationesque aut lætisternia indicebantur, à iurgiis & litibus temperarent, vinculisque vincula demerent: & tametsi ob rei militaris facinora aut partam victoriam supplicatio decerni soleret duci absentii, vni tamen Ciceroni togato & præsentii, quòd remp. è coniuratorum manibus eripuerat, & ciues conseruarat, supplicatio decreta fuit. Estq; animaduersum, plerúque à matronis quibus viri essent, Iunoni supplicatum, primum in Capitolio, deinde in mari proximo, vnde hausta aqua templum & simulachrum inaspergebant. Post aliquot vero ætates, defluxit moribus, & collapsa disciplina militari, ob leuissimas sæpe causas, & quæ ad remp. vix pertinerent, supplicationes decretas inuenim, quippe Nero ni ob recitationem carminum in teatro, vel ob fugas ciuium infandas, & ob publicas clades, quòd sequitum esset in noxiorum bona, & leuib⁹ de causis sæpe decrevit supplicationem senatus: nam quoties fugas aut cades iussisset Nero, toties diis grates habitas auctores referunt. Fuitque ista vaga popularis supplicatio. Græcis autè ob pro-

Supplicatio. D. Iulio decreta. D. Bruto.

C. Octavio

Vitulari. Supplicatio triumphii prærogatiua.

Ciceroni.

Iunoni.

Supplicationes ob leuissimas causas. Neroni.

Græci.

speros successus, & partam de hostibus victoriam, rarerent supplicatio, sæpius epulum per singulas tribus publice dari, & ludi indici solebant. Si cui tamen supplicatio pro insignibus factis dabatur, apud Athenienses seruatum est, vt vasa aurea & argentea in pompis efferrent, & sacra decerneret, quasi hoc magnificum laudationis munus foret. Si verò semimares, aut insoliti animalium partus, & alia monstra informia edita essent, iusso foetu exportari, & in mare vel flumen deiici, à ter nouenis virginibus carmen per urbem canebatur, donum deinde Iunoni ferebatur. Quòd si bubo vel lupus cellam Iouis, aut Capitolium intrasset, propter id prodigiù, tedæ aut victimæ, nonnunquam sulfuris & aquæ lustratione urbem aut Capitolium expiarunt & lustrarunt, quæ victima Amburbialis dicta. Licet singulo perfecto quinquennio, per censores urbem lustrari sue, oue & tauro, aut verre, tauro, & ariete, qui circunducebantur, quæ Solitaurilia vocantur, inueniamus. In quo fuit constitutum, vt mense Februario, quo tempore vrbs lustratur. Februo (qui lustrationi præest) in primis litarent, & sacrum facerent: mox censor in magna ordinum frequentia deos imperij præfides solenni precatione aduocaret, vt rem Romanam, vrbes, templa, fines, aquas perpetuò seruarèt incolumes, & prosperos successus darent, dubiisq; conatibus adessent: malaque auerruncarent, votaq; in sequens lustrum promitterent: circumque vrbs pomerium sereno cælo, pontifices, flamines, & omnes augures, sacrificuli & vates, Vestales virgines, galli sacerdotes, septem viri epulum, quindecim viri sacrorum, & salij, sequentibus patribus & omni plebe, Gabino ritu cum solenni precatione procederent. Cumq; in precationis carmine, quum lustrum conderent, antea rogaretur, vt dii immortales rem Romanam, volentes propitiisq; propagarent, & ampliore facerent: postea aucto propagator; late imperio ad summum culmen, Scipio Aemilianus censor, in condendo lustrum, non vt ampliore facerent, sed tantum vt rem Romanam seruaarent incolumem, rogari iussit, tanquam ad vltimum amplitudinis prouecta esset. Mansitq; diu mos, vt in omni precatione quum p. populo facerèt, pro senatu quoque & quiritibus precarentur: neque fas

Atheniensis.

Vbi monstra edita essent.

Ob bubonem aut lupum cellam Iouis. aut Capitolium. ingressum.

Amburbialis victima. Solitaurilia & eorundem caeremonia.

Quid in lustris condendis precabatur à diis.

*Athenien-
ses.*

esset, in solenni prece sine altero alterum nominare: sicut Athenienses (vt refert Theopompus) quum vota diis effunderent, Chiis & sibi prospera precabantur: & in Parnegyris, quæ singulis quinquenniis fiebant, per præcænem sibi & Plataensibus bona precari vsurparunt. Deinde Philippo subirati, propter continuas clades & belli mala decreto sanxerunt, vt quoties sacerdotes prospera Atheniensium populo, sociisq; & exercitui precabatur, toties Philippum, liberos, terrestres naualesque copias, atque omnem Macedoniam, exitiali carmine & diris imprecationibus detestarentur. Nero tamen dum Isthmi opus auspicatur, in præfationis carmine sibi tantum & populo Romano bona precatus fuit, dissimulata senatus mentione, Vtque cū lustrum fieret, publicus luctus populo minueretur, quia in publica latitia illuue & luctu scædari non decebat. Sulfur quoq; lustrationibus adhiberi plerique volunt: fuit enim religiosum, maximèque valuit procurandis religionibus, ad expiadas suffitu domos, quæ lustratio in rebus pluribus fiebat ob incolunitatem: nam vitula præcedente, aut agna coronata, mæsis, ager, fundus, terra, grex vel pecus, ter circumlustrabatur, prosequente agrestium turba cum fistula solenniq; psaltatu & clamoribus, deum deamve cui sacra sunt, inuocante, vti morbos, vastitudinem, calamitates & intèperies prohiberent, frumentaq; gradire & bene venire sinerent, pastores pecorâq; seruarent. Quod quidem ambaruale sacrum etiam tutâdis imperij finib⁹ fiebat. Primus enim imperij finis, festi locus, ad quintum sextumve lapidem ab vrbe notabatur: mox Lauini, vbi diis patriis Romani reges pro salute vrbis sacrum facere assuerât. Postea Ancore regnante, vsq; ad mare imperium prolatum, Ostiâq; in ora Tiberis cõdita. Tempore deinde procedente, longe dilato auctõq; imperio, post magnos progressus aliis in locis, vbi fines Romani imperij erât, pontifices vno simul tempore velut in patrio solo sacrum concelebrarunt, & ambaruale victimâ fecerunt: donec Romani imperij terminus à Gadibus ad mare rubrum & oceanum, & ab oriente ad Euphratem, quò Lucullus processit, & Oluarus, quò ductu Põpeij Magni Romana signa illata sunt, imperij terminus propagatus fuit: à meridiano verò ad tractum

*Nero.**In lustris
publicis lu-
ctus minu-
tus.**Sulfur lu-
strationib⁹
adhibitũ.**Ambaruale
sacrum ad
tutandum
imperium.
Ostia quã-
do condita.*

tractum Lybiæ, & à Septentrione ad Rhenum & Istrum, qui quidem latius processerunt, quàm Cyri imperiũ fuisse traditur, cuius regnum terminos habuit ab oriente mare rubrum, à septentrione Pontum Euxinum, ab occidente Cyprum & Aegyptum, à meridie verò Aethiopiã. Si tamen ager lustrandus foret, ita lustrabatur, vt Iunoni & Iano vina libarent prius, mox Martè patrem, vt sciens volensq; propitius adesset sibi & familiæ, aduocarent, agrumque perfectò sacrificio lustrarent. Apud Græcos vrbs exemplo Epimenidis lustrabatur, vt binas oues nigri & candidi velleris ex vrbe pagõve, quò ire vellent, liberas dimitteret, subsequutis custodibus, qui illas vbicumque accubuissent, benefacienti deo immolarèt. Gallis verò lustrandi vrbes vsus erat, vt hominem purioribus cibis anno saginarent, ac festo die vrbe tota circumductum, extra pomcerium educerent, eumq; mox lapidibus obruerent. Si autem oues lustrarentur, obseruatum est, vt pastor summo diluculo aqua illas inspergeret & sulfure, herbâq; Sabina & lauro igne succensis, circum ouilia suffumigaret: cùmque sacro carmine, milio & libo cum lacte & sapa Pali sacra faceret: quo suffitu pecora expiari, & morbos depelli, ac diras tabes exterminari putarunt. Quòd si exercitus lustrandus esset, is instructus, præcedente sue aut hireo, oue & tauro, in cãpo Martio lustrabatur, armatosq; milites, pedites equitesq; lauro coronatos rem diuinam & lustrale sacrificiũ facere oportebat sub diuo, vt fuit à Seruio institutũ, qui hoc lustrationis genus inuenit primus: quem diem Armilustrum nuncupât: in quo id magnopere seruatur, vt qui hostias ducunt, eligantur bonis nominibus, inde certa omina & felices successus toto exercitui captates. Mâsitq; constitutum vt quum exercitus & castra lustrabatur, triticum militibus pro cuiusq; cõtubernio daretur, & singulis drachinæ, munerâq; & donatium, votâque in proximum lustrũ exoluenda duces promitterent. Macedones verò inter diuisam hostiã, priorem ad dexteram, posteriorem ad læuã viã, aut discissã canis viscera armatas copias & exercitũ traducere, instructo paratõque milites præcedere, & simulacrũ pugne edere: cùmq; cohorte regia, & omni belli apparatu, arma ab vltima origine regũ

*Agri lu-
strandi rã-
tio.**Græci.**Galli.**Ouium lu-
strandorũ
ratio.**Exercitiũ.**Armilus-
strum.**Macedo-
nes.*

*Xerxes.**Classiū ac
naualiū co-
piarum lu-
strandi mos.**Rogi lu-
stratio.**Curiarum
ac populū
lustratio.**Tubula-
stria Sōnio-
rum, cura-
rū et fasci-
nantium.
Athenien-
ses.
Peristichy-
chi.
Sulfur in
sarris.
Verbena.
Laurus.*

proferre, & sacrum piaculare facere, lustrandi mos fuit. Xerxes autem milite detrectante militiam, in duas partes dissecto, exercitū traduxit, & hac victima execrabili milites lustravit, & crimina expiavit. Si verò classes naualesq; copiæ lustrarentur, disposita classe in litore, aram quæ mari abluetur, construere conuenit: in qua sacerdotes victimas cæderēt, mox circumstāte exercitu, cæsam victimam atq; exta per classem in litore dispositam nauiculis circumferrent, cū solenni carmine & precatione, ducibus vnā insidentibus in scaphis: diuisaq; hostiæ partem in mare cū visceribus proiicerent, partem verò flammis adolerent, eo modo classem lustrari, & calamitates depelli opinati. Rogus quoq; militari more lustrabatur, vt instructæ armatæq; acies ter circum incensam pyram, vbi defunctos in acie cremabāt, arma quatientes cum luctu & lamentali carmine, nūc frena & balteos, nunc galeas & cristas, sæpius enses & arma spoliæque in ignem mitterent, & cū tripudiis decurrerent: hostiūq; ad rogū immolatis, inferias occisorum manib; darent: flammæq; extincta, occisorum cineres multò arenæ aggere cumularent, quum tot vnæ singulis non sufficerent. Curias quoque & populum purgari accepimus, vt excerptū vitulum ex fordæ bouis immolatæ vtero (sicut in Fordicidiis mos est) per vestalem natu grandiozem igni cōburent, exq; illius cinere, & equi sanguine, adustisq; fabarum stipulis suffimen fieret, quo populus & curiæ Palibus purgantur: quod quidem in templo Vestæ præcipua cura ad dubios casus & incerta fortunæ seruabatur: hoc modo ab infortuniis populū vnuersum expiari putātes. Præter quæ, Tubulustria veteres celebrarūt, diebus quibus Martio mense tubæ sacrorū in atrio Saturio lustrabātur. Somnia quoq; miculosa & curas, fluminis abluitione purgari, & fascinationes salua ieiuna repelli, veteri superstitione creditū est. Apud Athenienses & Lydos sacrū piaculare fit, vt conciones, theatra & populum minu: is procellis lustrent per peristiarchos, & ita calamitates auerterent & auerterent. Sed quod est de sulfure dictum, idem de lauro & verbena. compertum est: siquidem verbena & laurus suffitionibus frequens fuit, propter religionem animo incussam, quòd qui aliquo essent

piaculo polluti, sæpius sulfure, nonnunquam aqua, ouo, igni, verbena & lauro expiantur. Tres enim istæ species veteribus fuere vsu frequentes: aut enim teda & sulfure purgari, vel aqua ablui, vel acre ventilari solebāt, quod Homeri testimonio à Græcis seruatū legimus: apud què Vlysses cædem porcorū igne & sulfure expiari iussit: & Orestes aqua, quæ septem fluminibus confundebatur, ablutus, dimisit furorem: quam marinam esse cōuenit, quum propter vim igneam magnopere purgationibus consentanea putetur: nanq; mari sæpe expiantur quæ violata sunt. Troezeni quoque vt à materna cæde Orestem expiant, ex Hippocrene aquam adhibuerunt. Inter reliquas verò expiationes proditur rarum expiandi genus, vt qui deos sibi iratos & nunquam propitios cerneret, Hatreatus lucernam & laurum manu tenēs, genibus obrepere debeat, & vocibus acclamare, numinæq; sibi irata palam profiteri. Ipsam verò laurum, quum suffitionibus & magicæ adhibetur, accendere & igni admouere cōuenit: quæ si admota sonantius crepat, haud dubiè propitia numina designauit: si verò nullo murmure tacet, infelicitatem. Aliter in prophanis vsibus oleam aut laurum comburere, infandi auspicij erat: præterq; laurum etiā myrtum suffitionibus addiderunt. Oleūq; & bitumen marina inspersum aqua, admisto sulfure, atque æs, in lustrationibus expiationibusq; adhiberi cōpertum est: maximeque dabatur opera, ne quibus diebus vrbs populūve excidium aut calamitatem insignè passi fuissent, lustrum quoquo modo fieret, quia fædo exitu & graui strage omnia casura putabantur. Quod si bouem aliūdve animal loquutum, aut hoc genus portenta nunciata forent, veteris instituti erat, sub diuo senatum & patrū conciliū haberi, quod expiationis genus putarūt. Fiebat enim senatus non in Rostris, neq; in curia, vbi habetur frequens, sed in loco aprico, & patenti cælo, ab auguribus tamen inaugurato, ne irritū senatusconsultū fieret. Si verò terra ingenti cōcussa motu, aut vrbs agrive cōtremiscerēt, quod raro euenire, & magna portēdere dixerunt, sæpius supplicationē in triduum decreuerunt, dumuiris præcūtib; nonnunquā vt ex vna familia omnes coronati supplicarent, vel ferias prætor vrbanus ægris leuadis mentibus

*Tres pur-
gandi spe-
cies.**Odyss. xxj
circa finē.**Expurgā-
di genus,
diu perpe-
tuò alicui
vatis.**Myrtus.
Oleū, bitu-
men & æs
cū sulfure
lustrationi-
bus adhibe-
ri solitum.
Portētorū
expiatio.**In terra
motu.*

Nomē dei indiceret, cōcōione aduocata. Nomen verò dei cui sacrum fieret, supprimebat, vtq; iurgis & litibus temperaret, admonēbat. Fuitque animaduersum, nunquam vrbem Romam tremuisse, quin alicuius futuri mali prænūcium esset: vtque semel motu terræ enunciato, pro quo feriatē indicatē, concepitē erat, alium terramotum eadem die nemo enunciaret, quòd fœdum & magni discriminis foret. Cur autem dei nomen, cui sacrum fieret, supprimebant, illud causā traditur, quòd cum telluris motorem certum deum, qui eam vim haberet, veteres non dignoscere, illum qui huic rei præsset, nuncupare pontificales vetarunt libri: & ne ancipiti æstimatione ferrētur, aliūque pro alio deo colerent, aut offensum numen placarent, satius duxere, dei nomen cui sacra fierent, suppressere, quàm illum frustra aut perperā nominare. Illud verò non est ab re dixisse, quòd apud Athenienses seruatum legimus, vt si qua enunciarentur monstra, quæ expiatione egerent, Agyis, id est, vestibulariis diis, in semitis viarum sacra exhiberent: quare Agyileus Apollo colebatur eximie, vt si id bene & feliciter casurum esset, prosperos successus darent, & promissa firmarent atque admitterent: si verò moles aliqua instaret mali, aditu inhibito & obsepto auerterent & auerruncarent.

Atheniensium expiatio in monstris enusiasmis.

Quæ affinitas cum Sexto Tarquinio Superbi filio, & quæ Collatino cum Bruto, & Lucretia cum utroque fuerint.

CAPVT XXVIII.

Super Ouidij Nasonis versu de Fastis secundo, vbi Lucretia Sextum Tarquinium Superbi filium singulari scelere & audacia, domi exceptit, hostem pro hospite, quem illius stuprandæ mala cum libido cepisset, dum inquit:

Comiter excipitur, sanguine iunctus erat.

Ouidij locus in Fastis.

Quo iure cognationis Lucretia Sexto Tarquinio iungetur, & quid Iunio Bruto, qui Tarquinii regno eiecit, affinitatis cum Lucretia fuerit, apud studiosos, animo tunc ociofo & remisso inter circulares iocos querebatur, superuacua tunc forsā disputatione. Cùmque nonnulli

ob incertam cognationem Tarquinij, Collatini & Egerij, ancipiti æstimatione ferrentur: nos in re obscura ob vetustatem, dū cognationis gradum per omnia exempla colligimus, inuenimus Iunium Brutū Tarquinia sorore Suberbi regis natum, vt pote ex sorore genitum, Superbo nepotem fuisse. Collatinus verò, cui Lucretia nupta fuit, quum Egerij filius foret, sue (vt nonnulli tradunt) nepos: ipsèque Egerius cū Tarquinij Prisci frater fuerit, nihil ambigitur, quod si Tarquinius Priscus Superbo auus extitit, quin Collatinus nepos Egerij, frater patruelis Superbo, & Sexto auunculus fiat. Quod si Egeriū Collatino patrem dicamus fuisse, prout frequens opinio est, haud dubie Collatinus Superbo non frater, sed velut ex fratre aui natus, maior auunculus foret, inuicemque Sextus Tarquinius Collatino pronepos fieret: Lucretia verò eo gradu quo Sextus Tarquinius Collatino sanguine iunctus erat, eodem affinitatis iure Sextum attingeret. Quod si Collatinus & Brutus ex duabus Tarquinij sororibus editi sint, prout alij censent, nulla controuersia est, quin Collatinus & Brutus arctissimo gradu coniuñcti fiant, ipsèque Sextus Lucretiæ nepos sit. Si autem Tarquinius Priscus Superbo nō auus, sed pater fuit, vt multi exequuti sunt, Collatinus Egerij filius, & Superbus, velut ex duobus germanis prognati, fratres patruelis erunt, Lucretiæque Collatini vxor, nulla dubitatio foret, quin Sexto auuncula censatur: intèrque Sextū & Lucretiam iura summæ necessitudinis forent. Hic est enim ille Brutus omnium sermone celebratus, qui legum & libertatis summus autor & vindex, cū furere se simula set, latentem animum nimium diu reconditum, suo tempore detexit: magnificèque oratione, nō vecordis & demētis, auunculo imperium abrogauit: populūque Romanus auspiciū imperiūque sequuti suum, ex graui seruitio & dominatio regio se in libertatem vendicauit. Sed quod de Iunio Bruto, qui Tarquinii regno eiecit, idem de Decio Bruto, qui cōspirans cum Casio, necem Caio Casari intrulere, ducèsq; & assertores Romanæ maiestatis fuisse, factū comperimus. Siquidem hic propiore affinitate Casari, quàm Iunius Brutus Tarquinio iunctus fuit: non enim nepos, vt ille, sed filius esse creditus est: nā quum Seruilia

Iunius Brutus Tarquinij Superbi nepos.

Collatinus cum Superbo cognatio.

Collatinus & Brutus cognatio.

Iunius Brutus, Decius Brutus, Iunia Bruti soror.

foror Vticensis, matérq; Bruti fuerit, cum qua adolescens Cæsar consuetudinem non sine probro habuisse fertur, cumq; eo tempore Brutus ex Seruilia natus foret, haud dubiè Cæsaris filius vulgo habitus est. Quod ipsum Cæsarem die cædis suæ, quum vndiq; in festis mucronibus appeteretur, dixisse ferunt. Iunia verò tertia soror Bruti, Cælio nupta fuit. Porcia autem Catonis filia, mulier non muliebris spiritus, quum Bruto nupfisset, eum miris modis, & super omnium amorum ardores amasse fertur, ex qua Bibulum tulit. Quæ cum post afflictas fortunas Bruti necem audisset, quum mori animo destinasset, idq; fixum statutumque haberet, & ne vim sibi afferret, vetita arma fuissent: ea præsentia animi fuit, vt clauso cubi- culi ostio, ne cuius interuentus facinus moraretur, incenso carbone, & sibi in fauces indito, memor generis & Romani nominis, necem sibi ipsa cõsciuit: tantus vigor animi ingenique fuit, tantiq; spiritus mulier, admonitu patris, qui pariter manus sibi mortifero vulnere intulerat, fuisse credita est. In qua quidem resubit recordatio, veteribus literis & annalium monumentis extare quod tametsi apud varias gentes vim sibi afferre, & necem sua sponte consciscere, dignum laude & magni fuerit habitum: apud Thebanos tamen qui mortem sibi consciiuit, nulla fuit laude dignus: quin potius id crimini dabatur & probro, eoque facinore pudendam inscitiam & imperitiam coarguebat suam, velut sui carnifex, immanisque naturæ foret. Athenienses verò cum mortem quisquam sibi manu cõsciuisset, defuncto cadaveri manum tanquã facinorosam abscidunt: illamque diuisam à corpore, inhumatam relinquunt: reliquum verò cadaver humo tegunt. Quod Platonis documētum fuit, qui censuit optimum quenque infractò animo vim fortunæ & incurfus calamitatũ potius ferre, & nisi cum dies promissus aduenit, neminem iniussu Dei mortem sibi consciscere, aut ante tempus fato fungi oportere: idque magnificentius præclarũque videri.

Porcia Catonis filia.

Mortẽ sibi consciscere apud quos laudi, & apud quos contra probro datur.

Platonis sententia de morte sibi non consciscenda.

LIBRI V. GENIALIVM
DIERV M FINIS.

ALEXANDRI AB ALEXANDRO IVRISPERITI NEAPOLITANI, Genialium dierum liber sextus.

Locus ex tertio Ciceronis de Officiis, quid venditor emptori præstare teneatur, cum Sigismundo in suburbano discussus.

CAPVT I.

VM Sigismundo Fulginate, viro docto, & multarum rerum cognitione claro, vetus mihi à prima adolescentia consuetudo fuit. Is quanquam multis rerum actionibus, pluribusque muneribus apud pontifices magno vsui foret, si quando tamen negociis pausa fieret (quod vix illi contingere poterat, vt in

Sigismundus Fulginate.

tanta mole rerum ab immodico labore conquiesceret) id quod ocij dabatur, lectioni clarorum virorum, aut suorum temporum scribendis annalibus, rebũque vel pace vel bello gestis, perlibenter exhibebat. Nonnũquam in suo prædiolo in monte Ianiculo, miro prospectu & collibus ameno, vbi ædiculas habebat, cum amicis se recipiebat, ibique lepidis iucũdisque sermonibus, id quod erat laxamenti, vnã familiarissimè conferebat. Præstabat nonnunquam nobis ipse cœnulam, vt non nimis insolentem, sic profectò sobriam & modestam, ac temporibus consentaneam: & vt erat ipse comis, facilisque natura, ita facilem vobis victum, nõ exquisitis valde obsoniis apparabat, siquidem asparagos altiles acido vino & pipere conditos cum iusculo tepidulo, ac ferculũ cucurbitæ, cum immatura vna ibidẽ expressa, & decocta largo succo, quibus perlibenter vesceretur, obsonia nobis exhibebat: addebat etiam pyrum pomũque persicum mi-

R. iiii

ro odore fragrantia. Post cœnulam verò, siquædo oculum erat à negotiis, vt animo vacaret, illius sermonibus & congressu spectatæ virtutis ac pacis artibus & ingenio clari viri diutius perfruebar. Forte autē quum æstiuo anni tempore postmeridianis horis, eius rogatu accersitūq; ad eum ventitarem, eundem ad aquulam perspicuo liquore & frigore manantem per rosata, arbusculasq; vndique topiario opere dispositas, p̄erque hortensia ablata, & lætissima vireta nacti sumus: aderant ibi complures honesti adolescentes, latinæ græcæq; eloquentiæ professores, cum quibus de literarum studiis, perquā libenter sermocinabatur, quos ipse minutis quæstionculis variæ eruditionis diuersimode exercebat. Inter quos adolestēs quispiam indolis bonæ, libellum Ciceronis de officiis tertium lectitabat, præterq; multa ad edictum ædiliū pertinentia, quæ ex fide bona emptorem veditori præstare oportere censuit, hæc legebantur: Si pestilentes ædes quis vendat, quæ salubres habeantur, aut in quibus serpentes sint, teneri veditorem ex edicto ædiliū, id quod dolo vendiderat, recipere, emptoriq; precium reddere, Idem: Si in annonæ caritate frumentum aliquò aduexerim, solusque ego sciam multos illuc frumenta aduexturos, ita vt illorum aduentu inopiam paulò pōst leuaturi sint, illa me etiam nota facere, neque subitcedum, vt taciturnitate mea capiantur, plurisq; quàm æquum sit, frumentum ego vendam: omnia denique quæ venditor sciat, ne emptor ignoret, in distrahendis rebus ex bona fide præstari oportere, & pleraque hoc genus periucundè lectitabat. Cūque & multa & in hanc sententiam ille legisset: Quonam, inquit Sigismūsus, istud accidit modo, vt veditor ea quæ diuersa & longe aliena sunt, in distrahendis mercibus præstare teneatur, equidem ignoro, nam vt in re quam distrahere quispiam vult, quid morbi vitiiq; sit, emptori palam facere debeat, puto ad edictum ædiliū pertinere, vt si seruus fur errore sit, aut equus calce, vel bos cornu petere soleat, aut quod nunc Cicero dixit, ædes pestilentes sint, habeanturque salubres, vel quid occulti vitij latentisque morbi sit, illud enunciarī debere, facile, inquit assenserim: quæ verò extrinsecus manent in casu posita, illa per veditorem præ-

*Ciceronis
legis.*

dici, ad eaque edictum ædiliū, legesve vllas extēdi, nequaquam, inquit, mihi quisquam persuader. Ideo se mirari Ciceronem, qui tāquam aliquid morbi vitiiq; in re vendita, per inde id quod postea eueturum, & in casu & fortuna situm esset, per venditorem prænunciari voluerit. Cūq; ex his qui assistebant, quidā ætate grauis, & in literis satis proficiens, se arbitrari respondisset, quòd sicut quædam ad morbum vitiumq; rei veditæ vix pertinent, sed tamen quouis modo profutura sunt, posse ædiles, ne emptores capiantur, à venditoribus enunciarī & palam fieri mandauerunt, ita hoc quoque iussisse: Sicut (inquit) vetus edictum ædiliū fuit, ne veteranus seruus pro nouitio veneat, etiam si nullo morbo vitioq; affectus sit: vtq; si mulus castratus sit, tamen si æquè bonus, emptorem non latere voluerunt: ita si sciam aliquos in summa frumēti inopia, paulò pōst annonæ caritatem leuatuos, illa à me prænosci debere, ne fraudis occasio detur, pariter cœsuerunt, atque ex æquo & bono iusserunt, vt quod proscribenti liquet, etiam si fortè eueturum sit, enunciarī debeat, ne quod venditor sciat, emptor ignoret. Nunquam (inquit Sigismundus) id mihi in mentem venire posset, neq; quisquam mihi argumentis defenderet, vt edictum ædiliū hoc cōprehendere sentiam, vt eucta negociorū, quæ temerè & fortuito futura sunt, per venditorem prædici debeant, quæ si reticeantur, redditioni propterea locus sit, quum istud asserere, summæ mihi videatur improbitatis & inicitæ. Cūque ex me quid mihi probaretur, exquireret, respōdi magni referre, in re de qua agitur, qui morbi vitiiq; esset enunciarī, an quæ casu futura sint, prædicere & diuinare. Quæ enim insunt in re, quæ distrahitur, & ad ipsius pertinent notionem, quam venditor antè præsensit, vt si quo morbo vitioque laboret, vel labe afficiatur, ex edicto ædiliū nota facere iubemur emptori: quæ verò pendent à casu & fortuna, & diuersa sunt, nullis nos legibus aut edictis cogi enunciarē. Quid enim interest mea, si nauis ex Asia veniens, huc merces allatura, & paulò pōst arctissimam annonam leuatura sit, dummodo in re de qua agitur, nihil dolo malo factum sit? Alioqui dicendum foret, an frumenti, olei & vini, quod distrahere quispiam volet, an-

*Edictum
vetus ædiliū.*

*Alexandri
enarratio
loci Ciceronis.*

*Emptorem
in re modi-
ca decipi
posse.*

bona vel caritas eo anno futura sit, vel si cancri fidere, aut vastitata, seu alia frugum peste, aut ira deum, lata interitura, vel hostium strage, vel chasmate, ea res deperitura sit: quod (vt videtis) non est in re de qua agitur, sed in casu positum: & illa prædicere, profectò ridiculū foret. Nam quod edicto ædiliū cautum est, vt præstetur à venditore, ne quid in re proscrip̃ta vitij lateat, nève quid veri reticeatur, aut fictum quid accersitūve ali- quid sit aliunde, & quòd stetur pacti & cõuenti formulæ, satis esse lege prospectum, ne quid vitij latentis sup- primatur, quod ipse sciat, emptor ignoret. Alioqui ip- sūm redhibitorio iudicio teneri certum est, idq; nõ aded̃ seuerè & restrictè iure civili traditum esse, sed parè & molliter: quippe si quid vèditor dixit cõmendandæ suæ mercis causa, illud præstari ædiles non coëgere, vt si ser- uum frugi, dicto audientem esse venditor dixerit. Quæ enim cõmendandæ mercis causa in venditionibus di- cuntur, venditorem non obligant. Neq; enim constituta auctione ita quis proscribit, fundum sterilem aut domum pestilentem vendo. At si dicat seruum literatum, artifi- cem, nomenclatorem, arithmeticum, fabrum aut textor- em, quò pluris veneat, id præstare proculdubio cogitur. Præterea in re modica decipi emptorem posse, etiam in- reconfulti voluere, non enim redhibitorio iudicio tene- ri dixerunt eum, qui pluris aliquatò rem distraxit, quàm quanti æstimata sit: siquidem res bona fide vendita, pro- pter nimiam rem inempta fieri nõ debet. Sed vbi ita im- mense mercatur quispiam, vt magnam pati iacturam ne- cesse habeat, tunc redhibitioni locum fore, edicto ædi- lium cautum fuisse. Quod si ita est, huic sententiæ con- uenit, hocque argumento conuincimur, vt neque eū qui nauem huc frumentum aduecturam, cuius aduentus an- nonæ caritatem & arctos commeatus leuaturus sit: neq; eum qui frumēta diripi, agros vastari, vel annum aduer- sum frugibus, longè ante præsenferit, & minimè enun- ciarit, redhibitorio iudicio teneri arbitror: cum hæc non insint in re quæ proscribitur, sed in euentu fortunæ. Et quod nunc Cicero inquit, eum qui rem distrahit, debere etiam quæ aliunde futura sunt, enunciare, vt si nauem huc frumentū aduecturam sciat, quo vilitas annonæ con-

sequutura, aut venditæ merces viliores futuræ sint, em- ptori prædicere, profectò eò pertinere crediderim, vt præcipi intelligamus, ab eo qui ex intimo artificio virū bonum instituit, & ita instituit, vt ne minima quidem in re quouis prætextu contra iura legesque, contraque hu- mani generis societatem aliquid admitturus sit: non eum qui de ciuilibus actionibus, quantumque moribus legi- busque permissum sit, inquirat. Quæstioni diu res fuit, quid virū bonum, quid ciuilem & politicum deceat. Vi- ro enim bono hoc datur, vt vbiq; sanctus, vbiq; castus, honesti cultor, pius & integer sit, cuius ne erratum qui- dem minimum fuerit, ne dicam vitium: qui nullo malo perterritus, nulla calamitate victus fortunæ cedat, nihil expectat, nihil dicat, nihil faciat in vita, nisi summa cum laude & dignitate, in nulla re delinquat, nullius rei pœ- nitent, seruetq; fœdera humani generis ita inuiolata in magnis minimisq; rebus, vt ne minima quidem cõscien- tiæ labe detineatur. Ciuilem verò dixere hominem, qui legum iudiciorūmq; metuens, quatum moribus legibusque tributum est, id tanto temperamento agit, vt quoad fieri possit, nihil perperam aut incõsultè admitturus sit, qui sua prouidentia, religione, fide, quantumq; ratione prouideri potuit, Reipub. & ciuium salutem consulat, le- gibus pareat, patriam tueatur, proximos amet, refrenet libidines, & indomitas cupiditates, verecundiam seruet, atque etiam si in aliquo delinquit, id tamen agit, vt ciuili- lia officia, humanique generis fœdera, quàm minimum lædat: quippe quum nos optimum dicimus, cui pauciora desunt. Quæ cum ita sint, non fuit ab re, vt sanctus iste homo tam defæcato animo & tam integer, quem nos magis fingimus quàm inuenimus, non modò si quid esset in re vitij, sed & si quid aliud futurum putaret, vt nullam officij partem deserat, quanuis minimum prædicere teneatur. Hæc nos cum Sigismundo Fulginate, ingenij magni & spectatæ virtutis viro, flagrante diei æstu in- credibili suauitate diserebamus.

Vir bonus.

Ciuilis.

Quæ maxima fuerint oracula, quæ ve templa celebria apud plerasque gentes, in magna religione & cultu.

*Delphicū
oraculum.*

Delphos.

*Parnassus
bicollis.*

*Cytheron.
Sparticariū
nymphariū
antrum.*

*Templi A-
pollinis lo-
cus apud
Delphos.*

*Ceremonia
& ritus
Delphici
oraculi con-
sulendi.*

*Alexāder
Pythiam
cogit vati-
cinari.*

Inter oracula quæ apud Græcos Aphrōsq; præcipuo cultu fuerunt, ad quæ homines ventitabant, Delphicū in terris clarissimum fuisse cultu, & religione longè excellens vno omnium testimonio traditū est: fuit enim Delphos totius orbis umbiculus, commune humani generis oraculum, in monte Parnasso excelso & prærupte alta sita ciuitas, nullis mœnibus, sed tantum abruptis rupibus saxiq; munita, ardua & difficili ascensu, in quo Nysa ciuitas Libero consecrata, Cyrrha verò ad montis radices iuxta mare. Erat autē Parnassus Phocidis mōs in Bœotia in duos diuisus colles, Thitorea & Hyampesū quorū alter Libero, Apollini alter dicati fuere, Helicon verò Musis. In Cytheronis autem vertice Sparticarum nympharum antrū colebatur, qui mōs iuxta Olympum situs erat, supra quem Olympi editissimus vertex decem fere stadiis attollebatur. Qui eiusdem nominis mons & in Macedonia, & in Thessalia, Mysia, Cilicia, Elide, & Arcadia excelsus quidem attollitur. Tēplum verò intra vrbis ambitum fuit, quod pariter nō manu extructa, sed natia præcipitia muniere aditu difficili & angusto: quippe quem ex quinque lapidibus tantum, velut mole obiecta, obstructum ferant: in medio autē exigua planities, & in ea hiatus, ex quo ventus & acer spiritus manās, mentes vatium in vecordiam vertit. Eōq; spiritu ex infimo specū edito, quasi diuino afflatu Phœbas in tripodē stans, mente furibunda, statis diebus, quibus fari licet, consulentibus responsa canit: licet ferat Apollinem sex mensibus apud Lycios, sex apud Delum vaticinari, reliqua verò oracula aliquando Idibus, nonnūquam calendis, nunc die oriētē, nunc desinente, responsa dabant: quæ à mulieribus tantum, quæ erant templi vates, vaticinantis in modū ferebantur. In quo id præcipuū fuit, vt qui oraculum consulit, breui admodum oratione quid velit exposcat, vtque nullum Latine edatur oraculum, neque edi priusquam ab imo, dum sacrificant, tota victima contremiscat: nec capitis cōmotionem satis esse, sed omnib; illam partib; quati oportere. In quo proditur memoriæ, cum isafsto die Pythiam reluctatē & inuitam Alexander cogeret, illam vi coactā, quod esset inuictus, respondisse: quod pro omine acceptum veridico præfatio, fu-

turæ magnitudinis prænuncium fecit. In eo quidem tempore Apollinis simulacrum fuit humana effigie, in Delo, Draconis: in Lycia verò lupi. Quam urbem Python, ob interfectum pythonem, dictam comperimus: nam & Pythius Apollo, & Pythia fœta, & ludi Pythij, & ipsa vates Pythia dicta, & Pythium oraculi locus. Spartæ quoq; Pythios nuncupant, qui Delphos ad consulendū oraculum mittebantur, qui publicè cū regibus cibaria habent, & vescuntur vnā. Huc ex omni orbe praua religione incussa, qua se hominum vanitas cōfundeat, viri principali dignitate insignes, frequentes consultum ibant, eaque ex omnibus vera & longè clarissima oracula habita sunt. Quare regum populorumq; amplissimis donis, muneribusque & multarum vrbium thesauris refertum templum fuit: inter quos Agillinorum & Spineniū non in postremis gazæ fuere. Quod quidē cuncta oracula antiquitate excellebat. Proximum huic fertur Dodonæi Iouis oraculum. Dodona enim ampla in Epiro ciuitas, & satis florens habita. Epirus autem Molossorum regnum erat. Tēplum verò iuxta nemus Ioui sacrum, in quo arbores responsa dare dicebantur, omnibus circa populis sanctum, à Pelasgis constructum, & paludibus circumfusum, quercūq; vocales illic fuisse fama vulgavit, ad quas vt in duobis casibus responsa acciperent, capti superstitione homines religiosè accedebant. Fuitq; proditum memoriæ, quercui Dodonæ famulantes, diuinandi facultatem accipere: solisque Bœotiiis si quando consulto opus foret, viros responsa dare, primamque sagum & columbam Dodonæ vaticinatam: quotiesque oraculum edebatur. lebetes æneos ad numerum, siue casu, siue consulto tinnitus edere canoros. In quo Deucaliō & Pyrrha desinentibus aquis, post diluuium confedis, & numen consuluisse perhibentur. Subinde Alexander Epiri rex eodē oraculo monitus, vt urbem Pandosiam & amnem Acherisum, tāquam fatalia loca vitaret, in responsis habuit, oraculi sortē de his quæ in Thesprotis essent, intelligere arbitratus: qui cum infestissimas gentes in Brutiis armis petit, & bellum vastat, apud eiusdem nominis loca, infanda strage victus, oraculi fidem veram impleuit. Quod quidem templum Philippus Macedo (velut

Python.
Pythia fœta.
Pythij ludi.
Pythia.
Pythium.
Pythij.
Spartano rum.

Agillinorū.
& Spineniū.
gazæ in templo.
Apollinis.
Delphici.
Dodoneum oraculum.
Epirus.

Oracula.
Apollinis.
ambigua.

*Templum
Apollinis
Delphici à
Philip. va-
statum.
Fons in tè-
plo.*

*Oraculum
Apollinis
Dindymæi
Branchus.*

*Oraculum
Latona.
Bruti vrbs*

Delij sortes

Tanacra.

*Templi A-
pollinis in
Delo honos*

immanis prædo) sicut pleraque omni rapinarum genere vastavit, & incendit: vasæque, & quæ præciosa erant, immisso exercitu diripuit. In eo quoque fons sacer viscebatur, qui quæ fasces accensas extingueret, admotas procul accedit. Tertium verò dindymæi Apollinis oraculum antiquissimum, & multi nominis habetur, quod Branchidarum nuncupant. Branchus enim Theßalus fuit Apollini dilectus, & filius habitus, quæ interfectum dolens, templo & diuinitate sacrauit. Is autem Apollo Milesi^o dictus. Est autem Miletus totius Ionie caput. Templum verò ad decem & octo stadia ab vrbe, à litore autem viginti aberat, maxima mole & profusis sumptibus extructum, auctumque amplissimis donis: quod Xerxes deorum hominumque contemptor, dum innumerabilibus copiis Gracie bellum parat nulla religione aut deum verecundia, sicut multa, incendit & ruinis deformauit, templumque & aras euerit. Annis deinde intercedentibus, Milesij oraculo moniti, vberiori impensa illud omnium maximum, & dignum tanto numine restaurarunt, ita ut ob magnitudinem fastigio extructo nullæ cõignationes suffecerint. Quartum in vrbe Bruti Latone oraculum in clytū diuitiis memorant. Vrbs autem Bruti in Ægypto contra Nilii ostium, quod Sebentiticum dicitur. Templum verò media in vrbe situm, omnibus circa populis sanctum, & cæremoniis sacrum erat, porticum habens decem passibus altam, in quo oraculum Cæbyssi redditum est, in Ecbatanis illud decessurum, ambiguo nomine decepto, cum alteræ apud Syros, alteræ in Medis essent. Delij quoque sortes & oracula, indubia semper habita sunt, fuit autem Delos vna ex Cycladibus, cui nomen Ortygia: ædes verò mari imminabat, à qua proximus in Eubœam traiectus erat: quinque enim passuum milibus ab Tanacra aberat. Tanacra autem in Eubœa vetus traditur ciuitas. In quo quidem templo ipsum Apollinem natum & alitum fabulantur, tantæ religionis, ut ne Persæ quidem cum innumerabilibus copiis bellum parant, & omnia belli iure vastat, violatas aut sacrilegas ad mouere manus ausi fuerint: in cuius ara nullum immolari animal proditum est: quare morbo & pestilenti contagione coacti Delij id decreto sanxerunt, ne homines defunctos ibi cremaret, neque sepeliret, neque in Delo canes alerent, scilicet

ut ab omni cæde insula immunis foret, Cumque oraculo moniti Athenienses Delum expiarent, hoc expiationis genus inuenere, ut cadauera sepulchris condita inde eruerent: atque edixere ne quis in Delo moreretur, neque quis homo nasceretur: sed morituri & paritura mulieres, in Rhenam insulam Delo proximam transmigrarent. Cuius ara hoc proditum mirum & monstrificum, ut ex dextris cornibus animalium mira arte compactis erecta fuerit: sicut Thebis ara Apollinis Spodij ex sacrificiorum cineribus constructam ferunt, unde cognomen tulit, quam nonnulli inter orbis miracula adnumerant: ad quam cum accessisset Pythagoras, ipsum ob religionem adorasse fertur: & ne aram sanguine foedaret, hostiam immolare noluit, sed frumento, hordeo & placenta sine igne sacrum fecit. Quæ insula tantæ sanctitudinis habita est, ut ad eam quotannis Athenienses tacti religione, variis mercibus onustam nauim mitterent, quo tempore quenquam vinciri, aut supplicio affici, religioni fuit, donec rediret nauis. Cumque cetera responsa Apollinis sub nubilo verborum & sensu ambiguo redderentur, sola Delij oracula nullo tegmento exposita atque aperta fuere. Etiam in Attica ara Iouis supremi exemplo haud dissimili traditur, ad quam nihil conuenit animatum immolari: sed variis libamentis & bellariis absque vino sacrificatur. In Paphie quoque veneris ara, licet ex cæcis hostiis captentur auspicia, illic tamen sanguinem effundere non decebat. Igne enim puro & precibus tantum altaria adoletur, in cuius sacris certissima hæc deorum fibris fides habita semper. In Patara quoque Lycie, oraculum Apollinis & delubrum magnæ felicitatis fertur, in quo sex anni mensibus responsa dantur, quæ Lycie sortes dicuntur. Eo enim excellentiæ creuit, ut opibus ac fide Delphico haud assimile fuerit. Præter quæ, Amphirai & Trophonij oracula, Græcis inclyta religionis fuere: ea enim vetustate & fide præcipua habita sunt. Fuit enim Amphiarus diuinus vates, cui Oropij diuinos honores decreuere, ædemque illi candido marmore dedere: quem tanto cultu studiorum Græcia honorauit, ut inter deos illum reciperet: in eoque solo ac sede ubi humatim sepultusque est, certissima responsa daret, quæ quidem in somnis edebatur, nam post purgationem & sacrificia diis quorum nomina in ara insculpta

*In Delo ne
mo vel na-
scebatur vel
moriebatur*

*Ara A-
pollinis Spo-
dij.*

*Rhena in-
sula sancti-
tudo.*

*Delij oracu-
la aperta.
Ara Iouis
in Attica.
Ara Paphie Veneris.*

In Patara.

*Lycie sortes
Amphirai
& Tropho-
nij oracula.*

Fōs in Amphiarai templo.

Ara Ardali

Trophonij et Amphiarai templum. Thebae diuessa.

Trophonij Iouis oraculum.

erāt, maclato ariete, pellē substernebāt, in qua incubantes, somnia captabāt, illorū significatus & eūēta mox interpretati. Erātq; publica constitutione sancitum, vt in Amphiarai templo nullus Thebanus obdormisceret, aut Vaticinaretur. Fons quoq; in eo visebatur, ad quem qui accepto oraculo morbo leuabantur, argentum & aurum signatum mittere tenebantur. Apud Canopum quoque in templo Serapis, & in Phano Pasiphaes, & in Pergamo Aesculapij, atque in Nabaca apud Hyrcanos oracula pariter ex somniis edebātur, & apud Troezenos Ardali ara, in qua Somno & Musis immolabatur: quique responsa accipiunt, integrum diem à cibo, à vino autem tridū abstineri conuenit, à quibus edita fors olim Mardonio fuit, qua contra Spartanos in acie pugnans occubuit. Quibus quidem oraculis populi omnes cæca opinione ducti, tantum fidei dedere, vt eorū responsis moniti, sauiētes tēpestates & prælia vitasse credantur. Quod quidem Amphiarai templum in Attica: Trophonij verò, apud Thebas Bœotia fuit, à Cadmo (vt dicitur) conditas, Bacchi & Herculis patriam, quas Alexander Macedo diruit, ciuibus sub corona venundatis, quæ ἑλλάδα dictæ sunt, quæ ciuitas iuxta Magnesium & Thessaliam haud longè à mari sita est: vbi Trophonij oraculum multino minis, qui quum à Bœotiis de Thebano bello consulere, ibique res diuina fieret, gallos gallinaceos perpetim cecinisse ferunt, quo concentu Thebanis insignis victoria prædicta fuit. Aliæ verò Thebæ in Ægypto fere in regione Thebaida ἐκατόμυλαι, quas nonnulli Heliopolim, pleriq; Thebas dixere, quæ ciuitas à Busiri condita, stadiorum centū quadraginta ambitu ferebatur. Aliæ in Thessalia iuxta Amphisum amnem, quæ Phthiotica dictæ. Et in Lycia aliæ Thebæ, patria Andromedes. Aliæ iuxta Miletum: in Ionia quoque, in Syria, in Attica, Cataonia, & in Italia apud Lucanos Thebæ fuisse traduntur. Præter quod fuit Trophonij Iouis oraculū in Lebada Bœotia, in hiatus subterraneo, tetra & horrido, imo & angusto recessu, ad quē scalis descensus erat: quò consulentes magnis difficultatibus descendere nudos, aut in veste alba, & lineo vel purpureo amiculo, placentaque lemurius offerre oportebat, ne quo periculo forent aut

NOX

noxæ, haustōq; oraculo, per alium terræ hiatus ad superiora niti. In quo illud proditur mirum, eū qui post consultum oraculū inde digressus foret, animo semper afflicto & iacenti, nunquā ridere solitū esse: iuxta quod duo fontes visebantur, alter Lethæ, cuius aquam descensuri si haurirent, omniū daretur obliuio: alter Memoria, ex cuius haustu, omniū quæ vniquam vidisset, recordatio subiret. Sicut Thasis duo vini genera nasci prodūtur, alterū quod somnū cōciliaret, alterum quod fugaret. Ipsius verò statua non in templo, sed in tumulo nimis edito visebatur, quæ ferreis obeliscis obseptæ erat. Fuit quoque ultra Cyrenem in extimo sinu apud Garamantes Iouis Ammonis augustissimum & antiquissimū oraculum, in vastis solitudinibus & campis torridis siccitate sterili, ac nudo solo: ad quod sole exurente, estu flagrantissimo, per immensas arenarum moles, vastamque planitiem calore & siti infestam vix iter cuiquam tolerabile fuit, si quidem ventus eas sicut fluctus nunc huc, nunc illuc agitare, & cāpos velut maria infestare solet: nubes enim pulueres vehit, & fœda tempestate vexat. Post quæ, nemus frequenti sylua oleæq; & proceris arboribus fontibusq; passim manantib; amonū, in mediis arenis & situ arido haud plus quadraginta stadiorū oraculi septa claudebat: ultra verò latè deserta regio, vestigio humano inacces-
sa. Circà verò Ammonij passim loca incolunt. Ipse verò Ammon hircino capite & pelle amictus, multis ceremoniis colebatur. Hunc sacerdotes, quum responsa petūt, aurato nauigio vestire, & patrium carmen canere, eōq; propitiato, petentibus responsa dare solebant, quæ nō verbis, sed nutu signisque subobscuris ab Ammone edebantur. Quod quidē ad tantæ maiestatis sacrigū venit, vt illuc post Cambysem, Alexandrū Macedonem; per ingentes ætus, omni tractu sitiente, penetrasse, pro miraculo fuerit. In Ægypto quoque Apis oraculū omnium sermone celebratur: erat enim bos, qui & Serapis dictus, corpore niger, cādida fronte, in tergore alba nota insignis, duplicibus pilis in cauda, & lingua cantharognotatus, quem certo vitæ annos, excedere non licebat. Hunc in lacum demersum Ægyptij, indicto iustitio, veste abscissa, & laceratis criuib; defunctum plangebant:

*Ex Tropho-
nij auro rē
uersi sem-
per tristes.
Letha fons
Memoria
fons.*

*Thasorum
vina.*

*Trophonij
statua.*

*Iouis Am-
monij ora-
culum.*

Ceremoniæ

*Ioui Am-
monio exho-
bita, atque
ei⁹ imago.*

*Apis oracu-
luni atque
eius forma.*

S

Responſa Apis. inuento verò, mirificè letabantur. Reſponſa autem dare non vt reliqua oracula ſolitus: ſed ſi manu oblatum pabulum ſumpſiſſet à conſulentibus, ſecundos euentus, atque omnia proſpera decernebat: ſi verò abnueret, indubio malo & memoràdis cladibus caſura diuinabat. Ideo quū à Germanicò pabulum oblatum renuiſſet, funeſtum omen & indubiam necem, quæ paulo poſt ſequuta eſt, prænuſciauit. A Tenidiis verò ſeruatum eſt, prægnante vaccam enutriti, cui veluti puerperæ fabulantur. Apud *Tenedij. Aethiopes.* Aethiopes gens eſt (Nubas vocât) & in Africa Ptoembari, quibus regis vice, canis dominatur, quâ mirificè obſeruant, ex illius motu & nutu imperia, & quæ ſint placita augurâtes. Perſis quoque (vt autor eſt Ariſtophanes) aliquando gallus regis vice præfuit, & imperitauit. Sed præter hæc oracula, & quæ auguſtiſſima & ſancta habitata ſunt, tẽpla quoq; diuitiis & ſanctitate inelyta præcipua celebrantur: in Græcia, Olympij: in Arabia, Triphili: in Cydonia, dictæi: in Alexandria, Iouis Sinopitæ: in Libya & Andro, Dionyſij: in Epidaurò, Æſculapij: in Iſthmo & Tænaro, Sumio Eubcæ, atq; Attica & Calabria, Neptuni: in Acarnania, Apollinis Actij: in Claro, Actio & Leucade, Lycia & Selenütia, Apollinis: in Capadocia, Bellonæ: in eadẽq;, & Ionia atq; Epheso, Dianæ: in Halicarnafſo, Mineruæ: in Papho, Veneris: in Boſphoro, Apaturiæ: in Cypro, Acra Veneris: in Locris, Proſerpine: in Achaia & Catina, Cereris: in Samo, Argis, Metapõto, & in Lucania, Iunonis. Sed quod eſt de Olympio dictũ, hoc templũ in agro Piſano fuit, haud procul ab Elide, ante quod lucus agreſti olea conſtitus, & ſtadij omnium maximũ, iuxta quod Alpheus præterfluens ex Arcadia, mare ingreditur. In phano autẽ Iouis Triphili, colũna ex ſolido aureo multo æuò vetuſta, cũ titulis rerũ geſtarum ſacrata viſebatur, quam ipſum Iouem ſtatuiſſe ferunt. Acraẽ verò Veneris templũ mulierib; nec videre nec adire fas eſt. Sicut Eunoſti phanũ in Tanagra adẽdò mulieribus interdicitũ fuit, vt ſi quo infortunio aut vilitate Tanagrei opprimeretur, diligenter inquireret, nequa mulier conſulto aut caſu tẽplo appropinquaſſet. Caſtabilis Perſicæ Dianæ phanũ tantæ fuit religionis, ut illic dicatæ virgines (quod vix credi poteſt) ſuper pu-

Templum in Olympio Columna in tẽplo Iouis Triphili Templum Acrae Veneris & Eunoſti mulierib; adire neſas. Perſicæ Diana phanum.

nas nudis pedib; ambulèt innoxia: ſicut in tẽplo Feroniæ ſuper ignem afflati numine incedebant: & ad montẽ Socraticis, familiæ quas Hirpias vocant, ſuper incẽſam ſtrucẽ inſultabant impune; quibus perpetuo ſenatus conſulto vacatio munerum data eſt. In Achaia autem Cereris tẽplo fons manat cõremoniis ſacer, in quẽ grauiore morbo impliciti introſpicientes, ſpeculo in fontem demifſo, eũ ta valetudinis internoſcãt: ſicut Trallibus in antro Charonio, & apud Ægyptios in Iſidis, & in Melopidæ ſemideg tẽplo in Bobaſto, ab ægrotis valetudinis remedia in ſomniis præſciuntur. Fuitque mos, vt hi qui morbis leuari meruiſſent, remedia, & qua curatione leuarẽtur, in eadẽ Aſculapij velut in albo proponerent, vt eſſent ſempiterno monumento, & cæteros exemplo iuarent. Contrariæ verò religionis Catinenſis Cereris, quàm Achaia, ſacrarium fuit: ad iſtud enim viris accedere non licet, ſacrã verò per mulieres miniſtrari, & virgines perſici ſolebãt: cuius ſimulacrum non modo tangere, ſed ne videre quidem homini fas eſt. Samiæ autem Iunonis dignum ſua amplitudine templum, inter ſeptem orbis miracula adnumeratur, quod ab vrbe haud plus viginti ſtadiis aberat. In Lacinia Iunonis ara miracula aſſingunt, vt cineres in ara perſtantibus ventis immobiles maneat, ſicut ara Veneris Paphiæ ſub paluſtri cœlo nullis pluuiis humectatur. Metapontinæ Iunonis templum hoc pro miraculo habuit, & vitigineis columnis fulciretur. In Libya Liberi patris templum & oppidum ab vno eodẽque bis inueniri negant. Epheciæ autem Dianæ ſupra omnium ſeculorum memoriã celebratiſſima & auguſtiſſima ædes fuit, magnis effuſionibus & profuſiſſima impenſa à tota Aſia conſtructa, ſeptem ſtadiis ab vrbe, nudo & paluſtri ſolo: in cuius feſto annuo iuuenes, primo flore ætatis, & virgines cultu excellẽti procedere ad tẽplum prælata pompa, & feſtum diem agere, ſponſaliaq; inuicem inire conſueverant. Delubrum verò Neptuni in Achaia, Erechtheum cognominatum, hoc memorabile habuit, vt aqua in puteo ſtante aſtro fluctuaret, cæteris verò perſtantibus ventis iaceret immota: cui compar Ariſtoteles tradit de Pythopoli vrbe ad Aſcaniam paludem, cuius putei hyeme exſiccantur, æſtate verò ad

Fons in Achaia Cereris templo.

Catinenſis Cereris ſacrarium.

Samiæ Iunonis templum.

Lacinia Iunonis ara. Paphiæ Veneris ara.

Metapontina Iunonis templum.

Liberi patris.

Epheciæ Dianæ.

Neptuni.

Putei apud Pythopolim.

superficiem redundant: & apud Gades in Herculis templo, puteū inundante Oceano exsiccari. Quod verò de Clario dicimus, est animaduertendum, in Clario Iouem, Neptunum & Plutonem, mundū fuisse sortitos, qui mox nugis innumeris orbem implerent. Et Colophone in Apollinis delubro vates multa aqua epota, ex subiecta lacuna spiritu diuino tactos responsa dare: sicut apud Ligiræos in Thracia, ex intimo adyto Libero consecrato, plurimo mero exhausto, veluti numine afflatus vaticinari. Fuitq; animaduertendum, in Clario Apollinis, nō scemina, vt Delphis, sed certis è familiis sacerdotes, aut ex Mileto accitos, plerunq; literarum ignaros, hausta fontis aqua, vaticinia referre. Et in Andro, in templo Liberi patris manare fontem, qui Nonis Ianuarij vini sapore habeat: quod si è cōspectu templi auferatur, rursus in aquā transeat. Nec defuere qui crederet apud Heleos in Bacchi festo, quod *ἄρα* vocant, tres lebetes in tēplo sua sponte repleti vino. Et in Bisaltia templum Dionysij esse, in quo cūm sacra persoluuntur, si grata deo sunt, mira lux effunditur: contrā verò, miræ tenebræ. Atque in Aegira, nisi sanguine tauri epoto, sacerdotem nō vaticinari. Cui cōpar miraculū fertur Hierapolis antrum esse, quod quā mortiferū exhalet, in eo interest omnia, nisi execta & quæ virilitatem amiserit. Et apud Potnias Bœotiae manare fontem: ex quo equæ indigenæ haurientes, cōcitantur in rabiem. Mirū quoque quod circa Halicarnassum antistiti Mineruæ euenire traditur, vt quoties Amphidictensibus, qui ea loca incolunt, aliquid aduersi casurum foret, grandis illis nascatur barba, quasi eo portento futuras illis calamitates responderet: sicut in terra Caria, mulieribus templo dicatis, pilos in genis aut mento nasci, futuræ diuinationis signum erat.

Qui fuerint legati consulum vel prætorum, quære iurisdictio aut illorum potestas sit.

CAPVT III.

Singuli cōsules legatū sibi adscribent.

Consules designatos cū primū puincias sortiti essent, legatos sibi nominare, velat comites expeditionis, & adiutores negotiorū, quorū ope consiliōq; in-

tererentur, quīq; ipsorum vices gererēt quoties abesse cōtingeret, vulgo notatū est: qui, sicut duo erāt cōsules, ipsi duo pariter fuere, quos vel præsentes legebat senat⁹, magna prudentia viros, summis honoribus functos, vel absentes nominabat: quibus post consules totius prouincie legionūmq; atq; exercitus curatio mandata est. Tametsi nōnullos à cōsulibus nominatos, vt pari voto & vna mente repub. administrarent, ex decreto senatus sæpissimè legationis munere functos legamus. Vnusquisque ergo consul suum legatum habebat, quo præcipuo cōsultore ac ministro cōsiliorū, in rebus gerēdis, delectūq; habendo, totaque administranda prouincia utebatur, quorum consilio & autoritate vel prælia suscipiebant, vel bello abstinebant: qui etiam decreta consulum, & arcana consilia sæpissimè exequiebantur cum fide & cura. Cōsulibusq; fūctis cōsulatu, & finito magistratu, legatos velut legationis munere functos, honore abire oportebat: qui quidē plerunq; ex plebe aut patribus, nonnunquā prætorij aut consulares fuere. Etiam prætores vrbs, quique antea cōsulatum gessissent, & maguos bello viros, functos honoribus & triumphis; homines fidos acceptōq; legationis munere fungi cōperimus: illorūmq; procuratione & cura, prouincias ab hostili incurso defensās, & sæpe in officio retētas fuisse: quorum etiam autoritas tā in administranda prouincia, quā ducēdo exercitu, acique instruenda & quando essent admoturi copias, tantū fuit, vt absentibus vel impeditis cōsulibus, summam imperij tenerent. Consiliorū & fortiorū factorum, ac meritæ virtutis & ignauia cuiusque, qua cura, qua fide & diligentia, quaque disciplina militari, duces exercitui & castris præfuisent, siquid fictum vanūmq; aut parū integra veritate afferrent, locupletissimi testes erant: soli denique gesta consulum diligenti æstimatione perpendere & pensare debēbat. Tum consulibus laborantibus, aut morbo implicitis, vel fato perſuctis, ipsi superesse, & munia obire poterant: nanq; ipsorū erat officium, fiducia reipub. operam dare, post consulem prætorēmq; non tamen idem iuris & potestatis habere, ne imperatorias sibi partes vendicarent: siquidē legati manus est: omnia ad præscriptū imperiūmq; consulis agere: impera-

Legati cōsulum à cōsulibus cōstitui.

Quales legati cōsulum eligantur.

Legatorum consulum officia & autoritas.

Legati munus.

Imperatoris munus.

Legatorum triumphus.

Legati munus prorogatum.

Legati pro consulis.

Legati imperatorum.

toris verò summæ rei consulere, & liberū tenere imperium, eo consulere & ministro. M. Claudius legatus contra literas L. Cornelij cōsulis de pugna aduersus Boios ad senatū magnificè scriptas, priuatim de cōsulis negligentia plurib⁹ per literas significauit, quæ illi mox exiō crimināq; fuerunt: nanq; illū criminando effecit quo minus L. Cornelius de Boiis triumpharet: ipsūq; denegati triūphi, testimoniū legati, præcipua causa fuit. Quamquam Cn. Manlius, contradicentibus decē legatis, in crimē adductus, acta per se causa in senatu, crimine abfolutus, de Gallogræcis magnificè triumpharit. Quinetiam si quid per legatos in prouincia absentibus cōsulib⁹, & dum eorū vicem gerunt, fortiter ac dignū laude & triūpho gestum foret, poterat sine consule solus legatus suo iure & merito triumphare. De parthis & Pacoro Ventidius M. Antonij legatus, sine Antonio, licet nouo exemplo, triumphauit. Caius etiā Marius legatus Metelli cōsulis, ipsum criminando, effecit, vt posthabito metello, de Iugurtha triumpharit: ante cuius currum cum duob⁹ filiis ductus est in triumpho. Quinetiā patrem filio legatum fuisse, & fratrem fratri, sæpissime compertum est. Q. Fabiū Maximū, Q. filio cōsuli legatū aduersus Santes ad Suesulam obuiam prodijisse: & cum experiri vellet an sciret consulem agere, iussum ab eo obsequium præstitisse, & equo descendisse, autores memorāt. P. que Scipionem, cui Africano fuit cognomen, Scipioni fratri aduersus Antiochum consuli destinato, legatum venisse: tantūque autoritate effecisse, vt victo Antiocho, & pace Eumeni concessa, frater cuius legatus venerat, de Antiocho & omni Asia triūharit, ob Asiā que d se victā, Asiatici cognomen reportarit. Illud quoque notatum est, quoties consuli prorogatum fuisset imperium, etiam legati munus ad id tēpus diffundi sæpe & prorogari. Animaduersumque & illud, à primis originibus legatum proconsulis sine equo ingredi consueisse: postea verò à Seuero institutum, vt in vehiculis sederēt, & siue morte obita, siue casu legatus in prouincia esse desisset, legationis munus solum consulem, sine senatu dedidisse: ipsūque consulem aut senatum vnum pluresve legatos imperatori impedito, qui vicem suam gereret, &

rebus gerendis sufficerent, sæpius creauisse, comitesq; expeditionis dedidisse. C. Cæsari imperatori, cuius in re militari præcipua virtus fuit, dum cōtra efferas gentes bellū parat, decem legatos cōsiliij socios decreuit senatus, quibus adiutoribus & ministris magnas res gessisse fertur. Pompeius quoq; bello piratico, contra tot prædones & cōmunes hostes omni genere rapinarū grassantes, quum solus superesse nequiret, quinq; & viginti legatos accepit, tametsi aliquādo solus ipse legati munus obiret. Quæ etiam Fuluiō consuli graui vulnere affecto, quum exercitui & castris præesse nequirent aduersus Hannibalem, ex patrum decreto tres legati additi fuere. Quinetiam in expeditionem iturum consulem, plures & vltra sex legatos comites duxisse compertum est: quibus lictores cum fascibus pro muneris dignitate publicè dabantur, qui illos velut publico magistratui præcedebant. Subsequentis postea temporibus, in tantum legatorum munus processit, & ad id fastigij deuenit, vt quoties laborarib⁹ prouinciis subsidia mittenda forent, aut si quid publici priuatq; negocij manerent, vbi plurimum laboris & periculi impendēret, ea frequēs senatus per legatos decerneret, illisq; prouinciæ administrandæ munus curāque delegaret, quæ libera dicta legatio est: nam soli sine consule aut prætore, legati munere fungebantur. Quæ etiam legatio à senatu vel populo sæpissime dabatur his qui honestam proficiscendi causam, aut prætextum fugæ per speciem honoris quærent, quò honoratius exciperentur. Quin & scriptum legimus obseruatūque fuisse, legatos legionum non in senatu modò, sed à ducibus exercituum plerunq; creari, qui singulis plurib⁹q; legionibus præpositi, illarum administrationem curāque gererent: qui si quid per occasionem & licentiam dignum animaduersione admisissent, poterat eis legationis munus abrogari, & de gradu deiici: quotiesq; quæstor cum legato cōsulis concurrat in eisdem actionibus & pari causa, quæstor tanquam plus ferat honoris, præponi solet. Nec modò consulem, sed & prætorem legatos in prouincia vnum pluresve habere, quorum consilio niterentur, nisi prætores vrbani forent, quibus nihil opus esset legatis cæsuerunt. Illud quoq; proditum est, legatum

Legatorum lictores.

Libera legatio.

Legati legionū vbi crearentur.

Legati in ordinem re dacti. Quæstor legato prelatum.

*Legatus in
Aphricam
missus.*

*Agefilaus
legatus.*

qui in Aphricam accederet, si quid operæ præciū, aut dignum laude in provincia admisisset, haud multo post, inculpata vitæ testimonio illam procōsulem administrasse. Tum si quando in acie vel castris, vrgentibus hostibus, consulto opus foret, per legatum qui summæ rerū præerat, & primas tenebat post consulem, rem ad concilium deferri, vbi legati legionum, primores centurionū, questores tribunūq; & præfecti castrorum consultantes, capita conferebant: & quicquid opus erat factū, communi animo consiliōq; decernebant: & demum vt erant sententiæ, legati iudicio imperiōq; sanciebant, Ab'exteris verò Agefilaus proditur tanti legati munus fecisse, vt quamuis imperator maximus, legatorum tamen officia obire non dubitavit.

*Quis magni dij, qui communes, aut indigetes dicti, que ve
deorum cognomenta, & Iunonis Roma tem-
pla fuerint.*

CAPVT IIII.

*Magni dij
Dij duode-
cim maiorū
gentium.
Dij Penates.*

*Magni vn-
de.*

*Penates
qui.*

*Dij commu-
nes.*

DEorum quos præciū coluere, nomina potestatisque multiplices olim veteres statuisse, haud ambiguum est: nam quidam ex his Magni, quos Græci *θεοὶ μεγάροι* vocant, pleriq; Communes dicti sunt, inferioris notæ, Magni fuere, Iupiter, Minerua, Mercurius, quos è Samothracia in Italiam Aeneas attulit. Alij maiorum gentiū deos, duodecim statuere: hi fuere Iuno, Vesta, Minerua, Ceres, Diana, Venus: virorum autem, Iupiter, Mars, Mercurius, Neptunus, Vulcanus, Apollo: qui etiam dij penates ab Aenea appellati: Magnique dicti, vel quod reliquos genere fama; præcellerent, vel quod infinita potestatis forent. M. Varro Cælum & Terram principes deorum, Aegyptij Serapim & Isis, in Latio Saturnum & Opim: pleriq; deos penates Magnos opinati sunt. Dixerunt autem penates, per quos spiramus, & corporis & animi vires possidemus. Hos dicunt esse Iouem in medio æthere, Iunonem in imo, in summo verò Mineruam, alij Apollinem & Neptunum. Martem verò, Bellonam & Victoriam, cōmunes & vtitiores deos nuncupari, et vt dicunt, causa, quod omnib; præsto sunt, & modò ab vno,

nunc ab alio beneficia conferri, & passim homines iuari putant. Nonnulli matrem deūm, Solem, Lunam, Plutonem & Martem, communes dixere deos, quod hi ferme ab omnibus frequenti cultu curaque obseruantur: nam Persæ Ignem deum colūt: Scythæ præcipuum deorum Martem, cui equos immolant. Massagetæ & Pæni, Solem & Lunam, alij Plutonem, velut præcipua numina venerantur, licet Solem Persarum, Lunam Græcorū præsidem nonnulli credāt. Varro autem, qui magna hæc inquisitione collegit, ex omni deorum turba, quos supra triginta millia fuisse autumat, quosdam seclūsit, quos selectos nuncupauit: hi fuere, Ianus, Iupiter, Saturnus, Mercurius, Mars, Apollo, Genius, Vulcanus, Sol, Neptunus, Liber, Orcus, Iuno, Tellus, Ceres, Luna, Diana, Venus & Vesta: illōq; selectos velut vtitatoria numina appellauit. Geniales verò deos multi putant, Aquā, Terram, Ignem & Aerem: his addunt Solem & Lunam, ex quibus seminibus gignuntur omnia, quibus natali die quisq; sacrum facit, quod gignendarum rerū vim haberent, qui Genius deorum filius, & parēs hominum habentur. Tametsi binos Genios ab ipso natali die cuiq; mortali deorum munere datos, bonū scilicet & malum, Empedocles reputarit, Menander vnum. Alij Iunonem & Genium suum singulis dederunt, quasi præsides & oppugnatores. Lares quoq; inter deos receptos fuisse, multorum testimonio probatur, quos antiqui inferiores dixere deos, qui priuatarū ædium, triuiorum, viarūque, atque vrbis curam agūt: ideo Præstitites nuncupati. Hos Aegyptij quatuor fuisse putant, quos simul atq; in lucem editas fuisset homo, illius peruigilem curam agere opinātur, quorū nomina Dymon, Tychis, Heros & Anachis. Fuitque Platonis opinio, homines qui summa integritate vixissent, post fata effici Lares: si verò improbi detestabilesq; fuissent, Lemures. Ipse enī trinas fecit deorū species, ex quib; vnus est summus, primus & solus deus, alteri medij, quos cælicolas vocat: tertij, qui diis sunt minores, cælicolis maiores. Dæmones verò ministros deorū, custodes autem hominū putauit. Dij népe ruris & agriculturaliū, quos vitæ agrestis homines & rustici coluerūt, hi fuerūt: Iupiter, Tellus, Sol & Luna, Ceres & Liber, Ru-

*Persæ.
Scythæ.
Massagetae,
Pæni.
Alij.
Græci.
Dij selecti*

Dij geniales.

Genius.

*Genij duo.
Si a cuique
Iuno &
Genius
Lares.*

Lares quatuor.

Platonis opinio.

*Dæmones,
dij agriculturalium.*

Dij indigetes.

Lacones homines de re pub. bene meritos in deorū catalogum referrebant. Græci viuentes. & πρῶτιστος.

Cæsares Ro. imper deos relati. Nominis mutatio, cū quis in deorū numerum referretur.

Indarū dij indigetes.

bigus & Flora, Minerua & Venus, Lympha & bon⁹ eue-
rus, qui morbos, vastitudinem, calamitatē, intempericq;
depellunt. Præter hos fuere dij indigetes, qui ex homini-
bus in deorū numerū asciti, propter eximias belli pacif-
que artes, q̄ de genere humano bene meriti essent, post
mortem numiuis æquati, celebrem posteris memoriā
reliquerūt, vt Hercules & Aeneas, quem vocāt indige-
tem, Castor & Pollux, Aesculapi⁹ & Romulus: atq; alij,
qui dum vixere, functi laboribus, ob fortia facinora ge-
neri humano exhibita, tanto honore habiti cultiq; sunt,
vt ex hominib⁹ in deorum cœtū asciti, pro diis celebra-
rentur & colerētur, quos velut ascriptitios & nouos in-
colas post fata in cælū receptos putauere. Fuit enim hæc
cōsentiens obseruatio, præcipue apud Lacones, vt exi-
mios præclarosq; viros, qui obuiā eundo periculis, rem-
pub. auxissent, ob egregia facinora ciuib⁹ & patriæ ex-
hibita, vt gratiā meriti redderent, in deorum sedes rece-
ptos consecrarent, & in cælum tollerent, illisq; diuinos
honores & humano fastigio ampliora decernerent: tem-
plaque, flamines, puluinar & aras, ac sedes immortalita-
tis exhiberent. Græci verò propter beneficia viuentes
etiam cælo cōsecrare, & immortalitate donare cōsue-
runt, quam apotheosin dixerunt: sicut de Platone & Age-
lao legimus, atq; aliis, qui in cœtum cælestiū recepti, in
vita diuinos honores meruerunt: illisq; certamina, ludos &
sacra anniuersaria dicarūt, tanquam numinib⁹ aut heroi-
bus: illis præsertim, qui tyrannos exegerūt, aut vindicæ
libertatis fuerunt. Hi tanquā mortale fastigium egressi,
omniū consensu in concilium cælestium asciti, pro diis
haberi & coli cœpti sunt. Hinc etiam Romani Cæsares,
quorū opera & virtute res Romana creuit, & imperij fi-
nes latè propagati sunt, post funera immortalis memoria
cōsecrarent, & in deos receperunt, qui ob æternā gloriā
dij indigetes dicti, nominibus plerunq; mutatis, & nouis
cooptatis: siquidē Romulus, Quirin⁹: Iuno, Matuta: Leu-
cothea, Albunea: Melicerta, Palæmō & Protumnus: Le-
da, Nemesis: Circe, Marica: Nerfilia, Hora: Rhea, deorū
mater: Idæa, Dindymena: Philena, Pessinuntia: & Cy-
bele, Berecynthia, dictæ sunt. Indi verò Iouem pluuiālē,
& Gangem flumen, velut indigetes deos, carmine incon-

dito venerātur: Meroitæ Herculem, Pana, & Isim: Ger-
mani Tuistonem deum terra editum, & Mannū filium:
Astymphalisci, Achillem: Persæ, Amanū & Anadatum:
Veneti Diomedē instar numinis habent, cui etiam candi-
dum immolabāt equum. Sicut Aegyptij Isidem, Mauri
Iubam, Pœni Vranū, Macedones Gabyrū, Latini Faunū,
Siculi Adranū, Libyci Psaphonem, ne omnes percenseā
deos. Is enim Psaphon quum despectissimus esset, & vlti-
mæ notæ, vocales aues edocuit hæc verba eloqui, Ma-
gnus deus Psaphon: quibus dimissis in lucos, audita vocē,
apud rudes populos est pro deo habitus. Thraces Zam-
olxin, Syri Astartem, Adad & Agartin: Arabes Dya-
farem, Hirci Tibileneū, & Aphri Cælestum. Aegiolæses,
Maceranas deas: & gēs iuxta Naucratis Aegypti, Theu-
tum, velut presentissima numina coluerūt, qui omnes ex
hominib⁹ post funera diuinitate donati, diisq; indigetes
post cōsecrationem habiti sunt. Quam quidem sic fieri
nouimus, vt imperatore qui referendus in deos & conse-
crandus erat, vita functo, pyram in tabernaculi formam
construerent, quod auro & ebore, signisq; & tabulis pi-
ctis exornatū mirificè, alio desuper breuiori, vsq; ad ter-
tiam contignationem erigebāt, aquila cum omniū odorū
aggestu in summo culmine locatā: lectōq; cōstrato pur-
pura & auro, in quo defuncti effigies iacebat: senatus,
equester ordo, ac viri triūphales, quiq; amplissimos ho-
nores gesserant, procedentes lectū deferebant in pyram,
cum carmine & hymnis, omnib⁹q; humanis dinisq; que
aggestis honoribus. Demum incensa pyra, quum vapore
& fumo aquila agitata, è summo culmine tabernaculi
aera petiisset, religio incussa fuit, ipse animam per ina-
ne cælum petiisse, ipsūmq; defæcato quod mortale erat
& caducum, in numero cælestium & concilio deorū re-
cipi & haberi. Quam consecrationem apotheosin Græci
nuncuparunt, qui deinceps inter diuos relatus pro deo
celebatur. Fuitque senatus consulto cautum, ne quis ex
Cæsaribus, nisi ex decreto patrum, inter deos referretur.
Mirum tamen de Diocletiano proditur, qui spōte depo-
sito imperio, nonum post annum, primus sine imperio,
populi iussu, patribus autoribus, cælestes honores & apo-
theosin meruit. Et de Constantino Maximo, qui diuer-

Meroitarū Germano- rum. Persarum. Venetorum Aegyptio- rum. Maurorū. Pœnorum. Macedonū. Latinorū. Siculorum. Libycorū. Psaphon.

Ceremonia referendū aliquem in ter deos.

Senatuscō- sultum. Diocletia- nus. Constanti- nus.

*Agésilai
dictum.*

*Empedo-
clis ambi-
tio.*

Eutimus.

Dij patrij.

*Dei nomen
occultum
in cuius tu-
tela erat
vrbs.*

*Vrbem ex-
pugnatur-
ri, diis tu-
telaribus
alia loca
promitte-
bant.*

*Perse.
Ægyptij.*

sarum religionū assensu, ab ethnicis inter diuos relatus fuit, & à Christianis inter sanctos. Feruntq; magnum illum Agésilau, eū à Thasīs apotheoſi honoratus, & inter diuos relatus fuisset viuens, illos interrogaſſe, vt ſi deos faciendi poteſtatem haberent, prius ſeipſos conſecrarent, poſtea ſe deificarent. Contrà Empedocles: nam tanto ſtudio captus fuit vt pro numine coleretur, vt in medium Ætnæ incēdium viuens ſe deiceret. Inter cæteros proditur Eutimus poëta Locris oriūduſ, oraculi inſu viuēs conſecratus, & inter diuos relatus. Patrios verò dixere deos, qui ſingulis vrbibus præſunt, illarūq; præſides & propugnatores ſunt, vt Apollo & Minerua Athenis, Ilienſibus & Gnoſiis, qui inde illā oriundam ferūt, licet Alalcomenij ſuam dicant: Thebis Bœotiiſ Liber & Hercules, Iuno Carthagini, quā humano cruore placabant, eadēq; Samo, Sparta & Mycenis, atq; Argis, vbi nata fertur: Ven⁹ Cypro & Papho, Apollo Rhodiis, Leno Vulcanus, Naxus Libero: idēq; Apollo Delphis, Tænarus Neptuno, Cyziceniſ Pallas, q̄ ea vrbs pro dote illi fuerat: Tenediis, Tenes deus: Alabādenſibus Alabandus, Cretenſibus Diana, quā Britomartem vocant: Theſpienſibus & Parianis Cupido, Romanis verò Marti: qui præcipuo honore inſignes à ſuis ciuibus colebantur eximie: quanuis numen quod vrbi præeſſet, palā facere nefas putarent, ne euocationes quæ ad auertēda numina quæ vrbibus præſunt, fieri ab hoſtibus ſolent, iſtis aliquando innoteſcerēt. Erat enim vetus mos, vt in vrbium obſidione, vbi ad vltimam dimicationē ventum eſſet, tutelares deos, ſub quorum præſidio vrbs foret, certo carmine & verbis cōceptis in nouas ſedes euocarent, tēplaque ampliora & ſolennes aras illis promitterent, nefas opinati, deos vrbū præſides, vrbe hoſtiliter direpta, velut m̄cipia captiuos habere. Perſis verò & Ægyptiis nullos patrios habere deos in vſu fuit, quòd euocationibus illos migrare & oppidis, & ſine tutela deferri timerent, Alij vincla & catenas annectebant diis. Nonnulli ſponſores à diis petebāt ne euocarentur & abirēt, Tyrij enim obſidione preſſi, Herculis ſimulacrum, quod magna religione colunt, ne vrbem deſereret, aurea catena deuinxere. Neque ſolū inſignes vrbes conſpicuæ magnitudinij,

ſed oppida penè deformata, & modici vici, ne hoſtili vaſtaretur in curſu, patrios deos coluiſſe feruntur: ſiquidem Cruſtumeni Deluentinū peculiarem habuere. Narnienſes Viridianum, Aſculani Ancariam, Volſinienſes Nurtiam, Otriculari Valētiam, Sutrinī quoq; Norciam. Sed tamenſ peculiaris Iuno Carthagini fuerit, & præcipuum numen, Romæ tamen non minoris obſeruatiæ cultuſque habita eſt: quippe q̄ cordi Romanis, & quā regali magnificentia culta celebratq; ſit, illud argumēto fuerit, quòd poſt initum conſulatum conſules Iunoni Soſpitæ ſacrum faciunt, quòd q; ſingulorū menſium calend. præcipuē Mart. ſuo numini dicarunt, & ſanctas habuerunt: quare matronalia dicta, q̄ matronæ illas celebrant pro coniugiis, & ſacrum faciunt, quòd q; ea die Iunoniſ eſdes coli cœpta fuit: ſicut Aprili menſe Veneri matronę myrto coronatę lauant. Eius variæ poteſtates & nomina fuerunt: nam & Curetis, Lucina, Matrona, Regina, & Opigena, quòd parturientibus opem fert, Hera, Iterduca, Cinzia, Hippia: à Thauſcis Cipra, à Laurētibus Calendaris, à Corinthiis Anetiſtos dicta eſt, quā & matrem deūm nuncupant, alij Pelafgam: ſicut Venus, Cypris, Adoniſ, Verticorda, Aphrodite: ab Aſſyriis Melitta, ab Arabibus Alitta, à Græcis Pithe, ab Eleiſ Vrania, à Scythiſ Arginipaſa, à Cypriiſ Barbata, etiam Calua, Armata. Patidemus, Apoſtropa, & Callypygos: à Thebanis Præpotēs, à Perſiſ quoq; Mitra appellata eſt. Nec minus Apollinē nominibus variis vocatum ferunt: quippe apud Athamanas Titan, apud Ægyptioſ Oſiris: à Perſiſ, vbi in antro colitur, Mitra nuncupatur, à Lydiſ Lymioſ, ab aliſ Eleus. In Taurominio Archigetes, à Syracuſaniſ Themiteſ, à Græciſ Tyreoſ, cui ſacrum ante foreſ faciūt: apud Pachyni incolæ Libyſſinoſ, à Scythiſ Octoſcyroſ, à Leſbiſ Myricæuſ, quod myricæſ, hoc eſt, virgæ teneret: apud Spartanos Carniuſ dictuſ eſt, ab Athenieſiſ Patroſ & Alexicacoſ, à Mileſiſ & Deliſ Vlioſ & Præoniſ, in Arcadia Epicuruſ, apud Eleoſ Obſophaguſ: ab aliſ Lyciuſ, Phœbuſ, Phaneuſ, Iſmenuſ, & Oriuſ dicebatur. Obſeruatumq; apud Thraceſ, Lacedæmonioſ & Bœotioſ fuit, Apollinem & Liberum patrē eadē ſacra habere, iſdēq; honoribus coli. Baccho verò Sicili

*Patrij dij
& tutelares.*

*Matronalia.
Iunoniſ
variæ poteſtates.*

*Veneriſ di-
uerſa nomina apud
druerſoſ.
Apolliniſ.*

*Apollo &
Liber eſtē
ſacri culti.*

Bacchi cognomina diuersa.
Minerua diuersa cognomina.

Morichum dixere nomen: Arabes, Oracal & Adoneum; alij Lyæum, Erebinthium, Sabazium: Lacedæmonij Scythitem & Milichium vocitarunt, cuius faciem multo intingere, & fucis ornare vetus mos erat. Tradunt quoque Mineruas diuersis cognominari nominibus: nam & Trigemina, Glaucopis & Sais ab Ægyptiis appellatur: à Milesiis Afsia, apud quos mirificū fuit templum: à Græcis Artemis, à Cretēſibus Dictynna, Phœbe & Diana: à Siculis Lyen, quia parturientium ſoluit dolores. Prima enim fertur Iouis filia: ſecūda, Nilo orta, quam Ægyptij Salleten dixerunt: tertia, quam Arcades Chorion nominant: quarta Pallātis, quæ patrem interemit ipſam vitare conātem, cui pinnarum talaria affinxerūt. Mercurium quoque multiplici ferunt vocatum nomine: nam Galli Theutatem, Ægyptij Their appellarunt, quos quinque numerari pleriq; autumant, ſicut Vulcanos plures. Cybelem quoq; alij Rheam dixere, alij Berecynthiam plerique Bonam deam. Iſdem verò Phryges Peſſinuntiam matrem deūm vocāt: Attici Cecropiam Mineruam, Cyprij Paphiam Venerem, Cretes Dictynnā Dianam, Siculi Stygiam Proſerpinam, Eleuſini vetuſtam Cererem, alij Iunonem, nōnulli Bellonem, pleriq; Hecaten. Prima verò Iunonis ædes à Camillo dicata eſt in Auētino, quæ cæteris longè multūmq; præſtitit, ad quam ſimulacrum Iunonis Veientanæ allatum memorāt, quam Reginā nominatam volunt. Altera in Capitolio, iuxta quam ſacri anſeres paſcebātur, quæ & Regina dicta eſt. Tertia in arce, cognomento Monetæ, in area in qua M. Manlij Capitolini domus fuit, quam à L. Furio dictatore votam nonnulli memorant. Nam quum nouo motu tota vrbs contremiſceret, & quibus piamētis, cui ve deo ſacrum fieret, non diſſocererent, ex arce vocem auditam ferunt, monentem, vt ſue plena ſacrum Iunoni & procuratio fieret: inde Monetæ nomen datum. Nouimus quoque in vico Iugario aram Iunonis Iugæ conſpici, quæ coniugiis præeſſe dicebatur, ſicut Cinxia & Gamelia Iuno, à nubentibus ſanctè colebatur: cui ſacrificātes obſeruant, vt bilem à viſceribus hoſtiæ dimoueant, illamque iuxta aram deſodiant loco abdito & operto, vt ſignarēt ſine bili matrimonia eſſe oportere. In Exquiliis quoq; Laciniæ le-

Mercurij varia nomina.
Cybelis nomina.

Iunonis ædes & aræ diuerſe Romæ.

nonis templum fuit, & in foro olitorio ara Iunonis Marturæ. Adem in Palatio etiā Iunonis Soſpitæ ſummo honore cultam inuenimus, iuxta templū Cybeles, cuius aram Numæ legibus pellex tangere vetabatur. Nam in colle Vimioali, & in porticu Octauianæ, Iunonis templum & aram fuiſſe vulgò proditum memoriæ eſt. Neque omitterendum, noua religione & barbara cæremonia apud diuerſas gentes Iunoni ſacrum fieri: nam Lauini tēplum Iunonis erat, & iuxta ſpecus, vnde prodians draco, virginis manu paſcebatur. In Syria in phano antiquiſſimo ſacerdotes dum Iunoni ſacrificant, inuicem digladiantur, ſicut Corybantes in ſacris magnę deæ, & in templo Dianæ apud Ariciam: apud Crotonem ſacerdos breui ſcuto ſuperſtans ſacrum facit, & victimam Iunoni cædit. In Samo niſi habitu nubentis & nuptiarum ſolemnibus ſeruatis, Iunoni ſacrum facere non licet. In Stympphalo Arcadię Iunoni triplex ſacrum ex tribus cognominibus ſit: vnū, velut puellæ: alterum, vt Ioui nuptæ: tertium, velut viduæ. Sami quoque, vt dicata Iunoni tēpla, Lyſandria vocētur, ſenatus ſcō ſulto cautū fuit: & Argis in ara Iunonis nulli externo aut peregrino ſacrū facere pmittitur.

Sacra Iunonis diuerſa.

Lyſandria.

Ex quibus opidū, quibūſq; regionibus, aut terrarum oris ingenio clari & præcipua doctrina viri plures euasere.

CAPVT V.

EX multis magnis animis, ampliſſimīſq; ingeniis, quę ynquam vidimus aut legimus, illorū qui ſtudio diſciplinarum exteras nationes cōquiſuere, in primis Homerus fuit, Orpheus, Eudoxus, Democritus, Pythagoras, Archita, & Plato, clari ſapiētia: qui ad Gymnoſophiſtas, ſpectandōſq; fiderum motus, diſciplināſque edificandas, tanquam ad mercaturam bonarū artium profeſti ſunt. Iſ verò Eudoxus ſummus perhibetur aſtologus, qua tēpeſtate Galli Senones urbem quaſtarunt. Pythagoras Tarkinij Supbi tēpore vigit. Piatonē verò poſt quadringēteſimum vrbs annū ad Dionyſium veniſſe fama vulgavit. Archita autem dū diſcendi ſtudio flagrat, multas per oras peregrinatus, captus à piratis, & venūdatus eſt.

Eudoxus.
Pythagoras.
Plato.
Archita.

*Thales.
Solon.
Lycurgus.*

Sic Thales ille Milesius, cuius sunt multa & miranda inuenta, deinde Solon & Lycurgus, vt legum sanctionumque quas tulere, causas rationesq; curiosius pensitarent, aliiq; illustres viri, nullum vitę cultum aut paratum requirentes, partim Ægyptios & Æthiopes, partim Syros, Arabas, Persas, Parthos, Hyrcanos & Indos, omnes denique terrarū fibras, ac diuersi orbis vltimas oras rimado, nihil inexpertum reliquere, dum studia bonarum artium, & veri cognitionē vndiq; emendicaret, ita vt ex omnibus sapientissimis viris, quos vlla vnquā tulit ætas, in patrio solo paucissimos funeratos inuenias. Quibus exculti doctrinis, tantum processere, vt multa ingeniorum doctrinarumq; monumenta posteris reliquerint: suāsque non vrbes modò & oppida, sed regiones & gētes magnis nominibus nobilitarint. Præcipuè verò Miles⁹ Ionix, multiplici doctrina præditis viris excelluisse fertur: nam & Thaletis astrologi, qui inter sapiētes adnominatur, Anaximenis philosophi mathematicorū nobilissimi, qui horologium ostendit primus: Timothei musici, & Anaximandri physici, Hecatei historici, atque Æschini oratoris, qui magno in precio fuere, aliiq; scientissimis viris floruisse fertur. Ingenia quoq; Asiatica sua laude fraudanda non sunt. Ex hac enim poëta Anacreon, Mynæmus, & Antimachus, claro præconio celebrati, deinde Hipponax, & Sappho, atque Alcæus poëtæ, qui lyricos inuenit. Præter hos, Xanthus, Hecateus, Herodotus, Ephorus & Theopompus historici, alique præcipua doctrina viri, illam sempiternæ laudi memoriæq; cōmendarunt. Fuit præterea Cartheia seu Iulis, parua circa Delon insula, clara ingeniis virisque: ex ea enim Simonides poëta, qui scripsit multa præclarè, & Bacchylides, deinde Erastratus medēdi arte clarus, cuius plura documenta sunt: atque Aristo Bionis æmulus ex peripatetica disciplina, duxere originem. Nec Minus ex Bithynia & Cyrenis, non dispari laude censendi. Ex illa enim Zenocrates philosophus, & Dionysius dialecticus, Hipparchus & Theodosius. Item Theophanes orator, in causis forensibus versatus egregiè, & Asclepiades medicus. Ex Cyrenis verò Callimachus, qui elegos scripsit primus, quò tempore Liuius poëta Romæ fabulam dedit: & Aristippus Socraticus

*Ex Mile-
so Ionix.*

*Ex Asia
viri docti.*

*Ex Car-
theia seu
Iulide.*

*Ex Bithy-
nia.*

*Ex Cyre-
nois.*

Socraticus floruisse dicitur, cuius filia Areta tantum ingenio valuit, vt post Aristippum scholas cum laude rexerit, & disciplinas docuerit. Præter quas vrbes, Tharsus, Alabanda, Tyrus, Gnidus, Rhodus, variis eruditionibus & doctrinis excelluere, præcipuòq; & summo ingenio viros eduxere. Sed quod est de Simonide dictum, magni exempli illius casus fuere, bis monitu diuim, partim ruina, partim naufragio erepti. Asclepiades verò publico fertur præconio, quò phreneticos & mente imminuta laborantes, concentu sonorum, mirabili experimento ad sanitatem reuocarit. De Anacreonte inter mira exempla fatum memoratur, & memorabilis illa mors, acino vix passè strangulati: quæ res infirmitatis humanæ nos componefacit, fortunæque varietatis, atque imminentium calamitatum, vitęque variis casibus expositæ, magna nobis documenta dari.

Quò apparatus, & qua pompa quantòque omnium studio olim Romani triumphos agebant: quis ordo seruari, & quæ in triumpho ferri consueverant.

CAPVT VI.

Quæ triumphatium pōpa & quis ordo fuerit, quantòque omnium studio & apparatu ducibus exercituum, post res feliciter gestas triumphus deferri consueffet, intercisè veterum monumentis traditū est. In primis fuit obseruatum, vt qui imperatores rebus bene gestis, post multa facinora militaria, domitis hostibus triumphum poscerent, pacatam prouinciam successori in primis traderent, exercitumq; victorem, & opimum præda, testemque virtutis & ignauiæ cuiusque, meritique & immeriti, Romam reducerent. Inq; ædem Bellonæ extra vrbem senatu euocato (neque enim triumphum petenti, vrbem inire fas erat) de rebus à se gestis magnificè, quæ oppida, quæque prouincias bello vicissent, aut quibus cum hostibus signis collatis confixissent, quæq; egregia ipsi fecissent, quòtque hostium millia cecidissent, omnia denique belli decora, ordine disterebāt: vbi legatos, tribunos militum, centuriones, milites denique exercitus, quò notior testatiòrque eorum virtus foret, adesse oportebat, vt meritæ illius virtutis, cui tantus honor debeba-

*Alia vrbes
doctis viris
clara.*

Simonides.

*Asclepia-
des.*

*Anacréontis
interitus.*

*Triumphum
petēti quæ
prius faci-
enda et ob-
seruanda
erant.*

tur, si quid veri vanique referretur, testes forent. Augustus verò Octavius in templo Martis Ultoris, quod in foro suo posuit, senatum de bellis, deq; triumphis consulit, utque provincias cum imperio petitori inde deducerentur, in eoque reuerſi ex provincia triumphorum insignia deponeret, decreto fanciuit: tametsi in Martio campo, & in pratis Flaminiis, non semel de triumpho actum inuenimus. Apud Argiuos ex militia reuerſi duces, cum militum agmine totiq; exercitu, in Charadro extra urbem cociliam aduocabant: ibiq; de militaribus donis, quæ cuique deberentur, optimatum consensu decernebant. Saepius tamen absenti duci, quum de rebus gestis egregie, maxime cognitum esset, a senatu decretus triumphus fuit. Cumq; res bello gestæ, triumpho dignæ viderentur, prout erant sententiæ, populi iussu, patribus autoribus, triumphum decernebant: aut si senatus aduersaretur, per tribunos ad populum ferri posse, populūmq; citra senatus auctoritatem triumphos saepe decreuisse copertum est. Valerio & Horatio consulibus, victis Sabinis & Volscis, quum triumphus negaretur, L. Icilius trib. pl. de illorum triumpho ad populū tulit, qui primi ex scito plebis, nullo decernente senatu, triumpharunt. Et M. Rutilio dictatori de plebe homini, deditis & victis hostibus, sine patrum auctoritate, solo iussu populi triumphare licuit. Tametsi plures, quum Romæ aduersante senatu honos negaretur, in Albano honestos triumphos egisse legamus. Primūque M. Papyrius Masso, quum Romæ negaretur, in Albano & alij illius exemplo triumpharunt. M. verò Antonio magnæ inuidiæ fuit, quod quum deberet Romæ Alexandriæ de Parthis triumphauit. Et Domitio Ænobarbo, quod deuictis Aruernis, nullo decernente senatu, elephanto vectus, velut triumphans totā Italiam peruagarit. Manſitque diu mos Romæ de domitis nationibus & hostibus bello victis triumphandi, ad Probum vsque imperatorem. Is enim vltimus Cæsarum triumphasse traditur: post quem obliterata virtute militari, quum vigor ille animi desuisset, & imperium deflexisset, nulli Cæsarum triumphasse leguntur: quanuis alij Bellisarius, qui sub Iuliano meruit coronam, postremum omnium triumphasse contendat. Fuitque maxime cognitum, a condita urbe

Argiu.

*Absentibus
decretis triumphus.
Triumphus
a populo
decreti sine
senatus auctoritate.*

*Probus vltimus
Cæsarum triumphauit.
Bellisarius.*

ad Vespasianum & Titum, deuictis debellatisque nationibus ab vltimo orbe, Romanos per tot secula viginti supra trecentos triumphos egisse: exq; Samnitibus Ioli, hostibus preualētibus, multiplici tadem clade affectis & debellatis, quatuor supra triginta triumphos inisse, pluriusque de Gallis quam de reliquo orbe terrarum, duces Romanos triumphasse. Et tametsi Romanis tantum cuiuslibet olim triumphus decerneretur, vni tamen Cornelio Balbo externo & Gaditano, ob deuictos Garamates, tributum legimus. Mirūq; prodi de Ventidio Basso, qui ductus in triumpho, & multo, eò processit, ut Romanorum primus felicitate mira de Parthis triumpharit. Fuluius postea Thusculanus, cum & ciuis & consul Thusculi fuisset, & ad Romanos transisset, tam feliciter egit, ut Thusculum extra sortem velut provinciam assequutus, triumphum Romæ de sua patria egerit, eo ipso anno ciuitate donatus, & consul factus. M. quoque Perpenna Græcus homo, postea consul, de Aristonico iustissimum Romæ duxit triumphum. Proditus tamen est Fuluius Flaccus tantæ moderationis fuisse, ut decretum sibi triumphi honorem ob modestiam recusarit. Et M. Fabius, quia fratrem bello amiserat, triumpho cessasse. Tiberius quoque Cæsar de Illyriis parta victoria, triumphare noluit, contentata tunc ciuitate propter Variam cladem: sicut Marius deuictis Theutonis triumphum distulit, conspiciatus patriam aduentibus Cimbris laborare. Septimius quoque Seuerus, deuictis Parthis, quum pedum valetudine laboraret, triumphum recusauit. Igitur decreto triumpho, Romani magistratus & omnes tribus obuæ, flamineque purpura, & sacerdotes ac pontifices apiculis velati, laudantes gratantesque, atque viri triumphales consularisque, cum quaque nobilitas & senatus in pretexta & laticlavis, tum omnis sexus & ætas frequentes cum coniugibus & liberis in lætitia publica, omnibus deniq; ordinibus effusis, cum gaudio ad excipiendum visendumque prodibant. Apud Athenienses verò si quando summi duces rebus feliciter gestis urbem inirent, non modò a magistratibus & omnibus ordinibus frequenter obuiam itum est: sed eorum quoque imagines producere obuiani, & diem Victoriae consecrare mos erat.

*Rom. de
Gallis saepe
triumpharunt.*

*Qui triumphare
recusarunt.*

*Triumphus
ceremonia
Romani.*

Athenienses.

Qua ante triumpham feruntur.

Ingredienti deinde, longo ordine, montium, fluminum, oppidorum & urbium species, quas bello peruicerat, & vi expugnat, precedebant. Vrbes enim, montes & flumina, regionisque, quas imperatores bello domuisset, in triumpho duci vetusti moris erat. quare T. Quintius dictator, Præneste in deditionem accepta, signum Præneste duxit triumphans, & M. Marcellus Syracusas, & Scipio Asiaticus ceterum triginta oppidorum simulacra vno triumpho detulit, & C. Cæsar Massiliam, Nilum, Rhenum, Rhodanumque; ex auro, & fatum ex ebore. Sæpe etiam præ multitudine oppidorum effictas turres pro expugnatis urbibus, captarum ciuitatum simulachra ferentes, in triumpho detulere. Fertur Sylla quum omnes Asiæ & Græciæ vrbes bello domitas in triumpho duxisset, nulla Romanorum oppida, aut ciuium imagines ducere voluisse. Non sic Cæsar: nam imagines Scipionis, Petreij & Catonis, inter præcipua ferula representauit. Inter quæ tabellas grandioribus literis inscriptas, cum titulis, in quibus naues captæ, vrbes tributo affectæ, seruæ, aut vectigales, in fidem acceptæ, oppidaque; expugnata, gætes perdomitæ, & reges bello victi continebantur. Tum pegmata in tertium quartumque vidum, velut exertis ramis, surgentia, & simulacra bellorum artificii manu elaborata, præferebant: vbi captarum urbium præliorumque; effictæ species erant, vbi acies victas & fugatas, percussos cõsternatosque hostes, castellorum excidia, exercituumque intra fusos, vrbes populari, ferro ignique vastari, edificia incendi, moenia disturbari, claustra reuelli, totaque imagines præliorum effictas, facile erat cernere. His succedebat spolia hostium, & captiua arma, tum currus spoliis onusti, militariaque; signa ex domitis gætibus non erecta, sed inuersa. Post hæc catapultæ, ballistæ, & tormentorum omne genus vi expugnatum, ac belli apparatus, machinæque; ad urbium excidia, rostraque nauium vi captarum, nauisque rostrate bello victæ, proferebantur, quare Lucullus lōgas & rostratas decem ultra centum in triumpho duxit. Præterea falcati currus, elypei que insignes & scuta, quibus L. Papyrius dictator de Samnitibus triumphans forum ornauit, tum lecticæ aureæ, æneæque; vel argentea signa ex deuictis gentibus, quorum supra duceta octoginta, & marmora

Tabella in triumpho prælata.

ferè totidem, M. Fuluius in triumpho quem de Aetolis & Cephalenia habuit, carpætis vexit. Currusque aurei vel argentei, vasæque aurea & argentea omnis generis, spoliisque ciuitatum vi captarum: tum coronæ aureæ, & urbium dona, & populorum, quibus à sociis & foedere iunctis pro virtute dux donatus fuerat, suo ordine sequebantur, quarum nonnullos supra ostingetas & duo millia detulisse cõperimus. Quodque auri vel argenti facti signatiquæ ex manubiis & urbium spoliis, partim rudibus massis quaesitum foret, id omne deferri in triumpho, & perscriptum in tabulis, in ærarium est condi solitum. Legimus Scipionem, cui Aphricano fuit cognomen, bello Carthaginensi, ex præda argenti celati pondere numero quadringenta, & vasorum aureorum pondere ducenta millia Paulumque Aemylium, deuicta Macedonia, vasorum aureorum, aurique & argenti signati tantum detulisse, vt ex illo pop. Rom. tributum pèdere deserit. Quinetiam Hercules signum ante triumphantem non raro in popa vehi solere, tum siquid visendum & memorabile, atque æuo priore incognitum, in deuicta prouincia fuisset, velut rem spectatissimam nouo inuento vna afferri comperitum est: Vespasianus Iudæa capta, balsamum nūquam aliàs visam arborem, & Pompeius victo Mithridate ebenum, primi ostenderunt. Eundemque Pompeium tertio triumpho, quem de Asia & Ponto habuit, inter solennia, aluè cum cæsseris lusorium è gemmis duabus magnitudinis miræ, nulla gemmarum ad eam accedente, detulisse: & Aurelium Cæsarem, præter alia spectatissima, tigrides, alces, & camelopardales in triumpho pompa ostendisse, auctores memorant. Præter quæ, elephantos aut equos in bello captos, simul & obsides qui à foederatis gentibus & sociis dati erant, tanquam pacis pignora deduci notatum est. Quimox Syracusanis frequens erat, vt captiuos equos totis crinibus, victores autem lauro coronatos ducerent in triumpho. Elephantos autem Curius Dentatus post Italia victum fugatumque Pyrrhum, quatuor captiuos detulit primus. L. quoque Cæcilius Metellus, rebus aduersus Pœnos feliciter gestis, primo Panico bello centum & viginti: & P. Cornelius Nasica triumpho Gallico, præter multa memoranda, equorum gregem bel-

Herculis signum ante triumphantem prælatum.

Syracusanis.

lo captorum: & Scipio Asiaticus, deuictio Antiocho, vltra mille & ducentos eburneos dentes: & Cneus Milius, deuicta Asia, monopodia & abacos, ac triclinia grata, vestemque stragulam, detulere. Post hos tubicines multiplici sono classicum canentes incedebant, quos longo ordine cãdidi boues, taurique auratis cornibus, insulsque & vittis ornati & auro, mox immolãdi sequebantur. Hos comitabantur succincti adolescentes, aureas argenteasque patinas tenentes. Quibus succedebant tribuni militum, centuriones, præfecti, equitesque insignes ac pedites victoris exercitus, qui ob egregia facinora & nauatam in bello operam, dona militaria meruissent. Nec non milites, quorum spectatissima virtus in bello fuit, quique ab imperatore, ciuicis, muralibus, castrensi busve coronis, torquibusque aureis, phaleris aut armillis donati erant, insignes militaribus donis, spoliis armisque fulgentes præibant, sequentibus mox legatis & tribunis legionum in equis. Tum reges & captiui nobiles, & si qui bello capti insignes forent, præcipue hostium duces, contra quos indictum fuisset bellum, ex tanto fastigio deiecti, in vehiculis aut ferculis, ceteri verò cateruam vincti catenis in seruitij notam, præcedebant. Quare Pompeius Magnus regum filios & obfides numero quatuor & triginta supra trecentos prætulisse fertur, inter quos Tigranem, Aristobulũ, & Mithridatis filios quinque, filias verò duas. Caius quoque Cæsar Africano triumpho, Iube regis filium infantem, qui mox clarus ingenio euasit, ante currum duxit. Et quum Catonis, Scipionis & Petreij, aliorumque imagines variis casibus affectas detulisset, Pompeij simulachrum deferri passus non fuit. Quod si morte obita minime duci valuissent, illorum imagines & simulachra persepe delata sunt. Cum enim Scipio, deuicta Carthagine, Hadrubalem, & Paulus Æmylius Perseum & filios, Mariũsq; Jugurtham regno deturbatos, contra decus regum duxissent captiuos in triumpho, Augustus post bellum Asiaticum Alexandrino triumpho, quum Cleopatram ducere nequiret, ipsius imaginem quæ manu sibi mortem conscuerat, exanguem detulit. In quo omnes gazas Ptolemæorum congestas tantumque auri & pecuniarum inuexit, vt præ

Captiui in triumphũ auili.

Imagines ducum hostiuum mortuorum in triumphum ductæ.

possessionum venaliũ exinde duplicia statuerentur. Proditumque memoriæ est, Lucullum triumpho Mitridatico aureum Mithridatis simulacrum sex pedum, & clypeum ex preciosis gemmis præter alia insignia detulisse, & Pompeium Magnum Pharnacis statuam argenteam, suã verò ex margaritis, & signa aurea tria, & alia myrrha, coronasque ex gemmis & margaritis tres & triginta adduxisse: captiuosque belli iure vinctos duci noluisse, sed patrio more succinctos ire iussit: quos exacta pompa, tegali munificentia liberos donatosque remisit. Scipio verò Hemylianus expugnata Numantia, nec spolia, nec prædã, nec captiuos tulit: quippe quum quicquid esset auri vel argenti, & spoliõrum ac præciosissimarum rerum, & demum se ipsos Numantini cæde & incendio absumperint, nullaque nisi victoria ipse potitus fuerit. Id tamen in triumphali pompa seruatum meminimus, vt quũ de foro in Capitolium flecteret triumphans, hostiũ captiuos insignes, qui semina discordiarum & belli autores fuissent, in custodiam detrudi iuberet, vt exacta pompa neci darentur: quare quũ Adiatorix Tetrarcha Galatarũ, quod in triumpho Asiatico ductus, seruato more iugulatus fuisset cum filio, insciente Augusto, nimium indoluisset Augustus, & lachrymas effudisse fertur. Hadrianus quoque triumphum qui Traiano debebatur, quũ morte obita triumphare nequisset, illi defuncto exhibuit: quippe triumpho apparatu præcedente, & omni præda, Traiani imaginem tanquam victoris insignis victoriae, cuius ipse dux & autor fuit, in triumphali curru vexit. Et quia Romulus patrum memoria captis Veis, Veientium ducem senio affectum in triumpho captiuum duxit, inde vt inter solennia decrepitis senex, exoletus & excors, qui æmula facie illum mentiretur, puerili bulla ornatus, ante currum duceretur, aliquandũ mansit, præcone Sardonianum senem proclamante: nam Veios Sardonianorum fuisse coloniam veteres tradidere. Imperatorique triumphanti oleagineis sertis ornati aureas coronas præferebant ministri, quæ his qui triumphum meritũ procuraissent, dari assuerant, vniuerso mox senatu in albis prætextis iuxta currum longè maximum triumpho spectaculum exhibente. Tum citharædorum & tibicinũ solertissimi artifices, quos Lydios

Hostium captiuorum insigniorum, in custodiam traduntur.

Traianus mortuũ triumphauit.

Veientium ducis imago representata per senẽ decrepitem inter solennia.

Coronæ triumphanti- bꝰ prælate.

Citharædi et tibicines

Delirus.

Ciceris & Manduci effigies.

Apparatus magnificentia.

Triumphus ornatus

Romulus sine curru triumphavit Quis primus in curru triumphavit.

vocant, canentes psallentēque ibant coronati. In quorum medio quispiam penē delirus, qui inconditis iocis ineptire videbatur, in talari veste, fimbriis aureis & armillis ornatus, lasciva gestulatione vsq; ad ineptias, risus commouebat. Inter quos Ciceriæ effigiem argutā & Manduci, magnis ore hianti cum crepitu dentium, aut Petreiæ quæ ebriam anum effingebat, nonnunquam adhibuere. Tantāq; erat apparatus magnificentia, vt cum dies exponendis rebus suffectura non videretur, plerumque triduum nonnunquam dies integros & noctes totas in apparatu pompæ tributos legamus. Siquidem Aemilius Paulus de rege Persa, & Q. Flaminius de Macedonia triduo triumpharunt, Iulius Cæsar quater eodem mēse, & diuus Augustus tres egit triumphos continuo triduo. Ipse verò triumphans, cui tantus honos dabatur, curru aurato sublimis, atq; ornatum humano augustior, quatuor insignibus equis, cæteris altior & magnificentior vehabatur, præcedentibus lictoribus, coronatus in purpura, cum insigniis imperij & magistrat⁹ quem gerebat, qui vt conspectior videretur, minio illini solebat, exemplo Assyriorum & Medorū, apud quos inungi oculos, & faciem pingi, ex Cyri instituto assuetum est. Persarum reges heliathæ cum adipe leonino, & Ethiopum proceros minio colorantur, quod facie nō inuenusta, sed pro imperij maiestate, forma conspicui fiant. Scire tamen licet, Romulū cum de Veientibus triumphauit, sine curru egisse triumphum. Primūque Tarquinium Priscum, vt verò plures certiorēque tradūt, Valeriū Publicolam, quod Thafcos bello vicerat, quadriiugo curru triumphasse: Gestamenq; triumphantū apud prius seculum bullam fuisse, remediis inditis in ea, quæ contra inuidiam proficerent. Post ea Camillum, quod antea licuit nulli, in triumpho albens equis vrbem inisse tradūt. Procedente mox tempore, Pompei⁹ magnus triūpho Aphricano, & diuus Cæsar Gallico, elephantis, & Marcus Antonius leonibus ad currum, præter aliorum instituta, triumpharūt. Nero autem Cæsar monstrifico inuento hermaphroditas equat portentū loco ad currū duxit: Heliogabalus maiore insipientia, quaternis canibus, mox tigribus vectatus fuit. Aurelianus etiam ceruis ad currum triūphauit. Inter cæteros

proditur Sesostris Aegypti rex, regno impotenti insolens, cō ferocia processisse, vt sorte ductos reges, annis singulis ad currum iungeret, vt ea pompa per omnium ora vectaretur triumphans. Quod non ab simile à Tigranis insolentia videtur, cui tanta fuit secordia, vt reges & dynastæ seruilia præberent. Alexander tamen Seuerus imperator quum de Persis triumpharet: non curru triumphali, sed pedibus, sequēte curru quatuor elephantorū, palatium ascendit. Tarquinius verò Priscus aurea tunica processit ornatus, Pompeius chlamyde Magni Alexandri. Ipsos verò triumphantes myrto prius (autore Masurio) mox lauro plexa, & ex laureto, quod à Liuia Augusta pactum erat, postquam Cæsares imperitarunt, deinde aurea coronari institutum ferunt. Ex lauro autem ideo, vel quod spectatissima in monte Parnasso, vel quod fulmine afflari nunquam compertum sit. Quam quidem coronam, non ipsos triumphantes gestare, sed seruū in curru eodem, qui supra illius verticem ipsam teneret, post se habere tradūt. Suspiciari licet, vel quod onere ferendo triumphantem fatigari minimē volebant, vel vt humanæ fragilitatis memor foret, quum iuxta absidere seruū in eodem videret curru, ne per insolentiam nimis sibi placeret & triumphatu superbiret. Quam quidem exacto triumpho in gremio Capitolini Iouis locare, vel templis dicare solebant, quod beneficio deorū immortalium de hostibus triumphare contigisset. Sūt tamen autores, in altera, triumphantis manu laurū, in altera tenari sceptrū, dum triumphali velitur curru. In equis verò triumphantium, ingenui pueri, aut virgines nondum adultæ, proxima cognatione iunctæ, ad habenas cognati & affines in veste candida, iuxta latera scribæ & ministri, qui ducem sequuti comites expeditionis fuerant, comitabantur. Interim per vias effusi omnis sexus & ætatis in communi gaudio flores iacere: & passim diis libare, alij victimas cære, vndiq; thuris & odorum copia exhalante. Post currū verò captiui, seruitute exēpti, & libertate donati, sequebantur, omnes capitibus rasis & pileati, quasi effugisse seruitij tempestatem viderentur. Quare Titij Flaminij currum, qui de Macedonia & Nabide triūphauit, Romanorum supra duo millia captiuorum, qui bello capti ab

Sesostris insolentia.

Tigranis insolentia.

Ex quibus corona triumphales concinnantur.

Seruus in curru triumphali.

Corona post triumphum Ioui Capiti. vel templis dicata. Equis triumphantium insidentes.

Floris sparsio.

Qui currū sequebantur

Hannibale diuenditi fuerant, quos per vniuersam Graeciam conquestos redemerat, liberi postliminio capitibus raris sequuti sunt. Et Cneo Cornelio, qui de Insucribus & Cenomanis triumphauit, turba Chremonensium Placentinorumque colonorum, ab eo obsidione & seruitute exempti, pileati post currum incessere. Proditum tamen memoriae est, Lucio Furio qui in praetura de Gallis triumphauit, nec captiuos precessisse, nec spolia prelata, nec milites sequutos. M. que Acilium de Antiocho & Aetolis sine militibus triumphasse, & sine exercitu. Fuere tamen qui traderent, tribunos praefectosque legionum, centuriones & legatos, equis aut carpento insidentes, interdum pedibus, in pompa triumphali currum prosequutos: nam Tiberium triumphantem legati legionum cum triumphalibus ornamentis sequuti fuere. Et Messalina post Claudij Caesaris currum carpento vecta fuit. Et Aurelianus Caesar Zenobiam vincitam aureis catenis carpento duxit. Post haec victrices legiones, militesque victoris exercitus armati, ac diuisi in turmas, pleni fortunarum gloriaeque, cum iocorum lasciuia, & carmine triumphali, ludibundi, & spoliis ornati verba & inceditos versus in triumphantem militari modo iactantes, sequebantur. Quare Camillus, Romulus, & parens patriae, ac conditor urbis: sicut Marius Cimbrico triumpho, tertius conditor appellatus est, & Caesar inter militares iocos a Nicomede subactus, & mæchus Gallus. Lapsana quoque se vixisse apud Dyrachiū, milites in Caesarem inter iocos cauillati fuere. M. verò Manlium in triumpho quem de Gallograecis habuit, milites inter iocos velut nimis indulgentem & ambitiosum taxauere. Dumque per urbem pompa & tantus ordo procedit, per vias perque omnes aditus & deorum templa patentia passim tricliniis stratis, omnium generum, aetatum & ordinum effusa multitudo inter vota precisque ad aras diis libabant, hostias mactabant, grates diis agebant, conceptamque laetitiam, cantu & carmine, ac laetis acclamationibus significabant: donec cum omni apparatu, cumque his & militaribus iocis per mediam urbem & Velabrum, perque Sacram viam laeti & iuuantes in Capitolium ascenderent, ubi tauros in pompa ductos in Iouis optimi maximi templo immolabat, quo

*Loci liberi
& acclamationes
i in triumphante.*

*Sacrificia
in Capitolio*

primo quae de nece hostium ducis certissimis constaret argumentis, triumphante minime immolare debere, multi arbitrati sunt. Epulum post haec magnificentissimum, & lautum omnium apparatus genere, vberimis amplissimisque obsoniis ac sumptu magnifico publice dabatur, in quo turdos & murenas inter obsonia apparari, & vina praecipua, atque vniuersa quae delibuta exhiberi consueverant. Quare diuus Caesar merito celebratur: qui Africano triumpho, praeter obsonia apparatusissima, vno die in duobus & viginti millibus tricliniorum instructis, paratisque mensis epulum regali magnificentia, ac vini phaleri amphoras centum, & Chij cados centum populo dedisse fertur, ubi sex murenarum millia vna caena exhibuit. Tiberius quoque mille mensis prandium parauit. Ad illud etiam consules inuitari, mox ne veniret rogari solebant, scilicet ne quis maior triumphante honorem qui illi debebatur: praeriperet, utque locus honestissimus triumphanti, cui tantus honor habitus est, daretur, ut illum a caena omnis ordo & aetas officij causa domum sine offensione reduceret, quae praesentibus consulibus alteri tribui non decebat. Interdum verò notatum est, epulas, extructasque mensas ante domos in promiscuo vsu rerum omnium victricibus legionibus, quo agmine triumphante sequebantur, exhibitas fuisse. Et post triumphum, ut gratia esset cumulator, aurum coronarium ex victis bello gentibus, ob concessam vitam, imperatori dari: quod quidem nisi triumpho recepto praestari non decebat, pro eo quod pro corona triumphantis a sociis & bello victis gentibus quasi vestigial dabatur, quod Hadrianus primo Italiae remisit, & in prouinciis minuit. Deinde verò Alexander Seuerus vna cum negociatorio, populo illud dono dedit. Togas quoque & sagulas, araque & dona multiplicia, singulis militibus pro meritis ab imperatore clarigiri. In quo id seruatum est, ut quod pediti, duplex centurioni, triplex equiti daretur, vna cum stipendio militari & frumento duplici: tribus verò, multo magis. Animaduertimusque & illud est imperatorum, cui belli summa commissa fuit, decreto iam triumpho, antequam urbem iniret, saepe tribunos, praefectos, equites, centurionesque ob fortia facinora militaribus donis in primis ornasse, & benemeritis praemia largitum esse: ipsosque cum donis,

*Epulum vniuersi
phale.*

*D. Caesaris
epulum.*

Tiberij.

*Epula legionibus
victricibus ante
fures exhibitae.*

*Coronarium
aurum imperatori
dari post triumphum.*

*Munera
data militibus.*

Notandum.

*Dona triu-
phanti à se-
nato & po-
pulo data.*

& insigniis militaribus in pompa triumphi præcedere triumphantem, nonnunquam sequi consueſſe. Præterque aſſuetos honores, vel locum in Circo ad ſpectandum cū laurea & ſella curuli inter viros triumphales cōſularēſque ſibi & poſteris, vel vt in veſte triumphali ludos ſpectaret, arcūmq; marmoreum, nonnunquā ſtatuum in foro pedestrem aut equeſtrem, ampliore ſumptu cum decretis & titulis honorū, in Comitio, in Roſtris, in Foro, in Palatio, in Capitolio, aut in cella Iouis (qui rariffimus honor contigit) ſenatum & populum triumphanti, aliāque inſignia virtutum dona honores dediffe.

Reſponſum Raphaēli Volaterrano, quare legum & cauſarum ſtudio intermiſſo, in his mitioribus ſtudiis oblectaremur.

CAPVT VII.

Quæbat aliquādo ex me, dum Romæ agerem, Raphaēl Volaterranus, vir inſignis doctrine & virtutis, cui ad mores emendatiſſimos, grauitas libero homine digna, non modicā acceſſionem faciebat, quid cauſæ foret, quòd quum cauſarum patrociniis & foro vſque à pueritia eſſem addiſtus, illis poſthabitis, & quaſi forſibus negotiis prætermiſiſis, in his ſtudiis mitioribus ita me oblectarem, vt cauſarum patrociniis bellum indiſſe viderer. Cui hoc cauſæ referebam, quòd leges quæ ad communem vtilitatem editæ, ſtudio & labore maximo quaſitæ & meditatæ nobis forent, neque ab his qui iura darent, coli, neque perinde vt oporteret, præcipi viderem, doleremque iuri dicundo illos plerunque præſidere, qui eas vel turpiter ignorarēt, vel per gratiam & ſordes facile corrumpi ſinerent: & quibus ſeruādarum legum præcipua imminet cura, hi maxime legum ſcita cōtemnerent: quibus rebus effici, vt tot ſcita & decreta veterum monumentis nobis tradita, maximūq; ingeniis elaborata, & tam penſiculate expēſa, vnus homunculus nequiſſimus audaciſſimūſque, ignarus legum, iudiciorum & fori, qui magiſtratuī præſet, non ſalubri temperamento, nec diſceptatione ac iudicio, ſed auſu temerario, & omni iure neglecto, ad ſuam libidinem per ſeculū &

nequitiam euerteret. Horum non minima exempla dicebam fore ea quæ dudum experti vidimus. Nuper, quum Romæ custodias cognoſcerem, operæ precium fuit videre, quæ rerum miracula monſtris & portentis ſimilia, ac dictu faſtidienda, quæ ve turpitudines ad aliquorum libidinem admitterentur contra ius ſæque: ſiquidem ſacerdotem quempiam in his naſti ſumus, grauem & ſanctum virum, vita & morib⁹ ornatiffimum, hominem profecto honeſtæ & magnæ laudis, diu tenebris & carcere maceratum, indigniſſimam fortunam ſubire coactū, pro eo quòd pecuniam ſibi traditam ab eo qui illam furto ſubtraxerat, vt vero domino reſtitueretur, illius iuſſu mandatōque reſtituerat, ſuppreſſo autore: ipſūmq; queſtionibus ſubdi vidimus, & tormētis vexari, vt illum qui conſcientia culpæ, & ſpe veniæ adductus, ab ſtuliffe conſeſſus fuerat, palam faceret, delinquentiſq; delicta, quæ ille pœnitens culpæ dixerat, enunciarer: quo discrimine adactus pauper ſenior, conſitentis peccatum & delinquentem enunciare coactus fuit: quod quidem ſcripto iure vetitum, ſanctionib⁹ſque & decretis interdictum eſſe conſtat. Rurſus alium immani ſcelere coopertum, hominem impuriſſimum turpiſſimūſque, qui maximorum criminum reus, teſtibus, tabulis, teſtimoniis, & certiſſimis documentis conuiſtus fuerat, quæ nec ipſe gloriabundus diffitebatur, quiq; legum iudiciorūſque pœnis ſæuiſſimè coercendus erat, ab eiſdem erga ſtulis, ſola præſidentis temeritate, nullo negotio dimitti & liberari, aliāſque audacias & turpitudines, ne dicam ſcelera indigna auditu profatūſque, quæ vix credenti non modò enunciata ſed viſa & comperta fuere. Iaſon Mataſſalanus, & Ludouicus Macha, quum ſacerdotalibus quibus ſungebantur muneribus cedere nollent, quaſitis occaſionibus ad inimicorum libidinem, tetro carcere vſque eò tenti fuere, donec illorum arbitrio ſingulis ornamentis, ſama, & fortunis omnibus exturbati, quoad illis liberet, excruciatī ſunt, non verò iudicio, ſed præſidentis ſola temeritate & libidine: ne proſequar viros vitæ inculpatiſſimæ, ſumma integritate & fide, falſis criminibus circuuentos ab impotentibus inimicis miſeros & laborantes, in quos grauitur crudeliterque cōſultum vi-

dimus, vel vt afflictas fortunas inuaderent, ipsosque de possessione & antiquissimis sedibus deturbarent, vel vt inuidorum libidini obtemperarent: aliisque in miseris edita exempla, nulla pietate in supplices & calamitosos, eosque innoxios turpibus iudiciis consistari, & vsque premi ab his, qui gratia & opibus plus possunt pollentque: alios vero auctores manifesti facinoris, ne appellari quidem. Quæ quum viderem, patronisque contra vim potentiorum aut gratiam nihil præsidij esset, nihil opis, frustra nos in legum controuersis, & ediscendis tot casuum varietatibus tam pensulatè editis, tantum laboris & vigiliarum suscipere, tantoque nos studio fatigari dicebam, quum ad ignauissimi impurissimique cuiusque temeritatem, qui iuri dicundo præfideret, quem leges virum bonum esse volunt, non æquo iure, sed ad gratiam & libidinem iudicia ferri, decretaque legum tanto consilio edita, conuelli & labefactari viderem.

Quæ sit Bona dea, & quæ à veteribus illi sacra fierent, quid ve Rubigalia, Floralia & Vinalia forent.

CAPVT VIII.

Varia sententia quæ esset Bona dea.

INter eos quibus ista indagare curæ fuit, sæpe quaesitum est, quæ sit Bona dea, cuius numen tætopere coli à Romanis legimus: quod sacrum à principio originis inchoatum, dum imperium stetit, incredibili cæremonia celebratur. Multi putauere Floram, Bonam deam esse, quæ Flauij seu Fauni quondam vxor, vino madens, myrteis flagris à viro cæsa, postea cum facti pœniteret, & ipse desiderio tabesceret, diuinis honoribus coli cœpta fuit: in cuius ædem licet florum omne genus importent, myrtum tamen inferre non decebat, in memoriã veteris mulctæ, sicut in Tenedo tibicinem adire Tenis templum, aut Achillis mentionem facere, ob veteris ignominie memoriam vetabatur. Et apud Rhodios præconem accedere ad Occidionis templum interdictum erat. Quidam Græcorum ex Liberi matribus illam effinxere: alij Mædeam, plerique Semelem, multi Proserpinam putant: Romanis Dryada Fauni vxorem, cuius ne nomen quidem viros intelligere fas erat. Qui verò Bonam deam dicunt Faunū

vxorem, illam tam illibata castitatis fuisse opinati sunt, vt extra Gynæceum nunquam egressa, nec virum viderit vnquam, nec à viro conspecta, nomenque fando nulli auditum sit. Quæ quidem sacra quum Maio mensa pro salute populi fierent, quicquid esset masculum, domo exigebatur, ita vt non modò extra conspectu summoerentur viri, sed mascula quoque picturæ tegerentur: quod compar Mysiæ Cereris sacrum obtinere dicunt, in quo quum septem operetur dies, tertia à templo exactis viris, pulsas etiam canibus maribus, mulieres celebrabant. Cumque in sacris Bonæ deæ vino libetur, illud non suo nomine nūcupant, sed lac dicunt esse, vini tamē amphoram in sacris obuolutam apponunt, quam dixerē Mellariam, ad quod sacrum nisi castas, quæque à viris abstinuisent, nullas accedere licebat, templumque deæ neque virum ingredi, nec interesse permittitur: cuius limina purpureis vittis velabantur: quæ non vbique & passim, sed in maximi pōtificis domo, in recessu intimo, nocte, non autem die fiebant. Et licet nocturna sacra prisco ritu mulieribus interdicta fuerint, in hoc tamē sacro quum pro populo facerent, mulieres noctu interesse non verantur: quod quidem tantæ religionis est habitum, vt illud vestales virgines obirēt, & per illas sacrum fieret. Cuius ædes alteræ in Auentino, alteræ iuxta Idis templum fuere, ad nouam viam. Alij dixerē Bonam deam, quam Græci † Gynæceam nuncupant, cuius festis diebus palmite tabernacula mulieres intextunt, interque solennia draconem apponunt. Quod sacrum non in pontificis domo, sed in ædibus quisque suis celebrare affue- rat, aut illis quæ essent in imperio consulari, vel prætorii dignitate. Dumque sacrum fit, cunctos mares domo exigunt, ne polluerentur, & piaculum fieret, quum ritu sacrorum neque deam conspici, neque sacerdotes palam fieri liceat. Vxor enim exornata, domo maribus exactis, nouem continuas noctes operata furiali incessu, cum æris crepitu & phanatico discursu sacra peragit: aliis simili temulentia ad id sacrum accitis mulieribus: vnde occasio frequens mœchandi, & facultas adulteris data est. In cuius sacrificiis canes immolantur: quique huic supplicant, maledictis & probris deam

Cæremonia in sacris Bona dea.

Mellaria. Sacra Bona dea quo in loco fiebat.

Religio. Aedes Bona dea.

Gynæcea. Cæremonia

Genesis vi de Plutar. in Caf.

Mœchandi occasio in sacris Bona dea.

Damiana. incessunt, neminemque optant bonum inuenire, qui domi nascatur: quippe eam dixere Bonam deam, quæ ex corruptis generationes faciat, quare illam Gynæceiam quasi rerum genitricem, vocant. Quod sacrum Damium à more preposterò, ipsaque Damia, sacerdosque Damiatrix dicta. Cuius instar apud Siculos dicunt fuisse, apud quos sacrum Cereri decem diebus, verbis turpibus & obscenis celebrari produnt, magna verborum licentia, scilicet arbitrata, ex obscenitate verborum, & iocorum lasciuia, Cereris luctum mcerorémque leuari, quem ex raptu filia conceperat. Nonnulli Opem dixere Bonam deam, quæ & Maia dicta est, quam nominibus variis, Faunam, & Fatuam & matrem deum, & Idæam, Pessinuntiam, Cybelem, Rheam, & Phrygiam nuncupant, quia hominibus fauet, & opem liberis præstat: Fatuamque dictam, quod infantibus in lucem editos, fandi modos & verba edoceat: cui qui vota concipiunt, manu terram tangentes, velut parenti & genitrici supplicant. Cùmque in omnibus sacris, qui rem diuinam facit, velare caput soleat, huic aperto capite & inuelato sacrificat. Quam deam Aegyptiis celebre numen fuisse asseuerant: cuius simulachrum sinistra scyphum tenet, dextra sinistrum: hoc est æneum crepitaculum, quod non spiritu, sed motu concussum personat: ab illisque Isis dicta, cui peruiligia excubiæque nocturnæ à puellis peraguntur. Cuius sacerdotes linea amici stola, per urbem lugetes vagabantur, mox læti sacra perficiunt: in cuius festo qui ex collegio sunt sacerdotes, diuersas facies induunt ornatu vario: nam alius incinctus balteo, militem agit, alius venabulo venator incedit, alius longa stola scæminam mentitur, nonnulli cum fascibus procedunt velut magistratus. Post quæ mulieres candidis amictibus ferra ferentes, cùm speculis & pectine ante simulachrum deæ famulantur, ipsamque comentes cum lucernis & lampade sequuntur. Et quia Saturni & Vulcani vxor dicitur, ideo flamen Vulcanalis calendis Maiis illi rem diuinam facit, & pregnantem suam mactat Maiæ & Mercurio, cuius ferias Saturnalibus incurtere notatum est, festisque illi dies Opalia fuisse, quæ tertio die post Saturnalia aguntur: sicut Robigalia, Floralia, Vinalia, Agonalia, Carmentalia, Ageronalia & Vertunalia. Præter quæ sunt

*Festorum
quorundam
nomina.*

*Ceremonia
Opis simulacrum.
Ceremonia
in sacris
Isidis.*

runt sacra popularia, non certis familiis tributa, vt Fornacalia, Palilia, Laralia. Fuit autem ædes Opis in Capitolio vna, altera in vico Iugario Opis & Saturni. Notatumque, his qui Ope indigerent, ad asylum Cereris panem dari, quibus nunquam templum clauderetur, sicut ædem Hortæ reclusam esse voluerunt, quum sit hortari ad res magnas adducere. Isidis verò ædes vna patricia, altera verò Antenodora dicta est; cuius templum in regione Martij campi fuit, proximum Tiberi, iuxta Scepta & Ouile. Sed quia de Agonalibus loquor, sciendum Agonalia statuas ferias fuisse, quibus Iano. V. Idus Ianuarias mactatur aries: dictique Agonales dies, quod à principe ciuitatis princeps gregis immolabatur: quippe antiqui agein mactare dixerunt, quod verbum in solemnibus frequentius usurpatur: quorum autorem Numam Pompilium ferunt. Carmentalia verò à matribus familias annis singulis sunt decimo octauo calendis Februarias, in quibus aliquid scortum aut sua morte peremptum attulisse, magnam crimen erat. Robigalia à Numa quoque inuitata sunt, ne rubigo segetes, neve vredo aut grandio inuaderet. Ideo sexto calendis Maij agebatur, quo die Robigo deo sacrum fieri docuit. Floralia à Flora sumpsere nomen, cui vt arbores affatim efflorescerent, ad iustamque magnitudinem fructus accederent, quarto calendis Maij, oraculo moniti sacra constituerunt: namque hæc tempora frugibus metuenda sunt. In cuius festis diebus scæminasque vulgato corpore questum faciunt, denudari, & pudendis obscenisque inuelatis, per luxum & lasciuiam currere, & impudicos iocos agere seruatum est: quibus etiam ædiles ticer, fabas & misilia plebi spargere assuerant, leporeque & capreas, aliisque mitia animalia ludismittere, quos in vico patricio; aut proximo celebrabant, nocturne accensis facibus, cum multa obscenitate verborum per urbem vadere, & ad tubæ sonitum conuenire. Fuit enim Flora nobile scortum, huius autor argumenti, quæ quum præpotens esset, & diuitiis afflueret, populum Romanum morte obita hæredem fecit, pecuniâque annuam ludis exhiberi voluit: quorum instar ludorum Antisteria apud Athenenses simili licentia fuere. Vertumnalia verò, dies festos Vertumno dicatos habere Octobri mense, cuius

*Sacra populi
laria.*

*Opis ædes.
Ædes Hortæ
semper
reclusa.*

Isidis ædes.

*Agonalia.
Agonales
dies.*

Agein.

Carmentalia.

Robigalia.

Floralia.

*Ceremonia
in floralibus.*

Flora.

*Antisteria
Vertumnalia.*

Vinalia.

facellum in vico Taurario erat vertentibus se ad dexteram sub basilicæ angulo: qui deus mercatura & vertendarum rerū habitus. Vinalia autem erant duplicia: altera vinis degustādīs duodecimo calendas Martias, quum vina pura sunt, quo die Ioui nouum vinum libare mos est, quod ex dolio hauustum, calpate eximebant. Altera, quibus flumen dialis vindemiā auspiciatus maturis vuis, vinum legere, & vindemiam fieri iubet: quibus dieb⁹ agnā Ioui immolant, intēq; cæsa & porrecta, vinū legit, quo tempore ex phano Veneris vinū affatim effundebat. Fuitque veteri lege sancitū, vt flamen Martialis diceret diem veteri vino libādo, medicaminis causā. Inde vsurpatum verbum: NOVVM VETVS VINVM BIBO, NOVVM VETERI VINO MORBO MEDEOR. Vnde Meditrinæ nomen deæ, cuius sacra Meditrinalia, & dies Meditrinalis. Sicut ad primitias pomorū nova esse dicebant vetera, & alia exoptabant noua, omnis causā. Præter quæ fuerunt Rustica vinalia, quod Veneri ædes tunc dicata foret, eiuſq; tutelæ olitores addicerentur, quibus diebus erant feriati, quæ dies tempestatibus lenicdis solennis habebatur, qua nouum vinū in urbem ferre, & in cellis viniariis condere assuerant. Apud Thusculanos lege cautum erat, ne quis nouum vinū, antequam Vinalia calentur, in urbem inueheret: Laurentibus, ne quis pomum ex alieno legeret inarimū, quod humeris vestaretur: Græcis, ante vernū æquinoctium, ne quis vitem incidere, neque vnam ante æquinoctiū autumnale gustaret: Romanis vino & nouis frugibus, antequā sacerdos primitias libasset, vesti nō licuit. Græcis quoq; in vsu erat, in festo cui Pithægia nomen, quo dolia relinuntur, vinū affatim haurire, ad cuius potū non seruos modō, sed mercenarios, clientes & rusticam turbam aduocabant.

*Meditrinæ
sacra.
Rustica vinalia.*

*Lex apud
Thusculanos. Laurentum lex.
Græcorum
Romani.*

Pithægia.

*Tantum & quantum comparatio nonnunquam coniungi,
adæmque pro domo sepe apud authores inueniri.*

CAPVT IX.

CVm à tumultuariis negociis ingenij vetegādi causā animū ad mansuetiores musas quandoque diuertentem, incidimus forte ad id tēporis quum hæc commena-

remur, in libellum Elegantiarum (quem sic inscripserat) grammatici cuiuspiam docti hominis & confidentis, qui pleriq; exquisite & non indiferte ex autorib⁹ adnotasse videbatur. In quibus ita scriptū legimus: Tantū & quantum, verbo & positiuo: tanto & quanto, cōparatiuo iungi oportere, vt quanto es doctior, tātō es melior: quantum potes, tantum elabora. Arguitq; Lactantium velut parum diferte loquutum: Quanto frequenter impellitur, tanto firmiter roboratur. Sed quum nos lōge secus à probatissimis hæc obseruata legissemus, profecto id non viquequa; verum putamus: ipsūque qui inter grammaticos principem locū facile tenuit, quod citra calūniā dictum sit, incuriose processisse. Esto enim quod sic fuerit ab autoribus sæpe vsurpatum, quin secus dici scribiq; possit citra reprehensionem, non negauerim: siquidem & tantum cū quanto, & cum positiuo aut cōparatiuo iungi non indiferte, plerūq; videmus. Fuitque hæc oratio non erudita solum, sed suis numeris omnibus ab soluta. Titus Liuius tertio ab vrbe condita: Quantum iuniores patrum plebi se magis insinuabant, eo acrius contrā tribuni tendebant. Lucius Florus epitomarum secundo: Numātia, inquit, quantum Carthaginis, Capuæ, Corinthi opibus inferior, ita virtutis nomine & honore par omnibus. Idē de Galsiano bello: Sed quanto est efficacior fortuna quā virtus, tantū esse virtutem. Plinius Nepos epistolariū vltimo: Quantum ab huiusmodi cupiditatibus remotior eius animus esset, tanto impensius &c. Tacitus historiariū quarto: Tiberius, inquit, quanto intentus olim publicas ad curas, tātō occultior in luxus. Plinius quoq; historia naturalis decimosextimo, multum superlatiue iunxit: Domus, inquit, multum pulcherrima cōsensu omnium ætate ea in colle Viminali, C. Aquilij fuit. Quin etiam

*Taxatus
Laurentius
Valla Elegantiarum
lib. c. xviij*

Cop.

In eundem
lib. ij. cap.
vij.

tantum cum quanto, & comparatio & positio, non absque cultu Latini sermonis iungi liceret. In eodem quoque libello scriptum fuit, Aedem singulari pro templo, plurali numero pro domo accipi oportere, nisi sacras adieceris: quod tamen secus dictum definitumque plerumque est. *Q.* Curtius libro quinto: Stabant, inquit, ad fores ædis eius, in qua rex vescebatur. & alibi: Excudabatur feruatis noctium vicibus, proximi foribus ædis. Cicero pro Cluentio: Atque illo tempore, inquit, in æde T. Annij hominis honestissimi Scalenus accersitus ab Oppiano venit. Rursus ædes plurali pro templo T. Liuius non semel ponit: Duumiri, inquit, creati fuere ædibus dedicandis. Suetonius in Claudio: Spectacula, inquit, edidit, quum prius ad superiores ædes supplicasset. Neque abnuerim, quin frequens habeat usus, ut ædes pluratio numero pro domo, pro templo verò singulari dici conueniat. Sed tamè quin altero etiã modo Latine dici possit, isque sermo citra reprehensionem probabilis sit, licet pariter circumspectiusque, antiqua dicta & veterum autoritas facit.

Qua lege duodecim tabularum vtiliter & comode, quare parum consulte, & nimis seuerè scripta videbantur.

CAPVT X.

Populus Romanus trecentos annos sine legibus vixit. Decemviri quando prius creati. Leges xij. tabularum Athenis Romam translata.

ACondita vrbe ad annu fere trecentimum, populus Romanum ancipiti bello distractu, sine legibus certis, suis tantum moribus vixisse, neque externas leges conquisisse satis constat: trecentesimo demum exacto anno post finitimos superatos bello, quietis rebus, quum respublica legibus formanda videretur, decemviro legum ferendarum causa creati: qui Athenas profecti ad iura statuenda, ut peregrina instituta, scita, moreque noscerent, *Quamquam contextus hic dicat decemvros Athenas profectos, ut leges à Grecis civitatibus peterent, tamen hoc non ita simpliciter accipiendum est: nam historie veritas habet, tres tantum legatos ad Græciam pro legibus petendum atque afferendum missos, allatis autem legibus decemvros constitutos esse, qui ex eisdem Romanas leges constituerent publicarent. Vide Zafiu in Comentaribus ad d. l. 2. §. exallia, diuino consilio leges duodecim tabulis in æs incisas, in foro propoluere, exceptas à Solonis legibus, quæ axibus ligneis continebantur, quibus boni æqueque iusta, prauis deli-*

torumque depulso, tum iudiciorum ordo, & bene viuendi norma, pœnæque ac premia constituta sunt: à quibus postea omnis diuini humanique nostri iuris sanctio manauit. Quæ quidem leges quum longi temporis abusu antiquaræ essent, & vetustate consenuissent, nouis postea editis, quæ eadem illa continerent, licet mutatis verbis, eadem tamen scita & constituta mansere. Primi enim qui leges scriptas proposuere, æquandæ libertatis causa, Zephyri fuere Locri in Brutiis, à Zephyrio promotorio dicti, Aiacis Oilei socij: licet alij in Bœotia Locri Opuntij prodantur, Patrocli patria: alij Epicnemidij in eadem Bœotia: alij Ozolæ à malo odore nuncupati, in Libya. His ergo Zephyriis Zeulucus, Spartanorum & Cretensium placita imitatus, qui à Minoe vetustas leges acceperunt, acerbiores leges conscripsit, pœnâque iure debitas, iuris atque iniuriæ regulas scripto præfiniuit, ut metu iudiciorum & pœnarum à criminibus abstinerent. Antea enim omnis animaduersio criminis, non scripto iure, sed iudicis arbitrio edebatur. Postea Athenienses à Dracone & Solone scriptas leges in Prytaneo ab eo fixas & propositas, iurâque & iudicia acceperunt. Demum Romani moderanda iura, summis infimisque æquando, illorum exemplo scriptas promulgarunt. Et sicut Cretensibus Minos, sic Zoroastes Bactrianis & Persis leges dedit, Charonda Carthaginensibus, Zamolxis Scythis, Plato Magnesiis & Siculis, Aegyptiis verò Minas, Trismegistus, & Bocorus, Thebanis Philolaus, Andronodotus Chalcidensibus, qui in Thracia sunt. Protagoras autem Thuriis, quibus postea abrogatis & inductis, Metellus deuicta Creta, illas cum Romanis commutauit. Lacedæmonij verò non iure scripto, sed moribus tantum usu annorum comprobatis, pro lege vti sunt. Ideo Lycurgus leges scriptas Spartanis nullas dedit, sed omnium consensu mores, tanquam si lex edita fuisset, experiundo obseruauit. Indi quoque literas non nouere, sed æquissimos mores, leges vice habuere: hi que adeo tenaces fuere, ut omni scripto iuri anteirent. Sed quæ præcis institutis per conditores Romani iuris eisdem tabulis ad verbum scripta fuerint, parum comperta sunt, quum ad manum non sint, nullique annales extant, nullaque monumenta vetustatis: nisi quod pauca quæ ad morum di-

Leges scripta à quibus primò proposita.

Zeulucus.

Leges latiores diuersa vni gentium.

Lacedæmonij iure scripto non vtebantur.

Indi.

Quæ olim xij. tabulis scripta, partim comperta sunt.

*Hermodoro
vss.*

*Quædam ex
xij. tabulis
velata.*

*Carmine
evocabatur
fruges.
Sanctio de
patribus et
a filios, et
contra.*

*Modus ven-
dendi pue-
ros aut man-
cipia.*

sciplinam & iudicia spectant, intercise autores produnt. Extantq; (vt multi asserunt) Hermodori Ephesij legum decemviralium primi interpretis scripta relata, cuius statua ob id fuit in comitio erecta. Ex quibus pleraq; exploratè & satis vtiliter, quædam duriter & inhumane, nonnulla remissè & leniter videntur cõstituta, quorum aliqua probanda, multa velut immitia & agrestia refellenda sunt, nisi forte multo ævo intercisos & reconditos illius sensus nõ tenemus. Ex his non alienum fuerit aliqua, licet nimis peruetusta & obsoleta, annotasse: nam faciem carpere, & genas radere vnguibus, mulieres percomode vetabant: neq; magicis artibus segetem ex alieno traducere, neq; defunctorũ corpora in vrbe vti aut sepeliri vtiliter sanciuerũ: eiulatũsq; & flebiles questus quotidianãsq; lachrymas, & cãtus lugubres in funerib; inhibuere: sicut à Solone constitutũ fuerat. Verba ex ea lege hæc sunt: Faciem ne carpito, neve alienam segetem pellexeris mulieres genas ne radunto, neve lessum funeris ergo habento, in vrbe ne vrito, neve sepelito. Tum si quis in suo arborem panxit, à vicini fundo quinq; saltem pedes abesse voluit, in hæc verba, Si quid in agro platuris, quinq; pedes à vicino abesto: Si ficũ aut oleam, pedes nouem abesto. Quod autem alienã segetem pellicere veneficiis lex vetuit, ideo cautũ est, quod carmine evocari fruges, & alio trãferri veteres credidere: quod ne liceat ad alterius iniuriã condere, etiã lege sanxerũt. Insuper filios sub patris iure esse, illõsq; victũ necessitatĩve causã patrio iure vèdere, & preciiũ questui esse, vsque ad tertiam aucionem, neve id fraudi ignominiaue esset, neq; filiis quicquã in bonis esse, patrib; vinetib; voluere, nisi patrio iure emãcipatione solutus foret, aut se iubete spõsam filius duxisset, quod antea à Numa Põpilio cautum fuerat, què etiã pater occidere poterat. Sed quã à prisca illa severitate postea defuissent, sequuti interpretes iniuraturã sequuti, cauerũt, vt liberi parètes alãt aut vinciantur. Quã emãcipationem, seu cuius rei alienatione, secũdum formulas antiqui iuris ita fieri iubebat, vt nõ min; quinq; testib; Romanis ciuib; & libripende, qui libram aeneã tenebat, is qui mancipiũ accipit, æs tenes, ita dicat: HVNC EGO HOMINEM EX IVRE QVIRITVM,

MEVM ESSE AIO: post quæ verba, ære percussit libram, atq; illi æs dat, à quo mãcipium accipit, quasi per imaginariam venditionem precij loco, in ius suum & ditionem vèdicaret de alterius manu. Quæcũque igitur alienatio duodecim tabulis haud aliter nisi hac solennitate fieri iure poterat, aut cessione, quæ fieret apud magistratũ pop. Rom. vt cui res iure ceditur, rem tenes, ita vendicit: HVNC ego hominẽ ex iure Qviritũ meum esse aio: mox prætor interroget eum qui cedit, an contrã vendicit. Quo negãte aut tacente, ei qui vendicarat, rem addicit. Idq; legis actio dicitur, quia traditione pura cessione rei mãcipi non explicabatur. Quare vsurpatur, vt in emptionem rerum quæ mãcipi sunt, libra interponeretur, & libripens. Si tamen filius è muliere quæ vulgato corpore quæstum fecit, & nõ iustis nuptiis editus, aut à patre nullis foret artibus instructus, lege Solonis patrem alere minimè cogi poterat. Glãdem quoq; suam in alienum fundum procidẽtem, vt liceat tollere in alieno, quicquæ iniuria alterius arbores cecidisset, in singulas siclos æris viginti quinq; pœnam soluere cogebat. Tum inter iura stillicidiorũ & parietum, ne quis ædibus tignũ iniũctum eximere cogatur, sed duplum pro eo præstari, neve quadrupes pauperiem alteri faxit, sed dari animal p noxia, aut eius offerri æstimationem lege cauebatur. Quod à Solone statutum erat, vt si canis morsu affecisset quippiam, quatuor pedum capistro nexus dederetur, quod de omni quoq; pecore sancitum est. Iisdẽmq; legibus quoties de alicuius statu causa agitur, vt liber an seruus sit, in dubiũ veniat, dari vindicias secũdum libertatem aut seruitutem cauebatur. Vt quæ ad agrum meum per tuum eunti via mihi pateat, quæ in porrecto octo, in anfractu sedecim pedũ foret. Dari autẽ vindicias secũdum libertatem tunc dicebatur, quũ prætor super assertione liberi capitis, aut seruilis personæ, quem assertor seruum aut liberum dicit, de quo ambigitur, datis induciis decernit edicto, ne interim asserto vis inferri valeat per assertorem, sed in libertate qua fungitur, maneat. Cũ verò prætor assertũ in seruitute pro seruo teneri apud assertorem interm iubet, vindiciã secũdum seruitutem dicuntur dari. Furca quoq; eadẽ lex vsq; adeo auersata est,

*Legis
actio.*

*Filius me-
retricus aut
artibus nõ
instructus
patre alere
non cogebatur.*

*De stillicidiorũ
et parietibus.*

*Vindicia
secũdũ li-
bertatem.
De vindiciis
vide l. 2. §. in iur.
ff. de orig. iur.*

*Vindicia
secũdum
seruitutẽ.*

*Lex de furi-
bus. l. si
pignore. S.
finem. ff. de
fur.*

*Furta per
lancem &
licium con-
cepta.
Spartanis
furta im-
punita.
Cardaces.*

Scythæ.

Indi.

*Tauroscy-
thæ.
Solonis
sanctio.
Draconis
lex.*

Lycii.

*Alexander
Seuerus.*

*Furta per
lancem &
licium.*

& tam seuera correctione plectit, vt furem manifestū in seruitutem tradat illi cui furto quid subtractum foret, Furem verò nocte deprensū, quoquo modo: die verò, si telo se defenderet, & demū cum clamore occidi permiserit, in hæc verba: Si nox furtum factū sit, si in aliquis occisit, iure cæsus esto. Furta quoque per lancem & licium concepta, velut manifesta, seueriori pœna puniuit, E diuerso Lycurgus Spartanis furto impunito esse voluit, quò magis acuerentur ingenia, animòq; essent vegeto & solerti, exēplo Germanorum & Ægyptiorum, qui furta legibus inulta reliquere. Si tamen sacerdoti exhibita fuissent, furi ablatæ rei pars lucro accedebat. Apud Persas fuere Cardaces, quibus nullus erat rapinis modus. Nam per occasionem & licetiam rapto viuere pmittitur. Fertur tamen Dionysius senior, quum seueris conuictos grauius puniret, illos qui vestes furabantur, impudē abire iussisse. Cōtrā verò apud Scythas, quibus nihil erat furto grauius. Seuerissima enim plectebatur pœna, qui turbato gētium iure, de possessione dominos euerterēt. Indi quoq; à rapinis velut contra hominū societatem, cōtrāque diuinū humanūq; ius magnopere abstinuere, adeq; vt si quis vectigal furatus esset, capite luere: tametsi Herodotus autor sit, Tauroscythas furandi licentia sibi victum quæritare. Id quod Solon apud Athenas sanctionibus magnopere vetuit, cauens vt si quis quod non posuisset, tolleret, tāquam improbus pœnas daret. Præ cæteris Draco legumlator, vt ab alieno omnes manum abstinerent, furta tam morosissimè pēstitauit, vt eū qui stercoreandi causa, sterco bubulum abstulisset, aut olera, capitis supplicio afficeret: censuq; furto teneri etiam qui iumentum aliorum, quam à quo vtendū acceperat, deduceret. In Lycia ferunt constitutū, vt si liber homo quippiam furatur, libertate amissa, seruus cogatur esse & mæcipium. Alexander quoq; Seuerus adeo vindex furtorū fuit, vt præter seuerissimas pœnas, nullam raptoxtorem aut furem salutationi admiserit, illòsq; velut nequissimos de conspectu summouerit. Dixere autem furta per lacem & licium, quod fures qui in alienas penetrabant aedes, plerunque (vt est sagax furum solertia) licium ferebat, quo furta alligarent, & lancem præ oculis, ne innotescerent,

Eadem quoque lex cœtus nocturnos & coitiones in vrbe nocte fieri vetuit: quod lapsu mox tēporis obliteratū, postea Gabinia lege innovatum fuit. Noctemq; ita lex definiuit, vt post solis occasum noctem esse decernerent. Verba legis hæc sunt: Ante meridiem causam conuictito, quum perorant ambo præsentēs: post meridiem præsentem item addicito, si ambo præsentēs. Sol occasus suprema tempestas esto. Venditæque rei & traditæ, nisi per soluto precio vel satisfacto, haud aliter rem ad emptorem transferri voluit. Furtiuæq; rei vsucapionem & dominium inhiuit. Quo etiam iure cauebatur, in rebus vendūdis ea præstari oportere, quæ essent nuncupata, ita vt pacti & conuenti steter formulæ: quæ qui inficiatus foret, duplicem subirēt pœnam. Quod mox à iurecōsultis, qui formulas de dolo malo inuenerunt, cautius statutū est. Nam in re vendita siquid esset vitij, quod emptor ignoret, venditor sciat, reticentiam quoq; multari iusserūt. Erat tamen lege cōstitutum, vt si quis peteret quod inficiaretur dubiā argumentorum fide, ambo, petitor & reus æreos quingentos apud pōtificem deponerent, quod iuramentum dicebatur: & demum re discussa, victor pro quo iudicium staret, nummos reciperet: victi verò, ad ærarium ferebatur. Et tametsi lege duodecim tabularum, vsucapione biennali fundi dominium transfret ad emptorem, nihilq; de vrbānis caueretur prædiis, iurecōsulti postea legem interpretari, idem placitum iuris æquitate ad vrbāna transfulere. Qua etiam lege cautum fuit, vt vestibulum sepulchri, sicut sepulchrū, vsucapere nō liceret. Frugem quoque alterius aratro quæsitam nocte pauisse, vel infame carmen proposuisse, puberi duodecim tabulis capitale fuit: impuberi verò, prætoris arbitrato fustis pœna. Eūmq; qui hostem concitasset, aut opem tulisset, capite puniuit. Furti quoque noxalis actio, lege duodecim tabularum constituta erat, vt si seruus quadrupseve furtum damnūmye admisit, vel fraude aut perfidia quid patrauit, dedendo seruū aut quadrupedem liberetur dominus. Quod si seruus equūve meus in stadio coronam meruisset, domino deberi cauebatur, his verbis: Qui coronam parit ipse, pecuniāme, eius virtutis ergo arguitur, quam seruus equūve meruissent. Et hæc omnia sapiē-

*Noctis de-
finitio se-
cundum le-
gem.*

*De rerum
venditio-
nibus.*

*Reticentia
in vendi-
tione mul-
tanda.
Iuramen-
tum per
pecuniam
depositam.*

*Furti
actio.*

*Leges 12.
tabularum
circa vlti-
mas volu-
tates.*

*Ephialtis
rogatio.*

Solon.

Arabes.

Lycij.

*Cantabri.
Germani.*

*Aethiopu
regni hære-
ditas.*

*Libertoru
bona.*

*Tutores.
Thurioru
lex.*

tia prope singulari eisdem tabulis sancita & sacrata fue-
re. Nec tantum circa corrigendos plebiscitorumque mores,
sed circa vltimas voluntates, & bonorum successiones te-
stamento debitas, & ad parentum bona admissionem, eisdem
tabulis iura perscripta sunt. Nam masculos, eisque
ac feminas ad bona pariter vocavit, eosque siue
testamento valido, siue nullo: nec solum natos, sed post-
humeros, inuitos & necessarios heredes esse iussit, proque
hereditariis portionibus legata distribui voluit. Quod
olim Ephialtes Ephorus Lacedaemoniis lege prohibuit:
nam rogationem tulit nimis insolentem, ut liceret patri,
filiis omisis, extraneos scribere successores, hoc agens, ut
filium quem odio prosequeretur, exheredaret. Solon ve-
ro, nisi extarent filij, quos testator voluit, scribi heredes
iussit pro voluntate. Apud Arabes lege cauetur, ut fra-
tres gentilium hereditatum successores antecedant fi-
lios, quia natu gradiores sunt. Lycij populi filias, non fi-
lios, heredes nuncupant, & a matribus cognomen ferunt:
qui etiam apud Cantabros vetus erat mos, ut maribus om-
missis filias ex aere instituunt. Germanis vero de bonis te-
stari non licebat: sed si liberi extarent, ad intestati patris
hereditatem admitterentur: si minus, proximiores pro-
pinqui. Apud Aethiopes ad regni successionem, non regis,
sed fratrum filij vocabantur. Proditum tamen memoriae
est, Metelli filios Romae a patre hereditate exclusos, te-
stamentum tamen irritum non fecisse, satis arbitrati, bo-
norum extorres fieri, quam qualicumque patris volunta-
tem non tueri. Non sic Hortensius orator, & Fulvius Flac-
cus. Nam sceleratissimos filios, & parricidij conuictos,
quanuis bonis se abdicaturos iurassent, heredes tamen
bonorum reliquere. Attilia vero Variola cum a patre o-
ctogenario hereditate exclusisset, ceterum iurati tamen
iudicio ad patris bona admissa fuit, pro eo quod undeci-
mo post die nouerem ei superduxerat, velut decrepitus
pater etate desperet. Libertorum quoque hereditatem, &
tutelam filiorum, si intestati decessissent, ad patronum per-
tinere. Quibusque tutor datus non esset, proximis agna-
tos, velut fide & constantia singulari, ad tutelam & curam
aduocauit. Fuitque apud Thurios lege cautum, ut bonorum
& fortunarum pupilli, agnati proximi curam agerent: ip-

sius vero educatio, & morum institutio, maternis affini-
bus daretur. Solonis tamen lege cautum fuit, ne si tutor
esset, ad quem post obitum, pupilli bona redirent, ne-
qua fraus, ne quis dolus compositus pupillo exitio foret:
quae tutela fiduciaria dicta. Quippe fiduciam is habere
dicitur, cui res aliqua mancipatur & creditur, ut haud
multo illam mancipanti reddat. Eos Lacedaemonij nepotes
nuncupant, qui alterius tutelam curamque suscipiunt.
Apud Indos lege cauetur, ut patre defuncto, filiis tuto-
res duo, qui illorum curam agerent, peregrini, non ciues
dentur. Atque si nemo suus haeres patri existeret decedenti,
proximos agnatos heredes iussit esse, his verbis: Agnat
proximus familiam habeto. Si tamen capite minuti essent,
illos ad bona decedentis lex non admittebat. Patronum
que ad bona liberti tunc demum peculiumque admisit, si
nemo suus haeres foret. Suspectumque tutorem a pupilli
tutela amoueri, furiososque & prodigos, quique patri-
monium profusis sumptibus debacchatur, in agnatorum
tutela & cura esse voluit: quibus etiam bonorum admini-
stratio lege interdicta fuit. Viro quoque ab vxore diuer-
tere, aut res suas sibi habere, nisi causa legitime cognita,
eisdem tabulis vetabatur: quo diuortio nulla vxoris culpa
subsequuto, dos integra repetebatur. Si vero culpa
inesset, usque ad dimidium dotis in singulos liberos sex-
ta a marito retinebatur. Interdum si diuortium fieret,
quod melius aequius esset, apud virum manere: quod ve-
ro non esset melius aequius, id vxor post diuortium ven-
dicare iuebatur. Quod si in confessum aut iudicatum lis
data foret, triginta dies exoluendo debito praefixi fuere.
Verba legis sunt: Aere confessi, rebulque iudicatis, tri-
ginta dies iusti sunt, post deinde manus iniectione esto.
Quod si clientem, aut eum qui in fidem patrociniūque
venit, quisquam nequam & improbus fraude aut dolo
frustraretur, eum lex haud secus puniuit, ac si capitali iu-
dicio esset affectus, in haec verba: Patronus si clienti frau-
dem fecerit, sacer esto. Neque enim leui animaduersione
dignum censuit eum, qui fidem labefactasset, quique
frustraretur illum, qui in suam fidem & clientelam venit,
seque illi commisit & credidit. Nam clientem qui tute-
lae patroni se comisit, chariorem haberi quam propinquos

*Solonis
lex.*

*Tutela fi-
ducia.*

*Nepotes.
Tutores
duo filiorum
apud In-
dos.*

*Capite mi-
nuti ad her-
editatem
non admissi.*

Diuortium.

*Solutio de-
biti.*

*De patro-
nis erga
clientem.*

*Perfarū &
Indorū lex*

*Médacij de
testatio, &
contra.*

*Mendacia
in iure secū
dum varias
species va-
riis modis
puniuntur.
Nouum an-
tiquo abro-
gat.*

*Quadū in-
civili ter &
incivili se
decreta.*

*Ex iure
manu con-
sertum.*

Afsiduus.

affinēſque, veteres voluere: id quod Perſis & Indis ma-
gni criminis inſtar erat, quorū lege cauetur, vt qui cliē-
tem decepiſſet, quīq; ter médacio abuſus fuiſſet, illi per
omnem vitam ſilentium indiceretur: nullōq; magiſtratu
aut honore dignus haberetur. Artaxerxes quoq; mirifice
mendaciū auerſat⁹ fuit, adeo vt mendatis hominis linguā
triplici clauo aſſigi iuſſerit. Fertur Epaminundas tam ſe
uerus veritatis cultor fuiſſe, vt ne ioco quidem quando-
que mentitus ſit. E diuerſo Ægyptiis nullus mentiendi
modus ſummāque mentiendi impunitas erat. Eadēmq;
lex, vt ex duab⁹ plurib⁹ ſue ſentētiis decretiſue quoties
anciſſi res cōtētiōe diſtrahitur, ſemper vt antiquo ab-
roget nouum, vt que poſtremū quod populū iuſſiſſet, id
ratum foret, ſancitū voluit, & pleraque notatu & ſcitu
digna: quæ omnia perpenſo iudicio & librato modera-
mine, à priſcis legum cōditorib⁹ cōmodē cōſtituta ſunt:
quorum argumento coniiſcimus, quā examinato modo
priſci iuris interpretes ſcita legum promulgarunt. Con-
tra verò multa incurioſe & ſubrutiſſe, partim inſolē-
ter & inhumanē, non probabili, nec recto iudicio eadē
lege decreta videntur & conſtituta, quæ forſan aut ſe-
niter peruſa, aut negligenter animaduerſa fuere: nam de
qua re iudicio diſceptabatur, in re præſenti & apud præ-
torem exhibita, ex lege duodecim tabularum correptio
manus fiebat, quod ex iure manu conſertum dicitur: atq;
de ea niſi coram exhibita, minime decerni, aut iure agi le-
ge poterat. Quòdque ſi homo in iudiciū citatur, & mor-
bo aut ſenio affectus, ad ingrediendum inualidus foret,
iumentum aut plauſtrum lex dari iubebat, quo æger ille
forte ſpiritum exhalans, ſupremis annis liſteretur: videli-
cet nondum per patronos & aſſertores aut ſponſores a-
gendi forma cōſtituta: cuius verba adſcripſi: Si in ius vo-
cat, ſi morbus cui⁹ ſue vitium extitit, qui in ius vocabit,
iumentum dato: ſi nolent, arcerem ne ſternito. Id quod
lege Elia poſtea fuit ſublaturum, cautūmq; vt locuples in
iudicio clienti adeſſet, in hæc verba: Aſiduo vindex aſi-
duus eſto. Dixere autem aſiduum, qui pluribus aſibus
& fortunis locuples foret. Nec min⁹ ſeuere quā duri-
ter: quòd ſiquis conſulto aut caſu, alterius membrum ru-
pit aut ſecuit, è pacto talio pœna erat. Tum quod ſimile

monſtri eſt, & omnem exuperat ſecordiam: Si ob æs alienum
creditori debitor addictus foret, poſt diſtractum pa-
trimonium, re familiari deſtitutus, poſtq; vincula & ca-
tenas, membra eius breuiſſimo laniatu ad creditorum li-
bidinem diuidi iubebat, iniquiſſimo decreto ſæuæ atro-
citatē immanitatēſque. Verba legis ſunt: In ius ducito,
ni iudicatū faxit, aut ſe vi & iure vēdicat, ſtatim ducito,
vincito, aut neruo & compedibus quindecim pondo, nec
minore: ſi volet, maiore vincito: ſi volet, ſuo viuito: ni ſuo
viuit, qui eum vincitū habet, libras farris indies: ſi volet,
plus dato. Tertiis nūdinis parteis ſecanto, ſi plus minūſ-
ve ſecuerint, ſine fraude eſto, & inſrā. Hanc verò legem
Athenis Solon antea abrogarat: nam corpus pro re addi-
ci, aut ſuper eo ſcenerari ſanctiōib⁹ vetuit, quæ lex Sei-
fachtheia dicta, quaſi oneris leuamen, qua antea cauit,
vt præter bona debitoris, in tergum & corpus nulla ve-
xatio eſſet: ſicut poſt xxx. tyrannos, parta libertate, Athe-
nienſes Amneſtiam, hoc eſt, malorū obliuionē, legem e-
didere, qua veterū admiſſorū impunitas dabatur, Idē ab
Ægyptiis cautū aſfirmat, vt vltra res & bona debitoris,
nulla in corpus animaduerſio foret: nam pecuniæ credi-
tæ bona, non corpus dixere obnoxium, quib⁹ in vſu erat,
vt deſunctorum corpora vnguentis delibuta, ac ſi viui
eſſent, creditori oppignoraret, & ſuper his ſceneraretur,
magno dedecore illorū qui cōſtituta die non reuiſſent.
Poſt aliquot verò tempora ab Athenienſibus cautū fuit,
vt ſi litem pater non perſoluſſet, filius exoluere, & vin-
clis publicis interim detineri cogeretur, ſicut de Cimo-
ne & aliis traditur. Apud Bœotios qui æs alienum non
diſſoluit, in foro ſedere cogitur, & circumſtāte plebe, in
os & ora corbē accipere: qua nulla fuit ignominia ma-
ior. Indis verò qui creditū moratur, à creditore reus agi-
tur: mox præfixa die, ſi nō ſoluit, manu trunca, & oculo
eſſoſto, morte aſſicitur. Apud Piſidas quoq; de abiurato
depoſito maximū erat iudiciū, vt abiurans facinus mor-
te lueret. Nec minus ſeuere, quod falſum testimoniū di-
xiſſe conuinctū, de ſaxo lex deiici iubebat: quod ab Ægy-
ptiis ductū facile crediderim, quib⁹ omne periuriū & ve-
ri ludiſſatio, diis abiuratis, morte luebatur, quod deos
vna atq; homines offēdiſſet. Mox ſub ſequentiſ legib⁹, mi-

*Lex crude-
lis in debi-
tores.*

*Seiſach-
theia.*

*Amneſtias
lex.*

Ægyptij.

*Deſuncto-
rum corpo-
ra oppigno-
rata.*

*Athenieſes
Bæotij.*

Indi.

*Depoſitum
abiuratum.*

*Falſi testi-
monij con-
uictus.*

*Periurij
conuictus.*

*Iudicij corrupti poena
Centij lex.
Causidicis munera no
danda.
Contra eos
qui contumelia ali
quem affe
cissent.
Carnē in
fame edi
disse.
Solon.*

*Inter matrem & filiam ius succedendi negatum.
Talis.*

De voluntate decedentium.

tior poena periurio data est, quarum verba sunt: Periurij poena diuina exitiū: humana, dedecus violati iurifuradi est. Apud Indos verò de periurio conuictus, manu pedumque digitis & extremis membris decurtabatur. Iudicem quoque aut arbitrium iure datū, conuictum ob rem iudicandam pecuniam accipere, aut qui turpe iudicium nundinatur, non minore seueritate capite puniuit: cuius rei causa post aliquot secula M. Cintius legem tulit ad populū, qua causidicis munera ob patrocina largiri vetuit, sepiūsq; lege reperita postea Claudius iussit, vt sine patrono quisque vitæ rationem redderet. Contra verò in eū qui insigni contumelia quempiam affecisset, tam leuam multam dixit, vt illi qui summa turpitudine sedatus erat, vltra vigintiquinq; aris multam conuicians non deberet, vt tantulo impendio summa iniuria lucretur. Verba legis sunt: Si quis alteri iniuriam faxit, vigintiquinq; aris poena sunt: Si quis tamen occentauisset, aut carmen condidisset, quod infamia faceret flagitiūque alteri, capitale sit. Solon verò seueriori disciplina coercuit iniurias: nam pro conuicio popularem voluit actionē dari, ita vt cuius agendi facultas foret. Cūque masculorum prægeniem ad parentum bona sine discrimine lex vocaret: illos qui per sceminini sexus necessitudinem pariter sunt coniuncti, ita oses habuit, vt nec inter matrem & filiam ius succedendi daret. Et quū propter membrū ruptū factūve talionem constituerit, his verbis: Si quis membrū rupit, in eū talio esto: illi qui alteri os fregit, quum ea corporis pars sanctior in homine sit, ob id admissum nimium tenuiter poenam dixit, cū propter oris dignitatem seueriori poena vindicandū foret. Decedentium quoque voluntates ita lex fouit, vt omne patrimonij, & quicquid in bonis esset, testatori legare permiserit, nihil apud heredem qui on^o aditionis habet ex defuncti substantia remanente. Verba legis sunt: Vt legasset suæ rei quisque, ita ius esto. Et pleraque hoc genus quæ acerbissima, dura nimis & aggressia visa sunt. Quod autē lex, si cliēs morbo fontico impeditur quo minus sisti valeat, iubet diem iudicij esse diffusum, ex bono & equo factum crediderim, Si quidem sequuti iurifconsulti legē X I I. tabularū interpretati, morbo impedito,

iudiciorum tempora dilabi voluere. Sed cū omnis illa decemuiralis seueritas, ac tristis & inhumana ratio tam lege Ebutia quā aliis edictis, penitus inducta, fuerint, postea sequuti iuris interpretes, miti & tractabili ratione easdem leges indefesso studio interpretati, abrogatis his quæ duriora, quæ verò equiora videbatur, sequuti propositas controuersias vberius explicarunt: itaque effecerunt, vt graui perpensa iudicio, æquissima nobis iura sanctissimaque hodie tradantur.

Sacrū septimōriū in quibus locis vrbs fieret, quū vespertē colles vrbs sint, quæve in illis præcipua dignationis loca foret.

CAPVT XI.

Septimontium festum agere Romanos, quod septimus vrbi collis additus foret, apud autores legitur: quo tempore in septem locis sacrum fieri Varro significat, Palatio, Suburra, Velia, Fagutali, Cælio, Oppio & Cespio: quo die per vrbes vehiculis ferri criminofum erat, qui Paganalia dictus, quod non populij, sed montanorum & agrestium dies festus erat. Quod enim in palatio sacrum fiebat, Palatium, sicut in Viminali, Fagutal dictum est. Sicut inter vrbes colles Capitolinum fuisse præcipuum nemo dubitat, qui Saturnius ab Arcadibus, qui ea loca incolabant, primò nuncupatus, porramque illic excitati caelli Saturniam habuit, phanumque Saturni in Capitolij faucibus, quod ærarium populi Romani fuit: qui etiam Tarpeius à Vestali oppressa armis, postea Capitolinus ex hominis capite inuentio dum templi fundamenta effodiunt, denominatus est: in quo præter Iouis optimi max. templum, Iunonis Reginae & Mineræ ædes fuere. Tria enim sacella paruo distincta spatio visebatur, medium Iouis tonantis, ad dextram Mineræ, ad sinistram Iunonis. Quod quidem Iouis templum semper Sabinis patuisse traditum est ex fœdere quod inter Romulum & Tatium ictum fuit. Iuxta quod sacri anseres, qui peruigiles excubitores erant, affluentibus cibo pascebantur. In eoque fœdera cum Carthaginensibus ista & innouata, & cum Attalo Pergami rege, æneis tabulis, pactionesque & priuilegia, senatusconsulta, plebiscita, & immunitates, vsq; ab exordio vrbs cū exteris gentibus

*Septimōriū festum.
Sacrum in septem locis fiebat.
Paganalia Palatium.
Fagutal.
Capitolin^o prius Saturni & Tarpeius dict^o.*

*Templa in Capitolino & iuxta.
Anseres in Capitolino iuxta Iouis tonantis templum.*

*Que in ca-
pitolio ser-
uabantur.*

*Alia tem-
pla iuxta
Capitolium*

*Iouis simu-
lacrum.
Omnia deo-
rum simu-
lakra in
Capitolio.
Curia Ca-
labra.*

*Casa Ro-
muli.
Areopagus.*

*Capitolium
exustum à
Sylla resti-
tutum.*

*Capitolium
in Vitellij
seditione e-
uersus.
Capitolium
itè in aliis
locis.
Byrsa.*

inita seruabantur: quæ non modò in tabulis, sed in cly-
peis quoq; quandoq; scripta fuere. Siquidè fœdus Ga-
biorum cum Romanis, in corio bouis rotundo instar clypei
descriptum visebatur. Fidei quoque & Termini templa
iuxta erant: Martis verò & Iunonis Moneta: in arce, cu-
ius solum, domus M. Manlij Capitolini perniciosi ciuis
fuisse traditur: qui nouarum rerum cupiens, regnum ap-
petere aggressus est, in quem fuit iusta animaduersione
vindicatù. Quæ quidè arx Capitolio adhæst: excubiis
vallòque circumdata, in qua sitù erat Iouis simulacrum
ab ortu vrbs è cupresso. Mentis quoq; & Veneris Eri-
cynæ, atq; Opis & Iuuenturis ædiculæ inibi fuere: atq;
omnia deorum simulacra in Capitolio fuisse productur,
inter quæ ara Iouis Pistoris, & Veneris Caluæ, quæ sub
tecto nominare religio non sinebat, ibiq; atrium publi-
cum, & curiam Calabrâ, quæ casæ Romuli proxima fuit,
vbi minor pontifex festos enunciabat dies, Aedemq; to-
nantis Iouis ab Augusto, nouàmque aliam custodi Ioui
conditam à Domitiano, autores memorant. Quæ curia &
Romuli casa in memoriâ vetustatis è culmo fuit & fra-
mentis, quo mos veterum & humilis ille cultus notaretur,
sicut Areopagus Athenis ad antiquitatis exemplar luto
& palea tegebatur. Hunc montem auspiciò conditum
post incensam à Gallis urbem, quasi propugnaculù im-
perij, saxo quadrato cinctum fuisse memorant, quem Ho-
ratius Puluillus vnâ cum templo, dedicauit. Interiecto
deinde quadringentorum & quindecim annorù spatio,
incendio absumptum Sylla restituit. Mox magnificis o-
peribus & imaginibus maghi sumptus exornatus mons
fuit, præcipuè Iouis & Apollinis statua cubitorum tri-
ginta à Lucullo ex Apollonia Ponti vrbe translata, quò
deinde restitutum Quintus Catulus dèdicauit, quod v-
num suæ felicitati deuisse Sylla testatus fuit. Sed quum
rursus in Vitellij seditione, dissidentibus prætorianis à
plebe, ciuili rabie esset euersus, Vespasianus illum denuò
restituere egressus, non perfecit, morte præuentus: de-
mum Domitianus in imperio restitutum consecrauit,
Sed præter hoc fuit aliud capitorium Capuæ, arx muni-
tissima, aliud Beneuenti: sicut apud Carthaginenses Byr-
sa opus inuictum late prospectans, Æsculapio (vt ferunt)
dicatum,

dicatum, quod erat Carthagini instar Capitolij. Et apud
Argos arces duæ, ex quibus Larissa egregiè munita. Et
Corinthi Acrocorinthus munitissimus vertex qui vrbi
imminet: atq; Athenis Monychia & Cecropia, cui pòlis
nomen, locus natura magis quàm opere septus: nam Pe-
lasgicum (quæ Athenarum pars editior erat) incolere ora-
culo moniti verabantur. Suis autem Mæmonium, in Sa-
mo Cyathis & Amastris, iuxta Paphlagoniâ Sefamis pro
arce fuit & munimento, apud Heduos Bibracte, Brutio-
rum Triuertes, Syracusis Acradina, Messenæ autè Ithome.
Quam Acrocorinthus Philippus si haberet, vtroque
cornu bouè tenere Demetrius dictauit: sicut Græciæ cò-
pedes Corinthum, Chalcidem & Demetriadem, idè phil-
ippus appellauit. Arx verò Thebana, Cadmixa diceba-
tur: Ægypti regum Memphis, Babylonis Ptera, Hieroso-
lymis Mesade, Malsiliensibus Ephesium. Palatinus verò
mons Capitolio proximus, qui Arcades habeat autores,
nemo dubitat, quem à Palantia vrbe Arcadiæ dictum au-
tumant, ipsùmque Aborigenes, & Reate profectos tenuis-
se: aut à balatu pecorum, seu Pale pastorum dea, vel à Pa-
latia Latini vxore, siue ab Hyperborea Palatis filia, vel
quòd ibi Pallas defunctus sit, nomen sortitum volunt.
Constatq; prima fundamenta vrbs ibi iacta, Romamque
quadratam Romulam fundasse. Palatinumque, ne oportu-
nus iniuriæ foret, munuisse. Postea adè Victoriæ, & té-
plum Apollinis & Musarum, quod magna mole còstru-
xit, cum bibliotheca græca latinâque Augustum addi-
disse: ibiq; sacellum deæ Viriplacæ, ad quod vir & vxor
dissidentes conuenire, & in gratiâ æquissimis animis re-
dire assuèrant, ac Febris phanum, quod matris magnæ,
quæ Berecynthia dicta est, ac templum Lunæ noctilucae
delubrumque Iunonis sospitæ, haud longè post extru-
cta fuisse. Etiam lucus Vestæ à Palatij radice, ad nouam
vsq; viam deuectus fuit: & Lupercal, vbi Romulus & Remus
aliti feruntur & edocati. Regionemque Palatij ad capi-
tula bubula multos inibi nominasse, vbi postea sacrarium
fuit. Huicque regioni Germalia, ac Sacriportum, & domum
Scauri spectare, quam Clodius mercatus fuerat, & ad Sa-
eram vsq; viam portendi Varro significat. Ibi quoq; præ-
elara domus Cn. Octauij, qui ex ea familia consul fuit

*Larissa.
Acroco-
rinthus.
Monychia
Cecropia.
Pelasgicum.
Cyathis.
Amastris
Bibracte.
Acradina.
Ithome.
Cadmixa.
Memphis
Ptera.
Mesade.
Ephesium.
Palatinus
mons vnde
dictus.*

*Victoriæ
ades.
Apollinis.
Musarum.
Viriplacæ.
Febris.
Matris ma-
gnæ, Iuno-
nis sospitæ.
Vestæ lucus
Lupercal.*

Domus in palatino. Iouis statuaris templum.

primus: Crassiq; oratoris, Q. Catuli, atque C. Aquilij, & Lepidi. Templum quoque Iouis statoris in Palatio ra dice constructū à Romulo, quo tempore inter Romanos & Sabinos pugnatū est, multi asseuerāt. Ibiq; Ciceronis domus, quæ iussu Clodij demolita, in porticū Libertatis trāsata fuit, fuisse fertur: cui postea & Valerio Maximo ædes impensa publica ædificatas ferunt. Ac Vitrubij Vacci, qui auctor defectionis fuerat: quas dirutas vnā cū bonis * Semoni sango cōsecratas. T. Lilius auctor est. De Auētino autē, quod ibi rex Albanorū seu Aboriginum Auētino⁹, prælio fufus & sepultus, monti nomē dederit: vel ab aduentu, quod cōmune omnium Latinorū Diane templum ibi erat, ad quod finitimi frequētes ventitabāt: siue ab aduectu, quod olim paludibus disclusus mons erat, ratiūsq; aduecti illuc cōneabant: an ab Auēte amne Sabinorū, qui loca tenuere (vt Varro significat) dictū sit, incerta opinio est. Qui quidē collis modicē alt⁹, duodecim ferē stadiorū ambitu esse ferebatur. In quo præter Diane templū, vbi boū cornua suspendebant, Laurentum, atq; Iunonis reginæ, & Mineræ tēpla fuere. Ibiq; ædes Bonæ deæ, & Libertatis, quæ ex mulstatitia pecunia Gracch⁹ faciendā locauit. Forūq; pistorium, & scilicet Gemoniæ, ex quibus damnati dabātur præcipites: arāq; Ioui Elicio, ad eliciendos fulgurū monitus, à Tullio Hostilio dicata: ac ædes Lunæ, Remoniūq; quæ locū Remus ad inaugurandū tēplū cepit, & Armilustrū, vbi Tatiū Romulo cōfōrs regni sepultus erat: atque ara Veneris Myricæ, quam Murtiam vocant, fuisse traduntur. Illud planē constat, primos Latinos, capta vrbe Politorio ab Anco Martio, Auentinum incoluisse. Procedēte mox tempore, cautum fuisse, vt in Saturnalibus ad illum frequentes Romani commearent. Quodque ex septē vrbis collibus, quum ceteri intra pomerium sint, solus ab vrbe disclusus, intra mœnia longo tempore admissus non fuit: siue quod plebs eō secessisset, siue quod Remo aspiciente, illic aues non addixissent, velut ominosum, extra pomeriū fuisse. Cælius verò à Cælio* Iubeno Herulco, qui cū non parua manu Romulo contra Latinos ducenti suppetias tulit, quod ibi locū & sedem habuere, dictus cognominatūque est, cui quondam Querculano

nomē, quod multiplici quercu septus muniretur. Quū verò Tullus Hostilius, Alba diruta, Albanos Romanos traduxisset, Cæliū vrbi addidit, quodque frequentius incoletur, ibi sumpsit regiam, ex quo ad plana vrbis leni cliuo, & prope æquus descensus erat. In eo templum diui Claudij à Nerone demolitū, postea à Vespasiano instauratum, magna mole constructum erat: ibique Martiæ domus, & Tetricorum ædes, Fauni, Veneris & Cupidinis templa fuere, & Carnæ deæ sacellū, quæ vitalia fouere dicebatur. Campūque Martialis, in quo siquando Tiberis superfusus campum Martium inundaret, Exquitiæ fiebant. In eo quoq; duo aquæ ductus, alter Claudij in Palatium, Caracallæ alter in Capitoliū hodie videntur. Constat enim Romæ aquarum multiplices ductū fuisse temporibus variis: nam præter Appiam, Ceruleam & Curtiam, fuit Anio vetus, Martia, Tepula, Tullia, Virgo, Alsiatina quæ Augusta, Claudia, & Anio nouus, quæ in vrbe influūt: inter quas Martia præcipuo nitore fluit, ex Fucino lacu defluens, quā P. & Quintius Martij Romanam primi deduxere. Carulea verò & Curtia, à C. Cæsare & Claudio magno impediō, & substructionibus maximis, à quadagesimo lapide ad vrbe ductæ fuere. Inter quas Claudia ex Cælio monte in Auentinū perenni manabat fonte: cuius aquæ ductus duos Caligula innovauit, qui ex fontibus Caruleo & Curtio deducti, pro eo quod illos Claudij nouo lapideo opere absoluisset, Claudia dictæ sunt aquæ. Alter verò Anio nouus, in plurimos & vberes lacus diuisus fuit. Reliquæ à cōditoribus, aut à locis denominantur, quarum hodie ductus sumptuosissimi operis licet inspicere, partim extantes, partim collapsos & deformatos. Hunc montem (autore Tranquillo) quū multæ insulæ in eo deflagrasset, Tiberius Cæsar præcio exhibitō restituit, quem propterea Augustum ex suo nomine nuncupauit. Exquitiæ autem Serui⁹ Tullius auxit: & vt loco dignitas foret, regiam ibi sumpsit: quas quod excultæ ab eo potissimè fuerint, Exquitiæ nuncupauit: tametsi ab excubiis regis dictas nonnulli credant: antea enim quæ sexticeps erat, Cæspius nomē tulit. Hic ex vrbis collibus solus duplici iugo & aggere munitur, quū reliqui singulis contenti sint: ex quibus alter Cæspius nun-

Querculano.

Templa, domus, & sacella in Cælio.

Aquæ ductus Romæ diuersi.

Claudia aqua.

Exquitiæ.

Exquitiarum duo aggeres.

cupatur, alter Oppius: qui & lacum Fugulatam, hortos Meccenatis, & Larium, & Querculanum, sacellumq; & Iucum Martis vnà complexus est. Malæ quoque Fortuna & Iunonis Lucinæ tēpla, cuius festa dies Calendis Martiis colebatur à matronis, quòd parturientibus opem ferret, & lucem daret. Extra verò Exquiliis locus fuit, cui Paticolæ nomen, vbi puteos in quos defunctorū publicè cadauera in subiectam foueam mittebantur, fuisse proditū est, exemplo Themistoclis, qui Melitæ templū iuxta domum constituit, in quo damnatorū corpora cum vestibus & Iaquis condebantur. Quirinalis quoque & Viminalis, quin inter septē numeratur, nulla controuersia est: sed Quirinalis à Quirini phano, qui ibi colebatur, siue quòd à Curibus profecti loca tenuerunt, nōcupatur, qui Agonius, & porta quæ illuc ferebat, Agonenfis, quæ etiam Collina dicta. Cūmq; in Quirinali diuersi aggeres forent, singuli sua nomina sortiti fuere: nanq; ex his vni Tricepsos ad eadem Quirini, contra quam sacellum Semonis † Sāgi visebatur: alteri Salutari, ob Salutis eadē tertio Mutiali, ad eadē dei Diffidij, nomen erat, vt Varro inquit. In eo quoq; Numa Pōpilius domum habuit, quæ ad Augusti tempora mansit incolumis, vbi & Primogeniæ Fortunæ templum, quæ Publica dicta est, ac Fidij Sabini dei, Salutis & floræ, templa fuere. Habuitq; circum multa memoria dignum, & vallem Quirinalem, vbi Pōponij Attici domus, cui Tamphilianæ nomē, aliāq; domos clarissimas. Viminalis verò, vel ab ara Iouis Viminæ, vel quòd ibi viminū sylua esset, denominat⁹ fertur: vbi campus Viminalis, lucus Petelinus, & templum Iunonis Lucinæ. Qui quidem colles à Seruio Tullio post censum perfectū vrbi additi sunt. Hic enim, adiecto Exquilino & Viminali, quod intermedij spatij est, stadiorū sex, è Collina porta ad Exquilinam, turribus munivit, & muro sepfit, nequando excursions itlinc fierēt, & hostiū præsidium foret: in cuius medio porta Viminalis nomen habet. Habuitq; hortos Salustianos, qui præter amœnitatem, profusissimi sumptus erant. Post aliquot verò tempora ædibus pulcherrimis magnæ molis ornatus mōs fuit. Inter quas cōspicue magnitudinis M. Crassii domus, nec minore sumptu C. Aquilij equitis iuris

Quirinalis
collis vnde
dictus.

Quirinalis
aggeres, &
nomina.
† Iani.

Viminalis
collis vnde.

Porta viminalis.
Salustiani
hortus.

scientissimi, qui primus de dolo malo inuenit formulas cuius pleraque extant egregiè constituta: necnon Q. Catuli instructas, aliāsq; Romanorum ciuium ædes cōspicuas, in eodem colle annotauere annales.

Qui flamines primi Romæ fuerint, quòd ve flaminis officii, quibūq; ve essent ceremonis addicti.

C A P V T X I I .

N Vma Pompilius summus religionum cultor, inter cætera inuenta & constituta, flaminē Iouis assiduū sacerdotem legisse fertur, qui re & æstimatione magna fuit, eumq; in signi veste, toga prætexa, & curuli sella, ac listore adornasse, duosq; illi flamines adsciuisse, vnū Marti, Quirino alterum, genere famæque longè principes quibus sacra faciendi & victimas immolandi datum munus erat. Post aliquod verò tempestat⁹, aucta ciuitate, quū augeri sacerdotia oporteret, quindecim flamines constituti fuere, qui omnes à diis quibus sacra faciebant, cognomenta sortiti sunt, quorum primus Dialis, vltimus Pomonalis. Pomona enim pomorū dea est. Martialis verò, Viminalis, Quirinalis, Vulcanalis, Carmentalis, Falacer & Palatualis, ac Peciri flamē, Martiani sodalis, & reliqui deinceps post Dialem fuere. Dialis enim, quòd Iouis sacerdos foret. Furinalis à Furina, cuius etiā ferie Furinales. Falacer à Falacre pomorū deo. Palatualis verò, quia illi deæ in cuius tutela Palatium erat, sacra faciebat, nomina cepere: post quos nonnulli sex Cæsarius in deos relatis, post funera flamines tributū ex Cæsarium nominibus, quorum sacris præerant, denominantur: vt Martianus, Helianus, Antoninianus, & reliqui. Erantque curiales flamines, maiores: plebis verò, minores: nam præter præscriptos, quum in sua quisque curia publica sacra facerent, singulisque curiis sui ministri esset, à quibus sacra populo dabantur, hi nimirum curiales flamines, eò quòd curiis præessent, dicti sunt. singulis enim curiis binī præpositi erāt sacerdotes, honesti ordinis, moribus & virtute præstantes, quorum nemo citra quinque simū annum inferior ætate fuit: qui nisi à collegio

Flamen
Iouis.

Flamines
15. & eorū
nomina.

Dialis.
Furinalis.
Falacer.
Palatualis

Fla. curiales.

Fla. pleb.
Singulis curiis binī præpositi sacerdotes.

nominaerentur, ad flaminii admitti non poterant. Quippe sacerdotes, nisi quos dignissimos putabant, ad collegium nullos admiserunt, admissisque inaugurabantur: quo die auguribus, pontificibus, regi sacrorum, & vestalibus virginibus, cœnas opiparas magnificè apparabant, quæ adiciales seu adipales dictæ. Nonnunquam verò pontificem maximum flaminem creavisse exemplis relatū est: siquidem Cneus Valerius Faccus à Publico Licinio pontificè maximo Dialis flamen creatus, sacerdotium gessit magnificè, qui quum fuisset vita & morib⁹ inquinatissimus, & parum secunda fama, postea summa religione & continentia Flaminio præfuit, magnòque honore & pudore spectatissimus evasit. Sæpe tamen à dictatore flaminem proditum, plerumque à populo vel principe, comperimus. Qui tamen proditus esset, non tamen sacerdotiū gerebat, quin à pontificibus prius esset in collegium cooptatus. Qui quidem, quòd pileum gestaret, in quo virgula oleaginea modicum lanæ habens in summo instar fungi inerat, flamines quasi flamines dicti sunt: quem quum per æstum ferre non possent, dempto pileo, caput ligabant filo, quòd nudo capite incedere fas nõ erat. Solus tamen inter reliquos flamines Dialis albo galero insignis est, quem nisi ex ovis albæ tergoe Ioui immolatæ fieri non decebat, ut eo insigni à reliquis conspicuus foret. Festo tamen die flamen & si æstu laboraret, filo dempto, pileum sumebat: tunc enim filo ligasse caput, non satis erat. Quippe celebri die flaminem sine pileo esse non cõvenit. Est tamen observatum inter flamines, Dialectem assidue pileum lanamque gestare, quòd reliquis flaminibus tunc quum sacrum faciunt, & festa ac religiosa die cum pileo esse deceat. Si tamen mortem oppetere Dialectem forte contingeret, tunc quum agit animam, cum pileo esse minimè conuenit, deposito enim pileo decumbere, & animū efflare oportebat. Aliter apud Ægyptios: nam sacrarum literarum scriptores, qui loco flaminis sunt, puniceum filum pro insigni capitis, nõ pileum deferunt. Horum ergo in sacrificiis deorum, nõ minimum ius potestatisque fuit. nam quæ sacra diis darentur, & quæ victimæ caderentur, & quando exta offerretur, & an perfecto sacrificio litatum foret, enun-

*Adiciales
& adipales
cœne.
Fla. à quibus
creantur.*

*Flamines
unde dicti.*

*Fla. dialis
albo galero
insignis.*

*Sacrarum
literarum
scriptores
loco flaminis
apud
Ægyptios.
Flaminis
manus.*

ciare debebant: tum sacrorum cura & cœremoniarum ad eos spectavit & pertinuit. Quod sacerdotium non, sicut auguris, perpetuum erat: siquidem si sacra nõ rite fecisset, aut neglectæ religionis flamen argui posset, seu aliquid aduersus constitutum faceret, flaminio abire oportebat. Sulpitius enim flamen, quòd inter sacrificandum apex prolapsus fuisset, sacerdotio deiectus fuit. Caius etiam Claudius, & Cornelius Certhegus, quòd exta victimæ perperâ dederat, abire flaminio necessum habuit. Cùmque flamen sacra diis dare, & hostiam immolare vult, flamineum puerum aut puellam iuxta habebat, qui parati intentique ministerio, & sacrificanti præstò forent, quæque exequenda, quæ patrij moris & ritus erant, sacris ministraret: quos non nisi ingenuos, patrimos & matrimos esse decebat. Cui ad sacra eunti, præco præcimitator dictus, præire & præmonere solebat populo, ut dum sacra fiunt, ab opere cessarent: qui si cõtumacius parerent, pignoribus & multa plectebantur: neque enim flaminem aut regem sacrorum religiosis diebus aut feriatis opus facientem videre fas erat. Quin etiam dum operabatur facris, eo corporis ornatu erat, ut fibulis aeneis accinctus, victimas cederet, & diis libaret. Ipsiusque uxorem, cui flaminicæ nomen, quoties tonitrua audisset, feriari necessum erat. Cui hoc est muneris loco datū, ut à viro diuertere non liceret: namque ipse vnus vir uxoris, & flaminicæ viri vnus vxor eligebatur: sicut Ægyptij ad Tauri sacra femel maritum assumpserunt. Cùmque ob sacerdotij dignitatem, in senatum venire, & sententiã dicere, antea flaminis liceret, idque post temporum curricula corum desidia oblitteratum esset, L. Flaccus flamen rem longe intermissam reuocauit, eique & reliquis flaminibus, ut veteri iure usurpato, in senatū ingredi, & publico concilio interesse, togamque prætextam, & amplissimi ordinis ornamenta habere liceret, senatusconsulto datū est, tamen carbasum flaminis indumentum propriū fuisse dicant: Ex eo enim, quoties frequens senatus haberetur, flaminis haud secus quàm senatori in curiam veniendi, consultandi, suffragandi, censendique potestas data fuit. Et tamen flamines sacerdotio addicti essent, non tamen à belli muneribus erant immunes, sæpiusque res à patribus tentata, & in

*Fla. quibus
de causis
sacerdotio
eis
cerentur.*

*Flamines
pueri
aut
puella
ministerio
vtebatur.
Flamen
in
sacra.*

*Ornatus
flaminis.
Flaminicæ
vxor
flaminis.
Flamen
vni
cam
duntaxat
uxore
ducebat.*

*Carbasus
flaminis
indumentum.
Fla. à
belli
muneribus
non
in totum
immunes.*

Fla. prouincis aliquoties praerant.

Ceremonia quibus flamen dialis astrictus erat.

Fla. dialis vxore defuncta, sacerdotio cedere cogebatur. Sacerdotibus semel tantum inbere fas.

vt tranque partem sermonibus agitata fuit, de superq; lex lata fuisset, vt tam flamines quàm reliqui sacerdotes militiae munere vacarent, nisi Gallorū imminente tumultu, quum respublica milite egeret, à militia minime auocados decreuissent. Sæpe tamē flamines, ne ad bellum irerent, religione inhibitos ferunt: quippe Cæcilius Metellus pontifex max. Aul. Posthumium consulem, quoniam flamen Martialis erat, ne ad bellum proficisceretur, neve stipendia faceret, inhibuit, aliōsq; veritos fuisse constat, ne cura belli, & rei militaris procuratio, illos à sacris euocaret. Nonnunquā verò Dialē flaminem extra Italiam sortitum provinciam inuenimus, asserentem, nullas religiones Diali, Martiali & Quirinali provincias sortiti vetuisse. Augustus tamen Octauius annuam absentiam, & provinciarum administrationem Diali cōcedi vetuit, ne à cura sacrorum nimium diu abesset. Qui quidem sicut inter flamines honore præcipuus, sic in maximis ceremoniis astrictus erat: quippe soli flamini in primis iurare non licebat, nefas æstimantes, cui deorum sacra & ceremoniæ credita sunt, ipsi verbo asserenti sūdem non habere: cui hoc munus impēdebat, vt singulis Idibus, quas feriatas habebat, bouem Ioui immolaret: vtq; ad flaminium assumptus, è patrio iure immunis consecrati sui potus fiat. Eidēmq; sub diuo vngi, vel sine interula esse, aut equo vehi, noctē vnam ab vrbe abesse non licebat. Si tamen aduersa valetudo Dialē incessisset, pontificis maximi arbitrio vltra binotium abesse poterat, dum ne diebus publici sacrificij, nec sæpius quàm bis eodem anno procul fiat. Dialēmq; coniuge defuncta, flaminio abire oportebat, quia sine coniuge esse, aut iterum coniugio copulari non decebat: nanque bis nupti, sacerdotio pelluntur. Quod ab Aegyptiis æquē seruatum est, vt semel tantum sacerdoti nubere fas sit, quum reliqui pro voluntate & facultatibus plures capiant. Frumentū quoque, farinam, & carnem crudā, canem, capram vel equum tægere vetabatur. Hederā Dialis si attigisset, vel annulū cum gemma, aut nodū habuisset, piaculū admitti putabatur: fabam tægere aut nominare, vel funebres tibias audire, Diali flamini nō licet: neq; enim feralia atterere fas erat. Capillū si tonderet, nisi aeneis cul-

tris, velut turpissimo facinore tenebatur. Quod à Sabinis sumptū crediderim, quibus aeneo cultro sacerdotes capillum tondere præcipitur. Ignem ex Diali flaminis domo efferri, nisi sacrorū causa, aut prociñctam classem videre, paratāsq; ad bellū copias, piaculare est. Mortuæque pecudis corio flamini calceos fieri, nefandū: cuius sacerdoti ab vrbe tribus abesse noctibus non licet: aliūsq; ceremoniis Dialis astrictus erat, quibus à vilioribus sacerdotibus reliquūsq; flaminibus cultu & ornatu longe sanctior erat atq; conspectior. Aegyptiis verò diu seruatus inoleuit mos, vt sacerdoti nec fabam serere aut comesse, neq; aspicere liceret: quibus erat constitutū, lege apud Memphim lata, vt Isis sacerdotes semper deraso sint capite: vtq; tertia quaque die corpus eradant, & frigida abluant, ter die, noctu bis: pisciū quoque etiam tactu abstineant, nedū esu: vestēmq; lineam, calceos papyraceos gerant: ouillis, nec suillis carnibus vescantur: salcibus non adhibeant: vino abstineant, aut si bibere libet, per parco vtantur: mare detestentur & notas: à quibus institutū est, Apud potum dare ex peculiari puteo, nō ex Nili aqua. Apud Græcos verò flaminibus, Stephanophori nomen fuit, quibus ferre coronā & comam promissam, propriū erat: qui etiam arma sumere, aut Phocensium agros inuadere lege vetabatur. Poliadis quoq; Mineræ flamini hoc dabatur præcipuum, vt caseū recentem tangere perpetua lege vetaretur. Phœbi verò, aureum sceptrum coronis & vitis redimitum ferre. Flamini autem Ephesæ Dianæ, qui eunuchus erat, Megabyzo nomē fuit, Cereris verò Eumolpidi. Apud Hebræos Esai summi sacerdotes loco flaminis erāt, qui vino, cōiugio & carnibus abstinerēt, & duriori cubili degunt. Sed præter Dialis præscriptas ceremonias, aliæ fuerūt vxori flaminis præstitutæ, quas perpetua lege seruare tenebatur, quum ex Romuli constituto sacerdotum vxores cū viris cōsecrarentur, præscriptūsq; ceremoniis teneantur: nanque flaminica quum ad Argos vadit, neque comere caput, neq; capillum pectere debet: quotiesque tonitrua audisset, feriatata erat: cui mensē Iunio, nisi post Idus, nec vngues scicare, nec capillū comere, neq; virum tægere permittum: cuius vnguium & capilli præsemina subtus arborem*

Aegyptiorum sacerdotum ceremoniæ.

Græcorum Stephanophori.

Hebræorum sacerdotes.

Flaminica dialis ceremoniæ.

Vide Cælii lib. 15 c. 8.

*Flaminica
amictus.*

filicam terra operiri necessum erat. Illi quoq; fabis ves-
ci, aut gradus supra tres ascendere, minime licet: Solâq;
Dialis vxor sacrorū causa sub viri potestate & iure est.
Fuitque amictus flaminicæ purpureus quadrat⁹ simbria-
tus, cui nomen ricæ, quo velut palliolo utebatur. Pleriq;
flammeum vestem flaminicæ propriū duxere, cui cælum
fulmineum color, & Tutulum capitis ornatus, cui inerat
vitta purpurea, quæ crinibus annectitur. Hoc quoq; non
in postremis fuerit, quòd si quis nocens ad flaminem ac-
cederet, illo die ab omni pœna criminis tutus erat: qui si
vinclis nexus foret, eisdem solutus laxabatur. Ac licet
sacerdoti, vt rebus diuinis impensius vacaret, néve à sa-
cris cultūque & religione deorū, aliarum rerum cura se-
iungeretur, magistratus gerere non liceret: tamen & fla-
minem honores gessisse, & cōsulatum vnâ & flaminium
administrafse, ac tam rebus diuinis quàm humanis præ-
fuisse, atque vtriusque honoris ornamenta gestasse, apud
multos tradita memoria est.

*Flamen a-
liquādo a-
lios etiam
magistra-
tus simul
gererat.*

*In quot cohortes, manipulos, centurias decuriasque phalāx
diuidatur, & quæ illius descriptio fuerit.*

CAPVT XIII.

Phalanx.

Quod legio quondam apud Romanos fuit, id pha-
langem Græcis, Macedonib⁹ & Dardanis, exteris-
que nationibus valuisse, monumentis proditum est. Ea
enim in libero campo, & siquando expatiari licuit, ma-
gno vsui fuit. Cùm verò arctis faucibus & præruptis fax-
is, aut inter viarum angusta premitur, non est ea vis po-
testatque: quippe Macedonica phalanx immobilis, sem-
per ex stabili peditum agmine, nec partiri, nec diuidi fa-
cilis erat, quod in Romana legione lōge secus: quoties-
que coniunctos seruat ordines, & suis turmis ita fertur
instructa, vt continenti agmine vir viro, armis arma con-
iuncta forent, magno præsidio munita, ad victoriam ma-
xima momenta fecit: sicut Orthia phalanx, quæ in cor-
nua procedit, & in pfunditatem ita instruebatur, vt nec
à tergo a siliri, nec à fronte occursari, neque à lateribus
præ magnitudine circunueniri posset: quod etiam Mace-

*Macedoni-
ca phalāx.*

*Orthiapha-
lanx.*

donicæ phalangi erat proprium, prælongas hastas ante
clypeos obiicere, ita vt nisi in libero campo eius nullus
vsus foret. Si verò laxatis ordinibus semel esset dissolu-
ta, robore simul atq; ordine dissipato, omnis vis virtutis-
que eius puncto temporis dissoluuntur. Hanc, qui de in-
struendis aciebus memoriam reliquere, quique in ea de-
scribenda multum studij & operæ contriuere, ex nouem
armatorum millibus: alij ex vngintiquinque millibus,
vt Syri: Persæ ex quadraginta millibus definiere. Cuius
exemplo Perseus aduersus Aemylum Paulum ex qua-
draginta millibus phalangem instruxit, Alexander Ro-
manis imperator ex triginta millib⁹, Macedones verò ex
sedecim millibus, trecentis octoginta quatuor militib⁹,
constare dixerunt, quos phalangitas vocant: sicut à Phi-
lippo primū, mox ab Alexandro descripta fuit, qua qui-
dem externi duces velut firmissimo robore vsi fuere: nā
tanti momenti fuit, vt incredibile dictū sit, quàm parua
manu quantas copias fuderit. Sequitis inde tempestari-
bus, Græcorum duces diuersas turmas legionēsq; de-
scribere, inter quas Macedonum robur Sarissophorus
magni æstimatur, quo velut firmissimo munimento in
posterum vsi sunt. Lacedæmonij raras instruxere pha-
langes, Germani densatis agminibus, scutis capita con-
tecti, obiectis parmis, phalangem ita composuerunt, vt
ad irrumpendum magna momenta faceret. Ea verò pha-
lanx ita descripta erat, vt in minimas partes diuidi, rur-
sus momento temporis in vnum colligi posset: quòque
distinctior esset, singulæ ipsius partes ppria sortite sunt
nomina: Si quidem hæc phalanx quadruplaris, in singu-
las duplares diuiditur, quibus cornua nomen indidere:
quarum singulæ octo millia centum nonagintaduos mil-
lites habent, decurias verò quingentas duodecim. Hanc
postea duplarem in duas simplices iterum partiti fuere,
quarum singulas ex hominibus quatuor millibus octo-
gintafex effecerunt. Itē simplaris ista in duas ruri-
us diuiditur partes, quibus nomen Meros, quæ ho-
minum duorum millium quadragintatrium describitur,
quarum qualibet ex centum vigintiocto decuriis
constat. Rursus Meros cohortem milliariam facit:
ea autem est hominum mille vigintiquatuor, hoc est,

*Phalāx esse
quot cōsta-
bat apud
diuersas gē-
tes.*

Phalāngitæ

*Sarissopho-
rus.*

*Singulārū
partū pha-
langis no-
mina.
Quadrū-
plaris.
Duplaris.
Cornua.
Simplaris.*

Meros.

*Cohors mil-
liaria.*

Tribunus maior.

Quingentaria.

Tribunus minor.

Manipuli.

Manipulari.

† Synagia.

Centuria.

Centurio.

Centuria simplex.

Decuria quadruplaris.

Decuria duplaris.

Decuria simplaris.

Rom. phalange vsi.

Galli.

Celtiberi.

Milliaria & quin-

centuriarum sexagintaquatuor, cuius præfectus maior tribunus appellatur. Ista deinde milliaria in duas quingentarias, quarum singulæ homines quingentos duodecim, ceteras trigintaduas habent, cuiusq; ductor tribunus minor: eandemq; quingentariam in duos manipulos partiti sunt. Singuli verò manipuli homines recipiunt ducentos quinquaginta sex, decurias verò sedecim, cui ductor manipularius præerat, quam † & synagiam vocant. Rursus manipulum duas centurias facere voluit, quarum quælibet milites centum viginti octo, hoc est, octo decurias capit. Nam duplicata centuria manipulum facit, cuius præfectus centurio ordinarius vocatur. Simplex verò centuria duas quadruplares decurias facit, quarum singulæ hominum sexagintaquatuor: quæ quadruplaris in duas duplares diuiditur, quarum ex triginta duobus militibus fiunt singulæ, duplarisq; decuria in simplarem, quæ ex sedecim militibus scribi dicitur; cõsuevit. Hæc enim totius phalangis Macedonicæ, quam ex sedecim millibus trecentis octogintaquatuor militibus veteres effecerunt, percõmoda descriptio fuit. In qua duo sunt cornua, duplaresq; phalanges duæ, simplares quatuor, partes octa, cohortes milliariæ sedecim, quingentariæ trigintaduas, manipuli sexagintaquatuor, ceterisq; centum viginti octo, decuriæ quadruplares ducentæ quinquaginta sex, duplares sexentæ duodecim, simplares mille viginti quatuor. Ex his ergo effici cogitur; potest, quid phalanx, quid cohors, manipulus, ceterisq; sit, quantumq; militum in dispositione aciebus externa descriptione vnaquæque capere assuevit. Qua quid phalange Romanos duces contra exterarum gentes aliquando vsos comperimus, illamque non vno militum numero descripsisse: nam contra Mithridatem & Archelaum Sylla & Romani plerique duces contra exterarum phalange vsi sunt. Postea verò manipulatim struere aciem cõepere, illamq; in plures ordines, turmas, decurias centuriasq; atque ordines diuidere. Galli verò & Celtiberi, atque exterarum nationes pleræque, nõ phalangem, sed cateruas habuere, hominum denum, aliquando senum millium. Sed quod est de cohorte milliaria dictum vel quingentaria, licet animaduertere, illam dissimili modo Græcos variasse, qui pro tempore & locis, &

prout quisque commodum putauit, cohortes non vna facie describere: siquidem Polybius ex nonaginta hominibus cohortem fecit, Callisthenes ex septingentis, Ephorus ex quingentis, Gorgias ex quadringentis lectis viris, quam sacram nuncupauit. Samnites quadragenariam fecere cohortem, quæ Lintata dicta. Camertes sexcentorum hominum cohortem Romanis aliquando misere ex scedere, Nestor verò apud Homerum, per singulas tribus cohortes disposuit, vt in conflictu præliorum alter alteri opem ferret, & inuicem se iuarent. Fuitque miræ obseruationis apud Græcos, vt prima cohors tantum firmissimum robur ex quadringentis militibus fiat, à Romanis verò præter milliariam & quingentariam, etiam ex ducetis militibus primùm Syllæ temporibus cohortem descriptam fuisse, apud multos nota memoria est.

Ris sacre, religiose & sancte, que censerentur apud veteres, quibusque sacrum aut sanctum facere licuit.

CAPVT XIII.

Res sacras, religiofas & sanctas, in nullius semper bonis fuisse, veteri lege seruatum est: erant enim sacra diuino cultui mancipata. Ait enim Trebatius: Quicquid decurum ergo habetur, sacrum est, siue ædes, siue ara, vel signum, locus aut pecunia, siue quicquid aliud more institutumque ciuitatis ritè diis consecratum foret. Ea verò consecratio, vel à consule aut imperatore accenso foculo fit, cum tibicine, verbis prisca & solennibus, præcunte verò pontifice maximo præfante cõmitem, capite velato, & concione aduocata, ac iussu populi. In iussu enim populi, iuxta diuinas traditiones, consecrari ædem, terram, agrum, sanciri nihil poterat. Postea latum ad populum fuit, plebsque sciuit, vt in templi consecratione aræ, ve, etiam iussu senatus, tribunorumq; plebis maior pars interesset: in quod illud seruatum est, ne vna cella duobus diis diceretur. Demum lege Papyria non modò tẽpla & aras, sed ne priuatas quidæ ædes sine iussu populi consecrarent, aut sempiterna religione obligare licuit: nam quod priuatus religionis ergo sacrauit, sacrum non esse consentiunt omnes. Fuitque Platonis sententiã, vt deo-

gitariã cohortis variatio apud Græcos.

Iliados B.

Sacrum quid l. sacra. ff. de rerum dñis. Et s. sacra. Inst. eod.

Consecrationis cõmitem.

In iussu populi nihil consecrabant.

Papyria lex.

Platonis sententiã.

*Aliæ obser-
uationes.*

*Græci.
Cærenonia
in templi
consecra-
tione.*

*Sabina her-
ba in dedi-
cationibus.
In dedica-
da ara vel
simulacro.
Athenien-
ses.*

*Consecra-
tionis ver-
ba articu-
late expri-
menda.
Demosthe-
nes blasfus.*

*Luctus re-
missus.*

rum delubra nemo priuatus constituat, satis arbitratus ad immolandum publica templa patere. Funestamque familiam, aut hominem funere pollutum, templum aramve dedicare, aut à lugètibz sacrificari, vel aliquid consecrari, vetabatur: nanque in luctu diis supplicare, non sacrificare licebat, quum sine gemitu aut morsu animi sacris interesse deceat. Propterea in sacrificiis anniuersariis, & ædis dedicatione, publicum luctum minui perpetua lege cauebatur. Tum siquãdo exitiali bello & terribili strage dimicatũ foret, ne propter luctus acerbiterem & intestinum vr̄bis malum sacra Cereris intermitterentur, lugendi tempus ad certam fuit diem præfinitum: quod etiam Græcis in vsu erat, vt in annua Cereris celebritate, funestos interesse aut vota exoluere, vetaretur. Templi verò consecratio fiebat, vt qui templum ædẽmve dedicaturus erat, postem tenens, accẽso foculo, & aduocato numine cui templum ædẽsve sacrantur, se ex prophano vsu & humano iure, templum, cellam, mēsas, arulas, quæq; eò pertinent, eximere, eaque conceptis verbis ipsi numini (nominat numen) diuina humanaque omnia consecrare dicarẽque affirmet. Sabina herba ad sacrum adhibita, sine qua templum ædẽmve, phana aut sacella, minimẽ dicari putarunt posse. Fuitque constitutum, vt in dedicanda ara vel simulacro, postem teneri non oporteret, in æde verò necessum foret, in quo est animaduersum, si parum rectẽ tabernaculum captum esset, crimen spretæ religionis admitti. Atheniensibus verò in ara consecranda, vel statua dedicanda, mulieres in veste versicolori ollas leguminum circumferunt, illasque, gratias agentes, erectioribus diuidunt. Notatũmque & illud, consecrationis verba ritẽ concipi oportere, ne syllaba vel verbo cadant, quare Metellum pontificem ædem dedicaturum, quum balbus esset, multum laborasse ferunt, vt verbũ opiferæ ritẽ exprimere, & sine offensione posset: sicut Demosthenes linguæ impedimento offensus, adeo blæfus erat, vt in exprimendo ꝑ literam, multum laborasse dicant, pro qua ꝑ proferebat. Vtq; in consecratione ædis, si quando luctu publico populus teneretur, dimissis sagis, candidas vestes induant. Cũmque omnia sacra tanquam diis debita, violari nefas foret: hominem

tamen sacrum & deo deuotum morte afficere, nefas non putarunt, tanquam illius anima diis deuota, amplius humani commercij non sit. Religiosum verò locum eum facere dicunt, qui defunctum cadauer aut cineres in locum suum defert, quive mortuum in prædio locõve suo humo tegit. Locus tamen vbi crematur corpus, priusquam iniecta gleba sit, nõ ideo religiosus manet, sed prophanus. Sed quum à prima origine, intra suas quisque ædes defossa cadauera haberent, vnde Lares in singulis ædibus colendi religio peruasit, in Larario, in quo præter deorũ penatium, etiam insignium virorum, quas venerantur, effictas imagines habebant: quare Seuerus imperator religione tactus, Christum, Abraham, Orpheum & Apollonium, velut deos, intra ædes veneratus est: postea lege duodecim tabularum, ne intra vr̄bem sepelire liceret, probẽ cautum fuit. Itaque in agris quisq; suis sepulchra & loculos, in quibus cineres suorum conderent, habuere. Cineres tamen illorum qui triumphassent, aut imperatorum, summorũq; ducum, qui Rempublicam auxissent, virginũque vestalium, in vr̄bem ferri, & in foro condi licebat. Primũmque Traianũ Augustum sepulchrum in foro meruisse accepimus, quod & posteris deinceps datum est. A qua institutione postea deũtum esse crediderim: nanque Hadrianus, & mox Antoninus Pius Augustus, ius antiquum renouans, ac cui intra vr̄bem sepelire liceret, edictis decretisq; sanciuere. Quæ Platonis etiam institutio fuit, vt in agro inscẽcundo & sterili sepulchra constituerẽtur, ne viuẽtibz officiat. Cũmque tota familia sepulchri patrisfamilias particeps foret (quippe extra sacra & legem inferri cadauer non licebat) procedente mox tempore, ne in genus & posteros sepulchra descenderent, alia fuit lege sancitum, donec nouo postea edicto ad genus & familiam pertinere. Quæ quidem pro dignitate & opibus fiebat maiora, si imperatores aut summos duces amplis honoribus functos, sepelire contingeret: minora verò, si mediocris fortunæ viros sepulchro condi curarent. In quibus literis adnotabant, quot pedes à fronte, quot in latitudinem sacer locus procederet. Sed quum profusissimæ impensæ, & magnæ molēs sepulchrorum quo-

*Homo sacer.
In loco cõ-
secrando.*

*Sepeliendi
locus apud
priuos Ro-
manos.
Imagines
in larario.*

*Quorũ ci-
neres i vr-
be sepelire
licebat.*

*Sepulchra
familia.*

*Sepulchra
pro digni-
tate et opi-
bus.*

Lex de sepulchris fruendis. Epitaphium & Epitaphium.

Demetrii sanctio. Sylla.

Lycurgi.

Solomis. Aegyptiis tria sepulchrorum genera.

Aethiopes. Indi.

Germani. Cyrus.

Romani. Megarenses.

Diogenis sepeliendi ratio.

Tyranni qui sibi mortem con-

tidie fierent, sequitis inde temporibus, ne ampliori opere excitari sepulchrum, quã quod quinq; diebus absolueretur, nec maior lapide, quã qui laudes sepulci & titulos honorũ acciperet, lege cautũ fuit: quod Græci epitaphium siue epitaphium dixerunt, id quod Plato legibus cauit, & Græci sanciuere, ne quis maioris operæ sepulchrum excitaret, quã quod decem homines triduo perficerent: neve Hermas in Cerarico apponere, aut longè petito proœmio epigramma inscribere fas foret. Mox Demetrius rex nouis sepulturis modũ statuit, sanxitq; super defuncti cineres erigi columellã, quæ ultra cubitos tres non extaret. Quod Sylla lege promulgata cõstituit, qua funebres impẽsæ, & ambitiosæ exequiæ, atque ad rogum munera, necnon conuiuiorum impendia, præscripto sine taxabantur: qui tamen in Metellæ cõiugis funere legem suam transgressus, profusione maxima exequias dedit. Lycurgus verò defuncti nomen tumulo ascribi vetuit, nisi illius qui fortiter pro patria occubisset, & operã in bello Reipub. nauasset. Solon verò pœna cõcruit illos, qui sepulchra delerent, aut in gentilia alienum inferrent. Aegyptiis tria fuere sepulchrorum genera: vnũ præcipuum & maximi sumptus, quod argenti talento taxabatur: medium, minarum viginti: humile verò, ex leui materia minimã impẽsæ. Clariora fuere Aethiopiis: nam ditiorum monumenta ex auro fiunt, tenuiorum ex argento, inopes autem conduntur fictilibus. Indi & Germani operosa sepulchra, vt grauiã defunctis, aspernati sunt, iraque humili condebantur tumulo. Cyrus verò apud Xenophonem, non auro, nec argento condi, sed terræ corpus reddi voluit, velut matri. Singulõsq; singulis sepulchris condi apud Romanos diu permãsit, quod ab Atheniensibus usurpatum est. Megarenses contrã, nam tres aut quatuor defuncta corpora singulis cõdebant tumulis prona. Contrã Diogenes Cynicus: nã corpus in faciem sepeliri censuit, inferiora aliquando conuertenda a arbitratis. In publico tamen non fuisse ius sepulturæ, ex decreto pontificum cauebatur. Sed quum vis morbi Romæ passim per ignota capita vagaretur, Antoninus Philosophus Augustus, vt passim in vrbe liceret humari, cauit edicto, loco non definito. Si qui tamen tyranni malè de Republica

blica meriti, supplicio affecti essent, aut si qui laqueo & morte inhonesta, aut malo lecto occubissent, vel cœlesti essent afflati numine, illos cõdi sepulchro, aut humari non decebat, itaque insepulti abiiciebantur. Vnius tamen Phocionis publico iudicio damnati, quum insepultum cadauer iaceret, seruilis manus sepelisse fertur. Si autè de cœlo sepulchrum tactum, aut fulmine ictũ esset, locum à deo expeti, & propterea consecrari putarunt, quod Lycurgo & Euripidi poëtæ contigisse ferunt, quorum sepulchra de cœlo tacta sunt. Erãtque Græcis lege cautum, vt qui patrimoniu prodegerat, sepulchro patrio non humaretur, sed externo: Neve quis ob prodicionem reus, Athenis tumularetur, tanquam ob crimẽn famosus foret. Ideo Phocionis, aliorumq; qui prodicionis in simulati pœnas dederant, cadauera extra fines Atticos exegerunt. Cimon verò Milciadis filius, vt pater qui obierat in carcere, humaretur, captiuum se præstitit, & seruituti mancipauit. Apud Aegyptios si quem prauis moribus vitasse cõtingeret, eiectum cadauer in vastis solitudinibus exponunt. Persæ damnatorum corpora feris & canibus abiiciunt. In quo illud traditur mirum, quod cum Clearchi cadauer ob crimẽn in simulati canibus expositum foret, magna vis venti exoriens, illud puluere textit, tanquam diis significãtib; immeritum pœnas dedisse, Hostium tamen sepulchra nobis religiosa nõ sunt: ideò violari sine piaculo possunt, lapidẽsq; inde sublatis in quemlibet vsũ conuertere, non est vetitum. Atq; licet Athenis magna fuerit sepulchrorum cura, nõ minor tamen Romanis, qui publica monumenta etiã pauperibus & seruis vbi conderetur ædificarunt. Apud Græcos quoque detestabili crimine obnoxius erat, & capitis pœna dignus, qui insepultũ cadauer reliquisset, adeo vt equos & canes parentis affectu Cimonem & Xantippũ luxisse, & tumulo indidisse legamus. Anser quoq; Lacydi philosopho ita adhæsisse fertur, vt nec domi, neque foris ab eo discederet: quem elatum funere, effusis lachrymis sepeliuit. Alexander, quoque Bucephalo duxit exequias, sicut Agrigentini equis sepulchra & pyramides erexere. Inter quos Augustus Octavius, & postea Hadrianus Caesar equo, tumulum fecisse traduntur maximi sumptus, &

Scinerant, nõ sepulchris

Græcorum lex in prodigos. Proditorum res.

Aegyptiis Persæ.

Clearchi cadauer.

Hostium sepulchræ

Pecudum sepulchræ et ex equis.

Aegyptij.

carmen inscripisse. Commodus quoque Prasino equo mortuo sepulchrū in Vaticano fecit. Et Romani coruo dedere exequias præcedēte tibicine, duorum Æthiopum humeris elato. Ægyptij verò quū feles aut aliquod animal moritur, cuius superstitioni additi sunt, sindone contextum, & sale atq; aromatibus delibutum, sepeliunt. Quare circa Myridis paludem cornicis atque ibidis sepulchra sumptuoso lapide visebantur. Tantæque apud Græcos cura sepulturæ fuit, vt decem prætores, quod bello nauali apud Arginusas vi tempestatis acti, defunctos in acie non sepelissent, ab Atheniensibus capitis accersiti, & vltimo supplicio affecti sint. Et Lacedæmonij dum contra Messenios ducunt, ne milites qui bello ceciderāt, insepulti manerent, tesseras in brachiis insculptis nominibus habuere. Inoleuitq; mos Athenis, vt singulas tribus singulas arcas, in quibus cadauera & dispersas reliquias illorū qui bello ceciderant, suæ cuiusq; tribus inquisita colligerēt, in expeditione vehiculis ferant. Vnus autem torus constratus inanis ducebatur, illorum qui conquisiti non appaerent: & postquam in publicis sepulchris illa condidissent, ne essent inhonorati, insigni testimonio pietatis in defunctos, solenni oratione de ipsorum laudibus, quod pro patria mortem pugnādo passi fuerāt, illos magnificis verbis atq; honoribus extulerūt: tametsi ea procuratio funeris, inter pudendas & minimè ingenuas artes haberetur. Si cuius tamen ossa cineresque in alienum sepulchrū deferrentur, illa eruere loci dominus, & sine pontificum decreto aliō transferre nō poterat. Est tamen lege cautum, vt locus fulmine ictus, illico religiosus, & in nullius bonis fiat, quod eum deus consecrasset videbatur: vtq; iuxta sepulchrum nouū, propiūsvē sexaginta pedes, inuito domino ædes admouere non liceat. Ideo inuiolabilia habita, quæ nec præscribi poterant, nec vsucapi, sicut nec publica. Et tam Romana lege quàm Solonis, ne quis alienum bustum violaret aut deiceret, grauissima fuit pœna interdictū: quare sepulchri violati actio cōstituta est. Notatūmq; & illud, sepulchra & loca religiosa ipsa antiquitate sanctiora fieri, eōq; diruto, nihilo minus religiosum locum esse: quippe sepulchrorum sanctitas in ipso solo manet. Sancta verò dicuntur

Locus fulmine ictus, religiosus et sacer sit. Lex de non violādo alieno busto. Antiquitas sanctitatem augebat. Sancta loca.

tur loca, quæ sacrata legibus, plebiscitisve sancita, pœnis adiectis, inuiolata manent: siquidē sanctiones aut obtestatione, aut cōsecratione, vel pœnis cōsecrantur. Itaque muri & mœnia ciuitatū, quod illa transgredi nō licet, & tam intra quàm extra pomeriū omnes ab his arcantur, nec cuiquā ædificia illis admouere fas est, augusta & sancta dicta sunt: ideo illibata iuris sanctione defenduntur. Capitale enim fuit, & seueriori pœna cōcēritum, etiam lege Romuli, illi, qui mœnia trāsgressus attigisset. Neque mœnia solum, sed ipsum pomerium, quantumq; circa mœnia loci est, quod nec coli, neque arari fas erat, sanctum esse liquet. Tametsi sacra & religiosa, quādoq; sancta dicta sint. Leges quoq; quarū iussa pœnis & suppliciis ac religionibus in æternum cōcēcentur, eō quia non debēt pœnæ sanctione corrūpi, sanctæ dicuntur: quas breues esse cōuenit, velut monita oraculorum diuinitus missa, vt paucis iubeant, nō pluribus disputēt: suadeantque magis quàm cōminentur: quas quidem Plato iussit esse quàm paucissimas: nam si suo iure funguntur magistratus, nihil opus esse multiplici lege putauit: vbi verò horum improbitate aliō detorquetur, ex legum multitudine perniciem afferri dicebat. Fuitque opinio Cleonis apud Thucydidem, satius esse malis legibus assuetam ciuitatem non facile mutari, quàm bonis incōstanter vti. Sed tamen leges à populo latæ, aliter ratæ non habentur, quàm si patres auctores fiant, postquam fuit de cœlo seruatum, nisi que ad populū prius latæ, scriba suggerente, cōsensu populi, nō per vim, iussūq; senatus trinundino promulgatæ, & per præconē prolata, iuratæ & receptæ, in foro propositæ, ac si in arariū conditæ fuissent. Nam sacrosanctū quid fieri minimè poterat, nisi per populū plebēmq; sacratū esset. Ideo consulibus legē Curiam ferentibus, quia à populo non recepta, sed à trib. pl. sepe intercessam fuerat, pro lege habita non est. Proditūmq; memoriæ fuit, malos mores optimis ferendis legibus sepe causam dedisse: quia vbi perperam viuunt, multiplicibus edundis legibus magna datur occasio. Inde apud Æginetas cautum est, vt qui nouæ condendæ legis causam daret, inuisus omnibus & execrabilis fieret. Sic apud Indos, si quis aliquid perniciosi inuenisset, nisi protinus

*Mœnia sancta.**Pomerium sanctum.**Sacra & religiosa sancta.**Leges sanctæ.**Leges breues esse cōuenit.**Platonis sententia de legum paucitate.**Cleonis opinio.**Quas leges ratas habebāt Romani.**Sacrosanctum.**Nouæ legis autor execrabilis apud Æginetas.*

*Legum ab-
rogatio.
Portæ cur
sanctæ non
essent.*

remedio succurreret, morte plectebatur. Quæ quidem leges, licet in æternū editæ, quum aut vsus coarguit, aut rerum status facit inutiles, pro tēpore mutari & induci, ac faciliè abrogari possunt. Portæ verò ciuitatis non, vt mœnia, sanctæ sunt: quia quū per illas defuncta ferantur corpora, sacrosanctas minimè putarūt: quod enim functum est, id sacrum aut sanctū fieri minimè potest. Tametsi alia feratur causa. Cū enim vrbium cōditores mœnia signarēt, incincti ritu Gabino, id est, toga reiecta circa humeros, taurū ad dextram interius, vaccam aneo a ratro iūgebant, stiuamq; tenētes incuruam, ita vt omnes glebæ in interiorem ruerent partem, perfecto sacrificio mœnia signabant: vbi verò portæ futuræ erant, id loci minimè sulcabant, sed aratrum suspendentes, portarum spatia reliquere intacta. Ideo quū mœnia signata solēni sacrificio, sancta sint: portæ, quia signari illas vel sulcari minimè decebat, sanctæ minimè fuere. In quo id seruatum meminimus, vt fruges in subiectam foueam demittāt, & ex vicina terra exaggerēt, bouesq; sulcatis mœnibus immolēt. Macedones verò vbi primum vrbis mœnia futura erant, polētam inter solennia adhibuere. Quod iudicium aratrum non ædificādis modò vrbibus, sed illis funditus euertēdis inducebatur, quasi segetes ibi mox futuras denotarent. Fuitq; cōstitutum, vt nemo Cæsarem, nisi qui imperij fines propagasset, non prouinciali, sed Italico agro questito, nationesq; signis collatis & iusto prælio perdomuisset, ius proferēdi pomœrij haberet. In qua re est animaduersum, Syllam vltimū Romanorum, pomœrium protulisse: & post Syllam, Claudium Cæsarem terminos vrbis propagasse. Si verò non pomœrium, sed templi ambitus & area consecranda forent, eam consecrationē fieri accepimus, vt serena luce omnem areā & spatium vitis coronisq; euincerēt. Mox milites & vestales virgines cum pueris puellisq; patrimis & matrimis, ex quatuor fontibus aquam spargerent, bouēque & tauro aream iustrarent. Prætorque præfides deos precatus, & magistratus vnā, sacerdotēsque & senatus, cum equitibus & populo, saxum ingens fundamentis iniicerēt, passimque auri & argenti stipes, & metallorum primitias nullis fornacibus euictas aggerarēt. In quo præcipuè ca-

*Id est cœsis
Cæsarem
ius proferē-
di pomœ-
ria.*

*Templi am-
bitus con-
secratio.*

uendum, ne saxum, aurumve in aliud opus destinatum, apponant. Notatumque & illud, vt non solum funesti à consecratione & sacris arceantur, sed manci quique insignes debilitate corporis, aut mēbro nō satis vtilis sunt, velut indigni qui sacra tractarent. Propterea M. Sergius ob prauitatem imminutionemq; corporis à sacris vt mācus amotus fuit, quod sacra tractare nequisset. Quod Persis quoq; in vsu fuisse traditū est, quibus morbo affectum, oculo aut membro deficientem, dominari, vel sacris præesse inhibetur. Quodque res & loca deortū immortalium diuino cultui mancipata, iussu populi per pontifices mutari & transferri, ac prophana fieri posse, verbis conceptis, amota religione, sæpe compertum est.

*Māci, mo-
tilati, de-
biles, et su-
uesti à con-
secratione
reieci.*

*Locus Ciceronis ex Catone maiore de lege Voconia qua
esset, et qua Furia, et Falcidia, explanatur.*

CAPVT XV.

Cum Palatini fori iudicia opperiremur, & tædio interdum ac mora offenderemur, in bibliothecam pōtificum, quæ ibi fuit proxima, sæpe diuertebamus: ibique in quoscunque incideramus libellos, varia lectione cum amicis contrebamus. Cūmq; Ciceronis Catonem maiore inibi forte nacti essemus, hæc verba quæ ex persona Catonis Cicero memorat, in eo tunc pensitabamus: Cū ego quinque & sexaginta annos natus, legem Voconiam magna voce & bonis lateribus suasissem: Quid Voconia lege, quam tunc Cato suasisit, cautum fuisset, apud nonnullos qui aderant, quærebatur. Et quum ex nostratibus homo quispiam fori & iudiciorum non ignarus, idē quod Furia & Falcidia, Voconia lege caueri respondisset, ne scilicet testatori ex bonis suis vltra dodrantem legare liceret: vtq; quarta hæreditatis pars scripto hæredi saltem maneret incolumis: sapiūsq; hanc legem abrogatam noua cōstitutione excitatam esse, & pleuraque induceret: dixi ego indubio errore labi illos, qui idem Voconia, quod Furia aut Falcidia, statutum fuisse cōtenderent: quippe Furia aut Falcidia, contra legis xij. tabularum antiquissima decreta à principio latæ fuere. Quum enim duodecim tabulis quomodo volet, & cui, statui.

*Ciceronis
locus i
Cato-
ne.*

*Non idem
Voconia
lege quod
Furia et
Falcidia
statui.*

quantumque voler, de bonis disponendi, illaque siue institutionis, siue legati iure relinquendi, data facultas foret: postea lege Falcidia & Furia, vt nisi ad dodrantem legare liceret, statutum fuit. Interiectis inde temporibus, Q. Volumnius Saxa trib. pl. tulit ad populū, nequis hæredem mulierem faceret, coercitæq; eo plebescito mulierum hæreditates sunt. Mox lege Voconia, quam C. Voconius Aricinus trib. pl. tulit, sancitū fuit, vt non fœminas modò, sed ne quis census hæredem etiam vnicam relinqueret filiam. Quam legem Cato persuasit: quo quidem plebescito, ne liceret legare mulieribus vltra quadrantem, sub graui documēto vetabatur: nam quum solida hæreditates, & magna patrimonia mulieribus assidue legarentur, prorsus vt admirabile videatur, quātum mulierum opes hæreditatibus accreuissent: quū obuiam eundem putarent, ne tam immodicæ largitiones mulieribus fierent, quibus temere abutebantur, cautum fuit lege Voconia, vt non vltra quadrantem, hoc est, quartam hæreditatis partem, mulieribus ex quouis peculio obuenire possent. Lege autē Falcidia non quadrantem, sicut in Voconia, sed ne vltra dodrantem in legatis cuius absumere potestas foret, cauebatur, vt saltem quarta pars hæreditatis & bonorum, hæredi scripto, qui in bona & nomen adscitus erat, maneret incolumis. Quod enim Voconia lex mulieribus tātum interdixit, ne vltra quadrantem legaretur, lex Falcidia ad omnium hæreditatem extendit, cauens ne vltra dodrantem, hoc est, nouem vncias testatori in legatis absumere facultas foret. Post aliquot verò atates, quum multi adulteri præteritis liberis integram assēm mœchis testamento relinquerent. Domitianus Cæsar salubri constitutione, probrosis fœminis quæ mœcharentur, ius capiendi hæreditates legatæque ademit, neve læticiis vectarerentur, inhibuit. Quod autem verbis legis cauebatur, ne quis census hæredem etiā vnicam relinqueret filiam, census is dicebatur, qui multam pecuniam & vltra centum millia nummū in possessione haberet: nam cui multæ essent pecuniæ, multi census æstimabatur. Verba verò legis duodecim tabularū, quibus libera facultas disponendi testatori datur, hæc fuerunt: Vti legasset suæ rei quisque, ita ius esto.

Lex Voconia.

Falcidia lex.

Domitiani statuti in mœchas.

Census.

Quid responderim Hieronymo Massaino, cur in eodē forem statu semper, quum ad honores admitterentur alij.

CAPVT XVI.

DEmirabatur aliquando Hieronymus Massainus, vir multæ eruditionis, & in studiis bonarum artium non minus atq; in rerū actionib; versatus abunde, cur, quum plurimos futiles & ignauos ad honores & sacerdotia promotos, magnosque & opulentos quotidie videat, me tamen ipse in eadem fortuna eodēque semper tenore aspiceret, cui mercedem laborum studiorūque deberi putaret. Quotiesq; in eos sermones venit, obiurgabū & commoto similis meam segnitiam accusabat, increpiraque ignauia, tanis tu (inquit) laboribus tam diu nihil sapere didicisti? Cūmq; me nō nimis laborare, & mea sorte & parabili fortuna contentum respondissem, is vt me erigeret, languentēmq; spem excitaret, consilium dedit vt facerem, quod quempiam hominem astu & insigni arte longē clarissimū fecisse cōperit, qui quū nullis bonis artibus ad pontificatum obrepere posset, dolia vini præcipui pleraque mercatus, ea pontifici dono dedit, suspicatus fore id quod euenit: quo maximè munere effecit, vt proximo senatu multo ampliora tulerit: nanque & honoribus & pontificio donatus postea. Aliosq; referebat homines despectissimos turpissimosq;, qui præde & rapinis assueti, pecunias siue iure, siue iniuria calamitosis erogatas, aut vi extortas, ad hunc conferebāt: quibus artibus effecere, vt clari perpotentēsq; euaderent. Aliosq; ignobiles & obscuros sortis infimæ, atq; è cœno emerfos, vt aiunt, qui quum permodica re familiari essent, & gratia pollerent, tantū valuisse, vt ad sacerdotia & pontificatus, quum multi clari & disertī viri concurrerent, omnium suffragatione cæteris prælati sint. Innumerōsq; referebat alios moribus perditissimis, qui sceleris magnitudine ex infima fortuna ad honores obrepere. Memoria teneo, quū pueris nobis quidam magna doctriua, & in primis honestus vir, non minus græcè quàm latinè doctus, nihil prædidij, nihil sibi opis ad degendam vitam parare potuisset, vitamq; admodum tenuem & anxiam duceret, cum inuidos mores cerneret, ac probitati præcl-

Hieronymus Massainus

ſam viam, & quid ſibi faciendum eſſet, animo volueret, vt aliquod in poſterum vitæ ſubſidium parare poſſet, eo veſaniæ proceſſit, vt coactus inopia, ob ſcænis & libero homine indignis artibus vacaret: (quibus verò artibus, non libet dicere: ita ſcædæ & pudendæ ſunt) conſectâq; fuit ſibi res ex ſententia: nanque haud multo poſt & ſacerdotio & opibus auctus, affluens & beatus tranquiliſimè vitâ egit. Adeò deſpecta fortuna, vbi nullus honos virtuti eſt, extrema experiri aliquando cogit. Quibus ego exemplis admonitus, vehementer animo conſternatus ſum, nequando vt eiufmodi honores appetere, ſubire ſceleſti conſilij & conſcientiæ notam. Longè igitur multum que præſtat, fatiûq; fuit, vt ingenio meo, vacuûmq; his moleſtiis, modico civilique cultu contentum eſſe, neque in ambitionem non neceſſariam incurrere, quàm bona animi, ſi qua ſibi homo ſtudio & labore parauit, ea turpi quaſtu peſſimo exemplo ſcædare.

Quibus ex cauſis ouare ducibus licebat, & in quibus ouatio differt à triumpho.

CAPVT XVII.

*Ouandi
ſunt.*

Romani duces, qui in hoſtes victricia tulere arma, ſi minus ea quæ geſſerant, triumpho digna forent, vt tantum ferrent honoris, perſæpe quum domum reuertifſent, minoribus triumphis & ouatione honeſtati ſunt, quam Græci *ἐὐαίη* nuncupant. Cauſæ verò ouandi, nec triumphandi, hæc ferme traduntur: Si non debellati hoſtes penitus, ſed ſolum pericula depulſa ſunt: ſuſid; & ſugati, percuſſi & conſternati, aut à populationibus exerciti, non autem multis & magnis cladibus affecti forent, Si ignominia tantum acceptæ cladis eleuata, vel paululum laboris admiſſum, aut non in ſua & ſibi conſtituta, ſed in aliena prouincia res geſſiſſent. Qui enim alieno auſpicio res geſſerunt, de prouincia triumphos agere nõ poterant. Si nondum pacata prouincia, reliquæ bellorum ſupereſſent. Si bella non rite indicta, vel cum hoſte non legitimo, ſed populo Romano indigno, vt cū ſeruis, piratis & fugitiuis bellum fuiſſet. Vel ſi deditioe facta, mediocri certamine, & incruento prælio pugnatû eſſet.

Aut ſi ex prouincia exercitus non deportat⁹, nec ſucceſſori traditus foret. His omnibus ouare, nec triumphare legitimo triûpho permiſſum eſt. Primus enim Poſthumi⁹ Tubertus traditur, qui bello Sabino victor, quòd haud multo negotio hoſtem fuderat, urbem ouans inii: inde inſtitutum, vt ob præmiſſas cauſas ouatio detur, non triumphus. Pompa verò & apparatus idem ferè ouatis qui & triumphantis, ſed tamen minor perhibetur: nam & vniuerſo ſenatu, & omnibus ordinibus obuiam effuſis, paratu magno urbem inibat. Et oppida bello capta, ſignâque militaria, ſpoliâq; & captiua arma, munerâque quibus donatus fuerat, præ ſe gerebat. Tum duces bello capti, & obſides dati, bellorum machinæ, & curruſ, vaſâq; aurea & argentea, ac quicquid pecuniarum ex manubiis & præda exactum foret, etiam coronæ oppidorum, quibus à ſociis honeſtati fuerat. Tum ſi qui milites donis militaribus torquibûſque & armillis donati eſſent, pulcherrimo comitatu præcedebât. Ipſe verò dux qui ouâdi honoſ datur, myrtea in ſignis corona, ſceptrû manu tenés, nõ triumphali piçca vel aurata veſte, nec curru quadriugo, vt triumphantes, ſed purpura decorus, inſidens equo. Neque ſenatu ſub prætextis iuxta curruſ, triumphantis more, ſed eo ſubſequenti, ſola plebe & equeſtri ordine, aut equitibus præeuntibus incedebat. Sed notâdû, eos quib⁹ ouâdi dabatur ius, priſcis ſeculis ſine exercitu aut legionibus urbem pedibus inuiſſe: lapſis poſtea temporibus, vt equo veherentur, morem præualuiſſe: exque duobus imperatoribus rebus bene geſtis, alteri triûphum, alteri vt ouans urbem iniret, datum eſſe. Cum Lucretio Tricipitino Veturius conſul de Volſcis & Æquis triumphauit: ſed alteri, vt curru quadriugo triumphantiem legiones ſequerentur: Veturio verò, vt ſine legionibus ouans equo veheretur à ſenatu datum fuit. Bello etiam Punico ſecundo, Marcus Liuius & Claudius Nero de Haſdrubale & Pœnis triumpharunt: ſed Liuius curru triumphans cum legionibus, Nero autem ſine exercitu equo urbem inſiſſe proditur. Interdum verò ouantes lauro, non myrto coronatos inuenimus: ſiquidè Marcus Craſſus de fugitiuis & ſpartaco, quos collatis ſignis vicerat, ex conſulto ſenatus, lauro coronatus ouaſſe tra-

*Poſthumi⁹
Tubertus
prim⁹ ouans
urbem in-
greſſus.
Pompâ &
apparatus
ouantis.*

*Myrtea co-
rona ouatis
Ouantes in-
itio ſine ex-
ercitu & le-
gionibus pe-
dites urbem
ingrediebâ-
tur.*

*Laurea co-
rona ouan-
tium.*

*Equitū or-
natus in o-
uatione.
Quantium
sacra.
Ouatio vi-
de dicta.
Tribus in o-
uatione.
Obuiā pro-
cedentium
qui equo ve-
herentur,
& contra.*

ditur. Et Tiberius Cæsar quum de Vindelicis mœsta ci-
uitate propter repentinū incommodū triumphare nol-
let, non equo, sed curru cum triumphalibus ornamentis
lauro ornatus: ouans ingressus est. Turmas quoque equi-
tum non lauro, sed olea ornatas, cum militaribus iocis &
versibus inconditis ouanti præcedere, non subsequi, vt
in triumphis solet: neque ouâtes candidos tauros aut bo-
ues mactare, vt erat triūphanti mos, sed coronatas oues
ante se agere, illâsq; exacta pompa immolare comper-
tum est, quare ouationem dixere. Neque clangētibus tubi-
bis, vt ille Martius triumphus solet, sed modulantibus
tibiis deduci. Illud quoque notatum perhibent, tam in
maioribus quàm minoribus triumphis, nisi quibus præci-
pi honoris aut priuilegij prerogatiua indultū fuisset,
vt equo vectarentur, omnes qui ouanti aut triumphanti
prodirent obuiâ: quiq; erat comites pedibus & nō equo
insecessisse: quod longo pōst tempore obseruatum man-
se in triumphali pompa, multa documenta sunt.

*Qui erant tribuni militum in Romanis castris, quare
potestas & officium foret, aut iurisdictio.*

CAPVT XVIII.

*Tribuni mi-
litū nouem
Singularū
legionū se-
ni tribuni.
Tribuni
per quos e-
ligerentur.*

*Tribu. Ru-
fuli & Ru-
ruli.
Tribuni
suffecti.
Tribuni co-
militati.*

Tribunos militum qui castris & legionibus præerant,
imperium in milites habere, exercituque & sum-
mæ rerū præesse, ferè peruulgatū est. Qui tametsi à pri-
mis originibus terni ex singulis tribubus, Ramnensi, Ti-
tensi, & luceri crearentur: tamen militari lege, vt singu-
lis quatuor legionibus seni ac deni tribuni præessent, san-
ctum erat. Qui licet à consulibus & summis ducibus
antea eligerentur, post aliquot ætates vt militari suffra-
gio & prerogatiua crearetur, militibus mun⁹ datū fuit.
Lapsis mox temporibus, vt populi suffragio & tribuni
rogatione fierent, lege cautum fuit: ex quibus qui à con-
sulibus creabantur, Rufuli, mox Ruruli nuncupati, eo
quod Rutilius Rufus consul de illorum imperio primus
tulisset. Aliorum verò tribunorum militarium duo fue-
re genera: aut enim suffecti erant, aut comitiati: Suffecti
militari suffragio in castris: Comitiati verò, populi iussu
comitiis creabantur. Demum sequuti Cæsares, tribunos

ipsi delegere, homines insigni testimonio, in quibus esset
specimen magnæ & expertæ virtutis. Quare Hadrianus
Cæsar viros ætatis exactæ & summæ prudentiæ, doctos
ætate & vsu, ad tribunatū euexit: vetuitq; edicto, ne im-
berbis a dolescensve, tribun⁹ fieret. Fuitque prisca moris,
vt quum princeps ad tribunatum quempiam eueheret,
gladium illi in manum traderet: quo signabatur, in mili-
tes iure militari habere imperiū. Cuius edicti verba sic
habent: Milites quibus iussi erunt, parento, eorumq; tri-
buni sunt & infra. Huic Lacones & præsidij præfecto
harmosten dixere nomen, qui magistratus semestris erat.
Illorumque præcipuum munus, castrorum & exercitus
curam agere, ne sine munimento, sine custodiis sint, per-
uigiles excubias iubete, ne quid occulto speculatu hostes
moliri possint: in primisque milites ad solenne iusiuran-
dum adigere: neque enim militi arma capere fas erat, ni
prius apud tribunum legitimura præstitisset iusiuran-
dum: qui etiam in castris iura dabant. quōque in prom-
ptu essent, & nihil moraretur imperium, illorum statio
in castrorum principiis erat, vbi tribunal habere, &
iura dare assuerant, quibus nō virgas, vt cōsuli aut præ-
tori, sed ad terrorem audacię, vites lictores præferbant,
cōtumacęq; milites Romani vel Latini nominis, iussa mi-
nus exequētes, nō virgis, sed vitibus per centuriones: ex-
ternos verò sustibus plectebant. Alexander tamen Seuer⁹
tribunis non lictores aut apparitores, sed milites, ante-
re iussit, quatuor tribuno, sex duci, decem verò legato.
Erâtque militari lege cautum, vt si miles dum cæditur
ob crimen, vitem frangeret, aut centurionis vel tribuni
manum teneret, de gradu deiectus, militia amoueretur:
si autem violentas man⁹ inferret, capite lucret. Cūmq; re-
liqui milites passim ferreos haberent annulos, tribunis
tamen, centurionibus & legatis, aut his quibus ordo &
imperium erat, aurei dabantur: à quibus siue in hostes du-
cere, siue castrametari, siue in prima acie & fronte loca-
ri, aut in subsidiis poni, vel in stationes & vigilias ire cō-
ueniret, resseram milites, petebant. Ipsi verò ab impera-
tore, quod dari oportebat, signum assumebant, copiasq;
equitū & peditum, quoties dimicandū erat, ornari & in-
strui, atque in aciem educi iuebant. Milites quoque in

*Tribuni à
Cæsaribus
creati.*

*Harmosten
Tribuni of-
ficia.*

*Tribuni
statio.*

*Tribuni
lictores.*

*Lex mili-
taris.*

conflictū præliorū, singulos & vniuersos hortari & monere, atq; in cessantes animaduertere, tribuni proprium munus erat. Missionem quoque militibus perfunctis militiā, si causam probarent, ex auctoritate & iussu cōsulū dabant. Quod Fuluius cohortem legionis in qua tribunus erat, sine iussu cōsulū missam fecerat, Quintus Fuluius Flaccus censor illum ærarium fecit, & senatu amouit. Si qui tamen post missionem studio pugnæ militare cuperent, nisi secundo sacramento adscripti essent, arma sumere, & merere, aut in hostes tendere nequibant. Marcellus notauit tribunorum militum officium esse, milites in castris habere dicto audiētes, & intendere imperio, ad exercitationes deducere, in stationes mittere, clauus portarum suscipere, ne occulta colloquia serāt, ne ues quis auctor noui consilij cū hostibus moliri quid possit, stationes, vigiliā, munitionēsq; ne infrequentes sint, nōnunquam interdiu, sæpius noctu circuire, milites singulis momentis instructos paratōsq; habere, siue pabulum, siue frumentum vadant, præsertim si in prociūdu hostes sint, exploratōque in hostes ducere. Cūmq; frumentum militibus admetitur, ne quid minus æquo impartiant, interesse, ne ues perniciofa fame, aut inopia afficiantur, utq; præparati comæatus abunde sufficiant alimentis, ne arma, viri, equi aut pecunia defint, cum imperatore multo aute præuidere (nā Romani duces rationem cōmerciorum præcipuam habuere semper) castris locum capere, valetudinarios inspicere, fauciorū curam agere, nomina militum memoria tenere. Quippe imperatorem aut tribunum ignorare milites, pudenda inscitia est. Neq; aliud Othonem ad imperium euexit, quā quod quenque militum, in ægmine, in stationibus, in itinere nomine compellabat suo, ex hoc gratiam & studia hominum assequutus. Querelas quoque militū audire, illorūmq; delicta militari lege plectere, infidum damnosūmq; militem militiæ gradu deicere, tribunorum potestatis est. Fertur tamen Aurelianus Cæsar tam seueram disciplinæ fuisse, ut tribuno per epistolam mandarit, ut militum manus contineret, ne quis pullum aut ouem raperet, aut uiam ex vineis, aut ex segete spicas: ut arma terfa, calceamenta fortia, vestis noua, equus defricatus,

Tribuni militum officium ex Marcello.

Aureliani disciplina in militare rapacitatem.

& mulus centurionatus foret. Fuitque antiqui moris, ut miles in castris ad centurionem, centurio ad tribunum, mane salutatum vadat, & ad edictum præstō sit. Ac licet tribunis militum centuriones sub sint & decuriones, ipsi tamen legati imperio parent. Erātque militari lege cautum, ne quis vbi tribunus militum fuisset, postea ordinum ductos esset: nāmque centurio, decurio, & ordinis ductor tribuno inferiores sunt. Alexander verō Macedo tanti tribunos & decuriones fecit, ut neminem nisi sexagenarium ordines ducere suerit. Hoc quoque notatum est, cum qui præconium faceret, inter decuriones admitti non licere, & multo magis inter tribunos. Si tamen antea præconium fecisset, & postea artem desuisset, ad decurionatum admitti poterat, ad tribunatum non utique. Insuper obseruatum, ut si quando in aliquos iusta mouenda forent arma, senatum per tribunum militum de bello indicendo ad populum sæpe tulisse. Quōdque veteri instituto ad tribunatum admitti nemo poterat, nisi prius alam duxisset: neque alam ducere, nisi cohorti præfuisset: siquidem cohorti erat ala inferior: tribunatus verō legionum, post alam conferri dariq; consuevit.

Qui ad tribunatum admitti.

Qui ludi scenici, qui Megalenses, qui Taurij, Compitalij, Iuvenales, & Honorarij fuerint.

CAPVT XIX.

INter spectatissimos ludos, qui plurimi Romæ fuerūt, Romani ludi à regibus instituti primum, qui & magni, & circenses dicti, præcipui semper habiti sunt, Ioui, Iunoni, & Mineræ celebres: nam singulis diis singuli erant dicati ludi: quippe venationes & munera Saturno, scenici Libero, circenses Neptuno: alitque aliis numinibus dabantur, quos ad placanda numina vnā cum sacrificiis, cūmq; cantu & tibia celebrabant, prætoris edicto id decernente in hæc verba: Ludis publicis, quod sine curriculo & sine corporis certatione fiat, popularem lætitiā cantū, fidibus & tibiis moderanto, eaque cum diuino honore iungunt: & infra. Quos etiam urgente bellorum tumultu prætermittere duxerunt nefas. Quam enim secundo Punico bello externis hostibus

Prætoris edictum de ludis.

Prætoris edictum de ludis.

*Ludi magni.**f. anno 394
Scenici ludi
quando
primum facti.**Comœdiarum sex genera.**Decorum ob-
servatio in
vestibus.*

Italia afflicteretur, & cuncta bello arderent, eosdem magnificè apparatusque factos, & in plures dies instauratos, oleique congios in vicos datos fuisse comperimus. Postea confectis bellis & rebus contra Samnites gestis, magnificè Romanos faciendos curasse, illòsque coronatum populum spectasse, victoribusque palmas è Grecia translato more, atque epulum ludorum causa ædiles dedisse, Titus Livius autor est. Fuere quoque ludi magni, quos post pugnam ad Trasimenum votos inuenim⁹, æris trecentis trigintatribus millibus, bobus albis quadringentis, multisque hostiis & aliis diuitiis clari, quos à Marco Acilio consule in apparatu belli contra Antiochum iterum votos, & magno sumptu exolutos, ac dies decem continuos celebrantes tradunt: in quorum celebritate, præcipua per singula puluinaria mittebantur munera. Anno inde ab vrbe * ferè quadringentesimo, quum vis morbi ingens vrbe perualisset, & graui cælo vulgaretur morbi, tantaque tabes & vis mali ingrueret, vt nullum pestis suffugium foret, quum ope diuina leuem minime leuari crederent, victis superstitione animis, scenici primum ludi apparatu magnifico facti sunt, quos ludiones ex Hetruria, motibus non indecoris, versibus ridiculis cum cantu & tibicine adhibitis histrionibus, saltantes celebrarunt. Eòsque ab ædilibus carulibus secundo Punico bello, per quadriuum instauratos, ac noctu luminibus accensis celebrari, misiliisq; varij generis spargi, autores memorant: in quibus inter ludicra scenæ, comœdiæ representari solebant, multis fabularum argumentis, & apparatu vario, quarum sex fuere genera: nante ex his alia stataria, alia motoria, alia togata, nonnullæ palliata, pleræque prætextata, aut Atellanæ. Eratque constitutum, vt comœdi cum soccis proscenia inirent, actores tragœdiarum cū cothurnis: planipedes exalceati: scenici certatores nudi, circa pudenda tantum velati. Vtque ad ostentationem scenæ, in argumentum fabulæ pro personis quas gerebant, varios amictus induerent: quippe Agamemnon sceptrum ferebat, pellem bubulcus, Achilles arma, Telephus penulam & peram, ita vt pro fabulæ argumento congruens apparatus fieret per artifices scenicos, qui imitarentur affectus. Vtq; in scena

quinque tantum seruarentur actus: nam scenico ludioni quinque prodeunti, vltra prodire non licuit: quod in tragœdia quoque seruatum est, vt non plures quàm quinque personarum actus fierent, vtque finito argumento, & scena personis vacua, chorus & tibicen introducatur. In veteri verò comœdia seruatur, vt primarum partium cõmunes actiones sint, aut gesta militiæ domiq;: postremarum verò, conuiuia, cantus, potiones, & lusus. Postea, seu ob morum prauitatem, seu quia mali exempli ludi erant, perniciosiq; ciuib⁹ afferebant, ita scenicos infestati sunt, vt Scipio Nafica in censura scenicos ludiones tribu mouisse, & ærarios fecisse dicatur, licet institutum foret, vt actores Atellanarum tribu non mouerentur, sed stipendia facerent & mererent: fuitque verus mos diu seruatus, vt primitiæ spectaculorū à ludicris scenicorum choreis inciperent. Cūque Idæam deorum matrem ex Pessinunte Romani aduocassent, præter munera & apparatus magnificentiam, ludos in honorem deæ instituerunt, qui præcipui inde habiti sunt, quos Marcus Iunius Brutus cū templo in Palatio dedicauit, qui etiam scenici dicti: illòsque Megalenses appellarunt, illorūq; curam ædiles gerere, ac veris initio prælata diuitiarum pompa celebrare: permissaq; ludendi licentia, personatos iuuenes, magistratum priuatorūq; munia & personas, & facta dictaq; imitari, & ante deæ simulacrum ludere, matronasque spectatæ pudicitæ in his psallere, memoriæ datum est. Quibus diebus Romanæ consuetudinis erat, conuiuia & sodalitates inuicem agere, & comedari, victu tamen frugali & modesto, nec die tantum, sed noctu epulari: nāque hi ludi præcipue casti, magno fauore spectantium cõspicui erant, ad quos seruos adire nō licebat: Illòsque prætores & magistratus purpurati, in toga & prætexta, atq; in ornatu maximo celebrarūt: quare purpura Megarēsis in vulgi prouerbiū venit. Quibus diebus siipem cogere, Idææ matris familiis propriū fuit, quod edito cauebat his verbis: Præter Idææ matris familias, eòsque iussis dieb⁹, ne quis siipem cogito: & infra. In quib⁹ fuit constitutū, vt patricij Megarensi⁹ motitarēt, plebs verò Cerealib⁹. Præter hos fuere Taurij diis inferis cõsecrati, quorum origo fertur antiquissima: quum enim regnante

*Comœdia
antiqua ob
seruationes**Ludi Me-
galenses.**Purpura
Megaren-
sis.*

Superbo, vis morbi & insanabilis pernicies per omnes vrbis regiones & compita peruagata esset, assiduusque funeribus exhausta ciuitas foret, atque ob esum carniu taurorum pestifer annus grauidas mulieres ita affecisset, vt sisti pestilentia nequiret, in deorum inferorum placamenta hos ludos concelebrarunt, qui Taurij dicti, quod ob taurinae carnis morbum, inuenti primum concelebratique sunt, in quibus metas circumcurrere, velut in Circensibus seruatū est. Compitalitios verò Laribus, quos bis in anno vernis aestiuisque floribus ornabant, dicatos plerique autumant, quorum origo ab vltima antiquitate fuisse proditur. Cū enim Prisco Tarquinio regnante, in foro genitale repente apparuisset, quo in sinu admoto, mater Seruij Tullij Ocretes, stupens miraculo, haud multo post Seruiū Tullium enixa peperit, qui mox regno successit, & quod puero caput arserit, Laris filius esse creditus est: inde Compitalitij ludi primum instituti inuentique fuere, quos per vicorum magistrōs fieri, & in compitis celebrari, ac per multum temporis desiros, quum solennia ludorum intermittere nefas esset, post L. Lufellum & C. Mariū consules à L. Pisone reuocatos, & magno apparatu instauratos memorant, qui postea nō per vicorum magistrōs, sed p̄fectos vicorum celebrari cœpti, & demum sublatis collegiis, haud multo post discussi faere. Tametsi ab Atheniensibus primum institutos Cōpitalitios nonnulli credant, in quibus primum victori hircus donabatur: post quos, iuuenales, funebres & seculares, vario & solerti ingenio inde recepti paratque sunt: in iuuenalibus enim, licet iuuenum causa instituti forent, in hisq; adolescentes per lusum & lasciuam admitterentur, plerunq; tamen anus, & grandæuas natu matres, senesque ingrauescenti ætate, ludis admissos comperimus. Lulus erat quem laudabant turmæ puero- rum primo ætatis flore, & iuuenes generosi spiritus, vt equis instratis, hinc inde dispositis turmis, tanquam acie instructa, cōposito agmine, in iustæ modum pugnae cursitarent, speciemq; prælij, modò in occursum eūdo, nunc à tergo & in gyrū occursum præberent, & campestre in cursu facerent, speciemq; magnæ indolis, & cōmendationem ipse iuuentis adolescētiae præ se ferrent, ita vt qualis

Ludi Compitalitij.

Ludi iuuenales.

qualis quisq; futurus esset, cuiusque spei, facile eniteret. In his quoq; pyrrhicā saltari accepimus, quæ integris vrbis moribus, magno fauentiū studio fiebat: quæ primū inuenta fertur in Creta, nonnulli à Laconibus ad res bellicas facile obeundas, vt armati leui flexu & saltu, nunc se contrahendo nunc in altum exiliendo, nunc declinando, tela & plagas vitarent, disciplinamq; edisceret: quæ enoplia saltatio dicta est, quam Tranquillus Troiam nūcupauit: idq; à Romulo institutū ferunt, vt cū arinis saltarent milites saltatione, quam bellicrepam dixit. Sicut in Panathenæis armatos pueros saltare voluerūt, in quibus pueri puellaq; forma conspicui, manibus amplexi, nunc in orbem, nunc in obliquum per diuersos flexus pyrrhicam in theatro saltabant. Postea verò Gaditani modi, & mollissimæ saltationes, quum essent min⁹ notæ, inuentæ fuere, in plures diuise species: in chironomiam, quæ manuum gestu: halma, quæ pedū: lactisima, quæ calcibus ad humeros iactis saltabantur: quorū inuētores Iones fuisse dicunt, vnde gestus quoque pantomimi fluxere: in quo id fuit institutū, vt in chironomia alij gestus subiti, alij miserabiles, alij longi nomina ferrent. Funebres verò ludos etiam inter ludicra scenæ exhiberi accepimus, & post ludos epulam datum quibus qui præerant, designatores dicti, in quibus gladiatorū paria, qui venalem habent sanguinem, modò plura, nunc pauciora, nonnunquam familiæ lanistarum ad gladiaturam cōparata, digladiari, vulneraq; & cædes accipere solebant: quos in defunctorum illustrium memoriam ea de causa institutos ferunt, quod quum hostes bello victi, seruīq; ad sepulchra summorum ducti olim sæue iugularentur, & sanguinem effunderūt, idque posteris sæuum & inhumanum videretur scelus, cautum fuit, vt sc̄ua illa deũta consuetudine, serui libertique, & damnati capite, ac gladiatores bustarū, qui venalem habent sanguinem, vsu armorum & astu eruditi, conducti precio per lanistas, digladiarentur: in quibus in æmulationem certamenque virtutis, licet dimicatione pernicioſa, vulnera acciperēt darētque, & ferro decernerent: in qua si quis forte succuberet, mercedē lanista perdit gladiatoris accipiebat. Athenienses verò fures & sicarios pecunia comparatos, ses.

Pyrrhicā

Enoplia saltatio. Saltatio in panathenæis. Saltationes molles.

Ludi funebres.

Designatores.

armis instruebant, quos, vt in scena dimicarent, inuicem committebant: apud quos vsus obtinuit, vt imperatore vita functo, duodecim captiui ad sepulchrum iugulati, tumulentur vnâ. Quæ munera licet summæ immanitatis forent, duces in bellum profecturi, Romæ plerunq; populo exhibere: scilicet vt vulnè cernere assuesceret, eadèsq; & prælia non formidarent: quibus certa lex data, vt multo grauioribus armis pugnare discant, vtq; diutius in pugne simulachris armati assuescant, vt in patientia laborum educati, in conflictu pugne minus laborarent, neq; vt tyrones corporibus animisq; deficerent. Utq; lauitæ cū hastis & sudibus primo introducantur, mox gladiis decernant, ad præliumq; incendant tunicati. Utq; ante cōgressum multa fiant, quæ non ad vulnus, sed ad speciem gesticationis, & motus agilitatem videantur: procedente mox pugna, vt nudi digladiantur, neque in vulnere ingemiscant, nève iniusi decumbant, nève postquam decubissent, ferrum accipere iussi, seignes & cunctabundi accipiant, aut retractent. Ad quod certamen insignes nobilitate & opibus, neq; obscuri generis homines plerunq; prodire: nam & Nero Cæsar CCCC. senatores, & DC. equites ad ferrum exhibuit. Et Domitiani temporibus nobiles ad specimen virtutis ostendendum, in arenâ prodire non dubitarunt, qui non virorum modò pugnas, sed scæminarum noctu commisit: donec cautum fuit, ne equites Romani ludo & arena poluerentur. Primus enim qui gladiatorum edidit munus, Iunius Brutus, in honorè defuncti patris, fuisse traditur. Alij Appium Claudium & Fuluium cōsules in foro boario gladiatores commisisse primos asseuerant. In quo præter apparatus magnificentiam, immanissimas feras, hominèsq; qui cum his concurrerent, ad pugnam exhibuit. Ad quos matronas admitti erat lege vetitum, ne immanitati aut feritati assuescerent: sicut ab athletarum spectaculis muliebrem sexum Augustus auocauit & dimouit. Non sic Cretensibus, qui præcipuas & magno natu mulieres ad gladiatorium munus admittebant: & Spartæ nulla est tam nobilis mulier, quæ precio conducta non ad scenam prodeat. Cùmque antea gladiatorij ludi imperatorum munus forent, Claudius princeps, vt

Quis primus gladiatorum munus dederit.

Matronis ludis interesse vetitum. Cretenses. Spartani.

pecunia quæstorum fierent, cavit edicto: quos propter cædes & immanitatem, quòdque mali exempli essent, postea edi prohibuit. Et quia nonnulli inopes & modicis facultatibus, sordida mercede conductos gladiatores ad ferrum exhibebant, Tiberio imperante, senatusconsulto cautum fuit, ne quis gladiatorium munus daret, cui minus quadringentis millibus census esset. Post aliquot verò ætates Theodoricus Gothorum rex ita gladiatores odio prosequutus fuit, vt optantibus Romanis, non modò illos denegari, sed nunquam postea edi permiserit. Fuitque in vsu, vt in funebribus essent spectatores penulati, quam in cæteris togati conuenirent. Seculares verò ludos, quòd singulis centumdecem annis, vel quòd semel tantum hominis ætate fierent, dictos accepimus. Nam seculum veteres hac finitione terminarunt. Alij nisi decurso trium ætatum spatio, seculares fieri negauerunt, qui supra Tiberim, sæpius in Capitolio, magna frequentia & fauore sunt edi soliti: ad quos licet præco inuiteret ad ludos, quos nec vidisset quisquam, nec visurus esset, illos tamen citra hunc annorum numerum persæpe celebratos comperimus: nam & diuus Augustus seculares fecit, & haud multo post Claudius celebravit, quo interuallo sexagintatres haud amplius interfuere anni. Mox Domitianus illos instauravit, habita temporis ratione, ex quo ab Augusto editi fuerant, quos Romæ per omnia theatra fieri seruatum est, in quibus trinoclio tetra caligine bobus atris ad Tarentum sacrum Plutoni & Proserpinæ, lectisternium, peruilegia & supplicationes instar Cereris initiorum fieri solebant, carmine & hymnis in Capitolio à pueris puellisq; patrimis & matrimis, in Apollinis & Dianæ laudem modulato, cū quibus sæpe Circenses dabantur vnâ. Quorum institutio fertur antiquissima. Cùm enim Valerius Publicola, qui reges eiecit, tres filios morbo laborantes ex voto recepisset incolumes, voti reus, hos instituit primus, & celebravit: quos antea præteritos vel intermissos diuus Augustus magnifico apparatu celebravit, quanuis non vera ratione dimensa. In quibus iuuenes sine aliquo maiore natu propinquorū, nocturno spectaculo interesse vetuit. Po-

Quibus gladiatorum munus dare permissum.

Ludi seculares.

Secularis ludorum origo.

Ludi thea-
trales &
honorarij.

Munera
huic molli
scenica ad
honores vi-
am para-
bant.

stremo Domitianus septimos exhibuit, ad sua tempora ab ortu vrbis obseruatos. Et demum post curricula temporum, Philippus imperator, millesimo vrbis anno ex omni seculorū memoria, apparatusissimos seculares fecit: in quibus præter elephantos triginta, leones, tigres, alces atque hyænas & bebos, etiam gladiatorum paria mille, hippopotamum, & rhinocerotem, ferâque immanissimas venationi dedit. Præter quos fuere ludi theatrales & honorarij, qui æquè ac funebres statim non sunt: sed vt quisque ad honores, vt ædilitatem, præturam vel cōsulatum euectus erat, ad conciliandum populi fauorem maxima hos læticia coluit & celebrauit: in quibus elephantorum & leonum pugnas, aliarūq; beluarum venationes frequenter exhibitas inuenimus. Primus enim Scquola in curuli ædilitate leonum pugnas dedisse fertur, mox Pompeius iubatos trecentos quindecim, Cæsar quadringentos: donec senatusconsulto cautum fuit, ne Africas in urbem inueherent. Contrà Cneus Aufidius tribunus plebis: nam Circensium causa importari iussit. Postea Augustus tigrim, & Domitius Aenobarbus centum vrsos Numidicos in ædilitate, & totidem venatores Aethiopes dedit. Hæc enim expectatio munerū, quantum studij & fauoris ad conciliandum popularium animos attulerit, quum magnifico sumptu exhibita fuissent, enarratu difficile est: siquidem qui illa amplè & largiter dedissent, aut qui munificentia reliquos anteissent, facilimos additus ad honores, consulatus & præturas, reliquosque magistratus, proximis comitiis habuere: quorum cura & procuratio præcipua ædiliū erat. Et qui illos ob seccordiam prætermisisset, populare odium & offensam haud dubie incurrit, & velut sordidus & parum civilis, est pro despectissimo habitus. Mamerco enim homini ditissimo, quod ædilitatem, ne sumptus in exhibendis ludis faceret, assequi non curasset, in consulatu repulsam tulit. In his enim res commentitias, fabellas & scenas representare, tum monstra & visu incognita, venationesque & pugnas populo dare assueant: ad quas mulieres descendisse, & cum immanissimis feris sæpe depugnasse comperimus, tanto omnium studio, vt triginta & amplius dies, sepositis negociis, Romani lu-

dis impenderent: quos postea Augustus coarctauit, ne ludorum celebritas nimium diu actus forenses & negocia moraretur. Theatrales quoque ludos in Liberi patris honorem inuentos fuisse, omnes ferè consentiunt, quos ab Atheniensibus originem duxisse ferunt, qui primi Nouembri mense Bacchanalia & ludos gymnicos ac Liberales celebrarunt, tanta licentia, vt nympharum & hercum habitu bacchantes prodirent in forum, & ad sonum tibiæ cum lasciuia gestulatione compositis modis psallerent, vinumque cum bellariis, libâq; ex melle, magna bibendi licentia circumferrent: quos plerumq; populus coronatus spectauit. Quæ sacra præterquam quod per anū deliram & temulentam indicerentur, eo insolentia processere, vt mulieres virique ornati hedera, crine fluxo, lymphatis animis debacchata, cum thyrsis velut insanientes & furore afflatæ obuios ferirēt: ministri quoque phanatici non minore vesania ferulas gestarent, tanta temulentia & verborū licentia, vt Marcus Varro, nisi ab amentibus fieri potuisset negaret: quare ministri Mænales dictæ, inter quos Sileni, Satyri, Bacchæ, Lenæ & Chiræ, Mimallones, Naiades, Nymphæ & Thyri sacris operabantur. In his quoque comestationes, thyrsi, tibiæ & cantus frequentes erant. Et quoniam ad animæ purificationem pertinere dicerent, etiam vannum, quo triticū purgatur, & ouum sphericali figura adhibebant. Quæ sacra procedente tempore, quum ex diurnis nocturna fierent (vnde Nyctileia appellata sunt), p̄miscuis ingenuorum & scæminarū stupris, cum strepitu & vlulatu in omne facinus & libidinem, perpetuo senatuscōsulto, non in vrbe modò, sed per omnem Italiā coercita fuere: maximisq; pœnis inhibitu, ne Bacchanalia Romæ, neve in Italia fierent, quum in cõtubernio sordidissimorū patrantur, essentq; maximorum scelerū causa & seminariū. Apud Thraces Orgia Bacchi ab Orptheo instituta, nisi à menstruois fiebant. Eulanes Bacchi festa celebrant, in quibus ludiones primò, mox spectatores multo vino epoto, ad arma concurrunt. A Babylonis quoque festus dies Baccho plurimo mero exhausto colebatur, in quo nocte perennem lasciuia gestulationib; & largiori potu indulgebât. Apud Hæleos Bacchæ Dionysio psallentes mo-

Theatrali-
um origo.
Bacchana-
liū licentia.

Bacchana-
lia per anū
indicaban-
tur.

Vannum.

Nyctileia
Bacchana-
lia inhibi-
ta.

Orgia in
Thracia.
Eulanes.
Babylonij.

Hælei.

dulata voce, precatur vt bouino pede ad se accedat. Læuini integer mensis Libero dicabatur, quib⁹ diebus obsecris verbis & spurcissimis vti permissum: quod Helio gabalus instituisse fertur, vt in vindemiarū festo multa impudica & obscena iactaretur in dominos: id quod nostrates feruare etiānum solenne habet: donec per forum virile mēbrum plaustrō trāfucherēt, cui matrona spectatæ pudicitie velut sancto numini coronam imponebat. Quod etiā Varro fieri cōsueſſe in reliqua Italia scribit, tanta turpitudine, vt per dies festos Liberi mēbrum per agros plostellis, mox in vrbe cum cātu & vlulatu ferrēt. Ab Aegyptiis tāto abusu Bacchanalia fiebāt, vt temeto ingurgitati, statuas cubitales per pagos circūferant, protenta mentula, magnitudine visenda, præeunte tibia & choro, cū Mercurij statua veretro porrecto: quas scēmine & magno natu matres velut pompam triūphalem præ se agebant, tā scēdo spectaculo, vt nihil improbius aut nequius foret. Eadem quoq; licentia Athenis vulgo vsurpatur Nouēbri mense, quo Bacchanalia celebrabant, vt phanatica multitudo Baccharū habitu per vrbe procederet. Fuit præterea quinquennale ludicrū, in quo tam versu quām prosa oratione græcè latinèque, tum musica per citharcedos & citharistas, tū gymniciis ludis certabatur: quos Nero Cēsar primus ad morem Græci certaminis è Græcia Romā deduxisse, Iouiq; Capitolino dicasse, atq; singulis quinquēniis magno certamine animorū celebrasse fertur, iā intermissos ducētis annis à Lucij Mūmij triūmpho, qui primus hoc spectaculi genus in vrbe præstitit. In quibus quantū quisq; faciūdiæ experimēto, aut candore ingenij cerneret, facile apparebat. C. verò Caligula, horū instar, miscellos Lugduni fecit, græcæ latinæq; faciūdiæ experimēto. In quo certamine lege sanctum erat, vt victoribus hoc præmij darent, vt ipsorum laudes tanquam obnoxij scriberent, & carmine celebrarent. Postea à Domitiano triplex institutum ferunt Capitolino Ioui, Musicum, Equestre & Gymnicū, aliquanto plurium coronatorum, in quibus Papinius Staius victus fertur, victor autem & ter coronatus in certamine Albano, quod Domitian⁹ pariter instituit. In quo poetæ certatim Mineruę psallebāt hymnos. In eo verò Publius

*Aegyptij.**Ludicrum quinquennale.**Triplex ludicrum quinquennale.*

Mimographus palmam tulisse dicitur. Athenis quoq; ad Thesei sepulchrū celebres hi ludi māsere, in quibus tragedorum certamen magno cōuentu totius Græciæ fuisse tradunt. Eò enim viri eloquentissimi ex omni Græcia exciti cōfluxere, inter quos Æschylus primus tragediam dedit, in ea victor Sophocles, victus Æschylus, haud multo post mærore vict⁹ occubuit. Quibus etiā ludis decem iudices ex singulis curiis præfuerunt. Fuitq; in more, vt hircus præmiū tragædo foret. Vtq; lyrici iuuenecam immolarent, tragædi hircum, poetæ taurum. Proditur tamen comicus Menæder, quum centū & octo scripsisset fabulas, in certamine comædorū, licet esset superior, tamē ambitu & factione à Philomene victus renunciatus. In Elide quoq; poetæ accepto themate, carminibus certabant, victorq; coronam ferebat donū: sicut Archelaus Mausolo agona proposuit & ludos, in quibus doctissimi sæpe decertarūt, inter quos Theopōpus Iſocratis discipulus omnium cōsensu, propter singularē vim ingenij, victoriam tulit. Vna tamen proditur Corinna, musca lyrica dicta, tāta eruditione claruisse, vt Thebis cum Pindaro carminibus certaret, & quinquies victrix foret. Et Aristophanes quum certamini poetarū iudex præfideret, poetæ illaudato victoriam dedisse, quod sua, non aliena recitasset. Eutimus quoque Locris oriūduus tam diserta scripsit carmina, vt olympicis ludis semper victor fuerit, semel tantum vni posthabitus. Quinetiam Neapoli quinquennale certamen fuisse tradunt musicum & gymnicum, illis æmulum, quæ in Græcia summa laude celebrantur. Quod etiā noctibus magna luce ignium singulis quinquēniis Romę fiebat, magnis oratorū & vatum certaminibus. Neque omiserim à quibusdā traditum memoriæ, Hesiodum carminibus cum Homero in certamine poetarum contendisse, victorēmq; Hesiodum epigramma cum tripode in Helicone posuisse. Erant præter hos plebei ludi spectatissimi, qui exactis regibus pro plebis libertate primum dati sunt: quos nonnulli post secessionem ad sacrum montem institutos ferunt, ob confociatos patrum plebisq; animos, quos postea Lucius Sylla, perdomitis hostibus, magna plebis expectatione restituit: quorum ædiles plebis arbitri & moderatores erāt, in

*Tragedorum certamen.**Hircus tragediarum præmium.**Poetarum certamen in Elide.**Quinquennale certamen apud Neapolim.**Ludi plebei.*

quorum celebritate seruatum meminimus, vt quoties instauraretur, ab his ludorum causa epulum daretur, quos ex variis causis non semel instauratos coperimus. Cereales verò, quin in Cereris honorem magnificentissimè fierent, nulla controuersia est, quos circèses dictos nonnulli volunt: nam & deorum imagines in his lógo ordine produci, & circum metas cursu contendere solebát, ouúmque in cerealis pópæ apparatu numerabatur primum, in quibus puigilia noctu fiebant, sicut in sacris Iſidis excubiæ: in his quoque ædiles plebis pro equorum cursu plerúmque gladiatorum certamen exhibuere. Cereri enim ad quintum calend. April. annis singulis Romani rem diuinã more patrio facere assuerant: quæ sacra, quæ è Græcia trãstata essent, & per Græcos curata, Græca dicta sunt. Fuisse enim in Græcia sacra Eleusinq; Cereris spectatissima, auctores memorant, quæ obscura luce fiebant, sacerdotèsq; facibus discurrentes cursu phanatico sacra peragebát, à quibus velut sanctissimis & impollutis, impij consecrati que amouebátur voce præconis, ita vt tẽplum velut omni religione sanctum, alicuius criminis aut noxæ conficio adire non liceat. Quod si quis adiiisset non initiatus, capite luebat: ad quod Nero conscientia sceleris agitur, ingredi veritus fuit. Nõ sic Antoninus Philosophus Augustus: nam fretus innocentia & vitæ integritate, sine discrimine adiuit. Cuius mysteria magno silentio inclura, velut arcanum quid sanctumque in vulgus efferre non licebat. Quod sacrum à solis-matronis fiebat annis singulis. Romanique in toga cãdida spectare ludos, mulieresque in veste alba pariter sacrum facere solebát: in quo id fuit obseruatum, vt tunc diis gratum esse censerent, si à lætis nec funere pollutis celebraretur. Vtque in sacris Cereris ante noctem epuletur nemo, atque à vino in primis & Venere abstineant. Vtque quinto quoque anno ex Sibyllinis carminibus prodigiorum causa ieiunium fiat: inter quæ præcipuũ fuit, vt sacris initiatos, calda abluerent primum, quod castitati prodesse ducerent. Apud Athenas in sacris Cereris, quæ dicuntur Adonia, mulieres simulachra defunctorum efferre, multaque funesta & calamitosa iusto cõploratu & gemitu effingere traditur: in cuius sacrificio Atticæ virgines inter solennia, repo-

Iudi Cereales seu Ciryenses. Sacra Græca.

Cereris mysteria.

Sacra Cereris apud Athenas.

sita cistis sacra capitibus quam occultè deferunt, quum Cereri sacrum quæ occultissimis caremoniis fieret: quippe prophano homini Cereris mûdum videre nefas erat. Apud Siculos verò Cereri & Proserpiæ diuerso anni tempore sacrum fit: Proserpiæ enim matris mensibus decem festos agunt dies: Cereri verò, quum semen in terram mittitur. Græcis autem in tribus ludis, præterquam in Cerealibus, accensas faces gestare vetus mos habuit, in Prometheis, in Vulcaniis, in Panathenaicis. Præter hos fuere ludi martiales Marti dicati, & alij piscatorij, ex quæstu piscantium. Alij castrenses, qui in castris prætorianis plerunque cum venatione dabatur: nonnulli miscellanei, ex ludionum multiplici genere: alij Palatini, in Palatio triduo celebrari soliti in diui Iulij honorem, qui victam armis Rempub. in dominationem vertit. Alij Capitolini, quod Iupiter optimus maximus suam sedem seruasset. Qui aliis solennibus additi, collegiũque nouum (auctore senatu) institutum fuit. Præcipui Augustales, quos Tiberij tempore trib. pl. in Augusti honorem facere instituerunt. Athenis verò & in omni Græcia multiplices fuere ludi, in quibus ad aucupãdam popularem gratiam, Theophrastus fractum diuitiarum putauit maximum: nam Panathenæa, Dionysia, Scirophoria, Halœa, & Apaturia celebria fuere. Apud Lacedæmonios Gymnopodia, Hyacinthia & Chori, Patauij. Cestici ab Antenore inuenti, quos inter reliquos annumerasse non ab re fuit. Illud utique verum est, quod quauis ludorum multiplices species foret, tamen ædilitia largitione quatuor curari impensus assuerant, Megalenses, Funebres, Circèses & Apollinares, magno semper apparatu & habitu, in quibus non tuba aut fistula, vt in aliis, sed sola tibia canebant. Quodque vetusto more quoties festi ludi edebantur, illos omnis ætas, sexus & ordo plerunque coronati spectabant: quare Lucius Crassus cognomento Diues, quod corollas ex auro & argento imitatione foliorum in ludis populo dedisset, celebri memoria habetur. Fuitque prisca moris, vt populus in theatro vel circo sæpe ludicrum à principe postularet, cuius præcipuo studio teneretur: quotiesque princeps aut imperator, qui pdomitis hostibus triũphasset, vel popularis homo ple-

Siculi.

Græci.

Martiales.

Piscatorij.

Castrenses.

Miscellanei.

Palatini.

Augustales.

Ludi multiplices in Græcia.

Lacedæmonij.

Ludi quatuor impensius curati.

Spectatores coronati.

Honor principis.

*theatrum
ingrediēti
exhibitus.*

bi percharus, ad ludos & theatrum iret, quum primum in conspectu prodiret, communi omnium plausu, & favore concionis, faustisq; acclamationibus totis theatris exciperetur: nonnunquam vniuersus populus aduenti principi assurgere, & lacernas deponere solebat, vt rogati apparerent. Qui honor summis tantum ducibus, aut viris summa integritate & fide ob merita in populū dabatur. Contrā verō deformatus ignominia, aut infensus infestūque populo, clamoribus explodebatur & sibilis. Tum si quando ludi remisse & leniter, aut non legitime celebraretur, vel si quo infortunio aut casu repete constitissent, aut si tibicen cōticuisset, vel inter solennia ludorum commissio spectaculo, ex subita lætitia ad repentinum motum translati essent, aut si in enunciandis ludis verfu ædilis errasset aut verbo, vel ante commissionem ludorum, siue dum edūtur, tumultus repens, aut aliquid triste auribus oculisve occurrisset, & ex variis causis, tãquam si nefario scelere polluti essent, eiusmodi admiffa, ludorum instauratione procurabantur & expiabantur. Cũ enim pompa duceretur, quod obuius seruus loris medio circo vapularet, infausto augurio ludos pollutos pontifices putarunt. Et quum in cæremoniaram apparatus thenſa procederet, quod equo consternato auriga habenas sinistra corripuisset, currūque perperam egisset & circumflexisset, velut ominosum, ludorum instauratione opus esse iudicant.

Qui esset vrbis prefectus, quodve officium, quarumque rerum cognitionem animaduersionemque haberet.

CAPVT XX.

*Prefectus
vrbis ad
quid crea-
tus.*

Solitos Romanos fuisse, quum reges & postea cōsules Spratorēsque Reipub. causa abessent, ne quis repens tumultus fieret, neve vrbs sine imperio esset, aut hostium incurſibus pateret, præfectū creare, qui vrbi mcenibusque præfideret, ius redderet, & subitis mederetur, sæpe notatū est: qui si quid in vrbe turbatum esset, quū res postularet, iuuetutem armare, & per loca opportuna disponere: arma telāque in propugnaculis ingerere, castella cōmunire, muros turrisque præsidio firmare, atque omnia

custodiis vigiliisq; instructa habere, portas claudere, pro portis stationes dispositōsq; stationarios milites ad tuendam populi quietem tenere deberet. Et ne quid falleret, aut nudatū præsidii esset, animaduertere & oculis plurifrare, nihil deniq; curæ aut laboris omittere. Qui tæcti vrbi præfectus foret, in suburbii equè cognitionem animaduersionemque habebat, illique exercitus demadatos, & gerēdi belli sæpe negocium datum esse liquet. Quam præfecturam à prima antiquitate Romæ fuisse, multiplici exemplo apparuit. Siquidem à Romulo primus Romulus, à Tullo Hostilio Mumartius, & Sp. Lucretius pater Lucretiæ, regnate Superbo, vrbs præfecturam meruere: deinde consulibus eam curationem demandarunt. Post aliquot verō ætates, tanquam non ciuile munus, à multis aspernatum est, ita vt eam curationem velut ignobilem repudiāribus plurimis, Q. Seruilius vt altercationes dirimeret, filiiū substituerit, eumque extra sortem vrbi præfecerit. Quam sæpe intermissam fuisse crediderim: quippe Augustus vrbs præfecturam, tanquam nouum munus & officium, creauit. Demum in tantum processit, vt Nero cognitionibus præfecturæ vrbs, honoris initia auspicaretur: & Pilo viginti annos præfecturā vrbs, velut inſtar magni muneris, gerere non dubitavit. Extatque diui Seueri epistola ad Fabium Culleonem, qua cognitio criminum per totam Italiam ad præfectum vrbs delegatur. Relegandi quoque ad insulas, vel deportādi quos delicti enormitas postulat, querelāque seruorum libertorumque audiendi, si de patronis dominisve querantur, ius illi potestāque fuit: carniūque & fori boarij, piscarij, & suarij cura cognitioque ad eundem spectauit & pertinuit. Etiam senatum per vrbs præfectū vocari & consuli posse, atque absentibus vel impeditis consulibus senatusconsultum fieri, nulla controuersia est. Denique diligenter curare, nequa pars vrbs labaret, neve per occasionē & licētiam aliquid plebs moliri posset: neve quid circa vrbs custodiā aut munus vigiliarum segniter exequutum foret, quod ab homine impigro antè perspicere potuisset, præuidere præcauerēque debebat: tantique exempli fuit, vt quam foedissimo bello Respublica afflicta recur, sæpe vrbi salutis fuisse & imperio, magnāque attulisse præsidia

*Origo præ-
fecturæ.*

*Prefectu-
ra inter-
missa sæpe
& reuo-
cata.*

*Munera
alia.
Prefecti.*

*Præfetti
qui delige-
bantur.*

*Lucij Pifo-
nis et Cossi
præfectorū
vinolētia.*

*Præfetu-
re honos et
paulo post
velitas.*

*Præfetus
latinorum.*

*Prienses
Præfetus
in sacro Nē-
ptuni He-
liconij,
Indi.*

*Græci.
Εὐναρχος*

*Præfetus
vigilum.*

compertum sit. Sed notandum hunc præfectum, aut patriæ gentis virum, aut senatorem, deligi consuevit: idque exemplo Marci Messalæ oratoris, qui Augusti tempore urbis præfectus fuit, facile dignosci, licet sexto post die magistratu se abdicarit, nõ ingenuam & parum civilem potestatem esse ratus. Et tamen Lucium Pisonem & Cossium præfectos urbis vino indulgisse, & multum noctis conuiuio exegisse legamus, adeo ut biduum & duas noctes cum Tiberio largiore potu indulserint, illos tamen satis grauitur & inoffensè urbis tutelam administrasse, controuersia non est. Procedente mox tempore, in tantum præfectura urbis processit, ut Sabino Vespasiani fratri ad præfecturam processisse, magni muneris loco fuerit: & pertinax imperator ex præfectura urbis ad imperium prouectus sit. Rursus post aliquod interuallum, tam infimæ sortis habita est, ut Heliogabalus omnes lenones ad præfecturam urbis prouehere destinarit. Qui verò præfectus Latinarum erat, etiam non senator fieri poterat: quippe quum citra gratiæ senatoriam sæpe annis iunior crearetur, ex nobilioribus: idcirco præfecto Latinarum, senatum habere non licuisse notatum est: inter quos Marcus Antoninus Philosophus, qui postea imperitauit annis iunior præfecturam urbis gessisse, proditur. A Priensibus quoque in Neptuni Heliconij sacro, quod cum Ionibus commune fuit, iuuenis ætate vix adulta præfectus creabatur, & rex. Ab Indis in sex quinterniones urbis præfectura diuiditur: namque alij peregrinos recipiunt, alij vitam & mores notant, nonnulli defunctorum bona mortuorum inquirunt, alij vendendis mercibus præsumt: multi venditarum rerum exigunt decimas, ita ut omne ciuitatis regimen illi moderetur. Græcis verò urbis præfectus εὐναρχος dicebatur, ipsaque præfectura εὐναρχία. Præter quem fuit prætoriarum cohortium præfectus, annonæque & vigilum, qui in numero magistratum populi Romani non sunt, sed extra ordinem utilitatis causa creati. Ad præfectum enim vigilum de incendiariis, de furibus, de effractoribus, de receptoribus, cognitio pertinuit. Augustus verò Octavianus quum plura orirentur incendia Romæ, septem cohortes oportunitis locis constituit, ut vnaquæque binas urbis regiones tueretur, quas præfecto vigilum subiecit,

Præfectus verò annonæ ad leuandum frumenti inopiam, conuectis comæatibus, plerumque urbi præfuit & imperio. Præter quos fuit præfectus morum, quem censoris nuncupant, ut haud multo post præfectus castrorum & legionum, ac præfectus palatii temporibus Cæsarum nouissimis additi, quæ dignitas proxima Cæsarum magnitudini fuit: cui præfecturæ Cleander à Commodo præpositus memoratur, qui propter morum insolentiam, cum filiis vna crudeli supplicio ex carnificatus, pœnas dedit. Et similis sub Hadriano, qui deposita palatii præfectura, ad oculum se tradidit, moriensque inscripsit tumulo, quod quum multos exegisset annos, septem tantum vixit, quibus ocio se dederat. Celebratur quoque Opilius Macrinus, qui ex humili fortuna per Caracallam palatio præfectus, mox ad imperium cõscendit. Illud quoque à veteribus factitatum nouimus, ut quatuordecim curatores urbis vna cum præfecto tam urbi quam urbanis negociis præstant. Sed & illud notatum, ad urbis præfectum appellationes omnium potestatum, & illorum, qui in honore erant, pertinuisse, ipsarumque cognitionem animaduersionemque habuisse: quod quidem noua constitutione à posteris seruatum est. Antea enim ex constituto Neronis appellationes à iudicibus ad senatum fiebant: cautumque fuit, ut qui à priuatis iudicibus ad senatum prouocassent, tantum pœnæ pœnæ nomine exoluere cogerentur, quantum qui imperatorem appellassent. A senatu verò ad principem appellare non licere, oratione diui Hadriani cauebatur: nec à præfecto prætorio, qui principis locum tenuit, appellare licuit. C. tamen Caligula nimias appellationes inhibuisse fertur, liberamque iurisdictionem magistratibus dedisse, ita ut sine appellatione iudicatum exequerentur, & placita seruari. Quinetiam illud questum est, an tutorum curatorumque, qui nequiter & inofficiose in tutela curaque de officio decedentes, versati fuissent, aut filiorum, qui parentes, quos venerari decet, contumeliis probriisque affecissent, in eosque turpissimum facinus admittentes, impias manus intulissent, cognitionem animaduersionemque præfectus haberet. Et placuit ab urbis præfecto in tutores curatorisque, qui in euidenti calumnia tutelam curamque gessissent, aut in filios, qui

*Præfetus
annonæ.*

*Præfetus
morum.*

*Præfetus
castrorum,
legionū &
palatii.*

*14. urbis
curatores.*

*Appellatio-
nes omnium
potestatum
ad urbis
præfectum
pertinere.*

*D. Hadri-
ani edictum.
Appellatio-
nes nimie
inhibita.*

parentū dicto contumaces, & minus audientes forent, animaduerti cognoscique posse: quod quidem tam legibus & senatusconsultis, quàm decretis edictisq; principum aliis super alia editis & promulgatis sancitum est.

Miraculum de homine, qui extrusus è carcere, rursusque in eum intrusus, in serua se loca adiuisse enarrauit.

CAPVT XXI.

Inter fabulosa miracula, & puerilibus fabellis similia, multas magnasque res, quæ vix credi dicique possunt, nullum tam impudens mendaciū creditū est, quàm quod ad hosce annos in Pelignis euenisse dicūt, quod quū nouum commentū putaretur, & temere vulgatum, id verū postea fuisse, tam fama celebri, quæ vbiq; peruasit & vulgata est, quàm multorū testimonio, qui rem gestam didicere: non fictis sermonibus, sed certissimis experimentis compertum est. Quo autem pacto se res haberit, hoc traditur modo: In Pelignis oppidū vetustum est, cuius nomen prætereo libens, licet obscura origine, haud tamen ignobile. In eo dominus qui vrbi præerat, superbe auarēque ciuibus imperitabat, ac trucibus dictis factisq; in subditos seruilē in modū animaduertere solebat, eosque licet imperata facerent, neque segniter madata exequerentur ob leues plerūque causas, pœnis & damno multabat. Forte autem quū homo quispiam alioqui bonus, sed tenui re familiari, inops atque despectus, ipsius domini venaticū canem, cuius miro studio tenebatur, ita verberare affectisset, vt ob id periisse putaretur: quū id dominus rescisset, vehemēter offensus, eū truci & minaci vultu grauiter increpitū, in pessimū cōiecit carcerem: ibiq; quum vincis graui custodia teneretur, post aliquot dies, hi quibus diligens ipsius cura mandata erat, clauso iam carcere, & tam foribus quàm omni aditu persepto, ne elabi posset, quū ad illum accederent, vt solebant, in eodem intus carcere nusquam inuenere: qui diu conquiritus, quū non appareret, nullūque effugij vestigium extaret, rem ad dominū detulere: quod quū credi vix posset, ipseque mirum in modū obstupesceret, post tres ferme dies, in idē foribus pessulo firmatis, idē ipse qui modo carceri addictus fuerat, imprudētibus omnib; & nemine

conficio, rursus in eodē intus carcere intrusus apparuit: custodēsque, vt cibum afferrent, aduocauit: qui quū propere accessissent, omnesque miraculo obstupescerent, eū vultu tetro, & horribili facie, luxatis vstisque membris, aliter longe atque pridem fuerat, conspexere: quem quum interrogassent, vnde elapsus, & rursus in eodem intrusus carcere foret, quibūque in locis fuisset, & vnde tā scædo & tetro cultu emerisset: ipse velut elinguis, quū nullum proferret verbū, sed attonito stupentique similis foret, vt ad dominum quantocyus admitteretur, postulauit: habere quod illi propere nunciaret, magnum, nec differendum. Cūque ad eum protinus admissus esset, re mirificā & admirabilē, ac dictū auditūque formidolosa, & vix credenda miracula dicere orsus fuit. Nam se ab inferis (si libet credere) remissum enarrauit: siquidē quū diutius carceris squalorem ferre nequiret, seu desperatione victus, seu iudicium reformidans, inops consilij, malū dæmonē vt sibi præsto esset, scēque ex tam tetro carcere relaxaret, aduocasse dixit. Nec multo post dæmonē scædo aspectu & terribili facie in eodem intus carcere aspexisse, & secū pactū fuisse, ab eodēque & ferreis claustris, nō sine graui pressura extrusum, in loca deinde inferna, & profundas vastitates, ac fundum telluris intimæ actum esse præcipitem, singulāque lustrasse: impiorūque supplicia, & sedes cōsceleratas, eternasque; tenebras & ærumnas vidisse, ac loca scæda & formidolosa, regēsque & summos duces in abrupto hiato & profundo voraginis dēfas merfos caligine afflicti, & furiaū ardētib; facibus agitari: gemitūque & ciulatō, ac dies noctēsque; ploratō mulierū & virorū audisse: pōtificēsque vidisse infulis & trabeis purpura & auro distinctis, ac gemmis ornatos, aliāsque miserabiles facies omnis generis hominum, ætatum & ordinū, in cultu vario afflictas, & iacentes inter præaltas voragines, alios immenso limo haustos æternis supplicii & nocte cruciari, ipsorumque damnata sceleris sempiterno dolore puniri: inter quos plures quos nouerat in vita, adnotauit, & præcipue intimum familiarē, quem dū in vita ageret, equalē sodalēque; habuerat, alloquutū dixit: ab eo probe agnitus, & miti satis sermone requisitō fuit, quid rerum ageretur, & quid reliqui spei

sibi foret. Ipseque quā pręgravi seruitio & crudeli dominatione usque pręmi respondisset, illum mandasse, ut domino enunciaret, caueret nequid tale ageret in posterum, neve graui tributo & iniquo vectigali subditos opprimeret: nanque illi vacuum sedam, quā propē cernebat, pręstitotam esse prędixit. Et ut haud dubius promissis foret, fidemque ut dicti haberet, me. ninisse (inquit) illum debere secreti concilij & mutę pactionis, quam dum vnę militarent, & in castris agerent, clam iniuissent, quorum nemo particeps aut conscius vnquam fuit: quod consiliū quum memoriter ille enūciasset, & non solum dicta conuentaq; sed & singula verba sponsonesque quibus uterque astrictus erat, recensisset, ipsum dominū ordine hæc audientē, animo serio & attentiore factum, mirū in modū obstupuisse ingenisq; animo formido incussa fuit consideranti quonā modo, quę soli sibi credita, & nulli vnquam enunciata fuere, homo ille hebes & tardus ingenio, quasi numine afflatus, explorata haberet, eaque vultu interrito enūciaret. Adiciunt miraculo, eundē interrogasse illum cum quo tūc sermo erat apud inferos, qui vitido cultu vestitūque apparato videbatur, nūquid aliquo cruciatu afflicterentur qui insigni veste & auro conspicui forent? Illūmq; respondisse, perenni incendio, interque maximos cruciatos, & sempiterno dolore usque premi & afflicti, idq; totum quod auro & purpura fulgeret, ignem atque incendium esse. Et quum ipse id experiri volens, propius manum purpurę admouisset, admonitum ab eo fuisse, ne tangeret, & tamen efficere nequisset, ut non ex caloris afflatu palmā sibi manus, quam tunc ostendebat, incendio & ipsi purpurę admotam deflagraret. Erat enim pastulis liuentibus, & tetris huleribus veluti tabe & igne sacro, malōque quod latius serpere videbatur, fere consumpta. Referunt præterea qui illū adiuere, eū postquam ab inferis emerit, quasi mēte consternata, hebetūque aurium oculorumque sensu affectus foret, semper cogitabundū in rarā prodiisse sermonem, vixq; sepius interrogatū colloquenti respondisse. Vultu verō tam tetro, & aspectu tam deformi reuertisse, ut qui dudum à coniuge & liberis probe agnitus foret, is postquā remeavit ab inferis, tā diro vultu, totiusque

que facie corporis dissimilis effectus est, ut vix eundē illū esse crederēt: sæpiūsq; obortis lachrymis, ob faciei ditritatem, & speciem hominis scēdissimē mutatam, notos affinisq; ipsum alloquutos fuisse: ægręque ut ante obitū, qui mox consequutus est, res suas dispensaret, ac liberis & posteritati consuleret, vitę spatium habuisse.

Quot militum ordines, cuiusve generis milites in Romana Militia olim militare consueverant, et qui apud exteros.

CAPVT XXII.

Militum ordines, quos Romani duces habuere, quibus res magnas gessere, hi ferme traduntur, nomine diversi: nanque Rorarij dicti, cum quibus primi erāt congressus, qui leuibus maniti armis, parman & gladiū gerētes, sicut ros ante pluuiā, sic priusquā procurrerent, aut acies admouerent, hostem incessabant, & primos concursus excipiebant. Pręmittebatur enim leuis armatura, quę eliceret, & hostem gradu moueret, mox equitatum libero cursu & robora legionum imittebant, quę longius pellerēt & fugarent. Qui etiā antesignani, eo quod primi agminis erant, dicti: sicut apud Persas homotimi milites in principijs erant, qui magnopere apud reges nobilitati sunt, inter quos peltati & cetrati, qui peltas cetrasque (scutorum enim genera sunt) deferebant, haud multo discrimine diuersas: pelta enim cetra haud dissimilis est: nanque erat cetra scutum ex loro, quo Aphri, Hispani, Galli & Persę plerunque vsi sunt, in rhombi figuram: pelta verō, breue scutum instar lunę: parma, figurę latioris & circularis. Lusitanis verō scuta fuere duorum pedū latitudinis, quę nec fibula, nec ansa, nec forō necebantur. Numidica ex coris sicut Gręcis. Oretanis & Gallis quandoque pro munimento fuit pelta, queis erant enses obtusa cuspide, scuta verō debilia Hippocrates quoque pro parma militibus peltam dedit, hæcque modum duplicauit, & gladios longiores fecit, quare peltastę appellati. Thracibus & Belgis dabatur pelta, quam meridem dixere. Liguribus ænea parma. Sardis pugio eum pelta. Celtiberis leue scutum & rotundum. Caius verō Marius parmulas militibus inhibuit, illas minus ha-

Rorarij.

Antesignani.

Homotimi

Peltati.

Cetrati.

Cetra.

Pelta.

Parma.

Lusitanorum

scuta.

Numidica

Peltastę.

Merides

ansę.

Parmæna. biles & superuacuas arbitratus. Romani autem clypeos pedibus, scuta equitibus dederunt: quos quidem milites à prima origine clypeis vsos comperimus, postquam verò stipeodiarij facti sunt, mutato armorum genere, scuta maius tegumentum pro clypeis acceperunt, sicut Latini populi (quare scutatæ & cetratæ cohortes dicuntur) quæ ex cratibus plerumque intexebant. Antea enim Romulus Argolico scuto utebatur. Post verò istum cum Tatio fœdus, Romani, dimisso Argolico, Sabinorum acceperunt scuta, suaque Romulus cum Sabinis arma commutavit, quibus postea Romani vsi sunt. Samnitibus lata, ad seminum æquali fastigio fuere, in imo verò conneata. Maris amplissima, quæ decumana dicta sunt. Lucani quoque scuta ex vimine confecta, coriis tegebant. Græci frequenter russatis, Carthaginenses albis, nonnunquam clypeis diuersa insignia ferentibus utebantur. Corinthij rubris. Alba verò ferre scuta. Romanis erat ignominie loco: nam fortes utebantur pictis. Pœni ex auro sculptis imaginibus. Germani scuta lectissimis coloribus distinxerunt. Græci quoque diuersa insignia, & numina addiderunt: quippe Græcorum clypeis Neptunus inerat, Trojanorum Minerva, Vlysses Delphinis insigne in scuto prætulit, Agamemnon formidinem capite leonino cum epigrammate. Nicias scutum auro fulgebant & purpura. Lacedæmonij λ, Mellæniij μ, literas descripsere. Alcibiades Cupidinem cum sagittis, Neocorus Aliaurus draconem, Demosthenes in scuto aureis literis Bonam Fortunam inscripsit: Legio ad Cordubem Pompeij nomen. Persis verò cratis erat in manu laeva, gladio vel securis in dextris. Fertur Alexander Macedo a gyroaspidas ab argenteis clypeis, sicut Alexander Severus imperator chrysoaspidas ab aureis nuncupasse: id quod à Sanihibus fuit vsu ratum, ut argenteis aureisque scutis ornaretur. Galatæ animalium formas æneas scuto effinxerunt, sicut Lacedæmonius quispiam in ingenti scuto muscam effictam habuit: & Hanno Carthaginensis argenteo clypeo cum imagine Barchini Hasdrubalis conspicuus erat: Cleonenes verò docuit Lacedæmonios clypeum non ex annulo suspensum, sed brachio incertum habere, quod se firmius protegerent. Philopœmenes Achæis, cum antea scutis leuioribus, & ad protegenda corpora minus habilibus ve-

Hanno.

Lacedæmonij.

Achæis.

terentur, pro scuto clypeum, pro hastili sarissam dedit: qui tamen securati pedires ferreas ocreas in dextro crure induebant ne crure effracto, neci expositi forent. Sarmatis verò nulla scuta fuere: namque in conflictu præliorum defendi scuto ihibentur: itaque ad vulnera expositi toto corpore patebant. Deinde pilani, qui pilis depugnabant, dicti. Fuit enim pilum hastile, habens & ferum pedale, & trigonum stylo præacuto, quod stupa colligatum mittebant, interdum hastam habens trium pedum, nec minoris proeminentiæ ferrea veruta: quo emissio, velut ad id dato signo, citato gradu in hostes ibant: mox strictis gladiis collato pede, cominus rem gerebant: quæ ab hostibus missa, Romani sæpe densatis scutis excipiebant: tamen nonnunquam tanto ardore animorum ad arma cõcursum, in hostes itum est, ut nemora in pilis emittendis feret, illa abiicerent, & strictis gladiis, comminus rem gererent: quæ quidem pila Romanis propria, & sua fuere arma, telum haud dubie quam hasta vehementius: sicut gesta Gallorum, sarissæ Macedonum, lancea Hispanorum, gladius Lacedæmoniorum, acinacis Medorum, falarica Saguntinorum, sagaris Perlarum, rhomphæa Thracum, framea Germanorum, & charus rusticorum: Theutonicorum verò, cateia. Erat enim hasta angusta & breui ferro, rhomphæa autem ingentis longitudinis. Tamen Hispanum gladium admodum breuem, & sarissam prælongam hastam ferro affixo legamus. Etiam sica Romanis frequens & peculiaris fuit: quippe Romani milites utroque latere ferebant sicas, dextra breuiorem, sinistra longiorem. Proditumque memoriæ est, C. Marium noua primum forma iacula fecisse: nam quum duplici telo antea munitur, ipse alterum admisit, alterum sustulit, & loco illius clauum panxit, quod firmius impingerent. Marcellus ad Nolam longiora pila militibus distribuit, quod ferirent vehementius quum Carthaginenses breuioribus, & minus habilibus uterentur. Cleonenes verò docuit Lacedæmonios pro lancea sarissis uti, quas utraque manu torquere assuefecit. Galatæ pro ensibus sathas gestabant oblongas, quas à dextro latere catenis subnehebant. Post quos hastati, qui hastam gesta que ferebant,

Sarissa.
Sarmatæ.

Pilani.
Pilum.

Gesta.
Sarissa.
Lancea.
Gladius.
Acinacis.
Falarica.
Sagaris.
Rhomphæa.
Framea.
Sparus.
Cateia.
Sica.
C. Marij iacula.
Lacedæmonij
Galatæ.
Spathæ.

Tyrones.
Milites a-
tate robu-
stiores.
Triarij.

Velites.

Sagittarij
& Peligna
cohors ad-
ditu veliti-
buz.

Prætoriani

Celeres.

Flexumini-
ms.
Trossuli.

qui etiam in prima fronte positi, hastis præualidis ferro munitis militabant. erant enim ferè tyrones, tunc primū militiæ adscripti. Deinde principes ordines ducebāt, milites robustiores ætate, & vsu doctiores, ab hastatis per intervalla diuisi. Tertij vexilli triarij fuere, qui siqua maior vis ingrueret, aut durior casus principes repelleret, compressis ordinibus, vno continente agmine totam aciem clauderent, laxatos languentēsq; ordines magnis viribus repararent. Tantique roboris erant, vt rebus abscessis & deploratis, sæpe debilitatā virtutem, & fractos restituerent animos. Præter hos velites, quod vestiti, & nullis armis muniti, quò expeditiores forent, inter leuis armaturæ milites locabantur, quibus parmæ tripedales, breuiores quàm equestres & iacula quaternos lōga pedes, ferro præfixo, data sunt, ex celeri cursu quasi volantes dicti, pròpti ad excursiones, qui ad prosequendū inclinatam semel aciem, vagos effulsq; prædatores excipiendum, infestāsq; populationes & vastitatem inhibendum, tum ad subita belli & repentinas incursiones mirū dictu est quanto præsidio fuerint. Hi enim secundo Punico ardente bello, dū Romani ad Capuam sederent, vt contra equites, quibus hostis præualebat, repugnarent, à Fulvio Flacco proconsule primum inuenti institutiq; sunt. Quibus additi sequentibus bellis plerūque sagittarij, & cohors Peligna velitaribus armis, quorum tela ad remittendū imperitis inhabilia traduntur. Rursus inter militum ordines alij descripti sunt quibus prætorianis nomen, qui iuxta ducis prætorij excubantes, honore atq; ordine præstabāt. hi enim præcipuo robore & virtute illustres, equites, magna & firma præsidia fuere, quippe qui circa principis tabernaculū, & imperatoris latera militabāt, quū nobilitate & honoribus anteirēt. Hos antea Celeres à Romulo dictos ferunt: siquidem Romulus trecentos circa se, pacis bellique temporibus habuit expeditos, quos Celeres nuncupavit: qui postea Flexumines, demū Trossuli, quòd oppidum Thuscōrū Trossulū sine peditu opera vi cepissent, victi sunt, quos Numa dissoluit, & antiquata militia missos fecit. Primus enim Tarquinius Superbus custodiam ferocissimorū circa se habuit, vt noctu penes regiam excubarent, die autem illius

latera cingerent. Obseruatūque fuit, vt his summam militiæ gereret, & imperatoris vice sūgeretur, qui prætoria castra & prætorianos haberet: nanque omnis cura & procuratio rei militaris, desito imperio veteri, penes prætorianos fuit, qui quandoque quum Romæ iuxta pomerium castrametātur, maguarum dissensionum causam præbuere: nam per celebria vrbis loca super assumendo principe inextricabiles sæpe pugnas conferebant. Ideo Tiberius Cæsar, ne per hospitia dispersi, populares tumultus sererēt, extra frequentia vrbis prætorianis loca dedit. Denique in tantum viribus processere, vt quem vellent, ad spem imperij impellerent, & in principem assumerēt, assumptūq; mox deturbarent, essentq; arbitri toti imperij & moderatores, qui etiam speculatorum ordinem habebant promptissimorū, qui circa ducis latera excubabant: vnde magni sæpe duces adiumenta sumpserunt: quippe Africanus primus fortissimum quemque delegit, qui ab eo non discederet, & cætero belli munere vacarent. Sequuti deinde consules, & demum Cæsares, cohortes circa latera, veluti firma & valida præsidia habuerunt. In vrbe quoq; ex præfectura Rheatina delecti milites ad latera cōsulū excubantes, sæpe reip. operā nauarūt. Manus quoq; equitum Romanorū armata, præsidij causa senatui plerunque affuit. Cato quoq; pròptos circa se Firmianos habuisse fertur. Fuitq; moris populi Romani, sociali fide & fœdere iunctis, quos reges appellauerunt, turmæ equitū Romanorū honoris causa, & militarem custodiam velut præsidium impartiri. Reges quoq; Asiæ, militum cohortes & robora virorū habuere, quos Argypasidas à genere armorū nuncuparunt. Lacedæmoniorū reges generosissimos iuvenes trecetos habuere custodes. Athenienses sacram cohortē, quæ ex se inuicē amicitibus cōstabat: quæ etiā apud Thebanos fuit. Alexander Macedo clypeatos, & Persarum mille satellites exhibitores adsciuit. Macedonū quoq; reges obseruarunt nobilium liberos habere, qui noctu seruatīs vicibus, proforibus vbi res quiescebat, excubarent. Alexander Epiri ducentos Lucanorū exules habuit expeditos. Aratus verò ad corporis custodiam delectos milites accepisse fertur. Pisistratus Corynephoros, Marius satellites, quos

Imperator
quis.

Cohortis
circa latera
cōsulū &
Cæsarium.

Fœdere Ro-
iuncti,

Reges

Asiæ.

Argypas-
idas.

Lacedæmo-
nij reges.

Athenien-
ses.

Thebani.
Macedones

Corynepho-
ros.

Præcipites vocavit Præcipites. Et Sulpitius tribunus, Marij tempore, manum equitum juniorum custodes aduocavit. Cùmque symbola in castris ab Antigono de nece Eumenis darentur, Macedones mille milites expeditos ad ipsius custodiam dederunt. Dionysius præualidis feruis latera munivit, & efferis barbaris commisit custodiam, quos quum dimitti Plato suavisset, penè in discrimen vitæ & dissidium venit. Petreius beneficiariorum & cetratis stipatus fuit. Apud Persas turmæ immortaliū, quæ ex decem millibus constabant, ad extremos servabantur casus, qui aureos torques, & manicatas tunicas habuere distinctas auro, ex quibus mille selectis, Melophoris dixere nomen: donec Theodosio imperante, ab Ardaburio & nomen, & genus immortaliū desistere: quorum instar ordo equitum apud Gallos fuit, quem Thymochresiam, Græci somatophylacas vocant. Cyrus custodes corporis eunuchos habuit, quod magis in officio essent, eos præter ille cæbras voluptatum, firmissimum præsidium ratus. Indi verò reges, perugiles mulieres habuere excubantes. Masinissa parum hominibus credens, salutem suam canibus vallavit. Iulius autem Cæsar, omnis excubiis, custodes corporis nullos admisit, satius arbitratus, semel morti succumbere, quam metu assiduo detineri. Augustus Calaguritanorum & Germanorum manum aduocavit: sicut Tiberius Germanos, & Galba euocatos. Caius autem Caligula Batauos. Antoninus etiam Germanos equites acciuit. Traianus quoque sine stipatoribus aut militari custodia per diu vixit. Fuitque literis proditum, excubias militares & corporis custodes, non Cæsaribus modò, sed Augustis mulieribus, ut matri & coniugi imperatoris, olim apparuisse. Secundi ordinis cohortium urbanarum milites ex Romanis frequenter adscripti sunt, ex quibus vexillares cohortes delegere. Tertij legionarij, qui legionibus adscripti militabant, qui tam ex civibus quam Latini nominis, & fœdere iunctis civitatibus sacramento adsciti erant: quodque facilius discernerentur, diversa habuere insignia: namque aliis prætoriani, aliis legionarij, atque urbanarum cohortium milites utebatur insigniis. Præter quos fuere cataphratti loricati equites, ferro muniti, & sulti gravioribus armis, qui stabili gradu congrredi, & vim excipere

Beneficiarii.
Turmæ immortaliū.
Melophori.
Thymochresiam.
Somatophylacas.
Cyrus.
Indi Reges.
Masinissa.
Iulius.

Augustus.
Tiberius.
Galba.
Caligula.
Traianus.
Antoninus.
Vexillares cohortes.

Legionarij.

Cataphratti.

solebant: quibus arma erant, galea, clypeus, ocreæ, lorica, omnia ex ære, hasta & gladius: cassides verò & thoraces pedibus similes. Hæc enim præ reliquis fortis & invicta acies, tanto robore munimentorumque fuisse traditur, ut trepidam diffidentemque aciem plerumque reparavit. Erat enim manus hæc validissima, præque cæteris terriori hostibus & formidini, ab hisque gentes sepius subactæ fuerunt & domitæ: quibus & equis operimenta fuere linteæ, quæ ferreis laminis instar plumæ necessebantur, protecto munimentum contra omne telum insuperabile: quæ tantum fuere, ut eas Hippocrates cum aeneis commutarit, illaque Atheniensibus dederit. Priscis verò seculis perpauca linteis thoracibus (Homero teste) depugnarent. Maxima verò firmitatis celebratur thorax ille linteus Amasis Aegyptij regis, cuius singula fila trecentis sexaginta aliis constabant, in quo ex auro & lana versicolore, diversis animalium figuris inscriptæ eius venationes erant. Nonnunquam equites galeis & clypeis ferro coronantibus, in equis insidentes pariter ferro æreque munitis, in acies prodierunt: qui licet multimodis munitentur armis, furas tamen & femora nuda armis habebant, quod expeditiores pedibus forent, quos statarios vocatos ferunt, quippe graue agnen, qui nisi firma manu & lento gressu prodibant in aciem. Galli crupellarios vocarunt, quibus cotinum tegmen erat ictibus impenetrabile. Persæ clibanarios: quod erat proprium Sarmatarum, ferreis laminis, aut prædoro corio confecto muniti: qui quum turmis instructi vadunt, mirum dictu quanti roboris quantæque formidinis sint. Illorum verò pedestri pugna nihil ignavius. Græcis quoque distantes equitum fuere species: nam quidam hippotoxotæ dicti, alij scenophori, plerique Iphicratenses summæ laudis, sicut apud Romanos Fabiani: alij Dimachæ gravioribus armis, qui quum opus est, pedestres fiunt acies: nonnulli hippagogi: multi amphippi, qui equis duobus mærebant. Ultra quos in Romanis castris Accensi stipendia fecere, qui in demortuorum locum suffecti cooptative fuerant, quasi ad censusum adiecti, qui & adscriptitij, quod suppletes numerum militum, legionibus adscribebantur. Fuitque nomen ordinis militaris, sicut principes, commentarienses,

Thoras.
Amasis regis.

Statarij.

crupellarij.
clibanarij.
Equitum.
Græcorum.
Species.

Hippotoxota.

Scenophori.
Iphicratenses.

Fabiani.
Dimachæ.
hippagogi.
Amphippi.
Accensi seu adscriptitij.
Principes.
Commentarienses.

Cornicularij. vel cornicularij. Inter leuis verò armaturæ milites, fe-
Ferretarij. rentarij non in postremis erant, funditores dicti, ex Ba-
Funditores. learibus frequentes, qui saxis & sudibus, velut ni-
 rebo grandinis, & omni genere telorū quæ feruntur, non au-
 tem geruntur, procul hostem misilibus arcent, & in su-
 gam agunt: nonnunquā ense congregiuntur comminus,
 qui etiam in cornib⁹ & hostem petere eminus solebant,
 quibus singulis tres fundæ è neruo vel iunco, aut setis
 simplici habena fuere: interdum triplici scutali fundis,
 sicut ab Aegio, Patris & Dymis funditores vsi sunt, cum
 scuto & iaculo præulto, qui vnâ cū sagittariis & iacula-
 toribus incedebāt: qui vsus apud Indos præcipuus erat,
 vt misso lapide, extremos pueri capillos attingant impu-
 ne. Hi inferioris ordinis quàm pedites, despectissimique
 inter milites habiti sunt: quare huic inconditæ turbæ, ad
 populandū vastandūmq; agros magis quàm iustæ pugne
 idoneæ, Cyrus seruos præfecit, quasi illos non militare,
 sed prædæ & rapinis assuetos, seruilia exercere duceret.
 Tamen si sagittariorū & funditorum plerunque delecta
 manus nō temere congressi, magna ad victoriā momenta
 fecere. Qui quidem sagittarij cū thorace, tibialibus &
 pharetra, ense accincti, nonnunquā sine pharetra cum ha-
 sta & scuto præliabantur. Græcis verò, licet ex diuersis
 prouinciis funditores & sagittarij stipēdia fecerint, tamē
 Cirtei & Elymæi præcipui habiti sunt. Fertur Scipio A-
 phricanus aduersus Numātinōs dimicaturus, omnib⁹ cē-
 turiis delectos sagittarios funditorēsq; miscuisse: qua de-
 scriptione effecit, vt de Numātinis insignem victoriam
 tulerit. Metellus quoq; ducēs in Iugurtham, funditores
 & sagittarios inter manipulos diuisit, ita vt parū abfue-
 rit quin ingenti victoriā potiretur. Calones vero lixæ-
 que, licet militiæ sacramento adigi nō solerent, si quidem
 seruilia ministrabāt militibus, illos tamen in aciem pro-
 diisse, bonam fidelēmq; operā reipub. sæpe nauasse cōpe-
 rimus, tūc quum accisis reb⁹, & re exterminata, militūm-
 que fracta virtute, militiā militare coacti sunt: qui quōd
 lignæas calas vel vallū gestarent, dicti calones fuere. Ca-
 las enim antiqui dixerūt fustes, quos serui portabant in
 comitatu dominorū, dum in expeditionem vadūt, seu κατὰ
 τὸν καλλῶρ. Lixæ quoq; qui exercitū sequuti quæstus cau-

Sagittarij.

Græci.

Calones.

Lixæ.

*Calones vni
de dicti.*

Calæ.

sa, aquam militibus curabant: Sicut Brutiarij, quorum
 opera veluti seruorū magistratus vtiebantur, persepe mi-
 litarunt, & munera fecerunt. Quum enim secundo Puni-
 co bello post Cānensem cladem Brutij ad Hannibalem
 primi defecissent, postea deuicto Hannibale, eos Ro-
 mani, neque milites scripsere, neque pro sociis habue-
 re, sed magistratibus præstare iusserunt seruorū munia
 militiæ domique: sicut Picetes, ob in itā cum Hannibale
 societatem, pro militari officio, viatorū & tabellariorū
 operas præbuere. Saper eos quos dixi adnumerātur cali-
 gati, quibus caligis militariū vti permissum: tamen p
 caligatis omne militū genus à militari caliga multi acci-
 pi contendant: quæ quidem ferreis clauis multiplicibus
 munitæ erāt. Præter quos legitimi euocati, & tumultua-
 rij milites fuere: legitimi, quod militiæ sacramento iusto
 delecta adscripti militabant: euocati, qui ex prouinciis
 sociisq; ciuitatibus æquo iure & scedere iunctis, non La-
 tini nominis, militiæ munere fungebantur: qui non mi-
 lites, sed pro militibus habiti sunt. Milites enim nominis
 Latini, proxime morem Romanū instructi erant, lingua,
 moribus, armorū genere congruentes, disciplina densq;
 & cultu Romano, qui plerunque Gabino ritu toga cir-
 cuncincta, ita vt lacinia reuocata, hominem cingeret, mi-
 litarunt. Tumultuarij verò dicti, qui repentino aduentu
 hostium, quum in discrimine extremo res foret, per trep-
 idationem & metū raptim militiæ adscribebātur. Etiam
 proletarij, & capite censos quandoque munera fecisse,
 & reipub. operam nauasse comperimus: Erant enim hi
 tenuissimj, & modicarum facultatum, qui nō vltra mil-
 le quingenta æris in censum referebant, domi ad prolem
 excitandam destinati, dimissa militia, & sacramento solu-
 ti, qui temporibus reip. difficilissimis, quum vndiq; imp-
 erium fluctuaret, rebus abscessis, milites quādoque scripti
 sunt. Sicut quum post Cannensem pugnam, seruitia, ob-
 eratos & mercenarios, ac capitalia aulos, militiæ sacra-
 mento adigere populus coactus fuit, numero octo mil-
 lium, qui in exemplum iusti militis militarunt, quos vo-
 lones dixere, quōd sponte militiæ adsciti, libertatis stu-
 dio militiam meruissent. Fuitque animaduersum, in Ro-
 manis castris, nisi ingenuos & libertinos seruitute exem-

Brutiarij.

Picetes.

Caligati.

*Legitimi.
Euocati.*

*Milites no-
mipi lati-
ni.*

*Tumultua-
rij.*

*Proletarij,
Capite cēsi*

Volones.

*Voluntarij.**Causarij.**Beneficia-
rij Tria
misiouum
genera.*

ptos, militiam meruisse neminem, præterquam secundo Punico bello, quo Hannibal Pœnus Italiam omni clade belli peruasabat, quo populus Romanus extremo discrimine adactus, rem desuetam vsurpauit, primùmque seruitia sacramento adegit. Postea sociali bello ex libertinis duodecim cohortes bonâ fidelémq; operam reip. nauarunt. Mox Iulius Cæsar ex magna parte perdomitis hostibus, quum ob bellorum clades in locum decedentium nullos sufficere valeret, seruos cõmodatos militiæ adscripsit. Augustus quoque Octauius bello Illyrico & Germanico cohortes libertorum legit, quos voluntarios appellauit, illõsque cum ingenuis commisceri, aut eodem vti armorum genere vetuit. Hos quoque Romæ incendiiorum causa, & si grauior tumultus oriretur, instructos paratõsque habuit. Ipse enim seruos, qui ciuilibus bellis, stipendia fecerant, confectis bellis, dominis restituit. Lapsis inde temporibus, Antoninus Cæsar voluntarios, quos obsequentes latrones vocauit, & gladiatores contra hostes præpotentes militiæ armauit. Cleomenes quoque dux Lacedæmoniorum, seruitia ad nouem millia libertate donasse, & militiæ adscripsisse fertur, quum bellis attriti milite indigerent. Sed tamen capite census propter inopiam & modicam rem familia rem, diu sacramento adscribere non licuit: donec C. Marius capite census militiæ muneribus fungi, & militare coegit, qui in exemplum iusti militis militarunt. Postremo causarij dicti, quibus causæ ne mererent, legitimiæ suppēbant: sicut beneficiarij, qui perfuncti militiæ, & data missione, post nauatam insigniter operam, muneris vacatione donati, & militiæ missi fuere: tametsi beneficiarij, quod beneficio tribunorum ad militiam euidi erāt, nonnulli dictos credant. Tria enim fuere missionum genera, quibus milites exautorabantur: Honesta, quum emeritis stipendiis, & fundis commodis missionum, vacationis munere donantur, quo tempore scuta, gladios & arma dicabāt Laribus, sicut gladiatores Herculi, quod diis iuuantibus perfuncti militiæ, rudē accepissent: quod missionis tempus, militi quinquagenario erat definitum. Alij, nisi decennio stipendia meruissent, missionem petere neminem putarunt posse. More tamen Romano, mi-

litare sacramento in vndecimum diffundebatur annū: quo exacto, militia perfunctis missio dabatur. Deinde vt decimussextus annus stipendiij finem faceret, Tiberio imperante cautum fuit, qui etiam militiæ tempus ad vigesimum annum propagauit, cauitque vt nisi post vigesimum annum, missio militi non daretur: prætorianæ verò cohortes, nisi annis sedecim militassent, ad penates & domesticos Lares non remittebantur. Apud Assyrios autem Ninus Semiramis filius, annos singulis copias sacramento solutas domum remisit. Rursus nouos milites, militiæ sacramento, nullo præstituto tempore, adegit: quos tamen vltra annum militiæ nunquam abscripsit. Causaria verò missio dicitur, quum senecta aut valetudine aduersa, vitiõve corporis, domos vellent aut res inuisere suas, vel viribus parum validi, minus idonei muneribus essent. Ignominiosa, quæ & probrosa dicitur, quum militi ob delictum & graue crimen, quibus reus agitur, vel quia transfuga, desertor, aut fugitiuus arguitur, vel timide & diffidenter cum hoste cõgreditur, ignominia notatus, & militiæ exautoratus fuit: in qua relicet animaduertere, quod si tribunus militem exautorauit, hoc est, insignia militaria illi ademit, infamia quoque affecisse videbatur. Post aliquot verò tempestates, noui milites nominibus variis à Cæsaribus, penes quos fuit ius arbitriũque rerum omnium, militiæ adigi cœpere: nam præter gregarios, qui vilissimi inter milites sunt, fuere legionarij, alarij & manipulares, qui in legionibus, alis, vel manipulis militabant: ex quibus Nero Augustianos, & diuus Claudius Dacianos milites legit. Probus verò Decimanos, Alexander Seuerus Osthensionales, Tiberius Vigesimanos, & alij Primanos, Secundanos, Quartanos, Quartadecimanos Vndeuigesimanos, Duodeuigesimanos à legionum numero, magnæ & expertæ virtutis. Apud Spartanos Neodomadæ omnium habentur fortissimi, quos Persæ gardates dicunt. Antoninus Cæsar lectos milites, Pitamitem & Laconiëcam cruriam appellauit. Aegyptij & Aethiopes, calafiries & hermotaybies: Antiochus alam mille equitũ, Gécã: Diõ verò Dionianos. Illud tamē ad memoriã insignē est, milites Romani nominis à condita vrbe ad tribunos

*Causaria
missio.**Ignominio
sa.**Militia ex
autorati.
Militum
varia no-
mina.**Gregarij.
Legionarij
Alarij.
Manipula-
rij.**Neodomadae.**Gardates lo-
eti milites.
Calafiries.
Hermotay-
bies.**Genca.
Dioniani.*

*Ro. initio
nullis sti-
pendiis mi-
litabant.*

*Calasfries.
Hermio-
thyrij.
Milites
mercena-
rij.
Liv. lib. 4.
Deca. 3.*

*Galli.
Gessata.
Cares.
Prusias.
Parthi.*

militares, & captam à Gallis urbem, per annos ferè trecentos quinquaginta suo sumptu & impensa meruisse, ac stipèdia fecisse. Parte enim anni sub pellibus militabat: parte verò, liberis, vxori & penatibus, sibiq; ac familia, agrum colèdo, & rei rusticæ nauando operam, necessaria parabant. Quo autem tẽpore Veij diutina obsidione & intestino malo obsessi fuere, quum hyemare oporteret in castris, Romani vtili & necessario exẽplo docti, militibus stipèdium de publico statuere. Tũc primum collata stipẽ, æra militibus constituta sunt. Et deinceps reliqua militia, sumptu & ære publico meruere. Nonnulli Anxure capto sub tribunis militaribus, patres stipendium annum militibus decreuisse memorat: quod quidem denis assibus in dies singulos taxabatur. Postea Tiberio regnante, singuli denarij diurni dati, prætorianis sesquiplez stipèdium daretur, hoc est, integrum & dimidiatum. Domitianus, quartum stipendiũ aureos ternos, militi tradidisse fertur. Apud Germanos epulæ & largi cõuictus militi pro stipèdio fuere. Cyr⁹ ternos obolos singulis nauis stipendium dedit, quibus Lyfander vnum adiici procurauit. Ægyptij calasfirijs & hermothybijs, quos præci-quos habebant milites, præter prædia dabant panis tosti pondera definita, & carnis bubulæ minas singulis: vini verò sextarios quaternos. Mercenario milite pop. Rom. perraro adiutus fuit: solum enim Punico bello, Q. Fabio Maximo, & T. Sempronio Graccho consulibus, ope externa adiutus bella gessit, & in Hispania Celtiberi stipendiarij militis auxilio fultus, legiones duxit, quos latrones, quod mercede militarent, quasi seruientes, nũcupauit antiquitas, qui plerunque circa imperatoris latera excubabant. Galli gessatas vocant milites mercenarios. Inter cæteros Cares mercede militasse, & auxilia cõduxisse traduntur, ideo viliores habiti. Fertur tamen Prusias conductis in Thracia mercenariis militibus, ita Byzantios obsidisse, vt extra mœnia progredi nequirent. Parthi nec mercenarios, nec ordinarios habet exercitus, quibus nec certa imperia, nec duces erant. Sed postquam iussa regis ad bellum educti fuerant, confectis bellis, ad propria dilapsi, nullam mercedem stipendiorum perse-

runt, nisi prædam. Britanni non ære signato militant, sed aurum, argentum, & alia metalla precium victoriæ ferũt. Scythijs, nisi capite hostis oblato, miles prædæ particeps fieri nequit. Chij autẽ quum seruis mercenariis pro milite vterentur, bello subacti, seruis proprijs victi traditi, & in exilium acti sunt, sicut Syracusis aliquando possessores à clientibus exacti fuere. Fertur verò Caro senior cum Celtiberorũ manum ducẽtis talentis, & nimis magno stipendio cõduxisset, & ob id increpitus ab amicis foret, quod summam nunquam exoluere valeret, respondisse: si vicerimus, ex hostili præda illis satisfiet: si victi forsan erimus, non habebunt vnde petant. Fuit præterea memoriæ literis proditum, apud tot dissonas gentes, linguis moribũsque differẽtes, varia etiam armorum specie & dissimili ornatu militis in aciem prodire, & cũ hostibus congredi consueisse, quẽ sibi quisque proprium & peculiarem fecit. Etenim Vascones recto capite, aut cum galea pugnare nefas habent. Ætoli & Pelagi dextro pede nudo dimicant, & sinistro crure vestito armis. Albani & Iberi ferarum tergoze caput amicti. Sacæ Scythica gês, cristatis galeis in acutum desinẽtibus. Lacones pileati. Persæ turrato pileo. Lusitani cristata galea & neruata casside, aut mitratis frõtibus, & iaculo hamato. Paphlagones hasta, Spartani breui pugione præliantur. Sælæni exerto humero. Gallogræci nullo vestitu calceatũque amicti, quippe qui nũquam nisi in pugna nudentur. Baleares discincti. Cares funda. Persæ, Parthi, Cydones, & Macæ sagittis. Thracæ peltati cũ iaculis & romphæa, Lacones gladio breuiori: Carthaginẽses breuibus spiculis. Oretani iaculo, funda, & gladio. Numidæ & Massesylij effrenatis equis, & sine ophippijs, mirabili velocitate, ita vt modò citato agmine fugiant, modò insequantur, miretorios equos, ita vt inter pugnadũm ex fessio in recentem armati confestim transcendant. Quod compar fuit cum Sueuis & Dardanis, qui pariter confestim pugnat & cedunt. Samnites vibrare hastas antequam dimicent, assuerant: quibus in prælio non vtuntur. Euboici & Aphri hastis congrediuntur, quas vocant phalagas. Cretenses Cydonio arcu & saltu. Andabatæ nisi obscu-

*Britanni.
Scythæ.
Chij.
Syracusani.
Armoni mã
litariũ atq;
ornatũ apud
varias
gentes di-
uersitas.
Vascones.
Ætoli.
Pelagj.
Albani.
Iberi.
Sacæ.
Lacones.
Persæ.
Lusitanj.
Paphla-
gones.
Spartanũ.
Salentini.
Gallogræci
Cares.
Persæ.
Parthi.
Cydones.
Macæ.
Thracæ.
Carthagi-
nenses.
Oretani.
Numidæ.
Massesylij
Samnites.
Euboici.
Cretenses.
Andabatæ,*

Arij.
Auctyles.
Parthi.
Lacones.
Athenien-
ses.
Galli.
Hispani.
Aegyptij.
Achai.
Macedo-
nes.
Medi.
Theffali.
Massage-
ta.
Affyrj.
Syri.
Arabes.
Britanni.

Bathria-
ni.
Indi.
Mauri.
Laxama-
tha.
Nomades.
Roxani.
Aethio-
pes.
Parthi.

ro caelo, nouo & inusitato genere, clausis & connuentibus oculis, aut in caligine & tenebris pugnant. Idē apud Arios, qui iuxta Sueuos incolunt, vt nisi atra nocte praeliari liceat, nigro scuto, corpore colore fucato, & oculis vinctis. Auctyles quoque libyci populi, noctu pugnare discunt: die habent inducias. At non Parthi, quibus pugnare in tenebris est lege vetitum. Lacones verò, vt in tenebris pugnare discerent, nunquam noctu praeuio lumine incedebant. Contrà Athenienses: nam ē cubiculo egredi noctu, nisi praelato lumine, Solonis lege vetabantur. Galli praelogis gladiis, & sine mucronibus, & vastis scutis supra umbilicum, nudi dimicabant. Hispani breuioribus & acuminatis, leues agilitate corporum, & armorum habitu: nā linteis praetextis: cum purpura & candidissimis tunicis praeliantur. Aegyptij scuris oblongis, ita vt vix hostem cōspiciant, & magnis hastis. A chegi breuioribus, neque ad protegēda corpora habilibus, & hastilibus minoribus, quibus Philocephones, p scuto clypeum, pro hastili farissam dedit. Macedones graui armatura, breui gladiolo, & leuibus peltis. Medi & Theffali equitatu valent. Massagetae equis & peditibus. Affyrj, Syri, Arabes, atq; Afiatici ferē omnes frequentius de curru praeliantur: sicut Britanni, qui ingentibus gladiis sine mucrone, & breuib; cetris ictus excipiunt. Ipsi etiam Arabes velocibus camelis cōminus oblongo gladio, eminus arcu & sagitta, Bathriani bipēnibus & leuib; scutis. Indi arcu tricubitali vel hasta, pelta, & lato gladio. Mauri leonū & elephātum pellibus vrsorumque amicti, bella gerunt. Circa Mæotim Laxamathae viri pedibus, scēminae equestri praelio, non ense, sed laqueo depugnat: Sicut Nomades, qui Persice viuunt, hostem illaqueatum conficiunt. Ex Germanis Roxani scuto, thorace & galea ex crudo bouis corio, reliqui immēto scuto armatur, & hasta enormi. Aethiopes arcubus longis non minus quatuor cubitis, & sagittis longissimis. Parthi missilibus telis, aut sagittis affuescunt, citis cohortibus nunc accursantes, nūc terga dantes, simulata fuga: quod apud Scythas & Germanos fortissimum pugnae genus cētebatur, vt cedere loco, & rursus in stare, pro consilio haberent: quibus vsus erat cum scēminis equabus praeliari, quod

veficas cursu leuarent: mares verò in aciem non producere: sicut Bathriani scēminas camelos, ad bella praeparant, maribus in expeditione non vtuntur. Sed tametsi Persae, Medi & Affyrj, effuso cursu procurfando, eminus iaculis & sagittis hostem inceslerent, haud longis inde temporibus Persae optimates, thorace pectus, scuto sinistram, dex:ram gladio vel securi munierūt. Lydi quoque & plerique barbari, longis braccis & longis cristis, sed breui arcu & spiculo armantur. Quod autē de Cydoniis loquor, non omittendum, nullis Graecorum praeter Creteses sagittis vtī, institutum patrium esse: nec solum Cydones, Persas, & Parthos cateruis sagittariorum valere, quos hippotoxotas vocāt, sed Aethiopes, Arabes, Indos, Scythas, Bathras, Sarmatas, adde Aegyptios, & orientis populos, contra ingentes hostium copias, calamorum & sagittarū iactu praecipuē valuisse, quibus plerumque solem obumbrāt, & ideo serenes exoptant dies. Praeter ceteris Magnesijs artem sagittandi habuisse traditur praecipuam, vbi oppidum Mothona, in quo Philippus sagitte iactu amisit oculum. Scythis autem adeo sagittarum studium fuit, vt dextra ac sinistra pariter iaculati, & vice alterna in hostes mittere, sublato discrimine, callerent.

Lydi.
Cretenses
sagittandi
periti.
Hippoto-
xota.

Magnesijs.

Quid sit lex, quid plebiscitum, senatusve consultum, quid pratorum edicta, vel responsa prudentum.

CAPVT XXIII.

Verum est quod proditur ab autorib; a principio originū nullas apud Romanos ex scripto populi iudicio leges latas fuisse: sed quod reges iudiciū statuerāt, id pro lege seruabatur. Arbitria enim principū pro legibus erāt: quippe condēdarū legū ius arbitriūmq; tūc penes reges erat, quū delictorū poenas praemiaq; cōstituūt, & querelas ciuium criminationē seu admittunt. Hinc à Romulo leges curiate, & reliquis regib; praecipuē à Seruio Tullio, abiq; populi concilio, sed tantū consulto senatu, leges sacrate fuere, quibus etiam reges tenebātur: quas sine ordine latas Papyrius in vnū collegit & acervauit, vnde ius Papyrianū dictum. Quum verò extiminationis regibus, cōsules & annui magistratus praesēt, ius

Nullae leges initio
Ro. ex scri-
pro populo
iudicio.

Leges curiate.
Leges sacrate.
Papyriam ius.

potestāsq; omnis legis condēda consulis collata fuisse qui quoties ex vsu erat, ex consulo senatus leges ad populum tulere, quæ firmæ illibataeq; mansere. Neq; consules modò, sed dictatores, prætores, ædiles, censorēsq; ad populū iura dare, & legem ferre poterant, eāq; promulgata & demum lata populū iussu, patribus autoribus, ita summos ac infimos astringebat, vt obediēter imperata facere oporteret. Quòd si in lege ferēda populus aduersaretur, aut senatus illam non acciperet, quippe qui eam ferri aut promulgari nō sineret, nullius exēpli, nullarūque virium esse cōsebatur. Ferebat enim præco legem ad populum ex autoritate & iussu dictatoris, cōsulis, prætorisve, subiiciente verba & præcunte scriba: qui quum illam promulgasset, id demū firmum erat, si in eo quod lege cauebatur, populū autor fieret. Ipsāque lata & promulgata, atque in æs incisa, & in ærarium condita, ita eius scitis omnes astringebat, vt eius firma maneret autoritas: aduersūsq; eam si quid factum foret, posset non iure factū videri. Multa quoque per legem lata aduersus eum qui secus fecisset, impudē interrogari quibat. Si quid tamen ea promulgata, addendum legi foret, detrahendūve, antequam in foro proposita, & in æs incisa fuisset, facillē licebat, postea verò vetabatur. Si tamen nō trinundino lex promulgaretur, aut Ioue tonante, vel per vim & minas, seu per fulgura & tēpestates, vel die omnino & piaculari edita: si cōtra plebis tribunorūve intercessionē, aut denique contra auspicia feratur: si neq; iurata per cōsules tribunōsve esset, poterat haud dubiè abrogari, & pro infecta haberi. Quare quū M. Iubilius Drusus trib. pl. leges pro optimatibus tulisset, Philippus consul qui ei inensus aderat, obtinuit à senatu, vt leges eius vno senatuscōsulto tollerētur, quia cōtra auspicia late erant, propterea illis populum non teneri. Neque enim fas erat pro lege recipi, quod vitio, & nō iusto imperio editum fuisset aut promulgatum: idq; lege veteri cauebatur, his verbis: Legū iusta imperia sunt, hisq; ciues modestē & sine reculatione parētō, & infra. Dicitum est autem trinundino leges ferri, quòd tribus nundinis proponi leges, demum promulgari deberent. Si quid tamen alicui ob gratiam, quòd dignū aliquod operæ premium

Quæ demū leges ratæ erant Romanū.

Quæ lex abrogari poterat, & pro infecta haberi.

Trinundino leges ferri.

etiam fecisset, cōtra ius publicum aut legem scriptam indulgendum foret, nonnunquam senatu postulāte, populi iussu lex abrogabatur, vt ille legibus solueretur, exēplo Lacedæmoniorum; & ius interim conuiebat, eademque post annum ferebatur denuo. Alexander verò Severus imperator nullā sacrasse dicitur legem sine XX. iurisperitorum, & quinquaginta disertissimorum consilio. Quod quidem ius, in legem, morem, & æquitatē veteres diuiserūt: iūsque ad res humanas, fas ad religionem pertinere voluerunt. Sed notandum, non solū leges editas consensu populi sacratas, sed & scita plebis, senatusconsulta, edita magistratuum, ac iurisperitorū autoritates & responsa, demum placita principum, & res iudicatas, vim legis habuisse: in quibus ciuile omne ius cōsistit. Animaduersionis enim metu, magistratus dū audaciæ & facinoribus obuiam eunt, his veluti legibus omnes alligarunt. Erant enim plebiscita, quæ rogatione tribunitia legis condēda causa plebs statuebat: quæ licet à plebe scita essent, illa tamen vim legis habere haud dubiū est. Quintus enim Hortensius quum plebs in Ianiculū secessisset, in Escaletto legem tulit, vt eā quæ plebs iussisset, omnes Quirites tenerēt: quam L. Valerius, & M. Horatius antea tulerant centuriatis comitiis. Magni tamen inter plebiscita legēsque intererat, quod plebiscita, tribuno rogante, de his quæ ad plebem pertinet, leges, verò, cōsule vel prætorē, aut alio magistratu consulente, rogabantur. Qui tamen populus differt à plebe, quod in populo patricij, senatores, cunctāq; nobilitas insunt: in plebe verò patricij nō insunt. Non tamen quicquid populus iussit, ratum esse decet: quia quòd ius non esset, populus iubere nō poterat. Senatus quoq; consulta, tametsi ad populum non ferantur, si tamen ea tribuni probassent, & rata esse vellent, legis vim obtinuerunt. Erat enim senatuscōsultū, quod senatu iubente decernebatur sine lege. Hæc enim illa sunt decreta & consulta patrum, quæ iuris statuendi causa, nō ob priuatam utilitatem decreto amplissimi ordinis statuuntur: quæ tunc rata erant, si trib. pl. ea censuissent, aliter poterat senatuscōsultum per intercessionē tribunitias impediri. Fuitq; diu obseruatum, in omnibus senatuscōsultis, in quibus aliquem solui placebat,

Legū abrogatio ad gratiā priuati cuiuspianam.

Iuris diuisio. Fas.

Leges sacratae.

Plebiscita.

Plebiscitorum & legum differentia.

Populi & plebis differentia.

Senatuscōsultum.

*Prætorum
edicta.*

adiicere, vt de ea re ad populū feratur. Quod postea ad-
iici desitū est. Præter quæ prætorum edicta, quæ iuris sta-
tuendi causa in albo proponuntur, legū vicem habuere, vt
quum doli metū sive causa, aut vi quod factū sit vel clam,
se ratū non habiturū promittit: quæ quidē edicta, vel ci-
uilibus iuris declarandi, vel interpretandi, adiuuandi, supplē-
diue causa, à prætore proponebantur: quod ius honorariū
dictū est. Et quū prætores olim ob gratiā pleiūque variē
ius dicerent, Cornelius legem rulit, vt nisi ex edictis suis
perpetuis, & scripto iure prætores iura dare nō possent.
Fuitq; constitutū, vt non prætores modō, sed ædiles, cen-
sorēsq; de his quæ cuiusq; magistratū iurisdictionis sunt,
quoties varia & cōmutabilis ratio aliquid noui decer-
nēdi causam daret, edicta proponerēt, eaq; circumspectē
edita, velut iura legēsq; promulgatas seruari mādarent,
ita vt si quid cōtrā factum esset, poterat in eū haud secus
lege agi, q̄ si decreta legū labefacta esset, aut prætermissa.
In quibus etiā seruatum cōperimus, tunc quū proponi-
tur aut edūtur, in primis nōmen Cæsaris eū honore præ-
fari. Et tamen si annuam dici legē edicta prætorū quidam
cēsuerint, constat tamen, illorū constituta haud secus q̄
si perpetua lex esset, sæpe valuisse. Estq; memorię prodit-
um, vt instar edictorū, prætoris interdīcta valeant. Nam
si quid bono publico ne fieret interdixit, haud secus in
eos animaduertit, qui admiserē aliquid cōtrā vetitū, q̄ si
quid fieri iussisset, & ob nequitia paritum nō fuisset. Re-
sponsa denique prudentū pro legibus sæpe habita & re-
cepta sunt. Quum enim interpretādi iuris, & sententię fe-
rēdæ, de his quæ in cōtrouersiam veniūt, potestas his tri-
buta esset, illorū respōsa, librata moderatione edita, ni-
mirum eā vim obtinuerē, ac si leges sacratæ fuissent: quæ
quidem tātæ autoritatis fuere, vt suppressa ratione, illo-
rum placita instar legis haberēt. Antē verō Augusti tē-
pora ius respōdendi de iure cōtrouerso, nulli datū fuit:
sed qui studiosū suorū fiduciam habebant, consulētibus
responsa dabant. Primus enim Augustus iureconsultis,
velut legum ministris, de iure respōdendi super his quæ
in dubium disceptationēq; venirēt, munus dedisse fer-
tur: & ex illo traditū, vt respōdendi interpretādīq; iura,
pro beneficio à principe peteretur facultas. Quare à Ti-

*Responſa
prudētium.*

*Respōdēdi
ius quando
primò da-
tum.*

berio Cæsare, Sabino iurecōsulto interpretādi iuris, ma-
gno muneris loco, ius tributū fuit: & post eū reliqui Cæ-
sares id muneris sui esse voluerē: adeo vt quū ab Hadria-
no viri prætorij, vt de iure respondere liceret, pro bene-
ficio peterent, respōdendi dicatur, hoc non peti à princi-
pe, sed præstari solere: & ideo si quis sui fiducia haberet,
essētq; iuris sciens, respōdendi se facultatem non nega-
turū. Quare illorū respōsis leges nōnunquam editæ, sæ-
pius interpretatæ sunt. Feruntq; Mazacenos iuxta Cap-
padoces, quū Charondæ legibus vterētur, ne sine inter-
prete legū scita seruarēt, si quod dubiū ius emergeret, a-
liquē peritū iuris elegisse, cui⁹ respōsis & dictis parerēt.
Eiusmodi fuere tam Papiniani, Seruij Sulpitij, Pauli &
Scauolæ, q̄ Vlpiani, Trebatij, Tuberonis, Calsij, & Sal-
uij Iuliani, aliorūmq; iuriscōsultorū magno studio cu-
raq; elaboratæ sententiæ: quibus tam leges q̄ plebiscita,
prætorūmq; edicta, & senatuscōsulta interpretādi facul-
tas erat, proq; illorū responsis in iudicio & foro ius sepe
dictū est. Hic enim Calsi⁹ nepos fuit Tuberonis ex filia,
quæ neptis erat Seruij Sulpitij, iuris sciētissimus & con-
sultissimus. Papinianus verō Scauolę discipulus, & vt in
plurimum est monumētis, sub Seuero principe in summam
cōmendationē venit. Vlpianus autē, Paulus, Pōponius,
Triphonius, Metianus, Celsus, Procul⁹, Modestinus, Al-
phenus, Aphricanus, Florētinus, Martianus, Callistratus,
Hermogenes & Venuleius, sub Alexādro Seuero floure-
re, in eius societatem & iura familiaritatis allecti, Papi-
niani omnes discipuli. Vlpianū verō ipse Alexāder præ-
cæteris ob morum probitatem, & singularem iuris scien-
tiam, amplissimis honoribus honestauit, & re familiari
auxit: qui tamē ab Heliogabalo, q̄ bon⁹ vir esset, officio
motus fuit. Alphenus verō ab adolescentia tonstrinā exer-
cuit, mox sub Sulpitio iuris sciētissimus euasit, ita vt
consul effici, & decedēs, publico funere efferrī meruerit.
Trebatius, licet sub disciplina Ciceronis iuris peritissi-
mus, aliquot libros de iure ciuili cōposuisset, & de reli-
gionibus nouem, tamē & versu heroico plurimū valuit,
& inter poetas adnumeratus est. Saluius autē Iulianus,
proauus fuit Didio Iuliano, qui post Pertinacē imperiū
tenuit. Papinianū verō Caracalla iussit iter fieri, q̄ fratris

*Verba sunt
Pomponij
in l. 2. non
lōgē à fine
ff. de origi-
nr.*

*Iurisperit⁹
peculiaris
ad danda
responſa a-
pud Ma-
zacenos.*

*Iuriscōsul-
ti quibus
interpre-
tandi ius
datum.*

*Caracalla
insolentia.*

necem quem interfecerat, apud senatū excusare nollet, asserētem non tam facile parricidij excusari posse, q̄ fieri. Fertur verò Caligula, qui hostis humani generis di-
 ctus est, omnia iuriconsultorū placita inducere, & præ-
 ter se nullū de iure respondere voluisse. Postremo prin-
 cipum placita, quæ cōstitutiones appellātur, pro legibus etiā recepta fuere: Nam quum diuus Cæsar, & sequenti principes summā imperij haberēt, & soli iura darēt, om-
 nis condēdæ legis ius potestatisq; lege Hortensia à popu-
 lo ad principem trāslata fuit, ita vt quod principum de-
 cretis cōmunis iuris decernendi causa statutum esset, e-
 tiam sine populi concilio pro lege haberetur. Non tamē
 omnis Cæsarū voluntas lex putada est, quia si quid prin-
 ceeps nō publico decreto, vt inter exempla referatur: sed
 priuati iuris causa statuisset, id non esse legem conuenit:
 quippe priuata decreta principis in exemplum nō dedu-
 cuntur. Diuus autē Traianus vir omni laude dignus, cum
 priuilegiis ab se editis, aut ob merita indultis, multos ini-
 niti, atque in exemplum trahi videret, veritus ne contra
 leges morēsq; maiorū, ad alias causas perferretur, illā-
 que in iudiciis & foro pro lege acciperent, diplomatibus
 libellisque nūquam ex scripto respōdebat, ne pernicio-
 sum inde exēplum, & quasi seminarium mali oriretur:
 sed tantum verbo, quibus visum est, assensisse fertur, aut
 priuilegia induxisse. Tametsi verus mos esset, principem
 scripto adire, & consulentibus per libellos respondere.
 Quod & Nero fecit, qui in iure dicēdo, nisi scripto, &
 se quēti die postulatoribus respōdit. Proditur tertius An-
 tiochus tāti decreta legum fecisse, vt datis diplomatibus
 edixerit, vt si quid suo iussu cōtra leges & iura decretum
 foret, ne sibi parerēt, impūnēq; aduersaretur: cuius exē-
 plo Agēstus, nō aliter promissa præstare voluit, q̄ si iu-
 sta essent. Marcus quoq; Antonius orator è tot millibus
 orationum, nullā ex scripto edidit concionē: vt si quid
 parum laude dignū, & contra legum decreta in his com-
 pertum esset, posset à se dictū inhiari. Quod parū pro-
 spiciens L. Crassus orator, quū à M. Bruto increpatus es-
 set apud iudices, quod ex duabus orationibus capita in-
 ter se cōtraria edidisset, respondit, orationes esse causa-
 rum & temporum, non autem hominum & patronorum.

*Principum
placita.*

*Primata
decreta
principū.
Responsio
principum
per libel-
los.*

*Egregium
Antiochi
adscribitur.*

*Qui primi de plebe ad dictaturam, consulatum, & prætu-
ram, aliosque magistratus euecti fuerint, &
de ephoris quæ tradantur.*

C A P V T X X I I I.

Quo tempore in monte sacro magistratus sibi plebs creauit, quos sacrosanctos fecit, id cautū est, ne cui patricio illos capere liceret. Quod non ab re sancitum fuit: Nam quū aduersus potētiam patriciorū, tribunum propugnatorem fauoremq; sibi plebs creaf-
 set, vt querelas criminationēsq; in patres acciperet, per-
 iniquum videbatur, vt in quo defēsores sibi plebs adsci-
 uerat, ad id fastigium honoris, illos qui sibi in fensū infe-
 stiq; erant, aduocaret: quorū instar ephori apud Lacedæ-
 monios habuere: qui sicut trib. pl. Romæ cōsularem po-
 testatem, ita regū Spartanorum insolentiam reprimerēt,
 ne imperio abuterētur, nimiaque ferocia & audacia af-
 fuescerent. Qui à principio quinque ex amicorū nume-
 ro suere, vt ministri regū auxilio allecti, scilicet quū re-
 ges foris bella gererent, ipsi domi iura darent, primum à
 Theopōpo Spartanorum rege instituti necessitatis cau-
 sa, licet Spartana lege cautum fuerit, vtriq; regi cum ex-
 ercitu foras prodire nō licere. Paulatim eō licentiæ pro-
 cessere, vt regi non assurgerēt, & seorsum tribunal habe-
 rent, & non modò magistratus comprimerent, & in dis-
 quisitionem vocarent, ac de vèdendis emendāsq; rebus
 cognoscerēt. Sed regi, quid factū opus erat, præscriberēt,
 quibūque annis copiæ educendę forent, quòque tēpore
 equitatus, aut grauis armatura, & peditum acies promo-
 uendæ, enūciarent. Adeoq; omnium rerū gerendarum
 cēsores erant, vt Archidamum Lacedæmoniorū regem
 graui affecerint multa, quod eū vxore exigui corporis
 nuptias cōtraxisset, quod liberos tantum non reges se ge-
 nitorum cogitasset, ipsūmq; in disquisitionem vocare, &
 in carcerem trudere, atq; morte afficere possent, sicut de
 Pausania, Agide, & aliis factitatū accepimus. Eoq; in-
 solentiæ processere, vt quū inissent magistratum, seruis pri-
 mum bellū indicerent, quod olim cum Messeniis cōspi-
 rassent, magnisq; calamitatibus & multiplici in cōmo-
 do Spartam affecissent: mox, vt singuli barbani rāsaret,
 per præconem edicerēt, vt si qui minus dicto audierēs fo-

Ephori.

*Ex Spar-
tana.*

*Ephororū
insolentiæ.*

*Sacellum
Timoris.*

*Ephori
gradu de-
seclii.*

*Plebeij ma-
gistratus.
Patricij
magistrat^o
cum plebe
communi-
catis.*

rent, internoscere. Vtque maiori formidini essent, iuxta triclinium vbi tribunal habebat, Timoris sacellum erexere. Vtque occasionem regis criminandi scrutaretur, singulis noueniis cælum & sidera flèti nocte obseruauerunt, vt si stella ex cœli regione in aliâ declinantem aut radiantem viderent, reges contra deos aliquid molitos criminarentur: itaque efficiebatur, vt regimini cedere, & magistratu abire cogerentur. Erat tamen ius regi, vt si ab ephoris vocatus, primæ & alteri iurisdictioni non pateret, contumacia fraudi non esset: tertix nisi paruisset, imperio cogi poterat. Qui quidè ephori vnâ cum regibus singulis plèbibus mutuo iurabat, pro legibus Lycurgi imperatû ire, & regnum incòcassum tenere. Hos postea Cleomenes, quî crudelè in modum dominarentur, sustulit, & restituta regi potestate, illos de gradu deiecit, & dominium abrogauit. Si tamen reges dissentirent, variatis sententiis, illi qui videretur melior, standum erat: quod si in vnâ sententiam cõuenirent, nulli ephorum contraire fas erat. Ergo plebeios magistrat^o nulli patricio sumere licebat: idque Volero trib. pl. rogatione promulgata statuit, plèbique sciuit, vt plebeij magistratus sine patribus, sed tantum admissa plebe, tribunitiis comitiis fieret. Cùmque patricij magistratus auspiciatõ fierent, solos plebeios inauspicatos esse, & minoribus regi auspiciis, peruulgatû est. Et tametsi ad dictaturâ, consulatum, præturam & censuram nulli nisi patricij antea admitterentur, tamè sequentis temporibus patricij magistratus cum plebe cõmunicati fuere: Siquidem Sextius primus de plebe cõsul fact^o est, quod deinde fuit Licinia lege cautum, quâ C. Licinius & L. Sextius trib. pl. promulgarunt, vt cõsulatus cum plebe cõmunis foret. Quintus quoque Publius Philo prætorum, & Caius Licinius Stolo, de plebe homines, magistratum equitû cum patribus gessere: Quinetiam dictaturam, in qua summus splendor & amplitudo erat, censuramque cum plebe cõmunicatam inuenimus: nam & Caius Martius Rutilius primus dictator & censor, deinde Q. Pompeius, & Q. Metellus vterque ex plebe censores facti sunt, quam legem Philo dictator tulisse fertur. Omnes denique patricij magistratus, etiam pontificatus, & sacerdotia cum plebe cõmunicata fuere. Nec modò ex

plebe ciues, sed Latini nominis, & demum exterarû gentium populi, ad magistratus & honores Romæ prouecti fuerunt. Tribunatû verò plebis longo tempore nihil cum patribus cõsociatû habuisse comperimus, nisi cum finito decemuirali imperio, nouos tribunos plebis cooptari oporteret, Sp. Tarpeius & Aul. Æternius patricios & cõsulares, in collegium tribuni adscuerunt. Et mox Minutius magistratus equitû, qui de Sp. Melio sumpsit pœnas, & postea Appius Pulcher, vt Ptolemæo bellû indiceret, & deinde P. Clodius, vt tribun^o plebis fieret, à patribus ad plebem trãsiuere: donec post Syllæ tẽpora tribunatus plebis passim à patriciis & summis honoribus functis, appeti cœpit: qui prouincias sortiri, & imperiû gerere, atque cû fascibus & sistorib^{us} etiã extra urbem incedere cœperunt. Tãtisque postea honoris habitus est, vt populû Romanû Octauius Augustus, & deinceps Cæsaribus, tribunatû plebis dedisse, p̄ magno fuerit munere existimatû. Illud est tamen minimè prætereundû quod quâ à tribuno ple. dies dici consuli prætorisque possit, ipse tamen iure sacrosanctæ potestatis ab omni potètia magistrat^o immunis erat. Si tamen potestate tradita abuteretur, aut si iura plebis minueret, vel vbi intercedendû minimè fuisset, intercederet, seu si cõtra cõmoda plebis aliquid molit^o esset, poterat ei dies dici, & à cõsule vel tribunis reus agi, cunctisque suffragantibus tribubus de gradu deici, & pœnis coerceri. Tunc enim sacrosanctus esse desinebat, & pphanus erat. Quod nouem tribuni plebis cum Sp. Cassio ne magistratus more maiorû subrogaretur, cõtra libertatem populû Romani cõiurarent, Publius Mutius tribunus plebis eis non solum tribunatû abrogauit, sed & pœnas debitas iure & lege inferri peruenit. Et Tiberius Gracch^o in tribunatu Octauii collegam contra cõmoda plebis intercedentem, tribunû maioris parte suffragante potestate priuauit. Verba verò legis, quibus tribunus plebis sacrosanctus sit, ascripti: Tribunum inuitû, tanquam vnû è multis, nemo cogito agere, neque verberato, neque alteri vt verberet imperato, neque occidito, neque occidi iubeto. Si quis autè prohibitorum horum quid fecerit, impius execrabilisque esto, bonaque eius publicato ad sacra Cereris, & qui aliquem hæc agentium occiderit, cædis expiatus esto.

B b iij

*Extera gentes ad magistratus Romæ prouecta.
Tribunatus plebis a patriciis cõmuni-*

Honori tribunitia potestatis.

Trib. pl. potestate abutens.

Legis verba de tribunis sacrosanctis.

Quas acies quisve exercitus, qui duces parua manu profugaverint, quare flumina Xerxis exercitus epotavit.

CAPVT XXV.

Tres exercitus parua manu profugati.

Tomyris adversus Assyrios.

Loereses adversus Crotoniatarum.

Proquerbitis.

Spartani adversus Xerxem.

ACies profugatas & exercitus parua manu caesos ad interitum, ita ut vix pauci superfuert, tres praecipuos ab autoribus memoratos ferunt, licet ex omni antiquitate si quis reputare velit, innumeras inueniet. Quum enim Assyriorum rex Cyrus contra Scythas cum valido exercitu concepisset bellum facere, postquam eos ingenti clade afflixit, caeso etiam unico regis filio, Tomyris regina Scytharum dissimulans aegritudinem animi, inter angustissimos tramites Assyrios caesa, ita illos cecidit, ut parua manu hostium ingentes copias fuderit, ducentaque millia Persarum vna acie trucidarit, tanta caede, ut ne nuntius quidem luctuose cladis superfuert. Altera, quam inter Loereses Epizephyrios & Crotoniatarum saeuientibus odiis certaretur, tanto furore animorum, & quasi vecordia ad pugnam fuisse procursum ferunt, ut quindecim Locrorum millia aduersus Crotoniatarum centum viginti millia, saue & atrociter pugnam inire non dubitarint, Locrensesque tam parua manu tot millia Crotoniatarum felicitate mira vno praelio arriuerint, ita prorsus, ut ex ea strage pauci vix fuga elapsi superfuere dicantur, eaque ad Sagram Metapoti fluium commissa pugna, ad posteros celebrem memoriam nominis dederit, vulgo iactato prouerbio, ἀλλήλοισιν τὸ πρὶν ἐπι Σαγρῶν. Tertia, cum duce Milciade in campis Marathonis contra Artaphernem & Darym Darij praefectos, ab Atheniensibus vno praelio feliciter pugnatum & debellatum est, in qua decem Atheniensium millia, Persarum plus centum decem millia crudeliter in modum afflixerunt, toto caeso exercitu. Fuit autem Marathon Atticae ciuitas, ab Ahenis haud plus decem millibus passuum distans. Iterum quam annis intercedentibus, contra Xerxem arma Graeciae inferentem, qui bellum diu hominibusque indixerat memorabilis Spartanorum ad Thermopylas, & claustra illa tam natura quam munimento inexpugnabilia pugna commissa fuit, trophaeis & monumentis celebrata: quorum tam insolens victoria proditur, ut decem hominum millia, duce Leonida, contra innumerabiles Persarum copias claustra tenere, & sexcenti Spartani, quingentorum millium castra inuadere non dubitarint, ubi tan-

ta strage ad satietatem saeuitum est, ut difficile dictum sit, Spartanorum Atheniensiumque, vel singulorum praecipua virtutem, vel vniuersorum laudes dinumerare: ad id verò cladis processum, ut quid funerum absumptum sit, illud argumento fuerit, quod cadauera passim strata praelio vel tempestate, corporaque morbo & vastitate enecta, aliofque alia poste absumptos, mare & terra vix ceperit: quique modò terrestres naualesque copias ultra decies cetena perditum, equitum verò octoginta millia armatorum, in expeditione duxerat, cuique sexcenta millia frumenti modica diurna cibo, & tot flumina exhausta potui non suffecerint: is cum multa caede & fuga à paucissimis caesus & profugatus, incosulti certaminis, & temerariae expeditionis insignes poenas dederit: ipsaque tanti exercitus imperator magnificus, tanta clade oppressus, inermi naue per stragem corporum armorumque vix effugerit. In qua quidem re non minori miraculo proditur tantas copias ab vno Pythio Bithyno epulo exceptas magnifice, frumentoque, veste ac viatico adiutas. Fuit illa quoque memorabilis exempli cladis celebrata sermonibus, cum ad Granicum anhem, aut Arbelam, vel quam ad Amanicas Pylas in faucibus angustis ab Alexandro signis collatis cum Dario pugnatum est, in qua prope ad internecionem dimicatum fuit: ubi ultra centum decem millia: ex Macedonibus verò non ultra triginta duo pedites, equites autem centum quinquaginta occidisse. Ad Granicum verò barbarorum viginti millia, equitum verò duo millia secundum in modum occubere, quum ex Alexandri exercitu triginta quatuor fuisse desideratos, quidam monumentis testati sint. Romani autem licet incredibili felicitate saepe hostium copias ad extremum exitum profugarint, tamen praecipuis cladibus, & infanda strage maximè hostem affecere, vel quum M. Liuius & Claudius Nero Hasdrubalem suppetias Hannibali ferentem, ad Metaurum ingenti strage debellarunt, ubi per Cannen- si cladi exitum redditum fuisse memorant. Vel quum Fabius Amylanus vix triginta millibus militum ad Rhodanum plus ducenta Gallorum millia ingenti strage deleuit. Vel quam contra Antiochum haud minus feliciter pugnatum est, plus quinquaginta millibus hostium caesis, vi-

Pugna Alexandri aduersus Darium apud Granicum

Romanorum parua manu victoria

gintiquatuor equitibus, & trecentis peditibus Roma desideratis. Aut quum C. Marius Cimbro & Theutonos ad aquas Sextias parua manu cecidit. Vel quū Sylla contra Mithridatē ad Orchomenum & Cheroniam ducens, illi^o copias fudit, & in intimas solitudines egit. Aut quū contra Archelaum non longe à Piræo commisso prælio, ita eum deformauit, vt ex viginti hostium millibus vix decem superauerint: ex Syllæ verò exercitu vix quatuordecim desiderati sint. Aut quum Pompeius eundem Mithridatem strage atrocissima percussit, quadraginta millibus hostium cæsis, non pluribus viginti ex suis interfecit. Vel quū Lucullus contra Tigranē bellū magnis conatib^o aggressus, multiplici eum clade affecit in quo Romanorum vix pars vigesima copiarū hostium accedere visa est: cuius pugnæ tanta Romanorū felicitas fuisse traditur, vt ultra cētum millia hostium promiscua cæde occisa, Romanorum verò non vltra centum vulnerati, occisi autem quinque dicantur. Tam paruo impendio tam insolens victoria stetit. Ælij quoq; Galli in expeditione Arabica memorabilis victoria inter illustria adnumeratur vt post excidia & vastationes agrorū, pluribus oppidis expugnatis, plus triginta hominum millib^o scædē cæsis & profligatis, non amplius septē ex suis interfecit, illustri victoria poritus fuerit. Mito Caij Cæsaris felicitatem, cuius lōgē latēq; diffusa virtus fuit, quoties belli casibus agitatus contra Aquitanos, Helueticos, Aruernos, reliquosque Gallos & Germanos, aliāq; exterarū & incultis moribus gentes, parua manu innumeras hostiū copias fudit. Quoties aduersus maximos conatus inops ipse & imparatus præsentissimo animo restitit: quoties admotas hostiliter legiones fudit, quod prælia confecit, quā firmissima hostium præsidia sæpe cōuulsit: & labefactauit, quas vrbes & gētes vi & obsidione domuit, aut deditas in deditiōnem fidēmq; recepit, ita vt an virtute, animi & mētis magnitudine, an felicitate & fortuna plus valuerit, difficile sit diiudicare. Sed post tot successus & felicitates vna Romanorū clades, inter exēpla memoratur insignis, quum Lucius Bebius in Hispaniam ducens, agmine inexplorato per abditos saltus & inuias regiones in insidias præcipitatus, circumuētus à Liguribus & op-

pressus est, oportueritq; Mafsilienfes tam luctuosam cladem per nuncios Romanis significare. Altera post Cānensem cladem cū duce Caio Manilio & Quinto Cepione, à Cimbris & Theutonibus, legionibus suis, plus octoginta Romanorum & sociorum millia ad Rhodanum scædē cæsa & debellata fuere: vbi tantum cladis acceptum, vt vix decem superfuisse dicatur: qua clade populus Romanus in tāto pauore & luctu fuit, vt velut vltima publicorum malorum passus, iustitio indicto, sicut in magna consternatione assollet, prætextas & laticlauos dimiserit, & saga sumperit. Sed super omnē indignitatē scædi exēpli & memoria est, quod de Valeriano Cæsare recentiore memoria proditum est, qui quum optimus fuerit, infelix apparuit tamē, postquā vis illa vigorque & virtus bellica, atque antiquum belli decus exoleuit, qui in expeditione in Persas, cū scædissimo euentu pugnasset, à Sapore Persarum rege, occiso exercitu, captus, vsque eò deformatus fuit, tantisq; contumeliis obnoxius, vt post afflictas fortunas, nulla verecundia pristina maiestatis, contra decus imperij, regi Persarum equum ascensuro, humi prostrat^o dorso gradum faceret: adeò Romani indignissimā fortunam, & grauissimos casus, ac sortis humanæ varietatem, velut magna documenta mortalitatis, nōnunquā experti fuere. In qua quidem re proditur verbū Galeni filij vercordis & deliri, qui qua die de captiuitate patris rescieuit, parum curans, verbum Catonis vsurpauit: Sciebā, inquit, me genuisse mortalem. Quæ autem flumina à tot milibus Persarum epota, Xerxi non suffecerint, hæc præcipuè traduntur: Scamander & Onochonus in Thessalia: Simois in Phrygia, qui ex Ida sub Illo decurrēs quandoq; torrentior, ad Sigeum mare ingreditur: Chydorus in Bœotia, Lysus in Samothracia, qui per Thasios fluit: Mænala iuxta Hellepontum in Lystrachia. Addit Herodotus lacum in sinu eodem triginta stadiorum quem solaiumēta Persarum, quū aqua subalsum saporem habeat, & potui insalubris homini sit, paucis dieb^o exsiccauere.

*Flumina à
Xerxis ex
ercitu epota.*

Quid varia gentes de diis senserint, & quā impia & detestanda sacra apud exterarū gentes fuerint.

Quam impia & falsa inter gentes om̄i de diis opinio fuerit, quàmque multiformes deorū vanitates, & quàm infandis sacris prisci deos coluerint, dictū referre difficile est: siquidē primi mortales nulla doctrinē scholasticā aut lege, sed suo quisq; ingenio, & pro ut impetus animi tulit, deos genioſque adoptando, numina coluerunt. Primos enim qui antiquissimi fuerunt, hastas colere cœpisse, aut ligna delibrata corticib⁹ pro diis veneratos accepim⁹: inde à Romanis religio fluxit, vt singulis deorū simulacris hastas darent: tæcti antiquissimos Romanorū, centum septuaginta annos sine deorū imaginibus vixisse nonnulli testati sunt. Indi quocquid colere cœperunt, præcipuē maximas arbores deos putauerūt, illasque pro numinibus venerati sunt, quas ferro violasse capitale fuit: ex quib⁹ nonnulli draconē quinque iugerū, velut Liberi patris simulacrū, coluerūt: Persę & Massagete Cælum, Iouē: Solem verò deum maximū dixerūt, equoſque illi sacrauerūt, quibus interdictum erat, ne quē præter Solem colerent. Quicquid verò quernis arborib⁹ nascebatur, è Cælo missum putabant: iidem Soli, Lunæ, Telluri & Igni, Aquæ ac Vētis sacrū facere instituerūt, quos omnes deos, Ignem verò præcipuum duxerūt: quæ etiam magorū opinio fuit, cui Thales ad stipulatur, qui Ignem tā religioſè coluerunt, vt cremare corpora ducerent nefas, ne cōtagio cadaueris, deorū maximum violarent. Multos cōperi persuasum habere, Martem peruigilem deum esse, & præsentissimū numē: quare Neuri qui iuxta Borysthenē sunt, enses pro Martis simulacro adorabant. Sunt qui arbitrentur, visco, quod in querna arbore nascebatur, nullū præsentius numen æstimari. Hi fuerunt Druidæ, quorū vana superstitio inter mortales præcipua fuisse traditur. Alij mari porrectū collē velut præsentem deū coluerūt, quæ occlusa vallis, æstu Oceani non inūdaret. Cappadocibus quoq; Mons deus habetur. Et Phryges Mæandro & Marsyæ sacrificāt. Scythæ illi inhospitalis, qui in intimas solitudines acti sunt, super sarmentorum fascibus vetulissimo collato acinaci, velut Martis simulacro, annuis hostiis libabāt. Pœni Soli & Lunæ vniuersi sacrificāt. Syri occæcatis animis Pisces & Colūbam deos sibi consecrarūt. Troglodytæ Testudi-

*Hæstæ.
Ligna delibrata.*

Indorum arbores.

Draco.

Cælum.

Iupiter.

Sol.

Luna.

Aqua.

Tellus.

Ignis.

Aqua.

Venti.

Mars.

Ensis.

Viscus.

Collis marinus.

Mons.

Mæander.

Marsyas.

Acinacis.

Sol.

Luna.

Pisces.

Columba.

Testudines.

Bos.

Vacca.

Leo.

nes, Heliopolitani Bouem, Memphitæ Vaccā, Lentopolitani Leonem, Caprā & Hircum Mendesi, Thebani Aquilam, Lycopolitani Lupū, Babylonij verò Cepū, ab his velut propitio numine petita accipere arbitrantur. Cyrenaici Acorem, magnū deum musearū æstimarunt. Arabes ad Memnoniū, Cercopithecum cælo dicarunt, illius opem in rebus afflictis implorātes. Mitto Aegyptiorum superstitionem, & falsarū opinionum ineptias, qui Apim præcipuo honore venerati, solū responsa dare, & prosperos euentus, aut futuras calamitates præmōstrare fabulati sunt, modò Iſim & Osiridē, modò Serapim, & quod dicere piget, crocodilos, à quibus hominē deuorari, tanquā à deo expetitur, magni muneris habebatur loco, modò Ichneumones, Ibes & scæda animalia, aliāq; ludibria religionū, velut deorum numina colentes, ita vt gentes. aliquas quæ Felem aurēā, & alios qui Scarabæos pro diis haberēt, circa Scyonem fuisse legamus. Germani Solē, Vulcanum & Lunam, solos deos quos cernebat, opinati sunt: quæ Anaximādrī opinio fuit, vt cælestia sidera deos esse crederet. Quinetiam Aegyptij Solis simulacrū diplomatibus cōsignatis adorant, quem Horū nuncupant, illudque precibus & votis frequentant assidue, Arabes Iouem & Bacchum, Aethiopes ex diis vnū mortalem, alterū immortalem putant: nonnulli Pœnā & Beneficium, Assyrij & Persæ vnū bonorū largitorem, alterum malorū. Fuere qui crederent nullos deos esse, cæci & excordes, omniāq; agi fato, animāq; cum corporibus interire vnā. Ex his præter Diagorā & Theodorū Cyrenæum, Euemerū Tegeatem, Callimachum, ac Prodicum Cæum, alioſq; plures, qui ædior dicti fuere. Callaici gens moribus effera, cultu inhumano & fero, neq; more neq; iure viuētes. Numidæ Ammonem in desertis arenis magnis honoribus frequentāt. Celtiberi cuiuspiam deo, cuius etiam nomen ignorabāt, plena Luna nocturnū sacrum facere, & ante cuiusq; fores saltib⁹ indecoris pernoscitare didicerūt. Quod si illorū sacrificia scrutari, ac barbaros externōſq; ritus eruere conamur: quàm impios cultus, & quàm infanda sacra, apud tot offeras nationes vario gentium ritu inueniemus? Scythotauri, p̄ hostiis Diane aduenas immolabāt, Laodicæi Palladi virginem, Arcades

*Capra.
Hircus.
Aquila.
Lupus.
Cepus.
Acor.
Cercopithecus.
Apu.
Iſis.
Osiris.
Serapia.
Crocodili.
Ichneumones.
Ibes.
Felus.
Scarabæi.
Sol.
Vulcanus.
Luna.
Sidera.
Horus.
Iupiter.
Bacchus.
Pœna.
Beneficium.
ædior.
Ammon.
Deſignot.
Sacrificia.
Aduenæ immolati.
Virgo.
Puer.
Homines
et offi huanas*

*Humana
hostiæ.*

*Infantes
immolati.*

*Homines
discerpti.*

*Puella ad
necem fla-
gellata.*

*Pueri fla-
gellati.*

*Vini homi-
nes exusti.*

*Boij & Cel-
te.*

*Treceti ho-
mines vno
sacrificio.*

*Homines
& iugula-
ti & immo-
lati.*

*Homines
affixi sudi-
bus.*

Ioui Lycæo puerū. Pleriq; iuxta Borysthenem vecordj animo homines victimas dare, & in sacrificiis deorū humanis ofsisbus adolere solebant. Blēmyæ, Cimbri, Galli, Druidæ & Germani, statis diebus, humanis litat hostiis, & cruore captiuorum adolent aras, tūc propitiari deum maxime arbitrati, quom per cruciatū homines excarnificarent, ex pœnis hominū diuinationē & auguria captantes. Fuitq; apud Phœnices & Carthaginenses nimium diu seruati, vt infantes principali honore insignes sorte ductos, in regio ornato Saturno immolarent hostias: & quem fors morti destinarat, morti subtrahere nō licebat: quare multorū ciuium largis fletibus deplorata funera fuere: à quibus sacris quom desinissent, postea victi ab Agatocle, deos propterea subiratos arbitantes, vt nomen placarent, ducentos nobiliū filios mactarūt ad aras: ad eō cæca mortalitas sub nomine religionis ad infandas cædes agebatur præceps. Id quod à Rhodijs & Cretenfib⁹ scitatum comperimus, vt hominem epulis grauati, ac pueros impuberes festis diebus Saturno mactarent. In Chio & Salamine mos multa secula viguit, vt Diomedj & Dionysio homines discerptos iugularent. Eiusdemq; Dionysij templum in Arcadia fuit, in quo puellæ ad arā flagellabatur ad necem: sicut Spartæ in ara Mercurij, & Orthiæ Dianæ pueri. Quin etiam alij ingenti simulacro viminibus intexto, & viujs hominibus oppleto, ac igne succenso, hominib⁹q; scdū in modum exanimatis, maximū holocaustum diis offerre putauerunt. Hijs & Celtis purgato captiui hostis capite, caluariā auro cælare, & eo poculo in solēnibus libare, religiosissimū erat. Proditur Aristomenes Messenius, Ioui, quē Ithometem appellant, trecentos simul homines, in quibus Theopōpus fuit, vno sacrificio mactasse: & Lacedæmonios eō vesaniæ processisse, vt Marti humana victima litarent. Galatæ & Massagetæ non aliter deos rite cōsuli arbitrati sunt, quā iugulato homine apud aras deorum, ex cuius casu, tum ex membrorū laniatu, & fluxu sanguinis, futura diuinabāt. Cimbri noxios homines seruatos, sudibus affixos, diis, p hostiis dabāt. Galli præter Hefum & Theutatem Mercurium, quos humano cruore placabāt, grauioribus morbis aut periculis affecti, ad placādas deorū aras, aut homines

immolabāt, aut se immolatuos vouebant: ad cuius aram etiam gradæuos ætate pro victimis profecabant. Lusitanis vetus mos erat, ex intestinis hominū exta prospicere, atq; inde omina & diuinationes captare, abscissisq; captiuorū dextris pro munere diis offerre. Thraces Zamolxim, quem maximū deum putant, non aliter fieri propitiū æstimarunt, quā si ad aram facili lancearum ictu homo concideret, eam optimā & diis gratissimā victimam opinati. Germani quoq; ritu barbarico, Mercurio humano cruore litare religiosissimū putāt. Idem fecere Senones, qui cæso publicè homine, infanda sacra statis diebus anni celebrabāt, his portētis delicta expiari opinati. Persis quoq; ad habendas diis gratias, viuētes, eōsq; spirantes sub terra defodere assuetū fuit, quem morem Græcis inoleuisse accepimus, vt in anniuersaria celebritate Baccho viuos homines sacrificent: quiq; ita fuisset immolat⁹, maximam inter suos probitatis laudem ferat. Longū est exequi, qui Taurorū mores fuerint, vt apud aram hominem siterent, & post solēnes preces, hominis caput claua ferirent, illūdq; cruci affigerent, truncūq; corpus ex ingenti rupe in præceps darēt: quod cū Leucadiis cōmune fuisse traditur, vt in Apollinis sacro, auertendæ deorum iræ, hominē de montis specula deicerēt, & in mare præcipitem agerent. Fuitq; apud Albanos vsurpatū, vt hominem sacris initiatū, qui sanctitate polleret, diu seruatum, & opipare saginatū, apud aras siterēt, eūq; furiali carmine exantatū, quibusdam additis precationib⁹, cū alijs hostiis immolarent. Tantāq; animorū insipientia fuit, & tam præceps libido imperiti vulgi, vt omnes ferē mortales in templis coire, & nefandis libidinib⁹ immisceri, ac pudēdis genitalibus sacrū facere, quod procreationis seminariū forent, nefas non putarēt, ita vt Britānis longo tēpore mos inoleuerit, cōiuges & nurus nudas, & succo herbarū delibutas, ad tēpla ducere, & ita supplicare, ac captiuorū sanguine diis litare. Et Corinthi supra mille prostitutas in tēplo Veneris assidue degere, & inflāmata libidine, quæstui meretricio operā dare, & velut sacrorū ministras deæ famulari. Piget referre Romanos tūc rerū dominos, quib⁹ scædera, leges & sacra exteris dare nationib⁹ imperiū fuit, quāto in errore, & quāta tetra caligine

*Dextre
dijs oblata.*

*Homo lan-
cea ictus.*

*Humanus
cruor.*

*Homo cæ-
sus publicè.*

*Viuētes in
uenes desof-
si.*

*Viuji ho-
mines sacrè
ficati.*

Tauri.

Leucadij.

*Homo im-
molatus.*

*Coitus in
sacris.*

*Britanni lib-
tāt sangvī-
ne captiuo-
rum.*

*Meretrices
in templo
Veneris ha-
bitantes.*

Romani.

versatus fuit victor ille gentiū populus, & totius domina-
tor orbis, omni superstitioni obnoxius, Iunones & Ge-
nios quotidie sibi asciscendo, & noua numina adoptado:
qui etiā extraordinaria sacra ex fatalib⁹ libris facere co-
cti, Græcū & Græcā, totidēmq; Gallos, in foro boario ad
placadas deorū iras, sub terras viuos defodere veriti non
fuerunt. Licuitq; diu in sacris hominem interimere, &
diis immolare, adeo vt Saturnū & Latialem Iouem hu-
mana placarent hostia, cuius simulacrū, dum sacrificant,
humano sanguine prolebat: donec Cneo Cornelio Læ-
tulo, & Publio Licinio Crasso consulibus, senatuscōsul-
to cautū fuit, ne nouā inducere religionem, néve homi-
nem immolare, aut humano sanguine litare liceret. Ac
præter notissimos deos homini vix initiato, & nõdum in
lucem edito, turbas deorū tanquam pedisequos & pæda-
gogos, & tot vanitates præfecere: Profram, Poſtuertam,
Egeriā, Fluoniā, Lucinam, Pilmnū, Picumnū, Edufam,
Potinā, Maiam, quæ Fatua dicta est, quos sibi deos finxit
antiquitas, etiam Strabilinū, & Statanū, ac Fabulinum, a-
liõsq; Magnos, alios Geniales, alios Indigetes, nõnullos
Patrios deos venerati. Adeo ignara superstitio hominū
mentes deprauat, & nonnunquam sapientū animos tran-
uersos agit. Quantū debemus CHRISTO Domino,
regi & doctõri nostro, quem verum Deum veneramus &
scimus, quo præmonstrante explosa ferarum gētium do-
ctrina, ritūque immani & barbaro, veram religionem
edocti, humanitatem & verum Deum colimus, cuiuscūq;
erroribus, & infandis ineptiis, quas prisca coluere, quid
quenque deceat, & quibus sacris, quaque mente Deum
colere oporteat, noscitur?

*Homines
vius defos-
si.*

*Homines
immolare
apud Ro-
manos quã
do vetitū.*

LIBRI SEXTI GENIALIVM
DIERV FINIS.

Τῷ θεῷ χάριτες καὶ ἀγάπης τοῦ ἀϊῶνος
τῶν ἀδελφῶν, Ἀμήν.